

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

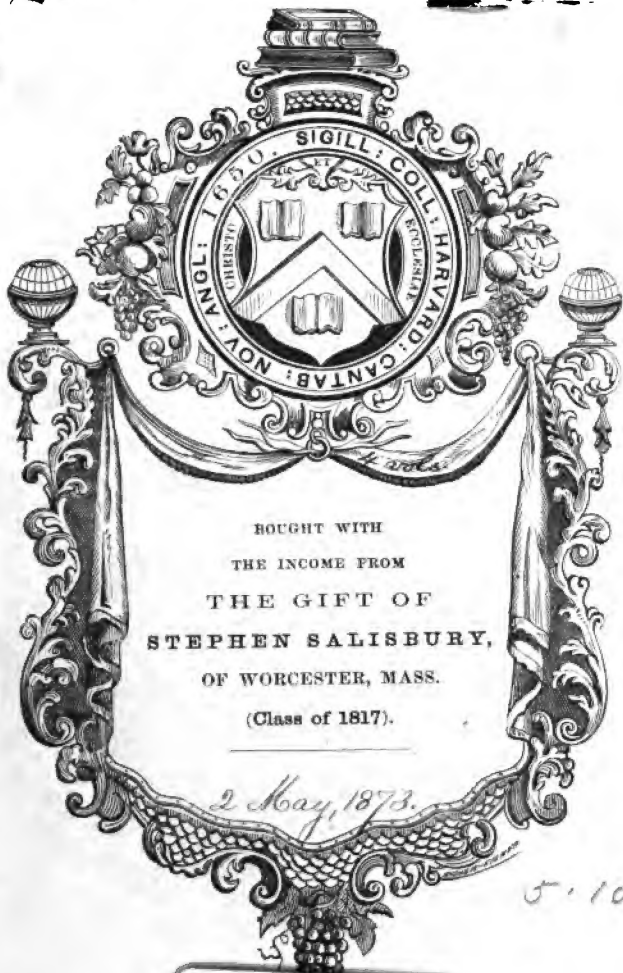
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

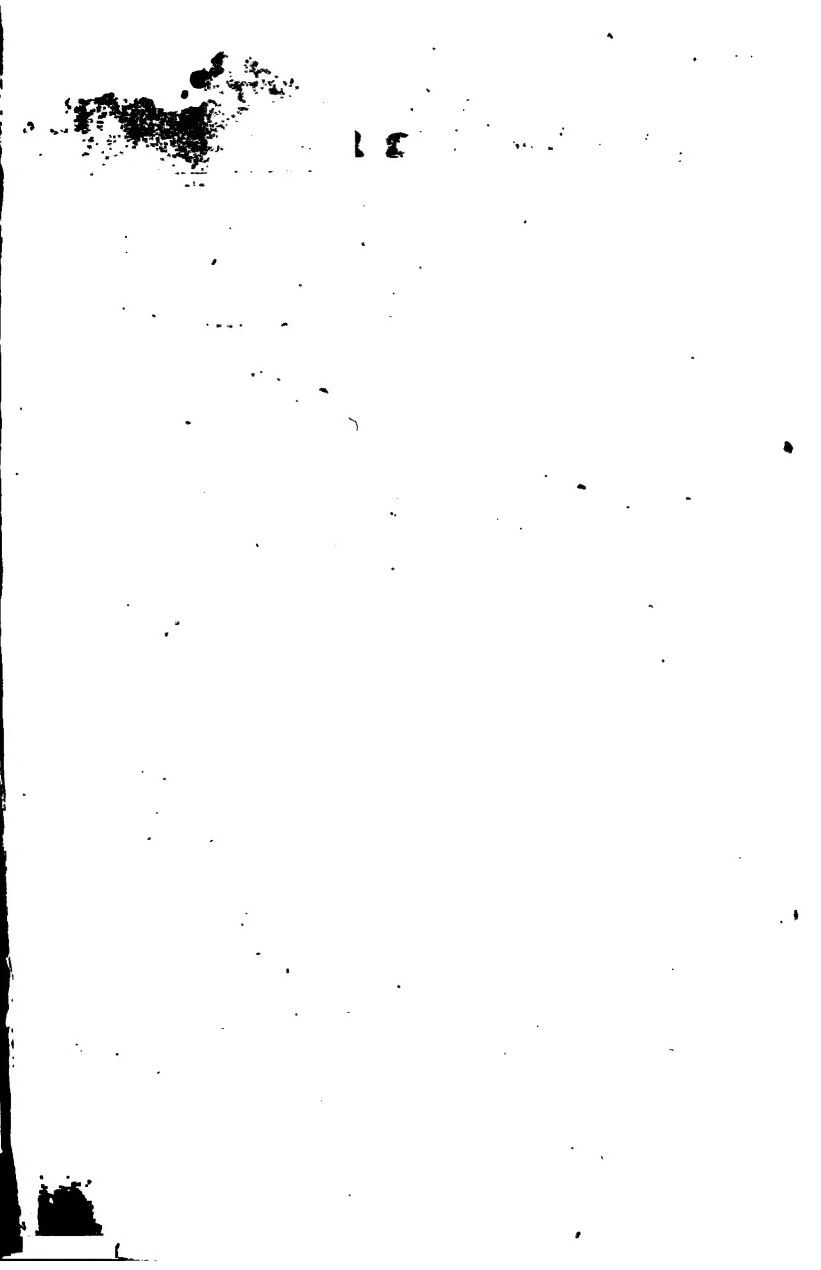
2654.22

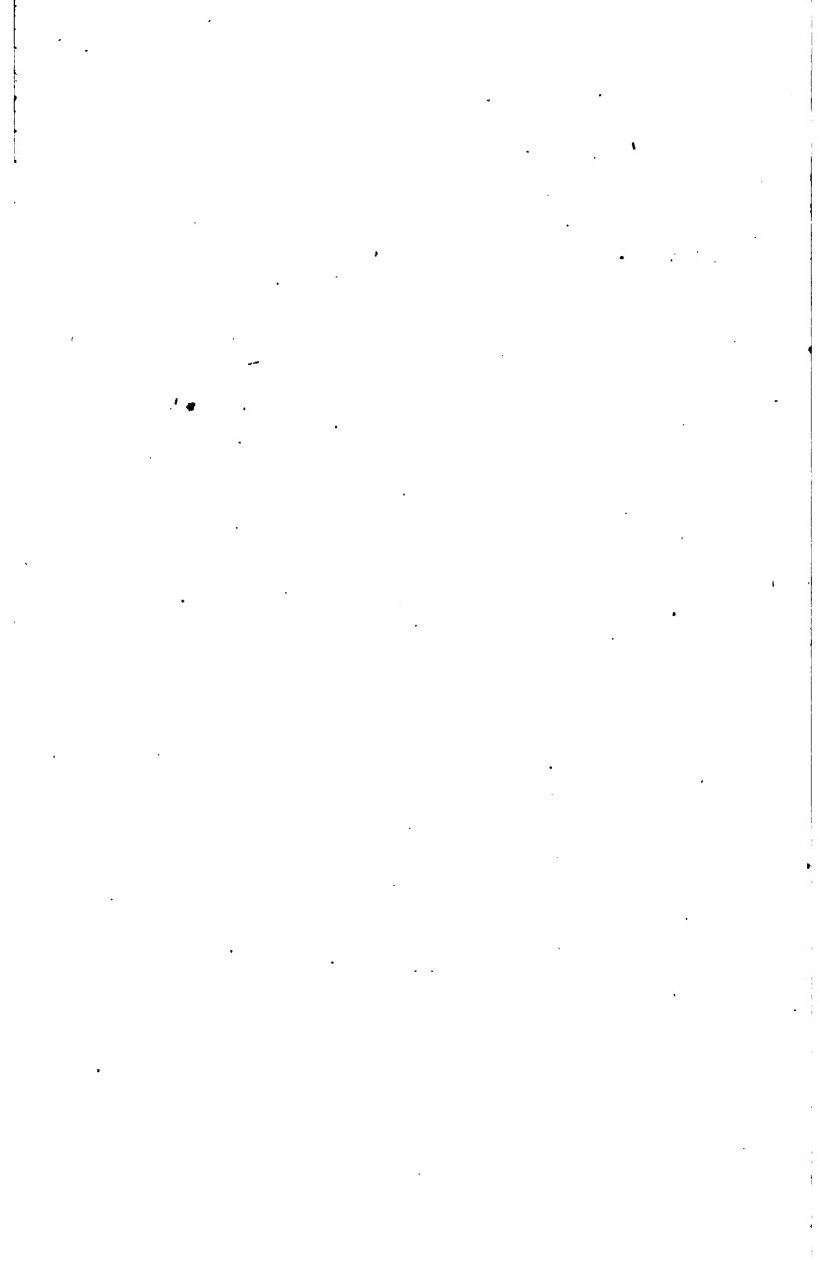

BOUGHT WITH
THE INCOME FROM
THE GIFT OF
STEPHEN SALISBURY,
OF WORCESTER, MASS.
(Class of 1817).

2 May, 1873.

5.103

⊙
EUSEBII CAESARIENSIS
OPERA.

RECOGNOVIT

GUILIELMUS DINDORFIUS.

VOL. I.

PRAEPARATIONIS EVANGELICAE

LIBRI I—X.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCLXVII.

C 654.22

1873, May 2.
Salisbury, Tennol.
(Vol. I. - IV.)

PRAEFATIO.

Inter Eusebii Caesariensis scripta amplum eminet Praeparationis Evangelicae opus in libros quindecim divisum, nulla quidem scriptoris ipsius aut arte aut doctrina insigne, sed longis refertum excerptis ex scriptorum veterum ethuicorum, Iudaicorum et Christianorum libris vel pridem perditis vel superstitibus, ex quibus non solum plurima discimus aliunde non cognita, sed etiam multa in operum superstitem codicibus quibus hodie utimur minus recte scripta emendare et de codicum quibus Eusebius, qui seculo quarto exeunte vixit, usus est multo antiquiorum condicione iudicium facere possumus. Quod quum animadvertisset Thomas Gaisfordius, vir de hoc scriptore ut aliis non paucis optime meritis, cuius editio Oxonii prodiit a. 1843. quattuor voluminibus, hoc ante omnia agendum esse intellexit ut textus e libris seculi quinti decimi ab Roberto Stephano Parisiis a. 1544 et ab Francisco Vigero ibidem a. 1628 editus ad codices antiquiores et meliores exigeretur, qui plures quidem supersunt, sed tantopere inter se discrepant ut hoc quoque Eusebii opus, ut aliorum scriptorum plurimorum opera, centenis in locis partim librariorum negligentia partim correctorum et interpolatorum veterum licentia depravatam esse idemque accidisse appareat quod in Historia ecclesiastica Eusebii observare licet, cuius duplex superest recensio, altera antiquior fideque dignior, quae in codice Parisiensi Mazarinaeo n. 1430. seculi decimi est servata, altera correctorem prodens minus exercitatum in codice Veneto Marciano 338. qui ipse quoque seculo decimo scriptus est, reliquis qui supersunt codicibus textum

exhibentibus partim ad priorem partim ad alteram recensionem propius accedentem, sed ipsum quoque non raro licenter interpolatum et ab librariis aliis aliter non raro corruptum. Eadem igitur omnia in Praeparationis Evangelicae codicibus evenerunt: de quo quum in Annotationibus plura dicturi simus, hic codicum rationem in universum adumbrasse sufficiet. Eorum antiquissimus est

A Parisinus Bibliothecae imperialis 451. (olim 1169., postea 3271.) scriptus in membranis anno aerae nostrae 914. foliis constans 403. quorum 1—154. Clementis Alexandrini continent Protrepticum et Paedagogum, folia 155—163^a Iustini Epistolam ad Zenum et Serenum, folia 163^b—322^a Iustini λόγον παραινετικὸν πρὸς Ἕλληνας et Eusebii Praeparationis Evangelicae libros quinque primos. Inter folia nunc numeris notata 187. et 188. exciderunt quaterniones quattuor, quod notavit manus seculi decimi quarti adscripto ἐντεῦθεν ἔλλειπουσι τετράδια δ': quae lacuna Iustini Cohortationis partem extremam inde a cap. 36. Eusebii Praeparationis initium absorbit usque ad verba ἡμῖν μετὰ χεῖρας ἐκπονεῖται πρόθεσις p. 7a. Aliquanto amplior lacuna est in libro secundo, ubi verba τολμήσας — ἀποφηνάμενων p. 63 a—74 d. ablatis quaternionibus pluribus exciderunt: minus ampla libro quarto p. 152 c.—153 b. ubi exciderunt verba ὅταν δὲ νέος — διηγῆσεται διὰ τούτων. Post Praeparationem Evangelicam sequuntur fol. 322^b—367. Athenagorae scripta duo, denique fol. 368—401. Eusebii adversus Hieroclem liber. In fine folii 401. — nam folia postrema duo 402. 403 hymnum Clementinum continentia ab alia manu exarata sunt — librarius subscripsit ἐγράφη χειρὶ Βαάνου νοταρίου Ἀρέθα ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας ἔτει κόσμον ς, υ κ β' (i. e. anno mundi 6422. qui est aerae Christianae 914). Νοτάριος Arethae intelligendus est *calligraphus* vel *tachygraphus*, ut apud Sozomenum Hist. Eccl. 4, 10. ταχυγράφος βασιλικὸς ἐκ τοῦ τάγματος τῶν καλουμένων νοταρίων, aliosque ab Ducangio indicatos in Glossario. Arethas autem, ut monuit Gaisfordius, haud dubie idem est cuius iussu duo eiusdem aetatis codices exarati sunt, Plato Clarkianus et Euclides Dorvillianus. In fine duorum Eusebii Praeparationis

librorum notationes veteres stichometricae sunt servatae, altera in fine libri primi, ubi subscriptum εὐαγγελικῆς προ-
 παρασκευῆς ^{XX} ᾱ στι α φ ν γ', altera in fine libri tertii, εὐαγγε-
 λικῆς προπαρασκευῆς γ̄ ^{XX} στι α ω ν ή. Scholia hic illic ad-
 scripta perpauca sunt et levia, velut ad p. 23a. ubi contra
 Xenophanem in margine disputat scholiasta, εἰ ψευδεῖς αἱ
 αἰσθήσεις, ξενόφανες, αὐτὸς δὲ ἦ καὶ πάντες ἄνθρωποι ἐξ
 αἰσθήσεως πρῶτον ἀνεγείρεις τὴν γνῶσιν, ἢ πῶς ἄλλως
 ἀναλογία χρώμενος καὶ ἐπὶ τὸν νοητὸν διέβης διακοσμον,
 ψευδὲς ἅπαν σοι συμβαίνει τὸ πρεσβεύμενον. ⁷ λ ε γὰρ τὰς
 τῶν διαλεκτικῶν ἀξιώσεις γν̄ ἀτόπου δοψέντες (sic) καὶ
 μάλιστα τοῦ καταρχὰς καὶ ὁ θεμελλοῦ λόγον ὑπέχει, ἄτοπα
 καὶ τὰ μ̄ αὐτὸ παρακολουθήσει. Ad p. 39 d. ubi poetae cyclici
 ab Eusebio memorantur, τοὺς περὶ τὸν ἐπικὸν καλούμενον
 κύκλον ποιητὰς λέγει. οὗτος ὁ ἐπικὸς καλούμενος κύ-
 κλος ἄρχεται μὲν ἐκ τῆς οὐρανοῦ καὶ γῆς μίξεως μυθολο-
 γουμένης, καὶ περατοῦται συμπληρούμενος ἐκ διαφόρων
 ποιητῶν μέχρι τῆς εἰς Ἰθάκην ἀποβάσεως Ὀδυσσεῶς, ἐν ἣ
 καὶ ὑπὸ τοῦ παιδὸς τηλεγόου ἀγνοούμενος ὡς πατὴρ εἶη
 κτείνεται, quae ex Procli Chrestomathia sunt descripta p. 344.
 ed. Gaisl. Ad p. 56 a. κονδύλω] ὁ ἐν τῇ σννηθείᾳ γρόνθον
 φάμεν. Ad p. 78 d. κορυβαντισμούς] ἐκστάσεις φρενῶν
 καὶ μανίας, ἃς ἐνθουσιασμοὺς καὶ κατακοχὰς ὀνομάζουσιν.
 Ad p. 91 b. γαληάγκων ὁ βραχεῖς ἔχων ἀγκῶνας κατὰ μῆ-
 κος. καὶ γὰρ ἡ γαλιῆ τὸ ζῶον τοιοῦτον. Ad verba Porphy-
 rii (de abstin. 2, 54) p. 155 b. ἐν δὲ τῇ νῦν Σαλαμῖνι] οὐ
 τὴν πρὸς ταῖς ἀθήναις σαλαμῖνα λέγει, — αὕτη γὰρ κού-
 λουρις (scribendum Κόλουρις, quod convenit novitio insulae
 nomini Colouri, comparato ab Millero in annot. ad Dicaearch.
 p. 282.) πάλαι ἐλέγετο, ὡς καὶ καλλίμαχος ὁ κυρηναῖος ἐν
 τῇ ἐκάλῃ φησὶν — ἀλλὰ τὴν κατὰ κύπρον σαλαμῖνα λέ-
 γει. Ad p. 211 c. Ὀμηρικὴν νόσον] τὸν λοιμὸν διὰ τὸ
 ὄμηρον ἐν ἀρχῇ τῆς ποιήσεως αὐτοῦ τοῦτο τὸ νόσημα ὑπο-
 θέσθαι. Ad p. 214 c. καὶ τὰς ἐν ἐλπίδι φάτνας] παροιμίαι
 ἐπὶ τῶν χρηστόν τι ὀνειροπολούντων, ἴση οἶμαι τῆς κενῆς

μακαρίας. Ad p. 214 d. τὰ τῆς ἐμπορίας ἤδη πρὸ ὁδοῦ ἦν] ἀντὶ τοῦ προειλημένα (sic) προβεβηκότα φθάνοντα τὰ κυριώτατα. Ad p. 232 c. πεφατνευμένους] πεφατνευμένους λέγει τοὺς ἀθλητὰς διὰ τὴν σωμασκήαν καὶ ἀναγκοφαγίαν.

Codici Parisino A simillimus est H Venetus Bibliothecae Marcianae 343. membranaceus seculi undecimi, qui Eusebii Praeparationis Evangelicae libros quinque primos omni ex parte integros neque amplis illis quas supra notabam lacunis laborantes continet foliis 1 — 204^a. Reliquam huius voluminis partem (fol. 204 b. — 280.) implent *Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου πρὸς τὰ ὑπὸ Φιλοστράτου εἰς Ἀπολλώνιον διὰ τὴν Ἱεροκλεῖ παραληφθεῖσαν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ χϛ σύγκρισιν* et Tatiani λόγος πρὸς Ἕλληνας. Hunc codicem ex Parisino A descriptum esse iudicavit Gaisfordius, quocum ita consentio ut non descriptum quidem ex illo, sed ex alio eiusdem fere aetatis libro, qui Parisino A. simillimus fuit, derivatum esse censeam. Nam etsi liber Venetus cum Parisino ubique fere consentit, etiam in vitiis prorsus singularibus, nullo dum alio e libro enotatis,^a) tamen scripturas non paucas praebet quae non videntur librarii codicem Parisinum describentis arbitrio omnes tribui posse, sed aliunde potius petitae esse videntur. De quo ut lectores ipsi iudicare possint, diversae codicum A et H Eusebii scripturae specimina infra posui, scripturis codicis A in lemmatis, codicis H pone lemmata positiss, ommissa leviores, quae nihil ad hanc quaestionem iudicandam confert, scripturae diversitate:

Pag. 7 b. ed. Vig. οὐδὲ τῶν αρχόντων habet A, om. H.

7 c. μετὰ συλλογισμῶν om. H.

καταγγελλόντων A] καταγγειλάντων H.

a) Sic uterque codex p. 99 c. χαλκίδιον pro καλλίδιον. 100 c. ἀρχήγονος ἔθλος pro ἀρχιγένεθλος. 101 b. ἐπαληθῆς (ἐπαλυθῆς H) κελαρύων pro πάλι θέσκελα ῥέζων. 116 d. διβύνη pro ξιβύνη. ib. ἰππικόν pro δυτικόν. 117 a. ἀναμίξ pro ἀναβίς. 126 a. ἀέρα pro δοχέα. 126 c. ἀσημονοῦσαν pro ἀρχή γὰρ οὐσα. 146 b. φευστά λοιπόν pro φευσταλέον. 157 b. τῷ θεῷ μηνι δίω pro τῷ Ἰθωμίτη (i. e. Ἰθωμήτη) διί. 194 d. ἐκ δυσπνόης pro ἀγλης πνοιῆ. 202 c. οἱ θαγαπιοι (οἱ θαγαπιοι cum accentibus H) pro οἱ θαλάττιοι. 223 d. οἰμερίοισι pro ἡμερίοισι.

- ¶Pag. 7 d. διαρρηθην om. H.
     ἐνηνθρωπήκει] ἐνηνθρώπει
     ἀκατάπληκτον] ἀκαταμάχhton
 8 a. ἀνομολογήσειεν] ὁμολογήσειεν
 8 b. τὰ ἔθνη] δὲ τὰ ἔθνη
     ὀνομαστὶ] ὀνόματι
     ἐκκλησία αὐτοῦ ἔστηκε κατὰ κράτος ἐρριζω-
     μένη] αὐτοῦ ἔστηκε ἐκκλησία ἐρριζωμένη κατὰ
     κράτος.
 8 d. πᾶσιν] πάλιν
     χριστοῦ] τοῦ χριστοῦ
 9 a. αὐτῶν] αὐτοῦ
     τοῦ χριστοῦ] χριστοῦ
 9 b. ἀντικρυς om. H.
 9 c. οὗτοι] αὐτοὶ
 9 d. ἀοράτων] ὁρατῶν
     τι διατρέπειν] τι διαπρέπειν
 10 b. et 11 d. ἀνθρώπων] τῶν ἀνθρώπων
 10 d. τῶν ἀνθρώπων] ἀνθρώπων
 11 a. ῥωμαίους] ῥωμαίους τε
     ἀπετελεῖτο] ἐπετελεῖτο
 11 c. οἰνᾶσθαι] θοινᾶσθαι
 11 d. ἐπ' εὐσεβείας] εὐσεβείας
     ἐπέσφαττον] ἐπέσφαζον
 12 a. βακτήριοι] βάντροι
     πάλαι τῶν] τῶν πάλαι
     βλαπτικώτερα] βλαπτικώτατα
 12 c. τοῖς πᾶσι συμβάλλοιτο πρὸς εὐζωτᾶν] πρὸς
     εὐζωτᾶν τοῖς πᾶσι συμβάλλοιτο
     γε δεῖ] δεῖ
 12 d. ζωῆς ἔχεται] ζωῆς om.
     καὶ πᾶσι] ἐν πᾶσι
 13 a. διάνοιαν] δύναμιν
     γενναίως] γενναίω
     ἐπιστανομένων] ἐπανισταμένων
 13 c. φέρε εἰπεῖν] φέρε, omissio εἰπεῖν
     παρὰ τῷ θεῷ] παρ' αὐτοῦ θεοῦ
 14 a. δικαιοτηρίου] δικαιοτηρίων

- Pag, 15 c. βιοποριστικὸν] βίον ποριστικόν
 15 d. ἄδηλον οὐδ' ἄλλην] ἀδήλην
 20 c. καταριθμηθῆναι] κατηριθμήθησαν
 21 d. κοσμογενεία] κοσμογονία cum ceteris codicibus.
 Infra p. 25 c. omnes κοσμογενείας, excepto Parisino D. : unde Gaisfordius κοσμογενείας. p. 33 d. et 34 a. iterum omnes κοσμογονία, nisi quod
 ο υ
 loco priore in A est κοσμογένεια : unde hic quoque κοσμογένεια Gaisfordius, forma vitiosa, cuius alia exempla nonnulla attuli in Thesaurο vol. 4. p. 1866. Recta scriptura κοσμογονία est ut ζωογονία et θεογονία, non ζωογένεια et θεογένεια, dicitur, librorum autem auctoritas nulla. Sic apud Clem. Alex. Strom. 4. p. 564. in codice qui superest unico Laurentiano recte scriptum est κοσμογονίας, male vero in codice 5. p. 702. (ubi Victorius confusa utraque scriptura κοσμογονεία) et 6. p. 810. κοσμογενεία et κοσμογένεια.
- 22 d. κατ' ἀρχὰς (in loco Plutarchi) om. A, sed habet H.
 ib. ἀπλουμένου] πιλουμένου ut vulgo.
- 23 a. ἔχειν ἐκ γῆς] ἐκ γῆς ἔχειν
 ib. ἀνόμοιον] ἀεὶ ὅμοιον
 ib. γένοιτο θεοῦ A solus] θεοῦ recte om. H cum ceteris.
- 23 b. ἡγεμονίας om A, habet H.
- 26 d. ταῦτα σακράτης αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ πᾶσιν ἀοίδιμος] ταῦτα σακράτης ἐκεῖνος καὶ πλάτων οἱ πᾶσιν ἀοίδιμοι
- 27 a. εἰρημένων] εἰρημένων αὐτῶν
 ib. μεθερμηνεύοντων] μεθερμηνευομένων cum ceteris.
- 28 a. ἥλιον σελήνην καὶ τοὺς λοιποὺς πλανήτας] ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς πλανήτας τοὺς λοιπούς
 ib. προσεκύνουν] προσεκύνησαν
- 36 c. ἀπηλλάττετο] ἐχωρίζετο καὶ ἀπηλλάττετο

- Pag. 38 c. τοῦτ' ἔστιν] ἦτοι
 44 c. ἱερᾶ βίβλω] ἱστορία καὶ ἱερᾶ βίβλω
 45 a. τῆς χώρας] τοῦ τόπου
 45 b. τοῦτον] τὸν μὲν
 45 c. πρώην μὲν] πρῶτον
 45 d. ἐνίους] τινάς
 46 a. κεχροημένον] κεχορηγημένον
 47 b. καθιερωθῆναι καὶ τούτους σέβεισθαι omisit A,
 librario ab καθιερωθῆναι ad καθάπερ, quod
 post σέβεισθαι legitur, aberrante, sed habet H
 cum libris ceteris.
 47 d. τῆς τελετῆς] τῆς ἑορτῆς ἦτοι τελετῆς
 48 a. ἐγγενέσθαι] γενέσθαι
 48 c. φασὶ φαρμάκων πολλῶν] φαρμάκων πολλῶν
 φασι
 51 b. μένδη] μένδητι recte cum aliis.
 53 d. μήτρα (vitiose pro μήτρα)] μητρι
 60 c. θυγατέρος — δήμητραν et mox τοῦ κρόνου
 habet A, om. H.
 61 d. καὶ τὸ — μεμαρασμένον habet A, om. H.
 62 d. καὶ τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὸ πένθος] καὶ τὸ πέν-
 θος καὶ τὴν ἀρπαγὴν
 62 d. φωνῇ καὶ ante τιμῇ om. A. nec legitur apud
 Clem. Al., legitur vero in H (ut in ceteris codici-
 bus), nisi fallit Gaisfordi silentium.
 63 a. τῆς ἀπάτης ἀνθρώποις] τοῖς ἀνθρώποις ἀπάτης
 75 c. ἀγορεύειν] ἀπαγορεύει ut ceteri.
 77 c. εὐαγγελίζεσθαι διδασκαλίαν] διδασκαλίαν εὐ-
 αγγελίζεσθαι
 78 c. τὴν κρόνου A. τὴν κρόνου δύναμιν H. In aliis
 τὴν κρόνου δυναστείαν.
 ib. κοπετούς] τυπετούς (ut apud Dionys. Hal.), cum
 κοπετούς in marg.
 ib. ἃ — ἐπιτελοῦνται] ἃ — ἐπιτελεῖται
 79 a. καὶ ἐκεῖνα ἃ] καὶ εἴ τινα cum aliis.
 83 a. τὴν αἰθέριον] εἰς τὴν αἰθέριον
 89 c. κατὰ μόνην αἴγυπτον εἶναι πόλεις ὑπὸ] κατὰ
 μόνην αἴγυπτον εἶναι τὸν παρ' αὐτοῖς ποτα-

μόν νεῖλον· πρὸς τούτῳ δὲ καὶ τὰς τῶν θεῶν
γενέσεις ὑπάρξαι· τῆς γὰρ πάσης οἰκουμένης
κατὰ μόνην αἴγυπτον εἶναι πόλις ὑπὸ

- Pag. 91 a. κέκραγε] κέκραγε λέγων
93 d. πῆ δὲ ἐπικείμενα om. H, ut C.
95 c. μετὰ βραχέα] μετ' ὀλίγα
100 d. ἀφθιτος] ἀφθαρτος
101 d. φανός] φανερώων
104 d. ἀφωρίσατο] Addit H. ὡς ἡ διαφορὰ θρόνου
καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου
115 a. προσαγορεύουσιν] καλοῦσιν
120 b. ὁμοῦ om. A, ante Ἀσκληπιός habet H.
132 a. συναίρεσθαι] συνλεσθαι
137 d. καλουμένους] εἰρημένους
156 b. πόλλας A. πύλλας H., utrumque vitiose pro
Πάλλας.
193 d. πολυφράδμονος εὐχῆς] πολυφράγμονος ἡχῆς
199 c. ἀτοπίας] ἀπονοίας
202 c. δισσοκέρατι] δικέρατι
203 b. ἀπειρημένα] ἀπόρητα
213 a. τραχηλίσαι A. (et recte quidem, quum verbo
τραχηλίσαι Oenomaus infra quoque utatur
p. 219 c. 224 d.) ἐκτραχηλίσαι H cum ceteris,
nisi fallit Gaisfordi silentium.
219 c. ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπὶ τὰ ὀριθομαντεῖα καὶ ἀλευ-
ρομαντεῖα] Vulgata haec scriptura est etiam in A,
nisi hic quoque Gaisfordi silentium fallit. In H
aliisque non paucis pro ὀριθομαντεῖα est κρι-
θομαντεῖα, ut apud Clementem Alex. p. 10. cu-
ius locum excerpserit Eusebius supra p. 62 a.,
legitur; quae haud dubie vera scriptura est, cui
ἤδη melius convenit quam alteri.
219 c. οἱ θεοὶ] οἱ θεοὶ περὶ ταῦτα
224 a. ἀνασπασάντων] ἀναπετασάντων
230 b. λακτιστικῆς] λακτικῆς cum ceteris.
232 c. τὸν κράτιστον λιμὸν] τὸν μέγιστον καὶ κράτι-
στον λιμὸν.

Inter haec ut nonnulla sint in quibus duo hi libri non revera dissentiant, sed culpa eorum, a quibus in usum Gaisfordi collati sunt, dissentire videantur, tamen satis multa remanent quae non uni omnia librario imputari posse supra dicebam. Nec supplementa verborum in A omissorum, quae integra passim servavit H, fingi ab librario huius codicis poterunt.

Ad horum igitur potissimum duorum librorum, qui unius instar codicis sunt, auctoritatem etsi Eusebii oratio in libris quinque primis conformanda fuerit, tamen tot vitiis laborant ut saepissime ab aliis, quanquam aetate multo inferioribus codicibus auxilium petendum sit, quarum classes duae sunt, recte distinctae ab Gustavo Wolfio in Prolegomenis ad Porphyrii^b de philosophia ex oraculis haurienda librorum reliquias, Berolini editas a 1856., p. 103. Earum prior quinque complectitur libros in usum Gaisfordi collatos, B C G F D. quorum B est Parisinus Bibliothecae imperialis 465. bombycinus seculi tertii decimi, totum Eusebii opus complexus, nisi quod ab initio aliquot foliis defectus est (nam incipit ab verbis *ὅποια τις εἶναι λέγεται ἢ καθ' Ἑλληνας κοσμογονία* p. 19a.) et liber duodecimus totus desideratur. In fine scriptum est *ἐτελειώθη ἡ παρούσα βίβλος διὰ χειρὸς ἐμοῦ Λογγίνου τοῦ ἀμαρτωλοῦ, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες ταύτην εὐχεσθὲ μοι διὰ τὸν κύριον.* Codex valde negligenti-

---

b) Oracula ex Porphyrii libro excerpta, quae impostoribus debentur quorum fraudes non animadvertit Porphyrius, leguntur apud Eusebium libro quarto et quinto. In iis multae sunt corruptelae et partim mirabiles, quarum similes nullae in aliis operis Eusebiani partibus reperiuntur et quarum tanto incertior emendatio est, quum carmina haec ab hominibus minus peritis composita sint et Porphyrius quae in codicibus suis corrupta vel manca invenerat suo arbitrio refinxerit, de quo ipse sic scribit apud Eusebium 4. p. 143 d. *ἐπεὶ κἀγὼ τοὺς θεοὺς μαρτύρομαι ὡς οὐδὲν οὔτε προστέθεικα οὔτε ἀφείλον τῶν χρησθέντων νοσημάτων, εἰ μὴ πον λέξιν ἡμαρτημένην διώρθωσα, ἢ πρὸς τὸ σαφέστερον μεταβέβληκα, ἢ τὸ μέτρον ἐλλείπον ἀνεπλήρωσα, ἢ τι τῶν μὴ πρὸς τὴν πρόθεσιν συντεινόντων διέγραψα, ὥστε τὸν νοῦν ἀκραιφνή τῶν δεηθέντων διετήρησα, εὐλαβοῦμενος τὴν ἐκ τούτων ἀσέβειαν μᾶλλον ἢ τὴν ἐκ τῆς ἱεροσυλίας τιμωρὸν ἐπομένην δίκην.*

ter scriptus centenis vocabulis, modo singulis modo pluribus deinceps, nec raro versibus integris, omissis. Multo accuratius scriptus est

C Parisinus n. 466. membranaceus seculi quarti decimi exeuntis. Fuit olim Richardi Montacutii. Eius lectionum specimenibus ab Morello communicatis usus est Franc. Vigerus, qui huius codicis ope in excerptis ex Plotino, quae leguntur XV, 22., et alibi parvas quasdam librorum quos novimus ceterorum omnium lacunas explevit: totum codicem comparavit Gaisfordius, qui plurima ex eo protulit, ad quae non at. tenderat Morellus, velut 12. p. 618 c. ubi verba τῆς τῶν ἀκούοντων — εἰδέναι αὐτά, quae ex Platone supplevit Vigerus, in C legi testatur Gaisfordius.

Parisino C simillimi sunt codices Florentini duo Bibliothecae Laurentianae, Quorum alter (G) plutei VI, 9. est chartaceus foliorum 329. formae maioris, cui subscriptum ἐτελειώθη ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνι ιβ', ἔτει ς'ων β' (i. e. anno mundi 6852. sive aerae Christianae 1344.) Libris singulis *Κεφαλαίων καταγραφῆ* est praescripta. Alter (F) eiusdem plutei sextus est, membranaceus foliorum 357. Subscriptio (ἐτελειώθη ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ ἔτει ς) manca, sed scriptura est seculi quinti decimi. Prima pagina auro variisque coloribus ornata cum stemmate Mediceo exhibet libri primi *κεφαλαίων καταγραφῆν* rubris exaratam literis. Hic codex cum priore (G) ita ubique consentit ut aut ex illo ipso aut ex alio exemplari simillimo descriptus videri debeat. Eiusdem familiae est D Parisinus n. 467 recens chartaceus, quo Gaisfordius usus est, vix quidquam inde boni afferens quod non ex aliis libris antiquioribus peti possit. Eadem aliorum codicum nonnullorum in aliis Bibliothecis asservatorum ratio est, quos conferre post tot alios libros excussos inutilis labor sit, velut Oxoniensis Bibliothecae Collegii Ioannei, qui saepe memoratus est ab Grabio in Spicilegio Patrum, Pottero in annotationibus ad Clementem Alexandrinum in locis ab Eusebio ex Clemente excerptis, Routhio in Reliquiis sacris.

Aliquanto maioris momenti est alterius classis codex ab Gaisfordio litera I notatus, Venetus Bibliothecae Marcianae n. 341 chartaceus seculi quinti decimi, ex quo non solum (E)

Parisinus n. 468. chartaceus, cuius conferendi labore super-
sedere poterat Gaisfordius, descriptus est, sed etiam Venetus
alter membranaceus n. 342. Bessarionis iussu ab Cosma mo-
nacho scriptus, ut versus in fine positi docent

*Κοσμάς μοναχός ἀρετῆς πάσης ξένος
πονήσας ἀντέγραψε τήνδε τὴν δέλτον
προστάγματι Βησσαρίωνος δεσπότητος
Ῥώμῃ ἐν αὐτῇ τῇ σεβασμίᾳ πόλει.*

Sunt igitur haec tria exemplaria unius instar codicis, qui
multa partim vera partim falsa sibi propria habet ex aliis co-
dicibus nondum enotata, sed partim ita comparata ut non corre-
ctorum coniecturis tribui possint, sed e libris antiquioribus
propagata esse appareat. Exemplari Parisino E Robertum
Stephanum usum esse quum Praeparationem Evangelicam
primum ederet Parisiis a. 1544. recte animadvertit Gaisfor-
dus. Nec tamen hoc codice solo usus est Stephanus, sed
etiam alios codices Parisinos — inter quos tamen non fuit
vetustissimus A n. 451. — adhibuit deteriores, ex quibus li-
bris textum composuit ex diversis exemplaribus mixtum, qua-
lis nullo in codice legitur: alia ipse vel correxit^c vel e libris
editis scriptorum ab Eusebio excerptorum interpolavit. Post
Stephanum tribus codicibus usus est Franciscus Vigerus in
editione Parisina a. 1628. de quibus sic scribit in Praefatione
“Duos ex bibliotheca regia (quod D. Rigaltii beneficium est)
manuscriptos codices accepimus, quorum altero Stephanus in
Graeca^d editione usus videtur, alterum ei saepe dissimillimum

c) Inter emendationes ab Stephano factas insignis est
Numenii verborum correctio 14. p. 737 b. quae sic scripta
sunt in libris, *Καρνεάδης δὲ ἐκδεξάμενος παρήγησιν οὐ
χρῶν φυλάξαι ὅσα ἀκίνητα καὶ ὅσα κεινημένα ἦν, τούτου
μὲν ἡμέλει* — Offenderunt haec Vigerus, qui ad οὐ anno-
tavit ‘Cuius tandem? Platonis, opinor. In hoc quippe mul-
tus ante Numenius fuerat.’ Tacuit Gaisfordius, Hasius vero
nihil mali suspicatus vocabulum *παρήγησις*, quod non ma-
gis quam *παρηγεῖσθαι* usquam legitur, Thesaurο Parisino
intulit vol. 6. p. 501. *docendi munus* interpretatus, quod non
apparet quomodo *παρήγησις* dici possit. Fugit omnes Ste-
phani emendatio, in ultimo voluminis folio (post p. 498) in-

reperi. Accesserunt variae lectiones ex Richardi Montacutii libro descriptae, quarum mihi copiam aliquanto serius fecit D. Morellus, ὁ μακαρίτης, bibliopola regius, usu cum in aliis non contemnendo, tum in lacunis quibusdam explendis fere praecipuo." Codex Parisinus prior, quo Stephanum usum esse dicit, est fortasse D. (n. 467.) — quod ex scripturis ab Vigero memoratis huic codici propriis recte collegit Wolfius l. c. p. 104. — alterum, quo ipso quoque Stephanum usum esse non animadvertit, non alium esse quam Parisinum E. (n. 468.) scripturae huic codici propriae plurimae docent, quas Vigerus in annotationibus ex "altero ms." attulit: quarum exempla collegit Wolfius l. c. p. 103. velut p. 1 a. θεῖον (ubi reliqui omnes θεῶν). 105 b. καὶ ἀέρος omissum. 118 c. χροῖ pro χρῆν. 147 b. χολεύει pro λοχεύει. 178 d. γνώσεως pro γνώσιν. 204 b. ταῖς — εἰς πρᾶξιν προηυτρεπισμέναις ψυχαῖς pro τῶν εἰς — ψυχῆν προηυτρεπισμένων, quod superscriptum in E. p. 365 d. ἄλλων ἱερέων pro συνιερέων sine ἄλλων. 492 b. περὶ pro πρό. 381 a ἐκκαλεῖ pro ἐκκαλεῖ. Denique codex Montacutii, quem passim memorat Vigerus, idem est qui Parisinus C n. 466. de quo omnem dubitationem eximunt non solum lectiones ex hoc codice memoratae, sed etiam loci nonnulli defecti ex eo ab Vigero expleti, velut 15. p. 832 c. ἀγνοοῦσιν ὡς καὶ ταῦτα ἐργάζεται — περὶ ψυχῆν — ἃ δύναται. p. 833 b. ἡ ψυχὴ διήλθε. p. 834 c. verba inter ἄρα καὶ νοῦς posita τὸ κρεῖττον. καὶ ἐτέραν φύσιν ἔχον σώματος καὶ ἐνεργείᾳ ὃν ἀεί· πρότερον ἄγει, ommissa in aliis libris, librario ab ἄρα priore ad alterum aberrante: quomodo alibi quoque apud Eusebium in codici-

ter errorum typhoteticorum correctiones delitescens, παρ' Ἠγησίονου, quae verissima est, nisi quod servato οὐ scribere debebat παρ' Ἠγησίονου, οὐ —. Carneadem autem successorem scholae Hegesini fuisse novimus ex Diogene Laertio 4, 60. παρὰ δὲ Εὐάνδρον διεδέξατο Ἠγησίονος Περγαμηνός, ἀπ' οὗ Καρνεάδης: cuius testimonio quum nunc accedat Numenius, non dubitandum quin Clemens Alexandrinus memoria lapsus sit, quum Hegesilaum appellaret Strom. 1. p. 353. Κράντορος δὲ μετέσχεν Ἀρκεσίλαος, ἀπ' οὗ μέχρι Ἠγησιλάου ἠνθθησεν Ἀκαδημία ἡ μέση. εἶτα Καρνεάδης διαδέχεται Ἠγησίλαον καὶ οἱ ἐφεξῆς.

bus omnibus peccatum, velut 7, p. 385 a. (vol. 1. p. 448, 7. ed. nostrae) in verbis Philonis Iudaei, ἐν τοῖς οὖσι τὸ μὲν εἶναι δραστήριον ὁ τῶν ὄλων, ubi post vocabulum δραστήριον signa posui lacunae sic ex Philone explendae. τοῖς οὖσι τὸ μὲν εἶναι δραστήριον αἷτιον, τὸ δὲ παθητικόν· καὶ ὅτι τὸ μὲν δραστήριον ὁ τῶν ὄλων etc. 7. p. 345 b. (vol. 1. p. 401, 16) in excerptis ex Methodio p. 61. ed. Iahn. post σύστασιν ἔχει verba exciderunt ἀδύνατον τοῦτον ἐξ ὕλης γεγονέναι λέγειν, τῷ τὰ σύνθετα μὴ οἶόν τε ἐξ ἐνὸς ἀποίου τὴν σύστασιν ἔχειν, ubi origo erroris non minus manifesta est quam paullo post p. 346 b. (p. 402, 20.) in iisdem excerptis, οὐκοῦν εἰ τὰ μέρη οὐκ ἔστιν ἀλλήλων ἀνααιρετικά, * * οὐκ ἔσται ἀλλήλων μέρη, ubi verba exciderunt ex Methodio p. 61. supplenda τὰ δὲ ὕλης μέρη ἀνααιρετικά ἀλλήλων ἔστιν.

Georgii Trapezuntii interpretatio Latina librorum I—XIV., quae Venetiis prodiit a. 1470. et eodem proximoque seculo saepius est recusa, usui vix ulli est, quum interpres non solum codice usus sit infimae aetatis, sed etiam verba scriptoris addendo, resecando, mutando incredibili licentia interpolaverit. De quo post alios recte iudicavit I. A. Fabricius, qui de Georgio haec scripsit in *Delectu Argumentorum et syllabo scriptorum pro veritate religionis Christianae* p. 72.

“Eusebii Praeparationem Evangelicam Latine vertit et Nicolao V Pontifici inscripsit Georgius Trapezuntius, sed cuius interpretationem valde mancam ac confusam esse merito queritur Leo Allatius de Georgiis p. 375. et Petavius XIV. 11. De incarnatione §. 2. *Trapezuntius Latina sua versione non tam Eusebio lucem attulit quam eo foede laniando, addendo ac depravando iustam de se querelam posteris reliquit.* (Confer Gesneri Bibl. p. 231 b. seq. qui integrum Graece daturum se promisit (non versionem suam ut legas T. XVI. Diarii Veneti, *Giornale de' letterati d' Italia* p. 423). Vossium de Hist. Graecis p. 70. Huetium de claris interpretibus p. 292. et Io. Rainoldi censuram Apocryphorum librorum tom. I. p. 803, Profitetur tamen Trapezuntius in Epistola ad Nicolaum V se non absque illius iussu quaedam omisisse, quae nempe haeresin olerent. *Quare sentibus, inquit, tuo*

iussu amputatis, rosas solummodo Latinis hominibus hac traductione obtulimus. Sed qui Graeca cum eius versione contulerit, videbit cum zizaniis saepius etiam bonum semē ab hoc interprete reiectum. Atque, ut recte Vigerus, *in interprete fides magis commendari solet quam pietas.* Prodiit Latina Trapezuntii versio Venetiis per Nicolaum Ienson 1470. fol. ^d cum hoc octasticho Antonii Cornazzani, quod habes etiam in Bibl. Aprosiana p. 406. et minus emendate apud Michaëlem Maittaire T. I. Annal. Typograph. p. 67.

*Artis hic et fidei splendet mirabile nomen,
 Quod fama auctores auget honore Deos.
 Hoc Ienson Veneta Nicolaus in urbe volumen
 Prompsit; cui felix Gallica terra parens.
 Scire placet tempus? Mauro Christophorus urbi
 Dux erat; aequa animo musa relecta suo est.
 Quid magis artificem peteret Dux, Christus et auctor?
 Tres facit aeternas ingeniosa manus. M.CCCC.XXXC,*

Vidit et lucem per Leonhardum Aurl. 1473. fol. Tarvisii 1480. fol. Venet. 1497. Hagenoae 1522. 4. Parisiis 1534. Colon. 1539. fol. et inter Eusebii opera Basil. 1542. 1548.

d) Editionem Venetam anni 1470. alia praecessit editio perpaucis visa, cuius exemplar in Bibliotheca Academica Lipsiensi exstat. Prodiit ea sine loci, anni et typographi nota, sed Coloniae impressam esse ab Ulrico Zellio ex litterarum forma Gothica colligi potest eadem qua idem typographus usus est quum a. 1473. Rob. de Licio sermones excuderet: de quo dixit Harlesius ad Fabricii Bibl. Gr. vol. 7. p. 344. Paginae sunt bipertitae, versus columnae cuiusque septem et triginta. Incipit, nullo praemisso titulo, fol. 1. ab inscriptione

*Eusebius p̄phili de euā
 gelica preparacōe ex gre
 co in latinū translatus in
 cipit feliciter.*

Eadem verba in fine ultimi folii subscripta sunt, nisi quod illic verbo *incipit* verbum *explicit* substitutum est: desunt vero quattuor quae ex editione Veneta a. 1470. Fabricius memorat disticha. In editione Leonhardi Aurl. a. 1473. primum tantum quartumque distichon legitur.

1559. 1570. fol. et Paris. 1581. fol. sed in libris quattuordecim versionem supplavit Io. Thomas Freigius, et qui scholia etiam addidit Io. Iac. Grynaeus: librum decimum quintum de Philosophorum circa res naturales et mundi partes dissensione vertit Marcus Hopperus."

Haec igitur sunt librorum quibus hodie utimur manusciporum praesidia, quae quam parum sufficiant ad genuinam operis Eusebiani formam omni ex parte restituendam, non solum per se manifestum est, sed inprimis docent excerpta ex operibus scriptorum superstitem, in quibus multa quidem reperiuntur rectius quam in codicibus scriptorum illorum quibus hodie utimur scripta, sed multo plura librariorum et correctorum, non raro inter se dissentientium, arbitrio mutata, quae nemo sibi persuadebit in codicibus multo antiquioribus, ex quibus Eusebius exeunte seculo quarto excerpta sua composuit, sic omnia lecta fuisse: quod vere ab me dici intelliget qui scripturas codicum Platonis, Philonis, Iosephi et Clementis Alexandrini cum codicum Eusebianorum scripturis, saepe mirum quantum inter se discrepantibus, comparare volet. Quorum vitia et interpolationes etsi non difficile fuisset ex codicibus scriptorum ipsorum locis non paucis corrigere, tamen pleraque omnia huiusmodi intacta relinquenda fuerunt. Nam quum excerptorum Eusebianorum nobis qui hodie vivimus usus non alius sit quam ut scripturas diversas, sive veras sive falsas, ex iis colligamus et cum codicibus qui supersunt scriptorum illorum comparemus, omnem hanc utilitatem tolli patet si quis Eusebiana e libris editis corrigat. Huc accedit quod licet in lectionibus quae nunc apud Eusebium reperiuntur multa non Eusebii, sed librariorum culpa corrupta sint, tamen quid Eusebius suis in codicibus legerit saepe incertum manet, quum superstites scriptorum codices alii alias lectiones praebeant. Nec codices, ex quibus Eusebius excerpta sua composuit, vitiorum immunes, sed partim iisdem quibus codices superstites^e partim aliis librariorum

e) Huiusmodi errorum exempla frequentia sunt in locis Platonice ab Eusebio excerptis, velut 14. p. 723 a. ubi Stephanus edidit *τὰς ἐξῆς οἱ σοφοί*, quae vera quidem scriptura est, sed sumta ex Platone Theaet. p. 152 e: nam

Eusebio antiquiorum erroribus contaminati fuerunt. His igitur rationibus ductus excerpta Eusebiana raro ex scriptorum codicibus correxi nec nisi in locis quorum de scriptura dubitari prorsus non poterat, velut in excerptis ex dialogo Maximi (vel potius Methodii) 7. p. 339 b. (vol. 1. p. 393, 1. ed. nostrae) ubi legebatur, *πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀποκρίναι τὴν ἐμὴν· δοκεῖς μοι τὰς τοῦ κόσμου ποιότητας μὴ ἐξ ὑποκειμένων ποιότητων γεγονέναι δοκεῖν, ἕτερον δέ τι περὶ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς.* || *Οὕτως ἔχει.* quae certissimum haberi potest ab Eusebio eodem modo scripta fuisse quo apud Methodium p. 48, 7. ed. Iahn. leguntur, *πρὸς ἐρώτησιν ἀποκρίναι τὴν ἐμὴν· δοκεῖ σοι τὰς τοῦ κόσμου ποιότητας μὴ ἐξ ὑποκειμένων γεγονέναι ποιότητων;* || *Δοκεῖ.* || *Ἔτερον δέ τι παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς;* || *Οὕτως ἔχει.* Contra ibidem p. 345 d. (vol. 1. p. 401, 30.) quae postοὐκ ἔστιν δύο μόνα τὰ ἀγέννητα apud Methodium adduntur, *ἵνα παρήσω τὸ ἐπιζητῆσαι τί ὄντα ἔστιν ἀπλᾶ, ὕλη ἢ εἶδος· πολλὰ γὰρ καὶ οὕτως ἄτοπα (fortasse excidit ἄν) ἀκολουθήσειαν,* non putavi Eusebio esse inferenda, quum incertum sit an in exemplari suo legerit.

Locos scriptorum quos excerpit Eusebius ita ubique apposuit ut nec mutatos nec compendifectos exhiberet, sed, ut

codices Eusebii ut videtur omnes πάντες ἐξαιῖοι σοφοί praebent: quae scriptura quum in codice quoque Platonis antiquissimo Clarkiano aliisque non paucis reperiatur, intacta relinquenda erat apud Eusebium, qui eandem suo in codice reperisse videtur. Non satis cautum igitur se praebuit Gaisfordius quum 10. p. 472 b. in verbis Democriti ἐπ' ἕτερα ὀγδώκοντα ἐπὶ ξένης ἐγενήθη numberum magnitudine sua absurdum ὀγδώκοντα in πέντε mutaret, erroris originem inde repetens quod litera Π, quae in scriptura antiqua πέντε significat, posterioris aetatis more pro ὀγδοήκοντα accepta fuerit: quod tanto certius videbatur quum rectus numerus πέντε apud Diodorum 1, 98. legatur, cuius locum Eusebius infra excerpit p. 482 b. Verum quum idem ille numerus ὀγδώκοντα etiam apud Clementem Alex. reperiatur Strom. 1. p. 357., ex quo Democriti verba excerpit Eusebius, multo probabilius est errorem non solum Eusebio, sed Clemente adeo antiquiorem, vel ab Clemente ipso commissum esse. Ex quo sequitur intactum apud utrumque relinqui debere ὀγδώκοντα, quantumvis vitiosum.

ipse interdum addit, πρὸς λέξιν vel κατὰ λέξιν, etsi omissis non raro quae ad propositum minus erant necessaria, quod significare solet interposito καὶ μεθ' ἕτερα, vel καὶ μεθ' ἕτερά φησι, καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει, εἰτά φησι, καὶ ἐξῆς φησι, καὶ μετὰ βραχέα φησί, καὶ πάλιν, καὶ πάλιν φησί, καὶ πάλιν ἐπιλέγει, τούτοις μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει, καὶ ὑποβάς ἐξῆς ἐπιλέγει, τούτοις ὁ συγγραφεὺς ἐπιλέγει, καὶ αὐθις ἐξῆς φησι, εἰθ' ἐξῆς φησι, καὶ πάλιν προστίθῃσι τοῖς εἰρημένοις ταῦτα, προστίθῃσι τοῖς εἰρημένοις λέγων ᾧδε, καὶ ἐπιφέρει λέγων ἐξῆς, ὁ δ' αὐτὸς καὶ ταῦτα παρατίθῃσι, et quae sunt reliquae huiusmodi formulae, pariterque finem excerptorum significat ad alia pergens verbis ταῦτα ὁ δεῖνα, ταῦτα μὲν οὗτος, τοσαῦτα ὁ δεῖνα, ταῦτα μὲν οὖν ᾧδε ἐχέτω, et quae sunt similia, ita ut nihil usquam dubitationis relinquatur quid Eusebius ipse scripserit, quid aliunde sumserit. Quod de longis quoque ex Alexandro Polyhistore excerptis, quae Eusebius apposuit IX. c. 17—38., dictum esse volo, de quibus vanas, ut mihi videtur, dubitationes movit Magninus in Diario eruditorum Gallico (*Journal des Savants*) a. 1848. p. 194 seqq. cuius disputationis summa haec est:

“Alexandrum Polyhistorem certis scriptorum testimoniis^f constat exeunte ultimo ante Christum natum seculo vixisse, Ezechielum vero, poetam tragicum Iudaeum, cuius senarii ducenti et sexaginta novem de ἐξαγωγήῃ Iudaeorum inter excerpta ex Alexandro Polyhistore Eusebiana leguntur, probabile est seculo post Christum natum secundo fere medio^g vixisse, non longe ante Clementem Alexandrinum, quem

f) Haec collegit Clintonus in *Fastis Hellen.* vol. 3 p. 558.

g) Secundo fere medio] Huius opinionis rationes Magninus his verbis exposuit p. 199. “Il s'est élevé, contrairement à l'opinion de Huet [*Demonstr. evang.* p. 49. qui carminis huius scriptorem illum esse Ezechielum opinatus erat qui inter septuaginta duo veteris Testamenti interpretes Graecos memoratur ab Aristeo in *Havercampi* editione Iosephi vol. 2. p. 109.], une autre opinion que je crois mieux fondée, mais qui a été jusqu'ici plutôt énoncée que soutenue par ses auteurs. Cette opinion est celle d'un théologien de Leyde, Steph. Le Moyne (*Varia Sacra*, Lugd. Bat. 1635. vol. 2. p. 337.) à laquelle se sont rangés, mais sans donner les motifs de leur adhésion, Cave (*Hist. litt. script. eccles.* Basil. 1741. t. 1. p. 86.),

exeunte seculo secundo vixisse novimus et a quo Ezechielus memoratur: ex quo sequitur non potuisse Ezechieli carmen ab Alexandro memorari, sed omnia quae de eo inter excerpta ex Alexandro leguntur, non huius esse scriptoris, sed ab Eusebio ipso ex Ezechieli carmine excerpta et Alexandri verbis interposita esse, quemadmodum excerpta ex Philonis, poetae obscuri, carmine *περὶ τῶν Ἱεροσολύμων*, ex Iosepho, Theo-

Morhof (Polyhist. litt. lib. VIII. cap. 11. §. 27. p. 371.), Ioh. Chr. Wolf (Bibl. Hebraea, Hamb. 1715 t. III. p. 420.), et plus récemment M. Jourdain (*Bibliogr. universelle* article *Ézéchiel*.) Ces habiles critiques pensent que, si les tragédies d'Ézéchiel avaient précédé les écrits de Josèphe, cet historien, si érudit et si patriote, n'aurait pas manqué de consigner dans ses ouvrages une circonstance aussi honorable pour sa nation. M. Philippson (*Ἐζεκιήλος καὶ Φίλων*, Berol. 1830. p. 12) lui-même ne peut s'empêcher de reconnaître que le silence de Josèphe ne soit un fait d'une extrême gravité. Steph. Le Moyné, qui n'a, d'ailleurs, parlé qu'occasionnellement d'Ézéchiel le tragique, suppose qu'il a écrit le drame qui nous occupe après la dispersion de la nation juive par Hadrien, pour servir à ses malheureux compatriotes de consolation dans leur exil. Je reporterais volontiers cette date quelques années plus haut, à l'époque de la grande insurrection qui éclata en Judée sous Barcochébas, c'est-à-dire à l'année 136. après Jésus-Christ. N'est-il pas bien présumable, en effet, que ce fut lors du soulèvement général des Hébreux, au milieu de la lutte désespérée de la nationalité juive contre la puissance romaine, et probablement pendant le long siège de Bithér, qu'a été composé ce drame, si propre à relever le courage du peuple opprimé, qui voyait dans Hadrien un autre Pharaon et dans Barcochébas un autre Moïse? Je ne parlerai pas de l'opinion qui range Ézéchiel parmi les poètes chrétiens. Quelques critiques l'ont émise avec assurance, et l'ont crue apparemment si évidente, qu'ils se sont dispensés de l'appuyer de la moindre preuve. (Voyez La Bigne, magna Biblioth. veter. Patrum t. XIV. index. Cf. Thom. Ittigius, Liber de bibliothecis et catenis Patrum p. 141.) Ils auraient dû citer, au moins comme indice, le nomme de *Verbe divin* que Dieu se donne à lui-même dans l'*Ἐξαγωγή*. Ce nomme du Verbe, *Memra*, pour désigner Jéhovah, se trouve pour la première fois dans la paraphrase chaldaique composée par Onkelos, qui vivait un peu après Jésus-Christ. Cette expression prouve donc sinon qu'Ézéchiel fût chrétien, du moins qu'il a vécu un peu après l'ère chrétienne."

doto et Demetrio interposita ipsa quoque non Alexandri sunt, sed Eusebii.“ Quae nemini fraudem facient qui excerpta illa ex Alexandro diligentius consideraverit Eusebiique in afferendis scriptorum excerptis consuetudinem, de qua supra dicebam, cognitam habeat. Sed videamus singula. Post excerpta quaedam ex Iosepho ad Alexandrum Polyhistorum transit Eusebius p. 484, 24. ed. nostrae, ταῦτα ὁ Ἰωσήπος. συναρᾷ δὲ τοῖς καὶ ὁ Πολυῖστωρ Ἀλέξανδρος — ὃς ἐν τῇ περὶ Ἰουδαίων συντάξει τα κατὰ τὸν Ἀβραὰμ τοῦτον ἱστορεῖ κατὰ λέξιν τὸν τρόπον “Εὐπόλεμος — καὶ ἀπὸ τοῦδε τρίτον Μωσῆν.“ post quae nonnulla se omittere Eusebius ait p. 487, 29. τσαῦτα ὁ Πολυῖστωρ οἷς μεθ’ ἕτερα ἐπιφέρει λέγων “Μετ’ οὐ πολὺν δὲ χρόνον — καρπῶσαι. φησὶ δὲ περὶ τούτου καὶ Φίλων — καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα (p. 488, 19.) quorum postrema φησὶ δὲ περὶ τούτου — ἐπόμενα non ab Alexandro, sed ab Eusebio ex Philone esse excerpta opinatur Magninus, errore manifesto, ut apparet ex proximis post ἐπόμενα verbis Eusebii ταῦτα μὲν δὴ ἀπὸ τῆς προειρημένης τοῦ Πολυῖστορος γραφῆς, quae non hoc loco, sed ante φησὶ δὲ περὶ τούτου καὶ Φίλων collocari debuissent, si illa φησὶ δὲ περὶ τούτου — καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα Eusebii, non Alexandri verba essent. Post Ταῦτα μὲν — γραφῆς pergit Eusebius p. 488, 21. καὶ ὁ Ἰωσήπος δὲ — διὰ τούτων “λέγεται δὲ ὡς οὗτος ὁ Ἀφρήν — ἀφ’ οὗ τὸν βαρβάρους Σοφᾶς (recte Σόφακας apud Iosephum) λέγεσθαι.“ (p. 489, 8.) post quod excerptum ad Alexandrum redit his verbis praemissis, τὰ μὲν οὖν περὶ τοῦ Ἀβραὰμ ὡς ἐν ὀλίγοις τσαῦτα παρακείσθω· ἀπλωμεν δὲ κάλιν ἐπὶ τὸν Πολυῖστορα “Δημήτριός φησὶ τὸν Ἰακῶβ — ἐτῶν ρλς’ τελευτῆσαι (p. 493, 15.) post quae sic pergit Eusebius, ταῦτά μοι κείσθω ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυῖστορος γραφῆς· ἐξῆς δ’ ἐπισυνήφθω καὶ τάδε “τὰ δὲ Σίκιμά φησὶ Θεόδοτος — διακομίσαι“ p. 496, 15.) Hic iterum fallitur Magninus, qui verba ἐξῆς δ’ ἐπισυνήφθω καὶ τάδε non de excerptis ex Alexandro adiiciendis, sed de excerptis intelligit quae Eusebius ipse ex Theodoto fecerit: cui opinioni non solum verba ἐξῆς δ’ ἐπισυνήφθω καὶ τάδε repugnant, quae nihil aliud significare possunt quam proxima

quoque ex alia Alexandri operis parte sumta esse, — quemadmodum paullo post p. 496, 16, dixit *τούτοις καὶ τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ Πολυῆστορος γραφῆς ἐπισυνήφθω* — sed etiam ipsum excerpti initium adversatur, *τὰ δὲ Σίκιμά φησι Θεόδοτος* etc., ubi inepte illata esset δέ particula, si haec Eusebii verba essent, recte vero habet si haec Alexandri verba sunt. Plane eodem modo p. 497, 24. post verba Eusebii *Ἄκουε δὲ οἶα καὶ περὶ τοῦ Ἰωβ ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ* sequuntur verba Alexandri *Ἀριστέας^h δὲ φησὶν ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων — ποιῆσαι,* pariterque *Ἀρτάπανος δὲ φησι* — p. 496, 18. 498, 28. et *Εὐπόλεμος δὲ φησι* p. 498, 23. Longum Alexandri ex Artapano excerptum Magninus finiri credit p. 505, 11. verbis ταῦτα δὲ προᾶξαι περὶ ἔτη ὄντα ὀγδοήκοντα ἑννέα, post quae Eusebium ipsum sic pergere, *περὶ δὲ τοῦ τὸν Μωῦσον ἐκτεθῆναι ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὸ ἔλος — ἱστορεῖ καὶ Ἐζεκιήλος, ὁ τῶν τραγωδιῶν ποιητῆς* et quae sequuntur usque ad ultimum Ezechieli versum p. 515, 6. *ἔβαινε κραιπνὸν βῆμα βαστάζων ποδός.* Verum hic quoque pluribus erroribus se implicuit Magninus. Primo enim si verba *περὶ δὲ τοῦ τὸν Μωῦσον ἐκτεθῆναι* etc. Eusebii essent, sic loqui debuisset ex more constanti, *ταῦτα μὲν οὖν ὁ Πολυῆστωρ. περὶ δὲ τοῦ τὸν Μωῦσον* etc. Deinde non animadvertit Magninus Mosis nominis formam *Μωῦσος*, quae hic legitur, plane alienam esse ab Eusebio, qui et in hoc opere et in reliquis scriptis suis omnibus una constanter utitur forma vulgari *Μωσῆς Μωσέως Μωσεῖ Μωσέα* etc., vel *Μωυσῆς Μωυσέως* etc.: inter quas scripturas libri apud Eusebium ut apud alios scriptores plurimos variare solent. Alteram vero formam illam Alexander ab Artapano sumsit, qui ea constanter usus esse videtur, quantum ex iis colligi potest quae ab Alexandro ex eo excerpta Eusebius supra apposuit p. 498, 28. — 505, 12. Hinc explicari potest quod Alexander in proximis post excerptum ex Artapano verbis bis ea usus est, nisi ab librariis est illata, *περὶ δὲ τοῦ τὸν*

h) Typothetae errore in ed. nostra *Ἄκουε — Ἀριστέας* pro *Ἄκουε — Ἀριστέας*. Nam Alexandri verba non ab *Ἄκουε*, sed ab *Ἀριστέας* incipiunt.

Μώϋσον ἐκτεθῆναι et paullo post, τὸν Μώϋσον παρεισάγων λέγοντα, licet in sequentibus, ubi versus Ezechieli apponit, ad vulgarem redeat Μωσῆς, qua Ezechielus quoque constanter usus est. Denique Magninus non attendit ad verba καὶ μετὰ βραχέα, quibus Eusebius post Ezechieli versum ultimum ad aliud ex Alexandro excerptum transit p. 515. 7., duos alios autem eiusdem generis locos Magninus, quum sententiae suae adversari intelligeret, interpretando pervertit. Eorum prior est p. 510, 27. ubi Eusebius post Ezechieli quos in praecedentibus ex Alexandro apposuerat versus sic pergit, τούτοις ἐπάγει, μετὰ τινα τὰ μεταξύ εἰρημένα, λέγων “ταῦτα δὲ φησιν οὕτω καὶ Ἐζεκιῆλος ἐν τῇ Ἐξαγωγῇ λέγων, περὶ μὲν τῶν σημείων τὸν θεὸν παρεισάγων λέγοντα οὕτως etc. quae Magninus p. 205. sic vertit “*Dieu ajoute encore d’autres paroles à celles qu’il vient d’adresser à Moïse. Cependant Ézéchiel énumère dans son drame les prodiges qui doivent frapper l’Égypte, et il introduit Dieu, qui parle ainsi etc.*”, hac addita annotatione “*Dans ce passage on attribue généralement à Alexandre Polyhistor ce que j’attribue à Dieu. J’ai fait quelques changements au texte d’après trois manuscrits de la Bibliothèque nationale, no. 466. [Gaisfordii C.] 467. [D.] 468. [E.] Je lis: τούτοις ἐπάγει μετὰ τινα τὰ μεταξύ αὐτῶ εἰρημένα λέγων ὁ θεὸς (le ms. 467. porte τὸν θεόν). ταῦτα δὲ φησι οὕτω καὶ Ἐζεκιῆλος ἐν τῇ Ἐξαγωγῇ λέγων· περὶ μὲν τῶν σημείων τὸν θεὸν παρεισάγων λέγοντα οὕτως.) Les anciennes éditions donnent λέγει seul, au lieu de λέγων ὁ θεός. C’est surtout cette fausse leçon qui a fait attribuer ce passage à Alexandre.*” Quae omni ex parte falsa sunt. Primo enim quod Magninus in interpretatione sua posuit: “*Dieu ajoute encore d’autres paroles*” non poterat simpliciter τούτοις ἐπάγει dici, sed sic vel simili aliquo modo dicendum erat, τούτοις ὁ θεὸς ἄλλα τινα μετὰ τὰ μεταξύ αὐτῶ εἰρημένα ἐπάγει λέγων, quod quum non legatur, patet subiectum verbi ἐπάγει non deum esse, sed Alexandrum, quem Eusebius post alia nonnulla haec inferre ait, ταῦτα δὲ φησιν οὕτω καὶ Ἐζεκιῆλος etc. qui frequentissimus apud Eusebium usus est verborum ἐπάγειν, ἐπιφέρειν, ἐπιλέγειν, ἐπισυνάπτειν. De-

inde quod Magninus in codice D. pro simplici λέγων, quod est in editione Roberti Stephani, λέγων τὸν θεὸν scriptum esse ait, si verum est — de quo dubito, quum nihil de eo annotaverit Gaisfordius — non in λέγων ὁ θεὸς mutandum, ut voluit Magninus, sed librarii errorem huic uni codici proprium esse patet, ad τὸν θεὸν, quod in verbis proximis legitur, aberrantis, quemadmodum in verbis παρεισάγων λέγοντα in duobus codicibus (E. I.) παρεισάγει λέγων scriptum, librario ad praecedens λέγων aberrante. Alter quem dicebam locus est p. 512, 21. ubi post versus Ezechieli sic pergit Eusebius, πάλιν μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει “φησὶ δὲ καὶ Ἐζεκιῆλος ἐν τῷ δράματι etc. Hic quoque Magninus ut verba quae sunt manifesto Eusebii πάλιν μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει sententiae suae accommodaret, sic interpolavit vertendo *A ces commendements Dieu en ajoute quelques autres. Puis, Ézéchiél dans son drame etc.* quae non minus fictitia sunt quam illud “*d'autres paroles*”, quod loco priori ab eo illatum supra notabam.

Satis ostendisse videor externa quibus Magninus usus est argumenta ita omnia esse comparata ut sententiam eius de aetate Ezechieli non confirment, sed funditus evertant. Neque in ipsis Ezechieli versibus 269. quidquam est quod ab Iudaeo Alexandrino, qui Veteris Testamenti, ab septuaginta interpretibus in sermonem Graecum conversi, lectione imbutus esset et aliquam tragicorum Atticorum notitiam haberet scribi etiam ante Alexandri Polyhistoris aetatem non potuerit. Itaque sic statuendum videtur, Ezechielum vel medio vel exeunte penultimo ante aeram nostram seculo carmen suum composuisse, eadem fere aetate qua ab alio Iudaeo Alexandrino carmen νουθεικόν, nunc Phocylidis nomen gerens, scriptum est: de quo legenda egregia Iacobi Bernaysii commentatio Berolini edita a. 1856. Nam linguae metrique vitia, quibus Ezechieli versus contaminatos ediderat Robertus Stephanus, non scriptori, sed librariis sunt imputanda. Eorum non pauca ex codicibus ab Gaisfordio collatis corrigi potuerunt, aliorum non difficilis ex coniectura emendatio est, ut ostendit Frid. Duebnerus, qui carminis huius fragmenta Tragicorum fragmentorum collectioni Didotianae adiunxit a. 1846. praemissa Praefatione, in qua emendationum ab se factarum, de quibus nos in An-

notationibus dicemus, rationem reddidit. Ceterum rectam de aetate huius carminis sententiam etiam L. M. Philippsonus exposuit in commentatione de Ezechiello et Philone, rerum Hierosolymitanarum poeta, Berolini edita a. 1830. quam quum cognitam habuerit Magninus, mirum est errores quos supra notavi ab eo committi potuisse. Quaestionem autem ab Eichhornio in commentatione de Iudaeorum re scenica (in Commentat. Gotting. recentiorum vol. 2. a. 1811.) aliisque agitatum de theatro in quo Ezechieli tragoediae — nam plures ab eo scriptas esse produnt Clementis Alexandrini verba p. 414. τὸν τῶν Ἰουδαϊκῶν τραγωδιῶν ποιητὴν et Eusebii p. 505, 16. ὁ τῶν τραγωδιῶν ποιητής — actae fuerint, mihi inutilis esse videtur, quum probabilius sit poemata haec, ut alia multa illius aetatis, non spectatoribus, sed lectoribus scripta fuisse.

Scribebam Lipsiae.

ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ.*

ΤΑΔΕ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΣΤΙΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ.

- α*. Τίς ἢ τῆς εὐαγγελικῆς ὑποθέσεως ἐπαγγελία c. 1. p. 1.
β. Τίνα πρὸς ἡμᾶς σύνθητές ἐστι λέγειν τοῖς τὰ καθ' ἡμᾶς
 διαβάλλειν ἐπιχειροῦσιν . . . . . c. 2. p. 4 d.
γ. Ὅτι μὴ ἀνεξετάστως τὰ τοῦ σωτηρίου λόγου φρονεῖν εἰ-
 λόμεθα . . . . . c. 3. p. 6 b.
δ. Ὅτι μὴ ἀκρίτως ἡμῖν ἢ περὶ τῶν ὠφελιμωτάτων πίστις
 κατὰ καιρὸν παραλαμβάνεται . . . . . c. 4. p. 9 d.
ε. Ὅτι μὴ ἄνευ σώφρονος λογισμοῦ τῆς πατρῶν δεισιδαί-
 μονος πλάνης ἀνεχωρήσαμεν . . . . . c. 5. p. 14 a.
ς. Ὅσα παρ' Ἑλλήσι καὶ οἷα περὶ τῆς πρώτης κοσμοποι-
 ῖας ἀναγράφεται, καὶ ὡς εὐλόγως αὐτῶν ἀνεχωρήσα-
 15 *μεν* . . . . . c. 7. p. 19 a.
ζ. Ὅσα τοῖς φυσικοῖς φιλοσόφοις περὶ ἀρχῶν διαπεφώνη-
 ται καὶ ὡς τούτων μετὰ κρίσεως ἀπέστημεν c. 8. p. 22 a.
η. Ὅτι πλέον οὐδὲν οἱ παλαιοὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φαινομέ-
 νων ἄστρον ἐθεολόγουν . . . . . c. 9. p. 27 b.
 20 *θ*. Ὅτι μηδεμίαν τις ἦν περὶ θεῶν μυθολογία, οὐδέ γε ξοά-
 νων ἰδρυσις . . . . . p. 30 b.
ι. Ὅτι νεώτερα τῶ βίῳ παρεῖσηται τὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς
 περὶ θεῶν τεθρολημένα . . . . . p. 30 b.

*) ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ] Summaria haec, quae
 in editionibus prioribus libris singulis iterumque, sed ab Ro-
 berto Stephano aucta et interpolata singulis capitibus prae-
 scripta erant recte coniuncta, ut in codicibus factum est,
 exhibuit Gaisfordius, ad quattuor codices (ABCH) confor-
 mata, quorum immemorabilis est scripturae diversitas.

23 τεθρολημένα] Scribebatur τεθρολλημένα: sed infra

- ια'. Ἐπιτομὴ τῆς Φοινίκων ἀρχαιολογουμένης θεολογίας, καὶ περὶ τῶν ταύτην συγγραψαμένων καὶ ὅτι δικαίως αὐτῆς κατεπετύσαμεν . . . . . c. 10. p. 33 b.

ΤΑΔΕ ΤΟ ἌΕΤΤΕΡΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΓΓΡΑΜΜΑ
51 ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ.

- α'. Ἐπιτομὴ τῆς Αἰγυπτίων θεολογίας, καὶ ὡς εἰς Ἑλληνας μετεκομίσθη, ὅτι τε εὐλόγως τὴν τούτων ἀπάντων ἀποστροφὴν πεποιήμεθα . . . . . c. 1. p. 45.
β'. Περὶ τοῦ νεωτέραν εἰσῆχθαι τοῖς Ἑλλησι τὴν παρ' αὐτοῖς θεολογίαν . . . . . p. 52 b.
10 γ'. Ἐπιτομὴ τῶν παρ' Ἑλλησι περὶ τε θεῶν καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἡρώων μυθευομένων . . . . . c. 2. p. 52 c.
δ'. Περὶ τῶν ἀπορρήτων τελετῶν καὶ τῶν κρυφίων μυστηρίων τῆς πολυθέου πλάνης . . . . . c. 3. p. 61 c.
15 ε'. Τίσι λογισμοῖς τοῦ μὴ τὰ ὅμοια τοῖς Ἑλλησι περὶ θεῶν φρονεῖν ἀνεχωρήσαμεν . . . . . c. 4. p. 67 d.
ς'. Ανακεφαλαίωσις τῶν πρόσθεν εἰρημένων c. 5. p. 69 b.
ζ'. Περὶ τοῦ νεκρῶν εἶναι τάφους τὰ καλούμενα αὐτῶν ἱερὰ τῶν θεῶν . . . . . c. 6. p. 71 a.
20 η'. Ὅποια τις ἦν ἡ τῶν παλαιῶν περὶ θεῶν δόξα p. 73 b.
θ'. Περὶ τῆς Ἑλλήνων σεμνοτέρας τε καὶ φυσικωτέρας θεολογίας . . . . . p. 74 a.
ι'. Ὅπως ὁ Πλάτων περὶ τῆς τῶν παλαιῶν θεολογίας ἐδόξαζεν . . . . . c. 7. p. 75 d.
25 ια'. Περὶ τῆς κατὰ Ῥωμαίους θεολογίας . . . . . c. 8. p. 78 a.

ΤΑΔΕ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ
ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ.

- α'. Περὶ τῆς Ἑλλήνων φυσικῆς θεολογίας . . . . . c. 1. p. 83.
β'. Περὶ τῆς Αἰγυπτίων ἀλληγορουμένης θεολογίας . . . . . c. 3. p. 88 a.

argumento 4, 1. διατεθρύλλεται, in codicibus, ut videtur: nam Stephanus hic quoque διατεθρύλλεται. Scripturam per λ simplex etiam in inferiorum temporum scriptoribus codices toties praebent ut duplicatum infimae aetatis scriptoribus Byzantinis, et ne his quidem omnibus, relinquendum esse videatur.

- γ'. Ἐτι περὶ τῶν αὐτῶν . . . . . p. 90 c.
- δ'. Ὅτι τὴν πᾶσαν ἀναφορὰν τῆς τροπικῆς αὐτῶν θεωρίας ἐπὶ μόνᾳ τὰ φαινόμενα κατ' οὐρανὸν ἄστρα, ἐπὶ τε ὕδωρ καὶ πῦρ καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου μετήγον c. 4. p. 93.
- ε'. Ὅτι καὶ ταῦτα πάσης ὑπῆρχε μεστὰ καταγνώσεως 5
c. 5. p. 95.
- ς'. Ὅτι καὶ τῆς φυσικατέρας αὐτῶν περὶ θεῶν θεωρίας εὐλόγως ἀναχωρήσαντες τὴν μόνην καὶ ἀληθῆ θεολογίαν προετιμήσαμεν . . . . . c. 6. p. 96 a.
- ζ'. Ὅποίας οἱ νεώτεροι τῶν φιλοσόφων τοῖς περὶ θεῶν μύ- 10
θοις συνέπλεξαν αἰτιολογίας . . . . . c. 7. p. 97 d.
- η'. Περὶ τῆς παλαιᾶς τῶν ξοάνων κατασκευῆς c. 8. p. 99 a.
- θ'. Ἐτι περὶ τῆς ἀλληγορουμένης Ἑλλήνων καὶ Αἰγυπτίων θεολογίας . . . . . c. 9. p. 100 a.
- ι'. Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς καὶ τούτων βεβιασμένης 15
ἀποδόσεως . . . . . c. 10. p. 103 d
- ια'. Ὅτι τὰς μυθικὰς περὶ θεῶν διηγήσεις αὐτοὶ διὰ τῶν οἰκειῶν χρησμῶν οἱ αὐτῶν θεοὶ κυροῦντες ἀπελέγχονται ἐναντία πράττοντες τοῖς φιλοσόφοις . . . c. 14. p. 123 a.
- ιβ'. Ὅτι καὶ τὰς τῶν φιλοσόφων θεωρίας βεβαιούσι διὰ τῶν 20
χρησμῶν ἐναντία τοῖς περὶ αὐτῶν μύθοις ἀλληγοροῦντες
c. 15. p. 125.
- ιγ'. Ὅτι τῶν ἀδυνάτων πέφυκε τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἢ τὰς
θείας δυνάμεις γοητικαῖς ἀνάγκαις καθέλκεσθαι καὶ διὰ
χρησμῶν τοῖς ἐρωτῶσι θεσπίζειν . . . c. 16. p. 126 b. 25
- ιδ'. Ὅτι δαιμονικῆς ἐνεργείας πάντα τὰ τοιάδε τυγχάνει
c. 17. p. 127 a.

ΤΑΔΕ ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΙΓΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ.

- α'. Προοίμιον περὶ τῶν κατὰ πόλεις χρηστηρίων, καὶ ὧν
μάλιστα διατεθρῦλῃται τὰ μαντεῖα ἐν παραδόξοις δαιμό- 30
νων ἐπιφανεῖαις, τίνι τε λόγῳ καὶ τούτων κατεφρονη-
σαμεν . . . . . c. 1. p. 129 d.
- β'. Ὅτι τοῖς θέλουσιν εὐχερὲς ἀποφῆναι πλάνην εἶναι τὴν
περὶ τῶν χρηστηρίων ἐπαγγελίαν καὶ γοήτων ἀνδρῶν ὄ-
διουργίαν . . . . . c. 2. p. 133 a. 35

- γ'. "Οτι ασύστατος αὐτῶν ἢ μαντικὴ καὶ πολλὰ ψευδομένη,
καὶ ὅτι ἄχρηστος αὐτῶν καὶ ἐπιβλαβὴς ἢ πρόρρησις
c. 3. p. 136 d.
- δ'. "Οτι μεγίστων ἡμᾶς κακῶν τούτων αὐτῶν ἠλευθέρωσεν
5 ἢ τοῦ σωτήρος ἡμῶν εὐαγγελικὴ διδασκαλίᾳ c. 4. p. 140 a.
- ε'. Τίς ἢ διαίρεσις τῆς καθ' Ἑλληνας θεολογίας c. 5. p. 141 a.
- ς'. "Οτι μὴ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν παραθέ-
σεων τὰς τῶν ἐλέγχων μαρτυρίας πιστούμεθα c. 6. p. 142 c.
- ζ'. Περὶ τῶν κατὰ τοὺς χρησμοὺς ἀπορρητῶν ἐκ τῆς Ἑλ-
10 ληνικῆς παραθέσεως . . . . . p. 143 a.
- η'. "Ορκος περὶ τῶν λεχθησομένων . . . . . c. 7. p. 143 c.
- θ'. "Οτι οὐ χρὴ τὰ λεχθησόμενα εἰς πάντας ἐκφέρειν
c. 8 p. 144.
- ι'. "Οπως θεραπεύειν διὰ θυσιῶν ὁ Ἀπόλλων προστάττει
15 τοὺς θεοὺς . . . . . c. 9. p. 145 a.
- ια'. "Οτι οὐκ ἂν εἴεν θεοὶ οἱ ταῖς διὰ ζῶων θυσίαις χαί-
ροντες . . . . . c. 10. p. 147 c.
- ιβ'. "Οτι οὐδὲν τῶν ἀπὸ γῆς χρὴ τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ
οὔτε θυμιᾶν οὔτε θύειν. . . . . c. 11. p. 149 b.
- 20 ιγ'. "Οτι οὐδὲ ταῖς θείαις δυνάμεσι τῶν ἀπὸ γῆς τι θύειν
ἢ θυμιᾶν προσήκει . . . . . c. 12. p. 149 d.
- ιδ'. "Ετι περὶ τοῦ μὴ χρῆναι τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ τῶν
ἀπὸ γῆς τι προσφέρειν . . . . . c. 13. p. 150 b.
- ιε'. "Οτι παράνομόν ἐστι καὶ βλαβερόν καὶ ἄδικον καὶ
25 ἀνόσιον τὸ θύειν ζῶα θεοῖς, καὶ ὅτι κατάραις ὑπο-
βιβλημένον . . . . . c. 14. p. 151 a.
- ισ'. "Οτι τὰ θνόμενα παρ' αὐτοῖς δαίμοσιν, ἀλλ' οὐ θεοῖς
θύεται . . . . . c. 15. p. 153 c.
- ις'. Περὶ τῆς παλαιᾶς ἀνθρωποθυσίας (c. 16. p. 155 a.)
30 καὶ ὅτι μετὰ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν κατελύθη
c. 17. p. 163 c.
- ιη'. "Οτι πονηροῖς δαίμοσιν ἀνέκειτο πᾶσα ἢ τῶν ἔθνῶν
θεολογία . . . . . 164 b.
- ιθ'. "Οτι μὴ δεῖ τοῖς πονηροῖς δαίμοσι θύειν c. 18. p. 166 b.
- 35 κ'. "Οπως ἀνακειῖσθαι δεῖ τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ c. 19 p. 166 c.
- κα'. "Ως ὁ Ἀπόλλων τῷ πονηρῷ δαίμονι προστάττει θύ-
ειν . . . . . c. 20. p. 168 b.
- κβ'. "Ως οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἐξ αἰῶνος ἢ ὁ μόνος ὁ σωτὴρ καὶ

- κύριος ἡμῶν τὸ πᾶν τῶν ἀνθρώπων γένος τῆς δαιμονικῆς ἠλευθέρωσε πλάνης . . . . . c. 21. p. 169 b.
 κγ'. Τίς ὁ τρόπος τῆς δαιμονικῆς ἐνεργείας c. 22. p. 171 c.
 κδ'. Περὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων, καὶ τίνες ποτ' εἰσὶν αὐτῶν οἱ ἄρχοντες . . . . . c. 23. p. 174 b. 5

ΤΑΔΕ ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΥΓΓΡΑΜΜΑ
 ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ.

- α'. Ἐπι περὶ τοῦ πονηρῶν δαιμόνων εἶναι τὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἔθνεσι μαντεῖα καὶ χρηστήρια· καὶ ὡς καθήρηται πάντα, καὶ ἐκλέλοιπε μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος 10 ἡμῶν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν . . . . . c. 1. p. 178 b.
 β'. Τίς ὁ τρόπος τῆς δαιμονικῆς ἐνεργείας c. 2. p. 181 a.
 γ'. Ὅτι πολυσχιδῆς καὶ πολυγνώμων ἡ περὶ θεῶν τοῖς Ἕλλησι συνέστη δεισιδαιμονία . . . . . c. 3. p. 182 b.
 δ'. Περὶ τοῦ πονηρῶν δαιμόνων εἶναι τὰ παρὰ τοῖς ἔθνεσι 15 μαντεῖά τε καὶ χρηστήρια . . . . . c. 4. p. 184 a.
 ε'. Περὶ τοῦ λανθανούσας δαιμόνων περιέχειν ἱστορίας τὰς μυθικὰς ὡς περὶ θεῶν διηγήσεις . . . . . c. 5. p. 187 a.
 ς'. Ὡς θανάτου ποιητικοὶ εἰσὶν οἱ λεγόμενοι αὐτῶν ἀγαθοὶ δαίμονες . . . . . c. 6. p. 190 a. 20
 ζ'. Ὅτι καὶ ἐρωτικαῖς ἠδονπαθείαις ἐξυπηρετοῦνται, καὶ ποταῖς ἕκαστος αὐτῶν χάλρει . . . . . c. 7. p. 191 b.
 η'. Ὅτι μαγανείαις καθέλκονται καὶ παρὰ γνώμην ἀναγκάζονται ταῖς ἀνθρωπίναις βουλαῖς δουλεύειν c. 8. p. 193 a.
 θ'. Ὅτι οὐδὲ ἀπ' ἑαυτῶν ἀναχωρεῖν δύνανται c. 9. p. 195 b. 25
 ι'. Ὅποιας μεθόδοις οἱ θαυμαῖοι αὐτῶν θεοὶ τοῖς γόησιν ὑποτάττονται . . . . . c. 10. p. 197 d.
 ιβ'. Ὅτι οἱ δαίμονες, οὓς δὴ θεοὺς ὑπειλήφασιν, ἀνθρώπους ἐδίδαξαν τὰς οἰκείας περιεργίας . . . . . c. 11. p. 199 d.
 ιγ'. Ὅτι καὶ τὰ ἀγάλματα μαγικῶς αὐτοὶ κατασκευάζειν 30 ἐδίδαξαν . . . . . c. 12. p. 200 b.
 ιδ'. Ὅτι καὶ τὰς μορφὰς τῶν ξοάνων αὐτοὶ κατέδειξαν . . . . . c. 13. p. 201 a.
 ιε'. Ὅτι καὶ μαγεύειν προτρέπουσιν . . . . . c. 14. p. 202 a.
 ις'. Ὅτι καὶ τὰς ἀψύχους ὕλας φιλοῦσιν . . . . . c. 15. p. 203 c. 35
 ιζ'. Περὶ τῶν ἐκλελοιπότεων χρηστηρίων . . . . . c. 16. p. 204 c.

- ιη'. Περὶ τοῦ καὶ θνήσκειν τοὺς δαίμονας, οὓς δὴ ὡς
 θεοὺς τιμαῖσι . . . . . c. 17. p. 205 d.
- ιθ'. Περὶ τῶν παρὰ τοῖς πάλαι Ἑλλήσι μνημονευομένων
 χρηστηρίων . . . . . c. 18. p. 208 b.
- 5 κ'. Πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα κελεύοντα δις ἑπτὰ παῖδάς τε καὶ
 κόρας σφαγησομένους ἐκπέμπεσθαι Κρησὶν ὑπὸ Ἀθη-
 ναίων . . . . . c. 19. p. 209 b.
- κα'. Ὡς πολλοῖς θανάτου γέγονεν αἷτιος ὁ Ἀπόλλων διὰ
 τῆς τῶν χρησμῶν ἀμφιβολίας . . . . . c. 20. p. 210 b.
- 10 κβ'. Ὡς καὶ τῷ Κροίσῳ τῆς οἰκείας ἀρχῆς ἐκπεσεῖν πάλιν
 δι' ἀμφιβόλου χρησμοῦ κατέστη αἷτιος c. 21. p. 212 c.
- κγ'. Ὡς ἐπλάνων διὰ τῶν χρησμῶν παίζοντες τοὺς ἔρω-
 τῶντας . . . . . c. 22. p. 213 d.
- κδ'. Ὅτι τῷ τῆς ἀσαφείας σκότῳ τὴν σφῶν ἄγνοιαν ἐπι-
 15 κρύπτονται . . . . . c. 23. p. 214 d.
- κε'. Ὅτι μηδὲν δυνάμενοι βοηθεῖν ἐν ταῖς τῶν πολέμων
 συμφοραῖς δι' ἀμφιβόλων χρησμῶν ἐσοφίζοντο καὶ ἠπά-
 των τοὺς πρόσφυγας . . . . . c. 24. p. 216 a.
- κς'. Ὡς τοὺς χρωμένους αὐτοῖς ἐξέκαιον εἰς τὸν κατ' ἀλ-
 20 λήλων πόλεμον . . . . . c. 27. p. 223 a.
- κζ'. Τὰ περὶ Λυκούργου τοῦ Λακεδαιμονίων νομοθέτου
 ὅτι μὴ θεοῦ ἄξια . . . . . c. 28. p. 224 d.
- κη'. Ὅτι οὐ περὶ σπουδαίων πραγμάτων τοὺς χρησμοὺς
 ἐποιοῦντο . . . . . c. 29. p. 226 b.
- 25 κθ'. Ὅτι κοινοῖς καὶ ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς τὰ πρακτέα
 συνεβούλεον . . . . . c. 30. p. 225 b.
- λ'. Ὅτι καὶ ἀφιλοσόφως τὰ πολλὰ παρήνουν c. 31. p. 225 d.
- λα'. Ὅτι καὶ συνεμερίζοντο τοῖς ἀδικούσιν c. 32. p. 220 d.
- λβ'. Ὅτι καὶ τοὺς ποιητὰς οὐδὲν φιλοσόφου βίου ἄξιον
 30 ἐπιδεδειγμένους κατὰ τὰς τῶν πολλῶν δόξας ἀκρίτως
 ἀνύμνονν . . . . . c. 33. p. 229 b.
- λγ'. Ὅτι καὶ πύκτας ἄνδρας καὶ ἀθλητὰς ἰσοθέοις τιμαῖς
 γεραίρειν παρεκελεύοντο . . . . . c. 34. p. 230 a.
- λδ'. Ὅτι καὶ τοὺς τυράννους ἐκολάκευον . c. 35. p. 233 a.
- 35 λε'. Ὅτι καὶ τὴν ἄψυχον ὕλην σέβειν προσέταττον
 c. 36. p. 233 d.

ΤΑΔΕ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΟ ΕΚΤΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΗΣ ΕΥ-
ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ.

- α'. Ὅτι καὶ ἂ δοκοῦσιν οἱ δαίμονες ἐν τοῖς χρηστηρίοις
μαντεύεσθαι ἀπὸ τῆς τῶν ἄστρον φορᾶς ὁμοίως ἀνθρώ-
ποις καταστοχάζονται . . . . . c. 1. p. 236 d. 5
- β'. Ὅτι καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦσιν, ἐξ εἰμαρμένης φάσκον-
τες καὶ τὰς προαιρέσεις κινεῖσθαι . . . . . c. 2. p. 238 a.
- γ'. Ὅτι οὐδὲ τοῖς αὐτῶν ἀφιερῶμασι κεραυνουμένοις ἐπαρ-
κεῖν ἐδυνήθησαν . . . . . c. 3. p. 238 d.
- δ'. Ὅτι διὰ μαγείας φασὶ τὰ τῆς εἰμαρμένης λύεσθαι 10
c. 4. p. 240 d.
- ε'. Ὅτι καὶ ψεύδονται μαντενόμενοι . . . . . c. 5. p. 241 b.
- ς'. Ἀνασκευὴ τοῦ περὶ εἰμαρμένης λόγου . . . . . c. 6. p. 242 a.
- ζ'. Ὅπως αὐτῶν οἱ φιλόσοφοι τὰς τῶν θεῶν αὐτῶν περὶ
εἰμαρμένης δόξας ὀρθότεροις ἀπήλεγξαν λογισμοῖς. Ἀπὸ 15
τῶν Οἰνομάου . . . . . c. 7. p. 255 a.
- η'. Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν Διογενιανοῦ c. 8. p. 261 d.
- θ'. Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν Ἀλεξάνδρου c. 9. p. 268 a.
- ι'. Ὡς καὶ ἀπὸ τῆς μαθηματικῆς θεωρίας ὁ περὶ τῆς εἰ-
μαρμένης ἐλέγχεται λόγος. Ἐκ τῶν Βαρθησάνου 20
c. 10. p. 273 b.
- ια'. Ὡς καὶ ἀπὸ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἐξηγήσεώς τε καὶ
μαρτυρίας. Ἐκ τῶν Ὠριγένους . . . . . c. 11. p. 281 a.

ΤΑΔΕ ΤΟ ΕΒΔΟΜΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ. 25

- α'. Τὰ περὶ τοῦ τῶν ἀνεκαθεν Ἑβραίων βίου, καὶ ὡς εὐλό-
γως τὰς ἐνθέους αὐτῶν γραφὰς τῶν πατρῶν λόγων
προετιμήσαμεν . . . . . c. 1. p. 298 a.
- β'. Ἀνακεφαλαίωσις τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι θεολογίας,
καὶ οἷων κακῶν αἰτία συνέστη τῷ βίῳ . . . . . c. 2. p. 299 b. 30
- γ'. Παράθεσις τοῦ τῶν Ἑβραίων τρόπου, καὶ ὅπως ἐδόξα-
ζον περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ δημιουργοῦ τῶν ὄλων
c. 3. p. 301 b.
- δ'. Ὅπως ἐφρόνουσι περὶ ἀθανασίας ψυχῆς καὶ περὶ τῆς
τῶν σωμάτων οὐσίας . . . . . c. 4. p. 302 b. 35

- ε'. Ὅπως φιλόθεοι γεγονότες τῶν ἀναγράπτων θεοφανειῶν
καὶ χρησμῶν ἠξιώθησαν . . . . . c. 5. p. 303 c.
- ς'. Ὡς ἐκτὸς ἦσαν Ἰουδαϊσμοῦ πρόσθεν ἢ Μωσέα γενέσθαι
ἐπ' εὐσεβεῖα διαλάμπαντες . . . . . c. 6. p. 304 b.
- 5 ζ'. Ὡς αὐτὸς ὁ Μωσῆς Ἑβραίων τῶν πρὸ τῆς ἡλικίας αὐ-
τοῦ τῇ οἰκείᾳ καταβέβληται γραφῇ τοὺς βίους c. 7. p. 305 a.
- η'. Ὡς εὐλόγῳ κρίσει καὶ σώφρονι λογισμῷ τὴν περὶ τῶνδε
ἱστορίαν παρεδεξάμεθα . . . . . c. 8. p. 306 a.
- θ'. Ἐπιδρομῇ τῶν κατὰ τοὺς δηλουμένους βίων τῶν τε πρὸ
10 τοῦ κατακλυσμοῦ θεοφιλῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα
μέχρι τῆς Μωσέως γενεᾶς διαρκεσάντων c. 8. p. 306 a.
- ι'. Περὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις δογματικῶν θεωρημάτων
c. 9. p. 313 b.
- 15 ια'. Περὶ τῆς καθόλου προνοίας καὶ
ιβ'. περὶ τῆς συστάσεως καὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου
c. 10. p. 314 b.
- ιγ'. Ἑβραίων δόξαι περὶ τοῦ θεοῦ, τοῦ δὴ καὶ πρώτου τῶν
ολων αἰτίου . . . . . c. 11. p. 317 b.
- ιδ'. Περὶ τῆς τοῦ δευτέρου αἰτίου θεολογίας c. 12. p. 320 b.
- 20 ιε'. Περὶ τῆς τῶν λογικῶν συστάσεως . . . . . c. 15. p. 324 c.
- ις'. Περὶ τῆς ἐναντίας δυνάμεως . . . . . c. 16. p. 318 a.
- ιζ'. Περὶ τῆς ἀνθρώπου φύσεως . . . . . c. 17. p. 330 b.
- ιη'. Περὶ τοῦ μὴ ἀγέννητον εἶναι τὴν ὕλην c. 19. p. 333 c.
- ιδ'. Ὅτι μὴ ἀγέννητος ἡ ὕλη μηδὲ κακῶν αἰτία
25 c. 22. p. 337 b.

ΤΑΔΕ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΟ ΟΓΔΟΟΝ ΣΤΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ
ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ.

- α'. Περὶ τοῦ κατὰ Μωσέα θεοσεβούς πολιτεύματος
c. 1. p. 348 a.
- 30 β'. Ἀρισταίου περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν παρα Ἰουδαίους
γραφῶν . . . . . c. 2. p. 350 a.
- γ'. Ἐπιστολὴ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως πρὸς Πτολεμαῖον
τὸν τῆς Αἰγύπτου βασιλέα . . . . . c. 3. p. 351 a.
- δ'. Ἐπιστολὴ Πτολεμαίου βασιλέως πρὸς Ἐλεάζαρον τὸν
35 τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέα . . . . . c. 4. p. 352 b.
- ε'. Ἐπιστολὴ Ἐλεάζαρου τοῦ ἀρχιερέως πρὸς Πτολεμαῖον
τὸν βασιλέα . . . . . c. 5. p. 353 b.

- ε'. Φίλωνος περὶ τῆς ἀπ' Αἰγύπτου τῶν Ἰουδαίων πορείας
 c. 6. p. 355 c.
 ζ'. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς κατὰ Μωσαία θεοσεβούσης πολιτείας
 c. 7. p. 357 c.
 η'. Ἰωσήπου περὶ τοῦ κατὰ Μωσαία πολιτεύματος 5
 c. 8. p. 361 c.
 θ'. Ἐλεαζάρου ἀρχιερέως ὑποτύπωσις τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς νό-
 μοις ἀλληγορουμένης διανοίας. Ἀπὸ τῶν Ἀρισταίου
 c. 9. p. 370 c.
 ι'. Ἀριστοβούλου περὶ τῶν ὀνομαζομένων ὡς περὶ θεοῦ 10
 μελῶν . . . . . c. 10. p. 376 a.
 ια'. Φίλωνος περὶ τῆς κατὰ τὸν βίον ἀρετῆς τῶν παρὰ Ἰου-
 δαίοις τὸ παλαιὸν φιλοσοφούντων . . . c. 11. p. 379 a.
 ιβ', Ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν . . . . . c. 12. p. 381 b.
 ιγ'. Τοῦ αὐτοῦ περὶ θεοῦ καὶ περὶ τοῦ γεννητὸν εἶναι τὸν 15
 κόσμον . . . . . c. 13. p. 384 d.
 ιδ'. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ προνόα θεοῦ διοικεῖσθαι τὸν
 κόσμον . . . . . c. 14. p. 386 a.

ΤΑΔΕ ΤΟ ΕΝΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΙΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ
 ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ. 20

- α'. Ὅποσοι τῶν παρ' Ἑλλησι λογογράφων τοῦ Ἰουδαίων
 ἔθνους μνήμην ἐποιήσαντο . . . . . c. 1. p. 403 a.
 β'. Θεοφράστου περὶ Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ α' τοῦ Πορφυρίου
 Περὶ τῆς τῶν ἐμψυχῶν ἀποχῆς . . . . c. 2. p. 404 a.
 γ'. Πορφυρίου περὶ τῆς τὸ παλαιὸν διαλαμψάσης παρὰ 25
 Ἰουδαίοις φιλοσοφίας . . . . . c. 3. p. 404 c.
 δ'. Ἐκαταίου περὶ Ἰουδαίων . . . . . c. 4. p. 408 a.
 ε'. Κλεάρχου περὶ τῶν αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ α' περὶ ὕπνων
 c. 5. p. 409 b.
 ζ'. Κλήμεντος περὶ τῶν μνημονευσάντων τοῦ Ἰουδαίων 30
 ἔθνους, ἀπὸ τοῦ α' Στρωματέως . . . . c. 6. p. 410 a.
 ζ'. Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορικοῦ φιλοσόφου περὶ Ἰουδαίων,
 ἀπὸ τοῦ α' Περὶ τὰγαθοῦ . . . . . c. 7. p. 411 b.
 η'. Τοῦ αὐτοῦ περὶ Μωσαέως ὁμοῦ καὶ περὶ Ἰουδαίων, ἀπὸ
 τοῦ τρίτου τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως. . . . c. 8. p. 411 d. 35
 θ'. Χοιρίλου ποιητοῦ περὶ Ἰουδαίων . . . . c. 9. p. 412.

- ι'. Ἐκ τῶν Πορφυρίου τοῦ καθ' ἡμᾶς χρησιμοὶ τοῦ Ἀπόλ-
 λωνος περὶ Ἑβραίων . . . . . c. 10. p. 412 d.
 ια'. Ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας, ὅποσοι τῶν ἔξωθεν
 συγγραφέων ἐμνήσθησαν τοῦ παρὰ Μωσεῖ κατακλυσμοῦ
 5 . . . . . c. 11. p. 414 a.
 ιβ'. Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ
 . . . . . c. 12. p. 414 d.
 ιγ'. Ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας, περὶ τοῦ πλείους
 μνημονεῦσαι τῆς τῶν παλαιῶν μακροβίου ζωῆς
 10 . . . . . c. 13. p. 415 b.
 ιδ'. Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς, περὶ τῆς τοῦ πύργου κα-
 τασκευῆς . . . . . c. 14. p. 416 a.
 ιε'. Ὡς καὶ ἕτεροι πλείους ἐμνήσθησαν τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς
 Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας . . . . . c. 15. p. 416 c.
 15 ις'. Περὶ τοῦ τῶν πάντων Ἑβραίων προπάτορος Ἀβραάμ,
 ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 16. p. 417 a.
 ιζ'. Εὐπολέμου περὶ Ἀβραάμ, ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ
 πολυῖστορος περὶ Ἰουδαίων γραφῆς . . . . . c. 17. p. 418 b.
 ιη'. Ἀρταπάνου περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς γραφῆς
 20 τοῦ πολυῖστορος . . . . . c. 18. p. 420 a.
 ιθ'. Μόλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς γραφῆς
 . . . . . c. 19. p. 420 d.
 κ'. Φίλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 20—24. p. 421 c.
 κα'. Ἀρισταίου περὶ τοῦ Ἰώβ . . . . . c. 25. p. 430 d.
 25 κβ'. Εὐπολέμου περὶ Μωσέως . . . . . c. 26. p. 431 c.
 κγ'. Ἀρταπάνου περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 27. p. 431 d.
 κδ'. Ἰεξεκιήλ περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 28. p. 436 d.
 κε'. Δημητρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 29. p. 439 b.
 κς'. Εὐπολέμου περὶ Δαβὶδ καὶ Σολομῶνος καὶ περὶ Ἱερο-
 30 σολύμων . . . . . c. 30. p. 447 a.
 κζ'. Σολομῶνος ἐπιστολὴ πρὸς Οὐαφρῆν τὸν τῶν Αἰγυ-
 πτίων βασιλέα . . . . . c. 31. p. 448 a.
 κη'. Οὐαφρῆ ἐπιστολὴ πρὸς Σολομῶνα βασιλέα
 . . . . . c. 32. p. 448 b.
 35 κθ'. Σολομῶνος ἐπιστολὴ πρὸς Σούρωνα βασιλέα Φοινί-
 κης . . . . . c. 33. p. 448 d.
 λ'. Σούρωνος ἐπιστολὴ πρὸς Σολομῶνα . . . . . c. 34. p. 449 b.
 λα'. Θεοφίλου περὶ Σολομῶνος . . . . . p. 452 a.

- λβ'. *Εὐπολέμου περὶ τοῦ αὐτοῦ* . . . . . p. 452 a.
 λγ'. *Τιμοχάρους περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τῶν περὶ Ἀντιόχου τῆς αὐτῆς γραφῆς* . . . . . c. 35. p. 452 b.
 λδ'. *Ταῦ τῆς Συρίας σχοινομέτρου περὶ τῆς αὐτῆς*
 c. 36. p. 452 c. 5
 λε'. *Φίλωνος περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ὑδάτων*
 c. 37. p. 452 d.
 λς'. *Ἀρισταίου περὶ τῶν αὐτῶν* . . . . . c. 38. p. 453 c.
 λξ'. *Εὐπολέμου περὶ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου* c. 39. p. 454 b.
 λη'. *Βηρωσσοῦ περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀλχμάλωσις τῆς ὑπὸ 10
 Ναβουχοδονόσορ γενομένης* . . . . . c. 40. p. 455 a.
 λθ'. *Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς Βαβυλῶνος κτίσεως, ἀπὸ τοῦ Ἰωσήπου*
 . . . . . p. 457 b.
 μ'. *Ἰωσήπου περὶ τῶν μνημονευσάντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους*
 . . . . . c. 42. p. 458 b. 15
 μα'. *Ἀπὸ τοῦ α' τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας, περὶ τοῦ αὐτοῦ.*
 μβ'. *Ὅποσοι τῶν παρ' Ἑλλησι λογογράφων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους μνήμην ἐποιήσαντο.*

ΤΑΔΕ ΤΟ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΥΓΓΡΑΜΜΑ 20
 ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ.

- α'. *Ὡς παρὰ βαρβάρων εἰς Ἕλληνας τὰ σεμνὰ τῶν μαθημάτων παρῆλθε, καὶ περὶ τῆς Ἑβραίων ἀρχαιότητος*
 c. 1. p. 460.
 β'. *Περὶ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων κλοπῆς, Κλήμεντος*
 . . . . . c. 2. p. 461 d.
 γ'. *Πορφυρίου, περὶ τοῦ κλέπτιας εἶναι τοὺς Ἕλληνας, ἀπὸ τοῦ α' τῆς φιλολόγου ἀκροάσεως* . . . . . c. 3. p. 464 a.
 δ'. *Ὅτι μὴ ἀλόγως τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας προτετιμήκαμεν* . . . . . c. 4. p. 468 d. 30
 ε'. *Ὅτι τὰ πάντα παρὰ βαρβάρων οἱ Ἕλληνες ὠφέληνται*
 c. 5. p. 473 d.
 ς'. *Περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν Κλήμεντος* . . . . . c. 6. p. 475 b.
 ζ'. *Ἰωσήπου περὶ τοῦ αὐτοῦ* . . . . . c. 7. p. 477 a.
 η'. *Διοδώρου τοῦ τὰς Βιβλιοθήκας συγγράψαντος, περὶ 35
 τοῦ αὐτοῦ* . . . . . c. 8. p. 480 a.

- θ'. Περὶ τῆς ἀρχαιότητος Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις
Προφητῶν . . . . . c. 9. p. 483 a.
- ι'. Ἀφρικανοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 10. p. 487 d.
- ια'. Τατιανοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 11. p. 491 b.
- ιβ'. Κλήμεντος περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 12. p. 496 b.
- ιγ'. Ἰωσήπου περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 13. p. 500 b.
- ιδ'. Ὡς ἀπάσης τῆς παρ' Ἑβραίοις ἱστορίας νεώτεροι τυγ-
χάνουσι τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων οἱ χρόνοι
c. 14. p. 502 c.
-
- 10 ΤΑ ΔΕ ΤΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΙΓΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ.
- α'. Ὡς ἡ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφία τῇ καθ' Ἑβραίους ἐν
τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἐπηκολούθησεν . . . . . c. 1. p. 508 d.
- β'. Περὶ τοῦ τριμεροῦς τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας.
15 ἀπὸ τῶν Ἀττικῶν . . . . . c. 2. p. 509 b.
- γ'. Ἀριστοκλέους, περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας
c. 3. p. 510 b.
- δ'. Περὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἠθικῶν δογμάτων c. 4. p. 511 d.
- ε'. Περὶ τῆς παρ' Ἑβραίοις λογικῆς πραγματείας
c. 5. p. 513 a.
- 20 ς'. Περὶ τῆς παρ' Ἑβραίοις τῶν ὀνομάτων ὀρθότητος
c. 6. p. 514 d.
- ζ'. Περὶ τῆς καθ' Ἑβραίους φυσιολογίας. c. 7. p. 521 a.
- η'. Περὶ τῆς τῶν νοητῶν φυσιολογίας . . . . . c. 8. p. 522 b.
- 25 θ'. Περὶ τοῦ ὄντος, Μωσέως καὶ Πλάτωνος c. 9. p. 523 d.
- ι'. Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου, περὶ τοῦ αὐτοῦ
c. 10. p. 525 c.
- ια'. Πλουτάρχου περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 11. p. 527 c.
- ιβ'. Ὅτι ἄρρητον τὸ θεῖον . . . . . c. 12. p. 529 c.
- 30 ιγ'. Ὅτι θεὸς εἷς ἐστὶ μόνος . . . . . c. 13. p. 530 b.
- ιδ'. Περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος
c. 14. p. 531 d.
- ιε'. Φίλωνος περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου . . . . . c. 15. p. 533 b.
- ισ'. Πλάτωνος περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου . . . . . c. 16. p. 534 b.
- 35 ις'. Πλωτίνου περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 17. p. 535 b.
- ιη'. Νουμηνίου περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 18. p. 536 d.

- ιθ'. Ἀμελίου περὶ τῆς Ἰωάννου τοῦ παρ' ἡμῖν εὐαγγελιστοῦ
θεολογίας . . . . . c. 19. p. 540 b.
- κ'. Περὶ τῶν τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων . . . . . c. 20. p. 541 b.
- κα'. Περὶ τῆς τὰγαθοῦ οὐσίας . . . . . c. 21. p. 542 a.
- κβ'. Νουμηνίου περὶ τὰγαθοῦ . . . . . c. 22. p. 543 b. 5
- κγ'. Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἰδεῶν . . . . . c. 23. p. 545 a.
- κδ'. Φίλωνος περὶ τῶν παρὰ Μωσεὶ ἰδεῶν . . . . . c. 24. p. 546 d.
- κε'. Κλήμεντος περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 25. p. 548 d.
- κς'. Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος περὶ τῶν ἐναντίων δυνάμεων
. . . . . c. 26. p. 549 c. 10
- κζ'. Περὶ ψυχῆς ἀθανασίας Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος
. . . . . c. 27. p. 550 c.
- κη'. Πορφυρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 28. p. 554 b.
- κθ'. Περὶ τοῦ γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον . . . . . c. 29. p. 557 c.
- λ'. Περὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φωστῆρων . . . . . c. 30. p. 558 b. 15
- λα'. Ὅτι πάντα καλὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ . . . . . c. 31. p. 558 d.
- λβ'. Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ μεταβολῆς τοῦ κόσμου
. . . . . c. 32. p. 559 a.
- λγ'. Περὶ τῆς τῶν τετελευτηκότων ἀναβιώσεως, ἀπὸ τοῦ
αὐτοῦ . . . . . c. 33. p. 561 b. 20
- λδ'. Πάλιν περὶ συντελείας τοῦ κόσμου . . . . . c. 34. p. 562 a.
- λε'. Ὡς καὶ νεκροὺς ἐγγεῖρθαι ὁ Πλάτων ὁμοίως τοῖς
Ἑβραίων λόγοις ἱστορεῖ . . . . . c. 35. p. 562 d.
- λς'. Πλουτάρχου περὶ τοῦ ὁμοίου . . . . . c. 36. p. 563 d.
- λξ'. Ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς λεγομένης ἐπουρανοῦ γῆς ὁ Πλά- 25
των ὁμοίως Ἑβραίοις διέξεισιν . . . . . c. 37. p. 564 d.
- λη'. Ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς μετὰ θάνατον κρίσεως ὁμοίως
Ἑβραίοις ὁ Πλάτων ἔσεσθαι πιστεύει . . . . . c. 38. p. 567 b.

ΤΑΔΕ ΤΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗΣ. 30

- α'. Ὅτι καὶ κατὰ Πλάτωνα τοῖς εἰσαγομένοις ὀρθῶς Ἑβραί-
ων παῖδες ἀπερίεργον τὴν τῶν μαθημάτων πίστιν διὰ τὸ
ἀτελὲς αὐτῶν παρεδίδοσαν . . . . . c. 1. p. 573 a.
- β'. Ὅτι μεγίστη τῶν ἀρετῶν καὶ κατὰ Πλάτωνα ἡ πίστις
τυγχάνει . . . . . c. 2. p. 574 a. 35
- γ'. Ὅτι πιστεύειν δεῖ τοῖς περὶ ψυχῆς λεγομένοις καὶ τοῖς

- ἄλλοις τοῖς περὶ τῶν τοιούτων λόγοις. Ἀπὸ τοῦ ἐνδε-
κάτου τῶν Νόμων . . . . . c. 3. p. 575 b.
- δ. Ὅτι δεήσει ἐν σχήματι μύθων τὰς πρώτας εἰσαγωγὰς
τοῖς παισὶ παραδιδόναι. Ἀπὸ τοῦ β' τῆς Πολιτείας
c. 4. p. 575 d.
- 5 ε'. Ὅτι μὴ τοὺς ἐπιβλαβεῖς μύθους τοῖς παισὶ, μόνους δὲ
τοὺς ὠφελίμους δεήσει κατεπάδειν . . . . . c. 5. p. 576 b.
- ς'. Ὅτι μὴ λόγῳ μόνον ἀπεδέχεται τὴν πίστιν ὁ Πλάτων,
ἀλλὰ καὶ αὐτῇ διαθέσει τούτοις πιστεύειν καὶ πεπεισθαι
10 ὠμολογεῖ, οἷς καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν. Ἀπὸ τοῦ Γορ-
γίου . . . . . c. 6. p. 577 a.
- ξ'. Ὅτι μὴ δέοι εἰς πάντας ἐκφέρειν τὰ σεμνὰ τῶν τῆς ἀλη-
θείας δογμάτων . . . . . c. 7. p. 581 a.
- η'. Ὅποίους δεῖν ὁ Πλάτων φησὶ τοὺς ἄρχοντας καθιστά-
15 ναι· ὅτι ἰδιώτας καὶ ἀγραμμάτους, εἰ μόνον τὸ ἦθος κε-
κοσμημένοι εἴεν. Ἀπὸ τοῦ ζ' τῶν Νόμων c. 8. p. 581 c.
- θ'. Ὅτι δέοι φεύγειν τὰς ἀρχάς. Ἀπὸ τοῦ α' τῆς Πολι-
τείας . . . . . c. 9. p. 582 c.
- ι'. Περὶ τοῦ κατὰ Πλάτωνα δικαίου . . . . . c. 10. p. 583 a.
- 20 ια'. Περὶ τοῦ κατὰ Μωσέα παραδείσου . . . . . c. 11. p. 584 c.
- ιβ'. Ὡς ἐκ τοῦ ἀνδρὸς εἰληφθῆαι φασὶ τὴν γυναῖκα
c. 12. p. 585 b.
- ιγ'. Περὶ τοῦ πρώτου τῶν ἀνθρώπων βίου c. 13. p. 586 a.
- ιδ'. Ὅτι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὠμίλουν . . . . . c. 14. p. 586 d.
- 25 ιε'. Ὅπως περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ μέμνηται c. 15. p. 587 b.
- ις'. Ὅτι τὰ τῆς διδασκαλίας ὀρθῶς ἡμῖν ἀπὸ τῶν θείων
ἀρχόμενα καταλήγει εἰς ἀνθρώπινα. Ἀπὸ τοῦ α' τῶν
Νόμων Πλάτωνος . . . . . c. 16. p. 588 d.
- ιζ'. Ὅτι καλὸν ἐξ ἔτι νέας ἡλικίας τοὺς παῖδας τοῖς τῆς
30 θεοσεβείας ἡθεσιν ἐγγυμνάζειν . . . . . c. 17. p. 591 c.
- ιη'. Ὅτι παιδείαν ἡγεῖσθαι χρὴ μόνην τὴν εἰς ἀρετὴν
ἄγουσαν, οὐχὶ δὲ τὴν εἰς χρηματισμὸν ἢ τινὰ βιοποριστι-
κὴν ἐπιτήδευσιν . . . . . c. 18. p. 591 b.
- ιθ'. Ὅτι παραπλησίως Ἑβραίοις καὶ ὁ Πλάτων εἰκόνα
35 θειοτέρων τὰ τῆδε εἶναι ἐδόξαζεν . . . . . c. 19. p. 592 d.
- κ'. Ὅτι χρὴ τοὺς νέους δι' ἐκμαθήσεως ὕμνων ὀρθῶν καὶ
ᾠδῶν εἰς ἀρετῆς ἀνάληψιν προπαρασκευάζειν. Ἀπὸ τοῦ
β' τῶν Νόμων . . . . . c. 20. p. 594 a.

- κα'. Ὅποίας χρῆ διανοίας περιέχειν τὰς ᾠδὰς c. 21. p. 594 d.
- κβ'. Ὅτι οὐ πάντων ἐστὶ τὰς ὀρθὰς ᾠδὰς καὶ τὰ μέλη δυ-
νάσθαι ποιεῖν, ἀλλ' ἢ μόνου θεοῦ, ἢ θεοῦ τινὸς ἀν-
δρός . . . . . c. 22. p. 596 b.
- κγ'. Περὶ τῶν δοκιμάζειν οἴων τε τὰς κατὰ θεὸν πεποιθη- 5
μένας ᾠδὰς . . . . . c. 23. p. 596 d.
- κδ'. Ὅτι καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις παραληπτέον τὰς ᾠδὰς,
ὥσπερ τινὰς νόμους συμποσιακοῦς . . . . . c. 24. p. 597 c.
- κε'. Ὅτι οὐ πᾶσιν ἐπιτρεπτέον τὴν τοῦ οἴνου πόσιν
c. 25. p. 598 c. 10
- κς'. Ὅτι οὐκ ἠγνόει ὁ Πλάτων τὰ ὑπ' αὐτοῦ νομοθετου-
μένα παρὰ τισὶ βαρβάρους πολιτεύεσθαι c. 26. p. 599 d.
- κζ'. Ὅτι ὁ πόλεμος ἡμῖν ἐστὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ ἐν
ἡμῖν πάθη . . . . . c. 27. p. 600 a.
- κη'. Ὅτι οὐ τὸ σῶμα, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αἰτία τυγχάνει τῶν κα- 15
κῶς ὑφ' ἡμῶν πραττομένων . . . . . c. 28. p. 601 d,
- κθ'. Περὶ τοῦ καθαρῶς φιλοσοφοῦντος. Ἀπὸ τοῦ θει-
τήτου . . . . . c. 29. p. 602 b.
- λ'. Περὶ πάσης τῆς ἐν ἀνθρώποις σοφιστείας c. 30. p. 606 d.
- λα'. Ὅτι δεήσει ποτὲ τῷ ψεύδει ἀντὶ φαρμάκου χρῆσθαι ἐπ' 20
ἀφελείᾳ τῶν δεομένων τοῦ τοιούτου τρόπου c. 31. p. 607 c.
- λβ'. Ὅτι μὴ μόνον ἀνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, καὶ πᾶν
γένος ἀνθρώπων προσίεσθαι χρῆ εἰς τὴν προειρημένην
παιδείαν . . . . . c. 32. p. 608 a.
- λγ'. Ὅτι μὴ χρῆ ἐκ τῶν οὐ κατὰ λόγον παρ' ἡμῖν βιούτων 25
τὸ πᾶν ἔθνος διαβάλλεσθαι . . . . . c. 33. p. 609 c.
- λδ'. Ὅπως ὁ Πλάτων μετέβαλλεν ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον τὰ
ἐν Παροιμίαις λόγια . . . . . c. 34. p. 610 a.
- λε'. Περὶ πλοῦτου καὶ πενίας . . . . . c. 35. p. 610 c.
- λς'. Περὶ γονέων τιμῆς . . . . . c. 36. p. 610 d. 30
- λζ'. Περὶ κτήσεως οἰκετῶν . . . . . c. 37. p. 611 a.
- λη'. Ὡς μετέβαλλε τὸ, Μὴ μέταιρε ὄρια αἰώνια, ἀ ἔθεντο
οἱ πατέρες σου . . . . . c. 38. p. 611 c.
- λθ'. Ὅμοιον τῷ, Ἀποδιδούς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα
ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν τοῖς μισοῦσί με 35
c. 39. p. 611 d.
- μ'. Περὶ κλεπτῶν . . . . . c. 40. p. 612 a.
- μα'. Περὶ κλέπτου ἀναιρουμένου . . . . . c. 41. p. 612 c.

- μβ'. Περὶ ὑποζυγίου . . . . . c. 42. p. 612 d.
 μγ'. Ὅτι τοῖς αὐτοῖς ὁ Πλάτων, οἷς καὶ ἡ παρ' Ἑβραίοις
 γραφὴ, κέχρηται παραδείγμασιν . . . c. 43. p. 613 a.
 μδ'. Ἐτι περὶ τῶν ὁμοίων ὑποδειγμάτων . . . c. 44. p. 614 a.
 5 με'. Ἐτι περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 45. p. 615 a.
 μς'. Ἐτι περὶ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 46. p. 615 b.
 μζ'. Ὅτι καὶ ὁ Πλάτων εἰς ἰβ' φυλὰς δεῖν νομοθετεῖ δια-
 ρεῖν τοὺς πολίτας κατὰ μίμησιν τοῦ τῶν Ἑβραίων ἔθνος
 . . . . . c. 47. p. 616 d.
 10 μη'. Ἐν ποταπῷ τὴν πόλιν κατοικίξεν ὁ Πλάτων νομοθε-
 τεῖ τόπων· διαγράφει δὲ ἑοικότα τινὰ τῶν ἐν Ἱερουσολύ-
 μοις . . . . . c. 48. p. 617 a.
 μθ'. Ὅπως ὁ Πλάτων τὰ τῆς Ἑλληνικῆς προπαιδείας ὡς
 ἐπιβλαβῆ τυγχάνοντα παραιτεῖται . . . c. 49. p. 618 c.
 15 ν'. Περὶ τῆς τῶν ἀθέων δόξης, ἀπὸ τοῦ δεκάτου τῶν Νό-
 μων . . . . . c. 50. p. 621 a.
 να'. Ὡς ὁ Πλάτων τὸν περὶ θεοῦ κατασκευάζει λόγον
 . . . . . c. 51. p. 623 c.
 νβ'. Ὅπως περὶ τοῦ προνοεῖν τοῦ παντός τὸν θεὸν διέξει-
 20 σιν. Ἐν τῷ ἰ' τῶν Νόμων . . . . . c. 52. p. 630 c.

ΤΑΔΕ ΤΟ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΓ-
 ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑ-
 ΣΚΕΤΗΣ.

- 25 α'. Ὅπως ὁ Πλάτων τῆς Ἑλληνικῆς θεολογίας ἀπήλεγχε
 τὴν ἀτοπίαν. Ἐκ τοῦ Τιμαίου . . . . . c. 1. p. 639 d.
 β'. Ἐτι ἀπὸ τοῦ λόγου Ἐπινομιδος περὶ τοῦ αὐτοῦ
 . . . . . c. 2. p. 640 d.
 γ'. Ἐτι ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῆς Πολιτείας περὶ τοῦ αὐτοῦ,
 καὶ περὶ τοῦ μὴ εἶναι τὸν θεὸν τῶν κακῶν αἴτιον -
 30 . . . . . c. 3. p. 641 a.
 δ'. Ὅτι πλεον οὐδὲν τῶν αἰσχυρῶν μύθων αἱ περὶ τῶν Ἑλ-
 ληνικῶν θεῶν διηγήσεις περιέχουσιν, αἷς μὴ πειθόμενον
 Σωκράτην ἔκτειναν Ἀθηναῖοι. Ἀπὸ τοῦ Εὐθύφρο-
 νος . . . . . c. 4. p. 649 d.
 35 ε'. Νουμηνίου, ἐκ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἀπορρήτων, περὶ
 τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 5. p. 650 d.

- ζ'. "Οτι μὴ δεῖ ταῖς τῶν πολλῶν προσέχειν δόξαις, μηδὲ τῆς ἰδίας μετατίθεσθαι προαιρέσεως, διὰ θανάτου φόβον. Ἀπὸ τοῦ Κρίτωνος . . . . . c. 6. p. 651 b.
- ζ'. "Οτι μὴ δεῖ ἀμύνεσθαι τοὺς ἀδικεῖν ἡμᾶς παρεσκευασμένους. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 7. p. 653 d. 5
- η'. "Οτι μὴ δεῖ τὰ ἅπαξ ὀρθῶς κριθέντα ἀδετεῖν, μηδ' εἰ θανάτον τις ἐπάγοι. ἀρμόσει δὲ πρὸς τοὺς ἐν καιροῖς διωγμῶν ἐξομνυμένους τὴν εὐσέβειαν . . . . . c. 8. p. 655 b.
- θ'. "Οποῖός ποτε ἔσται τὴν διάθεσιν ὁ διὰ θανάτου φόβον ἐξομνύμενος τὴν οἰκείαν πρόθεσιν . . . . . c. 9. p. 658 a. 10
- ι'. "Οτι μὴ δεῖο φεύγειν τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας θάνατον. Ἀπὸ τῆς Σωκράτους ἀπολογίας . . . . . c. 10. p. 659 d.
- ια'. "Οπως δεῖο τιμᾶν τὸν θάνατον τῶν εὐκλεῶς μεταλλαξάντων τὸν βίον. Ἐκ τῶν τοῦ Πλάτωνος c. 11. p. 663 a.
- ιβ'. "Οπως καὶ ὁ πρὸ ἡμῶν ἐξ Ἑβραίων Ἀριστοβούλος ὁ 15 περιπατητικὸς ἐκ τῆς παρ' Ἑβραίοις φιλοσοφίας ὁμολογεῖ τοὺς Ἕλληνας ὠρμησθαι. Ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου βασιλεῖ Πτολεμαίῳ προσπεφωνημένων . . . . . c. 12. p. 663 d.
- ιγ'. "Ως καὶ Κλήμης ὁμοίως τὰ καλῶς Ἕλλησιν εἰρημένα σύμφωνα τυγχάνειν τοῖς Ἑβραίων παρίστησι δόγμασιν. 20 Ἀπὸ τοῦ ἐ' Στρωματέως . . . . . c. 13. p. 668 d.
- ιδ'. "Οτι μὴ πάντα ἐπιτυχῶς εἴρηται τῷ Πλάτῳ· διὸ οὐκ ἀλόγως τὴν κατ' αὐτὸν παρηγήμεθα φιλοσοφίαν, τὰ δὲ Ἑβραίων ἀποδεχόμεθα λόγια . . . . . c. 14. p. 691 c.
- ιε'. "Οτι μὴ καθόλου ὀρθῶς ὁ Πλάτων τὸν περὶ τῶν νοη- 25 τῶν οὐσιῶν ἐφώδευσε λόγον, ἀλλ' Ἑβραῖοι c. 15. p. 694 b.
- ισ'. "Οτι μὴ Ἑβραίοις ὁμοίως κατὰ πάντα ὀρθῶς ἐδόξαζε περὶ ψυχῆς ὁ Πλάτων . . . . . c. 16. p. 696 b.
- ιζ'. "Οτι κατὰ Πλάτωνα μὴ ἐξ ἀπαθοῦς καὶ παθητῆς οὐσίας ἢ τῆς ψυχῆς συνέστηκε φύσις. Ἀπὸ τῶν Σευήρου 30 τοῦ Πλατωνικοῦ περὶ ψυχῆς . . . . . c. 17. p. 700 c.
- ιη'. Περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ φαστήρων ὅτι μὴ καθόλου ὀρθῶς ἐδόξαsen ὁ Πλάτων. Ἀπὸ τῆς Ἐπινομίδος καὶ τοῦ Τιμαίου καὶ τοῦ δεκάτου τῶν Νόμων. ἅπερ Μωσῆς σέβειν ἀπαγορεύει, ὡς καὶ ὁ Ἑβραῖος Φίλων ἐρ- 35 μνηνεύει . . . . . c. 18. p. 702 a.
- ιθ'. "Οποῖα περὶ γυναικῶν οὐκ ὀρθῶς ὁ Πλάτων διετάξατο . . . . . c. 19. p. 706 a.

- κ'. Ὅποια περὶ ἔρωτος ἐκθέσμου ὁ αὐτὸς διετάξατο ἐν Φαίδρῳ, οἷς ὁ Μασῆς ἀντινομοθετεῖ . . . c. 20. p. 709 c.
 κα'. Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι φονικῶν νόμων, οὐκ ἀξίων ὄντων τῆς μεγαλονοίας αὐτοῦ, οἷς τοὺς Μασέως ἀντι-
 5 παραβλητέον . . . . . c. 21. p. 711 b.

ΤΑΔΕ ΤΟ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΛΙΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ
 ΣΤΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑ-
 ΡΑΣΚΕΤΗΣ.

- α'. Προοίμιον, περὶ τῆς ὑποθέσεως . . . c. 1. p. 717 a.
 10 β'. Περὶ τῆς τῶν φιλοσόφων πρὸς ἀλλήλους διαφωνίας τε καὶ μάχης. . . . . c. 2. p. 717 d.
 γ'. Περὶ τῆς τῶν καθ' Ἑβραίους συμφωνίας c. 3. p. 719 b.
 δ'. Ὅπως ὁ Πλάτων τοὺς πρὸ αὐτοῦ διαβέβληκεν. Ἀπὸ τοῦ Θεαιτήτου . . . . . c. 4. p. 720 d.
 15 ε'. Περὶ τῆς πρώτης κατὰ Πλάτωνια διαδοχῆς. Ἐκ τοῦ Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορικοῦ . . . . . c. 5. p. 727 b.
 ς'. Περὶ Ἀρκεσιλάου, τοῦ τὴν δευτέραν Ἀκαδημίαν ὑποστησαμένου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 6. p. 730 b.
 ζ'. Περὶ Λακύνδου τοῦ τὸν Ἀρκεσίλαον διαδεξαμένου. Ἀπὸ
 20 τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 7. p. 734 a.
 η'. Περὶ Καρνεάδου τοῦ τὴν τρίτην Ἀκαδημίαν ὑποστησαμένου. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 8. p. 737 b.
 θ'. Περὶ Φίλωνος τοῦ διαδεξαμένου Κλειτόμαχον, τὸν διαδεξάμενον Καρνεάδην. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ c. 9. p. 739 b.
 25 ι'. Ὅτι στοχασμοὶ καὶ λογομαχίαι καὶ πολλὴ πλάνη τυγχάνει παρὰ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις. Ἀπὸ τῆς πρὸς Νεκτεναβῶ Πορφυρίου ἐπιστολῆς, καὶ λοιπῶν
 c. 10. p. 741 a.
 ια'. Περὶ γεωμετρίας καὶ ἄστρονομίας, καὶ λογισμῶν. Ἀπὸ
 30 τῶν Ξενοφῶντος Ἀπομνημονευμάτων. c. 11. p. 743 b.
 ιβ'. Περὶ τῶν φυσιολογεῖν ἀρχούντων. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν Ἐπιστολῇ πρὸς Αἰσχίνην . . . . . c. 12. p. 745 a.
 ιγ'. Περὶ γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς. Ἐκ τῆς Πολιτείας Πλάτωνος . . . . . c. 13. p. 746 a.
 35 ιδ'. Δόξαι φιλοσόφων περὶ Ἀρχῶν. Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου c. 14. p. 747 d.

- ιε'. Περὶ τῆς Ἀναξαγόρου δόξης. Ἐκ τοῦ Πλάτωνος
c. 15. p. 750 d.
- ις'. Δόξαι φιλοσόφων περὶ θεῶν. Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου
c. 16. p. 753 b.
- ιζ'. Πρὸς τοὺς περὶ Ξενοφάνην καὶ Παρμενίδην τὰς αἰσθή- 5
σεις ἀναιροῦντας. Ἀπὸ τοῦ ἢ τῶν περὶ φιλοσοφίας Ἀρι-
στοκλέους . . . . . c. 17. p. 756 b.
- ιη'. Πρὸς τοὺς κατὰ Πύρρωνα σκεπτικοὺς ἦτοι ἐφεκτικοὺς
ἐπικληθέντας, μηδὲν καταληπτόν εἶναι ἀποφηναμένους.
Ἐκ τοῦ Ἀριστοκλέους . . . . . c. 18. p. 758 b. 10
- ιδ'. Πρὸς τοὺς κατ' Ἀριστιππον φιλοσόφους, μόναι λέγον-
τας τὰ πάθη εἶναι καταληπτά, τὰ δὲ λοιπὰ ἀκατάληπτα.
Ἐκ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 19. p. 764 c.
- κ'. Πρὸς τοὺς περὶ Μητρόδωρον καὶ Πρωταγόραν, μόναις
δεῖν πιστεύειν ταῖς αἰσθήσεσι λέγοντας. Ἀπὸ τοῦ αὐ- 15
τοῦ . . . . . c. 20. p. 766 b.
- κα'. Πρὸς τοὺς κατ' Ἐπίκουρον ἡδονὴν τέλος ὀριζομένους.
Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ . . . . . c. 21. p. 768 d.
- κβ'. Ἔτι πρὸς τοὺς τὴν ἡδονὴν τὸ ἀγαθὸν εἶναι ὀριζομέ-
νους. Ἀπὸ τοῦ Φιλίβου Πλάτωνος . . . . . c. 22. p. 770 b. 20
- κγ'. Πρὸς τοὺς κατ' Ἐπίκουρον πρόνοιαν μὲν ἀρνούμενους,
ἀτόμοις δὲ σώμασιν ἀνατιθέοντας τὸ πᾶν. ἀπὸ τῶν Διο-
νυσίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας . . . . . c. 23. p. 772 d.
- κδ'. Ἀπὸ τῶν ἐν ἀνθρώποις ὑποδειγμάτων. Ἐκ τοῦ αὐ-
τοῦ . . . . . c. 24. p. 773 c. 25
- κε'. Ἀπὸ τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ
c. 25. p. 774 d.
- κς'. Ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου φύσεως. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ
c. 26. p. 778 c.
- κζ'. Ὅτι οὐκ ἐπίπονον τῷ θεῷ τὸ ἐργάζεσθαι. Ἐκ τοῦ 30
αὐτοῦ . . . . . c. 27. p. 781 a.

ΤΑΔΕ ΤΟ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΤΙ-
ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΤΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑ-
ΣΚΕΤΗΣ.

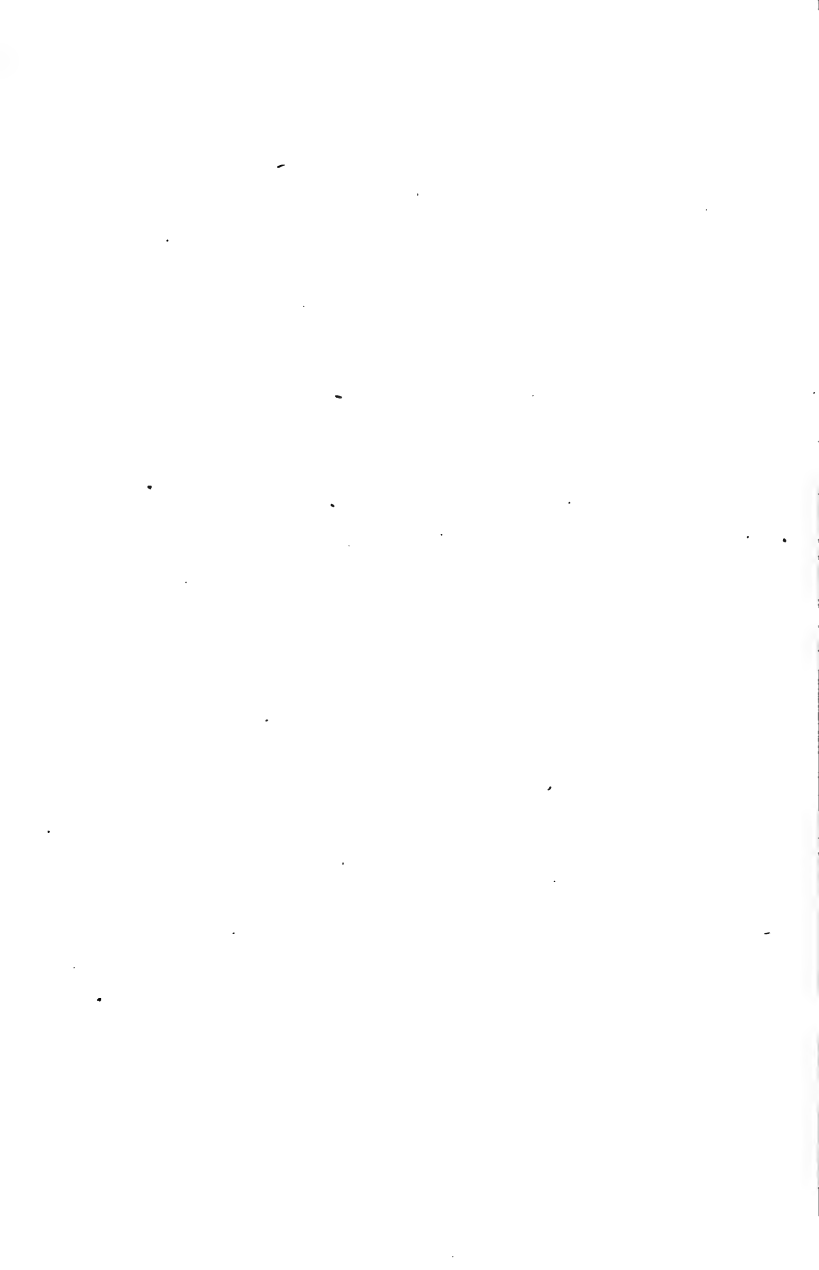
- α'. Προοίμιον, περὶ ἀπάσης τῆς ὑποθέσεως . c. 1. p. 788. 35
- β'. Περὶ τῆς κατ' Ἀριστοτέλην φιλοσοφίας, καὶ τῶν περὶ

- τοῦ ἀνδρὸς ἱστορουμένων. Ἀπὸ τῶν Ἀριστοκλέους τοῦ περιπατητικοῦ . . . . . c. 2. p. 791 a.
- γ. Περὶ τῶν κατὰ Ἀριστοτέλην δογμάτων, τὸν διενεχθέντα Ἐβραίοις καὶ Πλάτωνι . . . . . c. 3. p. 793 d.
- 5 δ. Ἀττικοῦ Πλατωνικοῦ πρὸς Ἀριστοτέλην, διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτωνι, ἐν τῷ περὶ τοῦ τέλους λόγῳ . . . . . c. 4. p. 794 d.
- ε. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτωνι, ἐν τῷ περὶ προνοίας λόγῳ . . . . . c. 5. p. 798 b.
- 10 ς. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτωνι, ἐν τῷ μὴ συγχωρεῖν γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον . . . . . c. 6. p. 801 a.
- ζ. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, πέμπτην σωματίων ὑποτιθέμενον οὐσίαν, ἣν οὔτε Μωσῆς οὔτε Πλάτων γινώσκει . . . . . c. 7. p. 804 b.
- 15 η. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς κατ' οὐρανὸν θεωρήμασι διενεχθέντα τῷ Πλάτωνι· ἅτινα Μωσῆς οὐ πολυπραγμανεῖ . . . . . c. 8. p. 806 b.
- θ. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς περὶ ἀθανασίας ψυχῆς διενεχθέντα τῷ Πλάτωνι καὶ τοῖς Ἐβραίων λόγους . . . . . c. 9. p. 808 d.
- 20 ι. Πλωτίνου, ἐκ τοῦ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς δευτέρου, πρὸς Ἀριστοτέλην ἐντελέχειαν τὴν ψυχὴν εἶναι φήσαντα . . . . . c. 10. p. 811 b.
- 25 ια. Πορφυρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ τῶν πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς . . . . . c. 11. p. 812 d.
- ιβ. Πρὸς τὸν αὐτὸν διενεχθέντα τῷ Πλάτωνι ἐν τῷ περὶ τῆς καθόλου ψυχῆς λόγῳ . . . . . c. 12. p. 813 d.
- ιγ. Πρὸς τὸν αὐτὸν διαπαίξαντα τὰς παρὰ τῷ Πλάτωνι 30 ιδέας, ἃς οὐκ ἄγνοεῖν καὶ οἱ Ἐβραίων ἤδη πρότερον συνεστήσαντο λόγοι . . . . . c. 13. p. 815 a.
- ιδ. Περὶ τῆς τῶν Στωϊκῶν φιλοσοφίας, ὅπως τε ὁ Ζήνων τὸν περὶ ἀρχῶν ἀπεδίδου λόγον. Ἀπὸ τοῦ ζ' περὶ φιλοσοφίας Ἀριστοκλέους . . . . . c. 14. p. 816 d.
- 35 ιε'. Ὅποιαν δόξαν ἐπάγονται οἱ Στωϊκοὶ περὶ τοῦ θεοῦ, καὶ περὶ συστάσεως τοῦ παντός, ἀπὸ τῶν Ἀρείου Διδύμου . . . . . c. 15. p. 817 b.

- ις'. Πορφυρίου, πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν περὶ τοῦ θεοῦ
δόξαν, ἀπὸ τῶν πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς c. 16. p. 818 c.
- ις'. Ὅτι οὐκ ἂν εἶη σῶμα τὸ ὄν, κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς.
Ἀπὸ τοῦ ἀ' περὶ τὰ γαθοῦ Νουμηνίου. c. 17. p. 819 a.
- ιη'. Ὅπως οἱ Στωϊκοὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς ἐκπυρώσεως 5
δοξάζουσιν . . . . . c. 18. p. 820 b.
- ιθ'. Ὅπως δοξάζουσιν οἱ Στωϊκοὶ περὶ τῆς παλιγγενεσίας
τῶν ὄλων . . . . . c. 19. p. 820 d.
- κ'. Ὅπως οἱ αὐτοὶ περὶ ψυχῆς δοξάζουσιν c. 20. p. 821 c.
- κα'. Δογγίνου πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν περὶ ψυχῆς δόξαν 10
ἀντίρρησις . . . . . c. 21. p. 822 d.
- κβ'. Πρὸς τοὺς Στωϊκοὺς, ὅτι οὐ δύναται σωματικὴ εἶναι
ἡ ψυχὴ. Ἀπὸ τοῦ περὶ ψυχῆς Πλωτίνου c. 22. p. 824 a.
- κγ'. Δόξαι τῶν φυσικῶν φιλοσόφων περὶ ἡλίου, ἀπὸ τῶν
Πλουτάρχου . . . . . c. 23. p. 836 a. 15
- κδ'. Περὶ μεγέθους ἡλίου . . . . . c. 24. p. 837 a.
- κε'. Περὶ σχήματος ἡλίου . . . . . c. 25. p. 837 b.
- κς'. Περὶ σελήνης . . . . . c. 26. p. 837 c.
- κζ'. Περὶ μεγέθους σελήνης . . . . . c. 27. p. 838 a.
- κη'. Περὶ σχήματος σελήνης . . . . . c. 28. p. 838 a. 20
- κθ'. Περὶ φωτισμοῦ σελήνης . . . . . c. 29. p. 838 b.
- λ'. Τίς ἡ οὐσία τῶν ἀστρῶν πλανητῶν καὶ ἀπλανῶν
. . . . . c. 30. p. 838 d.
- λα'. Περὶ σχημάτων ἀστέρων . . . . . c. 31. p. 839 c.
- λβ'. Πῶς συνέστη ὁ κόσμος . . . . . c. 32. p. 839 d. 25
- λγ'. Εἰ ἔν τὸ πᾶν . . . . . c. 33. p. 841 d.
- λδ'. Εἰ ἔμψυχος ὁ κόσμος καὶ προνοία διοικούμενος
. . . . . c. 34. p. 842 b.
- λε'. Εἰ ἄφθαρτος ὁ κόσμος . . . . . c. 35. p. 842 d.
- λς'. Πόθεν τρέφεται ὁ κόσμος . . . . . c. 36. p. 843 a. 30
- λζ'. Ἀπὸ ποίου πρώτου ἤρξατο ὁ θεὸς κοσμοποιεῖν
. . . . . c. 37. p. 843 b.
- λη'. Περὶ τάξεως τοῦ κόσμου . . . . . c. 38. p. 843 d.
- λθ'. Τίς ἡ αἰτία τοῦ τὸν κόσμον ἐγκλιθῆναι c. 39. p. 844 b.
- μ'. Περὶ τοῦ ἐκτὸς τοῦ κόσμου, εἴ ἔστι κενόν c. 40. p. 844 d. 35
- μα'. Τίνα δεξιὰ τοῦ κόσμου καὶ τίνα ἀριστερά c. 41. p. 845 a.
- μβ'. Περὶ οὐρανοῦ, τίς ἡ τούτου οὐσία . . . . . c. 42. p. 845 a.
- μγ'. Περὶ δαιμόνων καὶ ἡρώων . . . . . c. 43. p. 845 c.

- μδ'. Περὶ ὕλης . . . . . c. 44. p. 845 d.
 με'. Περὶ ἰδέας . . . . . c. 45. p. 846 a.
 μς'. Περὶ τάξεως ἀστέρων . . . . . c. 46. p. 846 c.
 μζ'. Περὶ τῆς τῶν ἀστρῶν φορᾶς καὶ κινήσεως c. 47. p. 847 a.
 5 μη'. Πόθεν φωτίζονται οἱ ἀστέρες . . . . . c. 48. p. 847 b.
 μθ'. Περὶ τῶν καλουμένων Διοσκούρων c. 49. p. 847 c.
 ν'. Περὶ ἐκλείψεως ἡλίου . . . . . c. 50. p. 847 d.
 να'. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης . . . . . c. 51. p. 848 b.
 νβ'. Περὶ ἐμφάσεως αὐτῆς, καὶ διὰ τί γεώδης φαίνεται
 10 . . . . . c. 52. p. 848 d.
 νγ'. Περὶ τῶν ἀποστημάτων αὐτῆς . . . . . c. 53. p. 849 b.
 νδ'. Περὶ ἐνιαυτῶν . . . . . c. 54. p. 849 c.
 νε'. Περὶ γῆς . . . . . c. 55. p. 849 d.
 νς'. Περὶ σχήματος γῆς . . . . . c. 56. p. 850 a.
 15 νζ'. Περὶ θέσεως τῆς γῆς . . . . . c. 57. p. 850 b.
 νη'. Περὶ κινήσεως τῆς γῆς . . . . . c. 58. p. 850 c.
 νθ'. Περὶ θαλάσσης, πῶς συνέστη, καὶ πῶς ἐστὶ πικρά
 . . . . . c. 59. p. 851 a.
 ξ'. Περὶ μερῶν τῆς ψυχῆς . . . . . c. 60. p. 851 d.
 20 ξα'. Περὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ . . . . . c. 61. p. 852 b.
 ξβ'. Ὅτι καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ σοφώτατος Σωκράτης τοὺς
 ἐπὶ τῇ τῶν προειρημένων φυσιολογία μεγάλα φασῶντας
 μωραίνοντας ἀπεδείκνυεν, ὡς περὶ ἄχρηστα τῷ βίῳ καὶ
 ἀκατάληπτα τριβομένους . . . . . c. 62. p. 853 c.

ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

1. Τὸν χριστιανισμὸν, ὃ τι ποτέ ἐστίν, ἠγούμε- [3]
5 νος τοῖς οὐκ εἰδόσι παραστήσασθαι διὰ τῆς προκει- Steph.
μένης πραγματείας τὴν εὐαγγελικὴν ἀπόδειξιν περι-
έξειν ἐπαγγελλομένης, τήνδε σοι, θεῖον ἐπισκόπων
χρῆμα, Θεόδοτε, φίλη θεοῦ καὶ ἱερὰ κεφαλὴ, σὺν
εὐχαῖς ἐπεφώνησα, εἰ πως ἄρα τῆς παρὰ σοῦ τύχοιμι
10 βοηθείας, ταῖς φιλοθέοις ὑπὲρ ἡμῶν ἱερουργίαις τὰ
μεγάλα μοι συμπράττοντος εἰς τὴν προβεβλημένην
τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ὑπόθεσιν. 2. ἀλλὰ γὰρ (2)
τί βούλεται τοῦτο δηλοῦν ὃ φαμεν εὐαγγέλιον πρῶτον ^{VIg.}
ἀπάντων διαρθρωῶσαι καλόν. τοῦτο δὴ πᾶσιν ἀνθρώ-
15 ποῖς τὴν παρουσίαν τῶν ἀνωτάτω καὶ μεγίστων ἀγα-
θῶν, πάλαι μὲν προηγορευμένων, νεωστὶ δὲ τοῖς πᾶ-
σιν ἐπιλαμπάντων, εὐαγγελίζεται, οὐ τὸν οὐ βλέ-
ποντα πλοῦτον, οὐδὲ τὴν σμικρὰν καὶ πολυπαθῆ ταύ-
την ζωὴν προξενοῦν, οὐδ' ὅσα σώματος καὶ φθορᾶς
20 οἰκεία, τὰ δὲ ψυχαῖς νοερὰν οὐσίαν κεκτημέναις φίλα
τε καὶ προσήγορα, ὧν καὶ τὰ σώματα ἐξῆπται, σκιας ὡ
ἐφεπόμενα δίκην. 3. εἴη δ' ἂν τούτων τὸ κεφάλαιον
εὐσέβεια, οὐχ ἡ ψευδώνυμος καὶ πολυπλανηὴς, ἀλλ'

ἡ σὺν ἀληθείᾳ τὴν προσηγορίαν ἐπιγραφομένη. ἔστι δὲ αὕτη ἡ πρὸς τὸν ἕνα καὶ μόνον ὡς ἀληθῶς ὁμολογούμενόν τε καὶ ὄντα θεὸν ἀνάενυσις καὶ ἡ κατὰ τοῦτον ζωὴ, ἐξ ἧς καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἐγγίνεται φιλία, ἣ παρέπεται τὸ θεοφιλὲς ὄντως καὶ τρισμακάριον τέ- 5
 λος, ἄνωθεν ἐκ τῶν κρειττόνων ἀπηρωρημένον καὶ πρὸς αὐτὰ διακυβερνώμενον καὶ αὐτὸν πάλιν εἰς αὐτὰ
 καταλήγον. 4. τί οὖν ἂν γένοιτο τῆς ἀγαθῆς ταύτης καὶ πανοβίου θεοφιλίας μακαριστότερον; οὐχὶ καὶ ζωῆς αὐτὸς καὶ φωτὸς καὶ ἀληθείας καὶ πάντων ἀγα- 10
 θῶν ταμίας καὶ χορηγὸς τοῖς πᾶσι καθέστηκεν; οὐχὶ καὶ τοῦ εἶναι τὰ πάντα καὶ τοῦ ζῆν αὐτὸς τὴν αἰτίαν περιεῖληψε; τῷ δὲ οὖν τὴν πρὸς αὐτὸν στειλαμένῳ φιλίαν τί ἂν ἔτι λείποιο; τίνας δ' ἂν ὑστεροῖτο ὁ
 τῶν ἀγαθῶν τὸν δημιουργὸν ἐξοικειούμενος; ἢ τίνας 15
 ἂν ἐλαττώτο ὁ καὶ πατρὸς ἐν χώρᾳ καὶ κηδεμόνος τὸν μέγαν προστάτην καὶ παμβασιλέα τῶν ὅλων ἐπιγραφόμενος; 5. ἀλλ' οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι μὴ οὐχὶ ὁ τῇ διαθέσει τῷ παμβασιλεῖ θεῷ πλησιάζων, καὶ τῆς παμμακαρίστου φιλίας διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς εὐσεβείας 20
 ἠξιώμενος, ὁμοῦ ψυχῆς τε καὶ σώματος καὶ τῶν ἐκτὸς ἀπάντων εὖ ἂν ἔχοι. 6. ταύτην δὲ τοίνυν τὴν ἀγαθὴν καὶ σωτήριον ἀνθρώπων πρὸς θεὸν φιλίαν ἄνωθεν ἐκ τοῦ παναγάθου καταπεμφθεὶς θεοῦ λόγος, ὡσπερ
 [1] τις ἀπειρομεγέθους φωτὸς αὐγῆ, πᾶσιν ἀνθρώποις 25
 [2] εὐαγγελίζεται, οὐκ ἐνθένδε ποθὲν οὐδ' ἐτέρωθεν, ἀλλὰ πανταχόθεν ἐξ ἀπάντων ἐθνῶν πρὸς τὸν τῶν ὅλων θεὸν παρορμῶν ἤκειν, σπεύδειν τε καὶ πάσῃ προθυμίᾳ ψυχῆς τὸ δῶρον ὑποδέχεσθαι, Ἑλληνας ὁμοῦ καὶ βαρβάρους, ἄνδρας ἅμα γυναιξὶ καὶ νηπί- 30
 οῖς, πένητάς τε καὶ πλουσίους, σοφοὺς καὶ ἰδιώτας, οὐδὲ τὸ οἰκετικὸν γένος! ὑπερφρονῶν τῆς κλήσεως,

7. ὅτι δὴ μίαν τὴν πάντων οὐσίαν τε καὶ φύσιν ὁ πα-
 τὴρ αὐτῶν συστησάμενος μιᾷ εἰκότως καὶ τῆς ἴσης
 πάλιν τοὺς πάντας μεγαλοδωρεᾶς ἤξιωσε, τὴν πρὸς ὁ
 αὐτὸν γνῶσιν τε καὶ φιλίαν ἅπασιν τοῖς ὑπακούειν
 5 ἐθέλουσι καὶ τὴν χάριν εὐμαρῶς ἀσπαζομένοις δω-
 ρούμενος. 8. ταύτην ὁ Χριστοῦ λόγος ἦκε τὴν πρὸς τὸν
 αὐτοῦ πατέρα φιλίαν τὸν σύμπαντα κόσμον εὐαγγελιού-
 μενος· “θεὸς γὰρ ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσω
 ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα,” ἢ τὰ
 10 θεῖα διδάσκει λόγια, ἐλθὼν τε, φησὶν, εὐηγγελίσασθε
 εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς.” 9. ταῦτα
 πρόπαλαι παῖδες Ἑβραίων θεοφορούμενοι τῷ σύμ-
 παντι κόσμῳ προεθέσπιζον, ὁ μὲν τις βοῶν “μνησθή-
 σονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς κύριον πάντα τὰ
 15 πέρατα τῆς γῆς, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ
 πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων, ὅτι τοῦ κυρίου ἡ βασι-
 λεία, καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἔθνων.” καὶ πάλιν “εἴ-
 πατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὅτι κύριος ἐβασίλευσε· καὶ γὰρ
 κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην, ἣτις οὐ σαλευθήσεται.”
 20 ὁ δὲ φάσκων “ἐπιφανήσεται κύριος ἐν αὐτοῖς καὶ
 ἐξολοθρεύσει πάντας τοὺς θεοὺς τῶν ἔθνων τῆς γῆς,
 καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐ-
 τοῦ.” 10. ταῦτα πρόπαλαι θείοις χρησμοῖς ἀνακείμενα ὁ
 νῦν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 25 Χριστοῦ διδασκαλίας πέφηνεν, ὡς τὴν πάλαι κηρυτ-
 τομένην τε καὶ τοῖς μὴ τούτων ἀπείροις προσδοκω-
 μένην τῶν ἔθνων ἀπάντων θεογνωσίαν εἰκότως ἡμῖν
 τὸν ἔναγχος ἐξ οὐρανοῦ παρόντα λόγον εὐαγγελίζε-
 σθαι, ταῖς τῶν παλαιῶν φωναῖς τὰ διὰ τῶν ἔργων
 30 ἀποτελέσματα συντρέχειν ἐπιδεικνύμενον.

11. Ἀλλὰ γὰρ τί χρὴ σπεύδειν φθάνοντα τῇ προ-
 θυμίᾳ τὴν τῶν διὰ μέσου λόγων ἀκολουθίαν, ἀναλα-

βειν ἐξ ὑπαρχῆς δέον καὶ τὰ ἐμποδῶν ἅπαντα δια-
 λύσασθαι; ἐπειδὴ γὰρ τὸν χριστιανισμόν τινες οὐδένα
 (4) λόγον ἀποσώζειν, ἀλόγῳ δὲ πίστει καὶ ἀνεξετάστῳ
 συγκαταθέσει τοὺς τῆς προσηγορίας ἐφιεμένους τὸ
 δόξαν κυροῦν ὑπειλήφασιν, μηδένα φάσκοντες δύνα- 5
 σθαι δι' ἀποδείξεως ἐναργοῦς παρέχειν τεκμήριον
 τῆς ἐν τοῖς ἐπαγγελλομένοις ἀληθείας, πίστει δὲ μόνῃ
 προσέχειν ἀξιῶν τοὺς προσιόντας, παρ' ὃ καὶ πιστοὺς
 χρηματίζειν, τῆς ἀκρίτου χάριν καὶ ἀβασανίστου πί-
 στεως, εἰκότως ἐπὶ τήνδε καθεὶς τὴν πραγματείαν 10
 τῆς εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως, εἰς προκατασκευὴν τῆς
 b ὅλης ὑποθέσεως, ἡγοῦμαι δεῖν βραχέα προδιαλαβεῖν
 περὶ τῶν ζητηθέντων ἂν πρὸς ἡμᾶς εὐλόγως ὑπὸ τε
 Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐκ περιτομῆς, παντός τε τοῦ μετὰ
 ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τὰ καθ' ἡμᾶς διερευνωμένου. 15
 12. ταῦτῃ γὰρ μοι δοκῶ τὸν λόγον ἐν τάξει χωρήσειν εἰς
 τὴν ἐντελεστέραν τῆς εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως διδα-
 σκαλίαν καὶ τὴν τῶν βαθυτέρων δογμάτων κατανόη-
 σιν, εἰ τὰ τῆς προπαρασκευῆς ἡμῖν πρὸ ὁδοῦ γένοιτο,
 c στοιχειώσεως καὶ εἰσαγωγῆς ἐπέχοντα τόπον, καὶ τοῖς 20
 ἐξ ἔθνῶν ἄρτι προσιοῦσιν ἐφαρμόττοντα· τὰ δὲ μετὰ
 ταῦτα, τοῖς ἐνθύνδε διαβεβηκόσι καὶ τὴν ἕξιν ἤδη πα-
 ρεσκευασμένοις εἰς τὴν τῶν κρειττόνων παραδοχὴν τὴν
 ἀκριβῆ γνῶσιν παραδώσει τῶν συνεκτικωτάτων τῆς
 κατὰ τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τοῦ 25
 θεοῦ μυστικῆς οἰκονομίας. 13. ἀρξώμεθα δὴ τῆς προπα-
 ρασκευῆς, τὰ πρὸς ἡμᾶς εὐλόγως ὑπὸ τε Ἑλλήνων καὶ
 [5] τῶν ἐκ περιτομῆς, παντός τε τοῦ μετὰ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως
 d τὰ καθ' ἡμᾶς διερευνωμένου λεχθησόμενα προσάγοντες.

II. Πρῶτον μὲν γὰρ εἰκότως ἂν τις διαπορήσειε 30
 τίνες ὄντες ἐπὶ τὴν γραφὴν παρεληλύθαμεν, πότερον
 Ἕλληνες ἢ βάρβαροι, ἢ τί ἂν γένοιτο τούτων μέσον,

καὶ τίνας ἑαυτοὺς εἶναι φαμεν, οὐ τὴν προσηγορίαν, ὅτι καὶ τοῖς πᾶσιν ἐκδηλος αὕτη, ἀλλὰ τὸν τρόπον καὶ τὴν προαίρεσιν τοῦ βίου· οὔτε γὰρ τὰ Ἑλλήνων φρονούντας ὄραν οὔτε τὰ βαρβάρων ἐπιτηδεύοντας.

2. τί οὖν ἂν γένοιτο τὸ καθ' ἡμᾶς ξένου, καὶ τίς ὁ νεω- (5)
 τερισμὸς τοῦ βίου; πῶς δ' οὐ πανταχόθεν δυσσεβεῖς
 ἂν εἶεν καὶ ἄθαιο οἱ τῶν πατρίων ἔθων ἀποστάντες,
 δι' ὧν πᾶν ἔθνος καὶ πᾶσα πόλις συνέστηκεν; ἢ τί
 καλὸν ἐλπίζειν εἰκὸς τοὺς τῶν σωτηρίων ἐχθροὺς καὶ
 10 πολεμίους καταστάντας καὶ τοὺς εὐεργέτας παρωσα-
 μένους; καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ θεομαχοῦντας; 3. ποίας δὲ
 καὶ ἀξιωθήσεσθαι συγγνώμης τοὺς ἐξ αἰῶνος μὲν
 παρὰ πᾶσιν Ἑλλησι καὶ βαρβάροις κατὰ τε πόλεις καὶ
 ἀγροὺς παντοίοις ἱεροῖς καὶ τελεταῖς καὶ μυστηρίοις
 15 πρὸς ἀπάντων ὁμοῦ βασιλέων τε καὶ νομοθετῶν καὶ
 φιλοσόφων θεολογουμένους ἀποστραφέντας, ἐλομέ-
 νους δὲ τὰ ἀσεβῆ καὶ ἄθρα τῶν ἐν ἀνθρώποις; ποί-
 αις δ' οὐκ ἂν ἐνδίκως ὑποβληθεῖεν τιμωρίας οἱ τῶν
 μὲν πατρίων φυγάδες, τῶν δ' ὀθνείων καὶ παρὰ πᾶσι
 20 διαβεβλημένων Ἰουδαϊκῶν μυθολογημάτων γενόμενοι
 ζηλωταί; 4. πῶς δ' οὐ μοχθηρίας εἶναι καὶ εὐχερείας
 ἐσχάτης τὸ μεταθέσθαι μὲν εὐκόλως τὰ τῶν οἰκείων,
 ἀλόγῳ δὲ καὶ ἀνεξετάστῳ πίστει τὰ τῶν δυσσεβῶν
 καὶ πᾶσιν ἔθνεσι πολεμίων ἐλέσθαι, καὶ μηδ' αὐτῶ
 25 τῶ παρὰ Ἰουδαίοις τιμωμένῳ θεῷ κατὰ τὰ παρ' αὐ-
 τοῖς προσανέχειν νόμιμα, καινὴν δέ τινα καὶ ἐρήμην
 ἀνοδίαν ἑαυτοῖς συντεμεῖν, μήτε τὰ Ἑλλήνων μήτε
 τὰ Ἰουδαίων φυλάττουσαν;

5. Ταῦτα μὲν οὖν εἰκότως ἂν τις Ἑλλήνων, μηδὲν
 30 ἀληθὲς μήτε τῶν οἰκείων μήτε τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπαίων,
 πρὸς ἡμᾶς ἀπορησίειν. ἐπιμέμφαιντο δ' ἂν ἡμῖν καὶ
 Ἑβραίων παιδες, εἰ δὴ ἀλλόφυλοι ὄντες καὶ ἀλλογενεῖς

ταῖς αὐτῶν βίβλοις ἀποχρώμεθα μηδὲν ἡμῖν προση-
 κούσαις, ὅτι τε ἀναιδῶς, ὡς ἂν αὐτοὶ φαίεν, καὶ ἀν-
 αισχύντως ἑαυτοὺς μὲν εἰσώθοῦμεν, τοὺς δὲ οἰκείους
 καὶ ἐγγενεῖς τῶν αὐτοῖς πατρίων ἐξωθεῖν παραβιαζό-
 μεθα. 6. εἴτε γάρ τις εἴη Χριστὸς θεσπιζόμενος, ἀλλὰ 5
 Ἰουδαίων ἦσαν προφηταὶ οἱ τούτου τὴν ἄφιξιν προ-
 κηρῦξαντες, οἳ καὶ λυτρωτὴν καὶ βασιλέα Ἰουδαίων
 ἤξειν αὐτὸν, οὐχὶ δὲ τῶν ἄλλοφύλων ἐθνῶν κατήγ-
 γειλαν· εἴτε τινὰ ἄλλα φαιδρότερα περιέχουσιν αἱ
 γραφαὶ, καὶ ταῦτα Ἰουδαίοις ἀναφωνεῖσθαι, ὧν οὐκ 10
 (6) εὖ πράττοντας παρακούειν ἡμᾶς. 7. καὶ σφόδρα
 ἀτόπως τοὺς μὲν κατὰ τοῦ ἔθνους ἐφ' οἷς ἡμάρτανον
 ἐλέγχους εὖ μάλα ἀρπαλέως ἀποδέχεσθαι, τὰς δὲ τῶν
 ἀγαθῶν πάλιν αὐτοῖς θεσπιζόμενας ἐπαγγελίας ἀπο-
 σιωπᾶν, μᾶλλον δὲ ἐκβιάζεσθαι καὶ εἰς ἑαυτοὺς μετα- 15
 φέρειν, ἀντικρὺς πλεονεκτοῦντας καὶ οὐδὲν πλέον ἢ
 ἑαυτοὺς ἐξαπατῶντας. 8. τὸ δ' οὖν ἀπάντων παρα-
 λογώτατον, ὅτι μηδὲ τὰ νόμιμα παραπλησίως αὐτοῖς
 περιέποντες, ἀλλὰ προφανῶς παρανομοῦντες, τὰς
 ἀ ἐπηγγελμένας τοῖς τῶν νόμων φύλαξι χρησιωτέρας 20
 ἀμοιβὰς εἰς ἑαυτοὺς ἐπισπῶμεθα.

III. Τούτων εὐλόγως ἂν ἡμῖν ἐν πρώτοις ἀπορη-
 c θέντων, φέρε τὸν τῶν ὄλων θεὸν διὰ τοῦ σωτήρος
 ἡμῶν, τοῦ αὐτοῦ λόγου, ὡς δι' ἀρχιερέως ἐπικαλεσά-
 μενοι τὸ πρῶτον τῶν προτεθέντων ἀποκαθάρσωμεν, 25
 συκοφάνειας προαποδείξαντες τοὺς μηδὲν ἔχειν ἡμᾶς
 δι' ἀποδείξεως παριστάναι, ἀλόγῳ δὲ πίστει προσέ-
 χειν ἀποφνημαμένους. 2. αὐτόθεν δὴ οὖν τοῦτο καὶ
 [6] οὐκ ἐκ μακροῦ διελέγχομεν, ἐκ τε ὧν χρώμεθα πρὸς
 τοὺς ἐπὶ διδασκαλίᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς λόγων προσιόν- 30
 τας ἀποδείξωμεν, καὶ τῶν πρὸς τοὺς ἀντιδιατιθεμένων
 ἀ ἡμῖν ἐν ταῖς λογικωτέραις ζητήσεσιν ἀντιρρήσεων, δι'

ὧν τε φιλοτιμούμεθα ποιεῖσθαι ἀγράφων τε καὶ ἐγ-
 γραφῶν ἰδίᾳ τε καὶ πρὸς ἕκαστον τῶν ἐρωτῶντων
 καὶ κοινῇ πρὸς τὰ πλήθη διαλέξεων· 3. ναὶ μὴν
 καὶ διὰ τῶν ἐν χερσὶ συγγραμμάτων τὴν καθόλου
 5 πραγματείαν περιεχόντων τῆς εὐαγγελικῆς ἀποδεί-
 ξεως, ἐν ἣ ᾤασαν τὴν ἐκ θεοῦ χάριν καὶ τὴν οὐρά-
 νιον εὐεργεσίαν ὁ παρῶν λόγος πάντας ἀνθρώπους
 εὐαγγελίζεται, τὴν κατὰ τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν
 Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ οἰκονομίαν λογικώτε-
 10 ρον διὰ πλείστον καὶ ἐναργῶν ἀποδείξεων πιστού-
 μενος. 4. ἐσπούδασται μὲν οὖν πλείστοις τῶν πρὸ
 ἡμῶν πολλή τις ἄλλη πραγματεία, τοτὲ μὲν ἐλέγχους
 καὶ ἀντιρρήσεις τῶν ἐναντίων ἡμῖν λόγων συνταξα- (7)
 μένοις, τοτὲ δὲ τὰς ἐνθέους καὶ ἱερὰς γραφὰς ἐξηγη-
 15 τικοῖς ὑπομνήμασι καὶ ταῖς κατὰ μέρος ὁμιλίαις διερ-
 μνεύσασιν, τοτὲ δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς δόγμασιν ἀγωνι-
 στικώτερον πρεσβεύσασιν. 5. καὶ μὴν ἰδίως ἡμῖν ἢ
 μετὰ χεῖρας ἐκπονεῖται πρόθεσις. πρῶτός γέ τοι πάν-
 των ὁ ἱερὸς ἀπόστολος Παῦλος τὰς μὲν ἀπατηλὰς
 20 καὶ σοφιστικὰς πιθανολογίας παραιτούμενος, ἀναμφι-
 λόγους δὲ χρώμενος ταῖς ἀποδείξεσι, φησὶ πού "καὶ
 ὁ λόγος ἡμῶν καὶ τὸ κήρυγμα οὐκ ἐν πειθοῖς [ἀνθρω-
 πίνης] σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος
 καὶ δυνάμεως." οἷς ἐπιλέγει "σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν
 25 τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ
 τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων,
 ἀλλὰ λαλοῦμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκε-
 κρυμμένην. καὶ αὐθις "ἢ ἰκανότης ἡμῶν" φησὶν "ἐκ
 τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς
 30 διαθήκης." 6. εἰκότως δῆτα καὶ ἡμῖν ἅπασιν παρήγ-
 γεται "ἐτοίμους εἶναι πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῶ
 ἐπερωτῶντι ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος."

ὄθεν καὶ τῶν νέων συγγραφέων μυρίας ὄσας, ὡς εἴ-
 ρηται, πανσόφους καὶ ἐναργεῖς μετὰ συλλογισμῶν
 ἀποδείξεις ὑπὲρ τε τοῦ καθ' ἡμᾶς γραφείσας λόγου
 διαγνῶναι πάρεστιν, ὑπομνήματά τε οὐκ ὀλίγα εἰς
 τὰς ἱερὰς καὶ ἐνθέους γραφὰς πεπονημένα, τὸ ἄψευ- 5
 δὲς καὶ ἀδιάπτωτον τῶν ἀρχῆθεν καταγγειλάντων
 ἡμῖν τὸν τῆς θεοσεβείας λόγον γραμμικαῖς ἀποδείξε-
 σιν παριστῶντα. 7. πλὴν ἀλλὰ περιττοὶ λόγοι πάντες,
 ὧν ἐναργῆ καὶ σαφέστερα τὰ ἔργα, ἅπερ ἡ θεία καὶ
 οὐράνιος τοῦ σωτήρος ἡμῶν δύναμις, πάντας ἀνθρώ- 10
 πους τὴν ἐνθεον καὶ οὐράνιον ζωὴν εὐαγγελιζομένην,
 διαρρήθην εἰσέτι καὶ νῦν ἐπιδείκνυται. 8. αὐτίκα
 γοῦν τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ κηρυχθήσεσθαι καθ'
 ὅλης τῆς ἀνθρώπων οἰκουμένης εἰς μαρτύριον πᾶσι
 τοῖς ἔθνεσι θεσπίσαντος, τὴν τε ὕστερόν ποτε τῆ αὐ- 15
 τοῦ δυνάμει συστάσαν ἐξ ἀπάντων τῶν ἔθνῶν ἐκκλη-
 σίαν, οὐπω τότε καθ' οὓς ἐνηνθρωπήκει χρόνους
 ὀρωμένην οὐδὲ συνεστῶσαν, ἐνθέῳ προγνώσει ἀήττη-
 τον καὶ ἀκατάπληκτον ἔσεσθαι, καὶ μηδεπώποτε ὑπὸ
 θανάτου νικηθήσεσθαι, ἐστάναι δὲ καὶ μένειν ἄσει- 20
 (8) στον, ὡς ἂν ἐπ' ἀσείστω καὶ ἀρραγῆ πέτρᾳ τῆ αὐτοῦ
 δυνάμει βεβηκυῖάν τε καὶ ἐρριζωμένην, ἀποφηνα-
 μένου, ὑπὲρ πάντα λόγον τὸ τῆς προρρήσεως ἀποτέ-
 λεσμα εἰκότως πᾶν ἄθυρον ἀποφράξειεν ἂν στόμα
 τῶν ἀναισχυντεῖν ἀναιδῶς παρεσκευασμένων. 9. τίς 25
 γὰρ οὐκ ἀλήθειαν ὁμολογήσειεν ἂν τῆ προρρήσει,
 τῶν πραγμάτων ἐναργῶς οὕτως μονονουχί φωνῆν
 ἀφιέντων ὅτι δὴ θεοῦ δύναμις, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπεία
 φύσις ἦν ἡ ταῦτα τοῦτον ἐσόμενα τὸν τρόπον πρὸ
 τοῦ γενέσθαι θεασαμένη, προφήσασά τε καὶ ἔργοις 30
 [7] ἐπιτέλεσασα; 10. πεπλήρωκε γοῦν τὴν σύμπασαν,
 ὅσῃν ὁ ἥλιος ἐφορᾷ, ἡ τοῦ κατ' αὐτὸν εὐαγγελίου φή-

μη, καὶ πάντα τὰ ἔθνη διέδραμεν, εἰσέτι τε νῦν αὖξαι
καὶ ἐπιδίδωσι τὰ περὶ αὐτοῦ κηρύγματα ταῖς αὐτοῦ
φωναῖς ἀκολούθως. 11. ἦ τε ὀνομαστί προθεσπι-
σθεῖσα ἐκκλησία αὐτοῦ ἔστηκε κατὰ κράτος ἐρριζω-
5 μένη, καὶ μέχρις οὐρανίων ἀψίδων εὐχαῖς ὀσίων καὶ
θεοφιλῶν ψυχῶν μετεωριζομένη, δοξαζομένη τε ὄση-
μέραι, καὶ εἰς ἅπαντας τὸ νοερόν καὶ ἔνθεον φῶς τῆς
ὑπ' αὐτοῦ καταγγελθείσης εὐσεβείας ἀπαστράπτουσα,
οὐδαμῶς τε τοῖς ἐχθροῖς ἠττωμένη καὶ ὑπείκουσα,
10 ἀλλ' οὐδὲ ταῖς τοῦ θανάτου πύλαις ὑποχωροῦσα· διὰ
μίαν ἐκείνην ἣν αὐτὸς ἀπεφήνατο λέξιν, εἰπὼν
"ἐπὶ τὴν πέτραν οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ
πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς." 12. καὶ ἄλλα δὲ
μυρία πρὸς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν λεχθέντα τε καὶ προ-
15 ρηθέντα ἐν οἰκειᾷ συναγαγόντες ὑποθέσει, ταῖς ἐν-
θέοις αὐτοῦ προγνώσεσι τὰς τῶν πραγμάτων ἀποβά-
σεις συμφώνους παραστήσαντες, ἀναμφίλεκτον τῶν
περὶ αὐτοῦ δοξαζομένων ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐπιδεί-
κνυμεν. 13. πρὸς τούτοις δὲ πᾶσιν οὐ μικρὰ τυγχά-
20 νει τῆς καθ' ἡμᾶς ἀληθείας ἀπόδειξις καὶ ἡ ἀπὸ τῶν
Ἑβραϊκῶν γραφῶν μαρτυρία, ἐν αἷς πρὸ μυρίων ὄσων
ἔτων οἱ παρ' Ἑβραίοις προφήται τὴν τῶν ἀγαθῶν
ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ θνητῷ βίῳ κηρύξαντες ὀνομα-
στί τῆς τε Χριστοῦ προσηγορίας ἐμνήσθησαν καὶ
25 τὴν εἰς ἀνθρώπους αὐτοῦ παρουσίαν προυθέσπισαν,
τόν τε νέον τῆς εἰς πάντα τὰ ἔθνη διαδραμοῦσης δι-
δασκαλίας αὐτοῦ τρόπον κατήγγειλαν, προειπόντες
τὴν ἔσομένην εἰς αὐτὸν ἀπιστίαν καὶ ἀτιλογίαν τοῦ
Ἰουδαίων ἔθνους, τὰ τε κατ' αὐτοῦ δρασθέντα αὐτοῖς
30 καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις ἀντίκα καὶ οὐκ εἰς μακρὰν μετελ-
θόντα αὐτοῖς σκυθρωπά· λέγω δὲ τῆς βασιλικῆς μη- (9)
τροπόλεως αὐτῶν τὴν ἐσχάτην πολιορκίαν, καὶ τῆς

βασιλείας τὴν παντελῆ καθαίρεσιν, αὐτῶν τε τὴν εἰς
 πάντα τὰ ἔθνη διασπορὰν, καὶ τὴν ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς
 καὶ πολεμίοις δουλείαν, ἃ καὶ ταῖς προρρήσεσιν ἀκο-
 λούθως μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν παρουσίαν φαί-
 νονται πεπονηότες. 14. ἐπὶ τούτοις τίς οὐκ ἂν ἐκ- 5
 πλαγείη τῶν αὐτῶν ἀκούων προφητῶν, μετὰ τὴν τοῦ
 Χριστοῦ παρουσίαν καὶ τὴν Ἰουδαίων ἀπόπτωσιν,
 ἢ τὴν τῶν ἐθνῶν κληῖσιν λαμπραῖς καὶ διαυγέσι φωναῖς
 εὐαγγελιζομένων; ἢ καὶ αὐτὴ ἄντικρυς εἰς ἔργον ἐχώ-
 ρησε ταῖς προφητεῖαις ἀκολούθως διὰ τῆς τοῦ σωτῆ- 10
 ρος ἡμῶν διδασκαλίας. 15. δι' οὗ ἐκ παντὸς γένους
 ἀνθρώπων μυριοὶ ὅσοι τὴν τῶν εἰδώλων ἀποστρα-
 φέντες πλάνην τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ τὴν ἀληθῆ γνῶ-
 σίν τε καὶ εὐσέβειαν κατεδέξαντο, μονονουχὶ πιστού-
 μενοι τοὺς τῶν παλαιῶν χρησμούς, τοὺς τε ἄλλους καὶ 15
 δὴ καὶ τὸν διὰ τοῦ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου φήσαντα
 "κύριε ὁ θεός μου, πρὸς σὲ ἔθνη ἤξουσιν ἀπ' ἐσχά-
 του τῆς γῆς, καὶ ἐροῦσιν ὡς ψευδῆ ἐκτήσαντο οἱ πατέρες
 ἡμῶν εἰδῶλα καὶ οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς ὠφέλεια. εἰ ποιήσει
 ἑαυτῷ ἄνθρωπος θεοὺς, καὶ οὗτοι οὐκ εἰσὶν θεοί;" 20

Δ. IV. Πάντα δὴ ταῦτα τὸν περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς
 πραγμάτων πιστοῦνται λόγον, ὡς οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης
 ὁρμῆς ἐπιτηδευθέντα, θεόθεν δὲ προγνωσθέντα, καὶ
 θεόθεν διὰ τῶν ἐγγράφων χρησμῶν προαναφωνη-
 θέντα, καὶ πολὺ πλεον ἔτι θεόθεν διὰ τοῦ σωτῆρος 25
 ἡμῶν πᾶσιν ἀνθρώποις προβεβλημένον, αὐθίς τε ἐκ
 θεοῦ δυναμούμενον καὶ συνεστῶτα, ὡς ἐν τοσοῦτοις
 ἔτῶν χρόνοις ἐλαυνόμενον πρὸς τε τῶν ἀοράτων δαι-
 μόνων καὶ πρὸς τῶν κατὰ χρόνους ὄρατῶν ἀρχόντων
 πολὺ πλεον διαλάμπειν, ὁσημέραι τε διαπρέπειν καὶ 30
 αὔξειν, καὶ πολὺ μᾶλλον πληθύνειν, ἄντικρυς τῆς ἄνω-

[18] θεν ἐκ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ συνεργίας τὸ ἄμαχον καὶ

ἀήττητον τό τε κατὰ τῶν ἐχθρῶν νικητικὸν τῆ τοῦ
 σωτήρος ἡμῶν προσηγορία τε καὶ διδασκαλία παρ- (10)
 εχούσης. 2. καὶ τὸ αὐτόθεν δὲ πρὸς εὐζωίαν πᾶσιν
 ἀνθρώποις, οὐ μόνον ἐκ τῶν προφητῶν αὐτοῦ λόγων,
 5 ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀπορρήτου δυνάμεως προβεβλημένον,
 πῶς οὐκ ἂν γένοιτο τῆς ἐνθέου δυνάμεως αὐτοῦ πα-
 ραστατικόν; θείας μὲν γὰρ καὶ ἀπορρήτου δυνάμεως
 ἦν τὸ ἅμα τῷ αὐτοῦ λόγῳ, καὶ σὺν τῇ περὶ μοναρχίας
 ἐνὸς τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ προβεβλημένη διδασκαλία
 10 αὐτοῦ, ὁμοῦ καὶ τῆς πολυπλανοῦς καὶ δαιμονικῆς ἐνερ-
 γείας, ὁμοῦ καὶ τῆς τῶν ἔθνῶν πολυαρχίας ἐλεύθερον
 καταστήναι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. 3. μυρίων γοῦν τὸ
 παλαιὸν καθ' ἕκαστον ἔθνος βασιλέων καὶ τοπαρχῶν
 ἐπικρατούντων, καὶ κατὰ πόλεις τῶν μὲν δημοκρατουμέ-
 15 νων, τῶν δὲ πολυαρχουμένων, πολέμων τε κατὰ τὸ εἶκος
 ἐκ τούτου παντοίων συνεστῶτων, ἔθνῶν ἔθνεσι προσ-
 ρηγνυμένων καὶ συνεχῶς τοῖς πλησιοχώροις ἐπανιστα-
 μένων, δηούντων τε καὶ δηουμένων καὶ ταῖς κατ'
 ἀλλήλων πολιορκίαις ἐπιστρατενομένων, ὥστε διὰ
 20 ταῦτα πανδημὶ πάντας τοὺς τε τὰς πόλεις οἰκοῦντας
 καὶ τοὺς ἐν ἀγροῖς γεωπονοῦντας ἐξ ἔτι παιδῶν τὰ
 πολεμικὰ διδάσκεσθαι, ξιφηφορεῖν τε διὰ παντὸς
 κατὰ τε τὰς λεωφόρους καὶ κατὰ κώμας καὶ ἀγρούς.
 4. ἐπεὶ δὲ παρῆν ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ, περὶ οὗ πάλαι
 25 διὰ τῶν προφητῶν ἀνείρητο "ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέ-
 ραις αὐτοῦ δικαιοσύνη καὶ πλήθος εἰρήνης. καὶ συγκό-
 ψουσιν τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰς ξιβύ-
 νας αὐτῶν εἰς δρέπανα, καὶ οὐ λήψεται ἔθνος ἐπ'
 ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν,"
 30 ἀκόλουθα ταῖς προρρήσεσιν ἐπηκολούθει τὰ ἔργα. ^a
 πᾶσα μὲν ἀντίκα περιηρεῖτο πολυαρχία Ῥωμαίων,
 Αὐγούστου κατὰ τὸ αὐτὸ τῆ τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἐπι-

φανεῖα μοναρχήσαντος. ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ εἰς δεῦρο οὐκ ἂν ἴδοις, ὡς τὸ πρὶν, πόλεις πόλεσι πολεμούσας, οὐδ' ἔθνος ἔθνει διαμαχόμενον, οὐδέ γε τὸν βίον ἐν τῇ παλαιᾷ συγχύσει κατατριβόμενον. 5. καίτοι πῶς οὐκ ἄξιον θαυμάζειν ἐπιστήσαντα τί δὴ ποτε τὸ μὲν 5 παλαιὸν, ὅτε τῶν ἔθνῶν ἀπάντων κατετυράννουσι οἱ δαίμονες καὶ πολλή τις ἦν τῶν ἀνθρώπων ἡ περὶ αὐτοὺς θεραπεία, πρὸς αὐτῶν τῶν θεῶν ἐξοιστρούμενοι ἐπὶ τοὺς κατ' ἀλλήλων ἐξεκαίοντο πολέμους—
 (11) ὡς τοτὲ μὲν Ἑλληνας αὐτοῖς Ἑλλησι, τοτὲ δὲ Αἴγυπτίους Αἴγυπτίοις, καὶ Σύρους Σύροις, Ῥωμαίους τε Ῥωμαίοις πολεμεῖν, ἀνδραποδίζεσθαι τε ἀλλήλους καὶ κατατρώχειν ταῖς πολιορκίαις, ὥσπερ οὖν αἱ περὶ τούτων δηλοῦσι τῶν παλαιῶν ἱστορίαι—ἅμα δὲ τῇ 10 τοῦ σωτήρος ἡμῶν εὐσεβεστάτῃ καὶ εἰρηνικωτάτῃ 15 διδασκαλίᾳ τῆς μὲν πολυθέου πλάνης καθαιρέσεως ἐπετελεῖτο, τὰ δὲ τῆς τῶν ἔθνῶν διαστάσεως παῦλαν ἀντίκα παλαιῶν κακῶν ἀπελάμβανεν; ὃ καὶ μάλιστα μέγιστον ἡγοῦμαι τεκμήριον τυγχάνειν τῆς ἐνθέου 20 καὶ ἀπορρήτου δυνάμεως τοῦ σωτήρος ἡμῶν.

6. Τῆς δ' ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων προφαινομένης ὠφελείας δεῖγμα ἑναργὲς ἴδοις ἂν ἐπιστήσας ὡς οὐδὲ ἄλλοτέ πω ἐξ αἰῶνος, οὐδ' ὑπό τινος τῶν πάλαι διαφανῶν, ἐκ μόνων δὲ τῶν αὐτοῦ φωνῶν καὶ τῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διαδοθείσης διδασκαλίας αὐ- 25 τοῦ εὖ τὰ πάντων τῶν ἔθνῶν νόμιμα κεῖται, ἀντὰ ἐκεῖνα τὰ πρὶν θηριώδη καὶ βάρβαρα, ὡς μηκέτι Πέρσας μητρογαμεῖν τοὺς αὐτῶ μαθητευθέντας, μηδ' ἀνθρωποβορεῖν Σκύθας διὰ τὸν καὶ μέχρις αὐτῶν 30 ἑλθόντα τοῦ Χριστοῦ λόγον, μηδ' ἄλλα γένη βαρβάρων ἐκθέσμως θυγατράσι καὶ ἀδελφαῖς μίγνυσθαι, 19] μηδ' ἄρρενας ἄρρεσιν ἐπιμαίνεσθαι καὶ τὰς παρὰ

φύσιν ἡδονὰς μετιέναι, μηδὲ κυσὶ καὶ οἰωνοῖς τοὺς
 οἰκείους νεκροὺς προτιθέναι τοὺς πάλαι τοῦτο πράτ-
 τουτας, μηδ' ἀγχόνη τοὺς γεγηρακότας, ὡσπερ οὖν
 πρότερον, παραβάλλειν, μηδὲ σάρκας νεκρῶν τῶν
 5 φιλάτων κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος θοινᾶσθαι, μηδ' ἀν-
 θρωποθυτεῖν ὡς θεοῖς τοῖς δαίμοσι κατὰ τοὺς παλαι-
 οὺς, μηδὲ τὰ φίλτατα κατασφάττειν ἐπ' εὐσεβείας ἃ
 ὑπολήψει. 7. ταῦτα γὰρ ἦν καὶ συγγενῆ τούτοις
 μυρία τὰ πάλαι τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον λυμαινόμενα.
 10 ἱστοροῦνται Μασσαγέται καὶ Δέρβικες ἀθλιωτάτους
 ἠγεῖσθαι τῶν οἰκείων τοὺς αὐτομάτως τελευτήσαν-
 τας, διὸ καὶ φθάσαντες κατέθνον, καὶ εἰσιτῶντο τῶν
 φιλάτων τοὺς γεγηρακότας· Τιβαρηνοὶ δὲ ζῶντας
 κατεκρήμνιζον τοὺς ἔγγυτάτω γέροντας· Ἰρακανοὶ δὲ
 15 καὶ Κάσπιοι, οἱ μὲν οἰωνοῖς καὶ κυσὶ παρέβαλλον
 ζῶντας, οἱ δὲ τεθνεῶτας· Σκύθαι δὲ συγκατώρυττον
 ζῶντας, καὶ ἐπέσφαττον ταῖς πυραῖς οὓς ἠγάπων οἱ
 τεθνεῶτες μάλιστα· καὶ Βάκριοι δὲ τοῖς κυσὶ παρέ- (12)
 βαλλον ζῶντας τοὺς γεγηρακότας. 8. ἀλλὰ ταῦτα
 20 μὲν πάλαι ἦν πρότερον, νυνὶ δὲ οὐκέθ' ὁμοίως ἐστίν,
 ἐνὸς τοῦ σωτηρίου νόμου τῆς εὐαγγελικῆς δυνάμεως
 τὴν θηριώδη καὶ ἀπάνθρωπον τούτων ὄλων παρα-
 λύσαντος νόσον. 9. τὸ δὲ μηκέτι θεοὺς ἠγεῖσθαι
 ἦτοι τὰ νεκρὰ καὶ κωφὰ ξόανα, ἢ τοὺς ἐν τούτοις
 25 ἐνεργοῦντας πονηροὺς δαίμονας, ἢ τὰ μέρη τοῦ φαι-
 νομένου κόσμου, ἢ τὰς τῶν πάλαι κατοικομένων θνη-
 τῶν ψυχὰς, ἢ τῶν ἀλόγων ζώων τὰ βλαπτικώτατα,
 ἀντὶ δὲ τούτων ἀπάντων διὰ μιᾶς τῆς εὐαγγελικῆς
 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν διδασκαλίας, Ἑλληνας ὁμοῦ καὶ ὅ
 30 βαρβάρους, τοὺς γνησίως, ἀλλ' οὐκ ἐπιπλάστως αὐτοῦ
 τῷ λόγῳ προσανέχοντας, εἰς τοσοῦτον ἄκρας φιλοσο-
 φίας ἐλθεῖν ὡς μόνον τὸν ἀνωτάτω θεὸν, αὐτὸν ἐκεῖ-

νον τὸν ἐπέκεινα τῶν ὄλων, τὸν παμβασιλέα καὶ κύ-
 ριον οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἡλίου τε καὶ ἄστρον καὶ τοῦ
 σύμπαντος κόσμου δημιουργὸν, σέβειν καὶ ὑμνεῖν
 καὶ θεολογεῖν, βιοῦν τε ἀκριβῶς καὶ οὕτως μανθάνειν
 ὡς μέχρι καὶ τοῦ ἐμβλέπειν τοῖς ὀφθαλμοῖς παιδα- 5
 γωγεῖσθαι, καὶ μηδὲν ἀκόλαστον ἐκ τοῦ μετ' ἐπιθυ-
 μίας ὄραν ἐννοεῖν, πρόρριζον δ' ἐξ αὐτῆς διανοίας
 πᾶν αἰσχρὸν ὑποτέμενεσθαι πάθος; ταῦτα πάντα πῶς
 οὐκ ἂν τοῖς πᾶσι συμβάλλοιτο πρὸς εὐζωίαν; 10. καὶ
 τὸ μηδ' εὐορκίας δεῖσθαι, πολλοῦ γε δεῖ ἐπιορκεῖν, 10
 διὰ τὸ πρὸς αὐτοῦ μανθάνειν μηδὲ ὀμνῦναι ὄλως, ἐν
 πᾶσι δὲ ἀψευδεῖν καὶ ἀληθεύειν, ὡς ἀρκεῖσθαι τῷ
 ναί καὶ τῷ οὐ, παντὸς ὄρκου βεβαιότεραν τὴν προ-
 α αἴρεσιν κατασκευάζοντας; τὸ δὲ μηδ' ἐν ψιλοῖς ῥη-
 ματίοις καὶ ταῖς κοιναῖς ὁμιλίαις ἀδιαφορεῖν, ἀκρι- 15
 βολογεῖσθαι δὲ καὶ μέχρι τούτων, ὡς μήτε ψεῦδος
 μήτε λαιδορίαν μήτε τι αἰσχρὸν καὶ ἄσχημον φῆμα
 προῖεσθαι τῇ φωνῇ, διὰ τὴν αὐτοῦ πάλιν παρακέλευ-
 σιν, δι' ἧς ἔφησε "περὶ παντὸς ἀργοῦ ῥήματος δώ-
 σετε λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως," ὁποίας ὑπερβολῆς 20
 φιλοσόφου ζωῆς ἔχεται; 11. τὸ δὲ καὶ συλλήβδην
 ἀθρόως μυριάδας ὄλας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ
 παίδων, οἰκετῶν τε καὶ ἐλευθέρων, ἀδόξων τε καὶ
 ἐπιδόξων, καὶ προσέτι βαρβάρων ὁμοῦ καὶ Ἑλλήνων,
 κατὰ πάντα τόπον καὶ πόλιν καὶ χώραν, ἐν πᾶσι τοῖς 25
 (13) ὑφ' ἡλίῳ ἔθνεσιν ἐπὶ διδασκαλίᾳ τῶν τοιούτων μα-
 θημάτων, οἷων ἀρτίως μεμαθήκαμεν, φοιτᾶν καὶ τὰς
 ἀκοὰς λόγοις παρέχειν, ἀναπείδουσιν οὐ μόνον ἀκο-
 λάστων ἐγχειρημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν
 αἰσχρῶν ἐνθυμημάτων γαστρός τε καὶ τῶν ὑπὸ γασ- 30
 στέρα κρατεῖν· τό τε πᾶν γένος ἀνθρώπων παιδείαν
 παιδεύεσθαι ἐνθεον καὶ εὐσεβῆ, φέρειν τε μανθάνειν

γενναίως καὶ βαθεῖ φρονήματι τὰς τῶν ἐπανισταμέ-
νων ὕβρεις, καὶ μὴ τοῖς ἰσοῖς τοὺς φαύλους ἀμύνεσθαι, [10]
θυμοῦ δὲ καὶ ὀργῆς καὶ πάσης ἐμμανοῦς ὀρέξεως
κρείττους γίνεσθαι, ναὶ μὴν καὶ τῶν ὑπαρχόντων
5 ἀπόροις καὶ ἐνδεῖσι κοινωνεῖν, πάντα τε ἄνθρωπον
ὁμογενῆ δεξιοῦσθαι, καὶ τὸν νενομισμένον ξένον ὡς
ἂν νόμῳ φύσεως οἰκειότατον καὶ ἀδελφὸν γνωρίζειν.

12. Πάντα δὴ ἀθρώως ταῦτά τις συναγαγὼν πῶς
οὐκ ἂν ὁμολογήσειε τὰ μέγιστα καὶ ἀληθῶς ἀγαθὰ
10 πάντας ἀθρώπους εὐαγγελίσασθαι τὸν ἡμέτερον λό-
γον, τό τε αὐτόθεν ὑπερέχον πρὸς εὐζωίαν τῶ τῶν
ἀνθρώπων παρεσχηκέναι βίῳ; 13. ὅποτον δέ σοι εἶ-
ναι δοκεῖ τὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων, οὐ μόνον Ἑλλή-
νων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνημερωτάτων βαρβάρων καὶ τῶν
15 ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς γῆς οἰκούντων, τῆς μὲν ἀλό-
γου θηριωδίας ἀνασχεῖν, δόξας δὲ φιλοσόφους ἀναλα-
βεῖν παρασκευάσαι; 14. οἶον, φέρε εἰπεῖν, τὰς περὶ
ἀθανασίας ψυχῆς, καὶ ζωῆς τῆς παρὰ τῷ θεῷ μετὰ
τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν τοῖς θεοφιλέσιν ἀποκειμένης,
20 δι' ἣν τοῦ προσκαίρου τούτου ζῆν καταφρονεῖν ἐμε-
λέτησαν· ὥστε ἀποδειξαι παῖδας τοὺς πώποτε ἐπὶ α
φιλοσοφίᾳ διαβοηθέντας, καὶ παίγνιον τὸν θρυλού-
μενον ἐκείνον θάνατον, ἀνὰ στόμα πάντων φιλοσό-
φων ἀδόμενον· θηλειῶν παρ' ἡμῖν καὶ κομιδῆ καί-
25 θων βαρβάρων τε ἀνδρῶν καὶ εὐτελῶν τῷ δοκεῖν τῆ
τοῦ σωτῆρος ἡμῶν δυνάμει τε καὶ συνεργίᾳ τὸν
περὶ ψυχῆς ἀθανασίας λόγον ἔργοις πρότερον ἢ ῥή-
μασιν ἐπαληθεύοντα δειξάντων. 15. οἶον δὲ καὶ τὸ
καθόλου πάντας ἀθρώπους, τοὺς ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνε-
30 σιν, ἐκ τῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν μαθημάτων περὶ θεοῦ
προνοίας, ὡς ἐφορώσης τὰ σύμπαντα, ὑγιῶς καὶ ἐρ-
ρωμένως φρονεῖν παιδεύεσθαι, καὶ τὸ πᾶσαν ψυ- (14)

χὴν μανθάνειν τὸν περὶ δικαιοτηρίου καὶ κρίσεως
θεοῦ λόγον, καὶ τὸ πεφροντισμένως ζῆν, καὶ φυλα-
κτικῶς ἔχειν τῶν τῆς κακίας ἐπιτηδευμάτων.

6 V. Κεφάλαιον δὲ τῆς πρώτης καὶ μεγίστης εὐερ-
γείας τοῦ σωτηρίου λόγου γνοίης ἂν, εἰ ἐν νῶ λά- 5
βοις τὴν δεισιδαίμονα πλάνην τῆς παλαιᾶς εἰδωλο-
λατρίας, ἣ τὸ σύμπαν ἀνθρώπων γένος δαιμόνων
ἀνάγκαις πάλαι πρότερον κατετρώχετο ἥς ὥσπερ ἀπὸ
σκοτίας ζοφωδεδιότης Ἑλλήνας ὁμοῦ καὶ βαρβάρους
δυνάμει θεῖα μεταστησάμενος ἐπὶ νοεράν καὶ φωτει- 10
10 νοτάτην ἡμέραν τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας τοῦ παμβα-
σιλέως θεοῦ τοὺς πάντας μετηγάγετο. 2. καὶ τί χρὴ
μηκύνειν ἀποδεικνύναι πειρωμένους ὅτι μὴ ἀλόγῳ
πίστει ἑαυτοὺς ἀνεθήκαμεν, σῶφροσι δὲ καὶ ὠφελί-
μοις λόγοις τὸν τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας τρόπον περι- 15
έχουσι; τῆς παρουσίας ὑποθέσεως αὐτὸ δὴ τοῦτο κα-
θόλου πραγματευομένης, τοὺς μὲν ἐπιτηδείως ἔχον-
τας ἔπεσθαι λόγων ἀποδείξεισι προτρέπομεν καὶ πα-
ρακαλοῦμεν φρονήσεως ἐπιμέλεσθαι, καὶ λογικώτερον
τῶν δογμάτων τὰς ἀποδείξεις παραλαμβάνειν, ἐτοί- 20
μους τε εἶναι πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ ἐπερωτῶντι
15 ἡμᾶς τὸν λόγον τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλπίδος. 3. ἐπεὶ δὲ
μὴ πάντες τοιοῦτοι, φιλανθρώπου τυγχάνοντος τοῦ
λόγου, καὶ μηδένα μηδαμῶς ἀποτρεπομένου, πάντα
δὲ ἄνθρωπον τοῖς καταλλήλοις ἰωμένου φαρμάκοις, 25
καὶ τὸν ἀμαθῆ καὶ ἰδιώτην ἐπὶ τὴν τῶν τρόπων θε-
ραπείαν παρακαλοῦντος, εἰκότως ἐν εἰσαγωγῇ τοὺς
ἀρχομένους τῶν ἰδιωτικωτέρων γύναια καὶ παῖδας
καὶ τὸ τῶν ἀγελαίων πλῆθος ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ βίον
χειραγωγοῦντες, ὡς ἐν φαρμάκου μοίρᾳ, τὴν ὑγιῆ 30
πίστιν παραλαμβάνομεν, ὀρθὰς δόξας περὶ θεοῦ προ-
νοίας καὶ περὶ ψυχῆς ἀθανασίας καὶ περὶ τοῦ κατ'

ἀρετὴν βίου ἐντιθέντες αὐτοῖς. 4. ἢ οὐχ οὕτως καὶ
 τοὺς τὰ σωμάτων κάμνοντας ἐπιστημόνως ἰωμένους
 ὀρωμεν αὐτοὺς μὲν διὰ πλείστης ἀσκήσεως καὶ παι- [11]
 δείας τοὺς κατὰ ἰατρικὴν λόγους ἀνειληφότας καὶ
 5 πάντα λογικῶς χειρουροῦντας, τοὺς γε μὴν ἐπὶ θε-
 ραπείᾳ προσιόντας αὐτοῖς πίστει ἑαυτοὺς καὶ τῇ τῶν
 χρηστοτέρων ἐλπίδι παρέχοντας, καὶ τῶν μὲν κατὰ
 τὴν ἐπιστήμην θεωρημάτων μηδὲν ἀκριβῶς ἐπαλου-
 τας, μόνης δὲ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος τε καὶ πίστεως
 10 ἐξηρητημένους; 5. καὶ ὁ μὲν τῶν ἰατρῶν ἄριστος εἰς ὅ
 μέσον παρελθὼν ἅ τε χρῆ προφυλάττεσθαι καὶ ἅ
 προσήκει δρᾶν ὥσπερ τις ἄρχων καὶ κύριος μετ' ἐπι-
 στήμης προστάττει, ὁ δ' ὡς βασιλεὶ καὶ νομοθέτῃ
 πείθεται, πιστεύων συνοίσειν αὐτῷ τὸ προστεταγμέ-
 15 νον. 6. οὕτω καὶ μαθηταὶ παρὰ διδασκάλων λόγους
 παιδείας ἀποδέχονται, πιστεύσαντες ἀγαθὸν αὐτοῖς
 ἔσεσθαι τὸ μάθημα, ναὶ μὴν καὶ φιλοσοφίας οὐ πρό-
 τερόν τις ἐφάσκειτ' ἢ ἢ πιστεύσας συνοίσειν αὐτῷ
 τὸ ἐπάγγελμα· καὶ ὁ μὲν τις αὐτόθεν εἴλετο τὰ Ἐπι-
 20 κούρου, ὁ δὲ τὸν κυνικὸν ζηλοῖ βίον, ἄλλος κατὰ
 Πλάτωνα φιλοσοφεῖ, κατ' Ἀριστοτέλην ἕτερος, καὶ
 πάλιν ἄλλος πάντων τὰ Στωικὰ προειμίησεν, ἐκά-
 στου χρηστοτέρα ἐλπίδι τε καὶ πίστει τὸ δόξαν ὡς
 συνοῖσον ἀγαπήσαντος. 7. οὕτω καὶ τέχνας ἀνθρω-
 25 ποι τὰς μέσας μετήλθον, καὶ ἄλλοι τὸν στρατιωτικὸν,
 ἄλλοι δὲ τὸν ἐμπορικὸν βίον, πίστει πάλαι προειλη-
 φότες βιοποριστικὸν αὐτοῖς ἔσεσθαι τὸ ἐπιτήδευμα.
 καὶ γάμων δὲ αἱ πρῶται σύνοδοι καὶ κοινωνίαι τῆς
 κατὰ παιδοποιίαν ἐλπίδος ἐξ ἀγαθῆς ἐνήρξαντο πί- a
 30 στεως. 8. καὶ πλεῖ τις αὐτίς εἰς ἄδηλον, οὐδ' ἄλλην
 προβεβλημένος τῆς σωτηρίας ἄγκυραν ἢ μόνην τὴν
 πίστιν καὶ τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα· καὶ γεωργεῖ πάλιν

ἄλλος, καὶ τὸν σπόρον εἰς γῆν ἀπορρίψας κἀθηται
 τῆς ὥρας τὴν τροπὴν ἐκδεχόμενος, πιστεύων τὸ φθα-
 ρὲν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πλημμυρίσιν ὑετῶν καλυφθὲν
 αὐθις ὡσπερ ἐκ νεκρῶν ἀναβιώσεσθαι· πορείαν δέ
 τις μακρὰν ἐπ' ἄλλοδαπῆς ἐκ τῆς οἰκείας στελλόμενος 5
 πάλιν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πίστιν ἀγαθὰς ὁδηγοὺς
 ἑαυτῷ συνεπάγεται. 9. καὶ τί γὰρ ἄλλ' ἢ τὸν πάντα
 τῶν ἀνθρώπων βίον δυοῖν τούτοις ἀνηρημένοι, ἐλ-
 πίδος τε καὶ πίστεως, καταλαμβάνων, τί δὴ θαυμάζεις
 (16) εἰ καὶ τὰ κρείττονα κατὰ ψυχὴν τοῖς μὲν διὰ πί- 10
 στεως παραδίδονται, οἷς οὐ σχολὴ λογικώτερον τὰ
 κατὰ μέρος παιδεύεσθαι, τοῖς δὲ καὶ τοὺς λόγους αὐ-
 τοὺς πάρεστι μετιέναι καὶ τὰς ἀποδείξεις τῶν πρεσ-
 βευομένων μανθάνειν;

10. Ἀλλὰ γὰρ ἐν ὀλίγῳ τούτων ἡμῖν οὐκ εἰς 15
 ἄχρηστον προγεγυμνασμένων ἀνώμεν ἐπὶ τὴν πρῶ-
 τὴν κατηγορίαν, καὶ τίνες ὄντες καὶ πόθεν ὁρμώμε-
 νοὶ τοῖς διερωτῶσιν ἀποκρινόμεθα. ὅτι μὲν οὖν τὸ
 β γένος Ἕλληνας ὄντες καὶ τὰ Ἑλλήνων φρονοῦντες ἐκ
 παντοίων τε ἔθνῶν ὡς ἂν νεολέκτου στρατιᾶς λογά- 20
 δες συνειλεγμένοι τῆς πατρίου δεισιδαιμονίας ἀπο-
 στατάται καθεστήκαμεν οὐδ' ἂν αὐτοὶ ποτε ἀρνηθείη-
 μεν· ἀλλὰ καὶ ὅτι ταῖς Ἰουδαϊκαῖς βίβλοις προσανέ-
 χοντες κακ τῶν παρ' αὐτοῖς προφητειῶν τὰ πλεῖστα
 τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου συνάγοντες οὐκέθ' ὁμοίως ξῆν 25
 τοῖς ἐκ περιτομῆς προσφιλές ἠγούμεθα, καὶ τοῦτ'
 α ἂν αὐτόθεν ὁμολογήσαιμεν. 11. ὥρα τοιγαροῦν τού-
 των τὸν αἰτιολογισμόν ὑποσχεῖν. πῶς οὖν ἂν ἄλλως
 δόξαιμεν εὐ πεποιηκέναι τὰ πάτρια καταλείψαντες
 εἰ μὴ πρῶτον εἰς μέσον αὐτὰ παραθέμενοι καὶ ἀγα- 30
 γόντες ὑπ' ὄψιν τῶν ἐντευξομένων; οὕτω γὰρ ἂν
 γένοιτο φανερὰ καὶ τῆς εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως ἢ

θεία δύναμις, εἰ τοῖς πᾶσι πρὸ ὀφθαλμῶν τεθείη, τίνων
 καὶ ὁποίων κακῶν τὴν ἰασιν εὐαγγελίζεται. 12. πῶς
 δ' ἂν τὸ εὐλογον τῆς τῶν Ἰουδαϊκῶν γραμμάτων
 μεταδιώξεως φανείη μὴ οὐχὶ καὶ τῆς τούτων ἀρετῆς
 5 ἀποδειχθείσης; τίνι τε λόγῳ τὰς παρ' αὐτοῖς γραφὰς
 ἀσπαζόμενοι τὸν ὅμοιον τοῦ βίου τρόπον ἀποκλίνο-
 μεν καλῶς ἂν ἔχοι διελθεῖν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τίς ὁ καθ' ^d[12]
 ἡμᾶς τῆς εὐαγγελικῆς ὑποθέσεως λόγος καὶ τίς ἂν
 κυρίως λεχθείη ὁ χριστιανισμὸς, οὐδ' Ἑλληνισμὸς
 10 ὧν οὐτε Ἰουδαϊσμὸς, ἀλλὰ τις καινὴ καὶ ἀληθὴς θεο-
 σοφία, ἐξ αὐτῆς τῆς προσηγορίας τὴν καινοτομίαν
 ἐπαγομένην. 13. φέρ' οὖν πρῶτον ἀπάντων τὰς πα-
 λαιτάτας καὶ δὴ καὶ τὰς πατριούσῃ μῶν αὐτῶν θεολογίας
 κατὰ πᾶσαν πόλιν εἰσέτι καὶ νῦν τεθρυλημένας ἐπι-
 15 θεωρήσωμεν, τὰς τε σεμνὰς τῶν γενναίων φιλοσό-
 φων περὶ τε κόσμου συστάσεως καὶ περὶ θεῶν δια-
 λήψεις, ἵνα γινώσκωμεν εἴτε καὶ ὀρθῶς ἀπέστημεν αὐτῶν,
 εἴτε καὶ μὴ. 14. θήσω δὲ οὐκ ἑμὰς φωνὰς ἐν τῇ ⁽¹⁷⁾
 τῶν δηλουμένων ἐκφάνσει, ἀλλ' αὐτῶν δὴ τῶν μάλι-
 20 στα τὴν περὶ οὓς φασὶ θεοὺς εὐσέβειαν περισπουδά-
 στον πεπονημένων, ὡς ἂν ὁ λόγος ἀπάσης ἐκτὸς τῆς
 περὶ τοῦ πλάττεσθαι ἡμᾶς ὑπονοίας κατασταίη.

VI. Φοίνικας τοιγαροῦν καὶ Αἰγυπτίους πρώτους ^b
 ἀπάντων ἀνθρώπων κατέχει λόγος ἥλιον καὶ σελή-
 25 νην καὶ ἀστέρας θεοὺς ἀποφῆναι, μόνους τε εἶναι τῆς
 τῶν ὄλων γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς αἰτίους, εἶτα δὲ
 τὰς παρὰ τοῖς πᾶσι βωμμένας θεοποιίας τε καὶ θεο-
 γουίας εἰσηγήσασθαι τῷ βίῳ. 2. πρὸ δέ γε τούτων
 μηδένα μηδὲν πλεον τῶν κατ' οὐρανὸν φαινομένων ^c
 30 εἰδέναι, ὀλίγων ἐκτὸς ἀνδρῶν τῶν παρ' Ἑβραίοις μνη-
 μονευομένων, οἱ διανοίας καθαρωτάτοις ὄμμασι πᾶν
 τὸ ὀρώμενον ὑπερκύψαντες τὸν κοσμοποιὸν καὶ τῶν

ὄλων δημιουργὸν ἐσεβάσθησαν, ὑπερθανμάσαντες
 τῆς τοσαύτης αὐτὸν σοφίας τε καὶ δυνάμεως, ἣν ἐκ
 τῶν ἔργων ἐφαντάσθησαν, καὶ μόνον εἶναι θεὸν πει-
 σθέντες μόνον εἰκότως ἐθεολόγησαν, τὴν ἀληθῆ καὶ
 πρώτην καὶ μόνην ταύτην εὐσέβειαν παῖς παρὰ πα- 5
 τρὸς διαδεξάμενοι καὶ φυλάξαντες. 3. οἱ γε μὴν λοι-
 a πολὶ τῶν ἀνθρώπων τῆσδε τῆς μόνης καὶ ἀληθοῦς
 ἀποπεσόντες εὐσεβείας, τὰ φωσφόρα τῶν οὐρανίων
 σαρκὸς ὀφθαλμοῖς, οἷα νῆπιοι τὰς ψυχὰς, καταπλα-
 γέντες, θεοὺς τε ἀνεῖπον καὶ θυσίαις καὶ προσκυνή- 10
 σεσιν ἐγέραιρον, οὐ νεὼς δειμάμενοι, οὐδ' ἀφιδρύ-
 μασι καὶ ξοάνοις θνητῶν εἰκόνας πλασάμενοι, πρὸς
 αἰθέρα δὲ καὶ αὐτὸν οὐρανὸν ἀποβλέποντες καὶ μέχρι
 τῶν τῆδε ὄρωμένων ταῖς ψυχαῖς ἐφικνούμενοι. 4. ἀλλ'
 οὐ τῆδε ἄρα καὶ τοῖς μετέπειτα ἀνθρώποις τὰ τῆς 15
 πολυθέου πλάνης περίστατο, ἐλαύνοντα δὲ εἰς βυ-
 θὸν κακῶν μείζονα τῆς ἀθεότητος τὴν δυσσεβείαν
 (18) ἀπειργάζετο, Φοινίκων, εἶτα Αἰγυπτίων ἀπαρξαμένων
 τῆς πλάνης· παρ' ὧν φασὶ πρῶτον Ὀρφέα τὸν Οἰά-
 γρου μεταστησάμενον τὰ παρ' Αἰγυπτίοις Ἑλλησι 20
 μεταδοῦναι μυστήρια, ὥσπερ οὖν καὶ Κάδμον τὰ
 Φοινικικὰ τοῖς αὐτοῖς ἀγαγεῖν μετὰ καὶ τῆς τῶν γραμ-
 μάτων μαθήσεως· οὐπω γὰρ εἰσέτι τοὺς Ἕλληνας τότε
 τὴν τῶν γραμμάτων χρῆσιν εἰδέναι. 5. πρῶτα τοί-
 νυν σκεψόμεθα τὰ τῆς κοσμογονίας τῆς πρώτης, 25
 ὅπως οἱ δηλούμενοι διειλήφασιν· ἔπειτα τὰ περὶ τῆς
 πρώτης καὶ παλαιάτης τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου δει-
 σιδαιμονίας· καὶ τρίτον τὰ Φοινίκων, τέταρτον τὰ
 b Αἰγυπτίων, μεθ' ἃ πέμπτον τὰ Ἑλλήνων διελόντες
 πρότερον μὲν τὴν καὶ τούτων παλαιὰν καὶ μυθικῶ- 30
 τέραν πλάνην ἐποπτεύσομεν, εἶτα δὲ τὴν σεμνοτέραν
 καὶ φυσικωτέραν δὴ περὶ θεῶν φιλοσοφίαν, καὶ μετὰ

ταῦτα τὸν περὶ τῶν θαυμαστῶν χρηστηρίων ἐφοδεύσομεν λόγον· ἐφ' οἷς καὶ τὰ σεμνα τῆς γενναίας Ἑλληνῶν φιλοσοφίας ἐπισκεψόμεθα. 6. τούτων δ' ἡμῖν διευκρινηθέντων ἐπὶ τὰ Ἑβραίων μεταβησόμεθα, τῶν [19] δὴ πρώτων καὶ ἀληθῶς Ἑβραίων, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα τὴν Ἰουδαίων λαχόντων προσηγορίαν. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ὡσπερ ἐπισφράγισμα τῶν ὄλων ἐποίσομεν τὰ ἡμέτερα. 7. ἀναγκαίως δὲ τῆς τούτων ἀπάντων μνημονεύσομεν ἱστορίας, ὡς ἂν διὰ τῆς τῶν ἑκάστα-
 10 χοῦ τεθναμασμένων παραθέσεως ὁ τῆς ἀληθείας ἔλεγχος ἀποδειχθῆ, ὁποῖον τε ἡμεῖς ἀποστάτες τὴν ὁποῖαν εἰλόμεθα φανερὸν τοῖς ἐντυγχάνουσι γένηται. 8. ἀλλὰ γὰρ ἐπίωμεν ἐπὶ τὸ πρῶτον· πόθεν δῆτα
 15 ἡμῖν γραμμάτων, ὡς ἂν μὴ δοκοίημεν κεχαρισμένα πράττειν τῷ λόγῳ· μάρτυρες δὲ παρέσταν ἡμῖν Ἑλληνῶν αὐτῶν οἱ τε τὴν φιλοσοφίαν ἀρχοῦντες καὶ οἱ τὴν ἄλλην τῶν ἔθνῶν ἱστορίαν διηρευνηκότες. 9. γράφει τοίνυν ἄνωθεν τὴν παλαιὰν Αἴγυπτίων
 20 ὑφηγούμενος θεολογίαν ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, γνωριμώτατος ἀνὴρ τοῖς Ἑλλήνων λογιστάτοις, ὡς ἂν ὑπὸ μίαν συναγροχῶς πραγματείαν ἅπασαν τὴν ἱστορικὴν βιβλιοθήκην. ἐξ οὗ πρῶτα παραθήσομαι ἅπερ
 25 περὶ τῆς τοῦ παντὸς κοσμογονίας ἀρχόμενος τοῦ λόγου διείληφε, τὰς τῶν παλαιῶν ἱστορῶν δόξας τοῦτον τὸν τρόπον. (19)

VII. "Περὶ μὲν οὖν θεῶν τίνας ἐννοίας ἔσχον οἱ πρῶτοι καταδείξαντες τιμᾶν τὸ θεῖον καὶ περὶ τῶν μυθολογουμένων ἑκάστου τῶν ἀθανάτων τὰ μὲν
 30 πολλὰ συντάξασθαι πειρασόμεθα κατ' ἰδίαν, διὰ τὸ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην πολλοῦ λόγου προσδεῖσθαι,

ὅσα δ' ἂν ταῖς προκειμέναις ἱστορίαις εἰκότα δόξω-
 μεν ὑπάρχειν παραθήσομεν ἐν κεφαλαίοις, ἵνα μηδὲν
 τῶν ἀκοῆς ἀξίων ἐπιζητῆται. 2. περὶ δὲ τοῦ γένους
 τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων καὶ τῶν πραχθέντων ἐν τοῖς
 γνωριζομένοις μέρεσι τῆς οἰκουμένης, ὡς ἂν ἐνδέχη- 5
 ται περὶ τῶν οὕτω παλαιῶν, ἀκριβῶς ἀναγράψομεν
 ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀρξάμενοι.”

3. “Περὶ τῆς πρώτης τοίνυν γενέσεως τῶν ἀν-
 θρώπων διτταὶ γεγόνασιν ἀποφάνσεις παρὰ τοῖς νο-
 μιμωτάτοις τῶν τε φυσιολόγων καὶ τῶν ἱστορικῶν. 10
 οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον ὑποστησά-
 μενοι τὸν κόσμον ἀπεφήναντο καὶ τὸ γένος τῶν ἀν-
 θρώπων ἐξ αἰῶνος ὑπάρχειν, μηδέποτε τῆς αὐτῶν
 τεκνώσεως ἀρχὴν ἐσχηκυίας, οἱ δὲ γενητὸν καὶ φθαρ-
 τὸν εἶναι νομίσαντες ἔφησαν ὁμοίως ἐκείνοις τοὺς 15
 ἀνθρώπους τυχεῖν τῆς πρώτης γενέσεως ὠρισμένοις
 χρόνοις. 4. κατὰ γὰρ τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ὅλων σύστα-
 σιν μίαν ἔχειν ἰδέαν οὐρανόν τε καὶ γῆν, μεμιγμένης
 αὐτῶν τῆς φύσεως· μετὰ δὲ ταῦτα διαστάντων τῶν
 σωματίων ἀπ’ ἀλλήλων τὸν μὲν κόσμον περιλαβεῖν 20
 ἄπασαν τὴν ὄρωμένην ἐν αὐτῷ σύνταξιν, τὸν δ’ ἀέρα
 κινήσεως τυχεῖν συνεχοῦς, καὶ τὸ μὲν πυρῶδες αὐ-
 τοῦ πρὸς τοὺς μετεωροτάτους τόπους συνδραμεῖν,
 ἀνωφεροῦς οὔσης τῆς τοιαύτης φύσεως διὰ τὴν κου-
 φότητα· ἀφ’ ἧς αἰτίας τὸν μὲν ἥλιον καὶ τὸ λοιπὸν 25
 πλῆθος τῶν ἄστρων ἐναποληφθῆναι τῇ πάσῃ δίνῃ, τὸ
 δὲ ἰλυῶδες καὶ θολερὸν μετὰ τῆς τῶν ὑγρῶν συγκρί-
 σεως ἐπὶ ταῦτό καταστῆναι διὰ τὸ βάρος· εἰλούμε-
 νου δ’ ἐν ἑαυτῷ καὶ συστρεφόμενον συνεχῶς ἐκ μὲν
 τῶν ὑγρῶν τὴν θάλατταν, ἐκ δὲ τῶν στερεμνιωτέρων 30
 ποιῆσαι τὴν γῆν πηλώδη καὶ παντελοῦς ἀπαλῆν.
 5. ταύτην δὲ τὸ μὲν πρῶτον τοῦ περὶ τὸν ἥλιον πυ-

ρὸς καταλάμψαντος πῆξιν λαβεῖν, ἔπειτα διὰ τὴν
 θερμοσίαν ἀναξυμουμένης τῆς ἐπιφανείας συνοιδῆ-
 σαι τινα τῶν ὑγρῶν κατὰ πολλοὺς τόπους, καὶ γενέ- [14]
 σθαι περὶ αὐτὰ σηπεδόνας ὑμέσι λεπτοῖς περιεχομέ-
 5 νας, ὅπερ ἐν τοῖς ἔλεσι καὶ τοῖς λιμνάζουσι τῶν τό-
 πων ἔτι καὶ νῦν ὁρᾶσθαι γινόμενον, ἐπειδὴν τῆς χώ-
 ρας κατεψυγμένης ἄφνω διάπυρος ἀήρ γένηται, μὴ
 λαβὼν τὴν μεταβολὴν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον. 6. ζωογο-
 νουμένων δὲ τῶν ὑγρῶν διὰ τῆς θερμοσίας τὸν εἴρη-
 10 μένον τρόπον τὰς μὲν νύκτας λαμβάνειν αὐτίκα τὴν
 τροφήν ἐκ τῆς πιπτούσης ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ὁμί-
 χλης, τὰς δ' ἡμέρας ὑπὸ τοῦ καύματος στερεοῦσθαι·
 τὸ δὲ ἔσχατον τῶν κυοφορουμένων τὴν τελείαν αὔ-
 ξησιν λαβόντων καὶ τῶν ὑμένων διακαυθέντων τε
 15 καὶ περιφραγέντων ἀναφυῆσαι παντοδαπούς τύπους
 ζώων. 7. τούτων δὲ τὰ μὲν πλείστης θερμοσίας κε-
 κοινωνηκότα πρὸς τοὺς μετεώρους τόπους ἀπελθεῖν
 γενόμενα πτηνὰ, τὰ δὲ γεώδους ἀντεχόμενα συγκρί-
 σεως ἐν τῇ τῶν ἔρπετῶν καὶ τῇ τῶν ἄλλων τῶν ἐπι-
 20 γείων τάξει καταριθμηθῆναι, τὰ δὲ φύσεως ὑγρᾶς
 μάλιστα μετεληφότα πρὸς τὸν ὁμογενῆ τόπον συν-
 δραμεῖν, ὀνομασθέντα πλωτά. 8. τὴν δὲ γῆν αἰεὶ
 μᾶλλον στερεομένην ὑπὸ τε τοῦ περὶ τὸν ἥλιον πυ-
 ρὸς καὶ τῶν πνευμάτων τὸ τελευταῖον μηκέτι δύνα-
 25 σθαι μηδὲν τῶν μειζόνων ζωογονεῖν, ἀλλ' ἐκ τῆς
 πρὸς ἄλληλα μίξεως ἕκαστα γενναῖσθαι τῶν ἐμψύχων. α
 9. εἴκει δὲ περὶ τῆς τῶν ὄλων φύσεως οὐδ' Εὐριπί-
 δης διαφωνεῖν τοῖς προειρημένοις, μαθητῆς ὢν Ἀνα-
 ξαγόρου τοῦ φυσικοῦ. ἐν γὰρ τῇ Μελανίππῃ τίθη-
 30 σιν οὕτως

ὡς οὐρανός τε γαῖά τ' ἦν μορφή μία·
 ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,

τίκτουσι πάντα, κἀνέδωκαν εἰς φάος
 δένδρη, πετεινὰ, θήρας, οὓς δ' ἄλλη τρέφει,
 γένος τε θνητῶν.”

10. “Καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης τῶν ὄλων γενέ-
 σεως τοιαῦτα παρειλήφμεν· τοὺς δὲ ἐξ ἀρχῆς γεν- 5
 νηθέντας τῶν ἀνθρώπων φασὶν ἐν ἀτάκτῳ καὶ θη-
 ριώδει βίῳ καθεστῶτας σποράδην ἐπὶ τὰς νομάς ἐξιέ-
 ναι, καὶ προσφέρεσθαι τῆς τε βοτάνης τὴν προσηγε-
 (21) στάτην καὶ τοὺς αὐτομάτους ἀπὸ τῶν δένδρων καρ-
 πούς· καὶ πολεμουμένους μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων ἀλλή- 10
 λοις βοηθεῖν ὑπὸ τοῦ συμφέροντος διδασκομένους,
 ἀθροιζομένους δὲ διὰ τὸν φόβον ἐπιγινώσκειν ἐκ τοῦ
 κατὰ μικρὸν τοὺς ἀλλήλων τύπους· 11. τῆς φωνῆς δὲ
 ἀσήμου καὶ συγκεχυμένης ὑπαρχούσης ἐκ τοῦ κατ’
 ὀλίγον διαθροῦν τὰς λέξεις, καὶ πρὸς ἀλλήλους τι- 15
 θέντας σύμβολα περὶ ἐκάστου τῶν ὑποκειμένων γνώ-
 ριμον σφίσιν αὐτοῖς ποιῆσαι τὴν περὶ ἀπάντων ἐρ-
 μνησίαν. 12. τοιούτων δὲ συστημάτων γινομένων
 b καθ’ ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, οὐχ ὁμόφωνον πάντας
 ἔχειν τὴν διάλεκτον, ἐκάστων ὡς ἔτυχεν συνταξάντων 20
 τὰς λέξεις· διὸ καὶ παντοίους τε ὑπάρξει χαρακτῆ-
 ρας διαλέκτων καὶ τὰ πρῶτα γενόμενα συστήματα
 τῶν ἀπάντων ἔθνῶν ἀρχέγονα γενέσθαι. 13. τοὺς
 οὖν πρώτους τῶν ἀνθρώπων μηδὲν τῶν πρὸς τὸν
 βίον χρησίμων εὐρημένων ἐπιπόνως διάγειν, γυμνοὺς 25
 μὲν ἐσθῆτος ὄντας, οἰκήσεως δὲ καὶ πυρὸς ἀήθεις,
 c τροφῆς δ’ ἡμέρου παντελῶς ἀνευνοήτους. καὶ γὰρ
 τὴν συγκομιδὴν τῆς ἀγρίας τροφῆς ἀγνοοῦντας μηδε-
 μίαν τῶν καρπῶν εἰς τὰς ἐνδείας ποιεῖσθαι παράθε-
 σιν· διὸ καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπόλλυσθαι κατὰ τοὺς 30
 χειμῶνας διὰ τε τὸ ψῦχος καὶ τὴν σπάνιν τῆς τρο-
 φῆς. 14. ἐκ δὲ τούτου κατ’ ὀλίγον ὑπὸ τῆς πείρας

διδασκομένους εἰς τε τὰ σπήλαια καταφεύγειν ἐν τῷ χειμῶνι καὶ τῶν καρπῶν τοὺς φυλάττεσθαι δυναμένους ἀποτιθέσθαι. γνωσθέντος δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν ἄλλων χρησίμων κατὰ μικρὸν καὶ τὰς τέχνας ἔξευρεθῆναι καὶ τὰ ἄλλα τὰ δυνάμενα τὸν κοινὸν βίον ὠφελῆσαι. 15. καθόλου γὰρ πάντων τὴν χρείαν αὐτὴν διδάσκαλον γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις ὑφηρευομένην οἰκείως τὴν ἐκάστου μάθησιν εὐφρεῖ ζῶσα καὶ συνεργοὺς ἔχοντι πρὸς ἅπαντα χειρας καὶ λόγον 10 καὶ ψυχῆς ἀγκύνοιαν. καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης γενέσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ παλαιοτάτου βίου τοῖς ῥηθειςιν ἀρκεσθησόμεθα, στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας.”

16. Τοσαῦτα μὲν ὁ δηλωθεὶς συγγραφεὺς, οὐδὲ 15 μέχρις ὀνόματος τοῦ θεοῦ μνημονεύσας ἐν τῇ κοσμογονίᾳ, συντυχικὴν δὲ τινα καὶ αὐτόματον εἰσηγησάμενος τὴν τοῦ παντὸς διακόσμησιν. τοῦτω δ' ἂν εὖροις συμφώνους καὶ τοὺς πλείστους τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσόφων, ὧν ἐγὼ σοι τὰς περὶ ἀρχῶν δόξας καὶ 20 τὰς πρὸς ἀλλήλους διαστάσεις καὶ διαφωνίας, ἐκ στοχασμῶν, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ καταλήψεως ὀρμηθείσας, ἀπὸ τῶν Πλουτάρχου Στρωματέων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκδήσομαι. σὺ δὲ μὴ παρέργως, σχολῇ δὲ καὶ μετὰ λογισμοῦ θεῖα τῶν δηλουμένων τὴν πρὸς ἀλλήλους 25 διάστασιν.

VIII. “Θάλητα πρῶτον πάντων φασὶν ἀρχὴν τῶν ὄλων ὑποστήσασθαι τὸ ὕδωρ· ἐξ αὐτοῦ γὰρ εἶναι τὰ πάντα καὶ εἰς αὐτὸ χωρεῖν.”

2. “Μεθ' ὃν Ἀναξίμανδρον, Θάλητος ἑταῖρον γενόμενον, τὸ ἄπειρον φάναι τὴν πᾶσαν αἰτίαν ἔχειν

26 Θάλητα —] Haec inter Fragmenta Plutarchi posuit Wytttenb. vol. 5 p. 746 — 754.

τῆς τοῦ παντός γενέσεως τε καὶ φθορᾶς, ἔξ οὗ δὴ
 φησι τοὺς τε οὐρανούς ἀποκεκρίσθαι καὶ καθόλου
 τοὺς ἅπαντας ἀπείρους ὄντας κόσμους. ἀπεφήνατο
 δὲ τὴν φθορὰν γίνεσθαι, καὶ πολὺ πρότερον τὴν
 γένεσιν, ἔξ ἀπείρου αἰῶνος ἀνακυκλουμένων πάντων
 αὐτῶν. ὑπάρχειν δὲ φησι τῷ μὲν σχήματι τὴν γῆν
 κυλινδροειδῆ, ἔχειν δὲ τοσοῦτον βάθος ὅσον ἂν εἴη
 τρίτον πρὸς τὸ πλάτος. φησὶ δὲ τὸ ἐκ τοῦ αἰθίου
 γόνιμον θερμοῦ τε καὶ ψυχροῦ κατὰ τὴν γένεσιν
 τοῦδε τοῦ κόσμου ἀποκριθῆναι, καὶ τινα ἐκ τούτου
 φλογὸς σφαῖραν περιφυῆναι τῷ περὶ τὴν γῆν ἀέρι ὡς
 τῷ δένδρῳ φλοιόν. ἤστινος ἀπορραγείσης καὶ εἰς
 τινὰς ἀποκλεισθείσης κύκλους ὑποστῆναι τὸν ἥλιον
 καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας. ἔτι φησὶν ὅτι
 κατ' ἀρχὰς ἔξ ἄλλοειδῶν ζώων ὁ ἄνθρωπος ἐγεννή-
 θη ἐκ τοῦ τὰ μὲν ἄλλα δι' ἑαυτῶν ταχὺ νέμεσθαι,
 μόνον δὲ τὸν ἄνθρωπον πολυχρονίου δεῖσθαι τιθη-
 νήσεως· διὸ καὶ κατ' ἀρχὰς οὐκ ἂν ποτε τοιοῦτον ὄντα
 διασωθῆναι. ταῦτα μὲν οὖν ὁ Ἀναξίμανδρος.”

3. “Ἀναξιμένην δὲ φησι τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν
 τὸν ἀέρα εἶπειν, καὶ τοῦτον εἶναι τῷ μὲν γένει ἄπει-
 ρον, ταῖς δὲ περὶ αὐτὸν ποιότησιν ὠρισμένον· γεν-
 νᾶσθαι τε πάντα κατὰ τινα πύκνωσιν τούτου καὶ
 πάλιν ἀραιῶσιν. τὴν γε μὴν κίνησιν ἔξ αἰῶνος ὑπάρ-
 χειν· πιλουμένου δὲ τοῦ ἀέρος πρώτην γεγενῆσθαι
 λέγει τὴν γῆν, πλατεῖαν μάλα· διὸ καὶ κατὰ λόγον
 αὐτὴν ἐποχεῖσθαι τῷ ἀέρι· καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν
 σελήνην καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως
 ἔχειν ἐκ γῆς. ἀποφαίνεται γοῦν τὸν ἥλιον γῆν, διὰ
 δὲ τὴν ὄξειαν κίνησιν καὶ μάλ' ἱκανῶς θερμοτάτην
 κίνησιν λαβεῖν.”

4. “Ξενοφάνης δὲ ὁ Κολοφώνιος, ἰδίαν τινα ὁδὸν

πεπορευμένος και παρηλλαχυσίαν πάντας τούς προ-
 ειρημένους, οὔτε γένεσιν οὔτε φθορὰν ἀπολείπει, ἀλλ'
 εἶναι λέγει τὸ πᾶν ἀεὶ ὁμοιον. εἰ γὰρ γίγνοιτο τοῦτο,
 φησὶν, ἀναγκαῖον πρὸ τούτου μὴ εἶναι· τὸ μὴ ὄν δὲ
 5 οὐκ ἂν γένοιτο, οὐδ' ἂν τὸ μὴ ὄν ποιῆσαι τι, οὔτε
 ὑπὸ τοῦ μὴ ὄντος γένοιτ' ἂν τι. ἀποφαίνεται δὲ και
 τὰς αἰσθήσεις ψευδεῖς, και καθόλου σὺν αὐταῖς και
 αὐτὸν τὸν λόγον διαβάλλει. ἀποφαίνεται δὲ και τῷ
 χρόνῳ καταφερομένην συνεχῶς και κατ' ὀλίγον τὴν
 10 γῆν εἰς τὴν θάλασσαν χωρεῖν. φησὶ δὲ και τὸν ἥλιον
 ἐκ μικρῶν και πλειόνων πυριδίων ἀθροίζεσθαι.
 ἀποφαίνεται δὲ και περὶ θεῶν ὡς οὐδεμιᾶς ἡγεμονίας
 ἐν αὐτοῖς οὔσης· οὐ γὰρ ὅσιον δεσπόζεσθαι τινα τῶν [16]
 θεῶν· ἐπιδείσθαι τε μηδενὸς αὐτῶν μηδένα μηδ' ὅλως·
 15 ἀκούειν δὲ και ὄραν καθόλου και μὴ κατὰ μέρος. ἀποφαί-
 νεται δὲ και τὴν γῆν ἄπειρον εἶναι, και κατὰ πᾶν μέρος μὴ
 περιέχεσθαι ὑπὸ ἀέρος· γίνεσθαι δὲ ἅπαντα ἐκ γῆς· τὸν
 δὲ ἥλιόν φησι και τὰ ἄλλα ἄστρα ἐκ τῶν νεφῶν γίνεσθαι.”

5. “ Παρμενίδης δὲ ὁ Ἐλεάτης, ὁ ἑταῖρος Ξενο-
 20 φάνους, ἅμα μὲν και τῶν τούτου δοξῶν ἀντεποιήσα-
 το, ἅμα δὲ και τὴν ἐναντίαν ἐνεχείρησε στάσιν. αἰ-
 διον μὲν γὰρ τὸ πᾶν και ἀκίνητον ἀποφαίνεται και
 κατὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν· εἶναι γὰρ αὐτὸ
 μοῦνον, μονογενές τε και ἀτρεμές, ἢδ' ἀγένητον·
 25 γένεσιν δὲ τῶν καθ' ὑπόληψιν ψευδῆ δοκούντων
 εἶναι και τὰς αἰσθήσεις ἐκβάλλει ἐκ τῆς ἀληθείας.
 φησὶ δὲ ὅτι εἰ τι παρὰ τὸ ὄν ὑπάρχει, τοῦτο οὐκ
 ἔστιν ὄν· τὸ δὲ μὴ ὄν ἐν τοῖς ὅλοις οὐκ ἔστιν. οὕτως
 οὖν τὸ ὄν ἀγένητον ἀπολείπει· λέγει δὲ τὴν γῆν τοῦ
 30 πυκνοῦ καταρρυέντος ἀέρος γεγυμέναι.”

6. “ Ζήνων δὲ ὁ Ἐλεάτης ἴδιον μὲν οὐδὲν ἐξέθε-
 το, διηπόρησε δὲ περὶ τούτων ἐπὶ πλέον.”

7. "Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης ὑπεστήσατο τὸ πᾶν ἄπειρον, διὰ τὸ μηδαμῶς ὑπόκτινος αὐτὸ δεδημιουργῆσθαι· ἔτι δὲ καὶ ἀμετάβλητον αὐτὸ λέγει· καὶ καθόλου, οἶον πᾶν ἐστὶ, ῥητῶς ἐκτίθεται μηδεμίαν ἀρχὴν ἔχειν τὰς αἰτίας τῶν νῦν γιννομένων, 5 ἄνωθεν δὲ ὅλως ἐξ ἀπείρου χρόνου προκατέχεσθαι τῇ ἀνάγκῃ πάνθ' ἀπλῶς τὰ γεγονότα καὶ ὄντα καὶ ἐσόμενα. ἡλίου δὲ καὶ σελήνης γένεσιν φησι, κατ' ἰδίαν φέρεσθαι ταῦτα μηδέπω τοπαράπαν ἔχοντα θεομῆν φύσιν, μηδὲ μὴν καθόλου λαμπροτάτην, τὸν- 10 ἀντίον δὲ ἐξωμοιωμένην τῇ περὶ τὴν γῆν φύσει· γεγρονέναι γὰρ ἑκάτερον τούτων πρότερον ἔτι κατ' ἰδίαν ὑποβολὴν τινα κόσμου, ὕστερον δὲ μεγεθοποιουμένου τοῦ περὶ τὸν ἥλιον κύκλου ἐναποληφθῆναι ἐν αὐτῷ τὸ πῦρ." 15

b 8. "Ἐπίκουρος Νεοκλέους Ἀθηναῖος τὸν περὶ θεῶν τύπον πειραῖται καταστέλλειν· ἀλλὰ καὶ οὐδὲν, φησὶ, γίγνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ὅτι τὸ πᾶν αἰετοῦτον ἦν, καὶ ἐστὶ τοιοῦτον· ὅτι οὐδὲν ξένον ἐν τῷ παντὶ ἀποτελεῖται παρὰ τὸν ἤδη γεγεννημένον χρόνον 20 ἄπειρον· ὅτι πᾶν ἐστὶ σῶμα, καὶ οὐ μόνον ἀμετάβλητον, ἀλλὰ καὶ ἄπειρον· ὅτι τέλος τῶν ἀγαθῶν ἡδονή."

9. "Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος τέλος ἀγαθῶν τὴν ἡδονὴν, κακῶν δὲ τὴν ἀλγηδόνα· τὴν δὲ ἄλλην φυσιολογίαν περιγράφει, μόνον ὠφέλιμον εἶναι λέγων τὸ ζητεῖν

ὅτι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται."

c 10. "Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντίνος στοιχεῖα τέσσαρα, πῦρ, ὕδωρ, αἰθέρα, γαλαν· αἰτίαν δὲ τούτων φύσιν καὶ νεῖκος· ἐκ πρώτης φησὶ τῆς τῶν στοιχείων κρᾶσεως ἀποκριθέντα τὸν αἶρα περιχυθῆναι κύκλῳ, μετὰ

δὲ τὸν ἀέρα τὸ πῦρ ἐκδραμὸν καὶ οὐκ ἔχον ἑτέραν
 χώραν ἄνω ἐκτρέχειν ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν ἀέρα πάγου.
 εἶναι δὲ κύκλω περὶ τὴν γῆν φερόμενα δύο ἡμισφαί-
 ρια, τὸ μὲν καθόλου πυρός, τὸ δὲ μικτὸν ἐξ ἀέρος
 5 καὶ ὀλίγου πυρός, ὅπερ οἶεται τὴν νύκτα εἶναι. τὴν α
 δὲ ἀρχὴν τῆς κινήσεως συμβῆναι ἀπὸ τοῦ τετυχη-
 κέναι κατὰ τὸν ἀθροισμὸν, ἐπιβρῖσαντος τοῦ πυρός.
 ὁ δὲ ἥλιος τὴν φύσιν οὐκ ἔστι πῦρ, ἀλλὰ τοῦ πυρός
 ἀντανάκλασις, ὁμοία τῇ ἀφ' ὕδατος γινομένη. σελή-
 10 νην δὲ φησι συστήναι καθ' ἑαυτὴν ἐκ τοῦ ἀπο-
 λειψθέντος ἀέρος ὑπὸ τοῦ πυρός· τοῦτον γὰρ παγῆ-
 ναι, καθάπερ καὶ τὴν χάλαζαν· τὸ δὲ φῶς αὐτὴν
 σχεῖν ἀπὸ τοῦ ἡλίου. τὸ δὲ ἡγεμονικὸν οὔτε ἐν
 κεφαλῇ οὔτε ἐν θώρακι, ἀλλ' ἐν αἵματι· ὅθεν καθ'
 15 ὅτι ἂν μέρος τοῦ σώματος πλέον ἢ παρεσπαρμένον
 τὸ ἡγεμονικὸν, οἶεται κατ' ἐκεῖνο προτερεῖν τοὺς
 ἀνθρώπους."

11. "Μητροδωρος ὁ Χτος αἰδίων εἶναι φησι τὸ
 αἶν, ὅτι εἰ ἦν γενητὸν, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἂν ἦν·
 20 ἄπειρον δὲ, ὅτι αἰδίων, οὐ γὰρ ἔχειν ἀρχὴν ὅθεν [17]
 ἦρξαστο, οὐδὲ πέρας, οὐδὲ τελευτήν· ἀλλ' οὐδὲ κινή- (25)
 σεως μετέχειν τὸ πᾶν. κινεῖσθαι γὰρ ἀδύνατον, μὴ
 μεθιστάμενον· μεθίστασθαι δὲ ἀναγκαῖον ἥτοι εἰς
 πλήρες ἢ εἰς κενόν. πυκνούμενον δὲ τὸν αἰθέρα
 25 ποιεῖν νεφέλας, εἶτα ὕδωρ, ὃ καὶ κατιὸν ἐπὶ τὸν
 ἥλιον σβεννύναι αὐτόν· καὶ πάλιν ἀραιούμενον ἐξά-
 πτεσθαι. χρόνῳ δὲ πήγνυσθαι τῷ ξηρῷ τὸν ἥλιον,
 καὶ ποιεῖν ἐκ τοῦ λαμπροῦ ὕδατος ἀστέρας, νύκτα τε
 καὶ ἡμέραν ἐκ τῆς σβέσεως καὶ ἐξάψεως, καὶ καθό-
 30 λου τὰς ἐκλείψεις ἀποτελεῖν."

12. "Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης ἀέρα ὑφίσταται
 στοιχείον· κινεῖσθαι δὲ τὰ πάντα, ἀπείρους τε εἶναι

τοὺς κόσμους. κοσμοποιεῖ δὲ οὕτως· ὅτι τοῦ παντὸς κινουμένου, καὶ ἢ μὲν ἀραιῶ, ἢ δὲ πυκνοῦ γινόμενου, ὅπου συνεκύρησε τὸ πυκνὸν συστροφὴν ποιῆσαι, καὶ οὕτω τὰ λοιπὰ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ κουφότατα τὴν ἄνω τάξιν λαβόντα τὸν ἥλιον ἀπο- 5 τελέσει.”

c 13. Τοιαύτη καὶ τῶν πανσόφων Ἑλλήνων τῶν δὴ φυσικῶν φιλοσόφων ἐπικληθέντων ἢ περὶ τῆς συστάσεως τοῦ παντὸς καὶ τῆς πρώτης κοσμογονίας διάληψις, οὐ δημιουργὸν ἢ ποιητὴν τινα τῶν 10 ὄλων ὑποστησαμένων, ἀλλ’ οὐδ’ ὅλως θεοῦ μνήμη ποιησαμένων, μόνη δὲ τῇ ἀλόγῳ φορᾷ καὶ τῇ αὐτομάτῳ κινήσει τὴν αἰτίαν τοῦ παντὸς ἀνατεθειμένων. 14. τοσαύτη δὲ αὐτῶν καὶ ἢ πρὸς ἀλλήλους ἐναντιότης, ἐν μὲν οὐδενὶ ἀλλήλοις συμπεφωνηκότων, μά- 15 α χης δὲ καὶ διαφωνίας τὰ πάντα ἀναπεπληρωκότων. ὅθεν καὶ ὁ θαυμασῖος Σωκράτης τουτουσί πάντας μωραίνοντας ἀπήλεγχε, καὶ μαινομένων κατ’ οὐδὲν ἔλεγε διαφέρειν, εἰ δὴ σοι μάρτυς ἀξιόχρεως Ξενοφῶν ἐν Ἀπομνημονεύμασι λέγων οὕτως 20

15. “Οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὐδὲ ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς ἀπάντων φύσεως, ἢ περὶ τῶν ἄλλων, ὡς οἱ πλείστοι, διελέγετο, σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔχει, 25 καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεταί τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυε.”

Καὶ ἐπιλέγει ἐξῆς

16. “Ἐθαύμαζε δὲ εἰ μὴ φανερὸν αὐτοῖς ἔστιν 30

ὅτι ταῦτα ἀδύνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὐρεῖν, ἐπεὶ καὶ (28)
 τοὺς τὰ μέγιστα φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέ-
 γειν οὐ τὰ αὐτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομέ-
 νοις ὁμοίως διακεισθαι πρὸς ἀλλήλους. τῶν τε γὰρ
 5 μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς
 δὲ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι, τῶν τε περὶ τῆς πάν-
 των φύσεως μεριμνώντων τοῖς μὲν δοκεῖν ἐν μόνον
 τὸ ὄν εἶναι, τοῖς δὲ ἄπειρα τὸ πλῆθος, καὶ τοῖς μὲν β
 αἰεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δὲ οὐδὲν ἂν ποτε κινήθη-
 10 ναι· καὶ τοῖς μὲν ἅπαντα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυ-
 σθαι, τοῖς δὲ οὐτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὐτ'
 ἀπόλλυσθαι.”

17. Ταῦθ' ὁ Σωκράτης, ὡς ὁ Ξενοφῶν μαρτυ-
 ρεῖ. συνάδει δὲ καὶ ὁ Πλάτων τοῖτοις ἐν τῷ Περὶ
 15 ψυχῆς τοιάδε λέγοντα αὐτὸν ἀναγράφων

“Ἐγὼ γὰρ, ἔφη, ὦ Κέβης, νέος ὢν θαυμαστῶς
 ὡς ἐπεθύμησα ταύτης τῆς σοφίας, ἣν δὴ καλοῦσι
 περὶ φύσεως ἱστορίαν· ὑπερήφανον γάρ μοι εἶναι
 ἐδόκει εἰδέναι τὰς αἰτίας ἐκάστου, διὰ τί γίνεται
 20 ἕκαστον, καὶ διὰ τί ἀπόλλυται, καὶ διὰ τί ἔστι· καὶ ε
 πολλάκις ἐμαντὸν ἄνω κάτω μετέβαλλον, σκοπῶν
 πρῶτον τὰ τοιάδε· ἄρ' ἐπειδὴν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυ-
 χρὸν σηπεδόνα τινὰ λάβη, ὡς τινες ἔλεγον, τότε ἦδη
 τὰ ζῶα ξυντρέφεται· καὶ πότερον τὸ αἷμά ἐστιν ᾧ
 25 φρονοῦμεν, ἢ ὁ ἄηρ, ἢ τὸ πῦρ· ἢ τούτων μὲν οὐδὲν,
 ὁ δ' ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ τὰς αἰσθήσεις παρέχων τοῦ
 ὄραν καὶ ἀκούειν καὶ ὁσφραίνεσθαι, ἐκ τούτων δὲ γί-
 γνοιτο μνήμη καὶ δόξα, ἐκ δὲ μνήμης καὶ δόξης λα-
 βούσης τὸ ἠρεμεῖν κατὰ ταῦτα γίνεσθαι ἐπιστήμην. α

30 18. καὶ αὖ τούτων τὰς φθορὰς σκοπῶν, καὶ τὰ περὶ

[18] τὸν οὐρανὸν τε καὶ τὴν γῆν πάθη, τελευτῶν οὕτως ἑμαυτῷ ἔδοξα πρὸς ταύτην τὴν σκέψιν ἀφυῆς εἶναι ὡς οὐδὲν χρῆμα. τεκμήριον δέ σοι ἐρῶ ἱκανόν· ἐγὼ γὰρ ἂ καὶ πρότερον σαφῶς ἠπιστάμην, ὥς γε ἑμαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκουν, τότε ὑπ' αὐτῆς τῆς σκέψεως 5 οὕτω σφόδρα ἐτυφλώθη ὥστε ἀπέμαθον καὶ ταυτ' ἂ πρὸ τοῦ ᾧμην εἰδέναί."

19. Ταῦτα Σωκράτης αὐτὸς ἐκείνος ὁ πᾶσιν ἀοιδιμος Ἑλλῆσιν. ὅτε τοίνυν καὶ τῷ τηλικούτῳ φιλοσόφῳ τοιάδε εἶναι ἐδόκει τὰ τῆς τῶν δηλωθέντων 10 (27) φυσιολογίας, εἰκότως μοι δοκῶ καὶ ἡμᾶς τὴν τούτων ἀπάντων ἀθεότητα παρητηῆσθαι, ἐπεὶ καὶ τὰ τῆς πολυθέου πλάνης αὐτῶν οὐκ ἔοικεν εἶναι ἀλλότρια τῶν εἰρημένων. τοῦτο μὲν οὖν ἐπὶ καιροῦ τοῦ προσήκοντος ἐλεγχθήσεται, καθ' ὃν ἀποδείξομεν ὅτι πρῶτος 15 Ἑλλήνων Ἀναξαγόρας νοῦν ἐπιστῆσαι τῇ τοῦ παντὸς αἰτία μνημονεύεται. νῦν δέ μοι ἐπὶ τὸν Διόδωρον μεταβα, καὶ σκόπει οἷα περὶ τῆς πρώτης τῶν ἀνθρώπων θεολογίας ἱστορεῖ·

b IX. "Τοὺς δ' οὖν κατ' Αἴγυπτον ἀνθρώπους τὸ 20 παλαιὸν γενομένους ἀναβλέψαντας εἰς τὸν κόσμον, καὶ τὴν τῶν ὄλων φύσιν καταπλαγέντας τε καὶ θαυμάσαντας, ὑπολαβεῖν εἶναι δύο θεοὺς αἰδίους τε καὶ 25 πρῶτους, τὸν τε ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, ὧν τὸν μὲν Ὅσιριν, τὴν δὲ Ἴσιν ὀνομάσαι, ἀπὸ τινος ἐτύμου τεθείσης ἑκατέρας τῆς προσηγορίας. 2. μεθερμηνευομένων γὰρ τούτων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τῆς διαλέκτου τρόπον εἶναι μὲν τὸν Ὅσιριν πολυόφθαλμον, εἰκότως πάντη γὰρ ἐπιβάλλοντα τὰς ἀκτῖνας ὥσπερ πολλοῖς ὀφθαλμοῖς βλέπειν ἅπασαν γῆν καὶ θάλατταν· καὶ 30 τὸν ποιητὴν δὲ λέγειν σύμφωνα τούτοις,

Ἡλίος θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις.

3. τῶν δὲ παρ' Ἑλλήσι παλαιῶν μυθολόγων τινὲς α
τὸν Ὅσιριν Διόνυσον προσονομάζουσι καὶ Σείριον
παρωνύμως. ὧν Εὐμόλπος μὲν ἐν τοῖς Βακχικοῖς
6 ἐπεσὶ φησιν

ἀστροφαῖ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρῶπόν.

Ὀρφεὺς δὲ

τοῦνεκά μιν καλέουσι Φάνητά τε καὶ Διόνυσον.

10 φασὶ δὲ τινες καὶ τὸ ἑναμμα αὐτῷ τὸ τῆς νεβρίδος
ἀπὸ τῆς τῶν ἄστρον ποικιλίας περιῆφθαι. 4. τὴν δὲ
Ἴσιν μεθερμηνευομένην εἶναι παλαιὰν, τεθειμένης
τῆς προσηγορίας τῇ σελήνῃ ἀπὸ τῆς αἰθίου καὶ πα-
λαιᾶς γενέσεως· κέρατα δ' αὐτῇ περιτιθέασιν ἀπὸ τῆ
15 τῆς ὄψεως, ἣν ἔχουσα φαίνεται καθ' ὃν ἂν χρόνον
ὑπάρχη μνηοειδῆς, καὶ ἀπὸ τῆς καθιερωμένης αὐτῇ (28)
βόδς παρ' Αἰγυπτίοις. τούτους δὲ τοὺς θεοὺς ὑψί-
στανται τὸν σύμπαντα κόσμον διοικεῖν."

5. Τοιαῦτα μὲν οὖν καὶ ταῦτα. ἔχεις δὲ καὶ ἐν
20 τῇ Φοινικικῇ θεολογίᾳ ὡς ἄρα Φοινίκων οἱ πρῶτοι
φυσικοὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς λοιποὺς πλανήτας
ἀστέρας καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ τούτοις συναφῆ θεοὺς
μόνους ἐγίνωσκον, καὶ ὅτι τούτοις οἱ παλαιᾶτοι τὰ
τῆς γῆς ἀφιέρωσαν βλαστήματα, καὶ θεοὺς ἐνόμισαν,
25 καὶ προσεκύνουν ταῦτα, ἀφ' ὧν αὐτοὶ τε διεγίνοντο β
καὶ οἱ ἐπόμενοι, καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν πάντες, καὶ χοᾶς
καὶ ἐπιχύσεις ἐτέλουν· ἔλεον δὲ καὶ οἶκτον καὶ
κλαυθμὸν βλαστήματι γῆς ἀπιόντι καθιέρουν, καὶ
γενέσει ζώων ἐκ γῆς πρώτη καὶ τῇ ἐξ ἀλλήλων καὶ
30 τελευτῇ, καθ' ἣν τοῦ ζῆν ἀπήρχοντο. 6. αὐταὶ δ'
ἦσαν αἱ ἐπίνοιαί τῆς προσκυνήσεως ὅμοιαι τῇ αὐτῶν
ἀσθενείᾳ καὶ ψυχῆς ἐτι ἀτολμῆι. ταῦτα καὶ ἡ Φοινί-

κων γραφή, ὡς ἐξῆς ἀποδειχθήσεται. ἀλλὰ καὶ τῶν
 [19] καθ' ἡμᾶς γεγωνῶς αὐτὸς ἐκεῖνος, ὁ ταῖς καθ' ἡμῶν
 c λαμπρυνόμενος δυσφημίαις, ἐν οἷς ἐπέγραψε "Περὶ τῆς
 τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς," καὶ τῶν παλαιῶν ἀρχαιότη-
 τος τὴν μνήμην ᾧδὲ πως ἀντολεξεί, Θεοφράστῳ μάρ- 5
 τυρι χρώμενος, παρατίθεται

7. "Ἀνάριθμος μὲν τις ἔοικεν εἶναι χρόνος, ἀφ'
 οὗ τό γε πάντων λογιώτατον γένος, ὡς φησι Θεόφρα-
 στος, καὶ τὴν ἱερωτάτην ὑπὸ τοῦ Νείλου κτισθεῖσαν
 χώραν κατοικοῦν, ἤρξαντο οἱ πρῶτοι ἐφ' ἐστίας τοῖς 10
 οὐρανόις θεοῖς θύειν, οὐ σμύρνης οὐδὲ κασίας καὶ
 λιβανωτοῦ κρόκῳ μιχθέντων ἀπαρχάς· (πολλὰς γὰρ
 d γενεαῖς ὕστερα παρελήφθη ταῦτα, καὶ πλάνης μα-
 στήρ ὁ ἄνθρωπος γιγνόμενος τῆς ἀναγκαίας ζωῆς
 μετὰ πολλῶν πόνων καὶ δακρῶν στιαγόνας τούτων 15
 ἀπήρξατο τοῖς θεοῖς·) 8. οὐ τούτων οὖν ἔθνον πρό-
 τερον, ἀλλὰ χλόης οἶονεῖ τινα τῆς γονίμου φύσεως
 χρωσὺν ταῖς χερσὶν ἀράμενοι. δένδρα μὲν γὰρ δὴ πρὸ
 ζῶων ἀνέδωκεν ἡ γῆ, τῶν δένδρων δὲ πολὺ πρόσθεν
 τὴν ἐπέτειον γεννωμένην πόαν· ἧς δρεπόμενοι φύλλα 20
 καὶ ῥίζας καὶ τοὺς ὅλους τῆς φύσεως αὐτῶν βλα-
 στοὺς κατέκαιον, ταύτη τοὺς φαινομένους οὐρανόις
 θεοὺς τῇ θυσίᾳ δεξιούμενοι, καὶ τοῦ πυρὸς ἀπαθα-
 νατίζοντες αὐτοῖς τὰς τιμὰς. 9. τούτοις γὰρ καὶ τὸ
 πῦρ ἀθάνατον ἐφύλαττον ἐν τοῖς ἱεροῖς, ὡς ὄν μάρ- 25
 (29) λιστα αὐτοῖς ὁμοιώτατον. ἐκ δὲ τῆς θυμιάσεως τῶν
 ἀπὸ γῆς θυμιατήριά τε ἐκάλουν καὶ τὸ θύειν καὶ
 θυσίας, ἃ δὴ ἡμεῖς ὡς τὴν ὑστέραν πλημμέλειαν ση-
 μαίνοντα οὐκ ὀρθῶς ἔξακούομεν, τὴν διὰ τῶν ζῶων
 δοκοῦσαν θεραπείαν καλοῦντες θυσίαν. 10. τοσοῦτον 30

δὲ τοῖς παλαιοῖς τοῦ μὴ παραβαίνειν τὸ ἔθος ἔμελεν ὡς κατὰ τῶν ἐκλειπόντων τὸ ἀρχαῖον, ἐπεισαγόντων δὲ ἕτερον, ἀρασαμένους ἀρώματα τὰ θυμιώμενα προσαγορευῆσαι.”

5 11. Ταῦτα εἰπὼν ἐπιλέγει μεθ’ ἕτερα b

“Πόρρω δὲ τῶν περὶ τὰς θυσίας ἀπαρχῶν τοῖς ἀνθρώποις προλοισῶν παρανομίας ἢ τῶν δεινοτάτων θυμάτων παράληψις ἐπεισῆχθη ὁμότητος πλήρης, ὡς δοκεῖν τὰς πρόσθεν λεχθείσας καθ’ ἡμῶν ἀρὰς νῦν 10 τέλος εἰληφέναι, σφαζάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς βωμοὺς αἵμαζάντων.”

12. Τοσαῦτα καὶ ὁ Πορφύριος οὐ μᾶλλον ἢ ὁ Θεόφραστος. ἐπισφράγισμα δὲ τοῦ λόγου γένοιτ’ ἂν ἡμῖν ὁ Πλάτων ἐν Κρατύλῳ, πρόσθεν τῶν εἰρη- c
15 μένων αὐτῷ περὶ τῶν Ἑλλήνων ὧδέ πη φάσκων πρὸς ῥήμα

“Φαίνονται μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους θεοὺς ἠγεῖσθαι, οὕσπερ νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελή- d
20 νην καὶ γῆν καὶ ἄστρα καὶ οὐρανόν· ἅτε οὖν αὐτὰ ὀρῶντες πάντα ἀεὶ ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως τῆς τοῦ θεῖν θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι.”

13. Ἄλλ’ ὅτι μὲν οἱ πρῶτοι καὶ παλαιτάτοι τῶν d
25 ἀνθρώπων οὔτε ναῶν οἰκοδομίαις προσεῖχον οὔτε ξοάνων ἀφιδρύμασιν, οὐκ ἔτι τότε γραφικῆς οὐδὲ πλαστικῆς ἢ γλυπτικῆς ἢ ἀνδριαντοποιητικῆς τέχνης ἐφευρημένης, οὐδὲ μὴν οἰκοδομικῆς οὐδὲ ἀρχιτεκτο- e
30 μένῳ δῆλον εἶναι. 14. ὅτι δὲ οὐδὲ τῶν μετὰ ταῦτα

14 Πλάτων ἐν Κρατύλῳ] p. 397 c.

κατωνομασμένων θεῶν τε καὶ ἡρώων μνήμη τις τοῖς τότε παρῆν, οὐτ' οὖν τις ἦν αὐτοῖς Ζεὺς, οὐ Κρόνος, οὐ Ποσειδῶν, οὐκ Ἀπόλλων, οὐχ Ἥρα, οὐκ Ἀθηναῖα, οὐ Διόνυσος, οὐδέ τις ἕτερος θήλειά τε καὶ ἄρρην θεὸς, οἷοι μετὰ ταῦτα μυριοὶ παρά τε βαρβάροις καὶ 5 Ἑλλησιν, ἀλλ' οὐδὲ δαίμων τις ἀγαθὸς ἢ φαῦλος ἐν ἀνθρώποις ἐθαυμάζετο, μόνα δὲ τὰ φαινόμενα τῶν (30) οὐρανίων ἄστρον, παρά τὸ θείον, ὅπερ ἐστὶ τρέχειν, θεῶν τε προσηγορίας, ὡς αὐτοὶ φασιν, ἐτύγγανε, καὶ οὐδὲ ταῦτα ταῖς διὰ ζῶων θυσίαις καὶ ταῖς μετὰ 10 [20] ταῦτα περινοηθείσαις τιμαῖς ἐδρησκεύετο, οὐχ ἡμέτερος ὁ λόγος, οἰκοθεν δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν Ἑλλήνων ἡ μαρτυρία, διὰ τῶν προτεθειμένων φωνῶν καὶ τῶν αὐθις ἐξῆς παρατεθησομένων τὴν ἀπόδειξιν παρασχομένη. 15. τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἱεροὶ καθ' ἡμᾶς διδά- 15 σκουσι λόγοι, πᾶσι μὲν τοῖς ἔθνεσι τὸ κατ' ἀρχὰς τὴν τῶν ὀρωμένων φωστήρων τιμὴν ἀπονενεμηθῆναι περιέχοντες, μόνω δὲ τῷ Ἑβραίων γένει τὴν ἐπο- 16 πτεῖλαν ἀνατεθεισθαι [τῆς θεωρίας] τοῦ τῶν ὄλων ποιητοῦ τε καὶ δημιουργοῦ θεοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν 20 ἀληθοῦς εὐσεβείας. 16. οὐκ ἄρα τις ἦν θεογονίας Ἑλληνικῆς ἢ βαρβαρικῆς τοῖς παλαιτάτοις τῶν ἀνθρώπων λόγος, οὐδὲ ξοάνων ἀψύχων ἰδρυσις οὐδ' ἡ νῦν πολλὴ φλυαρία τῆς τῶν θεῶν ἄρρῶν τε καὶ 25 θηλειῶν κατωνομασίας. 17. αἱ γοῦν προσηγορίαι 25 καὶ τὰ ὀνόματα ἐξ ἀνθρώπων ὕστερον ἐφευρημένα οὐπω τότε ἐν ἀνθρώποις ἐγνωρίζετο, ἀλλ' οὐδὲ δαιμόνων καὶ πνευμάτων ἀφανῶν ἀνακλήσεις, οὐκ ἔκ- 30 τοποι περὶ θεῶν καὶ ἡρώων μυθολογίαι, οὐκ ἀπορρήτων τελετῶν μυστήρια, οὐδ' ὅλως τι τῆς πολλῆς 30 καὶ ἀδολέσχου τῶν μετέπειτα ἀνδρῶν δεισιδαιμονίας. 18. ἀνθρώπων ἄρα ταῦτα ἦν εὐρήματα καὶ θνητῆς

φύσεως ἀναπλάσματα, μᾶλλον δὲ τρόπων αἰσχυρῶν
καὶ ἀκολάστων ἐπιτεχνήματα, κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν
θεῖον λόγιον τὸ φάσκον "ἀρχὴ πορνείας ἐπίνοια εἰ-
δώλων." 19. ἡ γοῦν τῶν ἔθνῶν ἀπάντων πολυθεοῦ
5 πλάνη μακροῖς ὕστερον αἰῶσι πέφανται, ἀρξαμένη
μὲν ἀπὸ Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, διαβᾶσα δὲ ἐκ α'
τούτων ἐπὶ τε τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ μέχρις αὐτῶν Ἑλ-
λήνων, ὡς καὶ τοῦτο πάλιν ἡ τῶν παλαιάτων ἱστο-
ρία κατέχει, ἣν καὶ αὐτὴν ἐπισκέψασθαι καιρὸς ἀπὸ
10 τῶν Φοινικικῶν ἀρξαμένους.

20. Ἱστορεῖ δὲ ταῦτα Σαγχουνιάθων, ἀνὴρ πα-
λαιάτος καὶ τῶν Τρωικῶν χρόνων, ὡς φασι, πρεσ-
βύτερος, ὃν καὶ ἐπ' ἀκριβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ τῆς Φοι-
νικικῆς ἱστορίας ἀποδεχθῆναι μαρτυροῦσι. Φίλων
15 δὲ τούτου πᾶσαν τὴν συγγραφὴν ὁ Βύβλιος, οὐχ ὁ
Ἑβραῖος, μεταβαλὼν ἀπὸ τῆς Φοινίκων γλώττης ἐπὶ
τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἐξέδωκε. μέμνηται τούτων ὁ καθ' (31)
ἡμᾶς τὴν καθ' ἡμῶν πεποιημένος συσκευὴν ἐν τε-
τάρτῳ τῆς πρὸς ἡμᾶς ὑποθέσεως, ὧδε τῷ ἀνδρὶ μαρ-
20 τυρῶν πρὸς λέξιν

21. "Ἱστορεῖ δὲ τὰ περὶ Ἰουδαίων ἀληθέστατα,
ὅτι καὶ τοῖς τόποις καὶ τοῖς ὀνόμασιν αὐτῶν τὰ συμ-
φωνότατα, Σαγχουνιάθων ὁ Βηρύτιος, εἰληφῶς τὰ
ὑπομνήματα παρὰ Ἱερομβάλου τοῦ ἱερέως θεοῦ τοῦ
25 Ἰευῶ· ὃς Ἀβιβάλῳ τῷ βασιλεῖ Βηρυτίων τὴν ἱστο-
ρίαν ἀναθεῖς ὑπ' ἐκείνου καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἐξετα-
στῶν τῆς ἀληθείας παρεδέχθη. οἱ δὲ τούτων χρόνοι b
καὶ πρὸ τῶν Τρωικῶν πίπτουσι χρόνων, καὶ σχεδὸν
τοῖς Μωσέως πλησιάζουσιν, ὡς αἱ τῶν Φοινίκης βα-
30 σιλέων μνηνοῦσι διαδοχαί. Σαγχουνιάθων δὲ κατὰ
τὴν Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθως πᾶσαν τὴν πα-
λαιὰν ἱστορίαν ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων καὶ

τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν συναγαγῶν δὴ καὶ συγγράφας ἐπὶ Σεμιράμεως γέγονε τῆς Ἀσσυρίων βασιλίδος, ἢ πρὸ τῶν Ἰλιακῶν, ἢ κατ' αὐτούς γε τοὺς χρόνους γενέσθαι ἀναγέγραπται. τὰ δὲ τοῦ Σαγχουνιάθωνος εἰς Ἑλλάδα γλῶσσαν ἠρμήνευσε Φίλων ὁ Βύβλιος.”

22. Ταῦτα μὲν ὁ δηλωθεὶς, ἀλήθειαν ὁμοῦ καὶ παλαιότητα τῶν δὴ θεολόγῳ μαρτυρήσας. ὁ δὲ προῖων, οὐ τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν, οὐδὲ μὴν θεοὺς τοὺς κατ' οὐρανὸν, θνητοὺς δὲ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, οὐδὲ τὸν τρόπον ἀστείους, οἷους δι' ἀρετὴν ἄξιον εἶναι ἀποδέξασθαι ἢ ζηλῶσαι τῆς φιλοσοφίας, φανυλότητος δὲ καὶ μοχθηρίας ἀπάσης κακίαν περιβεβλημένους θεολογεῖ. καὶ μαρτυρεῖ γε τούτους αὐτοὺς ἐκείνους εἶναι, τοὺς εἰσέτι καὶ νῦν θεοὺς παρὰ τοῖς πᾶσι νεο-

[21] μισμένους κατὰ τε τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας. δέχου δὲ καὶ τούτων ἐκ τῶν ἐγγράφων τὰς ἀποδείξεις.

23. ὁ δὲ Φίλων εἰς ἑννέα βίβλους τὴν πᾶσαν τοῦ Σαγχουνιάθωνος πραγματείαν διελὼν, κατὰ τὸ προοίμιον τοῦ πρώτου συγγράμματος αὐτοῖς δήμασι προλέγει περὶ τοῦ Σαγχουνιάθωνος ταῦτα

24. “Τούτων οὕτως ἐχόντων ὁ Σαγχουνιάθων, ἀνὴρ πολυμαθῆς καὶ πολυπράγμων γενόμενος, καὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς, ἀφ' οὗ τὰ πάντα συνέστη, παρὰ πάντων εἰδέναι ποθῶν, πολυφροντίστως ἐξεμάστευσε τὰ Ταύτου, εἰδὼς ὅτι τῶν ὑφ' ἡλίῳ γεγονότων πρῶτός ἐστι Τάαντος, ὁ τῶν γραμμάτων τὴν εὐρεσιν ἐπινοήσας καὶ τῆς τῶν ὑπομνημάτων γραφῆς κατάρξας, καὶ ἀπὸ τοῦδε ὥσπερ κρηπίδα βαλόμενος τοῦ λόγου, ὃν (32) Αἰγύπτιοι μὲν ἐκάλεσαν Θωῦθ, Ἀλεξανδροεῖς δὲ Θῶθ, Ἐρμῆν δὲ Ἑλληνες μετέφρασαν.”

25. Ταῦτα εἰπὼν ἐπιμέμφεται τοῖς νεωτέροις

τοῖς μετὰ ταῦτα, ὡς ἂν βεβιασμένως καὶ οὐκ ἀληθῶς τοὺς περὶ θεῶν μύθους ἐπ' ἀλληγορίας καὶ φυσικὰς διηγήσεις τε καὶ θεωρίας ἀνάγουσι· λέγει δ' οὖν προῖών

5 26. "Ἄλλ' οἱ μὲν νεώτατοι τῶν ἱερολόγων τὰ μὲν γεγονότα πράγματα ἐξ ἀρχῆς ἀπεπέμψαντο, ἀλληγορίας δὲ καὶ μύθους ἐπινοήσαντες καὶ τοῖς κοσμικοῖς παθήμασι συγγένειαν πλασάμενοι μυστήρια κα-
τέστησαν, καὶ πολλὸν αὐτοῖς ἐπήγον τῦφον, ὡς μὴ
10 ῥαδίως τινὰ συνοραῖν τὰ κατ' ἀλήθειαν γενόμενα· ὁ δὲ συμβαλὼν τοῖς ἀπὸ τῶν ἀδύτων εὐρεθεῖσιν ἀποκρύφοις Ἀμμουνέων γραμμασι συγκειμένοις, ἃ δὴ οὐκ ἦν πᾶσι γνώριμα, τὴν μάθησιν ἀπάντων αὐτὸς ἤσκησε· καὶ τέλος ἐπιθεὶς τῇ πραγματείᾳ, τὸν κατ'
15 ἀρχὰς μῦθον καὶ τὰς ἀλληγορίας ἐκποδῶν ποιησάμενος, ἐξηγύσατο τὴν πρόθεσιν, ἕως πάλιν οἱ ἐπιγενομένοι ἱερεῖς χρόνοις ὕστερον ἠθέλησαν αὐτὴν ἀποκρύψαι, καὶ εἰς τὸ μυθῶδες ἀποκαταστῆσαι· ἐξ οὗ τὸ μυστικὸν ἀνέκυπτεν οὐδέπω φθάσαν εἰς Ἑλ-
20 ληνας."

27. Τούτοις ἐξῆς φησιν

"Ταῦθ' ἡμῖν εὕρηται ἐπιμελῶς εἰδέναί τὰ Φοινίκων ποθοῦσι, καὶ πολλὴν ἐξερευνησαμένοις ὕλην, οὐχὶ τὴν παρ' Ἑλλησι· διάφωνος γὰρ αὕτη καὶ φι-
25 λονεικότερον ὑπ' ἐνίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἀλήθειαν συντεθεῖσα."

28. Καὶ μεθ' ἕτερα

"Οὕτως τε ἔχειν πεπεῖσθαι ἡμῖν παρέστη ὡς ἐκεῖνος γέγραφε, τὴν διαφωνίαν ὁρῶσι τὴν παρ' Ἑλ-
30 λησι. περὶ ἧς μοι τρία πεφιλοτίμηται βιβλία τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα Παραδόξου ἱστορίας."

29. Καὶ αὐτίς μεθ' ἕτερά ἐπιλέγει

“ Προδιαρθρωῶσαι δὲ ἀναγκαῖον πρὸς τὴν αὐθις σαφήνειαν, καὶ τὴν τῶν κατὰ μέρος διάγνωσιν οὗτοι οἱ καλαίτατοι τῶν βαρβάρων, ἔξαιρέτως δὲ Φοινικῆς τε καὶ Αἰγύπτιοι, παρ’ ὧν καὶ οἱ λοιποὶ παρέλαβον ἄνθρωποι, θεοὺς ἐνόμιζον μεγίστους τοὺς τὰ πρὸς ⁵ τὴν βιωτικὴν χρεῖαν εὐρόντας, ἧ καὶ κατὰ τι εὐ ποιήσαντας τὰ ἔθνη· εὐεργέτας τε τούτους καὶ πολλῶν αἰτίους ἀγαθῶν ἡγούμενοι ὡς θεοὺς προσεκύ- νουν, καὶ εἰς τὸ χρεῶν μεταστάντας ναοὺς κατα- ⁽⁸⁸⁾ σκευασάμενοι, στήλας τε καὶ ῥάβδους ἀφιέρουν ἐξ ¹⁰ ὀνόματος αὐτῶν, καὶ ταῦτα μεγάλως σεβόμενοι, καὶ ἑορτὰς ἔνεμον αὐτοῖς τὰς μεγίστας Φοινικῆς· ἔξαιρέτως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν σφετέρων βασιλέων τοῖς κοσμι- κοῖς στοιχείοις καὶ τισι τῶν νομιζομένων θεῶν τὰς ὀνομασίας ἐπέθεσαν· φυσικοὺς δὲ ἥλιον καὶ σελή- ¹⁵ νην καὶ τοὺς λοιποὺς πλανήτας ἀστέρας καὶ τὰ στοι- χεῖα καὶ τὰ τούτοις συναφῆ θεοὺς μόνους ἐγίνωσκον, ὥστ’ αὐτοῖς τοὺς μὲν θνητοὺς, τοὺς δὲ ἀθανάτους θεοὺς εἶναι.”

^b 30. Ταῦτα κατὰ τὸ προοίμιον ὁ Φίλων διαστει- ²⁰ λάμενος ἐξῆς ἀπάρχεται τῆς τοῦ Σαργουνιαθωνος ἐρμηνείας, ὡδὲ πως τὴν Φοινικικὴν ἐκτιθέμενος θεολογίαν

[92] X. “ Τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν ὑποτίθεται ἀέρα ³⁰ φώδη καὶ πνευματώδη, ἧ πνοὴν ἀέρος ζοφώδους, ²⁵ καὶ χάος θολερὸν, ἐρεβῶδες. ταῦτα δὲ εἶναι ἄπειρα καὶ διὰ πολὺν αἰῶνα μὴ ἔχειν πέρας. ὅτε δὲ, φησὶν, ἠράσθη τὸ πνεῦμα τῶν ἰδίῶν ἀρχῶν καὶ ἐγένετο σύγκρασις, ἧ πλοκὴ ἐκείνη ἐκλήθη πόθος. αὕτη δὲ ἀρχὴ κτίσεως ἀπάντων. αὐτὸ δὲ οὐκ ἐγίνωσκε τὴν ³⁰ αὐτοῦ κτίσιν, καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ συμπλοκῆς τοῦ πνεύ- ματος ἐγένετο Μῶτ. 2. τοῦτό τινές φασιν ἰλὺν, οἱ

δὲ ὑδατώδους μίξεως σήψιν. καὶ ἐκ ταύτης ἐγένετο
 πᾶσα σπορὰ κτίσεως καὶ γένεσις τῶν ὄλων. ἦν δέ
 τινα ζῶα οὐκ ἔχοντα αἰσθησιν, ἐξ ὧν ἐγένετο ζῶα
 νοερά, καὶ ἐκλήθη Ζωφασημὶν, τοῦτ' ἐστὶν οὐρανοῦ
 5 κατόπτει. καὶ ἀνεπλάσθη ὁμοίως ῥοῦ σχήματι, καὶ α
 ἐξέλαμψε Μῶτ, ἥλιός τε καὶ σελήνη ἀστέρες τε καὶ
 ἄστρα μεγάλα.”

3. Τοιαύτη μὲν αὐτῶν ἡ κοσμογονία, ἄντικρος
 ἀθεοῖτητα εἰσάγουσα· ἰδῶμεν δὲ ἐξῆς ὡς καὶ τὴν
 10 ζωογονίαν ὑποστῆναι λέγει. φησὶν οὖν

4. “Καὶ τοῦ ἀέρος διαυγάσαντος, διὰ πύρωσιν
 καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς γῆς ἐγένετο πνεύματα καὶ
 νέφη καὶ οὐρανόων ὑδάτων μέγιστα καταφοραὶ καὶ
 χύσεις. καὶ ἐπειδὴ διεκρίθη, καὶ τοῦ ἰδίου τόπου
 15 διεχωρίσθη διὰ τὴν τοῦ ἡλίου πύρωσιν, καὶ πάντα
 συνήντησε πάλιν ἐν ἀέρι τάδε τοῖσδε, καὶ συνέφρα-
 ξαν, βρονταὶ τε ἀπετελέσθησαν καὶ ἀστραπαὶ, καὶ
 πρὸς τὸν πάταγον τῶν βροντῶν τὰ προγεγραμμένα (34)
 νοερά ζῶα ἐργηγόρησεν, καὶ πρὸς τὸν ἥχον ἐπτύ-
 20 ρη, καὶ ἐκινήθη ἐν τε γῆ καὶ θαλάσση ἄρρεν καὶ
 θῆλυ.”

5. Τοιαύτη αὐτοῖς καὶ ἡ ζωογονία. τούτοις ἐξῆς
 ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐπιφέρει λέγων

“Ταῦθ' ἠύρεθη ἐν τῇ κοσμογονίᾳ γεγραμμένα
 25 Ταύτου καὶ τοῖς ἐκείνου ὑπομνήμασιν, ἐκ τε στο-
 χασμῶν καὶ τεκμηρίων ὧν ἑώρακεν αὐτοῦ ἡ διά-
 νοια καὶ ἠῦρε καὶ ἡμῖν ἐφώτισεν.”

6. Ἐξῆς τούτοις ὀνόματα τῶν ἀνέμων εἰπὼν νό- b
 του καὶ βορέου καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιλέγει

30 “Ἄλλ' οὗτοί γε πρῶτοι ἀφιέρωσαν τὰ τῆς γῆς
 βλαστήματα καὶ θεοὺς ἐνόμισαν, καὶ προσεκύνουσιν
 ταῦτα, ἀφ' ὧν αὐτοὶ τε διεγένοντο καὶ οἱ ἐπόμενοι,

καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν πάντες, καὶ χοῶς καὶ ἐπιθύσεις ἐποιοῦν.”

7. Καὶ ἐπιλέγει

“Αὐταὶ δ’ ἦσαν αἱ ἐπίνοιαὶ τῆς προσκυνήσεως ὅμοιαι τῇ αὐτῶν ἀσθενείᾳ καὶ ψυχῆς ἀτολμῆι. εἰτά 5
φησι γεγενῆσθαι ἐκ τοῦ Κολπία ἀνέμου καὶ γυναι-
κὸς Βάαντ, τοῦτο δὲ νύκτα ἐρμηνεύει, Αἰῶνα καὶ
Πρωτόγονον, θνητοὺς ἄνδρας, οὕτω καλουμένους·
εὗρεν δὲ τὸν Αἰῶνα τὴν ἀπὸ δένδρων τροφήν. ἐκ
τούτων τοὺς γενομένους κληθῆναι Γένος καὶ Γε- 10
νεᾶν, καὶ οἰκῆσαι τὴν Φοινίκην· ἀνχημῶν δὲ γενο-
μένων τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ὀρέγειν πρὸς τὸν ἥλιον.
τοῦτον γὰρ (φησί) θεὸν ἐνόμιζον μόνον οὐρανοῦ κύ-
ριον, Βεελσάμην καλοῦντες, ὃ ἐστὶ παρὰ Φοίνιξι κύ-
ριος οὐρανοῦ, Ζεὺς δὲ παρ’ Ἑλλήσι.” 15

8. Μετὰ δὲ ταῦτα πλάνην Ἑλλήσιν αἰτιᾶται λέγων

“Οὐ γὰρ ματαίως αὐτὰ πολλαχῶς διεστειλάμεθα,
ἀλλὰ πρὸς τὰς αὐθις παρεκδοχὰς τῶν ἐν τοῖς πράγμα-
σιν ὀνομάτων, ἅπερ οἱ Ἕλληνες ἀγνοήσαντες ἄλλως
ἐξεδέξαντο, πλανηθέντες τῇ ἀμφιβολίᾳ τῆς μετα- 20
φράσεως.”

9. Ἐξῆς φησιν

“Ἀπὸ Γένους Αἰῶνος καὶ Πρωτογόνου γεννη-
θῆναι αὐθις παῖδας θνητοὺς, οἷς εἶναι ὀνόματα Φῶς
καὶ Πῦρ καὶ Φλόξ. οὗτοι (φησὶν) ἐκ παρατριβῆς 25
ξύλων εὗρον πῦρ καὶ τὴν χρῆσιν ἐδίδαξαν. υἱοὺς
δὲ ἐγέννησαν οὗτοι μεγέθει τε καὶ ὑπεροχῇ κρείσ-
σονας, ὧν τὰ ὀνόματα τοῖς ὄρεσιν ἐπετέθη ὧν ἐκρά-
τησαν, ὡς ἐξ αὐτῶν κληθῆναι τὸ Κάσσιον, καὶ τὸν
Αἴβανον, καὶ τὸν Ἀντιλίβανον, καὶ τὸ Βραθύ. ἐκ 30
τούτων (φησὶν) ἐγεννήθη Σαμημουῖμος, ὃ καὶ Ἵψου-
[82]ράνιος, καὶ Οὐσῶος· ἀπὸ μητέρων δὲ (φησὶν) ἐχρη-

μάτιζον, τῶν τότε γυναικῶν ἀνέδην μισγομένων οἷς
 ἂν ἐντύχοιεν.”

10. Εἰτά φησι

(35)

“Τὸν Ὑψουράνιον οἰκῆσαι Τύρον, καλύβας τε
 5 ἐπινοῆσαι ἀπὸ καλάμων καὶ θρύων καὶ παπύρου,
 στασιάσαι δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Οὕσων, ὃς σκέπην
 τῷ σώματι πρῶτος ἐκ δερμάτων ὧν ἴσχυσε συλλα-
 βεῖν θηρίων εὖρε. ῥαγδαίων δὲ γενομένων ὄμβρων
 καὶ πνευμάτων παρατριβέντα τὰ ἐν τῇ Τύρῳ δένδρα
 10 πῦρ ἀνάψαι καὶ τὴν αὐτόθι ὕλην καταφλέξει. δέν-
 δρου δὲ λαβόμενον τὸν Οὕσων καὶ ἀποκλαδεύσαντα
 πρῶτον τολμῆσαι εἰς θάλατταν ἐμβῆναι· ἀνιερωῶσαι ^b
 δὲ δύο στήλας πυρὶ καὶ πνεύματι, καὶ προσκυνῆσαι,
 αἱμά τε σπένδειν αὐταῖς ἐξ ὧν ἤγρευε θηρίων. 11.
 15 τούτων δὲ τελευτησάντων τοὺς ἀπολειφθέντας φησὶ
 ῥάβδους αὐτοῖς ἀφιερῶσαι, καὶ τὰς στήλας προσκυ-
 νεῖν, καὶ τούτοις ἑορτὰς ἄγειν κατ’ ἔτος. χρόνοις δὲ
 ὕστερον πολλοῖς ἀπὸ τῆς Ὑψουρανίου γενεᾶς γενέ-
 σθαι Ἀργεᾶ καὶ Ἀλιέα, τοὺς ἄγρας καὶ ἀλειᾶς εὖρε-
 20 τὰς, ἐξ ὧν κληθῆναι ἀγρευτὰς καὶ ἀλειεῖς· ἐξ ὧν γε-
 νέσθαι δύο ἀδελφους σιδήρου εὖρετὰς καὶ τῆς τούτου
 ἐργασίας, ὧν θάτερον τὸν Χρυσῶρ λόγους ἀσκῆσαι
 καὶ ἐπωδὰς καὶ μαντείας· εἶναι δὲ τοῦτον τὸν Ἡφαι-
 στον, εὖρεῖν δὲ καὶ ἄγκιστρον καὶ δέλεαρ καὶ ὀρμιᾶν
 25 καὶ σχεδίαν, πρῶτόν τε πάντων ἀνθρώπων πλεῦσαι·
 διὸ καὶ ὡς θεὸν αὐτὸν μετὰ θάνατον ἐσεβάσθησαν.
 12. καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν καὶ Δία μειλίχιον· οἱ δὲ τοὺς
 ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοίχους φασὶν ἐπινοῆσαι ἐκ πλίν-
 θων. μετὰ ταῦτ’ ἐκ τοῦ γένους τούτων γενέσθαι ^a
 30 νεανίας δύο, καλεῖσθαι δὲ αὐτῶν τὸν μὲν Τεχνίτην,
 τὸν δὲ Γήϊνον αὐτόχθονα. οὗτοι ἐπενόησαν τῷ πη-
 λῷ τῆς πλίνθου συμμιγνύειν φορυτὸν καὶ τῷ ἡλίφ

αὐτὰς τερσαίνειν, ἀλλὰ καὶ στέγας ἐξεῦρον. ἀπὸ
τούτων ἐγένοντο ἕτεροι, ὧν ὁ μὲν Ἄγρὸς ἐκαλεῖτο, ὁ
δὲ Ἄγρουῆρος ἢ Ἄγρότης, οὗ καὶ ξόανον εἶναι μάλα
σεβάσμιον καὶ ναὸν ζυγοφορούμενον ἐν Φοινίκῃ·
παρὰ δὲ Βυβλλοῖς ἐξαιρέτως θεῶν ὁ μέγιστος ὀνομά- 5
ζεται. 13. ἐπενόησαν δὲ οὗτοι αὐτὰς προστιθέναι
τοῖς οἴκοις καὶ περιβόλαια καὶ σπήλαια. ἐκ τούτων
ἀγρόται καὶ κυνηγοί. οὗτοι δὲ καὶ Ἀλῆται καὶ Τιτᾶ-
(86) νες καλοῦνται. ἀπὸ τούτων γενέσθαι Ἄμνον καὶ
Μάγον, οἱ κατέδειξαν κώμας καὶ ποιμνας. ἀπὸ τού- 10
των γενέσθαι Μισῶρ καὶ Συδῦκ, τουτέστιν εὐλύτων
καὶ δίκαιον. οὗτοι τὴν τοῦ ἀλὸς χρῆσιν εὔρον.
14. ἀπὸ Μισῶρ Τάαντος, ὃς εὔρε τὴν τῶν πρώτων
στοιχείων γραφὴν· ὃν Αἰγύπτιοι μὲν Θωῶθ, Ἀλεξαν-
δρεῖς δὲ Θῶθ, Ἕλληνες δὲ Ἐρμιῆν ἐκάλεσαν. ἐκ δὲ 15
τοῦ Συδῦκ Διόσκουροι, ἢ Κάβειροι, ἢ Κορύβαντες,
ἢ Σαμοθραῖκες. οὗτοι (φησί) πρώτοι πλοῖον εὔρον.
ἐκ τούτων γεγόνασιν ἕτεροι, οἱ καὶ βοτάνας εὔρον
καὶ τὴν τῶν δακετῶν ἰασιν καὶ ἐπωδάς. κατὰ τού-
τους γίνεται τις Ἐλιοῦν καλούμενος Ἰψιστος, καὶ θή- 20
λεια λεγομένη Βηρούθ· οἱ καὶ κατώκουν περὶ Βύβλον.
^b 15. ἐξ ὧν γεννᾶται Ἐπίγειος αὐτόχθων, ὃν ὕστερον
ἐκάλεσαν Οὐρανόν· ὡς ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς
στοιχεῖον δι' ὑπερβολὴν τοῦ κάλλους ὀνομάζειν οὐ-
ρανόν. γεννᾶται δὲ τούτῳ ἀδελφὴ ἐκ τῶν προειρη- 25
μένων, ἢ καὶ ἐκλήθη Γῆ· καὶ διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς
(φησὶν) ἐκάλεσαν τὴν ὁμώνυμον γῆν. ὁ δὲ τούτων
πατὴρ ὁ Ἰψιστος ἐν συμβολῇ θηρίων τελετήσας
ἀφιερῶθη, ᾧ χοὰς καὶ θυσίας οἱ παῖδες ἐτέλεσαν.
16. παραλαβὼν δὲ ὁ Οὐρανὸς τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχὴν 30
^c ἄγεται πρὸς γάμον τὴν ἀδελφὴν Γῆν, καὶ ποιεῖται
ἐξ αὐτῆς παῖδας τέσσαρας, Ἦλον, τὸν καὶ Κρόνον,

καὶ Βαίτυλον καὶ Δαγῶν, ὃς ἔστι Σίτων, καὶ Ἄτλαντα. καὶ ἐξ ἄλλων δὲ γαμετῶν ὁ Οὐρανὸς πολλὴν ἔσχε γενεάν. διὸ χαλεπαίνουσα ἡ Γῆ τὸν Οὐρανὸν ζηλοτυποῦσα ἐκάκιζεν, ὡς καὶ διαστῆναι ἀλλήλων. 17. ὁ δὲ Οὐρανὸς ἀποχωρήσας αὐτῆς, μετὰ βίας ὅτε καὶ ἐβούλετο ἐπιῶν καὶ πλησιάζων αὐτῇ, ^[34] πάλιν ἀπηλλάττετο· ἐπεχείρει δὲ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας διαφθεῖρειν· τὴν δὲ Γῆν ἀμύνασθαι πολλὰ κίς, συμμαχίαν αὐτῇ συλλεξαμένην· εἰς ἄνδράς δὲ ^a προελθῶν ὁ Κρόνος Ἐρμῆ τῷ τρισεγγίστῳ συμβούλῳ καὶ βοηθῷ χρώμενος, οὗτος γὰρ ἦν αὐτῷ γραμματεὺς, τὸν πατέρα Οὐρανὸν ἀμύνεται, τιμωρῶν τῇ μητρὶ. 18. Κρόνῳ δὲ γίνονται παῖδες Περσεφόνη καὶ Ἀθηνᾶ. ἡ μὲν οὖν πρώτη παρθένος ἔτελευτα, ^b τῆς δὲ Ἀθηνᾶς γνώμη καὶ Ἐρμοῦ κατεσκεύασε Κρόνος ἐκ σιδήρου ἄρπην καὶ δόρυ. εἶτα ὁ Ἐρμῆς τοῖς τοῦ Κρόνου συμμαχοῖς λόγους μαγείας διαλεχθεὶς πόθον ἐνεποίησε τῆς κατὰ τοῦ Οὐρανοῦ μάχης ὑπὲρ τῆς Γῆς. καὶ οὕτω Κρόνος τὸν Οὐρανὸν πολέμῳ ²⁰ συμβαλὼν τῆς ἀρχῆς ἤλασε καὶ τὴν βασιλείαν διεδέξατο. ἑάλω δὲ καὶ ἐν τῇ μάχῃ ἡ ἐπέραστος τοῦ ⁽³⁷⁾ Οὐρανοῦ σύγκοιτος ἐγκύμων οὔσα, ἣν ἐκδίδωσιν ὁ Κρόνος Δαγῶνι πρὸς γάμον. 19. τίκει δὲ παρὰ τοῦτῳ ὃ κατὰ γαστρὸς ἐξ Οὐρανοῦ ἔφερεν, ὃ καὶ ἐκάλεσε Δημαροῦν. ἐπὶ τούτοις ὁ Κρόνος τεῖχος περιβάλλει τῇ ἑαυτοῦ οἰκῆσει, καὶ πόλιν πρώτην κτίζει τὴν ἐπὶ Φοινίκης Βύβλον. 20. μετὰ ταῦτα τὸν ἀδελφὸν τὸν ἰδίον Ἄτλαντα ὑπονοήσας ὁ Κρόνος μετὰ γνώμης τοῦ Ἐρμοῦ εἰς βάθος γῆς ἐμβαλὼν κατέχευσε. ^b ³⁰ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον οἱ ἀπὸ τῶν Διοσκούρων σχεδίας καὶ πλοῖα συνθέντες ἐπλευσαν, καὶ ἐκριφέντες περὶ τὸ Κάσσιον ὄρος ναὸν αὐτόθι ἀφιέρωσαν. οἱ δὲ

σύμμαχοι Ἥλου τοῦ Κρόνου Ἐλωειμ ἐπεκλήθησαν, ὡς ἂν Κρόνιοι οὗτοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι ἐπὶ Κρόνου.

21. Κρόνος δὲ υἱὸν ἔχων Σάδιδον ἰδίῳ αὐτὸν σιδήρῳ διεχρήσατο, δι' ὑπονοίας αὐτὸν ἐσχηκῶς, καὶ τῆς ψυχῆς, αὐτόχειρ τοῦ παιδὸς γενόμενος, ἐστέρησεν ὡσαύτως καὶ θυγατρὸς ἰδίας τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμεν, ὡς πάντας ἐκπεπλήχθαι θεοὺς τὴν Κρόνου γνώμην.

22. χρόνου δὲ προϊόντος Οὐρανὸς ἐν φυγῇ τυγχάνων θυγατέρα αὐτοῦ παρθένον Ἀστάρτην μεθ' ἐτέρων ἀδελφῶν αὐτῆς δύο, Ῥέας καὶ Διώνης, δόλῳ τὸν Κρόνον ἀνελεῖν ὑπομέμπει· ὥς καὶ ἔλων ὁ Κρόνος κουριδίας γαμετὰς ἀδελφὰς οὕσας ἐποίησατο. 23. γνοὺς δὲ Οὐρανὸς ἐπιστρατεύει κατὰ τοῦ Κρόνου Εἰμαρμένην καὶ Ὄραν μεθ' ἐτέρων συμμαχῶν, καὶ ταύτας

ἔξοικειωσάμενος ὁ Κρόνος παρ' ἑαυτῷ κατέσχευεν. ἔτι δὲ (φησὶν) ἐπενόησε θεὸς Οὐρανὸς βαιτύλια, λίθους ἐμψύχους μηχανησάμενος. Κρόνῳ δὲ ἐγένοντο ἀπὸ Ἀστάρτης θυγατέρες ἑπτὰ Τιτανίδες ἢ Ἀρτέμιδες.

24. καὶ πάλιν τῷ αὐτῷ γίνονται ἀπὸ Ῥέας παῖδες ἑπτὰ, ὧν ὁ νεώτατος ἅμα τῇ γενέσει ἀφιερῶθη καὶ ἀπὸ Διώνης θήλειαι, καὶ ἀπὸ Ἀστάρτης πάλιν ἄρρενες δύο, Πόθος καὶ Ἔρωσ. 25. ὁ δὲ Δαγῶν, ἐπειδὴ εὖρε σίτον καὶ ἄροτρον, ἐκλήθη Ζεὺς Ἀρότριος. Συδύκῳ δὲ, τῷ λεγομένῳ δικαίῳ, μία τῶν Τιτανίδων συνελθούσα γεννᾷ τὸν Ἀσκληπιόν. 26. ἐγεννήθησαν δὲ καὶ ἐν Περαιᾷ Κρόνῳ τρεῖς παῖδες, Κρόνος ὁμώνυμος τῷ πατρὶ καὶ Ζεὺς Βῆλος καὶ Ἀπόλλων. κατὰ τούτους γίνονται Πόντος καὶ Τυφῶν καὶ Νηρεὺς, πατήρ Πόντου. 27. ἀπὸ δὲ τοῦ Πόντου γίνονται Σιδῶν, ἢ καθ' ὑπερβολὴν εὐφωνίας πρώτη ὕμνον ᾠδῆς εὖρε, καὶ Ποσειδῶν. τῷ δὲ Δημαροῦντι γίνεταί Μέλκασθος, ὁ καὶ Ἡρακλῆς. 28. εἶτα πάλιν

(38) ὡσαύτως καὶ ἐν Περαιᾷ Κρόνῳ τρεῖς παῖδες, Κρόνος ὁμώνυμος τῷ πατρὶ καὶ Ζεὺς Βῆλος καὶ Ἀπόλλων. κατὰ τούτους γίνονται Πόντος καὶ Τυφῶν καὶ Νηρεὺς, πατήρ Πόντου. 27. ἀπὸ δὲ τοῦ Πόντου γίνονται Σιδῶν, ἢ καθ' ὑπερβολὴν εὐφωνίας πρώτη ὕμνον ᾠδῆς εὖρε, καὶ Ποσειδῶν. τῷ δὲ Δημαροῦντι γίνεταί Μέλκασθος, ὁ καὶ Ἡρακλῆς. 28. εἶτα πάλιν

Οὐρανὸς πολεμεῖ Πόντῳ, καὶ ἀποστὰς Δημαροῦντι προστίθεται, ἐπεισὶ τε Πόντῳ ὁ Δημαροῦς, τροποῦται τε αὐτὸν ὁ Πόντος, ὁ δὲ Δημαροῦς φυγῆς θυσίαν ἠΰξατο. 29. ἔτει δὲ τριακοστῷ δευτέρῳ τῆς 5 ἑαυτοῦ κρατήσεως καὶ βασιλείας ὁ Ἥλος, τοῦτ' ἔστιν ὁ Κρόνος, Οὐρανὸν τὸν πατέρα λοχῆσας ἐν τόπῳ τινι ^b μεσογείῳ καὶ λαβὼν ὑποχείριον ἐκτέμνει αὐτοῦ τὰ αἰδοῖα, σύνεγγυς πηγῶν τε καὶ ποταμῶν. ἔνθα ἀφιερῶθη Οὐρανὸς, καὶ ἀπρητίσθη αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ ^[25] 10 ἀπέσταξεν αὐτοῦ τὸ αἷμα τῶν αἰδοίων εἰς τὰς πηγὰς καὶ τῶν ποταμῶν τὰ ὕδατα, καὶ μέχρι τούτου δεικνυται τὸ χωρίον."

30. Τοσαῦτα μὲν δὴ τὰ τοῦ Κρόνου, καὶ τοιαῦτά γε τὰ σεμνὰ τοῦ παρ' Ἑλλησι βοιωμένου βίου τῶν 15 ἐπὶ Κρόνου, οὓς καὶ φασι γεγονέναι πρῶτον χρύσεόν ^c τε γένος μερόπων ἀνθρώπων, τῆς μακαριζομένης ἐκείνης τῶν παλαιῶν εὐδαιμονίας. πάλιν δὲ ὁ συγγραφεὺς τούτοις μεθ' ἕτερα ἐπιφέρει λέγων

31. "Ἀστάρτη δὲ ἡ μεγίστη καὶ Ζεὺς Δημαροῦς 20 καὶ Ἄδωδος βασιλεὺς θεῶν ἐβασίλευον τῆς χώρας Κρόνου γνάμη. ἡ δὲ Ἀστάρτη ἐπέθηκε τῇ ἰδίᾳ κεφαλῇ βασιλείας παράσημον κεφαλὴν ταύρου· περινοστοῦσα δὲ τὴν οἰκουμένην εὗρεν ἀεροπετῆ ἀστέρα, ὃν καὶ ἀνελομένη ἐν Τύρῳ τῇ ἀγία νήσῳ ἀφιέρωσε. 25 32. τὴν δὲ Ἀστάρτην Φοίνικες τὴν Ἀφροδίτην εἶναι ^d λέγουσι. καὶ ὁ Κρόνος δὲ περιῶν τὴν οἰκουμένην Ἀθηνᾶ τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ δίδωσι τῆς Ἀττικῆς τὴν βασιλείαν. 33. λοιμοῦ δὲ γενομένου καὶ φθορᾶς τὸν ἑαυτοῦ μονογενῆ υἱὸν Κρόνος Οὐρανῷ τῷ πατρὶ ὄλο- 30 καρποῖ, καὶ τὰ αἰδοῖα περιτέμνεται, ταυτὸν ποιῆσαι καὶ τοὺς ἄμ' αὐτῷ συμμάχους καταναγκάσας, 34. καὶ μετ' οὐ πολὺ ἔτερον αὐτοῦ παῖδα ἀπὸ Ῥέας ὀνομαζό-

μενον Μουθ ἀποθανόντα ἀφιεροῖ. Θάνατον δὲ τοῦ-
 τον καὶ Πλούτωνα Φοίνικες ὀνομάζουσι. 35. καὶ ἐπὶ
 τούτοις ὁ Κρόνος Βύβλον μὲν τὴν πόλιν θεᾷ Βααλ-
 τίδι, τῇ καὶ Διώνῃ, δίδωσι, Βηρυτὸν δὲ Ποσειδῶνι
 (39) καὶ Καβείροις Ἀγρόταις τε καὶ Ἀλιεῦσιν, οἳ καὶ τὰ 5
 τοῦ Πόντου λείψανα εἰς τὴν Βηρυτὸν ἀφιέρωσαν.
 36. πρὸ δὲ τούτων θεὸς Ταυθὸς μιμησάμενος τῶν
 συνόντων θεῶν ὄψεις, Κρόνου τε καὶ Λαγῶνος καὶ
 τῶν λοιπῶν, διετύπωσεν τοὺς ἱεροὺς τῶν στοιχείων
 χαρακτῆρας. ἐπενόησε δὲ καὶ τῷ Κρόνῳ παράσημα 10
 βασιλείας ὄμματα τέσσαρα ἐκ τῶν ἐμπροσθίων καὶ
 ὀπισθίων μερῶν, *** δύο δὲ ἡσυχῇ μόντα, καὶ ἐπὶ
 τῶν ὤμων πτερὰ τέσσαρα, δύο μὲν ὡς ἱπτάμενα, δύο
 δὲ ὡς ὑφειμένα. 37. τὸ δὲ σύμβολον ἦν, ἐπειδὴ
 Κρόνος κοιμώμενος ἐβλεπε, καὶ ἐγρηγορῶς ἐκοιμᾶτο 15
 καὶ ἐπὶ τῶν πτερῶν ὁμοίως, ὅτι ἀναπαυόμενος ἱπτατο
 καὶ ἱπτάμενος ἀνεπαύετο. τοῖς δὲ λοιποῖς θεοῖς δύο
 ἐκάστῳ πτερώματα ἐπὶ τῶν ὤμων, ὡς ὅτι δὴ συνί-
 πταντο τῷ Κρόνῳ. καὶ αὐτῷ δὲ πάλιν ἐπὶ τῆς κε-
 φαλῆς πτερὰ δύο, ἐν ἐπὶ τοῦ ἡγεμονικωτάτου νοῦ 20
 καὶ ἐν ἐπὶ τῆς αἰσθησεως. 38. ἐλθὼν δὲ ὁ Κρόνος
 εἰς νότου χώραν ἄπασαν τὴν Αἴγυπτον ἔδωκε θεῷ
 Ταυθῷ, ὅπως βασιλείον αὐτῷ γένηται. ταῦτα δὲ
 (φησι) πρῶτοι πάντων ὑπεμνηματίσαντο οἱ ἑπτὰ Συ-
 δὲκ παῖδες Κάβειροι, καὶ ὁ ἴδιος αὐτῶν ἀδελφὸς 25
 Ἀσκληπιὸς, ὡς αὐτοῖς ἐνετείλατο θεὸς Ταυθός.
 39. ταῦτα πάντα ὁ Θαβίων, ὃς πάμπρωτος τῶν ἀπ’
 αἰῶνος γεγονότων Φοινίκων ἱεροφάντης ἀλληγορή-
 σας, τοῖς τε φυσικοῖς καὶ κοσμικοῖς πάθεσιν ἀναμί-
 ξας, παρέδωκε τοῖς ὀργεῶσι καὶ τελετῶν κατάρχουσι 30
 προφήταις· οἳ δὲ τὸν τυφὸν αὐξεῖν ἐκ παντὸς ἐπι-
 νοοῦντες τοῖς αὐτῶν διαδόχοις παρέδωσαν καὶ τοῖς

ἐπεισάκτοις ὧν εἷς ἦν καὶ Εἰσίριος τῶν τριῶν γραμ-
μάτων εὐρετῆς, ἀδελφὸς Χνᾶ τοῦ [πρώτου] μετονο-
μασθέντος Φοίνικος.”

40. Εἰθ' ἐξῆς αὐθις ἐπιλέγει

5 “Οἱ δὲ Ἕλληνες εὐφυῖα πάντας ὑπερβαλλόμενοι
τὰ μὲν πρῶτα πλεῖστα ἐξειδιώσαντο, εἶτα καὶ τοῖς προ-
κοσμῆμασι ποικίλως ἐξετραγώδησαν, ταῖς τε τῶν μύ-
θων ἡδοναῖς θέλγειν ἐπινοοῦντες παντοίως ἐποίκιλ-
λον. ἔνθεν Ἡσίοδος οἷ τε κυκλικὸν περιηχημένοι
10 θεογονίας καὶ γιγαντομαχίας καὶ Τιτανομαχίας ἐπλα-
σαν ἰδίας καὶ ἔκτομάς, οἷς συμπεριφερόμενοι ἐξενί-
κησαν τὴν ἀλήθειαν. 41. σύντροφοι δὲ τοῖς ἐκεί-
νων πλάσμασιν αἱ ἀκοαὶ ἡμῶν γενόμεναι, καὶ προ- (40)
ληφθεῖσαι πολλοῖς αἰῶσιν, ὡς παρακαταθήκην φυ- [26]
15 λάσσουσιν ἢ παρεδέξαντο μυθοποιίαν, καθάπερ καὶ
ἀρχόμενος εἶπον, ἥτις συνεργηθεῖσα χρόνῳ δυσεξί-
τητον αὐτῆς τὴν κατοχὴν εἰργασται, ὥστε τὴν μὲν
ἀλήθειαν δοκεῖν λῆρον, τὸ δὲ τῆς ἀφηγησεως νόθου
ἀλήθειαν.”

20 42. Ταῦτα ἀπὸ τῆς Σαγγουνιάθωνος προκείσθω
γραφῆς, ἐρμηνευθείσης μὲν ὑπὸ Φίλωνος τοῦ Βυ-
βλίου, δοκιμασθείσης δὲ ὡς ἀληθοῦς ὑπὸ τῆς Πορ-
φυρίου τοῦ φιλοσόφου μαρτυρίας. ὁ δ' αὐτὸς ἐν τῷ^b
περὶ Ἰουδαίων συγγράμματι εἶτι καὶ ταῦτα περὶ τοῦ
25 Κρόνου γράφει

43. “Ταυθὸς, ὃν Αἰγύπτιοι Θεὸν προσαγορεύ-
ουσι, σοφία διενεγκῶν παρὰ τοῖς Φοίνιξι, πρῶτος τὰ
κατὰ τὴν θεοσέβειαν ἐκ τῆς τῶν χυδαίων ἀπειρίας
εἰς ἐπιστημονικὴν ἐμπειρίαν διέταξεν. ὧ μετὰ γενεᾶς
30 πλείους θεὸς Σουρμουβηλὸς Θεουρῶ τε ἢ μετονομα-
σθεῖσα Εὐσαρδὶς ἀκολουθήσαντες κεκρυμμένην τοῦ

Ταυθοῦ καὶ ἀλληγορίαις ἐπεσκιασμένην τὴν θτολο-
γίαν ἐφώτισαν.”

44. Καὶ μετὰ βραχέα φησὶν

“Ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς ἐν ταῖς μεγάλαις συμ-
φοραῖς τῶν κινδύνων ἀντὶ τῆς πάντων φθορᾶς τὸ 5
ἠγαπημένον τῶν τέκνων τοὺς κρατοῦντας ἢ πόλεως
ἢ ἔθνοους εἰς σφαγὴν ἐπιδιδόναι, λύτρον τοῖς τιμω-
ροῖς δαίμοσι· κατεσφάττοντο δὲ οἱ διδόμενοι μυστι-
κῶς. Κρόνος τοίνυν, ὃν οἱ Φοίνικες Ἴηλον προσαγο-
ρεῦουσι, βασιλεύων τῆς χώρας, καὶ ὕστερον μετὰ τὴν 10
τοῦ βίου τελευτὴν εἰς τὸν τοῦ Κρόνου ἀστέρα κα-
θιερωθεὶς, ἐξ ἐπιχωρίας νύμφης Ἀνωβρετ λεγομέ-
νης υἷον ἔχων μονογενῆ, (ὄν· διὰ τοῦτο Ἰεδοῦδ ἐκά-
λουν, τοῦ μονογενοῦς οὕτως ἔτι καὶ νῦν καλουμένου
παρὰ τοῖς Φοίνιξι) κινδύνων ἐκ πολέμου μεγίστων 15
κατειληφῶτων τὴν χώραν, βασιλικῶ κοσμήσας σχήματι
τὸν υἷον βωμόν τε κατασκευάσας ἄσμενος κατέθυσεν.”

45. Ὁ δ’ αὐτὸς πάλιν περὶ τῶν Φοινίκων στοι-
χειῶν ἐκ τῶν Σαγχουνιάθωνος μεταβαλὼν θεῶ ὁποῖά
φησι περὶ τῶν ἐρπυστικῶν καὶ ἰοβόλων θηρίων, ἃ 20
δὴ χρῆσιν μὲν ἀγαθὴν ἀνθρώποις οὐδεμίαν συντελεῖ,
φθορὰν δὲ καὶ λύμην οἷς ἂν τὸν δυσάλθῃ καὶ χαλε-
πὸν ἰὸν ἐγγρίμψειεν ἀπεργάζεται. γράφει δὲ καὶ
ταῦτα πρὸς λέξιν ὧδέ πως λέγων

46. “Τὴν μὲν οὖν τοῦ δράκοντος φύσιν καὶ τῶν 25
(41) ὄφεων αὐτὸς ἐξεθείασεν ὁ Ταυθὸς, καὶ μετ’ αὐτὸν
αὐθις Φοίνικές τε καὶ Αἰγύπτιοι· πνευματικώτατον
γὰρ τὸ ζῶον πάντων τῶν ἐρπετῶν καὶ πυρῶδες ὑπ’
αὐτοῦ παρεδόθη· παρ’ ὃ καὶ τάχος ἀνυπέρβλητον
διὰ τοῦ πνεύματος παρίστησι, χωρὶς ποδῶν τε καὶ 30
χειρῶν ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἐκτοσθεν, δι’ ὧν τὰ λοιπὰ
ζῶα τὰς κινήσεις ποιεῖται· καὶ ποικίλων σχημάτων

τύπους ἀποτελεῖ, καὶ κατὰ τὴν πορείαν ἐλικοειδεῖς ἔχει τὰς ὁρμὰς ἐφ' ὃ βούλεται τάχος. 47. καὶ πολυχρονιώτατον δέ ἐστιν, οὐ μόνον τε ἐκδύομενον τὸ γῆρας νεάζειν, ἀλλὰ καὶ αὐξήσιν ἐπιδέχεσθαι μείζονα ^b
⁵ κέφυκε· καὶ ἐπειδὴν τὸ ὠρισμένον μέτρον πληρώσῃ, εἰς ἑαυτὸν ἀναλίσκεται, ὡς ἐν ταῖς ἱεραῖς ὁμοίως αὐτὸς ὁ Ταυθὸς κατέταξε γραφαῖς. διὸ καὶ ἐν ἱεροῖς τοῦτο τὸ ζῶον καὶ ἐν μυστηρίοις συμπαραελλήπται.
 48. εἴρηται δὲ ἡμῖν περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις Ἐθωθιδῶν ὑπομνήμασιν ἐπὶ πλείον· ἐν οἷς κατασκευάζεται ὅτι ἀθάνατον εἶη, καὶ ὡς εἰς ἑαυτὸν ἀναλύεται, ὡσπερ πρόκειται· οὐ γὰρ θνήσκει ἰδίῳ θανάτῳ, εἰ μὴ βία τινὶ πληγῆν, τοῦτο τὸ ζῶον. Φοίνικες ^c
¹⁵ δὲ αὐτὸ ἀγαθὸν δαίμονα καλοῦσιν· ὁμοίως καὶ Αἰγύπτιοι κνήφ ἐπονομάζουσι· προστιθέασι δὲ αὐτῷ ἱέρακος κεφαλὴν, διὰ τὸ πρακτικὸν τοῦ ἱέρακος.
 49. καὶ φησιν ὁ Ἐπήεις ἀλληγορῶν, (ὁ ὀνομασθεὶς παρ' αὐτοῖς μέγιστος ἱεροφάντης καὶ ἱερογραμματεὺς, ὃν μετέφρασεν Ἄρειος Ἡρακλεοπολίτης) κατὰ λέξιν ^e
²⁰ οὕτως· τὸ πρῶτον ὃν θειότατον ὄφιν ἐστὶν ἱέρακος ^[27] ἔχων μορφὴν, ἄγαν ἐπίχαρις· ὅς εἰ ἀναβλέψειε, φω- ^d
 τὸς τὸ πᾶν ἐπλήρου ἐν τῇ πρωτογόνῳ χώρᾳ αὐτοῦ· εἰ δὲ καμνύσειε, σκότος ἐγένετο, 50. ἔμφασιν διδούς ὁ Ἐπήεις ὅτι καὶ διάπυρόν ἐστι διὰ τοῦ φάναι
²⁵ 'διηγύασε'· φωτὸς γὰρ ἰδιὸν ἐστὶ τὸ διαυγᾶσαι. παρὰ Φοινίκων δὲ καὶ Φερεκύδης λαβὼν τὰς ἀφορμὰς ἐθεολόγησε περὶ τοῦ π.ρ' αὐτῷ λεγομένου Ὀφίονος θεοῦ καὶ τῶν Ὀφιονιδῶν, περὶ ὧν αὐθις λέξομεν.
 51. ἔτι μὲν οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐννοίας τὸν
³⁰ κόσμον γράφοντες περιφερῆ κύκλον ἀεροειδῆ καὶ πυρῶπὸν χαράσσουσι, καὶ μέσα τεταμένον ὄφιν ἱερακόμορφον· καὶ ἐστὶ τὸ πᾶν σχῆμα ὡς τὸ παρ' ἡμῖν

(42) θῆτα· τὸν μὲν κύκλον κόσμον μηνύοντες, τὸν δὲ μέ-
 σου ὄφιν συνεκτικὸν τούτου ἀγαθὸν δαίμονα σημαί-
 νοντες. 52. καὶ Ζωροάστρης δὲ ὁ μάγος ἐν τῇ ἱερᾷ
 συναγωγῇ τῶν Περσικῶν φησι κατὰ λέξιν ὁ δὲ θεὸς
 ἐστὶ κεφαλὴν ἔχων ἰέρακος. οὗτός ἐστιν ὁ πρῶτος 5
 ἄφθαρτος, ἀίδιος, ἀγέννητος, ἀμερῆς, ἀνομοιότατος,
 ἡνίοχος παντὸς καλοῦ, ἀδωροδόκητος, ἀγαθῶν ἀγα-
 θώτατος, φρονίμων φρονιμώτατος· ἐστὶ δὲ καὶ πατὴρ
 εὐνομίας καὶ δικαιοσύνης, ἀντοδίδακτος, φυσικὸς,
 καὶ τέλειος, καὶ σοφὸς, καὶ ἱεροῦ φυσικοῦ μόνος ἐν- 10
^b ρετής· τὰ δ' αὐτὰ καὶ Ὀστάνης φησὶ περὶ αὐτοῦ ἐν
 τῇ ἐπιγραφομένῃ Ὀκτατεύχῳ.”

53. Πάντες δὲ τὰς ἀφορμὰς παρὰ Ταυθοῦ λαβόντες
 ἐφυσιολόγησαν, ὡσπερ πρόκειται. καὶ τὰ μὲν πρῶτα
 στοιχεῖα τὰ διὰ τῶν ὄψεων ναοὺς κατασκευασάμενοι 15
 ἐν ἀδύτοις ἀφιέρωσαν, καὶ τούτοις ἑορτὰς καὶ θυ-
 σίας ἐπετέλουν καὶ ὄργια, θεοὺς τοὺς μεγίστους νο-
 μίζοντες καὶ ἀρχηγοὺς τῶν ὄλων. τοσαῦτα καὶ περὶ
 τῶν ὄψεων.

54. Ἀλλὰ γὰρ τὰ μὲν τῆς Φοινίκων θεολογίας 20
 τοῦτον περιέχει τὸν τρόπον· ἦν ἀμεταστρεπτὶ φεύ-
 γειν καὶ τῆς τῶν παλαιῶν φρενοβλαβείας τὴν ἰασιν
^c μεταδιώκειν ὁ σωτήριος εὐαγγελίζεται λόγος. 55. ὅτι
 δὲ μὴ μῦθοι ταῦτα καὶ ποιητῶν ἀναπλάσματα λανθά-
 νουσάν τινα ἐν ὑπονοίαις ἔχοντα θεωρίαν τυγχάνει, 25
 σοφῶν δὲ καὶ παλαιῶν, ὡς ἂν αὐτοὶ φαίεν, θεολόγων
 ἀληθεῖς μαρτυραὶ, τὰ καὶ ποιητῶν ἀπάντων καὶ λο-
 γογράφων πρεσβύτερα περιέχουσαι, τό τε πιστὸν τῶν
 λόγων ἐπαγόμεναι ἀπὸ τῆς εἰσέτι δεῦρο ἐν ταῖς κατὰ
 Φοινίκην πόλεσί τε καὶ κώμαις κρατούσης τῶν θεῶν 30
^d προσηγορίας τε καὶ ἱστορίας, τῶν τε παρ' ἐκάστοις
 ἐπιτελουμένων μυστηρίων, δῆλον ἂν εἴη, ὡς μηκέτι

χρῆναι τούτων βιαίους ἀνιχνεύειν φυσιολογίας, σαφῆ τὸν ἐξ αὐτῶν ἔλεγχον ἐπιφερομένων τῶν πραγμάτων. τοιαύτη μὲν οὖν ἡ Φοινίκων θεολογία· ὧρα δὲ μεταβάνας καὶ τὰ Αἰγυπτίων ἐπιθεωρήσαι.

BIBAION ΔΕΤΤΕΡΟΝ.

[28]
(48)

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Τὰ μὲν δὴ τῆς Φοινίκων θεολογίας τὸν προειρη-
 μένον περιέχει τρόπον· ἦν ἀμεταστρεπτι φεύγειν καὶ
 τῆς τῶν παλαιῶν φρενοβλαβείας τὴν ἴασιν μεταδιώ-
 10 κειν ὁ σωτήριος εὐαγγελίζεται λόγος. 2. ὅτι δὲ μὴ
 μῦθοι ταῦτα καὶ ποιητῶν ἀναπλάσματα λαυθάνου-
 σάν τινα ἐν ὑπονοίαις ἔχοντα θεωρίαν τυγχάνει, σο-
 φῶν δὲ καὶ παλαιῶν, ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν, θεολόγων (44)
 ἀληθεὶς μαρτυραὶ, τὰ καὶ ποιητῶν ἀπάντων καὶ λο-
 15 γογράφων πρεσβύτερα περιέχουσαι, τό τε πιστὸν τῶν
 λόγων ἐπαγόμεναι ἀπὸ τῆς εἰσέτι δεῦρο ἐν ταῖς κατὰ
 Φοινίκην πόλεσσι τε καὶ κώμαις κρατούσης τῶν θεῶν
 προσηγορίας τε καὶ ἱστορίας, τῶν τε παρ' ἐκάστοις
 ἐπιτελουμένων μυστηρίων, δῆλον ἂν εἴη ἀπὸ τε τῆς
 20 τῶν λοιπῶν συγγραφέων καὶ δὴ καὶ τῶν νομιζομέ-
 νων θεολόγων ὁμολογίας, δι' ἧς ἐμαρτύρησαν τοὺς
 παλαιούς καὶ πρώτους τὰ περὶ θεῶν συστησαμένους
 μὴδὲν εἰς φυσικὰς ἀναφέρειν τροπολογίας, μὴδ' ἄλ-
 ληγορεῖν τοὺς περὶ θεῶν μύθους, ἐπὶ μόνῃς δὲ τῆς
 25 λέξεως φυλάττειν τὰς ἱστορίας. 3. ταῦτα γὰρ αἱ προ-
 παρατεθεῖσαι τῶν εἰρημένων ἐδήλουν φωναὶ, ὡς μη-
 κέτι χρῆναι τούτων βιαίους ἀνιχνεύειν φυσιολογίας,
 σαφῆ τὸν ἐξ αὐτῶν ἔλεγχον ἐπιφερομένων τῶν πραγ-
 μάτων.

4. Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ Φοινίκων θεολογία. ὦρα δὲ μεταβάοντας καὶ τὰ Αἰγυπτίων ἐπιθεωρῆσαι, εἰς τὸ κατανοῆσαι ἀκριβῶς καὶ συνιδεῖν ἐξητασμέ-
 νως εἰ μὴ κεκριμένη καὶ εὐλογος συνέστηκεν ἡμῖν ἢ
 ἐξ αὐτῶν ἀναχώρησις, οὐδ' ἄλλως ἢ διὰ μόνης τῆς 5
 εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως, πρῶτιστα πάντων αὐτοῖς
 Αἰγυπτίοις, εἶτα δὲ καὶ τοῖς τὰ ἴσα φρονοῦσιν αὐτοῖς
 κατορθομένη. 5. πᾶσαν μὲν οὖν τὴν Αἰγυπτιακὴν
 ἱστορίαν εἰς πλάτος τῆς Ἑλλήνων μετέληφε φωνῆς
 ἰδίως τε τὰ περὶ τῆς κατ' αὐτοὺς θεολογίας Μανε- 10
 θῶς ὁ Αἰγύπτιος ἐν τε ἢ ἔγραψεν ἱερᾶ βίβλω καὶ
 ἐν ἑτέροις αὐτοῦ συγγράμμασι. 6. πλὴν ἀλλὰ καὶ
 Διόδωρος ὁ πρόσθεν ἡμῖν μνημονευθεὶς, ἐκ πλειό-
 νων τὰς ἱστορίας ἀναλεξάμενος καὶ ὡς ἐνι μάλιστα
 [29] τὰ παρ' ἑκάστοις ἔθνεσιν ἀπηκριβωκῶς, ἐπιφανῆς 15
 ἀνὴρ καὶ δόξαν οὐ μικρὰν παιδείας παρὰ πᾶσι τοῖς
 φιλολόγοις κτησάμενος, καὶ δὴ καὶ πᾶσαν τὴν πα-
 λαιὰν συναγαγὼν ἱστορίαν, συνάψας τε τὰ πρῶτα
 τοῖς ἐξῆς πράγμασι, τὴν καταρχὴν τῆς ὅλης ἐποιή-
 σατο πραγματείας ἀπὸ τῆς κατ' Αἰγυπτίους θεολο- 20
 γίας ἀφ' ἧς ἡγοῦμαι κρείττον εἶναι ποιήσασθαι τὴν
 τῶν προκειμένων παράθεσιν, ὡς ἂν μᾶλλον οὔσης
 γνωριμωτέρας τοῖς Ἑλλησι τῆς τούτου γραφῆς. ἱστο-
 ρεῖ δ' οὖν ταῦτα πρὸς λέξιν

(45) I. "Φασὶ τοίνυν Αἰγύπτιοι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς 25
 τῶν ὄλων γένεσιν πρῶτους ἀνθρώπους γενέσθαι
 κατὰ τὴν Αἰγυπτὸν διὰ τε τὴν εὐκρασίαν τῆς χώρας
 b καὶ διὰ τὴν φύσιν τοῦ Νείλου. τοῦτον γὰρ πολύγο-
 νον ὄντα καὶ τὰς τροφὰς αὐτοφυεῖς παρεχόμενον
 ὁαδίως ἐκτρέφειν τὰ ζωογονηθέντα. — 2. τοὺς δὲ 30

θεοὺς ἀνθρώπους μὲν ὑπάρξαι θνητοὺς, διὰ δὲ σύν-
 εσιν καὶ κοινὴν ἀνθρώπων εὐεργεσίαν τυχεῖν τῆς
 ἀθανασίας, ὧν ἐνίοις καὶ βασιλεῖς γενέσθαι. μεθερ-
 μνηνομένων δὲ αὐτῶν τινὰς μὲν ὁμωνύμους ὑπάρ-
 5 χειν τοῖς οὐρανόις, τινὰς δὲ ἰδίαν ἐσχηκέναι προση-
 γορίαν, Ἥλιόν τε καὶ Κρόνον καὶ Ῥεῖαν, ἔτι δὲ καὶ
 Δία τὸν ὑπὸ τινῶν Ἄμμωνα προσαγορευόμενον, πρὸς c
 δὲ τούτοις Ἥραν καὶ Ἥφαιστον, ἔτι δὲ Ἐστίαν, καὶ
 τελευταῖον Ἐρμῆν. 3. καὶ πρῶτον μὲν Ἥλιον βασι-
 10 λεῦσαι τῶν κατ' Αἴγυπτον, ὁμώνυμον ὄντα τῷ κατ'
 οὐρανὸν ἄστρῳ. ἐνιοὶ δὲ τῶν ἱερέων φασὶ πρῶτον
 Ἥφαιστον βασιλεῦσαι, πρὸς εὐρετὴν γενόμενον.
 4. μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Κρόνον ἄρξαι, καὶ γήμαντα
 τὴν ἀδελφὴν Ῥεῖαν γεννήσαι κατὰ μὲν τινὰς τὸν Ὀσι-
 15 ριν καὶ τὴν Ἴσιν, κατὰ δὲ τοὺς πλείστους Δία τε καὶ
 Ἥραν, οὓς δι' ἀρετὴν βασιλεῦσαι τοῦ σύμπαντος
 κόσμου. 5. ἐκ δὲ τούτων γενέσθαι πέντε θεοὺς, d
 Ὀσιριν καὶ Ἴσιν καὶ Τυφῶνα, Ἀπόλλωνα τε καὶ
 Ἀφροδίτην. καὶ τὸν μὲν Ὀσιριν εἶναι τὸν Διόνυσον,
 20 τὴν δὲ Ἴσιν τὴν Δήμητρα. ταύτην δὲ γήμαντα τὸν
 Ὀσιριν καὶ τὴν βασιλείαν διαδεξάμενον πολλὰ πράξαι
 πρὸς εὐεργεσίαν τοῦ κοινοῦ· 6. κτίσαι τε πόλιν ἐν
 τῇ Θηβαίδι ἑκατόμυλον, ἣν τινὰς μὲν Διὸς πόλιν,
 ἐνίοις δὲ Θήβας προσεῖπειν. — ἰδρῦσάσθαι δὲ καὶ
 25 ἱερὸν τῶν γονέων, Διὸς τε καὶ Ἥρας, καὶ τῶν ἄλλων
 δὲ θεῶν ναοὺς χρυσοῦς, ὧν ἐκάστῳ τιμὰς ἀπονεῖμαι,
 καὶ καταστῆσαι τοὺς ἐπιμελομένους ἱερεῖς· 7. εὐρε-
 τὴν δὲ γενέσθαι τὸν Ὀσιριν τῆς ἀπέλου, πρῶτόν τε
 φιλῶ χρῆσασθαι, καὶ διδάξαι τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους
 30 τὴν γεωργίαν. 8. τιμᾶσθαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ μάλιστα (46)
 πάντων τὸν Ἐρμῆν διαφόρῳ φύσει κεχορηγημένον
 πρὸς ἐπίνοιαν τῶν δυναμένων ὠφελῆσαι τὸν κοινὸν

βίον. — εὑρετὴν τε γὰρ αὐτὸν γενέσθαι τῶν γραμμάτων καὶ θυσίας θεῶν διατάξασθαι, λύραν τε εὑρεῖν, καὶ τοὺς Ἑλληνας διδάξαι τὴν περὶ τούτων ἑρμηνείαν· ἀφ' οὗπερ αὐτὸν Ἑρμοῦν ὀνομασθῆναι. 9. τοῦτον δὲ καὶ τῆς ἐλαίας τὸ φυτόν εὑρεῖν. τὸν δὲ 5 Ὅσιριν ἐπελθόντα πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπὶ μὲν ^b Φοινίκης καταστήσαι Βούσιριν, κατὰ δὲ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ Λιβύην Ἄνταλον. αὐτὸν δὲ ἐπιστρατεῦσαι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃν φασιν εὑρετὴν τοῦ φυτοῦ τῆς δάφνης γενέσθαι. 10. συστρα- 10 τεῦσαι δὲ τῷ Ὅσιριδι τοὺς δύο υἱοὺς, Ἄνουβιν τε καὶ Μακεδόνα, παραλαβεῖν δὲ καὶ τὸν Πᾶνα διαφερόντως ὑπ' Αἰγυπτίων τιμώμενον, οὗ καὶ ἐπώνυμον εἶναι τὴν Πανὸς πόλιν. ὄντι δὲ αὐτῷ περὶ τὴν Ταφόσιριν ἀχθῆναι τὸ τῶν Σατύρων γένος. 11. φιλό- 15 ^c μουσον δὲ ὄντα περιάγειν πλήθος μουσουργῶν, ἐν ^[80] οἷς παρθένους ἐννέα δυναμένας ἄδειν καὶ ἄλλα πεπαιδευμένας, τὰς παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ὀνομαζομένας Μούσας, ὧν ἡγεῖσθαι τὸν Ἀπόλλωνα. 12. παντὸς δὲ ἔθνους ὡς θεὸν ἀποδεχομένου τὸν Ὅσιριν διὰ τὰς 20 εὐεργεσίας πανταχοῦ μνημεῖα ἑαυτοῦ καταλιπεῖν, 13. κτίσαι δὲ καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας ἐν Ἰνδοῖς. 14. ἐπελθεῖν δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὴν Φρυγίαν ἔθνη, καὶ περαιωθῆναι κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον εἰς τὴν Εὐρώπην. καὶ Μακεδόνα μὲν τὸν υἱὸν ἀπολι- 25 ^d πεῖν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, Τριπτολέμῳ δὲ ἐπιτρέψαι τὰς κατὰ τὴν Ἀττικὴν γεωργίας. 15. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς μεταστάντα τυχεῖν ὑπὸ Ἰσιδος καὶ Ἑρμοῦ ἱερῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν θεοῖς τιμῶν. τούτους δὲ καὶ τελετὰς 30 καταδειξαι καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ μυστικῶς εἰσηγήσασθαι. 16. ἀναιρεθῆναι δὲ αὐτὸν ὑπὸ Τυφῶ-

νος τοῦ ἀδελφοῦ, πονηροῦ καὶ ἀσεβοῦς ὄντος· ὃν
 διελόντα τὸ σῶμα τοῦ φονευθέντος εἰς ἕξ καὶ εἰ-
 κοσι μέρη δοῦναι τῶν συνεπιτιθεμένων ἐκάστῳ με-
 ρίδα, βουλόμενον ἅπαντας μετασχεῖν τοῦ μύσου.
 5 17. τὴν δὲ Ἴσιν ἀδελφὴν οὖσαν Ὀσίριδος καὶ γυναῖκα
 μετελθεῖν τὸν φόνον, συναγωνιζομένου τοῦ παιδὸς
 αὐτῆς Ὄρου. ἀνελοῦσαν δὲ τὸν Τυφῶνα καὶ τοὺς
 συμπράξαντας παρὰ τὴν νῦν Ἀνταίου κάμην καλου- (47)
 μένην βασιλευσαι τῆς Αἰγύπτου. 18. εὐροῦσαν δὲ
 10 πάντα τὰ μέρη τοῦ σώματος πλὴν τῶν αἰδοίων τοῦ
 Ὀσίριδος ἐκάστῳ μέρει περιπλάσαι λέγουσιν αὐτὴν
 τύπον ἀνθρωποειδῆ, παραπλήσιον Ὀσίριδι τὸ μέγε-
 θος, ἕξ ἀρωμάτων καὶ κηροῦ, καὶ παραδοῦναι τοῖς
 ἱερεῦσι καθ' ὅλης τῆς Αἰγύπτου τιμᾶν. καθιερωῶσαι
 15 δὲ καὶ τῶν γινομένων παρ' αὐτοῖς ζῶων ἐν ὁποῖον
 ἂν βουληθῶσιν. 19. τοὺς δὲ ταύρους τοὺς ἱεροῦς
 τὸν τε ὀνομαζόμενον Ἄπιν καὶ τὸν Μνεῦιν Ὀσίριδι
 καθιερωθῆναι, καὶ τούτους σέβεσθαι καθάπερ θεοὺς
 κοινῇ καταδειχθῆναι πᾶσιν Αἰγυπτίοις. ταῦτα γὰρ
 20 τοῖς εὐροῦσι τὸν τοῦ σίτου καρπὸν συνεργῆσαι πρὸς
 τὸν σπόρον καὶ τὰς κοινὰς γεωργίας. 20. ὁμόσαι δὲ
 τὴν Ἴσιν μηδενὸς ἀνδρὸς ἔτι συνουσίαν προσδέξα-
 σθαι· μεταστᾶσαν δὲ καὶ αὐτὴν ἕξ ἀνθρώπων τυ-
 χεῖν ἀθανάτων τιμῶν καὶ ταφῆναι κατὰ τὴν Μέμ-
 25 φιν. 21. τὰ μὲν οὖν ἀνευρεθέντα τοῦ Ὀσίριδος μέρη
 ταφῆς ἀξιοθῆναι φασὶ τὸν εἰρημένον τρόπον· τὸ δὲ
 αἰδοῖον ὑπὸ μὲν Τυφῶνος εἰς τὸν ποταμὸν ριφῆναι
 λέγουσιν, ὑπὸ δὲ τῆς Ἴσιδος οὐδὲν ἦρτον τῶν ἄλλων
 ἀξιοθῆναι τιμῶν ἰσοθέων. 22. ἐν τε γὰρ τοῖς ἱεροῖς
 30 εἰδῶλον αὐτοῦ κατασκευάσασαν τιμὰς καταδείξαι καὶ
 τελετὰς καὶ τὰς θυσίας τὰς τῷ θεῷ τούτῳ γινομένας
 ἐντιμοτάτας ποιῆσαι. διὸ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἕξ Αἰ-

γύπτου παρειληφότας τὰ περὶ τοὺς ὄργιασμοὺς καὶ
 α τὰς Διονυσιακὰς ἐθρτὰς τιμᾶν τοῦτο τὸ μῦθον ἐν
 τοῖς μυστηρίοις καὶ ταῖς τοῦ θεοῦ τούτου τελεταῖς
 τε καὶ θυσίαις, ὀνομάζοντας αὐτὸ φαλλόν. 23. τοὺς
 δὲ λέγοντας ἐν Θήβαις ταῖς Βοιωτικαῖς γεγενῆσθαι τὸν 5
 θεὸν ἐκ Σεμέλης καὶ Διὸς σχεδιάζειν. Ὀρφέα γὰρ
 εἰς Αἴγυπτον παραβαλόντα καὶ μετασχόντα τῆς τελε-
 τῆς καὶ τῶν Διονυσιακῶν μυστηρίων μεταλαβεῖν,
 τοῖς τε Καδμείοις φίλον ὄντα καὶ τιμημένον ὑπ'
 αὐτῶν μεταθεῖναι τοῦ θεοῦ τὴν γένεσιν ἐκείνοις χα- 10
 ριζόμενον, τοὺς δὲ ὄχλους τὰ μὲν διὰ τὴν ἄγνοιαν,
 τὰ δὲ διὰ τὸ βούλεσθαι τὸν θεὸν Ἑλληνα ὀνο-
 μάζεσθαι, προσδέξασθαι προσηνωῶς τὰς τελετὰς καὶ
 τὰ μυστήρια. 24. ἀφορμὰς δὲ ἔχει τὸν Ὀρφέα
 πρὸς τὴν μετάθεσιν τῆς τοῦ θεοῦ γενέσεως καὶ τελε- 15
 τῆς τοιαύτας· Κάδμον ἐκ Θηβῶν ὄντα τῶν Αἴγυ-
 (48) πτίων γεννηῆσαι σὺν ἄλλοις τέκνοις καὶ Σεμέλην· ταύ-
 την δὲ ὑφ' ὅτου δήποτε φθαρεῖσαν ἐγκυον γενέσθαι,
 καὶ τεκεῖν ἐπτά μηνῶν διελθόντων βρέφος οἷον περ
 οὐ κατ' Αἴγυπτον τὸν Ὀσίριν γεγενῆσθαι νομίζουσι· 20
 [31] 25. τὸν δὲ Κάδμον τελευτῆσαν τὸ βρέφος χρυσῶσαι,
 καὶ τὰς καθηκούσας αὐτῷ ποιήσασθαι θυσίας, ἀνά-
 ψαι δὲ καὶ τὴν γένεσιν εἰς Δία, σεμνύνοντα τὸν Ὀσί-
 ριν, καὶ τῆς φθαρείσης τὴν διαβολὴν ἀφαιρούμενον.
 διὸ καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐκδοθῆναι λόγον ὡς ἡ 25
 Κάδμου θυγάτηρ Σεμέλη τέτοκεν ἐκ Διὸς Ὀσίριν.
 ' b 26. ἔπειτα παρελθόντων τῶν μυθογράφων ἐμπλήσαι
 τὸ θέατρον, καὶ τοῖς ἐπιγινόμενοις ἰσχυρὰν πίστιν
 καὶ ἀμετάθετον γενέσθαι. καθόλου δὲ φασὶ τοὺς
 Ἑλληνας ἐξειδιάζεσθαι τοὺς ἐπιφανεστάτους Αἴγυπτίων 30
 ἡρώας τε καὶ θεούς. 27. καὶ γὰρ Ἡρακλέα τὸ γένος
 Αἰγύπτιον ὄντα δι' ἀνδρείαν ἐπελθεῖν πολλὴν τῆς

οίκουμένης. ἐξοικειοῦσθαι δὲ αὐτὸν τοὺς Ἕλληνας, καὶ μὴν ἕτερον ὄντα τοῦ ἐξ Ἀλκμήνης παρ' Ἑλλησιν ὕστερόν ποτε γενομένου. 28. φασὶ δὲ καὶ τὸν Περσέα γενέσθαι κατὰ τὴν Αἴγυπτον, καὶ τῆς Ἰσιδος τὴν
 5 γένεσιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς Ἄργος μεταφέρεσθαι, μυθολογούντων αὐτὴν εἶναι Ἰῶ, τὴν εἰς βοδὸς τύπον μεταμορφωθείσαν. τὴν αὐτὴν δὲ τοὺς μὲν Ἴσιν, τοὺς δὲ Διμήτρα, τοὺς δὲ Θεσμοφόρον, ἄλλους δὲ Σελήνην, καὶ ἄλλους Ἦραν νομίζειν. 29. τὸν δὲ Ὀσιριν
 10 τοὺς μὲν Σάραπιν, τοὺς δὲ Διόνυσον, τοὺς δὲ Ἴλου-τωνα, τοὺς δὲ Ἄμμωνα, τοὺς δὲ Δία, ἑτέρους δὲ Πᾶνα νομίζειν. 30. εὐρετὴν δὲ γενέσθαι τὴν Ἴσιν φασὶ φαρμάκων πολλῶν καὶ ἰατρικῆς ἐπιστήμης· εὐ-
 15 ρεῖν δὲ καὶ τὸ τῆς ἀθανασίας φάρμακον, δι' οὗ τὸν υἱὸν Ὄρον ὑπὸ τῶν Τιτάνων ἐπιβουλευθέντα, καὶ νεκρὸν εὐρεθέντα καθ' ὕδατος, μὴ μόνον ἀναστῆσαι δοῦσαν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀθανασίας ποιῆσαι μεταλαβεῖν. 31. τὸν δὲ Ὄρον ὕστατον ὄντα τῶν θεῶν βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου. μεθερμηνευόμενον
 20 δὲ φασιν αὐτὸν εἶναι τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν τε ἰατρικὴν καὶ μαντικὴν ὑπὸ τῆς μητρὸς Ἰσιδος διδασθέντα διὰ τῶν χρησμῶν καὶ θεραπειῶν εὐεργετεῖν. 32. συμφωνεῖται δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις ὅτι τοῖς περὶ τὸν Δία καὶ τὸν Ὀσιριν θεοῖς κατὰ τὴν Ἰσιδος ἡλικίαν
 25 μεγαλόσωμοί τινες γίγαντες ἐπὶ τὸ τερατῶδες κοσμούμενοι πόλεμον ἤγειραν. νομοθετῆσαι δὲ τοὺς Αἰγυπτίους γαμεῖν ἀδελφᾶς, διὰ τὸ τὴν Ἴσιν τῷ Ὀσί- (49)
 ριδι ἀδελφῶ ὄντι αὐτῆς γαμηθῆναι.”

33. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων ἱστοροῦσι. περὶ
 30 δὲ τῶν ἀφιερωμένων ζώων κατ' Αἴγυπτον τοιοῦτός τις παρ' αὐτοῖς κατέχει λόγος

"Τινὲς μὲν φασι τοὺς ἐξ ἀρχῆς γενομένους θεοὺς, ὀλίγους ὄντας καὶ κατισχυομένους ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἀσεβείας τῶν γηγενῶν ἀνθρώπων, ὁμοιωθῆ-
 ναί τισιν ἀλόγοις ζώοις, καὶ οὕτως διαφυγεῖν ἔπειτα χάριν ἀποδιδόντας τῆς σωτηρίας ἀφιερωῶσαι τὰς φύ-
 β σεις αὐτῶν τῶν ζώων, οἷς ἀφωμοιωθήσαν. 34. οἱ δὲ φασι ἐν ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους συμβολαῖς κα-
 τασκευάσαντας εἰκόνας τῶν ζώων ἃ νῦν τιμῶσι, φο-
 ρεῖν ταύτας τοὺς ἡγεμόνας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τοῦτο γνώρισμα τῆς ἀρχῆς ἔχειν· ἐν δὲ ταῖς κατὰ 10
 τῶν ἐχθρῶν νίκαις, ὡς ἂν αἷτια τὰ ζῷα γενόμενα, ὧν τὰς εἰκόνας ἔφερον, ἀποθεῶσαι. 35. ἕτεροι δὲ τρίτην αἰτίαν φέρουσι, τῆς χρείας ἕνεκα τῶν ζώων φάσκοντες αὐτὰ τετιμῆσθαι. τὴν μὲν γὰρ θήλειαν
 c βοῦν τίκτειν καὶ ἀροῦν, τὰ δὲ πρόβατα τίκτειν καὶ 15
 σκέπην παρέχειν καὶ τὴν διὰ τοῦ γάλακτος καὶ τοῦ τυροῦ τροφήν, τὸν δὲ κύνα συνθηρεύειν ἀνθρώποις καὶ φυλακτικὸν εἶναι· διόπερ τὸν θεὸν τὸν παρ' αὐ-
 τοῖς καλούμενον Ἄνουβιν κυνὸς ἔχειν κεφαλὴν· ἐμφαλίνοντες ὅτι σωματοφύλαξ ἦν τῶν περὶ τὸν Ὄσιριον 20
 καὶ τὴν Ἴσιν. 36. ἔνιοι δὲ φασι τῆς Ἰσιδος προηγου-
 μένους τοὺς κύνας καθ' ὃν καιρὸν ἐξήτει τὸν Ὄσιριον τὰ τε θηρία καὶ τοὺς ἀπανταῶντας ἀπέιργειν. 37. καὶ
 d τὸν μὲν αἰλουρον πρὸς τὰς ἀσπίδας εὔθετον ὑπάρ-
 [32] χειν καὶ τὰ ἄλλα δακετὰ τῶν ἐρπετῶν, τὸν δὲ ἰχνεύ- 25
 μονα τὰ τῶν κροκοδείλων ᾧ συντρίβειν, ἀναιρεῖν τε τοὺς κροκοδείλους πηλῷ κυλιόμενον καὶ ἐπιπη-
 δῶντα κεχηνόσι τοῖς στόμασι, διαφαγόντα τε αὐτῶν τὰ ἐντὸς τῆς κοιλίας νεκροὺς ἀπεργάζεσθαι. 38. τῶν
 δὲ ὀρνέων τὴν μὲν ἰβιν χρησίμην ὑπάρχειν πρὸς τε 30

1 Τινὲς μὲν φασι —] Diodorus 1, 86—89. 83—85.

τούς ὄφεις καὶ τὰς ἀκρίδας καὶ τὰς κάμπας, τὸν δὲ
 ἰέρακα πρὸς τοὺς σκορπίους καὶ κεράστιας, καὶ τὰ
 μικρὰ τῶν δακετῶν θηρίων, καὶ διὰ τὸ συμβάλλε-
 σθαι ταῖς μαντεῖαις· τὸν δ' ἄετὸν διὰ τὸ βασιλικὸν
 εἶναι. 39. τὸν δὲ τράγον φασὶν ἀποτεθεῶσθαι, κα-
 θάπερ καὶ τοῖς Ἑλλήσι τὸν Πρίαπον, διὰ τὸ γεννη-
 τικὸν μόριον· τὸ μὲν γὰρ ζῷον εἶναι τοῦτο κατωφε-
 ρέστατον πρὸς τὰς συνουσίας, τὸ δὲ μόριον τοῦ σώ-
 ματος τὸ τῆς γενέσεως αἰτιον τιμᾶσθαι προσηκόντως,
 ὡς ἂν ἀρχέγονον τῆς τῶν ζῴων φύσεως. καθόλου δὲ (50)
 τὸ αἰδοῦν οὐ τοὺς Αἰγυπτίους μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν
 ἄλλων οὐκ ὀλίγους καθιερωκέναι κατὰ τὰς τελετὰς,
 ὡς αἰτιον τῆς τῶν ζῴων γενέσεως· 40. τοὺς τε ἱε-
 ρεῖς τοὺς παραλαβόντας τὰς πατρικὰς ἱερωσύνας κατ'
 15 Αἴγυπτον τούτῳ τῷ θεῷ μνεῖσθαι. καὶ τοὺς Πᾶνας
 δὲ καὶ τοὺς Σατύρους φασὶν ἕνεκα τῆς αὐτῆς αἰτίας
 τιμᾶσθαι παρὰ ἀνθρώποις· διὸ καὶ τὰς εἰκόνας αὐ-
 τῶν ἀνατιθέναι τοὺς πλείστους ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐντε-
 ταμένας καὶ τῇ τοῦ τράγου φύσει παραπλησίας· τὸ
 20 γὰρ τοι ζῷον τοῦτο παραδίδουσθαι πρὸς τὰς συνου-
 σίας ὑπάρχειν ἐνεργότατον. 41. τοὺς δὲ ταύρους
 τοὺς ἱεροὺς τὸν Ἄπιν καὶ τὸν Μνεῦιν τιμᾶσθαι πα-
 ραπλησίως τοῖς θεοῖς, ἅμα μὲν διὰ τὴν γεωργίαν,
 ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ τὴν εὐρεσιν τῶν καρπῶν αὐτοῖς
 25 ἀνατιθέναι. 42. τοὺς δὲ λύκους τιμᾶσθαι διὰ τὴν
 πρὸς τοὺς κύνας τῆς φύσεως ὁμοιότητα καὶ ἐπεὶ τὸ
 παλαιὸν, φασί, τῆς Ἰσιδος μετὰ τοῦ παιδὸς Ὁρου
 μελλούσης διαγωνίζεσθαι πρὸς Τυφῶνα, παραγενέ-
 σθαι βοηθὸν ἐξ Αἰδου τὸν Ὅσιριν τῷ τέκνῳ καὶ τῇ
 30 γυναικί, λύκῳ τὴν ὄψιν ὁμοιωθέντα. 43. ἕτεροι δὲ λέ-
 γουσιν Αἰθίοπας στρατεύσαντας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον
 ὑπὸ πλήθους λύκων διωχθῆναι· διὸ καὶ Λυκοπολί-

την κληθῆναι τὴν χώραν. τὸν δὲ κροκόδειλον σέβασθαι φασὶ διὰ τὸ μὴ τολμᾶν διανήχεσθαι τὸν Νεῖλον τοὺς ἀπὸ τῆς Ἀραβίας καὶ Λιβύης ληστὰς τῶν κροκοδειλῶν χάριν. 44. φασὶ δὲ τινὰ τῶν παρ' αὐτοῖς βασιλέων διωκόμενον ὑπὸ τῶν ἰδίῳν κυνῶν καταφυγεῖν εἰς τὴν λίμνην, ἔπειτα ὑπὸ κροκοδείλου παραδόξως ἀναληφθέντα εἰς τὸ πέραν ἀπενεχθῆναι. 45. αἰτίας δὲ καὶ ἄλλας φασὶ τινες τῆς τῶν ἀλόγων ζώων τιμῆς. τοῦ γὰρ πλήθους τὸ παλαιὸν ἀφισταμένου τῶν βασιλέων, καὶ συμφρονοῦντος εἰς τὸ μηκέτι βασιλεύεσθαι, ἐπινοῆσαι τινὰ διάφορα σεβάσματα αὐτοῖς τῶν ζώων παρασχεῖν, ὅπως ἐκάστων τὸ μὲν παρ' αὐτοῖς τιμώμενον σεβομένων, τοῦ δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀφιερωμένου καταφρονοῦντων, μηδέποτε ὁμοιοῦσαι δύνωνται πάντες οἱ κατ' Αἴγυπτον. — 46. ὅταν δὲ ἀποθάνῃ τι τῶν εἰρημένων ζώων, σινδόνι καλύψαντες καὶ μετ' οἰμωγῆς τὰ στήθη καταπληξάμενοι ἐν ἱεραῖς θήκαις θάπτουσιν. ὅς δ' ἂν τι τούτων τῶν ζώων ἐκὼν διαφθείρῃ, θανάτῳ περιπίπτει, πλὴν ἐὰν αἰλουρον ἢ τὴν ἴβιν ἀποκτείνῃ· ταῦτα δὲ ἐὰν τε ἐκὼν ἐὰν τε ἄκων ἀποκτείνῃ τις, πάντως θανάτῳ περιπίπτει. — 47. ἀλλὰ μὴν καὶ καθ' ἣν ἂν οἰκίαν εὐρεθῇ κύων τετελευτηκῶς, ξυρῶνται πάντες ὅλον τὸ σῶμα καὶ ποιοῦνται πένθος· κἂν οἶνος, ἢ σίτος, ἢ τι τῶν πρὸς τὸν βίον ἀναγκαίων τύχῃ κείμενον ἐν τῷ οἴκῳ, οὐκ ἂν ἔτι χρῆσασθαι αὐτοῖς ὑπομείνειαν. 48. τρέφουσι δὲ τὸν Ἄπιν ἐν Μέμφει, καὶ τὸν Μνεῦν ἐν Ἡλίου πόλει, καὶ τὸν τράγον ἐν Μένδητι, καὶ τὸν κροκόδειλον ἐν τῇ Μοίριδος λίμνῃ, καὶ τὰ λοιπὰ θηρία ἐν ἱεροῖς περιβόλοις, σεμίδαλιν προσφέροντες, ἢ χόνδρον ἔψοντες ἐν γάλακτι, καὶ πέμματα παντοδαπὰ μέλιτι φύροντες καὶ κρέα χήνεια τὰ μὲν ἔψοντες, τὰ

δὲ ὀπτῶντες. 49. τοῖς δε ὠμοφάγοις πολλὰ τῶν ὀρνέων παραβάλλουσι, καὶ θηλείας ἐκάστῳ τῶν ζώων τὰς εὐειδεστάτας συντρέφουσιν, ἅς παλλακίδας προσ-
 5 αγορεύουσιν. 50. ὅταν δὲ ὁ Ἄπις τελευτήσας ταφῆ
 μεγαλοπρεπῶς, ζητοῦσιν ἕτερον ὅμοιον· ὅταν δὲ εὐ-
 ρεθῆ, τὰ μὲν πλήθη τοῦ πένθους ἀπολύεται, ἄγεται
 δὲ ὁ μόσχος πρῶτον εἰς Νείλου πόλιν. καὶ τότε μό-
 νου αἱ γυναῖκες αὐτὸν ὀρῶσι κατὰ πρόσωπον ἰστά-
 10 νητικὰ μόρια, τὸν δὲ ἕτερον χρόνον ἅπαντα κεκωλυ-
 μένον ἐστὶν εἰς ὅσιν αὐτὰς ἐρχεσθαι τούτῳ τῷ θεῷ.
 φασὶ δὲ τὴν τοῦ Ὀσίριδος ψυχὴν εἰς τοῦτον μετὰ τὴν
 τελευτὴν μεταστῆναι.”

51. Τοιαύτη καὶ ἡ Αἰγυπτίων ἀσχίμων ἀθεότης
 15 μᾶλλον ἢ θεολογία, πρὸς ἣν καὶ τὸ ἐνίστασθαι αἰ-
 σχρὸν. ἧς καὶ εἰκότως καταπτύσαντες ἀνεχωρήσαμεν,
 λύτρωσιν καὶ ἐλευθερίαν τῶν τοσοῦτων κακῶν οὐδε-
 τέρως εὐράμενοι ἢ διὰ μόνης τῆς σωτηρίου καὶ εὐαγ-
 γελικῆς διδασκαλίας, τῆς τὰς διανοίας τυφλοῖς τὴν
 20 ἀνάβλεψιν εὐαγγελισαμένης. 52. τούτων δὲ αὐτῶν
 τὰς σεμνοτέρας δὴ θεωρίας τε καὶ φυσιολογίας μι-
 κρὸν ὕστερον ἐπισκεψόμεθα, ἐπὶ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ
 διαλάβωμεν. οὕτω δὴτα ἀναμῖξ Αἰγυπτιακῆς ὁμοῦ
 καὶ Φοινικικῆς συνδραμούσης μυθολογίας κεκράτη-
 25 κεν εἰκότως παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἔθνῶν ἢ τῆς
 παλαιᾶς πλάνης δεισιδαιμονία. 53. ἀλλὰ γὰρ λεκτέον (52)
 καὶ τὰ Ἑλλήνων· τὰ μὲν δὴ σεμνὰ τῆς Αἰγυπτίων
 μυθολογίας τὸν προτεθέντα περιείληφε τρόπον, τὰ δὲ
 Ἑλληνικὰ ὅτι τούτων αὐτῶν ἀποσπάσματα καὶ πυρα-
 30 κούσματα τυγχάνει προεῖρηται μὲν πολλάκις καὶ διὰ
 τῆς τῶν προτεθέντων συγγραφέων διαγνώσεως, 54. οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς θεολογίας γέ-

νοιτ' ἂν ἐκδηλον, ἐπαγομένων ἐν ταῖς οἰκείαις περὶ θεῶν ἀναγραφαῖς οἰκοθεν μὲν οὐδὲν, ταῖς δὲ τῶν ἔξωθεν περιπιπτόντων μυθολογίαις· 55. ξοάνοις τε ὁ γὰρ τοῖς παραπλησίοις καὶ μυστηρίοις τοῖς αὐτοῖς ἀποδείκνυνται συγχρώμενοι, ὡς ἐνεστι μαθεῖν ἐκ τῆς περὶ τούτων ἱστορίας, ἣν ὁ τὰς βιβλιοθήκας ἐπὶ ταυτὸν ὁμοῦ συναγαγὼν οὐ καὶ πρόσθεν ἐμνημόνευσα, κατὰ τὸ τρίτον καὶ τέταρτον τῆς δηλωθείσης αὐτοῦ πραγματείας ἱστορεῖ, τὴν τῆς ἱστορίας ἀρχὴν ἀπὸ τῶν Κάδμου χρόνων πεπονημένος. 56. τὸν δὲ Κάδμον μετὰ Μωσέα γενέσθαι αἱ ἀκριβεῖς τῶν χρονογραφιῶν παριστῶσι διαδοχαί, ὡς κατὰ καιρὸν ἐπιδείξομεν. ὥστε καὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν ἀποδεικνυσθαι τὸν Μωσέα προτερεῖν, εἰ δὴ πρὸ Κάδμου μὲν οὗτος, οἱ δὲ θεοὶ νεώτεροι τῆς Κάδμου γερονότες ἡλικίας ἀναφαίνονται. ἄκουε δ' οὖν τῶν τοῦ συγγραφέως φωνῶν

II. "Κάδμον τὸν Ἀγήνορός φασιν ἐκ Φοινίκης ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀποσταλῆναι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Εὐρώπης, ἣν ὑπὸ Διὸς ἀρπαγῆναι· μὴ εὐρόντα δὲ εἰς Βοιωτίαν ἐλθεῖν κτίσαι τε τὰς αὐτόθι Θήβας, γήμαντα δὲ Ἀρμονίαν τὴν Ἀφροδίτης γεννηῆσαι ἐξ αὐτῆς Σεμέλην καὶ τὰς ταύτης ἀδελφάς. 2. τῇ δὲ Σεμέλῃ τὸν Δία μιγέντα παρακληθῆναι τὰς ἐπιπλοκάς ὁμοίας αὐτῇ ποιήσασθαι ταῖς πρὸς τὴν Ἥραν. ἐπελθόντος δὲ αὐτοῦ θεοπρεπῶς μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν, οὐκ ἐνεγκούσαν τὴν Σεμέλην ἐγκύμονα οὔσαν ἐκτρῶσαι τὸ βρέφος, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς αὐτὴν τελευτῆσαι. 3. τὸν δὲ Δία λαβόντα τὸ παιδίον παραδοῦναι τῷ Ἐρμῇ, ἐκπέμψαι τε εἰς τὸ ἐν τῇ Νύσῃ ἄντρον,

κείμενον μεταξὺ Φοινίκης τε καὶ Νείλου. οὕτω δὲ
 τραφέντα τὸν Διόνυσον ὑπὸ τῶν νυμφῶν εὐρετὴν
 τοῦ οἴνου γενέσθαι, καὶ τὴν φυτεῖαν διδάξαι τῆς
 ἀμπέλου τοὺς ἀνθρώπους. 4. εὐρεῖν δὲ καὶ τὸ ἐκ
 5 τῆς κριθῆς κατασκευαζόμενον πόμα, τὸ καλούμενον
 ζύθον· περιφέρειν δὲ στρατόπεδον οὐ μόνον ἀνδρῶν,
 ἀλλὰ καὶ γυναικῶν, καὶ τοὺς ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς ἅ
 τῶν ἀνθρώπων κολάζειν. στρατεῦσαι δὲ εἰς τὴν Ἰν-
 δικὴν τριετὴ χρόνον. 5. ἐντεῦθεν τοὺς Ἕλληνας κα-
 10 ταδείξαι τριετηρικὰς θυσίας Διονύσῳ, καὶ τὸν θεὸν
 νομίζειν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ποιεῖσθαι τὰς παρὰ
 τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανείας, σέβειν τε αὐτὸν πάντας
 ἀνθρώπους διὰ τὴν τοῦ οἴνου δόσιν, ὥσπερ καὶ τὴν
 Δήμητρα διὰ τὴν τῆς τοῦ σίτου τροφῆς εὐρεσιν.”

15 6. “Εἶναι δὲ φασὶ καὶ ἄλλον Διόνυσον πολὺ τοῖς
 χρόνοις προτεροῦντα τούτου, τὸν ὑπὸ τινῶν Σαβά-
 ζιον ὀνομαζόμενον, ἐκ Διὸς καὶ Περσεφόνης γενόμε-
 νον· οὗ τὴν γένεσιν καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς τιμὰς ἑ
 νυκτερινὰς καὶ κρυφίους εἰσάγουσιν, διὰ τὴν αἰσχύ-
 20 νην τὴν ἐκ τῆς συνουσίας ἐπακολουθοῦσαν. 7. ὃν
 καὶ πρῶτον βούς ἐπιχειρῆσαι ζευγνύειν, ἀφ’ οὗ δὴ
 καὶ κερατῖαν αὐτὸν εἰσάγουσι. τὸν δὲ ἐκ Σεμέλης
 νεώτερον, τρυφερὸν τῷ σώματι, καὶ εὐπρεπέϊα διέ-
 νεγκεῖν καὶ πρὸς τὰς ἀφροδισιακὰς ἡδονὰς εὐκατά-
 25 φορον γεγονέναι φασί, κατὰ δὲ τὰς στρατείας γυ-
 ναικῶν πλήθος περιάγειν καθωπλισμένας λόγχαις
 τεθυρωμέναις. 8. φασὶ δὲ καὶ τὰς Μούσας αὐτῷ
 συναποδημεῖν παρθένους οὔσας καὶ πεπαιδευμένας ἅ
 διαφερόντως, ἅς καὶ διὰ μελωδίας καὶ ὀρχήσεως ψυ-
 30 χαγωγεῖν τὸν θεόν. παιδαγωγόν τε αὐτοῦ Σειληνὸν
 μεγάλα συμβάλλεσθαι αὐτῷ πρὸς ἀρετὴν. πρὸς δὲ
 τὰς ἐκ τοῦ πλεονάζοντος οἴνου κεφαλαλγίας ἀναδε-

δέσθαι τὴν κεφαλὴν μίτρα. 9. διμήτορα δὲ αὐτὸν
 προσάγορεύουσι διὰ τὸ πατρὸς μὲν ἑνὸς ὑπάρχει τοὺς
 δύο Διονύσους, μητέρων δὲ δυοῖν. νάρθηκα δὲ προσ-
 άπτουσιν αὐτῷ, διὰ τὸ πίνοντας άκρατον τοὺς πα- 5
 λαιοὺς τὸν οἶνον μανιώδεις γίνεσθαι καὶ ταῖς βακτη-
 ρίαις ἀλλήλους τύπτειν, ὡς καὶ ἀναιρεῖσθαι τινας,
 ὄθεν καὶ ἀντὶ ξύλων νάρθηξι χρῆσθαι καταδειξαι.
 10. καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν Βάκχιον ἀπὸ τῶν Βακχῶν,
 (54) Ἀηναῖον δὲ ἀπὸ τοῦ πατεῖσθαι τὰς σταφυλὰς ἐν λη- 10
 νοῖς, Βρόμιον δὲ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ
 γενομένου βρόμου. 11. καὶ Σατύρους δὲ φασιν αὐ-
 τὸν περιάγεσθαι ἐν ταῖς ὀρχήσεσι καὶ ταῖς τραγω-
 δίαις τέρψιν αὐτῷ καὶ ἡδονὴν παρέχοντας, καταδει-
 ξαι δὲ θέατρον καὶ μουσικῶν άκροαμάτων σύστημα.
 τοιαῦτα μὲν τὰ περὶ Διονύσου." 15

12. "Τὸν δὲ Πρίαπον υἱὸν εἶναι φασὶ Διονύσου
 καὶ Ἀφροδίτης, διὰ τὸ τοὺς οἰνωθέντας φυσικῶς ἐν-
 τετάσθαι πρὸς τὰς ἀφροδισιακὰς ἡδονάς. τινὲς δὲ
 φασὶ τὸ αἰδοῖον τῶν ἀνθρώπων τοὺς παλαιοὺς μυ-
 θικῶς Πρίαπον ὀνομάζειν. 13. ἐνιοὶ δὲ λέγουσι τὸ 20
 γεννητικὸν μόριον αἴτιον ὑπάρχειν τῆς γενέσεως τῶν
 ἀνθρώπων, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα τυ-
 χεῖν τῆς ἀθανάτου τιμῆς· ὥσπερ οὖν καὶ οἱ Αἰγύ-
 πτιοὶ τὴν Ἴσιν ἔφησαν τὰ μέλη τοῦ Ὀσίριδος ἀναξη-
 τοῦσαν, τὸ αἰδοῖον αὐτοῦ μὴ δυναμένην εὔρειν, 25
 καταδειξαι τιμᾶν ὡς θεὸν, καὶ ἀναθεῖναι κατὰ τὸ ἱε-
 ρὸν ἐντεταμένον. 14. ἀλλὰ καὶ παρ' Ἑλλήσιν οὐ μόν-
 ον ἐν ταῖς Διονυσιακαῖς τελεταῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλ-
 c λαις ἀπάσαις οὗτος ὁ θεὸς τυγχάνει τινὸς τιμῆς,
 μετὰ γέλωτος καὶ παιδιᾶς παρεισαγόμενος ἐν ταῖς 30
 θυσίαις· ὡς καὶ τὸν Ἑρμαφρόδιτον, ὃν ἐξ Ἑρμοῦ
 καὶ Ἀφροδίτης γεννηθέντα τυχεῖν τῆς προσηγορίας.

15. τοῦτον δὲ φασὶ τὸν θεὸν κατὰ τινὰς χρόνους φαί-
νεσθαι παρ' ἀνθρώποις καὶ γεννᾶσθαι τὴν τοῦ σώ-
ματος φύσιν ἔχοντα μειγμένην ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναι-
κός· ἔτιοι δὲ τὰ τοιαῦτα τέρατα ὑπάρχειν φασί, σπα-^[35]
5 νίως τε γεννώμενα σημαντικὰ ποτὲ μὲν κακῶν, ποτὲ
δ' ἀγαθῶν γίνεσθαι."

16. "Τὰς δὲ Μούσας θυγατέρας εἶναι Διὸς καὶ α
Μνημοσύνης, τινὲς δὲ Οὐρανοῦ καὶ Γῆς. παρθέτους
τε αὐτὰς οἱ πλείστοι μυθολογοῦσι, τυχεῖν τε τῆς
10 προσηγορίας ἀπὸ τοῦ μνεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τοῦτο
δὲ ἐστὶ διδάσκειν τὰ καλά."

17. "Περὶ δὲ τοῦ Ἡρακλέους Ἕλληνες τοιαῦτὰ
φασὶ· Δανάης τῆς Ἀκρισίλου καὶ Διὸς γενέσθαι Περ-
σέα, Περσεῶς δὲ καὶ Ἀνδρομέδας Ἡλεκτρούωνα, ἐκ δὲ
15 τούτου γενέσθαι τὴν Ἀλκμήνην, ἣ μίγνεντα τὸν Δία
γεννῆσαι τὸν Ἡρακλέα. μισγόμενον δὲ αὐτῇ τὸν Δία
τριπλασίονα τὴν νύκτα ποιῆσαι· μόνην δὲ ταύτην
τοῦ Διὸς τὴν ὁμιλίαν οὐκ ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας ἔνεκα
γενέσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν, ἀλλὰ
20 τὸ πλείστον τῆς παιδοποιίας χάριν. 18. τὴν δὲ Ἥραν
ζηλοτυποῦσαν παρακατασχεῖν μὲν τῆς Ἀλκμήνης τὰς
ᾠδίννας, τὸν δὲ Εὐρουσθέα πρὸ τοῦ καθήκοντος χρό-⁽⁵⁵⁾
νου πρὸς τὸ φῶς ἀγαγεῖν, τοῦ Διὸς προαγορεύσαν-
τος τὸν τεχθῆσόμενον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν βα-
25 σιλεῦσαι τοῦ Περσεϊδῶν γένους. 19. τεκοῦσα δὲ ἡ
Ἀλκμήνη ἐξέθηκεν, ὡς φασὶ, τὸ βρέφος, φόβῳ τῆς
Ἥρας. τὴν δὲ Ἀθηναῖαν ἀγασθεῖσαν τὸ βρέφος πείσαι
τὴν Ἥραν ὑποσχεῖν αὐτῷ τὴν θηλήν. τοῦ δὲ παιδὸς
ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν βιαιότερον ἐπισπασαμένου τὴν θη-
30 λὴν ἡ μὲν Ἥρα διαλγήσασα τὸ βρέφος ἔρριψεν, Ἀθη-
ναῖα δὲ κομίσασα αὐτὸ τὴν μητέρα τρέφειν παρεκελεύ- b
σατο."

20. "Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ μὲν Ἥρα δύο δράκοντας ἀπέστειλε τοὺς ἀναλώσοντας τὸ βρέφος, ὁ δὲ παῖς οὐ καταπλαγείς ἐκατέρᾳ τῶν χειρῶν τὸν ἀνχένα θλίψας ἀπέπνιξε τοὺς δράκοντας. ἀνδρὶ δὲ γενομένῳ τῷ Ἡρακλεῖ Εὐρύσθιδος ὁ τὴν βασιλείαν ἔχων τῆς Ἀργείας προστάττει ἄθλους ἐκτελέσαι δώδεκα. 21. εἰς πολλὴν δὲ ἀμηχανίαν ἐμπεσόντος αὐτοῦ Ἥρα μὲν ἐπεμψεν αὐτῷ λύσσαν, ὁ δὲ τῇ ψυχῇ δυσφορῶν εἰς μανίαν ἐνέπεσε· τοῦ πάθους δὲ ἀξιομένου τῶν φρενῶν ἐκτὸς γενόμενος τὸν ἑταῖρον καὶ ἀδελφιδοῦν Ἴόλαον ἐπεβάλλετο κτείνειν, τοῦ δὲ φεύγοντος, τοὺς ἰδίους παῖδας ἐκ Μεγάρων τῆς Κρέοντος τοῦ βασιλέως θυγατρὸς γενομένους αὐτῷ κατετόξευσεν ὡς πολεμίους. 22. καὶ μετὰ ταῦτα ἡρέμα καταστάς ὑπουργεῖ τῷ Εὐρύσθιδι τοὺς δώδεκα ἄθλους. ἀναίρει δὲ καὶ τοὺς Κενταύρους, μεθ' ὧν καὶ Χείρωνα τὸν ἐπὶ τῇ λατρικῇ βοώμενον."

23. "Φασὶ δὲ ἰδιὸν τι συμβῆναι κατὰ τὴν γένεσιν τοῦδε τοῦ θεοῦ. Ζεὺς γὰρ πρώτη μὲν ἐμίγη γυναικὶ θνητῇ Νιόβῃ τῇ Φορωνέως, ἐσχάτῃ δὲ Ἀλκμήνῃ τῇ τοῦ Ἡρακλέους μητρὶ. ταύτην δὲ ἀπὸ Νιόβης ἐκκαίδεκάτην γενεαλογοῦσιν. ἐν ταύτῃ δὲ τὴν πρὸς τὰς θνητὰς ὀμιλίαν κατέλυσεν."

24. "Ἄλλὰ γὰρ τελέσας τοὺς ἄθλους ὁ Ἡρακλῆς τὴν μὲν ἑαυτοῦ γυναῖκα Μεγάρων συνώκισεν Ἴόλα τῷ ἀδελφιδῷ διὰ τὴν περὶ τὰ τέκνα συμφορὰν· αὐτὸς δὲ Ἴόλην τὴν Εὐρύτου πρὸς γάμον αἰτήσας, μὴ δόντος δὲ τοῦ πατρὸς, νοσήσας, χρησμὸν λαμβάνει ἀπολυθῆσεσθαι τῆς νόσου, εἰ πρότερον πραθεῖς δουλεύσειεν. 25. πλεύσας οὖν εἰς τὴν Φρυγίαν ὑπὸ τινος τῶν φίλων πιπράσκειται, καὶ δοῦλος γίνεται Ὀμφάλῃ βασιλευούσῃ τῶν τότε Μαιόνων, νυκτὶ δὲ

Λυδῶν ὀνομαζομένων. γίνεται δὲ αὐτῷ κατὰ τὸν τῆς δουλείας καιρὸν ἐκ δούλης υἱὸς Κλεόλαος. γῆ-⁽⁵⁶⁾ μας δὲ τὴν Ὀμφάλην ποιεῖται καὶ ἐξ αὐτῆς παῖδα.”

26. “Ἐπανιῶν δὲ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ κατα-
5 λύσας παρ’ Ἀλεφ τῷ βασιλεῖ, τῇ θυγατρὶ τούτου λάθρα μιγείς, καὶ ποιήσας αὐτὴν ἔγκνον, ἐπανῆλθε.”

27. “Καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἔγημε Δηιάνειραν τὴν Οἰνέως, τετελευτηκότος ἤδη τοῦ Μελεάγρου.”

“Λαβὼν δὲ αἰχμάλωτον τὴν Φυλέως θυγατέρα
10 ἐπεμίγη αὐτῇ καὶ ἐτέκνωσε Τληπόλεμον. δειπνῶν δὲ παρ’ Οἰνεῖ τὸν διακονοῦντα περὶ τι διαμαρτήσαντα^[36] κονδύλῳ πατάξας ἀπέκτεινεν. 28. ἐπεὶ δὲ πορευόμενος β ἦλθε πρὸς τὸν Εὐῆνον ποταμὸν, καταλαμβάνει Νέσσον τὸν Κένταυρον μισθοῦ διαβιβάζοντα τὸν ποτα-
15 μόν. οὗτος δὲ πρῶτον διαβιβάσας τὴν Δηιάνειραν, καὶ διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς ἐρασθεὶς ἐπεχείρησεν αὐτὴν βιάσασθαι· ἐπιβοωμένης δὲ αὐτῆς τὸν ἄνδρα ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἐτόξευσε τὸν Κένταυρον, ὁ δὲ Νέσσος με-
20 εταξὺ μισγόμενος, καὶ διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς πληγῆς εὐθύς ἀποθνήσκων, ἔφησέ τῃ Δηιανείρᾳ δώσειν φίλτρον, ὅπως μηδεμιᾶ τῶν ἄλλων γυναικῶν Ἡρακλῆς θελήσῃ πλησιάσαι. 29. παρεκελεύσατο οὖν λαβοῦσαν τὸν ἐξ αὐτοῦ πεσόντα γόνον, καὶ τούτῳ προσμίξασαν
25 χρίσαι τὸν χιτῶνα τοῦ Ἡρακλέους. τοῦτο δὲ ποιήσασα Δηιάνειρα κατεῖχε παρ’ ἑαυτῇ τὸ φάρμακον.”

30. “Πάλιν δὲ ὁ Ἡρακλῆς τὴν Φύλαντος θυγατέρα λαβὼν αἰχμάλωτον καὶ μιγείς αὐτῇ υἱὸν Ἀντίοχον ἐγέννησε· καὶ πάλιν Ἀστυνείραν τὴν Ἀρμενίου
30 τοῦ βασιλέως θυγατέρα λαβὼν αἰχμάλωτον καὶ μιγείς αὐτῇ Κτήσιππον υἱὸν ἐγέννησε.”

31. “Θέσπιος δὲ ὁ Ἀθηναῖος Ἐρεχθέως παῖς ἐκ

διαφόρων γυναικῶν θυγατέρας ἀριθμῶ πενήκοντα
 d πεποιηκῶς, φιλοτιμησάμενός τε αὐτὰς ἐξ Ἡρακλέους
 παιδας κτήσασθαι, καλέσας ἐπὶ τινα θυσίαν τὸν Ἡρα-
 κλέα, καὶ λαμπρῶς αὐτὸν ἐστιάσας, κατὰ μίαν αὐτῶ
 τῶν θυγατέρων ἀπέστειλεν. ὁ δὲ ἐν μιᾷ νυκτὶ διέ- 5
 φθειρεν τὰς πάσας, καὶ γίνεται πατήρ τῶν καλουμέ-
 νων Θεσπιάδων.”

32. “Λαβὼν δὲ καὶ τὴν Ἰόλην αἰχμάλωτον καὶ
 θυσίαν ἐπιτελῶν, ἀποστείλας ἐπὶ τὴν γυναῖκα Δηιά-
 νειραν ἦται ἱμάτιον καὶ χιτῶνα οἷς εἰώθει χρῆσθαι 10
 πρὸς τὰς θυσίας· ἡ δὲ τὸν χιτῶνα χρίσασα τῷ παρὰ
 τοῦ Κενταύρου δεδομένῳ φίλτρῳ ἀποστέλλει. 33. ὁ
 δὲ Ἡρακλῆς τὸν χιτῶνα περιθέμενος περιέπεσε συμ-
 φορᾷ τῇ μεγίστῃ. τῆς γὰρ ἀκίδος τὸν ἐκ τῆς Ἐχιδ-
 νης ἰὸν ἀπειληφυίας, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ χιτῶνος διὰ 15
 τὴν θερμασίαν τὴν σάρκα τοῦ σώματος λυμνημένου,
 περιαλγῆς γενόμενος τὸν διακονήσαντα ἀπέκτεινεν,
 (57) αὐτὸς δὲ κατὰ χρῆσμον πυρὶ ἑαυτὸν παραδοὺς, οὐ-
 τως κατέλυσε τὸν βίον. καὶ τὰ μὲν καθ’ Ἡρακλέα
 τοιαῦτα.” 20

34. “Περὶ δὲ τοῦ Ἀσκληπιοῦ φασιν Ἀπόλλωνος
 υἱὸν εἶναι καὶ Κορωνίδος, ζηλωσαὶ δὲ τὴν ἰατρικὴν
 ἐπιστήμην, ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προβῆναι τῇ δόξῃ ὡς
 πολλοὺς τῶν ἀπεγνωσμένων ἀρρώστων παραδόξως
 θεραπεύειν· ὥστε τὸν Δία παροξυνθέντα κεραννῶ 25
 βαλόντα αὐτὸν διαφθεῖραι, τὸν δὲ Ἀπόλλωνα διὰ τὴν
 ἀναίρεσιν τοῦ παιδὸς παροξυνθέντα φονεῦσαι τοὺς
 τὸν κεραννὸν τῷ Διὶ κατασκευάσαντας Κύκλωπας·
 b ἐπὶ δὲ τῇ τούτων τελευτῇ παροξυνθέντα τὸν Δία
 προστάξαι τῷ Ἀπόλλωνι θητεῦσαι παρ’ Ἀδμήτῳ, καὶ 30

ταύτην τὴν τιμωρίαν λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τῶν ἐγκλημάτων.”

35. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν βιβλιο-
θηκῶν ὁ Διόδωρος παρατέθειται. καὶ τὴν λοιπὴν δὲ
5 θεολογίαν πάλιν ὁ αὐτὸς ἐκ τῶν ἄλλων ἐθνῶν μετε-
ληφέναι φησὶ τοὺς Ἕλληνας, γράφων ἐν τῷ τρίτῳ
τῆς αὐτοῦ ἱστορίας τάδε

36. “Φασὶ τοίνυν Ἀτλάντειοι πρῶτον παρ' αὐ-
τοῖς βασιλεῦσαι Οὐρανὸν, τούτου δὲ γενέσθαι παῖδας
10 ἐκ πλειόνων γυναικῶν πέντε πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα,
ἃν ὀκτωκαίδεκα λέγουσιν ὑπάρχειν ἐκ Γεπαίας γυ-
ναικὸς, ἣν σῶφρονα γενομένην καὶ πολλῶν ἀγαθῶν
αἰτίαν ἀποθεωθῆναι μετὰ τὴν τελευτήν, Γῆν μετο-
νομασθεῖσαν. 37. γενέσθαι δὲ Οὐρανῷ θυγατέρας
15 Βασίλειαν καὶ Ῥέαν, τὴν καὶ Πανδώραν. τὴν δὲ Βα-
σίλειαν ἐκθρέψασαν τοὺς ἀδελφοὺς μητρὸς εὐνοίαν
παρεχομένην μητέρα προσαγορευθῆναι. 38. ὕστερον δ
δὲ μετὰ τὴν τοῦ Οὐρανοῦ τελευτήν συνοικήσασαν [37]
Ῥερίονι τῷ ἀδελφῷ γεννηῆσαι δύο παῖδας, οὓς καὶ
20 ὀνομάσαι Ἥλιον καὶ Σελήνην. 39. τοὺς δὲ ἀδελφοὺς
τῆς Ῥέας φοβηθέντας τὸν μὲν Ῥερίονα κατασφάζει,
τὸν δὲ Ἥλιον εἰς τὸν Ἡριδανὸν ποταμὸν ἀποπνέξαι·
τὴν δὲ Σελήνην ταῦτα μαθοῦσαν ἀπὸ τέγουσ ἐαυτὴν
ῥίψαι, τὴν δὲ μητέρα ἐμμανῆ γενομένην πλανᾶσθαι
25 κατὰ τὴν χώραν, λελυμένην μὲν τὰς τρίχας, διὰ τυμ-
πάνων δὲ καὶ κυμβάλων ἐνθεάζουσιν, καὶ ὅπως ἀφα-
νῆ καὶ αὐτὴν γενέσθαι. 40. τοὺς δὲ ὄχλους θαυμά-
σαντας τὴν περιπέτειαν τὸν μὲν Ἥλιον καὶ τὴν Σε-
λήνην μεταγαγεῖν ἐπὶ τὰ κατ' οὐρανὸν ἄστρα, τὴν
30 δὲ μητέρα τούτων θεὸν τε νομίσαι καὶ βωμοὺς ἰδρύ-

σασθαι, και ταις δια τυμπάνων και κυμβάλων ενεργείαις τιμῆσαι.”

(56) 41. “Φρύγες δέ φασι Μήονα βασιλεύσαντα τῆς Φρυγίας παῖδα Κυβέλην κτήσασθαι, ἣν και σύριγγα πρώτην εὐρεῖν, κληθῆναί τε ὄρειαν μητέρα. Μαρ- 5
σύαν δὲ τὸν Φρύγα πρὸς ταύτην φιλίαν ἔχοντα πρῶτον αὐλοὺς συστήσασθαι, διατελέσαι δὲ μέχρι τελευτῆς ἀπείρατον ἀφροδισίων. 42. τὴν δὲ Κυβέλην συνελθοῦσαν εἰς ὀμιλίαν Ἄττιδι γενέσθαι ἐγκύμονα. οὗ γνωσθέντος ὁ ταύτης πατήρ τὸν Ἄττιν ἀναιρεῖ 10
και τὰς τροφούς· τὴν δὲ Κυβέλην ἐμμανῆ γενομένην ἐπὶ τὴν χώραν ἐκπηδῆσαι, ἐκεῖσέ τε ὀλολύζουσαν και τυμπανίζουσαν διατελεῖν. 43. συνελθαι δὲ αὐτῇ Μαρ-
σύαν, ὃν εἰς ἄμιλλαν περὶ μουσικῆς ἐλθόντα τῷ Ἀπόλλωνι και ἠττηθέντα ζῶντα ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκ- 15
δαρῆναι. 44. τὸν δὲ Ἀπόλλωνα ἐρασθέντα τῆς Κυβέλης συμπλακῆναι αὐτῇ μέχρι τῶν Ἰπερβορέων, κελεύσαι τε θάψαι τὸ Ἄττιδος σῶμα και τιμᾶν ὡς θεὸν τὴν Κυβέλην. διόπερ εἰσέτι και σήμερον τοὺς Φρύγας τοῦτο ποιεῖν, θρηνοῦντας τοῦ μεираκίου τὸν 20
θάνατον, βωμοὺς τε ἰδρυσάμενους θυσίαις Ἄττιν τε και τὴν Κυβέλην τιμᾶν. 45. ὕστερον δὲ ἐν Πισι-
νοῦντι τῆς Φρυγίας κατασκευάσαι νεῶν πολυτελῆ, και τιμὰς και θυσίας καταδειξαι μεγαλοπρεπεστάτας.”

46. “Μετὰ δὲ τὴν Ἰπερίονος τελευτὴν τοὺς Οὐ- 25
ρανοῦ παῖδας διελέσθαι τὴν βασιλείαν, ὧν ὑπάρχειν ἐπιφανεστάτους Ἄτλαντα και Κρόνον. τούτων δὲ τὸν Ἄτλαντα λαβεῖν τοὺς παρὰ τὸν Ὠκεανὸν τόπους, γε-
νόμενον ἀστρολόγον ἄριστον· ὑπάρχει δὲ αὐτῷ και θυγατέρας ἐπιτὰ, τὰς καλουμένας Ἀτλαντίδας. ταύ- 30
τας δὲ μιγείσας τοῖς εὐφρευεστάτοις θεοῖς ἀρχηγοὺς καταστῆναι τοῦ πλείστου γένους, τεκούσας δι’ ἀρε-

τὴν θεοὺς καὶ ἥρωας, ὧν τὴν πρεσβυτάτην Ματαν Διὶ μιγεῖσαν τεκνοποιῆσαι τὸν Ἑρμῆν.”

47. “Τὸν δὲ Κρόνον διαφέροντα πλεονεξία καὶ ἀσελγείᾳ γῆμαι τὴν ἀδελφὴν Ῥέαν, ἐξ ἧς γεννηῆσαι
 5 τὸν Δία. γεγονέναι δὲ καὶ ἕτερον Δία, τὸν ἀδελφὸν μὲν Οὐρανοῦ, τῆς δὲ Κρήτης βασιλεύσαντα, τῇ δόξῃ πολὺ λειπόμενον τοῦ μεταγενεστέρου. 48. τοῦτον μὲν οὖν βασιλεῦσαι τοῦ σύμπαντος κόσμου, τὸν δὲ τῆς Κρήτης, καὶ δέκα παῖδας γεννηῆσαι τοὺς ὀνομα-
 10 σθέντας Κουρῆτας. δεικνυσθαι δὲ αὐτοῦ φασιν εἰσ-
 ἔτι νῦν τάφον ἐν Κρήτῃ. 49. δυναστεύσαι δὲ τὸν (59)
 Κρόνον κατὰ Σικελίαν καὶ Λιβύην καὶ Ἰταλίαν. τούτου δὲ γενόμενον τὸν Δία τὸν ἐναντίον τῷ πατρὶ βίον ζηλῶσαι. διαδέξασθαι δὲ αὐτὸν τὴν βασιλείαν
 15 οἱ μὲν φασιν ἐκόντος τοῦ πατρὸς παραχωρήσαντος, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν ὄχλων αἰρεθέντα διὰ τὸ μῖσος τὸ πρὸς τὸν πατέρα. 50. ἐπιστρατεύσαντος δὲ ἐπ’ αὐτὸν τοῦ Κρόνου μετὰ τῶν Τιτάνων κρατῆσαι μάχῃ τὸν Δία καὶ ἐπελθεῖν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. διενεργεῖν δὲ
 20 αὐτὸν σώματος ῥώμῃ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, σπου-
 δὴν τε ποιεῖσθαι πᾶσαν εἰς κόλασιν μὲν τῶν ἀσεβῶν, εὐεργεσίας δὲ τῶν ἀγαθῶν, ἀνθ’ ὧν μετὰ τὴν ἐξ ἀν-
 θρώπων μετὰστασιν ὀνομασθῆναι Ζῆνα, διὰ τὸ δο- [98]
 25 κεῖν τοῦ καλῶς ζῆν αἴτιον γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις.
 51. τῶν μὲν οὖν παρὰ τοῖς Ἀτλαντείοις θεολογου-
 μένων τὰ κεφάλαια ταῦτά ἐστι. τούτοις δὲ φασι καὶ τοὺς Ἑλληνας συγχρηῆσθαι.”

52. Ταῦτα ὁ Διόδωρος ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἱστο-
 ριῶν. ὁ δ’ αὐτὸς καὶ ἐν τῇ ἕκτῃ ἀπὸ τῆς Εὐημέρου
 30 τοῦ Μεσσηνίου γραφῆς ἐπικυροῖ τὴν αὐτὴν θεολο-
 γίαν, ὧδε κατὰ λέξιν φάσκων

53. "Περὶ θεῶν τοίνυν διττὰς οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων τοῖς μεταγενεστέροις παραδεδώκασιν ἐννοίας. τοὺς μὲν γὰρ αἰδίους καὶ ἀφθάρτους εἶναι φασιν, οἷον ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρον τὰ κατ' οὐρανόν, πρὸς δὲ τούτοις ἀνέμους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τῆς ὁμοίας φύσεως τούτοις τετευχότας· τούτων γὰρ ἕκαστον αἶδιον ἔχει τὴν γένεσιν καὶ τὴν διαμονήν· ἑτέρους δὲ λέγουσιν ἐπιγέλους γενέσθαι θεοὺς, διὰ δὲ τὰς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας ἀθανάτου τετευχότας τιμῆς τε καὶ δόξης, οἷον Ἡρακλέα, Διόνυσον, Ἀρισταῖον, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τούτοις ὁμοίους. 54. περὶ δὲ τῶν ἐπιγέλων θεῶν πολλοὶ καὶ ποικίλοι παραδέδονται λόγοι παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς τε καὶ μυθογράφοις. καὶ τῶν μὲν ἱστορικῶν Εὐήμερος, ὁ τὴν ἱερὰν ἀναγραφὴν ποιησάμενος, ἰδίως ἀναγέγραφεν, τῶν δὲ μυθολόγων Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος καὶ Ὀρφεὺς καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι τερατωδεστέρους μύθους περὶ θεῶν πεπλάκασιν· ἡμεῖς δὲ τα παρ' ἀμφοτέροις ἀναγεγραμμένα πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν, στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας."

55. "Εὐήμερος μὲν οὖν φίλος γεγονώς Κασάνδρου τοῦ βασιλέως, καὶ διὰ τοῦτον ἠναγκασμένος τελεῖν βασιλικὰς τινας χρείας καὶ μεγάλας ἀποδημίας, φησὶν ἐκτοπισθῆναι κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸν ὠκεανόν· ἐκπλεύσαντα δὲ αὐτὸν ἐκ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας ποιήσασθαι τὸν πλοῦν δι' ὠκεανοῦ πλείους ἡμέρας, καὶ προσερχθῆναι νήσοις πελαγίαις· ὧν μίαν ὑπάρχειν τὴν ὀνομαζομένην Παρχαίαν, ἐν ἣ τειθεῖσθαι τοὺς ἐποικούντας Παρχαίους εὐσεβεῖα διαφέροντας, καὶ τοὺς θεοὺς τιμῶντας μεγαλοκροπεστά-

1 Περὶ θεῶν —] Diodorus Fragm. vol. 2. p. 633. ed. Wessel.

ταις θυσίαις καὶ ἀναθήμασιν ἀξιολόγοις, ἀργυροῖς
 τε καὶ χρυσοῖς. 56. εἶναι δὲ καὶ τὴν νῆσον Ἰερὰν
 θεῶν, καὶ ἕτερα πλεῖω θαυμαζόμενα κατὰ τε τὴν ἀρ-
 χαιότητα καὶ τὴν τῆς κατασκευῆς πολυτεχνίαν, περὶ
 5 ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις ἀνα-
 γεγράφαμεν. 57. εἶναι δ' ἐν αὐτῇ κατὰ τινα λόφον
 ὑψηλὸν καθ' ὑπερβολὴν Ἰερὸν Διὸς Τριφυλίου, κα-
 θιδρυμένον ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὃν καιρὸν ἐβασίλευσε
 τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἔτι κατὰ ἀνθρώπους ὧν. ἐν
 10 τούτῳ τῷ Ἰερῷ στήλην εἶναι χρυσοῦν, ἐν ἣ τοῖς Παγ-
 χαίοις γράμμασιν ὑπάρχειν γεγραμμένας τὰς τε Οὐ-
 ρανοῦ καὶ Κρόνου καὶ Διὸς πράξεις κεφαλαιωδῶς.
 58. μετὰ ταῦτά φησι πρῶτον Οὐρανὸν βασιλέα γε-
 γονέναι, ἐπεικῆ τινα ἄνδρα καὶ εὐεργετικὸν καὶ τῆς
 15 τῶν ἄστρον κινήσεως ἐπιστήμονα· ὃν καὶ πρῶτον
 θυσίαις τιμῆσαι τοὺς οὐρανοὺς θεοὺς, διὸ καὶ Οὐ-
 ρανὸν προσαγορευθῆναι. 59. υἱοὺς δὲ αὐτῷ γενέ-
 σθαι ἀπὸ γυναικὸς Ἑστίας Τιτᾶνα καὶ Κρόνον, θυ-
 γατέρας δὲ Ῥέαν καὶ Δήμητρα. Κρόνον δὲ βασι-
 20 λεῦσαι μετὰ Οὐρανὸν, καὶ γήμαντα Ῥέαν γεννήσαι
 Δία καὶ Ἥραν καὶ Ποσειδῶνα. 60. τὸν δὲ Δία δια-
 δεξάμενον τὴν βασιλείαν τοῦ Κρόνου γῆμαι Ἥραν
 καὶ Δήμητρα καὶ Θέμιν· ἐξ ὧν παῖδας ποιήσασθαι
 Κουρῆτας μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης, Περσεφόνην δὲ ἐκ
 25 τῆς δευτέρας, Ἀθηνᾶν δὲ ἀπὸ τῆς τρίτης. 61. ἐλ-
 θόντα δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἐπιξενωθῆναι Βήλω, καὶ
 μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Παργαίαν νῆσον πρὸς τῷ ὠκεα-
 νῷ κειμένην παραγενόμενον Οὐρανοῦ τοῦ ἰδίου προ-
 πάτορος βῶμον εἰσεύσασθαι, κάκειθεν διὰ Συρίας
 30 ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἰσθμὸν δυνάστην Κάσιον, ἐξ οὗ τὸ
 Κάσιον ὄρος· ἐλθόντα δὲ εἰς Κιλικίαν πολέμῳ νικῆ-^[39]
 σαι Κίλικα τοπάρχη. καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα ἐθνη

ἐπελθόντα παρ' ἅπασι τιμηθῆναι, καὶ θεὸν ἀναγορευθῆναι.”

62. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ὡς περὶ θνητῶν ἀνδρῶν περὶ τῶν θεῶν διελθῶν ἐπιφέρει λέγων

“Καὶ περὶ μὲν Εὐημέρου τοῦ συνταξαμένου τὴν ἱερὰν ἀναγραφὴν ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθῆσι· τὰ δὲ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι μυθολογούμενα περὶ θεῶν ἀκολούθως Ἡσιόδῳ καὶ Ὀμήρῳ καὶ Ὀρφεὶ πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν.”

Εἶθ' ἐξῆς ἐπισυνάπτει τὰς τῶν ποιητῶν μυθολογίας.

63. Ἀλλὰ γὰρ τοσαῦτα καὶ ἀπὸ τῆς Ἑλλήνων θεολογίας ἀποχρώντας ἡμῖν ἀποτετιμήσθω, οἷς εὐλογον ἐπισυνάψαι τῶν αὐτῶν θεῶν τὰς ἐν τοῖς ἀδύ-
 b τοῖς τελεταῖς καὶ τὰ ἀπόρρητα μυστήρια, σκέψασθαι τε πότερον θείας ὡς ἀληθῶς θεολογίας ἐχούσης τι θεοπροπέες δείγμα φέρουσιν, ἢ κάτωθεν ποθεν ἀπὸ μακρᾶς καὶ δαιμονικῆς πλάνης ὀρμῶνται, γέλωτος ἢ καὶ μᾶλλον αἰσχύνης, μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς ἐτι τυφλώτ-
 20 τουσιν οἴκτου ὄντα ἄξια. 64. ταῦτα δὲ Κλήμης ὁ θαυμασίως ἐν τῷ πρὸς Ἑλληνας Προτρεπτικῷ διαρρήθην ἐκκαλύπτει, πάντων μὲν διὰ πείρας ἐλθῶν ἀνὴρ, θᾶττον γε μὴν τῆς πλάνης ἀνανεύσας, ὡς ἂν
 c πρὸς τοῦ σωτηρίου λόγου καὶ διὰ τῆς εὐαγγελικῆς 25 διδασκαλίας τῶν κακῶν λελυτρωμένος. βραχέα δ' οὖν καὶ τούτων ἐπάκουσον

III. “Ἄδυντα τοίνυν ἄθεα μὴ πολυπραγμονεῖτε, μὴδὲ βαράθρων στόματα τερατείας ξμπλεα, ἢ λέβητα Θεσπρώτειον, ἢ τρίποδα Κιρραῖον, ἢ Δωδωναῖον 30

χαλκείον, γεράνδρον δὲ ψάμμους ἐρήμαις τετιμημέ-
 νον καὶ τὸ αὐτόθι μαντεῖον αὐτῇ δρυὶ μεμαρασμένον
 μύθοις γεγηρακόσι καταλείψατε. 2. σεσίγηται γοῦν
 ἡ Κασταλίας πηγὴ, καὶ Κολοφῶνος ἄλλη πηγὴ, καὶ
 5 τὰ ἄλλα ὁμοίως τέθνηκε νάματα μαντικά. καὶ δὴ τοῦ
 τύφου κενὰ ὄψε μὲν ὅμως δ' οὖν διελήλεγκται τοῖς
 ἰδίοις συνεκρεύσαντα μύθοις. 3. διήγησαι ἡμῖν καὶ
 τῆς ἄλλης μαντικῆς, μᾶλλον δὲ μανικῆς τὰ ἄχρηστα
 χρηστήρια, τὸν Κλάριον, τὸν Πύθιον, τὸν Διδυμέα,
 10 τὸν Ἀμφιάρεω, τὸν Ἀπόλλω, τὸν Ἀμφίλοχον. 4. εἰ
 δὲ βούλει καὶ τερατοσκόπους καὶ οἰωνοσκόπους καὶ
 τοὺς ὄνειρων κριτὰς ἀνιέρου σὺν αὐτοῖς· στήσον δὲ (62)
 ὁμοῦ παρὰ τὸν Πύθιον ἄγων τοὺς ἀλευρομάντεις καὶ
 κριδομάντεις καὶ τοὺς εἰσέτι παρὰ τοῖς πολλοῖς τετι-
 15 μημένους ἐγγαστριμύθους· ναὶ μὴν ἄδυντα Αἰγυπτίων
 καὶ Τυρρηνῶν νεκρομαντεῖται σκότῳ παραδεδόσθων·
 μανικά ταῦτα ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπων ἀπίστων σοφι-
 στήρια καὶ πλάνης ἀκράτου κυβερτήρια. 5. συνέμ-
 ποροὶ τῆσδε τῆς γοητείας αἴγες αἱ ἐπὶ μαντικὴν ἡσκη- b
 20 μέναι καὶ κόρακες ἀνθρώποις χρᾶν ὑπ' ἀνθρώπων
 διδασκόμενοι.”

6. Τί δ' εἰ σοὶ καταλέγοιμι τὰ μυστήρια; οὐκ
 ἐξορχήσομαι μὲν ὥσπερ Ἀλκιβιάδην λέγουσιν, ἀπο-
 γυμνώσω δὲ εὖ μάλα ἀνὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον
 25 τὴν γοητείαν τὴν ἐγκεκρυμμένην αὐτοῖς, καὶ αὐτοὺς
 γε τοὺς καλουμένους ὑμῶν θεοὺς, ὧν αἱ τελεταὶ μυ-
 στικά, οἷον ἐπὶ σκηνῆς τοῦ βίου τοῖς ἀληθείας ἐγκυ-
 κλήσω θεαταῖς. 7. Διόνυσον μαινόλην ὀργιάζουσι c
 Βάκχοι ὠμοφαγία τὴν ἱερομηνίαν ἄγοντες, καὶ τελί-
 30 σκουσι τὰς κρεανομίας τῶν φόνων, ἀνεστεμμένοι τοῖς
 ὄφεσιν, ἐπολολύζοντες Εὐαν Εὐαν ἐκείνην, δι' ἣν ἡ
 πλάνη παρηκολούθησε [καὶ ὁ θάνατος ἐπηκολούθησε].

καὶ σημεῖον ὄργιων Βακχικῶν ὄφρις ἐστὶ τετελεσμένος.
 8. ἀντίκα γοῦν κατὰ τὴν ἀκριβῆ τῶν Ἑβραίων φωνήν τὸ ὄνομα τὸ Εὐᾶ δασυνόμενον ἐρμηνεύεται ὄφρις ἢ θήλεια. Δηὼ δὲ καὶ Κόρη δράμα ἤδη ἐγενέσθην μυστικόν, καὶ τὴν πλάνην καὶ τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὸ πένθος αὐταῖν Ἐλευσίς δαδουχεῖ.”

9. “Καί μοι δοκεῖ τὰ ὄργια καὶ τὰ μυστήρια δεῖν ἐτυμολογεῖν, τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ὄργης τῆς Διοῦς τῆς πρὸς Δία γεγεννημένης, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ μύσου τοῦ συμβεβηκότος περὶ τὸν Διόνυσον· εἰ δὲ καὶ ἀπὸ Μυοῦντός τινος Ἀττικοῦ, ὃν ἐν κυνηγίᾳ διαφθαρηναὶ Ἀπολλόδωρος λέγει, οὐ φθόνος ὑμῶν δεδοξασθαι τὰ μυστήρια ἐπιτυμβίῳ [φωνῇ καὶ] τιμῇ. 10. πάρεστι δὲ καὶ ἄλλως μυθάρια σοι νοεῖν, ἀντιστοιχούντων τῶν γραμμάτων, τὰ μυστήρια. θηρεύουσι γάρ, εἰ καὶ ἄλλοι τινὲς, ἀτὰρ δὴ καὶ οἱ μῦθοι οἱ τοιοῖδε Θρακῶν τοὺς βαρβαρικωτάτους, Φρυγῶν τοὺς ἀνοητοτάτους, Ἑλλήνων τοὺς δεισιδαίμονας. 11. ὅλοιτο οὖν ὁ τῆσδε ἄρξας τῆς ἀπάτης ἀνθρώποις, εἴτε ὁ Δάρδανος ὁ μύθους θεῶν καταδείξας τὰ μυστήρια, εἴτε Ἡετίων ὁ τὰ Σαμοθρακῶν ὄργια καὶ τελετὰς ὑποστησάμενος, εἴτε ὁ Φρυξ̄ ἐκεῖνος ὁ Μίδας, ὁ παρὰ τοῦ Ὀδρύσου μαθὼν, ἔπειτα διαδοὺς τοῖς ὑποτεταγμένοις ἐντεχρον ἀπάτην. 12. οὐ γάρ μὲ ὁ Κύπριος ὁ νησιώτης Κινύρας παραπείσαι ποτ’ ἂν, τὰ περὶ τὴν Ἀφροδίτην μαχλῶντα ὄργια ἐκ νυκτὸς ἡμέρα παραδοῦναι τολμήσας, φιλοτιμούμενος θειάσαι πόρνην πολιτίδα. 13. Μελάμποδα δὲ τὸν Ἀμυθάονος ἄλλοι φασὶν ἐξ Αἰγύπτου μετακομίσαι τῇ Ἑλλάδι τὰς Διοῦς ἑορτὰς, πένθος ὑμνούμενον. τούτους ἔγωγ’ ἂν ἀρχεκάκους φῆσαιμι μύθων ἀθέων καὶ δεισιδαι-

μονίας ὀλεθρίου πατέρας, σπέρμα κακίας καὶ φθορᾶς ἐγκαταφυτεύσαντας τῷ βίῳ τὰ μυστήρια.”

14. “Ἦδη δὲ, καὶ γὰρ καιρὸς, αὐτὰ ὑμῶν τὰ ὄργια ἐξελέγξω ἀπάτης καὶ τερατείας ἐμπλεα. καὶ εἰ
 5 μεμύησθε, μᾶλλον ἐπιγελάσεσθε τοῖς μύθοις ὑμῶν τούτοις τοῖς τιμωμένοις. ἀγορεύσω δὲ ἀναφανδὸν τὰ κεκρυμμένα, οὐκ αἰδοῦμενος λέγειν ἅ προσκυνεῖν οὐκ αἰσχύνεσθε. 15. ἡ μὲν οὖν ἀφρογενὴς καὶ κυπρογενὴς καὶ Κινύρα φίλη, τὴν Ἀφροδίτην λέγω, τὴν φιλο-
 10 μηδέα, ὅτι μηδέων ἐξεφαάνθη, μηδέων ἐκείνων τῶν ἀποκεκομμένων Οὐρανοῦ, τῶν λάγγων, τῶν μετὰ τὴν τομὴν τὸ κῆμα βεβιασμένων, ὡς ἀσελγῶν ὑμῖν μορίων ἄξιος Ἀφροδίτη γίνεται καρπὸς, ἐν ταῖς τελεταῖς ταύτης τῆς πελαγίας ἡδουῆς, τεκμήριον τῆς γο-
 15 νῆς, ἁλῶν χόνδρος, καὶ φαλλὸς τοῖς μνουμένοις τὴν ἀτέχνην τὴν μοιχικὴν ἐπιδίδοται· νόμισμα δὲ εἰσφέρουσιν αὐτῇ οἱ μνούμενοι ὡς ἑταῖρα ἐρασταί.”

16. “Δηοῦς δὲ μυστήρια καὶ Διὸς πρὸς μητέρα Δῆμητρα ἀφροδίσιδι συμπλοκαὶ καὶ μῆνις, οὐκ οἶδ’
 20 ὅ τι φῶ λοιπὸν, μητρὸς ἢ γυναικὸς, τῆς Δηοῦς· ἥς δὴ χάριν Βριμῶ προσαγορευθῆναι λέγεται· ἰκετηρῆαι Διὸς καὶ πόμα χολῆς καὶ καρδιουλκίαι καὶ ἀρρητουργίαι· 17. ταῦτα οἱ Φρύγες τελίσκουσιν Ἄττιδι καὶ Κυβέλλῃ καὶ Κορύβασι. τεθρυλήκασιν δὲ ὡς ἄρα ἀπο-
 25 σπάσας ὁ Ζεὺς τοῦ κριοῦ τοὺς διδύμους φέρων ἐν μέσοις ἔρριψε τοῖς κόλποις τῆς Δηοῦς, τιμωρίαν ψευδῆ τῆς βιαίας συμπλοκῆς ἐκτιννύων, ὡς ἑαυτὸν δῆθεν ἐκτεμῶν. 18. τὰ σύμβολα τῆς μνήσεως ταύ- (64)
 30 τῆς ἐκ περιουσίας παρατεθέντα οἶδ’ ὅτι κινήσει γέλωτα καὶ μὴ γελασεῖουσιν ὑμῖν διὰ τοὺς ἐλέγχους. ἐκ τυμπάνου ἔφαγον, ἐκ κυμβάλου ἔπιον, ἐκερνοφό-

ρησα, ὑπὸ τὸν παστὸν ὑπέδυν. ταῦτα οὐχ ὕβρις τὰ σύμβολα; οὐ χλεύη τὰ μυστήρια;”

19. “Τί δ’ εἰ καὶ τὰ ἐπίλοιπα προσθείην; κῦει μὲν ἡ Δημήτηρ, ἀνατρέφεται δὲ ἡ κόρη, μίγνυται δ’ αὐθις ὁ γεννήσας οὗτος Ζεὺς τῇ Φερρεφάττῃ τῇ ἰδία θυγατρὶ μετὰ τὴν μητέρα τὴν Δηῶ, ἐκλαθόμενος τοῦ προτέρου μύσους, καὶ μίγνυται δράκων γε-
[41]νόμενος, ὃς ἦν ἐλεγχθεὶς. 20. Σαβαζίων γοῦν μυστηρίων σύμβολον τοῖς μνουμένοις ὁ διὰ κόλπου θεός· δράκων δὲ ἐστὶν οὗτος διολκούμενος τοῦ κόλ-
που τῶν τελουμένων, ἔλεγχος ἀκρασίας Διός. κῦει καὶ ἡ Φερρέφαττα παῖδα ταυρόμορφον. 21. ἀμέλει φησί τις ποιητῆς εἰδωλικὸς,

ταῦρος δράκοντος καὶ πατὴρ ταύρου δράκων,
ἐν ὄρει τὸ κρύφιον βουκόλος τὸ κέντρον·
βουκολικὸν, οἶμαι, κέντρον τὸν νάρθηκα ἐπικαλῶν,
ὃν δὴ κάλων ἀναστρέφουσιν οἱ Βάκχοι.” 15

22. “Βούλει καὶ τὰ Φερρεφάττης ἀνθολογία διηγῆσωμαί σοι, καὶ τὸν κάλαθον, καὶ τὴν ἀρπαγὴν τὴν ὑπὸ Ἀιδωνέως, καὶ τὸ χάσμα τῆς γῆς, καὶ τὰς ὕς τὰς 20
Εὐβουλέως τὰς συγκαταποθείσας ταῖν θεαῖν, δι’ ἣν αἰτίαν ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις μεγαρίζοντες χοίρους ἐκβάλλουσι; 23. ταύτην τὴν μυθολογίαν ποικίλως
κατὰ πόλεις ἑορτάζουσιν αἱ γυναῖκες, Θεσμοφορία, Σκιροφορία, Ἀρρητοφορία, πολυτρόπως τὴν Φερρε- 25
φάττης ἐκτραγωδοῦσαι ἀρπαγὴν. τὰ γὰρ Διονύσου μυστήρια τέλεον ἀπάνθρωπα, ὃν εἰσέτι παῖδα ὄντα ἐνόπλῳ κινήσει περιχορευόντων Κουρήτων, δόλω δὲ ὑποδύντων Τιτάνων, ἀπατήσαντες παιδαριώδεσιν ἀθύρμασιν οὗτοι δὴ οἱ Τιτᾶνες διέσπασαν ἔτι νη- 30
πίαχον ὄντα, ὡς ὁ τῆς τελετῆς ποιητῆς Ὀρφεύς φησιν ὁ Θράκιος,

κῶνος καὶ ῥόμβος καὶ παίγνια καμπεσίγυια,
μῆλά τε χρύσεια καλὰ παρ' Ἐσπερίδων λιγυφώνων.”

24. “ Καὶ τῆσδε ἡμῖν τῆς τελετῆς τὰ ἀχρεῖα σύμ-
βολα οὐκ ἀχρεῖον εἰς κατάγνωσιν παραθέσθαι· ἀστρά- (65)
5 γαλος, σφαῖρα, στρόβιλος, μῆλα, ῥόμβος, ἔσοπτρον,
πόκος. 25. Ἀθηνᾶ μὲν οὖν τὴν καρδίαν τοῦ Διο-
νύσου ὑφελομένη Παλλὰς ἐκ τοῦ πάλλειν τὴν καρ-
δίαν προσηγορεύθη· οἱ δὲ Τιτᾶνες, οἱ καὶ διασπά-
σαντες αὐτὸν, λέβητά τινα τρίποδι ἐπιθέντες, καὶ
10 τοῦ Διονύσου ἐμβalόντες τὰ μέλη, καθήψουν πρό-
τερον, ἔπειτα ὀβελίσκοις

ἀμπεύραντες ὑπέιρεχον Ἡφαίστοιο.

26. Ζεὺς δ' ὕστερον ἐπιφανεῖς — εἰ θεὸς ἦν, τάχα
που τῆς κνίσσης τῶν ὀπτωμένων κρεῶν μεταλαβὼν,
15 ἧς δὴ τὸ γέρας λαχεῖν ὁμολογοῦσιν ὑμῶν οἱ θεοὶ — b
κεραυνῶ τοὺς Τιτᾶνας αἰκίζεται καὶ τὰ μέλη τοῦ
Διονύσου Ἀπόλλωνι τῷ παιδί παρακατατίθεται κα-
ταθάψαι. ὁ δὲ, οὐδὲ γὰρ ἠπειθήσῃσι Διὶ, εἰς τὸν Παρ-
νασσὸν φέρων κατατίθεται διεσπασμένον τὸν νεκρὸν.

20 27. Εἰ θέλεις δ' ἐποπτεῦσαι καὶ τὰ Κορυβάν-
των ὄργια, τὸν τρίτον ἀδελφὸν ἀποκτείναντες οὗτοι
τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ φοινικίδι ἐπεκαλυψάτην,
καὶ καταστέψαντες ἐθαψάτην, φέροντες ἐπὶ χαλκῆς
ἀσπίδος ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύμπου. 28. καὶ c
25 ταῦτ' ἔστι τὰ μυστήρια, συνελόντι φάναι, φόνου καὶ
τάφοι· οἱ δ' ἱερεῖς οἱ τῶνδε, οὓς ἀνακτοτελέστας οἷς
μέλον καλοῦσι, προσεπιτερατεύονται τῇ συμφορᾷ,
ὀλόριζον ἀπαγορεύοντες σέλινον ἐπὶ τραπέζης τιθέ-
ναι· οἴονται γὰρ δὴ ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ ἀπορρυνέντος
30 τοῦ κορυβαντικοῦ τὸ σέλινον ἐκπεφυκέναι· ὥσπερ
ἀμέλει καὶ αἱ θεσμοφοριάζουσαι τοὺς τῆς ῥοιᾶς κόκ-
κους παραφυλάττουσιν ἐσθίειν· τοὺς γὰρ ἀποπεπτω-

κότας χαμαὶ ἐκ τῶν τοῦ Διονύσου αἵματος σταγόνων
 βεβλαστηκέναι νομίζουσι τὰς ροιάς. 29. Καβείρους δὲ
 d τοὺς Κορύβαντας καλοῦντες καὶ τελετὴν Καβειρικὴν
 καταγγέλλουσιν. αὐτὸ γὰρ δὴ τούτῳ τῷ ἀδελφοκτό-
 νῳ τὴν κίστην ἀνελομένῳ, ἐν ἣ τὸ τοῦ Διονύσου αἵ- 5
 δοτον ἀπέκειτο, εἰς Τυρρηνίαν κατήγαγον, εὐκλειοῦς
 ἔμποροι φορτίου· κἀνταῦθα διετριβέτην φυγάδε ὄντε,
 τὴν πολυτίμητον εὐσεβείας διδασκαλίαν, αἰδοῖα καὶ
 κίστην θρησκευεῖν παραθεμένῳ Τυρρηνοῖς· δι' ἣν
 αἰτίαν οὐκ ἀπεικότως τὸν Διόνυσον προσαγορεύεσθαι 10
 τινες Ἄτιν θέλουσιν, αἰδοίων ἐστερημένον.”

30. “Καὶ τί θάναστος ἐὶ Τυρρηνοὶ οἱ βάρβαροι
 αἰσχροῖς οὕτω τελίσκονται παθήμασιν, ὅπου γε Ἄθη-
 [42] ναίοις καὶ τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι, αἰδοῦμαι καὶ λέγειν, αἰ-
 (66) σχύνης ἔμπλεως ἢ περὶ τὴν Διῶ μυθολογία; 31. ἀλω- 15
 μένη γὰρ ἡ Διῶ κατὰ ζήτησιν τῆς θυγατρὸς τῆς
 Κόρης περὶ τὴν Ἐλευσίνα — τῆς Ἀττικῆς ἐστὶ τοῦτο
 τὸ χωρίον — ἀποκάμνει, καὶ φρεάτι ἐπικαθίξει λυ-
 πουμένη. τοῦτο τοῖς μνουμένοις ἀπαγορεύεται εἰσεῖτι
 καὶ νῦν, ἵνα μὴ δοκοῖεν οἱ τετελεσμένοι μιμεῖσθαι 20
 τὴν ὀδυρομένην. 32. ὦκουν δὲ τηρικᾶδε τὴν Ἐλευ-
 στίνα οἱ γηγενεῖς· ὀνόματα αὐτοῖς Βαυβῶ καὶ Δυσ-
 αύλης καὶ Τριπτόλεμος, ἔτι δὲ Εὐμολπός τε καὶ Εὐ-
 βουλεύς· βουκόλος ὁ Τριπτόλεμος ἦν, ποιμὴν δὲ ὁ
 b Εὐμολπος, σὺβάτης δὲ ὁ Εὐβουλεύς· ἀφ’ ὧν τὸ Εὐ- 25
 μολπιδῶν καὶ τὸ κηρύκων τὸ ἱεροφαντικὸν δὴ τοῦτο
 Ἀθήνησι γένος ἦνθησε. 33. καὶ δὴ — οὐ γὰρ ἀνήσω
 μὴ οὐχὶ εἰπεῖν — ξενίσασα ἡ Βαυβῶ τὴν Διῶ ὀρέ-
 γει κυκεῶνα αὐτῇ. τῆς δὲ ἀναινομένης λαβεῖν καὶ
 πιεῖν οὐκ ἐθέλουσης — πενθήρης γὰρ ἦν — περιαιλ- 30
 γῆς ἡ Βαυβῶ γενομένη, ὡς ὑπεροραθεῖσα δῆθεν,
 ἀναστέλλεται τὰ αἰδοῖα καὶ ἐπιδεικνύει τῇ θεῷ, ἢ

δὲ τέρεται τῇ ὄψει ἢ Διῶ, καὶ μόλις ποτὲ δέχεται τὸ ποτὸν, ἡσθεῖσα τῷ θεάματι.”

34. “Ταῦτά ἐστι τὰ κρύφια τῶν Ἀθηναίων μυστήρια, ταῦτά τοι καὶ Ὀρφεὺς ἀναγράφει. παραθήσομαι δέ σοι αὐτὰ τοῦ Ὀρφείως τὰ ἔπη, ἕν’ ἕκῃς μάρτυρα τῆς ἀναισχυντίας τὸν μυσταγωγόν·

ὡς εἰποῦσα πέπλους ἀνεσύρατο, δεῖξε δὲ πάντα σώματος οὐδὲ πρέποντα τύπον· παῖς δ’ ἦεν Ἰακχος, χειρὶ τέ μιν βίπτασκε γελῶν Βαυβοῦς ὑπὸ κόλποις.
ἢ δ’ ἐπεὶ οὖν μείδῃσε θεὰ, μείδῃσ’ ἐνὶ θυμῷ,
δέξατο δ’ αἰόλον ἄγγος, ἐν ᾧ κυκεῶν ἐνέκειτο.

35. κάστι τὸ σύνθημα Ἐλευσινίων μυστηρίων ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐργασάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον, καὶ ἐκ κάλαθου εἰς κίστην· καλὰ γε τὰ θεάματα καὶ θεᾶ πρέποντα.”

36. Ἄξια μὲν οὖν νυκτὸς τὰ τελέσματα καὶ πυρὸς καὶ τοῦ μεγαλήτορος, μᾶλλον δὲ ματαιόφρονος Ἐρεχθιδῶν δήμον, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οὔστινας μένει τελευτήσαντας ἄσσα οὐδὲ ἔλπονται.

37. τίσι δὲ μαντεύεται Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος; νυκτιπόλοις, μάγοις, βάκχοις, λήναις, μύσταις· τοῦτοις ἀπειλεῖ τὰ μετὰ θάνατον, τοῦτοις μαντεύεται τὸ πῦρ· τὰ γὰρ νομιζόμενα κατ’ ἀνθρώπους μυστήρια ἀνιερωστὶ μνεῦνται.

38. νόμος οὖν καὶ ὑπόληψις κενὴ καὶ τοῦ δράκοντος τὰ μυστήρια ἀπάτη τίς ἐστι θρησκευομένη τὰς ἀμνήτους ὄντως μνήσεις καὶ τὰς ἀνοργιάστους τελετὰς εὐσεβείᾳ νόθῳ προτρεπομένων.

39. οἶαι δὲ καὶ αἱ κίσται αἱ μυστικαί;—δεῖ γὰρ ἀπογυμνῶσαι τὰ ἅγια αὐτῶν καὶ τὰ ἄρρητα ἐξειπεῖν—οὐ σησαμαῖ ταῦτα καὶ πυραμίδες καὶ τολύπαι καὶ πόπανα πολυόμφαλα, χόνδροι τε ἁλῶν, καὶ δράκων ὄργιον Διονύσου Βασσάρου; οὐχὶ δὲ ῥοῖαι, πρὸς τοῖσδε

καὶ καρδίαι, νάρθηκές τε καὶ κίττοι, πρὸς δὲ καὶ φθόγς καὶ μήκωνες; ταῦτ' ἐστὶν αὐτῶν τὰ ἄγρια. 40. καὶ προσέτι τῆς Θέμιδος τὰ ἄρρητα σύμβολα, ὀρίγανον, λύχνος, ξίφος, κτεῖς γυναικεῖος, ὅς ἐστιν εὐφήμως καὶ μυστικῶς μόριον γυναικεῖον. ὧ τῆς 5 ἐμφανοῦς ἀναισχυντίας· πάλαι μὲν ἀνθρώποις σωφρονοῦσιν ἐπικάλυμμα ἠδονῆς νύξ ἦν σιωπωμένη, νυκτὶ δὲ τοῖς μνουμένοις ἡ ἱερά τῆς ἀκρασίας νύξ ἐστὶ λαλουμένη, καὶ τὸ πῦρ ἐλέγχει τὰ πάθη δαδουχούμενον. 41. ἀπόσβεσον, ὧ ἱεροφάντα, τὸ πῦρ· αἰδέ- 10 σθητι, δαδοῦχε, τὰς λαμπάδας· ἐλέγχει σου τὸν Ἰακχον τὸ φῶς· ἐπίτρεψον ἀποκρύψαι τῇ νυκτὶ τὰ μυστήρια· σκότει τετιμήσθω τὰ ὄργια. τὸ πῦρ οὐχ ὑποκρίνεται· ἐλέγχειν καὶ κολάζειν κελεύεται.”

42. “Ταῦτα τῶν ἀθέων τὰ μυστήρια. ἀθέους δὲ 15 εἰκότως ἀποκαλῶ τούτους, οἱ τὸν μὲν ὄντως ὄντα θεὸν ἠγνοήκασι, παιδίον δὲ ὑπὸ Τιτάνων διασπώ- [43] μενον καὶ γύναιον πενθοῦν καὶ μόρια ἄρρητα ὡς 20 ἀληθῶς ὑπὸ αἰσχύνης ἀναισχύντως σέβουσι, διττῇ ἐνισχημένοι τῇ ἀθεότητι· προτέρα μὲν, καθ' ἣν ἀγνο- οῦσι τὸν θεόν, τὸν ὄντως ὄντα μὴ γνωρίζοντες θεόν, 25 ἑτέρα δὲ καὶ δευτέρα ταύτη δὴ τῇ πλάνῃ τοὺς οὐκ ὄντας ὡς ὄντας νομίζοντες, καὶ θεοὺς τούτους ὀνομάζοντες τοὺς οὐκ ὄντως ὄντας, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὄν- 25 τας, μόνου δὲ τοῦ ὀνόματος τετυχηκότας.”

Τοσαῦτα καὶ οὗτος.

IV. Εἰκότως δῆτα ἡμεῖς τούτων ἀπάντων ἐλευ- (68) θέρους ἡμᾶς γενέσθαι ὁμολογοῦμεν, τῆς μακροῦς καὶ πεπαλαιωμένης πλάνης ὡσπερ τινὸς δεινῆς καὶ χαλεπωτάτης νόσου λελυτρωμένοι· καὶ πρῶτα μὲν τῇ 30 τοῦ παντοκράτορος θεοῦ χάριτι καὶ εὐεργεσίᾳ, δεῦτερον δὲ ἀπορρητῶ δυνάμει τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν

εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, καὶ τρίτον σῶφρονι λογι-
 σμῶ κρίναντες ἀνόσιον εἶναι καὶ δυσσεβῆς τῇ τοῦ
 θεοῦ σεβασμῷ προσηγορία τιμᾶν τοὺς πάλαι ἐν νε-
 κροῖς κειμένους θνητοὺς ἄνδρας, καὶ οὐδὲ σωφρόνων
 5 ἀνδρῶν μνήμην ἀπολελοιπότας, ἐσχάτης δὲ ἀκρασίας ^β
 καὶ ἀκολασίας ὁμότητός τε καὶ φρενοβλαβείας δει-
 γματα τοῖς μετ' αὐτοὺς φυλάττειν παραδεδωκίτας.
 2. πῶς γὰρ οὐ πάντων ἡλιθιώτατον τοὺς σωφροσύ-
 νης ἐραστὰς τοῖς αἰσχροῖς καὶ ἀκολάστοις τῶν πρῶ-
 10 τείων παραχωρεῖν, καὶ τοὺς συνετοὺς καὶ ἔμφρουςας
 τοῖς τὰς φρένας ἀπολωλεκόσι τὴν σεβασμίαν παρέ-
 χειν τιμὴν, τοὺς τε δικαιοσύνης καὶ φιλανθρωπίας
 ἀσκητὰς τοῖς δι' ὑπερβολὴν ὁμότητος καὶ ἀπανθρω-
 πίας τεκνοκτονίας καὶ πατροκτονίας μιάσμασιν ἐν-
 15 ισχημένοις; 3. ποίαν δὲ οὐχ ὑπερηκόντισεν ὑπερβο-
 λὴν ἀσεβείας τὸ καταβάλλειν εἰς ἄρρητα ἀνδρῶν καὶ
 γυναικῶν μόρια καὶ εἰς τὴν ἄλογον καὶ θηριώδη φύ-
 σιν τὴν σεμνὴν καὶ παναγίαν τοῦ θεοῦ πρόσρησιν,
 τοιαῦτά τε αἰσχρὰ καὶ ἀπάνθρωπα θεολογεῖν, οἷα καὶ
 20 ἐπὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις κακουργῶν, εἰ κατελεγχθείη,
 ταῖς ἀπὸ τῶν νόμων ἀπαραιτήτοις ὑποπέσοιεν ἂν τι-
 μωρίαις; 4. καὶ τί χρὴ μὴκύνειν εὐαγγελιζομένους
 πάντα βάρβαρον ὁμοῦ καὶ Ἑλληνα τὴν ἀπὸ τῶν εἰ- ^α
 ρημένων κακῶν ἐλευθερίαν, τῆς τε ἀπὸ τῶν ψευδω-
 25 νύμων θεῶν ἀποστασίας, τὸ εὐλογον εἰς φῶς ἀγα-
 γόντας, ὅποτε καὶ αὐτῶν ἤδη τῶν σφόδρα δεισιδαι-
 μόνων οἱ πλείους, ὥσπερ ἐκ βαθύος κάρου διανή-
 ψαντες, καὶ τῆς παλαιᾶς ἀγλύος τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα
 διοξάντες, τὸν βαθὺν λῆρον συνείδον τῆς πατρικῆς
 30 πλάνης, καὶ στάντες ἐπὶ λογισμοῦ τὴν ἑτέραν ὁδὸν
 εἴλοντο, τῆς παλαιᾶς ἀναχωρήσαντες; 5. ὧν οἱ μὲν
 ὁμόσε χωρήσαντες τῆς ὄλης κατέπτυσαν μυθολογίας

τῶν σφετέρων προγόνων πλατὺ καταγελάσαντες, οἱ δ' ἀθεότητος δόξαν ἐκκλίναντες οὔτε ἐπὶ τοῖς πρότερον ἔσθησαν οὔτε ἐξ ἅπαντος αὐτῶν ἀνεχώρησαν, (69) κολακεῦσαι δὲ καὶ θεραπεῦσαι τὴν οἰκείαν προθέμενοι δόξαν τὰς περὶ τῶν τεθρυλημένων παρ' αὐτοῖς 5 θεῶν ἱστορίας ἀληθεῖς μύθους εἶναι πεπλασμένους ὑπὸ ποιητῶν ἐπεφήμισαν, φυσικὰς ἐν αὐτοῖς ἀποκρύπτουτες θεωρίας. 6. ὦν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα μηδὲν φέρουσιν ἀληθείας δείγμα, ὅμως δ' οὖν ἀναγκαία γένοιτ' ἂν ἡμῖν ἢ ἐκθεσις εἰς θεωρίαν τῶν 10 καὶ παρὰ τούτοις σεμνῶν, ὡς ἂν καὶ τῆς τούτων ἀναχωρήσεως οὐκ ἄλλως ἡμῖν προξενηθείσης ἢ εἰ διὰ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εὐαγγελικῆς διδασκαλίας τὸ εὐ-
 b λογον παρασταίῃ. φέρε οὖν καὶ τούτων τὸν λόγον ἄνωθεν ἀναλαμβάνοντες ἐπισκεψώμεθα. 15

[44] V. Τῆς μὲν οὖν Ἑλληνικῆς θεολογίας, λέγω δὲ τῆς πανδήμου καὶ μυθικωτέρας καὶ πολὺ πρότερον τῆς παρὰ Φοίνιξι καὶ Αἰγυπτίοις τοῖς τε ἄλλοις, ὦν 5 τὴν μνήμην οἱ πρὸ τούτου περιέσχον λόγοι, τοιούσδε τις ὁ τρόπος ἀποδέδεικται, οἷος διὰ τῶν προεκτεθει- 20 σῶν φωνῶν αὐτῶν δὴ τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων προοδηγήλωται· ὃν καὶ εἰκότως ἐν ἀρχαῖς τῆς προκειμένης Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς εἰς διάγνωσίν τε καὶ ἐπίκρισιν τοῖς ἐντενυχομένοις προτεθείκαμεν, ὡς ἂν αὐτοὶ μάθοιμεν ἡμεῖς τε αὐτοὶ καὶ οἱ τῶνδε εἰσέτι 25 νῦν ἄπειροι τίνες ὄντες πάλαι πρότερον, καὶ οἶων ἐκ
 a πατέρων φύντες, πηλίκους τε τὸ πρὶν κακοῖς πεπεδημένοι, δυσσεβείας τε ὀπόσῃ καὶ ἀγνωσίας θεοῦ μέθῃ τὰς ψυχὰς κατορωρυγμένοι τῆς τούτων ἀπάντων ἀνανεύσεως καὶ ἐλευθερίας ἤξιώθημεν διὰ μιᾶς 30 μόνης τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, οὐκ ἄλλως ἡμῖν πρυτανευθείσης ἢ δι' ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν

Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ· 2. ὃς οὐ μέρει γῆς, οὐδ' ἐν γωνίᾳ χώρας ἔθνους ἑνὸς, καθ' ὅλης δὲ τῆς οἰκουμένης, ἐν ἣ τὰ τῆς μάλιστα δεισιδαίμονος πλάνης ὑπερίσχυσεν, οἷά τις νοερῶν καὶ λογικῶν ψυχῶν ἤλιος, τὰς τοῦ οἰκείου φωτὸς ἐφαπλώσας ἀκτίνας, ὁμοῦ πᾶν γένος ἀνθρώπων, βαρβάρων τε καὶ Ἑλλήνων, ὡσπερ ἐξ ἀγλῖος δεινῆς καὶ ζοφερωτάτης τε καὶ ⁽⁷⁰⁾ ἀειδοῦς νυκτὸς τῆς δεισιδαίμονος πλάνης ἐπὶ λαμπρὰν καὶ διανυγεστάτην ἡμέραν τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας τοῦ παμβασιλέως θεοῦ πάντας ἡμᾶς μετεστήσατο. 3. διαρρηθῆναι γοῦν αἱ προπαρατεθεισάαι φωναὶ νεκρῶν εἰδῶλα καὶ ἀνδρῶν πάλαι κατοικομένων εἰκόνας πάντας πανδημὶ τοὺς ἀμφὶ τὴν πολύθεον πλάνην κατὰ τε πόλεις καὶ κώμας ἐπτοημένους θεραπεύειν τε καὶ περιέπειν ἐδίδαξαν· τῶν πάλαι ἀνδρῶν δι' ὑπερβάλλουσαν τοῦ τότε βίου θηριωδίαν θεοῦ ^b μὲν τοῦ πάντων δημιουργοῦ μηδένα λόγον ποιουμένων, μηδὲ τῆς θείας καὶ ἐπὶ τοῖς πλημμυλουμένοις τιμωροῦ δίκης ἐμπαζομένων, εἰς πάσας δὲ ἀνοσιουργίας καταβαλλόντων. 4. οὐπω γὰρ εἰσέτι τότε νόμων καθ' οὓς χρῆ βιοῦν συνεστώτων, οὐδέ γε τῆς ἡμέρου πολιτείας ἐν ἀνθρώποις κατατεταγμένης, ἀνειμένου δὲ καὶ νομαδικοῦ τοῦ βίου θηριώδους τε καθεστώτος, τοῖς μὲν θρεμμάτων ἀλόγων δίκην τῶν ²⁵ τῆς γαστροῦ ἀποπληρώσεων πλέον οὐδὲν ἔμελεν, οἷς καὶ πρῶτος ἀθεότητος ὑποικουρεῖ τρόπος· οἱ δ' εἰς ^c βραχὺ τι φυσικαῖς ἐννοιαῖς ἀνακινούμενοι θεὸν καὶ θεοῦ δύναμιν σωτήριόν τι καὶ ἀγαθὸν εἶναι χρῆμα διανοήθησαν, εὐρεῖν δὲ τοῦτον ἐθελήσαντες ἄνω μὲν ³⁰ τὰς ψυχὰς εἰς οὐρανὸν ἔτειναν, αὐτόθι δὲ τῇ διανοίᾳ στάντες, καὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φαινόντων τε καὶ φαινομένων φωστήρων καταπλαγέντες τὰ κάλλη,

ταῦτ' εἶναι θεοὺς ἀπεφήναντο. 5. τρίτοι δὲ ἄλλοι σφᾶς αὐτοὺς ἐπὶ γῆς ῥίψαντες τοὺς ἐπὶ συνέσει τῶν κατ' αὐτοὺς προφέρειν νενομισμένους, ἢ καὶ ῥώμη d σώματος καὶ δυναστείας ἰσχύϊ τῶν πλειόνων ἐπικρατήσαντας, γίγαντάς τινας, ἢ τυράννους, ἢ καὶ γόη- 5 τας καὶ φαρμακείας ἄνδρας, ἐκ τινος τῶν θειοτέρων ἀποπτώσεως τὰς κακοτέχνους γοητείας συνεσκευασμένους, ἢ καὶ τοὺς ἄλλους κοινῆς τινὸς καὶ βιωφελοῦς εὐεργεσίας προάρξαντας, ζῶντάς τε ἔτι καὶ μετὰ τελευτήν θεοὺς ἐπεφήμισαν. 6. ἐνθεν αὐτοῖς καὶ οἱ 10 τῶν θεῶν οἴκοι νεκρῶν εἶναι τάφοι μνημονεύονται, ὡς ὁ Κλήμης ἐν τῷ πρὸς Ἑλληνας Προτρεπτικῷ ἱστορεῖ, τοῦ λόγου μάρτυρας αὐτοὺς Ἑλληνας ἐπαγόμε- [45] νος. εἰ δέ σοι φίλον, αὐτίς καὶ τούτου τόνδε γράφοντος ἄκουε τὸν τρόπον 15

(71) VI. "Εἰκότως ἄρα ἀρχὴν ποθεν ἢ δεισιδαιμονία λαβοῦσα κακίας ἀνοήτου γέγονε πηγὴ· ἔπειτα μὴ b ἀνακοπεῖσα, ἀλλ' εἰς ἐπίδοσιν ἐλθοῦσα καὶ πολλὴ δὴ φρεῖσα δημιουργὸς πολλῶν καθίσταται δαιμόνων, ἑκατόμβας ποιοῦσα καὶ πανηγύρεις ἐπιτελοῦσα καὶ 20 ἀγάλματα ἀνιστᾶσα καὶ νεῶς ἀνοικοδομοῦσα· οὗς δὴ — οὐδὲ γὰρ τοῦτο σιωπήσομαι, πρὸς δὲ καὶ αὐτὸ ἐλέγξω — νεῶς μὲν εὐφήμως ὀνομαζομένους, τάφους δὲ γενομένους, τουτέστι τοὺς τάφους νεῶς ἐπικεκλημένους. ὑμεῖς δὲ ἀλλὰ κἄν νῦν δεισιδαιμονίας ἐκ- 25 λάθεσθε, τοὺς τάφους τιμᾶν ἀίσχυνόμενοι."

2. "Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Δαρίσση ἐν τῇ c ἀκροπόλει τάφος ἐστὶν Ἀκρισίου, Ἀθήνησι δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει Κέκροπος, ὡς φησὶν Ἀντίοχος ἐν τῷ ἐνάτῳ τῶν ἱστοριῶν. 3. τί δὲ Ἐριχθόνιος; οὐχὶ ἐν τῷ 30

ναῶ τῆς Πολιάδος κεκήδευται; Ἴμμαρος δὲ ὁ Εὐμόλ-
 που καὶ Δαιίρας οὐχὶ ἐν τῷ περιβόλῳ κεκήδευται
 τοῦ Ἐλευσινίου τοῦ ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει; αἱ δὲ Κελεοῦ
 θυγατέρες ἐν Ἐλευσίνι τετάφαται; 4. τί σοι κατα-
 5 λέγω τὰς ἐξ Ἑπερορέων γυναικας; Ἑπερόχη καὶ
 Λαοδίκη κέκλησθον, ἐν τῷ Ἀρτεμισίῳ ἐν Δήλῳ κε-
 κήδευσθον, τὸ δὲ ἐν τῷ Ἀπόλλωνος τοῦ Δηλίου ἐστὶν
 ἱερῶ. 5. Λέανδρος δὲ Κλεόμαχον ἐν Μιλήτῳ τετά-
 φθαι ἐν τῷ Διδυμαίῳ φησίν. ἐνταῦθα τῆς Λευκο-
 10 φρύνης τὸ μνήμα οὐκ ἄξιον παρελθεῖν, ἐπομένους
 Ζήνωνι τῷ Μυνδίῳ, ἢ ἐν τῷ ἱερῶ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν
 Μαγνησίᾳ κεκήδευται· οὐδὲ μὴν τὸν ἐν τῷ Τελμησ-
 σῶ τοῦ Ἀπόλλωνος βωμόν· μνήμα εἶναι καὶ τοῦτον
 Τελμησσέως τοῦ μάντεως ἱστοροῦσι. 6. Πτολεμαῖος
 15 δὲ ὁ τοῦ Ἀγησάρχου ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ τὸν Φι-
 λοπάτορα ἐν Πάφῳ λέγει ἐν τῷ τῆς Ἀφροδίτης ἱερῶ
 Κινύραν τε καὶ τοὺς Κινύρου ἀπογόνους κεκηδεῦ-
 σθαι. 7. ἀλλὰ γὰρ ἐπιόντι μοι τοὺς προσκυνουμέ-
 νους ὑμῖν τάφους ἐμοὶ μὲν οὐδὲ ὁ πᾶς ἂν ἀρκέσαι
 20 χρόνος· ὑμᾶς δὲ εἰ μὴ ὑπεισέρχεται τις αἰσχύνῃ τῶν
 τολμωμένων, νεκροὶ ἄρα τέλεον νεκροῖς πεπιστευκό-
 τες περιέρχασθε·

ἂ δειλοὶ, τί κακὸν τότε πάσχετε;”

8. Καὶ μετ’ ὀλίγα φησί

25 “Καινὸν δὲ ἄλλον ἐν Αἰγύπτῳ, ὀλίγον δεῖν καὶ
 παρ’ Ἑλλησι, σεβασμίως τεθείακε θεὸν ὁ βασιλεὺς
 ὁ Ῥωμαίων, τὸν ἐρώμενον ὠραιότατον σφόδρα γενό-
 μενον Ἀντίνοον ἀνιέρωσεν οὗτος, ὡς Γανυμήδην ὁ
 Ζεὺς· 9. οὐ γὰρ κωλύεται ῥαδίως ἐπιθυμία φόβον
 30 οὐκ ἔχουσα· καὶ νύκτας ἱερὰς τὰς Ἀντινόου προσ-

κυνούσιν ἄνθρωποι νῦν, ἃς αἰσχρὰς ἠπίστατο ὁ συνα-
 γρουπνήσας ἐραστής.”

Καὶ ἐπάγει

“Ἡδὴ δὲ ὁ τάφος τοῦ ἐρωμένου νεῶς ἐστὶν Ἀντι-
 νόου καὶ πόλις· καθάπερ γὰρ, οἶμαι, οἱ ναοὶ, οὕτω 5
 καὶ οἱ τάφοι θαυμάζονται, πυραμίδες καὶ μανσῶλια
 καὶ λαβύρινθοι· ἄλλοι ναοὶ τῶν νεκρῶν, ὡς ἐκείνοι
 τάφοι τῶν θεῶν.”

10. Καὶ πάλιν μετ’ ὀλίγα

“Ἴθι δὴ καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν βραχεὶ περιοδεύ- 10
 σωμεν καὶ τὰς ἐπιτυμβίους ταυτασὶ πανηγύρεις κα-
 ταλύσωμεν, Ἴσθμιά τε καὶ Νέμεα καὶ Πύθια καὶ τὰ
 ἐπὶ τούτοις Ὀλύμπια. Πυθοὶ μὲν οὖν ὁ δράκων ὁ
 Πύθιος θρησκεύεται καὶ τοῦ ὄψεως ἡ πανήγυρις κα-
 ταγγέλλεται Πύθια, Ἴσθμοὶ δὲ σκύβαλον προσέπτυσεν 15
 ἔλεεινὸν ἡ θάλασσα, καὶ Μελικέρτην ὀδύρεται τὰ
 Ἴσθμια, Νεμέασι δὲ ἄλλο παιδίον Ἀρχέμορος κекή-
 δευται, καὶ τοῦ παιδίου ὁ ἐπιτάφιος προσαγορεύεται
 Νέμεα. Πῖσα δ’ ἐστὶν ἐν ὑμῖν τάφος, ὃ Πανέλλη-
 α νες, ἠνιόχου Φρυγὸς, καὶ τοῦ Πέλοπος τὰς χοᾶς τὰ 20
 Ὀλύμπια ὁ Φειδίου σφτερίζεται Ζεὺς.”

11. Ταῦτα μὲν οὕτως· σὺ δὲ τὸν λόγον ἐξ ἀρ-
 χῆς ἀναλαβὼν τῆς δεισιδαίμονος πλάνης ἐπίσκεψαι
 [48] τὴν διάπτωσιν. φύσει μὲν οὖν καὶ αὐτοδιδάκτοις
 ἐννοίαις, μᾶλλον δὲ θεοδιδάκτοις, καλόν τι καὶ ὠφέ- 25
 λιμον τυγχάνειν, τὸ σημαίνον τὴν τοῦ θεοῦ προση-
 γορίαν τε καὶ οὐσίαν· πάντες γὰρ ἄνθρωποι κοινοῖς
 λογισμοῖς προειλήφεσαν, τοῦ τῶν ὄλων δημιουργοῦ
 τοῦτο πάση λογικῇ καὶ νοερᾷ ψυχῇ φυσικαῖς ἐννοίαις
 ὑποσπείραντος. 12. οὐ μὴν καὶ τῇ προαιρέσει τῇ 30

κατὰ λόγον ἐκέχρητο· εἰς μὲν γάρ που τάχα τις καὶ ⁽⁷³⁾
 δεύτερος, ἢ καὶ τινες ἄλλοι κομιδῇ βραχεῖς, ὧν τὴν
 μνήμην τὰ Ἑβραίων περιέχει λόγια, εἰς οὐδέν τῶν
 ὀρωμένων ἐφαρμοσάντες τὴν περὶ θεοῦ ἔννοιαν,
 5 ἀδιαστρόφοις δὲ τοῖς λογισμοῖς ἐπὶ τὸν τοῦ σύμπαν-
 τος κόσμον δημιουργὸν καὶ τὸν μέγαν τῶν ὄλων
 ποιητὴν ἐκ τῶν ὀρωμένων ἀναγαγόντες, διανοίας
 ὄμμασι κεκαθαρμένοις μόνον αὐτὸν εἶναι θεόν, τὸν
 πάντων σωτῆρα, καὶ μόνον ἀγαθῶν δοτῆρα συνε-
 10 νόησαν· οἱ δὲ λοιποὶ παντοῖα ψυχῆς ἀμανρώσει πε-
 ριτραπέντες κατὰ βυθὸν ἀσεβείας ἠνέχθησαν, ὥστε ^b
 θηρίων ἀγρίων τρόπον τὸ καλὸν καὶ συμφέρον καὶ
 ἀγαθὸν μέχρι σωμάτων καὶ σαρκὸς ἡδονῆς στήσαι.
 13. ταύτῃ δὲ κατὰ τὰ προειρημένα τοὺς τῶν νενο-
 15 μισμένων τοῦ σώματος καλῶν καὶ χρησίμων εὐρετάς,
 ἢ καὶ δυνάστας τινὰς καὶ τυράννους, ἢ καὶ γόητας
 καὶ φαρμακείας ἄνδρας, τὴν φύσιν θνητοῦς καὶ ἀν-
 θρωπίναις κεκρημένους συμφοραῖς, ὡς ἀγαθῶν χο-
 ρηγοῦς, σωτῆρας καὶ θεοὺς ἀναγορεύειν, τὴν σεβᾶ-
 20 σμιον ἔννοιαν φυσικῶς αὐτοῖς ἐνυπάρχουσιν ἐφ' οὓς ^c
 ἐνόμιζον εὐεργέτας μετατεθεικότες. 14. τοσαύτῃ δ'
 ἄρα συνέιχεν αὐτοὺς φρενῶν ἀποπληξία, ὡς μηδὲν
 τῶν πλημμελουμένων τοῖς θεολογουμένοις ὑπολογί-
 ζεσθαι, μηδ' ἐρυθριᾶν ἐπὶ τοῖς αἰσχρῶς περὶ αὐτῶν
 25 φημιζομένοις, τὰ πάντα δὲ τοὺς ἄνδρας διὰ τὰς παρ'
 αὐτῶν παρεχομένας ὠφελείας, ἢ καὶ διὰ τὰς τότε
 πρῶτον συνισταμένας δυναστείας τε καὶ τυραννίδας
 ἀποθανυμάξειν. 15. νόμων γοῦν, ὥσπερ ἔφην ἤδη
 30 μηδ' ἐπὶ τοῖς ἀμαρτανομένοις τιμωρίας ἐπηρωρημένης, ^d
 μοιχείας καὶ ἀρρένων φθοράς, ἐκθέσμους τε καὶ πα-
 ρανόμους γάμους, μαιφονίας τε καὶ πατροκτονίας,

τέκνων τε καὶ ἀδελφῶν σφαγὰς, ναὶ μὴν καὶ πολέ-
 μους καὶ στάσεις πεπραγμένας ὄντως τοῖς οἰκείοις
 προστάταις, οὓς θεοὺς ἠγοῦντό τε καὶ ἀπεκάλουν,
 ὥσπερ ἐν μέρει κατορθωμάτων καὶ ἀνδραγαθίας
 ἀπεμνημόνευον, τὴν τούτων μνήμην ὡς σεμνῶν καὶ 5
 ἀνδρείων τοῖς ὀψιγόνοις ἀπολιπόντες.

16. Τοιαῦτα ἦν τὰ τῆς παλαιᾶς θεολογίας, ἣν
 (74) μεταβαλόντες νέοι τινὲς, χθὲς καὶ πρῶν ἐπιφυνέντες,
 λογικώτερόν τε φιλοσοφεῖν ἀνχοῦντες, τὴν δὲ φυσι-
 κατέραν τῆς περὶ θεῶν ἱστορίας δόξαν εἰσηγήσαντο, 10
 σεμνοτέρας εὐρεσιλογίας τοῖς μύθοις προσεπινοήσαν-
 τες, καὶ μήτε πάντη τῶν προπατόρων τὸ πλημμελὲς
 τῆς δυσσεβείας ἐκφυγόντες μήτ' αὖ πάλιν τὴν ἀν-
 τόθεν προφαινομένην τῶν θεολογουμένων μοχθηρίαν
 ὑπομείναντες. 17. Θεραπεῦσαι δ' οὖν ὅμως οἷδε τὸ 15
 πατρικὸν ἀμάρτημα προθυμηθέντες ἐπὶ φυσικὰς διη-
 b γήσεις καὶ θεωρίας τοὺς μύθους μετεσκευάσαντο, τὰ
 θρηπτικὰ καὶ ἀνξητικὰ τῆς τῶν σωμάτων φύσεως
 ταῦτ' εἶναι τὰ διὰ τῶν μύθων δηλούμενα ὡς δὴ μυ-
 στικώτερον κομπάσαντες. 18. Ἐνθεν ἀνιόντες καὶ 20
 οἷδε τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου θεοὺς ἐπεφήμισαν, οὐκ
 αὐτὸ μόνον ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἄστρα, προσέτι δὲ
 γῆν καὶ ὕδωρ, ἀέρα τε καὶ πῦρ, τὰ τε ἐκ τούτων
 συγκρίματά τε καὶ ἀποτελέσματα, ναὶ μὴν καὶ τοὺς
 ὠραίους ἀπὸ τῆς γῆς καρπούς, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ξη- 25
 ρᾶς καὶ ὑγρᾶς τροφῆς βλαστήματα, ἃ καὶ αὐτὰ, ὡς
 ἂν τῆς τῶν σωμάτων ζωῆς αἰτία, Δῆμητρα καὶ Κό-
 [47] c ρην καὶ Διόνυσον καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἐμπερῆ
 προσειπόντες τεθειάκασι, βεβιασμένον καὶ οὐκ ἀλη-
 θῆ τῶν μύθων τὸν καλλωπισμὸν εἰσηγησάμενοι. 30
 19. ἀλλ' οὗτοι μὲν ὀψέ ποτε, ὡς ἂν ἐπαισχυνόμενοι
 τὰς τῶν προγόνων θεολογίας, οἴκοθεν ἅς ἕκαστος

ἔφευρε σεμνολογίας τοῖς περὶ θεῶν μύθοις προσεπε-
νόησαν, κινεῖν τὰ πάτρια τολμῶντος οὐδενός, περὶ
πολλοῦ δὲ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν συνήθη καὶ σύν-
τροφον ἐκ παιδῶν ἀγωγὴν τιμῶμενοι. 20. οἱ γε
5 μὴν τούτων πρεσβύτεροι ἐν ἰσῶ τῇ τῶν ἀνδρῶν θεο-
ποιία καὶ τὰς τῶν ἀλόγων ζῴων ἐκθειάσεις διετάξαντο
διὰ τὸ καὶ ἐξ αὐτῶν χρήσιμον κατὰ τὰς πρόσθεν
ἀποδοθείσας αἰτίας, καὶ τοῖς ἀλόγοις θηρίοις τὰς α
ἰσας ἀφιέρωσαν θρησκείας, σπονδαῖς καὶ θυσίαις
10 καὶ μυστικαῖς τελεταῖς, ὕμνοις τε καὶ ᾠδαῖς, ὁμοίως
τοῖς τεθεοποιημένοις ἀνδράσι καὶ τὰς τούτων τιμὰς
ἐπάραντες· εἰς τοσοῦτον δὲ ἄρα κακῶν ἤλαυνον ὡς
δι' ὑπερβολὴν ἡδυπαθείας ἀκρατοῦς τὰ ὀκτὰ πρὸς
αἰσχροουργίαν μέρη τοῦ σώματος τὰ τε ἀκόλαστα ἐν
15 ἀνθρώποις πάθη ταῖς ἰσοθείαις ἐκθειάσαι τιμαῖς, μη-
δὲν τὸ παράπαν ἐν τούτοις χρῆναι σεμνολογεῖν τῶν
δὴ θεολόγων αὐτῶν ἀποφνημαμένων.

21. Τηρητέον γοῦν ὡς ὅτι μάλιστα οἱ παλαιτά-
τοι οὐδέν τι πλεόν τῆς ἱστορίας εἰδότες, μόνοις δὲ
20 τοῖς μύθοις προσανέχοντες ἐμαρτυρήθησαν. πλὴν (75)
ἀλλ' ἐπέπερ ἅπαξ ὠρμήθημεν καὶ τὰ σεμνὰ καὶ
ἀπόρρητα τῶν γενναίων φιλοσόφων κατασκοπῆσαι,
φέρε καὶ ταῦτα ἐπιθεωρήσωμεν, ὡς ἂν μὴ δοκοίημεν
ἄγνοεῖν καὶ τὰς θαυμαστάς αὐτῶν φυσιολογίας.
25 22. πρὶν δὲ τὴν ἐκθεσιν ποιήσασθαι τούτων, ἐμοὶ
δοκεῖ προεπισημῆνασθαι καὶ τὴν αὐτῶν τῶν θαυ-
μαστῶν φιλοσόφων κἂν τούτοις πρὸς ἑαυτοὺς ἐναν-
τιολογίαν. οἱ μὲν γὰρ τηράλλως διηγοῦνται καὶ κατὰ
τὸ παραστὰν ἐκάστοις ἰδίως ἀποφαίνονται· οὐδὲ γὰρ
30 ἀλλήλοις σύμφωνα φυσιολογοῦσιν· οἱ δὲ εὐγνωμο-
νέστερον τὸ σύμπαν ἀναιροῦσιν, καὶ τῆς οἰκείας πο-
λιτείας οὐ μόνον τὰς ἀπρεπεῖς περὶ θεῶν διηγήσεις,

ἀλλὰ καὶ τὰς τούτων ἐρμηνείας ἀπελαύνουσιν· ἔστι δ' ὅτε φόβῳ τῆς ἀπὸ τῶν νόμων τιμαρίας τοὺς μύθους ὑποκορίζονται. 23. ἄκουε δ' οὖν αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων δι' ἐνὸς τοῦ πάντων ἀρίστου τοτὲ μὲν ἐξωθοῦντος, τοτὲ δ' αὖ πάλιν εἰσποιουμένου τοὺς 5 μύθους. ὁ δ' οὖν θαυμάσιος αὐτῶν Πλάτων, ὅτε μὲν τὴν οἰκείαν ἀπογυμνοὶ προαίρεσιν, τολμηρότερον ἀπαγορεύει καθόλου περὶ θεῶν τοιαῦτα φρονεῖν τε καὶ λέγειν οἷα τοῖς παλαιοῖς εἰρηται, εἴτε περιέχοιέν τι λεληθὸς ἐν ὑπονοίαις δηλούμενον, εἴτε 10 ἐκτὸς πάσης ὑπονοίας λέγοιτο· ὅτε δὲ τοὺς νόμους ὑποκορίζεται, καὶ δεῖν φησι τοῖς περὶ θεῶν μύθοις πιστεύειν, ὡς μηδὲν ἔχουσιν ἐν ὑπονοίαις ἐξ αὐτῶν δηλούμενον. 24. ἤδη δὲ ποτε τῶν παλαιῶν μύθων τὴν οἰκείαν θεολογίαν ἀφορίσας, περὶ τε οὐρανοῦ 15 καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρον, καὶ ἔτι περὶ τοῦ δ σύμπαντος κόσμου, καὶ τῶν τούτου μερῶν κευχωρισμένως φυσιολογήσας, ἰδίως πάλιν καὶ ἀφωρισμένως περὶ τῶν πάλαι γενεαλογηθέντων θεῶν ὧδέ πως αὐτοῖς ρήμασιν ἐν τῷ Τιμαίῳ διεξείσιν 20

VII. "Περὶ δὲ τῶν ἄλλων δαιμόνων εἰπεῖν καὶ γυνῶναι τὴν γένεσιν μείζον ἢ καθ' ἡμᾶς· πιστευτέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐκγόνους μὲν θεῶν οὐ- (76) σιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς δὲ πως τοὺς ἑαυτῶν προγόνους εἰδόσιν. ἀδύνατον οὖν θεῶν καισὶν ἀπιστεῖν, 25 καίπερ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεία φασκόντων ἀπαγγέλλειν ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον. 2. οὕτως οὖν κατ' ἐκείνους ἡμῖν ἢ γένεσις περὶ τούτων τῶν θεῶν ἐχέ- [48] τω καὶ λεγέσθω. Γῆς τε καὶ Οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεα- 30

νὸς καὶ Τηθὺς ἐγενέσθην· τούτων δὲ Φόρκυς Κρό-
 νος τε καὶ Ῥέα καὶ ὅσοι μετὰ τούτων· ἐκ δὲ Κρόνου
 τε καὶ Ῥέας Ζεὺς Ἥρα τε καὶ πάντες ὅσους ἴσμεν ^b
 πάντας ἀδελφοὺς λεγομένους αὐτῶν, ἔτι δὲ τούτων
⁵ ἐκγόνους ἄλλους.”

3. Ταῦτά φησιν ὁ Πλάτων ἐπομένους τῷ νόμῳ
 πιστευτέα εἶναι, καίπερ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων
 ἀποδείξεων εἰρηῆσθαι αὐτὰ ὁμολογήσας· προσεκτέον
 δὲ ὡς οὐδὲν ἔχειν ἀπόρητον τὰς τῶν θεῶν δὴ
¹⁰ προσηγορίας τε καὶ γενεαλογίας ἐν φυσιολογίαις δη-
 λούμενον ἐμφαίνει. 4. αὐθις δ' ἐν ἑτέροις ὁ αὐτὸς
 τὴν οἰκείαν ἀπογυμνῶν προαίρεσιν πάλιν τούτοις ^c
 κέχρηται τοῖς ῥήμασι

“Πρῶτον μὲν, ἦν δ' ἐγὼ, τὸ μέγιστον καὶ περὶ
¹⁵ τῶν μεγίστων ψεῦδος ὁ εἰπὼν οὐ καλῶς ἐψεύσατο,
 ὡς Οὐρανὸς τε εἰργάσατο ἄ φησι δρᾶσαι αὐτὸν Ἡσί-
 οδος, ὃ τε αὐτὸν Κρόνος ὡς ἐτιμωρήσατο αὐτόν. τί δὲ
 δὴ τὰ τοῦ Κρόνου ἔργα καὶ πάθη ὑπὸ τοῦ υἱέος,
 οὐδ' ἄν, εἰ ἦν ἀληθῆ, ὦμην δεῖν ῥαδίως οὕτω λέγε-
²⁰ σθαι πρὸς ἄφρονάς τε καὶ νέους, ἀλλὰ μάλιστα μὲν
 σιγᾶσθαι, εἰ δ' ἀνάγκη τις ἦν λέγειν, δι' ἀπορητῶν ^d
 ἀκούειν ὡς ὀλιγίστους, θυσσαμένους οὐ χοῖρον, ἀλλά
 τι μέγα καὶ ἄπορον θῦμα, ὅπως ἂν ἐλαχίστοις συνέβη
 ἀκοῦσαι. 5. καὶ γὰρ, ἦ δ' ὄς, οὕτοί γε οἱ λόγοι χα-
²⁵ λεποί. καὶ οὐ λεκτέοι γε, ὡς Ἀδείμαντε, ἐν τῇ ἡμε-
 τέρα πόλει· οὐδὲ δοτέον νέω ἀκούοντι, ὡς ἀδικῶν τὰ
 ἔσχατα οὐδὲν ἂν θαυμαστὸν ποιοῖ, οὐδ' αὐτὸν ἀδικοῦντα
 πατέρα κολάζων παντὶ τρόπῳ, ἀλλὰ δρῶν ἂν ὅπερ
 θεῶν οἱ πρῶτοί τε καὶ μέγιστοι. οὐδὲ αὐτῶ μοι δο-
³⁰ κεῖ ἐπιτήδεια εἶναι λέγειν. 6. οὐδέ γε, ἦν δ' ἐγὼ,

τὸ παράπαν, ὡς θεοὶ θεοῖς πολεμοῦσι καὶ ἐπιβουλεύ-
 (77) οῦσι καὶ μάχονται· οὐδὲ γὰρ ἀληθῆ· εἰ γε δεῖ ἡμῖν
 τοὺς μέλλοντας τὴν πόλιν φυλάξειν αἰσχιστον νομι-
 ζειν τὸ ῥαδίως ἀλλήλοις ἀπεχθάνεσθαι. πολλοῦ δεῖ
 γιγαντομαχίας τε μυθολογητέον αὐτοῖς, καὶ ποικιλ- 5
 τέον καὶ ἄλλας ἐχθρας καὶ παντοδαπὰς θεῶν τε καὶ
 ἡρώων πρὸς συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους αὐτῶν· ἀλλ'
 εἰ πως μέλλομεν πείσειν ὡς οὐδεὶς πώποτε πολίτης
 β ἕτερος ἐτέρῳ ἀπήχθετο, οὐδ' ἔστι τοῦτο ὄσιον, τοι-
 αῦτα μᾶλλον λεκτέα πρὸς τὰ παιδιά εὐθύς καὶ γέ- 10
 ρουσι καὶ γραυσι καὶ πρεσβυτέροις γενομένοις, καὶ
 τοὺς ποιητὰς ἐγγὺς τούτων ἀναγκαστέον λογοποιεῖν.
 7. Ἦρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ νείος καὶ Ἡφαίστου ῥίψεις
 ὑπὸ πατρὸς, μέλλοντος τῇ μητρὶ τυπτομένη ἀμύνειν,
 καὶ θεομαχίας ὅσας Ὅμηρος πεποίηκεν, οὐ παραδε- 15
 κτέον εἰς τὴν πόλιν, οὐτ' ἐν ὑπονοίαις πεποιημένας
 οὐτ' ἄνευ ὑπονοιῶν."

8. Σαφῶς δὴ διὰ τούτων ὁ φιλόσοφος καὶ τοὺς
 τῶν παλαιῶν μύθους τοὺς περὶ θεῶν καὶ τὰς τῶν
 ε μύθων ἐν ὑπονοίαις εἰρησθαι νομιζόμενας φυσιολο- 20
 γίας παραιτητέας εἶναι διδάσκει, ὡς μηκέτ' ἀλόγως
 ἡμῖν καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀναχώρησιν τὴν τοῦ σωτή-
 ρος ἡμῶν εὐαγγελίζεσθαι διδασκαλίαν, ὁπότε καὶ
 πρὸς τῶν οἰκείων ἀποβέβληται. 9. Ὅθεν ἐπεισὶ μοι
 καὶ τοὺς παλαιοὺς τῶν Ῥωμαίων θαυμάζειν, τίνα 25
 τρόπον ἀπάσας τὰς Ἑλληνικὰς περὶ θεῶν φυσιολο-
 γίας ἀτόπους οὕσας καὶ ἀνωφελεῖς, μᾶλλον δὲ βεβια-
 σμένας καὶ ἀσυστάτους κατανοήσαντες, αὐτοῖς μύθοις
 δ τῆς οἰκείας περιέγραψαν θεολογίας. καὶ τοῦτο δέ
 σοι γνῶναι πάρεστιν ἀπὸ τῆς Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρ- 30
 νασέως Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας· οὗτος γὰρ ἐν τῷ
 δευτέρῳ τὰ κατὰ Ῥωμύλον τὸν πρῶτον κτίστην τῆς

Ῥώμης Ἱστορῶν τὰ τε ἄλλα διέξεισιν αὐτοῦ κατορθώματα, ἀτὰρ καὶ περὶ τῶνδε τοῦτον γράφων τὸν τρόπον

VIII. "Ἄλλ' ἔγνω ὅτι νόμοι σπουδαῖοι καὶ καλῶν ⁽⁷⁸⁾

5 ζῆλος ἐπιτηδευμάτων εὐσεβῆ καὶ σώφρονα καὶ τὰ δι- ^[49]
καὶ ἀσκούσαν καὶ τὰ πολέμια ἀγαθὴν ἐξεργάζονται πόλιν ὧν πολλὴν ἔσχε πρόνοιαν, τὴν ἀρχὴν ποιησά-
μενος ἀπὸ τῶν περὶ τὰ θεῖα καὶ δαιμόνια σεβασμῶν.

2. Ἰερὰ μὲν οὖν καὶ τεμένη καὶ βωμοὺς καὶ ξοάνων ^b
10 ἰδρύσεις, μορφάς τε αὐτῶν καὶ σύμβολα καὶ δυνά-
μεις καὶ δωρεάς, αἷς τὸ γένος ἡμῶν εὐηργέτησαν, ἑορτάς τε ὁποίας τινὰς ἐκάστῳ θεῶν ἢ δαιμόνων
ἄγεσθαι προσήκει καὶ θυσίας, αἷς χαίρουσι γεραιρό-
μενοι πρὸς ἀνθρώπων, ἐκεχειρίας τε αὐτῶν καὶ πανηγύ-
15 ρεις καὶ πόνων ἀναπαύλας καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως κατεστήσατο τῶν κρατίστων παρὰ τοῖς Ἑλ-
λησι νομίμων.

3. τοὺς δὲ παραδεδομένους περὶ αὐτῶν μύθους, ἐν οἷς βλασφημίαι τινές εἰσι περὶ αὐτῶν ἢ κατηγορίαι, πονηροὺς καὶ ἀνωφελεῖς καὶ
20 ἀσχήμονας ὑπολαβὼν εἶναι καὶ οὐχ ὅτι τῶν θεῶν, ^c
ἀλλ' οὐδ' ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀξίους, ἅπαντας ἐξέ-
βαλε, καὶ παρεσκεύασε τοὺς ἀνθρώπους τὰ κάλλιστα περὶ θεῶν λέγειν τε καὶ φρονεῖν, μηδὲν αὐτοῖς προσ-
ανάψας ἀνάξιον ἐπιτήδευμα τῆς μακαρίας φύσεως.

25 4. οὔτε γὰρ Οὐρανὸς ἐκτεμνόμενος ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παίδων παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται οὔτε Κρόνος ἀφανίζων τὰς ἑαυτοῦ γονὰς φόβῳ τῆς ἐξ αὐτῶν ἐπιθέσεως, οὔτε Ζεὺς καταλύων τὴν Κρόνου δυναστείαν καὶ κατακλείων ἐν τῷ δεσποτηρίῳ τοῦ Ταρτάρου τὸν ^d
30 ἑαυτοῦ πατέρα, οὐδέ γε πόλεμοι καὶ τραύματα καὶ

4 Ἄλλ' ἔγνω —] Dionys. Hal. A. R. 2, 18. p. 272, 10.

δεσμὰ καὶ θητεία θεῶν παρὰ ἀνθρώποις. 5. ἑορτὴ
 τε οὐδεμία παρ' αὐτοῖς μελανείμων ἢ πένθιμος ἄγε-
 ται, κοπετοὺς ἔχουσα καὶ θρήνους γυναικῶν ἐπὶ θεοῖς
 ἀφανιζομένοις, ἃ παρ' Ἑλλησιν ἐπιτελοῦνται περὶ τε
 Περσεφόνης ἀρπαγὴν καὶ Διονύσου πάθη, καὶ ὅσα 5
 ἄλλα τοιαῦτα. 6. οὐδ' ἂν ἴδοι τις παρ' αὐτοῖς, καί-
 τοι διεφθαρμένων τῶν ἔθῶν ἤδη, οὐ θεοφορήσεις,
 οὐ κορυβαντισμοὺς, οὐ βακχείας καὶ τελετὰς ἀπορ-
 ρήτους, οὐ διαπαννυχισμοὺς ἐν ἱεροῖς θεῶν ἀνδρῶν
 σὺν γυναιξίν, οὐκ ἄλλο τῶν παραπλησίων τούτοις 10
 τερατευμάτων οὐδὲν, ἀλλ' εὐλαβῶς ἅπαντα πραττό-
 (79) μενα καὶ λεγόμενα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς, ὡς οὔτε παρ'
 Ἑλλησιν οὔτε παρὰ βαρβάροις. 7. καὶ ὁ πάντων μάλιστα
 ἔγωγε τεθαύμακα, καίπερ μυρίων ὄσων εἰς τὴν πό-
 λιν ἐπεληλυθόντων ἔθνων, οἷς πολλὴ ἀνάγκη σέβειν 15
 τοὺς πατέρας θεοὺς τοῖς οἰκοθεν νομίμοις, οὐδενὸς
 εἰς ζῆλον ἐλήλυθε τῶν ξενικῶν ἐπιτηδευμάτων ἢ πό-
 λιν δημοσία, ὃ πολλοῖς ἤδη συνέβη παθεῖν, ἀλλὰ καὶ
 εἰ τινα κατὰ χρησμούς ἐπεισῆχται ἱερά, τοῖς αὐτόθι
 αὐτὰ νομίμοις μεθήρημοσεν, ἅπασαν ἐκβαλοῦσα τερ- 20
 θρεῖαν μυθικὴν, ὥσπερ τὰ τῆς ἱερᾶς θεᾶς ἱερά. 8. θυ-
 σίας μὲν γὰρ αὐτῇ καὶ ἀγῶνας ἄγουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος
 b οἱ στρατηγοὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαίων νόμους, ἱεράται δ'
 αὐτῆς ἀνῆρ Φρυξὶ καὶ γυνὴ Φρυγία, καὶ περιάγουσιν
 ἀνὰ τὴν πόλιν οὗτοι μνηναγυροῦντες, ὥσπερ αὐτοῖς 25
 ἔθος, τύπους τε περικείμενοι τοῖς στήθεσι καὶ κα-
 ταυλούμενοι πρὸς τῶν ἐπομένων τὰ μητρῶα μέλη καὶ
 τύμπανα κροτοῦντες. 9. Ῥωμαίων δὲ τῶν αὐθιγε-
 νῶν οὔτε μνηναγυρῶν τις οὔτε καταυλούμενος πο-
 ρεύεται διὰ τῆς πόλεως, ποικίλην ἐνδεδυμένος στο- 30
 λῆν, οὔτε ὀργιάζει τὴν θεὸν τοῖς Φρυγίοις ὀργιασμοῖς
 c κατὰ νόμον ἢ ψήφισμα βουλῆς. οὕτως εὐλαβῶς ἢ

πόλις ἔχει πρὸς τὰ οὐκ ἐπιχώρια ἔθνη περὶ θεῶν καὶ πάντα ὀπτεύεται τυφον, ᾧ μηδὲν ἔστι τὸ εὐπρεπές. 10. καὶ μηδεὶς ὑπολάβῃ με ἄγνοεῖν ὅτι τῶν Ἑλληνικῶν μύθων εἰσὶ τινες ἀνθρώποις χρήσιμοι, οἱ μὲν 5 ἐπιδεικνύμενοι τὰ τῆς φύσεως ἔργα διὰ λύπην, οἱ δὲ παραμυθίας ἕνεκα συγκείμενοι τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν, οἱ δὲ ταραχὰς ἐξαιρούμενοι ψυχῆς καὶ δείματα καὶ δόξας καθαιροῦντες οὐχ ὑγιεῖς, οἱ δὲ ἄλλης τινὸς ἕνεκα συμπλασθέντες ὠφελείας. 11. ἀλλὰ 10 καίπερ ἐπιστάμενος ταῦτα οὐδενὸς χεῖρον, ὅμως εὐλαβῶς διάκειμαι πρὸς αὐτούς, καὶ τὴν Ῥωμαίων μᾶλλον ἀποδέχομαι θεολογίαν, ἐνθυμούμενος ὅτι τὰ μὲν [50] ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν μύθων ἀγαθὰ μικρά τέ ἐστι καὶ οὐ πολλοὺς δυνάμενα ὠφελεῖν, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἐξη- 15 τακότας ὧν ἕνεκα γίνεται. 12. σπάνιοι δ' εἰσὶν οἱ μετελληφότες ταύτης τῆς φιλοσοφίας· ὁ δὲ πολὺς καὶ ἀφιλοσόφητος ὄχλος ἐπὶ τὰ χεῖρω λαμβάνειν φιλεῖ τοὺς περὶ αὐτῶν λόγους, καὶ πάσχει θάτερον, ἢ καταφρονεῖ τῶν θεῶν, ὡς ἐν πολλῇ κακοδαιμονίᾳ κυ- 20 λινδουμένων ἢ τῶν αἰσχίστων τε καὶ παρανομοωτάτων (80) οὐδενὸς ἀπέχεται, θεοῖς ὄρων αὐτὰ προσκειμένα. 13. ἀλλὰ ὑπὲρ μὲν τούτων τοῖς αὐτὸ μόνον τὸ θεωρητικὸν τῆς φιλοσοφίας μέρος ἀσκοῦσιν ἀφείσθω σκοπεῖν, τῆς δὲ ὑπὸ Ῥωμύλου κατασταθείσης πολι- 25 τείας καὶ τάδε ἡγησάμην ἱστορίας ἄξια."

Τὰ μὲν δὴ παραστάντα τοῖς κρατίστοις τῶν φιλοσόφων καὶ τοῖς παλαιοῖς καὶ πρώτοις τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας περὶ τῆς Ἑλληνικῆς θεολογίας τοιαῦτα ἦν, οὐδαμῶς φυσιολογίας ἐν τοῖς περὶ θεῶν μύθοις πα- 30 ραδεχόμενα, οὐδέ γε τὰς σεμνοφανεῖς καὶ σοφιστικὰς τερθρείας. ἡμεῖς γε μὴν ἐπέειπερ ἅπαξ ὠρμήθημεν καὶ ἐπὶ τὸν τούτων ἔλεγχον, φέρε τὰς ἐρμηνείας αὐ-

τῶν καὶ θεωρίας, τί ποτε ἄρα σεμνὸν καὶ θεοπρεπὲς ἐπικομίζονται, κατίδωμεν, μηδὲν μὲν ἐξ ἡμῶν, πάντα δὲ ταῖς αὐτῶν φωναῖς συγχρωόμενοι, ὡς ἂν παρ' αὐτῶν αὐθις τὰ αὐτῶν οἰκεία καταμάθωμεν.

(82)
b

BIBAION TPITON.

5

[51]

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Τὰ μὲν παραστάντα τοῖς κρατίστοις τῶν φιλοσόφων καὶ τοῖς παλαιοῖς καὶ πρώτοις τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας περὶ τῆς Ἑλληνικῆς θεολογίας τοιαῦτα ἦν, οὐδαμῶς φυσιολογίας ἐν τοῖς περὶ θεῶν μύθοις πα- 10
c ραδεχόμενα, οὐδέ γε τὰς σεμνοφανεῖς καὶ σοφιστικὰς τερθρείας. 2. ἡμεῖς γε μὴν ἐπέλεπερ ἅπαξ ὠρμήθη-
μεν καὶ ἐπὶ τὸν τούτων ἔλεγχον, φέρε τὰς ἐρμηνείας αὐτῶν καὶ θεωρίας, τί ποτε ἄρα σεμνὸν καὶ θεοπρε-
πὲς ἐπικομίζονται, συνίδωμεν, μηδὲν μὲν ἐξ ἡμῶν, 15
πάντα δὲ ταῖς αὐτῶν φωναῖς συγχρωόμενοι, ὡς ἂν παρ' αὐτῶν αὐθις τὰ αὐτῶν σεμνὰ καὶ ἀπόρρητα καταμάθωμεν.

3. Μυθίοις μὲν οὖν ἄλλοις τῶν φιλοσοφεῖν ἐπαγ-
d γελλομένων πολὺς περὶ τούτων εἰσῆκται πόνος, δια- 20
φόρους τὰς αὐτῶν εὐρεσιλογίας πεποιημένοις, καὶ τὸ παραστὰν καὶ δόξαν ἐκάστω τούτ' εἶναι τὸ ἀληθὲς ἀπισχυριζόμενοις· ἐμοὶ δὲ ἐξαρκεῖ τὰς ἀποδείξεις ἀπὸ τῶν μάλιστα διαφανῶν καὶ πᾶσι τοῖς φιλοσόφοις γνω-
ρίμων κλέος τε οὐ μικρὸν φιλοσοφίας παρ' Ἑλλησιν 25
ἀπενηνεγμένων παρασχεῖν. 4. ὧν πρώτου λαβῶν ἀνάγνωθι τοῦ Χαιρωνέως Πλουτάρχου τὰς περὶ τῶν προκειμένων φωνὰς, ἐν αἷς σεμνολογῶν παρατρέπει τοὺς μύθους ἐφ' ἃς φησιν εἶναι μυστηριώδεις θεο-

λογίας· ἄς δὴ ἐκκαλύπτων τὸν μὲν Διώνυσον τὴν μέθην εἶναι φησιν, οὐκέτι τὸν ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι δεδηλωμένου θνητὸν ἄνδρα, τὴν δὲ Ἥραν τὴν γαμήλιον ἀνδρὸς καὶ γυ-⁽⁸³⁾
 5 ναϊκὸς συμβίωσιν· εἶθ', ὥσπερ ἐπιλεησμένος τῆς ἀποδόσεως, ἑτέραν ἐξῆς ἐπισυνάψας ἱστορίαν, τὴν Ἥραν οὐκέτι ὡς τὸ πρότερον, ἀλλὰ τὴν γῆν ὀνομάζει, λήθην δὲ καὶ νύκτα τὴν Αἰθῶ· καὶ πάλιν τὴν αὐτὴν τῇ Αἰθῶ φησιν εἶναι τὴν Ἥραν· εἶτ' ἐπὶ τού-
 10 τοις εἰσάγεται αὐτῷ ὁ Ζεὺς εἰς τὴν αἰθέριον δύναμιν ἀλληγορούμενος. 5. καὶ τί με δεῖ ταῦτα προλαμβάνειν, αὐτοῦ παρὸν ἀκοῦσαι τοῦ ἀνδρὸς ᾧδὲ πως b ἐν οἷς ἐπέγραψε Περὶ τῶν ἐν Πλαταιαῖς Δαιδάλων τὰ λανθάνοντα τοὺς πολλοὺς τῆς ἀπορρήτου περὶ
 15 θεῶν φυσιολογίας ἐκφαίνοντος

1. "Ὅτι μὲν οὖν ἡ παλαιὰ φυσιολογία καὶ παρ' c
 Ἑλλῆσι καὶ βαρβάροις λόγος ἦν φυσικὸς ἐγκεκρυμμένος μύθοις, τὰ πολλὰ δι' αἰνιγμάτων καὶ ὑπονοιῶν ἐπίκρυφος καὶ μυστηριώδης θεολογία, τὰ τε λαλού-
 20 μενα τῶν σιγῶμένων σαφέστερα τοῖς πολλοῖς ἔχοντα καὶ τὰ σιγώμενα τῶν λαλουμένων ὑποπτότερα, δῆλόν ἐστιν ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἔπεσι καὶ τοῖς Αἰγυπτιακοῖς καὶ Φρυγίοις λόγοις· μάλιστα δὲ οἱ περὶ τὰς τελετὰς ὄργιασμοὶ καὶ τὰ δρῶμενα συμβολικῶς ἐν ταῖς ἱερουργ-
 25 γίαις τὴν τῶν παλαιῶν ἐμφαίνει διάνοιαν. 2. οἶον, d
 ἵνα μὴ μακρὰν τῶν ἐνεστηκότων λόγων βαδίζωμεν, οὐ νομίζουσιν οὐδὲ ἀξιούσι κοινωσίαν εἶναι πρὸς Διώνυσον Ἥρα· φυλάσσονται δὲ συμμειγνύναι τὰ ἱερὰ καὶ τὰς Ἀθήνησιν ἱερείας ἀπαντῶσας φασὶν ἀλλή-

16 Ὅτι μὲν οὖν —] Haec inter Fragmenta Plutarchi posuit Wyttenb. vol. 5. p. 754—762.

λαις μὴ προσαγορεύειν, μηδὲ ὄλως κίττον εἰς τὸ τῆς Ἥρας εἰσχομίζεσθαι τέμενος, οὐ διὰ τὰς μυθικὰς καὶ φλυαρώδεις ζηλοτυπίας, ἀλλ' ὅτι γαμήλιος μὲν ἢ θεὸς καὶ νυμφαγωγὸς, ἀπρεπὲς δὲ νυμφίοις τὸ μεθύειν, [52] καὶ γάμοις ἀναρμοστότατον, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων· 5 ἀκρατοποσία γάρ, φησι, ταραχὴν ἐμποιεῖ καὶ ψυχαῖς (84) καὶ σώμασιν, ὑφ' ἧς ἄπλαστα καὶ πεπλανημένα ῥιζοῦνται κακῶς τὰ σπειρόμενα καὶ κυθόμενα. πάλιν οἱ θύοντες Ἥρα τὴν χολὴν οὐ καθαγίζουσιν, ἀλλὰ κατορύττουσι παρὰ τὸν βωμὸν, ὡς δέον ἄθυμον καὶ 10 ἄχολον καὶ καθαρεύουσιν ὀργῆς καὶ πικρίας ἀπάσης τὴν γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς εἶναι συμβίωσιν."

3. Τοῦτο δὴ τὸ συμβολικὸν εἶδος ἐν τοῖς λόγοις καὶ τοῖς μύθοις μᾶλλον ἐστίν. οἶον, ἱστοροῦσι τὴν Ἥραν ἐν τῇ Εὐβοίᾳ τρεφομένην ἐτι παρθένον ὑπὸ 15 τοῦ Διὸς κλαπῆναι, καὶ διακομισθεῖσαν ἐνταῦθα κρύπτεσθαι, Κιθαιρῶνος αὐτοῖς ἐπίσκιόν τινα μυχὸν καὶ θάλαμον αὐτοφνῆ παρασχόντος. ἐλθούσης δὲ τῆς Μακρίδος κατὰ ζήτησιν — ἦν δὲ Ἥρας τιθήνη — καὶ βουλομένης ἐρευνᾶν οὐκ ἔαν τὸν Κιθαιρῶνα πολυ- 20 πραγμονεῖν, οὐδὲ τῷ χωρίῳ προσάγειν, ὡς τοῦ Διὸς ἐκεῖ τῇ Αἰητοῖ συναναπαυομένου καὶ συνδιατρίβοντος. ἀπελθούσης δὲ τῆς Μακρίδος, οὕτω τότε μὲν 25 διαλαθεῖν τὴν Ἥραν, ὕστερον δὲ τῇ Αἰητοῖ χάριν ἀπομνημονεύουσιν ὁμοβώμιον θῆσθαι καὶ σύνναον, ὡς τε καὶ Αἰητοῖ μυχία προθύεσθαι· τινὲς δὲ νυχίαν λέγουσι. σημαίνεται δὲ ἐν ἑκατέρῳ τῶν ὀνομάτων τὸ κρύφιον καὶ διαλεληθός. ἐνιοὶ δὲ τὴν Ἥραν αὐτὴν ἐκεῖ τῷ Διὶ λάθρα συνουῶσαν καὶ λανθάνουσιν οὕτω 30 Αἰητῶ φασιν νυχίαν προσηγορεῦσθαι· φανερῶν δὲ τῶν γάμων γενομένων, καὶ περὶ τὸν Κιθαιρῶνα πρῶτον ἐνταῦθα καὶ τὰς Πλαταιὰς τῆς ὀμιλίας ἀνακαλυ-

φθείσης, "Ἦσαν τελείαν καὶ γαμήλιον αὐτὴν προσαγορευθῆναι."

4. "Οἱ δὲ φυσικῶς μᾶλλον καὶ πρεπόντως ὑπολαμβάνοντες τὸν μῦθον οὕτως εἰς τὸ αὐτὸ τῆ Ἀητοῦ
5 συνάγουσιν τὴν Ἦσαν. γῆ μὲν ἐστὶν ἡ Ἦσα, καθάπερ εἴρηται, νύξ δὲ ἡ Ἀητῶ, ληθῶ τις οὐσα τῶν εἰς ὕπνον τρεπομένων, νύξ δὲ οὐδὲν ἐστὶν ἄλλο πλὴν σκιά γῆς· ὅταν γὰρ πλησιάσασα ταῖς δυσμαῖς ἀποκρύψῃ τὸν ἥλιον, ἀναπλατυνομένη μελαίνει τὸν ἀέρα,
10 καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἐκλειπτικὸν ὀλλισθημα τῶν πανσελήνων, ὅταν τῆς σελήνης περιφερομένης ἡ σκιά τῆς γῆς ἐπιψαύσῃ καὶ διαθολώσῃ τὸ φέγγος."

5. "Οτι δὲ οὐκ ἄλλη τις ἐστὶ τῆς Ἦσας ἡ Ἀητῶ ⁽⁸⁵⁾ μάθοιτ' ἂν ἐνθένδε. τὴν Ἄρτεμιν ἤδη που θυγατέρα
15 Ἀητοῦς καλοῦμεν, ἀλλὰ καὶ Εἰλήθυϊαν τὴν αὐτὴν ὀνομάζομεν· οὐκοῦν ἢ τε Ἦσα καὶ ἡ Ἀητῶ δύο εἰσι μίας θεοῦ προσηγορίαι. πάλιν, ἐκ μὲν Ἀητοῦς ὁ Ἀπόλλων, ἐκ δὲ Ἦσας ὁ Ἄρης γέγονε, μία δὲ ἐστὶν ἀμφοτέρων δύναμις, καὶ κέκληται Ἄρης μὲν ὡς ἀρήγων
20 τοῖς κατὰ βίαν καὶ μάχην συμπτώμασιν, Ἀπόλλων δὲ ὡς ἀπαλλάττων καὶ ἀπολύων τῶν περὶ σῶμα νοσηματικῶν παθῶν τὸν ἄνθρωπον. διὸ καὶ τῶν ἐμπυρωτάτων ἄστρον καὶ πυριφλεγεστάτων ὁ μὲν ἥλιος ^b Ἀπόλλων κέκληται, ὁ δὲ πυροειδῆς Ἄρης ἐπωνόμα-
25 σται. καὶ οὐκ ἀπότροπὸν ἐστὶ τὴν αὐτὴν θεὸν γαμήλιον λέγεσθαι καὶ μητέρα Εἰληθυϊας καὶ ἡλίου νομίζεσθαι. γάμον μὲν γὰρ τέλος γένεσις ἐστὶ, γένεσις δὲ ἡ εἰς ἥλιον καὶ φῶς ἐκ σκοτούς πορεία. καὶ καλῶς ἔφη ὁ ποιητῆς

30 Ἀὐτὰρ ἐπειδὴ τὸν γε μογοστόκος Εἰλήθυϊα
ἐξάγαγε πρὸ φωσσε καὶ ἡέλου ἴδεν ἀνγίας.

εὖ ὁ ποιητῆς τῆ μὲν προθέσει τὴν σύνθεσιν ἐθλίψεν, ^c

ἐμφαίνων τὸ βεβιασμένον τῆς ᾠδίνος, τέλος δὲ τῆς γενέσεως ἐποίησεν ἥλιον ἰδεῖν. οὐκοῦν ἢ αὐτὴ θεὸς ἐποίησε καὶ γάμον συνελθεῖν, ἵνα γένεσιν παρασκευάσῃ.”

6. “Δεῖ δὲ ἰσῶς καὶ τὸν εὐηθέστερον μῦθον εἰ- 5
πεῖν. λέγεται γὰρ ὁ Ζεὺς, τῆς Ἥρας αὐτῷ διαφερο-
μένης καὶ μηκέτι φοιτᾶν εἰς τὸ αὐτὸ βουλομένης,
ἀλλὰ κρυπτούσης ἑαυτὴν, ἀμηχανῶν καὶ πλανώμενος
Ἀλαλκομένει τῷ αὐτόχθονι συντυχεῖν, καὶ διδασχῆ-
[53] ^d ναι ὑπὸ τούτου ὡς ἔξαπατητέον τὴν Ἥραν, σκηψά- 10
μενον γαμῆν ἑτέραν. συνεργούντος δὲ τοῦ Ἀλαλ-
κομένου κρύφα τεμόντας αὐτοὺς εὐκτέανον καὶ
παγκάλην δρῦν μορφῶσαι τε αὐτὴν καὶ καταστῆλαι
νυμφικῶς, Δαιδάλην προσαγορεύσαντας· εἶτα οὕτως
(86) ἀναμέλπεσθαι μὲν τὸν ὑμέναιον, λουτρὰ δὲ κομίζειν 15
τὰς Τριτωνίδας νύμφας, αὐλοῦς δὲ καὶ κώμους τὴν
Βοιωτίαν παρασχεῖν· περαιομένων δὲ τούτων οὐκ-
έτι τὴν Ἥραν καρτερεῖν, ἀλλὰ καταβᾶσαν ἐκ τοῦ Κι-
θαιρῶνος, τῶν Πλαταιίδων αὐτῇ γυναικῶν ἐπομένων,
b ὑπ’ ὀργῆς καὶ ζηλοτυπίας θεύσαν ἐλθεῖν πρὸς τὸν 20
Δία, καὶ τοῦ πλάσματος φανεροῦ γενομένου διαλλα-
γεῖσθαι μετὰ χαρᾶς καὶ γέλωτος αὐτὴν νυμφαγωγεῖν·
τιμὴν δὲ τῷ ξοάνῳ προσθεῖναι καὶ Δαίδαλα τὴν ἑορ-
τὴν προσαγορευῆσαι, κατακαῦσαι δὲ ὅμως αὐτὸ, καί-
περ ἄψυχον ὄν, ὑπὸ ζηλοτυπίας.” 25

7. “Ὁ μὲν οὖν μῦθος τοιοῦτος, ὁ δὲ λόγος αὐ-
τοῦ τοιόσδε. Ἥρας καὶ Διὸς διαφορὰ καὶ στάσις
οὐδὲν ἄλλο πλὴν στοιχείων δυσκρασία καὶ ταραχὸς
c ἐστίν, ὅταν ἀλλήλοις μηκέτι συμμετρῆται κατὰ κό- 30
σμον, ἀλλὰ καὶ ἀνωμαλίας καὶ τραχύτητος ἐγγενομέ-
νης δυσμαχήσαντα λύσῃ τὴν κοινωσίαν καὶ φθορὰν
τῶν ὄλων ἀπεργάσῃται. ἂν μὲν οὖν ὁ Ζεὺς, τουτ-

ἐστὶν ἡ θερμὴ καὶ πυρῶδης δύναμις, αἰτίαν παρά-
 σχη τῆς διαφθορᾶς, ἀνχμὸς τὴν γῆν καταλαμβάνει,
 ἂν δὲ περὶ τὴν Ἥραν, τουτέστι τὴν ὑγρὰν καὶ πνευ-
 ματικὴν φύσιν, ὕβρις τις ἢ πλεονασμὸς γένηται, φεῦ-
 5 μα ἦλθε πολὺ καὶ συνώμβρισε καὶ κατέκλυσε τὰ
 πάντα. τοιοῦτου δὲ τινος γενομένου καὶ περὶ τοὺς d
 τότε χρόνους, καὶ μάλιστα τῆς Βοιωτίας βυθισθείσης,
 ὡς πρῶτον ἀνέδυν τὸ πεδῖον καὶ ἡ πλήμμυρα ἐλώφη-
 σεν, ὁ μὲν ἐξ εὐδίας κόσμος τοῦ περιέχοντος ὁμόνοια
 10 καὶ διαλλαγὴ τῶν θεῶν ἐλέχθη, πρῶτον δὲ ἀνέσχεν
 ἐκ τῶν φυτῶν τῆς γῆς ἡ δρυς, καὶ ταύτην ἠγάπησαν
 οἱ ἄνθρωποι, τροφῆς βίου καὶ σωτηρίας διαμονὴν
 παρασχούσαν. οὐ γὰρ μόνον τοῖς εὐσεβέσιν, ὡς
 Ἡσίοδος φησιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπολειφθεῖσι τῆς
 15 φθορᾶς

"Ἀκρῆ μὲν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας."

II. Ταῦτα μὲν ὁ Πλούταρχος. ἡμεῖς δὲ ἐγνωμεν
 ἐκ τῶν παρατεθεισῶν αὐτῷ φωνῶν ὡς ἄρα καὶ ἡ (87)
 θαυμαστὴ καὶ ἀπόρητος φυσιολογία τῆς Ἑλληνικῆς
 20 θεολογίας θεῖον μὲν οὐδὲν, οὐδέ τι μέγα καὶ θεο-
 πρεπὲς καὶ τῆς ἀνατάσεως ἄξιον ἐπήγετο. 2. ἀκή-
 κοας γὰρ τὴν Ἥραν, τοτὲ μὲν γαμήλιον ἀναγορευο-
 μένην καὶ τὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συμβίωσιν
 δηλοῦσαν, τοτὲ δὲ τὴν γῆν πάλιν Ἥραν ὀνομαζομέ-
 25 νην, τοτὲ δὲ τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, τὸν δὲ Διόνυσον εἰς
 τὴν μέθην μετενηνεγμένον, εἰς νύκτα δὲ τὴν Λητώ,
 καὶ τὸν ἥλιον εἰς Ἀπόλλωνα, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Δία
 εἰς τὴν θερμὴν καὶ πυρῶδη δύναμιν. 3. οὐκοῦν b
 πρὸς τῇ τῶν μύθων ἀπρεπείᾳ καὶ ἡ δοκοῦσα σεμνο-
 30 τέρα διήγησις καὶ φυσιολογία οὐκ ἐπὶ τινὰς οὐρα-
 νίους νοεράς καὶ θείας δυνάμεις οὐδ' ἐπὶ λογικὰς
 καὶ ἀσωμάτους ἀνηγεν οὐσίας, κάτω δὲ πάλιν καὶ

αὐτὴ εἰς μέθας καὶ γάμους καὶ ἀνθρώπεια πάθη, εἰς
 τε πῦρ καὶ γῆν καὶ ἥλιον καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ὕλης στοι-
 χεῖα κατέστρεψε τὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ πλέον θεο-
 ποιούσα οὐδέν. 4. τοῦτο δὲ καὶ ὁ Πλάτων οἶδεν.
 ὁμολογεῖ γοῦν διαρρήθην ἐν τῷ Κρατύλῳ μηδὲν ⁵
 πλέον τῶν ὀρωμένων τοῦ κόσμου μερῶν τοὺς πρῶ-
 τους τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα ἀνθρώπων ἐγνωκέναι,
 μόνους δὲ θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν οὐρανῷ φωστῆρας καὶ
 τὰ λοιπὰ τῶν φαινομένων νομίσαι. 5. λέγει δ' οὖν
 ὧδε πρὸς λέξιν 10

[54] "Φαίνονται μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων περὶ
 τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους θεοὺς ἡγεῖσθαι οὐσπερ
 νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ
 γῆν καὶ ἄστρα καὶ οὐρανόν."

6. Ἀλλὰ τὰ μὲν Ἑλληνικὰ τοιαῦτα· ἰδωμεν δὲ ¹⁵
 α καὶ τὰ τούτων παλαιάτατα· ἦν δὲ τὰ Αἰγύπτια. τὴν
 Ἰσίην φασὶ καὶ τὸν Ὄσιριν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην
 εἶναι, καὶ Δία μὲν τὸ διὰ πάντων χωροῦν πνεῦμα,
 Ἥφαιστον δὲ τὸ πῦρ, τὴν δὲ γῆν Δήμητρα ἐπονομά-
 σαι, ὠκεανόν τε τὸ ὑγρὸν νομίζεσθαι παρ' Αἰγυπτίοις ²⁰
 καὶ τὸν παρ' αὐτοῖς ποταμὸν Νεῖλον, ᾧ καὶ τὰς τῶν
 θεῶν ἀναθεῖναι γενέσεις· τὸν δὲ ἄερα φασὶν αὐτοὺς
 προσαγορεύειν Ἀθηναῖν. 7. τούτους δὲ τοὺς πέντε
 θεοὺς, τὸν Ἄερα λέγω καὶ τὸ Ἰθῶρ τό τε Πῦρ καὶ
 τὴν Γῆν καὶ τὸ Πνεῦμα, τὴν πᾶσαν οἰκουμένην ἐπι- ²⁵
 πορεύεσθαι, ἄλλοτε ἄλλως εἰς μορφὰς καὶ ἰδέας ἀν-
 θρώπων τε καὶ παντοίων ζῴων σχηματιζομένους, καὶ
 τούτων ὁμωνύμους παρ' αὐτοῖς Αἰγυπτίοις γεγονέ-
 (88) ναι θνητοὺς ἀνθρώπους, Ἥλιον καὶ Κρόνον καὶ Ῥέαυ,
 ἔτι δὲ Δία καὶ Ἥραν καὶ Ἥφαιστον καὶ Ἐστίαυ ἐπο- ³⁰
 νομασθέντας. γράφει δὲ καὶ τὰ περὶ τούτων πλατύ-
 τερον μὲν ὁ Μανεθῶς, ἐπιτετημημένως δὲ ὁ Διόδωρος

ἐν τῇ προλεχθείσῃ αὐτοῦ γραφῇ ὡδέ πως ἱστορῶν
κατὰ λέξιν

III. "Τούτους δὲ τοὺς θεοὺς, τὸν Ἥλιον, φασί,
καὶ τὴν Σελήνην, Ὅσιριν ὄντας κατ' Αἰγυπτίους καὶ
5 Ἴσιν, τὸν σύμπαντα κόσμον διοικεῖν τρέφοντάς τε
καὶ αὐξοντας πάντα τριμερέσιν ὥραις, ἀοράτῳ κινή-
σει τὴν περίοδον ἀπαρτιζούσαις, τῇ τε ἑαρινῇ καὶ
θερινῇ καὶ χειμερινῇ· ταύτας δὲ ἐναντιωτάτην ἀλ-
λήλαις τὴν φύσιν ἐχούσας ἀπαρτίζειν τὸν ἐνιαυτὸν
10 ἀρίστη συμφωνίᾳ. 2. φύσιν δὲ συμβάλλεσθαι πλεί-
στην εἰς τὴν τῶν ἀπάντων ζωογονίαν τῶν θεῶν τού-
των, τὸν μὲν πυρῶδους καὶ πνεύματος, τὴν δὲ ὑγροῦ
καὶ ξηροῦ, κοινῇ δ' ἀμφοτέρους ἀέρος· καὶ διὰ τού-
των πάντα γεννᾶσθαι καὶ τρέφεσθαι. διὸ καὶ τὸ μὲν
15 ἅπαν σῶμα τῆς τῶν ὄλων φύσεως ἐξ ἡλίου καὶ σε-
λήνης ἀπαρτίξεσθαι, τὰ δὲ τούτων μέρη πέντε τὰ
προειρημένα, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ καὶ τὸ ξηρὸν, α
ἔτι δὲ τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ τελευταῖον τὸ ἀερῶδες, ὥσπερ
ἐπ' ἀνθρώπου κεφαλὴν καὶ χεῖρας καὶ πόδας καὶ τὰ
20 ἄλλα μέρη καταριθμοῦμεν, τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ σῶ-
μα τοῦ κόσμου συγκεισθαι πᾶν ἐκ τῶν προειρημένων.
3. τούτων δ' ἕκαστον θεὸν νομίσαι, καὶ προσηγορίαν
ιδίαν ἐκάστῳ θεῖναι κατὰ τὸ οἶκετον, τοὺς πρώτους
διαλέκτῳ χρησαμένους διηρθρωμένῃ τῶν κατ' Αἰ-
25 γυπτον ἀνθρώπων. τὸ μὲν οὖν πνεῦμα Δία προσα-
γορεῦσαι μεθερμηνευομένης τῆς λέξεως· ὃν αἰτιον
ὄντα τοῦ ψυχικοῦ τοῖς ζώοις ἐνόμισαν ὑπάρχειν πάν-
των οἰοεῖ τινα πατέρα. 4. συμφωνεῖν δὲ τούτοις
φασί καὶ τὸν ἐπιφανέστατον τῶν παρ' Ἑλλησι ποιη-
30 τῶν ἐπὶ τοῦ θεοῦ τοῦτο λέγοντα, 'πατὴρ ἀνδρῶν τε
θεῶν τε.' τὸ δὲ πῦρ μεθερμηνευόμενον Ἥφαιστον (89)
ὀνομάσαι, νομίσαντας μέγαν εἶναι θεὸν καὶ πολλὰ

συμβάλλεσθαι πᾶσιν εἰς γένεσίν τε καὶ τελείαν αὔ-
 ξησιν. τὴν δὲ γῆν ὥσπερ ἀγγεῖόν τι τῶν φυομένων
 ὑπολαμβάνοντας μητέρα προσαγορευῆσαι· καὶ τοὺς
 Ἕλληνας δὲ ταύτην παραπλησίως Δῆμητρα καλεῖν,
 βραχὺ μετατεθείσης διὰ τὸν χρόνον τῆς λέξεως. 5
 5. τὸ γὰρ παλαιὸν ὀνομάζεσθαι γῆν μητέρα, καθάπερ
 καὶ τὸν Ὀρφέα προσμαρτυρεῖν λέγοντα,

b Γῆ μήτηρ πάντων, Δημήτηρ πλουτοδοτειρα.

τὸ δ' ὕγρον ὀνομάσαι λέγουσι τοὺς παλαιοὺς ὠκεα-
 νόν, ὃ μεθερμηνευόμενον μὲν εἶναι τροφῆς μητέρα, 10
 [55] παρ' ἐνόλοις δὲ τῶν Ἑλλήνων ὠκεανὸν ὑπάρχειν ὑπει-
 λῆφθαι, περὶ οὗ καὶ τὸν ποιητὴν λέγειν

Ὄκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν.

6. οἱ γὰρ Αἰγύπτιοι νομίζουσι ὠκεανὸν εἶναι τὸν
 παρ' αὐτοῖς ποταμὸν Νεῖλον, πρὸς ᾧ καὶ τὰς τῶν 15
 c θεῶν γενέσεις ὑπάρξει. τῆς γὰρ πάσης οἰκουμένης
 κατὰ μόνην τὴν Αἰγυπτὸν εἶναι πόλεις πολλὰς ὑπὸ
 τῶν ἀρχαίων θεῶν ἐκτισμένας· οἷον Διὸς, Ἥλιου,
 Ἑρμοῦ, Ἀπόλλωνος, Πανὸς, Εἰληθυίας, ἄλλων πλει-
 ούων. 7. τὸν δὲ ἀέρα προσαγορευσαί φασιν Ἀθηναῖν, 20
 μεθερμηνευομένης τῆς λέξεως, καὶ Διὸς θυγατέρα γε
 νομίσαι ταύτην, καὶ παρθένον ὑποστήσασθαι διὰ τε
 τὸ ἄφθορον εἶναι φύσει τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἀκρότατον
 ἐπέχειν τόπον τοῦ σύμπαντος κόσμου· διόπερ ἐκ τῆς
 κορυφῆς τοῦ Διὸς μυθολογηθῆναι γενέσθαι ταύτην. 25
 ὀνομάσθαι δὲ αὐτὴν καὶ τριτογένειαν ἀπὸ τοῦ τριῶς
 μεταβάλλειν τὴν φύσιν αὐτῆς κατ' ἐνιαυτὸν, ἕαρος
 d καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. 8. λέγεσθαι δὲ αὐτὴν καὶ
 γλαυκῶπιν, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι τῶν Ἑλλήνων ὑπέλαβον
 ἀπὸ τοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς ἔχειν· τοῦτο μὲν 30
 γὰρ εὔηθες ὑπάρχειν· ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ τὸν ἀέρα τὴν

πρόσωψιν ἔχειν ἔγγλαυκον. φασὶ δὲ τοὺς πέντε θεοὺς τοὺς προειρημένους τὴν πᾶσαν οἰκουμένην ἐπιπορεύεσθαι φανταζομένους τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἱερῶν ζώων μορφαῖς, ἔστι δ' ὅτε καὶ εἰς ἀνθρώπων ἰδέας
 5 ἢ τινῶν ἄλλων μεταβάλλοντας. 9. καὶ τοῦτο μὴ μυθῶδες ὑπάρχειν, ἀλλὰ δυνατὸν εἶπερ οὗτοι πρὸς ἀλήθειάν εἰσιν οἱ πάντα γεννῶντες. καὶ τὸν ποιητὴν δ' εἰς Αἴγυπτον παραβαλόντα καὶ μετασχόντα⁽⁹⁰⁾ παρὰ τῶν ἱερέων τῶν τοιούτων λόγων, θεῖται που
 10 κατὰ ποιήσιν τὸ προειρημένον ὡς γινόμενον,

Καὶ τε θεοὶ ξένοισιν ἐοικότες ἀλλοδαποῖσι
 παντοῖοι τελέθοντες ἐπιστροφῶσι πόλης,
 ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐσορῶντες.

περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν οὐρανῷ θεῶν καὶ γένεσιν ἀτδίων
 15 ἐσχηκότων τσαῦτα λέγουσιν Αἰγύπτιοι."

10. Ἄλλους δὲ ἐκ τούτων ἐπιγέλους γενέσθαι φασὶν, ὑπάρξαντας μὲν θνητοὺς, διὰ δὲ σύνεσιν καὶ κοινήν ἀνθρώπων εὐεργεσίαν τετευχότας τῆς ἀθανασίας, ὧν ἐνίους καὶ βασιλεῖς γεγονέναι κατὰ τὴν
 20 Αἴγυπτον. μεθερμηνευομένων δ' αὐτῶν τινὰς μὲν ὁμωνύμους ὑπάρχειν τοῖς οὐρανόις, τινὰς δὲ ἰδίαν ἐσχηκέναι προσηγορίαν, Ἥλιον τε καὶ Κρόνον καὶ Ῥέαυ, ἔτι δὲ Δία τὸν ὑπὸ τινῶν Ἀμμωνα προσαγορευόμενον, πρὸς δὲ τούτοις Ἥραν καὶ Ἥφαιστον, ἔτι
 25 δὲ Ἐστίαν, καὶ τελευταῖον Ἐρμῆν. καὶ πρῶτον μὲν Ἥλιον βασιλεῦσαι τῶν κατ' Αἴγυπτον, ὁμώνυμον ὄντα τῷ κατ' οὐρανὸν ἄστρῳ."

11. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ δηλωθεὶς συγγραφεύς. καὶ ὁ Πλούταρχος δὲ ἐν τῷ Περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰσίυ
 30 αὐτοῦ συγγράμματι τάδε γράφει κατὰ λέξιν

“Ἀπ’ ἄλλης δὲ ἀρχῆς τῶν φιλοσοφώτερόν τι λέγειν δοκούντων τοὺς ἀπλουστάτους σκεψώμεθα πρῶτον. οὗτοι δ’ εἰσὶν οἱ λέγοντες, ὥσπερ Ἕλληνες Κρόνον ἀλληγοροῦσι τὸν χρόνον, Ἦραν δὲ τὸν ἀέρα, γένεσιν δὲ Ἡφαίστου τὴν εἰς τὸ πῦρ ἀέρος μεταβολήν, οὕτω παρ’ Αἰγυπτίοις Νεῖλον εἶναι τὸν Ὅσιριν, Ἴσιδι συνόντα τῇ γῆ, Τυφῶνα δὲ τὴν θάλασσαν, εἰς ἣν ὁ Νεῖλος ἐπίπτων ἀφανίζεται.”

12. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἰπὼν πάλιν εἰς δαίμονας ἀναφέρει τοὺς περὶ τῶν δηλουμένων θεῶν μύθους, καὶ πάλιν ἄλλως ἀποδίδωσι, καὶ αὐθις ἑτέρως ἀλληγορῶν. 13. ἦν δ’ ἂν κατὰ λόγον πυθῆσθαι ὁποτέρων θεῶν τὰ ξόανα τὰς ἐντετυπωμένας μορφὰς σῶζειν φήσουσιν. πότερα δαιμόνων; ἀλλὰ πυρὸς καὶ ἀέρος καὶ γῆς καὶ ὕδατος, ἢ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἰκόνας, καὶ ζῴων ἀλόγων καὶ θηρίων σχήματα; 14. ἐπεὶ γὰρ καὶ πρὸς αὐτῶν συγκεχώρηται ὁμωνύμωσ ἤλιφ καὶ τοῖς καθόλου στοιχείοις θνητοὺς τινὰς ἀνδρας γεγονέναι, καὶ τούτους θεοὺς ἀνηγορευῆσθαι, τίνων εἰκὸς ἂν εἶη μορφὰς καὶ εἰκόνας λέγειν τὰς ἐν τοῖς ἀψύχοις ξοάνοις γλυφάς; πότερον τῶν καθόλου στοιχείων, ἢ, ὅπερ καὶ τὸ ἐναργές τῆς ὕψεως ἐπιδείκνυσι, τῶν ἐν νεκροῖς κειμένων θνητῶν; 15. ἀλλ’ εἰ καὶ αὐτοὶ μὴ λέγοιεν, ὃ γέ τοι ἀληθῆς λόγος βοᾷ καὶ κέκραγε, μονονουχὶ φωνὴν ἀφιεῖς, θνητοὺς ἀνδρας μαρτυρῶν γεγονέναι τοὺς δηλουμένους. ὁ δὲ Ἰλλούταρχος καὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἐκ περιουσίας τὸν ποιὸν ὑπογράφει τοῦ σχήματος χαρακτῆρα, ἐν τοῖς Περὶ τῆς Ἴσιδος καὶ τῶν Αἰγυπτίων θεῶν ᾧδέ πως λέγων

16. “Ἱστοροῦσι γὰρ Αἰγύπτιοι τὸν μὲν Ἐρμῆν

τῷ σώματι γενέσθαι γαλιάγκωνα, τὸν δὲ Τυφῶνα τῇ
 χροιά πυρρὸν, λευκὸν δὲ τὸν Ἄρην, καὶ μελάγχρουν
 τὸν Ὅσιριν, ὡς τῇ φύσει γεγονότας ἀνθρώπους.”

17. Ταῦτα καὶ ὁ Πλούταρχος. νεκρῶν ἄρα ἡ
 5 πᾶσα αὐτῶν θεοποιία καθέστηκε· πέπλασται δ' αὐ-
 τοῖς τὰ τῆς φυσιολογίας. τί γὰρ ἐχρῆν ἀνδρῶν καὶ
 γυναικῶν σχήματα ζωοπλαστεῖν, παρὸν καὶ δίχα τού-
 των ἥλιον σέβειν καὶ σελήνην, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ κό-
 σμου στοιχεῖα; 18. ποτέροις δὲ τούτων καὶ ἐκ τίνων
 10 ἀρξάμενοι τὰς τοιάσδε προσηγορίας ἐπεφήμισαν;
 οἶον, λέγω τὸν Ἥφαιστον καὶ τὴν Ἀθηνᾶν, Δία τε
 καὶ Ποσειδῶνα καὶ Ἥραν. ἄρα γὰρ ταῦτα τῶν κα-
 θόλου στοιχείων πρότερον ὄντα ὀνόματα δεύτερον
 αὐτὰ τοῖς θνητοῖς ὁμωνύμως τοῖς οὐρανίοις ἐπιτεθεί-
 15 κασιν, ἢ τοῦμπαλιν ἐκ τῆς παρ' ἀνθρώποις ἐπικλή-
 σεως τὴν μεταφορὰν ἐπὶ τὰς οὐσίας πεποίηται;
 19. καὶ τί χρὴ θνηταῖς προσηγορίαις τὰς καθόλου
 φύσεις ἐπιφημίζειν; τὰ δὲ καθ' ἕκαστον θεὸν μυ-
 στήρια, οἳ τε ὕμνοι καὶ αἱ ᾠδαὶ καὶ τῶν τελετῶν τὰ
 20 ἀπόρρητα, πότερον τῶν καθόλου στοιχείων, ἢ τῶν
 πάσαι θνητῶν ἀνδρῶν τῶν τοῖς θεοῖς ὁμωνύμων
 ἐπάγονται τὰ σύμβολα; 20. ἀλλὰ γὰρ πλάνας καὶ
 μέθας καὶ ἔρωτας φθοράς τε γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν
 ἐπιβουλάς καὶ μυρία ἄττα, θνητὰ ὡς ἀληθῶς καὶ αἰ-
 25 σχρὰ καὶ ἄσμενα, πῶς ἂν τις ἀναθελή τοῖς καθόλου
 στοιχείοις, αὐτόθεν τὸ θνητὸν καὶ ἀνθρωποπαθὲς
 ἐπενηνεγμένα; 21. ὥστε ἐκ τούτων ἀπάντων ἀλίσκε-
 σθαι τὴν θαυμαστὴν ταύτην καὶ γενναίαν φυσιολο-
 γίαν κατ' οὐδὲν ἀληθείας ἡμμένην, οὐδέ τι θεῖον
 30 ἀληθῶς ἐπαγομένην, βεβιασμένην δὲ καὶ διεψευσμέ-
 νην ἔχουσιν τὴν ἐξωθεν σεμνολογίαν. ἄκουε δ' οὖν (92)

οἷα καὶ ὁ Πορφύριος ἐν τῇ πρὸς Ἀνεβῶ τὸν Αἰγύπτιον ἐπιστολῇ περὶ τῶν αὐτῶν ἱστορεῖ

b IV. "Χαιρήμων μὲν γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι οὐδ' ἄλλο τι πρὸ τῶν ὀρωμένων κόσμων ἡγοῦνται, ἐν ἀρχῆς λόγῳ τιθέμενοι τοὺς Αἰγυπτίων, οὐδ' ἄλλους θεοὺς 5 πλὴν τῶν πλανητῶν λεγομένων, καὶ τῶν συμπληροῦντων τὸν ζωδιακόν, καὶ ὅσοι τούτοις παρανατέλλουσι· τὰς τε εἰς τοὺς δεκανοὺς τομάς, καὶ τοὺς ὠροσκόπους, καὶ τοὺς λεγομένους κραταιοὺς ἡγεμόνας, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς ἀλμεινχιακοῖς φέρεται, καὶ θεραπεῖαι παθῶν, καὶ ἀνατολαί, καὶ δύσεις, καὶ μελλόντων σημειώσεις. 2. ἑώρα γὰρ τοὺς τὸν ἥλιον δημιουργὸν φαμένους καὶ τὰ περὶ τὸν Ὅσιριν καὶ τὴν Ἴσιν, καὶ πάντας τοὺς ἱερατικοὺς μύθους, ἢ εἰς τοὺς ἀστέρας καὶ τὰς τούτων φάνσεις καὶ κρύψεις 15 καὶ ἐπιτολὰς ἐλιττομένους, ἢ εἰς τὰς τῆς σελήνης ἀξήσεις καὶ μειώσεις, ἢ εἰς τὴν τοῦ ἡλίου πορείαν, ἢ τό γε νυκτερινὸν ἡμισφαίριον, ἢ τὸ ἡμερινὸν, ἢ τὸν [57] γε ποταμόν· καὶ ὅλως πάντα εἰς τὰ φυσικά, καὶ οὐδὲν εἰς ἀσωμάτους καὶ ζώσας οὐσίας ἐρμηνεύοντας. 20 ὧν οἱ πλείους καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐκ τῆς τῶν ἀστέρων ἀνῆψαν κινήσεως, οὐκ οἶδ' ὅπως δεσμοῖς ἀλύτοις ἀνάγκη, ἣν εἰμαρμένην λέγουσι, πάντα καταδήσαντες, καὶ πάντα τούτοις ἀνάψαντες τοῖς θεοῖς. οὕτω λυτῆρας τῆς εἰμαρμένης μόνους ἐν τε ἱεροῖς καὶ ἑοά- 25 νοις καὶ τοῖς ἄλλοις θεραπεύουσι."

3. Ταῦτα μὲν οὖν ἀπὸ τῆς δηλωθείσης ἐπιστολῆς κείσθω, σαφῶς διαγορευόντα ὅτι καὶ ἡ τῶν Αἰγυπτίων ἀπόρρητος θεολογία οὐδὲ ἄλλους πλὴν τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων τῶν τε ἀπλανῶν καλουμένων 30 (98) καὶ τῶν ὀνομαζομένων πλανητῶν ἐθεολόγει, δημιουργόν τε τῶν ὅλων εἰσήγεν οὐτιναοῦν ἀσώματον, οὐδὲ

λόγον δημιουργικόν, οὐδὲ μὴν θεόν, οὐδὲ θεοὺς, οὐδέ τινας νοεράς καὶ ἀφανεῖς δυνάμεις, μόνον δὲ τὸν ὀρώμενον ἥλιον· διὸ καὶ μόνοις τοῖς ἄστροις τὴν τῶν ὄλων ἀντιτίθεσαν αἰτίαν, τὰ πάντα εἰμαρμένης
 5 ἐξάπτοντες καὶ τῆς τῶν ἄστρον κινήσεώς τε καὶ φο-
 ρᾶς, ὡσπερ ἀμέλει εἰσέτι καὶ νῦν ἦδε παρ' αὐτοῖς κεκράτηκεν ἡ δόξα. 4. εἰ τοίνυν εἰς μόνα τὰ ὀρώ-
 μενα τοῦ κόσμου στοιχεῖα καὶ οὐδὲν εἰς ἀσωμάτους
 καὶ ζώσας οὐσίας ἠρμήνευται τοῖς Αἰγυπτίοις, τὰ δὲ
 10 στοιχεῖα καὶ πάντα τὰ ὄρατὰ σώματα τῷ ἰδίῳ λόγῳ
 ἄψυχα καὶ ἄλογα ῥευστά τε τῇ φύσει καὶ φθαρτὰ
 συνέστηκε, θεὰ εἰς οἷα πάλιν αὐτῶν καταπέπτωκεν
 ἡ θεολογία, τὴν ἄψυχον οὐσίαν καὶ τὰ νεκρὰ καὶ
 ἄλογα σώματα θειάζουσα, μάλιστα ὅτε εἰς ἀσωμάτους
 15 καὶ νοεράς οὐσίας οὐδὲν αὐτοῖς ἀνεφέρετο, οὐδὲ ἐπὶ
 νοῦν καὶ λόγον δημιουργικόν τῶν ὄλων. 5. ἐπεὶ δὲ
 προωμολογήθη διὰ τῶν πρόσθεν εἰς Ἑλληνας παρ'
 Αἰγυπτίων τὰ τῆς θεολογίας μετακεκομίσθαι, ὥρα
 τούτοις στοιχεῖν καὶ Ἑλληνας, καὶ τὰ αὐτὰ Αἰγυ-
 20 πτίοις φυσιολογεῖν, ἀπελέγχεσθαι τε αὐτοὺς οὐδὲν
 πλέον τῆς ἀψύχου ὕλης θεοποιούντας. ταῦτα γὰρ ἦν
 τὰ σεμνὰ Αἰγυπτίων κατὰ τὴν τοῦ δεδηλωμένου συγ-
 γραφέως γραφὴν, ὅστις πάλιν ἐν οἷς ἐπέγραψε Περὶ
 τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς τοιαῦτα περὶ τῶν αὐτῶν
 25 διέξεισιν

6. Ἐπὶ δὲ ταύτης ὀρωόμενοι τῆς ἀσκήσεως καὶ
 τῆς πρὸς τὸ θεῖον οἰκειώσεως ἔγνωσαν ὡς οὐ δι'
 ἀνθρώπου μόνου τὸ θεῖον διῆλθεν, οὔτε ψυχὴ ἐν
 μόνῳ ἀνθρώπῳ ἐπὶ γῆς κατεσκήνωσεν, ἀλλὰ σχεδὸν
 30 ἡ αὐτὴ διὰ πάντων διῆλθε τῶν ζῴων. διὸ εἰς τὴν
 θεοποιίαν παρέλαβον πᾶν ζῶον, καὶ ὁμοίως πον ἀνέ-
 μιξαν θηρία καὶ ἀνθρώπους, καὶ πάλιν ὀρνέων σώ-

ματα καὶ ἀνθρώπων. 7. εἰκασται γὰρ τις παρ' αὐ-
 τοῖς μέχρι τραγήλου ἀνθρωποειδῆς, τὸ δὲ πρόσωπον
 ὀρνέου ἢ λέοντος ἢ ἄλλου τινὸς ζώου κεκτημένος·
 καὶ πάλιν αὐ κεφαλὴ ἀνθρώπειος, καὶ ἄλλων τινῶν
 ζώων μέρη, πῆ μὲν ὑποκείμενα, πῆ δὲ ἐπικείμενα· 5
 δι' ὧν δηλοῦσιν ὅτι κατὰ γνώμην θεῶν καὶ ταῦτα
 (94) ἀλλήλοις κοινωνεῖ, καὶ σύντροφα ἡμῖν καὶ τιθασά
 ἐστι τῶν θηρίων τὰ ἄγρια οὐκ ἄνευ τινὸς θείας βου-
 λήσεως. 8. ὅθεν καὶ ὁ λέων ὡς θεὸς θρησκεύεται,
 καὶ μέρος τι τῆς Αἰγύπτου, ὃ καλοῦσι νομόν, ἐπώ- 10
 νυμον ἔχει Λεοντοπολίτην, ἄλλο δὲ Βουσιρίτην, ἄλλο
 δὲ Κυνοπολίτην. τὴν γὰρ ἐπὶ πάντα δύναμιν διὰ
 τῶν συννόμων ζώων ὧν ἕκαστος τῶν θεῶν παρέσχεν
 ἐθρήσκευσαν. 9. ὕδωρ δὲ καὶ πῦρ σέβονται, τὰ
 κάλλιστα τῶν στοιχείων, ὡς ταῦτα αἰτιώτατα τῆς 15
 σωτηρίας ἡμῶν, καὶ ταῦτα δεικνύντες ἐν τοῖς ἱεροῖς,
 ὡς που ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ ἀνοίξει τοῦ ἁγίου Σαρά-
 b πιδος ἢ τε θεραπεία διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος γίνεται,
 λείβοντος τοῦ ὑμνωδοῦ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ πῦρ φαίνον-
 τος, ὀπηνίκα ἐστὼς ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῇ πατρίῳ τῶν 20
 Αἰγυπτίων φωνῇ ἐγείρει τὸν θεόν. 10. ταῦτ' οὖν
 [58] σέβονται τὰ μέτοχα, καὶ μάλιστα πλέον τούτων
 ἐσέφθησαν τὰ ὡς ἐπὶ πλέον τῶν ἱερῶν μετέχοντα.
 τοιαῦτα δὲ πάντα τὰ ζῶα, ἐπεὶ καὶ ἀνθρώπου σέβουσι
 κατὰ Ἀναβιν κώμην, ἐν ἣ καὶ τούτῳ θύεται καὶ ἐπὶ 25
 τῶν βρωμῶν τὰ ἱερά ἐκκάζεται· 11. ὁ δὲ μετ' ὀλίγον
 c φάγοι ἂν τὰ ἴδια αὐτῷ ὡς ἀνθρώπῳ παρεσκευασμέ-
 να. ὡς οὖν ἀνθρώπου ἀφεκτέον, οὕτω καὶ τῶν ἄλ-
 λων. 12. ἔτι δὲ ἐκ περιττῆς σοφίας καὶ τῆς περὶ τὸ
 θεῖον συντροφίας κατέλαβόν τισι τῶν θεῶν προσφιλῆ 30
 τῶν ζώων τινὰ μᾶλλον ἀνθρώπων, ὡς ἡλίῳ ἱέρακα,
 σύμπασαν μὲν τὴν φύσιν ἐξ αἵματος ἔχοντα καὶ πνεύ-

ματος, οἰκτείροντα δὲ καὶ ἄνθρωπον, καὶ κωκύνοντα ἐπὶ νεκρῶ κειμένῳ, γῆν τε ἐπαμώμενον.”

Καὶ μετὰ βραχεία φησὶν

13. “Κάνθαρον δὲ ἀμαθῆς μὲν βδελυχθείη ἂν
5 ἀγνώμων ὑπάρχων τῶν θείων, Αἰγύπτιοι δὲ ἐσέφθησαν ὡς εἰκόνα ἡλίου ξυψυχον. κάνθαρος γὰρ πᾶς ἄρρην, καὶ ἀφιεὶς τὸν θορόν ἐν τέλματι καὶ ποιήσας σφαιροειδῆ, τοῖς ὀπισθίοις ἀνταναφέρει ποσὶν, ὡς ἡλιος οὐρανὸν καὶ περίοδον ἡμερῶν ἐκδέχεται σελη-
10 νιακῆν. 14. οὕτω δὲ καὶ περὶ κριοῦ τι φιλοσοφοῦσι, καὶ ἄλλο τι περὶ κροκοδείλου, περὶ τε γυπὸς καὶ ἴβεως, καὶ ὅλως καθ’ ἕκαστον τῶν ζώων ὡς ἐκ φρονήσεως καὶ τῆς ἄγαν θεοσοφίας ἐπὶ τὸ σέβας ἔλθειν καὶ τῶν ζώων.”

15 V. Τοιαῦτα καὶ τὰ περὶ τῆς γενναίας τῶν σοφῶν Αἰγυπτίων φυσιολογίας τέθειται ὁ δεδηλωμένος, Αἰ- (95) γυπτίων διασαφήσας ἡμῖν τὰ ἀπόρρητα, ὅτι τε ὕδωρ καὶ πῦρ σέβουσι, καὶ μία λογικῶν καὶ ἀλόγων οὐ μόνον σωματίων, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς οὐσία κέκριται εἶ-
20 ναι παρ’ αὐτοῖς, ὡς εὐλόγως αὐτῶ δοκεῖν θεοὺς ἀνηγορευθῆναι τὰ θηρία. 2. καίτοι πῶς οὐ παραλογώτατον εἰς θεοποιίαν παραλαμβάνειν τὴν ἄλογον καὶ θηριώδη φύσιν, διὰ τὸ τῆς ἴσης, ὡς φασιν, ἀνθρώποις μετέχειν ψυχῆς; ἐχρῆν γὰρ, εἴπερ ἄρα, ἀν-
25 θρώπους καὶ αὐτὰ ἡγεῖσθαι, καὶ τῆς ἀνθρωπείας αὐτοῖς δόξης τε καὶ τιμῆς μεταδιδόναι. 3. οἱ δὲ τοῦτο μὴ πράξαντες, τὰ πρὸς αὐτῆς τῆς φύσεως ἄλογα θηρία γενόμενα, καὶ ταύτην εἰληχότα τὴν ἐπι-
30 νυμίαν, καὶ οὐδὲ τῆς ἀνθρώπων προσρήσεως ἤξιωμένα, οὐδ’ ὁμοίως ἀνθρώποις ἤξιώσαν ἀποδέξασθαι τὴν ἀνωτάτω δὲ τοῦ παμβασιλέως προσηγορίαν καὶ τοῦ τῶν ἀπάντων δημιουργοῦ θεοῦ φέροντες εἰς

τὴν θηρίων φύσιν καταβεβλήκασι, καὶ θεοὺς ἐπεφήμισαν ἃ μηδὲ τῆς ἀνθρώπων πρὸς αὐτοῦ τοῦ θεοῦ κατηξίωται προσηγορίας. 4. ἐπὶ τούτοις ἀκήκοας καὶ τῆς θεοσοφίας τῆς μυστικῆς, δι' ἣν οἱ θαυμάσιοι τῶν Αἰγυπτίων λύκους καὶ κύνας καὶ λέοντας 5 ἔσεβάσθησαν· ἔγνωσ καὶ τοῦ κανθάρου τὸ θαῦμα καὶ ἱέρακος τὴν ἀρετὴν· μὴ δὴ γέλα τοῦ λοιποῦ τοὺς θεοὺς, ἔλεει δὲ τῆς πολλῆς εὐηθείας καὶ ἀβλεψίας τὸ τρισάθλιον ἀνθρώπων γένος. 5. καὶ δὴ σκόπει πάντα περιαιθρῶν οἴων ἡμῖν ἀγαθῶν πάρεστι δοτῆρ 10 ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ, τοσαύτης νόσου μακρᾶς τε καὶ πολυχρονίου πηρώσεως καὶ τὰς Αἰγυπτίων ψυχὰς διὰ τῆς εὐαγγελικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας λελυτρωμένος, ὡς τοὺς πλείους ἤδη τῶν κατ' Αἴγυπτον καὶ ταύτης ἀπηλλάχθαι τῆς νόσου. 15

(96)
b VI. Ἀλλὰ γὰρ τοιαῦτα καὶ τὰ παρ' Αἰγυπτίοις, ἃ καὶ παλαιότερα τῶν Ἑλληνικῶν ἀπάντων μνημονεύεται. 15 [59] ἔχεις τοιγαροῦν πρὸς τῇ μυθικῇ καὶ τὴν φυσικωτέραν θεολογίαν Ἑλλήνων ὁμοῦ καὶ Αἰγυπτίων, τῶν πάσαι τὴν πολύθεον δεισιδαιμονίαν· συστησαμένων, παρ' οἷς ὅτι μηδέν τι τῶν ἀληθῶς 20 θείων ἀσωμάτων τε καὶ νοερῶν οὐσιῶν ἐγνωρίζετο μεμάθηκας. 2. πλὴν ἀλλὰ δεδόσθω καὶ συγκεχωρήσθω τουτοισὶ τοῖς μετεωρολέσχαις λέγειν ἀληθῆ, καὶ ἐπιτυγχάνειν ἐν τῇ τῶν ἀλληγορουμένων φυσιο- 25 λογίᾳ· γινέσθω τε αὐτοῖς ὁ ἥλιος ποτὲ μὲν Ἀπόλλων, καὶ πάλιν Ὄρος, καὶ Ὅσιρις πάλιν ὁ αὐτὸς, καὶ μυρία ἄλλα ὅσα καὶ θέλοιεν· ὥσπερ οὖν καὶ ἡ σελήνη, ἢ Ἴσις ἢ Ἄρτεμις, καὶ ὅσα ἂν τις ἐξαριθμεῖν βούλοιο· 3. μὴ γὰρ ἔστω ταῦτα θνητῶν ἀνδρῶν, 30 ἀλλ' αὐτῶν τῶν ἐπουρανίων φωστήρων σημαντικαὶ προσηγορίαι· τὸν ἥλιον ἄρα καὶ τὴν σελήνην καὶ

τοὺς ἀστέρας καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ κόσμου μέρη ὡς θεοὺς
 προσκυνητέον. 4. καὶ ταύτῃ τοιγαροῦν ἡ γενναία
 τῶν Ἑλλήνων φιλοσοφία ὡσπερ διὰ μηχανῆς πέφη-
 νεν εἰς ὕψος μὲν ἀνάγουσα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ λό-
 5 γου, κάτω δὲ περιστρέφουσα ἀμφὶ τὴν αἰσθητὴν καὶ
 φαινομένην τοῦ θεοῦ δημιουργίαν τὴν τῶν σοφῶν
 διάνοιαν, καὶ πλέον οὐδὲν ἄλλ' ἢ πῦρ καὶ τὴν θερ-
 μὴν οὐσίαν, τὰ τε μέρη τοῦ κόσμου, διὰ τῶν οὐρα-
 νίων φωστήρων, ἔστω δὲ καὶ τὴν ὑγρὰν καὶ τὴν ξη-
 10 ρὰν καὶ τὴν σύγκρασιν τῶν σωμάτων θειάζουσα.
 5. πῶς οὖν οὐ μέγα καὶ θαυμάσιον τὸ τοῦ σωτήρος
 ἡμῶν Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον, πᾶν
 γένος ἀνθρώπων παιδεῦον τὸν ἡλίον καὶ σελήνης θεὸν
 καὶ δεσπότην καὶ δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος κόσμου,
 15 αὐτὸν τὸν ἀνωτάτω καὶ ἐπέκεινα τῶν ὄλων, ταῖς
 προσηκούσαις ἐννοίαις εὐσεβεῖν; 6. καὶ οὐ τὰ τῶν
 σωμάτων στοιχεῖα, ἀλλὰ τὸν ζωῆς αὐτῆς καὶ τροφὸν
 καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν ταμίαν ὑμνεῖν; μέρη τε τοῦ⁽⁹⁷⁾
 κόσμου τὰ ὀρώμενα καὶ πᾶν τὸ καταληπτὸν σαρκὸς
 20 αἰσθήσει, ὡς ἂν τῆς φθαρτῆς ὄντα φύσεως, οὐδα-
 μῶς καταπλήττεσθαι, τὸν δ' ἐν τούτοις ἅπασιν ἀόρα-
 τον, καὶ τὸν καθόλου τε καὶ κατὰ μέρος δημιουργι-
 κὸν νοῦν μόνον ἀποθαυμάζειν, καὶ θεολογεῖν μίαν
 μόνην ἐκείνην τὴν διήκουσαν καὶ διακοσμοῦσαν τὰ
 25 πάντα θεῖαν δυνάμιν, ἀσώματον οὖσαν καὶ νοερὰν
 τὴν φύσιν, μᾶλλον δὲ ἄρρητον εἶπειν καὶ ἀκατάλη-
 πτον, διὰ πάντων, δι' ὧν καὶ ἐνεργεῖ. παραφαινομέ-
 νην, διήκουσάν τε ἀσωμάτως καὶ ἀσυμπλόκως τὰ
 πάντα ἐπιπορευομένην, καὶ διὰ πάντων οὐκ οὐρα-
 30 νίων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ γῆς, τῶν τε καθόλου
 στοιχείων καὶ τῶν ἐπὶ μέρους, τὴν τῆς θεότητος
 διαρκῆ μεγαλοουργίαν ἐπιδεικνυμένην, πᾶσί τε ἀφα-

νῶς καὶ ἡμῖν ἀνεκπαισθήτως ἐπιστατοῦσαν, καὶ λόγοις ἀνεκφράστου σοφίας τὸν σύμπαντα κόσμον διακυβερνῶσαν.

7. Τοσοῦτων ἡμῖν ἀποδεδειγμένων εἰς ἔλεγχον τῆς ἀσυστάτου σοφίας ἢ θεολογίας, τῆς τε λεγομένης 5 μυθικωτέρας καὶ τῆς ὑψηλοτέρας δὴ καὶ φυσικωτέρας, ἣν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες τε καὶ Αἰγύπτιοι σεμνύοντες ἀπεδείχθησαν, ὧρα καὶ τῶν νέων τῶν δὴ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλομένων ἐπαθρῆσαι τὰ καλλωπίσματα· οἷδε γὰρ τὰ περὶ νοῦ δη- 10 μιουργοῦ τῶν ὄλων καὶ τὰ περὶ ἀσωμάτων ἰδεῶν νοερῶν τε καὶ λογικῶν δυνάμεων τοῖς ἀμφὶ τὸν Πλάτωνα μακροῖς ποθ' ὕστερον χρόνοις ἐφευρημένα καὶ λογισμοῖς ὀρθοῖς ἐπινενοημένα συμπλέξαι τῇ τῶν παλαιῶν θεολογία πεπειραμένοι μελζοῦσι τύφῳ τῇ 15 περὶ τῶν μύθων ἐπαγγελίαν ἐξήρασαν. ἄκουε δ' οὖν καὶ τῆς τούτων φυσιολογίας, μεθ' οἷας ἐξενήνεκται τῷ Πορφυρίῳ ἀλαζονείας·

VII. "Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι, 20

[60] σοφίας θεολόγου νοήματα δεικνύς, οἷς τὸν θεὸν καὶ τοῦ θεοῦ τὰς δυνάμεις διὰ εἰκόνων συμφύλων αἰσθήσει ἐμήνυσαν ἄνδρες τὰ ἀφανῆ φανεροῖς ὑποτι- (98) πῶσαντες πλάσμασι, τοῖς καθάπερ ἐκ βίβλων τῶν ἀγαλμάτων ἀναλέγειν τὰ περὶ θεῶν μεμαθηκόσι 25 γράμματα. θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν ξύλα καὶ λίθους ἡγεῖσθαι τὰ ξόανα τοῖς ἀμαθεστάτους, καθὰ δὴ καὶ τῶν γραμμάτων οἱ ἀνόητοι λίθους μὲν ὀρῶσι τὰς στήλας, ξύλα δὲ τὰς δέλτους, ἐξυφασμένην δὲ πάπυρον τὰς βίβλους." 30

2. Τοιαῦτα δὲ ὡς ἐν προοιμίῳ κατακοσμήσας ἄκουε οἷα προῶν ἐξῆς γράφει πρὸς λέξιν

"Φωτοειδοῦς δὲ ὄντος τοῦ θείου καὶ ἐν πυρὸς ^b
 αἰθερίου περιχύσει διάγοντος, ἀφανοῦς τε τυγγάνου-
 τος αἰσθήσει περὶ θνητὸν βίον ἀσχόλω, διὰ μὲν τῆς
 διανοῦς ὕλης, οἷον κρυστάλλου ἢ Παρίου λίθου ἢ
 5 καὶ ἐλέφαντος, εἰς τὴν τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ἐννοίαν
 ἐνήγε, διὰ δὲ τῆς τοῦ χρυσοῦ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς
 διανόησιν, καὶ τὸ ἀμίαντον αὐτοῦ, ὅτι χρυσοῦ οὐ
 μαίνεται. 3. πολλοὶ δὲ αὐτὸ καὶ μέλανι λίθῳ τὸ
 ἀφανὲς αὐτοῦ τῆς οὐσίας ἐδήλωσαν, καὶ ἀνθρωποει-
 10 δεῖς μὲν ἀπετύπουν τοὺς θεοὺς ὅτι λογικὸν τὸ θεῖον,
 καλοῦς δὲ, ὅτι κάλλος ἐν ἐκείνοις ἀκήρατον· διαφό-
 ροις δὲ σχήμασι καὶ ἡλικίαις, καθέδραις τε καὶ στά-
 σεσι καὶ ἀμφιάσεσι, καὶ τοὺς μὲν ἄρρενας, τὰς δὲ
 15 θηλείας, καὶ παρθένους, καὶ ἐφήβους, ἢ γάμον περ-
 ραν εἰληφότας, εἰς παράστασιν αὐτῶν τῆς διαφορᾶς.
 4. ὅθεν πᾶν τὸ λευκὸν τοῖς οὐρανόις θεοῖς ἀπένει-
 μαν, σφαιρᾶν τε καὶ τὰ σφαιρικὰ πάντα ἰδίως τε
 κόσμῳ καὶ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, ἔσθ' ὅπου δὲ καὶ τύχη
 καὶ ἐλπίδι· κύκλον δὲ καὶ τὰ κυκλικὰ αἰῶνι καὶ τῇ
 20 κατὰ τὸν οὐρανὸν κινήσει ταῖς τε ἐν αὐτῷ ζώναις
 καὶ τοῖς κύκλοις· κύκλων δὲ τμήματα τοῖς σχηματι-
 σμοῖς τῆς σελήνης· πυραμίδας δὲ καὶ ὀβελίσκους τῇ
 πυρὸς οὐσίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς Ὀλυμπίοις θεοῖς·
 ὡσπερ αὐτὸν μὲν ἡλίῳ, γῆ δὲ κύλινδρον, σπορᾶ
 25 δὲ καὶ γενέσει φάλητα, καὶ τὸ τρίγωνον σχῆμα διὰ
 τὸ μόριον τῆς θηλείας."

5. Ταῦτα ὁ θαυμαστὸς φιλόσοφος, ὃν τί ἂν γέ-
 νοιτο ἀσχημονέστερον τὰ αἰσχροῦ σεμνολογοῦσιν, τί
 δὲ βιαιότερον τὰς ἀψύχους ὕλας, χρυσοῦ καὶ λίθου
 30 καὶ τὰ τοιαῦτα, εἰκόνας φέρειν τοῦ φωτὸς τῶν θεῶν
 καὶ τῆς οὐρανόου καὶ αἰθερίου φύσεως δηλώματα
 φάσκειν; ὅτι δὲ τῶν νέων ἐστὶ ταῦτα σοφίσματα,

(99) μηδ' ὄναρ τῶν παλαιῶν εἰς ἐνθύμησιν ἐλθόντα, γνοίης ἂν μωθῶν ὅτι καὶ ἀπόβλητα ἦν παρὰ τοῖς προτέροις τὰ διὰ χρυσοῦ καὶ τῆς νομιζομένης πολυτελεστεράς ὕλης ξόανα. λέγει δ' οὖν Πλούταρχος ὡδέ πη κατὰ λέξιν

b VIII. "Ἡ δὲ τῶν ξοάνων ποίησις ἀρχαῖον ἔοικεν εἶναι τι καὶ παλαιόν, εἴ γε ξύλινον μὲν ἦν τὸ πρῶτον εἰς Δῆλον ὑπὸ Ἐρυσίχθονος Ἀπόλλωνι ἐπὶ τῶν θεωριῶν ἄγαλμα, ξύλινον δὲ τὸ τῆς Πολιάδος ὑπὸ τῶν ἀντοχθόνων ἰδρυθὲν, ὃ μέχρι νῦν Ἀθηναῖοι 10 διαφυλάττουσιν. Ἦρας δὲ καὶ Σάμιοι ξύλινον εἶχον ἔδος, ὡς φησι Καλλιμάχος

Οὐπω Σκέλιμιον ἔργον εὐξοον, ἀλλ' ἐπὶ τεθμὸν
δηναῖον γλυφάνων ἄξοος ἠσθα σανίς.

ὦδε γὰρ ἰδρύνοντο θεοὺς τότε· καὶ γὰρ Ἀθήνης 15
ἐν Δίνῳ Δαναὸς λαῶν ἔθηκεν ἔδος.

λέγεται δὲ Πείρας ὁ πρῶτος Ἀργολίδος Ἦρας ἱερὸν
c εἰσάμενος τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Καλλίθυϊαν ἱέρειαν
καταστήσας, ἐκ τῶν περὶ Τίρυνθα δένδρων ὄγκνην
τεμῶν εὐκτέανον Ἦρας ἄγαλμα μορφῶσαι. πέτραν 20
μὲν γὰρ εἰς θεοῦ κόπτειν εἰκόνα σκληρὰν καὶ δύσεργον
καὶ ἄψυχον οὐκ ἐβούλοντο, χρυσὸν δὲ καὶ ἄργυρον
ἠγοῦντο γῆς ἀκάρκου καὶ διεφθαρμένης χρώματα
νοσώδη καὶ κηλίδας ἐξανθεῖν ὡσπερ μώλωπας ὑπὸ
[61] πυρὸς ῥαπισθείσης· ἐλέφαντι δὲ παίζοντες μὲν ἔσθ' 25
ὅπου προσεχρῶντο, ποικίλματι τρυφήσ."

2. Ταῦτα ὁ Πλούταρχος· καὶ τούτου δὲ πολὺ
d πρότερον ὁ Πλάτων οὐδὲν εἶναι σεμνὸν οὐδὲ προσει-
κὸς θεία φύσει ἐν χρυσοῦ καὶ λίθοις καὶ ἐλέφαντι

τοῖς τε ἐξ ὕλης ἀψύχου κατασκευάσμασιν εὖ μάλα εἰδὼς, ἐπάκουσον ἐν τοῖς Νόμοις ὅποια διατάσσεται

“Γῆ μὲν οὖν ἐστὶα τε οἰκήσεως ἱερὰ πᾶσι πάντων θεῶν· μηδεὶς οὖν δευτέρως ἱερὰ καθιερούτω θεοῖς. χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἰδίᾳ τε καὶ ἐν ἱεροῖς ἐπίφθονόν ἐστι κτήμα, ἑλέφας δὲ ἀπολελοιπότος ψυχὴν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἀνάθημα· σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς πολέμων ὄργανα.”

Ταῦτα δὲ σαφῆ περιέχειν ἠγοῦμαι τῆς προτεθείσης ἀνατροπῆν φυσιολογίας, ἧς φέρε καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθεωρήσωμεν. ἐπάκουσον οὖν οἷά φησιν

IX. “Ὅρα δὲ τὴν τῶν Ἑλλήνων σοφίαν οὕτως (100) διασκοπούμενος. τὸν γὰρ Δία τὸν νοῦν τοῦ κόσμου ὑπολαμβάνοντες, ὃς τὰ ἐν αὐτῷ ἐδημιούργησεν ἔχων τὸν κόσμον, ἐν μὲν ταῖς θεολογίαις ταύτῃ περὶ αὐτοῦ παραδεδώκασιν οἱ τὰ Ὀρφείως εἰπόντες”

2. Ζεὺς πρῶτος γένητο, Ζεὺς ὕστατος ἀργικέρανος, Ζεὺς κεφαλῆ, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ’ ἐκ πάντα τέτυκται.

Ζεὺς ἄρσην γένητο, Ζεὺς ἄφθιτος ἔπλετο νύμφη.

20 Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

Ζεὺς βασιλεὺς, Ζεὺς αὐτὸς ἀπάντων ἀρχιγένεθλος.

ἐν κράτος, εἰς δαίμων γένητο, μέγας ἀρχος ἀπάντων,

ἐν δὲ δέμας βασιλειον, ἐν ᾧ τάδε πάντα κυκλεῖται,

πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα καὶ αἰθήρ, νύξ τε καὶ ἡμαρ,

25 καὶ Μῆτις, πρῶτος γενέτωρ καὶ Ἔρως πολυτερπῆς·

πάντα γὰρ ἐν μεγάλῳ Ζηνὸς τάδε σώματι κεῖται.

τοῦ δὴ τοι κεφαλὴν μὲν ἰδεῖν καὶ καλὰ πρόσωπα

οὐρανοῦς ἀγλήεις, ὃν χρύσειαι ἀμφὶς ἔθειραι

ἄστρον μαρμαρέων περικαλλέες ἠερέθονται,

30 ταύρεα δ’ ἀμφοτέρωθε δύο χρύσεια κέρατα,

ἀντολή τε δύσις τε, θεῶν ὁδοὶ οὐρανιαίωνων,

2 ἐν τοῖς Νόμοις] 12. p. 955 E. 12 Ὅρα δὲ —] Porphyrius ap. Stob. Ecl. 1, 3, 23.

ὄμματα δ' ἡέλιός τε καὶ ἀντιώσα σελήνη.
 νοῦς δέ οἱ ἀψευδής, βασιλῆϊος, ἄφθιτος αἰθήρ,
 ᾧ δὴ πάντα κυκλεῖ καὶ φράζεται, οὐδέ τις ἐστὶν
 αὐτῇ, οὔτ' ἐνοπή, οὔτε κτύπος, οὐδὲ μὲν ὄσσα,
 ἢ λήθει Διὸς οὐκ ὑπερμενέος Κρονίωνος. 5
 (101) ᾧδε μὲν ἀθανάτην κεφαλὴν ἔχει ἠδὲ νόημα·
 σῶμα δέ οἱ περιφεγγές, ἀπειρίτον, ἀστυφέλικτον,
 ὄβριμον, ὄβριμόγυιον, ὑπερμενές ᾧδε τέτυκται.
 ὠμοὶ μὲν καὶ στέρνα καὶ εὐρέα νῶτα θεοῖο
 ἀγρὺ εὐρυβίης, πτέρυγες δέ οἱ ἐξεφίοντο, 10
 τῆς ἐπὶ πάντα ποτᾶθ', ἱερῇ δέ οἱ ἔπλετο νηδὺς,
 β γαῖα τε παμμήτειρ' ὀρέων τ' αἰπεινὰ κάρηνα·
 μέσση δὲ ζῶνῃ βαρυνχέος οἶδμα θαλάσσης
 καὶ πόντου· πυμάτη δὲ βᾶσις, χθονὸς ἐνδοθι ῥίξαι,
 Τάρταρά τ' εὐρώεντα καὶ ἔσχατα πείρατα γαίης. 15
 πάντα δ' ἀποκρύψας αὐτῆς φάος ἐς πολυγηθῆς
 c μέλλεν ἀπὸ κραδῆς προφέρειν πάλι, θέσκελα ῥέζων.

3. Ζεὺς οὖν ὁ πᾶς κόσμος, ζῶν ἐκ ζῶων καὶ θεὸς
 ἐκ θεῶν· Ζεὺς δὲ, καθὸ νοῦς, ἀφ' οὗ προφέρει
 πάντα καὶ δημιουργεῖ τοῖς νοήμασι. 4. τῶν δὴ θεο- 20
 λόγων τὰ δὴ περὶ τοῦ θεοῦ τοῦτου ἐξηγησαμένων
 τὸν τρόπον, εἰκόνα μὲν τοιαύτην δημιουργεῖν, οἷαν
 ὁ λόγος ἐμήνυσεν, οὔθ' οἷόν τε ἦν οὔτ', εἰ τις ἐπε-
 νόησε, τὸ ζωτικὸν καὶ νοερὸν καὶ προνοητικὸν διὰ
 τῆς σφαίρας ἐδείκνυεν. 5. ἀνθρωπόμορφον δὲ τοῦ 25
 a Διὸς τὸ δεικνῆλον πεποιήκασιν, ὅτι νοῦς ἦν καθ' ὃν
 ἐδημιούργει καὶ λόγοις σπερματικοῖς ἀπετέλει τὰ
 πάντα· κάθηται δὲ, τὸ ἐδραῖον τῆς δυνάμεως αἰνι-
 τόμενος· γυμνὰ δὲ ἔχει τὰ ἄνω, ὅτι φανερὸς ἐν τοῖς
 νοεροῖς καὶ τοῖς οὐρανίοις τοῦ κόσμου μέρεσιν ἐστὶ· 30
 [62] σκέπεται δὲ αὐτῷ τὰ πρόσθια, ὅτι ἀφανῆς τοῖς κάτω
 κεκρυμμένοις· ἔχει δὲ τῇ μὲν λαιᾷ τὸ σκῆπτρον, καθ'
 ὃ μάλιστα τῶν τοῦ σώματος μερῶν τὸ ἡγεμονικώτα-
 τόν τε καὶ νοερώτατον ὑποικουρεῖ σπλάγχνον, ἢ καρ-

δία· βασιλεὺς γὰρ τοῦ κόσμου ὁ δημιουργικὸς νοῦς·
προτείνει δὲ τῇ δεξιᾷ ἢ ἄετόν, ὅτι κρατεῖ τῶν ἄερο-
πόρων θεῶν, ὡς τῶν μεταρσίων ὀρνέων ὁ ἄετός, ἢ
νίκην, ὅτι νενίκηκεν αὐτὸς πάντα.”

- 5 6. Ταῦτά σοι ὁ Πορφύριος, ὡν τὸν εἰρημένον ⁽¹⁰²⁾
τρόπον ἀποδεδομένων ἡρέμα καὶ ἐπὶ σχολῆς ἐπιθεω-
ρησαὶ καλὸν τίνα ποτὲ ἄρα τὸν Δία φασὶν εἶναι τὰ
ἔπη. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ ἄλλον ἡγοῦμαι ἢ τὸν ὀρώμε-
νον κόσμον ἐκ παντοίων συνεστῶτα μερῶν, τῶν τε
10 κατ' οὐρανὸν καὶ αἰθέρα καὶ τῶν ἐν τούτοις φαινο-
μένων ἄστρον, ὥσπερ ἐν μεγάλου σώματος κεφαλῇ
προτεταγμένων, τῶν τε ἐν ἀέρι καὶ γῆ καὶ θαλάττῃ
καὶ τοῖς παραπλησίοις. 7. μέρη γοῦν κόσμου καὶ
γῆ καὶ ὄρη καὶ βουνοὶ, εἰλεῖται τε αὐτῶν ἐν μέσῳ ^b
15 ζώνης τρόπον ἢ θάλαττα, καὶ πῦρ δὲ καὶ ὕδωρ νύξ
τε καὶ ἡμέρα τῆς αὐτῆς εἶεν ἂν τοῦ κόσμου φύσεως
μέρη. ταῦτα δ' ἀντικρὺς τὸν ὀρώμενον ὑποφαίνειν.
ἡγοῦμαι κόσμον, εἰ μή τι καὶ σφάλλωμαι, καὶ τὸ ὅλον
ἐκ μερῶν συνεστῶς διδάσκει. 8. λέγει δ' οὖν
20 Πάντα γὰρ ἐν μεγάλῳ Ζηνὸς τάδε σώματι κεῖται.

καὶ τίνα τὰ πάντα διασαφεῖ

πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα καὶ αἰθήρ, νύξ τε καὶ ἡμαρ.

τοῦ δὴ τοι κεφαλὴν μὲν ἰδεῖν καὶ κατὰ πρόσωπα ^c

οὐρανὸς αἰγλήεις, ὃν χρύσει ἀμφὶς ἔθειραι

- 25 ἄστρον μαρμαρέων περικαλλέες ηερέθονται,

9. καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα· ἐν οἷς ἐπιφέρει τὸν
νοῦν τοῦ Διὸς λέγων εἶναι τὸν αἰθέρα καὶ οὐδὲν
ἄλλο, κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς τὴν πυρώδη καὶ θερμὴν
οὐσίαν τὸ ἡγεμονικὸν φάσκοντα εἶναι τοῦ κόσμου,
30 καὶ τὸν θεὸν εἶναι σῶμα, καὶ τὸν δημιουργὸν αὐτὸν ^d
οὐδ' ἕτερον τῆς τοῦ πυρὸς δυνάμεως. κατὰ τὰ αὐτὰ
γὰρ οἶμαι καὶ ἐν τοῖς ἔπεσιν εἰρηῆσθαι

Νοῦς δὲ οἱ ἀψευδῆς βασιλῆϊος, ἄφθιτος αἰθέρ, ὧ δὴ πάντα κυκλεῖ καὶ φράζεται.

10. δι' ὧν ἀνεπικαλύπτως ζῶον μέγα τὸν κόσμον ὑποθέμενος, καὶ τοῦτον Δία προσειπὼν, νοῦν μὲν αὐτοῦ τὸν αἰθέρα, σῶμα δὲ τὰ λοιπὰ τοῦ κόσμου μέρη ⁵ ἀπεφήνατο εἶναι. 11. τοιοῦτος μὲν τις ὁ διὰ τῶν ἐπῶν ὑπογραφόμενος τυγχάνει Ζεὺς. ὁ δὲ τῶν ἐπῶν ἐξηγητῆς ἀρξάμενος μὲν τοῖς ἔπεσιν ἀκολουθῶς λέ-
(108) γει, Ζεὺς οὖν ὁ πᾶς κόσμος, ζῶον ἐκ ζῴων, θεὸς ἐκ θεῶν· σαφῶς τὸν θεολογούμενον Δία οὐδὲ ἄλλον ἢ ¹⁰ τὸν ὀρώμενον καὶ αἰσθητὸν κόσμον δηλοῦσθαι διὰ τῶν ἐπῶν ἐρμηνεύσας.

12. Αἰγυπτίων δὲ ὁ λόγος, παρ' ὧν καὶ Ὀρφεὺς τὴν θεολογίαν ἐκλαβὼν τὸν κόσμον εἶναι τὸν θεὸν ᾤετο, ἐκ πλειόνων θεῶν τῶν αὐτοῦ μερῶν, (ὅτι καὶ ¹⁵ τὰ μέρη τοῦ κόσμου θεολογοῦντες ἐν τοῖς πρόσθεν ἀπεδείχθησαν,) συνεστῶτα, καὶ τούτου πλέον οὐδὲν τὰ παρατεθέντα τῶν ἐπῶν ῥήματα διεσάφησεν. 13. ὁ δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἐρμηνείαν δευτέραν ἐξ αὐτοῦ προσ-
b τίθησι, τὸν τῶν ὄλων ποιητὴν θεὸν τὸν δημιουργι- ²⁰ κὸν νοῦν τοῦτον φάσκων εἶναι τὸν τεθεολογημένον.

14. πῶς δ' ἂν αὐτὸν τοῦτον ἐθεολόγει, ὃν μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἔγνω ὁ τῶν ἐπῶν ποιητῆς, εἴτε ὁ Θραξ εἴη Ὀρφεὺς εἴτε τις ἄλλος; εἰ δὴ παρ' Αἰγυπτίων ἢ καὶ τῶν πρώτων Ἑλλήνων ἦκοντα ἦν εἰς αὐτὸν τὰ τῆς ²⁵ θεολογίας, οἱ δὲ γε ἀπεδείχθησαν οὐδὲν νοητὸν ἐπι-
c στόμενοι, οὐδ' ἐν ἀφανεί καὶ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ περιε-
χόμενον, εἴ τῳ ἱκανὸς πιστώσασθαι ὁ Πλάτων, ὁμο-
λογῶν ἐν Κρατύλῳ τοὺς πρώτους τῶν ἀνθρώπων
περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους θεοὺς ἠγεῖσθαι, ³⁰ οὐσπερ νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελή-
νην καὶ γῆν καὶ ἄστρα καὶ οὐρανόν. 15. καὶ ὁ Χαι-

ρήμων δὲ μικρῶ ἔμπροσθεν ἔμαρτύρει οὐδ' ἄλλο τι
 πρὸ τοῦ ὀρωμένου κόσμου τοὺς Αἰγυπτίους ἠγεῖσθαι,
 οὐδ' ἄλλους θεοὺς πλὴν τῶν πλανητῶν καὶ τῶν λοι- [83]
 πῶν ἀστέρων, πάντα τε εἰς τὰ ὀρώμενα τοῦ κόσμου
 5 μέρη καὶ οὐδὲν εἰς ἀσωμάτους καὶ ζώσας οὐσίας ἐρ-
 μηνεύοντας.

X. Ὁ δὴ οὖν ἐκ τούτων ὀρωόμενος ποιητὴς πόθεν,
 ἢ πῶς, ἢ παρὰ τίνος λαβὼν ἐν τοῖς ἔπεσι τὸν ἐπέ-
 κεινα τοῦ κόσμου θεὸν, καὶ τὸν ἡλίον καὶ σελήνης
 10 καὶ ἄστρον αὐτοῦ τε οὐρανοῦ καὶ τοῦ σύμπαντος
 κόσμου δημιουργὸν κατεβάλλετο; ἀσωμάτου δὲ ἢ
 γνῶσις αὐτῶ πόθεν; 2. ἀλλ' οὐ τούτων γε οὐδὲν εἰ-
 δὼς τυγχάνει· ὁ γὰρ τοι τῶν ὅλων δημιουργικὸς (104)
 νοῦς οὔτ' ἐκ πλειόνων μερῶν συνέστηκεν οὔτ' ἂν
 15 γένοιτο αὐτοῦ κεφαλὴ οὐρανοῦ, οὐ σῶμα πῦρ καὶ
 ὕδωρ καὶ γαῖα, ἀλλ' οὐδὲ ὄμματα αὐτοῦ ἡλίος καὶ
 σελήνη. πῶς δ' ἂν εἶεν ὦμοι καὶ στέϋρα καὶ νῶτα
 καὶ νηδὺς τοῦ τῶν ὅλων δημιουργοῦ θεοῦ ἀἴρῃ εὐρυ-
 βίης καὶ γῆ καὶ ὀρέων αἰπεινὰ κάρηνα; ἢ πῶς ὁ αἰ-
 20 θῆρ νοῦς ποτ' ἂν ἐπινοηθεῖη τοῦ τῶν ὅλων ποιητοῦ,
 ἢ τοῦ νοῦ τοῦ δημιουργικοῦ; 3. ὅτι μὲν οὖν ταῦτα b
 σεσόφιστα τῶ τῶν ἐπῶν ἐρμηνεῖ οὐδὲν ἐπιλέγειν
 χροί. ἔγωγε μὴν τὰ ἔσχατα ἀσεβεῖν φημι τὸν φά-
 σκοντα μέρη εἶναι τοῦ θεοῦ τὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ
 25 ἔτι μᾶλλον τὸν ἀποφηνάμενον τὸν αὐτὸν εἶναι τῶ
 κόσμῳ τὸν θεὸν, καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν ἡγούμενον τοῦ
 κόσμου νοῦν εἶναι τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν. 4. ποιη-
 τὴν μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου ἕτερον
 ὄντα τοῦ πεποιημένου εὐσεβὲς ἀποφαίνειν, νοῦν δὲ
 30 τοῦ κόσμου, ὥσπερ τινὸς ζῴου ψυχῆν, ἠνωμένον c
 διόλου καὶ τὸ πᾶν ἠμφιεσμένον, οὐκέθ' ὄσιον ἂν εἶη
 λέγειν. 5. καίτοι παρεῖναι αὐτὸν τῶ παντὶ καὶ προ-

νοεῖν τοῦ κόσμου παιδεύει τὰ καθ' ἡμᾶς ἱερὰ λόγια,
 θεολογοῦντα ἐπαξίως καὶ θεοπρεπῶς δι' ὧν φησιν
 "οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει
 κύριος." καὶ πάλιν "ὅτι ὁ θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω
 καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω." καὶ πάλιν "ἐν αὐτῷ γὰρ καὶ 5
 ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν." ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν
 μέρει τοῦ κόσμου, οὐδ' ὡς ἐν ψυχῇ αὐτοῦ καὶ νοῦ.
 6. ἀλλ' εἰ χρή παραδείγματι χρήσασθαι, θεοπρεπέ-
 στερον καὶ ἀληθείας οἰκειῶς ὁ ἱερός που λόγος ἐξε-
 φώνησεν "ὁ οὐρανός μοι θρόνος (εἰπὼν), ἡ δὲ γῆ 10
 ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου." 7. εἰ γὰρ χρῆν ὅλως
 προσωποποιεῖν ἀνθρωπινωτέρῳ λόγῳ, θεὰ τὸ διά-
 φορον τῆς θεολογίας. ὁ μὲν γὰρ τὸν οὐρανὸν εἰπὼν
 θρόνον ἐπέκεινα τοῦ θρόνου καὶ ἀνωτάτω τῶν ὄλων
 τὸν παμβασιλέα θεὸν ἀφωρίσατο, οὐδὲ τὴν γῆν τῆς 15
 προνοίας αὐτοῦ χωρίσας· συγκατιέναι γὰρ καὶ ἐπὶ
 τὰ τῆδε τῆς θεότητος τὰς προνοητικὰς αὐτοῦ δυνά-
 μεις διδάσκει· διὸ φησιν "ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν
 (105) ποδῶν μου." 8. ἀλλ' οὔτε τὸ ὑποπόδιον οὔτε μὴν ὁ
 θρόνος σῶμα τοῦ καθιδρυμένου, οὐδέ γε μέρη ποτ' 20
 ἂν αὐτοῦ λεχθῆιη. ὁ δὲ κεφαλὴν τοῦ θεοῦ τὸν οὐ-
 ρανὸν καὶ τὰ ἐν τούτῳ φήσας καὶ νοῦν αὐτοῦ τὸν
 αἰθέρα, μέλη τε αὐτοῦ καὶ σῶμα τὰ λοιπὰ τοῦ κό-
 σμου μέρη, οὔτε δημιουργὸν οὔτε θεὸν ἀλίσκεται
 εἰδῶς. 9. οὐ γὰρ ἂν αὐτὸς ἑαυτὸν δημιουργοίη, 25
 οὐδ' ἂν ἔτι νοῦς λέγεσθαι δύναιτο οὐ νοῦς ἦν ὁ αἰ-
 θήρ. ποῖος δὲ καὶ εἴη ἂν θεὸς οὐ μέρη γῆ καὶ τὰ
 ἐπὶ γῆς ὄρη, ὄγκοι σωμάτων ἄλογοι; πῶς δὲ καὶ εὐ-
 λογον θεὸν ἀναγορεύειν τὸν ἀδελφὸν καὶ συγγενῆ
 πυρὸς καὶ ἄερος καὶ ὕδατος, ἀλόγου καὶ φθαρτῆς ὕλης 30
 ἐκγόνων; 10. εἰ δὲ καὶ ὁ νοῦς τοῦ Διὸς οὐδὲν ἄλλο
 πλὴν τοῦ δηλωθέντος αἰθέρος ἦν, αἰθήρ δὲ ἀήρ ἐστίν

ὁ ὑψηλότετος καὶ πυρώδης ἀπὸ τοῦ αἰθεσθαι, ὅπερ
 ἐστὶ καίεσθαι, ταύτην, ὡς φασιν, εἰληχῶς τὴν ἐπω-
 νυμίαν, σώματα δὲ ἄμφω ὁ τε ἀήρ, ὁ τε αἰθήρ, ὅρα
 ποῦ σοι τοῦ Διὸς ὁ νοῦς ἀποπέπτωκε. 11. καὶ τίς ^[64]
 5 ἂν ἔτι προσείποι θεὸν τῶν εὐφρονούντων τοῦτον ὃ
 νοῦς ὑπῆρχεν ἄνους καὶ ἄλογος, εἰ δὴ τοιαύτη παν-
 τὸς σώματος φύσις; διώπερ ἡμῖν ἐν ταῖς θεολογίαις
 πάντα τοῖς εἰρημένοις τὰ ἐναντία παραληπτέον, ὅτι
 τε μὴ οὐρανὸς ὢν τυγχάνει, μήτε αἰθήρ μήθ' ἥλιος
 10 μήτε σελήνη, μήθ' ὁ σύμπας τῶν ἄστρον χορὸς μήτ'
 αὐτὸς ἀθρόως ὁ πᾶς κόσμος· ἔργα δὲ χειρῶν αὐτοῦ
 ταῦτα μικρὰ ἔτι καὶ βραχέα, ταῖς ἀσωμάτοις καὶ νοε-
 ραῖς δυνάμεσι παραβαλλόμενα· ὅτι δὴ πᾶν σῶμα
 15 φύσις· τὰ δ' ἐπέκεινα ἐν ἀοράτοις λογικὰ καὶ ἀθά-
 νατα, συνδιακωνίζοντα τῇ τοῦ παμβασιλέως θεοῦ
 μακαρίᾳ ζωῇ, μακροῦ γένοιτ' ἂν τῶν ὀρωμένων ἀπάν-
 των βελτίω. 12. εἰκότως οὖν τὰ θεῖα λόγια περὶ
 τῶν ὀρωμένων τοῦ κόσμου μερῶν ὡδέ πως παιδεύει
 20 "ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς, ἔργα τῶν δακτύλων σου, σε-
 λήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐθεμελίωσας." καὶ πάλιν
 "σὺ κύριε κατ' ἀρχὰς τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα
 τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί." καὶ αὐθις "ἀνα-
 βλέψατε εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ ἴδετε
 25 τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα."

13. Ταῦτα μὲν οὖν εἰς τὴν πρώτην τῶν ἐπῶν
 ἐρμηνείαν εἰρήσθω· φέρε δὲ καὶ τὰ ἐξῆς διασκοπή-
 σωμεν. ἔπει μὴ οἶόν τ' ἦν, φησὶν, εἰκόνα τοιαύτην ⁽¹⁰⁶⁾
 δημιουργεῖν οἷαν ὁ λόγος ἐμήνυσε, διὰ τοῦτο ἀνθρω-
 30 πόμορφον τοῦ Διὸς τὸ δείκηλον πεποιήκασιν, ὅτι
 νοῦς ἦν καθ' ὃν ἐδημιούργει, καὶ λόγοις σπερματι-
 κοῖς ἀπετέλει τὰ πάντα. 14. καὶ πῶς εἰ μὴ οἶόν τε

ἦν εἰκόνα τοιαύτην ποιεῖν οἷαν ὁ λόγος ἐμήνυσεν,
 ἐμήνυσε δὲ ἄρα τοῦ φαινομένου καὶ ὄρωμένου κό-
 σμου τὰ μέρη, οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ, ἀέρα τε
 καὶ γῆν καὶ τὰ ἐν τούτοις· εἰ δὴ οὖν τῶν ὄρωμένων
 τοῦ κόσμου μερῶν οὐχ οἷόν τε ἦν εἰκόνα συστήσα- 5
 σθαι, καθὸ νοῦς ἦν ὁ θεὸς, πῶς ἂν τις τὴν εἰκόνα
 αὐτοῦ δημιουργήσειεν; 15. τί δ' ἂν ἔχοι σῶμα ἀν-
 θρώπειον ἐμφερὲς πρὸς τὸν τοῦ θεοῦ νοῦν; ἐγὼ μὲν
 γὰρ οὐδὲ πρὸς τὸν ἀνθρώπινον ἡγοῦμαι· ἐπεὶ ὁ μὲν
 ἀσώματος καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀμερῆς, τὸ δὲ βαναύ- 10
 σων ἀνδρῶν ἔργον καὶ θνητοῦ σώματος φύσιν ἀπο-
 μεμίμηται, καὶ ζώσης σαρκὸς ἐν ἀψύχῳ καὶ νεκρᾷ
 ὕλῃ κωφὴν καὶ ἄναυδον εἰκόνα καταγέγραπται.
 16. ψυχὴ μὲν οὖν λογικὴ καὶ ἀθάνατος καὶ νοῦς
 ἀπαθὴς ἐν ἀνθρώπου φύσει εὖ μοι δοκεῖ λέγεσθαι 15
 εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀποσώζειν θεοῦ, καθ' ὅσον ἄυλος
 καὶ ἀσώματος νοερά τε καὶ λογικὴ τὴν οὐσίαν συνέ-
 στηκεν, ἀρετῆς οὐσα καὶ σοφίας δεκτικὴ. 17. εἰ δὴ
 τις εἰη δυνατὸς ψυχῆς ἄγαλμα καὶ μορφὴν ἐν εἰκόνι
 τεκτῆνασθαι, δύναται ἂν οὗτος καὶ τι τῶν κρειττό- 20
 νων· εἰ δὲ ἄμορφος καὶ ἀειδὴς καὶ ἀσχημάτιστος,
 οὔτε ὁράσει θεωρητὸς οὔτε λόγῳ καὶ ἀκοῇ τὴν οὐ-
 σίαν καταληπτὸς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, τίς ἂν μαυεῖη
 τοσοῦτον ὡς τὸ ἀνδρείκελον ξόανον θεοῦ τοῦ ἀνωτάτω
 μορφὴν καὶ εἰκόνα φέρειν ἀποφῆνασθαι; 18. θεοῦ 25
 μὲν οὖν φύσις ἔξω πάσης θνητῆς ὕλης φαντάζεται,
 νῶ διανγεί καὶ σιγῇ ψυχῆς κεκαθαυμέναις ἐπινοου-
 μένη· τὸ δέ γε τοῦ ὄρωμένου Διὸς ἐν τῷ δεικῆλφ
 σχῆμα εἰη ἂν θνητοῦ τὴν φύσιν ἀνδρὸς εἰκῶν, οὐδὲ
 τὸν ὅλον ἄνθρωπον, μέρος δέ τι τὸ χεῖρον αὐτοῦ 30
 μεμιμημένον, ὅτι μηδὲν ἴχνος ζωῆς καὶ ψυχῆς ἐπά-
 γεται. 19. πῶς οὖν ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς καὶ νοῦς ὁ

τῶν ὄλων δημιουργὸς εἶη ἂν ὁ αὐτὸς ὁ ἐν τῷ χαλκῷ
 ἢ τῷ νεκρῷ ἐλέφαντι Ζεὺς; ὁ δὲ δὴ τῶν ὄλων δη- (107)
 μιουργικὸς νοῦς πῶς ποτε αὐτὸς ἦν ἄρα ἐκεῖνος ὁ
 Ζεὺς, ὁ τοῦ ἐξ Ἀλκμήνης Ἡρακλέους πατὴρ καὶ τῶν
 5 λοιπῶν ἐκ Διὸς μυθευομένων ἀνδρῶν, οἳ τὸν θνητὸν
 βίον κοινῶς ἅπασιν ἀνθρώποις καταστρέψαντες τῆς
 οἰκείας φύσεως ἀνεξάλειπτα τοῖς μετ' αὐτοὺς μνη- [65]
 μεῖα καταλελοίπασιν; 20. Φοινίκων μὲν οὖν οἱ πρῶ-
 τοι θεολόγοι, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ συγγράμματι παρε-
 10 στήσαμεν, τὸν Δία παῖδα Κρόνου θνητὸν ἀπὸ
 θνητοῦ γενόμενον, ἄνδρα Φοίνικα τὸ γένος, ἀπε-
 μνημόνευον, Αἰγύπτιοι δὲ ἐξοικειούμενοι τὸν ἄνδρα
 θνητὸν πάλιν αὐτὸν ὠμολόγουν, κατὰ τοῦτό γε Φοι-
 νιξιν ὁμοφωνοῦντες. 21. ἀλλὰ καὶ Κρητὲς τάφου
 15 τοῦ Διὸς παρ' ἑαυτοῖς δεικνύντες τρίτοι ἂν εἶεν τοῦ
 αὐτοῦ μάρτυρες· καὶ Ἀτλάντειοι δὲ καὶ πάντες οἱ
 πρὸ τούτου δεδηλωμένοι κατ' οἰκείαν ἱστορίαν ἐξοικει-
 ούμενοι τὸν Δία πάντες ὁμοῦ θνητὸν ἀπεφήναντο,
 πράξεις αὐτοῦ θνητὰς καὶ ἀνθρωπεύουσ, ἀλλ' οὐ σε-
 20 μνάς τινὰς οὐδὲ φιλοσόφους, αἰσχρουργίας δὲ ἀπά-
 σης καὶ ἀκολασίας ἐμπλεως ἀναγράψαντες. 22. τοῖς
 δὲ ἐπὶ τὸ σεμνότερον τοὺς μύθους τρέπειν ἐπηγγελ-
 μένοις τοτὲ μὲν ὁ Ζεὺς θεορμή τις ἦν καὶ πυρῶδης
 δύναμις, τοτὲ δὲ τὸ πνεῦμα· νῦν δ' οὐκ οἶδ' ὅπως
 25 αὐτοῖς ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς νοῦς ἀναπέφανται.
 23. πευστέον τοιγαροῦν τίνα ἂν εἰποιεν τὸν τούτου
 πατέρα καὶ τοῦ πατρὸς τὸν προπάτορα· ἐπεὶ κατὰ
 πάντας τοὺς θεολόγους Ζεὺς Κρόνου παῖς ὁμολογεῖ-
 ται, καὶ τὰ γε προκείμενα τοῦ Ὀρφείως ἔπη "ὑπερ-
 30 μενέος Κρονίωνος" ἐμνημόνευσε, Κρόνος δὲ Οὐρα-
 νοῦ. 24. δεδόσθω τοίνυν αὐτοῖς εἶναι ὁ Ζεὺς ὁ ἐπὶ
 πάντων θεὸς καὶ νοῦς ὁ τὰ πάντα δημιουργήσας.

τίς οὖν ὁ τούτου πατήρ; Κρόνος. τίς δ' ὁ προπά-
τωρ; Οὐρανός. εἰ δὲ πρῶτος ὁ Ζεὺς ὡς ἂν δημι-
ουργὸς ἀπάντων, χρῆν δὴ που δευτέρους καταλέγε-
σθαι καὶ μετ' αὐτὸν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένους.

25. εἴτε γὰρ χρόνος τις εἴη ὁ Κρόνος Οὐρανοῦ πεφνκῶς 5
γέννημα, εἴτε δὴ ἅμα οὐρανῷ συνυπέστη χρόνος, εἴη
τε αὐτὸς ὁ Κρόνου πατήρ Οὐρανός καὶ χρόνος μετὰ
τοῦτον, ἀλλὰ πρό γε τούτων ὁ τῶν ὅλων αἴτιος καὶ
οὐρανοῦ καὶ χρόνου δημιουργὸς θεός. εἰ δὲ τοῦτο,
οὐκ ἂν γένοιτο ὁ Ζεὺς τρίτος ἐξ Οὐρανοῦ. 26. πῶς 10
(108) οὖν παρὰ πᾶσιν Αἰγυπτίοις καὶ Φοίνιξιν Ἑλλησί
τε καὶ φιλοσόφοις τρίτος ἐξ Οὐρανοῦ γευεαλογεῖται
ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς νοῦς; πεφώραται δὴ τοῦ φι-
λοσόφου τὸ πλάσμα, καὶ ἔτι μᾶλλον φωραθήσεται
ἐξ ὧν ἐπιφέρει λέγων ὧδε 15

b XI. "Τὴν δὲ Ἥραν σύνοικον τῷ Διὶ πεποιήκασιν,
τὴν αἰθέριον καὶ ἀέριον δύναμιν Ἥραν προσειπόν-
τες. ἔστι γὰρ ὁ αἰθήρ ἄηρ ὁ λεπτομερέστατος."

2. Ἀνωτέρω μὲν ἐδήλου τὰ ἔπη τὸν νοῦν τοῦ
Διὸς εἶναι τὸν αἰθέρα, νυνὶ δὲ ὁ λόγος τί ποτέ ἐστιν 20
ὁ αἰθήρ διορίζεται, ἀέρα λέγων εἶναι αὐτὸν λεπτο-
μερέστατον· σῶμα δὲ ὁ ἄηρ, καὶ πολὺ πρότερον ὁ
αἰθήρ. 3. ὁ δὴ νοῦς ἄρα τοῦ Διὸς ἐλήλεγκται σῶμα
c τυγχάνων, εἰ καὶ τὸ πάντων λεπτομερέστατον. καὶ
πῶς ἂν ταυτὸν ἐπινοηθεῖη σῶμα καὶ νοῦς κατὰ διά- 25
μετρον ταῖς φύσεσι διεστῶτα; 4. εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως
τῶν ἐπῶν ἐπιλελησμένος διαρρηθῆν φησάντων

Νοῦς δὲ οἱ ἀψευδής, βασιλήϊος ἀφθιτος αἰθήρ,
ᾧ δὴ πάντα κυκλεῖ καὶ φράζεται, οὐδέ τις ἐστὶν
αὐδὴ, οὐτ' ἔνοπη, οὔτε κτύπος, οὐδέ μὲν ὅσσα,
ἢ λήθει Διὸς οὐκ ὑπερμενέος Κρονίωνος. 30

δι' ὧν σαφῶς ὁ αἰθήρ νοῦς ἀνείρηται ὧν τοῦ Διὸς.

5. ὁ δὲ τὴν Ἥραν πάλιν τὴν αἰθέριον καὶ ἀέριον δύναμιν εἶναι φησιν. ἔπειτα διαιρωῶν ἐπιλέγει

“Καὶ τοῦ μὲν παντὸς ἀέρος ἡ δύναμις Ἥρα τοῦ-
νομα ἀπὸ τοῦ ἀέρος κεκλημένη· τοῦ δὲ ὑπὸ σελήνην
5 φωτιζομένου καὶ σκοτιζομένου ἀέρος ἡ Δητῶ σύμβολον·
ληθῶ γὰρ αὐτὴν εἶναι διὰ τὴν κατὰ τὸν ὕπνον
ἀναισθησίαν, καὶ ὅτι ψυχὰς ὑπὸ σελήνην γινομέναις [66]
λήθη ξυνομαρτεῖ τοῦ θείου· διὰ τοῦτο δὲ καὶ μήτηρ
Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἀρτέμιδος, τῶν αἰτίων φωτισμοῦ
10 τῆ νυκτί.”

6. Καὶ ἐν τούτοις ἡλίου καὶ σελήνης μητέρα φη-
σιν εἶναι τὸν ὑπὸ σελήνην ἀέρα· τοῦτον γὰρ εἶναι
τὴν Δητῶ. καὶ πῶς ἂν ὁ ἀήρ γένοιτο μήτηρ τῶν αἰ-
τίων φωτισμοῦ, μᾶλλον αὐτὸς γενόμενος ἢ ποιῶν;
15 ἥλιος γὰρ καὶ σελήνη ἄλλοτε ἄλλως τὸν ἀέρα μετα- (109)
βάλλουσιν. 7. πάλιν δὲ προτῶν ἐξῆς λέγει

“Καὶ τὸ μὲν ἡγεμονικὸν τῆς χθονίας δυνάμεως
Ἔστια κέκληται, ἧς ἄγαλμα παρθενικὸν ἐφ’ ἐστίας
πυρὸς ἰδρυμένον· καθὸ δὲ γόνιμος ἡ δύναμις, ση-
20 μαίνουσιν αὐτὴν γυναικὸς εἶδει προμάστου. τὴν δὲ
Ῥεάν προσεῖπον τὴν τῆς πετρῶδους καὶ ὄρειου γῆς
δύναμιν, τὴν δὲ Δήμητρα τὴν τῆς πεδινῆς καὶ γο-
νίμου. ἡ Δημήτηρ δὲ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὰ αὐτὰ
ἔχει τῆ Ῥέα, διενήνοχε δὲ, ὅτι αὐτὴ κυεῖ τὴν Κόρην
25 ἐκ Διὸς, τούτέστι τὸν κόρον ἐκ τῶν φρυγανωδῶν
σπερμάτων. διὸ καὶ κατέστεπται τὸ βρέτας αὐτῆς
τοῖς στάχυσι, μήκωνές τε περὶ αὐτὴν τῆς πολυγονίας
σύμβολον.”

8. Κἀνταῦθα πάλιν σκόπει τίνα τρόπον τὴν
30 Ῥεάν μητέρα θεῶν λεγομένην καὶ αὐτοῦ τοῦ Διὸς
κάτω που περὶ πέτρας καὶ γῆν καταβέβληκε, καὶ
πάντα φύρων τὴν αὐτὴν εἶναι φησι τῆ Δήμητρι,

c πλὴν ὅτι διενήνοχε, καθὸ, φησὶν, ἡ Δημήτηρ ἐκ Διὸς κνεῖ τὴν Κόρην, ὡσπερ οὖν ἡ πεδιάς γῆ τὸν κόρον ἐκ τῶν φρυγανωδῶν σπερμάτων. ἰδοὺ σοι πάλιν ὁ Ζεὺς εἰς τὰ φρυγανώδη σπέρματα μεταβέβληται. 9. τούτοις ἐξῆς ἐπισυνάπτει λέγων

“Ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν εἰς γῆν βαλλομένων σπερμάτων ἦν τις δύναμις, ἣν ἥλιος περὶ τὸ κάτω ἡμισφαίριον ἰὼν ἔλκει κατὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς, Κόρη μὲν ἡ δύναμις ἡ σπερματοῦχος, Πλούτων δὲ ὁ ὑπὸ γῆν ἰὼν ἥλιος καὶ τὸν ἀφανῆ περινοστίων κόσμον 10 κατὰ τὰς χειμερινούς τροπὰς ὃς ἀρπάζειν λέγεται τὴν Κόρην, ἦν ποθεῖ ἡ Δημήτηρ κρυπτομένην ὑπὸ γῆν. 10. τῶν δὲ ἀκροδρύων καὶ ὄλως τῶν φυτευτικῶν ἡ δύναμις Διόνυσος ὀνομάζεται. ὄρα δὲ καὶ τούτων τὰς εἰκόνας. σύμβολα γὰρ ἡ Κόρη φέρει τῆς 15 προβολῆς τῶν κατὰ τοὺς καρπούς ὑπὲρ τὴν γῆν ἐκφύσεων, ὁ δὲ Διόνυσος κοινὰ μὲν πρὸς τὴν Κόρην ἔχει τὰ κέρατα, ἔστι δὲ ἠθλύμορφος, μηνύων τὴν περὶ τὴν γένεσιν τῶν ἀκροδρύων ἀρρενόθηλον δύναμιν. 11. Πλούτων δὲ ὁ Κόρης ἄρπαξ κυνῆν μὲν 20 ἔχει τοῦ ἀφανοῦς πόλου σύμβολον, τὸ δὲ σκῆπτρον (110) τὸ κολοβὸν σημεῖον τῆς τῶν κάτω βασιλείας ὁ δὲ κύων αὐτοῦ δηλοῖ τὴν κύησιν τῶν καρπῶν εἰς τρία διηρημένην, εἰς τὴν καταβολὴν, εἰς τὴν ὑποδοχὴν, εἰς τὴν ἀνάδοσιν. οὐ γὰρ παρὰ τὸ τὰς κῆρας ἔχειν 25 βορὰν, ὃ δηλοῖ τὰς ψυχὰς, κέκληται κύων, ἀλλὰ παρὰ τὸ κνεῖν, ἣ χορηγὸς ὁ Πλούτων, ὅταν ἀρπάσῃ τὴν Κόρην. 12. Ἄττις δὲ καὶ Ἄδωνις τῆ τῶν καρπῶν εἰσὶν ἀναλογία προσήκοντες. ἀλλ’ ὁ μὲν Ἄττις τῶν κατὰ τὸ ἔαρ προφαινομένων ἀνθέων καὶ πρὶν τελεσιγονῆ- 30 σαι διαρρεόντων, — ἐνθεν καὶ τὴν τῶν αἰδολῶν ἀποκοπήν αὐτῷ προσανέθεσαν, μὴ φθασάντων ἐλθεῖν

τῶν καρπῶν εἰς τὴν σπερματικὴν τελείωσιν — ὁ δὲ Ἄδωνις τῆς τῶν τελείων καρπῶν ἐκτομῆς σύμβολον. 13. ὁ δὲ Σειληνὸς σύμβολον τῆς πνευματικῆς κινήσεως, οὐκ ὀλίγα συμβαλλομένης τῷ παντί. σύμβολα δὲ ἐστὶ τὸ μὲν φάλανθον καὶ στιλπνὸν κατὰ τὴν κεφαλήν τῆς οὐρανόου περιφορᾶς, ἣ δὲ περικειμένη κόμη τοῖς κάτω μέρεσιν αὐτοῦ ὑπόδειγμα τῆς προσγείου περὶ τὸν ἀέρα παχύτητος. 14. ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς μαντικῆς δυνάμεώς τις μέτοχος ἦν δύναμις, Θέμις μὲν κέκληται ἡ δύναμις, τῷ τὰ τεθειμένα καὶ ἐκάστῳ κείμενα λέγειν.”

15. “Διὰ δὲ πάντων τούτων ἡ περιγίειος δύναμις ἐξηγήσεως τυχοῦσα θρησκευέται, ὡς μὲν παρθένος ^[67] καὶ Ἐστία ἡ κεντροφόρος, ὡς δὲ τοκάς ἡ τροφός, ὡς δὲ Ῥέα ἡ πετροποιὸς καὶ ὄρειος, ὡς δὲ Δημήτηρ ἡ χλοηφόρος, ὡς δὲ Θέμις ἡ χρησμοδός, τοῦ εἰς αὐτὴν κατιώντος σπερματικοῦ λόγου εἰς τὸν Πρίαπον ἐκτετυπωμένου· οὐ τὸ μὲν περὶ τοὺς ξηροὺς καρποὺς Κόρη, τὸ δὲ κατὰ τοὺς ὑγροὺς καὶ τὰ ἀκρόδρα ^d Διόνυσος καλεῖται, τῆς μὲν Κόρης ὑπὸ Πλούτωνος τοῦ ὑπὸ γῆν ἰόντος ἡλίου ἀρπαζομένης κατὰ τὸν σπόρον, τοῦ δὲ Διονύσου τὰ πάθη τῆς δυνάμεως ὑπὸ γῆν μὲν νεωτέρας καὶ καλλιγόνου βλαστάνειν ἀρχομένου, ἐπιμάχου δὲ τῆς κατὰ τὴν ἄνθην δυνάμεως ^e σύμβολον τὸν Ἄττιν ἐχούσης, τῆς δὲ κατὰ τὴν τελεσιουργίαν ἐκτομῆς τὸν Ἄδωνιν, 16. καὶ τῆς μὲν πνευματικῆς διὰ πάντων δυνάμεως εἰς Σειληνὸν ἀναπλατομένης, τῆς δὲ εἰς ἑκτασιν ἀπ’ αὐτῶν παραγωγῆς εἰς Βάκχην, ὡσπερ αὐτῆς εἰς τὰ ἀφροδίσια ἐρεθι- ⁽¹¹¹⁾ ζούσης ὀρμῆς διὰ τῶν Σατύρων. διὰ δὲ τούτων τῶν συμβόλων ἡ περιγίειος ἐκκαλύπτεται δύναμις.”

17. Τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ τάδε, ἃ καὶ ἀναγκαίως

ἐπιτεμόμενος παρατέθειμαι εἰς τὸ μὴ ἄγνοεῖν ἡμᾶς τὰ σεμνὰ τῶν φιλοσόφων. οὕτω τοιγαροῦν κατὰ τὰ ἀποδεδομένα Κόρη μὲν ἢ τῶν σπορήμων, Διόνυσος δὲ ἢ τῶν ἀκροδρῦν δύνάμις, καὶ τῶν μὲν ἑαρινῶν ἀνθέων ὁ Ἄττις, τῶν δὲ τελείων καρπῶν ὁ Ἄδωνις ⁵

^b σύμβολον. 18. τί δὴ οὖν ταῦτα χρὴ θεοποιεῖν εἰς τροφὰς σωματίων τῶν ἐπὶ γῆς ζῴων πρὸς τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ πεποιημένα; τί δὲ θρησκευεῖν τὴν περιγείου δύνάμιν προσῆκόν ἐστιν ἡμῖν, οἷς φύσις ἐστὶ ψυχῆς οὐρανία λογικὴ τε καὶ ἀθάνατος παρὰ τοῦ ¹⁰ παμβασιλέως τῶν ὄλων θεοῦ, διανοίας ὄμμασι κεκαθαυμένοις θεωρητικῆ; 19. τὸν δὲ Σειληνὸν ἀκούων τὴν πνευματικὴν εἶναι κίνησιν, καὶ τὴν διήκουσαν διὰ πάντων δύνάμιν, τοτὲ μὲν τὴν οὐράνιον περιφο- ¹⁵

^c ρὰν διὰ τῆς κεφαλῆς ἐπιδεικνύμενον, τοτὲ δὲ τὴν περὶ τὸν ἀέρα παχύτητα διὰ τῆς λασίας κόμης τοῦ γενείου, πῶς ἂν τις ἀνάσχοιτο τοῦτον μὲν ὄρῶν οὐδεμιᾶ; ἡξιωμένον σεβασμίας τιμῆς, ὃν ἐχοῖν πρὸ τῶν πάντων θεοποιεῖν, Ἄδωνιν δὲ καὶ Διόνυσον, τοὺς καρποὺς δηλαδὴ καὶ τὰ ἀκρόδρυα, θεοποιουμέ- ²⁰

^d νους; 20. τίς δ' ἂν ὑπομείνειε σεμνολογουμένους ἀκούων Σατύρους καὶ Βάκχας, τὰ ἐν ἀνθρώποις αἰσχροὰ καὶ ἀκόλαστα πάθη, εἰ δὴ οἱ μὲν ἐδήλουν τὰς εἰς τὰ ἀφροδίσια ἐρεθιζούσας ὁρμὰς οἱ Σάτυροι, αἱ δὲ Βάκχαι τὰς εἰς ἔκτασιν τῶν περὶ ταῦτα συμβαι- ²⁵

νούσας παραγωγὰς; 21. καὶ τί δεῖ κατὰ μέρος ἕκαστον ἀπελέγγειν, ἐπιδραμεῖν δέον ὡς ἂν μηδὲν ἡμᾶς τῶν ἀπορορῆτων λανθάνη, καὶ τὴν τῶν ἐξῆς ἐπιτεμέσθαι φυσιολογίαν, ἣν ἐκτέθειται ὁ δηλωθεὶς συγγραφεὺς, τόνδε ἐπεξιῶν τὸν τρόπον ³⁰

22. "Τὴν δὲ ὑδροποιὸν ὄλην δύνάμιν Ὠκεανὸν προσεῖπον, τὸ σύμβολον αὐτῆς Τηθὺν ὀνομάσαντες.

τῆς δὲ ὅλης ἢ μὲν τῶν ποτίμων πεποιημένη Ἀχε-
 λῶος αὐτοῖς κέκληται, ἢ δὲ τῶν θαλαττίων Ποσει-
 δῶν, πάλιν τῆς θαλαττοποιῦ, καθὸ γεννητικῆ, Ἀμ-
 φιρίτης οὔσης. καὶ αἱ μὲν τῶν γλυκέων ὑδάτων ⁽¹¹²⁾
 5 μερικαὶ δυνάμεις Νύμφαι, αἱ δὲ τῶν θαλαττίων
 Νηρηίδες κέκληνται. 23. τοῦ δ' αὖ πυρός τὴν δύ-
 ναμιν προσειπόντες Ἥφαιστον ἀνθρωποειδὲς μὲν
 αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα πεποιήκασι, πῖλον δὲ περιέθεσαν
 10 κυνέειον τῆς οὐρανόου σύμβολον περιφορᾶς, ἐνθα
 τοῦ πυρός ἐστὶ τὸ ἀρχοειδὲς τε καὶ ἀκραιφνέστατον.
 τὸ δὲ εἰς γῆν κατενεχθὲν ἐξ οὐρανοῦ πῦρ ἀτονώτε-
 ρον δεόμενόν τε στηρίγματος καὶ βάσεως τῆς ἐφ' ^b
 ὕλης· διὸ χωλεύει, ὕλης δεόμενον εἰς ὑπέρισμα. [68]
 24. καὶ ἡλίου δὲ τὴν τοιάνδε δύναμιν ὑπολαβόντες
 15 Ἀπόλλωνα προσεῖπον, ἀπὸ τῆς τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ
 πάλσεως. ἐννέα δὲ ἐπάδουσαι αὐτῷ Μοῦσαι, ἣ τε
 ὑποσελήνιος σφαῖρα καὶ ἑπτὰ πλανητῶν καὶ μία ἢ
 τῆς ἀπλανοῦς. περιέθεσαν δὲ αὐτῷ τὴν δάφνην,
 τοῦτο μὲν ὅτι πυρός πληρὸς τὸ φυτὸν καὶ διὰ τοῦτο
 20 ἀπεχθὲς δαίμοσι, τοῦτο δὲ ὅτι λάλον καιόμενον, εἰς ^c
 παράστασιν τοῦ προφητεύειν τὸν θεόν. 25. καθὸ δὲ
 ἀπαλεξίκακός ἐστὶ τῶν ἐπιγείων ὁ ἥλιος, Ἡρακλέα
 προσεῖπον αὐτὸν, ἐκ τοῦ κλαῖσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν
 ἀέρα ἀπ' ἀνατολῆς εἰς δύσιν ἰόντα. δώδεκα δ' ἄθλους
 25 ἐκμοχθεῖν ἐμυθολόγησαν, τῆς κατὰ τὸν οὐρανὸν διαι-
 ρέσεως τῶν ζωδίων τὸ σύμβολον ἐπιφημίσαντες· ῥό-
 παλον δὲ αὐτῷ καὶ λεοντῆν περιέθεσαν, τὸ μὲν τῆς
 ἀνωμαλίας μῆνυμα, τὸ δὲ τῆς κατὰ τὸ ζωδίων ἐμφα- ^d
 νιστικῶν ἰσχῦος. 26. τῆς δὲ σωστικῆς αὐτοῦ δυνά-
 30 μεως Ἀσκληπιὸς τὸ σύμβολον· ᾧ τὸ μὲν βάκτρον δε-
 δώκασι, τῆς τῶν καμνόντων ὑπερείσεως καὶ ἀνα-
 παύσεως, ὁ δὲ ὄφις περισπειράται, τῆς περὶ τὸ σῶμα

καὶ τὴν ψυχὴν σωτηρίας φέρων σημεῖον· (καὶ μὴν ὑφιστάντες ἡμῖν τὸν κόσμον οἱ φυσικοὶ τὰ περὶ τὴν γῆν ἰλυσπώμενα τῶν ζώων τῆς παχυτάτης καὶ γεώδους ἡτιάσαντο οὐσίας·) πνευματικώτατον γὰρ τὸ ζῶόν ἐστι καὶ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος ἀποδύεται. 5
δοκεῖ δὲ καὶ ἰατρικώτατον εἶναι· τῆς γὰρ ὀξυδορκίας εὔρε τὸ φάρμακον καὶ μυθεύεται τῆς ἀναβιώσεως εἰδέναι τινὰ βοτάνην. 27. τῆς δ' αὖ χορευτικῆς τε καὶ ἐγκυκλίου κινήσεως, καθ' ἣν τοὺς καρπούς πε-
(118) παίνει ἢ πυρὸς δύναμις, Διόνυσος κέκληται ἑτέρως, 10
ἢ τῶν ὑγροποιῶν καρπῶν δύναμις, ἢ παρὰ τὸ περιδινεῖν, ἢ διανύειν τὸν ἥλιον τὴν κατὰ τὸν οὐρανὸν περιφορᾶν. ἢ δὲ περὶ τὰς ὥρας τοῦ κόσμου περιπολεῖ καὶ χρόνων ἐστὶ ποιητικὸς καὶ καιρῶν ὁ ἥλιος, Ὡρος κατὰ τοῦτο κέκληται. 28. τῆς δ' αὖ γεωργι- 15
κῆς αὐτοῦ δυνάμεως, καθ' ἣν αἱ δόσεις τοῦ πλοῖτου, σύμβολον ὁ Πλούτων. ὁμοίως μέντοι καὶ τὴν φθαρτικὴν ἔχει δύναμιν, διὸ τῷ Πλούτωνι συνοικίζουσι τὸν Σάραπιν, τοῦ μὲν δεδυκότος ὑπὸ γῆν φω-
b τὸς τὸν πορφυροῦν χιτῶνα ποιούμενοι σύμβολον, τὸ 20
δὲ ἠκρωτηριασμένον σκῆπτρον τῆς κάτω δυνάμεως; τό τε σχῆμα τῆς χειρὸς τοῦ μεταχωρεῖν εἰς τὸ ἀφανές. 29. ὁ δὲ Κέρβερος τρικέφαλος μὲν, ὅτι τρεῖς αἱ ἄνω χῶραι ἡλίου, ἀνατολὴ, μεσημβρία, δύσις. 30. τὴν δὲ σελήνην, παρὰ τὸ σέλας ὑπολαβόντες, Ἄρτε- 25
μιν προσηγόρευσαν, οἷον ἀερότεμιν· λοχία τε ἢ Ἄρτεμις, καίπερ οὐσα παρθένος, ὅτι ἢ τῆς νουμηνίας δύναμις προσθετικὴ εἰς τὸ τίκτειν. 31. ὅπερ δὲ
c Ἀπόλλων ἐν ἡλίῳ, τοῦτο Ἀθηνᾶ ἐν σελήνῃ· ἐστὶ γὰρ τῆς φρονήσεως σύμβολον, Ἀθηνᾶ τις οὐσα. 32. Ἐκά- 30
τη δὲ ἢ σελήνη πάλιν, τῆς περὶ αὐτὴν μετασχηματίσεως καὶ κατὰ τοὺς σχηματισμοὺς δυνάμεως· διὸ τρι-

μορφος ἡ δύναμις, τῆς μὲν νουμηνίας φέρουσα τὴν
 λευχείμονα καὶ χρυσοσάνδαλον καὶ τὰς λαμπάδας
 ἡμμένας· ὁ δὲ κάλαθος, ὃν ἐπὶ τοῖς μετεώροις φέ-
 ρει, τῆς τῶν καρπῶν κατεργασίας, οὓς ἀνατρέφει
 5 κατὰ τὴν τοῦ φωτὸς παραύξησιν· τῆς δ' αὖ πανσε-^d
 λήνου ἢ χαλκοσάνδαλος σύμβολον. 33. ἢ καὶ ἐκ
 μὲν τοῦ κλάδου τῆς δάφνης λάβοι ἄν τις αὐτῆς τὸ
 ἔμπυρον, ἐκ δὲ τοῦ μήκωνος τὸ γόνιμον, καὶ τὸ πλῆ-
 θος τῶν εἰσοικιζομένων εἰς αὐτὴν ψυχῶν ὡσπερ εἰς
 10 πόλιν, ὅτι πόλεως ὁ μήκων σύμβολον. τόξα δὲ φέρει
 καθάπορ ἢ Ἄρτεμις διὰ τὴν τῶν ὠδίνων ὀξύτητα.
 34. πάλιν δ' αὖ αἱ Μοῖραι ἐπὶ τὰς δυνάμεις αὐτῆς
 ἀναφέρονται· ἡ μὲν Κλωθὼ ἐπὶ τὴν γεννητικὴν, Λά-
 χεσις δὲ ἐπὶ τὴν θρεπτικὴν, Ἄτροπος δὲ ἢ κατὰ τὸ
 15 ἀπαραίτητον τοῦ θεοῦ. 35. συνοικιζουσι δὲ αὐτῇ
 καὶ τὴν τῶν καρπῶν γεννητικὴν δύναμιν, ἥπερ ἐστὶ ^[69]
 Δημήτηρ, δύναμιν ἐμποιοῦσαν αὐτῇ. καὶ ἐστὶ συν-
 εκτικὴ τῆς Κόρης ἢ σελήνη. προσοικιζουσι δὲ καὶ ⁽¹¹⁴⁾
 τὸν Διόνυσον διὰ τε τὴν τῶν κεράτων ἐκφυσιν καὶ
 20 διὰ τὸν τῶν νεφῶν τόπον τὸν ὑποκείμενον τοῖς κάτω
 μέρεσι. 36. τὴν δὲ τοῦ Κρόνου δύναμιν νωχελῆ καὶ
 βραδεῖαν καὶ ψυχρὰν κατείδον, διὸ τὴν τοῦ χρόνου
 δύναμιν αὐτῷ προσανέθεσαν· ἀποτυποῦσί τε αὐτὸν
 ἐστῶτα κολιόν, πρὸς ἔμφασιν τοῦ γηράσκειν τὸν
 25 χρόνον. 37. τῶν δὲ καιρῶν σύμβολα οἱ Κουρῆτες,
 τὸν χρόνον βουκολοῦντες, ὅτι διὰ τῶν καιρῶν ὁ χρό-
 νος παροδεύει. 38. τῶν δὲ Ὠρῶν αἱ μὲν Ὀλυμπιά-^b
 δες εἰσὶ τοῦ ἡλίου, αἱ καὶ ἀνοίγουσι τὰς κατὰ τὸν
 ἄερα πύλας, αἱ δὲ ἐπιχθόνιοι τῆς Δημήτρος· καὶ κά-
 30 λαθον ἔχουσι τὸν μὲν τῶν ἀνθέων σύμβολον τοῦ
 ἔαρος, τὸν δὲ τῶν σταχύων τοῦ θέρους. 39. τοῦ δὲ
 δὲ Ἄρεος τὴν δύναμιν καταλαβόντες διάπυρον, πολέ-

μων ποιητικὴν καὶ αἱματοφυγὸν, βλάπτειν τε καὶ ὠφελεῖν δυννυμένην ἐποίησαν. 40. τὸν δὲ τῆς Ἀφροδίτης ἀστέρα θεωρήσαντες γενεσιουργὸν, ἐπιθυμίας τε καὶ γονῆς αἴτιον, γυναῖκα μὲν ἀνέπλασαν διὰ τὴν γένεσιν, ὠραίαν δὲ, ὅτι καὶ

5

ε Ἐσπερος, ὃς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἴσταιται ἀστήρ.

41. καὶ Ἔρωτα μὲν παρέστησαν διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. σκέπει δὲ μαστοὺς καὶ τὸ μόριον, ὅτι γονῆς αἰτία ἢ δύναμις καὶ ἐκθρέψεως. ἔστι δὲ ἀπὸ θαλάττης, στοιχείου διύγρου καὶ θερμοῦ, πολλὰ κινουμένου καὶ 10 διὰ τὴν συγκλίνησιν ἀφριῶντος, τὸ σπερματικὸν αἰνιττόμενος. 42. τοῦ δὲ λόγου τοῦ πάντων ποιητι-

α κοῦ τε καὶ ἐρμηνευτικοῦ ὁ Ἐρμῆς παραστατικός. ὁ δὲ ἐντεταμένος Ἐρμῆς δηλοῖ τὴν εὐτονίαν, δείκνυσι δὲ καὶ τὸν σπερματικὸν λόγον τὸν διήκοντα διὰ πάντων. 15 43. λοιπὸν δὲ σύνθετος λόγος, ὁ μὲν ἐν ἡλίῳ Ἐρμῆς, Ἐκάτη δὲ ὁ ἐν σελήνῃ, Ἐρμόπαν δὲ ὁ ἐν τῷ παντί· κατὰ πάντων γὰρ ὁ σπερματικός καὶ ποιητικός. σύνθετος δὲ καὶ οἶον μιξέλλην καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ὁ Ἐρμάνουβις. ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς ἐρώσεως ἦν 20 δυνάμεως ὁ λόγος, ταύτης ὁ Ἔρως παραστατικός. διὸ παῖς μὲν τοῦ Ἐρμοῦ ὁ Ἔρως, νήπιος δὲ διὰ τὰς αἰφνιδίους περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐμπτώσεις αὐτοῦ.

(115) 44. τοῦ δὲ παντός τὸν Πᾶνα σύμβολον ἔθεντο, τὰ μὲν κέρατα σύμβολα δόντες ἡλίου καὶ σελήνης, τὴν 25 δὲ νεβρίδα τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων, ἢ τῆς τοῦ παντός ποικιλίας."

45. Καὶ τὰ μὲν Ἑλληνικὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ τῶν Αἰγυπτίων πάλιν τοιαῦτά φησιν ἔχειν σύμβολα

"Τὸν δημιουργὸν, ὃν Κνήφ οἱ Αἰγύπτιοι προσαγορεύουσι, ἀνθρωποειδῆ, τὴν δὲ χροιάν ἐκ κυανοῦ

30

μέλανος ἔχοντα, κρατοῦντα ζώνην καὶ σκῆπτρον, ἐπὶ
 δὲ τῆς κεφαλῆς πτερόν βασίλειον περικείμενον, ὅτι
 λόγος δυσεύρετος καὶ ἐγκεκρυμμένος καὶ οὐ φανὸς,
 καὶ ὅτι ζωοποιὸς, καὶ ὅτι βασιλεὺς, καὶ ὅτι νοερώς ^b
 5 κινεῖται· διὸ ἡ τοῦ πτεροῦ φύσις ἐν τῇ κεφαλῇ κεί-
 ται. 46. τὸν δὲ θεὸν τοῦτον ἐκ τοῦ στόματος προτε-
 σθαί φασιν ῥὸν, ἐξ οὗ γεννᾶσθαι θεὸν, ὃν αὐτοὶ
 προσαγορεύουσι Φθᾶ, οἱ δὲ Ἕλληνες Ἑφαιστον· ἐρ-
 μηνεύειν δὲ εἰς τὸν κόσμον. ἀφιέρωται δὲ τῷ
 10 θεῷ τούτῳ πρόβατον διὰ τὸ τοὺς παλαιοὺς γαλακτο-
 ποτεῖν. 47. αὐτοῦ δὲ τοῦ κόσμου τὸ δείκῃλον τοι-
 ὄνδε ἀνέπλασαν· ἀνθρωποειδὲς ἐστὶν ἄγαλμα, τοὺς ^c
 μὲν πόδας συμβεβηκότας ἔχον, ἄνωθεν δὲ μέχρι πο-
 δῶν ποικίλον ἱμάτιον περιβεβλημένον· ἐπὶ δὲ τῆς
 15 κεφαλῆς σφαῖραν ἔχει χρυσῆν διὰ τὸ μὴ μεταβαίνειν,
 καὶ διὰ τὴν τῶν ἄστρον ποικίλην φύσιν, καὶ ὅτι
 σφαιροειδὴς ὁ κόσμος. 48. ἥλιον δὲ σημαίνουσι
 ποτὲ μὲν δι' ἀνθρώπου ἐπιβεβηκότος πλοίου, τοῦ
 πλοίου ἐπὶ κροκοδείλου κειμένου. δηλοῖ δὲ τὸ μὲν
 20 πλοῖον τὴν ἐν ὑγρῷ κίνησιν, ὁ δὲ κροκόδειλος πότι-
 μον ὕδωρ, ἐν ᾧ φέρεται ὁ ἥλιος. ἐσήμαινε τοίνυν ^d
 ὁ ἥλιος δι' ἀέρος ὑγροῦ καὶ γλυκέος τὴν περιπόλησιν
 ποιεῖσθαι. 49. τῆς δὲ οὐρανίας γῆς καὶ τῆς χθονίας ^[70]
 τὴν δύναμιν Ἴσιν προσεῖπον διὰ τὴν ἰσότητα, ἀφ' ἧς
 25 τὸ δίκαιον· οὐρανίαν δὲ τὴν σελήνην, χθονίαν δὲ
 τὴν καρποφόρον, ἐν ἣ κατοικοῦμεν, λέγουσι. 50. τὸ
 δὲ αὐτὸ δύναται Δημήτηρ παρ' Ἑλλῆσι καὶ Ἴσιν παρ'
 Αἰγυπτίοις, καὶ πάλιν Κόρη παρ' Ἑλλῆσι καὶ Διό-
 νυσος, καὶ Ἴσις καὶ Ὅσιρις παρ' Αἰγυπτίοις. αὕτη
 30 δὲ τρέφουσα καὶ αἰρουῖσα τὰ ἐπὶ γῆς· ὁ δὲ Ὅσιρις
 παρ' Αἰγυπτίοις τὴν κάρπιμον παρίστησι δύναμιν,
 ἣν θρήνοις ἀπομειλίσσεσθαι εἰς γῆν ἀφανιζομένην

(116) ἐν τῷ σπόρῳ, καὶ ὑφ' ἡμῶν καταναλισκομένην εἰς τροφάς. 51. λαμβάνεται δὲ καὶ ἀντὶ τῆς ποταμίας τοῦ Νείλου δυνάμεως· ἀλλ' ὅταν μὲν τὴν χθονίαν γῆν σημαίνωσιν, Ὅσιρις ἢ κάρπιμος λαμβάνεται δύναμις, ὅταν δὲ τὴν οὐρανίαν, Ὅσιρις ἐστὶν ὁ Νείλος, 5 ὃν ἐξ οὐρανοῦ καταφέρεισθαι οἴονται· πενθοῦσι δὲ καὶ τοῦτον, ἀπομειλισσόμενοι τὴν δύναμιν λήγουσαν καὶ ἀναλισκομένην. ἢ δὲ ἐν τοῖς μύθοις μισγομένη τῷ Ὅσιριδι Ἴσις ἢ Αἰγυπτία ἐστὶ γῆ, διόπερ ἰσοῦται 6 καὶ κυεῖ καὶ ποιεῖ τοὺς καρπούς· διὸ ἀνὴρ τῆς Ἴσιδος Ὅσιρις καὶ ἀδελφὸς καὶ υἱὸς παραδέδοται.”

XII. Κατὰ δὲ τὴν Ἐλεφαντίνην πόλιν τετίμηται ἄγαλμα, πεπλασμένον μὲν, ἀλλ' ἀνδρείκελον καὶ καθήμενον, κυανοῦν τε τὴν χροιάν, κεφαλὴν δὲ κριοῦ κεκτημένον, καὶ βασιλείον, κέρατα τράγεια ἔχον, οἷς 15 ἔπεστι κύκλος δισκοειδής. κάθηται δὲ, παρακειμένου κεραμέου ἀγγείου, ἐφ' οὗ ἄνθρωπον ἀναπλάσσειν. δηλοῖ δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ κριοῦ πρόσωπον ἔχειν καὶ αἰγὸς κέρατα τὴν ἐν κριῷ σύνοδον ἡλίου καὶ σελήνης· τὸ δὲ ἐκ κυανοῦ χροῶμα, ὅτι ὑδραγωγὸς ἐν 20 συνόδῳ ἢ σελήνῃ. 2. τὸ δὲ δεύτερον φῶς τῆς σελήνης ἐν Ἀπόλλωνος πόλει καθιέρωται· ἐστὶ δὲ τοῦτου σύμβολον ἱερακοπρόσωπος ἄνθρωπος ζιβύνη χειρούμενος Τυφῶνα ἵπποποτάμῳ εἰκασμένον. λευκὸν δὲ τῇ χροῳ τὸ ἄγαλμα, τῆς μὲν λευκότητος τὸ φωτίζεσθαι τὴν σελήνην παραστησάσης, τοῦ δὲ ἱερακείου προσώπου τὸ ἀφ' ἡλίου φωτίζεσθαι καὶ πνεῦμα λαμβάνειν. τὸν γὰρ ἱέρακα ἡλίῳ ἀφιερῶσι· φωτὸς δὲ καὶ πνεύματος ἱέραξ αὐτοῖς σύμβολον διὰ τε τὴν ὄξυκινήσιαν καὶ τὸ πρὸς ὕψος ἀνατρέχειν, ἐνθα τὸ 30 φῶς· ὁ δὲ ἵπποπόταμος τὸν δυτικὸν δηλοῖ πόλον, παρὰ τὸ καταπίνειν εἰς ἑαυτὸν τοὺς περιπολοῦντας.

3. θεὸς δὲ τιμᾶται ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ Ὄρος. ἡ δὲ τῆς Εἰληθυίας πόλις τὸ τρίτον φῶς θεραπεύει· τὸ δὲ (117) ξόανον τετύπεται εἰς γῦπα πετομένην, ἧς τὸ πτέρωμα ἐκ σπουδαίων συνέστηκε λίθων. σημαίνει δὲ τὸ μὲν γυποειδὲς αὐτῆς τὴν γεννητικὴν πνευμάτων σελήνην· ἐκ γὰρ τοῦ πνεύματος οἰονται συλλαμβάνειν τὸν γῦπα, θηλείας πάσας ἀποφαινόμενοι. 4. ἐν δὲ τοῖς κατ' Ἐλευσίνα μυστηρίοις ὁ μὲν ἱεροφάντης εἰς εἰκόνα τοῦ δημιουργοῦ ἐνσκευάζεται, δαδούχος δὲ εἰς τὴν ἡλίου· καὶ ὁ μὲν ἐπὶ βωμῶ εἰς τὴν σελήνην, ὁ δὲ ἱεροκῆρυξ Ἐρμού. 5. καὶ ἄνθρωπος δὲ παρ' Αἰγυπτίοις ἐν τοῖς ἱεροῖς παρελήπται. Ἄναβις γάρ ἐστι κόμη Αἰγύπτου, ἐν ἣ θεραπεύεται ἄνθρωπος, καὶ θύεται τούτῳ καὶ ἐπὶ τῶν βωμῶν τὰ ἱερεῖα καίεται· ὁ δὲ μετ' ὀλίγον φάγοι ἂν τὰ ὡς ἂν ἀνθρώπῳ αὐτῷ παρεσκευασμένα. 6. ὅτι δὲ οὐδὲ τὰ ζῶα θεοὺς ἡγοῦνται, εἰκόνας δὲ ἐποιοῦντο καὶ σύμβολα ταῦτα θεῶν, δηλοῖ τὸ πολλαχοῦ βοῦς ἀναχθέντας θεοῖς ἐν ταῖς ἱερομηνίαις καὶ ταῖς πρὸς θεοὺς θρησκείαις βουθυτεῖν. ἡλίῳ μὲν γὰρ καὶ σελήνῃ βοῦς ἀνιέρωσαν.

XIII. Ἄλλ' ὃ γε ἡλίῳ ἀνακείμενος ἐν Ἠλλίου πόλει, καλούμενος Μνεῦις, βοῶν ἐστι μέγιστος, σφόδρα μέλας, μάλιστα ὅτι καὶ ὁ ἥλιος ὁ πολὺς μελαίνει τὰ ἀνθρώπεια σώματα. ἔχει δὲ τὴν οὐρὰν παρὰ τοὺς ἄλλους βοῦς καὶ τὸ πᾶν σῶμα ἀνάτριχον, καθάπερ ὁ ἥλιος τὸν ἐναντίον τῷ πόλῳ ποιεῖται δρόμον· τοὺς τε ὄρχεις μεγίστους, ἐπειδήπερ ὁ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἡμερος γίνεται ὑπὸ θερμότητος, ὃ τε ἥλιος σπερμαίνειν λέγεται τὴν φύσιν. 2. σελήνῃ δὲ ταῦρον ἀνέθεσαν, ὃν Ἀπιν ἐπονομάζουσι, μέλανα μὲν καὶ αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, φέροντα δὲ σημεῖα ἡλλίου καὶ σε-

λήνης, ὅτι καὶ τῆς σελήνης τὸ φῶς ἐξ ἡλλίου· ἡλλίου δὲ σημεῖον τὸ μέλαν τοῦ σώματος καὶ ὁ ὑπὸ τὴν γλῶτταν κάνθαρος· σελήνης δὲ σύμβολον τὸ τε διχότομον καὶ ἀμφίκυρτον.”

3. Ταῦτά μοι ἐκ τῆς τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς ἑ
(116) γραφῆς ἐπιτετιμήσθω, ὡς ἂν μηδὲν ἡμᾶς λάθῃ τῶν ἀπορρήτων τῆς Ἑλληνικῆς ὁμοῦ καὶ Αἰγυπτιακῆς θεολογίας, ἧς ἀποστάτας ἑαυτοὺς καὶ φυγάδας ὁμολογοῦμεν, κρίσει καὶ λογισμῶ σῶφρονι καὶ τάδε παραιτησάμενοι. 4. οὐ γάρ με ἡ ἀλαζῶν ἐκπλήξει¹⁰ φωνή,

φθέγγομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι, φήσασα. βέβηλοι γοῦν οὐχ ἡμεῖς, ἀλλ' οἱ γε τὰς τοιάσδε αἰσχρὰς καὶ ἀπρεπεῖς μυθολογίας κανθάρων πέρι καὶ θηρίων ἀλόγων σοφίας θεολόγου νοήματα¹⁵ εἶναι ἀποφηνάμενοι, οἱ, κατὰ τὸν θαυμασίον ἀπόστολον, “φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν· ὅτι δὴ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἐρπετῶν.” 5. ἀλλ' ἐπεὶ πάντα τὸν περὶ²⁰ τούτων ἀπόρητον δὴ καὶ μυστικώτερον λόγον εἰς ἀσωμάτους δυνάμεις μεταφορικῶς ἀνῆγον, ὥστε δοκεῖν μηκέτ' ἐπὶ τὰ ὀρώμενα μέρη τοῦ κόσμου τὴν θεοποιαν αὐτῶν συντελεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τινὰς ἀοράτους²⁵ καὶ ἀσωμάτους δυνάμεις, σκεψώμεθα εἰ μὴ καὶ οὐ- τως μίαν χρῆ τὴν θείαν δύναμιν ἀποθανυμάζειν, ἀλλ' οὐ πολλὰς ἡγεῖσθαι. 6. οὐδὲ γὰρ ἐπεὶ πολλὰ σχήματα καὶ μέρη καὶ μέλη ὑφ' ἐνὶ σώματι δεδημιουργηται, τοσαύτας χρῆν ἡμᾶς τὰς ψυχὰς ἔχειν ἡγεῖσθαι, οὐδὲ τοσοῦτους ποιητὰς καὶ δημιουργοὺς τοῦ σώματος νομίζειν, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν μίαν τὸ πᾶν σῶμα κινεῖν, καὶ μίαν δημιουργὸν δύναμιν τὸ πᾶν ζῶον

τεκτῆναςθαι. 7. οὕτω δῆτα καὶ ἐπὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἐνὸς μὲν ὄντος καὶ ἐκ μιᾶς τῆς σωματικῆς ὕλης συνεστῶτος, εἰς μέρη δὲ πλεῖστα διηρημένον, καὶ μίαν τῶν ὄλων φυσικὴν συμπάθειαν ὑποφαίνον-
 5 τος, κρᾶσίν τε καὶ μίξιν τῶν ἐν αὐτῷ στοιχείων, ἀλλοιώσεις τε καὶ μεταβολὰς αὐτῶν εἰς ἑαυτὰ, ὄλον δὲ καὶ τὸ πᾶν ἓνα κόσμον καὶ μίαν ἁρμονίαν ἐπιδεικνυ-
 μένου, οὐ πολλὰς χρῆν ὑποτίθεσθαι δημιουργοὺς δυνάμεις, μόνην δὲ θεολογεῖν τὴν ὡς ἀληθῶς θεοῦ
 10 δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν. 8. ὁ δὲ καὶ τὰς Αἰγυπτιακὰς μυθολογίας πάλιν ἐπὶ ἀσωμάτους μεταφέρει δυνάμεις, λαθὼν ὁ σοφώτατος αὐτὸς ἑαυτόν. ἀκήκοας γὰρ ἐν τοῖς πρόσθεν ὅπως τὸν Χαιρήμονα καὶ (119)
 πλείους ἄλλους ὁμολόγει μὴδ' ἄλλο τι πρὸ τῶν ὄρω-
 15 μένων κόσμων ἡγεῖσθαι, ἐν ἀρχῆς τε λόγῳ τίθεσθαι τοὺς Αἰγυπτίους· τούτους γὰρ πάντα εἰς τὰ φυσικὰ καὶ οὐδὲν εἰς ἀσωμάτους καὶ ζώσας οὐσίας ἐρμηνεύειν. 9. εἰ δὴ οὖν κατὰ τὴν αὐτῶν ὁμολογίαν Αἰγυπτίων ἦν τὸ μὴδὲν ἀνάγειν εἰς ἀσωμάτους καὶ
 20 ζώσας οὐσίας, πάντα δὲ τὰ περὶ θεῶν αὐτοῖς μυθολογούμενα ἐπὶ τὰ φυσικὰ τοῦ κόσμου μέρη μεταφέρειν, τί δὴ ἐξ ὑπαρχῆς εὐρεσιλογοῦντες Αἰγυπτίους τὰ μῆδαμῶς αὐτῶν οἰκεία προσγράφετε, ἐπὶ δυνά-
 μεις ἀσωμάτους φάσκοντες αὐτοὺς τὴν ἀναφορὰν τῆς ^b
 25 θεολογίας αὐτῶν ποιεῖσθαι; καθόλου μὲν οὖν ταῦτα [72]
 αἰτιατέον.

10. Καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος δὲ ἡγοῦμαι τὸν ἔλεγχον τῆς κατηναγκασμένης ἀποδόσεως αὐτῶν οὐ μακρᾶς ἀνασκευῆς δεῖσθαι. ἵνα γὰρ τὸν Αἰγυπτια-
 30 κὸν παρελθὼν τις λῆρον καὶ τὴν πολλὴν αὐτῶν καὶ ἀδόλεσχον φλυαρίαν ἐπὶ τὰς τῶν σοφῶν Ἑλλήνων μετέλθοι φυσιολογίας, τίς οὐκ ἂν τῶν εὐφρονούν-

των αὐτόθεν καταμέμψαιτο τοῖς τὰ τοιαῦτα παρεξη-
 γείσθαι πειρωμένοις; 11. ἔστω γὰρ ὁ Ζεὺς μηκέθ' ἢ
 c πυρῶδης καὶ αἰθέριος οὐσία, ὥσπερ οὖν τοῖς πα-
 λαιοῖς ἐνομιζέτο κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ
 ἀνωτάτω νοῦς, ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς, ὁ τὰ πάντα
 ζωογονῶν· πῶς οὖν ἔσται τούτου πατήρ μὲν ὁ Κρό-
 νος, ὃν φασιν εἶναι τὸν χρόνον, ῥέα δὲ μήτηρ, ἣν
 ὁ ἑρμηνεὺς ἔφησεν εἶναι τὴν πετρῶδη καὶ ὄρειον
 δύναμιν; τὴν γὰρ Ἥραν οὐκ οἶδ' ὅπως τὸν ἄερα τὸν
 καὶ αἰθέρα προσειπὼν ἀδελφὴν ὁμοῦ καὶ γυναῖκά 10
 φησιν εἶναι τοῦ κοσμοποιοῦ καὶ ζωοποιοῦ πάντων
 νοῦ. 12. ἀλλὰ καὶ ἡ Αἰθὴ πάλιν ληθῶ τις καλεῖ-
 d σθῶ, διὰ τὴν κατὰ τὸν ὕπνον, ὡς φασιν, ἀναισθη-
 σίαν, καὶ ὅτι λήθη ξυνομαρτεῖ ταῖς ὑπὸ σελήνην γε-
 νομέναις ψυχαῖς. πῶς ἂν οὖν ἡ λήθη γένοιτ' ἂν 15
 ἡλίου καὶ σελήνης μήτηρ, Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος
 τῶν Αἰητοῦς παιδῶν εἰς ἡλίον καὶ σελήνην μετενη-
 νεγμένων; 13. τί δὲ χρὴ σέβειν ὡς θεὸν τὴν ῥεαν
 ἢ τὴν Αἰήτηρα, εἰ ἢ μὲν τῆς πετρῶδους καὶ ὄρειου
 γῆς, ἢ δὲ τῆς πεδιάδος τὰ σύμβολα φέρειν ἐλέγετο; 20
 τὴν δὲ Κόρην τὸν κόρον ἀλληγοροῦντες τίνι λόγῳ
 καὶ ταύτην οἴονται δεῖν τῇ σεβασμίῳ προσηγορία
 τιμᾶν; 14. τί δὲ μᾶλλον τὴν σπερματοῦχον δύναμιν,
 καὶ τὴν τῶν ἀκροδρύων γένεσιν, ἢ τῶν κατὰ τὸ ἔαρ
 προφαινομένων ἀνθέων καὶ πρὶν τελεσιγονῆσαι διαρ- 25
 ρεόντων, ἢ τῆς τῶν τελείων καρπῶν ἐκτομῆς τὰ σύμ-
 βολα, Διόνυσον καὶ Ἄτιν καὶ Ἄδωνιν ἐπονομάζον-
 (120) τας, ὡς θεοὺς χρῆναι σέβειν, οὐχὶ δὲ τούτων ἀπάν-
 των τὸ ἀνθρώπειον γένος προτιμᾶν, ᾧ ταῦτα πρὸς
 χρῆσιν καὶ τροφήν ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς θεὸς 30
 ὑπεστήσατο;

15. Μεταβὰς δὲ ἐκ τούτων καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ

τὸν ὅμοιον τρόπον τῆς γενναίας ἀπελέγξεις φυσιολο-
 γίας, εὐλόγως τῆς ἀναισχυντίας ἐπιμεμφάμενος τοῖς,
 φέρε, τὸν ἥλιον αὐτὸν εἶναι τὸν Ἀπόλλω, καὶ πάλιν
 τὸν Ἡρακλέα, καὶ αὐθις τὸν Διόνυσον, καὶ τὸν
 5 Ἀσκληπιὸν ὁμοίως ἀποφαινομένοις. 16. πῶς γὰρ ὁ
 αὐτὸς πατὴρ ἂν γένοιτο καὶ υἱὸς, Ἀσκληπιὸς ὁμοῦ
 καὶ Ἀπόλλων; πῶς δ' ἂν πάλιν εἰς Ἡρακλέα μετενε-
 χθῆι, εἰ δὴ ἐκ θνητῆς γυναικὸς τῆς Ἀλκμήνης ὁ
 Ἡρακλῆς αὐτοῖς ὠμολόγηται; πῶς δ' ἂν ἐμμανῆς
 10 γένοιτο καὶ σφάξῃ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ὁ ἥλιος, ὅτι
 δὴ καὶ ταῦτα προσαναγέγραπται τῷ Ἡρακλεῖ; 17. ἀλλὰ
 τοὺς ἄθλους ἐπιτελοῦντα τοὺς δώδεκα τὸν Ἡρακλέα
 τῆς κατ' οὐρανὸν διαιρέσεως τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου,
 ὃν φασὶ τὸν ἥλιον περιπολεῖν, τὸ σύμβολον φέρειν.
 15 τίς οὖν ἐτι γένοιτ' ἂν Εὐρυσθεὺς ὁ τῷ ἡλίῳ, ὥσπερ
 οὖν τῷ Ἡρακλεῖ, τοὺς ἄθλους ἐκτελεῖν ἐπιτάττων;
 πῶς δ' ἂν ἐπὶ τὸν ἥλιον ἀναχθῆεν αἱ πεντήκοντα Θε-
 στιοῦ θυγατέρες καὶ τὸ τῶν λοιπῶν αἰχμαλωτῖδων
 πληθὸς, αἷς τὸν Ἡρακλέα λόγος ἔχει μιγῆναι, ἐξ ὧν
 20 καὶ θνητοὶ παῖδες αὐτῷ γενόμενοι ἐπὶ μήκιστον τὴν
 τῶν γενῶν παρέτειναν διαδοχὴν; τίς δ' ἂν εἴη ὁ
 κένταυρος, οὗ τῷ αἵματι τὸν χιτῶνα μολύνασα ἢ
 Δηϊάνειρα τὸν ἥλιον, ὥσπερ οὖν τὸν Ἡρακλέα, τῇ
 25 δεδηλωμένῃ περιβάλοι ἂν συμφορᾷ; 18. ἀλλὰ γὰρ
 μηκέτ' ἔστω ὁ ἥλιος αὐτοῖς Ἡρακλῆς, ἔστω δ' ὁ Διόνυ-
 σος· καὶ τί ταῦτα πρὸς τὸν Διόνυσον; φαίη τις ἂν
 εἰκότως. τίς γὰρ ἢ τοῦτον γεννήσασα, εἴτε Σεμέλη
 τίς λέγοιτο εἴτε Περσεφόνη; πῶς δ' ἂν εἴη ὁ Διόνυ-
 σος ὁμοῦ καὶ ἥλιος καὶ ἢ κατὰ τοὺς ὑγροὺς καρπούς
 30 καὶ τὰ ἀκρόδρυα βλαστῶσα δύναιμις; τί δ' ἂν γέ- [73]
 νοιτο τῶν συστρατευσαμένων αὐτῷ γυναικῶν τὸ πλη-
 θος; τίς δὲ καὶ ἢ τοῦ ἡλίου, ὥσπερ οὖν ἢ τοῦ Διο-

νύσου, Ἀριάδνη; τί δὲ μᾶλλον οἴνου, οὐχὶ δὲ σίτου
 και ὀσπρίων και τῶν ἀπὸ γῆς ἀπάντων καρπῶν γέ-
 (121) νοιτ' ἂν χορηγὸς ὁ Διόνυσος ἐπὶ τὸν ἥλιον μεταγόμε-
 νος; 19. εἰ δὲ και Ἀσκληπιὸς αὐτοῖς πάλιν εἶη ὁ
 ἥλιος, πῶς οὗτος ὑπὸ τοῦ Διὸς κεραυνοῦται ὀυπαρᾶς 5
 ἔνεκεν αἰσχροκερδείας, κατὰ τὸν Βοιωτίου μελοποιὸν
 Πίνδαρον ὡδὲ πως λέγοντα

Ἐτραπεν κάκεινον ἀγάνορι μισθῶ χρυσὸς ἐν χερσὶν
 φανείς,

... χερσὶ δ' ἄρα Κρονίων ῥίψαις δι' ἀμφοῖν ἀμυνοᾶν 10
 στέρνων καθέλεν

b ὡκέως, αἴθων δὲ κεραυνὸς ἐνέσκηψεν μόρον.

20. τίνες δὲ και οἱ ἐξ ἡλίου Ἀσκληπιάδαι, εἰς μα-
 κρὸν τοῦ βίου διαφυλαχθέντες και θνητῶν ἀνδρῶν
 γένεσιν πᾶσιν ἀνθρώποις παραπλησίαν ὑποστησάμε- 15
 νοι; πλὴν ἀλλὰ πάλιν αὐτοῖς, ὡσπερ διὰ μηχανῆς,
 τὰς αἰσχρὰς και μυθικὰς περὶ θεῶν διηγήσεις ἀπο-
 φεύγουσιν, εἰς ἥλιον και σελήνην και τὰ λοιπὰ τοῦ
 c κόσμου μέρη ἀνατρέχοι ἂν ὁ λόγος. 21. εἰ γε πῦρ
 μὲν ἦν αὐτοῖς ὁ Ἥφαιστος και ἡ θερμὴ δύναμις, 20
 Ποσειδῶν δὲ ἡ ὑγρὰ οὐσία, Ἥρα δὲ ὁ ἀήρ, και γῆ
 πάλιν, ἡ μὲν ὄρειος και πετρώδης Ῥέα, ἡ δὲ πεδινὴ
 και γόνιμος Δημήτηρ, και Κόρη δὲ ἡ σπερματοῦχος,
 και Διόνυσος ἡ φυτευτικὴ τῶν ἀκροδρῶν δύναμις,
 και ἥλιος Ἀπόλλων σὺν τοῖς κατειλεγμένοις, σελήνη 25
 δὲ ποτὲ μὲν Ἄρτεμις, ποτὲ δὲ Ἀθηνᾶ, και πάλιν
 Ἐκάτη και Εἰλήθνια, οὐκοῦν πάλιν τὴν κτίσιν
 παρὰ τὸν κτίστην, και τὴν δημιουργίαν τοῦ παντὸς,
 ἀλλ' οὐ τὸν δημιουργὸν θεολογοῦντες ἀπελέγχονται,
 d λίαν ἐπισφαλῶς και ἐπικινδύνως και ἐπὶ κακῷ τῆς 30

ἰδίας αὐτῶν κεφαλῆς. 22. εἰ δὲ μὴ τὰ ὀρώμενα σώ-
 ματα ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρον μηδέ γε τὰ αἰ-
 σθητὰ μέρη τοῦ κόσμου φήσουσι θεοποιεῖν, ἀλλὰ τὰς
 ἐν τούτοις ἄοράτους δυνάμεις αὐτοῦ δὴ τοῦ ἐπὶ πᾶ-
 5 σιν, (ἕνα γὰρ ὄντα θεὸν παντοίαις δυνάμεσι τὰ πάντα
 πληροῦν, καὶ διὰ πάντων διήκειν, καὶ τοῖς πᾶσιν
 ἐπιστατεῖν, ἀσωμάτως δὲ καὶ ἀφανῶς ἐν πᾶσιν ὄντα,
 καὶ διὰ πάντων διήκοντα, καὶ τοῦτον εἰκότως διὰ
 τῶν δεδηλωμένων σέβειν φασί) τί δῆτα τοιγαροῦν
 10 οὐχὶ τὰς αἰσχροῦς καὶ ἀπρεπεῖς περὶ θεῶν μυθολο-
 γίας ὡς ἂν ἀθέσμους καὶ ἀσεβεῖς παραιτησάμενοι,
 καὶ αὐτὰς γε τὰς περὶ τούτων βίβλους, ὡς δυσσεβῆ
 καὶ ἀκόλαστα περιεχούσας, ἀφανεῖς ποιήσαντες, τὸν
 ἕνα καὶ μόνον καὶ ἄορατον θεὸν γυμνῶς καὶ καθα- (112)
 15 ρῶς καὶ ἄνευ τινὸς αἰσχροῦς περιπλοκῆς ἀνυμνοῦσι;
 23. τοῦτο γὰρ δεόν ἦν ποιεῖν τοῖς τάληθές ἐπεγνω-
 κόσι, μηδὲ κατάγειν καὶ καταβάλλειν εἰς αἰσχροῦς καὶ
 ἐμπαθεῖς ἀρρητολογίας τὴν σεβάσμιον τοῦ θεοῦ
 πρόσρησιν· ἀλλὰ μηδ' ἐν οἰκίσκοις καὶ σκότου μυ-
 20 χοῖς ἀνδρῶν τε οἰκοδομαῖς σφᾶς αὐτοὺς ἐναποκλεί-
 ειν, ὡς ἐνδον εὐρήσοντας τὸν θεόν, μηδ' ἐν ξοάνοις
 ἐξ ἀψύχου πεποιημένοις ὕλης τὰς θείας τιμᾶν οἰεσθαι
 δυνάμεις, μηδὲ μὴν γεώδεσιν ἀτμοῖς αἱμάτων καὶ
 λύθρου καὶ νεκρῶν ζῶων αἵμασι κεχαρισμένα τῷ 6
 25 θεῷ πράττειν νομιζεῖν. 24. τούτων δὲ ἀπάντων, ὡς
 ἂν πλάνης δεσμῶν ἀπολυθέντας, χρῆν δήπου τοὺς
 σοφοὺς καὶ μετεωρολέσχας πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς φυ-
 σικῆς θεωρίας ἀφθόνως κοινωνεῖν, μονονοῦχὶ γυ-
 μνῶς προκηρύττοντας ἅπασιν μὴ τὰ φαινόμενα, τὸν
 30 δ' ἀφανῆ δημιουργὸν τῶν φαινομένων μόνον ἀπο-
 θανμάζειν, καὶ τὰς ἄοράτους αὐτοῦ καὶ ἀσωμάτους
 δυνάμεις ἄοράτως καὶ ἀσωμάτως θρησκεύειν, οὐ πῦρ

ἄψαντας, οὐδέ γε κριὸν καὶ ταῦρον θυσιαμένους, ἀλλ' οὐδὲ στεφάνοις καὶ ξοάνοις καὶ ναῶν οἰκοδομαῖς τὸ θεῖον τιμᾶν οἰομένους, λογισμοῖς δὲ κεκαθαρμένοις
 [74] καὶ δόγμασιν ὀρθοῖς καὶ ἀληθεῖσι τοῦτο πράττοντας, ἐν ἀπαθείᾳ ψυχῆς καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ δυνα- 5
 τὸν τῆς ἀρετῆς ὁμοιώσει. 25. ἀλλ' οὐδεὶς γε πώ-
 ποτε, οὐ βάρβαρος, οὐχ Ἕλλην, πᾶσιν ἀνθρώποις
 ταύτης κατήρξε τῆς ἀληθείας ἢ μόνος ὁ ἡμέτερος σω-
 d τήρ· ὃς δὴ τῆς παλαιᾶς πλάνης πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν
 ἀποφυγῆν προκηρύξας τοῖς πᾶσιν ἀφθόνως εὑρετο 10
 τὴν πρὸς τὸν ἀληθῆ καὶ μόνον τῶν ὄλων θεὸν ἐπι-
 στροφήν τε καὶ εὐσέβειαν· οἱ δὲ τηνάλλως σοφοὶ τοῦ
 βίου τὴν ἀνωτάτω φιλοσοφίαν ἀνυψήσαντες, ἢ φησιν
 ὁ θεῖος ἀπόστολος "γνόντες θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδό-
 ξασαν, ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς 15
 διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐ-
 τῶν καρδία. φήσαντες γοῦν εἶναι σοφοὶ ἐμωράν-
 θησαν, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει
 παρὰ τὸν κτίσαντα, ὃς ἔστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς
 αἰῶνας." 20

(128) XIV. Μετὰ γοῦν τὴν μακρὰν καὶ πολλὴν φιλο-
 σοφίαν καὶ μετὰ τὰς σεμνὰς μετεωρολογίας καὶ φυ-
 σιολογίας, ἀνωθὲν ποθεν ὡς ἀφ' ὑψηλοτάτης ἀκρω-
 ρείας καταπίπτοντες σὺν τοῖς πλήθεσι κατεσύροντο
 b καὶ τῇ τῶν παλαιῶν πολυθῆῳ πλάνῃ συνεφύροντο, 25
 τὰ τοῖς πολλοῖς ὅμοια, διὰ τοῦ θύειν καὶ τοῖς ξοά-
 νοις προσπίπτειν, δοξάζειν ὑποκρινόμενοι, αὔξοντές
 τε καὶ ἔτι μᾶλλον κρατύνοντες τὴν δημῳδῆ τῶν μυ-
 θικῶν διηγημάτων περὶ θεῶν ὑπόληψιν. 2. πῶς
 οὖν οὐκ ἂν εἶεν τοῖς πᾶσι πρόδηλοι σεμνολογούμενοι 30
 μὲν ταῖς φυσιολογίαις, καὶ μέχρι λόγων τὰ αἰσχροῦ
 καλλωπίζοντες τῇ παρατροπῇ τῆς ἀληθείας, ἔργοις δ'

αὐτοῖς τὴν μυθικὴν συνιστῶντες πλάνην καὶ τὴν
 πάνδημον δεισιδαιμονίαν; καὶ οὐδέπω τοῦτο θαν-
 μαστὸν, ὅτε καὶ αὐτοὺς ἀναγράφουσι τοὺς ἑαυτῶν
 θεοὺς ταῖς περὶ αὐτῶν συμφερομένους μυθολογίαις.

5 3. ἄκουε γοῦν ὅπως ὁ Ἀπόλλων αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ
 διδάσκει ὕμνον, ὃν εἰς ἑαυτὸν ἐξέδωκεν, ὁμολογῶν
 ἐν Δήλῳ τῇ νήσῳ ὑπὸ Δητοῦς γεγεννηθῆναι, καὶ πάλ-
 λιν ὁ Ἀσκληπιὸς ἐν Τρίκῃ, ὡς καὶ Ἐρμῆς τετέχθαι
 ὁμολογῶν ἀπὸ τῆς Μαίαις. 4. γράφει δὲ ὁ Πορφύ-
 10 ριος καὶ ταῦτα ἐν οἷς ἐπέγραψε Περὶ τῆς ἐκ λογίων
 φιλοσοφίας, ἔνθα καὶ τῶν χρησμῶν ἐμνημόνευσεν
 ὧδέ πως ἐχόντων

“ὦ μέγα πᾶσιν χάσμα βροτοῖσιν,
 ἀπὸ τῶν ἱερῶν ματέρος ἄγνᾶς
 15 προθορῶν τοκετῶν.

5. οἷς ἐπιλέγει

ἀλλ' ὅτε Λατῶ
 ὠδὶς ἱερὰ λάξυτο πᾶσαν,
 ὀροθυνομένων διδύμων τοκετῶν
 20 ἔνδοθι σηκῶν,
 ἴστατο μὲν γαῖ', ἴστατο δ' ἄηρ,
 πάγγυτο νᾶσος, πάγγυτο κῦμα·
 ἀνά δ' ἐξέθορες, μάντι Δυκωρεῦ,
 25 τοξότα Φοῖβε, καὶ χρησμολάων
 βασιλεῦ τριπόδων.

6. καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς πάλιν περὶ ἑαυτοῦ

Τρίκκης ἐξ ἱερῆς ἦκω θεός, ὃν ποτε μήτηρ
 Φοῖβω ὑπεννηθεῖσα κνεῖ σοφίης βασιλῆα,
 ἴδριν ἱητορῆς Ἀσκληπιόν· ἀλλὰ τί πεύθη;

(124)

30 7. ὁ δ' Ἐρμῆς φησιν

ὦδ' ἐγὼ, ὃν καλέεις, Ζητὸς καὶ Μαιάδος υἱός,
 Ἐρμείης προβέβηκα, λιπῶν ἀστραῖον ἄνακτα.

8. καὶ τὸ εἶδος δὲ ἑαυτῶν ὑπογράφουσι τοῦ σχήμα-

^b τος, ὡσπερ ὁ Πάν καὶ αὐτὸς ἐν χρησμοῖς περὶ ἑαυ-
τοῦ τάδε λέγει διδάσκων

Εὐχομαι βροτὸς γεγῶς
Πανὶ συμφύτῳ θεῷ,
δισσοκέρατι, δισσόποδι,
τραγοςκελεῖ, τρουφῶντι.”

5

9. ταῦτα ἐν ἀπορρήτοις τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας ὁ
δηλωθεὶς ἀνὴρ τέθειται. οὐκέτ' ἄρα ὁ Πάν σύμβο-
λον ἦν τοῦ παντὸς, δαίμων δ' ἂν εἴη τις τοιοῦτος
οἶος καὶ ὑπογέγραπται ὁ καὶ τὸν χρησμὸν ἐκδούς· οὐ
γὰρ δὴ τὸ πᾶν καὶ ὁ σύμπας κόσμος ἐχρησε τὰ προ-
κείμενα. τούτου τοιγαροῦν τοῦ δαίμονος, ἀλλ' οὐ
^c τοῦ παντὸς τὴν εἰκόνα ἐκτυπώσαντες ἄνδρες τὸ προ-
[75] γεγραμμένον ἐμιμήσαντο σχῆμα. 10. καὶ ὁ Ἑρμῆς
δὲ πῶς ἂν νοοῖτο ὁ τῶν ἀπάντων ποιητικὸς τε καὶ 15
ἑρμηνευτικὸς λόγος, μητέρα Μαίαν τὴν Ἄτλαντος
ὁμολογῶν ἐσχηκέναι, τὴν γε περὶ αὐτοῦ λεγομένην
μυθολογίαν, ἀλλ' οὐ φυσιολογίαν ἐγκρίνας; 11. οὕτω
καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς πῶς ἂν μετάγοιτο εἰς ἥλιον, πατρίδα
τὴν Τρίκκην ἐπιγραφόμενος καὶ ἀπὸ θνητῆς ὁμολο- 20
γῶν γεγονέναι μητρός; πῶς δ' ἂν ἥλιος ὦν αὐτὸς τοῦ
^d ἡλίου πάλιν υἱὸς ἀποφανθεῖη; ἐπεὶ καὶ τὸν αὐτοῦ
πατέρα τὸν Φοῖβον οὐκ ἄλλον εἶναι τοῦ ἡλίου ἐφυ-
σιολόγησαν. 12. ἐξ ἡλίου δὲ καὶ θνητῆς γυναικὸς
φάναι αὐτὸν πῶς οὐ πάντων καταγελαστότατον; ἐπεὶ 25
καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα ἥλιον, ὃν δὴ Ἀπόλλωνα φασιν
εἶναι, πῶς εἰκὸς ἐν Δήλῳ γεγεννηθῆσαι τῇ νήσῳ ὑπὸ
θνητῆς πάλιν μητρός τῆς Αἰτουῦς; 13. ἐνταῦθά μοι
τῆρει ὀπόσους Ἕλληνας θεοὺς γεννητοὺς γυναικῶν
ἐθεολόγησαν, εἰς παράθεσιν, εἴ ποτε πειρωῶντο σκώ- 30
(125) πτεῖν τὴν τοῦ ἡμετέρου σωτήρος γένεσιν, καὶ ὅτι οὐ

ποιητῶν εἶσιν αἱ φωναί, ἀλλ' αὐτῶν τῶν θεῶν αἱ προκειμένα σημειώσεις.

XV. Ποιητῶν μὲν οὖν, ὡς φασι, μύθους περὶ θεῶν πλαττομένων, φιλοσόφων δὲ φυσιολογούντων, 5 χρῆν δήπου εἰκότως τῶν μὲν καταφρονεῖν, τοὺς δὲ θαυμάζειν ὡς φιλοσόφους, καὶ μᾶλλον τῶν ποιητικῶν λήρων τὰς τῶν κρειττόνων ἐκδέχασθαι πιθανολογίας· θεῶν δ' αὖ πάλιν καὶ φιλοσόφων εἰς ἄμιλλαν κατιόντων, καὶ τῶν μὲν ἐν χρησιμοῖς τὰ καθ' 10 ἑαυτοὺς, ὡς ἂν μᾶλλον εἰδόντων, ἀκριβῶς διδασκόντων, τῶν δὲ εἰς ἀσυμφώνους καὶ ἀναποδείκτους εὐρεσιλογίας τὰς περὶ ὧν μὴ ἴσασιν ὑπονοίας περιτρεπόντων, τίσιν αἰρεῖ λόγος πελθεσθαι; ἢ τοῦτο οὐδὲ ἐρωτᾶν ἄξιον; 2. εἰ δὴ οὖν ἀληθεύουσιν οἱ θεοὶ κυ- 15 ροῦντες τὰς περὶ αὐτῶν ἀνθρωποπαθείας, ψευδεῖς ἂν εἶεν οἱ ἀθετοῦντες αὐτάς· εἰ δὲ τῶν φιλοσόφων ἀληθεῖς αἱ φυσιολογίαι, ψευδεῖς γένοιντ' ἂν αἱ τῶν θεῶν μαρτυρίαι. 3. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς, εἴποι τις ἂν, ὁ Ἀπόλλων ἐφη που ἐν χρησιμοῖς ἐρωτηθεὶς περὶ αὐ- 20 τοῦ ὅστις εἶη

Ἥλιος, Ὄρος, Ὅσιρις, ἄναξ Διὸς υἱὸς, Ἀπόλλων, ἠρώων καὶ καιρῶν ταμίης, ἀνέμων τε καὶ ὕμβρων, ἡοῦς καὶ νυκτὸς πολυαστέρου ἡνία νωμῶν, 2 ζαφλεγέων ἄστρον βασιλεὺς ἢ δ' ἀθάνατον πῦρ.

25 4. οὐκοῦν οἱ αὐτοὶ καὶ τοῖς τῶν ποιητῶν μύθοις καὶ ταῖς τῶν φιλοσόφων ὑπονοίαις συμφέρονται, μαχομένοις συνιστάμενοι. εἰ γὰρ μητέρας ἐπιγράφονται θνητὰς καὶ πατρίδας τὰς ἐπὶ γῆς ὁμολογοῦσι, πῶς ἂν εἶεν οἴους φυσιολογοῦσιν; 5. ἔστω γὰρ ὁ Ἀπόλ- 30 λων ἥλιος — πάλιν γὰρ ἄνω καὶ κάτω εἰς τὰ αὐτὰ περιτρέχων αὐτοῖς ἀλώσεται ὁ λόγος — πῶς οὖν ἢ Δῆλος, ἢ κατὰ θάλατταν εἰσέτι νῦν προφαινομένη

(126) νῆσος, γένοιτ' ἂν τοῦ ἡλίου πατρὶς, μήτηρ δὲ ἡ
 Αἰθῶ; ταυτὶ γὰρ ἀρτίως ἐκύρουν ὡς ἀληθῆ γε ὄντα
 οἱ αὐτοῦ χρησιμοί. πῶς δὲ καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀν-
 δρὸς θνητοῦ τὴν φύσιν γένοιτ' ἂν ὁ ἥλιος πατὴρ, ἐκ
 θνητῆς αὐτὸν γυναικὸς πεποιημένος; ἀλλὰ παρείσθω 5
 ταῦτα.

b XVI. Τοῦ δὲ χρησμοῦ τὸ ψεῦδος καὶ ἄλλως ἔστιν
 [76] ἀπελέγχειν. οὐ γὰρ δὴ ὁ ἥλιος οὐρανόθεν αὐτοῖς κατα-
 βὰς, ἔπειτα τὸν δοχέα πληρώσας, τὸν χρησμὸν ἀπε-
 φοίβαξεν· ἐπεὶ οὔτε δυνατόν οὔτε θέμις ἀνάγκαις 10
 ἀνθρώπων τὸν τηλικούτον ὑποτάττεσθαι φωστῆρα·
 c ἀλλ' οὐδ' εἰ φατεν τὴν ἐν αὐτῷ θεῖαν καὶ νοερὰν
 δύναμιν, ὅτι μηδὲ ταύτης γένοιτ' ἂν ποτε δεκτικὴ
 ἀνθρωπεία ψυχὴ. 2. ὁ δ' αὐτὸς ἂν εἴη λόγος καὶ
 ἐπὶ σελήνης. εἰ γὰρ τὴν Ἑκάτην αὐτὴν εἶναι φήσουσι 15
 καὶ πῶς ἀνάγκαις ἀνθρώπων καθέλκεσθαι, καὶ διὰ
 τοῦ δοχέως χρᾶν, εἰς τε αἰσχρὰς καὶ ἐρωτικὰς δια-
 κουλίας παραλαμβάνεσθαι αὐτὴν ἄρχουσαν τῶν πονη-
 ρῶν δαιμόνων, εἰκὸς ἂν εἴη τὴν Ἑκάτην ταῦτα πράτ-
 τειν· ὁ καὶ ὁ αὐτὸς ὁμολογεῖ συγγραφεὺς, ὡς κατὰ 20
 d καιρὸν ἀπελέγξομεν. 3. πῶς δὲ ὁ Πλούτων καὶ ὁ
 Σάραπις εἰς τὸν ἥλιον δυνατοὶ ἂν εἶεν φυσιολογεῖ-
 σθαι, ὅτε τὸν ἄρχοντα τῶν πονηρῶν δαιμόνων ὁ αὐ-
 τὸς πάλιν ἀποφαίνεται τὸν Σάραπιν εἶναι τὸν αὐτὸν
 τῷ Πλούτωνι; καὶ χρησμοὺς δὲ τοῦ Σαράπιδος ἐγ- 25
 γράφων πῶς ἂν δύναιτο τοῦ ἡλίου αὐτοὺς λέγειν
 εἶναι; 4. ἀλλὰ γὰρ ἐξ ἀπάντων τούτων λείπεται μη-
 δὲν μὲν ἀληθὲς φέρειν ὁμολογεῖν τὰς δηλωθεῖσας
 φυσιολογίας, σοφίσματα δ' εἶναι σοφιστῶν ἀνδρῶν
 καὶ εὐρεσιλογίας. 30

(127) XVII. 5. Τούς γέ τοι τῶν χρησμῶν ὑπηρέτας
 ἀληθεῖ λόγῳ φάσκειν δαίμονας εἶναι φάλους, ἐπ'

ἀνθρώπων ἀπάτη τὰ ἀμφοτέρα παίζοντας, καὶ τότε μὲν συντιθεμένους ταῖς μυθικωτέραις περὶ αὐτῶν ὑπολήψειςιν ἐπὶ τῇ πανδήμῳ πλάνῃ, τότε δὲ τὰ τῆς φιλοσόφου γοητείας ἐπικυροῦντας ἐπὶ τῇ καὶ τούτων ἐπιτριβῇ καὶ φυσιώσει ὥστε πανταχόθεν ἀλίσκεσθαι μὴδὲν αὐτοὺς ἀληθεύειν.

6. Τοσούτων ἡμῖν εἰρημένων καιρὸς ἤδη μεταβάλλοντας τὸ τρίτον εἶδος ἐπελθεῖν τῆς Ἑλλήνων θεολογίας, ὃ δὴ φασιν εἶναι πολιτικόν τε καὶ νόμιμον. 10 μάλιστα γὰρ ἱκανὸν τοῦτο πρὸς ἐκπληξιν τῶν πολλῶν εἶναι νενομίσται, διὰ τε τὰ θρυλούμενα μαντεῖα καὶ τὰς διὰ χρησμῶν ἀκέσεις τε καὶ θεραπείας τῶν πεπονθότων σωμάτων, τὰς τε κατὰ τινων ἐπισκήψεις. 7. ὧν δὴ καὶ διὰ πείρας ἐλθεῖν φάσκοντες 15 εὖ μάλα πεπεικασιν ἑαυτοὺς μὲν εὐσεβοῦντας εἰς τοὺς θεοὺς δίκαια πράττειν, ἡμᾶς δὲ τὰ μέγιστα ἀσεβεῖν, τὰς οὕτως ἐμφανεῖς καὶ εὐεργετικὰς δυνάμεις μὴ ταῖς προσηκούσαις θεραπείαις τιμῶντας. καὶ πρὸς ταῦτ' οὖν ἑτέραν λόγου ἀρχὴν ἀναλαβόντες ὑπαν- 20 τήσωμεν.

BIBAIION TETAPTON.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

(129)
[78]

1. Τὸ τρίτον εἶδος τῆς πολυθείου πλάνης, ἀφ' ἧς δυνάμει καὶ εὐεργεσίᾳ τοῦ λυτρωτοῦ καὶ σωτήρος (130) 25 ἡμῶν ἠλευθερώθημεν, ἐν τῷ τετάρτῳ τούτῳ συγγράμματι τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς καιρὸς ἀπελέγξαι καλεῖ. 2. ἐπειδὴ γὰρ τὸ πᾶν τῆς θεολογίας αὐτῶν εἶδος εἰς τρία γενικώτερον διαιροῦσιν, εἰς τε τὸ μυθικὸν ὑπὸ τῶν ποιητῶν τετραγωδημένον, καὶ 30 εἰς τὸ φυσικὸν τὸ δὴ πρὸς τῶν φιλοσόφων ἐφευρη-

μένον, εἰς τε τὸ πρὸς τῶν νόμων διεκδικούμενον ἐν
 ἐκάστη πόλει καὶ χώρα πεφυλαγμένον, τούτων δὲ
 μέρη δύο ἤδη πρότερον διὰ τῶν πρὸ τούτου συγ-
 γραμμάτων ἡμῖν ἐξήπλωται, τὸ τε ἱστορικόν, ὃ δὴ
 μυθικὸν ἀποκαλοῦσι, καὶ τὸ ἐπαναβεβηκὸς τοὺς μύ- 5
 θους, ὃ δὴ φυσικὸν ἢ θεωρητικὸν ἢ ὄπη ἄλλη χαί-
 ρουσι προσαγορεύοντες, καιρὸς ἂν εἴη τὸ τρίτον ἐπὶ
 τοῦ παρόντος διελθεῖν. τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ κατὰ πόλεις
 καὶ χώρας συνεστῶς, πολιτικὸν αὐτοῖς προσαγορευό-
 μενον· ὃ καὶ μάλιστα πρὸς τῶν νόμων διεκδικεῖται, 10
 ὡς ἂν παλαιὸν ὁμοῦ καὶ πάτριον καὶ τῆς τῶν θεολο-
 γουμένων δυνάμεως αὐτόθεν τὴν ἀρετὴν ὑποφαίνου.
 3. διατεθρῦληται γοῦν αὐτοῖς μαντεία καὶ χρησμοί,
 θεραπεύεται τε καὶ ἀκέσεις παντοίων παθῶν, ἐπισκήψεις
 c τε κατὰ ἀσεβῶν· ὧν δὴ καὶ διὰ πείρας ἐλθεῖν φά- 15
 σκοντες εὖ μάλα πεπεικασιν ἑαυτοὺς τὰ θεῖα τιμῶν-
 τας δίκαια πράττειν, ἡμᾶς δὲ τὰ μέγιστα ἀσεβεῖν,
 τὰς οὕτως ἐμφανεῖς καὶ εὐεργετικὰς δυνάμεις ἐν οὐ-
 δενὶ λόγῳ τιθεμένους, ἀντικρυς δὲ παρανομοῦντας,
 δέον σέβειν ἕκαστον τὰ πάτρια, μηδὲ κινεῖν τὰ ἀκί- 20
 νητα, στοιχεῖν δὲ καὶ ἐφέπεσθαι τῇ τῶν προπατόρων
 εὐσεβείᾳ, μηδὲ πολυπραγμονεῖν ἕρωτι καινοτομίας.
 d ταύτη γοῦν φασιν ἐπαξίως καὶ θάνατον ὑπὸ τῶν νό-
 μων ὀρίσθαι τοῖς πλημμελοῦσι τὴν ζημίαν. 4. τὸ
 μὲν οὖν πρῶτον ἱστορικόν τε ὃν καὶ μυθικὸν τῆς 25
 θεολογίας εἶδος ὄπη τις βούλεται ποιητῶν τιθέσθω,
 ὡσπερ οὖν καὶ φιλοσόφων τὸ δεύτερον, διὰ τῆς τῶν
 μύθων φυσικωτέρας ἀλληγορίας ἀπηγγελλόμενον· τὸ δὲ
 τρίτον, ὃ καὶ πρὸς τῶν ἀρχόντων ὡς ἂν παλαιὸν ὁμοῦ
 καὶ πολιτικὸν τιμητέον τε καὶ φυλακτέον εἶναι νενο- 30
 μοθέτηται, μήτε τις ποιητῶν, φασί, μήτε φιλοσόφων
 κινεῖτω, τοῖς δ' ἐκ παλαιοῦ κρατήσασι θεσμοῖς ἐν τε

ἀγροῖς καὶ πόλεσι μενέτω πᾶς στοιχῶν, νόμοις πα-
 τρῖοις πειθόμενος. 5. πρὸς δὴ οὖν ταῦτα καιρὸς
 ἀποδοῦναι τὸν παρ' ἡμῖν λόγον, ἀπολογισμὸν τε ⁽¹³¹⁾
 ὑποσχεῖν τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εὐαγγελικῆς πραγ-
 5 ματείας ἀντικηρυκτικῆς τοῖς εἰρημένοις, καὶ τοῖς
 τῶν ἔθνων ἀπάντων νόμοις ἀντινομοθετούσης.

6. Ὅτι μὲν οὖν οὐ θεοὶ τὰ ἄψυχα ζῴα ἀποφα-
 νῆς καὶ αὐτοῖς, ὅτι δ' οὐδὲ τὰ τῆς μυθικῆς αὐτῶν
 θεολογίας φέρει τινὰ σεμνὸν καὶ θεοπρεπῆ λόγον ἐν
 10 τῷ πρώτῳ δέδεικται συγγράμματι, ὡσπερ οὖν καὶ
 ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ τρίτῳ ὅτι μηδὲ τὰ τῆς φυσικῆς
 κωτέρας καὶ φιλοσόφου τῶν μύθων ἐρμηνείας ἀβία-
 στον αὐτοῖς περιέχει τὴν ἐξήγησιν. 7. τὸ δὲ τρίτον
 φέρει σκεψώμεθα, τί ποτε χρὴ νομίζειν τὰς ἐν τοῖς
 15 ζῴοις ἐμφωλευούσας δυνάμεις, πότερα τὸν τρόπον
 ἀστείας καὶ ἀγαθὰς καὶ ὡς ἀληθῶς θείας, ἢ τούτων
 ἀπάντων τὰ ἐναντία. 8. ἄλλος μὲν οὖν τάχα ἂν
 ἴσως τὸν περὶ τούτων ἐφοδῶν λόγον πλάνην εἶναι ^[79]
 τὸ πᾶν καὶ γοήτων ἀνδρῶν τεχνάσματά τε καὶ ἡ-
 20 διουργίας ὑπεστήσατο, καθόλου περιγράφων τὴν δό-
 ξαν, ὡς μὴ ὅτι θεοῦ, ἀλλὰ μηδὲ πονηροῦ δαίμονος ^c
 εἶναι νομίζειν τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλούμενα. τὰ μὲν
 γὰρ ποιήματα καὶ τὰς τῶν χρησμῶν συνθέσεις οὐκ
 ἀφυσῶν ἀνδρῶν, εὖ μάλα δὲ πρὸς ἀπάτην ἐσκευωρη-
 25 μένων πλάσματα τυγχάνειν, μέσῳ καὶ ἀμφιβόλῳ
 συγκείμενα τρόπῳ, πρὸς ἑκάτερά τε τῶν ἀπὸ τῆς ἐκ-
 βάσεως προσδοκωμένων οὐκ ἀφυσῶς ἐφαρμοζέειν· τὰ
 δὲ τὸν πολὺν ἀπατῶντα διὰ τινων τερατειῶν θαύ-
 30 ματα φυσικαῖς αἰτίαις ἀνῆφθαι. 9. πολλὰ γὰρ εἶναι ^d
 καὶ λίθων, ξηρῶν τε ἄλλων καὶ ὑγρῶν παντοίας ὕλης
 δυνάμεων ἐν τῇ τῶν ὄλων φύσει, τὰ μὲν ἀποκρου-

στικά καὶ τινῶν ἀπελαστικά, τὰ δὲ συνάγειν πεφυ-
 κότα καὶ ἐφέλκεσθαι, τὰ δὲ διακρίνειν καὶ σκεδαν-
 νύναι πικνοῦν τε καὶ στέλλειν δυνάμενα, ἕτερα δὲ
 χαλᾶν καὶ ὑγραίνειν καὶ ἀραιοῦν, σῶζειν τε αὐτὰ πάλιν
 ἄλλα καὶ ἕτερα κτείνειν, τρέπειν τε διόλου, καὶ 5
 τὸ παρὸν ἐναλλάττειν, καὶ τοτὲ μὲν τῆδε μεταποιεῖν,
 τοτὲ δὲ τῆδε, καὶ τὰ μὲν πρὸς πλείω χρόνον, τὰ δὲ
 πρὸς βραχὺν τοῦτο ποιεῖν, καὶ πάλιν τὰ μὲν εἰς πλῆ-
 θος, τὰ δὲ μέχρις ὀλίγων μόνον ἰσχύειν, καὶ τῶν μὲν
 τάδε ἡγεῖσθαι, τισὶ δὲ ἕτερα ἐπακολουθεῖν, συντρέ- 10
 χειν τε ἄλλα ἄλλοις καὶ συναύξειν καὶ συμφθέρει-
 (132) σθαι· ναὶ μὴν καὶ ὑγιείας εἶναι τινὰ ποιητικά, ἰα-
 τρικῆς οὐκ ἄπωθεν ἐπιστήμης, τὰ δὲ νοσοποιὰ τυγ-
 χάνειν καὶ δηλητήρια· ἥδη δὲ φυσικαῖς ἀνάγκαις
 συμβαίνειν τινὰ, καὶ τῆ σελήνῃ συναύξειν καὶ συμ- 15
 φθίνειν, ζῶων τε εἶναι καὶ φυτῶν καὶ ῥιζῶν ἀντι-
 παθείας μυρίας, καὶ πολλὰ θυμιαμάτων καρωτικῶν
 τε καὶ ὑπνωτικῶν, ἐτέρων δὲ φαντασίας ποιητικῶν·
 συναίρεσθαι δὲ οὐχ ἥκιστα καὶ τὰ χωρία καὶ τοὺς
 τόπους ἐν οἷς τελίσκεται τὰ γιγνόμενα· ὄργανά τε 20
 εἶναι καὶ σκευὴ πόρρωθεν αὐτοῖς ἐπιτηδείως τῆ
 τέχνη προηυτρεπισμένα· πολλοὺς δὲ καὶ συνεργοὺς
 b τῆς μαγγανείας παραλαμβάνεσθαι ἐξωθεν, πολυπραγ-
 μονοῦντας τοὺς ἀφικνουμένους καὶ τὰς ἐκάστου χρείας
 καὶ ὧν ἥκέ τις δεησόμενος· πολλὰ δὲ καὶ τὰ ἄδυστα 25
 καὶ τοὺς τοῖς πολλοῖς ἀβάτους μυχοὺς τῶν ἰερῶν ἐν-
 τὸς ἀποκρύπτειν· καὶ τὸ σκόπος δὲ οὐ μικρὰ συνερ-
 γεῖν τῆ κατ' αὐτοὺς ὑποθέσει· καὶ αὐτὴν δὲ οὐχ
 ἥκιστα τὴν προλαβοῦσαν ὑπόληψιν καὶ τὴν τῶν ὡς
 θεοῖς προσιόντων αὐτοῖς δεισιδαιμονίαν, τὴν τε ἐκ 30
 προγόνων προκατασχοῦσαν ἐν αὐτοῖς δόξαν. 10. προσ-
 c κείσθω καὶ τὸ τῶν πολλῶν ἡλίθιον τῆς διανοίας, τὸ

τε ἀδρανὲς τοῦ λογισμοῦ καὶ ἀβασάνιστον τοῦ πλή-
 θους, καὶ ἔμπαλιν τὸ δεινὸν καὶ κακεντρεχὲς τῶν
 περὶ τὴν κακότεχνον ταύτην διατριβὴν τευταζόντων,
 τό τε τῶν γοήτων ἀπατηλὸν καὶ πανοῦργον τοῦ τρώ-
 5 που, τοτὲ μὲν τὰ πρὸς ἡδονὴν ἐκάστω προὔπισχνου-
 μένων καὶ τὸ παρὸν ἐπὶ χρησταῖς ἐλίσι θεραπευόν-
 των, τοτὲ δὲ ἰ. ὕ μέλλοντος καταστοχαζομένων, καὶ
 εἰς ἄδηλον καταμαντευομένων, τὴν τε διάνοιαν τῶν
 χρησμῶν ἀμφιβολίαις δημάτων καὶ ἀσαφείαις ἐπι-
 10 σκοτοῦντων, ὡς μὴ τινα συνιέναι τὸ χρησθῆν, τῇ δὲ a
 τοῦ λεχθέντος ἀδηλίᾳ τὸν ἔλεγχον ἐκφεύγειν. 11.
 πολλὰ δὲ συμβαίνειν καὶ ἄλλαις τισὶν ἀπάταις καὶ
 τερατείαις, συμπαραλαμβανομένων τοῖς γιγνομένοις
 ἐπωδῶν δὴ τινων μετὰ τινος ἀσήμου καὶ βαρβαρικῆς
 15 ἐπιρρήσεως, ἵνα δὴ ὑπὸ τούτων σπουδάζεσθαι δοκῇ
 τὰ μὴδ' ὀτιοῦν πρὸς αὐτῶν γιγνόμενα· μάλιστα δὲ
 τοὺς πολλοὺς καὶ τῶν ἀπὸ παιδείας ὀρμασθαι νομι-
 ζομένων ἐκπλήττειν αὐτῶν δὴ τῶν χρησμῶν τὰ
 ποιήματα, εὐ μὲν τῇ συνθέσει τῶν δημάτων κεκαλ-
 20 λωπισμένα, εὐ δὲ τῷ τῆς μεγαλοφωνίας ὄγκῳ τετυ-
 φωμένα, πολλῶ δὲ καὶ τῷ τῆς ἀνατάσεως κόμπῳ τῷ [80]
 τε πεπλασμένῳ ἔμφῳ τῆς θεοφορίας ἐσχηματισμένα,
 καὶ διὰ τῆς ἀμφιβόλου φωνῆς τὸν πάντα σχεδὸν ἀπα-
 τῶντα λεών.

25 II. Ὅσα γοῦν αὐτοῖς τὴν ἀμφιβολίαν ἐκπέφυγε (133)
 τῶν χρησμῶν, οὐ κατὰ πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος,
 κατὰ δέ τινα στοχασμὸν ἐξενηνεγμένα, τούτων μυρία, b
 μᾶλλον δὲ τὰ πάντα σχεδὸν, ἤλω πολλάκις τῆς προρ-
 ρήσεως ἀποπεπτωκότα, ἐναντίως ἢ κατὰ τὸ χρησθῆν
 30 τοῦ τῶν πραγμάτων τέλους τὴν ἔκβασιν ἀπειληφότος,
 εἰ μήποτ' ἄρα σπανίως ἔν ποτε ἐκ μυρίων συμβᾶν
 κατὰ τινα φορὰν συντυχικὴν, ἢ κατὰ τὴν στοχασθεῖ-

σαν τοῦ μέλλοντος προσδοκίαν, τὸν χρησμὸν ἐπαλη-
 θεύειν ἐνόμισθη ποιεῖν. 2. ὃ δὴ καὶ μάλιστα θρυ-
 λοῦντας ἂν ἰδοῖς καὶ στήλαις ἐγχαράττοντας καὶ παν-
 ταχόσε γῆς βοῶντας, ὅτι μὲν, εἰ τύχοι, τοσοῖδε τὸν
 ἀριθμὸν ἀπεσφάλησαν, μηδαμῆ μηδενὸς ἐθέλοντας 5
 μνημονεύειν, ὅτι δὲ τῶδε ἀπὸ μυρίων συνένυχε
 τι τῶν χρησθέντων ἄνω καὶ κάτω περιφέροντας·
 ὡς εἴ τις καὶ ἐπὶ δύο λαγγάνουσιν ἀπὸ μυρίων,
 εἰ ἄρα ποτὲ εἰς ἅπαξ αὐτοὺς κατὰ τῶν αὐτῶν
 συμπεσεῖν ἔτυχε, θαυμάζοι ὡς κατὰ μαγτείαν καὶ 10
 πρόγνωσιν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέροις συνέβη
 περιελθεῖν ἀριθμὸν. 3. οὕτω γὰρ ἔχειν τὸ ἀπὸ μυ-
 ρίων ἐπὶ μυρίοις χρησθέντων ἅπαξ ποτὲ συμβᾶν κατὰ
 τύχην· ὃ καὶ συνιδόντα τὸν μηδὲν στερεὸν ἐν βάθει
 ψυχῆς κεκτημένον ὑπερεκπλήττεσθαι τὸ χρηστήριον, 15
 ᾧ πολὺ κρεῖττον ἦν τὸ μὴ ἀφραίνειν συλλογισαμένω
 ὅσοις ἄλλοις θανάτου γεγόνασιν αἰτιοὶ στάσεώς τε
 καὶ πολέμων οἱ δεδηλωμένοι, σκέψασθαι τε τῶν πα-
 λαιῶν τὰς ἱστορίας, καὶ συνιδεῖν ὡς οὐδὲ τὸ τηρι-
 κάδε ἀρετῆς τι θεῖον ἔργον ἐνεδείξαντο, ὀπηνίκα 20
 ἦνθει μὲν τὰ Ἑλληνικά, συνειστήκει δὲ τὰ πρὶν βοώ-
 μενα, νῦν δὲ μηκέτ' ὄντα χρηστήρια, πάσης προ-
 νοίας καὶ σπουδῆς ἤξιωμένα πρὸς τῶν ἐπιχωρίων,
 τῶν δὴ πατρώοις νόμοις τε καὶ μυστηρίοις σεβόντων
 τε αὐτὰ καὶ θεραπευόντων. 4. καὶ τότε γοῦν μά- 25
 λιστα τὸ μηδὲν δύνασθαι ἀπηλέγχθησαν ἐν ταῖς τῶν
 (134) πολέμων συμφοραῖς, ἐν αἷς βροθεῖν ἀδυνατοῦντες οἱ
 γενναῖοι θεσπιῶδοι δι' ἀμφοβολίας τῶν χρησμῶν
 ἤλωσαν σοφισάμενοι τοὺς πρόσφυγας, ὥσπερ οὖν
 κατὰ τὸν δέοντα καιρὸν ἐπιδείξομεν, παριστῶντες 30
 ὅπως καὶ εἰς τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον τοὺς χρωμέ-
 νους παρώξυνον, καὶ ὡς οὐδὲ περὶ σπουδαίων πραγ-

μάτων τὰς ἀποκρίσεις ἐποιούντο, καὶ ὡς ἐπλάνων
 διὰ τῶν χρησμῶν παίζοντες τοὺς ἐρωτῶντας, καὶ ὡς
 τῷ τῆς ἀσαφείας σκότῳ τὴν σφῶν ἄγνοιαν ἀπεκρύ-
 πτοντο. 5. σκέψαι δὲ καὶ αὐτὸς πνθόμενος, ὡς καὶ ὁ
 5 ἀρρώστοις πόλλάκις ῥῶσιν καὶ ζωὴν καὶ σωτηρίαν
 ὑποσχόμενοι, κἄπειτα πιστευθέντες ὡς δὴ θεοὶ, καὶ
 τῆς ἐνθέου ταύτης ἐμπορίας μεγάλους τοὺς μισθοὺς
 εἰσπραξάμενοι, οὐ μετὰ πλείστον οἵτινες ἦσαν ἐφω-
 ράθησαν, γόητες ἄνδρες, ἀλλ' οὐ θεοὶ διελεγχθέν-
 10 τες, οὐκ αἰσίας καταστροφῆς τοὺς ἡπατημένους δια-
 λαβούσης. 6. τί δεῖ λέγειν, ὡς οὐδὲ τοῖς ἐαυτῶν
 συνοίοις, τοῖς δὴ κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν διατρίβου-
 σιν, οἱ θαυμάσιοι μάντις τὰς ἐξ αὐτῶν παρέσχον
 ἐπικουρίας, ἀλλὰ καὶ νοσοῦντας ἂν ἰδοῖς αὐτόσε καὶ
 15 ἀναπήρους καὶ πᾶν τὸ σῶμα λελωβημένους μυρῖους;
 τί δὴ ποτε οὖν τοῖς μὲν ἔξω καὶ πόρρωθεν ἐξ ἄλλο-
 δαπῆς ἀφικνουμένοις τὰς χρηστὰς ὑπέγραφον ἐλπί-
 δας, οὐκέτι δὲ καὶ τοῖς κατὰ τὸ αὐτὸ συνοίοις, οἷς
 δὴ πρὸ πάντων ἐχρῆν, ὡς ἂν οἰκειοῖς φίλοις καὶ
 20 συμπολίταις, τὸ ἐκ τῆς τῶν θεῶν παρουσίας ἀγαθὸν
 παρέχειν, ἀλλ' ὅτι τοὺς μὲν ξένους ἀγνωτὰς ὄντας
 τῆς ῥαδιουργίας ῥᾶον ἂν καὶ ἀπατήσαιεν, οὐκέτι δὲ ἄ
 τοὺς συνήθεις, ὡς ἂν τῆς τέχνης οὐκ ἀπείρους, συνί- [81]
 στορας δὲ ὄντας τῆς ἐπὶ τοῖς τελουμένοις παιδιᾶς;
 25 7. οὕτω δὲ τὸ πᾶν οὐ θεῖον, οὐδὲ ἀνθρωπίνης ἐπι-
 νοίας κρεῖττον ἦν· ὥστε κἂν ταῖς μεγίσταις συμφο-
 ραῖς, ταῖς δὴ ἄνωθεν ἐκ τοῦ παμβασιλέως θεοῦ κατὰ
 τῶν ἀσεβῶν ἐπαιωρουμέναις, αὐτοῖς ἀφιερῶμασι καὶ
 ξοάνοις φθορὰν ἐσχάτην καὶ πτώσεις ἀθρόας τοὺς
 30 νεῶς αὐτῶν ὑπομείναι. 8. ποῦ γάρ σοι τὸ ἐν Δελ-
 φοῖς ἱερὸν παρὰ πᾶσιν Ἑλλήσιν ἐξ αἰῶνος βεβοημέ-
 νον; ποῦ ὁ Πύθιος; ὁ Κλάριος; ποῦ καὶ ὁ Δωδω-

νατος; το μὲν γε Δελφικὸν χρηστήριον τρίτον ὑπὸ
 (135) Θρακῶν ἐμπρησθῆναι κατέχει λόγος, οὐδὲν τοῦ μαν-
 τείου εἰς τὴν τοῦ μέλλοντος γυνῶσιν, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ
 Πυθίου τὰ οἰκεία προφυλάξασθαι δεδυνημένου. ταυ- 5
 τὸν δὲ παθεῖν καὶ τὸ ἐν Ῥώμῃ Καπιτώλιον ἱστορεῖ-
 ται κατὰ τοὺς τῶν Πτολεμαίων χρόνους, καθ' οὓς
 λέγεται καὶ τὸ τῆς Ἑστίας ἱερὸν ἐπὶ Ῥώμης ἐμπρη-
 σμὸν ὑπομεῖναι· ἀμφὶ δὲ Ἰούλιον Καίσαρα τὸ μέγα
 τῶν Ἑλλήνων καὶ Ὀλυμπικὸν ἄγαλμα, τὸ ἐν αὐταῖς
 Ὀλυμπιάσι, κεραυνῷ πρὸς τοῦ θεοῦ βληθὲν ἀναγρά- 10
 φουσι· καὶ ἄλλοτέ φασὶ τὸν νεῶν τοῦ Καπιτωλίου
 Διὸς ἐμπρησθῆναι· καὶ τό γε Πάνθεον ὑπὸ κεραυ-
 νῷ διαφθαρεῖν, τό τε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Σαραπειὸν
 ὁμοίως καταφλεχθῆναι. 9. καὶ τούτων παρ' αὐτοῖς
 Ἕλλησιν ἀνάγραπτοι φέρονται μαρτυραί. μακρὸς δ' 15
 ἂν εἴη λόγος, εἰ μέλλοι τις τὰ καθ' ἕκαστον ἐξαρι-
 θμεῖσθαι, παριστάναι πειρώμενος ὅτι μηδὲ τοῖς οἰ-
 κείοις ἱεροῖς ἐπαμῦναι οἱ θανυμαστοὶ χρησιμοδότηαι δυ-
 νατοὶ πεφώρανται· οἱ δὲ μηδὲ σφίσι αὐτοῖς ἐν συμ-
 φοραῖς γενόμενοι χρήσιμοι σχολῇ γ' ἂν ποτε κἂν 20
 ἄλλοις ἐπαρκέσειαν. 10. ἐν δέ τι προσθεῖς τοῖς εἰ-
 ρημένοις μέγιστον ἂν εἴη καθεωρακῶς κεφάλαιον, ὡς
 ἤδη καὶ τῶν ἄγαν θεοφόρων, αὐτῶν δὲ τῶν μάλιστα
 ἱεροφαντῶν θεολόγων τε αὐτοῖς καὶ προφητῶν, πλεί-
 ους οὐ μόνον πάλαι, ἀλλὰ καὶ ἔναγχος καθ' ἡμᾶς 25
 αὐτοῖς, ἐπὶ τῇ θεοσοφίᾳ ταύτῃ βοηθέντες, διὰ βα-
 σάνων αἰκίας ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν δικαστηρίων τὴν
 πᾶσαν ἐξέφηναν πλάνην ἀνδρῶν ἀπάταις γίγνεσθαι,
 γοητεῖαν τετεχνασμένην τὸ πᾶν εἶναι ὁμολογήσαντες·
 οἳ γε καὶ τὸν πάντα τρόπον τῆς κατασκευῆς καὶ τὰς 30
 μεθόδους τῆς κακοτεχνίας ταῖς πρὸς αὐτῶν ἐν ὑπο-
 μνήμασιν ἀφεθείσαις φωναῖς ἐνεγράψαντο. 11. διὸ

δὴ καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ὀλεθρίου πλάνης δίκην ἐκτί-
 σαντες πάντα λόγον ἀνεκάλυψαν, αὐτοῖς ἔργοις τὴν
 τῶν δηλουμένων ἀπόδειξιν πιστωσάμενοι. ὅποιοι δὲ
 ἦσαν οὗτοι; μὴ δὴ νόμιζε τῶν ἀπερριμμένων καὶ
 5 ἀφανῶν τινάς· οἱ μὲν γε αὐτοῖς ἀπὸ τῆς θαυμαστῆς
 ταύτης καὶ γενναίας φιλοσοφίας ὠρμῶντο, τῶν ἀμφι-
 τὸν τρίβωνα, καὶ τὴν ἄλλην ὄφρῦν ἀνεσπακότων,
 οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἐν τέλει τῆς Ἀντιοχέων ἠλίσκοντο πό-
 λεως, οἱ δὴ μάλιστα καὶ ἐπὶ ταῖς καθ' ἡμῶν ὕβρε-
 10 σιν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς διωγμῷ λαμπρυνόμενοι. Ἴσμεν (186)
 δὲ καὶ τὸν φιλόσοφον ὁμοῦ καὶ προφήτην τὰ ὅμοια
 τοῖς εἰρημένους κατὰ τὴν Μίλητον ὑπομείναντα.

12. Ταῦτα δὴ τις καὶ τούτων ἐτι πλειῶ συνά-
 γων εἰποι ἂν μὴ θεοὺς εἶναι, μηδὲ μὴν δαίμονας,
 15 τοὺς τῶν κατὰ πόλεις χρηστηρίων αἰτίους, πλάνην
 δὲ καὶ ἀπάτην ἀνδρῶν γοήτων. 13. καὶ ἦσαν γε
 παρ' αὐτοῖς Ἕλλησιν ὄλαι διὰ φιλοσοφίας διαπρεπεῖς
 αἰρέσεις ταύτης προιστάμεναι τῆς δόξης, ὡς οἱ ἀπὸ
 τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ πάντες οἱ καθ' ἑξῆς τοῦ Περι-
 20 πάτου, Κυνικοὶ τε καὶ Ἐπικούρειοι, οὓς καὶ μάλιστα ὁ
 ἔγωγε ἐθαύμασα, ὅπως ἐν τοῖς Ἑλλήνων ἤθεσι τρα-
 φέντες ἐξέτι τε σπαργάνων, παῖς παρὰ πατρὸς θεοὺς
 εἶναι τοὺς δηλουμένους παρειληφότες, οὐ θατέρα
 ληπτοὶ γεγόνασιν, ἀλλὰ κατὰ κράτος καὶ τὰ βωόμενα
 25 χρηστήρια καὶ τὰ παρὰ πᾶσι μεταδιωκόμενα μαντεῖα
 οὐδὲν φέρειν ἀληθῆς ἀπήλεγξαν, ἀνωφελῆ τε εἶναι [89]
 ἀπεφήναντο καὶ μᾶλλον ἐπιβλαβῆ τυγχάνειν. 14. μυ-
 ρίων δὲ ὄντων καὶ διὰ πλειόνων τὴν τῶν μαντείων
 ἀνατροπὴν πεποιημένων, ἐξαρχεῖν ἔμοιγε μάρτυρι-
 30 χάριν τῶν εἰρημένων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡγοῦμαι καὶ
 μίαν ἐνὸς τούτων παράθεσιν ἀπαντῶσαν πρὸς τὰ
 Χρυσίππῳ περὶ εἰμαρμένης ἀπὸ τῆς τῶν μαντείων

προρρησεως κατασκευασθέντα. γράφει δ' οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ συγγραφεὺς, ἀπελέγχων ὅτι κακῶς ἐκ τῶν μαντείων σημειοῦται τὴν εἰμαρμένην, καὶ ὅτι ἐν τοῖς πλείστοις τὰ τῶν Ἑλλήνων μαντεῖα διαψεύδονται, καὶ ὅτι σπανίως αὐτοῖς ἐκ συντυχίας ποτέ τινα συμβαίνει, ὅτι τε ἄχρηστος αὐτῶν καὶ ἐπιβλαβὴς ἢ προρρησις. ἄκουε δ' οὖν ἃ φησι κατὰ λέξιν

III. "Φέροι δὲ καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν ἐν τῷ προειρημένῳ βιβλίῳ τοιαύτην τινά. μὴ γὰρ ἂν τὰς τῶν μάντεων προρρησεις ἀληθεῖς εἶναι φησιν, εἰ μὴ πάντα ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης περιείχοντο· ὁ καὶ αὐτὸ πολλῆς εὐηθείας μεστόν ἐστιν. ὥς γὰρ ἐναργοῦς ὄντος τοῦ πάσας ἀποβαίνειν τὰς τῶν καλουμένων μάντεων προρρησεις, ἢ ὥς μᾶλλον ἂν ὑπό τινος τούτου συγχωρηθέντος, τοῦ πάντα γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην, καὶ οὐχὶ ὁμοίως ἂν ψευδοῦς φηθέντος καὶ αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐναντίον, λέγω δὲ τὸ μὴ πάντα ἀποβαίνειν τὰ προαγορευθέντα, μᾶλλον δὲ τὰ πλείστα αὐτῶν ἢ ἐνάργεια δείκνυσιν. 2. οὕτω τὴν ἀπόδειξιν ἡμῖν Χρῦσιππος κεκόμικε, δι' ἀλλήλων κατασκευάζων ἑκάτερα. τὸ μὲν γὰρ πάντα γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην ἐκ τοῦ μαντικῆν εἶναι δεικνύναι βούλεται, τὸ δὲ εἶναι μαντικῆν οὐκ ἂν ἄλλως ἀποδείξαι δύναίτο, εἰ μὴ προλάβοι τὸ πάντα συμβαίνειν καθ' εἰμαρμένην. 3. ποῖος δ' ἂν μοχθηρότερος τρόπος ἀποδείξεως τούτου γένοιτο; τὸ γὰρ ἀποβαίνειν τινὰ κατὰ τὴν ἐνάργειαν ὧν προλέγουσιν οἱ μάντις, οὐ τοῦ μαντικῆν ἐπιστήμην εἶναι σημεῖον ἂν εἶη, ἀλλὰ τοῦ τυχικῶς συμπίπτειν ταῖς προαγορεύσεσι συμφώνους τὰς ἐκβάσεις· ὅπερ οὐδεμίαν ἡμῖν ἐπιστήμην ὑποδείκνυσιν. 4. οὐδὲ γὰρ τοξότην ἂν εἴποιμεν ἐπιστήμονα τὸν ἄπαξ ποτὲ τυχόντα τοῦ σκοποῦ, πολλάκις δὲ ἀπο-

τυγχάνοντα, οὐδὲ λατρὸν τὸν ἀναιροῦντα τοὺς πλεί-
 ους τῶν θεραπευομένων ὑπ' αὐτοῦ, ἕνα δέ ποτε
 διασῶσαι δυνηθέντα· οὐδὲ ὅλως ἐπιστήμην λέγομεν
 τὴν μὴ πάντα ἢ τὰ γε πλείστα τῶν οικείων ἔργων
 5 κατορθοῦσαν. 5. ὅτι δὲ ἀποτυγχάνεται τὰ πολλὰ
 τοῖς καλουμένοις μάντεσιν ὁ πᾶς τῶν ἀνθρώπων α
 βίος μάρτυς ἂν εἴη, καὶ οὗτοί γε αὐτοὶ οἱ τὴν μαν-
 τικὴν ἐπαγγελλόμενοι τέχνην, οὐχὶ διὰ ταύτης ἑαυτοῖς
 βοηθοῦντες ἐν ταῖς κατὰ τὸν βίον χρείαις, ἀλλὰ
 10 γνώμη τε ἰδίᾳ ποτὲ χρώμενοι καὶ συμβουλῇ καὶ
 συνεργείᾳ τῶν ἐν ἐκάστοις τῶν πραγμάτων ἐμπει-
 ρίαν κεκτηῖσθαι νενομισμένων. 6. ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ
 μὴ συνεστάναι τοῦτο, ὃ προειλήφαμεν καλεῖν μαντι-
 κήν, ἐν ἄλλοις ἀποδώσομεν πληρέστερον, παρατιθέ-
 15 μενοι τὰ Ἐπικούρου καὶ περὶ τούτου δοκοῦντα· νυνὶ
 δὲ τοσοῦτον τοῖς εἰρημένοις προσθήσομεν, ὅτι μάλι-
 στα μὲν τὸ ἀληθεύειν ποτὲ τοὺς καλουμένους μάν-
 τεις ἐν ταῖς προαγορεύσεσιν οὐκ ἐπιστήμης, ἀλλὰ
 τυχικῆς αἰτίας ἔργον ἂν εἴη—οὐ γὰρ τὸ μηδεπώ-
 20 ποτε τοῦ προκειμένου τυγχάνειν, ἀλλὰ τὸ μὴ πάν- (188)
 ποτε, μηδ' ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, μηδ' ἐξ ἐπιστήμης,
 ὅταν τις καὶ ποτε τυγχάνῃ, τύχης ἔργον καλεῖν προ- [83]
 ειλῆφαμεν οἱ διειληφότες τὰς ὑφ' ἕκαστον ὄνομα τε-
 ταγμένας ἑναργεῖς ἐννοίας ἑαυτῶν—ἔπειτα εἰ καὶ
 25 καθ' ὑπόθεσιν ἦν ἀληθὲς τὸ δὴ τὴν μαντικὴν τῶν
 μελλόντων ἀπάντων εἶναι θεωρητικὴν τε καὶ προα-
 γορευτικὴν, τὸ μὲν πάντα καθ' εἰμαρμένην εἶναι
 συνήγετο ἂν οὕτως, τὸ μέντοι χρειώδης αὐτῆς καὶ
 βιωφελὲς οὐκ ἂν ποτε ἐδείκνυτο· διὸ καὶ μάλιστα
 30 δοκεῖ Χρύσιππος ὑμνεῖν τὴν μαντικὴν. 7. τί γὰρ ὄφε-
 λος ἡμῖν ἢν προμανθάνειν τὰ πάντως ἐσόμενα δυσ-
 χερῆ, ἃ οὐδὲ προφυλάξασθαι δυνατὸν ἂν εἴη; τὰ

γὰρ καθ' εἰμαρμένην γινόμενα πῶς ἂν τις φυλάξασθαι δύναίτο; ὥστ' οὐδὲν ὄφελος ἡμῖν τῆς μαντικῆς, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς κακοῦ τινος ἐγίνετο ἂν αὕτη, τὸ προλυπεῖσθαι μάτην παρέχουσα τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ ταῖς προδηλουμέναις δυσχερεῖαις κατ' ἀνάγκην ἐσομέναις. 8. οὐ γὰρ τὴν ἴσην πάλιν εὐφροσύνην τις φήσει παρέχειν τὴν τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν προαγόρευσιν, ἐπειδήπερ οὐχ οὕτως πέφυκεν ἄνθρωπος χαίρειν ἐπὶ τοῖς προσδοκωμένοις ἀγαθοῖς ὡς ἐπὶ τοῖς κακοῖς ἀνιᾶσθαι. ἄλλως τε καὶ ταῦτα μὲν οὐ πάνυ 10 τι περὶ ἑαυτοῦς ἔσεσθαι πρὶν ἀκοῦσαι κατελπίζομεν· τὰ δ' ἀγαθὰ μᾶλλον ἅπαντες, ὡς εἶπειν, προσδοκῶμεν, διὰ τὴν φυσικὴν οἰκείωσιν πρὸς αὐτά· οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ καὶ μεῖζω τῶν δυνατῶν γενέσθαι κατηλπικάσιν. 9. ἐξ οὗ συμβαίνει τὸ τὴν μὲν τῶν ἀγαθῶν 15 προαγόρευσιν μὴ ἐπιτείνειν πάνυ τι τὴν χαρὰν, διὰ τὸ καὶ χωρὶς τῆς προαγορεύσεως ἕκαστον ἐξ ἑαυτοῦ τὰ κρείττω προσδοκᾶν, ἢ ἐπ' ὀλίγον ἐπιτείνειν τῇ δοκούσῃ βεβαιότητι, πολλάκις δὲ καὶ μειοῦν τὴν χαρὰν, ὅταν ἐλάττω τῶν ἐλπισθέντων ἀκουσθῇ· τὴν δὲ 20 τῶν κακῶν προαγόρευσιν, καὶ διὰ τὸ ἀπόστρεπτον αὐτῶν φύσει, καὶ διὰ τὸ παρ' ἐλπίδας ἐνίοτε προλέγεσθαι, μεγάλως συνταράττειν. 10. ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ μὴ τοῦτο συνέβαινε, τό γε ἀχρεῖον ἔσεσθαι τὴν προαγόρευσιν παντὶ που δῆλον ἂν εἴη. εἰ γὰρ φήσει 25 τις σωθῆσεσθαι τὸ χρήσιμον τῆς μαντικῆς διὰ τὸ προλέγεσθαι τὸ πάντως ἐσόμενον δυσχερὲς εἰ μὴ φυλαξαίμεθα, οὐκέτι πάντα δειλεῖ συμβησόμενα καθ' εἰμαρμένην, ἐφ' ἡμῖν ὄντος τοῦ φυλάξασθαι τε καὶ (139) μὴ φυλάξασθαι. 11. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο κατηναγκάσθαι φήσει τις, ὡς εἰς πάντα τὰ ὄντα διατείνειν τὴν εἰμαρμένην, πάλιν τὸ τῆς μαντικῆς χρήσιμον ἀναι-

ρεῖται· φυλαξόμεθα γὰρ εἰ καθείμαρται, καὶ οὐ φυ-
 λαξόμεθα δῆλον ὡς εἰ μὴ καθείμαρται φυλάξασθαι,
 καὶ πάντες οἱ μάντις τὸ ἐσόμενον προαγορεύουσιν
 ἡμῖν. 12. τὸν γοῦν Οἰδίποδα καὶ τὸν Ἀλέξανδρον
 5 τὸν τοῦ Πριάμου καὶ αὐτὸς ὁ Χρῦσιππὸς φησι πολλὰ
 μηχανησαμένων τῶν γονέων ὥστε ἀποκτείναι, ἵνα τὸ
 ἀπ' αὐτῶν προρρηθὲν αὐτοῖς κακὸν φυλάξωνται, μὴ
 δυνηθῆναι. 13. οὕτως οὐδὲν ὄφελος οὐδὲ αὐτοῖς
 τῆς τῶν κακῶν προαγορεύσεως φησιν εἶναι διὰ τὴν
 10 ἐκ τῆς εἰμαρμένης αἰτίαν. τοῦτο μὲν οὖν ἐκ περιου-
 σίας εἰρήσθω, πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνυπόστατον, ἀλλὰ
 καὶ ἀχρεῖον τῆς μαντικῆς.”

14. Ταῦτα μὲν ὁ φιλόσοφος. σύ γε μὴν παρὰ
 σαυτῷ σκέψαι πῶς Ἕλληνες ὄντες, καὶ τὴν Ἑλλήνων
 15 σύντροφον παιδείαν ἐκ νέας ἡλικίας κτησάμενοι, τὰ
 τε πάτρια περὶ θεῶν πάντων μᾶλλον διεγνωκότες,
 Ἀριστοτελικοὶ πάντες, Κυνικοὶ τε καὶ Ἐπικούρειοι,
 καὶ ὅσοι τούτοις ἐφρόνησαν τὰ παραπλήσια, τῶν παρ'
 αὐτοῖς Ἑλλησι βωμένων μαντείων κατεγέλασαν.

20 15. καὶ μὴν, εἶπερ ἦν ἀληθῆ τὰ θρυλούμενα περὶ
 τῆς τῶν χρηστηρίων παραδοξοποιίας, εἰκὸς ἦν καὶ
 τούσδε καταπλαγῆναι Ἕλληνας ὄντας, καὶ τὰ πάτρια
 ἀκριβῶς ἐξεπισταμένους, μηδὲν τε τῶν γνωσθῆναι
 ἀξίων ἐν δευτέρῳ τιθεμένους. 16. ταῦτα μὲν οὖν
 25 καὶ ὅσα τοιαῦτα συνάγειν εἰς ἀνασκευὴν τῆς περὶ [84]
 τῶν χρηστηρίων ὑποθέσεως πλείστη τις ἦν περιου-
 σία· ἀλλ' οὐ ταύτη μοι δοκεῖ τὸν παρόντα μεθοδεῦ-
 σαι λόγον, ἀλλ' ἥπερ ὠρμήθημεν ἀρξάμενοι, ἀληθῆ
 λέγειν δόντες τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν προῖσταμένους, ὡς
 30 ἂν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ὁμολογουμένων, μαντεῖά τε
 εἶναι ἀληθῆ καὶ πυθόχρηστα θεοπρόπια τὰ δηλού-

μενα φασκόντων, τὴν ἀκριβῆ τῶν δηλουμένων ἐκφανσιν καταμάθωμεν.

- (140) IV. Οἶμαι δὲ παντί τῳ εἶναι σαφὲς ὡς ὁ τῶν προκειμένων ἔλεγχος οὐ μικρὸν, ἀλλὰ καὶ μέγιστον ὁμοῦ καὶ ἀναγκαιότατον περιέξει μέρος τῆς εὐαγγελ- 5
 λικῆς ὑποθέσεως. εἰ γὰρ οἱ πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίας πανταχῆ πάντες, Ἕλληνες καὶ βάρβαροι, δειχθεῖεν μὴ τὸν ἀληθῆ θεὸν ἐπεγνωκότες, ἀλλ' ἦτοι τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα δοξάζοντες, ἢ ὑπὸ τινῶν μοχθηρῶν καὶ θεομάχων πνευ- 10
 μάτων δαιμόνων τε πονηρῶν καὶ ἀκαθάρτων τυφλῶν δίκην ὧδε κάκεισε περιηγημένοι, καὶ βυθῶ κακίας πρὸς αὐτῶν καθειλκυσμένοι (καὶ τί γὰρ ἄλλ' ἢ δαιμονῶντες;) πῶς οὐ μειζόνως ἂν ὀφθεῖν τὸ μέγα τῆς εὐαγγελικῆς οἰκονομίας μυστήριον, πάντας πανταχό- 15
 θεν ἐκ τῆς πατροπαραδότου πλάνης τῆς τῶν δαιμόνων καταδυναστείας διὰ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν φωνῆς ἀνακεκλημένους, καὶ τοὺς μέχρις ἐσχατιῶν γῆς οἰκοῦντας ἀνθρώπους τῆς ἐξ αἰῶνος κατασχούσης τὸν πάντα βίον ἀπάτης λελυτρωμένους, ὥστε ἐξ ἐκείνου 20
 καὶ εἰς δεῦρο λελύσθαι μὲν καὶ καθηρῆσθαι αὐτοῖς ναοῖς καὶ ξοάνοις τὰ πεπαλαιωμένα τῆς τῶν ἔθνῶν ἀπάντων πλάνης ἰδρύματα, ἱερὰ δὲ ὄντως σεμνὰ καὶ εὐσεβείας διδασκαλεῖα τῷ παμβασιλεῖ καὶ δημιουργῷ 25
 α τῶν ὄλων ἐν μέσαις πόλεσιν τε καὶ κώμαις δυνάμει καὶ ἀρετῇ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀνὰ τὸν σύμπαντα κόσμον ἀνεγηγέρθαι, θυσίας τε τὰς θεοπρεπεῖς εὐχαῖς ὁσίων διαθέσει κεκαθαρμένη κακίας ἀπάσης, ἐν τε ἀπαθείᾳ ψυχῆς καὶ πάσης ἀρετῆς ἀναλήψει, κατὰ τὰ θεία καὶ σωτηριώδη παιδεύματα, ἐξ ἀπάντων ὅση- 30
 μέραι διηνεκῶς τῶν ἔθνῶν ἐπιτελεῖσθαι, τὰς δὴ καὶ μόνας ἀρεστὰς οὔσας καὶ προσηγεῖς θυσίας τῷ ἐπι

πάντων θεῶ. 2. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, πῶς οὐκ ἂν εἴημεν ἐν ταυτῶ δεδειχότες καὶ ὅτι μετὰ σώφρονος λογισμοῦ, οὐχὶ δὲ ἀλογίᾳ ἑαυτοὺς ἐπιδόντες, ἀποστάται τῆς πατροπαραδότου γεγόναμεν δεισιδαι-
 5 μονίας, κρίσει δικαίᾳ καὶ ἀληθεὶ τὸ κρείττον ἀγαπή- (141)
 σαντες, καὶ τῆς ἐνθέου καὶ ἀληθοῦς εὐσεβείας ἐρασταὶ γεγεννημένοι. ἀλλὰ τούτων μὲν ἄλις, ἀπτεόν δὲ λοιπὸν τῶν προκειμένων.

V. Οἱ μὲν δὴ τὴν Ἑλληνικὴν θεολογίαν ἐξηκρι-
 10 βωκότες, καθ' ἕτερον παρὰ τοὺς προειρημένους ἡμῖν τρόπους, εἰς γένη τέτταρα πάντα τὸν λόγον διαιροῦν-
 15 τες, πρῶτιστα πάντων τὸν πρῶτον ἀφορίσαντες θεὸν, εἰδέναι φασὶ τοῦτον εἶναι τὸν ἐπὶ πᾶσι πρῶτόν τε ὄντα καὶ πάντων θεῶν πατέρα τε καὶ βασιλέα, μεθ'
 20 ὃν γένος τὸ θεῶν ὑπάρχειν δεύτερον, ἐπόμενον δὲ τὸ δαιμόνων, τὸ δὲ ἡρώων τέταρτον· ἅ πάντα τῆς τοῦ κρείττονος ιδέας μετασχόντα πῆ μὲν ἄγειν, πῆ δὲ ἄγεσθαι, καὶ φῶς ἅπαν προσαγορεύεσθαι τὸ τοιούδε φωτὸς μετοχῆ· ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ χείρονος οὐσίας τὸ
 25 κακὸν ἡγεῖσθαι φασὶ· τοῦτο δὲ εἶναι μοχθηρῶν δαι- [85]
 μόνων γένος, φίλῳ μὲν οὐδαμῶς χρώμενον τὰγαθῶ, δύναμιν γε μὴν ἐν τῇ τῶν ἐναντίων φύσει κεκτημέ-
 30 νον πρῶτην, καθάπερ ἐν τοῖς κρείττοσιν ὁ θεός· πᾶν δὲ τὸ τοιούδε σκότος προσαγορεύεσθαι. 2. ταῦτα
 35 τοῦτον διαστειλάμενοι τὸν τρόπον θεοῖς μὲν οὐρανὸν καὶ τὸν ἄκρι σελήνης αἰθέρα φασὶν ὑποτετάχθαι· δαίμοσι δὲ τὰ περὶ σελήνην καὶ ἀέρα, ψυχᾶς δὲ τὰ περὶ γῆν καὶ ὑπόγεια. τοιούτῳ δ' ἀφορισμῶ κεκρη-
 μένοι πρῶτον ἀπάντων φασὶ τοὺς οὐρανίους δεῖν καὶ
 40 αἰθερίους θεοὺς θεραπεύειν· δεύτερον τοὺς ἀγαθοὺς δαίμονας· τρίτον τὰς τῶν ἡρώων ψυχὰς, τέταρτον τοὺς φαύλους καὶ πονηροὺς ἀπομειλίσσεσθαι δαίμο-

νας. 3. ταῦτα δὲ λόγῳ διαιροῦντες ἔργῳ συγχέουσι
 τὰ πάντα, μόνας ἀντὶ τῶν εἰρημένων πάντων τὰς
 πονηρὰς δυνάμεις θεραπεύοντες, καὶ ὅλοι ταύταις
 καταδουλούμενοι, ὡς ὁ λόγος προϊὼν ἀπελέγξει. πά-
 ρεστι γοῦν σοὶ τὰς διὰ τῶν ξοάνων ἐνεργούσας δυ- 5
 νάμεις ὁποίας χρῆν ἀποφαίνεσθαι σκοπεῖν, πότερα
 θεοὺς ἢ δαίμονας, καὶ εἴτε φάλους εἴτε ἀγαθοὺς,
 ἐκ τῶν παρατεθησομένων. 4. τὰ μὲν γὰρ παρ' ἡμῖν
 θεῖα λόγια οὐδ' ὅλως ἀγαθὸν οὐδέν' ὀνομάζει δαί-
 (142) μονα, πάντας δὲ πονηροὺς εἶναι τοὺς τῆς λήξεως 10
 ταύτης καὶ δὴ καὶ τῆς προσηγορίας μετεληφότας, ὡς
 οὐδ' ἕτερον θεὸν ἀληθῶς καὶ κυρίως πλήν ἓνα τὸν
 πάντων αἴτιον· τὰς δὲ ἀστείας καὶ ἀγαθὰς δυνάμεις,
 αἵτε τὴν φύσιν γεννητὰς οὔσας καὶ πολλῶ τὸν ἀγέν-
 νητον καὶ σφῶν αὐτῶν ποιητὴν θεὸν ἀφυστερούσας, 15
 οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν δαιμόνων μοχθηροῦ γένους
 ἀφωρισμένας, οὔτε θεοὺς οὔτε δαίμονας ἀποκαλεῖν
 ἀξιοί, μέσας δὲ οὔσας θεοῦ καὶ δαιμόνων εὐθυβόλῳ
 b καὶ μέσῃ προσηγορίᾳ ἀγγέλους θεοῦ καὶ πνεύματα
 λειτουργικά, δυνάμεις τε θείας καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ 20
 τισιν ἄλλαις ἐπωνυμίαις φερωνύμως τοῖς ἐπιτηδευ-
 μασιν αὐτῶν ὀνομάζειν εἴωθε, τοὺς δὲ δαίμονας, εἰ
 δὴ καὶ τούτων ἡμᾶς προσήκει τὴν ἐτυμολογίαν ἐξει-
 πεῖν, οὐχ ἥπερ Ἑλλησι δοκεῖ παρὰ τὸ δαίμονας εἶναι
 καὶ ἐπιστήμονας, ἀλλ' ἢ παρὰ τὸ δειμαίνειν, ὅπερ 25
 ἐστὶ φοβεῖσθαι καὶ ἐκφοβεῖν, δαίμονάς τινας προσ-
 φυῶς ὀνομάζεσθαι. 5. τὰς γέ τοι θείας καὶ ἀγαθὰς
 c δυνάμεις, ὡσπερ οὖν τοῦ τρόπου, οὕτως δὲ καὶ
 τῆς προσηγορίας τῆς δαιμονικῆς ἀλλοτριὰς τυγχά-
 νειν· ἐπεὶ καὶ πάντων ἂν εἴη παραλογώτατον τὰς 30
 μήτε τὴν προαίρεσιν μήτε τὴν ἐκ τοῦ τρόπου φύσιν
 ὁμοίας μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπωνυμίας ἀξιοῦν.

VI. Φέρε οὖν ἐπισκεψώμεθα τίς ὁ κατ' αὐτοὺς α
 τῶν χρηστηρίων τρόπος, ὡς ἂν μάθωμεν ποίας χρῆ
 δυνάμεως αὐτοὺς ἀποφύνασθαι, καὶ εἴτε ὀρθῶς αὐ-
 τῶν ἀνεχωρήσαμεν εἴτε καὶ μῆ. εἰ δὲ μέλλοιμι παρ'
 5 ἑμαυτοῦ τοὺς ἐλέγχους τῶν δηλουμένων προφέρειν,
 εὖ οἶδ' ὅτι μὴδ' ἀνεπίληπτον παρέξω τοῖς φιλεγκλή-
 μοσι τὸν λόγον. διόπερ αὐτὸς οὐδὲν οἰκοθεν εἰπῶν
 αὐθις ταῖς τῶν ἐξωθεν ἀποχρήσομαι μαρτυρίαις.
 2. μυρίων δὲ ὄντων παρ' Ἑλλησι λογογράφων τε καὶ
 10 φιλοσόφων, πρὸ πάντων ἐπιτήδειον εἰς τὰ προκει-
 μενα ἐγκρίνω τὸν δαιμόνων φίλον αὐτὸν ἐκείνον, ὃς (143)
 δὴ καθ' ἡμᾶς γεγονῶς ταῖς καθ' ἡμῶν ἔλλαμπρύνε-
 ται ψευδηγορίαις. μάλιστα γὰρ φιλοσόφων οὗτος
 τῶν καθ' ἡμᾶς δοκεῖ καὶ δαίμοσι καὶ οἷς φησι θεοῖς
 15 ὠμιληκῆναι, ὑπὲρ τε τούτων πρεσβεῦσαι, καὶ πολλῶ
 μᾶλλον τὰ περὶ αὐτῶν ἀκριβέστερον διηρουνηκῆναι.
 3. οὗτος τοιγαροῦν ἐν οἷς ἐπέγραψε "Περὶ τῆς ἐκ [86]
 λογίων φιλοσοφίας" συναγωγὴν ἐποιήσατο χρησμῶν
 τοῦ τε Ἀπόλλωνος καὶ τῶν λοιπῶν θεῶν τε καὶ
 20 ἀγαθῶν δαιμόνων, οὓς μάλιστα ἐκλεξάμενος αὐτῶ
 ἠγήσατο ἱκανοὺς εἶναι εἰς τε ἀπόδειξιν τῆς τῶν θεο- b
 λογουμένων ἀρετῆς εἰς τε προτροπὴν ἧς αὐτῶ φίλον
 ὀνομάζειν θεοσοφίας. 4. ἐκ δὴ τούτων τοιγαροῦν
 τῶν ἐγκριθέντων καὶ μνήμης ἀξιωθέντων λογίων
 25 διακρίναι καλὸν τοὺς χρησμολόγους, καὶ σκέψασθαι
 ποίας ποτὲ ὄντες τυγχάνουσι δυνάμεως. πρῶτον δὲ
 θεασώμεθα ὅπως τῆς γραφῆς ὁ δηλωθεὶς ἀνὴρ ἀρ-
 χόμενος ἡμῖν ἀληθεύειν ἐπόμνυται λέγων οὕτως

VII. "Βέβαιος δὲ καὶ μόνιμος ὁ ἐντεῦθεν ὡς ἂν ἐκ
 30 μόνου βεβαίου τὰς ἐλπίδας τοῦ σωθῆναι ἀρτυόμενος,
 οἷς δὴ καὶ μεταδώσεις μὴδὲν ὑφαιρούμενος. ἐπεὶ κἀγα-
 τοὺς θεοὺς μαρτύρομαι ὡς οὐδὲν οὔτε προστέθεικα α

οὔτε ἀφείλον τῶν χρησθέντων νοημάτων, εἰ μὴ που
 λέξιν ἡμαρτημένην διώρθωσα, ἢ πρὸς τὸ σαφέστερον
 μεταβέβληκα, ἢ τὸ μέτρον ἐλλείπον ἀνεπλήρωσα, ἢ τι
 τῶν μὴ πρὸς τὴν πρόθεσιν συντεινόντων διέγραψα,
 τὸν δὲ νοῦν ἀκραιφνή τῶν ῥηθέντων διετήρησα, 5
 εὐλαβούμενος τὴν ἐκ τούτων ἀσέβειαν μᾶλλον ἢ τὴν
 ἐκ τῆς ἱεροσυλλας τιμωρὸν ἐπομένην δίκην. 2. Ἐξαι δὲ
 ἢ παροῦσα συναγωγή πολλῶν μὲν τῶν κατὰ φιλοσο-
 φίαν δογμάτων ἀναγραφῆν, ὡς οἱ θεοὶ τάληθες ἔχειν
 ἐθέσπισαν· ἐπ' ὀλίγον δὲ καὶ τῆς χρηστικῆς ἀψόμεθα 10
 πραγματείας, ἣτις πρὸς τε τὴν θεωρίαν ὀνήσει καὶ
 (144) πρὸς τὴν ὄλην κάθαρσιν τοῦ βίου. ἦν δ' ἔχει ἀφέ-
 λειαν ἢ συναγωγή μάλιστα εἰσονται ὅσοι περὶ τὴν ἀλή-
 θειαν ὠδίναντες ἠὔξαντό ποτε τῆς ἐκ θεῶν ἐπιφα-
 νείας τυχόντες ἀνάπαυσιν λαβεῖν τῆς ἀπορίας διὰ 15
 τὴν τῶν λεγόντων ἀξιόπιστον διδασκαλίαν.”

Τοιοῦτοις χρησάμενος προοιμίους μαρτύρεται καὶ
 προκαταγγέλλει μὴ εἰς πολλοὺς ἐκφῆναι τὰ λεχθησό-
 μενα, λέγων οὕτως

VIII. “Σὺ δ' εἶπερ τι καὶ ταῦτα πειρῶ μὴ δημο- 20
 σιεύειν, μηδ' ἄχρι καὶ τῶν βεβήλων ῥίπτειν αὐτὰ
 δόξης ἕνεκα ἢ κέρδους ἢ τινος ἄλλης οὐκ εὐαγοῦς
 κολακείας. κίνδυνος γὰρ οὐ σοὶ μόνον τὰς ἐντολάς
 παραβαίνοντι ταύτας, ἀλλὰ καὶ μοι ῥαδίως πιστεύ-
 c σαιτι τῷ στέγειν παρ' ἑαυτῷ μὴ δυναμένῳ τὰς εὐ- 25
 ποιίας. δοτέον δὴ τοῖς τὸν βίον ἐνστησαμένοις πρὸς
 τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν.”

2. Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει

“Ταῦτά μοι ὡς ἀρρητῶν ἀρρητότερα κρύπτειν
 οὐδὲ γὰρ οἱ θεοὶ φανερώς περὶ αὐτῶν ἐθέσπισαν, 30
 ἀλλὰ δι' αἰνιγμάτων.”

3. Ἐπειδὴ τοίνυν τοιαῦτα ὁ λόγος ἀνετείνατο,

φέρει λοιπὸν διὰ τῶν ἐνθέων καὶ πνυθοχρήστων λο-
 γίων σκεψώμεθα ποδαπὰς εἶναι τὰς θεολογουμένας
 ἀφανεῖς δυνάμεις προσήκει λογίζεσθαι· γένοιτο γὰρ
 ἂν καὶ ἄνδρὸς ἔλεγχος ἐκ τῶν οἰκείων λόγων τε καὶ
 5 ἐπιτηδευμάτων. 4. ὁ δὴ οὖν προδηλωθεὶς ἀνὴρ ἐκ
 αὐτοῖς οἷς ἐπέγραψε "Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας"
 χρησμοὺς τίθησι τοῦ Ἀπόλλωνος, τὰς διὰ ζώων θυ- d
 σίας ἐργάζεσθαι παρακλενομένου, καὶ μὴ μόνοις δαί-
 μοσι, μηδὲ μόναις ταῖς περιγείοις δυνάμεσιν, ἀλλὰ
 10 καὶ ταῖς αἰθερίοις καὶ οὐρανίοις ζωοθυτεῖν. 5. ἐν [87]
 ἑτέροις δὲ ὁ αὐτὸς δαίμονας, ἀλλ' οὐ θεοὺς εἶναι
 ὁμολογῶν ἅπαντας, οἷς Ἕλληνες τὰς δι' αἱμάτων καὶ
 ζώων ἀλόγων σφαγῆς ἐπετέλουν θυσίας, μὴ χρῆναι
 μηδ' ὄσιον εἶναι θεοῖς ζωοθυτεῖν φησίν. 6. ἄκουε
 15 τοιγαροῦν τῶν πρώτων αὐτοῦ φωνῶν, δι' ὧν τὰ περὶ
 τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας συνάγων, πῶς ὁ Ἀπόλλων
 χρῆναι θεραπεύειν τοὺς θεοὺς διδάσκει. ὁ καὶ πα-
 ρατίθεται γράφων ὧδε

IX. "Ἀκολούθως μετὰ τὰ ρηθέντα περὶ εὐσεβείας (145)
 20 ἃ περὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν ἐχρησαν ἀναγράφοιμεν
 ἂν, ὧν ἐκ μέρους κὰν τοῖς περὶ εὐσεβείας φθάσαντες
 παρατεθείκαμεν. ἔστι δὲ ὁ χρησμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος
 ἅμα καὶ διαίρεσιν τῆς τῶν θεῶν περιέχων τάξεως, b

2. ἐργάζου, φίλε, τήνδε θεόσδοτον ἐς τρίβον ἔλθων,
 25 μηδ' ἐπιλήθεο τῶν μακάρων, θυσίας ἐναρξίζων
 πῆ μὲν ἐπιχθονίοις, πῆ δ' οὐρανίοις, ποτὲ δ' αἰθήρης
 αὐτοῖσιν βασιλεῦσι καὶ ἡέρος ὑγροπόροιο,
 ἠδὲ θαλασσαίοις καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασιν·
 πάντα γὰρ ἐνδέδεται φύσεως μεστῶμασι τῶνδε. c
 30 ζώων δ' ὡς θέμις ἐστὶ τελευτῆσαι καθαραισμοὺς
 αἰέσω, (δέλτοις δὲ χαράσσετε χρησμὸν ἐμεῖο),
 τοὺς μὲν ἐπιχθονίοις, τοὺς δ' οὐρανίοισι θεοῖσι·
 φαιδρὰ μὲν οὐρανίοις, χθονίοις δ' ἐναλλογία χροῖη.

- d τῶν χθονίων διάειρε τριχῆ θυσίας ἐναορίζων,
νερτερίων κατάθαπτε, καὶ εἰς βόθρον αἷμα ἕαλλε,
χεῦ δὲ μέλι νύμφας τε Διωνύσοιό τε δῶρα.
ὅσσοι δ' ἀμφὶ γέην πωτώμενοι αἰὲν ἕασι,
τοῖσδε φόνου πλήσας πάντη πυριπληθέα βωμὸν 5
ἐν πυρὶ βάλλε δέμας θύσας ζώοιο ποτανού,
καὶ μέλι φυράσας Δηϊῶ ἀλφίτῳ ἔνθεν,
ἀτμούς τε λιβάνοιο καὶ οὐλοχύτας ἐπίβαλλε.
(146) εὔτε δὲ παρ' ψαμάθοισιν ἱῆς, γλαυκὴν ἄλα χεῦας
καὶ κεφαλῆς θυσίαζε, καὶ εἰς βαθὺ κῦμα θαλάσσης 10
ζῶων ὅλον προῖαλλε. τελευτήσας τάδε πάντα
ἐς πλατὺν ἡερῶν χορὸν ἔρχεο οὐραγιῶνων.
ἀστραίοις δῆπειτα καὶ αἰθερίοις ἐπὶ πᾶσιν
αἷμα μὲν ἐκ λαιμῶν κρουνώμασιν ἀμφὶ θυηλῶς
b λιμνάζειν, τὰ δὲ γυῖα θεοῖς ἐν δαιτὶ πονεῖσθαι. 15
ἄκρα μὲν Ἡφαίστῳ δόμεναι, τὰ δὲ λοιπὰ πάσασθαι,
ἀτμοῖσιν λαροῖσιν ἐνιπλήσαντες ἅπαντα
ἠέρα ρευσταλέον· ἐπὶ δ' εὐχὰς πέμπε θεοῖσιν."

3. Καὶ μετ' ὀλίγα ἐπεξηγεῖται τὸν χρησμὸν ἐρ-
μηνεύων ὧδε 20

"Αἱ δὲ θυσίαι ἔχουσι τὸν τρόπον τοῦτον κατὰ
τὴν προρρηθεῖσαν διαίρεσιν τῶν θεῶν ἐκδεδομένοι.
c ὄντων γὰρ ὑποχθονίων καὶ ἐπιχθονίων θεῶν, καὶ
τῶν μὲν ὑποχθονίων καὶ νερτερίων καλουμένων, τῶν
δ' ἐπιχθονίων καὶ χθονίων κληθέντων θεῶν, κοινῶς 25
μὲν τούτοις ἱερεῖα τετράποδα μέλανα θύειν παρακε-
λεύεται, περὶ δὲ τὸν τρόπον τῆς θυσίας ἐξαλλάττει·
τοῖς μὲν γὰρ ἐπιχθονίοις σφάζειν ἐπὶ βωμῶν, τοῖς
δ' ὑποχθονίοις ἐπὶ βόθρων παρακελεύεται, καὶ μὲν-
d τοι καὶ θάπτειν τούτοις θύσαντας τὰ σώματα. 4. ὅτι 30
γὰρ κοινὰ τούτων καὶ τὰ τετράποδα αὐτὸς ἐρωτηθεὶς
ἐπήγαγε

ξυνὰ πέλει χθονίων καὶ ὑποχθονίων τάδε μούνων,
τετράποδα χθονίοις ἀρνῶν νεοπηγέα γυῖα.

τοῖς δὲ ἀερίοις πτηνὰ θύειν παρακελεύεται ὀλοκαν-
 τούντας καὶ τὸ αἷμα ἐπὶ τῶν βωμῶν περιάγοντας·
 τοῖς δὲ θαλασσίοις πτηνὰ μὲν, ζῶντα δὲ ἀφιέναι εἰς
 τὰ κύματα, μέλανα τὴν χροάν ὄντα. φησὶ γὰρ

5 τοῖς δὲ θεοῖς τὰ πετεινὰ, θαλασσαίοις δὲ κελαινὰ,

5. πᾶσι μὲν λέγων τοῖς θεοῖς πλὴν τῶν χθονίων τὰ
 πετεινὰ, μόνοις δὲ τοῖς θαλασσίοις τὰ κελαινὰ, οὐκ- (147)
 οὖν τοῖς ἄλλοις λευκά. τοῖς δ' οὐρανίοις καὶ αἰθε-
 ρίοις τὰ ἄκρα τῶν ἱερείων λευκῶν ὄντων ἀφιερῶν,
 10 τὰ δὲ λοιπὰ μέρη ἐσθίειν· ἐκ μόνων γὰρ τούτων βρω- [88]
 τέον σοι, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων μή. οὓς δὲ εἶρηκεν ἐν
 τῇ διαιρέσει οὐρανίους, τούτους ἐνταῦθα ἀστράλους.

6. ἄρ' οὖν δεήσει ἐξηγήσασθαι τῶν θυσιῶν τὰ σύμ-
 βολα τῷ εὐσυνέτῳ δῆλα; τετράποδα μὲν γὰρ τοῖς
 15 χθονίοις καὶ χερσαῖα· τῷ γὰρ ὁμοίῳ χαίρει τὸ ὅμοιον.
 χθόνιον δὲ τὸ πρόβατον καὶ διὰ τοῦτο Δῆμητρι φί-
 λον, καὶ ἐν οὐρανῷ τὴν ἔκφανσιν ἐκ τῆς γῆς τῶν
 καρπῶν μεθ' ἡλίου λοχεύει. μέλανα δέ· τοιαύτη γὰρ b
 ἡ γῆ φύσει σκοτεινὴ. τρία δέ· τοῦ γὰρ σωματικοῦ
 20 καὶ γεώδους τὰ τρία σύμβολον. 7. τοῖς μὲν οὖν ἐπι-
 χθονίοις ἄνω ἐπὶ βωμῶν δεῖ θῦσαι· ἐπὶ γὰρ τῆς γῆς
 ἀναστρέφονται οὗτοι· τοῖς δ' ὑποχθονίοις ἐν βόθρῳ
 καὶ ἐν ταφῇ, ἐνθα διατρέβουσι. τὰ πτηνὰ δὲ τοῖς
 ἄλλοις, ὅτι πάντα θεί. καὶ γὰρ τὸ ὕδωρ ἀεικίνητον
 25 τῆς θαλάσσης, μέλαν δέ· διὸ καὶ τὰ τοιαῦτα ἱερεῖα
 πρόσφορα. τοῖς δὲ ἀερίοις λευκά· πεφώτισται γὰρ
 καὶ ὁ ἀήρ φύσεως ὧν διαφανοῦς. οὐρανίοις δὲ καὶ
 αἰθερίοις τὰ ἐπὶ τῶν ζώων κουφότερα, ἅπερ ἐστὶν c
 ἄκρα, οἷς κοινωνεῖν τῆς θυσίας δεῖ. δοτῆρες γὰρ
 30 οὗτοι ἀγαθῶν, οἱ δὲ ἄλλοι τῶν κακῶν κωλυτῆρες."

Τοιαῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας
 τοῦ θανυμαστοῦ θεοσόφου.

X. Φέρει δὲ τοῦ αὐτοῦ τὰς ἐναντίας τούτοις φωνὰς συγκρίνωμεν, ἃς τέθειται ἐν οἷς ἐπέγραψε " Περὶ τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς." ἔνθα δὴ ὀρθῶ λογισμῶ κινούμενος πρῶτον ἀπάντων ὁμολογεῖ μὴ δεῖν τὸ καθόλου μηδὲν μήτε θυμῶν μήτε θύειν τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῶ, ἀλλὰ μηδὲ ταῖς μετ' αὐτὸν θείαις καὶ οὐρανίαις δυνάμεσιν. 2. εἶτα δὲ ἐπεξιών τὰς τῶν πολλῶν ὑπολήψεις ἀνασκέυάξει, μὴ χρῆναι φάσκων θεοὺς ὑπολαμβάνειν τοὺς ταῖς διὰ ζώων θυσίαις χαίροντας. εἶναι γὰρ φησι πάντων ἀδικώτατον τὸ ζωοθυτεῖν, ⁽¹⁴⁸⁾ καὶ ἀνόσιον καὶ μυσαρὸν καὶ βλαβερὸν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ θεοῖς προσφιλέσ. ταῦτα δὲ λέγων δῆλος ἂν εἴη τὸν ἑαυτοῦ θεὸν ἀπελέγχων· προστάττειν γὰρ ἀρτίως ἔφησε τὸν χρησμὸν μὴ μόνον τοῖς ὑποχθονίοις καὶ ἐπιχθονίοις θεοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀερίοις οὐρανίοις τε ¹⁵ καὶ αἰθερίοις ζωοθυτεῖν. 3. καὶ ὁ μὲν Ἀπόλλων τοιαῦτα· ὁ δὲ τὸν Θεόφραστον μαρτυρούμενος θεοῖς μὲν οὐ φησιν ἀρμόζειν τὴν διὰ ζώων θυσίαν, δαίμοσι δὲ ^b μόνοις· ὥστε κατὰ τὸν αὐτοῦ καὶ Θεοφράστου λόγον δαίμονα εἶναι, ἀλλ' οὐ θεὸν τὸν Ἀπόλλωνα, οὐ μὴν ²⁰ ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι νενομισμένους θεοὺς, οἷς τὰς διὰ ζώων θυσίας πανδημὶ πάντες ἄρχοντές τε καὶ ἀρχόμενοι κατὰ τε πόλεις καὶ χώρας ἐκτελοῦσι· τούτους γὰρ οὐκ ἄλλο τι τυγχάνειν ἡγεῖσθαι χρὴ κατὰ τοὺς εἰρημένους ἢ δαίμονας. 4. εἰ ²⁵ δὲ ἀγαθοὺς εἶναι φασιν αὐτούς, καὶ πῶς, εἴπερ ἀνόσιος ἦν καὶ μυσαρὰ καὶ ἐπιβλαβῆς ἢ δι' αἱμάτων ^c θυσία, ἀγαθοὶ ἂν εἴεν οἱ τοῖς τοιοῦσδε χαίροντες; εἰ δὲ καὶ μὴ μόναις ταῖς τοιαύταις δὴ θυσίαις, καθ' ὑπερβολὴν δὲ ἀμότητος καὶ ἀπανθρωπίας φανεῖεν ³⁰ ἀνδροκτασίαις καὶ ἀνθρωποθυσίαις ἡδόμενοι, πῶς οὐκ ἄντικρυσ εἴεν ἂν μαιφόνοι, καὶ πάσης ἀμότητος

καὶ ἀπανθρωπίας οἰκεῖοι, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ πονηροὶ
 δαίμονες; 5. τούτων δὲ ἡμῖν τὴν ἀπόδειξιν εἰληφό-
 των οἶμαι τῆς ἡμετέρας ἐκ τῶν δηλουμένων ἀναχω-
 ρήσεως τὸ εὐλογον ἀποδεδοῦσθαι. μὴ γὰρ εἶναι ὅσιον
 5 μηδ' εὐσεβῆς, μὴ ὅτι τὴν τοῦ θεοῦ σεβασμίαν προσ- a
 ηγορίαν καὶ τὴν ἀνωτάτω τιμὴν ἐπὶ τὰ πονηρὰ πνεύ-
 ματα καταβάλλειν, ἀλλὰ μηδὲ τοῦ παρ' ἀνθρώποις
 τὴν βασιλείον ἐπιειμένου ἀξίαν λησταῖς καὶ τοιχωρύ-
 χοις περιτιθέναι. 6. ὅθεν ἡμεῖς μόνον τὸν ἐπὶ πάν-
 10 των σέβειν δεδιδαγμένοι θεὸν, τιμᾶν τε κατὰ τὸ
 προσῆκόν καὶ τὰς ἀμφ' αὐτὸν θεοφιλεῖς τε καὶ μα- [89]
 καρίας δυνάμεις, οὐδὲν μὲν γεῶδες καὶ νεκρὸν, οὐδὲ
 λύθρους καὶ αἵματα, οὐδέ τι τῆς φθοαρῆς καὶ ὑλι-
 κῆς οὐσίας ἐπαγόμεθα· νῶ δὲ πάσης κεκαθαρωμένῳ
 15 κακίας καὶ σώματι τὸν ἐξ ἀγνείας καὶ σωφροσύνης
 κόσμον πάσης λαμπρότερον ὄντα στολῆς περιβεβλη-
 μένω, δόγμασί τε ὀρθοῖς καὶ θεοπρεπέσι, καὶ ἐπὶ
 πᾶσι τούτοις διαθέσει γνησίᾳ τὴν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος
 ἡμῶν παραδοθεῖσαν εὐσεβειαν μέχρι καὶ θανάτου (149)
 20 φυλάττειν εὐχόμεθα. 7. ἀλλὰ γὰρ τούτων ἡμῖν προ-
 διηρθρωμένων ὧρα καὶ ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις τῶν εἰρη-
 μένων χωρεῖν. πρῶτα δὲ πάντων διελθεῖν εὐλογον
 δι' ὧν ὁ προειρημένος συγγραφεὺς ἐν οἷς ἐπέγραψε
 "Περὶ τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς" μὴ χρῆναί φησι
 25 μῆτε τῶ ἐπὶ πάντων θεῶ μῆτε ταῖς μετ' αὐτὸν θέλαις
 δυνάμεσι γεῶδες μηδὲν μῆτε θυμιᾶν μῆτε θύειν· ἀλλό-
 τρια γὰρ τὰ τοιαῦτα ἢ κατὰ τὴν πρόπουσαν εὐσεβειαν. b

XI. "Θεῶ μὲν τῶ ἐπὶ πᾶσιν, ὧς τις ἀνὴρ σοφὸς
 ἔφη, μηδὲν τῶν αἰσθητῶν μῆτε θυμιῶντες μῆτ' ἐπο-
 30 νομάζοντες· οὐδὲν γὰρ ἐνυλον ὃ μὴ τῶ ἀῦλω εὐθύς
 ἔστιν ἀκάθαρτον. διὸ οὐδὲ λόγος τούτῳ ὃ κατὰ φω-

νήν οίκετος, οὐδ' ὁ ἔνδον, ὅταν πάθει ψυχῆς ἢ με-
 μολυσμένος· διὰ δὲ σιγῆς καθαράς καὶ τῶν περὶ αὐ-
 τοῦ καθαρῶν ἐννοιῶν θρησκευόμεν αὐτόν. δεῖ ἄρα
 συναφθέντας καὶ ὁμοιωθέντας αὐτῷ τὴν αὐτῶν ἀνα-
 γωγὴν θυσίαν ἱεράν προσάγειν τῷ θεῷ, τὴν αὐτὴν 5
 δὲ καὶ ὕμνον οὔσαν καὶ ἡμῶν σωτηρίαν. ἐν ἀπαθεία
 ἄρα τῆς ψυχῆς, τοῦ δὲ θεοῦ θεωρία ἢ θυσία αὕτη
 τελεῖται.”

d XII. “Τοῖς δὲ αὐτοῦ ἐκγόνοις, νοητοῖς δὲ θεοῖς, ἤδη
 καὶ τὴν ἐκ τοῦ λόγου ὕμνωδίαν προσθετέον. ἀπαρχὴ 10
 γὰρ ἐκάστῳ ὧν δέδωκεν ἢ θυσία, καὶ δι’ ὧν ἡμῶν
 τρέφει καὶ εἰς τὸ εἶναι συνέχει τὴν οὐσίαν. ὡς οὖν
 γεωργὸς δραγμαίων ἀπάρχεται καὶ τῶν ἀκροδρύων,
 (150) οὕτως ἡμεῖς ἀπαρξώμεθα αὐτοῖς ἐννοιῶν τῶν περὶ
 αὐτῶν καλῶν, εὐχαριστοῦντες ὧν ἡμῖν δεδώκασι τὴν 15
 θεωρίαν, καὶ ὅτι ἡμᾶς διὰ τῆς αὐτῶν θείας ἀληθινῶς
 τρέφουσι, συνόντες καὶ φαινόμενοι καὶ τῇ ἡμετέρα
 σωτηρίᾳ ἐπιλάμποντες.”

Ταῦτα μὲν οὖν οὗτος. ἀδελφὰ δὲ αὐτῷ καὶ συγ-
 γενηῆ περὶ τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου θεοῦ ἐν τῷ Περι 20
 θυσιῶν ὁ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀδόμενος αὐτὸς ἐκεῖνος
 b ὁ Τυανεύς Ἀπολλώνιος γράφειν τοιάδε λέγεται

XIII. “Οὕτως τοίνυν μάλιστα ἂν τις, οἶμαι, τὴν
 προσήκουσαν ἐπιμέλειαν ποιοῖτο τοῦ θεοῦ, τυγγά- 25
 νοι τε αὐτόθεν ἴλεώ τε καὶ εὐμενοῦς αὐτοῦ παρ’ ὄν-
 τινα οὖν μόνος ἀνθρώπων, εἰ θεῷ μὲν, ὃν δὴ πρώ-
 τον ἔφαμεν, ἐνὶ τε ὄντι κεχωρισμένῳ πάντων, μεθ’
 ὃν γνωρίζεσθαι τοὺς λοιποὺς ἀναγκαῖον, μὴ θύοι τι
 τὴν ἀρχὴν, μήτε ἀνάπτοι πῦρ, μήτε καθόλου τι τῶν
 αἰσθητῶν ἐπονομάξοι· (δεῖται γὰρ οὐδενὸς οὐδὲ παρὰ 30
 τῶν κρειττόνων ἤπερ ἡμεῖς, οὐδ’ ἔστιν ὃ τὴν ἀρχὴν
 ἀνίησι γῆ φυτὸν, ἢ τρέφει ζῶον, ἢ ἀήρ, ᾧ μὴ πρόσ-

ἔστί γέ τι μίασμα·) μόνω δὲ χρῶτο πρὸς αὐτὸν ἀεὶ τῷ κρείττονι λόγῳ, λέγω δὲ τῷ μὴ διὰ στόματος ἴοντι, καὶ παρὰ τοῦ καλλίστου τῶν ὄντων διὰ τοῦ καλλίστου τῶν ἐν ἡμῖν αἰτοίῃ τάγαθὰ· νοῦς δὲ ἔστιν οὐ- [90] 5 τος, ὄργάνου μὴ δεόμενος. οὐκοῦν κατὰ ταῦτα οὐ- δαμῶς τῷ μεγάλῳ καὶ ἐπὶ πάντων θεῷ θυτέον.”

Τούτων δὲ ὡς ἐχόντων θεὰ δὴ λοιπὸν ὅποια περὶ τοῦ ζωοθυτεῖν ὁ πρότερος ἱστορεῖ συγγραφεὺς, μάρτυρα τοῦ λόγου τὸν Θεόφραστον ἀνακαλούμενος· (151)

10 XIV. “Πόρρω δὲ τῶν περὶ τὰς θυσίας ἀπαρχῶν τοῖς ἀνθρώποις προΐουσῶν παρανομίας ἢ τῶν δεινο- τάτων θυμάτων παράληψις ἐπεισήχθη ὡμότητος πλή- ρης, ὡς δοκεῖν τὰς πρόσθεν λεχθεῖσας καθ’ ἡμῶν 15 ἀρὰς νῦν τέλος εἰληφέναι, σφαξάντων τῶν ἀνθρώ- πων καὶ τοὺς βωμοὺς αἱμαξάντων, ἀφ’ οὗ λιμῶν τε καὶ πολέμων πειραθέντες αἱμάτων ἤψαντο. τοιγαρ- οῦν τὸ δαιμόνιον, ὡς φησὶν ὁ Θεόφραστος, τούτων 20 ἑκατέρων νεμεσῆσαν, ἐπιθεῖναι τὴν πρέπουσαν ἔοικε τιμωρίαν· καθὸ οἱ μὲν ἄθεοι γεγόνασι τῶν ἀνθρώ- πων, οἱ δὲ κακόφρονες μᾶλλον ἢ κακόθεοι λεχθέντες b ἂν ἐν δίκῃ, διὰ τὸ φαύλους καὶ μηδὲν ἡμῶν βελτίους ἡγεῖσθαι τὴν φύσιν εἶναι τοὺς θεούς. οὕτως οἱ μὲν ἄθυτοι φαίνονται γενέσθαι τινὲς, οἱ δὲ κακόθυτοι καὶ παρανόμων ἀψάμενοι θυμάτων.”

25 2. Πάλιν δὲ ὁ αὐτὸς προστίθησι καὶ ταῦτα

“Ὡν δὴ τοῦτον ἐχόντων τὸν τρόπον, εἰκότως ὁ Θεόφραστος ἀπαγορεύει μὴ θύειν τὰ ἔμψυχα τοὺς τῷ ὄντι εὐσεβεῖν ἐθέλοντας, χρώμενος καὶ τοιαύταις ἄλ- λαις αἰτίαις.”

30 3. Καὶ ἐπιλέγει

“Καὶ μὴν θύειν δεῖ ἐκεῖνα ἃ θύοντες οὐδένα πημανοῦμεν· οὐδὲν γὰρ ὡς τὸ θῦμα ἀβλαβὲς εἶναι

χρὴ πᾶσι. εἰ δὲ λέγοι τις ὅτι οὐχ ἦτιον τῶν καρ-
 πῶν καὶ τὰ ζῶα ἡμῖν εἰς χρῆσιν ὁ θεὸς δέδωκεν,
 ἀλλ' οὖν γε ἐπιθυουμένων τῶν ζώων φέρει τινὰ βλά-
 βην αὐτοῖς, ἅτε τῆς ψυχῆς νοσφιζομένων. οὐ θυ-
 τέον οὖν ταῦτα· ἢ γὰρ θυσία ὅσια τις ἐστὶ κατὰ τοῦ- 5
 νομα· ὅσιος δὲ οὐδεὶς ὅς ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν ἀποδίδωσι
 χάριτας, κἂν καρπούς λάβῃ, κἂν φυτὰ μὴ ἐθέλον-
 τος. πῶς γὰρ ὅσιον ἀδικουμένων τῶν ἀφαιρεθέντων;
 εἰ δὲ οὐδὲ καρπῶν ὁ ἀψάμενος ἀλλοτριῶν ὀσίως
 θύει, τὰ γε τούτων τιμιώτερα παντελῶς οὐχ ὅσιον 10
 ἀφαιρουμένους τινῶν θύειν· τὸ γὰρ δεινὸν οὕτω γί-
 νεται μείζον. ἢ ψυχὴ δὲ πολλῶ τιμιώτερον τῶν ἐκ
 γῆς φρουμένων, ἣν ἀφαιρεῖσθαι θύοντα ζῶα οὐ προσ-
 ἤκεν.”

4. Καὶ ἐπιλέγει

15

“Ἀφεκτέον ἄρα τῶν ζώων ἐν ταῖς θυσίαις.”

Καὶ πάλιν φησὶ

“Τὸ τοίνυν μήθ' ὅσιον μήτ' εὐδάπανον οὐ
 θυτέον.”

Καὶ ἐξῆς

20

5. “Ὡστε καὶ τῶν ζώων εἰ ἀπαρκτέον, αὐτὰ
 θεοῖς τούτων τινὸς ἔνεκα θυτέων· καὶ γὰρ ἂ θύομεν,
 (152) τούτων τινὸς ἔνεκα θύομεν. ἄρ' οὖν τιμῆς ἠγγήσαιτ'
 ἂν τις τυγχάνειν ἡμῶν, ἢ θεὸς, ὅταν ἀδικοῦντες εὐ-
 θὺς διὰ τῆς ἀπαρχῆς φαινώμεθα, ἢ μᾶλλον ἀτιμίαν 25
 ολίγαιτ' ἂν τὸ τοιοῦτο δρᾶν; ἐν τῷ δὲ γε θύειν ἀναι-
 ροῦντες τὰ μηδὲν ἀδικοῦντα τῶν ζώων ἀδικήσειν
 ὁμολογοῦμεν· ὥστε τιμῆς μὲν ἔνεκα οὐ θυτέον τῶν
 λοιπῶν ζώων οὐδέν· οὐ μὴν οὐδὲ τῶν εὐεργεσιῶν
 χάριν αὐτοῖς ἀποδιδόντας. ὁ γὰρ τὴν δικαίαν ἀμοι- 30
 βὴν τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς εὐποιίας τὸ ἀντάξιον
 ἀποδιδούς οὐκ ἐκ τοῦ κακῶς τινὰς δρᾶν ὀφείλει ταῦτα

παρέχειν. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἀμείβεσθαι δόξει ἢ κἂν ^b
 εἰ τὰ τοῦ πέλας ἀρπάσας τις στεφανοίη τινὰς, ὡς χά-
 ριν ἀποδιδούς και τιμὴν. 6. ἀλλ' οὐδὲ χάριν τινὸς
 ἕνεκα τῶν ἀγαθῶν. ὁ γὰρ ἀδίκω πράξει τὸ παθεῖν
 5 εὐ θηρεύων ὑποπτὸς ἐστὶ μηδὲ εὐ παθῶν χάριν ἔξειν.
 ὥστε οὐδὲ ἐλπιζομένης εὐεργεσίας θυτέον ἐστὶ τοῖς
 θεοῖς τὰ ζῶα. και γὰρ δὴ τῶν μὲν ἀνθρώπων λάθοι ^[91]
 τις ἂν ἴσως τινὰ τοῦτο πράττων, τὸν δὲ θεὸν ἀμήχα-
 ρον και λαθεῖν. εἰ τοίνυν θυτέον μὲν τούτων τινὸς
 10 ἕνεκα, οὐδενὸς δὲ τούτων χάριν αὐτὸ πρακτέον, ^c
 δῆλον ὡς οὐ θυτέον ἐστὶ τὰ ζῶα τὸ παράπαν τοῖς
 θεοῖς."

7. Καὶ πάλιν ἐπιλέγει

"Τοῖς μὲν γὰρ ἢ τε φύσις και πᾶσα τῶν ἀνθρώ-
 15 πων ἢ τῆς ψυχῆς αἰσθησις δρωμένοις συνηρέσκειτο,
 ταύρων δ' ἀκράτοισι φόνοις οὐ δεύετο βωμὸς,
 ἀλλὰ μύσος τοῦτ' ἔσκεν ἐν ἀνθρώποισι μέγιστον,
 θυμὸν ἀπορραίσαντας ἐέδμεναι ἦϊα γυῖα."

Και μεθ' ἕτερα

"Ὅταν δὲ νέος θεοὺς χαίρειν πολυτελείαις γυνῶ,
 και, ὡς φασι, ταῖς τῶν βοῶν και ἄλλων ζώων θοί- ^d
 ναις, πότ' ἂν ἐκὼν σωφρονήσεις; πῶς δὲ κεχαρισμένα
 θύειν ἠγούμενος τοῖς θεοῖς ταῦτα οὐκ ἔξεῖναι ἀδι-
 κειν οἰήσεται αὐτῷ μέλλοντι διὰ τῶν θυσιῶν ἔξωνει-
 25 σθαι τὴν ἀμαρτίαν; πεισθεῖς δὲ ὅτι τούτων χρεῖαν
 οὐκ ἔχουσιν οἱ θεοὶ, εἰς δὲ τὸ ἦθος ἀποβλέπουσι τῶν
 προσιόντων, μεγίστην θυσίαν λαμβάνοντες τὴν ὀρ-
 θὴν περὶ αὐτῶν τε και τῶν πραγμάτων διάληψιν,
 πῶς οὐ σώφρων και δίκαιος και ὅσιος ἔσεται; 9. θεοῖς
 30 δὲ ἀρίστη μὲν ἀπαρχὴ νοῦς καθαρὸς και ψυχὴ ἀπα-
 θής· οἰκείον δὲ και τὸ μετρίων μὲν ἀπάρχεσθαι τῶν
 ἄλλων, μὴ παρέργως δὲ, ἀλλὰ σὺν πάσῃ προθυμίᾳ.

εοικέναι γὰρ δεῖ τὰς τιμὰς ταῖς ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν
 (159) προεδρίαῖς ὑπαναστάσεσσι τε καὶ κατακλίσεσιν, οὐ
 συντάξεων δόσεσι.”

10. Σαφῶς δὴ διὰ τούτων κατὰ τοὺς Ἑλληνας
 καὶ τοὺς τούτων φιλοσόφους ὠμολογήθη ὅτι οὐδὲν ⁵
 ἔμψυχον τυθείη ἂν εὐλόγως τοῖς θεοῖς· ἀνόσιον γὰρ
 καὶ ἄδικον καὶ ἐπιβλαβὲς εἶναι τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἄλ-
 λότριόν τε μύσους. οὐκ ἦν ἄρα θεός, οὐδέ τις ἀψευ-
 δῆς καὶ ἀγαθὸς δαίμων, ὁ τὰς δι' αἱμάτων λοιβὰς τε
 καὶ κνίσας μικρῶ πρόσθεν εἰσπραττόμενος χρησμοῦ- ¹⁰
 δός· οὐδ' ἐκεῖνοι πάντες οἷς ὁ χρησμὸς θύειν ζῶα
 παρεκελεύσατο. πλάνον ἄρα καὶ ἀπατεῶνα καὶ πο-
 νηρὸν ἄντικρυς δαίμονα χρὴ φάναι τὸν καταψευδά-
 μενον, καὶ θεοὺς τοὺς μὴ ὄντας ἀνειπόντα, καὶ προσ-
 τάξαντα μὴ μόνον τοῖς χθονίοις καὶ καταχθονίοις, ¹⁵
 ἀλλὰ καὶ τοῖς οὐρανίοις καὶ αἰθερίοις καὶ ἀστραίοις
 ζωοθυτεῖν. τίνας οὖν εἰ μὴ θεοὺς τοὺς εἰρημένους
 ἅπαντας προσήκοι ἂν ὑπολαμβάνειν αὐτὸς πάλιν ὁ
 συγγραφεὺς διηγήσεται διὰ τούτων

c XV. “Οἶδε δὲ ὁ τῆς εὐσεβείας φροντίζων ὡς ²⁰
 θεοῖς μὲν οὐ θύεται ἔμψυχον οὐδὲν, δαίμοσιν δὲ,
 ἀλλ' ἦτοι ἀγαθοῖς, ἢ καὶ φαύλοις· καὶ τίνων ἐστὶ τὸ
 θύειν τούτοις καὶ τῶν ἄχρι τινὸς αὐτῶν δεομένων.”

2. Καὶ αὐθις ἐξῆς φησιν

“Ὅτι δὲ οὐ θεοῖς, ἀλλὰ δαίμοσι τὰς θυσίας τὰς ²⁵
 διὰ τῶν αἱμάτων προσῆγον οἱ τὰς ἐν τῷ παντὶ θυ-
 νάμεις καταμαθόντες, καὶ τοῦτο πεπίστωται παρ'
 a αὐτῶν τῶν θεολόγων· καὶ μὴν ὅτι τούτων οἱ μὲν
 κακοποιοὶ, οἱ δὲ ἀγαθοὶ οὐκ ἐνοχλήσουσιν ἡμῖν.”

3. Ταῦτα μὲν ὁ δεδηλωμένος. ἐπεὶ δὲ τῶν δαι- ³⁰
 μόνων ἔφησε τοὺς μὲν ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ φαύλους
 εἶναι, φέρε πῶς ἴδωμεν ὅτι οὐδὲ ἀγαθοὶ δαίμονες,

φαῦλοι δὲ οἱ νενομισμένοι αὐτῶν θεοὶ πάντες ἀλλ-
 σκονται; λάβοις δ' ἂν καὶ τούτου τὴν ἀπόδειξιν ὧστε.
 4. τὸ ἀγαθὸν ὠφελει, βλάπτει δὲ τὸ ἐναντίον. εἰ δὲ
 φανεῖεν οἱ κατὰ πάντα τόπον ἀνηγορευμένοι εἴτε θεοὶ
 5 εἴτε δαίμονες, αὐτοὶ δὴ οἱ παρὰ πᾶσιν αὐτοῖς βεβοη-
 μένοι καὶ πρὸς τῶν ἐθνῶν ἀπάντων προσκυνούμενοι,
 ὃ τε Κρόνος καὶ ὁ Ζεὺς, Ἥρα τε καὶ Ἀθηνᾶ καὶ οἱ
 παραπλήσιοι, αἱ τε ἀφανεῖς δυνάμεις καὶ οἱ δαίμονες ⁽¹⁵⁴⁾
 οἱ διὰ τῶν ξοάνων ἐνεργοῦντες, οὐ μόνον ζῶων ἀλό-
 10 γων σφαγαῖς καὶ θυσίαις, ἀλλὰ καὶ ἀνδροκτασίαις
 καὶ ἀνθρωποθυσίαις χαίροντες, καὶ ταύτη τὰς ψυχὰς ^[92]
 τῶν ἀθλίων ἀνθρώπων λυμαινόμενοι, τίνα χεῖρονα
 ταύτης βλάβην ἐπινοήσεως; 5. εἰ γὰρ ἢ διὰ ζῶων ἀλό-
 γων θυσία ἐπάρατος καὶ κακόθυτος πρὸς τῶν φιλο-
 15 σόφων ἐλέχθη, μυσαρὰ τε καὶ ἄδικος καὶ ἀνόσιος καὶ
 οὐκ ἀβλαβὴς τοῖς θύουσι, καὶ διὰ γε ταῦτα πάντα
 θεῶν ἀναξία, τί χρὴ νομίζειν τὴν δι' ἀνθρώπων ὁ
 σφαγῆς; ἢ παντὸς αὕτη γένοιτ' ἂν ἀσεβεστάτη καὶ
 ἀνοσιωτάτη; πῶς οὖν ἀγαθοῖς δαίμοσιν, οὐχὶ δὲ τοῖς
 20 παμμυῖαροις καὶ πανωλέθροισι πνεύμασιν εἰκότως ἂν
 λεχθεῖη προσφιλῆς; 6. φέρε οὖν ἐλέγξωμεν καὶ ἀπο-
 δείξωμεν ὅποσον ἢ τῆς πολυθέου πλάνης λύμη τοῦ
 βίου τῶν ἀνθρώπων πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εὐ-
 αγγελικῆς διδασκαλίας ἐκράτει. λελύσθαι γὰρ αὐτὴν
 25 καὶ καθηροῆσθαι οὐκ ἄλλοτε ἢ κατὰ τοὺς Ἀδριανοῦ
 χρόνους, φωτὸς δίκην ἤδη διαλαμπούσης ἐπὶ πάντα
 τόπον τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας. 7. οἷς οὐχ
 ἡμεῖς, ἀλλ' αὐτῶν πάλιν τῶν μὴ τὰ ἡμέτερα φρονούν-
 των μαρτυρήσουσιν αἱ φωναὶ διαρρηθῆναι, τῶν πρὸ
 30 τούτου χρόνων τοσαύτην κατηγοροῦσαι μοχθηρίαν
 ὧστε ἤδη τοὺς δεισιδαίμονας πέρα καὶ τῶν τῆς φύ-
 σεως ὄρων χωρεῖν, ὑπὸ τῶν ὀλεθρίων πνευμάτων

ἔξοιστρομένους καὶ δαιμονῶντας ἄντικρυς, ὡς καὶ τοῖς τῶν φιλιάτων αἵμασι καὶ ἄλλαις μυρίαις ἀνθρωποθυσίαις ἰλεοῦσθαι νομίζειν τὰς μαιφόνους δυνάμεις. 8. καὶ τις πατὴρ τὸν μονογενῆ παῖδα καὶ μήτηρ τὴν ἀγαπητὴν θυγατέρα προσέθυσεν τῷ δαίμονι, 5 καὶ κατέσφαττον οἱ φίλιτατοι ὡς τι τῶν ἀλόγων καὶ ἄλλοτριῶν θρεμμάτων τοὺς προσήκοντας, ἔθνόν τε τοῖς δὴ θεοῖς κατὰ πόλεις καὶ χώρας τοὺς συνοίκους καὶ πόλλιτας, τὴν φιλάνθρωπον καὶ συμπαθῆ φύσιν ἐπὶ τὸ ἀνηλεὲς καὶ ἀπάνθρωπον ἀκονήσαντες, καὶ 10 τὸν μανιώδη καὶ δαιμονιακὸν ὡς ἀληθῶς ἐπιδεικνύμενοι τρόπον. 9. εὐροις δ' ἂν οὖν πᾶσαν ἐξετάζων Ἑλληνικὴν τε καὶ βάρβαρον ἱστορίαν, ὅπως οἱ μὲν υἱεῖς, οἱ δὲ θυγατέρας, οἱ δὲ καὶ σφᾶς αὐτοὺς τῶν δαιμόνων καθιέρουν θυσίαις. ἐγὼ δὲ σοι καὶ τούτων τὸν 15 (155) καὶ πρότερον παρίστημι μάρτυρα ἐν τοῖς αὐτοῖς, ἐν οἷς τὴν τῶν ἀλόγων θρεμμάτων θυσίαν ὡς ἀνοσίαν καὶ ἀδικωτάτην ἀπηγόρευσε, ταῦτα φάσκοντα πρὸς ῥῆμα

b XVI. "Καὶ ὅτι ταῦτα οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ πλήρους 20 οὔσης τῆς ἱστορίας λέγομεν, ἀντάρκη καὶ ταῦτα παραστῆσαι. ἐθύετο γὰρ καὶ ἐν Ῥόδῳ μηνὶ Μεταγεινιῶνι ἕκτη ἰσταμένου ἀνθρώπου τῷ Κρόνῳ. ὃ δὴ ἐπὶ πολὺ κρατῆσαν ἔθος μετεβλήθη· ἓνα γὰρ τῶν ἐπὶ θανάτῳ δημοσία κατακριθέντων μέχρι τῶν Κρονίων 25 συνείχον, ἐνστάσης δὲ τῆς ἑορτῆς προαγαγόντες τὸν ἀνθρώπον ἔξω πυλῶν ἀντικρὺ τοῦ Ἀριστοβούλης ἔδους οἴνου ποτίσαντες ἔσφαττον. 2. ἐν δὲ τῇ νῦν c Σαλαμῖνι, πρότερον δὲ Κορωνεῖα ὀνομαζομένη, μηνὶ κατὰ Κυπρίους Ἀφροδισίῳ, ἐθύετο ἀνθρώπος τῇ 30 Ἀγραύλῳ τῇ Κέκροπος καὶ νύμφης Ἀγραυλίδος. καὶ διέμενε τὸ ἔθος ἄχρι τῶν Διομήδους χρόνων· εἶτα

μετέβαλεν, ὥστε τῷ Διομήδει τὸν ἄνθρωπον θύεσθαι·
 ὑφ' ἑνα δὲ περίβολον ὃ τε τῆς Ἀθηναῖς νεῶς καὶ ὃ
 τῆς Ἀγραύλου καὶ Διομήδους. ὃ δὲ σφαγιαζόμενος
 ὑπὸ τῶν ἐφήβων ἀγόμενος τρις περιέθει τὸν βωμόν·
 5 ἔπειτα ὁ ἱερεὺς αὐτὸν λόγχῃ ἔπαιε κατὰ τοῦ στομά-
 χου, καὶ οὕτως αὐτὸν ἐπὶ τὴν νησθεῖσαν πυρὰν ὠλο-
 καύτιζον. 3. τοῦτον δὲ τὸν θεσμόν Δίφιλος ὁ τῆς
 Κύπρου βασιλεὺς κατέλυσε, κατὰ τοὺς Σελεύκου χρό-
 νους τοῦ θεολόγου γενόμενος, τὸ ἔθος εἰς βουθυσίαν
 10 μεταστήσας. προσήκατο δὲ ὁ δαίμων ἀντ' ἀνθρώπου
 τὸν βουῦν. 4. οὕτως ἰσάξιόν ἐστι τὸ δρώμενον. κα- [93]
 τέλυσε δὲ καὶ ἐν Ἑλίῳ πόλει τῆς Αἰγύπτου τὸν τῆς
 ἀνθρωποκτονίας νόμον Ἄμωσις, ὡς μαρτυρεῖ Μανε-
 θῶς ἐν τῷ Περί ἀρχαῖσμον καὶ εὐσεβείας. ἐθύοντο
 15 δὲ τῇ Ἥρᾳ, καὶ ἐδοκιμάζοντο καθάπερ οἱ ζητούμενοι
 καθαροὶ μόσχοι καὶ συσφραγιζόμενοι. ἐθύοντο δὲ
 τῆς ἡμέρας τρεῖς· ἀνθ' ὧν κηρίνους ἐκέλευσεν ὁ
 Ἄμωσις τοὺς ἴσους ἐπιτίθεσθαι. 5. ἔθνον δὲ καὶ
 ἐν Χίῳ τῷ Ῥμαδίῳ Διονύσῳ ἄνθρωπον διασπῶντες,
 20 καὶ ἐν Τενέδῳ, ὡς φησιν Εὐέλπις ὁ Καρύστιος· ἐπεὶ
 καὶ Λακεδαιμονίους φησὶν ὁ Ἀπολλόδωρος τῷ Ἄρει (156)
 θύειν ἄνθρωπον. 6. Φοίνικες δὲ ἐν ταῖς μεγάλας
 συμφοραῖς ἢ πολέμων, ἢ λοιμῶν, ἢ ἀνχημῶν, ἔθνον
 τῶν φιλτάτων τινα ἐπισηφίζοντες Κρόνῳ· καὶ πλη-
 25 ρης γε ἡ Φοινικὴ ἱστορία τῶν θυσάντων, ἣν Σαγ-
 χουνιάδων μὲν τῇ Φοινίκῳ γλώττῃ συνέγραψε, Φί-
 λων δὲ ὁ Βύβλιος εἰς τὴν Ἑλλάδα γλώτταν δι' ὀκτὼ
 βιβλίων ἡρμήνευσεν. 7. Ἴστρος δὲ ἐν τῇ Συναγωγῇ
 τῶν Κρητικῶν θυσιῶν φησι τοὺς Κουρήτας τὸ πα-
 30 λαιὸν τῷ Κρόνῳ θύειν παῖδας. καταλυθῆναι δὲ τὰς
 ἀνθρωποθυσίας σχεδὸν τὰς παρὰ πᾶσι φησι Πάλλας,
 ὃ ἄριστα περὶ τῶν τοῦ Μίδρα συναγαγῶν μυστηρίων

ἐπὶ Ἀδριανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος. ἐθύετο γὰρ καὶ ἐν
 Λαοδικείᾳ τῇ κατὰ Συρίαν τῇ Ἀθηνᾶ κατ' ἔτος παρ-
 θένος, νῦν δὲ ἔλαφος. 8. καὶ μὴν καὶ οἱ ἐν Λιβύῃ
 Καρχηδόνιοι ἐποιοῦν τὴν θυσίαν, ἣν Ἰφικράτης
 ἔπαυσε. καὶ Δουματηνοὶ δὲ τῆς Ἀραβίας κατ' ἔτος 5
 ἕκαστον ἔθνον παῖδα, ὃν ὑπὸ βωμὸν ἔθαπτον, ᾧ
 χρῶνται ὡς ξοάνφ. 9. Φύλαρχος δὲ κοινῶς πάντας
 τοὺς Ἕλληνας, πρὶν ἐπὶ πολεμίους ἐξιέναι, ἀνθρω-
 ποκτονεῖν ἱστορεῖ. καὶ παρὶνι Θορᾶκας καὶ Σκύθας,
 καὶ ὡς Ἀθηναῖοι τὴν Ἐρεχθέως καὶ Πραξιθέας θυ- 10
 γατέρα ἀνεῖλον. ἀλλ' ἔτι γε νῦν τίς ἀγνοεῖ κατὰ τὴν
 Μεγάλην πόλιν τῇ τοῦ Λατιαρίου Διὸς ἑορτῇ σφα-
 ζόμενον ἄνθρωπον;

10. Καὶ πάλιν φησὶν

“Ἀφ' οὗ μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐν Ἀρκαδίᾳ μόνον 15
 τοῖς Λυκαίοις, οὐδ' ἐν Καρχηδόνι τῷ Κρόνῳ κοινῇ
 πάντες ἀνθρωποθυτοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ περίοδον, τῆς
 τοῦ νομίμου χάριν μνήμης, ἐμφύλιον ἀεὶ αἷμα φαί-
 νουσι πρὸς τοὺς βωμούς.”

11. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῆς προδηλωθείσης κείσθω 20
 α γραφῆς. ἐκ δὲ τοῦ πρώτου συγγράμματος τῆς Φίλω-
 νος Φοινικικῆς ἱστορίας παραθήσομαι ταῦτα

“Ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς ἐν ταῖς μεγάλαις συμ-
 φοραῖς τῶν κινδύνων ἀντὶ τῆς πάντων φθορᾶς τὸ
 ἡγαπημένον τῶν τέκνων τοὺς κρατοῦντας ἢ πόλεως 25
 ἢ ἔθνους εἰς σφαγὴν ἐπιδιδόναι λύτρον τοῖς τιμω-
 ροῖς δαίμοσι· κατεσφάττοντο δὲ οἱ διδόμενοι μυστι-
 κῶς. Κρόνος τοίνυν, ὃν οἱ Φοίνικες Ἦλ προσαγο-
 ρεῦουσι, βασιλεύων τῆς χώρας, καὶ ὕστερον μετὰ
 τὴν τοῦ βίου τελευτὴν εἰς τὸν τοῦ Κρόνου ἀστέρα 30
 καθιερωθεὶς, ἐξ ἐπιχωρίας νύμφης Ἀνωβρὲτ λεγομέ-
 νης υἷὸν ἔχων μονογενῆ, ὃν διὰ τοῦτο Ἰεσοῦδ ἐκά-

λου, τοῦ μονογενοῦς οὕτως ἔτι καὶ νῦν καλουμένου
 παρὰ τοῖς Φοίνιξι, κινδύνων ἐκ πολέμου μεγίστων ⁽¹⁵⁷⁾
 κατειληφότεων τὴν χώραν, βασιλικῶ κοσμήσας σχή-
 ματι τὸν υἱὸν, βωμόν τε κατασκευασάμενος κατέ-
 5 θυσε.”

12. Ταῦτα μὲν οὖν τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον. εἰ-
 κότεως ἄρα ὁ θαυμασῖος Κλήμης ἐν τῷ πρὸς Ἑλληνας
 Προτρεπτικῶ, αὐτὰ δὴ ταῦτα ἐπιμεμφόμενος, τοιάδε
 καὶ αὐτὸς τὴν πλάνην τῶν ἀνθρώπων ἀπολοφύρεται
 10 λέγων

“Φέρ’ οὖν δὴ καὶ τοῦτο προσθῶμεν, ὡς ἀπάν-
 θρωποι καὶ μισάνθρωποι δαίμονες εἶεν ὑμῶν οἱ θεοὶ
 καὶ οὐχὶ μόνον ἐπιχαίροντες τῇ φρενοβλαβείᾳ τῶν
 ἀνθρώπων, πρὸς δὲ καὶ ἀνθρωποκτονίας ἀπολαύου-
 15 τες· νυνὶ μὲν τὰς ἐν σταδίοις ἐνόπλους φιλονεικίας,
 νυνὶ δὲ τὰς ἐν πολέμοις ἀναρτίτους φιλοτιμίας ἀφορ-
 μὰς σφίσιν ἡδονῆς ποριζόμενοι, ὅπως ὅτι μάλιστα
 ἔχοιεν ἀνθρωπείων ἀνέδην ἐμφορεῖσθαι φόνων. ἤδη ^[94]
 δὲ κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη, οἶονεὶ λοιμοὶ ἐπισκήψαντες,
 20 σπονδὰς ἀπήτησαν ἀνημέρους. Ἀριστομένης γοῦν ὁ
 Μεσσήνιος τῷ Ἰθωμήτῃ Διλ τριακοσίους ἀπέσφαξε,
 τοσαύτας ὁμοῦ καὶ τοιαύτας καλλιερεῖν οἰόμενος ἐκα-
 τόμβας· ἐν οἷς καὶ Θεόπομπος ἦν ὁ Λακεδαιμονίων
 βασιλεὺς, ἱερεῖον εὐγενές. Ταῦροι δὲ τὸ ἔθνος, οἱ
 25 περὶ τὴν Ταυρικὴν Χερρόνησον κατοικοῦντες, οὓς ἂν
 τῶν ξένων παρ’ αὐτοῖς ἔλωσι, τούτων δὴ τῶν κατὰ
 θάλατταν ἐπταικότεων, ἀντίκα μάλα τῇ Ταυρικῇ κα-
 ταθύουσιν Ἀρτέμιδι. ταύτας σου τὰς θυσίας Εὐρι-
 πίδης ἐπὶ σκηνῆς τραγῶδει. Μόνιμος δὲ ἱστορεῖ ἐν
 30 τῇ τῶν θαυμασίων Συναγωγῇ ἐν Πέλλῃ τῆς Θεττα-

λίας Ἀχαιὸν ἄνθρωπον Πηλεὶ καὶ Χείρωνι καταθύε-
 α σθαι. Λυκίους γὰρ — Κρητῶν δὲ ἔθνος εἰσὶν οὗτοι
 — Ἀντικλειδῆς ἐν Νόστοις ἀποφαίνεται ἀνθρώπους
 ἀποσφάττειν τῷ Διὶ, καὶ Λεσβίους Διονύσῳ τὴν
 ὁμοίαν προσάγειν θυσίαν Δωσίδας λέγει. Φωκαεῖς 5
 δὲ — οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς παραπέμφομαι — τούτους
 Πυθοκλῆς ἐν τρίτῳ Περι ὁμονοίας τῇ Ταυροπόλῳ
 Ἀρτέμιδι ἄνθρωπον ὀλοκαυτεῖν ἱστορεῖ. Ἐρεχθεὺς
 δὲ ὁ Ἀττικὸς καὶ Μάριος ὁ Ῥωμαῖος τὰς αὐτῶν ἔθυ- 10
 σάτην θυγατέρας· ὧν ὁ μὲν τῇ Φερρεφάττῃ, ὡς Δη-
 μάρατος ἐν πρώτῃ Τραγωδουμένων, ὁ δὲ τοῖς ἀπο-
 τροπαίοις, ὁ Μάριος, ὡς Δωρόθεος ἐν τετάρτῃ Ἰτα-
 λικῶν ἱστορεῖ. φιλόανθρωποι γε ἐκ τούτων καταφα-
 νονται οἱ δαίμονες· πῶς δὲ οὐκ ἀνόσιοι ἀναλόγως
 (158) οἱ δεισιδαίμονες, οἱ μὲν σωτήρες εὐφημούμενοι, οἱ 15
 δὲ σωτηρίαν αἰτούμενοι παρὰ τῶν ἐπιβούλων σωτη-
 ρίας; καλλιερεῖν γοῦν τοπάζοντες αὐτοῖς σφᾶς αὐ-
 τοὺς λελήθασιν ἀποσφάττοντες ἀνθρώπους. οὐ γὰρ
 οὖν παρὰ τὸν τόπον ἱερεῖον γίνεται ὁ φόνος· οὐδ' εἰ
 Ἀρτέμιδί τις καὶ Διὶ ἐν ἱερῷ δῆθεν χωρίῳ μᾶλλον 20
 ἢ ὀργῇ καὶ φιλαργυρίᾳ, ἄλλοις ὁμοίοις δαίμοσιν ἐπι-
 βωμοῖς, ἢ ἐν ὁδοῖς ἀποσφάττοι τὸν ἄνθρωπον, ἱερὸν
 ἱερεῖον ἐπιφημίσας· ἀλλὰ φόνος ἐστὶ καὶ ἀνδροκτα-
 σία ἢ τοιαύτη θυσία. 13. τί δὴ οὖν, ὦ σοφώτατοι
 β τῶν ἄλλων ζῶων ἄνθρωποι, τὰ μὲν θηρία περιφεύ- 25
 γομεν τὰ ἀνήμερα, κἄν που περιτύχωμεν ἄρκτω, ἢ
 λέοντι, ἐκτρεπόμεθα,

ὡς δ' ὅτε τις τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη
 οὐρεος ἐν βήσση, ὑπὸ τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
 ἄψ τ' ἀνεχώρησε,

30

δαίμονας δ' ὀλεθρίους καὶ ἀλιτηρίους, ἐπιβούλους
 τε καὶ μισανθρώπους καὶ λυμεῶνας ὄντας προαισθό-

μενοι και συνιέντες οὐκ ἐντρέπεσθε, οὐδὲ ἀποστρέφεσθε;”

14. Τοσαῦτα και ὁ Κλήμης. ἔχω δέ σοι και ἄλλων παραστῆσαι μάρτυρα τῆς τῶν ἀθέων και ἀπανθρώπων δαιμόνων μαιφονίας, Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσία, ἄνδρα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ἀκριβῆ τὴν γραφὴν ἄπασαν ἐκθέμενον. γράφει δ' οὖν και οὗτος τὸν Δία και τὸν Ἀπόλλωνα αἰτήσαι ποτε ἀνθρωποθυσίας, τοὺς δ' αἰτηθέντας καρπῶν μὲν ἀπάντων και βοσκημάτων τὸ λάχος ἀποθῦσαι τοῖς θεοῖς, ὅτι δὲ μὴ και ἀνθρώπους ἐθυσαν παντοίαις περιστήναι συμφοραῖς. οὐδὲν δὲ οἶον και τοῦ συγγραφέως ἀκοῦσαι ὧδέ πη διεξιόντος

15. “Ὀλίγον δὲ κατέμεινε ἐν Ἰταλίᾳ τῶν Ἀβοριγίνων προνοία. πρῶτον μὲν οὖν τῆς οἰκοφθορίας ταῖς πόλεσιν ἐδόκει ἀρχμῶ ἢ γῆ κακωθεῖσα ἄρξει, ἠνίκα οὗτ' ἐπὶ τοῖς δένδροσι καρπὸς οὐδεὶς ὥρατος διέμεινε, ἀλλ' ὤμοι κατέρρεον, οὔτε ὀπόσα σπερμάτων ἀνέντα βλαστοὺς ἀνθήσειεν ὡς στάχυος ἀκμῆς τοὺς κατὰ νόμον ἐξεπλήρου χρόνους, οὔτε πόα κτήνεσιν ἐφύκτο διαρκῆς, τῶν τε ναμάτων τὰ μὲν οὐκέτι πίνεσθαι σπουδαία ἦν, τὰ δ' ὑπελίμπανε θέρους, τὰ δ' εἰς τέλος ἀπεσβέννυτο. ἀδελφὰ δὲ τούτοις ἐγίνετο περὶ προβάτων και γυναικῶν γονάς· ἢ γὰρ ἐξημβλοῦτο τὰ ἐμβρυα, ἢ κατὰ τοὺς τόκους διεφθείρετο, ἔστιν ἂν και τὰς φερούσας συνδιαλυμηνάμενα. εἰ δὲ τι διαφύγοι τὸν ἐκ τῶν ὠδίνων κίνδυνον ἀνάπηρον, ἢ ἀτελὲς, ἢ διὰ ἄλλην τινὰ τύχην βλαφθὲν, τρέφεσθαι χρηστὸν οὐκ ἦν· ἔπειτα και τὸ ἄλλο πλήθος τὸ ἐν ἀκμῇ μάλιστα ἐκακοῦτο νόσοις και

14 Ὀλίγον —] Dionys. Hal. A. R. 1, 23. 24.

θανάτοις παρὰ τὰ εἰκότα συχνοῖς. μαντευομένοις δὲ αὐτοῖς τίνα θεῶν ἢ δαιμόνων παραβάντες τάδε πάσχοι καὶ τί ποιήσασιν αὐτοῖς λωφῆσαι τὰ δεινὰ ἐλπίς, ὁ θεὸς ἀνείλεν ὅτι τυχόντες ὧν ἐβούλοντο οὐκ ἀπέδωσαν ἢ ἠῤῥξαντο, ἀλλὰ προσοφείλουσι τὰ πλεί-
 5 στον ἄξια. οἱ γὰρ Πελαγοὶ, ἀφορίας αὐτοῖς γενομένης ἐν τῇ γῇ πάντων χρημάτων, ἠῤῥξαντο τῷ Διὶ
 b καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Καβείροις καταθύσειν δεκάτας τῶν προσγενησομένων ἀπάντων, τελεσθεΐσης δὲ τῆς εὐχῆς ἐξελόμενοι καρπῶν τε καὶ βοσκημάτων 10 ἀπάντων τὸ λάχος ἀπέθυσαν τοῖς θεοῖς, ὡς δὴ κατὰ τούτων μόνων εὐξάμενοι. ταῦτα δὲ Μυρσίλος ὁ Λέσβιος ἱστόρηκεν ὀλίγου δεῖν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι γράφων οἷς ἐγὼ νῦν, πλὴν ὅσον οὐ Πελαγοὺς καλεῖ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ Τυρρηνοὺς· τὴν δ' αἰτίαν 15 ὀλίγον ὕστερον ἐρῶ.”

16. “Ὡς δὲ ἀπενεχθέντα τὸν χρησμὸν ἔμαθον, οὐκ εἶχον τὰ λεγόμενα συμβαλεῖν. ἀμηχανοῦσι δὲ αὐτοῖς τῶν γεραιτέρων τις λέγει συμβαλῶν τὸ λό-
 γιον, ὅτι τοῦ παντὸς ἡμαρτήκασι, εἰ οἴονται τοὺς 20
 c θεοὺς ἀδίκως αὐτοῖς ἐγκαλεῖν· χρημάτων μὲν γὰρ ἀποδεδόσθαι τὰς ἀπαρχὰς αὐτοῖς ἀπάσας ὀρθῶς τε καὶ σὺν δίκῃ, ἀνθρώπων δὲ γονῆς τὸ λάχος; χρῆμα παντὸς μάλιστα θεοῖς τιμιάτατον, ὀφείλεσθαι· εἰ δὲ δὴ καὶ τούτων λάβοιεν τὴν δικαίαν μοῖραν, τέλος 25 ἔξειν σφίσι τὸ λόγιον. τοῖς μὲν δὴ ὀρθῶς ἐδόκει λέγεσθαι ταῦτα, τοῖς δ' ἐξ ἐπιβουλῆς συγκεῖσθαι ὁ λόγος· εἰσηγησαμένου δὲ τινος τὴν γνώμην τὸν θεὸν
 d ἐπερέσθαι, εἰ αὐτῷ φίλον ἀνθρώπων δεκάτας ἀπολαμβάνειν, πέμπουσι τὸ δεύτερον θεοπρόπους, καὶ ὁ 30 θεὸς ἀνείλεν οὕτω ποιεῖν. 17. ἐκ δὲ τούτου στάσις αὐτοὺς καταλαμβάνει περὶ τοῦ τρόπου τῆς δεκατεύ-

σεως· και ἐν ἀλλήλοις **οἱ** προεστηκότες τῶν πόλεων τότε πρῶτον ἐταράχθησαν, ἔπειτα και τὸ λοιπὸν πληθος δι' ὑποψίας τοὺς ἐν τέλει ἐλάμβανεν. ἐγίνοντο δὲ οὐδενὶ κόσμῳ αἱ ἐπαναστάσεις, ἀλλ', ὥσπερ εἰκὸς, **οἰστρω** και θεοβλαβεία ἀπελαννομένων, και πολλὰ ἐφέστια ὅλα ἐξηλείφθη μέρους αὐτῶν μεθισταμένου· οὐ γὰρ ἐδίκαλουν οἱ προσήκοντες τοῖς ἐξιούσιν ἀπολείπεσθαι τῶν φιλιτάτων και ἐν τοῖς ἐχθίστοις ὑπομένειν. πρῶτον μὲν δὴ οὗτοι μεταστάντες ἐξ Ἰταλίας **10** εἰς τε τὴν Ἑλλάδα και τῆς βαρβάρου πολλὴν ἐπλανήθησαν. μετὰ δὲ τοὺς πρῶτους ἕτεροι τὸ αὐτὸ ἐπαθον, και τοῦτο διετέλει γινόμενον ἐπὶ ἔτη. οὐ γὰρ **(180)** ἀνίσταν οἱ δυναστεύοντες ἐν ταῖς πόλεσι τῆς ἀνδρομένης αἰεὶ νεότητος ἐξαιρούμενοι τὰς ἀπαρχὰς, τοῖς **15** τε θεοῖς τὰ δίκαια ὑπουργεῖν ἀξιοῦντες και στασιασμοὺς ἐκ τῶν διαλαθόντων δεδιώτες. ἦν δὲ πολὺ και τὸ πρὸς ἐχθραν σὺν προφάσει εὐπρεπεῖ ἀπελαννόμενον ὑπὸ τῶν διαφόρων· ὥστε πολλαὶ αἱ ἐπαναστάσεις ἐγίνοντο και ἐπὶ πλεῖστον γῆς τὸ Πελασγικὸν **20** γένος διεφορήθη.”

18. Καὶ μετὰ βραχέα φησὶ

“Λέγουσι δὲ και τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ Κρόνῳ τοὺς παλαιούς, ὥσπερ ἐν Καρχηδόνι τέως ἡ πόλις διέμεινε και παρὰ Κελτοῖς εἰς τὸδε χρόνον γίνεται, **25** και ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν προσεσπερίων ἔθνων ἀνδροφονοῦσιν, Ἡρακλέα δὲ παῦσαι τὸν νόμον τῆς θυσίας βουληθέντα τὸν τε βωμὸν ἰδρῦσασθαι τὸν ἐπὶ τῷ Σατορνίῳ και κατάρξασθαι θυμάτων ἀγνῶν ἐπὶ καθαρῷ πυρὶ ἀγιζομένων, ἵνα δὲ μηδὲν ἢ τοῖς ἀνθρώ- **30** ποις δέους ἐνθύμιον, ὡς πατρῶν ἡλογηκόσι θυσιῶν,

c διδάξαι τοὺς ἐπιχωρίους ἀπομειλιττομένους τὴν τοῦ
 [96] θεοῦ μῆνιν ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων, οὓς συμποδίζοντες
 καὶ τῶν χειρῶν ἀκρατεῖς ποιοῦντες ἐρρίπτουν εἰς τὸ
 τοῦ Τιβέριος ρεῖθρον, εἰδῶλα ποιοῦντας ἀνδρείκελα,
 κεκοσμημένα τὸν αὐτὸν ἐκείνοις τρόπον, ἐμβάλλειν 5
 εἰς τὸν ποταμὸν, ἵνα δὴ τὸ τῆς ὀττειας ὅ τι δὴ ποτε
 ἦν ἐν ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς παραμένον ἐξαιρεθῆ, τῶν
 εἰκόνων τοῦ παλαιοῦ πάθους ἔτι σωζομένων. τοῦτο
 δὲ καὶ μέχρις ἐμοῦ διετέλουν Ῥωμαῖοι δρῶντες ἔτι
 a μικρὸν ὕστερον ἑαρινῆς ἰσημερίας, ἐν μηνὶ Μαΐῳ 10
 ταῖς καλουμέναις εἰδοῖς, διχομήνιδα βουλόμενοι ταύ-
 την εἶναι τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ προθύσαντες ἱερεῖα τὰ
 κατὰ τοὺς νόμους οἱ καλούμενοι ποντίφικες, ἱερέων
 οἱ διαφανέστατοι, καὶ σὺν αὐτοῖς αἱ τὸ ἀθάνατον
 πῦρ διαφυλάττουσαι καρθένοι, στρατηγοὶ τε καὶ τῶν 15
 ἄλλων πολιτῶν οὓς παρεῖναι ταῖς ἱερουργίαις θέμις,
 εἰδῶλα εἰς μορφὰς ἀνθρώπων εἰκασμένα, τριάκοντα
 τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γεφύρας βάλλουσιν εἰς τὸ
 ρεῦμα τοῦ Τιβέριος, Ἀργεῖους αὐτὰ καλοῦντες.”

19. Τοσαῦτα μὲν δὴ ταῦτα. καὶ ὁ Διόδωρος δὲ 20
 τὰ ὅμοια τούτοις ἐν εἰκοστῇ βίβλῳ τῆς ἱστορικῆς Βι-
 βλιοθήκης ἱστορεῖ, μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακε-
 δόνος τελευτῆν, ἐπὶ τοῦ πρώτου Πτολεμαίου, περὶ
 (181) Καρχηδονίων ὑπὸ Ἀγαθοκλέους τοῦ Σικελίας τυράν-
 νου πολιορκουμένων, ταῦτα πρὸς λέξιν γράφων 25

“Ἡτιῶντο δὲ καὶ τὸν Κρόνον αὐτοῖς ἐναντιοῦ-
 σθαι, καθ’ ὅσον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις θύοντες
 τούτῳ τῷ θεῷ τῶν υἱῶν τοὺς κρατίστους, ὕστερον
 ἀνοούμενοι λάθρα παιδας, καὶ θρέψαντες ἔπεμπον
 ἐπὶ τὴν θυσίαν, καὶ ζητήσεως γενομένης εὐρέθησαν 30

τινες τῶν καθιερουργημένων ὑποβολιματοὶ γεγονότες. τούτων δὲ λαβόντες ἔννοιαν, καὶ τοὺς πολεμίους πρὸς τοῖς τέλχεσιν ὀρώντες στρατοπεδεύοντας, ἐδεισιδαίμονον ὡς καταλελυκότες τὰς πατρίους τῶν θεῶν τιμάς. διορθώσασθαι δὲ τὰς ἀγνοίας σπεύδοντες διακοσίους μὲν τῶν ἐπιφανεστάτων παιδῶν προκρίναντες ἔθυσαν δημοσίᾳ, ἄλλοι δ' ἐν διαβολαῖς ὄντες ἐκουσίως ἑαυτοὺς ἔδοσαν, οὐκ ἐλάττους ὄντες τριακοσίων. ἦν δὲ παρ' αὐτοῖς ἀνδριάς Κρόνου χαλκοῦς, ἐκτετακῶς τὰς χεῖρας ὑπτίας ἐκτεταμένης ἐπὶ τὴν γῆν, ὥστε τὸν συντιθέντα τῶν παιδῶν ἀποκωλύεσθαι καὶ πίπτειν εἰς τι χάσμα πλήρης πυρός."

20. Τοιαῦτα δὴ καὶ οὗτος διὰ τῆς οἰκείας ἱστορίας παρέδωκεν. εἰκότως ἄρα καὶ ἡ παρ' Ἑβραίοις γραφὴ καταμέμφεται τοῖς τὰ τοιαῦτα ζηλώσασιν τῶν ἐκ περιτομῆς, φάσκουσα "καὶ ἔθνον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις καὶ ἐφονοκτονήθη ἡ γῆ ἐν τοῖς αἵμασι, καὶ ἐμιάνθη ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν." ἀλλὰ γὰρ ἡγοῦμαι διὰ τούτων ἀπεληλέγχθαι σαφῶς δαιμονικὴν τινα γεγονέναι τὴν παλαιτάτην καὶ πρώτην τῶν ξοάνων ἰδρυσιν, καὶ πᾶσαν τὴν εἰδωλικὴν τῶν ἔθνῶν θεοποιίαν καὶ δαιμόνων οὐκ ἀγαθῶν, ἀλλὰ πάντα μοχθηροτάτων καὶ φάυλων ὡς ἐπαληθεύειν τὸ φάσκον ἐν προφητείαις λόγιον "πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν δαιμόνια." τό τε ἀποστολικόν, δι' οὗ φησιν ὅτι "ἃ θύουσι, δαιμονίοις καὶ οὐ θεῶ θύουσιν." 21. ἢ εἰ τί γε ἦν ἀγαθὸν ἐν αὐτοῖς, ὡς διὰ τοῦτο καὶ τῆς τῶν ἀγαθῶν μεταλαχέειν προσηγορίας, εὐεργετικὸν ἂν ἦν καὶ πάντων σωτήριον, φίλον τε δικαιοσύνης καὶ ἀνθρώπων κηδεμονικόν. τοιοῦτον δὲ ὄν πῶς ἀνθρώπων ἔχαιρε σφαγαῖς; πῶς δὲ οὐκ ἀπεῖργε διὰ χρησμῶν τὸ ἀνθρώπειον γέ-

νος τοιαῦτα πράττειν; ἡ που χεῖρον ἦν καὶ φαυλό-
 τερον ἀνθρώπων, οἷ γε νόμων τιμωρίαις ἐξάντεις
 (162) τοὺς μαιφόνους κατέστησαν. οὐ γὰρ θεός τις ἦν,
 ἀλλ' ἄνθρωπος, ὁ τῆς ἀνθρωποθυσίας τὴν χρόνιον
 καὶ μακρὰν παραλύσας νόσον. 5

22. Ὅτι δὲ φαύλων ἦν καὶ πονηρῶν ταῦτα δαι-
 μόνων εἶη ἂν σοι ἐτι μᾶλλον συμφανὲς, εἰ λογίσαιο
 [97] τὰ τῆς ἐπιρρήτου καὶ ἀκολάστου πορνείας αὐτῶν τῆς
 ἐν Ἑλλάδι πόλει τῆς Φοινίκης εἰσέτι νῦν ἐπιτελού-
 μενα καὶ παρὰ πλείστοις ἄλλοις ἀνθρώπων. μοιχείας 10
 γοῦν καὶ φθορὰς καὶ παρανόμους ἐτέρας μίξεις ἐπὶ
 τιμῇ θεῶν, ὥσπερ τι χρέος ὀφειλόμενον, χρῆναί φα-
 σιν ἐκτελεῖν, καὶ τῆς μοιχιδίου καὶ πορνικῆς πρά-
 ξεως τοῖς θεοῖς ἀπάρχεσθαι, τῆς ἀκλεοῦς ταύτης καὶ
 ἀσέμνου ἐμπορίας, ὥσπερ τι χαριστήριον ἀγαθόν, 15
 τοὺς καρποὺς αὐτοῖς ἀνατιθέντας. ὅμοια γὰρ ταῦτα
 ταῖς ἀνθρωποθυσίαις. 23. εἰ δὲ οὖν οὐδὲ σώφρονος
 ἀνδρὸς οἰκεῖον τὸ χεῖρον φόνους αἰσχρορρημοσύναις
 τε καὶ παρανόμοις γυναικῶν μίξεσιν, ἐπὶ μισθῷ τὴν
 ὄραν ἀπεμπολούσαις, πολλοῦ δεῖ φάναι θεῶν ἢ δαι- 20
 μόνων εἶναι ἀγαθῶν τὸ ἀποδέχεσθαι τὰ τοιαῦτα. εἰ
 δὲ δὴ λέγοι τις φαύλων μὲν ὁμολογουμένως εἶναι
 ταῦτα δαιμόνων, πλὴν ἀλλ' ἐτέρους εἶναι τοὺς ἀγα-
 θοὺς, οὓς δὴ μάλιστα σέβειν αὐτοὺς οἷα σωτῆρας,
 πευστέον ποῦ ἄρα ἦσαν αὐτοῖς οἱ ἀγαθοὶ σωτῆρες, 25
 εἰ δὲ καὶ τούτους ἔσεβον, ὥστε μὴ τοὺς πονηροὺς
 τοιαῦτα δρῶντας κατὰ τῶν προσφύγων ἀπερῦκειν,
 ποῦ δὲ οἱ ἀγαθοὶ δαίμονες, τοὺς βλαπτικοὺς μὴ ἀπε-
 λαύνειν καὶ τοῖς θεραπεύουσι συμμάχειν; τί δὲ καὶ
 περιεφρόνουν παρορῶντες τὸ λογικὸν καὶ θεοφιλὲς 30
 ἀνθρώπων γένος τῆ τῶν φαύλων δαιμόνων ὀμότητι
 κατατρυχόμενον, οὐχὶ δὲ ἀντικρὺς τοῖς πᾶσι προεκῆ-

ρυττον ἀμεταστρεπτι φεύγειν καὶ ἀποτρέπεσθαι πάντα d
 θεὸν ὀνομαζόμενον ὡς οὐ θεὸν, ἀλλὰ φαῦλον δαί-
 μονα, ᾧ τὰ ὠμὰ καὶ ἀπάνθρωπα καὶ παράνομα καὶ
 αἰσχρὰ φίλα τυγχάνει; 24. καὶ εἴτε τις ἦν πάλαι
 5 πρότερον ἐν Ῥόδῳ νενομισμένος θεὸς χαίρων ἀνθρω-
 ποθυσίαις, τοῦτον ὁ ἀληθῆς θεὸς, εἴ τις ἦν ἄρα τὴν
 πρᾶξιν ἐπισχῶν, οὐ θεὸν, ἀλλὰ φαῦλον ἠγείσθαι δαί-
 μονα τοῖς πᾶσι προεκήρυξεν, εἴτε ἐν Σαλαμῖνι τῇ
 πρότερον Κορωνεῖα ὀνομαζομένῃ, ἐν ἣ ἐν μηνὶ κατὰ
 10 Κυπρίους Ἀφροδισίῳ ἐθύετο ἄνθρωπος, καὶ τοῦτον
 ὁ ἀληθῆς θεὸς ἀπέφηεν ἄν ἀλιτήριον εἶναι δαί-
 μονα, παύσας ὡς ἀσεβῆς καὶ ἀνόσιον τὸ γινόμενον;
 25. εἰ δὲ καὶ ἐν Ἑλίῳ πόλει τῆς Αἰγύπτου τὸν τῆς (183)
 ἀνθρωποκτονίας νόμον Ἄμωσις ἔλυσε, πολὺ κρείτ-
 15 τωνα τοῦ θεοῦ τὸν ἄνθρωπον ὁ ἀληθῆς θεὸς ἐδίδα-
 ξεν ἄν γεγονέναι· οὐ γὰρ θεὸς, δαίμων δὲ πάλιν
 κἀκεῖνος ἦν ὁ κατάρχων τῆς ἀνθρωποκτονίας. οὐκ
 ἄν δὲ ὁ ἀληθῆς θεὸς καὶ τὸν τῆς Ἡρας δαίμονα οὐχὶ
 μιαρὸν ἠγείσθαι δεῖν ἐνομοθέτησεν, ᾧ τῆς ἡμέρας
 20 ἐκάστης τρεῖς ἀνθρώπους θύεσθαι παρέστησεν ἢ
 ἱστορία. 26. τί δ' ἂν γένοιτο δαιμονικώτερον ἀλη-
 θῶς τοῦ καλουμένου Ὁμαδίου Διονύσου, ᾧ φασιν b
 ἐν Χίῳ ἄνθρωπον μελιστὶ διασπῶντας θύειν, ἢ τοῦ
 ἐν Τενέδῳ ὠσαύτως, ὃν καὶ αὐτὸν διὰ τῆς ἀνθρω-
 25 ποθυσίας ἰλάσκοντο; ἀπηγόρευσε δ' ἂν ὁ ἀληθῆς
 θεὸς καὶ τῷ Ἄρει τῷ βροτολογίῳ καὶ φιλοπολέμῳ
 δαίμονι θύειν ἄνθρωπον, ἐνομοθέτησε δ' ἂν μήτε
 τῶν οἰκειῶν μήτε τῶν ἄλλοτριῶν τὰ φίλτατα κατα-
 σφάττειν αὐτῷ. 27. εἰ δὲ καὶ τῇ Ἀθηναῖ κατ' ἔτος
 30 παρθένος, ὡς φασιν, ἐθύετο ἐν Λαοδικείᾳ τῇ κατὰ
 Συρίαν, καὶ ταύτην εἰπεῖν πονηρὸν δαίμονα οὐκ ἂν
 ἐφυλάξατο ὁ ἀληθῆς θεός· ὡς καὶ τὸν ἐν Λιβύῃ τοῖς c

ὁμοίοις χαίροντα καὶ τὸν ἐπὶ τῆς Ἀραβίας, ᾧ καὶ αὐτῷ κατ' ἔτος ἕναστος ἔθνον παῖδα, ὃν καὶ ὑπὸ βωμὸν ἔθαπτον.

d XVII. Τούτους ἅπαντας, καὶ τοὺς γε αἰσχρορρημονοσίνοις καὶ γυναικῶν παρανόμοις διαφθοραῖς 5 τῇ τε ἄλλῃ τῇ προκατειλεγμένη μανίᾳ χαίροντας, προεφώνησεν ἂν ὁ ἀληθῆς καὶ ἀγαθὸς εἴτε θεὸς εἴτε καὶ δαίμων μηδαμῶς ἠγείσθαι θεοῦς. τοῦτο δὲ οὐδεις τῶν πώποτε ἢ μόνος ὁ παρ' Ἑβραίοις τιμώμενος, 10 ὡς ἂν μόνος καὶ ἀληθῆς θεός, πεποιηκῶς μνημονεύεται. 2. μόνος γὰρ οὗτος διὰ τοῦ προφήτου καὶ θεολόγου Μωυσέως προεκήρυξε τοῖς πᾶσι μὴ σέβειν ὡς ἀγαθοὺς δαίμονας τοὺς φάυλους, ἔμπαλιν δὲ ἀποτρέπεσθαι καὶ ἀπελαύνειν, ὡς ἂν πονηρὰ τυγχάνοντες πνεύματα· καὶ μὴν καὶ καθαιρεῖν αὐτῶν τοὺς τε 15 νεῶς καὶ τὰς ἀνιέρους καὶ ἀτελέστους θρησκείας, καὶ πάμπαν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίζειν τὴν ὡς περὶ θεῶν (164) αὐτῶν μνήμην, καὶ τὴν ἀπονεμομένην αὐτοῖς τιμὴν ἐνομοθέτησεν. οὐδὲ γὰρ τοὺς φάυλους ἀπομειλίσσεσθαι ὅσιον ἦν τοὺς τοῖς ἀγαθοῖς μεμελημένους. 20 3. εἴτε δὲ Φύλαρχος εἴτε καὶ ὅστισοῦν ἱστορεῖ πάντας τοὺς Ἕλληνας πρὶν ἐπὶ τοὺς πολέμους ἐξιέναι ἀνθρωποκτονεῖν, καὶ τοῦτον μάρτυρα τῆς Ἑλλήνων δαιμονικῆς ἐπιληψίας μὴ ὄκνει παραλαμβάνειν· μὴ παρίδῃς μηδὲ τοὺς κατὰ τὴν Ἀφρικὴν, τοὺς τε Θραῦ- 25 κας καὶ τοὺς Σκύθας τὰ ὅμοια πράττοντας, ταῖς αὐταῖς τῶν δαιμόνων ὑπῆχθαι μανίαις ἀποφαίνεσθαι· ὡς καὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς κατὰ τὴν Μεγάλην πόλιν, εἰ δὴ καὶ οὗτοι κατὰ τὰς τοῦ Μεγάλου Διὸς ἑορτὰς ἀνθρώπους ἐσφαζον. 4. ἀλλὰ γὰρ συναγαγῶν 30 ὁμοῦ τὸν πάντων τῶν προειρημένων κατάλογον εὐροῖς ἂν σχεδὸν εἰπεῖν πᾶσαν τὴν τῶν ἐθνῶν θεο-

ποίαν τούτοις αὐτοῖς τοῖς ἀνθρωποκτόνοις πνεύμασι
 καὶ τοῖς πονηροῖς δαιμονίοις ἀνακειμένην. εἰ γὰρ ἐν
 Ῥόδῳ καὶ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ταῖς ἄλλαις νήσοις, ἐν τε
 Ἑλλίου πόλει τῇ κατ' Αἴγυπτον, ἐν τε Χίῳ καὶ Τε-
 5 νέδῳ καὶ Λακεδαιμόνι καὶ Ἀρκαδίᾳ, Φοινίκη τε καὶ
 Λιβύῃ, καὶ πρὸς τούτοις ἅπασιν ἐν Συρίᾳ καὶ Ἀρα-
 βίᾳ, καὶ παρὰ γε τοῖς Πανέλλησιν καὶ ἔτι τούτων
 τοῖς κορυφαιοτάτοις Ἀθηναίοις, κατὰ τε Καρχηδόνα
 καὶ τὴν Ἀφρικὴν καὶ παρὰ Θραξί καὶ Σκύθαις ἀπο-
 10 δέδεικται τὰ τῆς δαιμονικῆς ἀνθρωποκτονίας κατὰ
 τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἐπιτελούμενα, καὶ μέχρι τοῦ
 σωτήρος ἡμῶν παρατείναντα· πῶς οὐκ εὐλόγως τοὺς
 πάντας εἰποῖς ἂν τότε τοῖς πονηροῖς δαίμοσι δεδου-
 λῶσθαι, οὐ πρότερόν τε παῦλαν τῶν τοσοῦτων γενέ-
 15 σθαι τῷ βίῳ κακῶν ἢ τὴν τοῦ σωτήρος ἡμῶν κατα-
 λάμψαι διδασκαλίαν; ὅτι δὴ μέχρι τῶν Ἀδριακοῦ
 χρόνων διαμεῖναι ταῦτα, λελύσθαι δ' ἐξ ἐκείνου πα-
 ρέστησεν ὁ τῆς ἱστορίας λόγος. οὗτος δὲ μάλιστα ἦν
 ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡ σωτήριος εἰς πάντας ἀνθρώπους
 20 ἤκμαζε διδασκαλία. 5. καὶ μὴν οὐδὲ δυνατόν αὐ-
 τοῖς εἰπεῖν ὡς τοῖς πονηροῖς δαίμοσιν ἔθουον· αὐτοῖς
 γὰρ μάλιστα τοῖς μεγίστοις θεοῖς ἡ ἱστορία τὰς ἀν-
 θρωποθυσίας ἐδήλωσεν ἐπιτελεῖσθαι. ἴδυσθαι γὰρ
 ἔφησε τῇ Ἥρᾳ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ Κρόνῳ τε καὶ Ἄρει καὶ
 25 Διονύσῳ, καὶ αὐτῷ γε τῷ ἐπὶ πάντων Διὶ καὶ τῷ
 Φοίβῳ, τῷ δὴ σεμνοτάτῳ πάντων καὶ σοφωτάτῳ
 Ἀπόλλωνι· τούτους δὲ καὶ οὐκ ἄλλους τοὺς μεγί-
 στους θεοὺς ἀγαθοὺς καὶ σωτήρας ἀναγορεύουσιν.
 6. αὐτοὶ δ' ἄρα εἶεν ἂν οἱ πονηροὶ δαίμονες. εἰ γὰρ (165)
 30 οἶδε τοιαύταις ἀνθρωποθυσίαις καὶ ἀνθρωποκτονίαις
 ἐχαιρον, πῶς οὐκ ἂν αὐτοὺς εἰκότως τῇ τῶν πονηρῶν
 πνευμάτων μαιφονία καταριθμήσειας, εἴτε αὐτοὶ χαλ-

ρειν λέγοντο τοῖς τοιοῦτοις εἴτε συγχωρεῖν καὶ πε-
 ριορᾶν ἑτέροις γιγνόμενα; 7. τί γὰρ χρῆν ὄλως ἐπι-
 τρέπειν ἀνθρώποις ἰλάσκεσθαι τὰ πονηρὰ πνεύματα;
 τί δὲ τοσοῦτον πλανᾶσθαι ὡς θεραπεύειν καὶ κολα- 5
 κεύειν τοὺς φαύλους; τί δὲ τοῖς πονηροῖς καταδου-
 λουῖσθαι, δέον ἀγαθοὺς ὄντας καὶ θεοὺς πορρωτάτω
 τῆς ἀνθρώπων διατριβῆς πᾶν ὃ τι φαῦλον καὶ πο-
 νηρὸν δυνάμει κρείττονι καὶ θειοτέρῳ ἀπελαύνειν;
 8. ἢ πατήρ μὲν ἀγαθὸς οὐκ ἂν ὑπὸ φαύλοις ἀνδράσι
 φθειρόμενον περιλδοί ἂν τὸν αὐτοῦ παῖδα, οὐδὲ τὸν 10
 [99] οἰκέτην σώφρων δεσπότης ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς ἀγόμενον
 περιόψεται, οὐδέ γε πολέμου στρατηγὸς, τοὺς οἰκεί-
 οὺς παρὸν διασώσασθαι, τοῖς πολεμίοις αἰχμαλώτους
 ἀνήσει, οὐδὲ ποιμὴν τὰ θρέμματα τοῖς λύκοις· θεοὶ
 δὲ ἄρα καὶ ἀγαθοὶ δαίμονες ὑπὸ τοῖς μοχθηροῖς καὶ 15
 φαύλοις ἀνήσουσι τὸ ἀνθρώπων γένος;
 9. καὶ οἱ τρισμῦριοι φύλακες μερόπων ἀνθρώπων,
 οἱ δὴ ποιμένες καὶ σωτήρες, βασιλεῖς τε καὶ πατέρες
 καὶ κύριοι, τοῖς ἐχθροῖς καὶ πολεμίοις καὶ ἀγροῖς
 θηρσὶν ἀνηλεῶς οὕτως καὶ ὁμῶς ἄγειν καὶ φέρειν 20
 τὰ φίλτατα παραδώσουσιν, οὐχὶ δὲ προπολεμήσουσιν
 ὑπερασπίζοντες τῶν προσφύγων, καὶ τοὺς μὲν ἐχθροὺς
 καὶ πονηροὺς δαίμονας τῆς ἀνθρώπων ἀγέλης μακρὰν
 ὥσπερ τινὰς ἀγροὺς καὶ ὁμοβόρους θῆρας ἀποδιώ-
 α ξουσι, διδάξουσι δὲ πάντα ἀνθρώπων μυρίων θεῶν 25
 καὶ δαιμόνων ἀγαθῶν πλήθει προσφκειωμένων ἐπι-
 θαρσοῦντα, καὶ τοῖς οὐ μόνον κρείττοσιν, ἀλλὰ καὶ
 πλεοσιν καὶ μεγίστοις θεοῖς καθωσιωμένον, σμικρὰ,
 μᾶλλον δὲ τὸ μηδὲν ἐπιστρέφεσθαι τῆς τῶν πονηρῶν
 δαιμόνων ἀσθενείας; 10. ὅτε δὲ τοῦτο μὴ ἔπραττον, 30
 συνήρουν δ' ἔμπαλιν τοῖς πονηροῖς αὐτοὶ, διὰ τῶν
 χρησμῶν τὰς προδηλωθείσας ἀνιέντες ἀνθρωποθυ-

σίας, χαίροντές τε αἰσχρορρημοσύναις ἀπάσαις καὶ ταῖς τούτων ἀκολούθοις πράξεσιν, ἐργῶ, φασί, δῆλον ὡς οὐδὲν τι καὶ αὐτοὶ φαύλων δαιμόνων τὴν φύσιν διήλλαττον, μᾶλλον δὲ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς
 5 ὑπῆρχον προαιρέσεως καὶ γνώμης· καὶ ἔτι μᾶλλον (166) εἶπεν ὡς οὐδὲ ὅλως θεὸς τις ἦν, οὐδέ τις ἀγαθὸς δαίμων, ὁ πάλαι πρὸς τῶν ἔθνῶν ἀπάντων κατὰ πόλεις τε καὶ χώρας προσκυνούμενος. 11. πῶς γὰρ ἂν γένοιτό ποτε τῷ ἀγαθῷ τὸ φαῦλον φίλον, εἰ μὴ καὶ
 10 φωτὸς καὶ σκοτὸς κρᾶσιν δύνασθαι μίαν φαίη τις ἂν γενέσθαι; πόσῳ δὲ κρείττων, ὁ παρ' ἀνθρώποις λογισμὸς τῶν νενομισμένων θεῶν, μηδὲ φαύλοις δαίμοσι χρῆναι θύειν παρακελευόμενος; λέγει δ' οὖν ὁ πρόσθεν εἰρημένος συγγραφεὺς, ἐν οἷς ἔφησε μὴ δεῖν
 15 ζῶοθυτεῖν, ὅτι μηδὲ φαύλοις δαίμοσι θυτέον, τοῦτον τὸν τρόπον

XVIII. "Διὸ συνετὸς ἀνὴρ καὶ σώφρων εὐλαβηθήσεται τοιαύταις χρῆσθαι θυσίαις, δι' ὧν ἐπισπᾶσται πρὸς ἑαυτὸν τοὺς τοιούτους, σπουδάσει δὲ καθάρειν τὴν ψυχὴν παντοίως· καθαρᾷ γὰρ ψυχῇ οὐκ ἐπιτίθενται, διὰ τὸ αὐτοῖς ἀνόμοιον. εἰ δὲ ταῖς πό-
 20 λεσιν ἀναγκαῖον καὶ τούτους ἀπομειλίττεσθαι, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· ταύταις γὰρ καὶ πλοῦτος καὶ τὰ ἔκτος καὶ τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ εἶναι νενόμισται, καὶ τὰ ἐναντία,
 25 κακὰ, ὀλιγοστὸν δὲ ἐν αὐταῖς τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιμελούμενον."

Τούτοις ἐξῆς ἐπάγει λέγων

XIX. "Ἡμεῖς δὲ κατὰ δύναμιν οὐ δεησόμεθα ὧν αὐτοὶ παρέχουσιν, ἀλλ' ἐκ τε ψυχῆς ἐκ τε τῶν ἔκτος
 30 πᾶσαν σπουδὴν ποιούμεθα θεῷ μὲν καὶ τοῖς ἀμφ'

αὐτὸν ὁμοιοῦσθαι, (ὃ γίνεται δι' ἀπαθείας καὶ τῆς περὶ τῶν ὄντως ὄντων διηρθρωμένης διαλήψεως καὶ πρὸς αὐτὰ καὶ κατ' αὐτὰ ζωῆς,) πονηροῖς δὲ ἀνθρώποις καὶ δαίμοσι καὶ ὅλως παντὶ τῷ χαίροντι τῷ θνητῷ τε καὶ ὑλικῷ ἀνομοιοῦσθαι." 5

(167) 2. "Ὁν δὲ ἡμεῖς ὑπογράφομεν φιλόσοφον ἀφιστάμενον τῶν ἐκτός, εἰκότως φαμὲν μὴ ἐνοχλήσειν δαίμοσι, μηδὲ μάντεων δεήσεσθαι, μηδὲ σπλάγχνων ζῳῶν. ὧν γὰρ ἕνεκα αἱ μαντεῖαι, τούτων οὗτος με-
[100] μελέτηκεν ἀφίστασθαι. οὔτε γὰρ εἰς γάμον καθήσιν, 10 ἵνα περὶ γάμον τὸν μάντιν ἐνοχλήσῃ· οὐκ εἰς ἐμπορίαν, οὐ περὶ οἰκέτου, οὐ περὶ κλοπῆς καὶ τῆς ἄλλης παρὰ ἀνθρώποις δοξοκοπίας. περὶ ὧν δὲ ζητεῖ, μάντις μὲν οὐδεὶς, οὐδὲ σπλάγχνα ζῳῶν μηνύσει τὸ σαφές· αὐτὸς δὲ δι' ἑαυτοῦ, ὡς λέγομεν, προσιῶν 15 τῷ θεῷ, ὃς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς αὐτοῦ σπλάγχνοις ἴδρυνται, περὶ τοῦ αἰωνίου βίου λήψεται τὰς ὑποθήκας, ὅλος ἐκεῖ συρρεύσας."

3. Σαφέστατα δὴ διὰ τούτων ὁ λόγος ἐξέφημεν τίνων ἠγεῖσθαι χρὴ τὰ μαντεῖα καὶ τὰς διὰ θυτικῆς 20 ἐρωτήσεις, τὰς τε παρὰ τοῖς πολλοῖς θαυμαζομένας περὶ τῶν ἀδήλων προγνώσεις. ταῦτα γὰρ πάντα δοξοκοπίας ὀνομάσας ὡς ἂν ὑπὸ δαιμόνων πονηρῶν ἐνεργούμενα ἀποβάλλει. 4. τὸν γοῦν περὶ φανύλων δαιμόνων διεξιὼν λόγον, καὶ φάσκων τὸν συνετὸν 25 ἄνδρα καὶ σώφρονα μὴ ποτε τούτοις ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι, μηδ' ἐπισπάσασθαι εἰς ἑαυτὸν διὰ τῶν θυσιῶν τοὺς τοιούτους, ἐξῆς ἐπισυνάπτει λέγων τὸν φιλόσοφον μηδὲ μαντείων δεήσεσθαι, μηδὲ σπλάγχνων ζῳῶν, καὶ τῶν παραπλησίων, ὡς ἂν τῆς δαιμονικῆς 30 ὄντων κακοτεχνίας. 5. εἰ δὴ οὖν κατὰ ταῦτα εὐλαβητέον τῷ συνετῷ καὶ σώφρονι τοιαύταις χρῆσθαι

θυσίαις, δι' ὧν ἐπισπάσεται πρὸς ἑαυτὸν τοὺς δαί-
 μονας—αὐταὶ δ' ἦσαν αἱ δι' αἱμάτων ἐκχύσεως καὶ
 δι' ἀλόγων ζώων σφαγῆς—οὐδεὶς ἂν ἐνδίκως ῥηθείη
 σώφρων καὶ συνετὸς τῶν πάλαι ζωοθυτούντων τοῖς
 5 δαίμοσι, καὶ πολὺ μᾶλλον τῶν ἀνθρωποθυτούντων.
 6. ἦλω δὲ τὰ πανταχοῦ πάντα σχεδὸν εἰπεῖν ἔθνη,
 πρόσθεν ἢ τὸν ἡμέτερον σωτήρα εἰς ἀνθρώπους ἀνα-
 δειχθῆναι, τοὺς φαύλους ἰλεούμενα δαίμονας ταῖς
 κατὰ πάντα τόπον ἐπιτελουμέναις ἀνθρωποθυσίαις.
 10 οὐδεὶς ἄρα τούτων συνετὸς ἦν καὶ σώφρων. 7. ὁ
 μὲν οὖν κοινὸς καὶ ἀνθρώπινος λογισμὸς ἐπόμενος
 ὀρθῶ λόγῳ παντὶ τῷ συνετῷ καὶ σώφρονι διαρρή-
 δην προκηρύττει μὴ χρῆσθαι θυσίαις ἐπὶ θεραπεία
 τῶν πονηρῶν δαιμόνων, σπουδάξειν δὲ καθαιρεῖν
 15 τὴν ψυχὴν παντοίως· καθαρᾶ γὰρ ψυχῇ μὴ ἐπιτίθε-
 σθαι, διὰ τὸ αὐτοῖς ἀνόμιον· 8. ὁ δὲ θεὸς αὐτοῖς ὁ (168)
 Ἀπόλλων, (πάλιν γὰρ ἀνθρώποις τοῦτον παραβλη-
 τέον, καὶ δεικτέον ὅσον τοῦ ὀρθοῦ λείπεται λογισμοῦ,)
 προστάττει τῷ πονηρῷ δαίμονι θύειν, οὐκ ἄλλως ἢ
 20 δηλαδὴ φίλος ὦν αὐτῷ· κακῷ δὲ τὸ ὅμοιον φίλον.
 τούτου δὲ μάρτυς ὁ καὶ πρόσθεν ἐν οἷς ἐπέγραψε
 "Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας" ὧδε ἱστορῶν πρὸς
 λέξιν.

XX. "Σπεύδοντος γοῦν τοῦ προφήτου αὐτοπιῆσαι
 25 τὸ θεῖον καὶ ἐπειγομένου ὁ Ἀπόλλων ἀδύνατον ἔφη
 τὸ τοιοῦτον πρὶν λύτρα τῷ πονηρῷ δαίμονι δοῦναι.
 λέγει δὲ οὕτως

λύτρα δίδου γάλης πατρὸς οἰκίῳ σιμνῷ,
 30 πρῶτα χοῆς, μετέπειτα πυρὴν ἢδ' αἷμα κελαινὸν
 οἴνου παμμέλανός τ' ὄτων θ' ἅμα λευκὰ ῥέεθρα.

καὶ σαφέστερον εἶπε περὶ τῶν αὐτῶν

οἶνον καὶ γάλα βάλλε καὶ ὕδατος ἄγλαον εἶδος,

καὶ ξύλα καρπὸν ἔχοντα διογνήτων ἀκυλάων·
σπλάγγνα δὲ κατθέμενος λιπαροῖς ἅμα νόμασι σπένδε.

μετὰ ποίας δὲ εὐχῆς ἐρωτηθεὶς ἤρξατο μὲν, οὐ μὴν
ἐπλήρωσεν, οὕτως εἰπὼν

[101] δαῖμον ἀλιτρονόων ψυχῶν διάδημα λελογχῶς,
ἡερῶν ὑπένερθε μυχῶν χθονίων τ' ἐφύπερθεν." 5

2. Ταῦτα μὲν ὁ θαυμασίος θεὸς, μᾶλλον δὲ τὸ
πολυπλανῆς δαιμόνιον· τὰ δὲ τοῦ κατὰ φύσιν λογι-
σμοῦ τάναντία, καθαίρειν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ μὴ θυ-
σίαις ἐπισπᾶσθαι τοὺς πονηροὺς δαίμονας, παρακα- 10
λευόμενα· καθαροῦ γὰρ ψυχῆ μὴ ἐπιτίθεσθαι διὰ τὸ
(169) αὐτοῖς ἀνόμιον. εἰ δὲ δὴ συντετὸς εἶναι καὶ σώφρων
ἀνὴρ ὀρθῶς ἐκρίθη ὁ εὐλαβῆς καὶ μὴ θύων δαίμο-
σιν, ὁ τοῖς πονηροῖς θύειν διὰ τοῦ χρησμοῦ παραι-
νῶν τίς ἂν εὐλόγως καὶ ποδαπὸς νομισθεῖται σοὶ κα- 15
ταλείπω σκοπεῖν. 3. ἐντεῦθεν δὲ ἀναδραμόντι προ-
φανῆς ἔσται ποιοί τινες ὑπῆρχον τὴν τοῦ τρόπου
φύσιν οἱ ταῖς ἀνθρωποθυσίαις χαίροντες, ἢ οἱ τού-
τοις πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος πάλαι πρότερον κατα-
δεδουλωμένοι. εἰ δὲ λέγοι τις μὴ φαῦλον εἶναι τὸν 20
τῆς ἀνθρωποθυσίας τρόπον, ὀρθότατα δ' ὑπὸ τῶν
παλαιῶν τελεῖσθαι, ὧρα τοῖς νῦν καταμέμφεσθαι πᾶ-
b σιν, ὅτι μηδεὶς ὁμοίως τοῖς πατράσιν εὐσεβεῖ.

c XXI. Εἰ δ' ἐμφρόνως οἱ καθ' ἡμᾶς τῆς ἀπηνοῦς
καὶ ἀγρίας ὀμότητος τὴν ἀποστροφὴν ἐποιήσαντο, 25
τῶν παλαιῶν οὐδεὶς ἦν ἄρα σοφὸς, τοὺς πονηροὺς
δαίμονας ταῖς ἀνθρωποκτονίαις μειλισσόμενος. ἀλλὰ
γὰρ καὶ τυφλῶ, φασί, δῆλον ὡς οὔτε θεοὶ ἂν εἶεν
οὔτε δαίμονες ἀγαθοὶ οἱ πάλαι πρὸς τῶν ἔθνῶν
ἀπάντων θεολογούμενοι, πορρωτάτω δὲ τοῦ ἀγαθοῦ 30
ἐξωκισμένοι. 2. διὸ καὶ ἐνδίκως θεομάχοι τινὲς καὶ
ἀσεβεῖς λεχθεῖεν ἂν, τὸν πάντα λυμηνάμενοι βίον, ὧν

ἐξ αἰῶνος οὐδεὶς ἢ μόνος ὁ σωτὴρ καὶ κύριος ἡμῶν
 ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν φυγὴν ^d
 προεξένησεν, εὐαγγελιζόμενος ὁμοῦ πάντας Ἑλληνας
 τε καὶ βαρβάρους θεραπείαν τῆς πατρικῆς νόσου,
 5 καὶ τῆς πικρᾶς καὶ παλαιτάτης δουλείας ἐλευθερίαν·
 ἐφ' ἣν σπεύδειν ὁ τῆς εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως πα-
 ρορμᾶ λόγος, μεγάλη τῇ φωνῇ τοῖς πᾶσιν εἰς ἐξάκου-
 στον βοῶν "πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἔνεκεν ἐχρισέ
 με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρῦξαι
 10 αἰχμαλώτοις ἄφρονας καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἰάσα-
 σθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν." καὶ πάλιν ⁽¹⁷⁰⁾
 "ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν πεπεδημένους, καὶ ἐξ οἴκου
 φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει." 3. ταῦτα γὰρ ἄνω-
 θεν ἐκ παλαιοῦ τὰ θεῖα ὡς ἀληθῶς παρ' Ἑβραίοις
 15 ἐθέσπιξε λόγια, τὴν ἡμῶν τῶν πάλαι τυφλῶν τὰς
 ψυχὰς καὶ δαιμόνων πονηρῶν πολυπλόκοις δεσμοῖς
 πεπεδημένων ἀπολύτρωσιν εὐαγγελιζόμενα. ὅθεν εἰ-
 κότως τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς πρὸς τοῦ σωτη-
 ρίου λόγου καταναγασθέντες, σώφρονές τε καὶ εὐλα-
 20 βεῖς καὶ συνετοὶ γενόμενοι, καὶ πάντων ἐλεύθεροι
 κακῶν, οὔτε θύσομεν οὔτε δουλεύσομεν τοῖς τῶν
 ἔθνῶν νενομισμένοις θεοῖς, οἳ δὴ καὶ ἡμῶν τὸ πρὶν ^b
 κατετυράννου· ἀχθέντες δὲ καὶ προσαχθέντες ὑπὸ
 τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν διδασκαλίας τῷ μόνῳ καὶ
 25 ἀληθεῖ θεῷ, τῷ δὴ καὶ δεσπότῃ καὶ τροφῇ, σω-
 τῆρί τε καὶ εὐεργέτῃ, καὶ ἔτι ποιητῇ καὶ δημιουργῷ
 καὶ παμβασιλεῖ τῶν ὅλων, μόνον τοῦτον ἀληθῆ θεὸν
 ἠγησόμεθα, καὶ μόνῳ τὸ προσῆκον ἀπονεμοῦμεν σέ-
 βας, μόνον γεραίροντες καὶ μόνον αὐτὸν εὐσεβοῦν-
 30 τες, οὐχ ἢ τοῖς δαίμοσι φίλον, ἀλλ' ἢ τῷ πρὸς αὐτοῦ
 καταπεμφθέντι πάντων ἀνθρώπων σωτῆρι διὰ τῆς
 εὐαγγελικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας παραδέδοται. 4. ταύ- ^c

τη δὲ θεοσεβούντες διώξομεν καὶ ἀπελάσομεν ἑαυ-
 τῶν, πολλοῦ δεῖ φοβηθησόμεθα, τοὺς πονηροὺς δαι-
 [102] μονας δι' ἀγγελίας καὶ καθαροῦ τρόπου βίου τε σώ-
 φρονος καὶ παναρέτου, τοῦ δὴ πρὸς τοῦ σωτήρος
 ἡμῶν διωρισμένου· καθαρᾶ γὰρ μὴ δύνασθαι ψυχῇ 5
 πλησιάζειν διὰ τὸ ἀνόμοιον ὁμολόγηται. ἀλλ' οὐδὲ
 μαντείας καὶ χρησμῶν δεησόμεθα, οὐδὲ σπλάγγνα
 ζώων διερευνήσομεν, οὐδέ τι τῶν διὰ δαιμονικῆς κι-
 νῆσεως ἐνεργουμένων πολυπραγμονήσομεν. 5. ὧν
 γὰρ ἕνεκα ταῦτα τοῖς πολλοῖς σπουδάζεται, τούτων 10
 ἡμῖν ἀπίστασθαι μελετᾶν ὁ τοῦ Χριστοῦ λόγος διε-
 στείλατο, μόνων δὲ ἐκείνων ἐφίεσθαι προύτρεψε, περὶ
 ὧν ἀληθῶς μάντις μὲν οὐδεὶς οὐδὲ σπλάγγνα ζῶων
 μηνύσει τὸ σαφές, αὐτὸς δὲ μόνος ὁ τοῦ θεοῦ λόγος,
 ὁ ἐν τοῖς ἀληθινοῖς ἐνοικῶν σπλάγγνοις τῶν οἴων τε 15
 αὐτὸν δι' ἄκραν ψυχῆς καθαρότητα ἔνδον ἐν ἑαυτοῖς
 χωρεῖν. περὶ ὧν φησί που ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν
 "ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι
 αὐτῶν θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός."

(171) 6. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἀπὸ τοῦ περὶ θυσιῶν τό- 20
 που ἀπελεγτικὰ τῆς τῶν δαιμόνων μοχθηρίας. ἄκουε
 δ' οἷα περὶ τῶν αὐτῶν αὐθις ὁ τῆς Περὶ τῶν ἐμψύ-
 χων ἀποχῆς συγγραφεὺς ἱστορεῖ, διαρρηθῆναι ὁμολο-
 γῶν τοὺς πονηροὺς δαίμονας ἐν σχήμασι πλείοσιν
 ἐκτυπουμένους, καὶ παντοίας μορφᾶς χαρακτηρίζον- 25
 τας, λανθάνειν καὶ ἑξαπατᾶν τοὺς πολλοὺς τῶν ἀν-
 θρώπων. ἀγαθῶν γὰρ, φησὶν, ὑποδύομενοι πρόσ-
 ωπα καὶ προσεταιριζόμενοι τὰ πλήθη διὰ τοῦ τὰς
 ἐπιθυμίας τῶν ἀνθρώπων ἐκκαλεῖν, τοὺς ἀνωτάτω
 b θεοὺς ἑαυτοὺς ἐπιφημίζεσθαι βούλονται. τοσοῦτόν 30
 τέ φησὶν αὐτοὺς ἰσχυῖσθαι ὡς ἀπατῆσαι καὶ τοὺς σο-
 φωτάτους τῶν Ἑλλήνων ποιητὰς καὶ φιλοσόφους, οὓς

καὶ ὁμολογεῖ τῆς τοῦ πλήθους γεγενῆσθαι διαστροφῆς αἰτίους· ὅτι τε ἐξ αὐτῶν πᾶσα γοητεία συνέστη, καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν ἀνθρώποις δι' αὐτῶν προξενεῖται· ὅπως τε θεοὶ εἶναι βούλονται, δαίμονες ὄντες φαν-
 5 λοι· καὶ ὡς ἡ προσετώσα αὐτῶν δύναμις δοκεῖ θεὸς εἶναι ὁ μέγιστος. ταῦτα δὲ ὁ Πορφύριος πάντα τοῦτον ἱστορεῖ τὸν τρόπον

XXII. "Ὅσαι δὲ ψυχὰς τοῦ συνεχοῦς πνεύματος οὐ κρατοῦσιν, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ καὶ κρατοῦνται, διὰ
 10 τοῦτο ἄγονται τε καὶ φέρονται λίαν, ὅταν αἱ τοῦ πνεύματος ὄργαι τε καὶ ἐπιθυμίαι τὴν ὀρμὴν λάβωσιν· αὐταὶ δὲ αἱ ψυχὰς δαίμονες μὲν καὶ αὐταὶ, κακοεργοὶ δ' ἂν εἰκότως λέγοιντο. 2. καὶ εἰσιν οἱ σύμπαν-
 15 τες, οὗτοί τε καὶ οἱ τῆς ἐναντίας δυνάμεως, ἀόρατοί τε καὶ τελείως ἀναίσθητοι αἰσθήσεσιν ἀνθρωπίναις. οὐ γὰρ στερεὸν σῶμα περιβέβληνται, οὐδὲ μορφὴν πάντες μίαν, ἀλλ' ἐν σχήμασι πλείοσιν· ἐκτυπούμεναι δὲ καὶ χαρακτηρίζουσαι τὸ πνεῦμα αὐτῶν αἱ μορ-
 20 φαὶ τοτὲ μὲν ἐπιφαίνονται, τοτὲ δὲ ἀφανεῖς εἰσιν· ἐνίοτε δὲ καὶ μεταβάλλουσι τὰς μορφὰς οἷ γε χείρους. 3. τὸ δὲ πνεῦμα ἧ μὲν ἐστὶ σωματικόν, παθητικόν ἐστὶ καὶ φθαρτόν· τῷ δὲ ὑπὸ τῶν ψυχῶν οὕτως δε-
 25 δεσθαι ὥστε τὸ εἶδος αὐτῶν διαμένειν πλείω χρόνον, οὐ μὴν ἐστὶν αἰώνιον· καὶ γὰρ ἀπορρεῖν αὐτοῦ
 30 τι συνεχῶς εἰκὸς ἐστὶ καὶ τρέπεσθαι. 4. ἐν συμμε- (172) τρία μὲν οὖν τὰ τῶν ἀγαθῶν, ὡς καὶ τὰ σώματα τῶν φαινομένων, τῶν δὲ κακοποιῶν ἀσύμμετρα, οἱ πλείον τῷ παθητικῷ νέμοντες τὸν περίγειον τόπον οὐδὲν ὅτι τῶν κακῶν οὐκ ἐπιχειροῦσι δεῖν. βίαιον γὰρ ὅλως
 30 καὶ ὑπουλον ἔχοντες ἡθὸς, ἐστερημένον τε τῆς φυ-

λακῆς τῆς ἀπὸ τοῦ κρείττονος δαιμονίου, σφοδρὰς καὶ αἰφνιδίους, οἷον ἐνέδρας, ὡς τὸ πολὺ ποιοῦνται [108] τὰς ἐμπτώσεις, πῆ μὲν λανθάνειν πειρώμενοι, πῆ δὲ βιαζόμενοι.”

5. Καὶ ἐξῆς ἐπιλέγει

5

b “Ταῦτα δὲ καὶ τὰ ὅμοια ποιοῦσι μεταστῆσαι ἡμᾶς ἐθέλοντες ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἐννοίας τῶν θεῶν καὶ ἐφ’ ἑαυτοὺς ἐπιστρέψαι. πᾶσι γὰρ τοῖς οὕτως ἀνομολόγως καὶ ἀκαταλλήλως γιγνομένοις αὐτοὶ χαίρουσι, καὶ ὥσπερ ὑποδύντες τὰ τῶν ἄλλων θεῶν 10 πρόσωπα τῆς ἡμετέρας ἀβουλίας ἀπολαύουσι, προσεταιριζόμενοι τὰ πλήθη, διὰ τοῦ τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἀνθρώπων ἐκκαίειν ἔρωσι καὶ πόθοις πλούτων καὶ δυναστειῶν καὶ ἡδονῶν, κενοδοξίας τε αὐτῶν, ἐξ ὧν στάσεις καὶ πόλεμοι φύονται καὶ τὰ συγγενῆ τού- 15 των. 6. τὸ δὲ πάντων δεινότατον, ἐπαναβαίνουσιν ἐκ τῶνδε, καὶ τὰ ὅμοια ἀναπειθουσι καὶ περὶ τῶν μεγίστων θεῶν, μέχρι τοῦ καὶ τὸν ἄριστον θεὸν τούτοις τοῖς ἐγκλήμασιν ὑπάγειν· ὅς δὴ καὶ τεταράχθαι φασὶ πάντ’ ἄνω κάτω. πεπόνθασι δὲ τοῦτο οὐκ ἰδιῶ- 20 ται μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ διατριβόντων οὐκ ὀλίγοι. 7. ἡ δ’ αἰτία δι’ ἀλλήλων γέγονε. καὶ γὰρ τῶν φιλοσοφούντων οἱ μὴ ἀποστάντες τῆς κοινῆς φορᾶς εἰς τὰ αὐτὰ τοῖς πλήθεσι συνέβησαν· καὶ πάλιν αὐτὰ τὰ πλήθη σύμφωνα ταῖς αὐτῶν δόξαις παρὰ 25 τῶν δοκούντων σοφῶν ἀκούοντα ἐπερρωσθήη φρονεῖν ἐπὶ μᾶλλον περὶ τῶν θεῶν τὰ τοιαῦτα. 8. τὸ μὲν γὰρ ποιητικὸν καὶ προσεξέκαυσε τὰς ὑπολήψεις τῶν ἀνθρώπων τῷ χρῆσθαι φράσει πρὸς ἐκπληξιν καὶ γοητείαν πεποιημένη, κήλησίν τε ἐμποιῆσαι καὶ πύ- 30 στιν περὶ τῶν ἀδυνατωτάτων δυναμένη, δεῖον ἐμπέδως πεπεῖσθαι ὅτι οὔτε τὸ ἀγαθὸν βλάπτει ποτὲ

οὔτε τὸ κακὸν ὠφελει. οὐ γὰρ θερμότητος, ὡς φησι Πλάτων, τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου, οὐδὲ ψυχρότητος τὸ θερμαίνειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου· οὕτως οὐδὲ (173) τοῦ δικαίου τὸ βλάπτειν. 9. δικαιοτάτου δὲ δήπου 5 φύσει πάντων τὸ θεῖον, ἐπεὶ οὐδ' ἂν ἦν θεῖον. οὐκ οὖν ἀποτετμηῆσθαι δεῖ ταύτην τὴν δύναμιν καὶ μοῖραν τῶν δαιμόνων τῶν ἀγαθοεργῶν. ἡ γὰρ βλάπτειν πεφυκυῖά τε καὶ βουλομένη ἐναντία τῇ ἀγαθοεργῷ· τὰ δ' ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἂν ποτε γένοιτο."

10. 10. Καὶ αὐθις

"Διὰ μέντοι τῶν ἐναντίων καὶ ἡ πᾶσα γοητεία ἐπιτελεῖται· τούτους γὰρ μάλιστα καὶ τὸν προεστῶτα αὐτῶν ἐκτιμῶσιν οἱ τὰ κακὰ διὰ τῶν γοητειῶν διαπραττόμενοι. 11. πλήρεις γὰρ εἰσι πάσης φαντασίας 15 καὶ ἀπατῆσαι ἱκανοὶ διὰ τῆς τερατουργίας. διὰ τούτων φίλτρα καὶ ἐρωτικά κατασκευάζουσιν οἱ κακοδαίμονες· πᾶσα γὰρ ἀκολασία καὶ πλούτων ἐλπίς καὶ δόξης διὰ τούτων, καὶ μάλιστα ἡ ἀπάτη. 12. τὸ γὰρ ψεῦδος τούτοις οἰκτεῖον· βούλονται γὰρ εἶναι θεοὶ 20 καὶ ἡ προεστῶσα αὐτῶν δύναμις δοκεῖν θεὸς εἶναι ὁ μέγιστος. οὗτοι οἱ χαίροντες 'λοιβῆ τε κνίση τε,' δι' ὧν αὐτῶν τὸ πνευματικὸν καὶ σωματικὸν πιαίνε-ται. ξῆ γὰρ τοῦτο ἄτμοις καὶ ἀναθυμιάσεσι, ποικί- 25 λως διὰ τῶν ποικίλων, καὶ δυναμοῦται ταῖς ἐκ τῶν αἱμάτων καὶ σαρκῶν θυσίαις."

13. Διὰ δὲ τούτων ἀκηκόαμεν ὁμολογούντων ὅτι μὴ μόνον οἱ παρ' Ἑλλησι ποιηταὶ προσεξέκαυσαν τὰς ὑπολήψεις τῶν ἀνθρώπων τὰς περὶ τῶν φανύλων δαιμόνων ὡς περὶ θεῶν καὶ ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν 30 φιλοσοφίᾳ διατριβόντων οἱ περὶ θεοῦς δοκοῦντες σπουδαίως ἔχειν, οἳ καὶ αὐτοὶ οὐ θεοῦς, ἀλλὰ πονη- 35 ροῦς δαίμονας περιέποντες τὰ πλήθη καὶ τοὺς δή-

μους εἰς τὴν ὁμοίαν πλάνην ἐξετραχίλισαν. 14. ὁμολόγησε γοῦν σαφῶς ὁ λόγος ὡς ἄρα παρὰ τῶν δοκούντων σοφῶν ἀκούοντα περὶ θεῶν τὰ πλήθη σύμφωνα ταῖς αὐτῶν δόξαις ἐπερρώσθη φρονεῖν ἐπὶ μᾶλλον ὡς περὶ θεῶν περὶ τῶν μοχθηρῶν δαιμόνων. 5
 καὶ ταῦτα οὐκ ἐξ ἡμῶν κατηγορεῖται, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀκριβέστατα τὰ οἰκεία μᾶλλον ἢ ἡμεῖς εἰδόμε-
 [104] των. 15. ὁ γέ τοι αὐτὸς συγγραφεὺς οὐ παρέργως ὁμιλήσας τῇ τοὺς πολλοὺς λανθανούσῃ δεισιδαιμονίᾳ φησὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονας βούλεσθαι εἶναι θεοὺς 10
 καὶ ἀγαθῶν δόξαν ἔχειν παρὰ ἀνθρώποις, τίς τε
 (174) προεστῶσα αὐτῶν δύναμις τυγχάνει ὁ αὐτὸς πάλιν διασαφήσει, τοὺς ἄρχοντας τῶν πονηρῶν δαιμόνων λέγων εἶναι τὸν Σάραπιν καὶ τὴν Ἑκάτην· ἡ δὲ θεία γραφή τὸν Βελζεβούλ. ἄκουε δ' ὅπως καὶ περὶ τοῦ- 15
 του γράφει ἐν τοῖς "Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας."
 b XXIII. "Τοὺς δὲ πονηροὺς δαίμονας οὐκ εἰκῆ ὑπὸ τὸν Σάραπιν ὑποπιτεύομεν, οὐδ' ἐκ τῶν συμβόλων μόνων ἀναπεισθέντες, ἀλλ' ὅτι τὰ μειλίγματα καὶ τὰ τούτων ἀποτρόπαια πρὸς τὸν Πλούτωνα γίνε- 20
 c ται, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἐδείκνυμεν. ὁ αὐτὸς δὲ τῷ Πλούτῳ ὁ θεὸς, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα δαιμόνων ἄρχων, καὶ σύμβολα διδοὺς πρὸς τὴν τούτων ἔλασιν.
 2. οὗτος γοῦν καὶ τοῖς ἰκέταις ἐδήλωσεν ὡς πᾶσι ζῳοῖς ὁμοιούμενοι προσίασι τοῖς ἀνθρώποις· ὅθεν καὶ 25
 παρ' Αἰγυπτίοις καὶ παρὰ Φοίνιξι καὶ ὅλως παρὰ τοῖς τὰ θεῖα σοφοῖς ἱμάντες ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐπιφορήσονται, καὶ ζῶα προσουδίζεται πρὸ τῆς θρησκείας τῶν θεῶν, ἐξελαυνόντων τῶν ἱερέων τούτους, διὰ
 d τοῦ δοῦναι πνεῦμα, ἢ αἷμα ζῳῶν, καὶ διὰ τῆς τοῦ ἀέρος πληγῆς, ἵνα τούτων ἀπελθόντων παρουσία τοῦ θεοῦ γένηται. 3. καὶ οἶκος δὲ πᾶς μεστὸς, καὶ διὰ

τοῦτο προκαθαίρουσι καὶ ἐκβάλλουσι τούτους, ὅταν
 θεὸν κατακαλῶσι. καὶ τὰ σώματα τοίνυν μεστὰ ἀπὸ
 τούτων· καὶ γὰρ μάλιστα ταῖς ποιαῖς τροφαῖς χαί-
 ρουσι. σιτουμένων γὰρ ἡμῶν προσίασι καὶ προσιζά-
 5 νουσι τῷ σώματι, καὶ διὰ τοῦτο αἱ ἀγνεῖαι, οὐ διὰ
 τοὺς θεοὺς προηγουμένως, ἀλλ' ἴν' οὗτοι ἀποστῶσι.
 μάλιστα δὲ αἵματι χαίρουσι καὶ ταῖς ἀκαθαρσίαις, καὶ
 ἀπολαύουσι τούτων εισδύνοντες τοῖς χρωμένοις. 4.
 ὅλως γὰρ ἡ ἐπίτασις τῆς πρὸς τι ἐπιθυμίας καὶ ἡ
 10 τοῦ πνεύματος τῆς ὑρέξεως ὁρμὴ ἀλλαχόθεν οὐ σφο-
 δρύνεται ἢ ἐκ τῆς τούτων παρουσίας· οἱ καὶ εἰς ἀσῆ- (175)
 μους φθόγγους καὶ φύσας ἀναγκάζουσι τοὺς ἀνθρώ-
 πους ἐμπίπτειν διὰ τῆς συναπολαύσεως τῆς μετ' αὐ-
 τῶν γιγνομένης. 5. ὅπου γὰρ πνεύματος πλείονος
 15 ὀλκὴ ἢ τῆς γαστρὸς ἐξ ἠδυπαθείας πεπληρωμένης, ἢ
 τῆς προθυμίας δι' ἠδονῆς ἐπίτασιν ἐκφυσώσης καὶ
 πολὺ τὸ ἐξωθεν σπώσης, ἐκεῖ παρουσία τῶν τοιού-
 των πνευμάτων σοι δηλούσθω. ἄχρι τούτων τολμᾷ
 φύσις ἀνθρώπου εὐρίσκειν τὰς περὶ αὐτῆς συνεστῶ-
 20 σας παγίδας· καὶ γὰρ ὁ θεὸς ὅταν εἰσκριθῆ, πολυ- b
 πλασιάζεται τὸ πνεῦμα.”

6. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων,
 ὧν φησὶν ἄρχοντα εἶναι τὸν Σάραπιν. καὶ τὴν Ἐκά-
 την δὲ τούτων ἄρχειν ὁ αὐτὸς διδάσκει λέγων οὕτως
 25 “Μήποτε οὗτοι εἰσὶν ὧν ἄρχει ὁ Σάραπισ, καὶ
 τούτων σύμβολον ὁ τρίκρανος κύων, τουτέστιν ὁ ἐν
 τοῖς τρισὶ στοιχείοις, ὕδατι, γῆ, ἀέρι, πονηρὸς δαι-
 μων· οὓς καταπαύει ὁ θεὸς ὁ ἔχων ὑπὸ χεῖρα. ἄρχει
 δ' αὐτῶν καὶ ἡ Ἐκάτη, ὡς συνέχουσα τὸ τρίστοιχον.”
 30 Καὶ πάλιν φησὶν c

7. “Ἐν χρηστήριον ἐτι παραθεῖς, ὅπερ αὐτὴ ἡ
 Ἐκάτη πεποίηται, καταπαύσω τὸν περὶ ταύτης λόγον

[105] ἥδ' ἐγὼ εἰμι κόρη πολυφάσματος, οὐρανόφοιτος,
 ταυρῶπις, τρικάρηνος, ἀπηνῆς, χρυσοβέλεμνος,
 Φοίβη ἀπειρολεχῆς, φαεσίμβροτος Ἐλλήθυια,
 d τριστοίχου φύσεως συνθήματα τρισσὰ φέρουσα·
 αἰθέρα μὲν πυροέσσειν ἐξειδομένη εἰδώλοισι, 5
 ἥερα δ' ἀργεννοῖσι τροχάσμασιν ἀμφικάθημαι·
 γαῖα δ' ἐμῶν σκυλάκων δυοφερὸν γένος ἠνιοχεύει."

8. οἷς ἐπιλέγει ὁ συγγραφεὺς σαφῶς τίνες οἱ σκύλα-
 κες· ὅτι οἱ πονηροὶ δαίμονες, περὶ ὧν ἄρτι πεπαύ-
 μεθα λέγοντες. τосαῦτα μὲν δὴ καὶ ταῦτα. περὶ 10
 δὲ τοῦ δαίμονας εἶναι πονηροὺς ἀληθῶς, ἀλλ' οὐδὲν
 ἀγαθὸν ἐπαγομένους, τοὺς παρὰ τοῖς πολλοῖς θεο-
 λογουμένους, φέρε ἐτι μᾶλλον διὰ πλειόνων κρατύ-
 νωμεν.

(178)

b

BIBAIION PEMPTON.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

15

1. Ἰκανὰ μὲν καὶ τὰ προπαρατεθέντα συστήσαι
 ἦν ὅτι μὴ θεοὶ, μηδ' ἀγαθοὶ δαίμονες, πᾶν δὲ τούν-
 αντιὸν ὑπῆρχον οἱ παρὰ τοῖς ἔθνεσι κατὰ τε πόλεις
 καὶ χώρας ὡς θεοὶ τιμημένοι· οὐ λυπεῖ δὲ ἐκ πε-
 ριουσίας τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἐτι μᾶλλον βεβαιώσα- 20
 σθαι πλείοσι καὶ θαυσιλεστέροις ἐλέγχοις τῆς τούτων
 ἀποδείξεως τὴν διὰ τῆς τοῦ σωτήρος ἡμῶν εὐαγγελι-
 κῆς διδασκαλίας προξενηθεῖσαν ἅπασιν ἀνθρώποις
 ἐλευθερίαν τῶν πάλαι κακῶν ἐκφαινούσης. 2. ἄκουε
 τοιγαροῦν αὐτῶν Ἑλλήνων ὁμολογούντων ἐκλελοιπέ- 25
 ναι αὐτῶν τὰ χρηστήρια, οὐκ ἄλλοτε ποτε ἐξ αἰῶνος
 d ἢ μετὰ τοὺς χρόνους τῆς σωτηρίου καὶ εὐαγγελικῆς
 διδασκαλίας τὴν ἐνὸς τοῦ παμβασιλέως καὶ δημιουργοῦ
 τῶν ὄλων θεοῦ γινῶσιν φωτὸς δίκην πᾶσιν ἀν-
 θρώποις ἀνατειλάσης. 3. ἀντίκα γοῦν μάλα ὅσον 30

οὐδέπω παραστήσομεν ὡς ἄρα μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν
 αὐτοῦ καὶ θάνατοι τῶν δαιμόνων ἱστορήθησαν καὶ
 τὰ θαυμαστὰ καὶ πάσαι βοώμενα χρηστήρια διαλέλοι-
 πεν. 4. ἤδη δὲ καὶ πρότερον ἀποδείκνυται ὅτι δὴ
 5 παῦλαν κακῶν οὐδ' ἄλλοτέ ποῦ πρότερον ἢ μετὰ τὴν
 εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν εἰλήφασιν αἱ παρὰ πᾶσι
 τοῖς ἔθνεσιν ὡμῶς καὶ ἀνηλεῶς ἐπιτελούμεναι τὸ
 πρὶν ἀνθρωποθυσίαι· οἷς ἐπὶ τοῦ παρόντος προσθει-
 ναι καλὸν ὅτι μὴ μόνον ἐξ ἐκείνου τὰ τῆς δαιμονι-
 10 κῆς ἀπέσβη δεισιδαιμονίας, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς τῶν
 ἔθνων πολυαρχίας. 5. σχεδὸν γὰρ κατὰ πᾶσαν πό-
 λιν καὶ κώμην βασιλεῖς καὶ τυράννους τοπάρχας τε
 καὶ δυνάστας τὸ παλαιὸν ἦν ὄραῖν, ἔθναρχίας τε καὶ (179)
 πολυαρχίας, δι' ἃς ἐπὶ τοὺς κατ' ἀλλήλων πολέμους
 15 συνεχῶς ὀρμῶντες δηώσεις τε χωρῶν καὶ πόλεων πο-
 λιορκίας ἀνδραποδισμούς τε καὶ αἰχμαλωσίας τῶν
 πλησιοχώρων αἰεὶ καὶ διὰ παντὸς ἐνήργουν, πρὸς τῶν [107]
 οἰκείων δαιμόνων ἐπὶ τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον
 ἐξοιστρούμενοι. 6. ὧν οὕτως ἐχόντων ἐν ὁποῖα τότε
 20 συγχύσει κακῶν συμφορῶν τε ἐπαλλήλων ὁ πᾶς ἐν-
 ἔσχητο βίος καὶ αὐτῷ σοὶ παραλείπω σκοπεῖν. 7. τού-
 των δὴ οὖν ἀθρόως ἀπάντων ὁμοῦ σὺν τῇ πολυθείῳ ^β
 πλάνῃ ἐκποδῶν μεταστάντων οὐκ ἄλλοτε ἢ μετὰ τὴν
 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰς ἀνθρώπους ἐπιδημίαν, πῶς οὐ
 25 χρὴ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἀληθῶς σωτηρίου καὶ
 εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως ὑπερθανυμάζειν, δι' ἧς ἀθρόως
 κατὰ πᾶσαν τὴν τῶν ἀνθρώπων οἰκουμένην προσευ-
 κτήρια καὶ ναοὶ τῷ παμβασιλεῖ καὶ δημιουργῷ τῶν
 ἀπάντων καὶ μόνῳ θεῷ ἐν τε πόλεσι καὶ κώμας βαρ-
 30 βάρων τε ἔθνων ἐν ἐρημίαις ἀφιερωμένα συνέστη,
 βίβλοι τε καὶ ἀναγνώσματα, μαθήματά τε παντοῖα ^σ
 καὶ διδασκαλίας, περὶ τῆς εἰς ἄκρον ἀρετῆς καὶ τρώ-

που τοῦ κατὰ τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν παραγγέλματα περιέχουσαι, ἀνδράσιν ὁμοῦ καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶν εἰς ἐπήκοον παραδέδονται, νεκρὰ δὲ τὰ ἀπὸ δαιμόνων πάντα χρηστήριά τε καὶ μαντεύματα; 8. οὐδέ τις εἰς τοσοῦτον ἀνθρώπων μέμνηε νῦν, ἔξ οὐπερ εἰς 5 πάντας φωτὸς δίκην ἐξέλαμψεν ἢ τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἐνθεος καὶ εὐαγγελικὴ δύναμις, ὡς τολμᾶν πρὸ τοῦ φιλιτάτου φόνου καὶ ταῖς δι' ἀνθρωποθυσιῶν σφαγαῖς τὰ φονικὰ καὶ φίλαιμα καὶ μισάνθρωπά τε καὶ ἀπάν-
 α θρωπα δαιμόνια ἐξιλεοῦσθαι, οἷα πράττειν τοῖς πά- 10 λαι σοφοῖς τε καὶ βασιλεῦσι δαιμονώσιν ὡς ἀληθῶς φίλον ἦν. 9. περὶ δὲ τοῦ μηκέτι δύνασθαι τι καὶ ἰσχύειν τοὺς φαύλους δαίμονας μετὰ τὴν τοῦ σωτήρος ἡμῶν εἰς ἀνθρώπους πάροδον καὶ αὐτὸς ὁ καθ' ἡμᾶς τῶν δαιμόνων προήγορος ἐν τῇ καθ' ἡμῶν συ- 15 σκευῇ τοῦτον που λέγων μαρτυρεῖ τὸν τρόπον

10. "Νυνὶ δὲ θαυμάζουσιν εἰ τοσοῦτων ἐτῶν κατείληφε τὴν πόλιν ἡ νόσος, Ἀσκληπιοῦ μὲν ἐπιδημίας καὶ τῶν ἄλλων θεῶν μηκέτ' οὔσης. Ἰησοῦ γὰρ τιμωμένου οὐδεμιᾶς τις θεῶν δημοσίας ὠφελείας ἤσθητο." 20

11. Ταῦτα ῥήμασιν αὐτοῖς ὁ Πορφύριος. εἰ δὲ οὖν κατὰ τήνδε τὴν ὁμολογίαν Ἰησοῦ τιμωμένου οὐδεμιᾶς τις θεῶν δημοσίας ὠφελείας ἤσθητο, μηκέτ' οὔσης μήτ' Ἀσκληπιοῦ ἐπιδημίας μήτε τῶν ἄλλων
 (180) θεῶν, πόθεν δὴ λοιπὸν τὸ ὡς περὶ θεῶν καὶ ἡρώων 25 δόγμα; 12. τί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον τὰ τῶν θεῶν καὶ τὰ Ἀσκληπιοῦ κρατεῖ τῆς Ἰησοῦ δυνάμεως; εἰ δὲ ὁ μὲν θνητὸς, ὡς ἂν φαίεν, ἄνθρωπος—τάχα δ' ἂν εἴποιεν ὅτι καὶ πλάνος—οἱ δὲ σωτήρες καὶ θεοὶ, τί δῆτα τοίνυν πάντες ἀθρώως αὐτῶ Ἀσκληπιῶ πεφεύγασι, 30 τὰ νῦτα τῷ θνητῷ, καὶ πᾶσαν ἐξῆς ὑποχείριον τὴν ἀνθρωπότητα τῷ μηκέτ' ὄντι, ὡς ἂν εἴποιεν αὐτοί,

παραδεδωκότες; 13. ὁ δὲ καὶ μετὰ θάνατον παρὰ ^b
 πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὁσημέραι διαιωνίζει τιμώμενος,
 ἄντικρος τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς τὸ ἔναργές καὶ ἔν-
 θεον τοῖς οἰοῖς τε συνοραῖν ἐπιδεικνύμενος. 14. ἀλλὰ
 5 καὶ εἰς ὧν, καὶ, ὡς ἂν τις ὑπολάβοι, μόνος, τὸ πλη-
 θος τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην θεῶν ἐλαύνει,
 καὶ τὰς γε τιμὰς αὐτῶν ἀθετῶν κρατεῖ, ὡς τοὺς μὲν
 θεοὺς μηκέτ' εἶναι, μηδ' ἐνεργεῖν, μηδέ πη παρα-
 φαίνεσθαι, μηδὲ συνήθως ταῖς πόλεσιν ἐπιδημεῖν,
 10 ὅτι μὴ θεοὶ, δαίμονες δ' ἦσαν πονηροί· μόνου δὲ ^c
 αὐτοῦ καὶ τοῦ καταπέμψαντος αὐτὸν θεοῦ τῶν ὄλων
 αὐξεῖν ὁσημέραι τὰς τιμὰς, καὶ εἰς μείζον ἀρετῆς καθ'
 ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιδιδόναί, 15. δέον ἔμπα-
 λιν τοὺς μὲν θεοὺς, εἰ δὴ τινες ὄντως ἦσαν τῶν ἐπὶ
 15 γῆς κηδεμόνες, τοῦ μὲν ἄρδην μεταστήσασθαι τὴν
 πλάνην, εἰ ἄρα τις ἦν, αὐτοὺς δὲ τὰς ἐξ αὐτῶν θε-
 ραπείας τε καὶ ὠφελείας ἀφθόνηως τοῖς πᾶσιν ἔμπα-
 ρέχειν. 16. νυνὶ δὲ τοῖσδε καὶ τοῦτ' ἐπικεχειρήται
 μὲν πολλάκις, διὰ τῶν κατὰ χρόνους ἀρχόντων τὴν
 20 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν κραταιοτάτην πολεμησάντων δι-
 δασκαλίαν· ἄπρακτον δ' ὅμως εὗροντο τῆς ἐγχειρή- ^d
 σεως τὸ τέλος, ὑπερνικώσης τοὺς πάντας ἀεὶ τῆς τοῦ
 σωτῆρος ἡμῶν ἐνθέου δυνάμεως, καὶ πάσας τὰς κατὰ ^[108]
 τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἐπα-
 25 ναστάσεις καθαιρούσης, αὐτούς τε ἐλαννούσης, δαι-
 μονας μὲν ἀληθῶς φαύλους ὄντας, ψευδῶς δὲ νενο-
 μισμένους εἶναι θεοὺς ἢ καὶ ἀγαθοὺς δαίμονας.

II. Οἶδε γοῦν περιγίγιοι τινες ὄντες καὶ καταχθό- ⁽¹⁸¹⁾
 νιοι, τὸν τε ἐπὶ γῆς βαρὺν καὶ ζοφερὸν ἀέρα περι-
 30 πολοῦντες, καὶ τὸ σκότιον καὶ γεῶδες οἰκητήριον
 ἔχειν κατακεκριμένοι δι' ἃς ὕστερον ἀποδώσομεν αἰ-
 τίας, τάφοις νεκρῶν καὶ μνήμασι καὶ πάσῃ τῇ μυ-

β σαρά καὶ ἀκαθάρτων ὕλη ἐμφιλοχωροῦντες, αἷμασί τε
 καὶ λύθροις καὶ παντοίων ζώων σώμασι τῇ τε ἐκ τῶν
 ἀναθυμιωμένων καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἐξατμιζομένων ἀνα-
 δόσει χαίροντες, οἳ τε τούτων ἄρχοντες ἀέριοί τινες
 ὑπάρχοντες, ἢ καὶ καταχθόνιοι δυνάμεις, ἐπεὶ κατέ- 5
 μαθον τὸ ἀνθρώπινον γένος κάτω που περὶ νεκρῶν
 ἀνδρῶν θεοποιίαν ἰλυσπώμενον, θυσίαις τε καὶ κνί-
 c σαις ταῖς δὴ μάλιστα αὐτοῖς κεχαρισμέναις διὰ πά-
 σης σπουδῆς ἐκπονούμενον, ἐγγύθεν ἔφεδροι καὶ
 συνεργοὶ τῆς πλάνης παρῆσαν, τοῖς τῶν ἀνθρώπων 10
 κακοῖς ἐπεντροφῶντες, καὶ τοὺς ἡλιθίους τὰς ψυχὰς
 εὐχερῶς ἀπατῶντες κινήσεσιν τε ξοάνων, ἃ δὴ ἐπὶ
 τιμῇ τῶν κατοιχομένων ἀνδρῶν πρὸς τῶν παλαιῶν
 ἀφιέρωται, καὶ ταῖς διὰ χρησμῶν φαντασίαις, θερα-
 πείαις τε σωμάτων, ἃ διὰ τῆς οἰκείας αὐτῶν ἐνερ- 15
 γείας ἀφανῶς αὐτοὶ λυμαινόμενοι, πάλιν οἱ αὐτοὶ
 διὰ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀνέσεως ἐλευθέρους παθῶν ἠφιέ-
 d σαν. 2. δι' ὧν ἐπὶ μᾶλλον κατὰ κρημνῶν ἔφερον
 τοὺς δεισιδαίμονας, ὡς αὐτοὺς εἶναι νομίζειν ποτὲ
 μὲν οὐρανίους δυνάμεις καὶ τινὰς ἀληθῶς θεοὺς, 20
 ποτὲ δὲ τὰς τῶν τεθεοποιημένων ἡρώων ψυχὰς.
 3. ἐντεῦθεν γοῦν ἤδη μελίων τις εἶναι καὶ σεμνοτέρα
 τοῖς πολλοῖς ἐνομίζετο ἢ τῆς πολυθέου πλάνης ὑπό-
 ληψις, μεταβαίνουσης τῆς διανοίας ἀπὸ τῶν ὄρωμέ-
 νων ἐπὶ τὸ ἀφανὲς τῶν ἐγκρουπτομένων τοῖς ξοάνοις, 25
 καὶ τὴν πλάνην κραταιότερον ἐπικυρούσης. 4. οὕτω
 δῆτα λοιπὸν οἱ περίγειοι δαίμονες, οἳ τε ἀμφὶ τὸν
 ἀέρα κοσμοκράτορες καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας,
 ὅ τε ἐπὶ πᾶσιν αὐτοῖς τῆς κακίας ἐξάρχων, θεῶν οἱ
 μέγιστοι παρὰ τοῖς πᾶσιν ἐνομίζοντο· ἢ τε τῶν πάλαι 30
 (182) νεκρῶν μνήμη τῆς μελίωνος ἡξιοῦτο θεραπείας. 5. ὧν
 τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἰδέας οἱ τῶν κατὰ πόλεις ἀφιέ-

ρωμένων εικόνων φέρειν ἐδόκουν τύποι, τὰς δὲ ψυχὰς καὶ τὰς ἐνθέους καὶ ἀσωμάτους δυνάμεις οἱ φαῦλοι δαίμονες καθυπεκρίνοντο διὰ πολλῆς τερατοποιίας· καὶ αὐτῶν ἤδη τῶν θεραπευόντων καὶ λερωμένων αὐτοῖς ἐπὶ τὸ μείζον ἀεὶ τὸν ἐκ τῆς φαντασίας τύφον ἀπαγόντων, καὶ δὴ καὶ γοητικαῖς κακοτεχνίαις τὰ πολλὰ συσκευαζόντων, τῆς καὶ τούτων διδασκαλίας αὐτῶν πάλιν τῶν φαύλων δαιμόνων τοῖς θεραπεύουσι προκαταρξάντων. οἷδε γοῦν καὶ τῆς ἀρχεκάκου γοητείας παντὶ τῶ τῶν ἀνθρώπων βίῳ κατέστησαν αἴτιοι, ὡσπεροῦν ὁ πρὸ τούτου διήλεγξε λόγος.

III. Τούτων τοιγαροῦν τῶν μοχθηρῶν καὶ περιγείων δαιμόνων, τῶν τε ἀερίων καὶ καταχθονίων πνευμάτων, οὓς κοσμοκράτορας καὶ πνευματικὰ ποιηρίας ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας οἱ θεῖοι λόγοι προσγορεύουσι, τοτὲ μὲν εἰς ἀγαθοὺς δαίμονας ὑποκρινομένων, τοτὲ δὲ εἰς οὐρανίους θεοὺς σχηματιζόμενων, καὶ πάλιν ἄλλοτε εἰς ἥρωας μεταμορφουμένων, ἔστι δ' ὅπη ἄντικρυς διὰ τῶν δρωμένων τῆς μοχθηρίας τὸ δεῖγμα παραφαινόντων, εἰκότως πολὺς ὁ πλάνος ἀνθρώποις ἔτι μᾶλλον ἐπήει, τῶν μὲν θεοὺς εἶναι, τῶν δὲ ἥρωας καὶ δαίμονας, ἀλλ' οὐ θεοὺς ὑπάρχειν ὁμολογούντων, καὶ τῶν δαιμόνων τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἐπιφημιζόντων, τοὺς δὲ φαύλους ἐπικαλούντων, πλὴν ἀλλὰ δεῖν φασκόντων καὶ τοὺς φαύλους ἐξιλεοῦσθαι διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν βλάβας· ὥστε τὴν πᾶσαν αὐτοῖς θεοποιίαν εἰς εἶδη πλείονα καταπίπτειν.

2. πρῶτον μὲν τὸ ἐκ τῶν φαινομένων κατ' οὐρανὸν φωστήρων, οὓς καὶ φασὶ δια τὸ θεῖν, ὅπερ ἔστι τρέχειν, διὰ τε τὸ αἰτίους εἶναι τοῦ θεωρεῖν τὰ ὀρώμενα, πρῶτους θεοὺς ἀνηγορευῆσθαι· δεύτερον τὸ διὰ τὰς εἰς τὸν κοινὸν βίον, ὡς φασιν, εὐεργεσίας ἐκτετιμη-

μένον, ὃ δὴ ἐξ ἀνθρώπων γεγεννησθαι καὶ αὐτοὶ
 ὁμολογοῦσι, τοὺς καλουμένους ἤρωας παραφέροντες,
 Ἡρακλέα καὶ Διοσκούρους, Διόνυσόν τε καὶ τοὺς
 (183) παρὰ βαρβάροις ὁμοίους. 3. ἐξ ὧν ἀφορίσαντες καὶ
 διαστείλαμενοι τὰ περὶ τῶν αὐτῶν αἰσχροτέρα μνη- 5
 μονευόμενα τρίτον εἶδος θεοποιίας ὑπέθεντο, μυθι-
 κὸν αὐτὸ ἐπικαλέσαντες. ὃ δὴ ἐπαισχυνθέντες, καί-
 περ ἄληθές καὶ παλαιάτατον τυγχάνον, ἐπὶ τὸ φυσικώ-
 τερρον, ὡς φασι, μεταβεβλήκασι τροπικωτέραις
 ἀλληγορίαις, θεωρίας δὴ τινὰς εὐρεσιλογήσαντες. 10
 4. ἀλλ' οὐδ' εἰς τοῦτο πλάνης αὐτοῖς ἀπήρκει στή-
 ναι, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν οἰκείων παθῶν τὸ σεβά-
 σμιον καὶ προσκυνητὸν ὄνομα τοῦ θεοῦ καταβαλόντες
 b τέταρτον θεοποιίας προσεπενοήσαντο τρόπον, οὐδ'
 ἀντιρρήσεως ἄξιον, τῷ καὶ αὐτὸν προφανές ἐπάγε- 15
 σθαι τὸ αἰσχος, 5. εἰ δὴ τινὰ Ἔρωτα καὶ Ἀφροδίτην
 καὶ Πόθον, τὰς αἰσχρὰς καὶ ἀκολάστους αὐτῶν ἐπι-
 θυμίας, θεοὺς ἀνειπόντες, καὶ τὸν μὲν λόγον Ἐρ-
 μῆν, τὸν δὲ λογισμὸν Ἀθηναῖν ἐπονομάσαντες, καὶ
 ταῦτα τῇ οἰκείᾳ παρειλήφασι θεολογίᾳ, ὡς καὶ τὸ 20
 πέμπτον ἐκ τῶν ἐν ἀνθρώποις γιγνομένων πραγμά-
 των ἀναπλασάμενοι. 6. τὰς γὰρ ἐνεργείας τὰς τε
 c πολεμικὰς καὶ τὰς τεχνικὰς ἀνειδωλοποιήσαντες θεοὶς
 ἀπένειμαν, Ἄρει μὲν καὶ Ἀθηναῖ τὰς πολεμικὰς, Ἡφαί-
 στῳ δὲ καὶ τισὶν ἑτέροις τὰς τεχνικὰς. 7. ἐπὶ πᾶσι 25
 τούτοις ἕκτον καὶ ἕβδομον εἶδος αὐτοῖς τὸ δαιμονικὸν
 παρεισήχθη, πολύτροπον ἀληθῶς τυγχάνον καὶ πο-
 λύμορφον, τοτὲ μὲν θεοὺς ὑποκρινόμενον, τοτὲ δὲ
 ψυχὰς τεθνηκότων, καὶ μηδὲν μὲν ἡμῖν εἰς ἀρετὴν
 ψυχῆς συμβαλλόμενον, ἐπιτωθάζον δὲ ἀεὶ καὶ κατὰ 30
 κρημνῶν φέρον διὰ τῆς ἀπατηλοῦ πλάνης πάντα τὸν
 δεισιδαίμονα. 8. ὃ καὶ αὐτὸ διόλου φαῦλον ὄν εἰς

δύο διελόντες, εἰς τε τὸ βλαπτικὸν καὶ εἰς τὸ ὄφε-^a
 λοῦν, ἀγαθῶν καὶ φάυλων αὐτοῖς τεθεικάσι προσ-
 ηγορίας. 9. ὧν οὕτως ἐχόντων ἀναγκαῖον εἶναι μοι
 δοκεῖ τὰ μηδ' ἀντιρρήσεως δεόμενα παρεκθεμένους
 5 τὸν περὶ τῆς δαιμονικῆς ἐνεργείας ἀκόλουθον συνι-
 δεῖν λόγον· ὃν ἐκ μέρους προθεωρήσαντες ἐν τῷ πρὸ
 τούτου συγγράμματι τὰ λείποντα νῦν ἀποπληρώσο-
 μεν. 10. φέρ' οὖν ἤδη λοιπὸν ἐπ' αὐτὰς χωρήσωμεν
 τὰς ἀποδείξεις. θήσω δὲ πρώτας τὰς ἀπὸ τῆς Πλου-
 10 τάρχου γραφῆς, ἣν πεποίηται "Περὶ τῶν ἐκλελοιπό-
 των χρηστηρίων" ἔνθα περὶ τοῦ πονηρῶν δαιμόνων
 εἶναι τὰ παρὰ τοῖς ἔθνεσι μαντεῖά τε καὶ χρηστήρια
 τόνδε γράφει τὸν τρόπον

IV. "Εὐ μὲν οὖν λέγουσι καὶ οἱ λέγοντες ὅτι (184)
 15 Πλάτων τὸ ταῖς γεννωμέναις ποιότησιν ὑποκείμενον
 στοιχεῖον ἐξευρῶν, ἣν ὕλην καλοῦσι, πολλῶν ἀπήλ-^b
 λαξε καὶ μεγάλων ἀποριῶν τοὺς φιλοσόφους· ἐμοὶ δὲ [110]
 δοκοῦσι πλείονας λῦσαι καὶ μείζονας ἀπορίας οἱ τὸ
 τῶν δαιμόνων γένος ἐν μέσῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων
 20 θέντες, καὶ τρόπον τινὰ τὴν κοινωνίαν ἡμῶν συνά-
 γον εἰς ταυτὸ καὶ συνάπτου ἐξευρόντες, εἴτε μάγων
 τῶν περὶ Ζωροάστρην ὁ λόγος οὗτός ἐστιν, εἴτε Θρά-
 κιος ἀπὸ Ὀρφείως, ἢ Αἰγύπτιος, ἢ Φρύγιος, ὡς τε-
 κμαιρόμεθα ταῖς ἐκατέρωθεν τελεταῖς ἀναμειγμένα
 25 πολλὰ θνητὰ καὶ πένθιμα τῶν ὀργιαζομένων καὶ
 δρωμένων ἰερῶν ὀρῶντες. Ἑλλήνων δὲ Ὀμηρος μὲν
 ἐπιφαίνεται κοινῶς ἀμφοτέροις χρώμενος τοῖς ὀνό-
 μασι καὶ τοὺς θεοὺς ἔστιν ὅτι δαίμονας προσαγο-
 ρεύων. Ἡσίοδος δὲ καθαρῶς καὶ διωρισμένως πρῶ-
 30 τον ἐξέθηκε τῶν λογικῶν τέσσαρα γένη· θεοὺς, εἴτα

9 Πλουτάρχου — Περὶ τῶν ἐκλελοιπότην χρηστηρίων]
 Cap. 12. 16, 13. 14. p. 414.

δαίμονας, εἶτα ἥρωας, τὸ δ' ἐπὶ πᾶσιν, ἀνθρώπους. ἐξ ὧν ἔοικε ποιεῖν τὴν μεταβολὴν, τοῦ μὲν χρυσοῦ γένους εἰς δαίμονας πολλοὺς κἀγαθοὺς, τῶν δ' ἡμιθέων εἰς ἥρωας ἀποκριθέντων."

2. Εἶδ' ἐξῆς φησιν

5

"Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἀναγκαῖον ἡμᾶς Δη-
 μητρίῳ διαφέρεισθαι. καὶ γὰρ κἂν πλείων εἴη χρό-
 νος, κἂν ἐλάττων, κἂν τεταγμένος, κἂν ἄτακτος, ἐν
 ᾧ μεταλλάττει δαίμονος ψυχὴ καὶ ἥρωος βίος, οὐδὲν
 ἦττον ἐφ' ᾧ βούλεται δεδείξεται μετὰ μαρτύρων σο-
 φῶν καὶ παλαιῶν ὅτι φύσεις τινές εἰσιν ὥσπερ ἐν
 μεθορίῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων δεχόμεναι πάθη θνητὰ
 καὶ μεταβολὰς ἀναγκαίας, οὓς δαίμονας ὀρθῶς ἔχει
 κατὰ νόμον πατέρων ἡγουμένους καὶ ὀνομάζοντας
 σέβεισθαι."

15

Τούτοις μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει

(185)

"Τὸ μὲν οὖν ἐφεστάναι τοῖς χρηστηρίοις μὴ θεοὺς,
 οἷς ἀπηλλάχθαι τῶν περὶ γῆν προσῆκόν ἐστιν, ἀλλὰ
 δαίμονας ὑπηρέτας θεῶν, οὐ δοκεῖ μοι κακῶς ἀξιού-
 σθαι· τὸ δὲ τοῖς δαίμοσι τούτοις, μονόνουχὶ δραχμὴν 20
 λαμβάνοντας ἐκ τῶν ἐπῶν τῶν Ἐμπεδοκλέους, ἀμαρ-
 τίας καὶ ἄτας καὶ πλάνας θεηλάτους ἐπιφέρειν, τε-
 λευτῶντας δὲ καὶ θανάτους ὥσπερ ἀνθρώπων ὑπο-
 τίθεσθαι, θρασύτερον ἡγοῦμαι καὶ βαρβαρικώτερον."

3. Καὶ πάλιν προστίθησι τοῖς εἰρημένοις ταῦτα 25

b

"Εἰσὶ γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις καὶ δαίμοσιν ἀρετῆς
 διαφοραὶ, καὶ τοῦ παθητικοῦ καὶ ἀλόγου τοῖς μὲν
 ἀσθενῆς καὶ ἀμαυρόν ἐστι λείψανον, ὡς περὶ ττωμα,
 τοῖς δὲ πολὺ καὶ δυσκατάσβεστον ἔνεστιν, ὧν ἴχνη
 καὶ σύμβολα πολλαχθῶς θυσίαι τε καὶ τελεταὶ καὶ μυ-
 θολογίαι σώζουσι καὶ διαφυλάττουσι διεσπαρμέναι.
 καὶ περὶ μὲν τῶν μυστικῶν, ἐν οἷς τὰς μεγίστας

ἐμφάσεις καὶ διαφάσεις λαβεῖν ἔστι τῆς περὶ δαιμόνων ἀληθείας, εὖστομά μοι κείσθω καθ' Ἡρόδοτον· ἑορτὰς δὲ καὶ θυσίας, ὡσπερ ἡμέρας ἀποφράδας καὶ σκυθρωπὰς, ἐν αἷς ὠμοφαγίαι καὶ διασπασμοὶ νη-
 5 στεῖαί τε καὶ κοπετοὶ, πολλαχοῦ δὲ πάλιν αἰσχρολογίαι πρὸς ἱεροῖς, μανίαι τε ἄλλαι ὀρινόμεναι ῥιψαύχειν σὺν κλόνῳ, θεῶν μὲν οὐδενὶ, δαιμόνων δὲ φάυλων ἀποτροπῆς ἕνεκα φήσαιμ' ἂν τελείσθαι παραμύθια· καὶ τὰς πάλαι ποιουμένας ἀνθρωποθυ-
 10 σίας οὔτε θεοὺς ἀπαιτεῖν ἢ προσδέχεσθαι πιθανόν ἔστιν, οὔτε μάτην ἂν ἐδέχοντο βασιλεῖς καὶ στρατηγοί, παῖδας αὐτῶν ἐπιδιδόντες καὶ καταρχόμενοι καὶ σφάττοντες, ἀλλὰ χαλεπῶν καὶ δυστρόπων ὀργὰς καὶ βαρυνθυμίας ἀφοσιούμενοι καὶ ἀποπιμπλάντες ἀλαστό-
 15 ρων, ἐνίων δὲ μανικοὺς ἕρωτας, οὐ δυναμένων οὐδὲ βουλομένων σώμασι καὶ διὰ σωμάτων ὀμιλεῖν. ἀλλ' ὡσπερ Ἡρακλῆς Οἰχαλίαν ἐπολιόρκει διὰ παρθένον, οὔτω πολλάκις ἰσχυροὶ καὶ βίαιοι δαίμονες ἐξαιτούμενοι ψυχὴν ἀνθρωπίνην περιεχομένην σώματι λοι-
 20 μούς τε πόλεσι καὶ γῆς ἀφορίας ἐπάγουσι, καὶ πολέμους καὶ στάσεις ταράττουσιν, ἄχρισ οὐ λάβωσι καὶ τύχωσιν οὐ ἐρῶσι."

4. Σαφῶς διὰ τούτων ὁ προδηλωθεὶς φιλόσοφος [111] ὅτι δαίμοσι πονηροῖς τὰ προειρημένα κατὰ πάσας τὰς
 25 πόλεις ἐπετελεῖτο παρέστησεν. εἰ δὲ καὶ τινες ἦσαν ἐν τούτοις, ὡς φασιν, ἀγαθοὶ τὴν φύσιν ἢ καὶ θεοί, (186) τί χρῆν θεραπεύειν τοὺς φάυλους, πρὸς τῶν ἀγαθῶν ἀπελαύνεσθαι αὐτοὺς δέον; 5. εἰ γὰρ δὴ τινες ἦσαν αὐτοῖς ἀγαθοὶ προστάται, τούτοις ἐπιταρσοῦντας τὸ
 30 μῆδὲν τῶν χειρόνων χρῆν δήπου φροντίζειν, καὶ διὰ σωφρόνων λόγων τε καὶ εὐχῶν, ἀλλὰ μὴ δι' αἰσχρορρημοσυνῶν τὰς ἐναντίας ἀποτρέπεσθαι δυνάμεις.

6. ὅτε δὲ τούτων μὲν οὐδὲν ἔπραττον, βίῳ δ' αἰ-
 σχρῶ καὶ ἀκολάστῳ καὶ ῥήμασιν ἀσέμνοις ὠμοφαγίαις
 τε καὶ διασπασμοῖς καὶ ἀνθρωποθυσίαις τοῖς πονη-
 ροῖς δαίμοσιν ἐκαδικέτευον, πῶς καὶ δυνατὸν ἦν αὐ-
 τοὺς τὰ τοιαῦτα δρῶντας, καὶ τὰ τοῖς φαύλοις κεχα- 5
 ρισμένα διαπραττομένους, τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ, ἢ
 ταῖς ὑπ' αὐτὸν θείαις δυνάμεσιν, ἢ ὅλως ἀγαθοῖς
 τισὶ προσοικειοῦσθαι; 7. ἀλλὰ γὰρ τοῖς πᾶσι πρόδη-
 λον ὡς ὁ τὰ φίλα τοῖς φαύλοις ἐπιτελῶν οὐκ ἄν ποτε
 τῶν ἀγαθῶν γένοιτο προσφιλέης. οὐκ ἄρα θεοῖς, οὐδ' 10
 ἀγαθοῖς δαίμοσιν, μόνοις δὲ τοῖς φαύλοις ἐλάτρευον
 οἱ δεδηλωμένοι. 8. ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦτον πιστοῦται.
 τὸν λόγον ὁ Πλούταρχος ἐν οἷς φησι τὰς μυθικὰς
 ὡς περὶ θεῶν διηγῆσεις λόγους εἶναι τινὰς περὶ δαι-
 μόνων, τὰ τε παρ' Ἑλλησιν ἀδόμενα γιγαντικά 15
 καὶ Τιτανικά δαιμονικά εἶναι διηγῆματα, ὡς καινο-
 τέραν ὑποβάλλειν διάνοιαν. 9. μήποτε ἄρα τοιαῦτα
 ἦν τὰ περὶ τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ γιγάντων ἐν
 τῇ θείᾳ γραφῇ λεγόμενα, τὰ τε περὶ τῶν τούτους γε-
 γεννηκότων, περὶ ὧν εἴρηται "ιδόντες δὲ οἱ ἄγγελοι 20
 τοῦ θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καλαὶ
 εἶσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἐκ πασῶν ὧν ἐξελέ-
 ξαντο· ἀφ' ὧν ἐγεννήθησαν οἱ γίγαντες οἱ ὀνομαστοὶ
 ἐξ αἰῶνος." 10. εἶποι γὰρ ἄν τις τούτους ἐκείνους
 εἶναι, καὶ τὰ ἐκείνων πνεύματα παρὰ τοῖς μετὰ ταῦτα 25
 ἀνθρώποις τεθεοποιημένα, καὶ τὰς ἐκείνων μάχας,
 τὰς τε πρὸς ἀλλήλους διαστάσεις, καὶ τοὺς πολέμους.
 ταῦτ' εἶναι τὰ ὡς περὶ θεῶν μυθευόμενα. λέγει δ'
 οὖν ὁ Πλούταρχος ἐν ᾧ συνέταξε λόγῳ "Περὶ τῶν
 κατὰ τὴν Ἰσιν καὶ τοὺς Αἰγυπτίων θεοῦς" αὐτοῖς 30
 ῥήμασι ταῦτα

V. "Βέλτιον οὖν οἱ τὰ περὶ Τυφῶνα καὶ Ὅσιριν (187) καὶ Ἴσιν ἱστορούμενα μῆτε θεῶν πάθη, μῆτε ἀνθρώπων, ἀλλὰ δαιμόνων μεγάλων εἶναι νομίζοντες, οὓς ^b καὶ Πλάτων καὶ Πυθαγόρας καὶ Ξενοκράτης καὶ Χρῦσιππος, ἐπόμεινοι τοῖς πάλαι θεολόγοις, ἐρωσμενεστέρους ἀνθρώπων λέγουσι γεγονέναι, καὶ πολὺ τῇ δυνάμει τὴν φύσιν ὑπερφέροντας ἡμῶν, τὸ δὲ θεῖον οὐκ ἀμιγῆς οὐδὲ ἄκρατον ἔχοντας, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς φύσει καὶ σώματος αἰσθήσει συνειληγὸς, ἡδονὴν δεχομένη καὶ πόνον, καὶ ὅσα ταύταις γινόμενα ταῖς μεταβολαῖς πάθη τοὺς μὲν μᾶλλον, τοὺς δ' ἦττον ἐπιταράττει. γίνονται γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις καὶ δαίμοσιν ἀρετῆς διαφορὰ καὶ κακίας. τὰ γὰρ γιγαντικὰ καὶ Τιτανικὰ παρ' Ἑλλησιν ἀδόμηνα, καὶ πολλαί τινες ἄθεσμοὶ πράξεις, καὶ Πυθῶνος ἀντιτάξεις πρὸς Ἀπόλλωνα, φυγαὶ τε Διονύσου καὶ πλάναι Διμήτρος, οὐδὲν ἀπολείπουσι τῶν Ὀσιριακῶν καὶ Τυφωνικῶν, ὧν παρὰ πᾶσιν ἀνέδην ἔξεστι μυθολογουμένων ἀκούειν· ὅσα τε μυστικοῖς ἱεροῖς παρακαλυπτόμενα καὶ ^c τελεταῖς ἄρρητα διασώζεται καὶ ἀθέατα πρὸς τοὺς θεοὺς ὅμοιον ἔχει λόγον."

2. Καὶ ἐπιφέρει λέγων ἐξῆς

[119]

"Ἐμπεδοκλῆς δὲ καὶ δίκας φησὶ διδόναι τοὺς δαίμονας ὧν ἂν ἐξαμάρτωσιν καὶ πλημμελήσωσιν,

[25 αἰθέριον μὲν γὰρ σφε μένος πόντονδε διώκει· πόντος δὲ χθονὸς οὐδας ἀπέπτυσε, γαῖα δ' ἐς ἀνγὰς ἤελου ἀκάμαντος· ὁ δ' αἰθέρος ἔμβαλε δίναις· ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται, στυγέουσι δὲ πάντες·

ἄχρως οὐ κολασθέντες αὐτίς τὴν κατὰ φύσιν χώραν ^d καὶ τάξιν ἀπολάβωσι. τούτων δὲ καὶ τῶν τοιούτων (188)

ἀδελφὰ λέγεσθαι φασὶ περὶ Τυφῶνος, ὡς δεινὰ μὲν ὑπὸ φθόνου καὶ δυσμενείας εἰργάσατο, πάντα πράγματα ταραξάς, ἐνέπλησε δὲ κακῶν γῆν ὁμοῦ τε πᾶσαν καὶ θάλασσαν, εἶτα δίκην ἔδωκε.”

3. Ταῦτα ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ δηλωθέντι συγ- 5
γράμματι παραθέμενος, καὶ διὰ πλειόνων ἐξεργασά-
μενος τὸν λόγον, τὰ παραπλήσια καὶ ἐν τῷ “Περὶ
τῶν ἐκλελοιπότην χρηστηρίων” τοῦτον ἱστορεῖ τὸν
τρόπον

b “Ἐκεῖνος οὖν τὴν μαντικὴν ἀνῆγεν εἰς δαίμο- 10
νας, πλεῖστον δὲ Δελφῶν λόγον εἶχε, καὶ τῶν λεγο-
μένων περὶ τὸν Διόνυσον ἐνταῦθα καὶ δρωμένων
ἱερῶν οὐδενὸς ἀνήκοος ἦν, ἀλλὰ κάκεῖνα δαιμόνων
ἔφασκεν εἶναι πάθη μεγάλα, καὶ ταῦτα δὴ τὰ περὶ
τὴν Πυθίαν. τῷ δὲ ἀποκτείναντι μῆτε ἐννέα ἐτῶν, 15
μῆτε εἰς τὰ Τέμπη γενέσθαι τὴν φυγὴν, ἀλλ’ ἐκπε-
σόντα ἐλθεῖν εἰς ἕτερον κόσμον· ὕστερον δ’ ἐκεῖθεν
ἐνιαυτῶν μεγάλων ἐννέα περιόδοις ἀγνὸν γενόμενον,
καὶ Φοῖβον ὡς ἀληθῶς κατελθόντα τὸ χρηστήριον
c παραλαβεῖν, τέως ὑπὸ Θέμιδος φυλασσόμενον. οὕτω 20
δὲ ἔχειν καὶ τὰ Τυφωνικά καὶ τὰ Τιτανικά, δαιμό-
νων μάχας γεγονέναι πρὸς δαίμονας, εἶτα φυγὰς τῶν
κρατηθέντων, ἢ δίκας ὑπὸ θεοῦ τῶν ἑξαμαρτόντων,
οἷα Τυφῶν τε λέγεται περὶ Ὅσιριν ἑξαμαρτεῖν καὶ
Κρόνος περὶ Οὐρανόν· ὧν ἀμαυρότεραι γεγόνασιν 25
d αἱ τιμαὶ παρ’ ἡμῖν, ἢ παντάπασιν ἐκλελοιπάσι, με-
ταστάντων εἰς ἕτερον κόσμον. ἐπεὶ καὶ Σολύμους
πυνθάνομαι, τοὺς Ἀνκίων προσοίκους, ἐν τοῖς μά-
λιστα τιμᾶν τὸν Κρόνον· ἐπεὶ δὲ ἀποκτείνας τοὺς
ἀρχηγέτας αὐτῶν Ἄρσαλον καὶ Ἄρυτον καὶ Τόσιβιν, 30

ἔφυγε, καὶ μετεχώρησεν ὅποιδήποτε—τούτο γὰρ οὐκ ἔχουσιν εἰπεῖν—ἐκείνον μὲν ἀμεληθῆναι, τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἄρσαλον σκιροὺς θεοὺς προσαγορεύεσθαι, καὶ τὰς κατάρας ἐπὶ τούτων ποιεῖσθαι δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ Λυκίουσ. τούτοις μὲν οὖν ὅμοια πολλὰ λαβεῖν ἔστιν ἐκ τῶν μυθολογουμένων. εἰ δὲ τοῖς νενομισμένοις τῶν θεῶν ὀνόμασι δαίμονας τινὰς καλοῦμεν οὐ θαυμαστέον, εἶπεν ὁ ξένος. ᾧ γὰρ ἕκαστος θεῶ (189) συντέτακται, καὶ οὗ τῆς δυνάμεως μετέλληχεν, ἀπὸ τούτου φιλεῖ καλεῖσθαι· καὶ γὰρ ἡμῶν ὁ μὲν τίς ἐστι Δίος, ὁ δὲ Ἀθηναῖος, ὁ δὲ Ἀπολλώνιος, ἢ Διονύσιος, ἢ Ἑρμαῖος. ἀλλ' ἐνιοὶ μὲν ὀρθῶς κατὰ τύχην ἐκλήθησαν, οἱ δὲ πολλοὶ μηδὲν προσηκούσας, ἀλλ' ἐνηλλαγμένους ἐκτῆσαντο θεῶν παρωνυμίας.”

15 4. Τοσαῦθ' ὁ Πλούταρχος ἐν οἷς ἐσπούδασε “Περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων,” πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ θνήσκειν παριστάς τοὺς δαίμονας, ὃ καὶ αὐτὸ κατὰ τὸν δέοντα καιρὸν παραθήσομαι. 5. τέως δὲ φέρε συλλεξώμεθα ὅσα ἄλλα περὶ τῆς τῶν ἀγαθῶν, ὡς 20 φησι, δαιμόνων δυνάμεώς τε καὶ ἐνεργείας αὐτῆς ὁ τὴν καθ' ἡμῶν συσκευὴν πεποιημένος ἐν οἷς ἐπέγραψε “Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας” ἐκτίθεται· μάλιστα γὰρ αὐτῷ καὶ νῦν ὡσπερ οὖν καὶ πολλάκις μάρτυρι χρῆσομαι καὶ ἐλέγχῳ τῆς περὶ οὓς ὑπολαμ- 25 βάνουσι θεοὺς πλάνης, ὡς ἂν ἐκ τῶν οικείων βελῶν καὶ τοξευμάτων βαλλόμενοι καταισχύνοιντο. 6. οὕτως γὰρ καὶ γένοιτ' ἂν ἡμῖν ἐξ αὐτῶν τῶν τοῖς θεοῖς προσφιλῶν, καὶ δὴ καὶ εὐσεβῶν νενομισμένων, ἀκριβῶς τε τὸν περὶ τῶν οικείων λόγον διηρευνηκότων, 30 ἀνελλιπῆς καὶ ἀπαραίτητος ἢ τῶν προκειμένων ἀπόδειξις. 7. γράφει δὲ ταῦτα ὁ δεδηλωμένος ἐν οἷς ἐπέγραψε “Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας,” ἐνθα

μαρτύρεται μὴ τὰ ἀπόρρητα τῶν θεῶν ἐκφαίνειν, ἐπομνύμενός τε αὐτὸς καὶ παραγγέλλων κρύπτειν καὶ μὴ εἰς πολλοὺς ἐκφέρειν τὰ λεχθησόμενα. 8. τίνα δὲ ἦν τὰ τοιαῦτα; τὸν Πᾶνα Διονύσου φησὶ θεράποντα εἶναι, τοῦτον δὲ τῶν ἀγαθῶν ὄντα δαιμόνων ἐπιφα- 5
 νέντα ποτὲ τοῖς κατ' ἀγρὸν γεωπονοῦσι. τί χρῆν ἀγαθὸν ὄντα παρασχεῖν ἢ πάντως ἀγαθοῦ τινὸς παρουσίαν τοῖς τῆς θεοφανείας τοῦ ἀγαθοῦ κατηξιωμένοις; 9. ἄρ' οὖν ὑπῆρξεν ἀγαθόν τι τοῖς θεαταῖς τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος, ἢ κακὸν εἰλήχασι δαίμονα, ἔργω 10
 τῆς πείρας ἠσθημένοι; φησὶ γοῦν ὁ θαυμασῖος μάρτυς τοὺς τῆς ἀγαθῆς ταύτης θείας ἠξιωμένους ἄθρον θάνατον ὑπομεῖναι λέγων ὧδε

(190) VI. "Ἦδη δὲ καὶ ἐν ἄλλοις οἱ μὲν θεράποντές τινων ἀνεδείχθησαν, ὡς ὁ Πᾶν τοῦ Διονύσου· δεδή- 15
 λωκε δὲ τοῦτο ὁ ἐν Βραγχίδαῖς Ἀπόλλων διὰ τούτων. ἐννέα γὰρ εὐρέθησαν ἀποθανόντες· πνυθανομένων οὖν τῶν τὸν ἀγρὸν οἰκούντων τὴν αἰτίαν ἐχρησεν ὁ θεὸς

χρυσόκερως βλοσυροῖο Διωνύσου θεράπων Πᾶν, 20
 βαίνων ὑλήεντα κατ' οὐρεα, χειρὶ κραταιῇ
 ῥάβδον ἔχεν, ἐτέρη δὲ λιγὴ πνεύουσαν ἔμαρπτε
 σύριγγα γλαφυρῆν, Νύμφησι δὲ θυμὸν ἔθειλεν·
 ὄξυν δὲ συρίξας μέλος ἀνέρας ἐπτοίησεν
 ὑλοτόμους πάντας, θάμβος δ' ἔχεν εἰσορόωντας 25
 δαίμονος ὀρνυμένον κρυερὸν δέμας οἰστρήεντος.
 καὶ νύ κε πάντας ἔμαρψε τέλος κρυεροῦ θανάτοιο,
 εἰ μὴ οἱ κότον αἰνὸν ἐνὶ στήθεσιν ἔχουσα
 Ἄρτεμις ἀγροτέρη παῦσεν μένεος κρατεροῖο,
 ἦν καὶ χρῆ λίσσεσθ', ἵνα σοι γίγνητ' ἐπαρωγός." 30

a 2. Ἀκήκοας οἶα τοῦ δαίμονος, οὗ φησιν ἀγαθοῦ, τό τε σχῆμα καὶ τὰς πράξεις ὁ ἐν Βραγχίδαῖς ἐδίδαξεν Ἀπόλλων· θεὰ δὲ καὶ τῶν λοιπῶν τὰ γενναῖα

κατορθώματα, ὧν δὴ ἕνεκα τὴν οὐράνιον ἀπολελοι-
 πότες διατριβὴν τὴν σὺν ἀνθρώποις ἀντικατηλλά-
 ξαντο. 3. πάντως δὴπου χρῆν αὐτοὺς σωφροσύνης
 5 κατάρχειν, καὶ τὰ λυσιτελῆ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώ-
 πους ὑποτίθεσθαι. οἱ δὲ τούτων μὲν οὐδέν· ἄκουε
 δ' οἷα ἐκφαίνει ὁ τὰ ἀρρητότερα τῶν ἀρρητῶν διη-
 ρευνηκῶς καὶ τῶν ἀπορρητῶν ἀξιοθεὶς τῆς γνώσεως.
 4. τοτὲ μὲν οὖν τινὰς τῶν ἀγαθῶν τούτων δαιμόνων (191)
 φησὶν ἐρωτικαῖς ἡδυπαθειαῖς ὑπηρετεῖσθαι, τοτὲ δ'
 10 ἑτέρους τυμπάνοις καὶ αὐλοῖς καὶ θηλειῶν πατάγοις
 χαίρειν, ἄλλους δὲ αὐτὰ πάλιν μάχαις καὶ πολέμοις
 ἀγάλλεσθαι, καὶ κνηγεσίοις τὴν Ἄρτεμιν καὶ τοῖς
 ἀπὸ γῆς καρποῖς τὴν Δηῶ· θρηνεῖν δὲ τὸν Ὀσι-
 15 ριν εἰσέτι νῦν τὴν Ἴσιν καὶ τὸν Ἀπόλλω μαντεύε-
 σθαι. τοιαῦται ὧν φασὶν ἀγαθῶν δαιμόνων αἱ εἰς
 ἀνθρώπους ὠφέλεια. δέχου δὲ καὶ τούτων τὰς ἀπο-
 δεῖξεις

οὐδὲν ἐν ἀθανάτοισι θεοῖς ποτὲ διὰ μάταιον [114]
 οὐδ' ἄκρατον ἔλεξε σοφοῖς Ἐκάτη θεοφῆταις·
 20 ἀλλ' ἀπὸ παγκράτιο νόου πατρόθεν κατιοῦσα
 αἰὲν ἀληθεῖη σελαγίζεται, ἀμφὶ δὲ μῆτις
 ἔμπεδος ἀρρηκτοῖσι μένει λογίοις βεβανία.
 δεσμῶ δ' οὖν κλήϊζε· θεὴν γὰρ ἄγεις με τοσῆνδε,
 ὅση ψυχῶσαι πανυπέριστατον ἤρκεσα κόσμον.

25 2. καὶ μήποτε διὰ τοῦτο τρίμορφος τριμερῆς τε καὶ
 ἡ ψυχὴ. ταύτης δὲ τὸ μὲν θυμοειδὲς, τὸ δὲ ἐπιθυ- α
 μητικόν· ὅθεν καὶ πρὸς τὰ ἐρωτικὰ καλεῖται. ταῦτα
 οὐκ ἐμὰ; μήτοι νομίσῃς, τοῦ δὲ προειρημένου συγ-
 γραφέως ἀκήκοας, οὐ πάλιν ἐστὶ καὶ ταῦτα

30 3. "Πάνυ δέ με θράττει πῶς ὡς κρείττους παρα-
 καλούμενοι ἐπιτάττονται ὡς χεῖρους· καὶ δίκαιον εἶ-
 ναι ἀξιούντες τὸν θεράποντα, τᾶδिका αὐτοὶ κελευ-
 σθέντες δρᾶν ὑπομένουσι, καὶ καθαρῶ μὲν μὴ ὄντι

ἐξ ἀφροδισίων οὐκ ἂν καλοῦντι ὑπακούσαιεν, αὐτοὶ δ' ἄγειν εἰς παράνομα ἀφροδίσια τοὺς τυχόντας οὐκ (192) ὀκνοῦσιν."

4. Εὐροῖς δ' ἂν καὶ ταῦτα ἐν τῇ Πρὸς Ἀνεβῶ τὸν Αἰγύπτιον τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῇ. ἐν δὲ τῇ προ- 5 λεχθείσῃ πραγματεία Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας προστίθησι τοῖς εἰρημένοις λέγων ὧδε

"Καὶ μὴν ὅτι ἐκάστῳ ἐπιτέτακται αὐτοὶ δεδηλώ- 10 κασιν, ὥσπερ ὁ Διδυμαῖος διὰ τούτων· (ἦν δ' ἡ πεῦ- σις εἰ δεῖ ὁμοῖαι τῷ ἐπαγαγόντι τὸν ὄρκον·)

6 μητέρι μὲν μακάρων μέλειται Τιτηνίδι Πείη 10 αὐλοὶ καὶ τυπάνων πάταγοι καὶ θῆλυς ὄμιλος· Παλλάδι δ' εὐπήληκι μόθοι καὶ δῆρις Ἐννοῦς, καὶ βαλλίαις σκυλάκεσσι βαθυσκοπέλους ἀνά πρῶνας θῆρας ὀρειονόμους ἑλάαν Αἰητωῖδι κούρη· 15

"Ἡρῇ δ' εὐκελάδῳ μαλακῇ χύσις ἡέρος ὑγρῆς· 15 λῆϊα δ' εὐαλδῇ κομέειν σταχνητρόφα Αἰητῶ·

7 "Ἴσιδι δ' αὐτῷ Φαρίῃ, γονίμοις παρὰ χεύμασι Νείλου, 20 μαστεύειν οἰστροῖσιν ἐὼν πόσιν ἄβρον Ὀσιριν.

6. εἰ δὴ οὖν "αὐλοὶ καὶ τυπάνων πάταγοι καὶ θῆλυς 20 ὄμιλος" μέλειται τῇ μητρὶ τῶν θεῶν, ἀσκητέον δὴ ταῦτα πάσης ἀρετῆς ἀφεμένους, ὅτι μηδὲν σωφροσύ- νης μηδέ τινος ἄλλης θεοφιλοῦς πράξεως μέλειται τῇ προειρημένῃ, ὡς καὶ τῇ Ἀθηνᾶ μόθοι καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι, ἀλλ' οὐκ εἰρήνη καὶ τὰ ἐν εἰρήνῃ πράγματα. 25 α καὶ τῇ Αἰητωῖδι δὲ κούρη, τῇ Ἀρτέμιδι, μελέσθων αἰ βαλλίαι σκυλάκες, διὰ τὸ κατ' ἀγροὺς κυνηγὸν οὔσαν τοῖς θηροῖς πολεμεῖν, ὡς καὶ ταῖς ἄλλαις τὰ κατει- λεγμένα. τί οὖν δὴ ταῦτα πρὸς τὸν θεοφιλή καὶ μα- κάριον συντελεῖναι ἂν βίον; ἐπίσκεψαι δὲ πότερά σοι 30 θείας εἶναι δοκεῖ φύσεως, ἢ φαύλης καὶ μοχθηρο- τάτης, τὰ ἐξῆς ἐπιλεγόμενα

(193) VIII. "Ὀρθῶς καὶ τοῦτο ὁ Ῥόδιος Πυθαγόρας

ἀπεφήνατο, ὅτι οὐχ ἡδονται οἱ κληζόμενοι ἐπὶ ταῖς [115]
 θυσίαις θεοῖ, ἀνάγκη δέ τινι ἀκολουθίας συρόμενοι
 παραγίνονται, καὶ οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἥττον. 2. τι-
 νές δὲ καὶ ὡσπερ ἔθους ποιησάμενοι τῆς ἑαυτῶν πα-
 5 ρουσίας εὐμαρέστερον φοιτῶσι, καὶ μάλιστα ἔαν καὶ
 φύσει ἀγαθοὶ τυγχάνωσιν· οἱ δὲ, κἄν ἔθους ἔχωσι τοῦ
 παραγίνεσθαι, βλάβην τινὰ προθυμοῦνται ποιεῖν,
 καὶ μάλιστα ἔαν ἀμελέστερόν τις δοκῇ ἀναστρέφε-
 σθαι ἐν τοῖς πράγμασι. 3. τοῦ γὰρ Πυθαγόρου
 10 ταῦτα εἰρηκότος παρετήρησα ἐκ τῶν λογίων ὡς ἀλη-
 θές ἐστι τὸ εἰρημένον. πάντες γὰρ δι' ἀνάγκην φα-
 σὶν ἀφίχθαι, οὐχ ἀπλῶς δὲ, ἀλλ' οἶον, εἰ χρὴ οὕτω
 φάναι, πειθανάγκην. 4. εἰρηται δ' ἐν τοῖς ἐμπρο-
 σθεν ἐκεῖνα τὰ τῆς Ἐκάτης, δι' ὧν φησιν ἐπι-
 15 φαίνειν

ἡέριον μετὰ φέγγος ἀπείριτον ἀστεροπληθές
 ἄχραντον πολὺ δῶμα θεοῦ λίπον, ἡδ' ἐπιβαίνω
 γαίης ζωοτρόφοιο, τεῆς ὑποθημοσύνησι,
 παιδοῖ τ' ἀρρήτων ἐπέων, οἷς δὴ φρένα τέρπειν
 20 ἀθανάτων ἐδάη θνητὸς βροτός.

5. καὶ πάλιν

ἤλυθον εἰσαΐουσα τεῆς πολυφράδμονος εὐχῆς,
 ἦν θνητῶν φύσις εὐρε θεῶν ὑποθημοσύνησι.

6. καὶ ἔτι σαφέστερον

25 τίπτε δ' αἰεὶ θείοντος ἀπ' αἰθέρος ὧδε χατίζων
 θειοδάμοις Ἐκάτην με θεῆν ἐκάλεσσας ἀνάγκαις;

καὶ ἐξῆς

τοὺς μὲν ἀπορρήτοις ἐρύων ἴνυξιν ἀπ' αἰθέρης
 ρηιδίως ἀέκοντας ἐπὶ χθόνα διαν ἄγεσθαι,
 30 τοὺς δὲ μέσους μεσάτοισιν ἐπεμβεβαῶντας ἀήταις,
 νόσφι πυρὸς θελίοιο, πανομφέας ὡσπερ ὄνειρους,
 εἰσκήνεις μερόπεσσιν, ἀεικέα δαίμονας ἔρδων.

(194)

7. καὶ πάλιν

b ἄλλ' οἱ μὲν καθύπερθε μετήγοροι οὐρανίωνας
 σπερχόμενοι κούφαισι μεθ' Ἀρπυνίαισι φέρονται·
 ῥίμφα δὲ θειοδάμοισιν ἐπημύσαντες ἀνάγκαις
 εἰς χθόν' ἐπειγόμενοι Δηϊῶν ἀϊσσοῦσι,
 θνητοῖς ἔσσομένων ὑποφήτορες.

5

καὶ πάλιν ἄλλος ἀναγκαζόμενος ἔφη

κλυθί μεν οὐκ ἐθέλοντος, ἐπεὶ μ' ἐπέδησας ἀνάγκη."

8. Ἐπὶ τούτοις πάλιν ὁ συγγραφεὺς φησιν

c "Ἐπεὶ καὶ ἐπανάγκους ἑαυτῶν ἐκδιδόασιν, ὡς 10
 δηλώσει ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκδοθεὶς περὶ ἑαυτοῦ
 ἐπάναγκος. λέγεται δὲ οὕτως
 οὐνομ' ἀναγκαίης τόδε καρτερόν ἢ δ' ἔτι βριθύ.

καὶ ἐπήγαγε

10. μόλε δ' ἔσσυμένως τοισίδε μύθοις,
 οὓς ἀπ' ἐμῆς κραδῆς ἀνάγω
 ἱεροῖσι τύποις

15

d συνθλιβομένου πυρὸς ἀγνοῦ.
 τολμᾶ δὲ φύσις ταῦτα προφαίνειν
 τῆς σῆς γενέθλης, ἄμβροτε Παιάν.

20

11. καὶ πάλιν ὁ Ἀπόλλων

ῥεῦμα τὸ Φοιβείης ἀπονεύμενον ὑψόθεν αἴγλης
 πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ κεκαλυμμένον ἥερος ἀγνοῦ,
 θελγόμενον μολπαῖσι καὶ ἀρρήτοις ἐπέεσσι,
 κάππεσεν ἀμφὶ κάρηνον ἀμωμήτοιο δοχῆος
 λεπταλέων ὑμένων· μαλακὸν δ' ἐνέπλησε χιτῶνα,
 ἀμβολάδην διὰ γαστρὸς ἀνεσσύμενον παλίνορσον·
 αὐλοῦ δ' ἐκ βροτέοιο φέλην ἔτεκνώσατο φωνήν."

25

(195)

[116]

12. Τούτοις ὁ συγγραφεὺς ἐπιλέγει

"Τούτων οὔτε σαφέστερα οὔτε θεϊκώτερα καὶ 30
 φυσικώτερα γένοιτ' ἄν. πνεῦμα γὰρ τὸ κατιὸν καὶ
 ἀπόρροια ἐκ τῆς ἐπουρανίου δυνάμεως εἰς ὀργανικὸν
 σῶμα καὶ ἔμψυχον εἰσελθοῦσα, βάσει χρωμένη τῇ

ψυχῆ, διὰ τοῦ στόματος ὡς ὄργανου φωνῆν ἀποδίδωσιν.”

13. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἀναγκάζονται ἱκανὰ καὶ ταῦτα παραστήσαι· ὅτι δὲ καὶ ἀξιούσιν ἀπολυθῆναι, ὡς ^b οὐκ ἐπ' αὐτοῖς τῆς ἀναχωρήσεως κειμένης, μάθοις ἂν ἐκ τούτων

IX. “Ὅτι δὲ σπεύδουσιν ἀναχωρεῖν οἱ κληθέντες θεοὶ δηλώσει τὰ τοιαῦτα, λεγόντων

λύετε λοιπὸν ἄνακτα, βροτὸς θεὸν οὐκέτι χωρεῖ. ^c

10 2. καὶ πάλιν

τίπτ' ἐπιδευόμενοι θερὸν βροτὸν αἰκίζεσθε;

3. καὶ πάλιν

ἔρπε, καὶ ὄτραλέως ἐπιέρχεο τόνδε σαώσας.

4. καὶ πῶς ἀπολύειν αὐτοὺς χρῆ αὐτὸς διδάξει λέγων

15 παύεο δὴ πρόφρων ὄρων, ἀνάπαυε δὲ φῶτα, ^d
 φάμνων ἐκλύων πολιὸν τύπον, ἡδ' ἀπὸ γυίων
 Νειλώην ὀθόνην χερσὶν στιβαραῖς ἀπαείρας.

5. καὶ τὴν ἀπόλυσιν εἶπεν

ὑψίπρωρον αἶρε ταρσόν, ἴσχε βάξιν ἐκ μυχῶν,

20 6. καὶ τὰ τούτοις ἐπιλεγόμενα. οἷς ἐπιφέρει “καὶ
 βραδυνόντων ἀπολυθῆναι φησὶ

σινδόνας ἀμπέτασον, νεφέλην λῦσον τε δοχῆα.

καὶ πάλιν ἄλλοτε ἀπόλυσιν ἐξέδωκε τοιαύτην

(196)

7. Ναϊάδες Νύμφαι, Μοῦσαι μέγα κλεέτε Φοῖβον,
 25 αἰείδουσαι ὅσαι ἑκατηβόλου Ἀπόλλωνα.

8. καὶ πάλιν ἄλλοτέ φησι

λύσατέ μοι στεφάνους, καὶ μευ πόδας ὕδατι λευκῷ
 φάνατε, καὶ γραμμὰς ἀπαλείψατε, καὶ κε μόλοιμι.
 χειρὸς δεξιτερῆς δάφνης κλάδον ἄρατε χερσὶ,
 30 ψήχετέ τ' ὀφθαλμοὺς διδύμους ρῖνὰς τε προσώπου· ^b
 ἄρατε φῶτα γέηθεν ἀναστήσαντες ἐταῖροι.”

9. Οἷς ἐπιλέγει ὁ συγγραφεὺς

“Τὰς γραμμὰς τοίνυν παρακελεύεται ἀπαλείφειν, ἵνα ἀπέλθῃ ταύτας γὰρ κρατεῖν, καὶ μέντοι καὶ τὸ ἄλλο σχῆμα τῆς ἐνδύσεως, διὰ τὸ φέρειν εἰκονίσματα τῶν κεκλημένων θεῶν.”

10. Δεδείχθαι σαφῶς ἡγοῦμαι διὰ τούτων ὅτι μῆδὲν τὸ καθόλου θεοπρεπὲς, μήτε μέγα μήτε ἀληθῶς θεῖον, ἐνεστὶ τοῖς εἰς τοσοῦτον ταπεινότητος καταπεπιτωκόσι πνεύμασιν, ὡς τοῖς τυχοῦσιν ἀνθρώποις ὑποσύρεσθαι καθέλκεσθαι τε οὐ δι’ ἀρετῆς καὶ σοφίας ἀνάληψιν, ἀλλ’ εἰ μόνον τὰ τῆς περιέργου γοητείας μετέλθοιεν τε καὶ διαπράξοιεν. 11. οὔτ’ οὖν ὀρθῶς ὁ Ῥόδιος Πυθαγόρας οὔθ’ ὁ τούτῳ ταύτην παρασχὼν τὴν μαρτυρίαν οὔθ’ ὅστισοῦν ἀνθρώπων θεοὺς προσείποι ἂν εὐλόγως, ἀλλ’ οὐδὲ ἀγαθοὺς δαίμονας, τοὺς ὑπὸ θνητῶν ἀνθρώπων, καὶ ταῦτα γοήτων, οὐ κατὰ γνώμην οἰκείαν, βία δὲ καὶ ἀνάγκη συρομένους, καὶ μῆδὲ τῆς τῶν δεσμῶν ἀπολύσεως τὴν ἐξουσίαν ἐφ’ ἑαυτοῖς ἔχοντας. 12. εἰ γὰρ δὴ ἀβίαστον καὶ ἀκατανάγκαστον καὶ πάντων κρείττον τὴν φύσιν ἀπαθὲς ὄν καὶ ἐλεύθερον τὸ θεῖον, πῶς ἂν εἶεν θεοὶ, μαγγανείαις ταῖς διὰ τοιῶνδε σχημάτων καὶ γραμμῶν καὶ τύπων στεφάνοις τε καὶ τοῖς ἀπὸ γῆς ἀνθεσι καὶ τισιν ἄλλοις ἀσήμοις καὶ βαρβάροις ἤχοις τε καὶ φωναῖς κηλούμενοι, καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀνθρώποις χειρούμενοι, καὶ ὥσπερ εἰ δεσμοῖς καταδουλούμενοι, ὥστε μῆδὲ τὴν αὐτεξούσιον καὶ προαιρετικὴν σῶζειν ἐφ’ ἑαυτοῖς δύναμιν; 13. πῶς δὲ κἂν ἀγαθοὶ δαίμονες λεχθεῖεν βία καὶ ἀνάγκη κατασπώμενοι; τί γὰρ τὸ αἴτιον τοῦ ἄκουτας, οὐχὶ δὲ αὐτεξουσίους σφᾶς αὐτοῦς τοῖς βοηθείας δεομένοις ἐπιδιδόναι; 14. εἰ γὰρ ἐπ’ ἀγαθῶ ποιοῦνται τὴν πά-

ροδον ἀγαθοὶ ὄντες, καὶ εἴ τις ἦν ἐξ αὐτῶν ψυχῆς
 ὠφέλεια, χρῆν δήπου προαιρέσει τὸ ἀγαθὸν ἀσπάζεσθαι,
 φθάνοντας ταῖς εὐποιμαῖς τοὺς δεομένους, ἀλλὰ μὴ περιμένειν ἀνάγκην· 15. εἰ δ' οὐ καλὸν ἦν
 5 οὐδ' ὠφελοῦν τὸ πραττόμενον, διὸ μηδὲ κατὰ γνώμην αὐτοῖς γίνεσθαι, καὶ πῶς ἂν ἀγαθοὶ εἶεν, τὸ μὴ
 καλὸν μηδὲ συμφέρον πράττοντες; 16. πῶς δὲ θαυμάζεσθαι ἄξιοι καὶ θεραπείαις θεῶν τιμᾶσθαι, οἱ καὶ
 τοῖς τυχούσι γόησι τὸν τρόπον πανωλεστιάτοις κατα-
 10 δουλούμενοι, καὶ τὸ μὴ καλὸν μηδὲ συμφέρον παρὰ
 γνώμην πράττειν ἀναγκαζόμενοι, ἀγόμενοί τε καὶ
 καθελκόμενοι, οὐ δι' ἀποδοχὴν σωφροσύνης ἀνθρώπων,
 οὐδὲ ἀρετῆς χάριν ἢ τινος μέρους φιλοσοφίας, μεθόδοις δὲ
 15 γοήτων ἀπειρημέναις, ἃς ὁ αὐτὸς αὐ-
 θις συγγραφεὺς ἐν τῇ πρὸς τὸν εἰρημένον Αἰγύπτιον ἐπιστολῇ,
 ὡς ἂν προφήτῃ τάληθῇ καὶ ἀπόρητα κοινούμενος, τέθειται, τοὺς λόγους, καθ' οὓς
 ταῦτα συντελοῦσιν, ἄξιων παρ' αὐτοῦ διδασχθῆναι;
 πυνθάνεται γοῦν ὧδέ πως ἀπορῶν καὶ λέγων
 20 Χ. " Πάνυ δέ με θράττει πῶς ὡς κρείττους παρα-
 καλούμενοι ἐπιτάττονται ὡς χεῖρους, καὶ δίκαιον εἶναι
 ἄξιοῦντες τὸν θεράποντα τὰ ἄδικα αὐτοὶ κελευσθέν-
 τες δρᾶν ὑπομένουσι· καὶ καθαρῶ μὲν μὴ ὄντι ἐξ
 ἀφροδισίων οὐκ ἂν καλοῦντι ὑπακούσαιεν, αὐτοὶ δὲ
 25 ἄγειν εἰς παράνομα ἀφροδίσια τοὺς τυχόντας οὐκ
 ὀκνοῦσι. 2. καὶ ἀπὸ ἐμψύχων μὲν ἀποχῆς κελεύουσι
 δεῖν εἶναι τοὺς ὑποφήτας, ἵνα μὴ τοῖς ἀπὸ τῶν σωμάτων
 ἀτμοῖς χραίνωνται, αὐτοὶ δὲ ἀτμοῖς τοῖς ἀπὸ
 θυσιῶν μάλιστα δελεάζονται, καὶ νεκροῦ μὲν ἀδιγῆ (198)
 30 δεῖν εἶναι τὸν ἐπόπτην, διὰ νεκρῶν δὲ τὰ πολλὰ
 ζώων αἰ θεαγωγίαι ἐκτελοῦνται. 3. πολλῶ δὲ τούτων
 ἄλογώτερον τὸ μὴ θαίμονι, εἰ τύχοι, ἢ ψυχῇ τσθνη-

κότης, αὐτῷ δὲ τῷ βασιλεὶ ἡλίῳ, ἢ σελήνῃ, ἢ τινι
 τῶν κατ' οὐρανὸν, ἀνθρωπὸν τῷ τυχόντι ὑποχειρίον
 ἀπειλὰς προσφέροντα ἐκφοβεῖν, ψευδόμενον, ἵν'
 ἐκεῖνοι ἀληθεύσωσι. 4. τὸ γὰρ λέγειν ὅτι τὸν οὐρα-
 νὸν προσαράξει καὶ τὰ κρυπτὰ τῆς Ἰσιδος ἐκφανεῖ, 5
 καὶ τὸ ἐν Ἀβύδῳ ἀπόρρητον δεῖξει, καὶ τὴν βᾶριν
 β στήσει, καὶ τὰ μέλη τοῦ Ὀσίριδος διασκεδάσει τῷ
 Τυφῶνι, τίνα οὐχ ὑπερβολὴν ἐμπληξίας μὲν τῷ
 ἀπειλοῦντι, ἃ μῆτε οἶδε μῆτε δύναται, καταλεί-
 πει, ταπεινότητος δὲ τοῖς δεδοικόσιν οὕτω κενὸν 10
 φόβον καὶ πλάσματα, ὡς κομιδῇ παῖδες ἀνόητοι;
 5. καίτοι καὶ Χαιρήμων ὁ ἱερογραμματεὺς ἀναγράφει
 ταῦτα, ὡς καὶ παρ' Αἰγυπτίοις θρυλούμενα, καὶ
 ταῦτά φασι εἶναι καὶ τὰ τοιαῦτα βιαστικώτατα.
 6. αὐταὶ δὲ αἱ εὐχαὶ τίνα ἔχουσι λόγον, τὸν ἐξ ἰλῦος 15
 c ἀναφανέντα λέγουσαι, καὶ ἐπὶ τῷ λωτῷ καθήμενον,
 καὶ ἐπὶ πλοίου ναυτιλλόμενον, καὶ καθ' ὄραν τὰς
 μορφὰς ἀμείβοντα, καὶ κατὰ ζῳδίον μετασχηματιζό-
 μενον; οὕτω γὰρ φασι ἀντοπτεισθαι, ἀγνοοῦντες
 ὅτι τὸ ἴδιον πάθος τῆς αὐτῶν φαντασίας ἐκείνῳ πε- 20
 ριάπτουσιν. 7. εἰ δὲ συμβολικῶς λέγεται ταῦτα, τῶν
 ἐκεῖνου δυνάμεων ὄντα σύμβολα, τὴν ἐρμηνείαν τῶν
 [118] συμβόλων εἰπάτωσαν. δῆλον γὰρ ὡς εἰ τοῦ ἡλίου ἦν
 τὸ πάθος, καθάπερ ἐν ταῖς ἐκλείψεσι, πᾶσιν ἂν ὤφθη
 ταυτὸν τοῖς εἰς αὐτὸν ἀτενίζουσι. 8. τί δὲ καὶ τὰ 25
 ἄσημα βούλεται ὀνόματα καὶ τῶν ἀσῆμων τὰ βάρ-
 a βαρα πρὸ τῶν ἐκάστῳ οἰκειῶν; εἰ γὰρ πρὸς τὸ
 σημαϊνόμενον ἀφορᾷ τὸ ἀκοῦον, αὐτάρκης ἢ αὐτὴ
 μένουσα ἔννοια δηλῶσαι, κἄν ὁποιοῦν ὑπάρχη,
 τοῦνομα. 9. οὐ γὰρ πού καὶ ὁ καλούμενος Αἰγύπτιος 30
 ἦν τῷ γένει· εἰ δὲ καὶ Αἰγύπτιος, ἀλλ' οὐ τί γε Αἰ-
 γυπτία χρώμενος φωνῇ, οὐδ' ἀνθρωπεῖα ὅλως χρώ-

μενος. ἢ γὰρ γοήτων ἦν ταῦτα πάντα τεχνάσματα
καὶ προκαλύμματα διὰ τῶν ἐπιφημιζομένων τῷ θείῳ
τῶν περὶ ἡμᾶς γινομένων παθῶν, ἢ λελήθαμεν ἐναν-
τίας ἐννοίας ἔχοντες περὶ τοῦ θεοῦ ἢ αὐτὸ τῷ ὄντι
5 διάκειται.”

10. Ταῦτ' εἰπὼν ἄλιν ἀπορεῖ πρὸς τὸν Αἰγύ- (199)
πτιον λέγων

“Εἰ δὲ οἱ μὲν ἀπαθεῖς, οἱ δὲ ἐμπαθεῖς, οἷς διὰ
τούτων φαλλοὺς φασιν ἰστάναι καὶ ποιεῖσθαι αἰ-
10 σχρορρημοσύνας, μάταιοι αἱ θεῶν κλήσεις ἔσονται,
προσκήσεις αὐτῶν ἐπαγγελλόμεναι, καὶ μῆνιδος ἐξι-
λάσεις, καὶ ἐκθύσεις, καὶ ἔτι μᾶλλον αἱ λεγόμεναι
ἀνάγκαι θεῶν. ἀκήλητον γὰρ καὶ ἀβίαστον καὶ ἀκα-
τανάγκαστον τὸ ἀπαθές.”

15 11. Καὶ ἄλιν ἐξῆς ἐπιλέγει

“Μάτην αὐτοῖς ἡ σοφία ἐξήσκηται περὶ δραπέ-
του εὐρέσεως, ἢ χωρίου ὠνῆς, ἢ γάμου, εἰ τύχοι, ἢ ^b
ἐμπορίας, τὸν θεῖον νοῦν ἐνοχλήσασιν. εἰ δ' οὐ πα-
ρεῖται μὲν, οἱ δὲ συνόντες περὶ μὲν τῶν ἄλλων τάλη-
20 θέστατα λέγουσι, περὶ δὲ εὐδαιμονίας οὐδὲν ἀσφα-
λὲς οὐδ' ἐχέγγυον, οὐκ ἦσαν ἄρα οὔτε θεοὶ οὔτ'
ἀγαθοὶ δαίμονες, ἀλλ' ἢ ἐκεῖνος ὁ λεγόμενος πλάνος.”

12. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἀπὸ ταύ-
της προκείσθω τῆς Πορφυρίου γραφῆς. καὶ μὴν καὶ
25 διδάσκαλοι γε τῆς κακοτέχνου γοητείας αὐτοὶ δὴ
πρῶτοι οἱ γενναῖοι θεοὶ κατέστησαν. πόθεν γὰρ ἀν-
θρώποις ταῦτα παρῆν εἰδέναι ἢ τῶν δαιμόνων αὐ-
τῶν τὰ περὶ ἑαυτῶν ἐξειπόντων καὶ τοὺς καταδέσμους
τοὺς κατ' ἀλλήλων ἐξηγορευκότων; 13. μηδὲ τοῦτον
30 δὲ ἡμέτερον εἶναι τὸν λόγον ἡγοῦ· οὐδὲν γὰρ τούτων
ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν οὔτε ἐπίστασθαι οὔτε θέλειν εἰ-
δέναι. πλὴν εἰς ἔλεγχον τῆς περὶ ταῦτα ἀτοπίας καὶ

εἰς ἡμετέραν ὁμοῦ τῆς τούτων ἀναχωρήσεως ἀπολογία ὁ τούτων ἡμῖν παρεισήχθω μάρτυς, σοφὸς ὢν ἐν τοῖς γνωρίμοις, καὶ πάντα ἀκριβῶς τὰ οἰκτεῖα εἰδώς τε καὶ ὑποτιθέμενος. ὁ δὲ οὖν αὐτὸς ἐν τῇ δηλωθείσῃ τῶν λογίων συναγωγῇ ταῦτα λέγει πρὸς 5 λέξιν

XI. "Οὐ μόνον δὲ τὴν πολιτείαν αὐτῶν αὐτοὶ μεμηνύκασιν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ καὶ οἷσι χαίρουσι καὶ κρατοῦνται ὑπηγόρευσαν, καὶ μὴν καὶ τίσιν ἀναγκάζονται, τίνα δὲ δεῖ θύειν, καὶ ἐκ 10 ποίας ἡμέρας ἐκτρέπεσθαι, τό τε σχῆμα τῶν ἀγαλμάτων ποταπὸν δεῖ ποιεῖν, αὐτοὶ τε ποίοις σχήμασι φαίνονται, ἐν τε ποίοις διατρέβουσι τόποις, καὶ ὅπως ἐν οὐδέν ἐστιν ὃ μὴ παρ' αὐτῶν μαθόντες οἱ ἄνθρωποι οὕτως αὐτοὺς ἐτίμησαν. πολλῶν δ' ὄντων ἂ τούτων 15 ἐστὶ παραστατικά, ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν παραθησόμεθα, ἵνα μὴ ἀμάρτυρον τὸν λόγον καταλείπωμεν."

b XII. "Ὅτι δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτοὶ ὑπέθεντο πῶς χρὴ ποιεῖν καὶ ἐκ ποίας ὕλης δηλώσει τὰ τῆς Ἐκάτης ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον 20

[119] ἀλλὰ τέλει ξόανον κεκαθαρμένον ὡς σε διδάξω·
c πηγάνου ἐξ ἀργυρίου δετὰς ποίει, ἢ δ' ἐπικόσμηι ζωοῖσιν λεπτοῖσι κατοικιδίοις καλαβώταις·
σμίρνης καὶ στύρακος λιβάνοιό τε μίγματα τρίψας
σὺν κείνοις ζωοῖσι καὶ αἰθριάσας ὑπὸ μῆνην 25
αὔξουσαν τέλει, αὐτὸς ἐπευχόμενος τήνδ' εὐχήν."

2. Εἰτ' ἐξέδωκεν εὐχήν, ἐδίδαξέ τε πόσους λεπτότερον ἀσκαλαβώτας

d ὅσαι μορφαί μοι, τόσσοις ζωοῖς σε κελεύω,
καὶ σφόδρα ταῦτα τελεῖν· δάφνης δέ μοι αὐτογενέθλου 30
οἴκου ἐμοῦ χάρημα ποιεῖν; καὶ ἀγάλματι πολλὸν
κείνω ἐπευχόμενος δι' ὕπνων τοίαν ἀναθρήσεις.
καὶ πάλιν ἄλλοτε ἄγαλμα αὐτῆς ἐξέδωκε τοιοῦτον."

XIII. "Καὶ περὶ τῶν σχημάτων ὅπως φαντάζονται (201)
αὐτοὶ μεμνηνάσιν, ἀφ' ὧν καὶ τὰ ἀγάλματα οὕτω
καθιδρούθη. λέγει γοῦν ὁ Σάραπισ ἰδὼν τὸν Πᾶνα
περὶ ἑαυτοῦ

5 φαιδρῆ μὲν κατὰ δῶμα θεοῦ καταλάμπεται ἀνγῆ· b
ἦλθε γάρ, ἤντεβόλησε θεὸς μέγας· εἶδεν ἐμεῖο
κάρτος ἀμαιμάκετον, λαμπηδόνα φλογμοτύραννον,
βόστρουχον ἐκ κεφαλῆς νεάτης χαροποῖσι μετώποις
ἀμφὶς ἰαινόμενον πλοχοῖς θ' ἱεροῖσι γενείου."

10 2. "Καὶ ὁ Πᾶν περὶ ἑαυτοῦ ὕμνον ἐδίδαξεν ἔχοντα c
οὕτως

εὐχομαι βροτὸς γεγῶς
Πανὶ συμφύτῳ θεῶ,
δισσοκέρατι, δισσόποδι,
15 τραγοσκελεῖ, τρυφῶντι.

καὶ τὰ ἀκόλουθα. 3. καὶ ἡ Ἐκάτη δὲ περὶ ἑαυτῆς
οὕτω φησὶν

ἦδη μοι σύ γε πάντα ποιεῖ· ξοάνῳ δ' ἄρ' ἐν αὐτῷ
μορφῆ μοι πέλεται Δημήτερος ἀγλαοκάρπου,
20 εἴμασι παλλεύκοις, περὶ ποσσὶ δὲ χρυσοπέδιλος·
ἀμφὶ δέ τοι ζώνη δολιχοὶ θείουσι δράκοντες, a
ἔχνεσιν ἀχράντοισιν ἐφερπύζοντες, ἄνωθεν
αὐτῆς ἐκ κεφαλῆς ἀρτώμενοι ἐς πόδας ἀκροῦς,
σπειρηδὸν περὶ πᾶσαν ἐλισσόμενοι κατὰ κόσμον.

25 4. Ὑλῆ δὲ, φησὶν,
ἢ Παρόιοιο λίθου, ἢ εὐξέστου ἐλέφαντος."

XIV. Ἐμφαίνουσι δὲ πολλαχοῦ οἱ θεοὶ ἄπερ λέ- (202)
γουσι προσημαίνοντες, τῷ ἐκάστου γινώσκειν τὴν
τῆς γενέσεως σύστασιν, εἶναι αὐτοῦς, εἰ χρὴ οὕτω
30 φάναι, ἄκροῦς τε μάγους καὶ ἄκροῦς γενεθλιαλόγους.
καὶ πάλιν ἐν χρησιμοῖς ἔφη τὸν Ἀπόλλωνα εἰπεῖν b
"κλήξειν Ἐρμείην ἢ δ' Ἥελιον κατὰ ταῦτα,
ἡμέρη Ἥελιον, Μήνην δ' ὅτε τῆσδε παρείη,

ἡδὲ Κρόνον καὶ Πέαν ἡδ' ἐξείης Ἀφροδίτην
 κλήσεσιν ἀφθέγκτοις, ἃς εὔρε μάγων ὄχ' ἄριστος
 τῆς ἐπταφθόγγου βασιλεὺς, ὃν πάντες ἴσασιν·

Ὅστανην λέγεις εἰπόντων ἐπήγαγεν
 καὶ σφόδρα καὶ καθ' ἕκαστον αἰεὶ θεὸν ἐπτάκι φωνεῖν." 5

[120] 2. ὁ δ' αὐτὸς καὶ ταῦτα παρατίθησιν

"Ἔστι δὲ σύμβολα μὲν τῆς Ἐκάτης κηρὸς τρί-
 χρωμος, ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος καὶ ἐρυθροῦ συν-
 εστῶς, ἔχων τύπον Ἐκάτης φερούσης μάστιγα καὶ
 λαμπάδα καὶ ξίφος, περὶ ἣν εἰλείσθω δράκων· οὐ- 10
 ρανοῦ δὲ ἀστέρες οἱ θαλάττιοι πρὸ τῶν θυρῶν πε-
 πατταλευμένοι. ταῦτα γὰρ οἱ θεοὶ αὐτοὶ μεμηνύκασι
 διὰ τούτων. λέγει δὲ ὁ Πᾶν

τούσδε δ' αὐ' ἐλάνυετε,
 κηρὸν ἐν πυρὸς μένει 15
 θέντες αἰόλου χροῦς·
 λευκὸς ἔστω καὶ μέλας,
 καὶ τὸ πῦρ φαεσφόρον
 ἄνθρακος πεφλεγμένου,
 δεῖμα νερτέρων κυνῶν 20
 γλύμμα δεινὸν Ἐκάτης.
 λαμπὰς ἔστω πρὸς χέρας,
 καὶ ξίφος τὸ ποίνιμον,
 καὶ δράκων περισταλῆς
 ἄμμασιν κόρην κρατῶν, 25
 δεινὸν ἀμφὶ κράτα θείας,
 αἰόλη τε κλεις ὁμοῦ
 καὶ τὸ δαιμόνων κράτος
 μάστιγος ψόφος πολὺς."

(208)

3. Διὰ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων ὁ γεν- 30
 ναῖος Ἑλλήνων φιλόσοφος, ὁ θαυμαστὸς θεολόγος, ὁ
 τῶν ἀπορρήτων μύστης, τὴν ἐκ λογίων φιλοσοφίαν
 ὡς ἀπόρρητα θεῶν περιέχουσιν λόγια παραφαίνει,
 ἂντικρυς τῆς πονηραῆς καὶ δαιμονικῆς ἀληθείας δυνά-

μεως ἔξαγορεύων τὰς κατ' ἀνθρώπων ἐνέδρας. τί γὰρ ἂν εἶη βιωφελὲς ἀνθρώποις ἐκ τῆς κακοτέχνου γοητείας; 4. τί δ' ἂν ἔχοι θεοφιλὲς ἢ τῶν ἀψύχων ζοάνων περιεργία; ποίας δ' εἰκῶν ἐνθέου γένοιτ' ἂν
 5 δυνάμεως ἢ τῶν τοιῶνδε σχημάτων μόρφωσις; τί δ' οὐ μᾶλλον φιλοσοφεῖν ἢ μαγεύειν καὶ τὰ ἀπειρημένα διώκειν συμβουλεύειν ἐχρῆν, τοῦ κατ' ἀρετὴν καὶ φιλοσοφίαν τρόπου πρὸς εὐδαίμονα καὶ μακάριον βίον αὐτάρκους τυγχάνοντος; ὁ δὲ ἐπιτείνων τὸν οἶ-
 10 κειον ἔλεγχον προστίθησι τοῖς εἰρημένοις καὶ ταῦτα c
 XV. "Ὅτι δὲ φιλοῦσι τὰ σύμβολα τῶν χαρακτήρων ἢ Ἐκάτη παραβάλλουσα πρὸς ἃ φιλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι μεμήνηκε διὰ τούτων

15 τίς βροτὸς οὐ πεπόθηκε χαρακτῆρας ὁπάσασθαι d
 χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου αἰγλήεντος;
 τίς δὲ τὰδ' οὐ φιλέει, τῶν δὴ καθ' ὑπερθεὶν ἐφεστῶς,
 εἰς ἔν ἀγειρόμενος εἴρω πολυμοιρῆα φωτῶν;

2. οὐ μόνον δ' ὅτι φίλοι οἱ χαρακτῆρες δεδήλωκεν, ἀλλ' ὅτι καὶ, ὅπερ ἔφαμεν, αὐτοὶ περιγράφονται, καὶ
 20 εἰσιν οἶον ἐν ἱερῷ χωρίῳ τῇ ὑποκειμένῃ εἰκόνι· οὐ γὰρ ἐπὶ γῆς ὀχεῖσθαι, ἀλλ' ἐπὶ γῆς ἱερᾶς ἐδυνήθησαν· ἱερὰ δὲ ἢ εἰκόνα φέρουσα θεοῦ, ἧς ἀρθείσης λέλυται τὸ κρατοῦν ἐπὶ γῆς τὸ θεῖον."

3. Διὰ δὴ τούτων ἀπάντων ἠγοῦμαι σαφῶς ἐλη- (204)
 25 λέγχθαι ὡς ἄρα περιγείοι τινες καὶ φιλοπαθεῖς δαίμονες ἤλωσαν αὐτῶν ὄντες οἱ θεοί· διὸ μοι δοκῶ σῶφρονι λογισμῷ τὴν ἀποστροφὴν αὐτῶν πεποιῆσθαι.
 4. ὁρᾷς γοῦν ὡς κρατεῖν αὐτοὺς ἐν τισὶ γῆς χωρίοις τοὺς κατὰ μαγείαν φασὶ τύπους καὶ τοὺς τοιούσδε
 30 χαρακτῆρας, δέον, εἴπερ ἄρα θεῖόν τι ἦν ἀληθῶς, μὴδ' ἀλλαγῆ πη ἐπιβαίνειν ἢ ἐν μόνῃ ψυχῆς διανοίᾳ, καὶ ταύτῃ παντὸς ὀύπου καὶ πάσης κηλίδος κεκαθαρ-

b μένη, σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς κεκοσμημένη. 5. τούτων γὰρ ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ ὡς ἐν ἀληθῶς ἱερῷ χωρίῳ προὑποκειμένων, εἰκότως ἂν ἐπέλθοι θεοῦ πνεύματος παρουσία· οὐδ' ἂν ἦν ἐτι χρεῖα τῆς κακοτέχνου γοητείας ταῖς εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θεοῦ κατὰ τὴν ἐνάρετον καὶ φιλόθεον πρᾶξιν προηυτρεπισμέναις ψυχαῖς. 6. ὥστε διαρρηθὴν ἐξ ἀπάντων τούτων περιγέλους τινὰς ἀλίσκεσθαι, c φιλοπαθεῖς τε καὶ φιλοσωμάτους ὑπάρχειν δαίμονας, περὶ ὧν ἄρτι ἐλέγομεν. ἀλλὰ γὰρ ἐξῆς τούτοις ἄκουε 10 οἷα ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς περὶ τοῦ ἐκλελοιπέναι αὐτῶν τὰ βοώμενα χρηστήρια ἐν τοῖς αὐτοῖς τίθησι τοῦτον τὸν τρόπον

[121]
d XVI. Ἄμφι δὲ Πυθῶ οἱ Κλαρίην τε θεόπροπα Φοῖβον ἀνδῆσαι φάτις ἡμετέρῃ θεμιτώδεσιν ὄμφαις. 15
μύρια μὲν γαίης μαντήια θέσκελα νῶτῳ ἐβλύσθη, πηγαί τε καὶ ἄσθματα δινῆεντα· καὶ τὰ μὲν ἄψ χθονίοισιν ὑπαὶ κόλποισιν ἔδεκτο αὐτῇ γαῖα χανοῦσα, τὰ δ' ὄλεσε μυρίος αἰών. 20
μούνῳ δ' ἠέλλῳ φαεσιμβρότῳ εἰσέτ' ἔασιν ἐν Διδύμων γνάλοισι Μυκαλήϊον ἔνθεον ὕδαρ, Πυθῶνός τ' ἀνὰ πέζαν ὑπαὶ Παρνασίον αἶπος, καὶ κραναῇ Κλαρίῃ, τρηχὺ στόμα φοιβάδος ὄμφης.

Νικαεῦσι δὲ χρῶν ἔφη

Πυθῶν δ' οὐκ ἔστιν ἀναρρῶσαι λάλον ὄμφην· 25
ἤδη γὰρ δολιχοῖσιν ἀμαυρωθεῖσα χρόνοισιν βέβληται κληίδας ἀμαντεύτοιο σιωπῆς.
δέξατε δ' ὡς ἔθος ἐστὶ θεόπροπα θύματα Φοῖβῳ."

b 2. Τούτοις κατὰ καιρὸν ἐνταῦθα προσήκει καὶ τὰ Πλουτάρχου προσθεῖναι ἀφ' οὗ πεποιήται συγ- 30 γράμματος "Περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων."

"Παυσαμένου δὲ τοῦ Ἀμμωνίου, Μᾶλλον, ἔφην

ἐγὼ, περὶ τοῦ μαντείου δῖελθε ἡμῖν, ὦ Κλεόμβροτε·
 μεγάλη γὰρ ἡ πάλαι δόξα τῆς ἐκεῖ θεότητος, τὰ δὲ
 νῦν ἔοικεν ἀπομαραίνεσθαι. 3. τοῦ δὲ Κλεομβρότου
 σιωπῶντος καὶ κάτω βλέποντος ὁ Σημήτριος οὐδὲν
 5 ἔφη δεῖν περὶ τῶν ἐκεῖ πυνθάνεσθαι καὶ διαπορεῖν,
 τὴν ἐνταῦθα τῶν χρηστηρίων ἀμαύρωσιν, μᾶλλον δὲ
 πλὴν ἐνὸς ἢ δυοῖν ἀπάντων ἐκλειψιν ὀρῶντας, ἀλλὰ
 κοινῇ σκοπεῖν δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐξησθένηκε. 4. τὰ
 γὰρ ἄλλα τί δεῖ λέγειν, ὅπου γε τὴν Βοιωτίαν ἔνεκα
 10 χρηστηρίων πολύφωνον οὔσαν ἐν τοῖς πρότερον χρό-
 νοις νῦν ἐπιέλοιπε κομιδῇ, καθάπερ νάματα, καὶ
 πολὺς ἐπέσχε μαντικῆς ἀνῆμὸς τὴν χώραν. οὐδαμοῦ
 γὰρ ἀλλαχόθι νῦν ἢ περὶ Λεβιάδειαν ἢ Βοιωτία πα-
 ρέχει τοῖς χηρῆσιν ἀρύσασθαι μαντικῆς· τῶν δ'
 15 ἄλλων τὰ μὲν σιγῇ, τὰ δὲ παντελῆς ἐρημία κατ-
 ἔσχηκε."

Ἔτι πρὸς τούτοις ὁ αὐτὸς περὶ τοῦ καὶ θνήσκειν ἃ
 τοὺς αὐτῶν δαίμονας ταῦτά φησι

XVII. "Τὸ μὲν ἐφεστάναι τοῖς χρηστηρίοις, εἶπε,
 20 μὴ θεοὺς, οἷς ἀπηλλάχθαι τῶν περὶ γῆν προσῆκόν
 ἐστίν, ἀλλὰ δαίμονας ὑπηρετάς θεῶν, οὐ δοκεῖ μοι
 κακῶς ἀξιούσθαι. τὸ δὲ τοῖς δαίμοσι τούτοις, μονο-⁽²⁰⁶⁾
 ουχὶ δραχμὴν λαμβάνοντας ἐκ τῶν ἐπῶν τῶν Ἐμπε-
 δοκλέους, ἀμαρτίας καὶ ἄτας καὶ πλάνας θεηλάτους
 25 ἐπιφέρειν, τελευτῶντας δὲ καὶ θανάτους ὡσπερ ἀν-
 θρώπων ὑποτίθεσθαι, θρασύτερον ἡγοῦμαι καὶ βαρ-
 βαρικώτερον. 2. ἠρώτησεν οὖν ὁ Κλεόμβροτος τὸν
 Φίλιππον ὅστις εἶη καὶ ὀπόθεν ὁ νεανίας. πυνθόμε-
 νος δὲ τοῦνομα καὶ τὴν πόλιν, οὐδὲ ἡμᾶς αὐτοὺς,
 30 ἔφη, λανθάνομεν, ὦ Ἡρακλέων, ἐν λόγοις ἀτόποις
 γεγονότες, ἀλλ' οὐκ ἔστι περὶ πραγμάτων μεγάλων
 μὴ μεγάλας προσχρησάμενον ἀρχαῖς ἐπὶ τὸ εἰκὸς τῆ β

δόξῃ προελθεῖν. 3. σὺ δὲ σεαυτὸν λήληθας ὃ δίδως ἀφαιρούμενος. ὁμολογεῖς γὰρ εἶναι δαίμονας, τῷ δὲ μὴ φαύλους ἀξιοῦν εἶναι, μηδὲ θνητοὺς, οὐκέτι δαίμονας φυλάττεῖς. τίτι γὰρ τῶν θεῶν διαφέρουσιν, εἰ καὶ κατ' οὐσίαν τὸ ἄφθαρτον καὶ κατ' ἀρετὴν τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀναμάρτητον ἔχουσι; 4. πρὸς ταῦτα τοῦ Ἡρακλέωνος σιωπῆ διανοουμένου τι πρὸς αὐτὸν ὁ [122] Φίλιππος, ἀλλὰ φαύλους μὲν δαίμονας οὐκ Ἐμπεδοκλῆς μόνον, ὡς Ἡρακλέων, ἀπέλιπεν, ἀλλὰ καὶ Πλάτων καὶ Ξενοκράτης καὶ Χρύσιππος· ἔτι δὲ Δημόκριτος εὐχόμενος εὐλόγων εἰδώλων τυγχάνειν δῆλος ἦν ἕτερα δυστράπελα καὶ μοχθηρὰς γινώσκων ἔχοντα προαιρέσεις τινὰς καὶ ὀρμὰς. 5. περὶ δὲ τοῦ θανάτου τῶν τοιούτων ἀκήκοα λόγον ἀνδρὸς οὐκ ἄφρονος οὐδὲ ἀλαζόνος. Αἰμιλιανοῦ γὰρ τοῦ ῥήτορος, οὗ καὶ 15 ἡμῶν ἐνιοὶ διακηκόασιν, Ἐπιθέρης ἦν πατὴρ, ἐμὸς πολίτης καὶ διδάσκαλος γραμματικῶν. 6. οὗτος ἔφη ποτὲ πλέων εἰς Ἰταλίαν ἐπιβῆναι νεῶς ἐμπορικὰ χρήματα καὶ συχνοὺς ἐπιβάτας ἀγούσης· ἐσπέρας δ' ἤδη περὶ τὰς Ἐχινάδας νήσους ἀποσβῆναι τὸ πνεῦμα καὶ 20 τὴν ναῦν διαφερομένην πλησίον γενέσθαι Παξῶν· ἐργηγορέναι δὲ τοὺς πλείστους καὶ πίνειν, ἐπεὶ δεδειπνηκότες ἦσαν· ἐξαίφνης δὲ φωνῆς ἀπὸ τῆς νήσου τῶν Παξῶν ἀκουσθῆναι, Θαμνοῦν τινὸς βοῆ καλοῦντος, ὥστε θανατᾶζειν· ὃ γὰρ Θαμνοῦς Αἰγύπτιος 25 ἦν κυβερνήτης, οὐδὲ τῶν ἐμπλέοντων γνώριμος πολλοῖς ἀπ' ὀνόματος. δις μὲν οὖν κληθέντα σιωπῆσαι, τὸ δὲ τρίτον ὑπακοῦσαι τῷ καλοῦντι, κάκεινον ἐπιτείναντα τὴν φωνὴν εἰπεῖν, ὁπότεν γένη κατὰ τὸ Παλωδες, ἀπάγγελον ὅτι Πᾶν ὁ μέγας τέθνηκεν. 30 7. τοῦτο ἀκούσαντας ὁ Ἐπιθέρης ἔφη πάντας ἐκπλαγῆναι, καὶ διδόντας ἑαυτοῖς λόγον, εἴτε ποιῆσαι βέλ-

τιον εἴη τὸ προστεταγμένον, εἴτε μὴ πολυπραγμονεῖν, ⁽²⁰⁷⁾
 ἀλλ' εἴαν, οὕτω γινῶναι τὸν ᾿Θαμνοῦν, εἰ μὲν εἴη πνεῦ-
 μα, παραπλεῖν ἡσυχίαν ἔχοντα, νηνεμίας δὲ καὶ γα-
 λήνης περὶ τὸν τόπον γενομένης ἀνειπεῖν ἃ ἤκουσεν.
 5 8. ὡς οὖν ἐγένετο κατὰ τὸ Παλῶδες, οὔτε πνεύματος
 ὄντος οὔτε κλύδωνος, ἐκ πρύμνης βλέποντα τὸν Θα-
 μνοῦν πρὸς τὴν γῆν εἰπεῖν, ὡσπερ ἤκουσεν, ὅτι Πᾶν
 ὁ μέγας τέθνηκεν, οὐ φθῆναι δὲ πανσάμενον αὐτὸν,
 καὶ γενέσθαι μέγαν οὐχ ἑνὸς, ἀλλὰ πολλῶν στενα-
 10 γμὸν, ἅμα θαυμασμῶ μεμιγμένον. 9. οἶα δὲ πολλῶν
 ἀνθρώπων παρόντων ταχὺ τὸν λόγον ἐν τῇ Ῥώμῃ
 σκεδασθῆναι καὶ Θαμνοῦν γενέσθαι μετὰπεμπτον ^b
 ὑπὸ Τιβερίου Καίσαρος· οὕτω δὲ πιστεῦσαι τῷ λόγῳ
 τὸν Τιβέριον ὥστε διαπνυθάνεσθαι καὶ ζητεῖν περὶ
 15 τοῦ Πανός· εἰκάζειν δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν φιλολόγους
 συχνοὺς ὄντας τὸν ἐξ Ἐρμου καὶ Πηνελόπης γεγενη-
 μένον. 10. ὁ μὲν οὖν Φίλιππος εἶχε τῶν παρόντων
 ἐνίους μάρτυρας, Αἰμιλιανοῦ τοῦ γέροντος ἀκηκοό-
 τας. ὁ δὲ Δημήτριος ἔφη τῶν περὶ τὴν Βρεττανίαν
 20 νήσων εἶναι πολλὰς ἐρήμους σποράδας, ὧν ἐνίας
 δαιμόνων καὶ ἡρώων ὀνομάζεσθαι· πλεῦσαι δὲ αὐτὸς ^c
 ἱστορίας καὶ θέας ἕνεκα πομπῇ τοῦ βασιλέως εἰς
 τὴν ἔγγιστα κειμένην τῶν ἐρήμων, ἔχουσαν οὐ πολ-
 λούς ἐποικοῦντας, ἰερούς δὲ καὶ ἀσύλους πάντας ὑπὸ
 25 τῶν Βρεττανῶν ὄντας. 11. ἀφιγμένον δὲ αὐτοῦ νεω-
 στί σύγχυσιν μεγάλην περὶ τὸν ἄερα καὶ διοσημίας
 πολλὰς γενέσθαι, καὶ πνεύματα καταρραγῆναι, καὶ
 πεσεῖν πρῆστῆρας. ἐπεὶ δ' ἐλάφησε, λέγειν τοὺς
 νησιώτας ὅτι τῶν κρειττόνων τινὸς ἔκλειψις γέγονεν·
 30 ὡς γὰρ λύχνος ἀναπτόμενος, φάναι, δεινὸν οὐδὲν ^d
 ἔχει, σβεννύμενος δὲ πολλοῖς λυπηρὸς ἐστίν, οὕτως
 αἱ μεγάλαι ψυχαὶ τὰς μὲν ἀναλάμψεις εὐμενεῖς καὶ

άλυπούς ἔχουσιν, αἱ δὲ σβέσεις αὐτῶν καὶ φθοραὶ
πολλάκις μὲν, ὡς νῦν, πνεύματα καὶ χαλάζας τρέ-
φουσι, πολλάκις δὲ λοιμικοῖς πάθεισι τὸν ἀέρα φαρ-
μάττουσιν. 12. ἐκεῖ μέντοι μίαν εἶναι νῆσον, ἐν ἣ
τὸν Κρόνον καθείρχθαι φρουρούμενον ὑπὸ τοῦ Βριαά- 5
ρω καθεύδοιτα· δεσμὸν γὰρ αὐτῷ τὸν ὕπνον με-
μηχανῆσθαι· πολλοὺς δὲ περὶ αὐτὸν εἶναι δαίμονας
ὀπαδοὺς καὶ θεράποντας.”

13. Τοσαῦτα ὁ Πλούταρχος. ἐπιτηρῆσαι δὲ ἄξιον
τὸν καιρὸν ἐν ᾧ φησι τὸν θάνατον γεγονέναι τοῦ 10
[123] δαίμονος. οὗτος δὲ ἦν ὁ κατὰ Τιβέριον καθ’ ὃν ὁ
[208] ἡμέτερος σωτὴρ τὰς σὺν ἀνθρώποις ποιούμενος δια-
τριβὰς πᾶν γένος δαιμόνων ἐξελαύνειν τοῦ τῶν ἀν-
θρώπων ἀναγέγραπται βίου· ὥστε ἤδη τινὰς τῶν
δαιμόνων γονυπετεῖν αὐτὸν, καὶ ἰκετεύειν μὴ τῷ 15
περιμένοντι αὐτοὺς Ταρτάρῳ παραδοῦναι. 14. ἔχεις
οὖν καὶ τῆς τῶν δαιμόνων καθαιρέσεως τὸν χρόνον,
οὐκ ἄλλοτε ἐξ αἰῶνος ἱστορηθείσης, ὥσπερ οὖν καὶ
τῆς ἀνθρωποθυσίας τῶν ἐθνῶν τὴν κατάλυσιν οὐκ
ἄλλοτε ἢ μετὰ τὸ προελθὼν εἰς πάντα ἀνθρώπους 20
κήρυγμα τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας γεγεννημένην.
b ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἱστορίας ἐλη-
λέγχθω.

XVIII. Ἄλλ’ ἐπεὶ μὴ τοῖς πᾶσι γνώριμα τυγχάνει
τὰ εἰρημένα, εὖ μοι δοκεῖ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ πᾶσι πρό- 25
c δηλα τοῖς φιλολόγοις μεταβῆναι, καὶ τοὺς παλαιτά-
τους τῷ χρόνῳ χρησμοὺς ἐξετάσαι ἀνὰ στόμα πάντων
Ἑλλήνων ἀδομένους, κὰν ταῖς κατὰ πόλιν διατριβαῖς
τοῖς ἐπὶ παιδείᾳ φοιτῶσι παραδιδόμενους. 2. ἄνω-
θεν τοίνυν ἀναλαβὼν τὰς παλαιὰς ἱστορίας ἐπίσκεψαι 30
οἷα ὁ Πύθιος Ἀθηναίοις χρᾶ λοιμῷ πιεσθεῖσι διὰ
τὴν Ἀνδρογέω τελευτήν. ἐλοίμωσσον δὲ πάντες Ἀθη-

ναῖοι δι' ἐνὸς ἀνδρὸς θάνατον, τῆς δ' ἐκ τῶν θεῶν
 ἐπικουρίας τυχεῖν ἤξλου. 3. τί ποτ' οὖν αὐτοῖς ὁ
 σωτὴρ καὶ θεὸς παραινεῖ; τάχα πού τις οἰήσεται δι-
 καιοσύνης τοῦ λοιποῦ καὶ φιλανθρωπίας ἐπιμέλεσθαι
 5 καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, ἣ μετανοεῖν ἐπὶ τῷ πλημμε-
 λήματι, καὶ τι τῶν ὀσίων καὶ εὐσεβῶν ἐκτελεῖν, ὡς
 ἂν τῶν θεῶν τούτοις ἰλασκομένων. ἀλλὰ τούτων μὲν
 ἦν οὐδέν. 4. τί γὰρ δὴ καὶ μέλον ἦν τούτων τοῖς
 θαυμασίοις θεοῖς, μᾶλλον δὲ τοῖς καμπονήροις δαι-
 10 μοσι; πάλιν οὖν τὰ αὐτοῖς συγγενῆ καὶ οἰκεῖα, τὰ
 ἀνηλεῆ καὶ ὠμὰ καὶ ἀπάνθρωπα, λοιμὸν ἐπὶ λοιμῷ
 φασὶ καὶ θανάτους ἐπὶ θανάτῳ. 5. κελεύει γοῦν ὁ
 Ἀπόλλων ἕτους ἐκάστου πέμπειν αὐτοὺς τῶν ἰδίων
 15 παίδων ἄρρενας ἐνήβους ἐπτά καὶ θηλειῶν ἰσαρί-
 θμους παρθένους, ἀνθ' ἐνὸς δέκα καὶ τέσσαρας ἀν-
 αιτίους καὶ ἀπράγμονας, οὐκ εἰς ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ κατὰ (209)
 πᾶν ἕτος τυθησομένους ἐν Κρήτῃ παρὰ τῷ Μίνωϊ· ὥστε
 καὶ μέχρι τῶν τοῦ Σωκράτους χρόνων πλέον ἢ πεν-
 τακοσίοις ὕστερον ἔτεσιν ὁ δεινὸς οὗτος καὶ ἀπαν-
 20 θρωπότατος δασμὸς μνήμην παρ' Ἀθηναίοις διεφύ-
 λαττε. τοῦτο δὲ ἦν ἄρα τὸ καὶ Σωκράτει τὴν
 ἀναβολὴν τοῦ θανάτου πεποιημένον. 6. τίθησι γοῦν
 ὁμοῦ καὶ ἀπελέγχει τὸν χρησμὸν εὖ μάλα τις τῶν
 νέων ἀνδρικῷ λογισμῷ γοήτων φωρὰν ἐν οἰκείῳ συγ-
 25 γράμματι πεποιημένος· οὐ καὶ αὐτοῦ τῶν φωνῶν,
 ἀλλὰ μὴ τῶν ἐμῶν ἄκουε, πρὸς τὸν χρησμωδὸν ὡδέ b
 πως ἀποτεινομένου·

XIX. "Τί δ'"; οὐκ Ἀθηναῖοι τὸν Ἀνδρόγεων ἀπο- c
 κτείναντες, καὶ λοιμώξαντες ἐπὶ τούτῳ, εἶπον ἂν με-
 30 τανοεῖν; ἢ μὴ λεγόντων, οὐ σὲ προσῆκον ἦν εἰπεῖν
 'μετανοεῖτε' μᾶλλον ἢ

λοιμοῦ καὶ λιμοῦ τέλος ἔσσεται; ἦνπερ ἑαυτῶν
 σώματ' ἀπὸ κλήρου ἄρρην καὶ θῆλυ νέμῃτε
 Μίνωϊ, εἰς ἄλλα δῖαν ἀποστέλλοντες, ἀμοιβήν
 τῶν ἀδίκων ἔργων· οὕτω θεὸς Ἰλαοσ ἔσται.

2. ἐὼ γὰρ τὸ Ἀνδρόγεω μὲν Ἀθήνησιν ἀποθανόντος 5
 ὑμᾶς ἀγανακτεῖν, τῶν δὲ τοσοῦτων καὶ πανταχόθι
 καὶ πάντοτε καθεύδειν. καίτοι εἰδὼς ὅτι ἐθαλασσο-
 κράτει τότε ὁ Μίνωσ, καὶ μέγα ἐδύνατο, καὶ πᾶσα ἡ
 Ἑλλὰς αὐτὸν ἐθεράπευε, καὶ ἦν καὶ διὰ τοῦτο δικαιο-
 τatos, καὶ νομοθέτης ἀγαθὸς, καὶ Ὀμήρω. ἐδόκει 10
 Διὸς μεγάλου εἶναι ὀαριστῆς, καὶ ἀποθανῶν ἐν Ἄιδου
 [124] δικαστῆς, καὶ σὺ διὰ τοῦθ' ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς δίκας
 ταύτας εἰσεπράττου. 3. ἀλλὰ παραλείπω γε οὐδὲν
 (210) ἦετον ταῦτα ὑμῶν, καὶ ὅτι τοὺς φονεῖς ἐάσαντες τοὺς
 οὐδὲν αἰτίους πέμπειν ἐκελεύετε ἀποθανουμένους, 15
 καὶ τοῦτ' ἐπ' ἄνδρα, ὃν ἀναδεικνύναι ἐμέλλετε κοι-
 νὸν ἀνθρώπων δικαστήν, ὃς οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἠπί-
 στατο δικάσαι. καίτοι πόσους ὑμεῖς οἱ θεοὶ ἀντὶ τού-
 των τῶν κορῶν δίκαιοι πέμπειν ἐστὲ Ἀθηναίους, οὓς
 ἀδίκως ὑπὲρ Ἀνδρόγεω ἀπεκτείνετε;” 20

4. Ὁ δ' αὐτὸς οὗτος συγγραφεὺς ὀπόσοις ὁ Ἀπόλ-
 λων διὰ τῆς τῶν χρησμῶν ἀμφιβολίας θανάτου αἰ-
 τιος γέγους, τὴν ἀμφὶ τοὺς Ἡρακλείδας ἀναλαβὼν
 β ἱστορίαν, εὐθύνην λέγων οὕτως

XX. “Ἐπεὶ δὲ πῶς ἐπεμνήσθην τοῦδε τοῦ λόγου; 25
 φέρε τὰ καθήκοντα διέλθω τοῦ κατὰ τοὺς Ἡρακλεί-
 δας διηγήματος. οὗτοι γὰρ ποθ' ὠρμημένοι κατὰ τὸν
 Ἰσθμὸν εἰσβαλεῖν εἰς Πελοπόννησον ἐσφάλισαν. Ἀρι-
 στόμαχος οὖν ὁ Ἀριδαίου, ἐπειδὴ ὁ Ἀριδαῖος ἀπετε-
 θνήκει ἐν τῇ εἰσβολῇ, ἔρχεται ἀκουσόμενος παρὰ σοῦ 30
 περὶ τῆς ὁδοῦ· ἐπεθύμει δὲ ὥσπερ καὶ ὁ πατήρ.
 2. σὺ δ' αὐτῷ λέγεις

νίκην σοι φαίνουσι θεοὶ δι' ὁδοῖο στενύγων,
καὶ ὃς κατὰ τὸν Ἴσθμὸν ὄρμησεν ἐπιχειρεῖν καὶ μάχην
τελευτᾶ. τούτου υἱὸς ὁ Τήμενος κακοδαίμων ἦκεν
ἐκ κακοδαιμόνων τρίτος· σὺ δ' αὐτῷ παρεγγυᾷς ἅ d
5 καὶ Ἀριστομάχῳ τῷ πατρὶ καὶ ὃς, ἀλλὰ κἀκεῖνός
σοι, ἔφη, πεισθεὶς ἀπέθανεν ἐν τῇ εἰσβολῇ. 3. καὶ
σὺ ἔφης, οὐ κατὰ γῆν λέγω στενύγρην, ἀλλὰ κατὰ
τὴν εὐρυγᾶστορα, ἐπειδὴ χαλεπὸν ἦν εἰπεῖν κατὰ τὴν
θάλασσαν, κἀκεῖνος ἦει κατὰ τὴν θάλασσαν, δόξαν
10 ἐμποιήσας ὅτι κατὰ γῆν εἰσίοι, καὶ μέσον στρατοπε-
δεύεται Νανάτου καὶ Τυπαίου· καὶ διακοντίζει Κάρ-
νον ἰππότην Φυλάνδρου τὸν Αἰτωλὸν, εὖ, ἐμοὶ δο-
κεῖ, ποιῶν· καὶ ἐπειδὴ συνεκύρησε νόσος πλησία καὶ
ἀπέθανεν Ἀριστόδημος, πάλιν ἐπανεχώρουν, καὶ ὁ
15 Τήμενος ἐλθὼν ἀπεμέμφετο τῇ ἀποτυχίᾳ, καὶ ἤκου-
σεν ὅτι ποινήν ἀνεμάξατο τοῦ θεοῦ ἀγγέλου, καὶ τὸ
ὑπὲρ τῆς εὐχῆς Ἀπόλλωνι· Καρνείῳ ποίημα τὸ διὰ (211)
τοῦ χρησμοῦ λέγον

ἄγγελον ἡμέτερον κτείνας ἀνεμάξαι ποινήν.

20 4. τί οὖν φησιν ὁ Τήμενος; τί χρῆ ποιεῖν; καὶ πῶς
ἂν ἱλασαίμην ὑμᾶς;

εὐχεο Καρνείῳ τελέειν σέβας Ἀπόλλωνι.

ὦ μιαιφώτατε καὶ ἀναισχυντότατε μάντι· εἴτ' οὐκ
ἠπίστασο ὅτι διαμαρτήσεται τῆς στενύγρης ὁ τὴν
25 στενύγρην ἀκούσας; ἀλλ' οὐδὲν ἤτιον ἐπιστάμενος
χρᾶς, ἔπειτα περριορᾶς διαμαρτάνοντα. 5. ἀλλ' ἀμφί- b
βολος ἢ στενύγρη, ὅπως νικήσαντι μὲν αἷτιος εἶναι
δοκῆς νίκης, ἠττηθέντι δὲ μηδὲν αἷτιος εἶναι ἠττης,
ἔχης δὲ ἀποφυγεῖν ἐπὶ τὴν εὐρυγᾶστορα. ἀλλ' ἦκεν
30 ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν εὐρυγᾶστορα, καὶ οὐκ ἔτυχεν. εὐ-
ρηται πάλιν εἰς ἀποφυγὴν Κάρνος ἄγγελος ἀποθα-

νών. 6. καίτοι πῶς, ὃ κράτιστε, ὁ κηδόμενος οὕτω τοῦ Κάρνου ἄλλοις μὲν αὐτὸν θεοφορεῖσθαι ἐκέλευες, ἑαυτῷ δὲ οὐ; καὶ δέον σώζειν ἕνα ὄντα Κάρνον, αὐτὸν τε περιειδεις καὶ ἐναποθατόντι αὐτῷ Ὀμηρικὴν νόσον ἐνέβαλες εἰς τὸ πλῆθος καὶ εὐχὰς ἐπὶ τῇ νόσῳ ἀφηγοῦ; 7. εἰ δ' εὐχόμενος οὐδὲν ἤνυεν, ἄλλο τι ἂν ἐξεύροιτο ἄκος τῷ σῶ σοφίσματι, καὶ οὐδέποτε ἂν ἐλήξατε, οἱ μὲν ἐρωτῶντες, σὺ δὲ σοφιζόμενος, ἵνα καὶ νικῶσι καὶ ἡττωμένοις ἧς ἀφόρατος κακουργῶν. ἱκανὸν γὰρ τὸ πάθος καὶ ἡ ἐκιδυμία παραβουκολῆσαι, ὡς μὴδ' εἰ χιλιάκις σφαγεῖεν ἀπιστεῖν σοι ποιῆσαι."

8. Τούτοις ἄξιον ἐπισυνάψαι τὰ περὶ Κροίσου. Λυδίας οὗτος ἐβασίλευσεν, ἄνωθεν ἐκ καλαιῶν εἰς αὐτὸν ἤκουσαν παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν· εἰτά τι πλεόντων προγόνων κατορθώσειν ἐπίστας τοὺς θεοὺς εὐσεβεῖν διανοήθη, καὶ διὰ πείρας ἐλθὼν ἀπάντων τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλω προκρίνει, κἄπειτα κρατῆρσι καὶ πλίνθοις χρυσαῖς ἀναθημάτων τε μυρίων πλήθει κοσμήσας τὸ ἱερὸν τῶν πανταχοῦ γῆς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πλουσιώτατον ἀπέφηεν, οὐδ' ὅσα πρὸς θυσίας ἐξήρκει παραλιπὼν τῇ μεγαλοψυχίᾳ. 9. ἐπειδὴ οὖν τὰ τοσαῦτα προδεδάνειστο τῷ θεῷ, ταῖς τῆς εὐσεβείας εἰκότως ὁ Λυδὸς ἐπιθαρσῶν μεγαλοφυγίαις στρατεῦσαι ἐπὶ Πέρσας διανοεῖται, ἀξῆσαι τὴν ἀρχὴν ἐἰς μέγα τῇ τοῦ θεοῦ συμμαχίᾳ προμηθεύμενος. 10. τί οὖν ὁ θαυμάσιος χρησμοῦδος; αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἐν Δελφοῖς, ὁ Πύθιος, ὁ φίλιος, τὸν ἰκέτην, τὸν εὐσεβῆ, τὸν πρόσφυγα, οὐχ ὅπως τῆς ἀλλοτριᾶς τυχεῖν ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκείας ἐκπεσεῖν παρασκευάζει, οὐ τι ἐκῶν, ἔμοιγε δοκεῖ, ἀγνοία δὲ μᾶλλον τοῦ ἀποβησομένου· (μὴ γὰρ τὸ μέλλον εἰδὼς ὁ θεὸς, ἐπεὶ μὴ

θεὸς ἦν μηδέ τις ἀνθρώπου κρείττων δύναμις, ἐπὶ
θάτερα σοφιστικῶς τὸν χρησμὸν ἡρμόσατο) καὶ μο-^b
νονουχὶ φήσας

Κροῖσος Ἄλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει,

5 τὴν ἐκ προγόνων διαδοχῆς εἰς τὸν εὐσεβῆ κατελθοῦ-
σαν τῆς Λυδίας ἀρχὴν, μεγάλην οὖσαν καὶ πολυχρό-
νιον, καταστρέφει, τῆς ἄγαν περὶ αὐτὸν σπουδῆς τοῦ-
τον ἀποδοὺς τῷ θεοφιλεῖ τὸν καρπὸν.

Ἐπὶ τούτοις ὁ συγγραφεὺς οἷα οὐκ ἀλόγως δια-
10 γανακτεῖ ἄκουε

XXI. Ἔοικας δὴ ὡς ἀληθῶς τὰ μὲν ὅσα ψάμ-^c
μου ἄξιά ἐστιν εἰδέναι, καλὸν δὲ μηδὲν εἰδέναι. τὸ
γοῦν ὁσμὴν ἐς φρένας σὰς ἐλθεῖν κραταιοῖο χελώ-
νης ἐψομένης ψάμμου ἄξιον ἐπίστημά ἐστιν, οὐκ^d
15 ἀληθὲς μὲν ὄν οὐδ' αὐτὸ, ἀλλὰ προσεικός γε ὅμως
τῷ ἀλαζόνι καὶ ἀναιδεῖ καὶ ἐπὶ τοῖς κενοῖς εἰδήμασι
τὴν ὄφρυν ἐπαίρουσι, καὶ τὸ Λύδιον ἀνδράποδον τὸν
Κροῖσον πείθονται μὴ καταφρονεῖν αὐτοῦ. 2. ὃς μετ'
ὀλίγον ἐπὶ τῇ πείρᾳ ἤμελλεν ἀνερωτᾶν σε εἰ στρα-
20 τεύοι ἐπὶ Πέρσας, καὶ σύμβουλον ποιεῖσθαι ὑπὲρ
τῆς αὐτοῦ μανίας καὶ πλεονεξίας. ᾧ οὐκ ὠκνησας
εἰπεῖν ὅτι

Ἄλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

3. ἐκεῖνο μέντοι εὖ, ὅτι σοι οὐδὲν ἔμελεν εἴ τι ἄτο-
25 πον πείσεται ὑπ' ἀμφιβόλου χρησμοῦ ἐπαρθεῖς ἐπ'
ἀλλοτρίαν ἀρχὴν, οὐδ' εἰ πικροὶ τινες ἄνθρωποι καὶ
κακοήθεις, θέον ἐπαινεῖν σε ἐπὶ τῷ τραχηλίσαι μαι-⁽²¹⁸⁾
νόμενον ἄνθρωπον, καὶ προσεγκαλοῖεν ὡς οὐδὲ ἰσόρ-
ροπον φωνὴν ἀφέντα, ἵν' ὀκνήσειεν καὶ βουλευσάιτο
30 ὁ Λυδός· ἀλλὰ 'καταλῦσαι' καθ' ἓνα τρόπον ἔστι νο-
εῖσθαι πρὸς τῶν Ἑλλήνων, οὐ τὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς

ἐκπεσεῖν, ἀλλὰ τὸ τὴν ἀλλοτρίαν περιποιήσασθαι.

4. ὁ μὲν γὰρ ἡμίμηδος ἢ ἡμιπέρης Κῦρος, ἢ ὁ μη-
τροφθεν μὲν ἐκ τυραννικοῦ, πατρόθεν δὲ ἐξ ἰδιωτι-
κοῦ γένους ἡμίονος ὦν ἐν τῷ αἰνίγματι, παρεμφαίνει
b μὲν τὴν ἔκτυπον μουσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄμαντιν μαν- 5
τικὴν, εἶπερ οὐκ ἤδη μὴ οὐ συνήσοντα τοῦ αἰνίγμα-
τος ὁ μάντις. 5. εἰ δ' οὐκ ὑπὸ ἀγνοίας, ἀλλ' ὑπὸ
τροφῆς καὶ πονηρίας ἐπαιξε, βαβαί οἷα τὰ θεῖα παί-
γνιά ἐστιν. εἰ δ' οὐδὲ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ἐχρῆν οὐτῷ
γενέσθαι, ἀνιερώτατος μὲν οὗτος λόγων σοφιστικῶν 10
τί δ' ὅμως, εἰ οὕτως ἐχρῆν γενέσθαι, σὺ ὁ δύστηνος
ἐν Δελφοῖς καθέξῃ τὰ κενὰ καὶ μάταια ἄδων; τί δὲ
[126] σοῦ ὄφελος ἡμῖν; τί δὲ μαινόμεθα οἱ πανταχόθεν
c τῆς γῆς ἐπὶ σὲ διώκοντες; τί δὲ σὺ κνισιᾶς;

6. Τοιαῦτα τῆς Οἰνομάου παρρησίας τὰ τῆς τῶν 15
γοήτων φαρᾶς, κνυικῆς οὐκ ἀπηλλαγμένα πικρίας,
οὐδὲ γὰρ δαίμονος, μὴ ὅτι θεοῦ, τοὺς παρὰ τοῖς
Πανελλήσι θαναταζομένους χρησμούς εἶναι βούλεται,
γοήτων δ' ἀνδρῶν πλάνας καὶ σοφίσματα ἐπὶ ἀπάτη
τῶν πολλῶν ἐσκευωρημένα ὦν ἐπέιπερ ἅπαξ ἐμνή- 20
σθημεν, οὐδὲν ἂν γένοιτο ἐμποδῶν τοῦ καὶ ἐτέρων
ἐλέγχων ἐπακοῦσαι, καὶ πρώτου γε δι' οὗ φησιν ὁ
d αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος ἡπατῆ-
σθαι, γράφων ὧδε

XXII. " Ἀλλὰ δὴ ἔδει τι καὶ ἡμᾶς τῆς κωμωδίας 25
μετασχεῖν καὶ μὴ σεμνύνεσθαι ὡς οὐκ ἐμπεσόοντας
εἰς τὴν κοινὴν παραπληξίαν, καὶ τὴν ἐμπορίαν εἰ-
(214) πεῖν, ἣν καὶ αὐτοὶ περὶ σοφίας ἐνεπορευσάμεθα ἐκ
τῆς Ἀσίας, ὦ Κλάριε, παρὰ σοῦ "

ἔστιν ἐν Τρηγῖνος αἴῃ κῆπος Ἡρακλῆμος 30
πάντ' ἔχων θάλλοντα, πᾶσι δρεπόμενος πανημαδόν,
οὐδ' ὀλιζοῦται, βέβριθε δ' ὑδάτεσιν διηνεκές.

2. εἶτ' ἐγὼ ἀκούσας ὁ βάρηλος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ
 Ἑρακλέους ἐφυσήθη, καὶ τοῦ Ἑρακλήου κήπου
 θάλλοντος Ἑσιόδειόν τινα ὄνειροπολῶν ἰδρῶτα διὰ
 τὴν Τρηχίνα, καὶ ῥηιδίην αὐθις ζωὴν διὰ τὸν θάλ-
 5 λοντα κῆπον. 3. εἰτά μοι ἐπερομένῳ εἰ μοι συναίρον-
 ται οἱ θεοὶ, εἰς τις ἐκ τῶν πολλῶν λέγει, ἐπομνύμε-
 νος αὐτοὺς τοὺς συναιρομένους θεοὺς, ἢ μὴν παρὰ
 σοῦ ἀκηκοέναι αὐτὸ τοῦτο Καλλιστράτῳ δεδομένον
 Ποντικῶ τινι ἐμπόρῳ. 4. ἐγὼ οὖν ὡς ἤκουσα, πῶς
 10 οἶμι ἠγανάκτησα, ὡς δὴ τῆς ἀρετῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀπο-
 στερούμενος; ἀλλὰ καίπερ ὅμως δυσφορῶν ἀνεσκο-
 πούμην τὸν ἔμπορον, εἰ τι κάκεινος ἐθάλαφθη ὑπὸ τοῦ
 Ἑρακλέους: ἐφαίνεται δὴ οὖν κάκεινος πόνον τινα
 πονεῖν, καὶ κέρδους ἐφίεσθαι, καὶ βίον τινα ἠδὺν ἐκ
 15 τοῦ κέρδους προσδοκᾶν. ὡς δ' ἐφαίνεται ὁ ἔμπορος
 ἐξισούμενος, οὐκέτι τὸν χρησμὸν ἐδεχόμεν, οὐδὲ τὸν
 Ἑρακλέα, ἀλλ' ἀπηξίουν τῶν αὐτῶν κοινωνεῖν, εἰς
 τε τοὺς παρόντας πόνους αὐτῶν ἀποβλέπων καὶ τὰς
 ἐν ἐλπίδι φάτνας. 6. ἀλλ' οὐδ' ὁ ληστής ἄμοιρος
 20 ἐφαίνεται τοῦ χρησμοῦ, οὐδ' ὁ στρατιώτης, οὐδ' ἐρῶν
 ἀνὴρ, οὐδ' ἐρῶσα γυνή, οὐδὲ κόλαξ, οὐδὲ ῥήτωρ,
 οὐδὲ συκοφάντης. ἐκάστῳ γὰρ ὡς ἐπιθυμεῖ ἠγεῖσθαι
 μὲν τὸν πόνον, προσδοκᾶσθαι δὲ τὴν εὐφροσύνην.”

7. Ταῦτα ἐκθέμενος εὐθύς ἐπισυνάπτει ὡς καὶ
 25 δεύτερον ἐρωτήσας καὶ τρίτον οὐδὲν εἰδότας ἔγνω
 τοὺς θαυμασίους, μόνῳ δὲ τῷ τῆς ἀσαφείας σκότῳ
 τὴν σφῶν ἄγνοιαν ἐπικρύπτοντας. λέγει δ' οὖν

XXIII. “Ἐπεὶ δὲ μοι τὰ τῆς ἐμπορίας ἤδη πρὸ
 ὁδοῦ ἦν, ἀνδρὸς δὲ ἔδει τοῦ ξεναγωγῆσοντος ἐπὶ τὴν (215)
 30 σοφίαν, ἄπορος δὲ ἐφαίνεται οὗτος, σὲ ἐδεόμην καὶ
 τούτου γενέσθαι ἐνδείκην

ἐν τε τοῖσιν εὐπελέεσσιν ἢ δ' Ἀχαιοῖσιν χροῆος
θήσεται, τὸ δ' ἐκτεκμαρθὲν οὐδὲ μικρὸν ἕξεται.

2. τί φῆς; εἰ δ' ἀγαλματοποιός τις ἢ ζωγράφος ἐπε-
θύμουν γενέσθαι καὶ διδασκάλους ἐξήτουν, ἄρα μοι
ἤρκει ἀκούσαι ἐν τε τοῖσιν εὐπελέεσσιν, ἀλλ' οὐκ 5
b ἂν μαίνεσθαι εἶπον τὸν λέγοντα; 3. ἀλλὰ τοῦτο μὲν
ἴσως οὐχ ἱκανὸς εἶ διανοῆσαι, ἀσάφειαν γὰρ ἔχει πολ-
λὴν τὰ ἀνθρώπεια ἦθη· ὅπου δέ μοι ἐκ Κολοφῶνος
ἄμεινον πορεύεσθαι, οὐκέθ' οὕτως ἀφανὲς τῷ θεῷ,
ἐκ τανυστρόφιο λάσας σφενδόνης εἰς ἀνήρ 10
χῆνας ἐναρξίζειν βολαῖσιν ἀσπέτους ποιηβόρους.

[127] τοὺς δὲ ἀσπέτους ποιηβόρους χῆνας τίς μοι μηνύσει
ὅ τί ποτε λέγουσι; τίς δὲ τὴν τανύστροφον σφενδό-
νῃν; ὁ Ἀμφίλοχος, ἢ ὁ Δωδωναίος, ἢ σὺ ἐν Δελ-
c φοῖς εἰ γενοίμην, οὐκ ἀπάγξῃ που ἀπελθὼν τῇ τα- 15
νυστρόφῳ σφενδόνη μετὰ τοῦ ἀδιανοήτου ποιή-
ματος;

4. Ἀλλὰ γὰρ τούτων ὧδε ἐληλεγμένων ὦρα
συνιδεῖν αὐθις ἄνωθεν ὅπως τοὺς παλαιτάτους χρη-
σμους τοὺς ἐν Δελφοῖς ὁ αὐτὸς ἀπελέγχει, τοὺς δὴ 20
μάλιστα ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἱστορίαις θαυμαζομένους.

5. "Πολὺς ἦν ὁ Περσῶν στρατὸς ὠπλισμένος
κατὰ Ἀθηναίων, οὐδ' ἦν τις αὐτοῖς ἄλλη σωτηρίας
ἐλπίς ἢ μόνος ὁ θεός· οἳ δὴ τοῦτον ὅστις ἦν οὐκ εἰ-
δότες τὸν πάτριον ἀρωγὸν ἐπεκαλοῦντο· ὁ ἐν Δελ- 25
φοῖς Ἀπόλλων οὗτος ἦν. 6. τί οὖν ὁ θαυμαστὸς οὗ-
τος; ἄρα γε τῶν οἰκειῶν ὑπερεμάχει; ἄρα λοιβῆς καὶ
d κνίσης ἐμέμνητο καὶ ὧν αὐτῷ συνήθως ἐτέλουν τὰς
ἐκατόμβας ἐπιθύοντες; οὐμενοῦν. ἀλλὰ τί φησιν;
φεύγειν, καὶ φεύγειν ξύλινον τεῖχος παρασκευασαμέ- 30
νους, οὕτω τὸ ναυτικὸν δηλῶν, δι' οὗ μόνου φησὶν
αὐτοὺς σωθήσεσθαι τῆς πόλεως ἐμπρησθείσης. 7. ὦ

μεγάλῃς θεοῦ βοηθείας. εἶτα πολιορκίαν οὐ μόνον τῶν ἄλλων κατὰ τὴν πόλιν οἰκοδομημάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν τοῖς θεοῖς ἀφιερωμένων προλέγειν δῆθεν προσποιεῖται. τοῦτο δὲ καὶ δίχα χρησμοῦ τοῖς πᾶσιν
 5 ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ἐφόδου προσδοκᾶν ἦν.”

Εἰκότα δῆτα ποιῶν ὁ συγγραφεὺς διαπαίξει πάλιν τὴν Ἑλληνικὴν ἀπάτην ἐξελέγχων ἐν τούτοις

XXIV. “ Ἄλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα ἴσως ἐθελοκάκου⁽²¹⁶⁾ τινός ἐστιν, ἐκεῖνα δὲ δεῖ μᾶλλον εἰς τὴν κρίσιν
 10 προάγειν τὰ πρὸς Ἀθηναίους. καὶ δὴ λεγέσθω τὰ πρὸς Ἀθηναίους

ὦ μέλει, τί κάθησθε; πόλιν φύγετε ἔσχατα γαίης·
 οὔτε γὰρ ἡ κεφαλὴ μένει ἔμπεδος οὔτε τὸ σῶμα,
 οὐ χεῖρες, οὐδὲ πόδες νέατοι· κατὰ γὰρ μιν ἐρείψει
 15 πῦρ τε καὶ ὄξυς Ἄρης, συριηγενὲς ἄρμα διώκων·
 πολλὰ δὲ τῆδ' ἀπολεῖ πυργώματα καὶ κατερείψει·
 πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλερῶ πυρὶ δάσει·
 οἳ που νῦν ἰδρωῖτι ρεοῦμενοι ἐστήκασιν,
 δείματι παλλόμενοι.

20 2. ἰδοὺ δὴ σοὶ τὸ πρὸς Ἀθηναίους λόγιον· ἤπου τι μαντικὸν ἐνεστί; σὺ γὰρ οὕτως ἐθάρρεις αὐτῶ νῆ^d Δία, φαίη τίς ἄν. εἰ δὲ προσθείης ἅ δεομένων βοήθειν αὐτοῖς ἐπιλέγεται, γνωσθήσεται. ἰδοὺ δὴ προσ-
 κείσθω,

25 οὐ δύναται Παλλὰς Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι,
 λισσομένη πολλοῖσι λόγοις.....
 σοὶ δὲ τόδ' αὐτίς ἔπος ἐρέω, ἀδάμαντι πελάσσας·
 τῶν ἄλλων γὰρ ἀλισκομένων.....
 τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύσπα Ζεὺς
 30 μῦνον ἀπόρρητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει·
 μηδὲ σὺ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεξὸν ἰόντα,
 νῶτον ἐπιστρέψας· ἔτι τοι ποτε κἀντίος ἔσται.
 ὦ θελή Σαλαμῖς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν,
 ἧ που σκιδναμένης Δημήτερος, ἧ συνιούσης.

[128] 3. ἄξιός τέ σοι ὁ Ζεὺς τοῦ Διὸς, ὃ νῆε τοῦ Διὸς· ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀθηναῖα τῆς Ἀθηνᾶς, ὃ τῆς Ἀθηνᾶς ἀδελφέ· ἢ τε σπουδὴ αὕτη καὶ ἡ ἀντισπουδία ἐπιπρέπει τῷ πατρὶ καὶ τῇ θυγατρὶ, μᾶλλον δὲ τοῖς θεοῖς· ὃ τε Ὀλύμπιος οὗτος ὁ τὴν μίαν ταύτην ἐξελεῖν πόλιν ἀσθενῶν, εἰ μὴ ἀπὸ Σούσων ἐπάγοι αὐτῇ τὸν ἄπειρον ἐκείνον στρατὸν, μέγας τις ἄρα ἦν καὶ τὴν τοῦ παντὸς κυρεῖαν ἔχων, καὶ πιθανὸς ἅμα, ἐκ μὲν τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην κινῶν ἔθνη τοσαῦτα, ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ μίαν πόλιν ἀνατρέφει ἀδύνατος ὢν. 4. καὶ σὺ δὲ, ὁ τολμηρὸς ἅμα καὶ ἐπὶ τῷ μηδενὶ ριψοκίνδυνος, οὐκ οἰμῶξεις; (εἶπον ἂν ἄνθρωποι, ὑπὲρ ὧν ἡ Παλλὰς οὐ δύναται Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι·) ἢ οὐ τοῖς ἀνθρώποις ἐμήνιεν ὁ Ζεὺς, ἀλλὰ τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ξύλοις· κᾶπειτα σὺ μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἔσωξες, ὁ δὲ τὰ οἰκοδομήματα ἐνεπίμπρα ἐπακτῷ πυρὶ; οὐ γὰρ ἦν αὐτῷ κεραυνὸς τηρικαῦτα. 5. ἢ μὴ τι μᾶλλον ἡμεῖς τολμηροὶ τε ἐσμέν καὶ ριψοκίνδυνοι, οὐκ ἐπιτρέποντες ὑμῖν οὕτω φληναφεῖν. πῶς δὲ, ὃ μάντι, ὅτι μὲν ἡ θείη Σαλαμὶς ἀπολεῖ τέκνα γυναικῶν ἦδεις, πόττερα δὲ σκιδναμένης Δημήτερος ἢ συνιούσης οὐκέτ' ἦδεις; πῶς δὲ οὐδὲ τοῦτο ἦδεις, ὅτι τὰ τέκνα τῶν γυναικῶν εἶποι μὲν ἂν τις εἶναι καὶ τὰ οἶκετα, εἶποι δ' ἂν καὶ τὰ πολέμια, αἰσθόμενος τοῦ κακοτεχνήματος; 6. περιμένειν δὲ δεῖ τὸ ἀποβησόμενον· ἐν γὰρ δεῖ τι τούτων ἀποβήσεσθαι. ἢ γάρ τοι Σαλαμὶς ἡ θείη οὐδὲ ἠττωμένων ἀφήρμωσεν ἂν, ὡς εἰς οἶκτον οὕτως ἐπιφωνουμένη· ἢ τε μέλλουσα τῶν νηῶν μάχῃ, ἦτοι που σκιδναμένης Δημήτερος ἢ συνιούσης, καταπέπλασται τῇ ποιητικῇ σεμνολογίᾳ, ἵνα γένηται μάντευμα ἀφώρατον τῷ σοφισμῷ καὶ μὴ εὐθὺς καταφανὲς ἦ, ὅτι ἐν χειμῶνι

μάχη ναυτική οὐ συνίσταται. 7. ἤδη δὲ οὐδὲ ἡ τρα-
 γωδία ἀφανής, οὐδὲ οἱ θεοὶ ἐπεισκυκλούμενοι, ὁ μὲν
 ἰκετεύων, ὁ δὲ οὐ κατακαμπτόμενος· χρήσιμοι τῷ
 μέλλοντι καὶ τῇ τοῦ πολέμου παραδόξῳ ῥοπῇ, ὁ μὲν
 5 σωζομένοις, ὁ δ' ἀπολλυμένοις. εἴτε γὰρ σώζονται,
 ἰδοὺ αἱ τῆς Παλλάδος λιταὶ προμεμήνυνται, ἱκαναὶ ⁽²¹⁸⁾
 οὔσαι κάμψαι τὴν τοῦ Διὸς ὀργήν· εἴτε καὶ μὴ, οὐδὲ
 τοῦτο τῷ μάντει ἀκατασκέυαστον· οὐ γὰρ δύναται
 Παλλὰς τὸν Δία ἐξιλάσασθαι· πρὸς τε τὰς ἡμικά-
 10 κους τύχας ὁ τεχνίτης ἐκέρασε τὸ λόγιον, ὡς δὴ τοῦ
 Διὸς τῇ μὲν τὴν ἑαυτοῦ πρόθεσιν ἐκτελέσαντος, τῇ
 δὲ τὴν θέησιν τῆς θυγατρὸς οὐ περιφρονήσαντος.
 8. τά τε πυργώματα ὅτι πολλὰ ἀπολείται, εἰ μετὰ
 ναρθήκων, ἀλλὰ μὴ μετὰ σιδήρου καὶ πυρὸς ἐπήεσαν,
 15 τάχα ἂν ψεῦδος ἦν, ὁπότε καὶ μετὰ ναρθήκων ἐπρα-
 ξαν ἂν τι πάντως οἱ τοσοῦτοι. ἀλλ' ἐγὼ, φησὶν, ἐξ- 6
 εὔρον τὸ ξύλινον τεῖχος, τὸ μόνον ἀπόρθητον. συμ-
 βούλευμα σύ γε, ἀλλ' οὐ μάντευμα, οὐκ ἀπειο-
 κὸς τῷ,

20 φεύγειν, μηδὲ μένειν, μηδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

9. ὁ γοῦν ἐπιλυσάμενος ἐκεῖνο τὸ αἰνίγμα οὐ χείρων
 ἦν σου κατιδεῖν, ὅτι ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις πρόφα-
 σις ἦν τῷ Πέρσῃ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἡ πᾶσα ἔλασις ἐπὶ
 ταύτην πρώτην τε καὶ ἐξοχωτάτην ἐγένετο, ἐπεὶ καὶ
 25 ὁ ἄμαντις αὐτὸς ἐγὼ τοῦτ' αἰσθόμενος καὶ τὸν Ἀθη-
 ναῖον ἂν, οὐ μόνον τὸν Λυδὸν, ἐκέλευον φεύγειν
 νῶτα ἐπιστρέψαντα. ἔτι γὰρ ποτε κἀντίος ἔσται·
 πολλὴ γὰρ ἵπποσύνη καὶ πεζὸς ἐπέροχεται. 10. ὅτι
 δὲ ναυσὶν, ἀλλ' οὐ κατ' ἤπειρον· καὶ γὰρ ἦν γελοῖον
 30 ἔχοντας ναυτικὸν καὶ ἐπὶ θαλάσσης κατοικοῦντας μὴ
 οὐ πασσυδὶ σκευωρηθεμένους καὶ τροφὰς ὄσας εἶχον

συνεμβαλλομένους σώζεσθαι, παραδόντας τοῖς βουλομένοις τὴν γῆν.”

11. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ πρὸς Ἀθηναίους· ἀσθενῆ δὲ σφόδρα καὶ καταγέλαστα τὰ πρὸς Λακεδαιμονίους. ἦτοι γὰρ πᾶσα, φησὶν, ἡ πόλις πολιορκηθήσεται, ἢ ⁵ ἀπολωλότα τὸν βασιλέα πενθήσει. τοῦτο δ' ἐξ ἅπαντος εἰκὸς ἦν παντί τῳ στοχάζεσθαι, τὸ ἦτοι τότε ἢ τότε συμβήσεσθαι. 12. ἀλλ' οὐ δήπου θεοῦ ἦν μάντευμα ᾧδὲ πως ἀμφιβάλλειν ἀγνοία τοῦ μέλλοντος, βοηθεῖν δέον καὶ σωτήρα τῶν Ἑλλήνων ἐν καιρῷ 10 παραφαίνεσθαι, καὶ μᾶλλον τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ βαρβάρων νίκην τοῖς Ἑλλησιν ὡς ἂν οἰκείοις φίλοις προξενεῖν· εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατὸς ἦν, καὶν τὸ μὴ παθεῖν αὐτούς, μηδ' ἀλῶναι παρέχειν. ὁ δὲ οὐδὲ τοῦτο, ἀλλ' οὐδ' ὅπως αὐτοῖς τὰ τῆς ἥττης περιστή- 15 σεται γινώσκει. διὸ καὶ πρὸς ταῦτα οἶά φησιν ὁ ἔλεγχος ἄκουε

(219) XXV. “ Ἄλλ' οὐ δεῖ Λακεδαιμονίους, φήσεις, ταυτὸν παραινεῖν. ἀληθῆ λέγεις. οὐ γὰρ ἠπίστασο, ᾧ σοφιστὰ, οἳ χωρήσει τὰ τῆς Σπάρτης ὡσπερ τὰ 20 τῆς Ἀττικῆς. ἐδεδόκεις οὖν μὴ σὺ μὲν κελεύσης αὐτούς φεύγειν, κάπειτα οἱ μὲν φεύγοιεν, οἱ δὲ μὴ ἐπέλθοιεν. 2. ἐπεὶ οὖν ἔδει τι λέγειν, οὕτως εἶπας τοῖς Λακεδαιμονίοις

b ὑμῖν, ᾧ Σπάρτης οἰκίτορες εὐρυχόροιο, 25 ἢ μέγα ἄστυ ἐρικυδὲς ὑπ' ἀνδράσι Περσείδῃσι πέρσεται, ἢ τὸ μὲν οὐχί, ἀφ' Ἡρακλέος δὲ γενέθλης πενθήσει βασιλῆ φθίμενον Λακεδαιμόνος οὔρος.

3. πάλιν ὁ ἀμαντευτότατος σύνδεσμος. ἀλλ' ἐῷμεν αὐτὸν, ὡς μὴ δις περὶ τοῦ αὐτοῦ σοι ἐπιπηδῶντες 30 ἐπαχθεῖς ἅμα καὶ ἄποροι δοκῶμεν εἶναι, τὰ δὲ λοιπὰ c ἐπισκοποῦμεν. 4. εἰς σὲ μὲν ἀπέβλεπον ἅπαντες ἐν

τηλικούτω κινδύνω, σὺ δ' αὐτοῖς καὶ τῶν μελλόντων
 μηνυτῆς καὶ τῶν ποιητέων ἦσθα σύμβουλος. καὶ σὲ
 μὲν ἐκεῖνοι πιστὸν, σὺ δ' αὐτοὺς ἐπέπεισο ἡλιθίους
 εἶναι, καὶ ὁ καθεστὼς καιρὸς ὅτι ἰκανὸς ἦν ἄγειν καὶ
 5 τραχηλίζειν τοὺς ἀβελτέρους οὐ μόνον εἰς Δελφικὰ
 καὶ Δωδωναῖα σοφιστήρια, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπὶ τὰ ὀρ-
 νιθομαντεῖα καὶ ἀλευρομαντεῖα καὶ τοὺς ἐγγαστρι-
 μύθους. 5. πιστοὶ δὲ οὐ μόνον οἱ θεοὶ τηνικαῦτα,
 ἀλλ' ἤδη καὶ αἱ γαλαὶ καὶ αἱ κορῶναι καὶ τὰ καθύ-
 10 πνια παραπταίσματα. οὐκ οὖν ἀδηλον ὅτι οὐτ' ἂν
 ἀμφοτέρω μᾶλλον ἐδέξαντο ἢ τὸ ἕτερον οὐτ' ἂν τὸ
 μείζον ἀντὶ τοῦ μείονος, μείον δὲ εἶναι ἕνα ἀντὶ πάν-
 των πεσεῖν τὸν βασιλέα. 6. μετὰ μὲν δὴ τῆς πό-
 λεως πιπτούσης οὐδεμία οὐδ' αὐτῷ ἀποφυγῆ· εἰ δ'
 15 αὐτὸς ἄλλη πη τάττοίτο, τάχα ἂν τι καὶ παράδοξον
 γένοιτο. λείπεται δὴ τοὺς ταῦτα λογιζομένους τὸν
 μὲν βασιλέα πέμψαι προσπολεμήσοντα, αὐτοὺς δὲ οἰ-
 κοὶ μένοντας ἔξω κινδύνων παραδοκεῖν. 7. τῷ μὲν
 οὖν μετ' ὀλίγων ἐναντίω ἰσταμένῳ πρὸς τὸν ἄπειρον
 20 ὄχλον ὄλεθρος προφανῆς, ἡ δὲ Σπάρτη ἀνοχὰς εἶχε
 τοῦ φόβου καὶ παραδόξους ἐλπίδας. μηδὲν δὲ ἦττον (220)
 ἀφώρατον εἶναι τὸ σόφισμα καὶ διαφυγούσης καὶ
 ἀλούσης. 8. τί δὴ ποτε; ὅτι οὐκ εἴρητο μὰ Δία εἰ
 ὁ βασιλεὺς ἀποθάνοι, ἡ πόλις σωθήσεται, ἀλλ' ὅτι
 25 ἡ μόνος ἀπολείται ἢ ἡ σύμπασα πόλις· τοῦτο δὲ ἐν
 ἑκατέρῳ ἀνεύθυνον, καὶ μόνου αὐτοῦ ἀπολουμένου
 καὶ μὴ μόνου. οὗτος δὲ τύφου καὶ ἀφροσύνης
 καρπός."

"Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταύτη. οὐκ ἄξιον δὲ παρελ-
 30 θεῖν καὶ ἄπερ Κνιδίοις ἐχρησε πάλιν εὐχομένοις καὶ
 τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ συμμαχίαν αἰτοῦσιν."

XXVI. "Ἐπαθον δὲ καὶ οἱ Κνιδιοὶ τούτῳ προσ- b

σοικὸς Ἀρπάγου ἐπ' αὐτοὺς στρατεύσαντος. τὸν γὰρ ἰσθμὸν τὸν αὐτόθι διακόπτειν ἐπιχειροῦντες καὶ τὴν πόλιν νησοποιεῖν, τὰ μὲν πρῶτα τοῦ ἔργου εἶχοντο, ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἀπήντα ἡ ἐργασία, ἀπαγορεύοντες

[180] ἤδη ἐχρῶντο. 2. σὺ δὲ αὐτοῖς εἶπας

5

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μηδ' ὀρύσσετε·

Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο,

καὶ οἱ βλάκες ἐπελσθησαν καὶ ἀποτραπόμενοι παρέδωκαν ἑαυτοὺς τῷ Ἀρπάγῳ. τὸ δὲ ῥαδιούργημα. ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἦν βέβαιος ἀποφυγὴ ὀρύξασι, τούτου μὲν 10 ἔπαυσας· ὡς δὲ μὴ κελύων ἔργου ἔχεσθαι ἐπαγγέλλη τὴν ἀποφυγὴν. 3. τούτῳ δὲ οὐ τὸ λῶον εἶναι μὴ ὀρύξασι προσετίθει, ἀλλ' ὅτι οὐ δοκεῖ τῷ Διὶ αὐτὴν νῆσον εἶναι. ἐν μὲν οὖν τῇ ἀποτροπῇ ἀμφο-

a τερα ἰσόρροπα, ἐν δὲ τῇ προτροπῇ τὸ διαφεύξεσθαι 15 προσείχεν· οὐ δὴ ἀσφαλὲς ἦν τῷ σοφιστῇ τὸ ἀνατρέπειν. οὕτως τε οὐδὲν εἰπὼν ὧν ἕνεκα ἦσαν ἀφιγμένοι ἀπέπεμψας οἰομένους ἀκηκοῦναι τι."

4. Ταῦτα δὲ ἡγοῦμαι τὸ ἀδρανὲς τῶν τε χρώτων καὶ τῶν χρωμένων ἀπελέγχειν ἀντάρκως, καὶ 20 ὅτι μηδὲν ἀληθὲς ἢ ἔνθεον ἔστιν εὑρεῖν ἐν τοῖς δηλουμένοις. 5. τὸ δὲ κακότροπον τοῦ ἥθους εἶτε τῶν πονηρῶν δαιμόνων εἶτε τῶν τὰ μαντεία καθυποκρινομένων ἀνδρῶν ἰδοῖς ἂν, εἰ μάθῃς ὡς καὶ εἰς τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον τοὺς χρωμένους αὐτοῖς ἡρέθι- 25 ζον, εἰρήνης καὶ φιλίας δέον αὐτοὺς εἶναι βραβευτάς.

(221) 6. τοτὲ μὲν οὖν Λακεδαιμονίους ὡς ἂν οἰκείους καὶ φίλους ὁ ἐν Δελφοῖς πάλιν κατὰ Μεσσηνίων παροξύνει, τοτὲ δ' αὖ Μεσσηνίους κατὰ Λακεδαιμονίων χρά, εἰ πάλιν οὗτοι δι' ἀνθρωποθυσίας ἰλάσονται τοὺς 30 δαίμονας. ἄκουε δὲ καὶ τὰ περὶ τούτων

b XXVII. "Ἐπικρινεῖ δὲ τὰ τοιαῦτα ἡ σοφία παρ-

οὔσα τῇ μαντικῇ, καὶ οὐκ ἐπιτρέψει αὐτῇ ὡς ἔτυχε
 διαλέγεσθαι, ἅτε δὴ τῶν πάντων ἀναψαμένη τὰ πεί-
 σματα καὶ ἐπιθεμένη τὰ πρεσβεία, οὐδ' ἐφήσει μα-
 ταιῶ ὄντι τῷ Πυθίῳ χρᾶν οὔτε τούτοις οὔτε Λακε-
 5 δαιμονίοις περὶ Μεσσηνίων καὶ τῆς γῆς, ἧς εἶχον
 Μεσσήνιοι ἀπάτη νικήσαντες Λακεδαιμονίους

οὐ σε μάχης μόνον ἔργ' ἐφέπειν χειρὶ Φοῖβος ἄνωγεν,
 ἀλλ' ἀπάτη μὲν ἔχει γαῖαν Μεσσηνίδα λαός·
 ταῖς δ' αὐταῖς τέχναις τις ἀλώσεται αἰσπερ ὑπῆρξεν.

10 2. εἰρήνης μᾶλλον μεμνησθαι κελεύει καὶ ὀλιγοδείας
 καὶ ἀνταρκειας. οἱ δὲ που τοῖς Λυκούργου νόμοις
 κατακοσμούμενοι ἤκον ὑπὸ ἀπληστίας καὶ δόξης κε-
 νῆς ἐρησόμενοι, ὡς μὴ δοκοῖεν Μεσσηνίων μάχῃ λεί-
 πεσθαι, ἐν νόμοις καρτερικοῖς τεθρόαφθαι δοκοῦντες.

15 3. εἰ δέ γε οἱ ἐν καρτερικοῖς ἦσαν νόμοις οὕτω τε-
 θραμμένοι, ἕκαρτέρον ἂν ἐπὶ τοῖς ὀλίγοις, καὶ οὐδὲν
 ἂν μάχης αὐτοῖς ἔδει, οὐδὲ ὄπλων καὶ τῆς λοιπῆς
 ἀποπληξίας. 4. ταῦτα Λακεδαιμονίοις κατὰ Μεσση-
 νίων, πάλιν δ' αὖ Μεσσηνίοις κατὰ Λακεδαιμονίων
 20 ταῦτα· σὺ γὰρ καὶ Μεσσηνίοις κατὰ Λακεδαιμονίων,
 οὐ μόνον Λακεδαιμονίοις κατὰ Μεσσηνίων χρη-
 σιμοῦσαι

παρθένον Αἰπυτίδα κληῖρος καλεῖ, ἦντινα δολίης
 δαίμοσι νεφτερίοις, καὶ κεν σώσειας Ἰθάμην.

25 5. τὰ γὰρ παρευρήματα οὐ δέχομαι, ὅτι οὐκ ἦν κα-
 θαρὸν ἐκ γένους Αἰπύτου τὸ ἱερεῖον, ὅθεν ἀτέλεστα (222)
 Μεσσηνίοις εἶναι. τοιοῦτος γὰρ εἰ οἶος ταράττειν."

Τὰ μὲν δὴ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τοιαῦτα. μυρία
 δ' ἐστὶ καὶ καθ' ἡμᾶς τούτοις συνιδεῖν ὅμοια, ἐκ
 30 παλαιοῦ χρόνου καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτούς τῶν κατὰ χρό-
 νους ἀρχόντων τοτὲ μὲν εἰς ἀπράκτους πολέμους διὰ
 τῆς τῶν χρησιμῶν συμβουλίας ὀρμώντων, τοτὲ δὲ

[131] σφαλλομένων ἐκ τῆς τῶν χρησθέντων ἀδηλίας, ἄλλοτε δὲ ἀποπλανωμένων ἐκ τῆς αὐτόθεν τῶν λογίων ἀπάτης. 6. τί δεῖ δὲ λέγειν, ὡς ποτε ἐν ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς, ἦτοι τῶν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς παρατάξεων, ἢ τῶν ἐν ταῖς σωματικαῖς ἀρρωστίαις κινδύων, τῆς τῶν νενομισμένων θεῶν ἐπικουρίας ἢ θεραπείας οὐδὲν ὄναντο. 7. τοιαῦτα δὲ αἰεὶ καὶ διὰ παντὸς αὐτοῖς τὰ ἀπὸ τῶν χρησμῶν ἐκπίπτει, οἷα καὶ τὰ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας συνίστησιν. 8. ἀλλ' ἐπεὶ τῶν μάλιστα παρὰ τοῖς Ἑλλησι θρυλουμένων τοῦ Πυθίου χρησμῶν εἰς τις ἦν καὶ ὁ πρὸς Λυκούργου, ᾧ προσιόντι ἡ Πυθία ἐπεφώνησε τὸ βοῶμενον ἐκεῖνο,

ἦκεις, ᾧ Λυκόεργε, ἐμὸν ποτὶ πλοῖνα νηὸν,
 Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι·
 δίξω ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον·
 ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι· ᾧ Λυκόεργε,
 ἦκεις εὐνομίην διζήμενος· αὐτὰρ ἐγὼ τοι
 δῶσω,

καὶ τὰ τούτοις συνεπιλεγόμενα· φέρε καὶ πρὸς ταῦτα τίνα ποτὲ συναῖδεν ὁ προδηλωθεὶς ἔλεγχος ἐποπτεύσωμεν. γράφει δὲ ὧδε

d XXVIII. "Ἄλλὰ σὺ τὸν Τυρταίου προκαθηγεμόνα καὶ σκοπὸν ἐλθόντα ποτὲ ὡς σὲ ἦκειν ἔφης ἐκ κοίλης Λακεδαιμόνος Ζηνὶ φίλον καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι, δίξασθαί τε εἰ θεὸν αὐτὸν μαντεύσῃ, ἢ ἄνθρωπον, ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν, ὅτι ἦλθεν εὐνομίην αἰτήσων. 2. καὶ πῶς, εἰ θεὸς, οὐκ ἠπίστατο νόμον πολιτικὸν ὁ φίλος τοῦ Διὸς καὶ πάντων τῶν Ὀλυμπίων; ἀλλ' ἐπεὶ τοι καὶ οὐ δίχα θεοῦ ἴσως τὰ τοιαῦτα εὐρίσκειται, ἃ δέδεικται τῷ θειοτάτῳ ἀνθρώπων ὑπὸ τῆς θεοῦ φωνῆς, φέρε ἴδωμεν τὴν θείαν φωνήν, καὶ ἃ ἐδίδαξας τὸν Λυκούργου

ἤκεις εὐνομίην διζήμενος, ἀντάρ ἐγώ τοι
δώσω.

3. δὸς, εἴποιμι ἂν ἐγώ· οὐδεμίαν γάρ πω δόσιν οὐ-
δενὶ ἐπηγγείλω τοιαύτην.

5 ὡς ἂν μαντείησιν ὑποσχέσιός τε καὶ ὄρκους,
καὶ δίκας ἀλλήλοισι καὶ ἀλλοδαποῖσι διδῶτε,
ἀγνώως καὶ καθαρῶς πρεσβηγενέας τιμῶντες, b
Τυνδαρίδας δ' ἐποπιζόμενοι, Μενέλαν τε καὶ ἄλλους
ἀθανάτους ἥρωας, οἳ ἐν Λακεδαιμόνι δίη,
10 οὕτω δὴ χ' ὑμῶν περιφείδοιτ' εὐρύοπα Ζεὺς.

4. Ἀπολλων, διδασκαλίας καὶ παρεγγυήσεως θείας·
καὶ οὐ μακρὸς ἔνεκα τούτων ὁ στόλος, οὐδὲ ὅπως εἰς
Δελφοὺς ἐκ Πελοποννήσου, ἀλλ' οὐδ' εἰς Ὑπερβο-
ρέους αὐτοὺς, ὅθεν ἀφιχθαι λέγουσι κατὰ χρῆσμον
15 Ἀστερίας ἄλλης μάντεως c

οἰκητὰς Δήλοιο θυώδεος ἠδ' ἱερῆας.

5. δοκεῖ δέ μοι ὁ Λυκοῦργος οὗτος οὐκ ἐσχηκέναι
τιτθὴν, οὐδὲ σύνθωκος πρεσβυτέρων οὐδέποτε κε-
καδικέναι, παρ' ὧν καὶ παρ' ἧς εἶχε καλλίω τούτων
20 ἀκοῦσαι καὶ σοφώτερα. 6. τάχα δέ πού τι προσθή-
σεις, ἂν σε λιπαρῇ ὁ Λυκοῦργος εἰπεῖν τι σαφές.
εἰ οἱ μὲν εὐ ἠγόιντο, οἱ δ' ἔποιντο, οὐκέτι φήσω τοῦ
αὐτοῦ εἶναι συνθῶκον τοῦτο, καὶ ἀξιώσω τὸν Λυ- d
κοῦργον μὴ ἀποκαμείν εἰ τι δύναιτο πολιτικὸν παρὰ
25 σοῦ δίθραγμα ἀναλαβὼν ἀπιέναι εἰς τὴν Σπάρτην.

7. εἰσὶν ὁδοὶ δύο πλεῖστον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχουσαι,
ἡ μὲν ἐλευθερίας εἰς τίμιον οἶκον ἄγουσα,
ἡ δ' ἐπὶ δουλείας φνκτὸν δόμον ἡμερίοισι·
καὶ τὴν μὲν διὰ τ' ἀνδρὸσύνης ἱερῆς θ' ὁμοιοίας
30 ἔστι περᾶν, ἣν δὴ λαοῖς ἠγεισθε κέλευθον, [182]
τὴν δὲ διὰ στυγερῆς ἔριδος καὶ ἀνάκιδος ἄτης
εἰσαφικάνουσι ...

τὴν δὲ πεφυλάχθαι. 8. μάλιστα ἀνδρείους εἶναι κε- (224)

λεύεις· τοῦτο μὲν καὶ παρὰ τῶν δειλῶν πολλάκις ἠκούσαμεν· ἀλλὰ καὶ ὁμόφρονας· τοῦτο οὐ παρὰ τῶν σοφῶν μόνων, ἀλλ' ἤδη καὶ παρ' αὐτῶν τῶν στασιαζόντων. ὥστε ἰούτου μὲν τοῦ παρεγγνήματος ἀφίεμέν σε. 9. καίτοι μάντις ὦν οὐκ ἔγνωσ ἡμᾶς 5
πολλάκις καὶ παρὰ πολλῶν εἰληφότης αὐτὸ, οὔτε τῆς δάφνης ἐμπαρόντων οὔτε τὸ Κασταλίας ὕδωρ πίνοντων, οὔδ' ἐπὶ σοφίᾳ τὴν ὄφρυν ποτε ἀνασπασάντων; 10. λέγ' οὖν περὶ ἀνδρείας, λέγε περὶ ἐλευθερίας, λέγε περὶ ὁμοφροσύνης, τίνα τρόπον ἐγγίνεται ταῦτα 10
πόλει, καὶ μὴ ἡμᾶς τοὺς οὐκ εἰδότας κέλευε ἠγεῖσθαι τοῖς λαοῖς τῆς κελεύθου ταύτης, ἀλλ' αὐτὸς ἠγοῦ. καλὴ μὲν γὰρ, ἀλλ' ἄπορος ἡμῖν καὶ φοβερά."

Τούτοις προστίθησι λέγων

c XXIX. "Σὺ δὲ καὶ περὶ γάμου ἔτοιμος λέγειν 15

"Ἀργεος ἱπποβότου πῶλον λάβε κυανοχαίτου.

2. περὶ δὲ παίδων

Ἡελίων, οὗ τίς σε τρεῖς πολύτιτον εἶοντα·
λάβδα κύει, τέξει δ' ὀλοοῖτροχον.

3. περὶ δὲ ἀποικίας 20

d στέλλ' ἐπὶ χρυσείους ἄνδρας πολυεθνέα λαόν,
ᾧμοις μὲν χαλκὸν προφέρων, χερσὶν δὲ σίδηρον.

4. περὶ δὲ κενῆς δόξης

γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν οὐδας ἄμεινον·
ἱπποὶ Θρηίκιαι, Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες, •
ἄνδρες θ' οἳ πίνουσι ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης. 25

5. καὶ μοι δοκεῖς οὐδὲν τῶν τερατοσκόπων καλουμένων κρείττων εἶναι, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀγυρτῶν καὶ σοφιστῶν. ἀλλὰ τῶν μὲν οὐδὲν ἐρωγε ἑθαύμασσα, εἰ μισθοῦ τραχηλίζουσι, σοῦ δὲ τοῦ θεοῦ καὶ 30
(225) τῶν ἀνθρώπων, εἰ μισθοῦ τραχηλίζονται. 6. εἴθ' ὁ μὲν Σωκράτης ἐκείνος οὐδέτερον ἀπεκρίνατο πρὸς

τὸν ἐρωτήσαντα πότερον γαμήσει ἢ μὴ, ἀλλ' ὅτι μετανοήσει ἀμφοτέρω· πρὸς δὲ τὸν ἐπιθυμοῦντα παίδων οὐκ εὖ ἔφη αὐτὸν ποιήσειν, ὃς ἐάσας ἐπιχειρεῖν ὅπως, εἰ οἱ παῖδες γένοιτο, ἄριστα αὐτοῖς χρῆτο, 5 τούτου μὲν οὐδένα λόγον ἐποιήσατο, αὐτὸ δὲ μόνον ἐσκοπεῖτο, πῶς ἂν αὐτῷ γένοιτο. 7. ἕτερον δὲ ἀποδημεῖν ἐγνωκότος διὰ τὸ κακῶς ἔχειν αὐτὸν οἰκοὶ οὐκ ἔφη ὀρθῶς αὐτὸν βουλευέσθαι· τὴν μὲν γὰρ πατρίδα αὐτόθι ἀπολιπὼν ἄπεισι, τὴν δὲ ἀμαθίαν μεθ' ἑαυ- 10 τοῦ ἄγων, ἣτις αὐτὸν καὶ τοῖς ἐκεῖ δυσαρεστεῖν ποιήσει καθάπερ καὶ τοῖς ἐνθάδε. καὶ οὐχ ὁπότε ἡρωτάτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτόκλητος ἐπὶ τὰς τοιάσδε συνουσίας ἰών·

XXX. εἴκοσι τὰς πρὸ κυνὸς καὶ εἴκοσι τὰς μετέπειτα 15 οἴκῳ ἐνὶ σκιερῷ Διονύσῳ χρῆσθαι ἰητρῶ.

Ἀθηναίοις ὑπὸ καύματος ἐνοχλουμένοις ἰατρικὸν, ἀλλ' οὐ μαντικόν.

2. Ἐργίνε Κλυμένοιο παῖ Πρεσβωνιάδαο, ὅψ' ἦλθες γενεὴν διζήμενος· ἀλλὰ καὶ ἔμπης 20 ἱστοβοῆι γέροντι νέαν ποτίβαλλε κορώνην. [138]
d

γέροντι νέαν συνοικεῖν, εἰ παίδων ἐπιθυμεῖ, οὐ μάντῳ οὐδὰ τοῦτο, ἀλλὰ φύσιν ἐπισταμένου. ἀλλ' ἢ ἐπιθυμία τοὺς βλαῦκας ἐξίστησι."

XXXI. Διόπερ σοὶ καὶ νάρθηκα παραινῶ ἐπ' αὐ- 25 τοὺς λαμβάνειν, εἰ μὴ πείθοις μανθάνειν ἀντὶ τῶν καταπτύστων ἐρωτημάτων ἄξιόν τι τοῦ θεοῦ φοιτητηρίου· ἢ Ἀντιόχῳ τῷ Παρίῳ ἀποβαλόντι τὴν οὐ- (226) σίαν ἐν πολιτικῇ φλυαρίᾳ καὶ ὑπὸ λύπης ἦκοντι πρὸς σὲ λέγειν

30 Ἀντιόχ', εἰς Θάσον ἔλθε, καὶ οἴκει εὐκλέα νῆσον· ὃς ἐκείνως ἂν μᾶλλον ὄνατο ἀκούσας, Ἀντιόχ', εἰς νοῦν ἔλθε, καὶ ἐν πενίᾳ μὴ ὀδύρου.

2. ἢ τοῖς ἤκουσι Κρητῶν

- b Φαιστοῦ καὶ Τάρρας ναέται, Δίου τε πολύρρου,
Πυθῶν κέλομαι τελείν Φοίβοιο καθαρμὸν
εὐαγέοντας, ὅπως Κρήτην καταναιετάγητε,
ὄλβον μὴ πατρίοισι νόμοις, καὶ Ζῆνα σέβοντες. 5

3. οἷς ἀκουῖσαι ἐκεῖνο κρεῖττον ἦν

- c λήρου καὶ μανίας ναέται, πολλοῦ θ' ἅμα τύφου
οἰκείον τελείν κέλομαι λήροιο καθαρμὸν
εὐαγέοντας, ὅπως σοφίαν καταναιετάγητε,
ὄλβον μὴ πατρίοισι νόμοις, θείοις δὲ σέβοντες. 10

ὡς μὴ μᾶλλον τῆς Κρήτης σὺ καθαρμοῦ προσδέη,
Ὀρφικούς τινας ἢ Ἐπιμενιδείους καθαρμούς φαντα-
ζόμενος.

- a XXXII. Διὰ τί δὲ, ᾧ σοφώτατε, Χαρίλαος καὶ
Ἀρχέλαος οἱ Λακεδαιμονίων βασιλεῖς, 15

εἴ κεν ἐπικτήτου μοίρης λάχος Ἀπόλλωνι
ἤμισυ δάσσωνται, πολὺ λῶϊον ἔσσεται αὐτοῖς;

ποιῶ δὲ καὶ ἄλλω λέγεις Ἀπόλλωνι; οὐ γὰρ δὴ αὐτῶ
σοι, ᾧ ἀναίσχυντε μάντι, ὡς μὴ τίς σοι αὐτῶ ἐπι-
πλήξειεν, ἅτε κακῶς οὕτω συνδιαιρουμένῳ τοῖς λη- 20
(227) σταῖς.”

2. Ταῦτα μὲν οὖν ᾧδε ἐχέτω. φέρε δὲ τούτοις
προσθῶμεν καὶ δι' ὧν αὐθις ὁ Ἀπόλλων θαυμάζει
τὸν Ἀρχίλοχον, ἄνδρα παντοίαις κατὰ γυναικῶν αἰ-
σχρορρημοσύναις καὶ ἀρρητολογίαις, ἃς οὐδ' ἀκου- 25
σαι τις σῶφρων ἀνήρ ὑπομείνειεν ἂν, ἐν τοῖς οἰκείοις
ποιήμασι κεχρημένον· καὶ τὸν Εὐριπίδην τῆς μὲν
Σωκράτους διατριβῆς καὶ φιλοσοφίας ἐκπεσόντα, εἰσ-
έτι δὲ καὶ νῦν ἐπὶ τῆς θυμέλης τραγωδούμενον·
καὶ Ὀμηρον ἐπὶ τούτοις, ὃν ὁ γενναῖος Πλάτων ἐξω- 30
b θεῖ τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας ὡς κατ' οὐδὲν ᾠφέλιμον,
ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα τοὺς νέους λυμαιομένων λόγων

ποιητὴν γεγεννημένον. ἐφ' οἷς πάλιν ὁ προδηλωθεὶς
τὸν χρησιμωδὸν θεὸν ᾧδὲ πως σκώπτει

XXXIII. "Ἀθανάτος σοι παῖς καὶ ἀοίδιμος, ᾧ Τελεσίκλεις, c
ἔσσει' ἐν ἀνθρώποις.

5 ὁ δὲ παῖς ἦν Ἀρχιλόχος.

2. ἔσται σοι κοῦρος, Μνησαρχίδη, ὄντινα πάντες
ἄνθρωποι τίσουσι, καὶ ἐς κλέος ἐσθλὸν ὀρούσει,
καὶ στεφάνων ἱερῶν γλυκερὴν χάριν ἀμφιβαλεῖται. a

3. ὁ δὲ κοῦρος ἦν Εὐριπίδης. Ὅμηρος δὲ
10 σοὶ ζωὴ δοιὰς μοίρας λάχεν, ἣ μὲν ἀμαυρῶν
ἡέλιων δισσῶν, ἣ δ' ἀθανάτοις ἰσόμοιρος,
ζῶν καὶ ἀποφθίμενος.

καὶ διὰ ταῦτα ἤκουεν

ὄλβιε καὶ δύσδαιμον, ἔφους γὰρ ἐπ' ἀμποτέροισι.

15 4. λέγει δὲ οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τις διατεινόμενός
ποτε, ὅτι αὐτὸν οὐ χρὴ
ἀνθρώπων θεὸν ὄντα δυηπαθέων ἀλεγίζειν.

ἄγε οὖν, ᾧ θεὸς, μὴ περιίδης μηδ' ἡμᾶς. ἐπιθυμοῦ— (228)
μεν γὰρ, εἰ μὴ τι ἀδικοῦμεν, οἱ μὲν κλέους ἐσθλοῦ, [184]
20 οἱ δὲ στεφάνων ἱερῶν, οἱ δὲ πρὸς θεοὺς ἰσομοιρίας,
οἱ δὲ αὐτῆς ἀθανασίας. 5. τί ποτ' οὖν ἦν τοῦτο δι'
ὁ σοὶ Ἀρχιλόχος ἔδοξεν ἄξιός εἶναι τοῦ οὐρανοῦ; μὴ
φθονήσης, ᾧ φιλανθρωπότατε θεῶν, μηδ' ἄλλοις
ἀνθρώποις τῆς ἄνω ὁδοῦ. τί πράττειν κελεύεις ἡμᾶς;
25 ἢ δηλαδὴ τὰ Ἀρχιλόχου, εἰ μέλλοιμεν ἄξιοι φανεῖ-
σθαι τῆς ὑμετέρας ἐστίας, 6. λοιδορῆσαι μὲν πικρῶς b
τάς οὐκ ἐθελοῦσας ἡμῖν γαμείσθαι, ἄψασθαι δὲ καὶ
τῶν κιναιδῶν, ἐπειδὴ τῶν ἄλλων πονηρῶν πολὺ πο-
νηρότεροί εἰσιν· οὐχὶ δίχα μέτρου, αὕτη γὰρ διάλε-
30 κτος καὶ θεῶν, ὥσπερ οὖν καὶ θείων ἀνδρῶν, ὥσπερ
Ἀρχιλόχου. 7. καὶ οὐδὲν ἴσως θαυμαστόν. διὰ γὰρ

τὴν ἐν τούτοις ὑπεροχὴν εὖ μὲν οἶκος οἰκεῖται, εὖ δὲ
 ιδιώτης βίος, πόλεις δὲ ὁμοφρόνως καὶ ἔθνη εὐνό-
 μως συνεστᾶσιν. 8. οὐκ ἀπεικότως ἄρα σοι καὶ Μου-
 c σῶν θεράπων ἔδοξεν εἶναι, καὶ ὁ φονεὺς αὐτοῦ οὐκ
 ἄξιός ἐστι τῆς πρὸς ὑμᾶς τοὺς θεοὺς εἰσόδου, οὐδὲ 5
 τῆς παρ' ὑμῶν φωνῆς, ἄνδρα φωνάεντα ἀποκτείνας.
 9. οὐκ οὐκ ἄδικος ἢ πρὸς τὸν Ἀρχίαν ἀπειλή, οὐδ'
 ἄκαιρος ἢ Πυθία τιμωροῦσα Ἀρχιλόχῳ τῷ πάλαι νε-
 κρῷ καὶ κελεύουσα ἐξιέναι τοῦ ναοῦ τὸν ἐναγῆ· Μου-
 σάων γὰρ ἀπέκτεινε θεράποντα. 10. οὐκ οὐκ ἔμοιγ'
 ἐφάνης ἐπαμύνων τῷ ποιητῇ ἀπρεπῆς εἶναι· ἐμε-
 d μνήμην γὰρ καὶ τοῦ ἑτέρου ποιητοῦ καὶ τῶν ἱερῶν
 τοῦ Εὐριπίδου στεφάνων, καίτοι ἀπορῶν καὶ ἀκού-
 σαι ἐπιθυμῶν οὐχ ὅτι ἐστεφανοῦτο, ἀλλὰ πῶς ἦν τὰ
 στέφη ταῦτα ἱερά· οὐδ' ὅτι αὐτοῦ κλέος ὄρουσεν, ἀλλὰ 15
 πῶς ἐσθλὸν ἦν τοῦτο. 11. ἐκροταλιζέτο μὲν γὰρ ἐν
 τοῖς ὄχλοις, οἶδα, καὶ τυράννοις ἤρθεσκε, καὶ τοῦτο
 οἶδα· καὶ ἔργον ἐπετήδευεν, ἐφ' ᾧ οὐχ ὅπως αὐτὸς
 ἐθανυμάζετο ὁ ἐραστής, ἀλλ' ἤδη καὶ ἡ τῶν Ἀθηναίων
 πόλις, ὅτι μόνη τραγωδοῦς ἠνεγκεν. 12. εἰ μὲν οὖν 20
 ὁ κρότος ἱκανὸς κριτῆς καὶ ἡ ἐν ἀκροπόλει τράπεζα,
 οὐδὲν ἔτι λέγω, βλέπων ἐν ἀκροπόλει δειπνοῦντα τὸν
 Εὐριπίδην καὶ τὸν Ἀθηναίων ἅμα καὶ τὸν Μακεδό-
 νων δῆμον ἐπιβοφοῦντα· εἰ δὲ καὶ δίχα τούτων ἐστὶ
 τις καὶ θεῶν ψῆφος, καὶ αὕτη πιστῆ, καὶ οὐχ ἥττων 25
 τῆς τῶν τυράννων, οὐδὲ τῆς τῶν ὄχλων, φέρε, φρά-
 (229) σον ἡμῖν ἐπὶ τίνι τῶν καλῶν ἠνέγκατε ὑμεῖς οἱ θεοὶ
 τὴν ὑπὲρ τοῦ Εὐριπίδου ψῆφον, ἵνα σπεύσωμεν καὶ
 διώξωμεν τὸν οὐρανὸν κατὰ πόδας τῶν ὑμετέρων
 ἐπαίνων. 13. οὐ γὰρ δὴ οὐκ εἰσὶ καὶ νῦν ἔτοιμοι 30
 κωμωδιστῆς καὶ Σαβατοὶ καὶ Λυκάμβαι, πρὸς δὲ
 γε τὸ τραγωδισθῆναι οὐκ ἂν οὐδὲ νῦν ἐνσταλῆ οὔτε

ὁ Θουέστης οὔτε ὁ Οἰδίπους οὔτε ὁ Φινεύς ἐκεῖνος.
 οὐδ' ἄν, οἶμαι, φθονήσαιεν οὐδενὶ ἐπιθυμοῦντι φι-
 λίας τῆς τῶν θεῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἄν μοι δοκοῦσιν
 ἐκεῖνοι, εἰ ἤσθοντο ὅτι ἔσοιτό τις Εὐριπίδης, ἀνήρ
 5 ἐπὶ τῷ διασκεύασαι αὐτοὺς γενόμενος θεοφιλῆς, ἀμε-
 λῆσαι ἄν τῶν κακῶν ἐκείνων, καὶ οὐκ ἐπὶ τὸ κρείτ-
 τουα φρονεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μετροποιεῖν τραπέσθαι.
 14. καὶ τῶν ἐμπροσθεν ἀνθρώπων εἰ τὰ ὀνόματα ὄγκου
 πλήρη ἤκουον, χρῆσθαι τούτοις εἰς τὴν πρὸς τὸν οὐ-
 10 ρανὸν ὁδοιπορίαν, ἵν' ἐλθόντες καθίζουσιν ἐν τῷ
 Ὀλύμπῳ μετὰ τῶν πυκτῶν ἐν τῇ τοῦ Διὸς ἀυλῇ.
 ταῦτα γὰρ λέγει ὁ ἐν Δελφοῖς ποιητής. 15. φέρε καὶ
 τὴν Ὀμήρου τοῦ ὀλβίου ἰδωμεν ἐρώτησιν, ἣν τὸν θεὸν
 ἐρωτᾷ· ἦπου γὰρ τις οὐρανία ἦν καὶ ἱκανὴ τὸν θεὸν
 15 ἐκκαλέσασθαι· οὐ γὰρ ἄν οὕτω ῥαδίως ὁ θεὸς ὀλβιον
 μὲν ἐπεφώνησεν, ἐπὶ δὲ τῷ ὀλβίῳ ῥῆσιν ἀπένειμε

πατρίδα διζῆαι· μητρὶς δέ τοι, οὐ πατρὶς ἐστὶ·
 Μίνωος δ' ἀπὸ γῆς, οὔτε σχεδὸν οὔτ' ἀπὸ τηλοῦ,
 ἐν τῇ σοι μοῖρ' ἐστὶ τελευτῆσαι βιότοιο,
 20 εὐτ' ἄν ἀπὸ γλώσσης παιδῶν μὴ γνῶς ἐπακούσας
 ἀξύνετον πολλοῖσι λόγοις εἰρημένον ὕμνον.

[135]

d

16. δεινὸν γὰρ, ὧ σοφώτατε ἀνδρῶν, μᾶλλον δὲ θεῶν,
 εἰ μήτε ὅπου τῆς γῆς ἐξέθορε τῆς μητρὸς εἰδείη ὀλ-
 βιος μήτε ὅπου καταμύσας κείσεται. ἐγὼ δὲ καὶ ὦμην
 25 ἴσον εἶναι Ὀμηρόν τε ὄντα περὶ τούτων προσιέναι τῷ
 θεῷ καὶ ἓνα τῶν κανθάρων, καὶ τὸν θεὸν μὴ μᾶλλον
 ἄν Ὀμήρῳ ἀφηγήσασθαι περὶ τοιούτων ἀγνοημάτων
 ἢ κανθάρῳ. 17. οἶον εἰ καὶ κανθαρός τις γεννηθεὶς
 οὐκ ἐνεβίωσε οὐδ' ἐνεγήρασεν ἐν ἐκείνῃ τῇ κοπρίᾳ,
 30 ἀλλ' ἐχθρῷ ἀνέμῳ περιέτυχε, καὶ κανθαρίῳ δαίμονι
 σκληρῷ, ὃς αὐτὸν μετέωρον ἄρας βία ἀπήνεγκεν ἐπὶ
 τινα ἄλλην γῆν καὶ ἄλλην κοπρίαν, κάπειτα ἐλθὼν

(280) εἰς Δελφοὺς ἀνηρώτα ἦτις ἄρα ποτὲ αὐτῷ ἦν ἡ πα-
 τρώα κοπρία, καὶ ἦτις αὐτὸν γῆ δέξεται ἀποθανόντα.”

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ποιητῶν.

XXXIV. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνους ποιητὰς, ἤδη δὲ καὶ
 β πύκτας καὶ ἀθλητὰς ὁ θαυμάσιος θεὸς διὰ τῶν οί- 5
 κείων χρησμῶν ἐξεθέωσεν, εἰκότως μοι δοκεῖ καὶ
 ταῦτα ἀπελέγχειν ὁ δεδηλωμένος τούτοις τοῖς ρή-
 μασιν

2. ὦ εἰδὼς ψάμμον τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κωφοῦ ξυνιελὶς καὶ μὴ λαλέοντος ἀκούων. 10

εἶθε ὄφελος τὰ μὲν τοιαῦτα πάντα ἀγνοεῖν, ἐκείνο
 δὲ εἰδέναι, ὅτι ἡ πυκτικὴ τῆς λακτιστικῆς οὐδὲν δια-
 φέρει, ἢν' ἡ καὶ τοὺς ὄνους ἀπηθανάτους, ἢ μηδὲ
 Κλεομήδην πύκτην Ἀστυπαλαιέα, λέγων οὕτως

γ ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς, 15
 ὃν θυσίαις τιμᾶθ' ὡς οὐκέτι θνητὸν ἔόντα.

3. διὰ τί γὰρ, ὦ πάτριε τῶν Ἑλλήνων ἐξηγητὰ, ὡς
 σε καλεῖ Πλάτων, ἐθέωσας τὸν ἄνδρα τούτου; ἢ ὅτι
 Ὀλυμπίασι πληγῇ μιᾷ πατάξας τὸν ἀνταγωνιστὴν
 ἀνέωξε τὴν πλευρὰν αὐτοῦ καὶ ἐμβαλὼν τὴν χεῖρα 20
 ἐλάβετο τοῦ πνεύμονος; 4. Ἄπολλον, ἀξιοθέου ἔρ-
 γου· ἢ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅτι προστιμηθεὶς τεσσά-
 δ ρων ταλάντων ζημίαν ἐπὶ τούτῳ οὐχ ὑπέστη, ἀλλ'
 ὑπ' ἀχθηδόνος καὶ βαρυθυμίας ἐνήρσεισε τὸν θυμὸν
 τοῖς ἐν τῷ διδασκαλείῳ παισι, τὸν κίονα ὑφελκύσας, 25
 ὃς ἀνείχε τὴν στέγην; ἄρ', ὦ θεοποιε, διὰ ταῦθ'
 ὑμῖν ὁ Κλεομήδης τιμητέος ἐστίν; 5. ἢ κάκεῖνο προσ-
 θήσεις, τὸ ἕτερον δειγμα τῆς ἐκείνου ἀνδρείας ἄμα
 καὶ θεοφιλίας, ὅτι δὴ ἐμβὰς εἰς ἱερὸν κιβώτιον καὶ
 τὸ πῶμα ἐπαγόμενος ἄληπτος ἐγένετο τοῖς διώκουσι, 30
 πειρωμένοις αὐτὸν ἐξεκλύσαι; ὦ Κλεομήδες, ἄρα

ἤρως οὐκέτι θνητὸς, οἷα τὰ μηχανήματα ὑπὲρ ἀθανασίας ἐξευῖρες. 6. ἤσθοντο γοῦν εὐθέως οἱ θεοὶ τῆς (281) ἀγαθοουργίας καὶ ἀνηρέψαντό σε, ὥσπερ οἱ τοῦ Ὀμήρου τὸν Γανυμήδην· ἀλλὰ τὸν μὲν ἐπὶ τῷ κάλλει, σὲ δὲ ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ καὶ τῆς ἰσχύος τῇ χρῆσει τῇ ἀγαθῇ. 7. εἶθε οὖν, ὦ μάντι, ὡς ἔφην, ἕσασ τὴν ψάμμον καὶ τὴν ἄλμην ἀντ' αὐτῶν ἐξέμαθες ὁπόσου ἀξιόν ἐστιν ἢ πυκτικῇ, ἵνα καὶ τοὺς πύκτας ὄνους θεοὺς ἐνόμιξες καὶ τοὺς ὀνάγρους τῶν θεῶν τοὺς ἀρίστους· 10 καὶ ἦν ἂν τι οἰκεῖον λόγιον ἐπ' ἀποθανόντι ὀνάγρῳ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῷ σῶ πύκτῃ

ἔξοχος ἀθανάτων ὄνος ἄγριος, οὐ Κλεομήδης,
ὄν θυσίαις τιμᾶθ' ὡς οὐκέτι θνητὸν ἔοντα.

8. μὴ γὰρ δὴ θαυμάσης εἰ καὶ ὀναγρος ἐπιδικάσεται 15 ἀθανασίας, ἱκανῶς τὰ θεῖα παρεσκευασμένος· καὶ ἀκούσας μὴ ἀνασχέσθαι, ἀλλ' ἀπειλῆσαι καὶ αὐτὸν τὸν Κλεομήδην πατάξας εἰς τὸ βάραθρον ἐμβαλεῖν, καὶ οὐκ ἐπιτρέψειν αὐτῷ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῆναι· 9. εἶναι γὰρ αὐτοῦ ἀξιώτερος αὐτῶν τῶν θεῶν δῶ- [186] 20 ρων, ἄτε μῆτε αὐτῷ μόνῳ ἔτοιμος ὦν μάχεσθαι, κἂν εἰ σιδηροῖς χρῶτο τοῖς ἱμᾶσιν, ἀλλὰ καὶ τῷ Θασίῳ πύκτῃ ἅμα ἀμφοτέροις, ὑπὲρ οὗ τοῦ ἀνδριάντος ὁ ἐχάλεπηναν οἱ θεοὶ καὶ τὴν Θασίων γῆν ἄφορον εἰργάσαντο. 10. πιστεύομεν δὲ καὶ περὶ τούτου οὐκ 25 ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ θεῷ τῷ αὐτῷ. ἐξ ὧν ἐγὼ καὶ πάννυ κατενόησα ὅτι θεῖόν τι ἄρα ἦν ἐπιτήδευμα ἢ πυκτικῇ, τοὺς δὲ πολλοὺς καὶ οἰομένους εἶναι σοφοὺς ἐλελήθει, ἵν' ἀφέμενοι τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ εἶναι ἤσκουν τὰ τοῦ Θασίου πύκτου· ὧ ἀθανασίαν μὲν, ὥσπερ 30 Κλεομήδει, οὐκ ἔδωκαν, ἐφίλησαν δὲ μεγάλως οἱ θεοί. 11. σῦτω καὶ ὁ χάλκεος αὐτοῦ ἀνδριάς ἔδειξέ τι ὑπὲρ τὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἰκόνας, ἐπικα-

α τενεχθεῖς τῷ μαστιγοῦντι ἐχθρῷ, κατὰ τινα, ὡς
 ζοικε, δαιμονίαν μέριμναν. 12. ἀλλ' οἱ ἄφρονες
 Θάσιοι καὶ θεῶν ἄπειροι πραγμάτων ἡγανάκτησάν
 τε καὶ ἄγρος ἐπεκάλεσαν τῷ ἀνδριάντι, καὶ δίκην εἰς-
 ἐπράξαντο, καὶ καταδύσαι ἐτόλμησαν εἰς τὴν θά- 5
 λασσαν. 13. οὐ μὴν διέφυγόν γε οἱ Θάσιοι, ἀλλ' οἱ
 θεοὶ ἐδειξαν ἥλικον κακὸν ὑπ' αὐτῶν ἐτολμήθη, λι-
 μὸν ἐπιπέμψαντες τὸν τῆς θείας δίκης διάκονον, ὃς
 ἐδίδαξε μόλις αὐτοὺς τὰ τῶν θεῶν βουλευόμενα, ὃ τε
 φιλανθρωπότατος θεῶν σὺ τῷ οἰκείῳ τρόπῳ τὴν βοή- 10
 θειαν αὐτοῖς ἐπέμψας λέγων

(292) εἰς πάτρην φυγάδας κατάγων Δῆμητρ' ἀπαμήσεις.

14. ἀλλ' οἱ ἀβέλτεροι πάλιν τοὺς φεύγοντας ἀνθρώ-
 πους ᾤοντο ὅτι δεῖ αὐτοὺς κατακαλεῖν· κακῶς εἰδό-
 τες. τί γὰρ δὴ καὶ μέλει τοῖς ἀφιλανθρωποτάτοις 15
 θεοῖς ἀνθρώπων κατακαλουμένων ὅσον περ ἀνδριάν-
 των; ἀμέλει οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ ὠφελήθη ἢ γῆ ὥστε
 παύσασθαι νοσοῦσα, εἰ μὴ τῶν σοφῶν καὶ ἐπιστα-
 μένων τις τὸν θεῖον νοῦν συνῆκε φυγάδα εἶναι τὸν
 καταπεποντωμένον ἀνδριάντα. καὶ ἦν οὕτως. ἅμα 20
 β γὰρ ἀνεστάθη καὶ εὐθύς ἢ μὲν γῆ ἀνέθαλλεν, οἱ δὲ
 ἐκόμων Δῆμητρι λοιπόν. 15. πῶς οὖν οὐ τεκμήρια
 ταῦτά εἰσιν ἐναργῆ τῆς θεοπρεποῦς ἀθλητικῆς, ὅτι
 ἐστὶ θεοτίμητος; καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ πεντάθλου ἀνδρι-
 άντι ὑβρισμένῳ ἐμήνισαν οἱ θεοὶ, καὶ Λοκροὶ ἐπέ- 25
 νησαν διὰ τοῦτο, ὥσπερ Θάσιοι, ἕως αὐτοὺς λάσατο
 λόγιον σὸν ἔχον οὕτως

ἐν τιμῇ τὸν ἄτιμον ἔχων τότε γῆν ἀναρώσεις.

16. οὐδὲ γὰρ Λοκροὶ ἤσθοντο θείας διανοίας πρότε-
 ρον ἢ σὲ αὐτοῖς τούτου πρόξενον γενέσθαι. ἀλλ' Εὐ- 30
 θυκλέα τὸν πένταθλον ἐνέβαλον εἰς εἰρκτήν, αἰτια-

σάμενοι αὐτὸν ἐπὶ τῇ πατριδί εἰληφέναι δῶρα· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀποθανόντος καὶ οὗτοι εἰς τὰς εἰκόνας ἐξύβριζον, ἕως οἱ θεοὶ οὐκ ἀνασχόμενοι τῶν γινομένων ἐπαφῆκαν αὐτοῖς τὸν κράτιστον λι-
 5 μόν· κἂν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ διῶλοντο ἄν, εἰ μὴ ἡ παρὰ σοῦ ἦλθε βοήθεια, λέγουσα ὅτι δεῖ αὐτούς τιμᾶν ἄνδρας πεφατνευμένους, οὓς οἱ θεοὶ φιλοῦσιν οὐχ ἦ-
 10 τον ἢ οὓς οἱ ἀλφιτοποιοὶ πιαίνουσι βοῦς, δι' ὧν ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι ἐνίοτε θύοντες πείθουσιν· οὐχ ἦ-
 15 τον ἴσως, ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον παχέων βοῶν οἱ παχεῖς ἄνθρωποι εὐφραίνουσιν ἡμᾶς οὕτως ὥστε ἐνίοτε ὄλη πόλει καὶ ὄλω ἔθνει ὀργίζεσθαι, ἐνὸς ἢ δυοῖν ἀδικούντων ταῦτα τὰ θρέμματα. 17. ὡς δὴ ὄφελος, ὃ μάντι, ἀλείπτῃς ἡμῖν ἀντὶ μάντεως γενέ-
 20 σθαι, ἢ καὶ μάντις ἅμα καὶ ἀλείπτῃς, ἢ ἢ ὡσπερ χρηστήριον Δελφικόν; οὕτω καὶ γυμναστήριον. καὶ γὰρ οὐδ' ἀλλότριον ἦν ἀγῶνος Πυθικοῦ Πυθικὸν εἶ-
 25 ναι καὶ τὸ γυμναστήριον.”

Τούτοις ἐπισυναψῶ καὶ ἃ φησιν ἀπελέγχων ὡς
 20 καὶ τοὺς τυράννους κολακεύειν εἰδῶσιν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος.

XXXV. “Ὀλβιος οὗτος ἀνὴρ, ὃς ἐμὸν δόμον ἐσκαταβαίνει, ^[137]
 Κύψελος Αἰακίδης, βασιλεὺς κλεινοῖο Κορίνθου. ⁽²³³⁾

οὐκοῦν καὶ οἱ τύραννοι, οὐ μόνον οἱ τῶν τυράννων
 25 ἐπίβουλοι,

Κύψελος, ὃς δὴ πολλὰ Κορίνθῳ πῆματα τεύξει, ^b
 καὶ Μελάνιππος ὁ πολλὰ ἀγαθὰ τῇ Γελῶων πόλει
 τεύξας. 2. πῶς δ' εἰ Κύψελος ὄλβιος, ὃ κακὸ δαι-
 μον, οὐ καὶ Φάλαρις ὄλβιος, ὁμότροπος ὧν Κυψέλω;
 30 ὥστ' ἂν ἐκείνως ἄμεινον εἶναι ἡμῖν
 εὐδαίμων Φάλαρις καὶ Μελάνιππος ἔφν.
 θείας ἀγητῆρες ἐν ἀνθρώποις διχονοίας.

3. ἤκουσα δέ σου καὶ διαλελυμένον χρησμὸν περὶ τοῦ Φαλάριδος, ἐπαινοῦντα καὶ τιμῶντα, ὅτι λαβὼν ἐπιβουλεύοντας ἠκίστατο μὲν, καρτεροῦντας δὲ ἀγάμενος ἀφῆκε· Δοξίας καὶ Ζεὺς πατήρ ἀναβολὴν ἐψηφίσαντο θανάτου Φαλάριδι, ἀνθ' ὧν ἡμέρωσ Χαρίτωνι καὶ Μελανίπῳ προσηνέχθη. ἀλλ' εὖ γε καὶ μόλις ἤμην τὰ περὶ τοῦ θανάτου ἐδειξας καὶ τῆς ζωῆς, ὅτι κάλλιστόν τι ἐστὶν ἡ ζωή. ἐπὶ τούτοις ἄπασι καὶ τόδε προσκείσθω

d XXXVI. ἀλλὰ κε Μηθύμνης ναέταις πολὺ λώϊον ἔσται 10
φαλληγνὸν τιμῶσι Διωνύσοιο κάρηνον.

θύουσι γὰρ αἱ πόλεις καὶ τελετὰς ἄγουσιν οὐ μόνον φαλληγοῖς Διωνύσοιο κάρηνοῖς, ἀλλὰ καὶ λιθίνοῖς καὶ χαλκείοις καὶ χρυσείοις, καὶ οὐ μόνον φαλληγοῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς Διονυσίοις καὶ ἄλλοις παμπόλλοις 15 Ἑσσιοδείοις θεοῖς. 2. τρὶς γὰρ ὡς ἀληθῶς μύριοι εἰσὶν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ, οὐκ ἀθάνατοι, ἀλλὰ λίθινοι καὶ ξύλινοι δεσπότηαι ἀνθρώπων· οἳ εἰ ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφεώρων, οὐκ ἂν τοσοῦτος ἦρθη λῆρος, ὥστε καὶ ἦδη καὶ μέχρις ὑμῶν 20
(284) κεχωρηκέναι τὸ κακὸν, ἐπιδιαβὰν καὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον, ὅθι, φασί, θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ. 3. καίτοι εἰ ἀσφαλὲς ἦν, οὐκ ἂν ἦν ἐπιβατὸν λήρω, οὐδ' ἂν εἰς τις τῶν Ὀλυμπίων εἰς τοῦτο ἦλθε παρανοίας ὥστ' ἐλάτνουν κορμὸν θεῶσαι· ὃν οἱ Μηθυμναῖοι σαγήνης 25 ἐμπλακέντα τοῖς λίνοις ἀνείλκυσαν, καὶ δις, εἰ βούλει, καὶ τρὶς καὶ πλεονάκις ἐν τῷ αὐτῷ σαγήνεύοντες ἄνθρωποι, καὶ ἐξ ἐκείνου εἰς τὸ Λιβυκὸν ἐξοκείλαντες, οὐδ' εἰς τὴν γῆν ἔξω ἐκβαλόντες αὐτόν· ἐπεὶ οὐκ ἂν, μὰ τον Διόνυσον, ἔτι αὐτοῖς ἐνεπλάκη τοῖς 30 λίνοις. 4. ἀλλ' ἐξ ἄκρου κεφαλοειδῆς ὁ κορμὸς (Ἄπολλον, ξένου κατασκευάσματος) τί ποτ' οὖν ἐπραττεν

ἐν τῷ πελάγει; ἀπορήσαι ἂν τις. τί γὰρ ἄλλο ἢ ἐκάθητο, νῆ Δία, ἀναμένων ἕως ἀνθρώποι μαινόμενοι, οὐ γὰρ φήσω ὅτι καὶ θεοὶ, ἐγκυρήσαντες αὐτῷ, οὐ διοπετέες, ἀλλὰ ποσειδωνοπετέες ἠγήσονται, κἄ-
 5 πειτα εἰς ἄστν ἀπαγάγωσιν, ὡσπερ τινὰ ἀγαθὴν τύ-
 χην, κακὴν οὖσαν ὡς ἀληθῶς, οὐ τύχην, ἀλλὰ τυφε-
 δόνα; ἢ οὐκ ἤρκει ἄρα αὐτοῖς οἰκοθεν διολλύουσα,
 ἀλλ' αὐτὴν ἐπέρωσέ τε καὶ προσεπέτεινε θεοπλη-
 ξίας, ὡς ἂν τις εἴποι, ἐκ Αἰεφῶν μετάπεμπος ἐπι-
 10 θήκη.”

5. Τοσαῦτα καὶ ὁ Οἰνόμαος. ἀλλὰ γὰρ μετὰ τὰ εἰρημένα μεταβάς αὐθις ἐπὶ τὴν Ἐκ λόγιων φιλοσοφίαν τοῦ τὴν συσκευὴν καθ' ἡμῶν πεποιημένου, ἀνάγνωθι ἐκ τῶν περὶ εἰμαρμένης τοῦ Πυθίου χρη-
 15 σμῶν, εἰ μὴ καὶ σοὶ θείας ἀλλότριος ὦν δυνάμεως ἔτι μᾶλλον ὁ περὶ τῶν θουλουμένων χρηστηρίων ὑποπεσεῖται λόγος.

BIBAIION EKTON.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

20 Τοῦ περὶ τῶν χρηστηρίων τρόπου διὰ τῶν προ- (286)
 διηνησμένων ἀντάρκως ἡμῖν ἀπεληλεγμένου, καὶ τῆς
 θείας δυνάμεως τοῦ σωτήρος ἡμῶν διὰ τῆς εὐαγ-
 γελικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας τὸ θεοπρεπὲς ἅμα καὶ
 βιωφελὲς ἐπιδειγμένης, ὅτι δὴ διὰ μόνης αὐτῆς, b
 25 καὶ οὐ δι' ἄλλης, τῶν ἐξ αἰῶνος τὸν πάντα βίον ἐπι-
 σκοτισάντων τε καὶ λυμνημένων δαιμονικῶν φαντα-
 σμάτων ἐλευθερία πᾶσιν ὑπῆρχεν ἀνθρώποις, φέρε
 καὶ ἀπὸ τῶν περὶ εἰμαρμένης ψευδοδοξουμένων αὐ-
 τοῖς τὸν περὶ τῶν αὐτῶν ἀπευθύνωμεν λόγον, ὡς ἂν

μη δια μόνης τῆς τοῦ τρόπου μοχθηρίας, ἀλλὰ καὶ
 δια τῶν οὐκ ὀρθῶς οὐδὲ ἀληθῶς αὐτοῖς δοξαζομένων,
 φαῦλοι καὶ ἀδρανεῖς ὄντες οἱ τὰ χρηστήρια κινεῖν
 νενομισμένοι δαίμονες δειχθεῖεν. 2. σκέψαι δ' οὖν
 εἰ μὴ καὶ σοὶ θείας ἀλλότριος ὢν δυνάμεως ὁ περὶ 5
 αὐτῶν ὑποπεσεῖται λόγος, ἐκ τε ὧν παραθήσομαι
 ἀνατρεπτικῶν τοῦ περὶ εἰμαρμένης καὶ αὐτόθεν ἐκ
 τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὰς μαντείας ποιεῖσθαι λέγον-
 ται. 3. οὐ γὰρ δὴ δυνάμει κρείττονι τὴν τῶν μελ-
 λόντων γνωσῖν προειληφέναι φασὶν αὐτούς, ἐκ θεω- 10
 ρίας δὲ τῆς τῶν ἄστρον κινήσεως ὁμοίως ἀνθρώποις
 τὰ μέλλοντα καταστοχάζεσθαι. οὕτως οὐδὲν δύνα-
 σθαι οὐτ' ὠφελεῖν οὔτε τι τὸ παράπαν ἐνεργεῖν αὐ-
 τοὺς, εἰ μὴ τὰ καθ' εἰμαρμένην, φασί. τούτων δὲ
 δ ἔλεγχος αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τῶν δαιμόνων προήγορος, ἐν 15
 οἷς ἐπέγραψε "Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας" ὧδε
 λέγων πρὸς λέξιον

[189]
[237]

I. "Ἄ γὰρ λέγουσιν οἱ θεοὶ, εἴπερ τὰ μεμοιρα-
 μένα γινώσκοντες λέγουσιν, ἀπὸ τῆς τῶν ἄστρον φο-
 ρᾶς δηλοῦσιν, καὶ τοῦτο σχεδὸν πάντες ἐξέφηναν οἱ 20
 ἄψευδεις τῶν θεῶν."

2. Εἶθ' ἐξῆς ὑποβάς φησιν

"Ἐρωτηθεὶς ὁ Ἀπόλλων τί τέξεται ἡ γυνή, ἐκ
 τῶν ἄστρον εἶπεν ὅτι θῆλυ, ἐκ τοῦ σπορίμου ἐπι-
 γνοὺς χρόνου. λέγει δ' οὕτως

25

ἐκφύεται γαλήθεν ὄδῶν, ὅθι λειμακες ὄμβρου
 διψοσύνη κατέμαρψαν ὅλον πόμα μητέρος αὐτῆς,
 β ἔνδον ὀρινομένης χρόνον ἄρκιον· οὐ τι δὲ κοῦρον,
 ἀλλὰ κόρην· Φοίβη γὰρ εὐσκοπος ἦροσεν ἀγνήν
 Κύπριν, ἐπειγομένην θῆλυν γόνον, ὧ φίλε, σεῖο.

30

β. ἰδοὺ καὶ ἀπὸ τοῦ σπορίμου, ὅτι σελήνη ἐπὶ Ἀφρο-
 δίτην ἐφέρετο, εἶπεν ὅτι θῆλυ γεννηθήσεται. καὶ

μὴν καὶ τὰς νόσους ἐκεῖθεν προλέγουσιν. ἐπάκου-
σον γάρ

ἡ μάλα μιν κακὸς ἰὸς ἐνὶ στέρνοισι θαμάζει,
πνεύμονος ἀλγινόεσσαν ὑπερβλύζων κακότητα.

5 4. καὶ ἐξῆς, οἷς ἐπιλέγει

ταῦτα δὲ Μοιράων νόος ἤγαγεν, ἡδὲ κελαινήν
εἰς ἔριν ἐστήριξε, κακητελήσει θαμάζειν,
ὑψιπόλοιο Κρόνοιο κακὴν ὑπ' ἀταρπὸν ἰόντος.

5. καὶ μεθ' ἕτερα

10 ἀλλὰ σε μόρσιμον ἡμᾶρ ἀναπλήσαι βιότοιο
ἀλγινούεις βροτολογὸς ἐπισπέρχων Κρόνω ἄντα
σπεύσατο, σῆς δὲ θέμιλον ἀπὸ φρενὸς ἤιστωσε·
τοῦνεκα καὶ πατέρος θεοειδέος ἱερὸν ἦτορ
φενυγμέναι κακοεργὸν ἐπηπείλησεν Ἄρηα.

15 6. ταῦτα μὲν ὅτι οὐδὲ ἐκ θείας αὐτῶν δυνάμεως
μαντεύονται, ἀλλ' ἐξ ἄστρον ἐπιτηρήσεως κατὰ τοὺς
μαθηματικῶν λόγους, ὡς μηδὲν ἐν τούτῳ διαφέρειν
ἀνθρώπων μηδέ τι κρεῖττον καὶ φύσεως θειοτέρας
ἔργον ἐπιδείκνυσθαι. 7. θεά δ' ὡς καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν (238)
20 ἀναιροῦσιν, οὐ μόνον τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν
τῆ τῶν ἄστρον ἀνατιθέντες φορᾶ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἡμε-
τέρας προαιρέσεις.

II. "Οὕτως καὶ ὁ Ἀπόλλων περὶ τινος, ἅμα καὶ
τὴν περὶ στρατιὰν προθυμίαν ἀφηγούμενος πόθεν
25 αὐτῷ γίνεται, ἔφη

"Ἄρεα κραιπνὸν ἔχει γενεθλήιον, ὅς μιν ὀρίνει,
οὐδέ ἐ ταρχύσει· Ζηνὸς γὰρ ἐπέχραε βουλή,
ἧ οἱ κῦδος ἄρειον ἀπ' Ἄρεος εὐθύς ὀρέξει.

καὶ πάλιν ἐπ' ἄλλου

30 εὐχαίτης ἐπέκειτο Κρόνος, στυγεροῖσι δὲ κέντροις
ἄλγυνεν παιδὸς Ταλαοῦ δυσπέμφελον ἦω.

2. εἰς τοσοῦτον δὲ τὴν εἰμαρμένην οἱ γυννατοὶ θεοὶ
πεφρίκασιν ὡς ὁμολογεῖν μηδὲ κεραυνουμένους αὐτῶν

τοῖς ἱεροῖς δύνασθαι ἐπαμύνειν. πολλὴ ἄρα γένοιτ' ἂν ἑλπίς ἀνθρώποις εὐχομένοις τυχεῖν βοηθείας παρὰ [140] τῶν μηδὲ σφίσιν αὐτοῖς ἐπαρήγειν δυνατῶν. τί δὲ χρὴ λοιπὸν εὐσεβεῖν καὶ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖν καὶ θεραπεύειν, μηδὲν οἴους τε καθόλου μηδὲ ἑαυτοῖς 5
 a ἐπαρκεῖν; ἄκουε δ' οὖν ἃ φησιν ὁ χρησμός·

III. Οὕτω καὶ ναῶν μοῖραι καὶ ἱερῶν, καὶ αὐτοῦ γε τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ ἱερὸν μεμοίρατο κεραυνῶθη-
 ναι, ὡς φησιν

ὦ ζαθῆς γεγαῶτες Ἐριχθονίοιο γενέθλης, 10
 (239) ἔτλητ' ἑλθέμεναι καὶ ἐμὴν ἔρεινέμεν ὀμφήν,
 ὀππόθι δηρωθῆ περικαλλέος ἔδρανα σηκοῦ.
 κλύτε δαφνηρεφῶν μυχάτων ἄπο θέσκελον ὀμφήν.
 εὐτ' ἂν ἄνω πνειλοντες ὑπῆριοι κελάδοντες
 τρῖβωνται πατάγοισιν ἐναντία δηριόωντες — 15
 κρυμὸς δ' αὖ περὶ κόσμον ἀπείρονα νήμενος ἔσται —
 μηδὲ διεξερύγησιν ἔχῃ κεκακωμένος αἰθῆρ,
 αἰθαλόεις περὶ γαῖαν, ὅπη τύχεν, ἔκπεσε πυρσός·
 τὸν μὲν δὴ θῆρες τε κατ' οὖρεα δειμαίνοντες
 φεύγουσιν πνύματις ὑπὸ κεύθεσιν, οὐδὲ μένουσιν 20
 εἰσιδέειν ὅσοισι καταϊβάσιον Διὸς ἔγχος.
 τοῦ μὲν καὶ νηοὶ μακάρων καὶ δένδρεα μακρὰ
 c ἠλιβάτων τ' ὄρέων κορυφαὶ νῆές τ' ἐνὶ πόντῳ
 δάμνανται ζαπύροις πωτήμασιν ἐμπελάοντος·
 καὶ δ' αὐτὴ πληγεῖσα Ποσειδάωνος ἑταίρη 25
 πολλακίς ἠχῆεσθ' ἀναχάζεται Ἀμφιτρίτη.
 ὑμεῖς οὖν καὶ ἄτλητον ἐνὶ φρεσὶν ἄλγος ἔχοντες,
 τέτλατε Μοιράων ἀμετάτροπα δῆνεα θυμῷ·
 d ταῖσι γὰρ οὐρανίδαο Διὸς κατένευσε κάρηνον,
 ὅττι κε δὴ νήσωσι μένειν ἀσάλευτον ἀτράκτις. 30
 αἶσα γὰρ ἦν δολιχοῖσι χρόνοις περικαλλέα σηκὸν
 πυρσῶν αἰώρησι διπετέεσσι δαμήναι.

2. εἰ δὴ οὖν Μοιρῶν ἀτράκτις καὶ τῶν σεβασμίων
 θεῶν οἱ ναοὶ, τὰ τε ἱερά αὐτῶν δώματα δάμνεται
 ζαπύροις πωτήμασι, τίς ἂν ἐτι λείποιτο ἑλπίς θνη- 35

τοῖς ἀνθρώποις τῆς τῶν πεπρωμένων ἀποφυγῆς; εἰ ⁽²⁴⁰⁾
 δὲ καὶ μηδεμία ἐκ θεῶν ὑπάρχοι βοήθεια, δεῖ δὲ ἐξ
 ἅπαντος τετλάναι

Μοιράων ἀμετάτροπα δήνεα θυμῷ,

5 τίς ἢ περὶ τοὺς θεοὺς ματαία σπουδῆ; εἰποι ἂν τις.
 3. τί δὲ δεῖ λειβῆς τε κνίσσης τε καὶ τὸ ἐκ τούτων γέ-
 ρας τοῖς μηδὲ τούτων ἀξίοις ἀπονέμειν, εἰ κατ' οὐδὲν
 ἡμᾶς ὠφελεῖν δύνανται; ἐπεὶ μηδὲ τῶν ἀγαθῶν δο-
 τῆρας οἶεσθαι χρῆν αὐτούς, ἀλλ' ἦν καὶ τῶν ἐναν-
 10 τίων ὁμολόγουν αἰτίαν. 4. εἰ γὰρ πέπρωται ἀνθρώ-
 πους εἴτε τι ἀγαθὸν εἴτε τι καὶ ἐναντίον, ἔσται ἐξ
 ἀνάγκης καὶ παρέσται τοῦτο καὶ βουλομένων καὶ μὴ
 τῶν θεῶν. μόνην ἄρα τὴν ἀνάγκην θεραπευτέον,
 15 μῆτε λυπεῖν μῆτε εὐεργετεῖν δυναμένων. 5. εἰ δὲ
 δὴ τῶν Μοιρῶν μόνος ὁ ἐπὶ πάντων ἐπιστατεῖ θεὸς, ^[141]
 καὶ μόνος καὶ τούτων ὑπάρχει κύριος,

ταῖσι γὰρ οὐρανίδαο (φησί) Διὸς κατένευσε κάρημον,
 ὅτι κε δινήσωσι μένειν ἀσάλευτον ἀτράκτοις,

20 τί δὴ οὐχὶ πάντα ὑπερθέμενος τὸν παμβασιλέα καὶ
 τῆς εἰμαρμένης δεσπότην μόνον θεὸν εἶναι ὁμολογεῖς,
 καὶ μόνον ἀγαθῶν δοτῆρα καὶ σωτῆρα; ὅτι δὴ μόνῳ
 αὐτῷ καὶ ἅ φης Μοιράων ἀμετάτροπα δήνεα τρέπειν
 καὶ μεταλλάττειν ῥάδιον· ὡς μὴτ' ἀνάγκη μῆτε εἰ-
 25 μαρμένη τὸν τῷ παμβασιλεῖ θεῷ καθωσιωμένον καὶ
 μόνον αὐτὸν εὐσεβοῦντα δουλεύειν, οἷα δὲ ἐλεύθερον
 καὶ παντὸς ἀφειμένον δεσμοῦ ταῖς ἐνθεοῖς καὶ σωτη-
 ριώδεσιν οἰκονομίαις ἀκωλύτως ἐφέπεσθαι. ἀλλ' ὁ
 30 ὄρα διὰ τίνων φησὶ τὰ τῆς εἰμαρμένης λύεσθαι.

IV. "Δεηθέντος γάρ τινος καταδέξασθαι θεὸν,

εἰπὼν ὁ θεὸς ὅτι ἀνεπιτήδειός ἐστι διὰ τὸ ὑπὸ φύσεως καταδεδέσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀποτροπιασμοὺς ὑπαγορεύσας, ἐπάγει

(241) ῥιπῆ δαιμονίῃ γὰρ ἄλις ἐπιδέδρομεν ἀλκῆ
σαῖσι γοναῖς, ἅς χρή σε φυγεῖν τοιαῖσι μαγείαις. 5

2. δι' ὧν καὶ σαφῶς δεδήλωται ὅτι ἡ μαγεία ἐν τῷ λύειν τὰ τῆς εἰμαρμένης παρὰ θεῶν ἐδόθη εἰς τὸ ὁπωσοῦν ταύτην παρατρέπειν."

3. Ταῦτά σοι ὁ Πορφύριος, οὐκ ἐγώ. ὁ τοίνυν μαγείαις παραινῶν λύειν τὰ τῆς εἰμαρμένης πῶς αὐ- 10
τὸς θεὸς ὧν τὰ πεπωμένα κατὰ τοῦ ἰδίου ναοῦ κε-
b ρανυῶ πιμπραμένου μὴ ἔλυσεν; ὁ δὲ δὴ μαγεύειν,
ἀλλὰ μὴ φιλοσοφεῖν παρορμῶν, πῶς οὐκ ἂν εἴη δῆ-
λος ὅποιος ὧν τυγχάνει τὸν τρόπον; ἐπὶ πᾶσι τού-
τοις καὶ ψεύδεσθαι τοὺς θεοὺς ὁ αὐτὸς ὁμολογεῖ. 15

c V. "Ἄλλ' ἤδη καὶ τὴν γυνῶσιν τῆς φορᾶς τὴν
ἀκριβῆ καὶ τὰς ἐκ τούτων συμβάσεις ἀκατάληπτον
εἶναι ἀνθρώποις, καὶ οὐ μόνον τούτοις, ἀλλὰ καὶ
τισι τῶν δαιμονίων ὅθεν καὶ ψεύδονται περὶ πολλῶν
ἐρωτηθέντες." 20

2. Τούτοις αὖθις ἐπιλέγει

"Καὶ τὸ περιέχον ἀναγκάζον ψευδῆ γίνεσθαι τὰ
μαντεῖα, οὐ τοὺς παρόντας ἐκόντας προστιθέναι τὸ
ψεῦδος. πολλάκις γοῦν προλέγουσιν ὅτι ψεύσονται·
οἱ δὲ μένουσι καὶ λέγειν ἀναγκάζουσι διὰ τὴν ἀμα- 25
θίαν. 3. εἶπε γοῦν ὁ Ἀπόλλων ποτὲ, τοιαύτης οὐ-
d σης τῆς καταστάσεως, ὡς ἐδείξαμεν, πονηρᾶς τοῦ
περιέχοντος,

κλεῖε βίην κάρτος τε λόγων· ψευδηγόρα λέξω.

καὶ ὅτι ταῦτα ἀληθῆ ἐστὶν ἅπερ ἔφαμεν δηλώσει τὰ 30
λόγια. 4. ἔφη γοῦν τις κληθεὶς τῶν θεῶν

σήμερον οὐκ ἐπέοικε λέγειν ἄστρον ὁδὸν ἱρὴν·
ἔδρανα μαντοσύνης γὰρ ἐν ἄστρασι νῦν πεπεδηται.

καὶ ἐπιλέγει

“Πέφηνεν ἄρα πόθεν πολλάκις τὸ ψεῦδος συνί-
5 σταται.”

VI. Ἄρα σοι πέπανται λοιπὸν τὰ τῆς ἀμφιβόλου (242)
γνώμης, ὅτι μηδέν τι ἦν θεῖον ἐν τοῖς τῶν θεῶν
χρησιμοῖς. πῶς γὰρ ποτε τὸ θεῖον ψεύσαιτ' ἄν, τὴν
φύσιν ὕν ἀψευδέστατον, εἰ γε ἀψευδὲς τὸ θεῖον;
10 πῶς δὲ ἀγαθὸς δαίμων ταῖς ψευδολογίαις ἀπατήσειέ b
ποτε τοὺς χρωμένους; πῶς δ' ἄν εἴη κρείττον ἀνθρώ- [142]
που τὸ τῆ τῶν ἄστρον φορᾶ πεπεδημένον; 2. θνητὸς
μὲν οὖν ἀνὴρ βραχεῖαν ἀρετῆς σπουδὴν εἰσενεγκά-
μενος οὐποτ' ἄν ψεύσαιο, τάληθὲς προτιμᾶν προ-
15 θέμενος, οὐδ' εἰμαρμένης ἀνάγκην οὐδ' ἄστρον φο-
ρὰν αἰτιάσαιτο ψευδάμενος· ἀλλ' εἰ καὶ τῷ σώματι
πῦρ τις ἢ σίδηρον προσφέρῃ, διαφθείρειν ἐξαναγκά-
ζων τὸν ἀληθῆ λόγον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτο ἐλευθε-
ροστομῶν ἀντιφθέγγεται, c

20 ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγαν·
τέμνε, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου
πίνων κελαινὸν αἷμα· πρόσθε γὰρ κάτω
γῆς εἰσιν ἄστρα, γῆ δ' ἄνεισ' ἐς οὐρανὸν,
πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.

25 3. τὸ δὲ γε λαοπλάνον καὶ ἀπατηλὸν δαιμόνιον σκῆ-
πίττει τοὺς ἄφρονας σοφιζόμενον, ἵν' ἐν οἷς ἄν
τῆς τοῦ μέλλοντος προρρήσεως ἀποπίπτοι καταφυγὴν
αὐτῷ τῆς ἀλογίας τὴν εἰμαρμένην πορίζοιτο. 4. πάντα d
δ' εἰμαρμένης διὰ τῶν χρησμῶν ἀναρτήσας ὁ δαίμων,
30 καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτοπροαιρέτου κινήσεως ἀνε-
λάν, ἀνάγκη δὲ καὶ τοῦτο καταδουλώσας, θέα εἰς
οἶον κακῶν δογμάτων ὄλεθρον τοὺς αὐτῷ πειθομέ-

νους καταβέβληκεν. 5. εἰ γὰρ ἄστροις καὶ εἰμαρμένη
 οὐ μόνον τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ καὶ τὰς κατὰ λογισμὸν προ-
 θυμίας ἀναθετέον, καὶ τις ἀπαραίτητος ἀνάγκη τὰς
 ἀνθρωπίνας ἐκβιάζεται γνώμας, οἰχήσεται σοὶ φιλο-
 σοφία, οἰχήσεται καὶ εὐσέβεια· οὐδέ τις ἦν τοῖς σπου- 5
 δαίοις ἐπαινος ἀρετῆς, οὐδέ τις θεοφιλία, οὐδέ τῶν
 ἐν ἀσκήσει πόνων καρπὸς ἐπάξιος, ἀνάγκης καὶ εἰ-
 μαρμένης τὴν αἰτίαν πάντων ἀναδεδεγμένης. 6. οὐ
 δὴ οὖν προσήκει καταμέμφεσθαι τοῖς περὶ τὸν βίον
 πλημμελοῦσιν, οὐδέ γε τοῖς ἀσεβέσι καὶ ἐπιρρητοτά- 10
 (248) τοῖς, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς σπουδαίους θαυμάζειν· ταύτη
 δὲ, ὡς ἔφην, οἰχήσεται καὶ τὸ μέγα τῆς φιλοσοφίας
 κλέος, οὐκ αὐτοπροαιρέτου μελέτης καὶ ἀσκήσεως,
 ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἄστρον ἀνάγκης ἀπῆώρημένον.
 7. ὄρα οὖν εἰς οἶον κακῶν δογμάτων βυθὸν οἱ θαυ- 15
 μάσιοι θεοὶ καταβεβλήκασι, καὶ σκέψαι ὡς εἰς ἀσω-
 τίαν καὶ ἀδικίαν καὶ ἄλλα μυρία κακὰ παρορμαῖ καὶ
 προτρέπει τουτὶ τὸ δόγμα, ἀνατροπὴν τοῦ παντὸς
 βίου ἀθρόως κατσεραζόμενον. 8. εἰ γοῦν τις αὐτόθεν
 b πιστεύσει τοῖς θαυμαστοῖς τῶν θεῶν χρησμοῖς, ὅτι 20
 τε τὸ ἀληθεύειν καὶ τὸ ψεύδεσθαι οὐχ ἡμέτερον ἔρ-
 γον ἦν, ἀλλὰ τῆς ἀπαραιτήτου εἰμαρμένης, καὶ τὸ
 θέλειν ἐπὶ στρατείαν ἢ ἐπ' ἄλλο τι τῶν πρακτέων
 ὀρμαῖν, καὶ τὸ μὴ θέλειν τὰ τοιάδε, πῶς οὐκ ἂν ἐθε-
 λήσειεν ἀμελεῖν καὶ καταρραθθυμεῖν ἐν ἅπασιν τοῖς 25
 μὴ ἄνευ καμάτων καὶ πόνων καὶ τῆς ἡμῶν αὐτῶν
 προθυμίας κατορθοῦσθαι δυναμένοις; 9. εἰ γὰρ ἐξ
 εἰμαρμένης τόδε τι γενήσεσθαι νομίζοι, εἴτε πονοίη-
 μεν ἡμεῖς περὶ αὐτὸ καὶ σπουδάξοιμεν εἴτε καὶ μὴ,
 c πῶς οὐκ ἂν τις ἐθελήσειε τὸ ῥᾶον ἀλρεῖσθαι, παρεῖς 30
 ἑαυτὸν καὶ ἀμελῶν, ὡς ἐξ εἰμαρμένης καὶ ἀνάγκης
 γενησομένου τοῦ πραχθησομένου; 10. ὅθεν καὶ λεγόν-

των ἔστιν ἀκοῦσαι τῶν πολλῶν ὅτι ἄραπραχθήσεται
 τοῦτο, εἴ γε εἴμαρται μοι, καὶ τί με χρὴ παρέχειν
 ἑμαυτῷ πράγματα; 11. εἰ γὰρ ὁ ἐπὶ στρατείαν ὁρμῶν
 οὐκ ἐκ προαιρέσεως οἰκέλας τοῦτ' ἐπραττεν, ἐλαυνό-
 5 μενος δὲ ὑπὸ τῆς ἐξωθεν ἀνάγκης, δῆλον ὅτι καὶ ὁ
 ἐπὶ ληστείαν καὶ τυμβωρυχίας καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας ἤτοι
 ἀνοσιουργίας καὶ ἀκολασίας ἢ κοσμίου καὶ σώφρο-
 νας ἐπιτηδεύσεις· τοῦτο γὰρ ἂν εἴη ἀκόλουθον τῷ^d
 περὶ εἴμαρμένης λόγῳ. 12. πῶς οὖν ὁ ταῦτα μὴ ἐξ
 10 αὐτοῦ ἡγούμενος ἐγχειρεῖν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐξωθεν [148]
 ἀνάγκης προσέξει ἂν ποτε τῷ νουθετοῦντι καὶ διδά-
 σκοντι μὴ ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι ἔκδοτον τοῖς προειρημέ-
 νοις; 13. εἴποι γὰρ ἂν πρὸς τὸν νουθετοῦντα ὡς καὶ
 τῶν πρὸ ἡμῶν τισὶν εἴρηται, τί με, ὦ ἄνθρωπε, νου-
 15 θετεῖς; ταῦτα γὰρ οὐ δήπου ἔστιν ἐπ' ἐμοί, τὸ μετα-
 βάλλειν τὴν προαίρεσιν· ἢ γὰρ εἴμαρμένη προκατε-
 ληψε. 14. τί οὖν δεῖ συντετάσθαι πρὸς ἃ οὐδὲ προ-
 θυμεισθαι δυνήσομαι, εἰ μὴ καὶ τοῦτο καθείμαρται
 μοι; προθυμήσομαι δὲ, εἰ καθείμαρται, καὶ ἄνευ⁽²⁴⁴⁾
 20 τῆς σῆς διδασκαλίας ὑπὸ τῆς εἴμαρμένης ἀγόμενος.
 τί οὖν μάτην σεαυτῷ ἐνοχλεῖς; 15. ἀλλ' εἰ καὶ τὸ σὲ
 παραινεῖν καὶ διδάσκειν φήσεις κατὰ ἀνάγκην ἐπιτε-
 λείσθαι εἰς τὸ παραινεῖν καὶ πείθειν ἐμὲ τοιαῦτα,
 ἀλλὰ καὶ τούτῳ τί χρὴ σπουδάζειν; ἀργὴ γὰρ καὶ
 25 ἀνωφελὴς ἢ παραινέσις. εἰ γὰρ εἴμαρται μοι, φιλο-
 πονήσω· εἰ δὲ μὴ εἴμαρται, ματαίαν ποιείσθαι τὴν
 σπουδὴν ἀμφοτέρους συμβήσεται. 16. πῶς δὲ οὐ μάλ-
 λον ἀπορραθυμῶν εἴποι ἂν πρὸς ἑαυτὸν ὁ ταύτην ἔχων
 τὴν δόξαν, ἄγε μηδαμῶς φιλοπονήσω, μηδὲ μάτην^b
 30 ἐνοχλήσω ἑμαυτῷ· γενήσεται γὰρ τὸ εἴμαρτὸν ἐξ ἀνάγ-
 κης· ὁ δὲ περὶ τι σπουδάζων, ἢ διδάσκων ἢ προ-
 τρέπων ἑαυτὸν ἢ ἄλλον καὶ τὸ πείθεσθαι καὶ τὸ μὴ

πείθεσθαι, καὶ τὸ ἁμαρτάνειν καὶ μὴ, τό τε ἐπιτι-
 μᾶν τοῖς ἁμαρτάνουσι, καὶ τὸ ἐπαινεῖν τοὺς κατορ-
 θοῦντας, πῶς οὐκ ἐναργῶς ἐλέγχεται τὸ μὲν ἔργον
 καταλιπὼν τοῦ παρ' ἡμῖν καὶ τοῦ αὐτεξουσίου, τὸ
 δὲ τῆς εἰμαρμένης ὄνομα αὐτῶ συνάπτων μόνον; 5
 c. 17. ὥσπερ εἴ τις τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν, ἧς κατὰ τὴν
 παρουσίαν ἄριστα διοικεῖται τὸ ζῶον, τῶ τοῦ κακοῦ
 προσαγορεύοι ὀνόματι. οὕτω γὰρ ἐπεὶ ἐναργῶς ἐαν-
 τῶν αἰσθανόμεθα μὴ βιαζομένων ὑπ' ἄλλης τινὸς
 αἰτίας ἐν τῶ παιδεύειν τοὺς υἱεῖς καὶ μαστίζειν τοὺς 10
 οἰκέτας ἁμαρτήσαντας, καὶ ἐν τῶ τόδε τι βούλεσθαι
 καὶ μὴ βούλεσθαι, ἀλλ' αὐτοτελῶς ἐκ τῆς ἰδίας ἐξου-
 σίας εἰς τὰς τοιαύτας κινήσεις ἀφικνουμένων, ἁμαρ-
 τάνοι ἂν ὁ ταῦτα λέγων γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην,
 πρὸς τὸ παραλύειν τὰς τε ἡμῶν αὐτῶν προθυμίας 15
 καὶ τὰς εἰς ἄλλους γινομένης παρακλήσεις καὶ νου-
 d. θετήσεις, ἐξ ὧν ὀρῶμεν μάλιστα κατορθούμενα τὰ
 τῶν ἀνθρώπων πράγματα. 18. καὶ μὴν καὶ νόμους
 ἀνατρέποι ἂν οὗτος ὁ λόγος τοὺς τοῦ συμφέροντος
 ἔνεκεν ἀνθρώποις κειμένους. τί γὰρ δεῖ προστάττειν 20
 ἢ ἀπαγορεύειν τοῖς ὑφ' ἑτέρας ἀνάγκης κατεσχημέ-
 νοις; ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας δεήσει κολάζειν
 μὴ παρὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἡμαρτηκότας, οὐδὲ τοῖς τὰ
 κάλλιστα πράττουσι τιμὰς ἀπονέμειν, ὧν ἐκάτερον
 πολλὴν αἰτίαν παρέσχηκεν εἰς ἀναστολὴν ἀδικίας καὶ 25
 εἰς εὐποιίας ἐτοιμότητα. 19. ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸ
 θεῖον εὐσέβειαν ἀνατρέποι ἂν ἦδε ἡ δόξα, εἴ γε μη-
 (245) δὲν ἡμῖν ὁ θεὸς, μηδὲ μὴν αὐτοὶ οἱ τῶνδε χρησμοφ-
 δοὶ, μῆτ' εὐχομένοις μῆτ' εὐσεβοῦσι συμβάλλονται
 εἰμαρμένης ἀνάγκαις πεπεδημένοις. 20. τὸ δὲ δίκην 30
 ἀψύχων λέγειν κινεῖσθαι ἡμᾶς, τῆδε καὶ τῆδε ὑπό-
 τινος ἕξωθεν δυνάμειος νευροσπαστουμένους, εἰς τὸ

ἐπάναγκες ἐθελῆσαι τάδε πράξαι, καὶ ἐλέσθαι παρὰ
 προαίρεσιν ἕτερα, πῶς οὐκ ἂν εἴη ἀναιδὲς καὶ ἀναι-
 σχυντότατον, ἐπεὶ περ ἑναργῶς αἰσθανόμεθα ἑαυτῶν
 ἡμετέρα ὄρμη καὶ κινήσει τάδε τινὰ προθυμουμένων,
 5 καὶ ἀμελούντων, πάλιν ἑαυτῶν ἀντιλαμβανόμεθα,
 καὶ παρὰ ταύτην τὴν αἰτίαν κατορθούντων ἢ μὴ κα-
 τορθούντων; καὶ ἐξ οὐδενὸς ἐτέρου βιαζομένων, ἀλλὰ b
 τὰ μὲν ἐκουσίῳ γνώμῃ αἰρουμένων, τὰ δὲ φευγόντων
 καὶ παραιτουμένων ἐκ τῆς ἡμῶν αὐτῶν προαιρέσεως;
 10 21. οὕτω δὲ ἄρα ἑναργῆς ἦν ὁ τοῦ αὐθουκουσίου λό-
 γος ὥστε ὁμοίως τὸ ἀλγεῖν καὶ τὸ ἡδῆσθαι, καὶ τὸ
 τόδε τι ὄραν, καὶ τόδ' ἀκούειν, οὐ συλλογισμῶ, ἀλλ'
 ἐνεργείᾳ καταλαμβανομένων, συναισθῆσθαι ἑαυτῶν [144]
 ἐξ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἡμετέρας βουλῆς ὁρμώντων,
 15 καὶ τάδε τινὰ αἰρουμένων, τινὰ δὲ ἀποστρεφομένων,
 ὥστε ἐξ ἅπαντος τὸ ἐλεύθερον καὶ τὸ αὐτεξούσιον c
 τῆς ἐν ἡμῖν λογικῆς καὶ νοεῶς φύσεως ἐνδίκως ὁμο-
 λογεῖσθαι. 22. εἰ δὲ καὶ παρὰ προαίρεσιν μυρία
 συμβαίνοντα ἡμῖν τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων τα-
 20 ράττει, διαιρετέον ἐνταῦθα τὴν τῶν ἐν οἷς ἐσμέν φύ-
 σιν, καὶ τὸν λόγον, καθ' ὃν τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν γίνεται,
 ἐπιθεωρητέον. οὕτω γὰρ καὶ τούτων τὸ αἴτιον οὐτις
 ἄλογος ἀναδέχεται εἰμαρμένη, λόγος δὲ πάλιν ἄλλος
 τῆς τῶν ὄλων προνοίας ἀπηρητημένος. φέρ' οὖν ἐπι-
 25 μελῶς τὸ πρόβλημα ἐπισκεψώμεθα.

23. Πάντα μὲν ἀθρόως ἐκ θεοῦ προνοίας εἶναι d
 τε καὶ διοικεῖσθαι οἱ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας θεσμοὶ
 διαγορευόνσιν. 24. ἤδη δὲ κατ' εἶδος ἰδίως ἕκαστα
 τῶν γιγνομένων τὰ μὲν ἔξει; τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ
 30 ὄρμη καὶ φαντασίᾳ, τὰ δὲ λογισμῶ καὶ οἰκείᾳ κρίσει
 τε καὶ προαιρέσει κινούμενα, καὶ ἄλλα μὲν κατὰ
 προηγούμενον λόγον γιγνόμενα, ἕτερα δὲ κατ' ἐπι-

συμβεβηκότα τοῖς προηγουμένως γεγονόσι, ποικίλην
 καὶ πολύτροπον τὴν τοῦ παντὸς συνεστήσατο διακό-
 σμησιν, ἐκάστω γένει τῶν ὄντων ἰδίαν καὶ ἀφωρι-
 σμένην τινὰ φύσεως κατασκευὴν τοῦ τῶν ὄλων αἰ-
 τίου διανεύμαντος. 25. σχολῇ μὲν οὖν τις τὸν περὶ
 τῶν ἄλλων διεξέλθοι λόγον, τὸν δὲ περὶ τοῦ αὐτεξου-
 (948) σίου ῥᾶον ἂν καταμάθοι ὧδε. 26. ἐπεὶ μὴ μονογενὲς
 χρῆμα μηδ' ἐκ μιᾶς συνεστῶς φύσεως τυγχάνει ὧν ὁ
 ἄνθρωπος, ἐκ δυοῖν δὲ ἐναντίων εἴληχε τὴν σύνοδον,
 σώματος καὶ ψυχῆς, τοῦ μὲν κατὰ συμβεβηκὸς ὄργα- 10
 νου τῇ ψυχῇ δεδεμένου, τῆς δὲ νοερᾶς οὐσίας κατὰ
 τὸν προηγουμένον ὑποστάσης λόγον, καὶ τοῦ μὲν ἀλό-
 γου, τῆς δὲ λογικῆς τυγχανούσης, καὶ τοῦ μὲν φθαρ-
 τοῦ, τῆς δὲ ἀφθάρτου, καὶ θατέρου θνητοῦ, θατέρας
 δὲ ἀθανάτου, ὥσθ' ἡμᾶς θηροσί μὲν ἀλόγοις ἀδελφὸν 15
 φέρειν τὸ σῶμα, ψυχὴν δὲ τῇ λογικῇ καὶ ἀθανάτῳ
 φύσει συγγενῇ· ταύτη τοι εἰκὸς τὸ διφυὲς τουτὶ βλά-
 στημα, διττῆς ἄτε φύσεως κεκοινωνηκὸς, διττῶ καὶ
 διαφόρῳ τὸ ζῆν ἀπευθύνειν τρόπῳ, τοτὲ μὲν φύσει
 σώματος δουλεῦον, τοτὲ δὲ τῇ θειοτέρῳ μοίρῳ τὴν 20
 οἰκείαν ἀσπαζόμενον ἐλευθερίαν· ὡς καὶ δοῦλον εἶ-
 ναι τὸν αὐτὸν καὶ ἐλεύθερον, τοιαύτην τινὰ παρὰ
 τοῦ θεοῦ, δι' οὓς οἶδε λόγους αὐτὸς, κεκληρωμένον
 ψυχῆς καὶ σώματος ἐπιμιξίαν. 27. εἰ δὴ οὖν τις τὰ
 κατὰ φύσιν ἦτοι τοῦ σώματος ἢ καὶ τῆς ψυχῆς, εἰ- 25
 μαρμένης ὀνόματι χρώμενος, ὑπ' αἰτίαν ἀνάγκης κα-
 ταβάλλοι, διαμάρτοι ἂν τῆς οἰκείας προσηγορίας. εἰ
 γὰρ εἰμαρμένης ἀνάγκη τις ἦν ἀκώλυτος, πολλὰ δὲ
 τῶν τῶ σῶματι καὶ τῇ ψυχῇ κατὰ φύσιν προσόντων
 παραποδίζεται, μυρία τε ἐξώθεν ἄλλα συναπταῖ παρὰ 30
 φύσιν κατὰ τι συμβεβηκὸς καὶ ψυχῇ καὶ σῶματι παρ-
 επούμενα, πῶς ἂν εἴη ταυτὸν εἰμαρμένη καὶ φύσις;

28. εἰ γὰρ ἀπαράλλακτόν φασι εἶναι τὴν εἰμαρμένην, καὶ μὴ δύνασθαι τι παρ' αὐτὴν γίνεσθαι (ἀνάγκην γὰρ εἶναι ἀπαραίτητον)· πολλὰ δὲ, ὡς ἔφη, παρὰ τὰ κατὰ φύσιν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι συμβαίνει, οὐκ ἂν ὀρθῶς τις ὀνομάξοι ταυτὸν εἶναι λέγων εἰμαρμένην καὶ φύσιν. 29. γένοιτ' ἂν οὖν τῶν ὄντων ἐν ἡμῖν τὰ μὲν κατὰ λογισμόν καὶ προαίρεσιν τὴν ἐφ' ἡμῖν γιγνόμενα, οἷα τὰ κατὰ φύσιν ψυχῆς, τὰ δὲ κατὰ φύσιν τοῦ σώματος, τὰ δὲ τούτοις μὲν συμβεβηκότα, ψυχῇ λέγω καὶ σώματι, ἑτέροις δὲ συντελούμενα κατὰ φύσιν· ἀλλ' οὔτε τῆς ψυχῆς τὸ ἐφ' ἡμῖν οὔτε τοῦ σώματος τὸ κατὰ φύσιν, οὐδὲ μὴν τῶν ἔξωθεν τὸ κατὰ συμβεβηκός, ἐνδίκως ἂν τις ἀποστεροίη τὸν αἴτιον. 30. θεὸς γὰρ αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων καὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ τῶν κατὰ φύσιν, καὶ τῶν (247) κατὰ συμβεβηκός δημιουργὸς ὧν ἀποκέφανται. καθόλου γὰρ περὶ πάντων ἀκουστέον τῆς θείας γραφῆς, τὸ "αὐτὸς εἶπεν, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐντέλλετο, καὶ ἐκτίσθησαν" ἀποφνηαμένης. 31. εἰ δὴ οὖν βουλομένοις ποτέ τινα ἕτερα παρὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην συμβαίνει, ὑπομνηστέον αὐτοὺς ὡς ἄρα τοῦτ' ἦν ἐκεῖνο τὸ διττὸν καὶ ἑτερογενὲς τῆς ἐν ἡμῖν συμπλοκῆς, λέγω δὴ ψυχῆς καὶ σώματος, παρ' ὃ καὶ ψυχῆς οὐσία, τὴν φύσιν οὐσα νοερά καὶ λογικὴ, ἐν νηπιάζοντι κατὰ φύσιν σώματι παρὰ φύσιν αὐτῇ χώραν ἀλόγου μετέλληψε· καὶ νοῦς ὁ φρονήσεως οἰκείος ἀφραίνει πολλάκις κατὰ τι συμβεβηκός, παρατραπείς ἐν ὑπερβαλλούσαις φέρε σώματος ἀρρωστίαις. 32. πολλάκις δὲ καὶ γῆρας ἐπελθὼν σώματι κατὰ φύσιν τῶν κατὰ τὴν ἀκμὴν κατορθωμάτων τὴν διάνοιαν ἀπεστέρησε, τῆς νοερᾶς ψυχῆς τὸ λογικὸν παρὰ φύσιν ἀμβλῦναν. 33. αἰκίαι δ' αὖ πάλιν

καὶ ἀλγηδόνες σώματι πηρώσεις τε ἐπισυμβᾶσαι παρὰ
 φύσιν, τὸ ἀυθεκούσιον τῆς ψυχῆς παρὰ τὸ συμβεβη-
 κὸς ἐξενέκησαν, ἐνδούσης ταῖς ἀλγηδόσι διὰ τὴν πρὸς
 τὸ σῶμα συμπλοκὴν· ὡς ἀλίσκεσθαι δεσμὸν ἄφυκτον
 ἐμποδῶν προβεβλήσθαι τῷ κατὰ ψυχὴν ἐλευθέρῳ 5
 τοτὲ μὲν τὴν τοῦ σώματος φύσιν, τοτὲ δὲ τὰ ἐκτὸς
 ἐπισυμβαίνοντα. 34. ἦν δὲ ἄρα καὶ τὸ τῆς ἐφ' ἡμῖν
 προαιρέσεως εἰς τοσοῦτον ἦκον ἀρετῆς καὶ ἰσχύος
 ὡς ἀντιβαίνειν ἐπὶ πολλῶν τολμῶν καὶ ἀντιλέγειν τῇ
 τε τοῦ σώματος φύσει καὶ τοῖς ἐξῴθεν ἐπισυμβαίνου- 10
 σιν. 35. ἡ μὲν γε τοῦ σώματος φύσις ἐπὶ τὴν τῶν
 ἀφροδισίων ὀρμὴν τὸν ἄνδρα καλεῖ, ἡ δὲ ψυχὴ λόγῳ
 σώφρονι χαλινὸν ἐμβαλοῦσα τῷ πάθει κρείττων καθί-
 d σταται τῆς τοῦ σώματος φύσεως· καὶ πάλιν ἡ μὲν κει-
 νῆν καὶ διψῆν καὶ δίγοῦν καὶ τὰ τοιαῦτα προσαναγκά- 15
 ζουσα ἐπὶ τὰς κατὰ φύσιν θεραπείας τε καὶ πληρώσεις
 παρακαλεῖ, ἡ δὲ προαίρεσις λόγοις σώφροσιν ἀνα-
 πεισθεῖσα, καὶ τινὰς ἀσκητικὰς προτροπὰς ἀυθεκου-
 σίως ἀγαπήσασα, πολυημέροις ἀσιτίαις καὶ καρτε-
 ρίαις παρακρούεται τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἀρετῇ 20
 λογισμοῦ κρίνασα τοῦτο καὶ ἐλομένη. 36. καὶ αὐτὸ πάλιν
 ἡ μὲν κατὰ φύσιν πάσαις ἡδοναῖς χαίρει καὶ τῇ
 (348) λεία τῶν σωμάτων κινήσει, ἡ δὲ προαίρεσις ἀρετῆς
 ἐπιθυμῖα τὸν ἐπίπονον καὶ τραχὺν ἡσπάσατο βίον.
 37. εἰσὶ δὲ οἱ καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τραπέντες "μετήλλα- 25
 ξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ἄρσε-
 νες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι."
 38. οὕτως ἄρα καὶ τῇ φύσει οὐ κατὰ πάντα ἐνδίδω-
 σιν ὁ λογισμὸς, κρατεῖ δὲ ἐν πλείστοις, ὡς καὶ κρα-
 τεῖται, καὶ τοτὲ μὲν αὐτὸς ἄγει, τοτὲ δὲ αὐτὸς ἄγε- 30
 ται, ὡς καὶ πρὸ ὄρας ἔσθ' ὄπη χερσὶν ἐπισπᾶσθαι
 τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ σώματος, ὅτε τὸ ζῆν αὐτῷ μὴ

λυσιτελές κριθείη. 39. εἰ μὲν οὖν πρὸς μόνην τὴν ^b
 οἰκείαν τοῦ σώματος φύσιν ὁ πᾶς ἀγὼν ἦν αὐτῷ,
 μέτριος ἂν ἦν οὗτος· ἐπεὶ δὲ τὴν πολιτείαν καὶ τὸν
 ἐν ἀνθρώποις βίον ὁ θεὸς αὐτῷ μεταξὺ πολλῶν κα-
 5 ταβέβληται, ὡς μετὰ θηρίων καὶ ἐρπετῶν ἰοβόλων,
 ἐν μέσῳ τε πυρὸς καὶ ὕδατος ἀέρος τε τοῦ περιέχον-
 τος καὶ τῶν ἐν τούτοις ἅπασι παρηλλαγμένων καὶ
 διαφόρων φύσεων τὰς διατριβὰς πεποιῆσθαι, εἰκότως
 αὐτῷ ἡ διαμάχη καὶ ἡ ἐνστασις οὐ πρὸς τὴν οἰκείαν
 10 ἐστὶ καὶ συνημμένην αὐτῷ μόνον φύσιν τοῦ σώματος,
 ἀλλὰ καὶ πρὸς μυρία τὰ ἐκτὸς συμβεβηκότα, ὧν ἐν ^c
 μέσῳ ζῆ ὁ τὸν θνητὸν βίον διεξάγων, ὥστε καὶ πρὸς
 ταῦτα καρτερῶς ἀντέχειν. 40. πολλαὶ γοῦν ἤδη-καὶ
 τοιῶνδε τροφῶν φύσεις καὶ τοιαῖδε συγκράσεις τοῦ
 15 περιέχοντος, κρυμῶν τε ἐπιφοραὶ καὶ φλογμῶν ἐκ-
 καύσεις, πλειστά τε ἄλλα κατὰ τινὰς οἰκείους λόγους
 φυσικῶς μὲν κινούμενα, συμβατικῶς δὲ ἡμῖν προσπί-
 πτοντα τάραχον οὐ τὸν τυχόντα τῷ καθ' ἡμᾶς αὐ-
 τεξουσίῳ διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα συμπλοκὴν παρ- [148]
 20 ἐσχῆκε, τῆς τῶν ἡμετέρων σωμάτων φύσεως τὰς τῶν ^d
 ἕξωθεν ἐπιφορὰς οὐχ ὑπομενούσης, κρατουμένης δὲ
 καὶ νικωμένης ὑπὸ τῶν ἐκτὸς κατὰ φύσιν οἰκείαν
 ἐπιτελουμένων. 41. πάλιν τε αὖ, ἐπειδὴ μετὰ πλεί-
 25 στων ἀνδρῶν ποιούμεθα τὰς διατριβὰς, οἱ δὲ καὶ αὐ-
 τοὶ τῆς ἰσῆς ἡμῖν λαχόντες οὐσίας τὸ ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς
 ἐπὶ τῆς ἰδίας ἐξουσίας ἀποφέρονται, ἔλευθέρῳ τῇ
 σφῶν χρώμενοι προαιρέσει, ταύτῃ πάλιν εἰκότως καὶ
 ταῖς ἑτέρων γνώμαις ὑποκεισόμεθα, τοῦ αὐτῶν ἐκεί-
 νων αὐτεξουσίου ᾧδὲ πως ἡμῖν κατὰ τοῦ σώματος ἢ
 30 περὶ τὴν ψυχὴν χρωμένου. 42. ὥσπερ γὰρ ἡ τοῦ σώ-
 ματος ἡμῶν φύσις νικᾶται πολλάκις πρὸς τῶν ἕξωθεν
 προσπιπτόντων, οὕτως ἔστιν ὅτε καὶ προαίρεσις ὑπὸ

(249) μυρίων ἔξωθεν ἐνοχλουμένη προαιρέσεων, αὐτεξου-
 σίῳ γνώμῃ πεισθεῖσα, ἑαυτὴν τοῖς ἔξωθεν ἐπιδίδωσι,
 καὶ τοτὲ μὲν βελτίων, τοτὲ δὲ χειρόνων ἀποτελεῖται.
 οἶδε γὰρ συνουσία φαύλη κακύνειν, ὥσπερ αὖ τὸν-
 αντίον ποιεῖν ἀμείνους τῶν καλῶν ὁμιλία. "φθεί- 5
 ρουσι γὰρ ἦδη χρηστὰ ὁμιλία κακαί," ὥσπερ οὖν
 καὶ σώξουσι βελτιοῦσαι τῶν ἀγαθῶν αἱ συνουσίαι.
 43. καὶ λόγοις μὲν ἡ λογικὴ τῆς ψυχῆς δύναμις τῶν
 ἔξωθεν ἐπισυμβαινόντων ὧδέ πως καὶ τῆδε φέρεται
 ἰσχύει δὲ πάλιν οἰκεία καὶ λογικῆς οὐσίας ἀρετῆ, καὶ 10
 θείαν ὡς ἀληθῶς καὶ θεοειδῆ τὴν δύναμιν ἐπιδεί-
 κνυται, ὅτε πρὸς πάντα τὰ ἐκτὸς ἀντέχουσα, καὶ τὰ
 πάντα ἐλευθέρῳ φρονήματι ὑπερνικῶσα, πρὸς οὐδὲν
 τῆς οἰκείας ἀρετῆς ὑφιεμένη, φιλοσοφεῖν παρεσκευ-
 ασται. ὅτε μὴν ὀλιγορεῖ, ὑπὸ τῶν χειρόνων τὰ χει- 15
 ριστα διατίθεται, ὥσπερ οὖν καὶ βελτιοῦται τῆς
 ἔξωθεν τυγχάνουσα ἐπιμελείας. 44. τί χρῆ λέγειν
 ἐπὶ τούτοις, ὡς καὶ φοραὶ καὶ ἀφοραὶ τοιῶνδε ψυ-
 χῶν καὶ σωμάτων, κατὰ τινα περίπτωσιν οἰκείως τῆ
 τοῦ παντὸς διοικήσει συντελούμεναι, εὗ τε καὶ ὀρ- 20
 θῶς ἔχουσαι τῷ παντὶ, πλείστην ὄσσην τοῖς κατὰ μέ-
 ρος καὶ δὴ καὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν παντοίας κινήσεως πε-
 ριουσίαν ἀπειργάσαντο; 45. πᾶσιν δὲ καθόλου τοῖς
 οὔσι, τοῖς τε παρ' ἡμᾶς γινομένοις καὶ παρὰ τὴν
 ἡμετέραν αἰτίαν, καὶ τοῖς ἔξωθεν κατὰ συμβεβηκὸς 25
 ἐπιούσι, τοῖς τε φυσικῶς ἐνεργουμένοις, μίᾳ παναλ-
 κῆς καὶ παντοδύναμος ἐπιστατεῖ ἡ διὰ πάντων ἐπι-
 πορευομένη τοῦ θεοῦ πρόνοια, ἣ καὶ τὰ πλείστα
 θειοτέροις ἡμῖν τε ἀρρήτοις οἰκονομεῖ λόγοις, εὐηνίως
 τὸ πᾶν διακυβερνῶσα, πολλὰ τε καὶ τῶν κατὰ φύσιν 30
 ἐπὶ τὸ προσῆκον τοῖς καιροῖς μετασκευάζουσα, συν-
 εργοῦσά τε καὶ συμπράττουσα τοῖς ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῖς

ἐκτὸς πάλιν συμβαίνουσι τὴν δέουσαν τάξιν ἀπονέμουσα.

46. Τούτων εἰς τρία τοῦτον διηρημένων τὸν τρόπον, εἰς τε τὰ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὰ κατὰ φύσιν γινόμενα, 5 τὰ τε κατὰ συμβεβηκὸς, πάντων δὲ ἐφ' ἓνα λόγον τὸν ἐκ θεοῦ βουλήs ἀνακεφαλαιουμένων, οὐδαμοῦ μὲν ὁ περὶ εἰμαρμένηs χώραν ἔξει λόγος. 47. γένοιτο δ' ἂν ἡμῖν εὐρημένη καὶ ἡ παρὰ τοῖs πολλοῖs ἀπορουμένη τῆs κακίας πηγὴ, ἐν οὐδενὶ μὲν χώραν 10 ἔχουσα τῶν κατὰ φύσιν, οὔτ' ἐν σώμασιν οὔτ' ἐν οὐσίαις, πολλοῦ δεῖ ἐν τοῖs κατὰ συμβεβηκὸς ἔξωθεν ἐπιγινομένοιs· εὐρεθεῖη δ' ἂν ἐν μόνῃ τῇ τῆs ψυχῆs αὐτοπροαιρέτῳ κινήσει, καὶ ἐν ταύτῃ οὐχ ὅτε κατὰ (250) φύσιν ὀδεύουσα τὴν εὐθειαν βαδίζει, ἀλλ' ὅτε τῆs 15 βασιλικῆs ἐκστᾶσα οικείᾳ γνώμῃ τὴν παρὰ φύσιν τρέπεται, αὐτῇ ἑαυτῆs καθεστῶσα κυρία. 48. ἐπειδὴ τοῦτο γέρας ἐξαιρετον παρὰ θεοῦ λαβοῦσα ἔλευθέρα καὶ αὐτοκράτωρ τυγχάνει, τῆs οικείας ὀρμῆs τὸ κριτήριον εἰς ἑαυτὴν ἀναδεδεγμένη· νόμος δὲ θεῖος αὐτῇ 20 συννευγμένος κατὰ φύσιν, λαμπτήρος καὶ φωστήρος δίκην, ἐπιφωνεῖ ἐνδοθεν ὑπηγῶν αὐτῇ καὶ λέγων, Ὅδῳ βασιλικῇ πορεύσῃ, οὐκ ἐκκλινεῖs δεξιὰ οὐδὲ [147] ἀριστερά· βασιλικὴν τὴν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πο- 6 ρεῖαν εἶναι διδάσκων. 49. τοῦτον γὰρ ἀπάσῃ ψυχῇ 25 φυσικὸν νόμον βοηθὸν αὐτῇ καὶ σύμμαχον ἐπὶ τῶν πρακτέων ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς ὑπεστήσατο, διὰ μὲν τοῦ νόμου τὴν εὐθειαν αὐτῇ παραδείξας ὁδόν, διὰ δὲ τῆs αὐτῇ δεδωρημένηs αὐτεξουσίου ἔλευθερίας τὴν τῶν κρειττόνων εἴρεσιν ἐπαίνου καὶ ἀπο- 30 δοχῆs ἀξίαν ἀποφήνας γερωῶν τε καὶ μειζόνων ἐπάθλων τῶν ἐπὶ τοῖs κατορθουμένοιs, ὅτι μὴ βεβιασμένως, γνώμῃ δὲ αὐτεξουσίῳ κατώρθου, παρὸν

c και τὴν ἐναντίαν ἐλέσθαι· ὡς ἐμπαλιν τὴν τὰ χεῖ-
 ριστα ἐλομένην ψόγου καὶ τιμωρίας εἶναι ἀξίαν, ἅτε
 οἰκεία κινήσει τοῦ μὲν κατὰ φύσιν νόμου παραμελή-
 σασαν, κακίας δὲ ἀρχὴν καὶ πηγὴν ἀπογεννήσασαν,
 φαύλως τε ἑαυτῇ κεχρημένην οὐκ ἔκ τινος ἐξῴθεν 5
 ἀνάγκης, ἀλλ' ἐξ ἐλευθέρως γνώμης καὶ κρίσεως.
 50. αἰτία δὴ τοῦ ἐλομένου, θεὸς ἀναίτιος. οὔτε γὰρ
 φύσιν φαύλην ὁ θεὸς εἰργάσατο, οὐδέ γε ψυχῆς οὐ-
 σίαν· ἀγαθῶ γὰρ οὐδὲν πλὴν ἀγαθὰ δημιουργεῖν
 d θέμις. ἀγαθὸν δὲ πᾶν ὅ τι κατὰ φύσιν. ψυχῇ δὲ 10
 πάση λογικῇ κατὰ φύσιν πάρεστι τὸ αὐτεξούσιον ἀγα-
 θὸν, καὶ τοῦτο ἐπ' ἀγαθῶν αἰρέσει γεγεννημένον.
 51. φαύλως δὲ ὅτε πράττει, οὐ τὴν φύσιν αἰτιατέον.
 οὐ γὰρ κατὰ φύσιν, παρὰ φύσιν δὲ αὐτῇ γίνεται τὸ
 φαῦλον, προαιρέσεως ὄν, ἀλλ' οὐ φύσεως ἔργον. φ 15
 γὰρ παρῆν δύναμις τῆς τἀγαθοῦ αἰρέσεως, ὅτε μὴ
 τοῦτο εἴλετο, ἐκὼν δὲ τὸ κρεῖττον ἀπεστράφη τοῦ
 χειρόνος μεταποιηθεὶς, τίς ἂν τούτῳ τόπος ἀποφυ-
 γῆς λείποιτο τῆς οἰκείας αἰτίῳ καταστάντι νόσον, τοῦ
 τε συμφύτου νόμου σωτήρος οἷα καὶ ἰατροῦ παραμε- 20
 λήσαντι; 52. ὁ δὴ τούτων ἀπάντων μηδένα λόγον
 ποιούμενος, ἀνάγκης τε καὶ ἄστρον φορᾶς ἀναρτῶν
 (251) τὰ πάντα, τῆς τε τῶν πλημμυλουμένων ἀνθρώποις
 ἀτοπίας μὴ ἐξ ἡμῶν εἶναι φάσκων τὰ αἰτία, ἀλλ' ἐκ
 τῆς τὰ πάντα κινούσης δυνάμεως, πῶς οὐκ ἀνόσιον 25
 καὶ δυσσεβῆ λογισμὸν εἰσφέροι ἂν; 53. εἴτε γὰρ αὐτό-
 ματον καὶ ἀπρονόητον θείῃ τὴν τοῦ παντὸς φορᾶν,
 ἐλέγχοιτ' ἂν ὡς αὐτόθεν ἄθεος, πρὸς τῷ καὶ ἀβλε-
 πτεῖν περὶ τὴν πάνσοφον ἀρμονίαν καὶ τὴν τῶν ὄλων
 διάταξιν εὖ καὶ ἐν κόσμῳ τὴν δι' αἰῶνος κίνησιν 30
 ἀνακυκλουμένην· εἴτε θεοῦ πρόνοιαν ἄγειν καὶ φέ-
 ρειν ἐπιστατεῖν τε πᾶσι καὶ πανσόφῳ λόγῳ διοικεῖν

ὁμολογήσει, οὐδ' οὕτω τοῦ δυσσεβοῦς ἐκπέφυγε τὴν
 ἀτοπίαν, ἐπειδὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀμαρτανομένων
 τοὺς μὲν πλημμελούντας ἀπολύει, ὡς μηδὲν τῶν ἀτό- ⁶
 πων ἐξ οἰκείας γνώμης διαπεπραγμένους, ἀνάγκη δὲ
 5 τὴν αἰτίαν τῶν κακῶν ἐπὶ τὴν καθόλου πρόνοιαν,
 ἀνάγκην αὐτὴν καὶ εἰμαρμένην ἀποκαλῶν, καὶ πά-
 σης τῆς ἐν ἀνθρώποις αἰσχροουργίας καὶ ἀρρητοποιίας
 ὠμότητός τε καὶ μαιφονίας αἰτίαν εἶναι λέγων. 54.
 καὶ τίς ἂν εἴη τοῦτου δυσσεβῆς ἄλλος, τὸν τῶν ὄλων
 10 θεόν, αὐτὸν δὴ τὸν ποιητὴν καὶ δημιουργὸν τοῦδε
 τοῦ παντός, εἰσάγων ἐπάναγκες ἐκβιαζόμενον τόνδε
 μὲν οὐκ ἐθέλοντα ἀσεβεῖν τοῦτο πράττειν, καὶ ἄθεον
 εἶναι κατ' ἀνάγκην, καὶ εἰς ἑαυτὸν βλάσφημον, τόνδε
 δὲ, ὃν αὐτὸς τὴν φύσιν ἄρρενα συνεστήσατο, πάσχειν
 15 παρὰ φύσιν τὰ θηλειῶν οὐ κατὰ προαίρεσιν, κατηναγ-
 κασμένον δὲ πρὸς αὐτοῦ, καὶ ἄλλον ἀνδροφόνον γί-
 νεσθαι μὴ παρὰ τὴν οἰκείαν γνώμην, ὑπ' ἀνάγκης δὲ
 ἐλαννόμενον τοῦ θεοῦ, ὡς μηδ' εὐλόγως ἐπιμέμφε-
 σθαι τοῖς πλημμελούσιν, ἀλλ' ἦτοι μηδὲ ἀμαρτήματα
 20 ταῦτ' εἶναι ἡγεῖσθαι, ἢ τῶν κακῶν ἀπάντων ποιητὴν
 εἶναι τὸν θεὸν ἀποφαίνεσθαι; 55. εἴτε γὰρ αὐτὸς τοῖς
 πᾶσιν ἐπιπαρῶν καὶ τὰ πάντα ὄρων καὶ πάντα ἀκούων
 ταῦτα πράττειν ἀναγκάζει, εἴτε τὴν τοῦ παντός φο- ^[148]
 ρὰν καὶ τὴν τοιάνδε τῶν ἄστρον κίνησιν αὐτὸς τού-
 25 των ποιητικὴν καὶ ἀναγκαστικὴν ὑπεστήσατο, ὃ τὸ
 τοιόνδε συστήσας ὄργανον, καὶ τὴν τῶν θηρωμένων
 παγίδα μηχανησάμενος, εἴη ἂν αὐτὸς ὁ καὶ τῶν ἀλι-
 σκομένων αἰτίος. 56. εἴτ' οὖν αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν,
 εἴτ' οὖν πάλιν αὐτὸς διὰ τινος ἄλλης πρὸς αὐτοῦ
 30 μεμηχανημένης ἀνάγκης τοὺς οὐκ ἐθέλοντας τοῖσδε
 τοῖς κακοῖς περιβάλλει, αὐτὸς ἂν εἴη, καὶ οὐκ ἄλλος,
 ὁ πάντων κακῶν ποιητικὸς, καὶ οὐκέτ' ἂν ἐν δίκῃ

- (252) ἡμαρτηκῶς ὁ ἄνθρωπος λέγοιτο, ἀλλ' ὁ τούτου ποιη-
 τῆς θεός. 57. καὶ τίς ἂν τούτου γένοιτο ἕτερος
 λόγων ἀσεβέστερος; ὁ δὴ οὖν εἰμαρμένην εἰσάγων
 ἄντικρυς θεὸν καὶ θεοῦ πρόνοιαν ἐξῶθει, ὡςπερ ὁ
 τὸν θεὸν ἐφιστὰς τοῖς πᾶσιν ἀνέλοι ἂν τὸν περὶ εἰ- 5
 μαρμένης λόγον. ἢ γὰρ ταυτὸν ἂν εἴη ὁ θεὸς καὶ
 εἰμαρμένη, ἢ θάτερον διεστῶς ἑτέρου. ταυτὸν μὲν
 οὖν οὐκ ἂν γένοιτο. 58. εἰ γὰρ τὴν εἰμαρμένην εἰρ-
 μόν τινα αἰτιῶν εἶναι φασιν ἀπ' αἰῶνος ἀπαραβάτως
 καὶ ἀμετακινήτως ἐκ τῆς τῶν οὐρανίων ἄστρον φο- 10
 ρᾶς καθήκοντα, πῶς οὐ πρότερα ἂν εἴη τῆς εἰμαρμέ-
 νης τὰ σωματικὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν καὶ τὰ οὐράνια
 συνέστηκεν, ὧν τὴν εἰμαρμένην συμβεβηκός τι σύμ-
 πτωμα λέγοι ἂν τις εἰκότως; 59. καὶ πῶς ἂν ταυτὸν
 εἴη τὸ συμβεβηκός τοῖς στοιχείοις τῶ ἐπὶ πάντων 15
 θεῶ, εἰ δὴ τὰ στοιχεῖα ἄψυχα καὶ ἄλογα κατὰ τὴν
 οἰκείαν ἐπιθεωρεῖται φύσιν, ὁ δὲ θεὸς ἐξω σωμαίων
 αὐτοζωῆ καὶ σοφία τυγχάνει ὧν, τῆς ἐξ αὐτοῦ δη-
 μιουργίας τοῖς τε κατὰ μέρος στοιχείοις καὶ τῇ τῶν
 ὅλων διακοσμήσει τὴν ἀπόλαυσιν δωρούμενος; οὐ 20
 ταυτὸν ἄρα θεὸς καὶ εἰμαρμένη. 60. εἰ δὲ δὴ ἕτερον,
 πότερον κρείττον; ἀλλ' οὐδὲν τοῦ θεοῦ κάλλιον, οὐδέ
 τι δυναμικώτερον. οὐκοῦν κρατῆσει καὶ περιέσται
 τοῦ χείρονος, ἢ συγγωρῶν κακοποιῶ τυγχανούσῃ τῇ
 εἰμαρμένη αὐτὸς ἂν ἐφέλκοιτο τὴν αἰτίαν, ὅς δυνα- 25
 τὸς ὧν ἐπισχεῖν τὴν κακοποιὸν ἀνάγκην οὐκ ἐπέσχεν,
 ἀνῆκε δ' ἄφետον ἐπὶ λύμῃ καὶ διαφθορᾷ τῶν ἀπάν-
 των, μᾶλλον δὲ αὐτὸς τοῦτο εἰργάσατο, εἰ δὴ πάντων
 καὶ αὐτῆς εἰμαρμένης ποιητῆς καὶ δημιουργὸς εἰσά-
 γοιτο. 61. εἰ δ' οὐδεὶς αὐτῶ λόγος τῆς τοῦ παντὸς 30
 διατάξεως, ἀθέων αὐθις ἀνακύψειεν ἂν φωνή, πρὸς
 ἣν τὰς ἀκοὰς ἀποκλειστέον, τῆς ἐνθέου προνοίας καὶ

δυνάμεως ἐναργῶς ἀποφαινούσης ἐαυτήν ἐκ τε τῶν
 καθόλου πανσόφων καὶ τεχνικῶν ἀποτελεσμάτων ἐκ
 τε τῶν καθ' ἡμᾶς ἀναμφιλόγως τὴν ἐλευθέραν καὶ
 αὐτεξούσιον τῆς λογικῆς ψυχῆς δύνάμιν παραδεικνυ-
 5 μένων. 62. καθ' ἣν καίτοι μυρίων ἕξωθεν ἐμποδῶν
 τῇ τε τοῦ σώματος φύσει ταῖς τε κατὰ προαίρεσιν ἐφ'
 ἡμῖν ὁρμαῖς κατὰ τι συμβεβηκὸς προσπιπτόντων,
 ὅμως πρὸς ἅπαντα τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς τὸ ἐλεύ-
 θερον ἀντέχει, ἅμαχον καὶ ἀήττητον τὸ ἐφ' ἡμῖν
 10 τῶν καλῶν τὴν αἴρεσιν ἐπιδεικνύμενον. 63. τοῦτο (253)
 δὲ μάλιστα καὶ ὁ παρῶν καιρὸς τῆς τοῦ σωτῆρος
 ἡμῶν διδασκαλίας ἔργοις αὐτοῖς παρεστήσατο. ὅτι
 γὰρ ταῦτα μὴ ψόφοι καὶ κενὰ ῥήματα πάρεστί σοι
 τὸν τῶν θεοσεβῶν ἀγῶνα ἐπιβλέψαι, καὶ συνιδεῖν
 15 τοὺς προαιρέσει ἀνθεκουσίῳ τοὺς πόρους τῶν ὑπὲρ
 εὐσεβείας ἄθλων ἀναδεδεγμένους, οὓς καθ' ὅλης τῆς
 ἀνθρώπων οἰκουμένης μυρία πλήθη Ἑλλήνων τε καὶ
 βαρβάρων ἐνεδειξάτο, πάσας μὲν προθύμως τὰς κατὰ
 τοῦ σώματος ὑπομείναντα αἰκίας, πᾶν δὲ βασιάνων ^b
 20 εἶδος φαιδρῶ τῷ προσώπῳ διελθόντα, καὶ τέλος πο-
 λυτρόποις σχήμασι τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος λύσιν τῆς
 ψυχῆς ἀσπαστιῶς καταδεξάμενα. 64. καὶ μὴν οὐδεὶς
 ἐνταῦθα λόγος ἐπιτρέψειεν ἂν τὴν εἰμαρμένην αἰτιᾶ-
 σθαι. ποῦ γάρ σοι ἐξ αἰῶνος τοιούσδε ἀθλητὰς εὐ- [149]
 25 σεβείας ἤνεγκεν ἢ τῶν ἄστρον φορά; ἢ πότε ὁ τῶν
 ἀνθρώπων βίος πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰς πάν-
 τας ἀνθρώπους καταβληθείσης διδασκαλίας τοιῶνδε
 προβέβληται καθ' ὅλης τῆς ἀνθρώπων οἰκουμένης
 ἀγῶνα; 65. ποῦ δὲ τοιωνδὶ λόγων διδασκάλιον, δει- ^c
 30 σιδαίμονος μὲν πλάνης ἀναιρετικὸν, ἐνὸς δὲ τοῦ ἐπὶ
 πάντων θεοῦ γνώσεως διδακτικὸν, ἅπασιν ἀνθρώ-
 ποις, Ἑλλησί τε καὶ βαρβάροις, ὁ πᾶς αἰὼν ἤνεγκε;

66. τίς δὲ τῶν ἐξ αἰῶνος ἀοιδίμων σοφῶν, βάρβαρος ἢ Ἑλλήν, τοιαῦσδέ ποτε ἠξιώθη εἰμαρμένης ὡς εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον διαφανῆ καταστῆσαι τὸν ὑπ' αὐτοῦ προβληθέντα λόγον, γνωσθέντα τε μέχρι καὶ τῶν ἐσχατιῶν, καὶ θεοῦ δόξαν παρὰ τοῖς αὐτῶν ⁵ d καθωσιωμένοις κτήσασθαι; 67. εἰ δὲ ταῦτα ἐξ αἰῶνος οὐτ' ἦν οὔτε γέγονεν οὔτε ἀκοαῖς ἤκουσται, οὐκ ἦν ἄρα εἰρμὸς αἰτιῶν καὶ ἀνάγκη τὸ τούτων αἴτιον. πάσαι γὰρ ἂν διὰ τῆς αὐτῆς ἀνακυκλήσεως καὶ περιφορᾶς τῶν ἄστρον οὐδεὶς ἦν φθόνος καὶ ἄλλους τῆς ¹⁰ αὐτῆς τυχεῖν γενέσεώς τε καὶ εἰμαρμένης. 68. ἐκ ποίας δὲ ἄρα εἰμαρμένης ὁ μὲν ἡμέτερος σωτῆρ θεὸς ἐπιφανεῖς καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἀνηγόρευται, οἱ δὲ πάσαι νενομισμένοι παρὰ τε Ἑλλήσι καὶ βαρβάροις θεοὶ καθήρηνται, καὶ οὐκ ἄλλως καθήρηνται ἢ ¹⁵ διὰ τῆς τοῦ νέου θεοῦ διδασκαλίας; 69. ποία δ' αὐτῶν εἰμαρμένη θεὸν δημιουργὸν ἀπάντων πᾶσιν ἀνθρώποις κατήγγειλεν, εἰμαρμένην δὲ μὴ εἶναι φάναι ἐξηνάγκασε; καὶ πῶς ἢ εἰμαρμένη μὴ εἶναι ἑαυτὴν λέγειν τε καὶ φρονεῖν ἐβιάσατο; τί δὲ οἱ τῆς τοῦ ²⁰ (254) σωτῆρος ἡμῶν εὐσεβοῦς ἔνεκα διδασκαλίας παντοίους ἄθλους ἔκπαιαι ἠγωνισμένοι, καὶ εἰσέτι δεῦρο διαθλοῦντες; 70. μιᾶς ἄρα καὶ τῆς αὐτῆς ἔτυχον μόρας, ὡς ὑφ' ἐνὶ λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ δουλωθῆναι, μίαν τε γνώμην καὶ προαίρεσιν ἐνδείξασθαι, καὶ ²⁵ ψυχῆς ἀρετὴν μίαν, ἕνα τε καὶ τὸν αὐτὸν ἀναδέξασθαι βίον, καὶ λόγον ἀγαπῆσαι τὸν αὐτὸν, τὰς τε αὐτὰς ἀγαπητικῶς ὑπομεῖναι πάθας δι' ἔνστασιν εὐσεβείας. 71. καὶ τίς ἂν ὀρθὸς τοῦτο συγχωρήσειε λόγος, νέους κατὰ ταυτὸ καὶ πρεσβύτας, καὶ πᾶν μέ- ³⁰ b τρον ἡλικίας, ἀφρένων τε καὶ θηλειῶν γένη, φύσεις τε βαρβάρων ἀνδρῶν, οἰκετῶν ὁμοῦ καὶ ἐλευθερίων,

λογίων τε καὶ παιδείας ἀμετόχων, οὐκ ἐν γωνίᾳ γῆς οὐδ' ὑπὸ τοῖσδε γενομένων τοῖς ἄστροις, καθ' ὅλης δὲ τῆς ἀνθρώπων οἰκουμένης, εἰμαρμένης ἀνάγκη φάναι βεβιασμένους τόνδε τινὰ τῶν πατρῶων ἀπάν-
 5 των προτιμῆσαι λόγον, καὶ τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἐνὸς τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ θάνατον ἀσπάσασθαι, τὰ τε περὶ ψυχῆς ἀθανασίας εὖ μάλα δόγματα παιδεύεσθαι, καὶ φιλοσοφίαν οὐ τὴν ἐν λόγοις, τὴν δὲ δι' ἔργων προτιμῆσαι; 72. ταῦτα γὰρ ἂν εἴη τὰ καὶ τυφλῷ δῆλα,
 10 ὡς οὐδεμιᾶς ἀνάγκης, μαθήσεως δὲ καὶ διδασκαλίας οἰκεία τυγχάνει, ἀθεκουσίον γνώμης καὶ προαιρέσεως ἔλευθέρας ἐναργῆ τυγχάνοντα παραδείγματα. 73. γένοιτο δ' ἂν καὶ ἄλλα τοῦ προβλήματος παραστατικὰ μυρία, ὧν τὰ πολλὰ παρῆς, αὐτὸς μὲν τοῖς
 15 εἰρημένους ἀρκεσθήσομαι, σοὶ δὲ τὸ σὸν ἀνάγνωσμα τῶν σεπτῶν σου φιλοσόφων καταλείψω σκοπεῖν, ὡς ἂν μάθῃς ὅσον ἄρα τῶν χρησιμῶν σου θεῶν σοφώτερος ἦν καὶ βελτίων ὁ ἄνθρωπος ὁ τοὺς θαυμασίους χρησμούς ψευδεῖς ἀπελέγχων καὶ τὸν Πύθιον
 20 αὐτὸν ἐφ' οἷς ἔχρησε περὶ εἰμαρμένης ἐπιρραπίζων. 74. ἄκουε δ' οὖν αὐτίς τοῦ τὴν τῶν γοήτων φωνὰν τὸ οἰκτεῖον ἐπονομάσαντος σύγγραμμα, ὡς εὖ μάλα νεανικῷ φρονήματι τὸν πλάνον τῶν πολλῶν καὶ αὐτοῦ γε τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπανορθοῦται, δι' ὧν γράφει
 25 τὰδε κατὰ λέξιν

VII. "Σὲ οὖν ἐν Δελφοῖς καθῆσθαι μὴ δυναμέ-⁽²⁵⁵⁾
 νον, μηδ' εἰ βούλοιο, σιωπᾶν. ὁ δ' Ἀπόλλων ἄρα ὁ^[150]
 τοῦ Διὸς υἱὸς νυνὶ βούλεται, οὐχ ὅτι βούλεται, ἀλλ' ὅτι ὑπ' ἀνάγκης εἰς τὸ βουλευθῆναι τέτακται. 2. δο-
 30 κῶ δέ μοι τὰ λοιπὰ πάντα παρῆς, ἐπειδὴ εἰς τοῦτον τὸν λόγον οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπήχθην, οἰκείον τι καὶ ἀξιοζήτητον ζητήσῃν πρᾶγμα. ἀπόλωλε γὰρ, τό γ'

ἐπὶ τοῖς σοφοῖς, ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἀπόλωλεν, εἴτε οἰακά τις αὐτὸ εἴτε ἔρμα εἴτε κρηπίδα ὀνομάζων χαίρει, τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἢ ἔξουσία, ἣν ἡμεῖς μὲν αὐτοκράτορα τῶν ἀναγκαιοτάτων τιθέμεθα, Δημό-
 κριτος δὲ γε, εἰ μὴ τι ἠπάτημαι, καὶ Χρῦσιππος, ὁ δ
 μὲν δοῦλον, ὁ δὲ ἡμίδουλου ἐπινοεῖ τὸ κάλλιστον τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιδειξαι. 3. ἀλλὰ τούτων μὲν λόγος τοσοῦτος, ὅσον ἂν τις ἀξιώσειεν ἄνθρωπος ὢν ἀν-
 θρωπίνους· εἰ δ' ἤδη καὶ τὸ θεῖον ἡμῶν καταστρα-
 τεύεται, παπαῖ, οἷα πεισόμεθα. 4. ἀλλ' οὐκ εἰκός, 10
 οὐδὲ δίκαιον, ἀπὸ γοῦν τούτων τεκμαιρομένοις ἡμῖν

ἐχθρὲ περικτιόνεσσι, φίλ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν,
 δ εἴσω τὸ προβόλαιον ἔχων πεφυλαγμένος ἦσο.

5. τί γὰρ, φησὶν ὁ Ἀργεῖος, εἰ βουλοίμην, ἔξεστί μοι, καὶ δύναμαι, εἰ μοι δόξειεν, ἦσθαι καὶ πεφυλάχθαι; 15
 ἔξεστιν, εἰποις ἂν, καὶ δύνασαι· ἢ πῶς ἂν σοι τοῦτ' ἐγὼ προσέτατον;

6. Χείρωνος φίλε τέκνον ἀγκαλειτοῖο Κάρυστε, Πήλιον ἐκπρολιπὼν Εὐβοίας ἄκρον ἰκέσθαι, ἔνθ' ἱερὰν χώραν κτίζειν σοι θέσφατόν ἐστιν. 20
 ἀλλ' ἴθι, μηκέτι μέλλε.

(256) 7. ἦ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐπ' ἀνθρώπῳ τί ἐστιν, ὧ Ἀπολλο-
 λον, καὶ βουληθῆναι Πήλιον ἐκπρολιπεῖν κύριός εἰμι ἐγώ; καὶ μὴν ἤκουον παρὰ πολλῶν καὶ σοφῶν ὅτι εἰ μοι πέπρωται Εὐβοίας ἄκρον ἰκέσθαι καὶ ἱερὰν χώ- 25
 ραν κτίζειν, καὶ ἴξομαι καὶ καθιωῶ, εἴτε λέγοις εἴτε μὴ, καὶ εἴτε βουλοίμην εἴτε μὴ. εἰ δέ με δεῖ καὶ βουληθῆναι ὅ τι μοι ἀνάγκη ἐστὶ καὶ εἰ μὴ βουλοίμην βουληθῆναι, ἀλλὰ σὺ, ὧ Ἀπολλον, πιστεῦεσθαι δικαιοτέρος. 8. ἔοικα δὴ σοι μᾶλλον προσέξειν. 30

β ἄγγελιον Παρίοις, Τελεσίκλεες, ὡς σε κελεύω νήσῳ ἐν Ἡερίῃ κτίζειν εὐδείελον ἄστν.

Ἄγγελῳ, νῆ Δία, (φήσει τάχα που τις τετυφωμένος,
 ἢ σὲ ἐλέγχων,) κἄν μὴ κελεύσῃς· πέρωται γάρ. καὶ
 ἔστι Θάσος μὲν ἢ Ἡερία νῆσος· ἤξουσι δ' ἐπ' αὐτὴν
 Πάριοι, Ἀρχιλόχου τοῦ ἐμοῦ υἱοῦ φράσαντος ὅτι ἢ
 5 νῆσος αὕτη πρὶν Ἡερία ἐκαλεῖτο. σὺ οὖν, δεινὸς
 γὰρ ἐπέξελθεῖν, οὐκ ἀνέξῃ, οἶμαι, αὐτοῦ οὕτως ὄντος
 ἀχαρίστου καὶ θρασέος, ὃς, εἰ μὴ σὺ μηνῦσαι αὐτῷ
 ἐβουλήθῃς, οὐκ ἂν ποτε ἤγγειλεν, οὐδ' ἂν Ἀρχιλόχος
 ὁ υἱὸς αὐτοῦ Παρίου ἐξενάγησεν, οὐδ' ἂν οἱ Πάριοι
 10 Θάσον ᾤκησαν. 9. οὐκ οἶδ' οὖν εἰ σὺ λέγεις μὲν
 ταῦτα, οὐκ οἶσθα δὲ ἅ λέγεις. ἀλλ' ἐπεὶ σχολὴν
 ἄγειν εἰκόκαμεν καὶ μακρὰ διαλέγεσθαι, ὁ δὲ λόγος
 οὐ πάρεργος, ἐκεῖνό μοι λέγε· (ἴσως γὰρ καὶ ὀλίγα
 ἐκ πολλῶν ἀρκεῖ·) 10. ἀρά γέ τί ἐσμεν ἐγὼ τε καὶ σύ;
 15 φαίης ἂν. τοῦτο δὲ ὀπόθεν ἴσμεν; τῷ ποτ' ἄρα τοῦτο
 εἰδέναι ἐκρίναμεν; ἢ οὐκ ἄλλο ἱκανὸν οὕτως ὡς ἢ
 συναίσθησις τε καὶ ἀντίληψις ἡμῶν αὐτῶν; 11. τί δ'
 ὅτι ξῶά ἐσμεν πῶς ποτ' ἄρα ἐξεύρομεν; πῶς δ'
 ὅτι καὶ ζῶων, ὡς μὲν ἂν ἐγὼ εἶποιμι, ἄνθρωποι, καὶ
 20 ἀνθρώπων ὁ μὲν γόης, ὁ δὲ γόητος ἀπελεγκτής· ὡς
 δ' ἂν σὺ, ὁ μὲν ἄνθρωπος, ὁ δὲ θεὸς, καὶ ὁ μὲν μάν-
 τισ, ὁ δὲ συκοφάντης; καὶ ἔστω γέ σοι οὕτως ἔχον, [151]
 εἰάνπερ ἐγωγε ἄλω. 12. πῶς δ' ὅτι διαλεγόμεθα ἐν
 τῷ παρόντι ἐγνώκαμεν; τί φῆς; ἀρ' οὐκ ὀρθῶς ἐκρί-
 25 ναμεν τὴν ἡμῶν αὐτῶν ἀντίληψιν τῷ πάντων ἐγγυ-
 τάτῳ πράγματι αὐτῷ; δῆλον ὅτι. οὐ γὰρ ἦν ἄλλο
 αὐτοῦ οὔτε ἀνώτερον οὔτε πρεσβύτερον οὔτε πιστό-
 τερον. 13. ἐπεὶ εἰ μὴ οὕτως ἔξει, μήτε ἄρα ὡς σὲ
 30 τις εἰς Δελφοὺς παραγενέσθω λοιπὸν ὄνομα Ἀλκμαί-
 ων, ἀπεκτονῶς τὴν μητέρα, καὶ οἰκοθεν ἐλαυνόμενος
 καὶ οἰκαδε ἐπιθυμῶν. οὐ γὰρ οἶδεν οὔτ' εἰ ἔστι τι (257)
 αὐτὸς τὸ παράπαν, οὔτε εἰ οἰκοθεν ἐλαύνεται, οὔτ'

εἰ οἰκαδε ἐπιθυμεῖ· ἀλλ' εἰ καὶ μαίνεται ὁ Ἀλκμαίων
καὶ ὑπονοεῖ τὰ μὴ ὄντα, ὅ γε Πύθιος οὐ μαίνεται.
μηδὲ λέγε οὕτως

νόστον δίζηαι πατρίην ἐς γαῖαν ἐκέσθαι
Ἀμφιαρῆιαδη.

5

οὐδὲ γὰρ σὺ οἶσθ' ἄ ποῦ εἰ σέ τις ἐρωτᾷ Ἀμφιαρῆιαδῆς,
οὐδ' εἰ σὺ τί εἰ ὁ ἐρωτώμενος, καὶ λέγειν ἔχων περὶ
b ὧν τις ἐρωτᾷ. 14. μηδὲ Χρῦσιππος ἄρα ὁ τὴν ἡμιδου-
λειαν εἰσάγων, ὅ τί ποτέ ἐστιν αὐτὸ τοῦτο οὐκ εἰδώς,
ἀπαντάτω εἰς τὴν Στοᾶν, μηδ' οἰέσθω ἀπαντήσεσθαι 10
τοὺς βλέννους ἐκείνους ὡς αὐτὸν ἀκουσομένους τὸν
οὔτιν· μηδὲ διατεινέσθω περὶ μηθενὸς καταστάς πρὸς
μὲν Ἀρκεσίλαον παρόντα, πρὸς δὲ Ἐπίκουρον οὐ
παρόντα. 15. τί γάρ ἐστιν ὁ Ἀρκεσίλαος, τί δὲ ὁ
Ἐπίκουρος, ἢ τί ἡ Στοᾶ, ἢ τί οἱ νέοι, ἢ τίς ὁ οὔτις, 15
οὔτ' οἶδεν οὔτε οἶος εἰδέσθαι· πολὺ γὰρ πρότερον οὐδ'
εἰ αὐτός τί ἐστιν οἶδεν. 16. ἀλλ' οὐκ ἀνέξεσθε οὔτε
c ὑμεῖς οὔτε ὁ Δημόκριτος, εἰ λέγοι τις ταῦτα· οὐ γὰρ
εἶναι πιστότερον μέτρον οὐ λέγω· οὐδ' εἰ δοκεῖ καὶ
ἄλλα τινὰ εἶναι, τούτῳ γ' ἂν παρισωθῆι· ἢ παρισω- 20
θῆι μὲν ἂν, ὑπερβάλλοι δὲ οὐκ ἂν. 17. οὐκοῦν,
φήσειεν ἂν τις, ὦ Δημόκριτε, καὶ σὺ, ὦ Χρῦσιππε,
καὶ σὺ, ὦ μάντι, ἐπειδὴ ἀγανακτεῖτε εἰ τις ἐθέλῃσαι
παρελέσθαι τὴν ὑμῶν αὐτῶν ἀντίληψιν—οὐ γὰρ ἐτι
τάς πολλὰς ἐκείνας βίβλους εἶναι— φέρε καὶ ἡμεῖς 25
ἀνταγανακτήσωμεν. 18. τί δὴ ποτε; ἔνθα μὲν ἂν
ὑμῖν δοκῇ, ἔσται τοῦτο καὶ πιστότατον καὶ πρεσβύ-
d τατον, ἔνθα δ' ἂν μὴ δοκῇ, ἐκεῖ καταδυναστεύσει τι
λεληθὸς αὐτοῦ εἰμαρμένη πεπωμένη, διαφορὰν ἐκά-
στω ὑμῶν ἔχουσα, τῷ μὲν ἐκ θεοῦ, τῷ δὲ ἐκ τῆς τῶν 30
μικρῶν ἐκείνων σωμάτων τῶν φερομένων κάτω καὶ
ἀναπαλλομένων ἄνω καὶ περιπλεκομένων καὶ διαλυο-

μένων καὶ δισταμένων καὶ παρατιθεμένων ἐξ ἀνάγκης; 19. ἰδοὺ γὰρ ὡς τρόπον ἡμῶν αὐτῶν ἀντειλημμεθα, τούτῳ καὶ τῶν ἐν ἡμῖν ἀνθαιρέτων καὶ βιαίων. οὐ λέληθε δὲ ἡμᾶς ὅσον τὸ μεταξὺ τοῦ βαδίζειν καὶ
 5 τοῦ ἄγεσθαι, οὐδὲ ὅσον τοῦ αἰρεῖσθαι καὶ τοῦ ἀναγκάζεσθαι. 20. ὧν δὲ ἕνεκα ταῦτα προσήνεγκα τῷ λόγῳ; ὅτι σε ἐκπέφευγεν, ὡς μάντι, ὧν κύριοί ἐσμεν (258) ἡμεῖς, καὶ ὁ τὰ πάντα εἰδὼς ταῦτά γε οὐκ ἂν εἰδείης, ὧν τὰ πείσματα ἀνῆπται ἐκ τῆς ἡμετέρας βουλήσεως.
 10 21. αὕτη δὲ γε ἐφαίνεται οὐκ ὀλίγων οὔσα πραγμάτων ἀρχή· ὃν δὲ ἡ ἀρχή, ἣτις ἦν τῶν μετὰ ταῦτα αἰτία, ἐκπέφευγεν, ἢ πού γε τὰ μετὰ τὴν ἀρχὴν εἰδείη ἂν οὗτος. 22. ἀναίσχυντος δηλαδὴ ὁ Λαῖῳ προμαντευόμενος ὅτι αὐτὸν ἀποκτενεῖ ὁ φύς. ἡμελλε γὰρ πού ὁ φύς
 15 κύριος ἔσεσθαι τῆς ἑαυτοῦ βουλήσεως, καὶ οὔτε τις Ἀπόλλων οὔτε τις αὐτοῦ ὑπέτερος ἐξικνεῖσθαι ἱκανὸς οὐδεμιᾷ δυνάμει ὧν οὐκ ἔστιν οὔτε ὑπαρξίς οὔτε β γενέσεως ἀνάγκη. 23. ἐκεῖνο γὰρ δὴ τὸ καταγελαστότατον ἀπάντων, τὸ μίγμα καὶ ἡ σύνοδος τοῦ καὶ ἐπὶ
 20 τοῖς ἀνθρώποις τι εἶναι, καὶ εἰρμὸν οὐδὲν ἦττον εἶναι. προσεοικέναι γὰρ αὐτὸν, ὡς λέγουσιν οἱ σοφώτεροι, τῷ Εὐριπιδεῖ λόγῳ· 24. τεκνωῶσαι μὲν γὰρ ἐθελῆσαι τὸν Λαῖον, κύριον εἶναι τὸν Λαῖον, καὶ τοῦτο ἐκπέφευγῆναι τὴν Ἀπολλωνίαν ὄψιν· τεκνώ- [152]
 25 σαντι δ' αὐτῷ ἐπεῖναι ἀνάγκην ἄφυκτον ὑπὸ τοῦ φύντος αὐτὸν ἀποθανεῖν· οὕτως οὖν τὴν ἐπὶ τῷ μέλ-
 λοντι ἀνάγκην παρέχειν τῷ μάντι τὴν τοῦ γενησομένου προαίσθησιν. 25. ἦν δὲ πού καὶ ὁ φύς τῆς ἰδίας βουλήσεως κύριος, ὡσπερ ὁ φύσας, καὶ ὡς ἐκεῖ-
 30 νος τοῦ τεκνωῶσαι καὶ μὴ, οὕτως οὗτος τοῦ ἀποκτεῖναι καὶ μὴ. τοιαῦτα δὲ ὑμῶν τὰ μαντεύματα πάντα· καὶ ὁ Εὐριπίδειος Ἀπόλλων τοῦτ' ἐκεῖνο ἦν ὃ ἔλεγεν, τὸ

καὶ πᾶς σὸς οἶκος βήσεται δι' αἵματος. •

26. ὅτι πῆρωσις μὲν ἔσται ἀντοχειρία τοῦ φύντος
 α ἐπὶ γάμῳ μητρὸς καὶ τυραννίδι, ἣν παρέλαβεν ἐπ'
 αὐνίγματος λύσει, παιδῶν δὲ ἄλληλοκτόνοι σφαγαὶ
 ἐπὶ φυγῇ μὲν ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐτέρου, τοῦ δὲ ἐτέ- 5
 ρου πλεονεξία, καὶ γάμῳ τοῦ φυγάδος ἐν Ἄργει, καὶ
 στόλῳ στρατηγῶν ἑπτὰ καταγελάστων καὶ συμβολῇ
 ὧν ἐπὶ πολλὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας διαιρουμένων πῶς
 ἂν εἴη σοι ἐξεπίστασθαι, ἢ ὁ εἰρημὸς συνδεῖν δύναίτο;
 27. εἰ γὰρ αὐτοῦ κύριος ὧν μὴ ἐβουλήθη τυραννεῖν ὁ 10
 Οἰδίπους, ἢ τοῦτο βουληθεὶς καὶ πράξας γαμεῖν τὴν
 Ἰοκάστην οὐ προείλετο, ἢ γήμας μὴ ἐτετύφωτο μηδ'
 ἦν δύσθυμος καὶ δυσάρεστος, πῶς ἂν τὰ καθ' ἕκα-
 στα ἐπράχθη; πῶς δ' ἂν τῶν ὀφθαλμῶν ἦψατο; πῶς
 δ' ἂν τοῖς παισὶν ἐπηρεάσατο τὴν Εὐρύπιδου καὶ τὴν 15
 (259) σὴν ἄραν; 28. τὰ τε ἐξῆς τούτων τίνα ἂν τρόπον
 ἐγεγόνει, μὴ πρότερον αἰτιῶν γιγνομένων ἢ σὺ τι
 περὶ τῶν μελλόντων λέγειν ἠδύνασο; πάλιν δ' αὐ' εἰ
 συμβάντες οἱ παῖδες ἅμα ἐβασίλευον, ἢ εἰ συνθέμε-
 νοὶ παρὰ μέρος ἔμενον ἐπὶ τοῖς συγκειμένοις, ἢ εἰ ὁ 20
 ἀπελαθεὶς ἔγνω μὴ εἰς Ἄργος, ἀλλ' εἰς Λιβύην ἢ εἰς
 Περραιβοὺς ἀπελθεῖν, ἢ εἰσελθὼν ἐπὶ τὸ Ἄργος ἔγνω
 ταριχοπωλεῖν, καὶ μὴ πλουσίαν λαβεῖν γυναῖκα,
 β 29. ἀλλὰ χερσητὴν τίνα ἢ καπηλίαν, ἢ εἰ ὁ Ἄδραστος
 μὴ ἔδωκε τὴν θυγατέρα αὐτῷ, ἢ εἰ ὁ μὲν ἔδωκεν, ὁ 25
 δ' οὐκ ἐπεθύμησε τῆς οἰκαδὲ ὁδοῦ, ἢ εἰ ἐπιθυμήσας
 ἐκράτησεν ἑαυτοῦ ἢ εἰ μὴ προσέσχεν αὐτῷ δεομένῳ
 συμμαχίας ὁ Ἄδραστος, ἢ εἰ τῷ Ἀδράστῳ μήτε ὁ
 Ἀμφιάραος μήτε ὁ Τυδεὺς μηδὲ τῶν ἄλλων ταξιάρ-
 χων ἕκαστος ἠκολούθουν, ἢ εἰ οἱ μὲν συνηκολούθουν, 30
 ὁ δὲ ἐλθὼν οὐκ ἐμάχετο τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ' ἢ συμβὰς

ἐβασίλευσεν ἅμα αὐτῷ ἢ μὴ βουλομένῳ ἀνεχώρησε,
 πεισθεὶς Εὐριπίδῃ λέγοντι

ἀσύνητα δ' ἦλθες καὶ σὺ πορθήσωσιν πάτραν,

30. ἢ εἰ οὗτος μὲν μὴ, ὁ δ' ἕτερος, τῶν Εὐριπιδείων
 5 ἀκούσας σοφιστευμάτων ἐκείνων τῶν ἄλλων

εἶθ' ἥλιος μὲν νύξ τε δουλεύει βροτοῖς,
 σὺ δ' οὐκ ἀνέξῃ δωμάτων ἔχειν ἴσον;

πῶς ἂν συστάντες ἐμάχοντο καὶ Αἰτῶν πᾶν δῶμα
 ἔβη δι' αἵματος; 31. ἀλλὰ μὴν, φήσεις, γέγονε ταῦτα.
 10 γέγονεν· ἀλλὰ σὺ ποῖα ὁδῶ εἰσῆλθες εἰς τὴν τού-
 των εἰδησιν; ἢ οὐχ ὄρας ὡς πυκνὰ διακέκοφε τὸ ὄλον
 δρᾶμα ἢ ἐν ἡμῖν τοῖς τὸ δρᾶμα συμπληροῦσι δύνα-
 μεις; οὕτω δὲ καὶ ἦν βούλει ὑπόθεσιν λαβὼν διατε-
 μῶ τὸν εἰρημὸν ὑμῶν, ἀποφανῶ τε ἀδύνατον ὄντα. a

15 32. ἀλλὰ σὺ τὰ τῆς ὑποθέσεως ἔσχατα εἰδέναι λέγεις,
 ἢ δὲ ὑπόθεσις ἐκ διακοπῆς εἰρημοῦ δυνάμεως ὄλη
 συντέτακται. 33. ἢ ὃ λέγω οὐ συνίης; ἀλλὰ καθ'
 ἐκάστην ὑπόθεσιν, ὡς μάντι, τὰ ζῶα ἢ ὀλίγας πολ-
 λάκις ἀρχὰς ποιούμενα, ἢ πολλὰς ἐν αὐτῇ. αἱ δὲ
 20 ἀρχαὶ αἰεὶ τὰ μέγρις αὐτῶν διακόψασαι αὐτὰ ἄλλα
 προάγουσι πράγματα· τὰ δ' ἐπὶ τοσοῦτον προχωρεῖν
 δύναται, ἐφ' ὅσον ἂν μὴ ἄλλη ποθὲν ἐπιστάσα ἀρχὴ
 τὰ μετ' αὐτὴν μὴ τοῖς ἐμπροσθεν ἀκολουθεῖν, ἀλλ'
 ἑαυτῇ κελεύσῃ. 34. εἶη δ' ἂν ἀρχὴ καὶ ὄνος καὶ (260)
 25 κύων καὶ ψύλλα. οὐ γὰρ παραιρήσει οὐδὲ τῆς ψύλ-
 λης, μὰ τὸν Ἀπόλλω, τὴν ἐξουσίαν· ἀλλ' ὀρμήσει
 τινὰ ἰδίαν ὀρμὴν ἢ ψύλλα, ἢ καὶ τοῖς ἀνθρώπινους πράγ-
 μασιν ἐνίοτε συμπλακεῖσα ἀρχὴν ἑαυτὴν παρεῖσταί τι- [158]
 νος ὁδοῦ. σὺ δὲ χρώμενος οὐκ αἰσθῆ τῷ γένει τούτῳ.

30 Τρηχῖν' ἐξεῖλες πόλιν Ἡρακλέος θελοῖο,
 ὦ Λοκρέ· σοὶ δὲ Ζεὺς ἄλλας δῶκ' ἠδ' ἔτι δώσει.

b τί φῆς; οὐ γὰρ ἐπέπρωτο ὑφ' ὑμῶν ἐξαιρεθῆναι αὐ-
 τήν; καὶ τί αἷτιοι ἡμεῖς, ἀλλ' οὐχ ἡ ὑμετέρα ἀνάγκη;
 οὐ δίκαια ποιεῖς, ὡς Ἄπολλον, οὐδ' ὀρθῶς ἐπιτιμᾷς
 τοῖς οὐδὲν ἀδικοῦσιν ἡμῖν. 36. ὁ δὲ Ζεὺς οὗτος, ἡ
 τῆς ὑμετέρας ἀνάγκης ἀνάγκη, τί ἡμᾶς τίννυται, ἀλλ' 5
 οὐκ, εἶπερ ἄρα, ἑαυτὸν, ὅτι τοιαύτην κατέδειξεν εἶ-
 ναι τὴν ἀνάγκην; τί δὲ καὶ ἀπειλεῖ ἡμῖν; ἢ τί ἡμεῖς,
 ὡς ὄντες τούτου κύριοι, λιμώττομεν; ἀλλὰ καὶ ἦτοι
 c ἀνοικισθῆσεται πρὸς ἡμῶν, ἢ οὐ' ὀπότερον δ' ἂν ἦ,
 τοῦτο πέπρωται. 37. λῆξον δὴ, ὡς Ζεῦ λιμοποιεῖ, τοῦ 10
 θυμοῦ· ἔσται γὰρ ὁ πέπρωται, καὶ τοῦτο προστέτα-
 κται ποιεῖν ὁ σὸς εἰρμός· ἡμεῖς δὲ πρὸς τοῦτον οὐ-
 δὲν ἔσμεν. παῦσαι δὲ καὶ σὺ, ὡς Ἄπολλον, μάταια
 χρησιμῶδῶν· ἔσται γὰρ ὁ δεῖ, ἔσται, κἂν σὺ σιωπᾷς.
 ἡμεῖς δὲ, ὡς Ζεῦ καὶ Ἄπολλον, τί πάθωμεν, οὐδὲν 15
 ὄντες αἷτιοι τῆς ὑμετέρας νομοθετήσεως, τουτέστιν
 ἀναγκοθετήσεως; τί δ' ἡμῖν καὶ ταῖς ὑμετέραις
 d ἄταις, ἃς αὐτοὶ ἔχειν δίκαιοί ἐστε ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς
 ἠναγκάσθημεν;

38. Οἰταῖοι, μὴ σπεύδει' ἀτασθαλίῃσι νόοιο.

20

ἀλλ' οὐ σπεύδομεν, ὡς Ἄπολλον, ἀλλ' ἐλαυνόμεθα,
 οὐδὲ ἀτασθαλίαις, ἀλλὰ τῇ ὑμετέρᾳ ἀνάγκῃ. 39. τὸν
 δὲ Λυκοῦργον ἐκείνον πῶς, ὡς Ἄπολλον, ἐπαινεῖς, ὃς
 οὐκ ἦν ἀγαθός, οὔτε ἐκὼν οὐδ' ἐλόμενος, ἀλλὰ ἄκων;
 εἶπερ πον καὶ γίνεται τις ἀγαθὸς ἄκων. εἶοικε δὲ ὁ 25
 νῦν ποιεῖτε, ὡς εἴ τις τοὺς μὲν καλοὺς ἰὰ σώματα
 ἐπαινοῖ καὶ γεραίροι, τοὺς δὲ αἰσχροὺς ψέγοι καὶ
 κολάζοι. 40. δίκαια γὰρ εἶποιν ἂν πρὸς ὑμᾶς οἱ
 πονηροὶ, ὅτι σὺκ ἐπετρέψατε ἡμῖν, ὡς θεοὶ, ἀγαθοῖς
 γίνεσθαι, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐβιάσασθε εἶναι 30
 πονηροὺς· οἳ τε ἀγαθοὶ, εἰ ἐξηγκωνισμένοι περιπα-

τοῦτον, οὐκ ἐπιτρέψει τις αὐτοῖς, ἀλλὰ φήσει, ὡς Χρῆ- (261)
σιπέ τε καὶ Κλέανθες καὶ ὅσοι τούτου τοῦ χοροῦ,
(ὕμεις γὰρ πεποίησθε εἶναι ἀγαθοί,) ἐγὼ μὲν ἀρετὴν
ἐπαινῶ, ὑμᾶς δὲ τοὺς ἐναρέτους οὐκ ἐπαινῶ. 41.

5 ἀλλὰ καὶ τὸν Ἐπίκουρον, ὃν σὺ πολλὰ, ὡς Χρῆσιππε,
ἐβλασφήμησας, ἐγὼ τό γε ἐπὶ σοὶ ἀφίημι τῶν ἐγκλη-
μάτων. τί γὰρ πάθη ὅς οὐχ ἑκὼν ἦν μαλακὸς οὐδὲ
ἄδικος, ὡς περὶ πολλάκις αὐτὸν ἐλοιδόρησας;

42. εὐτάκτων θνητῶν βιοτῆ θεοὶ ἴλαοὶ εἰσιν,
10 εὐσεβέων δ' ἀγίας θυσίας τιμᾶς τε δέχονται.

δοκεῖτε δὲ μοι οὐκ ἂν ταῦτα λέγειν, μὴ πεπεισμένοι ^b
ὅτι οὐκ ἄκοντες, ἀλλὰ βουλόμενοι χωροῦσιν ἐφ' ἃ
χωροῦσιν. ἃ δ' ἂν βουληθῶσιν, οὔτε θεὸς οὔτε ἄν-
θρωπος σοφιστῆς, οὔτω προεληλεγμένων, τολμήσει
15 λέγειν ὅτι ὑποτέτακται ἢ λόγους μὲν οὐκέτι πρὸς
αὐτὸν ποιησόμεθα, σκύτος δέ τι τῶν εὐτόνων λαβόν-
τες, ὡς ἐπ' ἀνάγωγον παιδα, τὰς πλευρὰς εὐ μάλα
καταξανοῦμεν αὐτοῦ."

43. Τοσαῦτα πρὸς τὸν χρησμῶδον ὁ Οἰνόμαος
20 ἀπεινέω. σὺ δ' ἄλλ' εἰ μὴ τῷ τοιῷδε χαίρεις, λα-
βῶν ἀνάγνωθι τὰ ἐκ τῶν ἄλλων φιλοσόφων περὶ εἰ-
μαρμένης οὐ μόνον τῶν προπαρατεθέντων χρησμῶν
ἀνατρεπτικὰ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων καθόλου περὶ τοῦ
δόγματος ἐπινοουμένων. 44. ἐπειδὴ γὰρ μὴ μόνον
25 ἀμαθεῖς καὶ ιδιωταί, ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φι-
λοσοφίᾳ μέγα φρονήσαντες πλείους κατεσύρησαν
ὁμόσε τῷ δόγματι, ἡγοῦμαι δεῖν ἀναγκαίως τὰς αὐ-
τῶν τῶν φιλοσόφων πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἀντιρρήσεις
ἐκθέσθαι εἰς ἀκριβῆ τοῦ προβλήματος διάσκεψιν.
30 πρῶτα δὴ οὖν σοὶ παραναγνώσομαι ἀπὸ τῶν Διογε-
νιανοῦ τὰ περὶ εἰμαρμένης, ὧδέ πως τῷ Χρυσίππῳ ^d
ἀντειρημένα

(262)
[154]

VIII. "Ἄξιον δὲ ἐπὶ τούτοις ἅπασιν παραθέσθαι
καὶ τὰ δοκοῦντα Χρυσίππῳ τῷ Στωικῷ περὶ τοῦ λό-
γου τοῦδε. οὗτος γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ εἰμαρμένης
βιβλίῳ βουλόμενος δεικνύναι τὸ δὴ πάνθ' ὑπὸ τῆς
ἀνάγκης καὶ τῆς εἰμαρμένης κατελιῆσθαι, μαρτυροῖς 5
ἄλλοις τέ τισι χρῆται καὶ τοῖς οὕτως παρ' Ὀμήρῳ
τῷ ποιητῇ λεγομένοις

ἀλλ' ἐμὲ μὲν κῆρ
ἀμφέχανε στυγερῇ, ἥπερ λάχε γεινόμενόν περ.

b 2. καὶ

10

ἕστερον αὐτὲ τὰ πείσεται ἄσσα οἱ αἴσα
γεινομένῳ ἐπένησε λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ·

καὶ

Μοῖραν δ' οὗ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν.

οὐ θεωρῶν ὅτι τὰ ἀλλαχοῦ πάλιν παρὰ τῷ ποιητῇ 15
λεγόμενα τούτοις ἀντικρὺς ἠναντίωται, οἷς καὶ αὐτὸς
ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ χρῆται, βουλόμενος συνιστᾶν
τὸ καὶ παρ' ἡμᾶς πολλὰ γίνεσθαι, οἷον τὸ
αὐτοὶ γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο.

καὶ τὸ

20

ὦ πόποι, οἷον δὴ νῦν θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.
ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
σφῆσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόνον ἄλγε' ἔχουσι.

d 3. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ πάντα γίνεσθαι καθ'
εἰμαρμένην ἠναντίωται. οὐ μὴν οὐδ' ἐκεῖνο συνιδεῖν 25
ἠδυνήθη, τὸ μηδαμῶς τὸν Ὀμηρον μηδ' ἐν ἐκείνοις
τοῖς ἔπεσι συμμαρτυρεῖν αὐτοῦ τῷ δόγματι. οὐ γὰρ
τὸ πάντα γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ
τινα κατ' ἐκείνην συμβαίνειν ἐξ αὐτῶν ὑποβάλλων
εὐρεθήσεται. 4. τὸ γὰρ

30

ἀλλ' ἐμὲ μὲν κῆρ
ἀμφέχανε στυγερῇ, ἥτις λάχε γεινόμενόν περ,

οὐχ ὅτι πάντα κατὰ τὴν κῆρα συμβαίνει λέγοιτο ἂν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ τεθνήξασθαι· καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς παντὶ γεννητῷ ζῳῷ θανεῖν καθείμαρται. 5. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ

5 ὕστερον αὐτε τὰ πείσεται ἄσσα οἱ αἰσα
γεινομένῳ ἐπένησε λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ, (268)

τὸ αὐτὸ βούλεται. οὐ γὰρ ὅτι πάντα αὐτῷ τὰ μετὰ ταῦτα καθ' εἰμαρμένην συμβήσεται λέγει, ἀλλ' ὅτι κατ' ἀνάγκην αὐτῷ τινὰ συμβήσεται. ἢ γὰρ τοῦ ἄσσα
10 διαστολὴ τί ποτε ἕτερον ἢ τοῦτο σημαίνει; πολλὰ δὲ κατ' ἀνάγκην ἡμῖν, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἐπίκειται.
6. καὶ τὸ

Μοῖραν δ' οὐ τινὰ φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν, ἄριστα εἰρηται. τίς γὰρ ἂν δύναίτο τὰ κατ' ἀνάγκην
15 παντὶ ζῳῷ συγκυροῦντα διαφυγεῖν; ὡστ' οὐχ ὅπως σύμψηφον ἂν ἔχοι τὸν Ὀμηρον Χρύσιππος ἐν τῷ πάντα καθ' εἰμαρμένην γίνεσθαι νομίζειν, ἀλλὰ καὶ ἐναντιούμενον, εἰ γε ἐκεῖνος μὲν ὅτι πολλὰ γίνεται παρ' ἡμᾶς σαφῶς καὶ πολλάκις εἰρηκε, τὸ δ' ὅτι κατὰ
20 ἀνάγκην πάντα συμβαίνει, οὐδαμοῦ ῥητῶς λέγων ἂν εὐρεθείη. 7. καὶ τῷ ποιητῇ μὲν, ἅτε οὐ τὴν ἀλήθειαν ἡμῖν τῆς τῶν ὄντων φύσεως ὑπισχνουμένῳ, ἀλλὰ μιμουμένῳ πάθη τε καὶ ἦθη καὶ δόξας παντοίας ἀνθρώπων, ἀρμόττον ἂν εἴη καὶ τὰ ἐναντία λέγειν
25 πολλάκις· φιλοσόφῳ δὲ οὔτε τὰ ἐναντία λέγειν οὔτε ποιητῇ δι' αὐτὸ τοῦτο χρῆσθαι μάρτυρι.”

8. Καὶ μεθ' ἕτερά φησι

“Τεκμήριον δὲ καὶ ἄλλο ἰσχυρὸν φέρειν Χρύσιππος οἰεται τῆς ἐν ἅπασιν εἰμαρμένης τὴν θέσιν τῶν
30 τοιούτων ὀνομάτων. τὴν τε γὰρ πεπωρωμένην πεπερασμένην τινὰ φησιν εἶναι καὶ συντετελεσμένην [155] διοίκησιν, τὴν τε εἰμαρμένην, εἰρομένην τινὰ εἶτε ἐκ

θεοῦ βουλήσεως εἴτε ἐξ ἧς δὴ ποτε αἰτίας. 9. ἀλλὰ
 d καὶ τὰς Μοίρας ὠνομάσθαι ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι καὶ
 κατανενεμηῆσθαι τινα ἡμῶν ἐκάστω. οὕτω δὲ καὶ τὸ
 χρεῶν εἰρησθαι τὸ ἐπιβάλλον καὶ καθῆκον κατὰ τὴν
 εἰμαρμένην. τὸν τε ἀριθμὸν τῶν Μοιρῶν τοὺς τρεῖς 5
 ὑποβάλλει χρόνους ἐν οἷς κυκλεῖται τὰ πάντα καὶ δι'
 ὧν ἐπιτελεῖται. 10. καὶ Λάχεσιν μὲν κεκληῆσθαι
 παρὰ τὸ λαγγάνειν ἐκάστω τὸ πεπρωμένον, Ἄτροπον
 δὲ κατὰ τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀμετάθετον τοῦ μερισμοῦ,
 Κλωθῶ δὲ παρὰ τὸ συγκεκλωῆσθαι καὶ συνείρεσθαι 10
 τὰ πάντα, καὶ μίαν αὐτῶν τεταγμένην τινὰ εἶναι
 διέξοδον. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια
 φλυαρῶν ἀποδεικνύει τὴν ἐν ἅπασιν ἀνάγκην νο-
 (264) μίζει. 11. ἔμοι δὲ θαυμάζειν ἔπεισιν εἰ τοιαῦτα λέ-
 γων οὐκ ἠσθάνετο τῆς ματαιολογίας τῆς ἑαυτοῦ. 15
 ἔστω γὰρ ταύταις ταῖς ἐννοίαις κεχρημένους τοὺς
 ἀνθρώπους, καθὼς αὐτὸς ἐτυμολογεῖ, τὰ ὀνόματα
 τεθεῖσθαι τὰ ἐκκείμενα, δοξάζοντας τὰ πάντα κατει-
 ληφέναι τὴν εἰμαρμένην, καὶ ἀμεταθέτους εἶναι τὰς
 ἐξ αἰῶνος προκατειλημμένας ἐν πᾶσι τοῖς οὐσί τε καὶ 20
 γινομένοις αἰτίας. 12. τί οὖν ἀκολουθεῖς, ὦ Χρύ-
 σιππε, πάσαις ταῖς τῶν ἀνθρώπων δόξαις, καὶ οὐδε-
 5 μία σοι περὶ οὐδενὸς φαίνεται διεψευσμένη, ἀλλὰ
 πάντες τῆς ἀληθείας εἰσὶ θεωρητικοί; 13. πῶς οὖν
 οὐδένα φῆς ἄνθρωπον, ὃς οὐχὶ μαίνεσθαι σοι δοκεῖ 25
 κατ' ἴσον Ὁρέστη τε καὶ Ἀλκμαίῳ, πλὴν τοῦ σο-
 φοῦ; ἓνα δὲ ἢ δύο μόνους φῆς σοφοὺς γεγονέναι,
 τοὺς δὲ ἄλλους δι' ἀφροσύνην ἐπ' ἴσης τοῖς προει-
 ρημένοις μεμηνέναι; 14. πῶς δὲ ἀνασκευάζεις αὐτῶν
 τὰς δόξας ἐκείνας ὡς διημαρτημένας, οἷον τὰς περὶ 30
 πλοῦτου καὶ δόξης καὶ τυραννίδος καθόλου τε ἡδο-
 νῆς, ἅπερ ἀγαθὰ νευομίκασιν οἱ πλείστοι; πῶς δὲ

τοὺς κειμένους νόμους ἡμαρτηῆσθαι φῆς ἅπαντας καὶ
 τὰς πολιτείας; ἢ διὰ τί πλῆθος τοσοῦτον βιβλίων
 συνέγραψας, εἰ περὶ μηδενὸς εἶχον οἱ ἄνθρωποι δό-
 ξας διημαρτημένας; 15. οὐ γὰρ, ὅταν μὲν ταυτὰ σοι
 5 δοξάζωσιν, ὀρθῶς φρονεῖν αὐτοὺς φήσομεν, ὅταν δὲ
 διάφορα, μαίνεσθαι. 16. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδὲ σὺ
 φῆς σοφὸν εἶναι σεαυτὸν, μήτι γε ἡμεῖς, ἵνα κριτή-
 ριον ποιῶμεθα τοῦ καλῶς ποτὲ ἐκείνους φρονεῖν τὸ
 τῆ σῆ δόξῃ συνδραμεῖν· ἐπειτ', εἰ καὶ τοῦτο ἦν ἀλη-
 10 θές, τί λέγειν ἐχρῆν μαίνεσθαι πάντας ἐπ' Ἰσῆς, καὶ
 οὐχὶ καθὸ μὲν ἐφαίνοντο ταυτὰ σοι δοξάζοντες κατὰ
 τοῦτο αὐτοὺς ἐπαινεῖν, ὡς ὀρθοῦ τινὸς ἐπειλημμέ-
 νους, καθὸ δὲ διεφώνουν ἁμαρτάνειν αὐτοὺς ὑπο-
 λαμβάνειν; 17. μαρτύριον μέντοι τῆς ἀληθείας ἰκα-
 15 νὸν ἠγείσθαι τὸ δοκοῦν ἐκείνοις οὐδὲ οὕτως ἐχρῆν
 φύσει, καὶ μὴ μαίνεσθαι καθάπερ σὺ οἶει, ἀλλὰ πολὺ
 γε ἀφεστηκέναι σοφίας πᾶς ἂν τις ὁμολογήσειε.
 18. γελοίως οὖν καὶ σὺ χρήσῃ μάρτυσι τούτοις διὰ
 τῆς θέσεως τῶν ὀνομάτων, οὓς οὐδὲν ἂν κατὰ γε
 20 σύνεσιν σεαυτοῦ φῆσαις διαφέρειν, εἰ μὴ ἄρα τοὺς
 ἐξ ἀρχῆς θεμένους ταῦτα τὰ ὀνόματα σοφοὺς εἶναι
 συμβέβηκεν, ὅπερ οὐδαμῶς δεῖξαι δυνήσῃ. 19. ἀλλὰ
 γὰρ δεδόσθω σοι τοῦθ' οὕτως ἔχειν, καὶ τὰ ὀνόματα
 ἐκεῖνα τίθεσθαι ὡς σὺ βούλει τὰς σημασίας ἔχοντα,
 25 καὶ μὴ κατὰ δόξας ψευδεῖς τὸ τοιοῦτον γεγονέναι· (265)
 ποῦ τοίνυν δι' αὐτῶν σημαίνεται τὰ πάντα ἀπαξα-
 πλῶς καθ' εἰμαρμένην εἶναι, καὶ μὴ, εἰ ἄρα, ταῦτα
 μόνα ὧν ἐστὶν εἰμαρμένη; 20. ὃ τε γὰρ τῶν Μοιρῶν
 ἀριθμὸς καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ ὁ τῆς Κλωθοῦς
 30 ἄτρακτος, καὶ τὸ ἐπειλημένον αὐτῷ νῆμα, καὶ τὸ ἐπί-
 κλωσμα τούτου, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα λέγεται ἐν ἐκει-
 νοῖς, ἐνδείκνυται τὸ ἀπαράβατον καὶ ἐξ αἰῶνος κα-

β θῆκον τῶν αἰτιῶν, ὅσα οὕτως κατηνάγκασται γενέ-
 [156] σθαι, καὶ ὅσα ἄλλως ἔχειν κεκώλυται. 21. πολλὰ δ'
 ἂν εἴη τὰ τοιαῦτα ὅσα δὲ οὐχ οὕτω γίνεται, τούτων
 τισὶ μὲν οἱ ἄνθρωποι θεοὺς διοικητὰς καὶ δημιουρ-
 γοὺς ἐπεφήμισαν, τινῶν δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτίλους ὑπέ- 5
 λαβον, ἄλλων δὲ αὖ πάλιν τὴν φύσιν, ἄλλων τὴν
 τύχην. 22. ἥς τὸ εὐμετάβολον καὶ ἄστατον καὶ νῦν
 μὲν οὕτω, νῦν δὲ οὕτως ἔχον ἐνδείξασθαι βουλόμε-
 νοι, εἰδωλοποιήσαντες τὸ ποιὸν τοῦτο σύμπτωμα τῶν
 πραγμάτων, ἐπὶ σφαίρας βεβηκυῖαν τὴν τύχην ἔδει- 10
 ξαν. 23. ἢ οὐχὶ δεδόξασται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
 καὶ ταῦτα; καὶ γὰρ εἴ ποτε συνταράττουσι τὰ αἰτία,
 καὶ ὅσα μὲν καθ' εἰμαρμένην ἢ κατὰ τύχην γίνεται,
 ταῦτα ἐκ θείας δυνάμεως γίνεσθαι νομίζουσιν, ὅσα
 δὲ παρ' ἡμᾶς, ταῦτα καθ' εἰμαρμένην, ἀλλ' ὅτι γε 15
 πάντα τὰ αἰτία ταῦτα ἐν τοῖς οὐσίῳ εἶναι δοξάζουσι
 παντὶ που δῆλον. 24. ὥστε οὐδὲ τὰς τῶν ἀνθρώ-
 πων ὑπόληψεις, οὐδὲ τὰς θέσεις τῶν τοιούτων ὀνο-
 μάτων συμμαρτυρεῖν τῇ Χρυσίππου δόξῃ συμβέβηκε."

25. Τούτοις ἐξῆς ἐπιλέγει

20

"Ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ Περὶ εἰμαρμένης βιβλίῳ
 τοιαύταις τισὶν ἀποδείξεσιν κέχρηται, ἐν δὲ τῷ δευ-
 τέρῳ λύειν πειράται τὰ ἀκολουθεῖν δοκοῦντα ἄτοπα
 τῷ λόγῳ τῷ πάντα κατηναγκάσθαι λέγουσι, ἅπερ καὶ
 ἡμεῖς κατ' ἀρχὰς ἐτίθειμεν· οἶον τὸ ἀναιρεῖσθαι δι' 25
 αὐτοῦ τὴν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν προθυμίαν περὶ ψόγους
 τε καὶ ἐπαίνους καὶ προτροπὰς καὶ πάνθ' ὅσα παρὰ
 τὴν ἡμετέραν αἰτίαν γινόμενα φαίνεται. 26. φησὶν
 οὖν ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τὸ μὲν ἐξ ἡμῶν πολλὰ
 γίνεσθαι δῆλον εἶναι, οὐδὲν δὲ ἥττον συγκαθεμιάρ- 30
 θαι καὶ ταῦτα τῇ τῶν ὄλων διοικήσει. 27. κέχρηται
 τε παραδείγμασι τοιούτοις τισί. τὸ γὰρ μὴ ἀπολεῖ-

σθαι, φησὶ, θοιμάτιον οὐχ ἀπλῶς καθείμαρτο, ἀλλὰ ⁽²⁶⁶⁾
μετὰ τοῦ φυλάττεσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῶν πολεμίων σω-
θήσεσθαι τόνδε τινὰ μετὰ τοῦ φεύγειν αὐτὸν τοὺς
πολεμίους· καὶ τὸ γενέσθαι παῖδας μετὰ τοῦ βού-
⁵ λεσθαι κοινῶν γυναικί. 28. ὡς περ γὰρ, φησὶν,
λέγοντός τινος Ἡγήσαρχον τὸν πύκτην ἐξελεύσε-
σθαι τοῦ ἀγῶνος πάντως ἄπληκτον, ἀτόπως ἂν τις
ἤξειον καθιέντα τὰς χεῖρας τὸν Ἡγήσαρχον μάχεσθαι,
ἐπεὶ ἄπληκτον αὐτὸν καθείμαρτο ἀπελθεῖν, τοῦ τὴν ^b
¹⁰ ἀπόφασιν ποιησαμένου διὰ τὴν περιττοτέραν τάν-
θρώπου πρὸς τὸ μὴ πλήττεσθαι φυλακὴν τοῦτο εἰ-
πόντος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχει. 29. πολλὰ
γὰρ μὴ δύνασθαι γενέσθαι χωρὶς τοῦ καὶ ἡμᾶς βού-
λεσθαι καὶ ἐκτενεστάτην γε περὶ αὐτὰ προθυμίαν
¹⁵ τε καὶ σπουδὴν εἰσφέρεισθαι, ἐπειδὴ μετὰ τούτου,
φησὶν, αὐτὰ γενέσθαι καθείμαρτο. 30. πάλιν οὖν
κάνταυθα θαυμάσειέ τις ἂν τάνθρώπου τὸ ἀθεώρη-
τον καὶ ἀνεπιλόγιστον, καὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς
τῶν ἰδίων λόγων ἀνακολουθίας. οἶμαι γὰρ ὅτι κα- ^c
²⁰ θάπερ τὸ καλούμενον γλυκὴ τῷ καλουμένῳ πικρῷ
συμβέβηκεν ἐναντιώτατον εἶναι, τῷ τε λευκῷ τὸ μέ-
λαν καὶ τῷ ψυχρῷ τὸ θερμὸν, οὕτως δὲ καὶ τὸ
παρ' ἡμᾶς τῷ καθ' εἰμαρμένην, εἰ γε καθ' εἰμαρμέ-
νην μὲν ἐκεῖνα καλεῖν προεἴληφεν ὅσα καὶ ἐκόντων
²⁵ ἡμῶν καὶ ἀκόντων πάντως γίνεται, παρ' ἡμᾶς δὲ
ὅσα ἐκ τοῦ σπουδάξαι ἡμᾶς καὶ ἐνεργεῖν ἐπὶ τέλος
ἔρχεται, ἢ παρὰ τὸ ἀμελεῖν καὶ ῥαθυμεῖν οὐκ ἐπιτε-
λεῖται. 31. εἰάν τοίνυν ἐκ τοῦ σπουδάξαι ἐμὲ θοι-
μάτιον φυλάττειν ἐκεῖνο σώζηται, καὶ ἐκ τοῦ βούλε-
³⁰ σθαι τῇ γυναικὶ πλησιάζειν τὰ τέκνα γίννηται, καὶ ^d
ἐκ τοῦ βούλεσθαι φεύγειν τοὺς πολεμίους τὸ μὴ ἀπο-
θνήσκειν ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐκ τοῦ διαμάχεσθαι πρὸς

τὸν ἀνταγωνιστὴν ἀνδρείως φυλάττεσθαι τε αὐτοῦ
 τὰς τῶν χειρῶν ἐπιβολὰς τὸ ἄπληκτον ἐκ τοῦ ἀγῶνος
 ἀπαλλάττεσθαι, πῶς τὸ καθ' εἰμαρμένην ἐνταῦθα
 σωθήσεται; 32. εἰ μὲν γὰρ καθ' ἐκείνην ταῦτα συμ-
 βαίνει, παρ' ἡμᾶς οὐκ ἂν λέγοιτο συμβαίνειν, εἰ δὲ 5
 παρ' ἡμᾶς, οὐκ ἂν καθ' ἐκείνην δηλαδὴ, διὰ τὸ μὴ
 [157] δύνασθαι συνδραμεῖν ταῦτα ἀλλήλοις. 33. ἀλλὰ
 παρ' ἡμᾶς μὲν ἔσται, φησί, περιειλημμένου μέντοι
 τοῦ παρ' ἡμᾶς ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης. καὶ πῶς, εἰ-
 ποιμ' ἂν, περιειλημμένου; εἰ γε καὶ τὸ φυλάττειν 10
 θοιμάτιον καὶ τὸ μὴ φυλάττειν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας
 ἐγίνετο τῆς ἐμῆς. οὕτω γὰρ καὶ τοῦ σώζεσθαι τοῦτο
 (267) δηλονότι κύριος ἂν εἴην ἐγώ. 34. καὶ ἐξ αὐτῆς δὲ
 τῆς διαστολῆς, ἣν ποιεῖται Χρῦσιππος, δῆλον γίνε-
 ται τὸ ἀπολελύσθαι τῆς εἰμαρμένης τὴν παρ' ἡμᾶς 15
 αἰτίαν. καθείμαρται γὰρ, φησί, σωθῆναι θοιμάτιον,
 εἰ φυλάττοις αὐτὸ, καὶ παῖδας ἔσεσθαι, εἰ καὶ σὺ
 βουληθείης, ἄλλως δὲ μὴ ἂν ἔσεσθαι τι τούτων.
 ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης προκατειλημμένων
 οὐκ ἂν ποτε ὑποτιμήσεσι τοιαύταις χρῆσαιμεθα. 35. 20
 οὐκ οὖν φαμὲν τεθνήξασθαι πάντα ἄνθρωπον εἰ τότε
 τι γένοιτο, μὴ τεθνήξασθαι δὲ εἰ μὴ γένοιτο, ἀλλ'
 ὁ ἀπλῶς τεθνήξασθαι, κἂν ὅτιοῦν πρὸς τὸ μὴ ἀποθνή-
 σκειν καθόλου γίγνοιτο· ἢ μὴ ἀλγηδόνος ἔσεσθαι
 δεκτικὸν ἄνθρωπόν τινα, κἂν ταδί πράττη, ἀλλὰ 25
 πάντ' ἄνθρωπον ἀλγηδόνος εἶναι δεκτικὸν, εἴαν τε
 βούληται εἴαν τε μὴ· καὶ ὅσα ἄλλα οὕτως καὶ μὴ
 ἄλλως ἔχειν καθείμαρται. 36. ὥστε εἰ τὸ γενέσθαι
 τότε τι ἀναγκαῖόν ἐστιν, εἰ βουληθήμεν ἡμεῖς, ἄλ-
 λως δὲ οὐχί, φανερόν ὅτι τὸ ἡμᾶς βουληθῆναί τε καὶ 30
 μὴ βουληθῆναί ὑπ' οὐδεμιᾶς ἑτέρας αἰτίας προκα-
 τείχετο, ἀλλ' ἦν αὐτεξούσιον· 37. εἰ δὲ τοῦτο ἀκατα-

νάγκαστον ἦν, καὶ τὸ γενέσθαι τότε τι δῆλον ὡς ἀπ' αἰῶνος οὐ προκατείχεται, εἰ μὴ τι καὶ αὐτὸ τὸ βούλεσθαι φυλάττειν θουμάτιον, ἢ μὴ βούλεσθαι, παρὰ τινὰ εἰμαρμένην καὶ κατὰ αἰτίαν ἐξωθεν ἀναγκαίαν ἐγένετο. 38. ἀλλ' οὕτω τέλεσον ἢ παρ' ἡμᾶς ἐξουσιαστικὴ δύναμις ἀναιρεῖται, καὶ οὐκέτι σώζοιτο ἂν θουμάτιον παρὰ τὴν αἰτίαν τὴν ἐμὴν, ἢ ἀπολλύοιτο· διὸ καὶ εἶπεν ἂν ἐγὼ καὶ ἀπολλυμένου τούτου κατὰ λόγον ἀνεπιτίμητος, (ἄλλη γὰρ αὐτό τις ἀπώλλυεν αἰτία) καὶ σωζομένου πάλιν οὐδαμῶς ἐπαινούμενος, ὅτι μὴδὲ τοῦτο εἰργαζόμεν ἐγὼ. σὺ δὲ ὡς σῶσαι ἅπαντα θυνάμενος οὕτως ἀνετείνου τῷ λόγῳ."

39. Ταῦτα μὲν ὁ προδηλωθεὶς ἀνήρ. συνήφθω δὲ τούτοις καὶ τὰ ἀπὸ τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιέως, ἀνδρὸς εὖ μάλα διαφανοῦς ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν λόγοις, ὃς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς Περὶ εἰμαρμένης τοιαῦσδ' ἐχρήσατο φωναῖς εἰς ἀνασκευὴν τοῦ δόγματος

IX. "Διαιρεῖται δὲ τὰ τῶν γινομένων αἰτία εἰς (268) 20 τρόπους αἰτιῶν τέσσαρας, καθὼς ὁ θεὸς Ἀριστοτέλης δέδειχε· τῶν γὰρ αἰτιῶν τὰ μὲν ἔστι ποιητικά, τὰ δὲ ὕλης ἐπέχοντα λόγον· ἔστι δὲ τις ἐν αὐτοῖς καὶ ἢ κατὰ τὸ εἶδος αἰτία· παρὰ δὲ τὰς τρεῖς ταύτας αἰτίας ἔστιν ἐν αὐτοῖς αἰτιον καὶ τέλος, οὗ χάριν τὸ 25 γινόμενον γίνεται. 2. καὶ τοσαῦται μὲν αἰ τῶν αἰτιῶν διαφοραί· ὅ τι γὰρ ἂν αἰτιον ἢ τινὸς ὑπό τι τούτων τῶν αἰτιῶν ὄν εὐρεθῆσεται. καὶ γὰρ εἰ μὴ πάντα τὰ γινόμενα τοσούτων αἰτιῶν δεῖται, ἀλλὰ τὰ γε πλείστων δεόμενα οὐχ ὑπερβαίνει τὸν εἰρημένον 30 ἀριθμόν. 3. γνωριμωτέρα δ' ἂν αὐτῶν ἢ διαφορὰ γένοιτο, εἰ ἐπὶ παραδείγματός τινος τῶν γινομένων ὀραθελή. ἔστω δὴ ἐπ' ἀνδριάντος ἡμῖν ἢ τῶν αἰτιῶν c

δεικνυμένη διαίρεσις. τοῦ δὴ ἀνδριάντος ὡς μὲν ποιητικὸν αἴτιον ὁ ποιήσας τεχνίτης, ὃν ἀνδριαντοποιὸν καλοῦμεν, ὡς δὲ ὕλη ὁ ὑποκειμένος χαλκός, ἢ λίθος, ἢ ὅ τι ἂν ἦ τὸ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου σχηματιζόμενον κατὰ τὴν τέχνην· αἴτιον γὰρ καὶ τοῦτο τοῦ 5 γερονέναι τε καὶ εἶναι τὸν ἀνδριάντα. 4. ἔστι δὲ καὶ τὸ εἶδος τὸ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ τούτῳ γενόμενον ὑπὸ τοῦ τεχνίτου καὶ αὐτὸ τοῦ ἀνδριάντος αἴτιον· διὸ α εἶδός ἐστι δισκεῦον, ἢ ἀκοντίζον, ἢ ἐπ' ἄλλου τινός [158] ὠρισμένου σχήματος. 5. οὐ μόνον δὲ ταῦτα τῆς τοῦ 10 ἀνδριάντος γενέσεως αἴτια, ἀλλ' ἔστιν οὐδενὸς τῶν αἰτίων τῆς γενέσεως αὐτοῦ δεύτερον τὸ τέλος, οὐ χάριν γέρονε, τουτέστιν, ἢ τιμὴ τινος, ἢ εἰς θεὸν εὐσέβειά τις. ἄνευ γὰρ τῆς τοιαύτης αἰτίας οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν ὁ ἀνδριάς ἐγένετο. 6. οὐτῶν τοίνυν το- 15 σούτων τῶν αἰτίων καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα διαφορὰν ἔχόντων γνώριμον, τὴν εἰμαρμένην ἐν τοῖς ποιητικοῖς αἰτίοις δικαίως ἂν καταριθμοῦμεν, ἀναλογίαν σώξουσιν πρὸς τὰ γινόμενα κατ' αὐτὴν τῆ τοῦ ἀνδριάντος δημιουργῶ τέχνη.” 20

7. “Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος ἀκόλουθον ἂν εἴη περὶ τῶν ποιητικῶν αἰτίων ποιήσασθαι τὸν λόγον· οὕτω γὰρ ἔσται γνώριμον εἴτε πάντων τῶν γιγνομέ- (269) νων χρὴ τὴν εἰμαρμένην αἰτιασθαι εἴτε δὴ καὶ ἄλλοις τισὶ παρὰ τήνδε συγχωρεῖν, ὡς οὔσι ποιητικοῖς 25 τινῶν αἰτίοις. 8. ἀπάντων δὴ τῶν γιγνομένων Ἀριστοτέλης ποιούμενος τὴν διαίρεσιν τὰ μὲν αὐτῶν τινὸς χάριν γίγνεσθαι λέγει, σκοπὸν τινα καὶ τέλος τῶν γιγνομένων προκειμένον ἔχοντος τοῦ ποιούντος αὐτὰ, τὰ δὲ οὐδενὸς, ὅσα οὐ κατὰ πρόθεσίν τινα 30 τοῦ ποιούντος γίγνεται, οὐδ' ἐπὶ τέλος ὠρισμένον ἔχει τὴν ἀναφορὰν, τοιαῦτα οἷόν ἐστι καρφῶν τε τι-

νῶν διακρατήσεις καὶ περιστροφαι, καὶ τριχῶν ἐπα-^b
 φαι τε καὶ ἐκτάσεις, καὶ ὅσα τούτοις ὁμοίως γίνεται.
 9. ὅτι μὲν γὰρ γίνεται καὶ αὐτὰ γνώριμον· οὐ μὴν
 ἔχει τὴν κατὰ τὸ τέλος καὶ τὴν οὐ χάριν αἰτίαν. τὰ
 5 μὲν οὖν οὕτω γινόμενα ἀσκοπῶς καὶ ἀπλῶς γινόμενα
 οὐδεμίαν εὐλογον ἔχει διαίρεσιν· 10. τῶν δὲ ἐπὶ τι
 τὴν ἀναφορὰν ἐχόντων καὶ τινος γιγνομένων χάριν
 τὰ μὲν κατὰ φύσιν, τὰ δὲ κατὰ λόγον γίνονται. τὰ
 τε γὰρ φύσιν αἰτίαν ἔχοντα τῆς γενέσεως κατὰ τινὰς
 10 ἀριθμούς καὶ τάξιν ὠρισμένην πρόεισιν ἐπὶ τι τέλος,
 ἐν ᾧ γινόμενα τοῦ γίνεσθαι παύονται, εἰ μὴ τι
 αὐτοῖς ἐνστάτων ἐμποδῶν γίγνοιτο τῇ κατὰ φύσιν αὐ-
 τῶν ἐπὶ τὸ προκείμενον ὁδῶ. 11. ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ
 λόγον γινόμενα ἔχει τι τέλος. οὐδὲν γὰρ ὡς ἔτυχε
 15 τῶν κατὰ λόγον γιγνομένων γίνονται, ἀλλ' ἐπὶ τινὰ
 σκοπὸν ἢ ἀναφορὰ πᾶσιν αὐτοῖς. 12. ἔστι δὲ κατὰ
 λόγον γινόμενα ὅσα ὑπὸ τῶν ποιούντων αὐτὰ γίνε-
 ται λογιζομένων τε περὶ αὐτῶν καὶ συντιθέντων καθ'
 ὃν ἂν τρόπον γένοιτο. οὕτω γίνονται τὰ τε κατὰ τὰς
 20 τέχνας γινόμενα πάντα καὶ τὰ κατὰ προαίρεσιν· ἃ
 διαφέρει τῶν γιγνομένων φύσει τῶ τὰ μὲν φύσει
 γινόμενα ἐν αὐτοῖς ἔχειν τὴν ἀρχὴν τε καὶ τὰς αἰ-
 τίας τῆς τοιαύτης γενέσεως, (τοιούτου γὰρ ἢ φύσις),
 καὶ γίνεσθαι μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, οὐ μὴν τῆς ποι-
 25 ούσης αὐτὰ φύσεως ὁμοίως ταῖς τέχναις λογισμῶ περὶ
 αὐτῶν χωμένης. 14. τὰ δὲ γινόμενα κατὰ τέχνην
 τε καὶ προαίρεσιν ἔξωθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς κινή-
 σεως καὶ τὴν αἰτίαν τὴν ποιούσαν, ἀλλ' οὐκ ἐν αὐ-
 τοῖς, καὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν ὁ τοῦ ποιούντος ἡγεῖ-
 30 ται περὶ αὐτῶν λογισμός. 15. τρίτον δὲ ἔστιν ἐν
 τοῖς ἔνεκά του γιγνομένοις καὶ τὰ ἀπὸ τύχης τε καὶ
 τοῦ αὐτομάτου γίνεσθαι πεπιστευμένα, ταύτῃ τῶν

(270) προηγουμένως ἕνεκά του γιγνομένων διαφέροντα, ἢ ἐπ' ἐκείνων μὲν τὰ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ τέλους χάριν γίνεται, ἐπὶ δὲ τούτων τὰ μὲν γιγνόμενα πρὸ τοῦ τέλους ἄλλου χάριν γίνεται, ἀπαντᾶ δὲ αὐτοῖς ἄλλου χάριν γιγνομένοις, ὡς τέλος, τὸ αὐτομάτως τε 5 καὶ ἀπὸ τύχης γίνεσθαι λεγόμενον."

16. "Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων καὶ πάντων τῶν γιγνομένων εἰς τούτους τοὺς τρόπους νενεμημένων ἀκόλουθον ἐπὶ τούτοις ἰδεῖν ἐν τίνι τῶν ποιητικῶν αἰτίων χρῆ τιθέναι τὴν εἰμαρμένην. 17. ἄρα γε ἐν 10 τοῖς οὐδενὸς γιγνομένοις χάριν; ἢ τοῦτο μὲν παντά-
 b πασιν ἄλογον; ἀεὶ γὰρ ἐπὶ τέλους τινὸς τῷ τῆς εἰμαρμένης ὀνόματι χρώμεθα, καθ' εἰμαρμένην τε αὐτὸ λέγοντες γερονέαι· διὸ ἐν τοῖς ἕνεκά του γιγνομένοις ἀναγκαῖον τιθέναι τὴν εἰμαρμένην." 15

[159] 18. Ταῦτα αὐτοῖς δῆμασιν ὁ προδηλωθεὶς ἀνὴρ διελὼν διὰ πλειόνων ἐξῆς συνίστησιν, οὐδ' ἄλλο τι εἶναι τὴν εἰμαρμένην ἢ τὰ κατὰ φύσιν γιγνόμενα· μὴ γὰρ ἐν τοῖς κατὰ λογισμὸν ἡμέτερον καὶ κατὰ τέχνην ἐπιτελουμένοις τὴν τῆς εἰμαρμένης ἀνάγκην ἐπιθεω- 20 ρεῖσθαι. 19. φησὶ δὲ τῶν κατὰ φύσιν πλείστα ἐμ-
 c ποδίζεσθαι συμβαίνειν, ἃ καὶ καλεῖσθαι παρὰ φύσιν, ὡσπερ καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὴν τέχνην τὰ παρὰ τὴν τέχνην λέγεσθαι. εἰ δὲ ὅλως παρὰ τὸ κατὰ φύσιν γί-
 γνεται τινα, γένοιτ' ἂν καὶ παρὰ τὴν εἰμαρμένην, 25 εἴπερ τὰ κατὰ φύσιν ταῦτά ἐστι τὰ καθ' εἰμαρμένην.

20. "Ὁρῶμεν γοῦν, φησὶν, ὅτι καὶ τὸ σῶμα τῷ τοιούτῳ ἢ τοιούτῳ εἶναι τὴν φύσιν ἐν νόσοις καὶ φθοραῖς ἀκολούθως τῇ φυσικῇ συστάσει γίνεται, οὐ 30 μὴν ὁμοίως ἐπὶ πάντων, οὐδὲ ἐξ ἀνάγκης. ἱκαναὶ γὰρ ἐκκροῦσαι πολλάκις τὴν τοιάνδε ἕξιν ἐπιμέλειαὶ καὶ βίων ὑπαλλαγαὶ καὶ προστάξεις ἰατρῶν καὶ συμ-

βουλίαί θεῶν. 21. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς εὗροι τις ἂν παρὰ τὴν φυσικὴν κατασκευὴν διαφόρους ἐν ἐκάστῳ προαιρέσεις καὶ πράξεις καὶ βίους ἐξ ἀσκήσεως καὶ ἀπὸ μαθημάτων καὶ ἀπὸ λόγων κρειττόνων βελτιουμένων.... 22. εἰπόντος γοῦν ποτὲ τοῦ φυσιογνώμονος περὶ τοῦ Σωκράτους τοῦ φιλοσόφου ἄτοπὰ τινα καὶ πλείστον ἀφροσύνα τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ τῆς κατὰ τὸν βίον, καὶ ἐπὶ τούτοις ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σωκράτην καταγελωμένου, οὐδὲν εἶπεν ὁ Σωκράτης ἐσφάλλθαι τὸν Ζώπυρον· ἦν γὰρ ἂν τοιοῦτος, ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει, εἰ μὴ διὰ (271) τὴν ἐκ φιλοσοφίας ἄσκησιν ἀμείνων τῆς φύσεως ἐγένετο.”

23. Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ φύσιν, ἃ καὶ μηδὲν φησι διαφέρειν τῶν καθ' εἴμαρμένην.

“Τὰ δὲ ἀπὸ τύχης τοιαῦτα, ὅταν ἄλλου τινὸς χάριν γενομένῳ τινὶ μὴ τοῦτο ἀπαντήσῃ οὐ χάριν ἐγένετο, ἄλλο δὲ τι ὅπερ τὴν ἀρχὴν οὐδὲ ἠλπίζετο. θησαυρὸν τε γὰρ φησὶν ἀπὸ τύχης εὗρηκέναι τινὰ, ὅταν ἄλλου χάριν ὀρύσσων, ἀλλὰ μὴ τοῦ θησαυρὸν εὗρειν, θησαυρῷ περιπέσῃ· καὶ τὸ ἀργύριον ἀπὸ τύχης κεκομίσθαι τινὰ λέγουσιν, ὅταν εἰς τὴν ἀγορὰν προελθὼν ἄλλου τινὸς χάριν ἀργύριον ἔχοντι περιπεσὼν τῷ χρεώστῃ τὸ ὀφειλόμενον λάβῃ· καὶ ὁ ἴππος δὲ αὐτομάτως τισὶ λέγεται σεσῶσθαι, ὅταν τροφῆς μὲν ἐλπίδι, ἢ ἄλλου τινὸς χάριν, ἀποφύγῃ τοὺς κατέχοντας αὐτὸν, ἀπαντήσῃ δὲ αὐτοῦ τῇ φυγῇ καὶ τῷ δρόμῳ τὸ τοῖς δεσπόταις περιπεσεῖν. 24. ὧν οὐτως ἐχόντων οὐδὲ ταῦτα ἂν εἴη καθ' εἴμαρμένην. καὶ ἄθλα δὲ ἐστὶ τινα αἰτία ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, ἃ κατὰ τινὰς ἀντιπαθείας γίνεσθαι πεπίστευται, ἀγνοουμένης τῆς αἰτίας δι' ἣν γίνεται. ὅποια περιλάπτει.”

τινα ποιεῖν προείληπται, οὐδεμίαν εὐλογον καὶ πιθανὴν αἰτίαν τοῦ ταῦτα ποιεῖν ἔχοντα· ἔτι δὲ ἔπακοι-
 δαι, καὶ τοιαῦται τινες μαγγανεῖαι. τούτων γὰρ ὁμολογεῖται μὲν ὑπὸ πάντων ἄδηλος εἶναι ἡ αἰτία·
 διὸ καὶ ἀναιτιολόγητα λέγουσιν αὐτά. 25. πολλὰ δ' 5
 εἶναι παρὰ ταῦτα καὶ ἐνδεχομένως καὶ ὁπότερα ἔτυχε
 γινόμενα, ἃ οὐδὲ ταῦτ' ἂν εἴη καθ' εἰμαρμένην.
 26. λέγεται δὲ ἐνδεχομένως γίνεσθαι ταῦτα ἐφ' ὧν
 d καὶ τὸ μὴ γενέσθαι χάραν ἔχει, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὁπό-
 τερα ἔτυχε λεγόμενον ποιεῖ γνώριμον· οἶον τὸ κινή- 10
 σαι τι τῶν ἑαυτοῦ μερῶν, καὶ τὴν τυχοῦσαν τοῦ τρα-
 χήλου περιστροφὴν καὶ τὴν τοῦ δακτύλου ἔκτασιν καὶ
 τὸ ἐπάραι τὰ βλέφαρα, καὶ τὸν καθεζόμενον στῆσαι,
 καὶ τὸν κινούμενον ἠρεμῆσαι, καὶ τὸν λαλοῦντα σι-
 γῆσαι, καὶ ἐπὶ μυρίων εὖροι τις ἂν δύναιμι τινὰ 15
 ἐνυπάρχουσαν τῶν ἐναντίων δεκτικὴν, ἃ οὐκ ἂν γέ-
 νοιτο ἐξ εἰμαρμένης· τὰ γὰρ ἐξ αὐτῆς οὐ δέχεται
 τοῦ ἐν ᾧ ἔστι τὸ ἐναντίον."

27. "Ἀλλὰ καὶ τὸ βουλευέσθαι τὸν ἀνθρώπου
 οὐκ εἰς μάτην αὐτῷ ὑπάρχει· ἦν δ' ἂν εἰς μάτην 20
 [160] βουλευτικὸς, εἰ ἐξ ἀνάγκης ἐπραττε τὰ πραττόμενα.
 (272) ἀλλ' ἐναργῶς φαίνεται τῶν ἄλλων ζώων ὁ ἀνθρώπος
 μόνος τοῦτο παρὰ τῆς φύσεως ἔχων πλεον, τὸ μὴ
 ὁμοίως ἐκείνοις ταῖς φαντασίαις ἐπεσθαι, ἀλλ' ἔχειν
 τῶν προσπιπτόντων κριτὴν τὸν λόγον· ᾧ χρῶμενος, 25
 εἰ μὲν ἐξεταζόμενα τὰ φαντασθέντα οἶα τὴν ἀρχὴν
 ἐφάνη καὶ ἔστι, συγκατατίθεται τῇ φαντασίᾳ, καὶ
 οὕτω μέτεισιν αὐτά· εἰ δὲ ἄλλοῖα φαίνεται, οὐκέτι
 ἔμεινεν ἐπὶ τῆς προλήψεως, ἐλέγξαντος αὐτὰ τοῦ
 b λόγου, διὰ τὸ συμβουλευσάσθαι περὶ αὐτῶν." 30

28. "Βουλευόμεθα γοῦν περὶ μόνων ὧν δυνά-
 μεθα πράττειν· εἰ δὲ ποτε μὴ βουλευσάμενοι πράτ-

τοιμεν, πολλάκις μετανοοῦμεν καὶ μεμφόμεθα ἐαυτοῖς τῆς ἀβουλίας· ἀλλὰ κἄν ἄλλους ἰδωμεν ἀβούλως πράττοντας, ἐπικαλοῦμεν ὡς ἁμαρτάνουσιν, ἀξιούμεν τε συμβούλοις τοῖσδε χρῆσθαι, ὡς ἐφ' ἡμῖν ὄντων
5 τῶν τοιούτων.”

29. Ὅτι δὲ ψεῦδος ἦν αὐτῶν ὁ περὶ εἰμαρμένης λόγος, ἱκανὸν μαρτύριον τὸ μὴδ' αὐτοὺς τοὺς προ-
στάτας αὐτοῦ δύνασθαι πείθεσθαι τοῖς ὑπ' αὐτῶν λεγομένοις. καὶ γὰρ καὶ προτρέπειν καὶ διδάσκειν
10 ἐπαγγέλλονται, καὶ μανθάνειν καὶ παιδεύεσθαι συμβουλευούσιν, ἐπιτιμῶσί τε καὶ ἐπιπλήττουσι τοῖς οὐ τὰ προσήκοντα δρῶσιν, ὡς κατὰ προαίρεσιν ἰδίαν ἁμαρτάνουσιν. 30. ἀλλὰ καὶ συγγράμματα πλεῖστα καταλείπουσι, δι' ὧν ἀξιούσι παιδεύεσθαι τοὺς νέους.
15 ἐπαύσαντο δ' ἂν τῆς ἐν τοῖς λόγοις φιλοτιμίας, εἰ προσέσχον ὅτι καὶ συγγνώμης ἀξιούσι τοὺς ἀκουσίως ἁμαρτάνοντας, τοὺς δὲ ἐκουσίως πλημμελοῦντας κο-
λάσεως, ὡς ἐπ' αὐτοῖς δηλονότι τοῦ τε ἁμαρτάνειν καὶ τοῦ μὴ κειμένου. 31. ὥστε καὶ κατ' αὐτοὺς ἀναι-
20 ρεῖσθαι τὴν ἐξ εἰμαρμένης ἀνάγκην, συνίστασθαι δὲ κατὰ φύσιν ἡμῖν ὑπάρχειν τὸ ἀντεξούσιον· μετὰ τοῦ πλεῖστα εἶναι καὶ τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν, ὥσπερ τὰ κατὰ φύσιν, καὶ τὰ ἐκ τύχης, ἕτερα ὄντα καὶ αὐτὰ παρὰ τὸν τῆς εἰμαρμένης λόγον, καθὼς προδέδεικται.”

32. Τούτων ἡμῖν ἀπὸ πλείστων ἐπιτετημημένων, τῷ πολὺν εἶναι τὸν περὶ τοῦ ἀντεξουσίου λόγον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς δόγμασιν· (ὧ καὶ τῶν φιλοσόφων συνέδραμον αἱ παρατεθείσαι φωναί, τοῖς μὲν καθ' ἡμᾶς θείοις γράμμασιν ἐπιμαρτυροῦσαι, τὰς δὲ περὶ
30 εἰμαρμένης οὐ μόνον τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν θαυμαστῶν χρησμοφῶν θεῶν τὰς δόξας ψευδεῖς οὔσας ἀπελέγχουσαι·) καὶ τῶν μὲν πρὸς τοὺς (278)

γενναίους χρησμούς κυνικώτερον ἀποταθέντων, τῶν δὲ πρὸς τοὺς θαυμαστοὺς φιλοσόφους παρὰ τῶν αὐτοῖς γνωρίμων ἀντειρημένων, ὧρα καὶ τῶν ἐξ ἀστρολογίας πρὸς τοὺς Χαλδαίζοντας τῶν τὴν κακότεχνον ταύτην γοητείαν ὡς ἐν μέρει μαθήματος ἐπαγγελλομένων τοὺς λόγους ἐπισκέψασθαι· παραθήσομαι δέ σοι καὶ τῶνδε τὰς ἀποδείξεις ἐξ ἀνδρὸς Σύρου μὲν τὸ γένος, ἐπ' ἄκρον δὲ τῆς Χαλδαϊκῆς ἐπιστήμης ἐλληλακότης. Βαρδησάνης ὄνομα τῷ ἀνδρὶ, ὃς ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ἐταίρους διαλόγοις τάδε πη μνημονεύεται ¹⁰ φάναι

X. "Κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται, τρέφεται, ἀκμάζει, γεννᾷ, ἐσθίει, πίνει, κοιμᾶται, γηρᾷ, ἀποθνήσκει, καὶ τοῦτο παντὸς ἀνθρώπου καὶ παντὸς ἀλόγου ζῴου. 2. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ψυχικὰ ὄντα ¹⁵ καὶ διόλου κατὰ συμπλοκὴν γεγεννημένα διόλου σχεδὸν κατὰ φύσιν φέρεται. λέων σαρκοφαγεὶ καὶ ἀμύνεται ἀδικηθεῖς, καὶ διὰ τοῦτο πάντες οἱ λέοντες σαρκοφαγοῦσι καὶ ἀμύνονται· καὶ ἀμνάδες χορτοφαγοῦσι καὶ κρεῶν οὐχ ἄπτονται καὶ ἀδικούμεναι οὐκ ²⁰ ἀμύνονται· καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος πάσης ἀμνάδος. 3. σκορπίος γῆν ἐσθίει καὶ τοὺς μὴ ἀδικήσαντας ἀδικεῖ, κέντρῳ ἰοβόλῳ πλήσσων· καὶ ἡ αὐτὴ κακία ^a πάντων σκορπίων. μύρμηξ κατὰ φύσιν οἶδε χειμῶνος παρουσίαν καὶ δι' ὅλης θερείας κάμνων ἀποτίθεται ²⁵ ἑαυτῷ τροφάς· καὶ ὁμοίως πάντες μύρμηκες ἐργάζονται. 4. μέλισσα μέλι γεωργεῖ, ἐξ οὗ καὶ τρέφεται· καὶ ἡ αὐτὴ γεωργία πάσαις μελίσσαις. καὶ ἦν πολλὰ εἶδη ἐκθέσθαι ἡμῖν τῶν ζῴων, ἅτινα τῆς φύσεως μὴ δυνάμενα ἐκστῆναι πολὺν θαυμασμόν παρασχεῖν ὑμῖν ³⁰ ἐδύνατο, ἀλλ' αὐτάρκη ἡγησάμην ἐκ τῶν παρακειμένων τὴν ἀπόδειξιν ποιήσασθαι, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα

ζῶα κατὰ τὴν κοινότητα καὶ τὴν διαφορὰν κατὰ φύ-
 σιν δοθεῖσαν ἐκάστῳ ἐξ ἀνάγκης ἠδέως φέρεται, ἄν-
 θρωποι δὲ μόνοι, τὸ ἐξαίρετον ἔχοντες τὸν τε νοῦν ⁽²⁷⁴⁾
 καὶ τὸν ἐκ τούτου προφερόμενον λόγον, κατὰ μὲν τὴν
 5 κοινότητα ἔπονται τῇ φύσει, ὡς προεῖπον, κατὰ δὲ
 τὸ ἐξαίρετον οὐ κατὰ φύσιν πολιτεύονται. 6. οὐδὲ
 γὰρ μία βρωσις ἢ τῶν ἀπάντων· ἄλλοι μὲν γὰρ κατὰ
 τοὺς λέοντας τρέφονται, ἄλλοι δὲ κατὰ τὰς ἀμνάδας,
 οὐχ ἔν ἔχοντες σχῆμα φορημάτων, οὐκ ἔθος ἔν, οὐχ
 10 εἷς νόμος πολιτείας ἐν αὐτοῖς, οὐ μία κίνησις ἐπι-
 θυμίας τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἀνθρώ-
 πων κατὰ τὴν ἰδίαν θέλησιν αἰρεῖται ἑαυτῷ βίον,
 τὸν πλησίον μὴ μιμούμενος, πλὴν ἐν οἷς βούλεται. ^b
 7. τὸ γὰρ ἐλεύθερον αὐτοῦ οὐχ ὑπόκειται δουλείᾳ,
 15 καὶ εἴ ποτε ἐκὼν δουλεύσει, καὶ τοῦτο τῆς ἐλευθε-
 ρίας αὐτοῦ ἐστὶ, τὸ δύνασθαι δουλεύειν ἕκοντα.
 8. πόσοι τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα τῶν Ἀλαναίων,
 ὡς τὰ ἄγρια ζῶα, κρεοβοροῦσιν ἄρτου μὴ γευόμενοι,
 καὶ οὐ διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ θέλειν; ἄλ-
 20 λοι κρεῶν οὐ γεύονται, ὡς τὰ ἡμέρα ζῶα· ἄλλοι
 ἰχθυοφαγοῦσι μόνον· ἕτεροι δὲ ἰχθύων οὐ γεύονται,
 οὐδ' ἂν λιμώσσωσιν. οἱ μὲν ὑδροποτοῦσιν, οἱ δὲ
 οἰνοποτοῦσιν, οἱ δὲ σικερατίζουσι. 9. καὶ ἀπλῶς
 πολλὴ διαφορὰ βρωμάτων καὶ πομάτων ἐν τῇ ἀνθρω-
 25 πότῃ, μέχρι καὶ ἐν τῇ τῶν λαχάνων καὶ ὀπωρῶν
 βρωσῇ διαφερόμενοι. ἀλλὰ καὶ οἱ μὲν, ὡς σκορπίοι
 καὶ ὡς ἀσπίδες, μὴ ἀδικηθέντες ἀδικοῦσιν· οἱ δὲ,
 ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἀδικούμενοι ἀμύνονται· ἕτεροι δὲ
 ὡς λύκοι ἀρπάζουσι καὶ ὡς γαλαὶ κλέπτουσιν· ἄλλοι
 30 δὲ ὡς ἀμνάδες καὶ μηκάδες ὑπὸ τῶν ὁμοιοπαθῶν
 ἐλαύνονται καὶ τοὺς ἀδικοῦντας οὐκ ἀδικοῦσι· καὶ
 οἱ μὲν λέγονται ἀγαθοὶ, οἱ δὲ κακοὶ, οἱ δὲ δίκαιοι. ^d

10. ὅθεν ἔστι νοεῖν μὴ πάντως κατὰ φύσιν ἄγεσθαι τὸν ἄνθρωπον· (ποίαν γὰρ αὐτοῦ ἐροῦμεν φύσιν;) ἀλλὰ πῆ μὲν φέρεται κατὰ φύσιν, πῆ δὲ κατὰ προαίρεσιν. διὸ τὸν ἔπαινον καὶ τὸν ψόγον καὶ τὴν καταδίκην ἔχει ἐν τοῖς κατὰ προαίρεσιν, ἐν δὲ τοῖς κατὰ φύσιν ἔχει τὴν ἀνεγκλησίαν οὐ κατὰ ἔλεος, ἀλλὰ κατὰ λόγον.”

11. Καὶ ἐξῆς φησι

“Νόμους ἔθεντο διαφόρους οἱ ἄνθρωποι ἐν ἐκάστη χώρᾳ, τινὰς γεγραμμένους, τινὰς δὲ ἀγράφους· 10 ἐξ ὧν διηγῆσομαι, ὡς οἶδα καὶ ὧν μέμνημαι, ἀρξάμενος ἐκ τῆς τοῦ κόσμου ἀρχῆς. 12. νόμος ἔστι παρὰ Σηραῖς μηδένα φονεῦειν, μήτε πορνεῦειν μήτε κλέπτειν μήτε ξόανα προσκυνεῖν, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ μεγίστῃ χώρᾳ οὐ ναὸν ἔστιν ἰδεῖν, οὐ γυναῖκα πορνικήν, οὐ μοιχαλίδα ὀνομαζομένην, οὐ κλέπτῃν ἐλκόμενον ἐπὶ δίκην, οὐκ ἀνδροφόνον, οὐ πεφονευμένον. 13. οὐθενὸς γὰρ τὸ αὐτεξούσιον ἠνάγκασεν ὁ τοῦ πυριλαμπέος Ἄρεος ἀστὴρ μεσουρανῶν ἄνδρα σιδήρω ἀνελεῖν, οὐ Κύπρις σὺν Ἄρει τυχοῦσα ἀλλοτρία γυναικὶ μιγῆναι τινα παρ’ ἐκείνοις, πάντως πάσῃ ἡμέρᾳ μεσουρανῶντος τοῦ Ἄρεος, καὶ πάσῃ ὥρᾳ καὶ ἡμέρᾳ γεννωμένων τῶν Σηρῶν. 14. παρὰ Ἰνδοῖς καὶ Βάκτραις εἰσὶ χιλιάδες πολλαὶ τῶν λεγομένων Βραχμῶν, οἵτινες κατὰ παράδοσιν τῶν προγόνων καὶ νόμων οὔτε φονεύουσιν οὔτε ξόανα σέβονται, οὐκ ἐμψύχου γεύονται, οὐ μεθύσκονται ποτε, οἴνου καὶ σίκερος μὴ γεύομενοι, οὐ κακία τινὶ κοινωνοῦσι προσέχοντες τῷ θεῷ, τῶν ἄλλων Ἰνδῶν φονευόντων καὶ ἐταιρευόντων καὶ μεθύσκομένων καὶ σεβομένων ξόανα, καὶ πάντα σχεδὸν καθ’ εἰμαρμένην φερομένων. 15. ἔστι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ κλίματι τῆς Ἰνδίας

φύλή τις Ἰνδῶν, οἵτινες τοὺς ἐμπίπτοντας ξένους
 ἀγρεύοντες καὶ θύοντες ἐσθίουσι· καὶ οὔτε οἱ ἀγα-
 θοποιοὶ τῶν ἄστρον κεκωλύκασι τούτους μὴ μισαιφο-
 νεῖν καὶ μὴ ἀθεμιτογαμεῖν, οὔτε οἱ κακοποιοὶ ἠνάγ-
 5 κασαν τοὺς Βραχμαῖνας κακουργεῖν. 16. παρὰ Πέρσαις
 νόμος ἦν γαμεῖν τὰς θυγατέρας καὶ τὰς ἀδελφὰς καὶ
 τὰς μητέρας, καὶ οὐ μόνον ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἐν
 τῷ κλίματι ἐκείνῳ τούτους τοὺς ἀνοσίους γάμους οἱ
 Πέρσαι ἐποίησαν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι αὐτῶν τῆς Περσίδος
 10 ἐξεδήμησαν, οἵτινες καλοῦνται Μαγουσαῖοι, τὴν αὐ-
 τὴν ἀθεμιστίαν διαπράττονται, παραδιδόντες τοὺς
 αὐτοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθνη τοῖς τέκνοις κατὰ διαδο-
 χὴν. 17. ἐξ ὧν εἰσι μέχρι νῦν πολλοὶ ἐν Μηδίᾳ καὶ
 ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Φρυγίᾳ καὶ ἐν Γαλατίᾳ. καὶ οὐ
 15 δῆπου Κύπρις ἐν ὄρειοις καὶ οἰκοῖς Κρόνου, σὺν Κρό-
 νῳ ἐφομαρτοῦντος τοῦ Ἄρεος, ἐν ταῖς τῶν πάντων
 γενέσεσιν εὐρίσκετο. 18. παρὰ Γήλοις νόμος ἐστὶ τὰς
 γυναῖκας γεωργεῖν καὶ οἰκοδομεῖν καὶ πάντα τὰ ἐρ-
 γατικὰ πράσσειν, καὶ κοινωνεῖν οἷς ἂν βούλωνται,
 20 καὶ μὴ ἐγκαλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, μήτε καλεῖσθαι
 τινα μοιχαλίδα, τῷ πάσας ἐργατικὰς εἶναι, καὶ πᾶσι
 κοινωνεῖν, μάλιστα δὲ τοῖς ξένοις. 19. καὶ οὔτε μυ-
 ρίζονται Γήλισσαι γυναῖκες οὐδ' ἱμάτια βαπτὰ φο-
 ροῦσιν, ἀνυπόδητοι δὲ εἰσι πᾶσαι, καίτοι τῶν Γήλων (276)
 25 ἀνδρῶν κοσμουμένων ἐν φορήμασι μαλακοῖς καὶ ἐν
 διαφόροις χρώμασι, καὶ χρυσοφορούντων καὶ μυρι-
 ζομένων, καὶ οὐ κατὰ τινα ἄλλην μαλακίαν, εἰσὶ γὰρ
 ἀνδρεῖοι καὶ πολεμικώτατοι καὶ κνηγγετικώτατοι.
 20. καὶ οὐ πᾶσαι αἱ τῶν Γήλων γυναῖκες ἔλαχον ἐν
 30 Αἰγοκέρωτι ἢ ἐν Ἰδρηχῳ κακοδαιμονοῦσαν τὴν Κύ-
 πριν, οὐδ' οἱ ἄνδρες αὐτῶν πάντες ἔχουσιν ἐν Κριῶ
 σὺν Ἄρει τὴν Παφίην, ἐνθα τοὺς ἀνδρεῖους καὶ σπα-

τάλους οἱ Χαλδαῖζοντες λέγουσι. 21. παρὰ Βάκτροις
 αἱ γυναῖκες παντὶ κόσμῳ διαφέροντι καὶ παντὶ μύρῳ
 χρῶνται, ὑπηρετούμεναι ὑπὸ παιδίσκων καὶ νεανί-
 σκων μᾶλλον ἢ οἱ ἄνδρες, προερχόμεναι μετὰ πολλῆς
 φαντασίας ἐπιπποι, κοσμοῦσαι πολλῶν χρυσῶ καὶ λί- 5
 θοῖς βαρυτίμοις τοὺς ἵππους, καὶ οὐ σωφρονοῦσιν,
 ἀλλ' ἀδιαφόρως κοινωνοῦσι τοῖς δούλοις καὶ τοῖς ξέ-
 νοις, ἄδειαν ἔχουσαι τοιαύτην, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν
 μὴ ἐγκαλοῦμεναι σχεδὸν κυριεύουσιν αὐτῶν. 22. καὶ
 οὐ πάντως ἐν πάσῃ γενέσει τῶν ἐν Βακτρίᾳ γυναι- 10
 κῶν μεσουρανεῖ μετὰ Διὸς καὶ Ἄρεος ἐν ἰδίῳ ὄρει
 ἢ φιλόγελως Ἀφροδίτῃ. ἐν δὲ τῇ Ἀραβίᾳ καὶ τῇ
 Ὀσσορηῇ οὐ μόνον αἱ μοιχαλίδες φονεύονται, ἀλλὰ
 καὶ αἱ ὑποπτεούμεναι οὐκ ἀφίενται ἀτιμώρητοι. 23.
 παρὰ Πάρθοις καὶ Ἀρμενίοις οἱ φονεῖς ἀναιροῦνται 15
 ποτὲ μὲν ὑπὸ τῶν δικαστῶν, ποτὲ δὲ ὑπὸ τῶν καθ'
 αἷμα τῶν φονευθέντων. καὶ ἐὰν τις φονεύσῃ γυ-
 ναῖκα αὐτοῦ, ἢ ἀδελφὸν ἄτεκνον, ἢ ἀδελφὴν ἄγα-
 μον, ἢ υἱὸν, ἢ θυγατέρα, οὐκ ἐγκαλεῖται ὑπό του,
 νόμου τοιοῦτου ὑπάρχοντος ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις· 20
 παρ' Ἑλλήσι δὲ καὶ Ῥωμαίοις μεῖζον τιμωρίᾳ ὑπο-
 βάλλονται οἱ τῶν συγγενῶν φονευταί. 24. ἐν Ἄτροις
 ὁ κλέπτων τι ὀβολοῦ ἄξιον λιθάζεται, παρὰ Βάκτροις
 ὁ ὀλίγα κλέπτων ἐμπτύεται, παρὰ Ῥωμαίοις πληγαῖς
 αἰκίζεται· τοιοῦτοι γὰρ οἱ νόμοι. 25. ἀπὸ Εὐφράτου 25
 ποταμοῦ καὶ μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ, ὡς ἐπὶ ἀνατολᾶς,
 ὁ λοιδορούμενος ὡς φονεὺς, ἢ ὡς κλέπτῃς, οὐ πάνν
 [163] ἀγανακτεῖ, ὁ δὲ ὡς ἀρσενοκοίτης λοιδορούμενος ἐαυ-
 τὸν ἐκδικεῖ μέχρι καὶ φόνου· παρ' Ἑλλήσι δὲ καὶ οἱ
 σοφοὶ ἐρωμένους ἔχοντες οὐ ψέγονται. 26. ἐν τῇ 30
 αὐτῇ ἀνατολῇ ὑβρίζομενοι, ἐὰν γνωσθῶσιν, ὑπὸ ἀδελ-
 φῶν, ἢ πατέρων, καὶ συγγενῶν φονεύονται, καὶ τα-

φῆς προδήλου οὐκ ἀξιούνται. 27. παρὰ δὲ Γάλλοις (277)
 οἱ νέοι γαμουῦνται μετὰ παρρησίας, οὐ φόγον τῶντο
 ἡγούμενοι διὰ τὸν παρ' αὐτοῖς νόμον. καὶ οὐ δυνα-
 τὸν ἔστι πάντας τοὺς ἐν Γαλλίᾳ οὕτως ἀθέως ὑβρι-
 5 ζομένους λαχεῖν ἐν ταῖς γενέσεσι Φωσφόρον μεθ'
 Ἑρμοῦ ἐν οἴκοις Κρόνου καὶ ὀρίοις Ἄρεος δύνοντα.
 28. ἐν Βρετανίᾳ πολλοὶ ἄνδρες μίαν γυναῖκα ἔχου-
 σιν, ἐν δὲ τῇ Παρθίᾳ πολλὰι γυναῖκες ἓνα ἄνδρα,
 καὶ πᾶσαι σωφρονοῦσι πειθόμεναι αὐτῷ κατὰ τὸν
 10 νόμον. 29. αἱ δὲ Ἀμαζόνες πᾶσαι ἄνδρας οὐκ ἔχου-
 σιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἄπαξ τοῦ ἔτους περὶ τὴν
 ἔαρινὴν ἰσημερίαν ὑπερβαίνουσαι τοὺς ἰδίους ὄρους
 κοινωνοῦσι τοῖς πλησιοχώροις, ἑορτὴν τινα ταύτην
 ἡγουμένοις· ἐξ ὧν συλλαμβάνουσαι ὑποστρέφουσι,
 15 καὶ ἀναγκαίως ἐν ἐνὶ καιρῷ κυῖσκουσι κατὰ τὸν τῆς
 φύσεως νόμον, καὶ τοὺς μὲν γεννωμένους ἄρρενας
 ῥίπτουσι, τὰς δὲ θηλείας ἀνατρέφουσι· πολεμικαὶ τέ
 εἰσι, καὶ γυμνασίων προνοοῦμεναι. 30. Ἑρμῆς μετὰ
 Ἀφροδίτης ἐν οἴκοις Ἑρμοῦ ποιεῖ πλάστας καὶ ζω-
 20 γράφους καὶ τραπεζίτας, ἐν οἴκοις δὲ Ἀφροδίτης
 μυρσιποῦς, ἢ φωνάσκους, καὶ ὑποκριτὰς ποιημάτων.
 31. καὶ παρὰ Ταηνοῖς καὶ Σαρακηνοῖς καὶ ἐν τῇ
 ἀνωτέρᾳ Λιβύῃ, καὶ παρὰ Μαύροις καὶ παρὰ τοῖς
 παρὰ τὸ στόμα τοῦ Ὠκεανοῦ Νομάσι, καὶ ἐν τῇ
 25 ἐξωτέρᾳ Γερμανίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ Σαρματίᾳ,
 καὶ ἐν τῇ Σκυθίᾳ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐξ ἀρκτικῶν
 μερῶν τοῦ Πόντου ἔθνεσι, καὶ ὅλη τῇ Ἀλανίᾳ καὶ
 Ἀλβανίᾳ καὶ Ὠτηνῇ καὶ Σαννίᾳ καὶ ἐν Χρυσῇ
 30 γράφον, οὐκ ἀρχιτέκτονα, οὐ γεωμέτρην, οὐ φάνα-
 σκον, οὐχ ὑποκριτὴν ποιημάτων, ἀλλ' ἑστέρηται ὁ
 τῆς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἐνεργείας τρόπος

ἐν ὄλῳ τῷ κύκλῳ τούτῳ τῆς οἰκουμένης. 32. οἱ Μῆ-
 δοὶ πάντες τοῖς μετὰ σπουδῆς τρεφομένοις κυσὶ τοὺς
 νεκροὺς ἐτι ἐμπνέοντας παραβάλλουσι, καὶ οὐ πάν-
 τες σὺν τῇ μῆνι τὸν Ἄρεα ἐφημερινῆς γενέσεως ἐν
 Καρκίνῳ ὑπὸ γῆν ἔχουσιν. 33. Ἴνδοι τοὺς νεκροὺς 5
 καίουσι, μεθ' ὧν συγκαίουσιν ἐκούσας τὰς γυναῖκας,
 καὶ οὐ δῆπον πᾶσαι αἱ καιόμεναι ζῶσαι Ἰνδῶν γυ-
 ναῖκες ἔχουσιν ὑπὸ γῆν ἐπὶ νυκτερινῆς γενέσεως σὺν
 Ἄρει τὸν ἥλιον ἐν Λέοντι ὀρίοις Ἄρεος. 34. Γερμα-
 νῶν οἱ πλεῖστοι ἀγχιονιμαίῳ μόρῳ ἀποθνήσκουσι, καὶ 10
 οὐ πάντως τὸ πλῆθος τῶν Γερμανῶν τὴν σελήνην
 καὶ τὴν ὥραν μεσολαβουμένας ὑπὸ Κρόνου καὶ Ἄρεος
 ἔχει. 35. παντὶ ἔθνει καὶ πάσῃ ἡμέρᾳ καὶ παντὶ
 τρόπῳ τῆς γενέσεως γεννῶνται ἄνθρωποι· κρατεῖ δὲ 15
 ἐν ἐκάστῃ μοίρᾳ τῶν ἀνθρώπων νόμος καὶ ἔθος διὰ
 τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου· καὶ οὐκ ἀναγκάζει ἢ
 γένεσις τοὺς Σῆρας μὴ θέλοντας φονεῦειν, ἢ τοὺς
 Βραχμᾶνας κρεοφαγεῖν, ἢ τοὺς Πέρσας ἀθεμίτως μὴ
 γαμεῖν, ἢ τοὺς Ἰνδοὺς μὴ καίεσθαι, ἢ τοὺς Μήδους
 μὴ ἐσθίεσθαι ὑπὸ κυνῶν, ἢ τοὺς Πάρθους μὴ πολυ- 20
 γαμεῖν, ἢ τὰς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ γυναῖκας μὴ σω-
 φρονεῖν, ἢ τοὺς Ἕλληνας μὴ γυμνάζεσθαι γυμνοῖς
 τοῖς σώμασιν, ἢ τοὺς Ῥωμαίους μὴ κρατεῖν, ἢ τοὺς
 Γάλλους μὴ γαμείσθαι, ἢ τὰ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη
 ταῖς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λεγομέναις Μούσαις κοινω- 25
 νεῖν· ἀλλ', ὡς προεῖπον, ἕκαστον ἔθνος καὶ ἕκαστος
 τῶν ἀνθρώπων χρῆται τῇ ἑαυτοῦ ἐλευθερίᾳ ὡς βού-
 λεται καὶ ὅτε βούλεται, καὶ δουλεύει τῇ γενέσει καὶ
 τῇ φύσει δι' ἣν περικείται σάρκα, πῆ μὲν ὡς βού-
 λεται, πῆ δὲ ὡς μὴ βούλεται. 36. πανταχῇ γὰρ 30
 καὶ ἐν παντὶ ἔθνει εἰσὶ πλούσιοι καὶ πένητες καὶ
 ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι καὶ ἐρρωμένοι καὶ νοσοῦν-

τες, ἕκαστος κατὰ τοὺς τῆς γενέσεως αὐτοῦ κλήρους.”

“Ταῦτα, ὦ Βαρθησάνη, ἄκρως ἡμᾶς πέπεικε, ^[164] φημί αὐτῷ. οἱ δὲ ἀστρονόμοι φασὶ τὴν γῆν ταύτην
 5 μεμερίσθαι εἰς ἑπτὰ κλίματα, καὶ ἄρχειν ἑκάστου κλίματος ἓνα τῶν ἑπτὰ ἀστέρων· καὶ τοὺς διαφοροὺς ^d νόμους μὴ τοὺς ἀνθρώπους τεθεικέναι ἑαυτοῖς, ἀλλ’ ἑκάστου ἄρχοντος πλεονάζειν τὸ θέλημα ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ, ὃν νόμον νενομίκασιν οἱ κρατούμενοι.”

10 37. “Ἀπεκρίνατο, οὐκ ἀληθῆς ἡ διάκρισις αὕτη, ὦ Φίλιππε. εἰ γὰρ καὶ διήρηται ἡ οἰκουμένη εἰς μέρη ἑπτὰ, ἀλλ’ οὖν γε ἐν μιᾷ μερίδι εὐρίσκομεν πολ-
 λὰς διαφορὰς νόμων. οὐδὲ γὰρ ἑπτὰ νόμοι εἰσὶ κατὰ
 15 τριάκοντα ἕξ κατὰ τοὺς δεκανοὺς, ἀλλὰ μυρίοι. 38. μνημονεύειν τε ὀφείλετε ὧν προεῖπον, ὅτι καὶ ἐν ἐνὶ κλίματι καὶ ἐν μιᾷ χώρᾳ τῶν Ἰνδῶν εἰσὶν ἀνθρωπο-
 φάγοι Ἰνδοὶ, καὶ εἰσὶν οἱ ἐμψύχων ἀπεχόμενοι· καὶ ὅτι οἱ Μαγουσαῖοι οὐκ ἐν Περσίδι μόνη τὰς θυγατέ-
 20 ρας γαμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ ἔθνει, ὅπου ἂν οἱ- ⁽²⁷⁹⁾ κήσωσι, τοὺς τῶν προγόνων φυλάσσοιτες νόμους καὶ τῶν μυστηρίων αὐτῶν τὰς τελετάς. 39. ἀλλὰ καὶ πολλὰ βάρβαρα ἔθνη κατελέξαμεν, τὰ τε ὄντα ἐν με-
 σημβρία καὶ δύσει, καὶ ἀνατολῇ καὶ ἄρκτῳ, τουτέ-
 25 στιν ἐν διαφοροῖς κλίμασι, μὴ μετέχοντα Ἑρματικῆς ἐπιστήμης. 40. πόσοι, νομίζετε, ἄνδρες σοφοὶ παρ-
 ἡγαγον τοὺς κακῶς κειμένους νόμους; πόσοι δὲ νό-
 μοι ὑπὸ τῆς ἀπορίας κατελύθησαν; πόσοι βασιλεῖς ^b κρατήσαντες ἔθνων παρήγαγον τοὺς πρὸ αὐτῶν νό-
 30 μους καὶ ἔθεντο τοὺς ἰδίους; καὶ οὐδεὶς τῶν ἀστέρων ἀπώλεσε τὸ ἴδιον κλίμα. 41. χθὲς οἱ Ῥωμαῖοι τῆς Ἀραβίας κρατήσαντες τοὺς τῶν βαρβάρων νόμους

ἤλλαξαν· ἔπεται γὰρ τὸ αὐτεξούσιον τῷ αὐτεξουσίῳ, τὸ δὲ δυνάμενον πείσαι καὶ τοὺς ἀπίστους ἐκθήσομαι ὑμῖν. 42. Ἰουδαῖοι πάντες οἱ διὰ Μωσέως δεξάμενοι νόμον τοὺς γεννωμένους ἄρρενας παῖδας ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ αἱμάσσουσι περιτέμνοντες, οὐκ ἀστέρος 5 παρουσίαν ἀναμένοντες, οὐ κλίματος ἐξουσίαν ἐντρεπόμενοι, οὐχ ὑπὸ νόμου ἀλλοτριᾶς χώρας ἀγόμενοι, ἀλλ' εἴτε ἐν Συρίᾳ τυγχάνουσιν, εἴτε ἐν Γαλλίᾳ, εἴτε ἐν Ἰταλίᾳ, εἴτε ἐν Ἑλλάδι, ἢ ἐν Παρθίᾳ, ἢ ὅπου ἂν ᾧσι, τοῦτο ποιοῦσιν. 43. ὅπερ οὐκ ἔστι κατὰ γέ- 10 νεσιν· οὐ γὰρ δύνανται πάντες οἱ Ἰουδαῖοι μιᾶν γένεσιν ἔχειν. ἀλλὰ καὶ δι' ἡμερῶν ἑπτὰ πάντες ὅπου ἂν ᾧσιν ἀργοῦσιν ἐκ παντὸς ἔργου, καὶ οὔτε ὀδεύουσιν οὔτε πυρὶ χρωῶνται, οὔτε ἀναγκάζει ἡ γένεσις Ἰουδαίου οὐ κτίσαι οἶκον, οὐ καταλῦσαι, οὐκ ἐργά- 15 σασθαι, οὐ πωλῆσαι, οὐκ ἀγοράσαι ταῖς ἡμέραις τοῦ σαββάτου, καίτοι ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ γεννῶντων Ἰουδαίων καὶ γεννωμένων καὶ νοσοῦντων καὶ ἀποθνήσκόντων. 44. ταῦτα γὰρ οὐκέτι ἔστι τοῦ αὐτεξουσίου. ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ ἐν τῇ Ὀσροηνῇ ἀπεκόπτοντο πολλοὶ 20 τῇ Ῥεᾷ, καὶ ἐν τούτῳ μιᾷ ῥοπῇ ὁ βασιλεὺς Ἀβγαρος ἐκέλευσε τῶν ἀποκοπτομένων τὰ αἰδοῖα ἀποκόπτεσθαι καὶ τὰς χεῖρας, καὶ ἐκ τότε οὐδεὶς ἀπεκόπητο ἐν τῇ Ὀσροηνῇ. 45. τί δὲ ἐροῦμεν περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν αἱρέσεως, ἧς ἡμεῖς οἱ δοξασταὶ πολλοὶ ὄν- 25 τες καὶ ἐν διαφόροις ἀνέστημεν κλίμασιν, ἐν παντὶ ἔθνῳ καὶ κλίματι, οἵτινες πολλοὶ ὄντες ἐνὶ ὀνόματι ἐκλήμεθα; 46. καὶ οὔτε οἱ ἐν Παρθίᾳ Χριστιανοὶ πολυγαμοῦσι, Πάρθοι τυγχάνοντες, οὐδ' οἱ ἐν Μη- λία κισὶ προτιθέασιν τοὺς νεκροὺς, οὐχ οἱ ἐν Περ- 30 ροῖ γαμοῦσι τὰς θυγατέρας αὐτῶν, Πέρσαι ὄντες, οὐ καὶ Βάκτροις καὶ Γήλοις φθείρουσι τοὺς γάμους,

οὐχ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ θρησκευέουσι τὸν Ἄπιν ἢ τὸν κύνα
 ἢ τὸν τράγον ἢ αἰλουρον, ἀλλ' ὅπου εἰσὶν, οὔτε ὑπὸ
 τῶν κακῶς κειμένων νόμων καὶ ἐθῶν νικῶνται οὔθ'
 ἢ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν πρυτανευομένη γένεσις αὐτοῦς b
 5 ἀναγκάζει τοῖς ἀπειρημένοις κακοῖς ὑπὸ τοῦ διδασκά- [165]
 λου αὐτῶν χρῆσθαι, νόσῳ δὲ καὶ πενίᾳ καὶ πάθεισι
 καὶ ταῖς νομιζομέναις ἀτιμίαις ὑπόκεινται. 47. ὥσπερ
 γὰρ ὁ ἐλεύθερος ἡμῶν ἄνθρωπος δουλεύειν οὐκ
 ἀναγκάζεται, κὰν ἀναγκασθῆ ἀνθίσταται τοῖς ἀναγκά-
 10 ζουσιν, οὔτως οὐδὲ ὁ φαινόμενος ἡμῶν δοῦλος ἄν-
 θρωπος τῆς ὑποταγῆς ἐκφεύγειν ῥαδίως δύναται.
 48. εἰ γὰρ πάντα ἐδυνάμεθα, ἡμεῖς ἂν ἦμεν τὸ πᾶν,
 ὥστε εἰ μηδὲν ἐδυνάμεθα, ἄλλων ἦμεν, ὡς προείπον, c
 ὄργανα, καὶ οὐχ ἑαυτῶν. θεοῦ δ' ἐπινεύσαντος πάντα
 15 δυνατὰ καὶ ἀνεμπόδιστα· τῇ γὰρ ἐκείνου βουλήσει
 οὐδὲν ἀντιστῆναι δύναται. καὶ γὰρ τὰ δοκοῦντα ἀν-
 θίστασθαι, αὐτοῦ χρηστοῦ ὄντος, καὶ συγχωροῦντος
 ἐκάστη φύσει ἔχειν τὴν ιδιότητα καὶ τὸ αὐτεξούσιον
 τοῦ θελήματος, ἀνθίσταται.”
 20 49. Τοσαῦτα καὶ ὁ Σύρος. ἐνὸς δὲ ἐτι μνησθεῖς
 περιγράψω τὸν λόγον. ἐπειδὴ γὰρ τὰ μὲν ἀπὸ τῶν
 ἔξωθεν γραμμάτων ἀντάρκως παρατέθειται, λείπει δὲ
 τὰ ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὧν δὴ καὶ μάλιστα d
 ἡμῖν δεῖ εἰς τὴν τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀποδείξεως Προ-
 25 παρασκευῆν, εὖ ἂν ἔχοι καὶ τάδε ἐποπιεῦσαι, ὡς ἂν
 κατὰ μηδὲν ὁ λόγος ἐλλείποι τῶν εἰς τὸ πρόβλημα
 θεωρουμένων. 50. ὄθεν δὴ καὶ τάδε σοι σαφῆ κα-
 ταστήσω. οὐ μὴν οἴος τ' ἂν εἴης γυμνῶν ἐπαίειν
 τῶν ἱερῶν λογίων τὰ πολλὰ συνεσκιασμένως προενη-
 30 νεγμένων. διόπερ ἐγὼ σοι τὸν ἐρμηνεῖα τούτων παρα-
 στήσομαι· σὺ δ', εἰ μὴ τοῖς κρεῖττοσι βασκαίνεις,
 οἴσθ' ἄ ποῦ τὸν ἄνδρα, Χριστοῦ μὲν θιάσοις εἰσέτι

δεῦρο χορεύοντα δι' ὧν ἀπολέλοιπε πόνων, οὐ μὴν οὐδὲ τοῖς ἐκτὸς ἀγνώτα δι' ἣν ἐπιδέδεικται καὶ πρὸς τὰ τῶνδε μαθήματα φιλοτιμίαν. σκέψαι δ' οὖν ὅσα τε καὶ ὅποια ἐν τοῖς εἰς τὴν Γένεσιν Ἐξηγητικοῖς ὁ (281) θανμάσιος Ὁριγένης περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως διείληφε, καὶ ὅπως ἐφώδευσε τὸν περὶ εἰμαρμένης λόγον.

XI. "Περὶ τοῦ εἰς σημεῖα γεγονέναι τοὺς φωστῆρας, οὐκ ἄλλους ἤλιου καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄστρον τυγχάνοντας, τῶν σφόδρα ἀναγκαιοτάτων ἔστι δια-
λαβεῖν, οὐ μόνον ἐθνῶν τῶν τῆς Χριστοῦ πίστεως ἀλλοτρίων σφαλλομένων εἰς τὸν περὶ τῆς εἰμαρμένης τόπον, τῇ τῶν καλουμένων πλανωμένων ἀστέρων ἐπιπλοκῇ πρὸς τοὺς ἐν τῷ ζῶδιακῷ πάντων αὐτοῖς νομιζομένων συμβαίνειν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῶν περὶ ἕκαστον ἄνθρωπον, τάχα δὲ καὶ ἀλόγων ζῴων, ἀλλὰ γὰρ καὶ πολλῶν τῶν πεπιστευκέναι ὑπολαμβανομένων περισπωμένων μὴ ἄρα ἠνάγκασται τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, καὶ ἀμήχανον ἄλλως γενέσθαι ἢ ὡς οἱ ἀστέρες κατὰ διαφόρους σχηματισμοὺς ἐπι-
τελοῦσιν. 2. ἔπεται δὲ τοῖς ταῦτα δογματίζουσιν ἐξ ὕλων τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιρεῖν· διόπερ καὶ ἐπαινοῦ καὶ ψόγου, καὶ πράξεις ἀποδεκτὰς πάλιν τε αὐ ψεκτάς. 3. ἅπερ εἰ οὕτως ἔχει, τὰ τῆς κεκηρυγμένης τοῦ θεοῦ κρίσεως οἴχεται, καὶ ἀπειλαὶ πρὸς τοὺς ἡμαρτηκότας, ὡς κολασθησομένους· τιμαὶ τε αὐ πρὸς τοὺς τοῖς κρείττοσιν ἑαυτοὺς ἐπιδεδωκότας καὶ μα-
καριότητες· οὐδὲν γὰρ ἔτι τούτων εὐλόγως ἔσται γε-
νόμενον. 4. καὶ εἰ τὰ ἀκόλουθά τις ἑαυτῷ ἐφ' οἷς δογματίζει βλέποι, καὶ ἡ πίστις ἔσται ματαλα, ἢ τε 30

5 Ὁριγένης] Philocal. Tarin. p. 330. vol. 2. p. 3. ed. Delar.

Χριστοῦ ἐπιδημία οὐδὲν ἀνύουσα, καὶ πᾶσα ἢ διὰ νόμον καὶ προφητῶν οἰκονομία, κάματοί τε ἀποστόλων ὑπὲρ τοῦ συστήσαι τὰς διὰ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας· 5. εἰ μὴ ἄρα καὶ Χριστὸς, κατὰ τοὺς οὕτω τολμῶντας ὑπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς τῶν ἄστρων κινήσεως τῷ γένεσιν ἀνειληφέναι γενόμενος, πάντα [166] πεποιήκοι τε καὶ πάθοι, οὐ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τῶν ὄλων αὐτῷ τὰς παραδόξους δυνάμεις δωρησαμένου, ἀλλὰ τῶν ἀστέρων. οἷς ἀθέοις καὶ ἀσεβέσι τυγχάνουσι λόγοις ἀκολουθεῖ καὶ τὸ τοὺς πιστεύοντας ὑπὸ (282) τῶν ἀστέρων ἀγομένους πιστεύειν εἰς θεὸν λέγεσθαι. 6. πνθούμεθα δ' ἂν αὐτῶν τί ὁ θεὸς βουλόμενος τοιοῦτον ἐποίει κόσμον, ἵν' οἱ μὲν ἐν αὐτῷ ἄνδρες ὄντες τὰ γυναικῶν πάσχωσιν, οὐδαμῶς ἑαυτοῖς αἰτιοῦ τῆς ἀσελείας γεγεννημένοι, ἕτεροι δὲ ἀγρίων ζῴων κατάστασιν εἰληφότες, τῷ τὴν φορὰν τοῦ παντὸς τοιοῦτους αὐτοὺς πεποιηκέναι, διὰ τὸ τὸν θεὸν οὕτω κεκοσμηκέναι τὸ πᾶν, ἐπιδιδόασιν ἑαυτοὺς ὠμοτάτοις καὶ σφόδρα ἀπανθρώποις πράγμασιν, ἀνδροφονίαις b 20 καὶ πειρατεῖαις; 7. καὶ τί δεῖ λέγειν ἡμᾶς περὶ τῶν συμβαινόντων ἐν ἀνθρώποις καὶ ἀμαρτανομένων ὑπ' αὐτῶν, μυρίων ὄσων τυγχανόντων, οὔστινας οἱ τῶν γενναίων προῖστάμενοι τούτων λόγων ἀπολύοντες παντὸς ἐγκλήματος τῷ θεῷ προσγράφοσι πάντων 25 τῶν κακῶς καὶ ψεκτῶς πραττομένων τὴν αἰτίαν;

8. "Ἐὰν δέ τινες αὐτῶν, ὡς ἀπολογούμενοι περὶ θεοῦ, ἕτερον μὲν εἶναι λέγωσι τὸν ἀγαθόν, οὐδενὸς τούτων ἔχοντα τὴν ἀρχὴν, τῷ δὲ δημιουργῷ πάντων c τὰ τοιαῦτα προσάπτωσι, πρῶτον μὲν οὐδ' ὡς ὁ βούλονται δυνήσονται ἀποδεικνύναι, ὅτι ἐστὶ δίκαιος. 30 πῶς γὰρ ἂν ὁ τοσούτων κακῶν κατ' αὐτοὺς πατήρ εὐλόγως χρηματίζοι δίκαιος; 9. δεῦτερον δὲ περὶ ἑαυτῶν

τί ποτε φήσουσιν ἔξεταστέον, πότερον ὑπόκεινται τῇ
 φορᾷ τῶν ἀστέρων, ἢ ἠλευθέρωνται, καὶ ἐν τῷ βίῳ
 τυγχάνοντες οὐδὲν ἐνεργούμενον εἰς ἑαυτοὺς ἔχουσιν
 ἐκείθεν. εἰ μὲν γὰρ φήσουσιν ὑποκεῖσθαι τοῖς ἄστροις,
 δῆλον ὅτι τὰ ἄστρα τὸ νοῆσαι αὐτοῖς τοῦτο ἔχαρισατο, 5
 α καὶ ὁ δημιουργὸς ὑποβεβληκῶς ἔσται διὰ τῆς τοῦ
 παντός κινήσεως τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ ἀνωτέρω
 ἀναπεπλασμένου θεοῦ, ὅπερ οὐ βούλονται. 10. εἰ
 δὲ ἀποκρινοῦνται ὅτι ἔξω τῶν νόμων τυγχάνουσι τοῦ
 δημιουργοῦ τῶν κατὰ τοὺς ἀστέρας, ἵνα μὴ ἀπόφα- 10
 σις ἢ τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτῶν ἀναπόδεικτος, πειρα-
 θήτωσαν ἡμᾶς προσάγειν ἀναγκαστικώτερον, διαφο-
 ρὰν παριστάντες νοῦ τινὸς ὑποκειμένου γενέσει καὶ
 εἰμαρμένῃ καὶ ἑτέρου ἀπὸ τούτων ἔλευθέρου. δῆλον
 γὰρ ἔστι τοὺς τοιούτους ὅτι λόγον ἀπαιτηθέντες δι- 15
 δόναι αὐτοῖς οὐδαμῶς δυνήσονται. 11. πρὸς δὲ τοῖς
 εἰρημένοις καὶ εὐχαὶ παρέλκουσι μάτην παραλαμβανόμε-
 ναι. εἰ γὰρ κατηνάγκασται τάδε τινὰ γενέσθαι,
 (283) καὶ οἱ ἀστέρες ποιοῦσιν, οὐδὲν δὲ παρὰ τὴν τούτων
 πρὸς ἀλλήλους ἐπιπλοκὴν δύναται γενέσθαι, θεὸν 20
 ἀλογίστως ἀξιούμεν τάδε τινὰ ἡμῖν δωρήσασθαι.
 12. καὶ τί ἐπὶ πλεῖον μηκύνει τὸν λόγον δεῖ, παρ-
 ιστάντα τὸ ἀσεβὲς τοῦ κατημαξευμένου ἀβασανίστως
 παρὰ τοῖς πολλοῖς περὶ εἰμαρμένης τόπου; αὐτάρκη
 γὰρ εἰς ὑπογραφὴν καὶ τὰ εἰρημένα." 25

13. "Πόθεν δὲ ἐξετάζοντες τὸ ἔστωσαν εἰς ση-
 μεῖα οἱ φωστῆρες' ἐπὶ ταῦτα ἐληλύθαμεν ἑαυτοὺς
 ὑπομνήσωμεν. οἱ μανθάνοντες περὶ τινῶν ἀληθῆ,
 β ἢτοι αὐτόπται τῶν πραγμάτων γενόμενοι, ἀποφαίνον-
 ται τάδε τινὰ ὑγιῶς, τὸ πάθος καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν 30
 πεπονθότων ἢ ἐνηργηκότων θεασάμενοι, ἢ ἀπαγγελ-
 λόντων τῶν οὐδαμῶς αἰτίων τοῖς γεγενημένοις ἀκού-

σαντες τάδε τινὰ γινώσκουσιν. 14. (ὑπεξηρήσθω δὲ νῦν τοῦ λόγου τὸ δύνασθαι τοὺς δεδρακότας ἢ πεπονθότας, διηγουμένους ἢ δεδράκασιν ἢ πεπόνθασιν, ἐνάγειν εἰς γινῶσιν τῶν πεπραγμένων τὸν μὴ παρα-
 5 τετυχηκότα). 15. ἐὰν οὖν ὁ διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ μηδαμῶς αἰτίου τῶν γινομένων τὸ τάδε τινὰ τοῖσδε c
 γεγονέναι ἢ συμβήσεσθαι μὴ διακρίνη ὅτι οὐ πάντως ὁ διδάσκων περὶ τινος ὡς γενομένου ἢ ἐσομένου αἰ- [167]
 τῖός ἐστι τοῦ τὸ πρᾶγμα τοῦνδε τι τυγχάνειν, οἴησε-
 10 ται τὸν παραστήσαντα περὶ τοῦ τάδε τινὰ γεγονέναι, ἢ τάδε τινὰ ἐσεσθαι, πεποιηκέναι ἢ ποιήσειν τὰ περὶ
 ὧν διδάσκει, οἴησεται δὲ δηλονότι ἐσφαλμένως. 16.
 ὡς εἰ τις ἐντυχὼν προφητικῇ βίβλῳ προδηλούση τὰ
 περὶ Ἰούδαν τὸν προδότην νομίσει, μαθὼν τὸ ἐσό-
 15 μενον, ὁρῶν αὐτὸ ἀποτελούμενον, τὴν βίβλον αἰτίαν εἶναι τότε τι γεγονέναι ὕστερον, ἐπεὶ ἀπὸ τῆς βίβλου d
 μεμάθηκε τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰούδα πραχθησόμενα ὕστερον ἢ
 ἢ πάλιν μὴ τὴν βίβλον ὑπολάβοι εἶναι αἰτίαν, ἀλλὰ
 τὸν πρῶτον γράψαντα αὐτήν, ἢ τὸν ἐνεργήσαντα φέρε
 20 εἰπεῖν τὸν θεόν. 17. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν περὶ τοῦ Ἰούδα
 προφητευομένων αὐταὶ αἱ λέξεις ἐξεταζόμεναι ἐμφαίνουσι τὸν θεὸν ποιητὴν μὴ
 γεγονέναι τῆς τοῦ Ἰούδα προδοσίας, ἀλλὰ μόνον δεδηλωκέναι προεγνω-
 25 τήν αὐτοῦ αἰτίαν, 18. οὕτως εἰ τις ἐμβαθύνει τῷ λόγῳ
 τοῦ προειδέναι τὰ πάντα τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἐν οἷς οἶον
 ἐτύπωσε τῆς ἑαυτοῦ προγνώσεως τοὺς λόγους, κατανοήσαι
 ἂν ὅτι οὔτε ὁ προγνοὺς πάντως αἰτίος τῶν προεγνωσμένων οὔτε
 τὰ τοὺς τύπους τῶν (284)
 30 λόγων τῆς προγνώσεως τοῦ προεγνωκότος δεξάμενα.”
 19. “Ὅτι μὲν οὖν ἕκαστον τῶν ἐσομένων προ πολλοῦ οἶδεν ὁ θεὸς γενησόμενον, καὶ χωρὶς μὲν γρα-

φῆς αὐτόθεν ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς περὶ θεοῦ δῆλον τῶ
 συνιέντι ἀξίωμα δυνάμεως νοῦ θεοῦ. 20. εἰ δὲ δεῖ
 καὶ ἀπὸ τῶν γραφῶν τοῦτο παραστήσαι, πλήρεις μὲν
 εἰσιν αἱ προφητεῖαι τοιούτων παραδειγμάτων, καὶ τὰ
 β κατὰ τὴν Σωσάνναν δὲ τοῦ θεοῦ γινώσκοντος τὰ 5
 πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, οὕτω λέγουσαν "ὁ θεὸς
 ὁ αἰώνιος, ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα
 πρὶν γενέσεως αὐτῶν, σὺ ἐπίστασαι ὅτι ψευδῆ μου
 κατεμαρτύρησαν οὗτοι." 21. σαφέστατα δὲ ἐν τῇ
 τρίτῃ τῶν Βασιλειῶν καὶ ὄνομα βασιλεύοντος καὶ 10
 πράξεις ἀνεγράφησαν πρὸ πλειόνων ἐτῶν τοῦ γενέ-
 σθαι προφητεύμενα οὕτως· καὶ ἐποίησεν Ἱεροβοὰμ
 ἑορτὴν ἐν τῶ μηνὶ τῶ ὀγδόῳ, ἐν τῇ πέμπτῃ καὶ δε-
 κάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς, κατὰ τὴν ἑορτὴν τὴν ἐν γῆ
 c Ἰούδα. καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐν Βαιθῆλ, 15
 ὃ ἐποίησεν ἐν ταῖς δαμάλεσιν αἷς ἐποίησεν.· εἶτα
 μετ' ὀλίγα· καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ ἐξ Ἰούδα
 παρεγένετο ἐν λόγῳ κυρίου ἐν Βαιθῆλ, καὶ Ἱεροβοὰμ
 εἰστήκει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον αὐτοῦ ἐπιθῦσαι· καὶ
 ἐπεκάλεσεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐν λόγῳ κυρίου, καὶ 20
 εἶπε, θυσιαστήριον, θυσιαστήριον, τάδε λέγει κύ-
 ριος, ἰδοὺ υἱὸς τίκτεται τῶ οἴκῳ Δαβὶδ, Ἰωσίας ὄνο-
 d μα αὐτῶ, καὶ θύσει ἐπὶ σὲ τοὺς ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν
 τῶν ἐπιθύνοντων ἐπὶ σὲ, καὶ ὅσα ἄνθρώπων καύσει
 ἐπὶ σέ. καὶ ἔδωκεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τέρας, λέγων, 25
 'τοῦτο τὸ τέρας ὃ ἐλάλησε κύριος λέγων, ἰδοὺ τὸ θυ-
 σιαστήριον ῥήγνυται, καὶ ἐκχυθήσεται ἡ πιότης ἡ ἐπ'
 αὐτῶ.· καὶ μετ' ὀλίγα δηλοῦται ὅτι καὶ τὸ θυσια-
 στήριον ἐρράγη καὶ ἐξεχύθη ἡ πιότης ἀπὸ τοῦ θυ-
 σιαστηρίου κατὰ τὸ τέρας ὃ ἔδωκεν ὁ ἄνθρωπος ἐν 30
 λόγῳ κυρίου. 22. καὶ ἐν τῶ Ἡσαΐα, γενομένῳ πρὸ
 πολλοῦ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς εἰς Βαβυλῶνα, μεθ' ἣν

αἰχμαλωσίαν ὕστερόν ποτε γίνεται Κύρος ὁ Περσῶν
 βασιλεὺς συνεργήσας τῇ οἰκοδομῇ τοῦ ναοῦ, γενο-
 μένη κατὰ τοὺς χρόνους Ἑσδρα, ταῦτα περὶ Κύρου
 ὀνομαστὶ προφητεύεται· οὕτω λέγει κύριος ὁ θεὸς τῶ
 5 χριστῶ μου Κύρω, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ,
 ἐπακουῖσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχύον βασι-
 λέων διαρρήξω, ἀνοίξω ἔμπροσθεν αὐτοῦ θύρας, καὶ
 πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται. ἐγὼ ἔμπροσθέν σου
 πορεύσομαι, καὶ ὄρη ὀμαλιῶ, θύρας χαλκᾶς συντρι- (285)
 10 ψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω· καὶ δώσω σοι [168]
 θησαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀοράτους ἀνοίξω
 σοι, ἵνα γνῶς ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ θεός, ὁ καλῶν τὸ
 ὄνομά σου, θεὸς Ἰσραήλ. ἔνεκεν τοῦ παιδός μου
 Ἰακώβ, καὶ Ἰσραήλ τοῦ ἐκλεκτοῦ μου, ἐγὼ καλέσω
 15 σε τῶ ὀνόματί μου, καὶ προσδέξομαι σε. 23. σαφῶς
 γὰρ καὶ ἐκ τούτων δεδύλωται ὅτι διὰ τὸν λαὸν ὃν
 εὐηργέτησεν, ὁ κύριος ὁ θεὸς μὴ γινώσκοντι αὐτῶ
 τὴν καθ' Ἑβραίου θεοσέβειαν ἐδωρήσατο ἔθνων
 20 πλειόνων ἄρξαι. καὶ ἔστι ταῦτα μαθεῖν καὶ ἀπὸ Ἑλ-
 λήνων τῶν ἀναγραφάντων τὰ περὶ τὸν προφητευ-
 θέντα Κύρον. 24. ἔτι δὲ καὶ ἐν τῶ Δανιήλ, Βαβυ-
 λωνίων βασιλευόντων τότε, τῶ Ναβουχοδονόσορ
 δείκνυνται αἱ ἐσόμεναι βασιλείαι μετ' αὐτόν. δεί-
 κνυνται δὲ διὰ τῆς εἰκότος, χρυσοῦ μὲν τῆς Βαβυ-
 25 λωνίων ἀρχῆς ὀνομαζομένης, ἀργυροῦ δὲ τῆς Περ-
 σῶν, χαλκοῦ δὲ τῆς Μακεδόνων, σιδήρου δὲ τῆς
 Ῥωμαίων. 25. καὶ πάλιν ἐν τῶ αὐτῶ προφήτῃ τὰ
 περὶ Δαρείου καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ τοὺς τέσσαρας
 διαδόχους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνων βασιλέως,
 30 καὶ Πτολεμαίου τὸν τῆς Αἰγύπτου ἄρξαντα, τὸν ἐπι-
 καλούμενον Λαγών, οὕτω προφητεύεται· καὶ ἰδοὺ
 τράγος αἰγῶν ἤρχετο ἀπὸ λιβὸς ἐπὶ πρόσωπον πάσης

τῆς γῆς. καὶ τῷ τράγω κέρας ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλ-
 μῶν. καὶ ἦλθεν ἕως τοῦ κριοῦ τοῦ τὰ κέρατα ἔχον-
 τος, οὗ εἶδον ἐστῶτος ἐνώπιον τοῦ Οὐβάλ, καὶ ἔδραμε
 πρὸς αὐτὸν ἐνώπιον τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. καὶ εἶδον
 αὐτὸν φθάνοντα ἕως τοῦ κριοῦ, καὶ ἐξηγγριάθη πρὸς ⁵
^d αὐτὸν καὶ ἔπαισε τὸν κριὸν, καὶ συνέτριψεν ἀμφό-
 τερα τὰ κέρατα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ἰσχύς τῷ κριῷ
 στῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἔρριψεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν
 γῆν, καὶ συνεπάτησεν αὐτὸν, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρού-
 μενος τὸν κριὸν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ. καὶ ὁ τράγος τῶν ¹⁰
 αἰγῶν ἐμεγαλύνθη ἕως σφόδρα. καὶ ἐν τῷ ἰσχυῶσαι
 αὐτὸν συνετρίβη τὸ κέρας αὐτοῦ τὸ μέγα, καὶ ἀνέβη
 ἕτερα κέρατα ὑποκάτω αὐτοῦ εἰς τοὺς τέσσαρας
 ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς ἐξῆλθεν κέρας
 ἐν ἰσχυρὸν, καὶ ἐμεγαλύνθη περισσῶς πρὸς τὸν ¹⁵
 νότον καὶ τὴν δύσιν. 26. τί δὲ δεῖ λέγειν τὰς περὶ
 Χριστοῦ προφητείας, οἷον τόπον γενέσεως αὐτοῦ
 Βηθλεὲμ, καὶ τόπον ἀνατροφῆς αὐτοῦ Νάζαρα, καὶ
 τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀναχώρησιν, καὶ τεράστια ἃ ἐποίη-
⁽²⁸⁶⁾ ῆσε, καὶ τίνα τρόπον ὑπὸ Ἰούδα τοῦ εἰς ἀποστολὴν ²⁰
 κεκλημένου προεδόθη; πάντα γὰρ ταῦτα σημεῖά ἐστι
 τῆς τοῦ θεοῦ προγνώσεως. 27. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ
 σωτὴρ, ὅταν, φησὶν, ἴδητε κυκλούμενην ὑπὸ στρατο-
 πέδων τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε γνώσεσθε ὅτι ἤγγικεν
 ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. προεῖπε γὰρ τὸ ὕστερον συμβε- ²⁵
 βηκὸς τὸ τέλος τῆς κατασκαφῆς Ἱερουσαλήμ.

28. "Ἀποδεδειγμένου τοίνυν ἡμῖν περὶ τοῦ προ-
 γνώστην εἶναι τὸν θεὸν οὐκ ἀκαίρως, ἵνα διηγησώ-
^b μεθα πῶς οἱ ἀστέρες γίνονται εἰς σημεῖα, νοητέον
 τοὺς ἀστέρας οὕτω τετάχθαι κινεῖσθαι, ἐναντιοφο- ³⁰
 ρούντων τῶν καλουμένων πλανωμένων τοῖς ἀπλανέσιν,
 ἵνα σημεῖα ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀστέρων πάν-

των τῶν περὶ ἕκαστον γινομένων καὶ τῶν καθόλου
 λαμβάνοντες γινώσκωσιν, οὐχὶ οἱ ἄνθρωποι, (πολλῶ
 γὰρ μείζον ἢ κατὰ ἄνθρωπον τὸ δύνασθαι κατὰ ἀλή-
 θειαν ἐκλαμβάνειν ἀπὸ τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων
 5 τὰ περὶ ἕκαστου τῶν ὃ τί ποτε οὐν ἐνεργούντων ἢ
 πασχόντων,) ἀλλ' αἱ δυνάμεις, ἃς ἀναγκαῖον διὰ
 πολλὰ ταῦτα γινώσκειν, ὡς κατὰ δύναμιν διὰ τῶν
 ἐξῆς δεῖξομεν. 29. συνέντες δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐκ τινων
 τηρήσεων, ἢ καὶ ἐκ διδασκαλίας ἀγγέλων τὴν ἰδίαν
 10 τάξιν παραβεβηκότων, καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ γένους ἡμῶν
 ἐπιτριβῇ διδαζάντων περὶ τούτων τινὰ, ᾤθησαν
 τοὺς ἀφ' ὧν τὰ σημεῖα οἴονται λαμβάνειν αἰτίους
 ὑπάρχειν τούτων, ἃ σημαίνειν ὁ λόγος φησί· περὶ
 ὧν καὶ αὐτῶν ὡς ἐν ἐπιτομῇ κατὰ δύναμιν ἐπι- [169]
 15 μελέστερον εὐθέως διαληψόμεθα. 30. προκείσεται
 τοίνυν ταῦτα τὰ προβλήματα. (α') Πῶς, προγνώστου
 ὄντος ἐξ αἰῶνος τοῦ θεοῦ περὶ τῶν ὑφ' ἕκαστου
 πράττεσθαι νομιζομένων, τὸ ἐφ' ἡμῖν σώζεται· (β') καὶ
 20 τίνα τρόπον οἱ ἀστέρες οὐκ εἰσὶ ποιητικοὶ τῶν ἐν
 ἀνθρώποις, σημαντικοὶ δὲ μόνον· (γ') καὶ ὅτι ἄν-
 θρωποι τὴν περὶ τούτων γνῶσιν ἀκριβῶς ἔχειν οὐ
 δύνανται, ἀλλὰ δυνάμεσιν ἀνθρώπων κρείττοσι τὰ
 σημεῖα ἔκκεται. (δ') τίς γὰρ ἡ αἰτία τοῦ τὰ σημεῖα
 25 τέταρτον ἔξετασθήσεται. 31. καὶ τοίνυν ἰδῶμεν τὸ
 πρῶτον, ὅπερ εὐλαβηθέντες πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων,
 οἰόμενοι κατηναγκάσθαι τὰ πράγματα καὶ τὸ ἐφ'
 ἡμῖν μηδαμῶς σώζεσθαι εἰ ὁ θεὸς προγινώσκει τὰ
 μέλλοντα, ἀσεβὲς δόγμα ἐτόλμησαν ἀναδέξασθαι μάλ- (287)
 30 λον ἢ προσέσθαι τὸ, ὡς φασιν ἐκεῖνοι, ἐνδοξον μὲν
 περὶ θεοῦ, ἀναιροῦν δὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦτο
 ἐπαινον καὶ ψόγον, καὶ τὸ τῶν ἀρετῶν ἀποδεκτὸν

τῶν τε κακιῶν ψεκτόν. 32. καὶ φασιν, εἰ ἐξ αἰῶνος
 ἔγνω ὁ θεὸς τόνδε τινὰ ἀδικήσειν καὶ τάδε ποιῆσαι
 τὰ ἀδικήματα, ἀψευδῆς δὲ ἡ γνῶσις τοῦ θεοῦ, καὶ
 πάντως ἔσται ἄδικος ποιήσων τάδε τὰ ἀδικήματα ὁ
 τοιοῦτος εἶναι προεωραμένος, καὶ ἀμήχανον μὴ ἀδι- 5-
 κήσειν αὐτόν· εἰ δὲ ἀμήχανον μὴ ἀδικήσειν αὐτόν,
 β κατηνάγκασται τὸ ἀδικήσειν αὐτόν, καὶ ἀδύνατον
 ἔσται ἄλλο τι πράξαι αὐτόν ἢ ὅπερ ὁ θεὸς ἔγνω.
 εἰ δὲ ἀδύνατον ἄλλο τι πράξαι αὐτόν, οὐδεὶς δὲ
 ἀδύνατον μὴ ποιήσας ψεκτός ἐστι, μάτην αἰτιώμεθα 10-
 τοὺς ἀδίκους. 33. ἀπὸ δὲ τοῦ ἀδίκου καὶ τῶν ἀδικη-
 μάτων ἐπέρχονται καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα, εἶτα
 ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ τὰ νομιζόμενα κατορθώματα·
 καὶ φασιν ἀκολουθεῖν τῷ τὸν θεὸν τὰ μέλλοντα προ-
 εγνωκέναι τὸ μὴ δύνασθαι τὸ ἐφ' ἡμῖν σώζεσθαι. 15-
 34. πρὸς οὓς λεκτέον ὅτι ἐπιβάλλων ὁ θεὸς τῇ ἀρχῇ
 c τῆς κοσμοποιίας, οὐθενὸς ἀναίτιως γινομένου, ἐπι-
 πορεύεται τῷ νῶ ἕκαστον τῶν ἐσομένων ὁρῶν ὅτι
 ἐπεὶ τότε γέγονε τότε ἔπεται, ἐὰν δὲ γένηται τότε
 τὸ ἐπόμενον τότε ἀκολουθεῖ· οὗ ὑποστάντος τότε 20-
 ἔσται· καὶ οὕτω μέχρι τέλους τῶν πραγμάτων ἐπι-
 πορευθεὶς οἶδεν ἅ ἔσται, οὐ πάντως ἐκάστῳ τῶν
 γινωσκομένων αἴτιος τοῦ αὐτὸ συμβῆναι τυγχάνων.
 35. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ὁρῶν τινὰ διὰ μὲν ἀμαθίαν
 προπετῆ, διὰ δὲ τὴν προπέτειαν ἀλογίστως ἐπιβαί- 25-
 νοντα ὁδοῦ ὀλισθηρᾶς, καὶ καταλάβοι πεσεῖσθαι
 α ὀλισθήσαντα, οὐχὶ αἴτιος τοῦ ὀλισθῆναι ἐκείνῳ γίνεται,
 οὕτω νοητέον τὸν θεὸν προεωρακότα ὁποῖος ἔσται
 ἕκαστος καὶ τὰς αἰτίας τοῦ τοιοῦτον αὐτόν ἔσεσθαι
 καθορῶν, καὶ ὅτι ἁμαρτήσεται τάδε, ἢ κατορθώσει 30-
 τάδε. 36. καὶ εἰ χρὴ λέγειν οὐ τὴν πρόγνωσιν αἰ-
 τίαν τῶν γινομένων, (οὐ γὰρ ἐφάπτεται τοῦ προ-

εγνωσμένου ἀμαρτησομένου ὁ θεός, ὅταν ἀμαρτάνῃ,) ἀλλὰ παραδοξότερον μὲν, ἀληθές δὲ ἐροῦμεν, τὸ ἐξόμενον αἴτιον τοῦ τοιάνδε εἶναι τὴν περὶ αὐτοῦ πρόγνωσιν. 37. οὐ γὰρ ἐπεὶ ἐγνωσται γίνεται, ἀλλ' 5 ἐπεὶ γίνεσθαι ἐμελλεν ἐγνωσται. διαστολῆς δὲ δεῖ- (288) ται. εἰ μὲν γὰρ τὸ πάντως ἔσται οὕτω τις ἐρμηνεύει, ὡς ἀνάγκην εἶναι γενέσθαι τὸ προεγνωσμένον, οὐ διδόμεν αὐτῷ· οὐ γὰρ ἐροῦμεν, ἐπεὶ προέγνωσται Ἰούδαυ προδότην γενέσθαι, ὅτι πᾶσα ἀνάγκη ἦν 10 Ἰούδαυ προδότην γενέσθαι. 38. ἐν γοῦν ταῖς περὶ τοῦ Ἰούδα προφητεῖαις μέμψεις καὶ κατηγορίαι τοῦ Ἰούδα ἀναγεγραμμένοι εἰσὶ, παντὶ τῷ παριστῶσαι τὸ ψεκτὸν αὐτοῦ. οὐκ ἂν δὲ φόγος αὐτῷ προσήπτετο, b εἰ ἐπάναγκες προδότης ἦν, καὶ μὴ ἐνεδέχετο αὐτὸν 15 ὅμοιον τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις γενέσθαι. 39. ὅρα δὲ εἰ μὴ ταῦτα δηλοῦται δι' ὧν παραθησόμεθα ῥητῶν οὕτως ἐχόντων· μηδὲ γενηθήτω οἰκτίρμων τοῖς ὀρφανοῖς αὐτοῦ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος· καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον πένητα καὶ πτω- 20 χὸν, καὶ κατανευγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατῶσαι· καὶ ἠγάπησε κατάραν, καὶ ἤξει αὐτῷ, καὶ οὐκ ἠθέ- [170] λησεν εὐλογία, καὶ μακρονθήσεται ἀπ' αὐτοῦ."

40. "Εἰ δὲ τις διηγῆσεται τὸ πάντως ἔσται, κατὰ c τὸ σημαίνειν αὐτὸ λέγων ὅτι ἔσται μὲν τάδε τινα, 25 ἐνεδέχετο δὲ καὶ ἐτέρως γενέσθαι, τοῦτο ὡς ἀληθές συγχωροῦμεν. τὸν μὲν γὰρ θεὸν οὐκ ἐνδέχεται ψεύσασθαι, ἐνδέχεται δὲ περὶ τῶν ἐνδεχομένων γενέσθαι καὶ μὴ γενέσθαι φρονῆσαι τὸ γενέσθαι αὐτὰ καὶ μὴ γενέσθαι. 41. σαφέστερον δὲ τοῦτο 30 ἐροῦμεν οὕτως· εἰ ἐνδέχεται Ἰούδαυ εἶναι ἀπόστολον ὁμοίως Πέτρῳ, ἐνδέχεται τὸν θεὸν νοῆσαι περὶ τοῦ Ἰούδα ὅτι μενεῖ ἀπόστολος ὁμοίως Πέτρῳ· εἰ ἐν-

δέχεται Ἰούδαν προδότην γενέσθαι, ἐνδέχεται τὸν
 d θεὸν φρονῆσαι περὶ αὐτοῦ ὅτι προδότης ἔσται.
 42. εἰ δὲ προδότης ἔσται Ἰούδας, ὁ θεὸς τῇ προγνώ-
 σει αὐτοῦ τῶν προειρημένων ἐνδεχομένων δύο, ἐνδε-
 χομένου τοῦ εἶναι ἐνὶ αὐτῶν, τὸ ἀληθὲς προγινώσκων, 5
 προγνώσεται τὸν Ἰούδαν προδότην γενέσθαι· τὸ δὲ
 περὶ οὗ ἢ γνῶσις ἐνδέχεται καὶ ἑτέρως γενέσθαι· καὶ
 λέγοι ἂν ἢ γνῶσις τοῦ θεοῦ ὅτι ἐνδέχεται μὲν τόνδε
 τότε ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον· ἐνδεχομένων
 δὲ ἀμφοτέρων οἶδα ὅτι τάδε ποιήσει. 43. οὐ γὰρ 10
 ὡσπερ, ὁ θεὸς εἶποι ἂν, οὐκ ἐνδέχεται τόνδε τινα
 τὸν ἄνθρωπον πτῆναι, οὕτω χρησμὸν, φέρε εἰπεῖν,
 περὶ τίνος διδοὺς ἐρεῖ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται τόνδε σω-
 (289) φρονῆσαι· δύναμις μὲν γὰρ πάντη οὐκ ἔστι τοῦ
 πτῆναι οὐδαμῶς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, δύναμις δὲ ἔστι 15
 τοῦ σωφρονῆσαι καὶ τοῦ ἀκολαστῆσαι. 44. ὧν ἀμφο-
 τέρων δυνάμεων ὑπαρχουσῶν, ὁ μὴ προσέχων λόγοις
 ἐπιτρεπτικοῖς καὶ παιδευτικοῖς ἑαυτὸν ἐπιδίδωσι τῇ
 χειρίστη· κρείττονι δὲ ὁ ζητήσας τὸ ἀληθὲς καὶ
 βιώσαι βεβουλημένος κατ' αὐτό. οὐ ζητεῖ δὲ ὅδε 20
 μὲν τ' ἀληθῆ, ἐπεὶ ἐπιρρέπει ἐπὶ τὴν ἡδονήν· ὅδε δὲ
 ἐξετάζει περὶ αὐτῶν, αἰρεθεὶς ὑπὸ τῶν κοινῶν ἐν-
 b νοιῶν καὶ λόγου προτρεπτικοῦ. 45. πάλιν δ' αὖ ὅδε
 μὲν αἰρεῖται τὴν ἡδονήν, οὐχὶ οὐ δυνάμενος ἀντι-
 βλέπειν αὐτῇ, ἀλλ' οὐκ ἀγωνιζόμενος· ὅδε δὲ κατα- 25
 φρονεῖ αὐτῆς, τὸ ἄσχημον ὁρῶν τὸ ἐν αὐτῇ πολλακίς
 τυγχάνον. 46. ὅτι μέντοι γε ἢ πρόγνωσις τοῦ θεοῦ
 οὐκ ἀνάγκην ἐπιτίθησι τοῖς περὶ ὧν κατείληφε, πρὸς
 τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο λελέξεται, ὅτι πολλαχού
 τῶν γραφῶν ὁ θεὸς κελεύει τοῖς προφήταις κηρῦσ- 30
 σειν μετάνοιαν, οὐ προσποιησάμενος τὸ ἐγνωκέναι
 πότερον οἱ ἀκούσαντες ἐπιστρέψουσιν, ἢ τοῖς ἀμαρ-

τήμασιν ἑαυτῶν ἐμμενουῖσιν· ὡσπερ ἐν τῷ Ἱερειμῶ
 λέγεται “ἴσως ἀκούσονται καὶ μετανοήσουσιν.” 47. οὐ
 γὰρ ἀγνοῶν ὁ θεὸς πότερον ἀκούσουσιν, ἢ οὐ, φησὶν·
 “ἴσως ἀκούσονται καὶ μετανοήσουσιν,” ἀλλ’ οἴονεὶ τὸ
 5 ἴσοστάσιον τῶν δυνάμεων γενέσθαι δεικνύς ἐκ τῶν
 λεγομένων, ἵνα μὴ προκατηγγελημένη ἢ πρόγνωσις
 αὐτοῦ καταπεσεῖν ποιήσῃ τοὺς ἀκούοντας, δόξαν
 ἀνάγκης παριστάσα, ὡς οὐκ ὄντος ἐπ’ αὐτοῖς τοῦ
 ἐπιστρέφαι, καὶ οἴονεὶ καὶ αὕτη αἰτία γένηται τῶν
 10 ἁμαρτημάτων. 48. ἢ πάλιν τοῖς ἐκ τοῦ ἀγνοεῖν τὸ
 προεγνωσμένον καλὸν δυναμένοις ἐν τῷ ἀγωνίσασθαι
 καὶ ἀντιτείνειν πρὸς τὴν κακίαν ἐν ἀρετῇ βιώσαι
 αἰτία γένηται ἢ πρόγνωσις ἐκλύσεως, οὐκέτι εὐτόνως δ
 ἴσταμένοις κατὰ τῆς ἁμαρτίας, ὡς πάντως ἔσομένου τοῦ
 15 προειρημένου. καὶ οὕτω γὰρ οἶον ἐμπόδιον γένοιτ’ ἂν
 ἢ πρόγνωσις τοῦ ἔσομένου καλοῦ. 49. πάντα γοῦν χρη-
 σίμως ὁ θεὸς τὰ κατὰ τὸν κόσμον οἰκονομῶν εὐλόγως
 ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἐτύφλωσεν. ἢ γὰρ γνῶσις
 αὐτῶν ἀνῆκε μὲν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἀθλεῖν κατὰ τῆς κακίας,
 20 ἐπέτρεψε δ’ ἂν δόξασα κατειληφθαι, πρὸς τὸ μὴ ἀντι-
 παλαίσαντας ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ τάχιον αὐτῇ ὑποχειρίους
 γενέσθαι. 50. ἅμα δὲ καὶ μαχόμενον ἐγίνετο τῷ καλὸν
 καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι τινὰ τὸ τὴν πρόγνωσιν ἐληλυθέναι (290)
 εἰς τόνδε τινὰ, ὅτι πάντως ἔσται ἀγαθός. πρὸς οἷς γὰρ [171].
 25 ἔχομεν καὶ σφοδρότητος καὶ τάσεως πλείονος χρεῖα πρὸς
 τὸ καλὸν καὶ καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι· προκαταληφθεῖσα
 δὲ ἢ γνῶσις τοῦ πάντως καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι
 ὑπεκλύει τὴν ἄσκησιν. διόπερ συμφερόντως οὐκ ἴσμεν
 οὔτε εἰ ἀγαθοὶ οὔτε εἰ πονηροὶ ἐσόμεθα.”
 30 51. “Ἐπεὶ δὲ εἰρήκαμεν ὅτι ἀπετύφλωσεν ἡμᾶς
 πρὸς τὰ μέλλοντα ὁ θεὸς, ζητούμενόν τι φητὸν ἀπὸ b
 τῆς Ἐξόδου ὄρα εἰ δυνάμεθα οὕτω σαφηνίσαι τις

ἐποίησε δύσκωπον καὶ κωφόν, καὶ βλέποντα καὶ τυφλόν; οὐκ ἐγὼ κύριος ὁ θεός;” ἵνα τὸν αὐτὸν καὶ τυφλὸν καὶ βλέποντα πεποιηκῶς ἢ βλέποντα μὲν πρὸς τὰ ἐνεστηκότα, τυφλὸν δὲ πρὸς τὰ μέλλοντα. τὸ γὰρ περὶ τοῦ δυσκώφου καὶ κωφοῦ οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ διηγήσασθαι. 52. ὅτι μέντοι γε πολλῶν τῶν ἐφ’ ἡμῖν αἰτία πλείστα τῶν οὐκ ἐφ’ ἡμῖν ἐστι καὶ ἡμεῖς ὁμολογήσομεν· ὧν μὴ γενομένων, λέγω δὲ τῶν οὐκ ἐφ’ ἡμῖν, οὐκ ἂν τάδε τινὰ τῶν ἐφ’ ἡμῖν ἐπράττετο. πρᾶττεται δὲ τάδε τινὰ τῶν ἐφ’ ἡμῖν ἀκόλουθα τοῖσδε τοῖς προγενομένοις οὐκ ἐφ’ ἡμῖν, ἐνδεχομένου τοῦ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς προγενομένοις καὶ ἕτερα πρᾶξαι παρ’ ἃ πρᾶττομεν. 53. εἰ δέ τις ζητεῖ τὸ ἐφ’ ἡμῖν ἀπολελυμένον εἶναι τοῦ παντός, ὥστε μὴ διὰ τάδε τινὰ συμβεβηκότα ἡμῖν ἡμᾶς αἰρεῖσθαι τάδε, ἐπιλέλησται κόσμου μέρος ὧν καὶ ἐμπεριεχόμενος ἀνθρώπων κοινωνία καὶ τοῦ περιέχοντος. 54. μετρίως μὲν οὖν ὡς ἐν ἐπιτομῇ οἶμαι ἀποδεδεῖχθαι, τὸ τὴν πρόγνωσιν τοῦ θεοῦ μὴ εἶναι καταναγκαστικὴν τῶν προεγνωσμένων πάντως.”

“Φέρε δὲ ἀγωνισώμεθα καὶ περὶ τοῦ τοὺς ἀστέρας μηδαμῶς εἶναι ποιητικούς τῶν ἐν ἀνθρώποις, σημαντικούς δὲ μόνον. 55. σαφὲς δὴ ὅτι εἰ ὅδε τις ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀστέρων ποιητικὸς νομίζοιτο τῶνδὲ τινῶν τῶν γινομένων περὶ τὸν ἀνθρώπον (ἔστω γὰρ περὶ τούτου νῦν ζητεῖσθαι τὸν λόγον) οὐκ ἂν ὁ σήμερον, φέρε εἰπεῖν, γενόμενος σχηματισμὸς περὶ τόνδε δύναται νοεῖσθαι πεποιηκέναι τὰ παρεληλυθότα περὶ ἕτερον ἢ καὶ περὶ ἐτέρους· πᾶν γὰρ τὸ ποιοῦν πρεσβύτερον τοῦ πεποιημένου. 56. ὅσον δὲ ἐπὶ τοῖς μαθήμασι τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπαγγελλομένων, πρεσβύτερα τοῦ σχηματισμοῦ προλέγεσθαι

νομίζεται περὶ τοὺς ἀνθρώπους. 57. ἐπαγγέλλονται γὰρ τόνδε τινὰ τρόπον, τὴν ὥραν λαβόντες τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου, καταλαμβάνειν πῶς ἕκαστος τῶν πλανωμένων κατὰ κάθεται, ἢ τῆσδε τῆς μοίρας τοῦ ξφιδίου, ἢ τῶν ἐν αὐτῷ λεπτῶν, καὶ ποῖος ἀστὴρ τοῦ ζωδιακοῦ κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ ἐτύγγανεν ὀρίζοντος, ποῖός τε κατὰ τοῦ δυτικοῦ καὶ τίς κατὰ τοῦ μεσουρανήματος καὶ τίς κατὰ τοῦ ἀντιμεσουρανήματος. 58. καὶ ἐπὶ θῶσι τοὺς ἀστέρας, οὓς νομίζουσι 10 ἑαυτοῖς ἐσχηματικῆναι, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ β δεινὸς γενέσεως ἐσχηματισμένους οὕτως, τῷ χρόνῳ τῆς ἀποτέξεως τοῦ περὶ οὗ σκοποῦσιν, οὐ μόνον τὰ μέλλοντα ἐξετάξουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ παρεληλυθότα καὶ τὰ πρὸ τῆς γενέσεως καὶ τῆς σπορᾶς τοῦ περὶ 15 οὗ ὁ λόγος γεγενημένα, περὶ πατρὸς, ποταπὸς ὦν τυγχάνει, πλούσιος ἢ πένης, ὀλόκληρος τὸ σῶμα ἢ σεσινωμένος, τὸ ἦθος βελτίων ἢ χείρων, ἀκτῆμων ἢ πολυκτῆμων, τήνδε τὴν πρᾶξιν ἢ τήνδε ἔχων. c τὰ δ' αὐτὰ καὶ περὶ τῆς μητρὸς καὶ περὶ πρεσβυτέρων ἀδελφῶν, ἐὰν τύχωσιν ὄντες. 59. ἔστω δὲ ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ παρόντος προσέειπαι αὐτοὺς καταλαμβάνειν τὰ ἐν τόπῳ ἀληθῆ, περὶ οὗ καὶ αὐτοῦ ὕστερον δείξομεν ὅτι οὐχ οὕτως ἔχει. πεισώμεθα τοίνυν τῶν ὑπολαμβανόντων κατηναγκάσθαι ὑπὸ τῶν ἄστρον 25 τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα τίνα τρόπον ὁ σήμερον σχηματισμὸς ὁ τοιόσδε δύναται πεποιηκῆναι τὰ πρεσ- [172] βύτερα. 60. εἰ γὰρ τοῦτο ἀμήχανον, καθ' ὃ δὴ ὁ τι εὐρίσκεται τὸ περὶ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ χρόνου ἀληθές, σαφές τὸ μὴ πεποιηκῆναι τοὺς ἀστέρας οὐ- d 30 τῶσι κινουμένους ἐν οὐρανῷ τὰ παρεληλυθότα καὶ γενόμενα πρὸ τοῦ οὕτως ἔχειν αὐτούς. εἰ δὲ τοῦτο, τάχα ὁ προσιέμενος ἀληθεύειν αὐτοὺς, ἐπιστήσας

τοῖς περὶ τῶν μελλόντων λεγομένοις, ἐρεῖ ἀληθεύειν οὐ τῷ ποιεῖν τοὺς ἀστέρας, ἀλλὰ τῷ σημαίνειν μόνον.

61. ἐὰν δέ τις φάσκη τὰ μὲν παρεληλυθότα μὴ ποιεῖν τοὺς ἀστέρας, ἀλλὰ ἄλλους μὲν σχηματισμοὺς τοὺς τῆς ἐκείνων γενέσεως αἰτίους γενομένους, τὸν δὲ νῦν 5 σχηματισμὸν σεσημαγμένον μόνον, τὰ μέντοι μέλλοντα δηλοῦσθαι ἀπὸ τοῦ ἐνεστηκότος σχηματισμοῦ τῆς τοῦ δεῖνος γενέσεως, παραστησάτω τὴν διαφορὰν τοῦ ἀπὸ τῶν ἀστέρων δύνασθαι δεῖξαι ὅτι τάδε μὲν νενοήται ἀληθῆ, ὡς ἀπὸ ποιούντων, τάδε δὲ ὡς 10

(292) ἀπὸ σημαινόντων μόνον. 62. μὴ ἔχοντες δὲ δοῦναι τὴν διαφορὰν εὐγνωμόνως συγκαταθήσονται μηδὲν τῶν κατὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν ἀστέρων γίνεσθαι, ἀλλ' ὡς προειρήκαμεν, εἰ ἄρα, σημαίνεσθαι ὡς εἰ μὴ καὶ ἀπὸ τῶν ἀστέρων τις ἐλάμβανε τὰ παρεληλυ- 15 θότα καὶ τὰ μέλλοντα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νοῦ τοῦ θεοῦ διὰ τινος λόγου προφητικοῦ. 63. ὥσπερ γὰρ προαπεδειξαμεν ὅτι οὐδὲν λυπεῖ τὸν περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν

b λόγον τὸ τὸν θεὸν εἰδέναι τὰ πραχθησόμενα ἐκάστω, οὕτως οὐδὲ τὰ σημεῖα, ἃ ἔταξεν ὁ θεὸς εἰς τὸ ση- 20 μαινεῖν, ἐμποδίζει τὸ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ παραπλησίως βιβλίῳ περιέχοντι τὰ μέλλοντα προφητικῶς ὁ πᾶς οὐρανὸς δύναται, οἷον εἰ βίβλος ᾧν θεοῦ, περιέχειν τὰ μέλλοντα. 64. διόπερ ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Ἰωσήφ δύναται οὕτω νοεῖσθαι τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ 25 ἄνεγγων γὰρ ἐν ταῖς πλαξὶ τοῦ οὐρανοῦ ὅσα συμβήσεται ὑμῖν καὶ τοῖς υἱοῖς ὑμῶν. τάχα δὲ καὶ τὸ

c εἰλιγῆσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον' τοὺς λόγους τοὺς περιεχομένους σημαντικῶς τῶν ἐσομένων δηλοῖ ἀπαρτισθησομένους καὶ, ἵν' οὕτως εἴπω, πληρωθῆ- 30 σομένους, ὥσπερ λέγονται αἱ προφητεῖαι πεπληρωσθαι τῷ ἐκβεβηκέναι. 65. καὶ οὕτως ἔστι εἰς

σημεῖα τὰ ἄστρα γεγονότα, κατὰ τὴν λέγουσαν φωνὴν
 'ἔστωσαν εἰς σημεῖα.' ὁ δὲ Ἰερεμίας ἐπιστρέφων
 ἡμᾶς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ περιαιρῶν φόβον τὸν ἐπὶ
 τοῖς νομιζομένοις σημαίνεσθαι, τάχα δὲ καὶ ὑπολαμ-
 5 βανομένοις ἐκείθιν ἔρχεσθαι, φησὶν 'ἀπὸ τῶν ση-
 μείων τοῦ οὐρανοῦ μὴ φοβείσθε.'"

66. "Ἴδωμεν καὶ δεύτερον ἐπιχείρημα, πῶς οὐ
 δύνανται οἱ ἀστέρες εἶναι ποιητικοί, ἀλλ', εἰ ἄρα,
 σημαντικοί. ἀπὸ πλείστων γὰρ ὄσων γενέσεων ἔστι
 10 λαβεῖν τὰ περὶ ἑνὸς ἀνθρώπου· (τοῦτο δὲ καθ' ὑπό-
 θεσιν λέγομεν, συγχωροῦντες τὸ ἐπιστήμην αὐτῶν
 ἀναλαμβάνεσθαι ὑπ' ἀνθρώπων δύνασθαι·) φέρε
 γὰρ εἶπεῖν, περὶ τοῦ τόνδε πείσεσθαι τόδε καὶ τε-
 θνήξεσθαι περιπεσόντα λησταῖς καὶ ἀναιρεθέντα
 15 φησὶ δύνασθαι λαμβάνειν ἀπὸ τε τῆς ἰδίας αὐτοῦ
 γενέσεως, κἂν τύχη ἔχων ἀδελφοὺς πλείονας, ἀπὸ
 τῆς ἐκάστου αὐτῶν. 67. περιέχειν γὰρ οἴονται τὴν
 ἐκάστου γένεσιν, ἀδελφὸν ὑπὸ ληστῶν τεθνηξόμενον,
 ὁμοίως καὶ τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τὴν τῆς μητρὸς καὶ
 20 τὴν τῆς γαμετῆς καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκε-
 τῶν καὶ τῶν φιλλάτων, τάχα δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἀν-
 αιρῶντων. 68. πῶς οὖν δυνατὸν τὸν τοσαύταις
 γενέσεσιν, ἵνα αὐτοῖς τοῦτο συγχωρηθῆ, ἐμπεριεχό- (298)
 μενον γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀστέρων
 25 τῆσδε μᾶλλον τῆς γενέσεως ἢ τῶνδε; ἀπίθανον γὰρ
 καὶ τὸ φάσκεῖν τὸν σχηματισμὸν τὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ τοῦδέ
 τινος γενέσει ταῦτα πεποιηκέναι, τὸν δὲ ἐν τῇ τῶνδε
 γενέσει μὴ πεποιηκέναι, ἀλλὰ σεσημαγκέναι μόνον.
 69. ἡλίθιον γὰρ τὸ εἶπεῖν ὅτι ἡ πάντων γένεσις
 30 περιεῖχε καθ' ἕκαστον ποιητικὸν τοῦ τόνδε ἀναιρεθῆ- [178]
 ναι· ὥστε ἐν γενέσεσιν, καθ' ὑπόθεσιν λέγω, πεν-
 τήκοντα περιέχεσθαι τὸ τόνδε τινὰ ἀναιρεθῆναι. οὐκ b

οἶδα δ' ὅπως δυνήσονται σωῶσαι τὸ τῶν μὲν ἐν Ἰου-
 δαία σχεδὸν πάντων τοιόνδε εἶναι τὸν σχηματισμὸν
 ἐπὶ τῆς γενέσεως, ὡς ὀκταήμερον αὐτοὺς λαμβάνειν
 περιτομὴν, ἀκρωτηριαζομένους καὶ ἐλκουμενούς καὶ
 φλεγμονῇ περιπεσουμένους καὶ τραύμασι, καὶ ἅμα τῇ 5
 εἰς τὸν βίον εἰσόδῳ ἰατρῶν δεομένους· τῶν δὲ ἐν
 Ἰσμαηλίταις τοῖς κατὰ τὴν Ἀραβίαν τοιόνδε ὡς
 πάντας περιτέμνεσθαι τρισκαιδεκαετείς. τοῦτο γὰρ
 c ἰστόρηται περὶ αὐτῶν. 70. καὶ πάλιν τῶνδὲ τινῶν
 τῶν ἐν Αἰθίοψι τοῖσδε τὰς κόγχας τῶν γονάτων πε- 10
 ριαιρεῖσθαι καὶ τῶν Ἀμαζόνων τοὺς ἐτέρους τῶν
 μαστῶν. πῶς γὰρ ταῦτα ποιοῦσιν οἱ ἀστέρες τοῖσδε
 τοῖς ἔθνεσιν; οἶμαι ὅτι εἰ ἐπιστήσαιμεν οὐδὲ μέχρι
 τοῦ στῆσαι δυνησόμεθά τι ἀληθὲς εἰπεῖν περὶ αὐτῶν.
 71. τοσοῦτων δὲ φερομένων ὁδῶν προγνωστικῶν, οὐκ 15
 οἶδ' ὅπως ἐξώκειλαν οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τὸ τὴν μὲν
 d οἰωνιστικὴν καὶ τὴν θυτικὴν μὴ λέγειν περιέχειν τὸ
 ποιοῦν αἴτιον, ἀλλὰ σημαίνει μόνον, καὶ τὴν ἀστε-
 ροσκοπικὴν, οὐκέτι δὲ τὴν γενεθλιαλογικὴν. 72. εἰ
 γὰρ ἐπιγινώσκειται, (ἵνα καὶ χαρισώμεθα τὸ γινώ- 20
 σκεσθαι,) γίνεται δὲ ἐκεῖθεν ὅθεν ἢ γινώσις λαμβά-
 νεται, τί μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἀστέρων ἢ ἀπὸ τῶν οἰω-
 νῶν ἔσται τὰ γινόμενα, καὶ μᾶλλον ἀπὸ τῶν οἰωνῶν
 ἢ ἀπὸ τῶν σπλάγχων τῶν θυομένων; τί δὲ μᾶλλον
 ἀπὸ τῶν σπλάγχων τῶν θυομένων ἢ ἀπὸ τῶν διατ- 25
 τόντων ἀστέρων; ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος
 ἀρκέσει εἰς ἀναίρεσιν τοῦ ποιητικῶς εἶναι τοὺς
 ἀστέρας τῶν ἀνθρωπίνων.”

73. “Ὅπερ δὲ συγκεχωρήκαμεν, οὐ γὰρ ἐλύπει
 τὸν λόγον, ὡς τῶν ἀνθρώπων δυναμένων καταλαμ- 30
 βάνειν τοὺς οὐρανίους σχηματισμοὺς, καὶ τὰ σημεῖα,
 (294) καὶ ὧν ἔστι σημεῖα, τοῦτο φέρε νῦν ἐξετάσωμεν εἰ

ἀληθές ἐστι. 74. φασὶ τοίνυν οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ
 τὸν μέλλοντα τὰ κατὰ τὴν γενεθλιαλογίαν ἀληθῶς
 καταλαμβάνειν εἰδέναι οὐ μόνον τὸ κατὰ πόστου
 δωδεκατημορίου ἐστὶν ὁ καλούμενος ἀστὴρ, ἀλλὰ
 5 καὶ κατὰ ποίας μοίρας τοῦ δωδεκατημορίου καὶ
 κατὰ ποίου ἐξηκοστοῦ, οἱ δὲ ἀκριβέστεροι καὶ κατὰ
 ποίου ἐξηκοστοῦ τοῦ ἐξηκοστοῦ, καὶ τοῦτό φασι δεῖν
 ποιεῖν ἐφ' ἐκάστου τῶν πλανωμένων, ἐξετάζοντα τὴν
 σχέσιν τὴν πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς. 75. πάλιν αὖ ἐπὶ
 10 τοῦ ἀνατολικοῦ ὀρίζοντος δεήσει, φασὶν, ἰδεῖν οὐ
 μόνον τὸ δωδεκατημόριον ποῖον ἦν ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ
 καὶ τὴν μοῖραν καὶ τὸ ἐξηκοστὸν τῆς μοίρας, τὸ
 πρῶτον ἢ τὸ δεῦτερον ἐξηκοστὸν. 76. πῶς τοίνυν
 τῆς ὥρας πλατεῖ λόγῳ ἡμῖσιν δωδεκατημορίου περι-
 15 εχούσης δύναται τις λαβεῖν τὸ ἐξηκοστὸν, μὴ ἔχων
 τὴν ἀναλογίαν τῆς διαιρέσεως τῶν ὥρων, ὥστε, φέρε
 εἰπεῖν, εἰδέναι ὅτι γεγέννηται ὁ δεῖνα ὥρα τετάρτη
 καὶ ἡμίσει ὥρας, καὶ τετάρτῳ, ὀγδῶ, καὶ ἐκκαιδε-
 κάτῳ, καὶ δυοτριακοστῷ; 77. παρὰ πολὺ γάρ φασι
 20 παραλλάττειν τὰ σημαίνόμενα παρὰ τὴν ἀγνωσίαν οὐ
 τῆς ὅλης ὥρας, ἀλλὰ καὶ τοῦ ποστημορίου αὐτῆς.
 ἐν γοῦν τοῖς διδύμοις γεννωμένοις πολλάκις τὸ με-
 ταξὺ καὶ ἀκαριαῖον ὥρας ἐστὶ, καὶ πολλαὶ παραλλαγαὶ
 τῶν συμβαινόντων καὶ τῶν πραττομένων ἐπ' αὐτῶν
 25 ἀπαντῶσιν, ὡς φασὶν ἐκεῖνοι, παρὰ τὴν αἰτίαν τῆς
 σχέσεως τῶν ἀστέρων, καὶ τὸ μόριον τοῦ δωδεκα-
 τημορίου τὸ παρὰ τὸν ὀρίζοντα, οὐ καταλαμβανόμενον
 ὑπὸ τῶν νομιζομένων τὴν ὥραν τετηρηκέαι. 78. οὐδεὶς
 γὰρ δύναται λέγειν ὅτι τὸ μεταξὺ τοῦδε τῆς γενέσεως
 30 πρὸς τὴν τοῦδε ἐστὶν ὥρας τριακοστὸν. ἀλλ' ἔστω
 συγκεχωρημένον αὐτοῖς τόδε κατὰ τὸ ἐκλαβεῖν τὴν
 ὥραν. φέρεται δὲ θεώρημα ἀποδεικνύον τὸν ζωδιακὸν

κύκλον ὁμοίως τοῖς πλανωμένοις φέρεσθαι ἀπὸ δυσ-
 μῶν ἐπὶ ἀνατολὰς δι' ἑκατὸν ἔτων μοῖραν μίαν, καὶ
 [174] τοῦτο τῷ πολλῷ χρόνῳ ἐναλλάττειν τὴν θέσιν τῶν
 δωδεκατημορίων ἑτέρου μὲν τυγχάνοντος τοῦ νοητοῦ
 δωδεκατημορίου, ἑτέρου δὲ τοῦ ὡσανεὶ μορφώματος. 5
 τὰ δὲ ἀποτελέσματα φασὶν εὐρίσκεσθαι οὐκ ἐκ τοῦ
 μορφώματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ νοητοῦ ζωδίου, ὅπερ οὐ
 (295) πάνυ τι δυνατόν καταλαμβάνεσθαι. 79. ἔστω δὲ καὶ
 τοῦτο συγκεχωρημένον, τὸ καταλαμβάνεσθαι τὸ νοη-
 τὸν δωδεκατημόριον, ἢ δύνασθαι ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ 10
 δωδεκατημορίου λαμβάνεσθαι τὸ ἀληθές· ἀλλὰ τὴν
 γε σύγκρασιν παρ' αὐτοῖς καλουμένην τῶν ἐν τοῖσδε
 τοῖς σχηματισμοῖς τυγχανόντων καὶ αὐτοὶ ὁμολογή-
 σουσιν οὐχ οἷοί τε σῶσαι κατὰ πᾶν, ἀμαυρουμένου
 τοῦ δηλουμένου, φέρε εἰπεῖν, χείρονος, ἀπὸ τοῦδε 15
 b διὰ τὸ ἐπιβλέπεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦδε τοῦ κρείτ-
 τονος, καὶ ἐπὶ τοσόνδε ἢ τοσόνδε ἀμαυρουμένου.
 πολλάκις πάλιν τῆς ἀμαυρώσεως τῆς τοῦ χείρονος
 ὑπὸ τῆς ἐπιβλέψεως τῆς τοῦ κρείττονος ἐμποδιζο-
 μένης, ἐκ τοῦ ἕτερον οὕτως ἐσχηματίσθαι, χειρόνων 20
 ὄντα σημαντικόν. 80. καὶ οἶμαι ἐπιστήσαντά τινα
 τοῖς τόποις ἀπογνῶναι τὴν περὶ τούτων κατάληψιν,
 οὐδαμῶς ἀνθρώποις ἐκκειμένην, ἀλλ', εἰ ἄρα, μέχρι
 τοῦ σημανθῆναι μόνον φθάνουσιν. εἰ δὲ τις ἐν
 c πείρᾳ γεγένηται τῶν πραγμάτων, μᾶλλον εἴσεται τὸ
 ἐν τῷ στοχάζεσθαι ἀποπτωτικὸν τῶν λεγόντων καὶ
 αὐτῶν τῶν συγγραφαμένων ἤπερ νομιζόμενον ἐπι-
 τευκτικόν. καὶ Ἡσαίας γοῦν, ὡς οὐ δυναμένων τού-
 των εὐρίσκεσθαι ὑπὸ ἀνθρώπων, φησὶ πρὸς τὴν
 θυγατέρα τῶν Χαλδαίων τῶν ταῦτα μάλιστα παρὰ 30
 πάντας ἐπαγγελιομένων· στήτωσαν δὴ καὶ σωσάτω-
 σάν σε οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ, ἀναγγειλάτωσάν

σοι τί μέλλει ἐπὶ σέ ἐρχεσθαι. διὰ γὰρ τούτων δι-^d
 δασκόμεθα μὴ δύνασθαι τοὺς πάνυ περὶ ταῦτα φιλο-
 μαθεῖς προδηλοῦν ἃ βεβούληται κύριος ἐκάστῳ ἔθνει
 ἐπαγαγεῖν.”

- 5 82. Τοσαῦτα καὶ ὁ δηλωθεὶς ἀνὴρ. ἀλλὰ γὰρ ὁ
 πᾶς ἡμῖν οὗτος εἰς δύο τὰ μέγιστα συναιρεῖται λό-
 γος, εἰς τε τὸ μὴ θεοὺς εἶναι τοὺς κατὰ πόλιν χρᾶν
 νεομισμένους καὶ εἰς τὸ μηδὲ ἀγαθοὺς δαίμονας,
 τούναντίον δὲ γόητάς τινας καὶ πλάνους καὶ ἀπα-
¹⁰ τεῶνας, ἐπ’ ὀλέθρῳ καὶ διαστροφῇ τῆς ἀληθοῦς εὐ-
 σεβείας τὴν εἰς ἀνθρώπους πλάνην τὴν τε ἄλλην
 καὶ τὴν περὶ εἰμαρμένης προβεβλημένους. 83. ἀφ’
 ἧς μηδενὸς τῶν ἐξ αἰῶνος πλὴν Ἰησοῦ τοῦ σωτῆρος
 ἡμῶν τὸ πᾶν τῶν ἀνθρώπων γένος λελυτρωμένου,
¹⁵ εἰκότως ἡμῖν ἐν ἀρχαῖς τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρα-⁽²⁹⁶⁾
 σκευῆς τὰ παρόντα πάντα διὰ σκουδῆς γέγονεν, ὡς
 ἂν ἐργῶ μάθοιμεν ἐκ τίνων προγόνων φύντες καὶ
 οἶα τὸ πρὶν ἀπάτη συνεχομένων, ἐξ ὀπόσης τε καὶ
 πηλίκης ἀνανεύσαντες αὐτοὶ τε ἡμεῖς καὶ ὁ σύμπας
²⁰ τῶν ἀνθρώπων βίος ἀβλεψίας τε καὶ ἀθεότητος τὴν
 Ἰασιν τῆς μακρᾶς καὶ πολυχρονίου δαιμονικῆς ἐνερ-
 γείας διὰ μόνης τῆς σωτηρίου Εὐαγγελικῆς εὐράμε-
 θα διδασκαλίας.

BIBAIION EBΔOMON.

[175]

- ²⁵ Ἑβραίων περὶ λοιπὸν καὶ τῆς κατ’ αὐτοὺς φιλο-⁽²⁹⁸⁾
 σοφίας τε καὶ εὐσεβείας, ἣν τῶν πατριῶν ἀπάντων
 προτετιμήκαμεν, τὸν τοῦ βίου τρόπον ὑπογράψαι
 καιρός. 2. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἀλόγῳ, κεκριμένῳ δὲ καὶ
 σώφρονι λογισμῷ τῆς διεψευσμένης ὁμοῦ πάντων

Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων θεολογίας τὴν ἀπόλειψιν πεποιημένοι συνέστημεν, ὥρα λοιπὸν τὴν δευτέραν ἐπιλύσασθαι, τὴν αἰτίαν ἀποδιδόντας τῆς τῶν Ἑβραϊκῶν λόγων μεταποιοήσεως. 3. τὸ μὲν οὖν μὴ φέρειν τινὰ μέμψιν ἡμῖν τὴν ἀπὸ βαρβάρων τοῦ συμφέροντος 5 μεταλήψιν ἐπὶ τῆς δεούσης σχολῆς παραστήσομεν, πάντα τοῖς Ἑλλησι καὶ αὐτοῖς γε τοῖς βωομένοις αὐτῶν φιλοσόφοις τὰ φιλόσοφα μαθήματα, καὶ τὰ ἄλλως κοινὰ καὶ ταῖς πολιτικαῖς λυσιτελοῦντα χρεῖαις, παρὰ βαρβάρων ἐσκευωρῆσθαι ἐπιδειξόντες· τὸ δὲ 10 μηδὲν πω μηδ' ὅλως παρὰ τισιν εὐρῆσθαι τῶν ἐθνῶν, οἷον τὸ παρ' Ἑβραίων ἡμῖν ἀγαθὸν πεπορισμένον, ὧδε ἂν γένοιτο πρόδηλον.

b II. Οἱ μὲν δὴ λοιποὶ πάντες ἄνθρωποι, ἄνωθεν
 [176] ἐκ πρώτης τοῦ βίου συστάσεως καὶ εἰς τὸν μετέπειτα 15 χρόνον μόνῃ τῇ τῶν σωμάτων προσανασχόντες αἰσθήσει τῷ μηδὲν περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ψυχῆς διειληφέναι πλέον τε οὐδὲν τῶν ὀρωμένων ἐν τοῖς οὖσιν ὑπάρχειν ἠγησάμενοι, τὸ καλὸν καὶ συμφέρον καὶ μόνον ἀγαθὸν τῇ τῶν σωμάτων ἀνέθηκαν ἡδονῇ· 20 μόνῃν τε ταύτην, ὡς τὸ μόνον οὖσαν ἀγαθὸν καὶ προσηγὲς καὶ ἡδὺ πρὸς ἀπόλαυσίν τε εὐδαίμονος βίου· ἀντάρκη, περισπούδαστον ὑποθέμενοι θεῶν μεγίστην ἠγήσαντό τε καὶ τεθειάκασιν, οὐδὲ τῆς ζωῆς αὐτῆς, εἰ μὴ μετέχοι τῆς τῶν σωμάτων ἡδονῆς, 25 ἐφιέμενοι, καὶ ζῆν οὐ διὰ τὸ ζῆν, διὰ δὲ τὸ ἡδέως ζῆν ἀσπαζόμενοι, τοῦτο καὶ τοῖς ἰδίους εὐξάμενοι παισὶν ὡς μόνον ἀγαθὸν παρεῖναι. 2. Ἐνθεν οἱ μὲν τὰ χορηγὰ τῆς ἐνσάρκου ζωῆς ἥλιον εἶναι καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας ὑποτοπάσαντες, καὶ πῶς καὶ πρὸς 30 τὴν ὄψιν τοῦ φωτὸς καταπλαγέντες πρώτους θεοῦς ἀνηγόρευσαν, μόνους αἰτίους τῶν ὄλων εἶναι ἀπο-

φηνάμενοι· οἱ δὲ τοὺς ἀπὸ γῆς καρποὺς τὴν τε
 ὑγραν καὶ ξηραν καὶ θερμὴν οὐσίαν τὰ τε λοιπὰ
 τοῦ κόσμου μέρη, δι' ὧν αὐτοῖς τὰ σώματα τρεφό-
 μενά τε καὶ πιαινόμενα τὴν ἔνσαρκον ὁμοῦ ζωὴν τε
 5 καὶ ἡδονὴν ἐθηράτο, θεῶν πάλιν προσηγορία τετι-
 μήκασιν· οἱ δὲ πολὺ πρότερον τούτων γυμνῆ καὶ
 ἀκαλύπτῳ κεφαλῇ τὰ σφέτερα πάθη καὶ τὴν δέσποι-
 ναν αὐτῶν ἡδονὴν, ἔρωτα καὶ πόθον καὶ ἀφροδίτην,
 καὶ αὐτῶν τῶν θεῶν κρατεῖν εἰπόντες ἀπεθέωσαν·
 10 οἱ δὲ τοὺς τῶν ἡδέων χορηγούς τε καὶ εὐρετάς αὐ- (300)
 τοῖς γενομένους ἄνδρας τυράννους τινὰς καὶ δυ-
 νάστας, δι' ἃς ἔτυχον ἐξ αὐτῶν εὐπαθείας, ζῶντάς
 τε ἔτι καὶ μετὰ τελευτὴν ἐθεοποίησαν· οἱ δὲ μο-
 χθηρῶν πνευμάτων καὶ δαιμόνων γενόμενοι παρα-
 15 παίγνια ἔτι μειζόνως τὸ παθητικὸν αὐτῶν μέρος
 τῆς ψυχῆς συνῆύξησαν, τὰ ἡδέα καὶ παρὰ τούτων
 διὰ τῆς νενομισμένης αὐτῶν θεραπείας ἐκπορίζοντες·
 οἱ δὲ μηδεὶς τούτων ἀνασχόμενοι τὸ ἄθεον ὡς
 πολὺ κρείττον τῆς τοιαῦσδε θεολογίας εἰσηγήσαντο·
 20 οἱ δὲ ἔτι τούτων ἀπάντων ἀναιδέστεροι τὸν φιλό-
 σοφον καὶ τρισευδαίμονα βίον οὐδ' ἄλλον εἶναι ἢ
 τὸν ἡδὺν ἀπεφήναντο, τέλος τῶν ἀγαθῶν τὴν ἡδο-
 νὴν ὀρισάμενοι. 3. ταύτῃ δ' οὖν τὸ πάντων ἀνθρώ-
 πων γένος, ὡς ἂν δεσποίνῃ πικρᾷ καὶ χαλεπωτάτῃ,
 25 ἡδονῇ θεῶ, μᾶλλον δὲ αἰσχυρῷ καὶ ἀκολάστῳ δαί-
 μοι, καταδεδουλωμένον παντολαῖς ἐνεφύρετο ταλαι-
 πωρλαῖς. αἱ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν, κατὰ τὸν ἱερὸν
 ἀπόστολον, μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς
 30 θηλείας εἰς τὴν παρὰ φύσιν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρ-
 ρενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας,
 ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρ-
 ρενες ἐν ἄρρεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι,

καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει, τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν
 ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. 4. ταύτη καὶ Ἕλληνες καὶ
 βάρβαροι, σοφοὶ τε καὶ ἰδιῶται, χαμαὶ τε καὶ ἐπι-
 γαστέρα πεσόντες, ὡς θεῶ τῇ ἡδονῇ προσεκύνησαν,
 πρηνεῖς τε σφᾶς αὐτοὺς ἐρπετῶν δίκην καταβαλόν- 5
 τες, ἄμαχον καὶ ἀπαραίτητον θεὸν ταύτην ἠγγήσαντό
 τε καὶ ἐστερξάν· ἐν τε ᾠδαῖς καὶ ὕμνοις, ἐν τε θεῶν
 d ἑορταῖς, ἐν τε ταῖς πανδήμοις θείαις, μόνης τῆς αἰ-
 σχρᾶς καὶ ἀκολάστου ἡδονῆς τὰ ὄργια καὶ τὰς ἀσέ-
 μνους ιελετὰς μνουμένοι τε καὶ τελουῦντες, ὡς εἰ καὶ 10
 τι ἄλλο, καὶ τόδε καλῶς παρ' ἡμῖν ἀνηρησθῆναι. "ἀρχὴ
 γὰρ πορνείας ἐπίνοια εἰδώλων." 5. καὶ τὰ μὲν περὶ
 τῆς τῶν ἄλλων ἔθνῶν θεολογίας τοσαύτην εἰλήφει,
 ὡς ἐν βραχεὶ φάναι, τὴν πολυτροπίαν, μιᾶς μὲν ἀρ-
 χῆς τῆς ἀκαθάρτου καὶ μιαρᾶς ἡδονῆς ἀνημμένα, 15
 ὕδρας δὲ πολυαυχένου καὶ πολυκεφάλου τρόπον εἰς
 πολλὰς καὶ ποικίλας διαιρέσεις τε καὶ τομὰς ἐξενη-
 νεγμένα. 6. ἐπειδὴ τοίνυν τοσαύτην ἐτυχον προβε-
 [177] βλημένοι τὴν πλάνην, εἰκότα δὴ αὐτοῖς ἡδονῇ θεῶ
 καὶ κακῶ δαίμονι χρωμένοις ἐπὶ κακοῖς κακὰ συν- 20
 (801) ηγεῖρετο, γυναικομανίαις καὶ ἀρρένων φθοραῖς μη-
 τρογαμίαις τε καὶ θυγατρομιξίαις τὸν πάντα καταφυ-
 ρομένοις βίον, καὶ τὴν ἄγριον καὶ θηριώδη φύσιν
 ὑπερβολῇ φαυλότητος νενικηκόσι. τοιοῦτος μὲν οὖν
 ὁ τρόπος τῶν παλαιῶν ἔθνῶν καὶ τῆς διεψευσμένης 25
 αὐτῶν θεολογίας, διὰ τῶν συνηγμένων ἡμῖν Ἑλλη-
 νικῶν λογογράφων τε καὶ φιλοσόφων ἐν τοῖς ἔμπροσ-
 σθεν ἀποδέδεικται.

b III. Εἰ δὴ οὖν συνῶπται σοὶ ὁ τῶν παλαιῶν βίος,
 ἄθρει δὴ λοιπὸν τῇ διανοίᾳ μόνους παιδας Ἑβραίων 30
 ἐν τοσοῦτοις τὴν ἐναντίαν ἀπιόντας. 2. οἶδε γὰρ
 c πρῶτοι καὶ μόνοι πάντων ἀνθρώπων ἄνωθεν ἐκ πρῶ-

της τοῦ βίου καταβολῆς λογικῇ θεωρίᾳ τὴν διάνοιαν
 ἀναθέντες, καὶ τῇ περὶ τοῦ παντὸς φυσιολογίᾳ εὐσε-
 βῶς ἐπιστήσαντες, πρῶτα μὲν τὰ τῶν σωματίων στοι-
 χεῖα, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, πῦρ, ἐξ ὧν τότε τὸ πᾶν
 5 συννεστῶς κατεμάνθανον, ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ
 ἀστέρας, οὐ θεοὺς, ἔργα δὲ εἶναι θεοῦ διελογίσαντο,
 τὴν φύσιν τῆς σωματικῆς οὐσίας οὐ μόνον ἄλογον,
 ἀλλὰ καὶ ἄψυχον εἶναι, καθ' ὅσον ῥοσώδης καὶ φθαρτῆ
 οὐσα τυγχάνει, συννοήσαντες, κᾶπειτα λογισάμενοι
 10 ὡς οὐχ οἷόν τε τὴν τοῦ σύμπαντος κόσμου διάταξιν, α
 εὐ καὶ σοφῶς ἠρμολογημένην, ἐμπλεῶν τε ζῳῶν ἐμψύ-
 χων λογικῶν τε καὶ ἀλόγων ὑπάρχουσιν, αὐτόματον
 ἐπιγράφεσθαι τὴν αἰτίαν, οὐδέ γε τῶν ἐμψύχων τὴν
 ποιητικὴν ἀρχὴν ἄψυχον ὑπολαμβάνειν, οὐδ' ἄλογον
 15 τὴν τῶν λογικῶν δημιουργόν. 3. ἐπεὶ δὲ μηδὲ ξύ-
 λων καὶ λίθων αὐτόματός ποτ' ἂν οἰκοδομία συσταίη,
 οὐδέ γε ἐσθῆς ὑφάντου δίχα συντελεσθελή, οὐδὲ πό-
 λεις καὶ πολιτεῖαι νόμων ἐκτὸς καὶ ἀρχοντικῆς δια-
 τάξεως, οὐδὲ ἐκτὸς κυβερνήτου ναῦς, οὐδὲ τὸ σμι-
 20 κρότατον τέχνης ὄργανον ὑποσταίη ἂν μὴ διὰ τεχνί-
 του, οὐδ' εὐόρμον ποτὲ ναῦς λιμένος τύχοι μὴ οὐχὶ ⁽³⁰²⁾
 σὺν ἀγαθῷ κυβερνήτῃ· οὐδ' ἢ τῶν καθόλου στοι-
 χείων ἄρα φύσις, ἄψυχος οὐσα καὶ ἄλογος, τῷ καθ'
 ἑαυτὴν λόγῳ δίχα τῆς ἀνωτάτω τοῦ θεοῦ σοφίας λό-
 25 γου ποτὲ καὶ ζωῆς ἀνδέξεται. ταῦτα δὴ καὶ τὰ τοι-
 αῦτα διανοηθέντες οἱ τῆς Ἑβραίων εὐσεβείας πατέ-
 ρες, ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων νῶ κεκα-
 θαρμένῳ καὶ ψυχῆς διαυγέσειν ὄμμασι τὸν πάντων
 δημιουργόν θεὸν ἐσεβάσθησαν.

30 IV. Κᾶπειτα μέρος οὐ μικρὸν τοῦ παντὸς σφᾶς b
 αὐτοὺς εἶναι συναισθόμενοι τὸ μὲν τι αὐτῶν τίμιον
 εἶναι ἠγγήσαντο, (τοῦτο δὲ καὶ τὸν ἀληθῆ ἄνθρωπον,

τὸν κατὰ ψυχὴν νενοημένον,) τὸ δὲ τούτου χάραν
 c περιβολῆς ἐπέχειν· τοῦτο δὲ εἶναι τὸ σῶμα. καὶ δὴ
 τοῦτον διελόμενοι τὸν τρόπον τὴν πᾶσαν περὶ τῆς
 τοῦ ἔνδον ἀνθρώπου ζωῆς φροντίδα καὶ σπουδὴν
 εἰσηνέγκαντο. 2. τοῦτο δὲ παρὰ τῷ πάντων δημι- 5
 ουργῷ θεῷ προσφιλεῖς εἶναι λογισάμενοι, ὅς που τὴν
 ἀνθρώπων φύσιν τῶν ἐπὶ γῆς ἀπάντων κρατεῖν οὐ
 ῥώμῃ σώματος ὡς ἀρετῇ ψυχῆς ἐδωρήσατο· (τὰ μὲν
 γὰρ τῶν ὄντων εἶναι ἄψυχα, οἷα λίθους καὶ ξύλα,
 τὰ δὲ ζωτικῆς δυνάμεως μέτοχα, οἷα τὰ ἀπὸ γῆς βλα- 10
 d στήματα, τὰ δὲ αἰσθήσεως ὁρμῆς τε φανταστικῆς με-
 [178] μοιραμένα, οἷα ζῶων τὰ ἄλογα· πάντα δὲ ταῦτα ἐνὶ
 τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει πρὸς ὑπερησίαν δουλοῦσθαι,
 οὐ ῥώμῃ σώματος καὶ ἰσχύϊ κατηναγκασμένα, λογι-
 σμῷ δὲ καὶ ψυχῆς ἀρετῇ, ἣ τὸ κατὰ πάντων τῶν ἐπὶ 15
 γῆς ἀρχικόν τε καὶ βασιλικὸν γέρας ἄνωθεν παρὰ
 τοῦ τῶν ὄλων αἰτίου συγκεχωρηθῆσαι κατελήφασιν·)
 3. ἔνθεν ὁρμώμενοι σῶμα μὲν καὶ τὰ σωματίων ἡδέα
 οὐδέν τι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπὶ γῆς θρεμμάτων προ-
 τιμᾶν διενεώθησαν, τὸ δ' ἐν αὐτοῖς ἄρχον, ὡς ἂν τοῦ 20
 πάντων ἄρχοντος οἰκείου, καὶ τῆς ψυχῆς τὸ λογικόν
 τε καὶ νοερὸν, θεῖόν τε καὶ ἐπιστημονικὸν ὡς ἂν τοῦ
 (308) ἐπὶ πάντων θεοῦ τὴν ὁμοίωσιν φέρον, μόνον διὰ
 σπουδῆς ἔσχον. 4. εἶτα μηδὲν ἄλλο τι ἐνθυμηθέντες
 ἀγαθὸν εἶναι τοῦ πάντων ἀγαθῶν χορηγοῦ θεοῦ, 25
 τέλος ἀπάσης εὐδαιμονίας τὴν αὐτοῦ γινῶσιν τε καὶ
 φιλίαν εἶναι ἀπεφάναντο, ὅτι καὶ αὐτῆς ζωῆς καὶ
 ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τῶν τούτοις ἀναγκαίων μό-
 νος αὐτὸς ἀνήπται τὴν αἰτίαν. 5. τούτῳ δὴ οὖν
 σφᾶς ὄλους αὐτῷ σώματι καὶ ψυχῇ φέροντες ἀνα- 30
 τεθεικάσι, τὸν πάντα αὐτῶν βίον ἐπ' αὐτὸν ἀναφ-
 b τησάμενοι, καὶ μόνῳ προσέχειν, ἄλλῳ δὲ μηδενὶ τῶν

ὄρωμένων ἀξιώσαντες. 6. οὕτω δὴ φιλόθεοι ὁμοῦ
καὶ θεοφιλεῖς ἀναφανέντες θεραπευταὶ τινες ὄντως
καὶ ἱερεῖς τοῦ ὑψίστου θεοῦ ἀπεφάνθησαν, ἧ καὶ γέ-
νος ἐκλεκτὸν καὶ βασιλικὸν ἱεράτευμά τε θεοῦ καὶ
5 ἔθνος ἅγιον προσαγορευθῆναι ἠξιώθησαν, σπέρμα
τῆς ἀληθοῦς ταύτης εὐσεβείας καὶ τοῖς ὀψιγόνοις
αὐτῶν ἀπολελοιπότες. 7. ἄρ' οὖν λογισμῶ σοι δο-
κοῦμεν τούσδε τῶν Ἑλληνικῶν προτετιμημέναι, καὶ
μᾶλλον τῶν Φοινίκων τε καὶ Αἰγυπτίων θεῶν τῶν
10 τε περὶ τοὺς θεοὺς δυσφήμων ἀτοπημάτων τὰς παρ' ἑ
Ἑβραίοις περὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν διηγῆσεις ἀποδέ-
ξασθαι;

V. Θεὰ δ' οὖν ἔτι εἰς ὅσον θεοφιλοῦς ἀρετῆς ἄ
προελθεῖν φασι τοὺς δηλουμένους. ἀποδεξάμενον τὸ
15 θεῖον τῆς τε ἄλλης τοῦ βίου εὐσεβείας καὶ φιλοσο-
φίας τῆς τε περὶ αὐτὸ θεραπείας τοὺς ἄνδρας, ἥδη
καὶ θειοτέρων χρησμῶν θεοφανειῶν τε αὐτοῦς καὶ
ἀγγελικῶν ὀπτασιῶν ἠξίου, τὰ ἐνδέοντα τῇ θνητῇ
φύσει ταῖς τῶν πρακτέων ὑποθήκαις ἐπιδιορθούμε-
20 νον, δογμάτων τε καὶ μαθημάτων αὐτοῖς θεοπρεπῶν
τὴν γνῶσιν ἀποκαλύπτων, ὡς μηκέτι συλλογισμοῖς,
μηδὲ εἰκασίαις, ἐκλάμψει δὲ αὐτῆς ἀληθείας φωτί-
ζεσθαι τὰς διανοίας αὐτῶν, ὥστε ἥδη θεοφορουμέ-
νους τὴν τῶν μέλλοντων ἔσσεσθαι ὡς παρόντων ἐπι-
25 θεωρεῖν κατάληψιν, καὶ τὰ καθόλου συμβησόμενα
τῶ τῶν ἀνθρώπων γένει θεσπίξειν. 2. τοιαῦτα τῆς (304)
Ἑβραίων ἀρετῆς τὰ πολυῦμνητα καὶ ὡς ἀληθῶς θεο-
φιλή περιέχει λόγια, ἃ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ πατρίων
μύθων τε καὶ λήρων προτετιμήκαμεν· οἱ μὲν γε περὶ
30 θεῶν τὰ αἰσχρότατα περιεῖχον, οἱ δὲ περὶ θεοφιλῶν
ἀνδρῶν τὰς εὐσεβεῖς διδασκαλίας.

VI. Ταῦτα δὲ πάλαι πρότερον πρὶν ἢ καὶ Μω- b

σέα καὶ τὸ Ἰουδαίων γένος ὑποστῆναι ἐξ ἔτι μακροῦ αἰῶνος παρὰ τοῖς Ἰουδαίων προπάτορσιν ἐγνωρίζετο. καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο διαρθρῶσαι καλόν, ὡς ὁ Ἰου-
 [179] δαϊσμός οὐκ ἦν πω τότε, ἀλλ' Ἑβραῖοι μὲν οἱ δηλού-
 μνοι ὁμοῦ τῇ προσηγορίᾳ καὶ τὸν τρόπον ὑπῆρχον, 5
 c Ἰουδαῖοι δὲ οὐτ' ἦσαν πω οὐτ' ἐχρημάτιζον. 2. Ἑβραί-
 ων δὲ καὶ Ἰουδαίων τὸ διάφορον γνοίης ἂν ὧδε· τὴν
 μὲν προσηγορίαν οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ Ἰούδα, ἐξ οὗ τῆς
 φυλῆς τὸ Ἰουδαίων μακροῖς ὕστερον χρόνοις βασι-
 λειον συνέστη, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἑβερ (προπάτωρ δὲ 10
 τοῦ Ἀβραὰμ οὗτος ἦν) ἐπεγράφοντο. 3. προτερεῖν
 τε Ἰουδαίων Ἑβραίους διδάσκουσιν οἱ ἱεροὶ λόγοι.
 τὸν δὲ τῆς εὐσεβείας τρόπον Ἰουδαίοις μὲν πρῶτον
 ἀπάρξασθαι τῆς νομοθεσίας Μωσέα, σαββάτου τινὸς
 παραδόντα ἡμέραν, καὶ ταύτης πλείστην ὄσην φυλα- 15
 d κῆν εἰς ὑπόμνησιν σχολῆς τῶν ἱερῶν λόγων, βρω-
 τέων τε καὶ οὐ βρωτέων ζώων διαστολήν, ἑορτάς τε
 ἐτησίους, καὶ τινὰς σωμάτων καθαρμούς, ἄλλης τε
 μακρᾶς περιόδου κατὰ τινὰ σύμβολα θειότερον ἐπι-
 τελουμένης. 4. Ἑβραῖοι δὲ πρεσβύτεροι Μωσέως γε- 20
 νόμενοι τοῖς χρόνοις, πάσης τῆς διὰ Μωσέως νομο-
 θεσίας ἀνεπήκοοι ὄντες, ἐλεύθερον καὶ ἀνεμίμενον
 εὐσεβείας κατώρθουν τρόπον, βίῳ μὲν τῷ κατὰ φύ-
 σιν κεκοσμημένοι, ὡς μηδὲν νόμων δεῖσθαι τῶν ἀρ-
 ξόντων αὐτῶν δι' ἄκραν ψυχῆς ἀπάθειαν, γινώσιν δὲ 25
 (805) ἀληθῆ τῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων ἀνεληφέναι. ἀλλὰ
 γὰρ τῶνδε τοῦτον εἰρημένων τὸν τρόπον, ὧρα καὶ
 διὰ τῶν ἐγγράφων ἐλθεῖν.

VII. Ὁ τοίνυν μέγας θεολόγος Μωσῆς Ἑβραῖος ὢν
 ἐξ Ἑβραίων, εἰ καὶ τις ἄλλος, εὖ τε τὰ πάτρια ἐξ- 30
 b επιστάμενος, ὡς ἐν προοιμίῳ τῶν ἱερῶν νόμων τοὺς
 τῶν προπατόρων Ἑβραίων βίους μνήμαις ἀνεξαλεί-

πτοῖς παραδέδωκεν, ὧν τε ἀγαθῶν οὕτοι παρὰ θεοῦ
 ἤξιουντο, καὶ αὐτὸν πάλιν ἄλλων ἀθέων τε καὶ ἀσεβῶν
 τρόπους τε καὶ τιμωρίας, ἀναγκαῖον ἡγησάμενος
 ὑπάρξειν τοῦτο τοῖς μέλλουσι τοὺς αὐτοῦ νόμους
 5 παιδεύεσθαι μάθημα εἰς τε ἀποφυγὴν τῆς τῶν φανύ-
 λων ὁμοιοτροπίας καὶ εἰς προτροπὴν τοῦ τῶν εὐσε-
 βῶν βίου. 2. χρῆν δὲ καὶ ἄλλως μὴ ἀγνοεῖν ὅτι δὴ
 φθάσαντες, καὶ πρὸ τῶν ἐγγράφων αὐτοῦ νόμων, c
 πλείους ἤδη τῶν προπατόρων ὀρθοῖς λογισμοῖς θεο-
 10 σεβείας ἀρετῇ κατεκοσμήθησαν· οἳ καὶ φίλοι θεοῦ
 καὶ προφηταὶ χρηματίσαντες αἰωνίας ἔτυχον παρ'
 αὐτῷ μνήμης, ὧν μηδὲ ἄλλοτρίους τὸ γένος εἶναι
 τούτους, οἷς τοὺς νόμους διετάττετο. 3. διὸ καὶ μάλ-
 λον χρῆναι αὐτοὺς, ἀπογόνους θεοφιλῶν καὶ δικαίων
 15 ἀνδρῶν φύντας, τῆς τῶν προπατόρων εὐσεβείας ζη-
 λωτὰς ἀναδειχθῆναι, σπεῦσαι τε τῶν ἰσῶν τοῖς γεν-
 νήσασι παρὰ θεοῦ τυχεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀποναρκῆσαι, d
 μηδ' ἀποκνήσαι ὡς ἐπ' ἀδυνάτοις τῆς τῶν ἀγαθῶν
 ἐλπίδος ἑαυτοὺς ἀπογόνοντας· 4. δυνατὰ γὰρ εἶναι
 20 καὶ τοῖς οἰκειοῖς αὐτῶν προπάτορσιν ἐντελεῶς καταρ-
 θωμένα· ὧν καὶ τὰς εἰκόνας τοῖς τὰ θεῖα παιδενο-
 μένοις παρεδίδου, τοὺς βίους καταλέγων τῶν πα-
 λαιῶν, καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἐνὸς ἐκάστου ἀρετὴν ὥσπερ
 ἐν εἰκόσι γραφῆς διατυπούμενος.

25 VIII. Καὶ τούτων δὲ οὐδὲν ἐμποδῶν μὴ οὐχὶ διὰ ⁽³⁰⁶⁾
 βραχέων ἐπιδραμεῖν τὴν ἱστορίαν. πρὸ μὲν οὖν τοῦ
 κατακλυσμοῦ, ὥσπερ ἢ αὐτοῦ Μωσέως περιέχει γρα-
 φή· (δεῖ δέ που, ὡς οἶμαι, μὴ ἄλλοθεν ἢ πάλιν οἷ- [180]
 κοθεν τὰ Ἑβραίων πάτρια διασκοπῆσαι, ἐπεὶ καὶ τὰ
 30 Αἰγύπτια παρ' Αἰγυπτίων καὶ τὰ Φοινίκων παρὰ
 τῶν οἰκειῶν ἐμανθάνομεν, ὡς αὐτὸν πάλιν τὰ Ἑλλήνων c
 παρὰ τῶν ἐν τούτοις διαφανῶν, τὰ τε φιλοσόφων

παρὰ τῶν φιλοσόφων, ἀλλ' οὐ παρὰ τῶν ἀπειρών
 φιλοσοφίας· πόθεν δὲ ἄλλοθεν προσήκοι ἂν καὶ τὰ
 ἱατρικῆς ἢ παρὰ τῶν ἐπιστημόνων πυνθάνεσθαι;
 οὕτω δὴ κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἡγοῦμαι δεῖν καὶ τὰ
 Ἑβραίων ἐκ τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων, ἀλλὰ μὴ ἄλ- 5
 λοθέν ποθεν ἀποδέχεσθαι.) 2. ὥσπερ οὖν ὁ παρὰ
 τούτοις κατέχει λόγος, ἄνωθεν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ
 ἐκ πρώτης ἀνθρώπων γενέσεως καὶ εἰς τὰς ἐξῆς δια-
 d δοχὰς θεοφιλεῖς τινες ἄνδρες γεγόνασι καὶ δίκαιοι
 πλείους· ὧν ὁ μὲν "ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα 10
 κυρίου τοῦ θεοῦ." 3. τοῦτο δὲ δηλοῖ τὸ μηδένα πλὴν
 τῶν ἀπάντων τὸν δημιουργὸν δεσπότην ὁμοῦ καὶ
 θεὸν τῶν ὄλων ἐπιγράψασθαι. πεπεισθαι γὰρ αὐτὸν
 οὐ μόνον ποιητικῆς δυνάμει εὖ καὶ ἐν κόσμῳ τὸ πᾶν
 διατεθεικέναι, ἀλλὰ καὶ δεσπότην δίκην, ὡς ἂν με- 15
 γάλῃς πόλεως, τοῦ σύμπαντος κυριεύειν, οἰκονομεῖν
 τε καὶ οἰκοδεσποτεῖν ὁμοῦ καὶ κύριον ὄντα καὶ βασι-
 λέα καὶ θεόν. 4. οὗ τὴν ὡς κυρίου καὶ θεοῦ ἔννοιάν
 τε καὶ προσηγορίαν πρώτος ὁ δηλούμενος θεοφιλῆς
 ἐν νῶ βαλλόμενος, ἀντὶ πάσης ὑπάρξεως καὶ προσ- 20
 ηγορίας καὶ περιουσίας, μᾶλλον δὲ ἀντὶ παντὸς ἀγα-
 (807) θοῦ "ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ
 θεοῦ," τοῦτον ἑαυτῷ θησαυρὸν ἀγαθῶν ψυχῆς τε
 ὁμοῦ καὶ σώματος πεπορισμένος. 5. παρ' ὃ καὶ πρώ-
 τος ἀληθῆς ἄνθρωπος χρηματίζει παρ' Ἑβραίοις 25
 ἀναγέγραπται. κέκληται δ' οὖν Ἐνώς, ὅπερ ἐστὶν
 ἀληθῆς ἄνθρωπος, εὐθυβόλῳ προσωνυμία. οὐδὲ γὰρ
 ἄλλον φασὶν ἀληθῆ προσήκειν ἡγεῖσθαι καὶ ὀνομά-
 ζειν ἄνθρωπον ἢ τὸν θεοῦ γνώσεως καὶ εὐσεβείας
 ἐπήβολον, τὸν ἀληθῶς γνωστικὸν ὁμοῦ καὶ εὐσεβῆ. 30
 b 6. ὅτι δὴ τοὺς μὴ τοιούτους, θρεμμάτων κατ' οὐδὲν
 ἀλόγων διαφέροντας, οἷα ἐπὶ γαστέρα καὶ ἠδονὴν

πρηνεῖς καταβεβλημένους, θήρας μᾶλλον ἢ ἀνθρώ-
 πους ἢ Ἑβραίων ἀποκαλεῖν διδάσκει γραφή, κυριο-
 λεκτεῖν εἰδισμένη τὰς προσηγορίας. 7. παρ' ὃ τοὺς
 τοιούσδε τοτὲ μὲν λύκους καὶ κύνας, τοτὲ δὲ σύας
 5 φορυτῶ χρωμένους καὶ χαίροντας, καὶ πάλιν ἐρπετὰ
 καὶ ὄφεις, τοῖς τῆς κακίας πολυτρόποις ἐμφερῶς εἴ-
 δεσι, προσαγορεύειν εἶωθεν. 8. εἰ δὲ καὶ ποτε τὸν
 κοινὸν καὶ πολὺν ἄνθρωπον καὶ τὸ γένος αὐτὸ χρεῶν
 διασημῆναι, πάλιν οἰκεία καὶ προσφνεῖ χρωμένη
 10 προσηγορία τὸν πάντα ἄνθρωπον τῇ τοῦ Ἀδάμ ἐπι-
 νυμῖα σημαίνει, ὅτι δὴ τοῦτο τῶ προγόνῳ καὶ πάν-
 των ἀνθρώπων προπάτορι κύριον εἶναι καὶ προσφνεῖς
 ὄνομα, τὸν γηγενῆ δηλοῦν κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα φω-
 νὴν μετάληψιν, ὑποφαίνει. 9. ὃ γέ τοι Ἐνώς πρῶ-
 15 τος θεοφιλῶν παρ' Ἑβραίοις ἱστορήται, ἐπεὶ πρῶτος
 ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ, τὸ
 κατὰ ψυχὴν παριστὰς λογικὸν ὄντως καὶ γνωστικὸν
 καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας ἐπιστημονικόν· ὦν
 τὸ μὲν πρῶτον θεογνωσίας ἀληθοῦς, τὸ δὲ δευτέρον
 20 τῆς εἰς τὸν ἐπιγνωσθέντα θεὸν ἐλπίδος γένοιτ' ἄν
 ἀποδεικτικόν. 10. τὸ γὰρ μὴ παραμελεῖν μηδ' ἐν
 δευτέρῳ τίθεσθαι τὰ τῆς θείας ἐπιγνωσεως, αἰεὶ δὲ
 καὶ διὰ παντὸς ἐλπίζειν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυ-
 ρίου τοῦ θεοῦ, τὸ μὲν ὡς οἰκετῶν δεσπότου, τὸ δ'
 25 ὡς ἴλεω καὶ ἀγαθοῦ πατρὸς, τοῦτ' ἄν εἴη τὸ πάντων
 τρισμακάριον τέλος. 11. τοιούσδε μὲν οὖν ὁ παρ'
 Ἑβραίοις εἰσηῖται πρῶτος καὶ ἀληθῆς ἄνθρωπος, οὐχ
 ὁ γηγενῆς ἐπίκλην Ἀδάμ δι' ἐντολῆς θεοῦ παράβα-
 σιν τῆς τῶν κρειττόνων ἐκπεσῶν λήξεως, ἀλλ' ὁ θεο-
 30 φιλῶν πρῶτιστος, ὃς ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα (308)
 κυρίου τοῦ θεοῦ. 12. κρίναντες οὖν καὶ αὐτοὶ λογι-
 σμῶ σῶφρονι τὸ τοιούδε ζηλοῦν ἠγαπήσαμεν, καὶ [181]

ἀπεδεξάμεθα ὡς λυσιτελῆ καὶ ὠφελιμωτάτην ἡμῖν
 τὴν τοῦ λόγου διήγησιν, εὐχὴν θέμενοι κατ' ἴσα τῇ
 τοῦ δηλωθέντος εἰκόνι τὸ ὄνομα τοῦ τῶν ἀπάντων
 δημιουργοῦ τε καὶ δεσπότου μετὰ βεβαίας καὶ ἀγα-
 θῆς ἐλπίδος ἐπικαλεῖσθαι. 13. ἀλλὰ γὰρ μετὰ τὸν εἰ- 5
 ρημένον ἄλλος εὐηρέστησε τῷ κυρίῳ, καὶ οὐχ εὐρί-
 σκετο, ὡς φησι Μωσῆς, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ
 θεὸς δι' ἄκραν ἀρετῆς τελείωσιν. δυσεύρετος γὰρ ὁ
 γε σοφὸς ἀληθῶς. 14. οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ ἐν τῷ θεῷ
 τέλειος, ὁ τῆς τῶν πολλῶν διατριβῆς μετατεθειμένος. 10
 ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος ἀγορᾶς καὶ δικαστήρια καπηλείας
 τε καὶ ἐμπορίας καὶ τὸν πολὺν ὄχλον μεταδιώκων,
 ὠθούμενός τε καὶ ὠθῶν, μέσος ἐν αὐτῷ κακίας βυθῷ
 καταπίνεται· ὁ δ' ὑπὸ θεοῦ ληφθεὶς καὶ τῶν τῆδε
 ἐκείσε μετατεθειμένος ἀφανῆς μὲν καὶ ἀνεύρετος 15
 ἀνθρώποις, θεῷ δὲ φίλος γεγονώς, ὑπὸ θεοῦ εὐρη-
 ται. 15. τοῦτον Ἐνώχ Ἑβραίοις ὀνομάζειν φίλον·
 χάριν δὲ θεοῦ σημαίνει ἂν τοῦνομα. καὶ ταύτης τοι-
 γαροῦν ὡς ἀγαθῆς εἰκόνας τὸν βίον ζηλοῦν μακάριον
 εἶναι ἠγγησάμεθα. 16. τρίτος μετὰ τούτους πάλιν 20
 ἄλλος ἀνθρώπος δίκαιος πεφηνῶς ὁ Νῶε ἐν τῇ γε-
 νεᾷ αὐτοῦ μεμαρτύρηται. τεκμήρια δὲ καὶ τῆς τού-
 του δικαιοσύνης εἴη ἂν τάδε. πολὺς ἀνυμὸς καὶ γνό-
 φος ἀλέκτου κακίας τὸ πάντων ἀνθρώπων κατειλήφει
 γένος, οἳ τε πάντων ἀνὰ στόμα θρυλούμενοι γίγαν- 25
 τες τὰς εἰς δεῦρο βοωμένας θεομαχίας ἀθέοις καὶ
 δυσσεβέσιν ἐγχειρήμασιν ἀπειρογάζοντο· ἤδη δὲ καὶ
 οἱ τῆς τούτων γενέσεως αἰτιοί, εἴτε τινὸς κρείττονος
 μοίρας ἢ κατὰ θνητῶν φύσιν ὑπάρξαντες, εἶθ' ὅπως
 οὖν κατεσκευασμένοι, τῆς ἐν ἀνθρώποις περιέργου 30
 διδασκαλίας ἀπάρξαντες, γοητείας καὶ τῆς ἄλλης κα-
 κοτρόπου μαγγανείας ἐπιτεχνήματα λέγονται παρα-

δοῦναι τῷ βίῳ, ὥστε πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος μιᾶς ὑπὸ ψῆφον γενέσθαι παρὰ θεῷ δίκης. 17. καὶ δὴ πάντων ἐνὶ νεύματι διαφθείρεσθαι μελλόντων, μόνος εἰς οὗτος ὁ νῦν ἡμῖν δηλούμενος δίκαιος ἐν τῇ γενεᾷ
 5 αὐτοῦ σὺν καὶ τοῖς οἰκείοις εὔρηται. πάντων δὴ τῶν ἐπὶ γῆς κατακλυσμῷ διολλυμένων καὶ τῆς γῆς αὐτῆς ὑδάτων ἀθρόα πλημύρα τῶν προτέρων κακῶν ἀποκαθαιρομένης ὁ θεοφιλῆς σὺν παισὶν ἅμα καὶ γυ-
 ναιξὶ τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ ζώπυρον σπέρμα παραδοξό- (309)
 10 τaton πρὸς τοῦ θεοῦ τετήρηται. 18. γένοιτο δ' ἂν καὶ οὗτος ἀρχέτυπος εἰκῶν, ζῶσα καὶ ἔμψυχος, τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγενημένοις ὑπόδειγμα τρόπου θεοφιλοῦς παρεσχημένος.

19. Καὶ οἱ μὲν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τοιοῖδε· οἱ
 15 δὲ μετὰ τοῦτον ἐπ' εὐσεβείᾳ διαπρεπεῖς ἄλλοι πάλιν, ὧν τὴν μνήμην τὰ ἱερά διασώξει λόγια. τούτων τις ἱερεὺς ἀνείρηται τοῦ ὑψίστου θεοῦ, βασιλεὺς δίκαιος τῇ Ἑβραίων προσηγορίᾳ χρηματίσας. 20. τούτοις δὴ πᾶσιν οὐδὲ εἰς σώματος περιτομῆς λόγος ἦν, ἀλλ'
 20 οὐδὲ τῶν Μωσέως Ἰουδαϊκῶν παραγγελμάτων· διόπερ αὐτούς οὐδὲ Ἰουδαίους φάναι δίκαιον, οὐδέ γε Ἑλληνας, ὅτι μηδὲ πλείους θεοὺς ὁμοίως Ἑλλησιν ἢ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ἠγοῦντο. Ἑβραῖοι δ' ἂν κυριώτερον ἐπικληθεῖεν, ἥτοι παρὰ τὸν Ἑβερ, ἢ καὶ μᾶλλον παρὰ
 25 τὴν ἑρμηνείαν τῆς προσηγορίας. 21. περατικοὶ γάρ τινες ἑρμηνεύονται, τὴν ἀπὸ τῶν τῆδε ἐπὶ τὴν τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ διάβασίν τε καὶ θεωρίαν στειλάμενοι. φυσικοῖς γάρ τοι λογισμοῖς καὶ νόμοις ἀγράφοις τὴν
 30 τῶν σαρκὸς ἡδονῶν ἐπὶ τὸν πάνσοφον καὶ θεοσεβῆ βίον διαβεβηκότες ἀναγράφονται. 22. ἐν δὴ τούτοις ἡμῖν ἅπασι καὶ ὁ βοῶμενος τοῦ παντὸς ἔθνους γε-

νάρχης Ἀβραὰμ καταριθμείσθω, ᾧ μαρτυρεῖ τὰ λό-
 για δικαιοσύνην, οὐ τὴν ἐκ νόμου πάλιν Μωσέως,
 ὅτι μηδὲ ἦν πω τότε, (μετὰ γοῦν τὸν Ἀβραὰμ ἐβδόμη
 [182] γενεᾷ Μωσῆς ἀναπέφνης) πλὴν ἀλλὰ καὶ οὗτος δι-
 καιος καὶ εὐσεβὴς, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἀνείρηται, τοῖς 5
 ἄνωθεν δεδηλωμένοις παρακλησίως. 23. λέγει δ'
 οὖν ἡ γραφὴ "καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ
 ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην." πατέρα δὲ πολλῶν
 ἔθνῶν ὁ θεὸς χρησμός τοῦτον ἔσεσθαι προαγορεύει,
 διαρρήδην τε εὐλογηθήσεσθαι ἐν αὐτῷ φησι πάντα 10
 τὰ ἔθνη τῆς γῆς καὶ πάσας τὰς φυλάς, ἀντικρὺ τὰ
 νῦν καθ' ἡμᾶς συντελούμενα θεσπίζων. 24. ἀλλ'
 ὁ γε Ἀβραὰμ ἐκεῖνος μετὰ τὴν ἐν δικαιοσύνῃ τελείω-
 σιν, οὐ διὰ τοῦ Μωσέως νόμου, διὰ δὲ πίστεως κα-
 τωρθωμένης αὐτῷ, μετὰ γε τὰς ἀναγράπτους θεοφα- 15
 νείας, ἐπ' αὐτῷ γήρα μείλλον γνησίου παιδὸς χρη-
 ματίζειν πατῆρ, πρῶτος ἀπάντων κατὰ χρησμόν τὸ
 (310) σῶμα περιτέμνεται, τοῦτο καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεννω-
 μένοις ἐπιτελεῖν παραδοῦς, εἴτε εἰς ἐμφανῆ σημείω-
 σιν τῆς τῶν ἐξ αὐτοῦ παίδων πολυπληθίας, εἴτε καὶ 20
 ὡς ἔχοιεν οἱ παῖδες πάτριον γνώρισμα, ἧτοι βιοῦντες
 κατὰ τὸν τῶν προγόνων ζῆλον, ἢ τῆς ἐκείνων ἀρε-
 τῆς ἀπολειπόμενοι, εἴτε καθ' ἑτέρας οἰασθηποτοῦν
 αἰτίας, ἃς οὐ νῦν σχολὴ πολυπραγμονεῖν. 25. τοι-
 β ὅσδε μὲν οὖν καὶ οὗτος εἰς μίμησιν ἐκκείμενος. μετὰ 25
 δ' αὐτὸν Ἰσαὰκ τῆς πατρῴας ὁμοῦ θεογνωσίας τε καὶ
 θεοφιλίας διάδοχος ἀναδείκνυται, κλήρων ἀπάντων
 τοῦτον κάλλιστόν τε καὶ τρισμακάριον τοῦ πατρὸς
 διαδεδεγμένος. μᾶ τούτον γαμετῆ τὰ θεῖα φασὶ
 συνελθόντα λόγια μᾶ χρήσασθαι παιδοποιία' καθ' 30
 ἦν διδύμου γονῆς ἀποδειχθεὶς πατῆρ εἰς τοῦτο πε-
 ριγράψασθαι τὴν πρὸς τὴν γαμετὴν ὁμιλίαν ὑπερ-

βολῆ σωφροσύνης λέγεται. 26. ἐνταῦθά σοι καὶ Ἰακώβ, ὁ καὶ Ἰσραὴλ, εἰσήχθω, διώνυμός τις γεγωνῶς ἀνὴρ παρὰ τὴν τῶν οἰκείων ἀρετῶν διαλλάττουσαν προκοπὴν. ὅτε μὲν οὖν ἐγγυμναζόμενος τοῖς πρακτικῶς ἤθεσί τε καὶ βίοις τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας πόνων ἀπειρεῖστο, Ἰακώβ αὐτῷ ὄνομα ἦν, ἀσκητὴν δὲ καὶ ἀθλητὴν ἢ προσηγορία δηλοῖ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα μεταληφθεῖσα φωνήν. 27. ὅτε δὲ λοιπὸν τὰ νικητήρια κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἀπολαβῶν στέφεται, ἤδη τε τῶν 10 κατὰ θεωρίαν ἀγαθῶν ἀπολαύει, τηνικαῦτα αὐτῷ καὶ τοῦνομα μεταβάλλει ὁ χρηματίζων θεὸς, ὁμοῦ καὶ θεοπτίας αὐτὸν ἀξιῶν, καὶ τῶν θειοτέρων γερῶν τε καὶ τιμῶν τὰς ἀμοιβὰς διὰ τῆς προσηγορίας δωρούμενος. 28. λέγει δ' οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ χρησμὸς 15 "οὐκέτι κληθήσεται τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ τοῦ θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός," τὸν ὀρατικὸν ἄνδρα καὶ θεωρητικὸν τοῦ Ἰσραὴλ ὑποφαίνοντος· ἐπεὶ καὶ τοῦνομα μεταβληθὲν σημαίνει ἄνθρωπον ὀρῶντα 20 θεόν. 29. τοιοῦσδε μὲν οὖν καὶ οὗτος ἐξ οὗ τὸ δωδεκάφυλον τοῦ Ἰουδαίου ἔθρους ὑπέστη γένος. μυρία δ' ἂν λεχθεῖη περὶ τοῦ βίου τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς φιλοσόφου καρτερίας τε αὐτῶν καὶ ἀσκήσεως, τὰ μὲν πρὸς λέξιν θεωρούμενα, τὰ δὲ καὶ δι' ὑπονοιῶν ἀλ- 25 ληγορούμενα· περὶ ὧν εἴρηται μὲν καὶ ἄλλοις, ἀτὰρ καὶ ἡμῖν ἐν οἷς ἐπραγματευσάμεθα περὶ τῆς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν πολυπαιδίας. τοιοῦδε μὲν οὖν καὶ (811) οὔτοι.

30. Ἐχω σοι παρ' αὐτοῦ καὶ ἄλλον εἰπεῖν, Ἰακώβ ὄνομα τῷ ἀνδρὶ, ὃν τὰ ἱερὰ μαρτυρεῖ λόγια γεγονέναι ἄνθρωπον ἄμειπτον, ἀληθινόν, δίκαιον, θεοσεβῆ, ἀπεχόμενον ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος· οὗτός

γέ τοι οὐδὲν προσήκων τῷ Ἰουδαίων γένει ἐπὶ πᾶσι
 τοῖς τῆς εὐσεβείας κατορθώμασι μεμαρτύρηται. 31.
 οἷ γε μὴν τοῦ Ἰακώβ παῖδες, τὴν πάτριον θεογνω-
 σίαν τε καὶ θεοσέβειαν ἠγαπηκότες, τὴν τῶν ἀνέκα-
^bθεν Ἑβραίων φήμην ἐπὶ μέγα δόξης προῆγον, ὥστε 5
 ἦδη καὶ πάσης Αἰγύπτου τὴν ἀρχὴν ἀνάψασθαι.
 32. ὁ γάρ τοι Ἰωσήφ τοῖς σωφροσύνης προαναστεφθεῖς
 [189] βραβείους, κἄπειτα τὴν Αἰγυπτίων ὑποδεξάμενος
 ἡγεμονίαν, τὸν θεοφιλῆ τῶν Ἑβραίων διέδειξε τρό-
 πον, ὃν καὶ αὐτὸν ζηλοῦν δι' εὐχῆς πεποιήμεθα, δοῦ- 10
 λον αὐτὸν ἐξ οἰκείων ἐπιβουλῆς γεγεννημένον καὶ
 δοῦλον Αἰγυπτίου ἀνδρός. 33. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ὅσα
 εἰς ὠραιότητα καὶ ρώμην σώματος αὐτῷ καὶ εὐμορ-
^cφίαν ἠτύχητο παρήμι, εἰ καὶ τὰ λόγια κάλλους αὐ-
 τὸν ὦρα πάντων διευεγκεῖν ἀναγράφει· τὰ δὲ περὶ 15
 ψυχῆς πῶς ἂν τις ἀναγράψει, κατ' ἀξίαν τῆς τάν-
 δρός ἀρετῆς τὸν ἔπαινον διελθεῖν προσηρημένος;
 34. φύσει μὲν αὐτῷ παρεῖναι λόγος τὸ ἐλευθέριον
 γνῶρισμα, τοῦ τε τρόπου τὸ εὐγενὲς ἐπανθοῦν τῷ
 προσώπῳ· τοῖς δὲ εὐσεβείας διαπρέπουσι κόσμοις 20
 διαφερόντως ἐξήσκητο, ὡς ἐν σωφροσύνῃ καὶ δι-
 καιοσύνῃ φρονήσει τε καὶ ἀνδρεία τὴν ψυχὴν ἐκλάμ-
 πειν, καὶ πολὺ πρότερον ἐν ἐπιγνώσει καὶ εὐσεβείᾳ
 τοῦ τῶν ἀπάντων θεοῦ, ἣν οἱ γεννησάντες ἐκ σπαρ-
 γάνων λέγονται αὐτοῦ τῇ ψυχῇ καταβεβληκέναι. 25
 35. ἐπιμανεῖση δ' οὖν αὐτῷ τῇ τοῦ δεσπότητος γα-
^dμετῇ, εἰς ἀκολάστους τε καὶ ἐρωτικὰς ὁμιλίας ἄτε
 νέον τὸ σῶμα κατασύρειν πειρωμένη, καὶ πρῶτα μὲν
 λόγοις ἀπατᾶν αὐτὸν ἐπιχειρούση, εἶτα δὲ ἰκεσίας
 ἀντιβολούση, καὶ τέλος βιαίότερον χειρας ἐπάγειν 30
 τολμῶση, ἀναιδέσι τε ἦδη καὶ ἀναισχύντοις περιπλο-
 καῖς χρωμένη, τῆς τῶν πατέρων εὐσεβοῦς διδασκα-

λίας ὁ ἦρως τὴν μνήμην ἀναπεμπασάμενος, καὶ τὸν
 θεοσεβῆ καὶ ἀληθῶς Ἑβραίων ἔργοις ὁμοῦ καὶ λόγοις
 ἀποδείξας, τὸ μὲν αἰσχρὸν καὶ ἀκόλαστον γύναιον
 διασεύεται, κραταιότερα τῇ χειρὶ παραλλάξας· ὥσπερ
 5 δέ τις οὖρος δεινοῦ καὶ λελυττηκότος θηρὸς ἀποδράς
 φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζεται. 36. καῖπειτα αὐτὸς ⁽³¹²⁾
 πρὸς ἑαυτὸν σῶφρονι λογισμῷ τοιάδε ἐπιλογίζεται,
 καὶ φησιν "εἰ ὁ κύριός μου δι' ἐμὲ οὐδὲν γινώσκει
 τῶν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν αὐτῷ
 10 δέδωκεν εἰς τὰς χεῖράς μου, καὶ πῶς ποιήσω τὸ πο-
 νηρὸν ῥῆμα τὸ μέγα τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον
 τοῦ θεοῦ;" ἐφ' οἷς οἶα νικηφόρον τοῖς ἀρετῆς βρα-
 βείοις ἀναστέψας αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων θεὸς τὴν κατὰ ^b
 τῶν δεσποτῶν αὐτοῦ καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου βασιλείαν
 15 τε καὶ ἡγεμονίαν παραδίδωσι· πλὴν ἀλλὰ καὶ οὗτος
 Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, οὐχὶ δὲ Ἰουδαῖος, ὅτι μὴδὲ ἦν
 πω τὰ Ἰουδαίων, ἐν τοῖς μάλιστα θεοφιλέσι καὶ τρισ-
 μακαριοῖς ἀνείληπται.

37. Μετὰ δὲ τοὺς εἰρημένους Ἑβραίους, ἐπειδὴ
 20 εἰς πολυανθρωπίαν ἐπεδίδου τὸ τῶν ἀπογόνων γέ-
 νος, ἤδη τε καὶ τὸ Ἰουδαίων ἐξ αὐτῶν ἔθνος συν-
 εστῶς ἐπλεόναξεν τε ὁσημέραι καὶ ἐπλήθυνεν, τὰ μὲν ^c
 τῆς εὐσεβοῦς ἀγωγῆς τῶν πρόπαλαι θεοφιλῶν προ-
 πατόρων κατὰ σμικρὸν αὐτοῖς ἐξησθένει καὶ ἀπημ-
 25 βλύνετο, τὰ δὲ τῆς παρ' Αἰγυπτίοις διατριβῆς τοσοῦ-
 τον τῆς τῶν δηλουμένων κατίσχυε πληθύνος ὡς τῆς
 μὲν πατρίου ἀρετῆς εἰς λήθην ἐλθεῖν, τῇ δὲ παρ'
 Αἰγυπτίοις ὁμοιοτρόπια τοὺς βίους περιενεχθῆναι,
 ὡς κατὰ μὴδὲν Αἰγυπτίων τὸν τρόπον διαφέρειν δο-
 30 κεῖν. 38. ἐνταῦθα δῆτα αὐτοῖς τοιοῖσδε ἀποτελεσθεῖ-
 σιν ὁ τῶν προπατόρων θεὸς ἡγεμόνα καὶ νομοθέτην
 ἐκπέμπει Μωσέα, τὰς διὰ χρησμῶν τῶν πρὸς τοὺς ^d

προγόνους αὐτῶν πιστούμενος ἐπαγγελίας· κάππειτα δι' αὐτοῦ τὰ ἀνάγραπτα θαύματα καὶ τὰς παραδόξους θεοσημίας ἐπιτελέσας τὸν ἀρμόδιον τοῖς τῶν ἀκροωμένων ἡθῆσι προβάλλεται νόμον· 39. οἱ μὴ ζηλώσαντες τὴν πάτριον ἀρετὴν δι' ἀβελτερίαν, οἷα 5 δὴ τὰς ψυχὰς ἐμπαθεῖς καὶ νενοσηλευμένοι, τὴν κατάλληλον παρελάμβανον πολιτείαν, τὰ μὲν προφανῶς ἐκ τοῦ προδήλου διαταττομένου Μωσέως, τὰ δὲ δι' [184] ὑπονοιῶν αἰνιττομένου, σύμβολά τε καὶ σκιάς, ἀλλ' οὐ γυμνὴν ἀλήθειαν φυλάττειν αὐτοῖς καὶ περιέπειν 10 ὑποθεμένου. 40. καὶ δὴ τὸ Ἰουδαίων πολίτευμα ἐντεῦθεν ποθεν ἀπὸ Μωσέως ἀρξάμενον μέχρι καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίας ταῖς τῶν οἰκειῶν προφητῶν ἀκολούθως φωναῖς διαρκεῖ, ὅτι δὴ καὶ τοῦτο Μωσέως ἦν αὐτοῦ καὶ τῶν μετέπειτα 15 (813) προφητῶν θέσπισμα, μὴ πρότερον ἐκλιπεῖν τὰ Μωσέως νόμιμά τε καὶ διατάγματα ἢ τὰ τοῦ Χριστοῦ φανῆναι, τὰ τῆς καινῆς δηλαδὴ διαθήκης, τῆς διὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι κατηγγελμένης· ἃ καὶ ᾧδε τέλους ἔτυχεν, ἢ καὶ ἀναπεφώνηται. 20

41. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸν τῶν πρὸ Μωσέως Ἑβραίων βίον ἐν ὀλίγῳ διεληλύθαμεν, καὶ τὸν γε τῆς κατ' αὐτοὺς εὐσεβείας χαρακτῆρα παρεστήσαμεν, ᾧρα καὶ τὸν δογματικὸν αὐτῶν τρόπον ἀπὸ τε τῆς Μωσέως 25 b γραφῆς καὶ τῶν μετ' αὐτὸν προφητῶν ἐπισκέψασθαι.

IX. Πρῶτος δ' οὖν ἀπάντων αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ θαυμάσιος θεολόγος τε καὶ νομοθέτης, πολιτείαν εὐσεβεία c προσήκουσαν διὰ τῆς οἰκειᾶς γραφῆς τῷ Ἰουδαίων ἔθνει προκαταβαλλόμενος, οὐ τοῖς κοινοῖς καὶ πεπατημένοις ᾧήθη δεῖν χρήσασθαι προοιμίους τῶν 30 λόγων, προλαβῶν δὲ πάντα νόμον προστακτικὸν τῶν ποιητέων καὶ τῶν οὐ ποιητέων ἀπαγορευτικὸν, τὰς τε

δημοτελεῖς καὶ πολιτικὰς περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους
 συμβολαίων διατάξεις, ἀπὸ τῆς πατρῴου θεολογίας
 δεῖν ᾤετο τὴν καταρχὴν ποιήσασθαι τῆς διδασκαλίας,
 οὐδὲ ἑτέραν μάθησιν οἰκείαν νόμοις εὐσεβείᾳ προσ-
 5 ἤκουσιν ἠγησάμενος, ἢ τὴν ἄνωθεν ἐκ προπατόρων
 εἰς αὐτὸν ἤκουσαν θεολογίαν. 2. ἄρχεται τοιγαροῦν ^d
 ἀπὸ θεοῦ κατὰ τὰ πάτρια τῆς τῶν προγόνων Ἑβραίων
 θεολογίας, οὐχ ἢ φίλον Αἰγυπτίοις καὶ Φοίνιξιν ἢν
 ἢ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν εἰς πλήθος καταβάλλουσι τὴν
 10 σεβασμίον προσηγορίαν, θεοὺς τε ὄρωμένους μὲν τοὺς
 κατ' οὐρανὸν φωστῆρας νομίζουσιν, ἀφανεῖς δὲ καὶ
 ἀοράτους, ἦτοι τοὺς ἐξ ἀνθρώπων κατοικομένους, ἢ
 καὶ τοὺς χθονίους καὶ ἀερίους δαίμονας, κατὰ τὰ
 πρόσθεν ἡμῖν ἀπεληλεγμένα. 3. ἀλλὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ
 15 πάντων αἰτίου ἀοράτων τε καὶ ὄρατῶν δημιουργοῦ
 τὴν καταρχὴν τοῦ παντός λόγου πεποιημένος νομο-
 θέτην τοῦτον εἶναι διδάσκει τῆς τοῦ παντός συστά-
 σεως, ὥσπερ μιᾶς τινὸς μεγαλοπόλεως τοῦ κόσμου ⁽³¹⁴⁾
 βασιλέα καταστήσας. 4. παιδεύει τοιγαροῦν ἀρχόμε-
 20 νος τοῦτον ἠγεῖσθαι μὴ μόνον τῶν πρὸς αὐτοῦ σμι-
 κρὸν ὕστερον διαταχθησομένων ἀνθρώποις νόμων
 ἀυθέντην εἶναι καὶ κύριον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ φύ-
 σει τῶν ὄλων.

Χ. Βασιλέα γὰρ αὐτὸν καὶ νομοθέτην τοῦ σύμ-
 25 παντος κόσμου παριστᾷ· νεύματι μὲν γὰρ αὐτοῦ καὶ ^b
 δυνάμει τὴν τῶν ἀπάντων οὐσίωσιν γεγονέναι, νό-
 μοις δὲ καὶ ὄροις πάλιν αὐτοῦ ὁδῶ καὶ τάξει τὸν
 σύμπαντα διακυβερνᾶσθαι αἰῶνα. 5. λόγῳ μὲν γὰρ
 καὶ νόμῳ θεοῦ πρῶτον ἀπάντων οὐρανὸν ἐστερεῶ-
 30 σθαι, καὶ γῆς τὸ βαρὺ καὶ στερέμνιον παρὰ τὴν οἰ-
 κείαν φύσιν τοῖς λεπτομερεστέροις τῶν στοιχείων
 θαναμασίως ἐπαιωρεῖσθαι· λόγῳ δὲ καὶ νόμῳ θεῶ ^c

νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὸν ἀμοιβαίον ἀνακνκλεισθαι δρό-
 μον, λόγῳ δὲ θεοῦ καὶ νόμῳ καὶ αὐτὸν ἥλιον καὶ σε-
 [185] λήνην καὶ τὴν τῶν λοιπῶν ἀστέρων χορείαν ἐν πρέ-
 ποντι κόσμῳ τὴν προσήκουσαν ἕξανύειν πορείαν,
 νόμῳ δὲ τοῦ παμβασιλέως τροπῶν ἀλλαγὰς καὶ μετα- 5
 βολὰς καιρῶν ἐνιαυτοῦ τε κύκλους καὶ τὰς ἐτησίους
 ᾠρας τῇ παναρμονίῳ τοῦ παντὸς ἀποπληροῦσθαι
 συμφωνίᾳ, νόμῳ θεοῦ χειμῶνα μὲν ὑποχωρεῖν ἔαρι,
 τοῦτο δὲ ταῖς ἄγχιστα τῶν ὥρῶν τροπαῖς, καὶ θα-
 λάττης δὲ βυθούς ταῖς χειμαδίσις πλημμυρίσιν ἐπι- 10
 α κυματίζοντας νόμῳ θείῳ τοῖς οικείοις ἐναποκεκλει-
 σθαι πελάγεσιν, ὡς μὴδὲ τοὺς ὄρους τῶν ἰερῶν νόμων
 ὑπερβαίνειν τολμᾶν, καὶ τὴν ξηρὰν οὐσίαν ὀμβρίοις
 νάμασι καὶ νιφετοῖς νόμῳ θείῳ πάλιν συμμέτρως
 ἐπιχορηγομένοις ἀρδομένην τὴν γῆν μυρία γένη φυ- 15
 τῶν τε καὶ ζώων ἀναδιδόναι· ἐνί τε λόγῳ, τὴν παμ-
 μήτορα τῶν ὄλων φύσιν, προστάγματι θεοῦ δεδου-
 λωμένην, νόμοις θείοις ὑπέικειν καὶ τῇ τοῦ πανηγε-
 μόνος θεοῦ βουλή· μὴ γὰρ εἰκῆ, μὴδ' ὡς ἔτυχε, μὴδ'
 αὐτομάτῳ καὶ ἀλόγῳ φορᾷ συνεστάναι τὸν τηλικού- 20
 τον διάκοσμον, μὴδ' ἀναιτίου φύσεως ἔργον τυγχά-
 νειν τὸ μέγα τοῦτο καὶ περικαλλὲς τεχνούργημα, ἀλλ'
 εἶναι μὲν ποίημα τοῦ πανσόφου τῶν ὄλων ἀρχιτέκτο-
 (815) νος, τοῦ δὲ αὐτοῦ λόγοις καὶ νόμοις ἰεροῖς διακυβερ-
 νᾶσθαι. 7. ἐνθεν ἀρξάμενος ὁ προφήτης, καὶ πρὸ 25
 τῆς ἀνθρώπων νομοθεσίας τοὺς περὶ τῆς τῶν ὄλων
 φύσεως προστάξας νόμους, πρώτιστα πάντων προσ-
 ἔχειν τῷ παμβασιλεῖ θεῷ, καὶ μὴ ἀπορραθνεῖν αὐ-
 τοῦ τῶν νόμων παρεκελεύσατο, ὅτι δὴ καὶ αὐτὸς
 ἥλιος οὐρανός τε καὶ κόσμος γῆ τε καὶ τὰ ἐπὶ γῆς 30
 ἅπαντα, ὅσα τε ἔργα φύσεως εἶναι νενόμισται, ἐντο-
 λαῖς αὐτοῦ καὶ διατάξεσιν ἰεροῖς τε νόμοις καὶ λόγοις

δουλεύει. 8. διὸ καὶ μᾶλλον χρῆναι τὸ ἀνθρώπειον
 γένος, οὐ σμικρὸν μέρος τυγχάνον τοῦ παντός, κατὰ ^b
 τὸ ἀκόλουθόν τοις θεοῖς προσανέχειν διατάγμασι,
 μηδ' ἐλαττοῦσθαι τῶν κατὰ μέρος στοιχείων. γῆ μὲν
 5 γὰρ ἐν ἀρχῇ νομοθετῆσαι τὸν φήσαντα "βλαστησάτω
 ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπείρον σπέρμα κατὰ γένος,
 καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπὸν." τὴν δὲ, ἅμα
 λόγῳ τὸ εὐπειθὲς ἐπιδεικνυμένην τῷ νόμῳ, οὕτω καὶ
 εἰς δεῦρο τῆς θείας παραμελήσαι διατάξεως. 9. οὕτω ^c
 10 δὲ καὶ τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, φήσαντος τοῦ θεοῦ "ἐξαγα-
 γέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν, καὶ πετεινὰ
 πετόμενα κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ," ἅμα λόγῳ
 τοῦργον ἀποδοῦναι, ὁρᾶσθαι τε εἰσέτι δεῦρο τῷ νόμῳ
 παρέχουσιν τὸ πειθήνιον. 10. εἰ δὲ δὴ καὶ ἥλιος καὶ
 15 σελήνη καὶ ἀστέρες, τοῦ θείου νόμου καὶ αὐτοῖς διω-
 ρισμένου τοὺς οἰκείους ἀποδιδόναι δρόμους, εἶναι τε
 καὶ εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς
 ἐνιαυτοὺς, οὐ παραμελοῦσι τῆς νομοθεσίας, τίς ἂν ^d
 ἔτι σοι λείποιτο συγγνώμης ἀποφυγῆ, τῶν θείων
 20 κατολιγροῦντι νόμων;

11. Ταῦτα προπαιδεύσας ὁ θαυμάσιος ἡμᾶς τε
 εἶλε καὶ τῆς οἰκείας θεογνωσίας τε καὶ εὐσεβείας
 εἰκότως ζηλωτὰς κατεστήσατο, ὅτι μηδὲν τούτοις
 ὅμοιον παρὰ τοῖς τῶν προδηλωθέντων ἔθνῶν θεολό-
 25 γοις εὔρειν δεδυνήμεθα. 12. μετὰ δὲ τὴν πρώτην
 θεολογίαν μέτεισιν ἐπὶ τὸ δεύτερον δόγμα φυσικὸν
 ὁμοῦ καὶ φιλόσοφον. μετὰ γοῦν τὴν περὶ θεοῦ γνῶ-
 σιν, τὴν τε περὶ τῶν ὄλων διακόσμησιν, τάξει πρόει-
 σιν ἐπὶ τὸ καὶ τῆ φύσει δεύτερον· τοῦτο δ' ἦν τὸ
 30 περὶ φύσεως ἀνθρώπου, ὅτι δὴ μετὰ θεοῦ γνῶσιν
 ἀναγκαῖον γνῶναι τινα ἑαυτὸν, διόπερ ἐξῆς παιδεύει
 τί ἀνθρώπος καὶ τί τὸ προάγον αὐτὸν εἰς γνῶσιν καὶ

εὐσέβειαν θεοῦ, τίς τε ἢ κατὰ τὸ προηγούμενον ἀνθρώπου ζωῆ. διελόμενος δῆτα τὸν περὶ ψυχῆς καὶ
 (816) σώματος λόγον ἐν ψυχῇ μὲν ὀρίζεται τὸν ἀληθῆ ἄνθρωπον, νοεῶς οὐσίας καὶ ἄσωμάτου καὶ λογικῆς μέτοχον, ὡς ἂν κατ' εἰκόνα θεοῦ δεδημιουργημένον· 5
 [186] σῶμα δὲ γεῶδες εἶναι περίβλημα ψυχῆς· τρίτον δὲ τούτοις προστίθῃσι, πνοὴν ζωῆς, ἐνωτικὴν τινα καὶ τοῦ ἀπὸ γῆς ληφθέντος τῷ κατ' εἰκόνα θεοῦ πεποιημένῳ συναπτικὴν δύναμιν. 13. καὶ τὴν πρώτην γε τοῦ δηλουμένου ἀνδρὸς διατριβὴν ἐν τρισμακαρίῳ 10 θεοῦ παραδείσῳ, ἀθανάτων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν ἐμπλεῶ, γεγονέναι ἱστορεῖ· νόμῳ δὲ θεοῦ καὶ τοῦτον ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐν ἀρχαῖς τοῦ παντὸς ὑποβληθέντα δι' ἀπροσεξίαν καὶ τῆς θείας ἐντολῆς παράβασιν τῆς τριποθήτου στειρηθῆναι ζωῆς. 15

14. Ταῦτά τοι ὁ Μωσῆς ἐν προοιμίῳ τῶν ἱερῶν νόμων φιλοσοφεῖ, μονονουχὶ προκηρύττων μὴ παραμελεῖν τῆς οἰκείας ἀξίας καὶ ἧς ἐτύχομεν πρὸς τὸ θεῖον ἀφομοιώσεως, ἐξ ἧς ἡμῖν καὶ τὸ ἀθάνατον τῆς ψυχῆς προσκεκληρῶσθαι. 15. μὴ γὰρ δὴ θεμιτὸν 20 εἶναι βασιλέως ἀφανίζεσθαι εἰκόνα· εἶναι δὲ ἀρχέτυπον καὶ ἀληθῆ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων εἰκόνα τὸν αὐτοῦ λόγον, αὐτοσοφίαν τυγχάνοντα καὶ αὐτοζωὴν καὶ φῶς καὶ ἀλήθειαν, καὶ εἴ τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν τις ἐπινοήσειεν· εἰκόνα δὲ εἰκόνοσ τὸν ἀνθρώπειον νοῦν, 25 παρ' ὃ καὶ κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγονέναι ἀνωμολόγηται. 16. ἀναγκαῖα δὲ ταῦτα εἶναι ὥσπερ προπαιδεύεσθαι τοὺς μέλλοντας ἱεροῖς προσανέχειν νόμοις, μνημονεύειν τε τί τὸ ἀπὸ γῆς ληφθὲν αὐτοῖς καὶ εἰς γῆν αὐθις ἀναλυθῆσόμενον, καὶ τί τὸ ἐν ἡμῖν κρεῖττον 30 καὶ θεῷ ἔμφορὸς, ὅπως τε χρῆν ἑκατέρῳ τῶν εἰρημένων προσφέρεισθαι, μηδὲ ἐνυβρίζειν καὶ ἀσεβεῖν

εἰς τὸν κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον, μηδέ γε αὐ-
 τὸν ὑπαίνειν αἰσχροῖς καὶ παρανόμοις πράξεσι, φέ-
 ρειν δὲ διὰ παντὸς τῆς πρώτης καὶ τρισμακαρίας
 ἐκείνης διατριβῆς τε καὶ ζωῆς τὸν πόθον, καὶ σπεύ-
 5 δειν παλινδρομεῖν, εὐχὴν ποιουμένους τῆς πρώτης
 καὶ τρισμακαρίου ζωῆς τε καὶ ἀξίας τυχεῖν· ἀλλὰ καὶ
 παρασκευάζεσθαι ἐνθὺνδε ἤδη ἐπὶ τὴν ἐκεῖσε ἀποδη-
 μίαν, ὅτι μηδὲ ἄλλως δυνατὸν βεβήλοις καὶ μὴ κεκα-
 θαρμένοις τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἐπιβαίνειν, ὧν καὶ ὁ
 10 πρῶτος δι' ἀπροσεξίαν, θείας καταφρονήσας ἐντολῆς,
 ἀποπέπτωκεν. 17. ἐπὶ τούτοις ὁ ἱεροφάντης προστί- (317)
 θησιν ἄλλο συνεκτικώτατον δόγμα, μὴ ἀμφιγνοεῖν
 διδάσκων ὅτι δὴ πάρεστι τις ἐκάστῳ πονηρὸς δαίμων
 ἔφεδρος, βάσκανος καὶ μισόκαλος καὶ τῆς ἀνθρώπων
 15 ἀρχῆθεν ἐπίβουλος σωτηρίας. 18. δράκοντα δὲ τοῦ-
 τον καὶ ὄφιν ὀνομάζει, μέλανά τε καὶ σκότους οἰκτεῖον,
 ἰοῦ τε καὶ κακίας πλήρη· ὃν καὶ φησι φθόνῳ τῆς
 ἡμετέρας ἐνθέου ζωῆς ὑποσκελίζειν εἰσέτι καὶ νῦν
 καὶ ὑποσύρειν ἕκαστον τῶν τῷ θεῷ προσανεχόντων
 20 πειρᾶσθαι· τούτου δ' ἀπάτη καὶ τοὺς προπάτορας
 ἡμῶν τοῦ γένους τῆς θειοτέρας λήξεως ἐκπεσεῖν· διὸ
 καὶ χρῆναι διὰ παντὸς ἐγρηγορέναι πρὸς τὰς τοῦ δη-
 λωθέντος κακοτέχνους ῥαδιουργίας. 19. καὶ τί χρῆ
 ταῦτα προλαμβάνειν, δέον ἤδη ποτὲ καὶ ἐξ αὐτῶν
 25 τῶν ἐγγράφων ἕκαστα διελθεῖν τῶν διηγορευμένων·
 ἀρξάμεθα δὴ πρῶτον ἀπὸ θεοῦ, βοηθὸν αὐτὸν ἐν
 πρώτοις διὰ τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἐπικαλεσάμενοι.

XI. Τὴν μὲν δὴ τῆς θεολογίας ἀρχὴν ἀπὸ τῆς
 τῶν ὄλων ποιητικῆς τε καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως
 30 ἀρχόμενος ὁ κατ' αὐτοὺς λόγος παρίστησιν, οὐ συλ-
 λογισμοῖς οὐδὲ πιθανολογίαις, δογματικώτερον δὲ
 καὶ διδασκαλικώτερον ἐπιθειάζων τῷ ἁγίῳ πνεύματι·

d ὑφ' οὗ θεοφορούμενος ὡδέ πως ὁ Μωσῆς ἀπήρξατο
 τῆς θεολογίας, "ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐ-
 [187] ρανὸν καὶ τὴν γῆν." 2. εἰτά φησιν "εἶπεν ὁ θεὸς,
 γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς." καὶ πάλιν "εἶπεν
 ὁ θεὸς, γενηθήτω στερέωμα, καὶ ἐγένετο." καὶ πάλιν 5
 "εἶπεν ὁ θεὸς, βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου,
 σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ
 πᾶν ξύλον κάρπιμον ποιῶν καρπὸν, οὗ τὸ σπέρμα
 αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐγένε-
 νετο." καὶ αὐθις "εἶπεν ὁ θεὸς γενηθήτωσαν φω- 10
 στῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν
 ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα, καὶ εἰς και-
 ροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἐνιαυτοὺς, καὶ ἐγένετο."
 318) καὶ πάλιν "εἶπεν ὁ θεὸς, ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρ-
 πετὰ ψυχῶν ζωσῶν κατὰ γένος, καὶ πάντα τὰ πετεινὰ 15
 τοῦ οὐρανοῦ κατὰ γένος, καὶ ἐγένετο." καὶ πάλιν
 "ἐξαγαγέτω ἡ γῆ τετράποδα καὶ ἔρπετα καὶ θηρία
 τῆς γῆς κατὰ γένος, καὶ ἐγένετο." 3. ἐν δὴ τούτοις
 φάσκουσα ἡ γραφὴ "εἶπεν ὁ θεός" τὸ θεῖον νεῦμα
 καὶ τὸ ὡδί πως γενέσθαι τὰ ὄντα βουλευθῆναι τὸν 20
 θεὸν παρίστησιν, οὐ μὴν δὲ φωνῇ καὶ συλλαβαῖς
 φάναι αὐτὸν ἐπινόειν ἀναγκαῖον, ἀλλὰ τὸν πάντα
 λόγον ἀνακεφαλαιούμενος "αὕτη" φησὶν "ἡ βίβλος
 γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἣ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ θεὸς
 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς." 25
 4. τοιαύτη μὲν ἡ καθ' Ἑβραίους θεολογία, λόγῳ
 θεοῦ δημιουργικῶς τὰ πάντα συνεστάναι παιδεύουσα.
 ἔπειτα δὲ, οὐχ ὡς εἰρημον ὡς ὄρφανὸν ὑπὸ πατρὸς
 καταλειφθέντα τὸν σύμπαντα κόσμον ὑπὸ τοῦ συστη-
 σαμένου διδάσκει, ἀλλ' εἰς τὸ ἀεὶ ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ 30
 προνοίας αὐτὸν διοικεῖσθαι, ὡς μὴ μόνον δημιουργὸν
 εἶναι τῶν ὄλων καὶ ποιητὴν τὸν θεὸν, ἀλλὰ καὶ σω-

- τῆρα καὶ διοικητὴν καὶ βασιλέα καὶ ἡγεμόνα, ἠλίφ
 αὐτῷ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις καὶ τῷ σύμπαντι οὐ-
 ρανῷ τε καὶ κόσμῳ δι' αἰῶνος ἐπιστατοῦντα, μεγάλῳ c
 τε ὀφθαλμῷ καὶ ἐνθέῳ δυνάμει πάντ' ἐφορῶντα,
 5 καὶ τοῖς πᾶσιν οὐρανίοις τε καὶ ἐπιγείοις ἐπιπαρόντα,
 καὶ τὰ πάντα ἐν κόσμῳ διατάττοντά τε καὶ διοικοῦντα.
 5. ὡσπερ οὖν ἀμέλει καὶ οἱ μετὰ ταῦτα προφητῆται,
 ἀκόλουθα καὶ αὐτοὶ θειάζοντες, τοτὲ μὲν ἀνεφώνουν
 ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ λέγοντες προσώπου "θεὸς ἐγγίζων
 10 ἐγὼ εἰμι, λέγει κύριος, καὶ οὐχὶ θεὸς πόρρωθεν. εἰ
 ποιήσει τι ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, καὶ γὰρ οὐ γνώσο-
 μαι αὐτό; οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ;
 λέγει κύριος," 6. τοτὲ δὲ ᾧδέ πη θεολογοῦντες "τίς d
 ἐμέτρησε τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ,
 15 καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; τίς ἔστησε τὰ ὄρη σταθμῷ
 καὶ τὰς νόπας ξυγῶ; τίς ἔγνω νοῦν κυρίου, καὶ τίς
 σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;" καὶ πάλιν "ὄ στήσας ὡς
 καμάραν τὸν οὐρανὸν, καὶ διατείνας ὡς σκηνὴν κα-
 τοικεῖν." καὶ αὐθις "ἀναβλέψατε εἰς ὕψος τοὺς
 20 ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα
 πάντα." καὶ ἐξῆς "κύριος ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐ-
 ρανὸν, καὶ πήξας αὐτὸν, ὁ στερεώσας τὴν γῆν καὶ
 τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ διδοὺς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς,
 καὶ πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτῆν, ἐγὼ κύριος ὁ θεός."
 25 καὶ ἐξῆς "ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν μόνος, καὶ ἐστερέωσα
 τὴν γῆν· ἐγὼ κύριος ὁ θεός, οὐκ ἔστι πλὴν ἐμοῦ." (S19)
 7. καὶ πάλιν "οὕτως ἔρετε αὐτοῖς, θεοὶ, οἳ τὸν οὐ-
 ρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν ἀπὸ
 προσώπου τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ.
 30 κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχυρί αὐτοῦ ἀνώρ-
 θωσε τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ
 φρονήσει αὐτοῦ ἐξέτεινε τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀνήγαγε

νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς, ἀστραπὰς εἰς ὑέτον
 ἐποίησε, καὶ ἐξήγαγεν ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ.
 ἐμωράνθη πᾶς ἄνθρωπος ἀπὸ γνώσεως.” 8. καὶ
 β ^β πάλιν “ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ
 ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ κρυβῶ; ἐὰν ἀναβῶ εἰς 5
 τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐκεῖ εἶ. ἐὰν στρώσω εἰς τὸν ἄδην,
 πάρει. εἰ ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου κατ’ ὄρθρον,
 καὶ κατασκηνώσαιμι εἰς τὰ ἐσχάτα τῆς θαλάσσης.
 [188] καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὁδηγήσει με.”

9. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια τῶν 10
 μετὰ Μωσέα θεολόγων, τῶν δὴ καὶ αὐτῶν Ἑβραίων,
 τυγχάνει, συνωδὰ τοῖς παλαιτάτοις προπάτορσι θεο-
 λογούντων· τῶν δέ γε πρὸ Μωσέως θεοφιλῶν καὶ
 c ^β τρισμακαρίων ἀνδρῶν, τῶν δὴ καὶ πρώτων Ἑβραίων,
 αὐτοῦ τε πρώτου πάντων Ἀβραάμ, ὃς καὶ προπάτωρ 15
 τοῦ παντός Ἰουδαίων ἔθνους ἀνείρηται, ἄκουε.
 10. “εἶπε δὲ Ἀβραάμ πρὸς βασιλέα Σοδόμων, ἐκτενῶ
 τὴν χεῖρά μου πρὸς τὸν θεὸν τὸν ὑψίστον, ὃς ἐκτισε
 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.” καὶ πρὸ γε τοῦ Ἀβραάμ
 εἰσάγεται ὁ Μελχισεδὲκ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, 20
 τὸν Ἀβραάμ εὐλογῶν τούτοις τοῖς ῥήμασιν “εὐλογη-
 μένος Ἀβραάμ τῷ θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς παρέδωκε τοὺς
 ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι· καὶ εὐλογητὸς ὁ θεός,
 a ^β ὃς ἐκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.” 11. ἔτι πρὸς
 τούτοις ὁ λόγος τὸν Ἀβραάμ εἰσάγει τῷ οἰκείῳ τοιάδε 25
 προσδιαλεγόμενον “θεὸς τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρὸν
 μου, καὶ ἐξορκιῶ σε κύριον τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ,
 καὶ τὸν θεὸν τῆς γῆς.” καὶ ἐπιλέγει “κύριος ὁ θεὸς
 τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ θεὸς τῆς γῆς, ὃς ἔλαβέ με ἐκ τοῦ
 οἴκου τοῦ πατρός μου, καὶ ἐκ τῆς γῆς, ἧς ἐγεννή- 30
 θην.” 12. ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν Μωσέα
 θεοφανείᾳ, πνυθομένῳ τῷ Μωσεῖ, τίνα χρῆ τὸν θεὸν

ἡγεῖσθαι, φησὶν ὁ χορησμός "ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν· οὕτως ἔρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς."

13. Ταῦτα μὲν οὖν ἀπὸ μυρίων ὄσων τῆς Ἑβραίων
 5 θεολογίας ἐκκείσθω. ἄρ' οὖν ἄξιον ἐν συγκρίσει πα-
 ραβάλλειν αὐτοῖς τὰς τῶν σοφῶν Ἑλλήνων θεολογίας,
 τῶν μὲν μηδ' ὄλως εἶναι θεὸν ἀποφνημαμένων, τῶν
 δὲ τοὺς ἀστέρας εἶναι φασκόντων, οὓς καὶ μύδρους
 τυγχάνειν διαπύρους, ἤλων καὶ πετάλων δίκην ἐμ-
 10 πεπηγότας τῷ οὐρανῷ, τῶν δὲ πῦρ εἶναι τεχνικὸν
 ὁδῷ βαδίζον, καὶ τῶν μὲν μὴ προνοία θεοῦ διοικεῖ- (320)
 σθαι τὸν κόσμον, φύσει δέ τιμι ἀλόγῳ, τῶν δὲ τὰ
 μὲν οὐράνια μόνᾳ ὑπὸ θεοῦ διοικεῖσθαι, οὐ μὴν καὶ
 τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ πάλιν ἀγέννητον εἶναι τὸν κόσμον,
 15 καὶ μηδ' ὄλως ὑπὸ θεοῦ γενέσθαι, αὐτομάτως δὲ καὶ
 συντυχικῶς ὑφεστάναι, τῶν δὲ ἐξ ἀτόμων καὶ λεπτῶν
 σωμάτων ἀψύχων τινῶν καὶ ἀλόγων τὴν τοῦ παντός
 σύστασι γεγονέναι; 14. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν παρ'
 Ἑβραίοις λογίων περὶ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ ὡς ἐν
 20 βραχέσι τοιαῦτα· συνιδεῖν δὲ ἔπεται καὶ τὰ μετὰ
 τὸν τῶν ὄλων θεὸν περὶ τῆς τῶν γενητῶν ἀρχῆς
 Ἑβραίοις πεφιλοσοφημένα.

XII. Θεαλῆς μὲν ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ἀπάντων
 τὸ ὕδωρ εἶναι ἀπεφήνατο, Ἀναξιμένης δὲ τὸν ἀέρα,
 25 Ἡράκλειτος τὸ πῦρ, Πυθαγόρας ἀριθμούς, Ἐπίκου-
 ρος ἅμα Δημοκρίτῳ σώματα ἄτομα, Ἐμπεδοκλῆς τὰ
 τέσσαρα στοιχεῖα. Ἴδωμεν τοιγαροῦν καὶ τὰ παρ'
 Ἑβραίοις λόγια. 2. μετὰ τὴν ἀναρχον καὶ ἀγέννητον
 τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων οὐσίαν, ἄμικτον οὐσαν καὶ ἐπέ-
 30 κεινα πάσης καταλήψεως, δευτέραν οὐσίαν καὶ θεϊαν
 δύναμιν, ἀρχὴν τῶν γενητῶν ἀπάντων πρώτην τε
 ὑποστᾶσαν κακ τοῦ πρώτου αἰτίου γεγεννημένην, εἰς-

ἄγουσι, λόγον καὶ σοφίαν καὶ θεοῦ δύναμιν αὐτὴν
 προσαγορεύοντες. 3. τοῦτο δὲ πρῶτος διδάσκει. λέ-
 γων Ἰωβ "ἡ δὲ σοφία πόθεν εὐρέθη; ποῖος δὲ τόπος
 ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης; οὐκ οἶδε βροτὸς ὁδὸν αὐτῆς,
 οὐδὲ μὴν εὐρέθη ἐν ἀνθρώποις, ἀκηκόαμεν δὲ αὐτῆς ⁵
 τὸ κλέος. ὁ κύριος συνέστησεν αὐτῆς τὴν ὁδὸν, αὐ-
 τὸς δὲ οἶδε τὸν τόπον αὐτῆς. 4. καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ πον
 ἐν ψαλμοῖς, ἐτέρῳ προσειπὼν τὴν σοφίαν ὀνό-
 ματι, φησὶ "τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθη-
 σαν," τὸν τῶν ἀπάντων δημιουργὸν λόγον θεοῦ ¹⁰
 [189] τοῦτον ἐνευφημήσας τὸν τρόπον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
 ὁ τούτου παῖς Σολομῶν ᾧ δέ περ ἐξ αὐτῆς προσωπο-
 (321) ποιεῖ τῆς σοφίας λέγων "ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκήνωσα
 βουλήν καὶ γνῶσιν, καὶ ἔννοιαν ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην.
 δι' ἐμοῦ βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ οἱ δυνάσται γρά- ¹⁵
 φουσι δικαιοσύνην." 5. καὶ πάλιν "κύριος ἔκτισέ με
 ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος
 ἐθεμελίωσέ με, ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι,
 πρὸ τοῦ τὰς ἀβύσσους γενέσθαι, πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρα-
 σθῆναι, πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾶ με, ἡνίκα ²⁰
 ἠτοίμαζε τὸν οὐρανὸν συμπαρήμην αὐτῷ, καὶ ὡς
 β ἀσφαλεῖς ἐτίθει πηγὰς τῆς ὑπ' οὐρανὸν, ἡμην σὺν
 αὐτῷ ἀρμόζουσα. ἐγὼ ἡμην ἢ προσέχαιρε καθ' ἡμέ-
 ραν, ἡψφραϊνόμενη δὲ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ,
 ὅτε ἡψφραίνετο τὴν οἰκουμένην συντελέσας." 6. ταῦτα ²⁵
 Σολομῶν ἐν Παροιμίαις. καὶ ταῦτα δὲ περ ἐξ αὐτοῦ
 λέγεται τοῦ προσώπου "τί δὲ ἐστὶν σοφία, καὶ πῶς
 ἐγένετο, ἀπαγγελῶ, καὶ οὐκ ἀποκρύψω ὑμῖν μυστή-
 ρια, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς γενέσεως ἐξιχνιάσω." οἷς ἐξῆς
 ἐπιλέγει "ἔστι γὰρ αὕτη πνεῦμα νοερὸν, ἅγιον, μο- ³⁰
 νογενὲς, πολυμερὲς, λεπτὸν, εὐκίνητον, τρανὸν, ἀμό-
 λυντον, παντοδύναμον, παντεπίσκοπον, καὶ διὰ πάν-

των χωροῦν πνευμάτων, νοερῶν, καθαρῶν, λεπτοτάτων. 7. πάσης γὰρ κινήσεως κινητικώτερον σοφία, διήκει δὲ καὶ χωρεῖ διὰ πάντων διὰ τὴν καθαρότητα. ἀτμίς γάρ ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως καὶ ἀπόρροια
 5 τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινής· διὸ οὐδὲν μεμολυσμένον εἰς αὐτὴν παρεμπίπτει. ἀπαύγασμα γάρ ἐστι φωτὸς αἰθίου, καὶ ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας, καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. διατείνει δὲ ἀπὸ πέρατος ἐπὶ πέρας εὐρώστως, d
 10 καὶ διοικεῖ τὰ πάντα χρηστῶς.” 8. καὶ δὴ τόνδε τὸν ἐνθεον λόγον διαφόρως ἢ θεία γραφὴ πρὸς τοῦ πατρὸς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ πεπεμμένον εἰσάγει. αὐτὸν δ’ οὖν καὶ τῷ Ἀβραάμ Μωσεὶ τε καὶ τοῖς ἄλλοις θεοφιλέσι προφήταις φῆναι ἑαυτὸν, καὶ
 15 χρησιμοῖς τὰ πολλὰ παιδεῦσαι τε καὶ θεσπίσαι τὰ μέλλοντα ἱστορεῖ, ὀπηνίκα θεὸν καὶ κύριον ὤφθαι τε καὶ εἰς λόγους τῶν προφητῶν ἐλθεῖν μνημονεύει. 9. τοῦτον καὶ πᾶσιν εἰς γνῶσιν ἐλθεῖν ἀνθρώποις, οἷα νοσοῦντων σωτῆρα καὶ ψυχῶν ἰατρὸν πρὸς τοῦ
 20 μείζονος ἀπεσταλμένον, ὧδέ πη θεσπίζει “ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἴσατο αὐτούς, καὶ ἐρρύσατο αὐτούς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν.” καὶ πάλιν ἄλλοτέ φησιν “ἕως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ.” ἐνθεν καὶ ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία τὸ προφητικὸν καὶ
 25 πᾶτριον ἀνανεουμένη δόγμα ταύτῃ πη διασαφεῖ τὴν θεολογίαν “ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν (322) ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ
 30 ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.” 10. εἰκότως δῆτα τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ Μωσῆς ὁ πάνσοφος, ἀρχόμενος τῆς κατ’ αὐτὸν κοσμογονίας,

ἐν τῇ προαποδοθείσῃ ἀρχῇ, πεποιηκέναι τὸν θεὸν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν φησὶν· αὐτῷ τε εἰσάγει, ὡς ἂν οἰκείῳ καὶ πρωτογόνῳ αὐτοῦ λόγῳ, κοινολο-
 γούμενον ἐπὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας τὸν
 θεὸν ἐν οἷς γράφει "καὶ εἶπεν ὁ θεὸς, ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν."

11. τοῦτο δὲ καὶ ὁ ψαλμωδὸς ἠνείκετο, ὀπηνίκα περὶ τοῦ πρώτου αἰτίου διεξιῶν "αὐτὸς" φησὶν "εἶπε, καὶ ἐγέννηθησαν· αὐτὸς ἐντείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν."
 ἄντικρυς τὴν τοῦ πρώτου πρὸς τὸ δεύτερον αἰτίον, ὡς ἂν πατὴρ πρὸς υἱὸν, διάταξιν τε καὶ παρακέ-
 [190] λεισιν ὑφιστάμενος. πάντῃ γὰρ δῆπουθεν δῆλον ὡς πᾶς ὁ λέγων τι ἑτέρῳ λέγει, καὶ ὁ ἐντελλόμενος
 ἑτέρῳ παρ' ἑαυτὸν ἐντέλλεται. 12. διαρρηθὴν δ' αὖ
 πάλιν Μωσῆς ἄμφω δυοῖν μνημονεύων κυρίων, πα- 15
 τρὸς δηλαδὴ καὶ υἱοῦ, ὧδέ πη ἐπὶ τῆς κατὰ τῶν ἀσεβῶν τιμωρίας ἱστορεῖ λέγων "καὶ ἔβρεξε κύριος παρὰ κυρίου ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ." 13. οἷς συμφώνως καὶ Δαβὶδ ψάλλων ἐφησεν
 "εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, 20
 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. καὶ προῶν τὴν κρῦφιον καὶ τοῖς πᾶσιν ἀπόρρητον αὐτοῦ γενεσιουργίαν ἠνίκατο, φάσκων "ἐκ
 γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε." 14. ἵνα δὲ μὴ
 σοφίζεσθαι με ταῦτα νομίσῃς, ἐρμηνέα σοι τῆς ἐν τῇ 25
 γραφῇ διανοίας Ἑβραίων ἄνδρα παραστήσω, τὰ οἰ-
 κεῖα πατρόθεν ἀκριβοῦντα καὶ παρὰ διδασκάλων τὸ δόγμα μεμαθηκότα, εἰ δὴ σοι τοιοῦτος ὁ Φίλων.
 ἐπάκουσον οὖν καὶ τοῦδε, ὅπως τὰς θείας ἐρμηνεύει
 φωνάς·

XIII. "Διὰ τί ὡς περὶ ἑτέρου θεοῦ φησι τὸ ἐν εἰκόني θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐχὶ τῆ (323) ἑαυτοῦ; παγκάλως καὶ σοφῶς τουτὶ κεχρησμάθηται. θνητὸν γὰρ οὐδὲν ἀπεικονισθῆναι πρὸς τὸν ἄνω-
 5 τάτω καὶ πατέρα τῶν ὄλων ἐδύνατο, ἀλλὰ πρὸς τὸν δεῦτερον θεόν, ὃς ἐστὶν ἐκείνου λόγος. 2. ἔδει γὰρ τὸν λογικὸν ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ τύπον ὑπὸ θείου λόγου χαραχθῆναι, ἐπειδὴ ὁ πρὸ τοῦ λόγου θεὸς κρείσσων ἐστὶν ἢ πᾶσα λογικὴ φύσις· τῷ δὲ ὑπὲρ
 10 τὸν λόγον ἐν τῇ βελτίστη καὶ τινι ἔξαιρέτω καθεστῶτι ἰδέα οὐδὲν θέμις ἦν γεννητὸν ἕξομοιοῦσθαι."

3. Ταῦτα ἐκ τοῦ πρώτου μοι κείσθω τῶν Φίλωνος Ζητημάτων καὶ Λύσεων. ὁ δ' αὐτὸς ἐν τῷ Περὶ γεωργίας πρώτῳ καὶ υἱὸν θεοῦ τὸν πρωτόγονον
 15 αὐτοῦ λόγον τοῦτον ὀνομάζει τὸν τρόπον.

"Ταῦτα δὴ πάντα ὁ ποιμὴν καὶ βασιλεὺς θεὸς ἄγει κατὰ δίκην, νόμον προστησάμενος τὸν ὀρθὸν αὐτοῦ λόγον καὶ πρωτόγονον υἱόν, ὃς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἱερᾶς ταύτης ἀγέλης, οἷά τις μεγάλου βασιλέως
 20 ὑπαρχος, διαδέξεται."

4. Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς τάδε γράφει πρὸς λέξιν

"Τὰς δυστροπίας οὖν εἴ τις ἀποδιδράσκειν βού-
 λεται τὰς ἐν τοῖς διαπορηθεῖσι, λεγέτω μετὰ παρηρη-
 25 σίας ὅτι οὐδὲν τῶν ἐνύλων κραταιὸν οὕτως ὡς τὸν κόσμον ἀχθοφορεῖν ἰσχύσαι. λόγος δ' ὁ αἰθιός θεοῦ τοῦ αἰωνίου τὸ ὀχυρώτατον καὶ βεβαιοτάτον ἔρεισμα τῶν ὄλων ἐστίν. 5. οὗτος ἀπὸ τῶν μέσων ἐπὶ τὰ πέρατα καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων ἐπὶ τὰ μέσα ταθεῖς δο-
 30 λιχεύει τὸν φύσεως ἀήττητον δρόμον, συνάγων τὰ

16 Ταῦτα —] Philo vol. 1. p. 308.

23 Τὰς δυστροπίας —] Philo vol. 1. p. 330.

μέρη πάντα καὶ σφίγγων. δεσμὸν γὰρ αὐτὸν ἄρρηκτον τοῦ παντός ὁ γεννήσας ἐποίει πατήρ. 6. εἰκότως οὖν οὐδὲ γῆ πᾶσα διαλυθήσεται πρὸς παντός ὕδατος, ὅπερ αὐτῆς οἱ κόλποι κεχωρήκασιν, οὐδ' ὑπὸ ἀέρος σβεσθήσεται πῦρ, οὐδ' ἔμπαλιν ὑπὸ πυρός ἤρ ἀναφλεχθήσεται, τοῦ θείου λόγου μεθόριον τάττοντος αὐτὸν φωνῆεν στοιχείων ἀφώνων, ἵνα τὸ ὄλον ὡσπερ ἐπὶ τῆς ἐγγράμμου μουσικῆς συνηγήσῃ, τὰς τῶν ἐναντίων ἀπειλὰς πειθοῖ τῇ συνόδῳ μεσιτεύοντός τε καὶ διαιτῶντος." 10

7. Ταῦτα ὁ Φίλων. καὶ Ἀριστόβουλος δὲ ἄλλος Ἑβραίων σοφὸς ἀνὴρ, κατὰ τὴν τῶν Πτολεμαίων ἀκμάσας ἡγεμονίαν, κυροὶ τὸ δόγμα ὡς πάτριον, αὐτῷ Πτολεμαίῳ τὴν τῶν ἱερῶν νόμων προσφωνῶν ἐρμηνεύειν, ἐν ἧ' τάδε φησί 15

(324) XIV. "Μεταφέροιο δ' ἂν τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς σοφίας· τὸ γὰρ πᾶν φῶς ἐστὶν ἐξ αὐτῆς. διὸ καὶ τινες [191] εἰρήκασιν τῶν ἐκ τῆς αἰρέσεως ὄντες τοῦ Περιπάτου λαμπτήρος αὐτὴν ἔχειν τάξιν. ἀκολουθοῦντες γὰρ αὐτῇ συνεχῶς, ἀτάραχοι καταστήσονται δι' ὄλου τοῦ βίου. 20
b σαφέστερον δὲ καὶ κάλλιον τῶν ἡμετέρων προγόνων τις εἶπε Σολομῶν, πρὸ οὐρανοῦ καὶ γῆς αὐτὴν ὑπάρχειν· τὸ δὲ σύμφωνόν ἐστι τῷ προειρημένῳ."

2. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ τοῦδε καὶ 25 παῖδες Ἑβραίων πεφιλοσοφήκασιν. ἄρ' οὖν οὐχ οὐτός λόγων εἶη ἂν ὁ θεοπρεπέστατος, δυνάμει θεοῦ λογικῆ καὶ πανσόφῳ, μᾶλλον δὲ αὐτῇ σοφίᾳ καὶ αὐτῷ θεοῦ λόγῳ τὴν ἀρχὴν ἀνατιθεὶς τῆς τοῦ παντός συστάσεως ἢ τοῖς ἀψύχοις καὶ ἀλόγοις στοιχείοις; 30
c 3. ἀλλὰ γὰρ τοιαῦτα παρ' Ἑβραίοις καὶ τὰ περὶ τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς. σκεψώμεθα δὲ καὶ ἃ περὶ τῆς τῶν

λογικῶν συστάσεως, τῶν μετὰ τὴν πρώτην ἀρχὴν, ἐκδιδάσκουσι.

- XV. Μετὰ τὴν ἀναρχον καὶ ἀγέννητον τοῦ θεοῦ παμβασιλέως οὐσίαν, τὴν οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἐκ τοῦ πα-
- 5 τρὸς γεγεννημένην ἀρχὴν, πρωτότοκόν τε οὖσαν καὶ α
 συνεργόν τῆς τοῦ πατρὸς βουλῆς, πρὸς αὐτόν τε ἀπει-
 κονισμένην διδάσκουσι. 2. ταύτην δὲ τῶν μετὰ ταῦτα
 γεννητῶν ἀπάντων πρωτεύειν, παρ' ὃ καὶ εἰκόνα θεοῦ
 αὐτὴν, καὶ θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν, καὶ θεοῦ
- 10 λόγον, ναὶ μὴν καὶ ἀρχιστράτηγον δυνάμεως κυρίου,
 μεγάλης τε βουλῆς ἄγγελον ἀποκαλεῖν εἰώθασι. 3. τὰς
 δὲ μετὰ τήνδε τὴν ἀρχὴν νοεράς καὶ λογικὰς δυνά-
 μεις οὐ λεκτὰς εἶναι ἀνθρώπου φύσει, τοῦ τε πλή-
 θους ἕνεκα τῆς τε κατ' εἶδος διαφορᾶς, πλὴν ὅσον (325)
- 15 ἐπιβάλλειν δυνατὸν τοῖς παραδείγμασιν ἐκ τῆς τῶν
 ὀρωμένων ἀναλογίας, ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρον
 καὶ αὐτοῦ δὴ οὐρανοῦ ἔνδον ὑφ' ἑαυτῶ τὰ σύμπαντα
 περιειληφότος. 4. "ἄλλη γὰρ δόξα ἡλίου καὶ ἄλλη δόξα
 σελήνης καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων" φησὶν ὁ θεὸς ἀπό-
- 20 στολος· ἀστέρα γὰρ ἀστέρος διαφέρειν ἐν δόξῃ.
 5. ταύτη πη τοιγαροῦν καὶ τὸν ἐν ἀσωμάτοις καὶ
 νοεραῖς οὐσίαις κόσμον χρῆ νοεῖν, τὰ πάντα μὲν
 ἀθρόως ἀπολαβούσης τῆς ἀνεκφράστου καὶ ἀπειρο-
 μεγέθους δυνάμεως τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων, δευτερευ-
- 25 ούσης δὲ μετὰ τὸν πατέρα τῆς δημιουργικῆς ὁμοῦ καὶ b
 φωτιστικῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ λόγου. διὸ καὶ φῶς
 ἀληθινὸν καὶ δικαιοσύνης ἡλίον Ἑβραίοις φίλον αὐ-
 τὸν ὀνομάζειν. 6. τρίτης δὲ ἡδὴ μετὰ τὴν δευτέραν
 οὐσίαν ἐν χώρᾳ σελήνης καθισταμένης τοῦ ἀγίου
- 30 πνεύματος, ὃ καὶ αὐτὸ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ βασιλικῇ
 τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς ἀξία καὶ τιμῇ καταλέγουσιν, εἰς
 ἀρχὴν τῶν μετὰ ταῦτα γεννητῶν, λέγω δὲ τῶν ὑπο-

βεβηκότων καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ χορηγίας ἐπιδου-
 λων, καὶ αὐτοῦ πρὸς τοῦ τῶν ὅλων ποιητοῦ κατα-
 τεταγμένου. 7. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, τρίτην ἐπέχον τὴν
 τάξιν, τοῖς ὑποβεβηκόσι τῶν ἐν αὐτῷ κρείττωνων δυ-
 νάμεων ἐπιχορηγεῖ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀντιλαμβάνει 5
 παρ' ἑτέρου [του ἢ παρὰ θεοῦ λόγου,] τοῦ δὴ καὶ
 ἀνωτέρω καὶ κρείττονος, ὃν δὴ δευτερεύειν ἔφαμεν
 τῆς ἀνωτάτω καὶ ἀγεννήτου φύσεως θεοῦ τοῦ παμ-
 βασιλέως· παρ' οὗ δὴ καὶ αὐτὸς ἐπιχορηγούμενος ὁ
 θεὸς λόγος, καὶ ὡς περ ἐξ ἀνάου πηγῆς θεότητα 10
 ἀναβλυστανούσης ἀρυτόμενος, τοῖς πᾶσιν ὁμοῦ καὶ
 δὴ καὶ αὐτῷ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, μᾶλλον ἀπάντων
 αὐτῷ προσεχει καὶ ἐγγυτάτω ὄντι, ταῖς τε μετὰ τοῦτο
 νοεραῖς καὶ θείαις δυνάμεσιν ἀθρόως καὶ ἀνεπιφθό-
 νως τῶν τοῦ οἰκείου φωτὸς μαρμαρυγῶν μεταδίδωσι. 15
 8. τὴν δὲ τῶν ὅλων ἀγένητον ἀρχὴν, ἀγαθῶν ἀπάν-
 των οὖσαν πηγὴν, θεότητός τε καὶ ζωῆς ὁμοῦ καὶ
 φωτὸς καὶ πάσης ἀρετῆς αἰτίαν, καὶ πρώτην γε οὐ-
 [192] σαν τῶν πρώτων καὶ ἀρχῶν ἀρχὴν, μᾶλλον δὲ καὶ
 ἀρχῆς καὶ πρώτου καὶ πάσης ῥητῆς τε καὶ καταλη- 20
 πτῆς ἐπινοίας ἐπέκεινα, τὰ μὲν πάντα ὅσα περ ἐν
 ἀρρήτοις δυνάμεσι περιελήφθη τῷ πρώτῳ γεννήματι
 κοινῶν μόνῳ, ὡς ἂν μόνως οἶω τε χωρεῖν καὶ
 ἀποδέχεσθαι τὴν τοῖς ἄλλοις οὐκ ἐφικτὴν οὐδὲ χωρη-
 τὴν τοῦ πατρὸς τῶν ἀγαθῶν ἀφθονίαν. 9. τὰ δ' ἐν 25
 (326) μέρει τοῖς κατὰ μέρος ἀξίοις διὰ τῆς τοῦ δευτέρου
 διακονίας τε καὶ μεσιτείας κατὰ τὸ ἐκάστῳ ἐφικτὸν
 ἐμπαρέχειν· ὧν τὰ τέλεια καὶ ἄκρως ἅγια τῷ τρίτῳ
 μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἄρχοντι δὲ καὶ ἡγουμένῳ τῶν με-
 τέπειτα, διὰ τοῦ υἱοῦ τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπικομι- 30
 ζομένῳ, δεδωρῆσθαι. 10. ἐνθεν οἱ πάντες Ἑβραίων
 θεολόγοι, μετὰ τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν καὶ μετὰ τὴν

πρωτότοκον αὐτοῦ σοφίαν, τὴν τρίτην καὶ ἁγίαν δύ-
 ναμιν, ἅγιον πνεῦμα προσειπόντες ἀποθειάζουσιν,
 ὑφ' οὗ καὶ ἐφωτίζοντο θεοφορούμενοι. 11. ἐξῆς δὲ
 οὐρανῶ καὶ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ ἀστέρα φασὶν ἀστέρος
 5 διαφέρειν ἐν δόξῃ. θνητῇ μὲν οὖν φύσει οὐκ ἔστιν ^b
 ἀριθμὸν ἄστρον δυνατὸν εὐρεῖν, πλην ἀλλὰ τὸν παμ-
 βασιλέα θεὸν τὰ Ἑβραίων φασι λόγια καὶ τῆς κατ'
 οὐρανὸν στρατιᾶς τὰ πλήθη καὶ τὰς προσηγορίας μὴ
 ἀγνοεῖν. διὸ παρ' αὐτοῖς λέγεσθαι "ὁ ἀριθμῶν πλή-
 10 θη ἄστρον καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν." 12.
 οὕτω δὴ μετὰ τὰ πρῶτα τῶν ἐν ἀσωμάτοις δυνάμε-
 σιν ἐπινοουμένων ἄστρον, φωτὸς νοεροῦ δυνάμει τε
 καὶ οὐσίᾳ διαπρεπόντων, πολλή τις καὶ ἡμῖν ἀπερι-
 νόητος διαφορὰ τυγχάνει, ἀναρίθμητά τε φύλα καὶ
 15 γένη, ἀλλ' οὐ καὶ τῶ τῶν ὅλων ποιητῇ. 13. διὸ καὶ ^c
 τὸ καταληπτὸν αὐτῶν μόνῳ τῷ θεῷ παριστάς τις
 θεολόγων φησὶ "μύριαι μυριάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ
 καὶ χίλιαι χιλιάδες παρειστήκεισαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ"
 διὰ μὲν τοῦ ἀριθμοῦ δηλῶν τὸ τῷ θεῷ καταληπτὸν
 20 αὐτῶν, διὰ δὲ τοῦ ποσοῦ τὸ ἡμῖν ἄπειρον· παρ' ὃ
 καὶ εἰώθαμεν ὀνομάζειν καθ' ὑπερβολῆς ἔμφασιν τὰ
 πολλὰ καὶ ἄπειρα μυρία. 14. ἄλλος δὲ τις προφήτης
 περὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν διεξιὼν ᾧδὲ πως τὸν ποιη-
 τὴν τῶν ἀπάντων θεολογεῖ, φάσκων "κύριε ὁ θεός ^d
 25 μου, ὡς ἐμεγαλύνθησθαι σφόδρα, ἐξομολόγησιν καὶ με-
 γαλοπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμά-
 τιον, ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν· ὁ ποιῶν
 τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς
 αὐτοῦ πυρὸς φλόγα." 15. μὴ τοι νομίσῃς τοῦ παρ'
 30 ἡμῖν θνητοῦ καὶ γεώδους πυρὸς οὐσίας μετέχειν τὰ
 δηλούμενα, μηδέ γε τῶν ἐξ ἀλόγου φύσεως ἄερος
 πνευμάτων· ἀλλ' οἷόν περ καὶ αὐτὸν ὀνομάζουσι τὸν

(327) θεόν, ἀσώματον μὲν καὶ ἄϋλον καὶ αὐτόνου, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ νοῦν καὶ ὑπὲρ πάντα λόγον ὄντα τὴν φύσιν, τροπικώτερον δὲ καὶ πνεῦμα καὶ πῦρ καὶ φῶς, καὶ ἄλλαις τισὶ προσηγορίαις θνηταῖς ἀκοαῖς καταλλήλοις ὀνομαζόμενον, ἀγγέλους δῆτα καὶ ἀρχαγ- 5 γέλους, καὶ πνεύματα καὶ θείας δυνάμεις καὶ στρατιὰς οὐρανίους, ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας καὶ θρόνους καὶ κυριότητας, ὡς ἂν μυρίους ἐπὶ μυρίοις ἀστέρας τε καὶ φωστῆρας, τὰς νοεράς καὶ λογικὰς οὐσίας οἱ
 b θεῖοι λόγοι προσειπόντες, ἄρχειν ἀπάντων καὶ ἐπι- 10 στατεῖν τὸν τῆς δικαιοσύνης φασὶν ἥλιον, καὶ τὸ τοῦτου σύζυγον ἅγιον πνεῦμα. 16. τὰ δὲ πάντα ἀθρόως αὐτῷ νίῳ καὶ ἀγίῳ πνεύματι, νοερά τε ζῶα καὶ λογικά, σὺν καὶ τοῖς κατ' οὐρανὸν φαινομένοις, οὐρανόν τε αὐτὸν, καὶ ὅσα ἔνδον οὗτος ἐν αὐτῷ περιλα- 15 βῶν ἔχει, μόνῳ τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ, τῷ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσι παμβασιλεῖ καὶ πανηγεμόνι καὶ αἰτίῳ τῶν ὄλων, ὡς ἂν δημιουργῷ πάντων ποιητῇ τε καὶ
 c φροντιστῇ καὶ σωτῆρι, τὸν πρόποντα ὕμνον καὶ τὴν προσήκουσαν θεολογίαν ἣ θεία καὶ προφητικὴ γραφὴ 20 νέμειν παρακελεύεται, φάσκουσα 17. "αἰνεῖτε τὸν θεὸν
 [198] ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, αἰνεῖτε αὐ- 25 τὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς, αἰνεῖτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα κυρίου, ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν, αὐ-
 d τὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν. ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, προστάγ- 30 ματα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται."

18. Τοιαῦτα καὶ τὰ παρὰ Ἑβραίων δόγματα, ἃ

τῆς Ἑλλήνων πολυθέου καὶ δαιμονικῆς πλάνης προ-
 τετιμήκαμεν, θείας μὲν δυνάμεις ὑπηρετικὰς τοῦ
 παμβασιλέως θεοῦ καὶ λειτουργικὰς εἰδότες, καὶ κατὰ
 τὸ προσῆκον τιμῶντες, μόνον δὲ θεὸν ὁμολογοῦντες,
 5 καὶ μόνον ἐκείνον σέβοντες, ὃν καὶ αὐτὸς οὐρανός,
 καὶ τὰ κατ' οὐρανὸν ἅπαντα, τὰ τε ἐπέκεινα οὐρανοῦ
 σέβειν καὶ ὑμνεῖν καὶ θεολογεῖν ἐδιδάχθη· ὅτι καὶ
 αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ καὶ πρωτότοκος τῶν ὄλων
 ἢ πάντων ἀρχὴ τὸν αὐτοῦ πατέρα μόνον ἠγείσθαι
 10 θεὸν ἀληθῆ καὶ μόνον σέβειν ἡμῖν παρακελεύεται.

XVI. Ἐπεταὶ καὶ περὶ τῆς ἐναντίας δυνάμεως ⁽³²⁸⁾
 τίνα ποτὲ τὰ Ἑβραίων λόγια παραδίδωσιν ἐπισκέψα-
 σθαι. τὰς μὲν οὖν θείας δυνάμεις, νεύματι τοῦ πα-
 τρός τῷ σύμπαντι ἐφεστῶσας κόσμῳ, τὰ τε λειτουρ-
 15 γικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς
 μέλλοντας κληρονομεῖν βασιλείαν, τοὺς τε ἱεροὺς ἀγ- ^b
 γέλους τοῦ θεοῦ καὶ ἀρχαγγέλους, πᾶσάν τε τὴν διά-
 κωνον τῶν ἀγαθῶν νοερὰν οὐσίαν, φωτεινὴν οὐσαν,
 καὶ πάντων ὑπηρετῖν τῶν εἰς ἀνθρώπους ἐκ θεοῦ
 20 δωρουμένων ἀγαθῶν, τὸν παμβασιλέα πάντων δορυ-
 φορεῖν θεὸν, κἄπειτα τῶν κατ' οὐρανὸν δίκην ἄστρον,
 τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὸ σύζυγον αὐτῷ ἄγιον
 πνεῦμα περιπολεῖν, τῆς τε τούτων χορηγίας τοῦ φω-
 τὸς ἀπολαύειν· διὸ καὶ φωστῆρσι τοῖς κατ' οὐρανὸν
 25 εἰκότως παραβάλλεσθαι· 2. τὴν δὲ ἐκ τούτων παρατε-
 τραμμένην, καὶ τῆς τῶν κρειττόνων χορείας δι' οὐ- ^c
 κείαν φανλότητα στερομένην, σκότος τε ἀντὶ φωτὸς
 ἀλλάξαμένην, ἔμπαλιν ἢ τὰ πρῶτα, ταῖς ἀρμοττού-
 σαις τῇ τοῦ τρόπου μοχθηρίᾳ προσηγορίαις ὀνομάζει.
 30 3. τὸν γοῦν κατάρξαιντα τῆς πτώσεως, αὐτῷ τε καὶ
 ἑτέροις τῆς τῶν κρειττόνων ἀποστασίας γενόμενον
 αἷτιον, ὡς ἂν διόλου χαμαὶ τῆς τῶν θειοτέρων εὐσε-

βείας ἐκπεπτωκότα, καὶ κακίας μὲν ἰοῦ καὶ δυσσεβείας αὐτὸν αὐτῷ δημιουργὸν ὑποστάιντα, σκότους δὲ καὶ ἀλογίας ποιητὴν ἐκ τῆς τοῦ φωτὸς ἀφεικουσίλου ἀναχωρήσεως γεγυνοῦσα, δράκοντα καὶ ὄφιν, μέλανά ^d τε καὶ ἐρπυστικὸν, ἰοῦ θανατηφόρου γεννητικὸν, ⁵ θῆρά τε ἄγριον, καὶ ἀνθρωποβόρον λέοντα, καὶ πάλιν τὸν ἐν ἐρπετοῖς βασιλίσκον ἀποκαλεῖν εἰσῆθεν.

4. ὑπόθεσιν δ' αὐτῷ φασιν οἱ θεοὶ λόγοι γεγυνοῦσιν, ὧδέ πως ὁμοῦ τὴν πτώσιν αὐτοῦ καὶ τὴν φρενοβλάβειαν διηγούμενοι "πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑσπφόρος, ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων; συνειρίβη ἐπὶ τὴν γῆν ὁ ἀποστέλλων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη. σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἀστρῶν τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον ¹⁵

⁽³²⁹⁾ μου, ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ." 5. καὶ πάλιν "τάδε λέγει κύριος, ἀνθ' ὧν ὑψώθη ἡ καρδία σου, καὶ εἶπας, θεὸς εἰμι ἐγὼ, κατοικίαν θεοῦ κατώκησα." καὶ αὐτίς "σὺ ἀποσφράγισμα ὁμοιώσεως, καὶ στέφανος κάλλους, ἐν τῇ τρυφῇ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ ἐγενήθης, πάντα λίθον χρηστὸν ἐνδέδεσαι" καὶ τὰ ἐξῆς.

6. οἷς ἐπιλέγει "ἐν ὄρει ἀγίῳ θεοῦ ἐγενήθης, ἐν μέσῳ λίθων πυρίνων ἐγενήθης, ἄμωμος σὺ ἐν ταῖς ἡμέραις σου, ἀφ' ἧς ἡμέρας σὺ ἐκτίσθης, ἕως εὐρέθη τὰ ⁽¹⁹⁴⁾ ^b ἀδικήματα ἐν σοί. ὑψώθη ἡ καρδία σου ἐπὶ τῷ κάλλει σου, διεφθάρη ἡ ἐπιστήμη σου μετὰ τοῦ κάλλους σου, διὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν σου ἐπὶ τὴν γῆν ἐρριψά σε."

7. Διὰ δὲ τούτων ἄντικρυς τὴν μετὰ τῶν θεοτέρων δυνάμεων προτέρα τοῦ δηλουμένου διατριβὴν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν κρειττόνων δι' οἰκείαν μεγαλαυχίαν καὶ θεομαχίαν ἀπόπτωσιν μεμαθήκαμεν.

μυρίον δέ ἐστιν ἄλλο γένος ὑπὸ τούτῳ τοῖς παραπλη-
 σίοις ἐνοχον πλημμελήμασιν, ὃ τῆς δυσσεβείας χάριν
 τῆς τῶν εὐσεβῶν ἀποπεσὸν λήξεως, ἀντὶ τῆς πάλαι
 φωτοειδοῦς καὶ θειοτέρας περιβολῆς τῆς τε ἐν τοῖς
 5 βασιλείοις τιμῆς καὶ τῆς ἐν μακαρίοις καὶ ἀγγελικοῖς
 χοροῖς διατριβῆς τὸν ἐφαρμόζοντα τοῖς δυσσεβέσι
 χῶρον, κρίσει δικαία καὶ ἀποφάσει τοῦ μεγάλου
 θεοῦ, Τάρταρον οἰκεῖν, ὃν ἄβυσσον οἱ θεοὶ λόγοι
 προσαγορεύουσι, καὶ σκότος οὐ τὸ παρ' ἡμῖν, τὸ δ'
 10 ὑπὸ τῶν θείων λογίων δηλούμενον, ἀντικατηλλάξατο.
 8. ὧν βραχὺ τι καὶ μικρὸν ἀπόσπασμα, γυμνασίου
 χάριν τῶν εὐσεβείας ἀθλητῶν, ἀμφὶ γῆν καὶ τὸν ὑπὸ
 σελήνην ἀέρα καταλειφθὲν, τῆς ἐν ἀνθρώποις πολυ-
 15 αἴτιον γέγονε. 9. τέθειται δὲ καὶ τούτοις ἡ θεία γρα-
 φὴ προσφυεῖς τὰς προσηγορίας, γυμνότερον μὲν, ὅτε
 πνεύματα πονηρὰ καὶ δαίμονας, ἀρχάς τε καὶ ἐξου-
 σίας, καὶ κοσμοκράτορας, καὶ πνευματικὰ πονηρίας
 ἐπονομάζει· συμβολικῶς δὲ, ὅτε τὸν θεοφιλῆ παρορ-
 20 μᾶ μὴδὲν δεδίττεσθαι τὸ τῶν πολεμίων δαιμόνων
 στίφος, δι' ὧν φησιν "ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον
 ἐπιβήση, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα."
 10. δεῖγμα δὲ τούτων τῆς θεοεχθρίας τὸ θελεῖν σφᾶς
 αὐτοὺς θεοὺς ἀναγορεύεσθαι, καὶ τὰς ἐπὶ θεῷ τιμὰς
 25 εἰς ἑαυτοὺς ὑφαρπάξειν, μαντεῖαις τε πειραῶσθαι καὶ
 χρησιμοῖς, ὥσπερ τισὶ θελγῆτροῖς καὶ προβολλοῖς, τοὺς (390)
 εὐχερεῖς δελεάζειν, καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τὸν τῶν ὄλων
 θεὸν ἀνανεύσεως ἀποσπᾶν, κατασύρειν ἐπὶ τὸν πα-
 νῶλεθρον τῆς δυσσεβοῦς καὶ ἀθέου δεισιδαιμονίας
 30 βυθῶν· διὸ προτροπάδην φεύγειν αὐτῶν τὰς ἀπάτας
 μόνους Ἑβραίοις ἄνωθεν ἐξ αἰῶνος ἐσπουδάξετο,
 διαρρηθῆναι παιδεύουσιν ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν

δαιμόνια. 11. νυνὶ δὲ, σὺν θεῷ φάναι, διὰ τῆς τοῦ
σωτῆρος ἡμῶν εὐαγγελικῆς διδασκαλίας πάντα τὰ
b πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης ἔθνη, δεσμῶν δαιμονι-
κῶν ἀπηλλαγμένα, τὸν θεὸν ἄκνυμει, ὃν δὴ καὶ μό-
νον ὑπάρχειν σωτήρα καὶ βασιλέα καὶ θεὸν τῶν ὄλων 5
μεμαθήκαμεν.

XVII. Κάνταυθα πάλιν ἡ μὲν τῶν Φοινίκων καὶ
Aίγυπτίων ζωογονία αὐτόματου εἰσήγε τῶν ἐπὶ γῆς
c ἀπάντων ζῴων τε καὶ ἀνθρώπων τὴν γένεσιν, μίαν
καὶ τὴν αὐτὴν ὁμοίως φύσιν συντυχικῶς ἀπὸ γῆς 10
προελθεῖν διαγράφουσα, κατ' οὐδέν τε τὴν ἄλογον
διαφέρειν τῆς λογικῆς ψυχῆς τε καὶ οὐσίας ὑποτιθε-
μένη. 2. ταῦτα γοῦν ἐδήλουν αἱ προπαρατεθεῖσαι
τῶν παρ' αὐτοῖς συγγραφέων λέξεις. παῖδες δὲ πάλ-
λιν Ἑβραίων εἰκότως ἡμῖν προτετίμηνται, τὰ περὶ 15
τῆς πρώτης ἀνθρώπων συστάσεως παγκάλως καὶ σο-
φῶς καὶ ἀληθῶς διειληφότες, 3. ὅτι δὴ τῶν ἐν ἡμῖν
τὸ μὲν τι φασὶ θεῖον εἶναι καὶ ἀθάνατον, ἄσαρκόν
d τε τὴν φύσιν καὶ ἀσώματον, τοῦτο δὲ καὶ τὸν ἀληθῆ
τυγχάνειν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν 20
γεγεννημένον, εἶναι δὲ αὐτὸν ἔργον θεοῦ, ἀλλ' οὐ τύ-
χης οὐδ' αὐτομάτου φύσεως, αὐτοῦ δὲ τοῦ τῶν ὄλων
αἰτίου, κρίσει θεῖα βεβουλημένου μηδὲ τὰ κατὰ γῆν
νοερᾶς καὶ λογικῆς οὐσίας ἀμοιρεῖν, ὅπως διὰ πάν-
[195] των αὐτῶ οὐρανίων τε καὶ αἰθερίων τῶν τε ἐπὶ γῆς 25
λογικῶν καὶ τῆς αὐτοῦ θειότητος ἀντιληπτικῶν ὁ
προσῆκων ὕμνος ἀναπέμποιτο. 4. οὕτω δ' οὖν περι-
έχει τὰ Ἑβραίων λόγια "καὶ εἶπεν ὁ θεὸς, ποιήσωμεν
ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν·
καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ 30
(331) ἐποίησεν αὐτόν." καὶ πάλιν "καὶ ἔλαβεν ὁ θεὸς χοῦν
ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνεφύ-

σησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.” καὶ ταῦτα δὲ πάλιν ὁ Ἑβραῖος ἐρμηνεύει Φίλων, ταῖς ἐκτεθείσαις αὐτοῦ φωναῖς ἐτι καὶ τάδε ἐπιλέγων

5 XVIII. “Ἄλλ’ οἱ μὲν ἄλλοι, τῆς αἰθερίου φύσεως τὸν ἡμέτερον νοῦν μοῖραν εἰπόντες εἶναι, συγγένειαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς αἰθέρα συνῆψαν. ὁ δὲ μέγας Μωσῆς οὐδενὶ τῶν γεγυότων τῆς λογικῆς ψυχῆς τὸ εἶδος ὁμοίωσεν, ἀλλ’ εἶπεν αὐτὴν τοῦ θεοῦ καὶ
10 ἀοράτου πνεύματος ἐκείνου δόκιμον εἶναι νόμισμα, σημειωθὲν καὶ τυπωθὲν σφραγίδι θεοῦ, ἧς ὁ χαρακτῆρ ἐστὶν ὁ ἀίτιος λόγος. “ἐνέπνευσε γὰρ” φησὶν ὁ θεὸς “εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν”, ὥστε ἀνάγκη πρὸς
15 τὸν ἐκπέμποντα τὸν δεχόμενον ἀπεικονίζεσθαι. 2. διὸ καὶ λέγεται κατ’ εἰκόνα θεοῦ τὸν ἄνθρωπον γενέσθαι, οὐ μὴν κατ’ εἰκόνα τινὸς τῶν γεγυότων. ἀκόλουθον οὖν ἦν τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς κατὰ τὸν ἀρχέτυπον τοῦ αἰτίου λόγον ἀπεικονισθείσης, καὶ τὸ
20 σῶμα ἀνεγερθὲν πρὸς τὴν καθαρωτάτην τοῦ παντὸς μοῖραν, οὐρανὸν, τὰς ὄψεις ἀνατεῖναι.”

3. Ταῦτα μὲν οὕτως. εἰκότως δῆτα καὶ ἡ θεία γραφή οὐχ ὡς τὰ λοιπὰ ζῶα γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον φησι· τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ γῆς προελθεῖν ἐνὶ κελεύσματι
25 τοῦ παμβασιλέως θεοῦ, τὰ δ’ ἐκ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας ἀναπτῆναι πάλιν αὐτοῦ νεύματι· μόνον δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ζῴων τὸ θεοφιλέστατον, ἡμᾶς αὐτούς, κατ’ εἰκόνα θεοῦ καὶ καθ’ ὁμοίωσιν τὴν ψυχὴν γεγονέναι· πρὸς ὃ καὶ ὀραῖσθαι ἀρχικὸν καὶ βασιλικὸν τὴν φύ-
30 σιν, μόνον τε τῶν ἐπὶ γῆς εἶναι λογικὸν καὶ δημι-

ουργικὸν καὶ κριτικὸν καὶ νομοθετικὸν, τεχνῶν τε
 καὶ ἐπιστημῶν καταληπτικόν· εἶναι γὰρ μόνην τὴν
 ἐν ἀνθρώπῳ ψυχὴν νοερὰν καὶ λογικὴν οὐσίαν, ἧς
 μὴ μετεῖναι τοῖς ἄλλοις ἐπὶ γῆς ζώοις. 4. διὸ τὰ μὲν
 θητεύειν καὶ χῶραν οἰκετῶν παρέχειν ἀνθρώπῳ, 5
 (382) τὸν δὲ, οἷα δεσπότην καὶ ἡγεμόνα δουλοῦσθαι καὶ
 ὑποτάττειν τὰ θῶμῃ μὲν σώματος πολὺ κρείττονα,
 μείονα δὲ τῇ κατὰ τὴν νοερὰν οὐσίαν στερηθεῖ.
 5. τοῦτον μὲν οὖν κατ' εἰκόνα φασὶ θεοῦ καὶ καθ'
 ὁμοίωσιν πρὸς αὐτοῦ τοῦ θεοῦ μετὰ τινος διαφεροῦ- 10
 σης ὑπεροχῆς ὑποστῆναι. διὸ καὶ θεοῦ ἐννοίας εἰς
 φαντασίαν εἶναι, σοφίας τε καὶ δικαιοσύνης καὶ πά-
 σης ἀρετῆς ἀντιλήψεις ποιεῖσθαι, δρόμους τε ἡλίου
 b καὶ σελήνης καὶ ἄστρον ἡμερῶν τε καὶ ὥρῶν κύκλους
 ἀπαριθμεῖσθαι δυνατῶς ἔχειν, τῆς πρὸς τὰ ἄνω συγ- 15
 γενείας χάριν, ἣν θνητῶν μόνος ἄνθρωπος ἐπιδεί-
 κνυται. 6. τὸ δὲ τούτῳ περιπεπλασμένον ἔξωθεν
 ἑτερογενὲς μὲν ὑπάρχειν τὴν οὐσίαν καὶ γηγενὲς,
 εἶναι δὲ καὶ αὐτὸ θεοῦ ἔργον ἀπὸ γῆς ληφθὲν καὶ
 εἰς αὐτὴν ὑποστρέφον. διὸ καὶ χρῆναι τούτου μὲν 20
 ὅσα καὶ ἀλόγου θρέμματος τὸν δεσπότην ἡχθισμένου
 φροντίζειν, ἄγειν τε πράως αὐτὸ, καὶ τρέφειν οἷα
 δοῦλον, πρὸς ἀνθρωπείου βίου διακονίαν εὐ προση-
 c νώμενον, τὸν δ' εἶσω δεσπότην, ὡς ἂν εὐγενῆ καὶ
 θεοῦ συγγενῆ τὴν φύσιν, ἐλευθερίοις τρόποις τιμᾶν, 25
 ἅτε καὶ πρὸς τοῦ πάντων αἰτίου τετιμημένον. 7. λέ-
 [196] γει δ' οὖν τὰ λόγια ὡς ἄρα τὴν πρώτην ἀνθρώπου
 φύσιν δυνάμεσι θεαίαις καὶ ὁμοιώσει θεοῦ κοσμήσας
 ὁ παμβασιλεὺς ἀρμόδιον οἷς ἐδωρήσατο τὴν πρώτην
 ἀπεκλήρωσε διατριβὴν τοῦ βίου ἐν ἀγαθῶν παρα- 30
 δείσῳ, χορελαῖς συγκαταλέξας θεαίαις. 8. καὶ τὸν μὲν
 τάδε ἐν ἀρχαῖς οἷα πανάγαθον αὐτῷ δεδωρῆσθαι

πατέρα, τὸν δ' αὐθεκουσίῳ αἰρέσει τῶν κρειττόνων ^a
 ἀποπεσεῖν, καὶ τὸν θνητὸν χῶρον ἀντικαταλλάξασθαι
 θείας ἐντολῆς ὀλιγωρία. 9. διὸ καὶ μάλιστα προσή-
 κειν εὐσεβείας ἐν πρώτοις ἀντιποιεῖσθαι, καὶ τὸ πρῶ-
 5 τως πλημμεληθὲν δευτέροις αἰσίοις ἐπιδιορθοῦσθαι,
 σπεύδειν τε ἐπὶ τὴν τῶν οἰκείων ἀναδρομὴν τε καὶ
 ἀποκατάστασιν. εἶναι γὰρ τέλος ἀνθρώπου φύσεως
 οὐχ ὧδε ἐπὶ γῆς εἰς φθορὰν καταστρέφον καὶ ἀπώ-
 λειαν, ἀλλ' ἐκεῖθεν ὅθεν καὶ ὁ πρῶτος ἀπέσφηλε.
 10 διὸ χρῆναι τὸ καθαρὸν αὐτίς καὶ τὸ θεοεἶκελον
 ἀνακτήσασθαι τῆς ἐν ἡμῖν νοερᾶς οὐσίας, ἐφ' ἣν
 προθυμητέον ἀνιέναι παντὶ σθένει πᾶσιν ἀνθρώποις
 εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς ἐπιμελομένοις. (333)

11. Τοιαῦτα καὶ τὰ περὶ ἀνθρώπου φύσεως
 15 Ἑβραίοις πεφιλοσοφημένα ἄνωθεν, πρὶν ἢ καὶ εἰς
 ἀνθρώπους παρελθεῖν Ἑλληνας· οἱ χθιζοὶ τινες καὶ
 κομιδῇ νέοι ἀπὸ γῆς ἀνακύψαντες, τὰ τε βαρβάρων
 ὑποσυλᾶν διανοηθέντες, καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις οὐκ
 ἀπέσχοντο, ὡς προῖων ὁ λόγος αὐτίκα μάλα ἐπιδειξεί.
 20 12. ἀλλ' ἐπεὶ τῶν Ἑβραϊκῶν δογμάτων ἰδιον ἦν τὸ
 ἓνα τῶν ἀπάντων ποιητὴν νομίζεσθαι τὸν ἐπὶ πάν-
 των θεὸν, αὐτῆς τε τῆς ὑποκειμένης τοῖς σώμασιν
 οὐσίας, ἣν ὕλην προσαγορεύουσιν Ἑλληνας· τούτῳ ^b
 δὲ μυρίοι βαρβάρων ὁμοῦ καὶ Ἑλλήνων ἐξ ἐναντίας
 25 ἔσθησαν, οἱ μὲν κακίας πηγὴν τὴν ὕλην εἶναι ἀπο-
 φηνάμενοι ἀγέννητόν τε ὑπάρχειν, οἱ δὲ τῇ μὲν οἰ-
 κείᾳ φύσει ἄποιον καὶ ἀσχημάτιστον, τῇ δὲ τοῦ θεοῦ
 δυνάμει τὸν κόσμον αὐταῖς ποιότησι προσειληφέναι,
 δεικτέον ὡς πολὺ κρεῖττον ἢ Ἑβραίων ἐπέχει δόξα,
 30 μετ' ἀποδείξεως λογικῆς παρισταμένη τῷ προβλήματι,
 καὶ τὸν ἐναντίον λογισμοῖς ὀρθοῖς ἀποσκευαζομένη ^c
 λόγον. 13. θήσω δὲ φωνὰς τῶν πρὸ ἡμῶν τὸ δόγμα ^c

διηκριβωκότων, καὶ πρώτου γε Διονυσίου, ὃς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Πρὸς Σαβέλλιον αὐτῷ γεγυμνασμένων τάδε περὶ τοῦ προκειμένου γράφει

XIX. "Οὐδ' ἐκείνοι μὲν γὰρ ὅσοι οἱ τὴν ὕλην ὡς ἀγέννητον ὑποχείριον εἰς διακόσμησιν διδόντες 5
 d τῷ θεῷ· παθητὴν γὰρ αὐτὴν καὶ τρεπτὴν ὑπάρχουσαν εἶκιν ταῖς θεοποιήτοις ἀλλοιώσεσι. 2. καὶ πόθεν γὰρ ὑπάρχει καὶ τῷ θεῷ καὶ τῇ ὕλῃ τό τε ὁμοιον καὶ τὸ ἀνόμοιον διασφαεῖτωσαν. ἑκατέρου γὰρ δεῖ τινα ἐπινοῆσαι κρείττονα, ὃ μὴδὲ θεμιτὸν ἐννοῆσαι 10
 περὶ τοῦ θεοῦ. τό τε γὰρ ἀγέννητον, ὁμοιον ἐν ἀμφοτέροις λεγόμενον, καὶ ἕτερον νοούμενον παρ' ἑκάτερον, πόθεν ἐν αὐτοῖς ἐγένετο; 3. εἰ μὲν γὰρ αὐτὸ ἀγέννητόν ἐστιν ὁ θεὸς, καὶ οὐσία ἐστὶν αὐτοῦ, ὡς ἂν εἴποι τις, ἢ ἀγεννησία, οὐκ ἂν ἀγέννητον εἴη ἢ 15
 ὕλη· (οὐ γὰρ ταυτόν ἐστιν ἢ ὕλη καὶ ὁ θεός·) εἰ δὲ (394) ἑκάτερον μὲν ἐστὶν, ὅπερ ἐστὶν ἢ ὕλη καὶ ὁ θεός, πρόσσεστι δὲ ἀμφοτέροις τὸ ἀγέννητον, δῆλον ὡς ἕτερόν ἐστιν ἑκατέρου, καὶ ἀμφοτέρων πρεσβύτερόν τε καὶ ἀνωτέρω. 4. ἀνατρεπτικὴ δὲ παντελῶς καὶ τοῦ 20
 ταῦτα συνυπάρχειν, μᾶλλον δὲ τοῦτο ἕτερον αὐτῶν τὴν ὕλην ἐφ' ἑαυτῆς ὑπάρχειν, καὶ ἢ τῆς ἐναντίας ἕξως διαφορά. 5. εἰπάτωσαν γὰρ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν, ἀμφοτέρων ὄντων ἀγεννήτων, ὁ μὲν θεὸς ἀπαθῆς, 25
 ἂ τρεπτος, ἀκίνητος, ἐργαστικός, ἢ δὲ τὰ ἐναντία 30
 [197] παθητὴ, τρεπτὴ, ἄστατος, μεταποιουμένη. 6. καὶ πῶς ἤρμωσαν καὶ συνέδραμον; πότερον κατὰ τὴν τῆς ὕλης φύσιν ἐξοικειώσας ἑαυτὸν ἐτεχνίτευσεν αὐτὴν ὁ θεός; ἀλλὰ τοῦτο γε ἄτοπον ὁμοίως ἀνθρώποις χρυσοχοεῖν καὶ λιθοργεῖν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας τέχνας, 30
 ὅσας αἱ ὕλαι μορφοῦσθαι καὶ τυποῦσθαι δύνανται, χειροκμητεῖν τὸν θεόν. 7. εἰ δὲ οἶαν αὐτὸς ἐβούλετο

κατὰ τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν ἐποίησε τὴν ὕλην, τὸ πολύ-
μορφον καὶ παμποίκιλον τῆς δημιουργίας ἑαυτοῦ
σχῆμα καὶ τύπον ἐσφραγιζόμενος αὐτῇ, καὶ εὔφη-
μος καὶ ἀληθῆς οὗτος ὁ λόγος, καὶ προσέτι καὶ τὴν
5 ὑπόστασιν τῶν ὄλων τὸν θεὸν ἀγέννητον εἶναι κρα-
τύνει. 8. τῷ γὰρ εἶναι ἀγέννητον ἅμα καὶ τό πως
εἶναι προσῆψε. πολὺς μὲν οὖν καὶ πρὸς τούτους ὁ
λόγος, ἀλλ' οὐ νῦν ἡμῖν πρόκειται· συγκρίσει δὲ τῇ
πρὸς τοὺς ἀθεωτάτους πολυθέους εὐφημότεροι οὔτοι.”
10 Ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἀπὸ τῶν Διονυσίου. καὶ τῶν
᾿Ωριγένους δὲ ἄκουε

XX. “Εἰ δέ τιμι προσκόπτει διὰ τοὺς ἀνθρωπί- 11
νους τεχνίτας μὴ δύνασθαι παραδέξασθαι τὸν θεὸν
χωρὶς ὕλης ἀγεννήτου ὑποκειμένης κατασκευάζειν τὰ
15 ὄντα, ἐπεὶ μηδὲ ἀνδριαντοποιοὺς χωρὶς χαλκοῦ τὸ ἴδιον
ἔργον ποιῆσαι δύναται, μηδὲ τέκτων χωρὶς ξύλων,
μηδὲ οἰκοδόμος χωρὶς λίθων, ζητητέον πρὸς αὐτοῦ
περὶ δυνάμεως θεοῦ, εἰ θελήσας ὑποστῆσαι ὅ τι βού- (335)
λεται ὁ θεὸς, τῆς θελήσεως αὐτοῦ οὐκ ἀπορουμένης
20 οὐδὲ ἀτονούσης, οὐ δύναται ὑποστῆσαι ὃ βούλεται.
2. ᾧ γὰρ λόγῳ τὰς ποιότητας, (κατὰ πάντας τοὺς
πρόνοιαν εἰσάγοντας τῷ ἰδίῳ λόγῳ,) οὐκ οὔσας ὡς
βούλεται εἰς διακόσμησιν τοῦ παντὸς ὑφίστησι τῇ
ἀπάτῳ αὐτοῦ δυνάμει καὶ σοφίᾳ, τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ
25 τὴν οὐσίαν ὅσης χρῆζει ἰκανή ἐστίν αὐτοῦ ἢ βούλη-
σις ποιῆσαι γενέσθαι. 3. ἀπορήσομεν γὰρ πρὸς τοὺς
οὐ βουλομένους ταῦθ' οὕτως ἔχειν, εἰ μὴ ἀκολουθεῖ
αὐτοῖς εὐτυχηκένοι τὸν θεὸν, ἀγέννητον εὐρόντα τὴν
οὐσίαν, ἢν εἰ μὴ τὸ ἀγέννητον αὐτῷ ὑποβεβληκὸς
30 ἦν, οὐδὲν ἔργον δυνατὸς ἦν ποιῆσαι, ἀλλ' ἔμενεν οὐ

11 ᾿Ωριγένους] vol. 2. p. 2.

δημιουργός, οὐκ πατήρ, οὐκ εὐεργέτης, οὐκ ἀγαθός, οὐκ ἄλλο τι τῶν εὐλόγως λεγομένων περὶ θεοῦ.

4. πόθεν δὲ καὶ τὸ μετρεῖν τῆς ὑποκειμένης οὐσίας τὸ τοσόνδε, ὡς διαρκέσαι τῇ τηλικούτου κόσμου ὑποστάσει; οἶονεὶ γὰρ πρόνοιά τις πρεσβυτέρα θεοῦ 5 ἀναγκαίως τὴν ὕλην ἔσται ὑποβεβληκυία τῷ θεῷ, προνοουμένη τοῦ τὴν τέχνην τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ μὴ κενοπαθῆσαι, οὐκ οὔσης οὐσίας, ἢ ὀμιλῆσαι δυνάμενος κατεκόσμησε τὸ τηλικούτου κόσμου κάλλος.

5. πόθεν δὲ καὶ δεκτικὴ γεγένηται πάσης ἧς βούλεται ὁ θεὸς ποιότητος, μὴ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἑαυτῷ τοσαύτην καὶ τοιαύτην ποιήσαντος ὅποιαν ἔχειν ἐβούλετο; 6. καθ' ὑπόθεσιν γοῦν ἀποδεξάμενοι τὸ ἀγεννητον εἶναι τὴν ὕλην ταῦτα ἐροῦμεν πρὸς τοὺς τοῦτο βουλομένους, ὅτι εἰ προνοίας οὐχ ὑποβαλλούσης τὴν 15

d οὐσίαν τῷ θεῷ τοιαύτη γεγένηται, εἰ πρόνοια ἦν ὑφεστῶσα, τί ἂν πλέον πεποιήκει τοῦ αὐτομάτου; 7. καὶ εἰ αὐτός, μὴ οὔσης ὕλης, ἐβούλετο κατασκευάσαι αὐτήν, τί ἂν πλέον ἢ σοφία καὶ ἡ θειότης αὐτοῦ πεποιήκει τοῦ ἐξ ἀγεννήτου ὑποστάντος; εἰ γὰρ εὐ- 20 ρίσκεται ταυτὸν γενόμενον ἂν ὑπὸ τῆς προνοίας, ὅπερ καὶ χωρὶς προνοίας ὑπέστη, διὰ τί οὐχὶ καὶ ἐπὶ τοῦ κόσμου ἀθετήσομεν τὸν δημιουργὸν καὶ τὸν τεχνίτην; 8. ὥσπερ γὰρ ἄτοπον ἐπὶ τοῦ κόσμου εἰπεῖν οὕτω τεχνικῶς κατασκευασμένου τὸ χωρὶς τεχνίτου 25 σοφοῦ αὐτὸν τοιοῦτον γεγονέναι, οὕτω καὶ τὸ τὴν

[198] ὕλην τοσαύτην καὶ τοιαύτην καὶ οὕτως εἰκτικὴν τῷ

(336) τεχνίτη λόγῳ θεοῦ ὑφεστηκέναι ἀγεννήτως ἐπ' ἴσης ἐστὶν ἄλογον. 9. πρὸς μέντοι γε τοὺς παραβάλλοντας ὅτι οὐδεὶς δημιουργὸς χωρὶς ὕλης ποιεῖ λεκτέον 30 ὅτι ἀνομοίως παραβάλλουσι. πρόνοια γὰρ παντὶ τεχνίτη ὑποβάλλει τὴν ὕλην ἀπὸ προτέρας τέχνης, ἢ

θεΐας ἢ ἀνθρωπίνης, ἐρχομένην. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκέσει πρὸς τοὺς διὰ τὸ λέγεσθαι "ἢ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκευάστος" οἰομένους ἀγέννητον εἶναι τὴν σωματικὴν φύσιν." b

5 Τοσαῦτα καὶ οὗτος. καὶ ὁ Ἑβραῖος δὲ Φίλων ἐν τῷ περὶ τῆς προνοίας ταῦτα περὶ τῆς ὕλης διεξέεισι

XXI. "Περὶ δὲ τοῦ ποσοῦ τῆς οὐσίας, εἰ δὴ γέγονεν ὄντως, ἐκείνο λεκτέον. ἐστοχάσατο πρὸς τὴν c τοῦ κόσμου γένεσιν ὁ θεὸς ἀνταρκεστάτης ὕλης, ὡς μὴτ' ἐνδέοι μὴθ' ὑπερβάλλοι. καὶ γὰρ ἄτοπον ἦν c τοῖς μὲν κατὰ μέρος τεχνίταις, ὁπότε τι δημιουργοῖεν, καὶ μάλιστα τῶν πολυτελῶν, τὸ ἐν ὕλαις ἀνταρκες σταθμῆσασθαι, τὸν δ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα καὶ τὰς ἐν τούτοις ἰσότητας ἀνευρηκότα μὴ φροντίσαι c τοῦ ἱκανοῦ. 2. λέξω δὴ μετὰ παρηρησίας ὅτι οὐτ' ἐλάττονος οὔτε πλείονος οὐσίας ἔδει τῷ κόσμῳ πρὸς κατασκευὴν, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐγένετο τέλειος, οὐδ' ἐν c πᾶσι τοῖς μέρεσιν ὀλόκληρος, εὖ δὲ δεδημιουργημένος ἐκ τελείας οὐσίας ἀπετελέσθη. πανσόφου γὰρ c τὴν τέχνην ἰδιον, πρὶν ἄρξασθαι τινος κατασκευῆς, d τὴν ἱκανὴν ἰδεῖν ὕλην. 3. ἀνθρωπος μὲν οὖν κἂν εἰ τῶν ἄλλων τὴν ἐπιστήμην διαφέρει, μὴ δυνάμενος κατὰ τὸ παντελὲς ἐκφυγεῖν τὴν συγγενῆ τῶν θνητῶν πλάνην, ἀπατῶτο ἂν ἴσως περὶ τὴν ποσότητα τῆς c ὕλης, ὁπότε τεχνιτεῦσι, τοτὲ μὲν ὡς ἐλάττουι προστιθέναι, τοτὲ δὲ ὡς περιττῆς ἀφαιρεῖν· ὁ δὲ πηγῆ τις ὢν ἐπιστημῶν ἐνδέον ἢ περιττεῦον οὐδὲν ἐμελλεν ὑποβάλλεσθαι, μέτροις ἄτε χρώμενος εἰς ἀκρίβειαν ὑπερφυνῶς πεπονημένοις ἅπασιν ἐπαινετοῖς. c

30 4. ὁ δὲ βουλόμενος ἄλλως ὑθλεῖν οὐκ ἂν φθάνοι (337)

καὶ τὰ πάντων ἔργα τῶν τεχνιτῶν αἴτια τιθέμενός, ὡς ἄμεινον τῆς κατασκευῆς ἐπιλαχόντα προσθήσει τινός ἢ μειώσει τῶν ἐν ὕλαις. ἀλλὰ γὰρ σοφιστείας μὲν ἔργον εὐρεσιλογεῖν, σοφίας δὲ ἕκαστα διερευνᾶν τῶν ἐν τῇ φύσει.”

5

Ἰ. Καὶ τὰ μὲν τοῦ Φίλωνος τοῦτον ἐχέτω τὸν τρόπον. Μαξίμω δὲ τῆς Χριστοῦ διατριβῆς οὐκ ἀσήμω ἀνδρὶ καὶ λόγος οἰκείος συγγέγραπται ὁ Περὶ τῆς ὕλης. ἐξ οὗ μοι δοκῶ μέτρια χρησίμως
 b παραθήσεσθαι εἰς ἀκριβῆ τοῦ προβλήματος ἔλεγχον. 10

XXII. “Ὅτι μὲν ἀδύνατον ὑπάρχειν ἀγέννητα δύο ἅμα οὐδὲ σὲ ἀγνοεῖν νομίζω, εἰ καὶ τὰ μάλιστα
 δοκεῖς προλαβῶν τοῦτο προστεθεικέναι τῷ λόγῳ, τὸ πάντως ἐξ ἀνάγκης τὸ ἕτερον δεῖν λέγειν, ἢ ὅτι
 κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ θεός, ἢ αὖ πάλιν ὅτι ἀμέ- 15
 c ριστος αὐτῆς τυγχάνει. 2. εἰ μὲν οὖν ἠνώσθαι τις αὐτὸν εἰπεῖν ἐθέλοι, ἐν τὸ ἀγέννητον λέξει· ἑκάτερον γὰρ τούτων μέρος ἔσται τοῦ πλησίον· ἀλλήλων δὲ μέρη τυγχάνοντα οὐκ ἔσται ἀγέννητα δύο, ὡς οὐδὲ διάφορα μέρη κατακερματιζόμενα εἰς πολλὰ γεννητὰ, 20
 ἀλλ’ ἢ ὡς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ἐν τι γεννητὸν τὸν ἀνθρώπου πολυμερὲς πρὸς τοῦ θεοῦ γεγονέναι φαμέν. οὕτως ἀνάγκη, εἰ μὴ κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ θεός,
 [199] d ἐν τὸ ἀγέννητον εἶναι λέγειν. 3. εἰ δὲ κεχωρίσθαι φήσει τις, ἀνάγκη εἶναι τι τὸ ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων, 25
 ὅπερ καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν δείκνυσιν. ἀδύνατον γὰρ ἐν διαστάσει ἐξετάζεσθαι τι ἀπὸ τινος, οὐκ ὄντος ἑτέρου καθ’ ὃ ἡ διάστασις ἑκατέρου γίνεται· ὅπερ οὐ μέχρι τούτου ἴσταται καὶ μόνου, ἀλλὰ καὶ πλείστων ὄσων. 4. ὄν γὰρ ἐπὶ τῶν δύο ἀγεννήτων εἰ- 30
 πομεν λόγον, τοῦτον ἐξ ἀνάγκης ὁμοίως προχωρεῖν, εἰ τὰ ἀγέννητα δοθῆι τρία. καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων

ἐροίμην ἂν εἰ κεχωρίσται ἀλλήλων, ἢ αὖ πάλιν ἕκα-
 στον ἦνωται τῷ πλησίον. 5. εἰ μὲν γὰρ ἦνωσθαι
 τις εἰπεῖν ἐθέλοι, τὸν αὐτὸν ἀκούσει τῷ πρώτῳ
 λόγον· εἰ δ' αὖ πάλιν κεχωρίσθαι, οὐ φεύξεται τὴν
 5 ἐξ ἀνάγκης τοῦ χωρίζοντος ὑπόστασιν.”

6. “ Ἄν δὲ ἄρα τις καὶ τρίτον εἶναι λέξη λόγον ⁽³³⁸⁾
 ὡς ἀρμόζοντα περὶ τῶν ἀγεννήτων λέγεσθαι, του-
 τέστι τὸ μήτε κεχωρίσθαι τῆς ὕλης τὸν θεὸν μήτ' αὖ
 πάλιν ὡς ἐν μέρει ἦνωσθαι, εἶναι δὲ καθάπερ ἐν
 10 τόπῳ τῇ ὕλῃ τὸν θεόν, ἢ καὶ τὴν ὕλην ἐν τῷ θεῷ,
 τὸ συνέχον ἀκουέτω, ὅτι εἰάν τόπον τοῦ θεοῦ τὴν
 ὕλην εἴπωμεν, ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν καὶ χωρητὸν λέγειν
 δεῖ καὶ πρὸς τῆς ὕλης περιγραφόμενον. 7. ἀλλὰ
 μὴν καὶ ὁμοίως αὐτὸν τῇ ὕλῃ ἀτάκτως φέρεσθαι, μὴ
 15 ἴστασθαι τε μηδὲ μένειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ ἀνάγκη,
 τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶν ἄλλοτ' ἄλλως φερομένου. πρὸς δὲ
 τούτοις καὶ ἐν χείροσι γερονέναι τὸν θεὸν εἰπεῖν
 ἀνάγκη. εἰ γὰρ ἦν ποτὲ ἄκοσμος ἢ ὕλη, ἐκόσμησε δὲ
 αὐτὴν εἰς τὸ κρεῖττον τρέψαι προαιρούμενος, ἦν ποτὲ
 20 ὅτε ἐν ἀκοσμήτοις ἦν ὁ θεός. 8. δικαίως δ' ἂν καὶ
 τοῦτον ἐροίμην τὸν λόγον, πότερον ἐπλήρου τὴν ὕλην
 ὁ θεός, ἢ ἐν μέρει τινὶ τῆς ὕλης ἦν. εἰ μὲν οὖν ἐν
 μέρει τινὶ τῆς ὕλης εἰπεῖν τις ἐθέλοι τὸν θεόν, πλεῖ-
 στον ὅσον μικρότερον τῆς ὕλης λέγει, εἰ δὲ μέρος
 25 αὐτῆς ὅλον ἐχώρησεν αὐτόν· εἰ δ' ἐν πάσῃ εἶναι
 λέγοι τῇ ὕλῃ, πῶς ταύτην ἐδημιούργει φραστέον.
 ἀνάγκη γὰρ ἢ συστολήν τινα τοῦ θεοῦ λέγειν, ἥς
 γενομένης ἐδημιούργει ἐκεῖνο ἀφ' οὗ ὑπεχώρησεν,
 ἢ καὶ ἑαυτὸν τῇ ὕλῃ συνδημιουργεῖν, οὐκ ἔχοντα
 30 ὑποχωρήσεως τόπον. 9. εἰ δὲ τὴν ὕλην ἐν τῷ θεῷ
 εἶναι τις λέξει, ὁμοίως ἐξετάζειν δεῖ πότερον ὡς
 δισταμένου αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ ὡσπερ ἐν ἀέρι

α ζώων ὑπάρχει γένη, διαιρουμένου καὶ μεριζομένου αὐτοῦ εἰς ὑποδοχὴν τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ, ἢ ὡς ἐν τόπῳ, τουτέστιν ὡσπερ ἐν γῆ ὕδαρ. 10. εἰ μὲν γὰρ εἰποιμεν ὡς ἐν ἀέρι, μεριστὸν ἀνάγκη τὸν θεὸν εἰπεῖν· εἰ δ' ὡσπερ ἐν γῆ τὸ ὕδαρ, ἦν δὲ ἄτακτος 5 ἢ ὕλη καὶ ἀκόσμητος, πρὸς δὲ τούτοις ἔχουσα καὶ κακὰ, τὸν θεὸν λέγειν ἀνάγκη τόπον εἶναι τῶν ἀκοσμήτων καὶ τῶν κακῶν. ὅπερ οὐκ εὐφημον εἶναί μοι δοκεῖ, ἐπισφαλὲς δὲ μᾶλλον. ὕλην γὰρ εἶναι θέλεις, ἵνα μὴ τῶν κακῶν ποιητὴν εἴπῃς τὸν θεὸν καὶ τοῦτο 10 φεύγειν προαιρούμενος δοχεῖον αὐτὸν τῶν κακῶν εἶναι λέγεις.”

11. “Εἰ μὲν οὖν τὴν ὕλην ἐκ τῶν ὑποστάντων γεννητῶν ὑπονοεῖν ἀγέννητον ὑπάρχειν ἔλεγες, πολλὴν (389) ἂν περὶ αὐτῆς ἐποησάμην λόγον εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι 15 ἀδύνατον ὑπάρχειν αὐτὴν ἀγέννητον· ἐπεὶ δὲ τὴν τῶν κακῶν γένεσιν αἰτίαν ἐφησθα εἶναι τῆς τοιαύτης ὑπονοίας, διὰ τοῦτ' ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τούτων ἐρχεσθαί μοι δοκῶ. φανεροῦ γὰρ γενομένου τοῦ λόγου καθ' ὃν τρόπον ἐστὶ τὰ κακὰ καὶ ὅτι οὐχ οἶόν τέ ἐστιν 20 ἀναίτιον τῶν κακῶν εἰπεῖν τὸν θεὸν ἐκ τοῦ ὕλην αὐτῷ ὑποτιθέναι, τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν ἀναιρεῖσθαί μοι δοκεῖ.

β 12. Φῆς τοίνυν ἄποιον ὕλην συνυπάρχειν τῷ θεῷ, ἐξ ἧς τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν ἐδημιούρησεν. 25

Οὕτω μοι δοκεῖ.

13. Οὐκοῦν εἰ ἄποιοις ἐτύγχανεν ἡ ὕλη, γέγονε δὲ κόσμος πρὸς τοῦ θεοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἱ ποιότητες, τῶν ποιότητων ποιητῆς γέγονεν ὁ θεός. 30

Οὕτως ἔχει.

14. Ἐπεὶ δέ σου καὶ λέγοντος ἔμπροσθεν ἤκουον

ὡς ἀδύνατον ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι τι, πρὸς τὴν ἐρώ- [200]
τησιν ἀποκρίναι τὴν ἐμὴν· δοκεῖ σοι τὰς τοῦ κόσμου
ποιότητας μὴ ἐξ ὑποκειμένων ποιότητων γεγυμέναι;

Δοκεῖ.

5 Ἔτερον δέ τι παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς;
Οὕτως ἔχει.

15. Εἰ μὲν οὖν μήτε ἐξ ὑποκειμένων ποιότητων
τὰς ποιότητας ἐδημιούργησεν ὁ θεὸς μήτε ἐκ τῶν
οὐσιῶν, τῷ μηδὲ οὐσίας αὐτάς εἶναι, ἐκ μὴ ὄντων
10 αὐτάς ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεγυμέναι εἶπεν ἀναγκαῖον.

Ὅθεν περιττῶς ἐδόκει μοι λέγειν ἀδύνατον εἶναι
δοξάζειν ἐξ οὐκ ὄντων γεγυμέναι τι πρὸς τοῦ θεοῦ.

16. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὡςδε ἔχεται. καὶ
γὰρ παρ' ἡμῖν θεωροῦμεν ἀνθρώπους ἐξ οὐκ ὄντων
15 ποιῶντάς τινα, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα δοκοῦσι ποιεῖν ἐν
τινι, οἷον ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων τὸ παράδειγμα λά-
βωμεν. καὶ γὰρ οὗτοι ποιοῦσι πόλεις οὐκ ἐκ πόλεων
καὶ ναοὺς ὁμοίως οὐκ ἐκ ναῶν. 17. εἰ δ', ὅτι τούτοις

οὐσίαι ὑπόκεινται, οἷε ἐξ ὄντων αὐτοὺς ταῦτα
20 ποιεῖν, σφάλῃ τῷ λόγῳ. οὐδὲ γὰρ ἡ οὐσία ἐστὶν
ἢ ποιοῦσα τὴν πόλιν, ἢ αὐτὴν πάλιν τοὺς ναοὺς, ἀλλ'
ἢ περὶ τὴν οὐσίαν τέχνη· ἢ δὲ τέχνη οὐκ ἐξ ὑπο-

κειμένης τινὸς ἐν ταῖς οὐσίαις τέχνης γίνεται, ἀλλ'
ἐξ οὐκ οὔσης ἐν αὐταῖς γίνεται. 18. ἀπαντήσειν δέ
25 μοι δοκεῖς οὕτω τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ τεχνίτης ἐξ ἧς ἔχει
τέχνης τὴν ἐν τῇ οὐσίᾳ τέχνην ποιεῖ. πρὸς δὲ τοῦτο
λέγεσθαι τοῦτ' εὖ ἔχει μοι δοκεῖ, ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ
ἀνθρώπῳ ἐκ τινος ὑποκειμένης τέχνης γίνεται. οὐ

γὰρ ἐνεστὶν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὔσαν δοῦναι τὴν
30 τέχνην· τῶν γὰρ συμβεβηκότων ἐστὶν καὶ τῶν τότε
τὸ εἶναι λαμβανόντων, ὅποταν ἐν οὐσίᾳ γίνωνται.
19. ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπος καὶ χωρὶς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς (340)

ἔσται· ἢ δ' οὐκ ἔσται, εἰ μὴ πρότερον ἄνθρωπος ἦ. ὅθεν τὰς τέχνας ἐξ οὐκ ὄντων εἰς ἀνθρώπους πεφυ-
κέναι γίνεσθαι λέγειν ἀναγκαῖον. εἰ τοίνυν τοῦτο
οὕτως ἔχον ἐπ' ἀνθρώπων ἐδειξαμεν, πῶς οὐχὶ
προσῆκε τὸν θεὸν μὴ μόνον ποιότητος ἐξ οὐκ ὄντων 5
φάναι δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ οὐσίας; τῷ γὰρ
δυνατὸν φανῆναι γίνεσθαι τι ἐξ οὐκ ὄντων τὸ καὶ
τὰς οὐσίας οὕτως ἔχειν δεικνυταί.

20. Ἐπεὶ δὲ πόθος ἐστὶ σοι περὶ τῆς τῶν κακῶν
b γενέσεως ζητεῖν, ἐπὶ τὸν τούτων ἐλεύσομαι λόγον, 10
καὶ σου βραχέα πυνθέσθαι βούλομαι. τὰ κακὰ πότε-
ρον οὐσίαι σοι δοκοῦσιν εἶναι, ἢ ποιότητες οὐσιῶν;
Ποιότητος οὐσιῶν εὖ ἔχειν λέγειν μοι δοκεῖ.

21. Ἡ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν καὶ ἀσχημάτιστος;

Οὕτω προλαβὼν ἐξεῖπον τῷ λόγῳ. 15

Οὐκοῦν εἰ τὰ κακὰ ποιότητες ὑπάρχουσιν οὐ-
σιῶν, ἢ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν, τῶν δὲ ποιότητων ποιητὴν
εἶπας τὸν θεὸν εἶναι, ἔσται καὶ τῶν κακῶν δημιουρ-
γὸς ὁ θεός. ὅτε τοίνυν οὐδ' οὕτως ἀνάιτιον τῶν κα-
κῶν δυνατὸν εἰπεῖν τὸν θεὸν, ὕλην αὐτῷ προσάπτειν 20
c περιττὸν εἶναι μοι δοκεῖ. εἰ δέ τι πρὸς ταῦτα λέγειν
ἔχεις, ἄρχον τοῦ λόγου. 22. εἰ μὲν ἐκ φιλονεικίας
ἡμῖν ἢ ζήτησις ἐγίνετο, οὐκ ἂν δεύτερον περὶ τῶν
κακῶν ἠξιῶν ὀρίζεσθαι· ἐπεὶ δὲ φιλίας ἔνεκα μάλ-
λον καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ὠφελείας τὴν ἐξέτασιν 25
ποιούμεεθα τῶν λόγων, ἄνωθεν περὶ τούτων ὀρί-
ζεσθαι ἀξιῶ συγχωρεῖν.

Τὴν μὲν προαίρεσιν τὴν ἐμὴν ἐκ πολλοῦ σοι φα-
νεράν εἶναι δοκῶ καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπουδὴν, ὅτι
d οὐ πιθανῶς εἰπὼν ψεῦδος νικῆσαι θέλω, ἀλλὰ δει- 30
χθῆναι τὴν ἀλήθειαν μετὰ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως, καὶ
σὲ δὲ οὕτω διακείσθαι σαφῶς ἐπίσταμαι· ὅθεν οἶφ

τρόπῳ χρώμενος νομίζεις δύνασθαι τὸ ἀληθὲς εὐρεῖν, τούτῳ χρῆσαι μηδὲν δυσωπούμενος. οὐ γὰρ σεαυτὸν ὠφελήσεις μόνον χρησάμενος τῷ κρείττονι, ἀλλὰ πάντως καμὲ περὶ ὧν ἄγνοῶ.

5 23. Σαφῶς παραστήναί μοι δοκεῖς καὶ τὰ κακὰ οὐσίας ὑπάρχειν τινάς· οὐδὲ γὰρ ἐκτὸς οὐσιῶν αὐτὰ ὄντα βλέπω. ἐπεὶ τοίνυν, ὧ οὗτος, καὶ τὰ κακὰ οὐ- [201] σίας εἶναι λέγεις, ἀνάγκη τὸν τῆς οὐσίας ἐξετάζειν λόγον. δοκεῖ σοι τὴν οὐσίαν σωματικὴν τινα σύστα-
10 σιν εἶναι;

Δοκεῖ.

(341)

24. Ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις αὐτῆ ἑφ' ἑαυτῆς ὑπάρχει οὐ δεομένη τινός, οὐ γενομένου τὸ εἶναι λήψεται;

15 Οὕτως ἔχει.

25. Δοκεῖ δέ σοι τὰ κακὰ ἐνεργείας εἶναι τινος;

Οὕτω μοι φαίνεται.

26. Αἱ δὲ ἐνεργεῖαι τότε τὸ εἶναι λαμβάνουσιν, ὁπόταν ὁ ἐνεργῶν παρῆ;

20 Οὕτως ἔχει.

27. Οὐκ ὄντος δὲ τοῦ ἐνεργοῦντος, οὐδ' ὅπερ ἐνεργεῖ ἔσται ποτέ;

Οὐκ ἔσται.

28. Οὐκοῦν εἰ ἡ οὐσία σωματικὴ τις ἐστὶ σύ-
25 στασις, αὕτη δὲ οὐ δεῖται τινος, ἐν ᾧ γενομένη τὸ εἶναι λήψεται, τὰ δὲ κακὰ ἐνεργεῖαι ὑπάρχουσί τινος, αἱ δὲ ἐνεργεῖαι δέονται τινος, ἐν ᾧ γενομένοι τὸ
εἶναι λαμβάνουσιν, οὐκ ἔσονται οὐσίαι τὰ κακὰ.

29. εἰ δὲ οὐσίαι τὰ κακὰ, κακὸν δὲ ὁ φόνος, οὐσία
30 ἔσται ὁ φόνος· ἀλλὰ μὴν ὁ φόνος ἐνεργεῖα ὑπάρχει τινός, οὐκ ἔστιν ἄρα οὐσία ὁ φόνος. εἰ δὲ τὰ ἐνεργούντα οὐσίαν εἶναι θέλεις, σύμφημι καγώ. οἶον

ἄνθρωπος ὁ φονεὺς, καθ' ὃν μὲν λόγον ἄνθρωπός
 ἐστὶν ὑπάρχει οὐσία· ὁ δὲ ὃν ποιεῖ φόνος οὐκ
 ἐστὶν οὐσία, ἀλλ' ἔργον τῆς οὐσίας. 30. λέγομεν δὲ
 τὸν ἄνθρωπον ποτὲ μὲν κακὸν διὰ τὸ φονεῦειν, ποτὲ
 δ' αὖ πάλιν διὰ τὸ εὐεργετεῖν ἀγαθόν. καὶ προσ- 5
 πλέκεται ταῦτα τὰ ὀνόματα τῇ οὐσίᾳ ἐκ τῶν συμβε-
 βηκότων αὐτῇ, ἅτινα οὐκ ἐστὶν αὐτῇ· οὔτε γὰρ
 ὁ φόνος ἐστὶν ἢ οὐσία οὔτ' αὖ πάλιν ἢ μοιχεία οὔτε
 τι τῶν ὁμοίων κακῶν· ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ τῆς γραμμα-
 τικῆς ὁ γραμματικὸς λέγεται καὶ ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς 10
 ὁ ῥήτωρ καὶ ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ὁ ἰατρός, τῆς οὐσίας
 οὔτ' ἰατρικῆς οὐσης οὔτε μὴν ῥητορικῆς οὔτε γραμ-
 ματικῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ τὴν
 προσηγορίαν λαμβανούσης, ἀφ' ὧν οὕτως ὀνομάζε-
 σθαι δοκεῖ, οὐδ' ὀπότερον αὐτῶν οὔσα, ὁμοίως μοι 15
 φαίνεται καὶ ἀπὸ τῶν δοκούντων εἶναι κακῶν τὴν
 οὐσίαν ὄνομα προσλαμβάνειν, οὐδ' ὀπότερον οὔσαν
 αὐτῶν. 31. καὶ μοι ὁμοίως ἐπινόησον, εἴ τινα ἔτε-
 ρον ἀναπλάττεις ἐν τῷ νῶ τῶν κακῶν τοῖς ἀνθρώ-
 ποις αἴτιον, ὡς κάκεινος, καθὸ ἐν τούτοις ἐνεργεῖ καὶ 20
 ὑποβάλλει ποιεῖν τὰ κακὰ, ἔστι καὶ αὐτὸς κακὸς ἐξ
 ὧν ποιεῖ. διὰ τοῦτο γὰρ κάκεινος κακὸς εἶναι λέ-
 γεται, ὅτι τῶν κακῶν ἐστὶ ποιητής. ἂν δέ τις ποιεῖ,
 οὐκ ἐστὶν αὐτὸς, ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ, ἀφ' ὧν
 τὴν προσηγορίαν τοῦ κακὸς λέγεσθαι λαμβάνει. 25
 (342) 32. εἰ γὰρ αὐτὸν ὑπάρχειν εἰποίμεν ἂν ποιεῖ, ποιεῖ
 δὲ φόνους καὶ μοιχείας καὶ κλοπὰς καὶ ἅσα τούτοις
 ὅμοια, αὐτὸς ἔσται ταῦτα· εἰ δὲ ταῦτ' ἐστὶν αὐτὸς,
 ταῦτα δ' ὅτε γίνεται τὴν σύστασιν ἔχει, οὐ γινόμενα
 δὲ καὶ τοῦ εἶναι παύεται, γίνεται δὲ ταῦτα πρὸς 30
 ἀνθρώπων, ἔσονται τούτων οἱ ἄνθρωποι ποιηταί,
 καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μηκέτ' εἶναι αἴτιοι. 33. εἰ δὲ

ταῦτα ἐνεργείας αὐτοῦ φῆς, ἐξ ὧν ποιεῖ τὸ κακὸς εἶ-
 ναι ἔχει, οὐκ ἐξ ὧν ἐστὶν ἡ οὐσία. κακὸν δὲ εἶπομεν
 λέγεσθαι ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῇ οὐσίᾳ, ἄτινα οὐκ ^b
 ἔστιν ἡ οὐσία, ὡς ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ὁ ἰατρός. 34. εἰ
 5 δὲ ἐξ ὧν ἐνεργεῖ ἕκαστος ὑπάρχει κακὸς, ἃ δὲ ἐνεργεῖ
 ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει, ἤρξατο κακεῖνος εἶναι κα-
 κὸς, ἤρξατο δὲ καὶ ταυτὶ τὰ κακά. εἰ δὲ οὕτως ἔχει,
 οὐκ ἔσται ἀνάρχως κακὸς, οὐδὲ ἀγέννητα τὰ κακά
 τῷ γεννητῷ πρὸς αὐτοῦ εἶναι φάναι.

10 35. Τὸν μὲν πρὸς τὸν ἕτερον, ὃ φίλε, λόγον
 ἱκανῶς μοι πεποιηκέναι δοκεῖς· ἐξ ὧν γὰρ προύλαβες
 τῷ λόγῳ, ἐκ τούτων συνάγειν ἐδοξας καλῶς. ὡς
 ἀληθῶς γὰρ, εἰ ἄποιος ἐτύγγανεν ἡ ὕλη, τῶν δὲ ^c
 ποιότητων δημιουργὸς ὑπάρχει ὁ θεὸς, ποιότητες δὲ
 15 τὰ κακά, τῶν κακῶν ἔσται ποιητῆς ὁ θεός. 36. οὗτος
 μὲν οὖν ὁ λόγος πρὸς ἐκεῖνον εἰρήσθω καλῶς, ἐμοὶ
 δὲ ψεῦδος δοκεῖ τὴν ὕλην ἄποιον εἶναι λέγειν· οὐδὲ
 γὰρ ἐνεστὶν εἰπεῖν περὶ ἡστινοσοῦν οὐσίας ὡς ἔστιν
 ἄποιος. καὶ γὰρ ἐν ᾧ ἄποιον εἶναι λέγει, τὴν ποιό-
 20 τητα αὐτῆς μηνύει, ὅποια ἐστὶν ἡ ὕλη διαγραφόμε-
 νος, ὅπερ ἐστὶν ποιότητος εἶδος. 37. ὄθεν, εἰ σοι ^d
 φίλον ἐστὶν, ἄνωθεν ἔχου πρὸς ἐμὲ τοῦ λόγου. ἐμοὶ [202]
 γὰρ ἡ ὕλη ἀνάρχως ποιότητας ἔχειν δοκεῖ. οὕτως
 γὰρ καὶ τὰ κακά ἐκ τῆς ἀπορροίας αὐτῆς εἶναι λέγω,
 25 ἵνα τῶν κακῶν ὁ μὲν θεὸς ἀνάτιος ἦ, τούτων δὲ
 ἀπάντων ἡ ὕλη αἰτία.

38. Τὴν μὲν προθυμίαν τὴν σὴν ἀποδέχομαι, ὃ
 φίλε, καὶ σου τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπουδὴν ἐπαινω.
 προσῆκε γὰρ ὡς ἀληθῶς ἕκαστον τῶν φιλομαθῶν μὴ
 30 ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε συγκατατίθεσθαι τοῖς λεγομέ-
 νοις, ἀλλ' ἀκριβῆ ποιεῖσθαι τὴν ἐξέτασιν τῶν λόγων.
 οὐδὲ γὰρ εἰ ὁ προσζητῶν παρὰ λόγον ὀρισάμενος (343)

ἀφορμὴν παρέσχε τῷ προσδιαλεγόμενῳ συνάγειν ὡς ἐθέλει, τοῦτο καὶ τὸν ἀκροατὴν πείσει, ἀλλ' εἰ τι δοκεῖ δυνατόν εἶναι λέγεσθαι καλῶς, τοῦτο λέξει· παρ' ὧν δυοῖν θάτερον ἔσται· ἢ γὰρ καὶ πρὸς ὃ κινεῖσθαι δοκεῖ ἀκούσας τέλεον ὠφεληθήσεται, ἢ τὸν 5 προσδιαλεγόμενον ἐλέγξει οὐ τὰληθῆ λέγοντα.

39. Οὐ δοκεῖς δέ μοι δεόντως εἰρηκέναι τὴν ὕλην ἄνωθεν ποιότητος ἔχειν. εἰ γὰρ τοῦθ' οὕτως ἔχει, τίνος ἔσται ποιητῆς ὁ θεός; εἴτε γὰρ οὐσίας 10 ἔροῦμεν, προεῖναι ταύτας φαμέν· εἴτ' αὖ πάλιν ποιότητος, καὶ ταύτας ὑπάρχειν. 40. οὐκοῦν οὐσίας τε οὐσης καὶ ποιότητων περιττὸν εἶναί μοι δοκεῖ δημιουργὸν λέγειν τὸν θεόν. ἵνα δὲ μὴ ἑμαυτῷ κατασκευάζειν τινὰ δόξω λόγον, ἀπόκριναι νῦν ἐρωτώμενος, τίνι τρόπῳ δημιουργὸν εἶναι φῆς τὸν θεόν; 15 πότερον ὅτι τὰς οὐσίας ἔτρεψεν εἰς τὸ μηκέθ' ὑπάρχειν ἐκείνας αἴπερ ἦσαν ποτε, ἀλλ' ἑτέρας παρ' αὐτάς γενέσθαι, ἢ ὅτι τὰς μὲν οὐσίας ἐφύλαξεν ἐκείνας αἴπερ ἦσαν πρὸ τούτου, τὰς δὲ ποιότητας ἔτρεψεν αὐτῶν; 20

41. Οὗ τι μοι δοκεῖ ἀλλαγὴν τινα οὐσιῶν γεγενῆναι· καὶ γὰρ ἄτοπον τοῦτο λέγειν μοι φαίνεται· τροπὴν δὲ τινα τῶν ποιότητων γεγενῆναι φημί, καθ' ἃς δημιουργὸν εἶναι λέγω τὸν θεόν, καὶ ὥσπερ εἰ τύχοι λέγειν ἐκ λίθων οἰκίαν γεγενῆναι, ἐφ' ὧν οὐκ 25 ἔστιν εἰπεῖν ὡς οὐκέτι λίθοι μένουσι τῇ οὐσίᾳ, οἰκία γενόμενοι οἱ λίθοι. 42. (τῇ γὰρ ποιότητι τῆς συνθέσεως τὴν οἰκίαν γεγενῆναι φημί, τραπέισης δηλονότι τῆς προτέρας τῶν λίθων ποιότητος), οὕτω μοι δοκεῖ καὶ τὸν θεόν, ὑπομενούσης τῆς οὐσίας, τροπὴν 30 τινα τῶν ποιότητων αὐτῆς πεποιηκέναι, καθ' ἣν τὴν

τουδὲ τοῦ κόσμου γένεσιν πρὸς τοῦ θεοῦ γερονέ-
ναι λέγω.

43. Ἐπεὶ τοίνυν τροπήν τινα τῶν ποιότητων
πρὸς τοῦ θεοῦ γερονέναι φῆς, ἀπόκριναί μοι βραχέα
5 πυθέσθαι προαιρουμένω. λέγε δὴ εἰ ὁμοίως καὶ σοὶ
δοκεῖ τὰ κακὰ ποιότητας εἶναι τῶν οὐσιῶν;

Δοκεῖ.

44. Ἄνωθεν δὲ ἦσαν αἱ ποιότητες αὐταὶ ἐν τῇ
ὑλῃ, ἢ ἀρχὴν ἔσχον τοῦ εἶναι;

10 Συνεῖναί φημι ἀγεννήτως τῇ ὑλῃ ταυτασί τὰς
ποιότητας.

45. Οὐχὶ δὲ τὸν θεὸν φῆς τροπήν τινα τῶν
ποιότητων πεποιηκέναι;

Τοῦτό φημι.

15 46. Πότερον οὖν εἰς τὸ κρεῖττον, ἢ εἰς τὸ χεῖρον;
Εἰς τὸ κρεῖττον λέγειν μοι δοκεῖ.

(344)

47. Οὐκοῦν εἰ ποιότητες τῆς ὑλῆς τὰ κακὰ, τὰς
δὲ ποιότητας αὐτῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν ὁ θεὸς,
πόθεν τὰ κακὰ ζητεῖν ἀνάγκη; οὐ γὰρ ἔμειναν αἱ
20 ποιότητες ὁποῖαί ποτ' ἦσαν τῇ φύσει. ἢ, εἰ μὲν πρό-
τερον οὐκ ἦσαν ποιότητες κακαί, ἐκ δὲ τοῦ τραπήναι
πρὸς τοῦ θεοῦ τὰς πρώτας τοιαύτας περὶ τὴν ὑλὴν
γερονέναι ποιότητας φῆς, αἴτιος ἔσται τῶν κακῶν ὁ
θεὸς, τρέψας τὰς οὐκ οὔσας ποιότητας κακὰς εἰς το
25 εἶναι κακὰς. 48. ἢ τὰς μὲν κακὰς ποιότητας εἰς τὸ
κρεῖττον οὐ δοκεῖ σοὶ τρέψαι τὸν θεὸν, τὰς δὲ λοιπὰς
καὶ μόνας, ὅσαι ἀδιάφοροι ἐτύγχανον τῆς διακοσμῆ-
σεως ἔνεκα, πρὸς τοῦ θεοῦ τετράφθαι λέγεις;

Οὕτως ἄνωθεν ἔσχον ἐγώ.

30 49. Πῶς τοίνυν αὐτὸν τὰς τῶν φανύλων ποιότη-
τας ὡς εἶχον καταλελοιπέναι λέγεις; πότερον δυνα-
μενον μὲν κάκεινας ἀνελεῖν, οὐ βουληθέντα δὲ, ἢ

τὸ δύνασθαι μὴ ἔχοντα; εἰ μὲν γὰρ δυνάμενον
 λέξεις, οὐ βουληθέντα δὲ, αὐτὸν αἴτιον τούτων
 εἶπεν ἀνάγκη, ὅτι δυνάμενος ποιῆσαι μὴ εἶναι κακὰ,
 συνεχώρησεν αὐτὰ μένειν ὡς ἦν, καὶ μάλιστα ὅτε
 [203] δημιουργεῖν τὴν ὕλην ἤρξατο. 50. εἰ γὰρ μηδ' ὅλως 5
 ἔμελεν αὐτῷ τῆς ὕλης, οὐκ ἂν αἴτιος ἦν ὧν συνεχώ-
 ρει μένειν· ἐπεὶ δὲ μέρος μὲν τι αὐτῆς ἐδημιούργει,
 μέρος δέ τι οὕτως εἶα, δυνάμενος κάκεινα τρέπειν
 εἰς τὸ κρεῖττον, αἰτίαν ὀφλισκάνειν ἄξιός εἶναι μοι
 δοκεῖ, καταλιπὼν μέρος ὕλης εἶναι πονηρὸν ἐπ' ὀλέ- 10
 θρω οὐ ἐδημιούργησε μέρους. 51. ἀλλὰ μὴν καὶ
 τὰ μέγιστα κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἠδικῆσθαι μοι δοκεῖ,
 τοῦθ' ὅπερ κατεσκευάσε τῆς ὕλης μέρος ἀντιλαμβα-
 νόμενον τανῦν τῶν κακῶν. εἰ γὰρ τις ἐξετάξοι ἐπ'
 ἀκριβὲς τὰ πράγματα, χαλεπώτερον νῦν εὐρήσει τὴν 15
 ὕλην πεπουθυῖαν τῆς προτέρας ἀκοσμίας. πρὶν γὰρ
 αὐτὴν διακριθῆναι τὸ μηδὲ αἰσθῆσθαι τῶν κακῶν
 παρῆν αὐτῇ· νυνὶ δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς
 αἰσθησιν λαμβάνει τῶν κακῶν. 52. καὶ μοι ἐπ'
 ἀνθρώπου τὸ παράδειγμα λάβε. πρὶν γὰρ εἰκονισθῆ 20
 καὶ ζῶον γένηται τῇ τοῦ δημιουργοῦ τέχνῃ, τὸ μηδ-
 ενὸς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν κακῶν παρὰ τῆς φύσεως
 εἶχεν· ἀφ' οὗ δὲ πρὸς τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος γίνεται,
 καὶ τὴν αἰσθησιν τοῦ προσπελάζοντος κακοῦ προσ-
 λαμβάνει, καὶ τοῦθ', ὅπερ ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῆς ὕλης 25
 πρὸς τοῦ θεοῦ γεγονέναι λέγεις, εὐρίσκειται μᾶλλον
 (345) ἐπὶ τῷ χεῖρονι προσγενόμενον αὐτῇ. 53. εἰ δ' ἐκ
 τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν θεὸν ἀνελεῖν τὰ κακὰ τὸ μὴ
 πεπαῦσθαι λέγεις, ἀδύνατον τὸν θεὸν φήσεις ὑπάρ-
 χειν. τὸ δὲ ἀδύνατον ἦτοι τῷ φύσει ἀσθενῆ ὑπάρ- 30
 χειν αὐτὸν ἔσται, ἢ τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ δεδουλω-
 μένον πρὸς τινος κρείττονος. 54. εἰ μὲν οὖν τὸν

θεὸν φύσει ἀσθενῆ ὄντα τολμήσεις εἰπεῖν, περὶ τῆς
 σωτηρίας αὐτῆς κινδυνεύειν μοι δοκεῖς· εἰ δὲ τῷ
 νικᾶσθαι φόβῳ πρὸς τοῦ μείζονος, μείζονα ἔσται τοῦ
 θεοῦ τὰ κακὰ, νικῶντα τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ τὴν
 5 ὀρμὴν· ὅπερ ἄτοπον εἶναι μοι λέγειν περὶ θεοῦ ^b
 δοκεῖ. 55. διὰ τί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον ταῦτ' ἔσονται
 θεοῖ, νικᾶν κατὰ τὸν λόγον τὸν σὸν δυνάμενα τὸν
 θεὸν, εἴπερ θεὸν ἐκεῖνό φαμεν ὃ τὴν ἀπάντων ἔξου-
 σίαν ἔχει;

10 56. Βραχέα δέ σου καὶ περὶ τῆς ὕλης αὐτῆς πν-
 θέσθαι βούλομαι· καί μοι φέρων λέγε, πότερον ἀπλῆ
 τις ἦν ἡ ὕλη, ἢ σύνθετος· ἡ γὰρ διαφορὰ τῶν γε-
 γονότων εἰς τοιαύτην με περιίστησιν ἐξέτασιν τοῦδε
 τοῦ λόγου. εἰ γὰρ ἀπλῆ τις ἐτύγχανεν ἡ ὕλη καὶ ^c
 15 μονοειδῆς, σύνθετος δὲ ὁ κόσμος, καὶ ἐκ διαφορῶν
 οὐσιῶν τε καὶ κράσεων τὴν σύστασιν ἔχει *** τὸ
 γὰρ σύνθετον ἀπλῶν τινῶν μίξιν μνηύει. 57. εἰ δ'
 αὖ πάλιν τὴν ὕλην σύνθετον λέγειν ἐθέλοις, πάντως
 ἐξ ἀπλῶν τινῶν συντεθεῖσθαι φήσεις. εἰ δὲ ἐξ ἀπ-
 20 λῶν συνετέθη, ἦν ποτε καθ' ἑαυτὰ τὰ ἀπλᾶ, ὧν
 συντεθέντων γέγονεν ἡ ὕλη, ἐξ οὐπερ καὶ γεννητῆ
 οὐσα δείκνυται. 58. εἰ γὰρ σύνθετος ἡ ὕλη, τὰ δὲ
 σύνθετα ἐξ ἀπλῶν τὴν σύστασιν ἔχει, ἦν ποτε καιρὸς ^d
 ὅτε ἡ ὕλη οὐκ ἦν, τουτέστι πρὶν τὰ ἀπλᾶ συνελθεῖν.
 25 εἰ δὲ ἦν ποτε καιρὸς ὅτε ἡ ὕλη οὐκ ἦν, οὐκ ἦν δὲ ποτε
 καιρὸς ὅτε τὸ ἀγέννητον οὐκ ἦν, οὐκ ἔσται ἀγέννητος
 ἡ ὕλη. 59. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἄρα ἔσται πολλὰ τὰ ἀγέν-
 νητα. εἰ γὰρ ἦν ἀγέννητος ὁ θεὸς καὶ τὰ ἀπλᾶ ἐξ
 ὧν ἡ ὕλη συνετέθη, οὐκ ἔσται δύο μόνα τὰ ἀγέν-
 30 νητα. δοκεῖ δέ σοι μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ
 ἀντικεῖσθαι;

Δοκεῖ.

60. Ἀντίκειται δὲ τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ;
Ἀντικεῖσθαί μοι φαίνεται.

Ὁμοίως δὲ καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος καὶ τῷ ψυχρῷ
τὸ θερμὸν, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρὸν;

Οὕτως ἔχειν μοι δοκεῖ.

5

61. Οὐκοῦν εἰ μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ
ἀντίκειται, οὐκ ἔσονται ὕλη μία, οὐδὲ μὴν ἐξ ὕλης
(346) μιᾶς. Ὁμοιον δὲ τινα τούτῳ λόγον πάλιν πυθέσθαι
σου βούλομαι. δοκεῖ σοι τὰ μέρη μὴ ἀναιρετικά τυγ-
χάνειν ἀλλήλων;

10

Δοκεῖ.

62. εἶναι δὲ τῆς ὕλης μέρη τό τε πῦρ καὶ τὸ
ὕδωρ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ λοιπά;

Οὕτως ἔχει.

[204] Τί δέ; οὐ δοκεῖ σοι ἀνατρεπτικὸν μὲν εἶναι τοῦ 15
πυρὸς τὸ ὕδωρ, τοῦ δὲ σκότους τὸ φῶς, καὶ τᾶλλα
ὅσα τοίτοις παραπλήσια;

Δοκεῖ.

63. Οὐκοῦν εἰ τὰ μέρη οὐκ ἔστιν ἀλλήλων ἀναι-
ρετικά, *** οὐκ ἔσται ἀλλήλων μέρη· εἰ δὲ οὐκ ἔστιν 20
b ἀλλήλων μέρη, οὐκ ἔσονται ὕλης μιᾶς. ἀλλὰ μὴν
οὐδ' αὐτὰ ἔσονται ὕλη τῷ μηδέν τι τῶν ὄντων αὐτὸ
ἑαυτοῦ ἀναιρετικὸν ὑπάρχειν κατὰ τὸν τοῦ ἀντικει-
μένου λόγον. 64. οὐδὲ γὰρ ἐστὶ τι αὐτῷ ἀντικει- 25
μενον· τὰ γὰρ ἀντικείμενα ἑτέροις ἀντικεῖσθαι πέ-
φυκεν. οἷον τὸ λευκὸν αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἀντίκειται,
πρὸς δὲ τὸ μέλαν ἀντικείμενον λέγεται· καὶ τὸ φῶς
ὁμοίως ἑαυτῷ μὴ ἀντικεῖσθαι δείκνυται, πρὸς δὲ τὸ
σκότος οὕτως ἔχον φαίνεται, καὶ ἄλλα γοῦν ὁμοίως
πλεῖστα ὅσα. εἰ τοίνυν καὶ ὕλη μία τις ἦν, οὐκ ἂν 30
αὐτῇ αὐτῇ ἀντέκειτο. οὕτω δὲ τῶν ἀντικειμένων
ἐχόντων τὸ μὴ εἶναι τὴν ὕλην δείκνυται.”

Τοσαῦτα καὶ ὁ προδηλωθεὶς συγγραφεὺς. ἀ-
 τάκη δὲ περιγραφὴν εὐληφότος τοῦ λόγου, ἐπὶ τὸν
 ὄγδοον τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς μεταβάντες,
 τὰ λείποντα τῷ προκειμένῳ σκέμματι, σύμμαχον
 5 ἐπικαλεσάμενοι τὸν θεὸν, ἀναπληρώσομεν.

BIBAIION OΓΔOON.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

10 Τοὺς βίους τῶν παλαιῶν Ἑβραίων, τῶν δὲ καὶ
 τὴν προσηγορίαν ἐπαληθευσάντων θεοφιλῶν ἀν-
 δρῶν, πρόσθεν ἢ Μωσέα φανῆναι πάσης ἀρετῆς b
 βραβεῖοις ἀναδησαμένων, τὰ τε θεοσεβῆ δόγματα τε
 15 καὶ παιδεύματα, καὶ προσέτι τὰς παναληθεῖς καὶ
 εὐσεβεῖς αὐτῶν θεολογίας, ὧν εἰς ἔρωτα καὶ πόθον
 ἐλθεῖν ὠμολογήκαμεν, διελθὼν ἐν τῷ πρὸ τούτου,
 μέτειμι νῦν ἀκολουθῶ τῇ τάξει χρώμενος ἐπὶ τὴν
 κατὰ Μωσέα πολιτείαν, δεύτερον ἐπέχουσιν εὐσε-
 20 βείας μετὰ τὸν πρῶτον ἐκείνον βαθμὸν, τὸν δὲ καὶ c
 μόνῳ τῷ Ἰουδαίων ἔθνει νενομοθετημένον. 2. ὡς
 γὰρ μόνοις Ἰουδαίοις, οὐκέτι δὲ καὶ τοῖς κατὰ τὴν
 οἰκουμένην ἔθνεσιν, ἦν ἀρμόδια τὰ διὰ Μωσέως,
 οὐδὲ δυνατὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, λέγω δὲ τοῖς πόρρω
 25 πού τῆς Ἰουδαίας γῆς οἰκοῦσιν Ἑλλησί τε καὶ βαρ-
 βάροις, φυλάττεσθαι κατὰ τὸν οἰκείον καιρὸν ἀπο-
 δεῖξομεν. 3. νυνὶ δὲ καὶ τούτου, λέγω δὲ τοῦ κατὰ
 Μωσέα βίου, τὸν τρόπον, οὐκ ἐμαῖς φωναῖς, αὐτῶν
 δὲ μόνων πάλιν τῶν παρὰ τοῖς ἀνδράσιν ἐπὶ τῇ πα-
 30 τρώ δεδοκιμασμένοις παιδεύσει, παραθήσομαι· καὶ d
 γὰρ μοι προσήκειν ἡγοῦμαι ταύτη, ἥπερ καὶ ἡρξάμην,
 διὰ τῶν οἰκειῶν ἐκάστῳ τὰς τῶν ἀποδείξεων μαρ-

τυρίας παρέχειν. 4. ὡσπερ οὖν Φοίνικας καὶ Αἰ-
 γυπτίους καὶ Ἑλληνας τῶν παρὰ σφίσιν γνωρίμων
 κατὰ τὴν οἰκίαν χώραν μάρτυρας ἀνεκαλούμην,
 ταύτη μοι καὶ τούσδε ὁ παρῶν καιρὸς δοκεῖ ἐπιτη-
 δειῶς εἰσποιεῖσθαι, ἀλλὰ μὴ ἡμᾶς αὐτοὺς τὰ ὀδυρεῖα 5
 νομιζέσθαι κατασχεδιάζειν.

5. Πρὶν δ' ἐπὶ τοῦτ' ἐλθεῖν, ὅπως εἰς Ἑλληνας
 τὰ παρ' αὐτοῖς παρῆλθε λόγια, καὶ τίς ὁ τρόπος
 συνέστη τῆς τῶν πεπιστευμένων αὐτοῖς θείων γρα-
 φῶν ἐρμηνείας, δι' ὅσων τε καὶ ὁποίων ἀνδρῶν καὶ 10
 δι' ὁπόσης βασιλικῆς σπουδῆς τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα
 (349) γλῶσσαν μεταβολῆς ἔτυχε, τῶν ἀναγκαίων ἡγοῦμαι
 εἰς φανερόν θέσθαι τοῖς ἐντυγχάνουσιν, οὐκ ἀσυμ-
 βούλου μοι γενησομένης καὶ τῆς τούτων ἐκδέσεως
 εἰς τὴν τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς ἀπόδειξιν. 15
 6. ἐπειδὴ γὰρ ὅσον οὐπω τὰ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
 βιωφελούς κηρύξεως ἔμελλεν ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς
 εἰς πάντα ἐκλάμπειν ἀνθρώπους, λόγος τε οὐχ ὁ
 τυχῶν ἦρει τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας τόν τε βίον
 τῶν πάλαι θεοφιλῶν Ἑβραίων καὶ τὰ τῆς εὐσεβοῦς 20
 b διδασκαλίας αὐτῶν μαθήματα, τῇ πατρίῳ αὐτῶν
 φωνῇ ἐξ αἰῶνος μακροῦ κεκαλυμμένα, ἤδη ποτὲ εἰς
 πάντα τὰ ἔθνη, οἷς τὰ τῆς θεογνωσίας ἔμελλε προ-
 ξενεῖσθαι, παρελθεῖν· θεὸς αὐτὸς ὁ τῶνδε τῶν ἀγα-
 θῶν αἴτιος, προλαβὼν τὸ μέλλον ὡς ἂν θεὸς τῇ 25
 προογνώσει, τὰς περὶ τοῦ πάντων ἀνθρώπων οὐκ εἰς
 μακρὸν ἀναφανησομένου σωτῆρος, διδασκάλου τε
 εὐσεβείας ἐνὸς τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ πᾶσι τοῖς ὑφ'
 ἡλίον ἔθνεσι καταστησομένου, προορησεις ἀποκαλυ-
 φθῆναι τοῖς πᾶσιν εἰς φῶς τε ἐλθεῖν ἐπ' ἀκριβῆς 30
 μεταβληθείσας δημοσίαις τε βιβλιοθήκαις ἀνατεθεί-
 c σας διοικεῖται, βασιλεῖ Πτολεμαίῳ τοῦτο πράξει

κατὰ νοῦν ἐμβαλῶν, εἰς προπαρασκευὴν, ὡς ἔοικε, τῆς τῶν ἐθνῶν ἀπάντων ὁδὸν οὐπω μελλούσης ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι μεταλήψεως. 7. ὧν γὰρ οὐκ ἂν ἄλλως ἐτύχομεν παρὰ Ἰουδαίων, ἀποκρυψάντων ἂν
 5 τὰ παρ' αὐτοῖς λόγια διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς φθόνον, [206] τούτων ἐκ τῆς θεόθεν οἰκονομηθείσης ἐρμηνείας ἤξι-
 ώθημεν πρὸς τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπὶ τε συνέσει καὶ τῇ πατρίῳ παιδείᾳ δεδοκιμασμένων ἀνδρῶν μεταβλη-
 θέντων. 8. γράφει δὲ ταῦτα Ἀρισταλος, ἀνὴρ λό-
 10 γιος μὲν ἄλλως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρατυχῶν τοῖς πραχθείσει κατὰ τὸν δεύτερον Πτολεμαῖον, τὸν ἐπι-
 κληθέντα Φιλάδελφον, καθ' ὃν τὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ἰουδαϊκῶν γραφῶν, διὰ σπουδῆς τοῦ βασιλέως
 15 γενόμενα, τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν βιβλιοθηκῶν ἤξιώθη. ἐπακοῦσαι δὲ αὐτοῦ καιρὸς, τόνδε πρὸς λέξιν ἱστοροῦντος τὸν τρόπον

II. "Κατασταθεῖς ἐπὶ τῆς τοῦ βασιλέως βιβλιο- (350)
 θήκης Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐ χρηματίσθη πολλὰ, διάφορα πρὸς τὸ συναγαγεῖν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν
 20 οἰκουμένην βιβλία, καὶ ποιούμενος ἀγορασμοὺς καὶ μεταγραφὰς ἐπὶ τέλος ἤγαγεν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τὴν
 τοῦ βασιλέως πρόθεσιν. 2. παρόντων οὖν ἡμῶν ἐρωτηθεὶς πόσαι τινὲς μυριάδες τυγχάνουσι βιβλίων, εἶπεν, ὑπὲρ τὰς εἴκοσι, βασιλεῦ· σπουδάσω δ' ἐν
 25 ὀλίγῳ χρόνῳ πρὸς τὸ πληρωθῆναι πεντήκοντα μυριάδας τὰ λοιπά. προσήγγεται δέ μοι καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων νόμιμα μεταγραφῆς ἄξια καὶ τῆς παρὰ σοὶ βιβλιοθήκης εἶναι. 3. τί τὸ κωλύον οὖν, εἶπεν, ἐστὶ σε τοῦτο ποιῆσαι; πάντα γὰρ ἀποτέτακται σοὶ
 30 τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν. ὁ δὲ Δημήτριος εἶπεν, ἐρμη-
 νείας προσδεῖται· χαρακτηῖσι γὰρ ἰδίους κατὰ τὴν Ἰουδαίαν χρῶνται, καθάπερ Αἰγύπτιοι τῇ τῶν γραμ-

μάτων θέσει, καθὸ καὶ φωνὴν ἰδίαν ἔχουσιν. ὑπολαμβάνονται δὲ Συριακῇ χρῆσθαι· τὸ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἕτερος τρόπος. 4. μεταλαβὼν δὲ ἕκαστα ὁ βασιλεὺς εἶπε γραφῆναι πρὸς τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων, ὅπως τὰ προειρημένα τελεώσιν λάβῃ.” 5

Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει

5. “Ὡς δὲ κατεπράχθη ταῦτα, τὸν Δημήτριον ἐκέλευσεν ἐκδοῦναι περὶ τῆς τῶν Ἰουδαϊκῶν βιβλίων ἀναγραφῆς. πάντα γὰρ διὰ προσταγμάτων καὶ μεγάλης ἀκριβείας τοῖς βασιλεῦσι τούτοις διωκεῖτο, καὶ 10 οὐδὲν ἀπερριμένως οὐδὲ εἰκῆ. διόπερ καὶ τὸ τῆς ἐκδόσεως καὶ τὰ τῶν ἐπιστολῶν ἀντίγραφα κατακεχώρικα, καὶ τὸ τῶν ἀπεσταλμένων πλῆθος, καὶ τὴν ἐκάστου κατασκευὴν, διὰ τὸ μεγαλομερεῖα καὶ τέχνη διαφέρειν ἕκαστον αὐτῶν. τῆς δὲ ἐκδόσεώς ἐστιν 15 ἀντίγραφον τόδε·

(851) III. Βασιλεὶ μεγάλῳ παρὰ Δημητρίου. Προστάξαντός σου, βασιλεῦ, περὶ τῶν ἀπολειφθέντων εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης βιβλίων, ὅπως ἐπισυναχθῇ καὶ τὰ διαπεπτωκότα τύχη τῆς 20 προσηκούσης ἐπισκευῆς, πεποιημένος οὐ παρέργως τὴν ἐν τούτοις ἐπιμέλειαν προσαναφέρῳ σοι. 2. τὰ δὲ τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων βιβλία σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισὶν ἀπολείπει. τυγχάνει γὰρ Ἑβραϊκοῖς γράμμασι καὶ φωνῇ λεγόμενα· ἀμελέστερον δὲ καὶ οὐχ 25 ὡς ὑπάρχει σεσήμανται, καθὼς ὑπὸ τῶν εἰδότων προσαναφέρεται· προνοίας γὰρ βασιλικῆς οὐ τετύχηκε. 3. δέον δὲ ἔτι καὶ ταῦθ' ὑπάρχειν παρὰ σοὶ διηκριβωμένα, διὰ τὸ καὶ φιλοσοφωτέραν εἶναι καὶ 30 ἀκέραιον τὴν νομοθεσίαν ταύτην, ὡς ἂν οὖσαν θεῖαν. διὸ πόρρω γεγόνασιν οἳ τε συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ καὶ τὸ τῶν ἱστορικῶν πλῆθος τῆς ἐπιμνήσεως τῶν

προειρημένων βιβλίων, καὶ τῶν κατ' αὐτὰ πεπολι-
 τευμένων ἀνδρῶν, διὰ τὸ ἀγνήν τινα καὶ σεμνήν
 εἶναι τὴν ἐν αὐτοῖς θεωρίαν, ὡς φησιν Ἐκαταῖος ὁ ^[207]
 Ἀβδηρίτης. 4. ἐὰν οὖν φαίνεται, βασιλεῦ, γραφή-
 5 σεται πρὸς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀρχιερέα ἀποστεῖλαι
 τοὺς μάλιστα καλῶς βεβιωκότας καὶ πρεσβυτέρους
 ἀνδρας, ἐμπείρους τῶν κατὰ τὸν νόμον ἑαυτῶν, ἀφ'
 ἐκάστης φυλῆς ἕξ, ὅπως τὸ σύμφωνον ἐκ τῶν πλει- ^d
 ὄνων ἐξετάσαντες, καὶ λαβόντες τὸ κατὰ τὴν ἐρ-
 10 μηνείαν ἀκριβῆς, ἀξίως καὶ τῶν πραγμάτων καὶ
 τῆς σῆς προαιρέσεως, θῶμεν εὐσήμως. εὐτύχει διὰ
 παντός.'

5. Τῆς δὲ ἐκδόσεως ταύτης γενομένης ἐκέλευσεν
 ὁ βασιλεὺς γραφήναι πρὸς τὸν Ἐλεάζαρον περὶ τού-
 15 των, σημάναντας καὶ τὴν γενομένην ἀπολύτρωσιν
 τῶν αἰχμαλώτων. ἔδωκε δὲ καὶ εἰς κατασκευὴν κρα-
 τήρων τε καὶ φιαλῶν καὶ τραπέξης καὶ σπονδείων
 χρυσοῦ μὲν ὀκτῆς τάλαντα πενήκοντα, καὶ ἀργυ-
 ρίου τάλαντα ἑβδομήκοντα, καὶ λίθων ἱκανόν τι
 20 πλήθος. 6. ἐκέλευσε δὲ τοὺς χρηματοφύλακας τοῖς
 τεχνίταις ὧν ἂν προαιρῶνται τὴν ἐκλογὴν διδόναι,
 καὶ νομίσματος εἰς θυσίας καὶ τὰ ἄλλα πρὸς τάλαντα
 ἑκατόν. δηλώσομεν δέ σοι περὶ τῆς κατασκευῆς, ὡς ⁽³⁵²⁾
 ἂν τὰ τῶν ἐπιστολῶν ἀντίγραφα διέλθωμεν. ἦν δὲ
 25 ἡ τοῦ βασιλέως ἐπιστολὴ τὸν τύπον ἔχουσα τοῦτον

IV. Βασιλεὺς Πτολεμαῖος ἀρχιερεῖ Ἐλε- ^b
 αζάρῳ χαίρειν καὶ ἐρρωσθαι. Ἐπεὶ συμβαίνει
 πλείονας τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν κα-
 τωκίσθαι, γενηθέντας ἀναρπάστους ἐκ τῶν Ἱεροσο-
 30 λύμων ὑπὸ Περσῶν, καθ' ὃν ἐπεκράτουν χρόνον,
 ἔτι δὲ καὶ συνεληλυθέναι τῷ πατρὶ ἡμῶν εἰς τὴν
 Αἴγυπτον αἰχμαλώτους, ἀφ' ὧν καὶ πλείονας εἰς τὸ

στρατιωτικὸν σύνταγμα κατεχώρισεν ἐπὶ μείζοσι μισθοφορίαις, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς προύοντας κρίνας ^c πιστοὺς, φρούρια κτίσας, ἀπέδωκεν αὐτοῖς, ὅπως τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἔθνος φόβον ἔχη διὰ τούτων· καὶ ἡμεῖς δὲ παραλαβόντες τὴν βασιλείαν φιλανθρωπότερον ἀπαντῶμεν τοῖς πᾶσι, πολὺ δὲ μᾶλλον τοῖς σοῖς πολίταις, ὑπὲρ δέκα μυριάδας αἰχμαλώτων ἠλευθερώκαμεν, ἀποδόντες τοῖς κρατοῦσι τὴν κατ' ἀξίαν ἀργυρικὴν τιμὴν, διορθούμενοι καὶ εἴ τι κακῶς ἐπράχθη διὰ τὰς τῶν ὄχλων ὁρμὰς, διειληφότες εὐ- ¹⁰ σεβῶς τοῦτο πράσσειν, καὶ τῷ μεγίστῳ θεῷ χαριστικὸν ἀνατιθέντες, ὃς ἡμῖν τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ δόξῃ τῇ κρατίστῃ παρ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ^d διατετήρηκεν· εἰς τε τὸ στράτευμα τοὺς ἀκμαιοτάτους ταῖς ἡλικίαις τετάχαμεν, τοὺς δὲ δυναμένους ¹⁵ καὶ περὶ ἡμᾶς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὴν αὐτὴν πίστεως ἀξίους ἐπικρίνων κατέστησα. 2. βουλομένων δὲ ἡμῶν καὶ σοὶ χαρίζεσθαι καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἰουδαίοις, καὶ τοῖς μετέπειτα, προηγήμεθα τὸν νόμον ὑμῶν μεθερμηνευθῆναι γράμμασιν ²⁰ Ἑλληνικοῖς ἐκ τῶν παρ' ὑμῖν Ἑβραϊκῶν λεγομένων γραμμάτων, ἵν' ὑπάρχη καὶ ταῦτα παρ' ἡμῖν ἐν βιβλιοθήκῃ σὺν τοῖς ἄλλοις βασιλικαῖς βιβλίαις. 3. καλῶς οὖν ποιήσεις καὶ τῆς ἡμετέρας σπουδῆς ἀξίως, ἐπιλέξας ἄνδρας καλῶς βεβιωκότας, πρεσβυ- ²⁵ τέρους, ἐμπειρίαν ἔχοντας τοῦ νόμου, καὶ δυνατοὺς ἐρμηνεῦσαι, ἀφ' ἐκάστης φυλῆς Ξ, ὅπως ἐκ τῶν πλειόνων τὸ σύμφωνον εὑρεθῇ, διὰ τὸ περὶ μειζόνων ⁽³⁵³⁾ εἶναι τὴν σκέψιν. οἴομεθα γὰρ ἐπιτελεσθέντος τούτου μεγάλην ἀπολίσεσθαι δόξαν. 4. ἀπεστάλακαμεν ³⁰ δὲ περὶ τούτων Ἀνδρέαν τῶν ἀρχισωματοφυλάκων καὶ Ἀρισταίου, τιμωμένους παρ' ἡμῖν, διαλεξομένους

σοι καὶ κομίζοντας ἀπαρχὰς εἰς τὸ ἱερόν ἀναθημά-
των καὶ εἰς θυσίας καὶ τὰ ἄλλα ἀργυρίου τάλαντα
ἑκατόν. γράφε δὲ καὶ σὺ πρὸς ἡμᾶς περὶ ὧν ἂν [208]
βούλη· κεχαρισμένος γὰρ ἔσῃ καὶ φιλίας ἄξιόν τι
5 πρᾶξεις· ὡς ἐπιτελεσθῆσομένων τὴν ταχίστην περὶ
ὧν ἂν αἰρῇ. ἔρρωσο.'

Πρὸς ταῦτα ἀντέγραψεν ἐνδεχομένως ὁ Ἐλεάζα- b
ρος οὕτως

V. Ἐλεάζαρος ἀρχιερεὺς βασιλεὶ Πτο-
10 λεμαίῳ, φίλῳ γνησίῳ, χαίρειν. Εἰ αὐτός τε
ἔρρωσαι καὶ ἡ βασίλισσα Ἀρσινόη, ἡ ἀδελφή, καὶ c
τὰ τέκνα, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ ὡς βουλόμεθα, καὶ αὐ-
τοὶ δὲ ὑγιαίνομεν. λαβόντες τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν,
μεγάλως ἐχάρημεν διὰ τὴν προαίρεσίν σου καὶ τὴν
15 καλὴν βουλήν, καὶ συναγαγόντες τὸ πᾶν πλήθος
παρανέγνωμεν αὐτὴν αὐτοῖς, ἵν' εἰδῶσιν ἣν ἔχεις
πρὸς τὸν θεὸν ἡμῶν εὐσέβειαν. 2. ἐπεδείξαμεν δὲ
καὶ τὰς φιάλας, ἃς ἀπέστειλας, χρυσᾶς εἴκοσι καὶ ἀρ-
γυρᾶς τριάκοντα, κρατῆρας πέντε, καὶ τράπεζαν εἰς
20 ἀνάθεσιν, καὶ εἰς προσαγωγὴν θυσιῶν, καὶ εἰς ἐπι-
σκευὰς ὧν ἂν προσδέηται τὸ ἱερόν, ἀργυρίου τάλ-
λαντα ἑκατόν, ἃπερ ἐκόμισεν Ἀνδρέας τῶν τειμη- d
μένων παρὰ σοὶ καὶ Ἀρισταῖος, ἄνδρες καλοὶ καὶ
ἀγαθοὶ καὶ παιδείᾳ διαφέροντες καὶ τῆς σῆς ἀγωγῆς
25 καὶ δικαιοσύνης ἄξιοι κατὰ πάντα. 3. οἱ καὶ μετέ-
δωκαν ἡμῖν τὰ παρὰ σοῦ, πρὸς ἃ καὶ παρ' ἡμῶν ἀκη-
κόασιν ἀρμόζοντα τοῖς σοῖς πράγμασι. πάντα γὰρ
ὅσα σοὶ συμφέρει, καὶ εἰ παρὰ φύσιν ἐστίν, ὑπακου-
σόμεθα. τοῦτο γὰρ φιλίας καὶ ἀγαπήσεώς ἐστι ση-
30 μείον. μεγάλα γὰρ καὶ ἀνεπίληστα τοὺς πολίτας
ἡμῶν κατὰ πολλοὺς τρόπους εὐεργέτηκας. 4. εὐ-
θέως οὖν προσηγάγομεν ὑπὲρ σοῦ θυσίας καὶ τῆς

(354) ἀδελφῆς καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν φίλων, καὶ ἠῤῥατο πᾶν τὸ πλῆθος, ἵνα σοι γένηται καθὼς προαιρῆ διὰ παντὸς, καὶ διασώξῃ σοι τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ μετὰ δόξης ὁ κυριεύων ἀπάντων θεός. 5. καὶ ὅπως γένηται συμφερόντως καὶ μετὰ ἀσφαλείας ἢ τοῦ ἁγίου νόμου μεταγραφῆ, παρόντων πάντων, ἐπέλεξάμην ἄνδρας καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς, πρεσβυτέρους, ἀφ' ἐκάστης φυλῆς ἕξ, οὓς καὶ ἀπεστάλακαμεν ἔχοντας τὸν νόμον. καλῶς οὖν ποιήσεις, βασιλεῦ δίκαιε, προστάξας ὡς ἂν ἡ μεταγραφῆ γένηται τῶν βιβλίων, ἵνα 10 πάλιν ἀποκατασταθῶσι πρὸς ἡμᾶς ἀσφαλῶς οἱ ἄνδρες. ἔρρωσο."

b 6. Τούτοις ἐξῆς, πολλὰ διὰ μέσου περὶ τῆς προτεθείσης εἰπὼν πραγματείας, μετὰ τὴν τῶν γραφῶν ἐρμηνείαν ἐπιφέρει αὐτοῖς ρήμασι 15

"Καθὼς δ' ἀνεγνώσθη ταῦτα τὰ τεύχη, στάντες οἱ ἱερεῖς καὶ τῶν ἐρμηνέων οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πολιτεύματος, οἳ τε ἡγούμενοι τοῦ πλήθους, εἶπον, ἐπεὶ καλῶς καὶ ὀσίως διηρμηνευταὶ καὶ κατὰ πᾶν ἀκριβῶς, καλῶς ἔχον ἔστιν, ἵνα διαμένῃ ταῦθ' 20 οὕτως ἔχοντα, καὶ μὴ γένηται μηδεμίᾳ διασκευῆ πάντων δὲ ἐπιφωνησάντων τοῖς εἰρημένοις, ἐκέλευσαν ἐπαρᾶσθαι, καθὼς ἔθος ἔστιν αὐτοῖς, εἴ τις διασκευάσει προστιθεὶς ἢ μεταφέρων τι τὸ σύνολον τῶν γεγραμμένων ἢ ποιούμενος ἀφαίρεσιν, καλῶς τοῦτο 25 πρᾶσσοντες, ἵνα διὰ παντὸς ἀέναα μένοντα φυλάσσηται. 7. προσφωνηθέντων δὲ καὶ τούτων τῷ βασιλεῖ μεγάλως ἐχάρη· τὴν γὰρ πρόθεσιν ἣν εἶχεν ἀσφαλῶς ἔδοξε τετελειῶσθαι. παρανεγνώσθη δὲ αὐτῷ καὶ πάντα, καὶ λίαν ἐξεθαύμασε τὴν τοῦ νομοθέτου 30 διάνοιαν, καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον εἶπε, πῶς τηλικούτων πραγμάτων συντετελεσμένων οὐδεὶς ἐπεβά-

βάλετο τῶν ἱστορικῶν οὐδὲ ποιητῶν ἐπιμνησθῆναι; ἐκεῖνος δὲ ἔφη, διὰ τὸ σεμνὴν εἶναι τὴν νομοθεσίαν, καὶ διὰ θεοῦ γεγονέναι, καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων τινὲς ὑπὸ τοῦ θεοῦ πληγέντες τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστησαν.

- 5 8. καὶ γὰρ ἔφησεν ἀκηκοέναι Θεοπόμπου, διότι μέλ- [209]
λων τινὰ τῶν προηρημευμένων ἐπισφαλέστερου ἐκ
τοῦ νόμου προσιστορεῖν, ταραχὴν λάβοι τῆς διανοίας
πλέον ἡμερῶν τριάκοντα· κατὰ δὲ τὴν ἄνεσιν ἐξι-
λάσκεσθαι τὸν θεὸν σαφὲς αὐτῷ γενέσθαι τίνος
10 χάριν τὸ συμβαῖνόν ἐστι· δι' οὐείρου δὲ σημανθέν-
τος ὅτι τὰ θεῖα βούλεται περιεργασάμενος εἰς κοι-
νοὺς ἀνθρώπους ἐκφέρειν, ἀποσχόμενον οὕτως ἀπο-
καταστήναι. 9. καὶ παρὰ Θεοδέκτου δὲ τοῦ τῶν (355)
τῶν τραγωδιῶν ποιητοῦ μετέλαβον ἐγὼ διότι παρα-
15 φέρειν μέλλοντός τι τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τῇ
βίβλῳ πρὸς τι δράμα τὰς ὄψεις ἀπεγλαυκώθη, καὶ
λαβὼν ὑπόνοιαν ὅτι διὰ ταῦτ' αὐτῷ γέγονεν, ἐξιλα-
σάμενος τὸν θεόν, ἐν πολλαῖς ἡμέραις ἀποκατέστη.
10. μεταλαβὼν δὲ ὁ βασιλεὺς, καθὼς προεῖπον, περὶ
20 τούτων τὰ περὶ τοῦ Δημητρίου προσκυνήσας ἐκέ-
λευσε μεγάλην ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι τῶν βιβλίων καὶ
συντηρεῖσθαι ἀγνώως."

11. Ταῦθ' ἡμῖν ἐκ τῆς τοῦ δηλωθέντος ἐπιτε- b
τμήσθω γραφῆς. φέρε δὴ καὶ τὸ πολίτευμα τῆς κατὰ
25 Μωσέα νομοθεσίας ἐκ τῶν παρὰ τοῖς ἀνδράσι δια-
φανῶν θεασώμεθα. πρῶτα δὲ θήσω Φίλωνος τὰ
περὶ τῆς ἀπ' Αἰγύπτου πορείας τῶν Ἰουδαίων, ἣν
πεποίηται Μωσέως ἡγουμένου, ἀπὸ τοῦ πρώτου
συγγράμματος ὃν ἐπέγραψεν Ἰποθετικῶν, ἔνθα τὸν
30 ὑπὲρ Ἰουδαίων, ὡς πρὸς κατηγοροὺς αὐτῶν, ποιού-
μενος λόγον ταῦτά φησιν

c VI. "Τὸν μὲν παλαιὸν αὐτοῖς πρόγονον ἀπὸ Χαλ-
 δαίων εἶναι, τὸν δὲ λαὸν ἀναστῆναι τοῦτον ἐξ Αἴ-
 γύπτου μετωκισμένον ἀπὸ Συρίας τὸ πάλαι, μυριάσι
 τε ἀμυθῆτοις πλήθοντα, καὶ τῆς γῆς οὐκ οὔσης ἰκα-
 νῆς, πρὸς δ' ἔτι καὶ νεότητι φρονημάτων ἐντεθραμ- 5
 μένον μεγάλως, καὶ ἅμα τοῦ θεοῦ διὰ φασμάτων καὶ
 d ὄνειράτων ἔξοδον αὐτοῖς δηλοῦντος, καὶ οὐδενὸς ἦτ-
 τον εἰς πόθον κατὰ δαίμονα ἐμπесόντας τῆς πατρίου
 καὶ ἀρχαίας γῆς ὄθεν δὴ καὶ τὸν πρόγονον ἐκείνον
 αὐτοῖς μετὰ τὸ ἔλθειν εἰς Αἴγυπτον, εἴτε τῷ θεῷ δὴ 10
 δόξαν εἴτε προνοίαν τινι, πάντων εὐδαιμονῆσαι μά-
 λιστα, ὡς ἀπ' ἐκείνου μέχρις εἰς τὸ παρὸν τό τε ἔθνος
 αὐτοῖς καὶ γεγενῆσθαι καὶ διαμένειν, κάπλι τοσοῦτον
 ὑπερβάλλειν εἰς πολυανδρίαν."

2. Καὶ μετὰ βραχέα φησὶν

15

"Ἀνὴρ γε μὴν αὐτοῖς ἠγεῖτο τῆς τε ἐξόδου καὶ
 τῆς πορείας εἰς οὐδὲν τῶν πολλῶν, εἰ βούλει, διά-
 φορος οὕτω καὶ ἐλοιδόρου γόητα καὶ κέρκωπα
 (356) λόγων. καλῆς μέντοι γοητείας καὶ πανουργίας, ἐξ
 ἧς τὸν γε λαὸν ἅπαντα ἐν ἀνυδρίᾳ καὶ λιμῷ καὶ τῶν 20
 ὀδῶν ἀγνοίᾳ καὶ ἀπορίᾳ τῶν συμπάντων οὐ μόνον
 εἰς τὸ παντελὲς διεσώσατο, καὶ ὡσπερ ἐν εὐθηνίᾳ
 πάσῃ καὶ παραπομπῇ τῶν μεταξὺ κειμένων ἔθνῶν,
 ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀστασιάστους αὐτοὺς καὶ
 πρὸς ἑαυτὸν μάλιστα εὐπειθεῖς διεφύλαξε. 3. καὶ 25
 ταῦτα οὐκ ὀλίγον δήπου χρόνον, ἀλλ' ὅσον οὐδ' οἰ-
 κίαν ἐν ὁμοφροσύνῃ συμμεῖναι μετὰ πάσης εὐθηνίας
 b εἰκὸς ἔστιν. καὶ οὐ δίψος, οὐ λιμὸς, οὐ φθορὰ σω-
 μάτων, οὐχὶ φόβος περὶ τῶν μελλόντων, οὐκ ἄγνοια
 τῶν συμβησομένων, ἐπὶ τὸν γόητα ἐκείνον ἐπῆρε τοὺς 30

1 Τὸν μὲν παλαιὸν—] Philo vol. 2. p. 626. ed. Mang.

ἑξαπατωμένους καὶ περιφθειρομένους λαούς. 4. καίτοι
 τί βούλει, φῶμεν ἐκείνω τινὰ εἶναι τοσαύτην τέχνην,
 ἢ δεινότητα λόγων, ἢ σύνεσιν, ὡς τῶν τοσούτων καὶ
 τοιούτων ἀτόπων καὶ πρὸς ὄλεθρον ἅπαντας ἀγόντων
 5 ἐπικρατεῖν; ἢ γὰρ τὰς φύσεις τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνθρώ-
 πων οὐκ ἀμαθῶς οὐδὲ δυσκόλως, ἀλλ' εὐπειθῶς καὶ
 τοῦ μέλλοντος οὐκ ἀπρονοήτως ἔχειν· ἢ τούτους μὲν
 ὡς μάλιστα κακοὺς εἶναι, τὸν δὲ θεὸν τὰς δυσκολίας
 αὐτῶνπραῦνειν, καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος ^[310]
 10 ὡσπερ ἐπιστατεῖν. ὅπερ γὰρ σοι μάλιστα ἂν ἐκ τού-
 των ἀληθὲς εἶναι δόξῃ, πρὸς ἐπαίνου καὶ τιμῆς καὶ
 ζήλου περὶ αὐτῶν συμπάντων ἰσχύειν φαίνεται.
 5. καὶ τὰ μὲν τῆς ἐξόδου δὴ ταῦτα. ἐπειδὴ δὲ εἰς
 τὴν γῆν ταύτην ἦλθον, ὅπως μὲν ποτε ἄρα ἰδρῦ-
 15 θησαν καὶ τὴν χώραν ἔσχον ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγρα-
 φαῖς δηλοῦται· οὐ μὴν ἔγωγε δικαίῳ μᾶλλον καθ'
 ἱστορίαν ἢ κατὰ τινα λογισμόν περὶ αὐτῶν τὰ εἰκότα
 διεξελεθεῖν. 6. πότερον γὰρ ποτε βούλει τῷ πλήθει
 τῶν σωμάτων ἔτι περιόντας, καίπερ εἰς τέλος κεκα-
 20 κωμένους, ὅμως δ' ἰσχύοντας, καὶ τὰ ὄπλα ἐν χερσὶν
 ἔχοντας, εἶτα κατὰ κράτος ἐλεῖν τὴν χώραν, Σύρους
 τε ὁμοῦ καὶ Φοίνικας ἐν αὐτῇ τῇ ἐκείνων γῆ μαχο-
 μένους νικῶντας· ἢ τοὺς μὲν ἀπολέμους καὶ ἀνάν-
 δρους εἶναι καὶ παντελῶς ὀλίγους ὑποθῶμεθα, καὶ
 25 τῶν εἰς πόλεμον παρασκευῶν ἀπόρους, αἰδέσεως δὲ
 τυχεῖν παρὰ τούτοις καὶ τὴν γῆν λαβεῖν παρ' ἐκόν-
 των, ἔπειτα δ' εὐθύς οὐκ εἰς μακρὸν τὸν τε νεῶν
 οἰκοδομηῆσαι, καὶ τᾶλλα εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀγιστεῖαν
 καταστήσασθαι; 7. δηλοῖ γὰρ, ὡς ἔοικε, ταῦτα καὶ ⁽³⁵⁷⁾
 30 θεοφιλεστάτους αὐτούς ἀνωμολογηῆσαι καὶ παρὰ τοῖς
 ἐχθροῖς. ἐχθροὶ γὰρ ἦσαν ἐξ ἀνάγκης ὧν ἐπὶ τὴν
 γῆν ἐξαίφνης ἦλθον ὡς ἀφαιρησόμενοι. 8. παρὰ

τούτοις δ' οὖν αἰδέσεως καὶ τιμῆς τυγχάνοντες πῶς οὐχ ὑπερβάλλειν εὐτυχία τοὺς ἄλλους φαίνονται; τίνα δὲ τὰ δεύτερα ἐφεξῆς, ἢ τὰ τρίτα πρὸς τούτοις λέγωμεν; πότερον τὸ τῆς εὐνομίας καὶ εὐπειθείας
 b αὐτῶν, ἢ τῆς ὀσιότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ εὐσε- 5
 βείας; ἀλλὰ τὸν μὲν ἄνδρα ἐκείνον, ὅστις ποτὲ ἦν ὁ τοὺς νόμους αὐτοῖς θεῖς, οὕτω σφόδρα ἐθαύμασαν ὡς ὁ τι δῆποτε ἔδοξεν ἐκείνω, καὶ αὐτοῖς. 9. εἶτε οὖν λελογισμένος αὐτὸς εἶτε ἀκούων παρὰ δαίμονος ἔφρασε, τοῦτο ἅπαν εἰς τὸν θεὸν ἀνάγειν, καὶ πλει- 10
 ὄνων ἐτῶν διεληλυθότων, τὸ μὲν ἀκριβὲς οὐκ ἔχω λέγειν ὅποσα, πλεον δ' οὖν ἢ δισχίλια ἔτη, μηδὲ ρῆμά γε αὐτὸ μόνον τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων κινήσαι, ἀλλὰ καὶ μυριάκις αὐτοὺς ἀποθανεῖν ὑπο-
 c μείναι θάττον ἢ τοῖς ἐκείνου νόμοις καὶ ἔθεσιν 15
 ἐναντία πεισθῆναι.”

10. Ταῦτ' εἰπὼν ἐπιτέμνεται τὴν ἐκ τῶν Μωσέως νόμων καταβεβλημένην τῷ Ἰουδαίων ἔθνει πολιτείαν, γράφων οὕτως

d VII. “ Ἀρά τι τούτων ἢ τούτοις προσόμοιον παρ' 20
 ἐκείνοις ἐστὶ, πρᾶον εἶναι δοκοῦν καὶ τιθασὸν, καὶ δικῶν ἐπαγωγὰς καὶ σκήψεις καὶ ἀναβολὰς καὶ τιμήσεις καὶ πάλιν ὑποτιμήσεις ἔχον; οὐδὲν, ἀλλὰ πάντα ἀπλᾶ καὶ δῆλα. ἐὰν παιδεραστῆς, ἐὰν μοιχεύῃς, ἐὰν βιάσῃ παῖδα, (ἄρρενα μὲν μηδὲ λέγε) ἀλλὰ καὶ θή- 25
 λειαν· ὁμοίως ἐὰν σαυτὸν καταπορνεύῃς, ἐὰν καὶ παρ' ἡλικίαν αἰσχρὸν τι πάθῃς, ἢ δοκῆς, ἢ μέλλῃς, θάνατος ἢ ζημία. 2. ἐὰν εἰς δοῦλον σῶμα, ἐὰν εἰς ἐλεύθερον ὑβρίζῃς, ἐὰν δεσμοῖς συνέχῃς, ἐὰν ἀπάγων πωλῆς, ἐὰν βέβηλα, ἐὰν ἱερά παρακλέπτῃς, ἐὰν ἀσεβῆς, οὐκ 30
 ἔργω μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ῥήματι τῷ τυχόντι, εἰς μὲν θεὸν αὐτὸν, (ἴλεως ἡμῖν ὁ θεὸς καὶ αὐτῆς τῆς περι

τούτων έννοιίας γένοιτο, οὐδὲ ἄξιον λέγειν,) ἀλλ' εἰς (358)
 πατέρα ἢ μητέρα, ἢ εὐεργέτην σαυτοῦ, θάνατος
 ὁμοίως, καὶ οὗτος οὐ κοινὸς οὐδ' ὁ τυχών, ἀλλὰ δεῖ
 καταλευσθῆναι τὸν εἰπόντα μόνον, ὡς οὐ χεῖρονα
 5 ἀσεβείας πράξαντα. 3. ἄλλα δ' αὖ πάλιν, ὁποῖά τινα,
 γυναικάς ἀνδράσι δουλεύειν, πρὸς ὕβρεως μὲν οὐ-
 δεμιᾶς, πρὸς εὐπείθειαν δ' ἐν ἅπασιν γονεῖς παιδῶν
 ἄρχειν, ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ πολυωρίᾳ τῶν ἑαυτοῦ κτη-
 μάτων ἕνα ἕκαστον κύριον εἶναι, μὴ θεὸν γε ἐπιφη- [211]
 10 μίσαντα αὐτοῖς, μηδ' ὡς τῷ θεῷ ταῦτα ἀνίησιν.
 εἰ δὲ λόγῳ μόνον ὑποσχέσθαι προσπέσοι, ψαῦσαι καὶ b
 θιγεῖν αὐτῶν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' εὐθύς ἀπάντων ἀπο-
 κεκλεισθαι. 4. μὴ μοι τὰ τῶν θεῶν ἀρπάξιν, μηδ'
 ἀποσυλᾶν ἑτέρων ἀναθέντων, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων,
 15 ὡς περ ἔφη, προσπεσόν τι καὶ λαθὼν αὐτὸν ῥῆμα ἐπ'
 ἀναθέσει. εἰπόντα δὲ πάντων στέρεσθαι, μεταγινώ-
 σκοντι δὲ ἢ ἐπανορθουμένῳ τὰ λελεγμένα καὶ τὴν
 ψυχὴν προσαφαιρῆσθαι. 5. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὧν
 κυριεύει ὁ αὐτὸς λόγος. ἐὰν ἐπιφημίση τροφήν γυ- c
 20 ναικὸς ἀνὴρ ἱεράν εἶναι, τροφῆς ἀνέχειν· ἐὰν πατὴρ
 υἱῷ, ἐὰν ἄρχων τῷ ὑπηκόῳ, ταυτόν. καὶ ἐκλυσις δὲ
 ἐπιφημισθέντων ἢ μὲν τελειοτάτη καὶ μεγίστη, τοῦ
 ἱερέως ἀποφήσαντος· ὑπὸ γὰρ τοῦ θεοῦ κύριος οὗτος
 δέξασθαι· καὶ μετὰ ταύτην δὲ ἢ παρὰ τῶν μᾶλλον
 25 ἀεὶ κυρίων ὅσια ἴλεων τὸν θεὸν ἀποφαίνειν, ὡς
 μηδὲ ἐπάναγκες τὴν ἀνάθεσιν δέχεσθαι. 6. μυρία
 δὲ ἄλλα ἐπὶ τούτοις, ὅσα καὶ ἐπὶ ἀγράφων ἐθῶν καὶ d
 νομίμων, κὰν τοῖς νομίμοις αὐτοῖς. ἃ τις παθεῖν
 ἐχθαίρει, μὴ ποιεῖν αὐτόν· ἃ μὴ κατέθηκεν, μηδ'
 30 ἀναιρῆσθαι, μηδ' ἐκ πρασιᾶς, μηδ' ἐκ ληνοῦ, μηδ'
 ἐξ ἄλωνος· μὴ θημῶνος ὑφαιρῆσθαι μέγα ἢ μι-
 κρὸν ἀπλῶς μηδέν· μὴ πυρὸς δεηθέντι φθονεῖν· μὴ

ματα ὑδάτων ἀποκλείειν, ἀλλὰ καὶ πτωχοῖς καὶ πη-
 ροῖς τροφήν ἐραυίξουσι πρὸς τὸν θεὸν εὐαγῶς ἀν-
 ἔχειν. 7. μὴ ταφῆς νεκρὸν ἐξείργειν, ἀλλὰ καὶ γῆς
 (359) αὐτοῖς ὅσον γε εἰς τὴν ὀσίαν προσεπιβάλλειν· μὴ
 θήκας, μὴ μνήματα ὄλως κατοικοιμένων κινεῖν· μὴ 5
 δεσμὰ, μὴ κακὸν μηδὲν πλέον τῷ ἐν ἀνάγκαις προσ-
 επιφέρειν· μὴ γονὴν ἀνδρῶν ἐκτέμνοντας, μὴ γυναι-
 κῶν ἀτοκίους καὶ ἄλλαις μηχαναῖς ἀμβλοῦν· μὴ
 ζῶις ἐμπαλιν ἢ κατέδειξεν εἰτ' οὖν ὁ θεὸς, εἴτε τις
 καὶ νομοθέτης, προσφέρεισθαι· μὴ σπέρμα ἀφανίζειν· 10
 μὴ γέννημα δουλοῦν· 8. μὴ ζυγὸν ἄδικον ἀνθυπο-
 βάλλειν, μὴ χρίνικα ἄμετρον, μὴ νόμισμα ἄδικον·
 μὴ φίλων ἀπόρητα ἐν ἐχθρᾷ φαίνειν· ποῖ δὴ πρὸς
 b τοῦ θεοῦ ἡμῖν τὰ Βουζύγια ἐκεῖνα; ἄλλα δὲ πρὸς
 τούτοις ὄρα. μὴ παίδων διοικίξειν γονέας, μηδ' ἂν 15
 αἰχμαλώτους ἐχῆς· μὴ γυναῖκα ἀνδρὸς, κἂν νομίμως
 ἐωνημένος ἦς δεσπότης. 9. ἢ που σεμνότερα καὶ
 μεῖζω ταῦτα, ἄλλα δὲ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα. μὴ
 νεοττιάν φησι κατοικίδιον ἐρημοῦν, μὴ ζῶων ἰκεσίαν,
 οἷα ἔσθ' ὅτε προσφενυγόντων ἀναιρεῖν· μὴ εἰ τι τῶν 20
 τοιούτων ἥτιόν ἐστιν. οὐδενὸς ἄξια ταῦτά γε εἰποις
 ἂν· ἀλλ' ὅ γε ἐπ' αὐτοῖς νόμος ἐστὶ μέγας, καὶ πά-
 σης ἐπιμελείας αἰτιος, καὶ αἱ προσηρήσεις μεγάλαι,
 c καὶ ἀραιαὶ κατὰ τε ἐξωλείας, καὶ ὁ θεὸς ἐπόπτῃς τῶν
 τοιούτων, καὶ τιμωρὸς ἀπανταχοῦ.” 25

10. Καὶ μετὰ βραχέα φησὶν

“Ὀλην δὲ ἡμέραν εἰ τύχοι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ μίαν,
 ἀλλὰ πολλὰς, καὶ ταύτας οὐκ εὐθύς ἐφεξῆς ἀλλήλαις,
 ἀλλ' ἐκ διαλειμμάτων, (καὶ τούτων δὲ παρ' ἑπτὰ,
 κρατοῦντος, ὡς καὶ εἰκὸς αἰεὶ, τοῦ παρὰ τὰς βεβή- 30
 λους ἔθους,) μηδὲν ἂν παραβῆναι τῶν προστεταγ-
 μένων, οὐ θαυμάξεις; 11. ἀρ' οὐ πρὸς ἀσκήσεως

μόνον αὐτοῖς τοῦτο ἐγκρατείας ἐστίν, ὡς ἐξ Ἰσου καὶ δ
 δρᾶν τι πονοῦντας καὶ ἀνέχειν ἰσχύειν ἀπὸ τῶν ἐρ-
 γων, εἰ δέοι; οὐ δῆτα. ἀλλ' εἰ καὶ πρὸς ἔργου με-
 γάλου καὶ θαυμαστοῦ τινος ᾤηθη δεῖν ὁ νομοθέτης,
 5 αὐτοὺς μὴ τᾶλλα μόνον ἱκανοὺς εἶναι δρᾶν καὶ μὴ
 δρᾶν ὡσαύτως, ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν πατριῶν νόμων καὶ
 ἐθῶν ἐμπείρως ἔχειν. 12. τί οὖν ἐποίησε ταῖς ἐβδό-
 μαις ταύταις ἡμέραις; αὐτοὺς εἰς ταυτὸν ἡξίου συν-
 ἄγεσθαι καὶ καθεξομένους μετ' ἀλλήλων σὺν αἰδοῖ
 10 καὶ κόσμῳ τῶν νόμων ἀκροᾶσθαι τοῦ μηδένα ἀγνοῆ-
 σαι χάριν. 13. καὶ δῆτα συνέρχονται μὲν αἰεὶ καὶ (360)
 συνεδρεύουσι μετ' ἀλλήλων, οἱ μὲν πολλοὶ σιωπῆ,
 πλὴν εἴ τι προσεπισημίσει τοῖς ἀναγινωσκομένοις (212)
 νομίζεται· τῶν ἱερέων δέ τις ὁ παρῶν, ἢ τῶν γερόν-
 15 των εἰς ἀναγινώσκει τοὺς ἱεροὺς νόμους αὐτοῖς, καὶ
 καθ' ἕκαστον ἐξηγεῖται μέχρι σχεδὸν δειλῆς ὀψίας·
 καὶ τοῦδε ἀπολύονται τῶν τε νόμων τῶν ἱερῶν
 ἐμπείρως ἔχοντες καὶ πολὺ δὴ πρὸς εὐσέβειαν ἐπι-
 δεδωκότες. 14. ἀρά σοι οὐ δοκεῖ ταῦτα παντὸς σπου-
 20 δάσματος μᾶλλον ἀναγκαῖα αὐτοῖς; τοιγαροῦν οὐκ
 ἐπὶ θεσμοφδοὺς ἔρχονται περὶ τῶν πρακτέων, καὶ μὴ
 διερωτῶντες οὐδὲ καθ' ἑαυτοὺς ὑπ' ἀγνοίας τῶν
 νόμων ῥαδιουργοῦσιν, ἀλλ' ὄντινα αὐτῶν κινεῖς καὶ
 περὶ τῶν πατριῶν διαπυθάνη, προχείρως ἔχει καὶ
 25 ῥαδίως εἰπεῖν, καὶ ἀνὴρ γυναικί, καὶ παισὶ πατῆρ,
 καὶ δούλοις δεσπότης ἱκανὸς εἶναι δοκεῖ τοὺς νόμους
 παραδιδόναι. 15. καὶ μὴν περὶ τοῦ γε ἔτους τοῦ
 ἐβδόμου ῥαδίον ὡσαύτως λέγειν, οὐ μὴν ταυτὸν
 ἴσως. οὐ γὰρ αὐτοὶ τῶν ἔργων ἀφεστᾶσιν, ὡσπερ
 30 ταῖς ἐβδόμαις ἐκείναις ἡμέραις, ἀλλὰ τὴν γῆν ἀργὴν
 ἀφιᾶσιν εἰς τὰ μέλλοντα αὐθις, εὐθeneίας χάριν.
 πολὺ γὰρ διαφέρειν αὐτὴν ἀνάκαυταν λαβοῦσαν, c

εἶτα δὲ εἰς νέετα γεωργεῖσθαι, καὶ μὴ τῇ συνεχείᾳ
 τῆς ἐργασίας κατεξάνθαι. 16. ταυτὸν δὲ καὶ περὶ τὰ
 σώματα ἂν ἰδοὺς συμβαίνοιν εἰς ῥώμην· οὐ γὰρ δὴ
 πρὸς ὑγίαν μόνον διαλείμματα καὶ τινὰς ἀναπαύ-
 λας ἀπὸ τῶν ἔργων τοὺς ἰατροὺς προσιτάττοντας· τὸ 5
 γὰρ συνεχὲς καὶ ὁμοιοειδὲς αἶν, μάλιστα δὲ ἐπ' ἐρ-
 γων, βλάπτειν ἔοικε. 17. σημεῖον δὲ τὴν γὰρ γῆν
 αὐτὴν εἰ τις ἐπαγγέλλοιτο αὐτοῖς ἐξεργάσεσθαι πολὺ
 α μᾶλλον ἢ πρόσθεν τὸ ἑβδομον ἔτος τουτὶ καὶ τῶν καρ-
 πῶν πάντων συμπαραχωρήσειν ὅλων, οὐκ ἂν οὐδα- 10
 μῶς δέξαιτο. οὐ γὰρ αὐτοὶ τῶν κόνων ἀνέχειν οἴ-
 ονται δεῖν μόνου· (καίτοι κἂν εἰ τουτ' ἐποίουν, οὐδὲν
 ἂν θαυμαστὸν ἦν) ἀλλὰ τὴν χῶραν αὐτοῖς ἀνεσὶν
 τινα καὶ ῥαστώνην, εἰς ἀρχὴν ἑτέραν τῆς αὐτῆς ἐπι-
 μελείας καὶ γεωργίας, λαβεῖν. 18. ἐκεῖ τί ἐκώλυε 15
 πρὸς τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοῦ παρελθόντος ἔτους αὐτὴν
 προεκδοῦναι καὶ παρὰ τῶν ἐργαζομένων τὸν ἐκεί-
 (361) νων φόρον τοῦ ἔτους ἐκλέγειν; ἀλλ', ὡσπερ ἔφην,
 κατ' οὐδένα τρόπον οὐδὲν τῶν τοιούτων, προνοία,
 μοι δοκεῖ, τῆς χῶρας, ἐκδέχονται. 19. τῆς δὲ φιλιαν- 20
 θρωπίας αὐτῶν καὶ τουτο μέγα ὡς ἀληθῶς σημεῖον.
 ἐπεὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν ἔργων ἐκείνου τοῦ ἔτους ἀνέχου-
 σι, τοὺς γινομένους καρποὺς οὐκ οἴονται δεῖν συλ-
 λέγειν οὐδ' ἀποτίθεσθαι, μὴ ἐκ τῶν οἰκείων κόνων
 περιόντας αὐτοῖς· ἀλλ', ἅτε τοῦ θεοῦ παρεσχηκότος 25
 αὐτοῖς, ἀνιείσης ἐπ' αὐτομάτου τῆς γῆς, τοὺς βου-
 λομένους ἢ δεομένους τῶν τε ὀδοιπόρων καὶ τῶν ἄλ-
 β λων ἀξιούσι μετὰ ἀδείας χρῆσθαι. 20. καὶ περὶ μὲν
 τούτων ἄλλισ σοι. τὸ γὰρ ταῖς ἐβδόμαις ἤδη τὸν νό-
 μον αὐτοῖς στήσαι, ταῦτα οὐκ ἂν ἐμὲ ἀπαιτήσαις, 30
 ἴσως πολλῶν πολλὰκις καὶ ἰατρῶν καὶ φυσιόλογων
 καὶ φιλοσόφων ἀκηκῶς περὶ τούτου πρότερον, ἦν-

τιν' ἄρα δύναμιν ἔχει πρὸς τε τὴν τῶν συμπάντων
καὶ δὴ πρὸς τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν. οὗτος ὁ τῆς
ἐβδόμης λόγος."

21. Τοσαῦτα μὲν ὁ Φίλων. ὅμοια δ' αὐτῷ καὶ
5 Ἰώσηπος ἱστορεῖ ἐν δευτέρῳ συγγράμματι ὧν πεποιή-
ται Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀρχαιότητος, τοῦτον γρά-
φων καὶ αὐτὸς τὸν τρόπον

VIII. "Τίς δ' ἦν ὁ μάλιστα κατορθώσας τοὺς νό-
μους καὶ τῆς δικαιοσύνης περὶ τοῦ θεοῦ πίστεως
10 ἐπιτυχῶν πάρεστιν ἐξ αὐτῶν κατανοεῖν τῶν νόμων
ἀντιπαραβάλλοντας· ἤδη γὰρ περὶ τούτων λεκτέον.
2. οὐκοῦν ἄπειροι μὲν αἱ κατὰ μέρος τῶν ἐθῶν καὶ
τῶν νόμων παρὰ τοῖς ἅπασιν ἀνθρώποις διαφοραί,
κεφαλαιωδῶς ἂν ἐπιοῖ τις. 3. οἱ μὲν γὰρ μοναρχ-
15 χίαις, οἱ δὲ ταῖς ὀλίγων δυναστείαις, ἄλλοι δὲ τοῖς [213]
πλήθεσιν ἐπέτρεψαν τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτευμάτων,
ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης εἰς μὲν τούτων οὐδ' ὅτιοῦν
ἀπέιδεν, ὡς δ' ἄν τις εἰποι βιασάμενος τὸν λόγον
θεοκρατίαν ἀπέδειξε τὸ πολίτευμα, θεῷ τὴν ἀρχὴν
20 καὶ τὸ κράτος ἀναθεῖς, καὶ πείσας εἰς ἐκείνον ἅπαν-
τας ἀφορᾶν ὡς αἴτιον μὲν ἀπάντων ὄντα τῶν ἀγα-
θῶν, ἃ κοινῇ τε πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπάρχει καὶ ὅσων
ἔτυχον αὐτοὶ δεηθέντες ἐν ἀμηχάνοις· λαθεῖν δὲ τὴν
ἐκείνου γνώμην οὐκ ἐνὸν οὔτε τι τῶν πραττομένων
25 οὐδὲν οὔθ' ὧν ἂν τις παρ' αὐτῷ διανοηθεῖη. 4. ἀλλ' (362)
αὐτὸν ἀπέφηνε καὶ ἀγέννητον καὶ πρὸς τὸν αἰθιῶν
χρόνον ἀναλλοίωτον, πάσης ἰδέας θνητῆς κάλλει δια-
φέροντα, καὶ δυνάμει μὲν ἡμῖν γνώριμον, ὁποῖος δὲ
κατ' οὐσίαν ἐστὶν ἄγνωστος. 5. ταῦτα περὶ θεοῦ
30 φρονεῖν οἱ σοφώτατοι παρ' Ἑλλήσιν ὅτι μὲν ἐδιδά-

5 Ἰώσηπος] Contra Apion, 2, 16, vol. 2, p. 482, ed. Hav.

χθησαν, ἐκείνου τὰς ἀρχὰς παρασχόντος, ἕω νῦν λέ-
 γειν ὅτι δέ ἐστι καλὰ καὶ πρέποντα τῇ τοῦ θεοῦ
 φύσει καὶ μεγαλειότητι σφόδρα μεμαρτυρηκασί· καὶ
 γὰρ Πυθαγόρας καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Πλάτων οἱ τε
 μετ' ἐκείνον ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφοι καὶ μικροῦ 5
 δεῖν ἅπαντες οὕτω φαίνονται περὶ τῆς τοῦ θεοῦ φύ-
 σεως πεφρονηκότες. 6. ἀλλ' οἱ μὲν πρὸς ὀλίγους
 φιλοσοφοῦντες εἰς πλήθη δόξαις κατειλημμένα τὴν
 ἀλήθειαν τοῦ δόγματος ἐξενεγκεῖν οὐκ ἐτόλμησαν, ὁ
 δ' ἡμέτερος νομοθέτης, ὡς δὴ τὰ ἔργα παρέχων τοῖς 10
 νόμοις σύμφωνα, οὐ μόνον τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἐπει-
 σεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐξ ἐκείνων ἀεὶ γενησομένοις τὴν
 περὶ τοῦ θεοῦ πίστιν ἐνέφυσεν ἀμετακίνητον. 7. αἰ-
 τιον δ', ὅτι καὶ τῷ τρόπῳ τῆς νομοθεσίας πρὸς τὸ
 χρήσιμον πάντων πολὺ διήνεγκεν. οὐ γὰρ μέρος 15
 ἀρετῆς ἐποίησε τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ ταύτης μέρος τε
 ἄλλα καὶ συνείδεν αὐτὰ καὶ κατέστησε· λέγω δὲ
 τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην, τὴν καρτερίαν,
 τὴν τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν ἅπασι συμφω-
 νίαν. 8. ἅπασαι γὰρ αἱ πράξεις καὶ διατριβαὶ καὶ 20
 λόγοι πάντες ἐπὶ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἡμῶν εὐσέβειαν
 ἔχουσι τὴν ἀναφορὰν· οὐδὲν γὰρ τούτων ἀνεξέταστον
 οὐδ' ἀόριστον παρέλιπεν. 9. δύο μὲν γὰρ εἰσι ἀπά-
 σης παιδείας τρόποι καὶ τῆς περὶ τὰ ἦθη κατασκευῆς,
 ὧν ὁ μὲν λόγῳ διδασκαλικὸς, ὁ δὲ διὰ τῆς ἀσκήσεως 25
 τῶν ἡθῶν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι νομοθέται ταῖς γνώμαις
 διέστησαν καὶ τὸν ἕτερον αὐτῶν ὃν ἔδοξεν ἐκάστοις
 ἐλόμενοι τὸν ἕτερον παρέλιπον· οἷον Λακεδαιμόνιοι
 μὲν καὶ Κρήτες ἔθεσιν ἐπαίδευσαν, οὐ λόγοις, Ἀθη-
 ναῖοι δὲ καὶ σχεδὸν οἱ ἄλλοι πάντες Ἕλληνας ἃ μὲν 30
 χρὴ πράττειν ἢ μὴ προσέταττον διὰ τῶν νόμων, τοῦ
 δὲ πρὸς αὐτὰ διὰ τῶν ἔργων ἐθίζειν ὀλιγώρουν.

10. ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης ἄμφω ταῦτα συνήρμωσε
κατὰ πολλὴν ἐπιμέλειαν· οὔτε γὰρ κωφὴν ἀπέλιπε
τὴν τῶν ἡθῶν ἄσκησιν οὔτε τὸν ἐκ τοῦ νόμου λόγον (863)
ἄπρακτον εἶασεν, ἀλλ' εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχά-
5 μενος τροφῆς καὶ τῆς κατὰ τὸν οἶκον ἐκάστων διαίτης
οὐδὲν οὐδὲ τῶν βραχυτάτων αὐτεξούσιον ἐπὶ ταῖς
βουλήσεσι τῶν χρησομένων κατέλιπεν, ἀλλὰ καὶ περὶ
σιτίων ὄσων ἀπέχεσθαι χρῆ καὶ τίνα προσφέρεσθαι,
καὶ περὶ τῶν κοινωνησάντων τῆς διαίτης, ἔργων τε
10 συντονίας καὶ τοῦμπαλιν ἀναπαύσεως ὅρον ἔθηκεν
αὐτὸς καὶ κανόνα τὸν νόμον, ἵν' ὡσπερ ὑπὸ πατρὶ
τούτῳ καὶ δεσπότῃ ζῶντες μῆτε βουλόμενοι μῆδὲν
μῆθ' ὑπ' ἀγνοίας ἀμαρτάνωμεν. 11. οὐδὲ γὰρ τὴν ἂ
ὑπὸ τῆς ἀγνοίας ὑποτίμησιν κατέλιπεν, ἀλλὰ καὶ
15 κάλλιστον καὶ ἀναγκαιότατον ἀπέδειξε παιδεύμα τὸν
νόμον, οὐκ εἰσάπαξ ἀκροασαμένοις, οὐδὲ δις ἢ πολ-
λάκις, ἀλλ' ἐκάστης ἑβδομάδος τῶν ἄλλων ἔργων
ἀφεμένους ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν ἐκέλευσε τοῦ νόμου συλ-
λέγεσθαι καὶ τοῦτον ἀκριβῶς ἐκμανθάνειν· ὁ δὲ
20 πάντες εἰκόασιν οἱ νομοθέται παραλιπεῖν. 12. καὶ
τοσοῦτον οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων ἀπέχουσι τοῦ [214]
κατὰ τοὺς οἰκείους ζῆν νόμους ὥστε σχεδὸν αὐτοὺς
οὐδ' ἴσασιν· ἀλλ' ὅταν ἐξαμαρτάνωσι, τότε παρ' ἑ
ἄλλων μανθάνουσιν ὅτι τὸν νόμον παραβεβήκασιν.
25 οἱ τε τὰς μεγίστας καὶ κυριωτάτας παρ' αὐτοῖς ἀρ-
χὰς διοικοῦντες ὁμολογοῦσι τὴν ἀγνοίαν· ἐπιστάτας
γὰρ παρακαθίστανται τῆς τῶν πραγμάτων οἰκονομίας
τοὺς ἐμπειρίαν ἔχειν τῶν νόμων ὑπισχνουμένους.
13. ἡμῶν δ' ὄντινούν τις ἔλοιτο, τοὺς νόμους ῥᾶον
30 ἂν τις εἴποι πάντας ἢ τοῦνομα τὸ ἑαυτοῦ. τοιγαροῦν
ἀπὸ τῆς πρώτης εὐθύς αἰσθήσεως αὐτοὺς ἐκμανθά-
νοντες ἔχομεν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὡσπερ ἐγκεχαραγμέ-

νοους. και σπάνιος μὲν ὁ παραβαίνων, ἀδύνατος δὲ ἢ τῆς κολάσεως παραίτησις.”

14. “Τοῦτο πρῶτον ἀπάντων τὴν θαυμαστὴν ὁμόνοιαν ἡμῖν ἐμπεποίηκε. τὸ γὰρ μίαν μὲν ἔχειν καὶ τὴν αὐτὴν δόξαν περὶ θεοῦ, τῷ βίῳ δὲ καὶ τοῖς ἔθεσι 5 μηδὲν ἀλλήλων διαφέρειν, καλλίστην ἐν ἡθεσιν ἀνθρώπων συμφωνίαν ἀποτελεῖ. 15. παρ’ ἡμῖν γὰρ μόνοις οὔτε περὶ θεοῦ λόγους ἀκούσεται τοὺς ἀλλήλοις ὑπεναντίους, ὅποια πολλὰ παρ’ ἑτέροις· (οὐχ ὑπὸ τῶν τυχόντων γὰρ μόνον τὸ κατὰ τὸ προσπεσόν 10 (364) ἐκάστω λέγεται πάθος, ἀλλὰ καὶ παρὰ τισι τῶν φιλοσόφων ἀποτετόλμηται, τῶν μὲν τὴν ὅλην τοῦ θεοῦ φύσιν ἀναιρεῖν τοῖς λόγοις ἐπιχειρησάντων, ἄλλων δὲ τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων αὐτὸν πρόνοιαν ἀφαιρουμένων) οὐδ’ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῶν βίων ὄψεται 15 διαφορὰν, ἀλλὰ κοινὰ μὲν ἔργα πάντων παρ’ ἡμῖν, εἷς δ’ ὁ λόγος ὁ τῷ νόμῳ συμφωνῶν περὶ θεοῦ, πάντα λέγων ἐκείνον ἐφορᾶν. 16. καὶ μὴν περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ἐπιτηδευμάτων, ὅτι δεῖ πάντα τὰ ἄλλα τέλος ἔχειν τὴν εὐσέβειαν, καὶ γυναικῶν ἀκού- 20 σεῖεν ἂν τις καὶ τῶν οἰκετῶν. ὅθεν δὴ καὶ τὸ προσφερόμενον ἡμῖν ὑπὸ τινῶν ἐγκλημα, τὸ δὴ μὴ καινῶν εὐρετὰς ἔργων ἢ λόγων ἄνδρας παρασχεῖν, ἐντεῦθεν συμβέβηκεν. 17. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι τὸ μηδενὶ τῶν πατρίων ἐμμένειν καλὸν εἶναι νομίζουσι, 25 καὶ τοῖς μάλιστα τολμῶσι ταῦτα παραβαίνειν σοφίας δεινότητα μαρτυροῦσιν, ἡμεῖς δὲ τούναντίον μίαν εἶναι καὶ φρόνησιν καὶ ἀρετὴν ὑπειλήφαμεν, τὸ μηδὲν ὅλως ὑπεναντίον μήτε πράξει μήτε διανοηθῆναι τοῖς ἐξ ἀρχῆς νομοθετηθείσιν. 18. ὅπερ εἰκότως ἂν 30 εἶη τεκμήριον τοῦ κάλλιστα τὸν νόμον τεθῆναι. τὰ γὰρ μὴ τοῦτο ἔχοντα τὸν τρόπον αἱ πείραι δεόμεναι

διορθώσεως ἐλέγχουσιν· ἡμῖν δὲ τοῖς πεισθεῖσιν ἐξ ἀρχῆς τεθῆναι τὸν νόμον κατὰ θεοῦ βούλησιν οὐδ' εὐσεβὲς ἦν ἔτι τοῦτο μὴ φυλάττειν. 19. τί γὰρ αὐτοῦ τις ἂν μετακινήσειεν, ἢ τί κάλλιον ἐξεῦρεν, ἢ τί παρ' ἐτέρων ὡς ἄμεινον μετήνεγκεν; ἀρά γε τὴν ὅλην κατάστασιν τοῦ πολιτεύματος; καὶ τίς ἂν καλλίων ἢ δικαιότερα γένοιτο τῆς τὸν θεὸν μὲν ἡγεμόνα τῶν ὅλων ἡγεῖσθαι πεποιημένης, τοῖς ἱερεῦσι δὲ κοινῇ μὲν τὰ μέγιστα διοικεῖν ἐπιτροπεύουσης, τῷ δὲ πάντων ἀρχιερεῖ πάλιν πεπιστευκυίας τὴν τῶν ἄλλων ἱερέων ἡγεμονίαν; 20. οὓς οὐ κατὰ πλοῦτον οὐδέ τιςιν ἄλλαις προύχοντας πλεονεξίαις τὸ πρῶτον εὐθύς ὁ νομοθέτης ἐπὶ τὴν τιμὴν ἔταξεν, ἀλλ' ὅσοι τῶν μετ' αὐτοῦ πειθοῖ τε καὶ σωφροσύνη τῶν ἄλλων διέφερον, τούτοις τὴν περὶ τὸν θεὸν θεραπείαν ἐνεχείρισεν. 21. τοῦτο δ' ἦν καὶ τοῦ νόμου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἀκριβῆς ἐπιμέλεια· καὶ γὰρ ἐπόπται πάντων καὶ δικασταὶ τῶν ἀμφισβητουμένων καὶ κολασταὶ τῶν κατεγνωσμένων οἱ ἱερεῖς ἐτάχθησαν." 22. "Τίς ἂν οὖν ἀρχὴ γένοιτο ταύτης ὀσιωτέρα; (365) τίς δὲ τιμὴ θεῷ μᾶλλον ἀρμόζουσα; παντὸς μὲν τοῦ πλήθους κατεσκευασμένου πρὸς τὴν εὐσεβίαν, ἐξαιρετον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἱερέων πεπιστευμένων, ὥσπερ δὲ τελετὴ ἐστὶ τῆς ὅλης πολιτείας οἰκονομουμένης. 23. ἃ γὰρ ὀλίγων ἡμερῶν ἀριθμὸν ἐπιτηδεύοντες ἄλλοι φυλάττειν οὐ δύνανται, μυστήρια καὶ τελετὰς ἐπονομάζοντες, ταῦτα μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ γνώμης ἀμεταθέτου φυλάττομεν ἡμεῖς διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος. 24. τίνες οὖν εἰσιν αἱ προρρήσεις καὶ προαγορεύσεις; ἀπλατ τε καὶ γνώριμοι. πρώτη δ' ἡγεῖται ἢ περὶ θεοῦ λέγουσα, θεὸς ἔχει τὰ σύμπαντα, παντελής καὶ μακάριος, αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ πᾶ-

σιν αὐτάρχης, ἀρχὴ καὶ μέση καὶ τέλος πάντων
 οὗτος· ἔργοις μὲν καὶ χάρισιν ἐναργῆς καὶ παντός
 οὐτινοσοῦν φανερώτερος, μορφὴν δὲ καὶ μέγεθος
 ἡμῖν ἀφανέστατος. 25. πᾶσα μὲν ὕλη πρὸς εἰκόνα
 τῆν τούτου, κἄν ἢ πολυτελής, ἄτιμος· πᾶσα δὲ τέχνη ⁵
^c πρὸς μιμήσεως ἐπίνοιαν ἄτεχνος· οὐδὲν ὁμοιον οὐτ'
 εἶδομεν οὐτ' ἐπινοοῦμεν οὐτ' εἰκάξειν ἐστὶν ὄσιον.
 26. ἔργα βλέπομεν αὐτοῦ, φῶς, οὐρανὸν, γῆν, ἥλιον
 καὶ σελήνην, ὕδατα, ζώων γενέσεις, καρπῶν ἀναδό-
 σεις. ταῦτα ὁ θεὸς ἐποίησεν, οὐ χερσίν, οὐ πόνοις, ¹⁰
 οὐ τινων ἐργασαμένων ἐπιδηθεῖς, ἀλλ' αὐτοῦ καλὰ
 θελήσαντος καλῶς ἢ ἐνθὺς γεγονότα. 27. τούτῳ
 δεῖ πάντας ἀκολουθεῖν καὶ θεραπεύειν αὐτὸν ἀσκούν-
 τας ἀρετῆν· τρόπος γὰρ θεοῦ θεραπείας οὗτος ὀσιώ-
 τatos. 28. εἰς ναὸς ἐνὸς θεοῦ, (φίλον γὰρ αἰεὶ παντὶ ¹⁵
 τὸ ὅμοιον,) κοινὸς ἀπάντων, κοινῷ θεοῦ ἀπάντων.
^d τοῦτον θεραπεύουσι μὲν διὰ παντός οἱ ἱερεῖς· ἡγε-
 ται δὲ τούτων ὁ πρῶτος αἰεὶ κατὰ γένος. οὗτος μετὰ
 τῶν συνιερέων θύσει τῷ θεῷ, φυλάξει τοὺς νόμους,
 δικάσει περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, κολάσει τοὺς ²⁰
 ἐλεγχθέντας. ὁ τούτῳ μὴ πειθόμενος ὑπέξει δίκην,
 ὡς εἰς τὸν θεὸν αὐτὸν ἀσεβῶν. 29. θύομεν τὰς
 θυσίας οὐκ εἰς πλήρωσιν ἑαυτοῖς καὶ μέθην, (ἀβού-
 λητα γὰρ τῷ θεῷ τάδε, καὶ πρόφασις ἂν ὕβρεως γέ-
 νοιτο καὶ πολυτελείας·) ἀλλὰ σώφρονας, ἐντάκτους, ²⁵
⁽³⁸⁶⁾ εὐσταλείς, ὅπως μάλιστα θύοντες σωφρονῶσι. καὶ
 ἐπὶ ταῖς θυσίαις χρῆ πρῶτον ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐχε-
 σθαι σωτηρίας, εἰθ' ὑπὲρ ἑαυτῶν· (ἐπὶ γὰρ κοινω-
 νία γεγονάμεν·) καὶ ταύτην ὁ προτιμῶν τοῦ καθ'
 ἑαυτὸν ἰδίου μάλιστα εἶη θεῷ κεχαρισμένος. 30. παρά- ³⁰
 κλησις δὲ πρὸς τὸν θεὸν ἔστω διὰ τῆς εὐχῆς καὶ
 δέησις, οὐχ ὅπως διδῶ τὰ ἀγαθὰ· (δέδωκε γὰρ αὐ-

τὸς ἐκὼν καὶ πᾶσιν εἰς μέσον κατατέθεικεν) ἀλλ' ὅπως δέχεσθαι δυνώμεθα καὶ λαβόντες φυλάττωμεν.

31. ἀγγελίας ἐπὶ ταῖς θυσίαις διήρηκεν ὁ νόμος ἀπὸ κήδους, ἀπὸ λέχους, ἀπὸ κοινωνίας τῆς πρὸς γυναῖκα. ^b
 5 κα. καὶ πολλῶν ἄλλων, ἃ μακρὸν ἂν εἴη νῦν γράφειν.”

32. “Τοιοῦτος μὲν ὁ περὶ θεοῦ καὶ τῆς ἐκείνου
 θεραπείας λόγος ἡμῖν ἐστίν· ὁ δ' αὐτὸς ἅμα καὶ νό-
 μος. τίνες δὲ οἱ περὶ γάμων νόμοι; μίξιν μόνην οἶ-
 10 δειν ὁ νόμος τὴν κατὰ φύσιν τὴν πρὸς γυναῖκα, καὶ
 ταύτην, εἰ μέλλοι τέκνων ἔνεκα γίνεσθαι· τὴν δὲ
 πρὸς ἄρρενα ἀρρένων ἐστύγηκε, καὶ θάνατος τὸ ἐπι-
 τίμιον εἴ τις ἐπιχειρήσειε. 33. γαμεῖν δὲ κελεύει
 μὴ προικὶ προσέχοντας, μηδὲ βιαίοις ἀρπαγαῖς, μηδ'
 15 αὐ· δόλω καὶ δι' ἀπάτης πείσαντας, ἀλλὰ μνηστεύ- ^c
 εῖν παρὰ τοῦ δοῦναι κυρίου, καὶ κατὰ συγγένειαν
 ἐπιτήδειον. γυνὴ χειρῶν, φησὶν, ἀνδρὸς εἰς ἅπαντα·
 τοιγαροῦν ὑπακουέτω, μὴ πρὸς ὕβριον, ἀλλ' ἵνα ἄρ-
 χηται· θεὸς γὰρ ἀνδρὶ κράτος ἔδωκε. 34. ταύτη συν-
 20 εἶναι δεῖ τὸν γήμαντα μόνῃ· τὸ δὲ τὴν ἄλλου πειρᾶν
 ἀνόσιον. εἰ δέ τις τοῦτο πράξειεν, οὐδεμίᾳ θανάτου
 παραίτησις· οὔτε εἰ βιάσαιτο παρθένον ἑτέρῳ συνω-
 μολογημένην οὔτ' εἰ πείσαι γεγαμημένην. 35. τέκνα
 τρέφειν ἅπαντα προσέταξε. καὶ γυναιξὶν ἀπέειπε μήτ'
 25 ἀμβλοῦν τὸ σπαρὲν μήτε διαφθεῖρειν, ἀλλὰ ἦν φα-
 νεῖη, τεκνοκτόνος ἂν εἴη ψυχὴν ἀφανίζουσα καὶ τὸ ^d
 γένος ἐλαττοῦσα. 36. τοιγαροῦν οὐδ' εἰ τις ἐπὶ λέχους
 φθορὰν παρέλθοι, καθαρὸς εἶναι τότε προσήκει. καὶ
 μετὰ τὴν νόμιμον συνουσίαν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς
 30 ἀπολούεσθαι, ψυχῆς ἔχειν τοῦτο μερισμὸν πρὸς ἄλ-
 λην χώραν ὑπέλαβε. καὶ γὰρ ἐμφυομένη σῶμασι κα-
 κοπαθεῖ, καὶ τούτων αὐτὸ πάλιν θανάτῳ διακριθεῖσα.

- [216] διόπερ ἀγνείας ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἔταξεν. οὐ
 (367) μὴν οὐδ' ἐπὶ ταῖς τῶν παιδῶν γενέσεσιν ἐπέτρεψεν
 εὐωχίαν συντελεῖν καὶ προφάσεις ποιεῖσθαι μέθης,
 ἀλλὰ σώφρονα τὴν ἀρχὴν εὐθύς τῆς τροφῆς ἔταξε,
 καὶ γράμματα παιδεύειν ἐκέλευσε τὰ περὶ τοὺς νό- 5
 μους, καὶ τῶν προγόνων τὰς πράξεις ἐπίστασθαι,
 τὰς μὲν ἵνα μιμῶνται, τοῖς δ' ἵνα συντρεφόμενοι
 μήτε παραβαίνωσι μήτε σκῆψιν ἀγνοίας ἔχωσι. 38.
 τῆς εἰς τοὺς τετελευτηκότας προενόησεν ὁσίας, οὐ
 πολυτελείαις ἐνταφίων, οὐδὲ κατασκευαῖς μνημείων 10
 b ἐπιφανῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τὴν κηδεῖαν ἔταξε τοῖς
 οἰκειοτάτοις ἐπιτελεῖν, πᾶσι δὲ τοῖς παριούσι θαπτο-
 μένου τινὸς καὶ προσελθεῖν καὶ συναποδύρεσθαι
 νόμιμον ἐποίησε. καθαίρειν δὲ κελεύει καὶ τὸν οἰ-
 κὸν καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἀπὸ κήδους, ἵνα πλείστον 15
 ἀπέχη τοῦ δοκεῖν καθαρὸς εἶναι τις φόνον ἐργασά-
 μενος. 39. γονέων τιμὴν μετὰ τὴν πρὸς θεὸν δευτέ-
 ραν ἔταξε· καὶ τὸν οὐκ ἀμειβόμενον τὰς παρ' αὐτῶν
 χάριτας, ἀλλ' εἰς ὀτιοῦν ἐλλείποντα, λευσθησόμενον
 παραδίδωσι. 40. καὶ παντὸς τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν 20
 c ἔχειν τοὺς νέους φησὶν, ἐπεὶ πρεσβύτατον ὁ θεός.
 41. κρύπτειν οὐδὲν ἑᾶ πρὸς φίλους, οὐ γὰρ εἶναι
 φιλίαν τὴν μὴ πάντα πιστεύουσιν· κἂν συμβῆ τις
 ἐχθρα, τούτων ἀπόρρητα λέγειν κεκώλυκε. 42. δι-
 κάζων εἰ δῶρά τις λάβοι, θάνατος ἢ ζημία. περιο- 25
 ρῶν ἰκέτην, βοηθεῖν ἐνὸν, ὑπέυθυνος. ὃ μὴ κατέθηκε
 τις, οὐκ ἀναιρήσεται. τῶν ἀλλοτρίων οὐδενὸς ἄψε-
 ται. δανείσας τόκον οὐ λήψεται. ταῦτα καὶ πολλὰ
 τούτοις ὅμοια τὴν πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν συνέχει κοι-
 νωνίαν.” 30
- d 43. Πῶς δὲ καὶ περὶ τῆς πρὸς ἀλλοφύλους ἐπι-
 ειχείας ἐφρόνησεν ὁ νομοθέτης ἄξιον ἰδεῖν· φανεῖται

- γὰρ ἄριστα πάντων προνοησάμενος ὅπως μήτε τὰ οἰκεία διαφθείρωμεν μήτε φθονήσωμεν τοῖς μετέχειν τῶν ἡμετέρων προαιρουμένοις. 44. ὅσοι μὲν γὰρ θέλουσιν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἡμῖν νόμους ζῆν ὑπελθόντες, 5 δέχεται φιλοφρόνως, οὐ τῷ γένει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ προαιρέσει τοῦ βίου νομίζων εἶναι τὴν οἰκειότητα· τοὺς δὲ ἐκ παρέργου προσιόντας ἀναμίγνυσθαι τῇ συνηθείᾳ οὐκ ἠθέλησε. 45. τᾶλλα δὲ προσείρηκεν ὧν ἡ μετάδοσις ἐστὶν ἀναγκαία· πᾶσι παρέχειν τοῖς 10 δεομένοις πῦρ, ὕδωρ, τροφήν, ὁδοὺς φράζειν, ἄταφον μὴ περιορᾶν. 46. ἐπιεικεῖς δὲ καὶ τὰ πρὸς τοὺς (368) πολεμίους κριθέντας εἶναι· οὐ γὰρ ἐᾷ τὴν γῆν αὐτῶν πυρπολεῖν, οὐδὲ κόπτειν ἡμερὰ δένδρα συγκεχώρηκεν· ἀλλὰ καὶ σκυλεύειν ἀπέιρηκε τοὺς ἐν τῇ 15 μάχῃ πεσόντας, καὶ τῶν αἰχμαλώτων προυνόησεν, ὅπως αὐτῶν ὕβρις ἀπῆ, μάλιστα δὲ γυναικῶν. 47. οὕτως δὲ πόρρωθεν ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν διδάσκειν ἡμᾶς ἐσπούδασεν ὥστε οὐδὲ τῶν ἀλόγων ζώων ὀλιγόρησεν, ἀλλὰ μόνην ἀφήκε τούτων χρη- 20 σιν τὴν νενομισμένην, πᾶσαν δ' ἐτέραν ἐκώλυσεν. ἃ δ' ὥσπερ ἰκετεύοντα προσφεύγει ταῖς οἰκίαις, ἀπεῖ- 5 πεν ἀνελεῖν· οὐδὲ νεοττοῖς τοὺς γονέας αὐτῶν ἐπέτρεψε συνεξαίρειν· φείδεσθαι δὲ κἂν τῇ πολεμίᾳ τῶν ἐργαζομένων ζώων καὶ μὴ φονεύειν.”
- 25 48. “Οὕτω πανταχόθεν τὰ πρὸς ἐπισείκειαν περιεσκέψατο, διδασκαλικοῖς μὲν τοῖς προειρημένοις χρησάμενος νόμοις, τοὺς δ' αὖ κατὰ τῶν παραβαινόντων τιμωρητικοὺς τάξας, οὐκ ἄνευ προφάσεως. ζημία ^c γὰρ ἐπὶ τοῖς πλείστοις τῶν παραβαινόντων ὁ θάνα- 30 τος, ἂν μοιχεύσῃ τις, ἂν βιάσῃται κόρην, ἂν ἄρρени τολμήσῃ πείραν προσφέρειν, ἂν ὑπομείνῃ παθεῖν ὁ πειρασθεῖς. 49. ἐστὶ δὲ καὶ ἐπὶ δούλοις ὁμοίως ὁ

νόμος ἀπαραίτητος. ἀλλὰ καὶ περὶ μέτρων, ἣν τις κακουργήσειεν, ἢ σταθμῶν, ἢ περὶ πράξεως ἀδίκου καὶ δόλω γενομένης, κἂν ὑφέληται τις ἀλλότριον, κἂν ὃ μὴ κατέθηκεν ἀνέλγεται, πάντων εἰσὶ κολάσεις, οὐχ οἶαι παρ' ἑτέροις, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μεῖζον. περὶ μὲν γὰρ γονέων ἀδικίας, ἢ τῆς εἰς τὸν θεὸν ἀσεβείας, κἂν μέλλῃ τις, εὐθύς ἀπόλλυται. 50. τοῖς μέντοι γε κατὰ τοὺς νόμους πάντα πράττουσι γέρας ἐστὶν οὐκ ἀργύριον, οὐδὲ χρυσὸς, οὐ μὴν οὐδὲ κοτίνου στέφανος, ἢ σελίνου, καὶ τοιαύτη τις ἀνακήρυξις, ἀλλ' αὐτὸς ἕκαστος αὐτῷ τὸ συνειδὸς ἔχων μαρτυροῦν πεπίστευκε, (τοῦ μὲν νομοθέτου προφητεύσαντος, τοῦ δὲ θεοῦ τὴν πίστιν ἰσχυρὰν παρεσχηκότος,) ὅτι τοῖς τοὺς νόμους διαφυλάξασιν, κἂν εἰ θεοὶ θνήσκειν ὑπὲρ αὐτῶν, προθύμως ἀποθανεῖν, ἔδωκεν ὁ θεὸς γενέσθαι τε πάλιν καὶ βίον ἀμείνω λαβεῖν ἐκ περιτροπῆς."

51. "Ὁκνοῦν δ' ἂν ἐγὼ νῦν ταῦτα γράφειν, εἰ μὴ διὰ τῶν ἔργων ἅπασιν ἦν φανερόν ὅτι πολλοὶ καὶ πολλάκις ἤδη τῶν ἡμετέρων περὶ τοῦ μηδὲ ῥῆμα φθέγγασθαι παρὰ τὸν νόμον πάντα παθεῖν γενναίως προείλοντο. καίτοι γε εἰ μὴ συμβεβήκει γνώριμον ἡμῶν τὸ ἔθνος ἅπασιν ἀνθρώποις ὑπάρχειν, κἂν φανερῶ κείσθαι τὴν ἐθελούσιον ἡμῶν τοῖς νόμοις ἀκολουθίαν, ἀλλὰ τις ἢ συγγράψαι λέγων αὐτὸς ἀνεγίνωσκε τοῖς Ἑλλησιν, ἢ που περιτυχεῖν ἔξω τῆς γινωσκομένης γῆς ἔφασκεν ἀνθρώποις, τοιαύτην μὲν ἔχουσι δόξαν οὕτω σεμνὴν περὶ τοῦ θεοῦ, τοιούτοις δὲ νόμοις πολὺν αἰῶνα βεβαίως ἐμμεμενηκόσι, πάντας ἂν οἶμαι θαυμάσαι διὰ τὰς συνεχεῖς παρ' αὐτοῖς μεταβολάς· ἀμέλει τῶν γράψαι τι παραπλήσιον εἰς πολιτείαν καὶ νόμους ἐπιχειρησάντων ὡς θαυμαστά

συνθέντων κατηγοροῦσι, φάσκοντες αὐτοὺς λαβεῖν
 ἀδυνάτους ὑποθέσεις. 52. καὶ τοὺς μὲν ἄλλους
 παραλείπω φιλοσόφους, ὅσοι τι τοιοῦτον ἐν τοῖς
 συγγράμμασιν ἐπραγματεύσαντο· Πλάτων δὲ θαυ-
 5 μαζόμενος παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ὡς καὶ σεμνότητι βίου
 διενεγκῶν, καὶ δυνάμει λόγων καὶ πειθοῖ πάντας
 ὑπεράρας τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ γεγονότας, ὑπὸ τῶν
 φασκόντων δεινῶν εἶναι τὰ πολιτικὰ μικροῦ δεῖν
 χλευαζόμενος καὶ κωμωδούμενος διατελεῖ. 53. καί-
 10 τοι τὰ κείνου σκώπτων συχνῶς τις ἂν εὖροι ῥᾶον καὶ
 τὰς τῶν πολλῶν ἔγγιον συνηθείας. αὐτὸς δὲ Πλά-
 των ὁμολόγηκεν ὅτι τὴν ἀληθῆ περὶ τοῦ θεοῦ δόξαν
 εἰς τὴν τῶν ὄχλων ἄνοιαν οὐκ ἦν ἀσφαλὲς ἐξενεγκεῖν.
 54. ἀλλὰ τὰ μὲν Πλάτωνος λόγους τινὲς εἶναι κενοὺς
 15 νομίζουσι, κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν κεκαλλιγραφημέ-
 νους. μάλιστα δὲ τῶν νομοθετῶν Λυκοῦργον τεθαι-
 μάκασι, καὶ τὴν Σπάρτην ἅπαντες ὑμνοῦσιν, ὅτι τοῖς
 ἐκείνου νόμοις ἐπὶ πλείστον ἐνεκαρτέρησαν. 55. οὐκ-
 οῦν τοῦτο μὲν ὁμολογεῖσθω τεκμήριον ἀρετῆς εἶναι,
 20 τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις. οἱ δὲ Λακεδαιμονίους
 θαυμάζοντες τὸν ἐκείνων χρόνον ἀντιπαραβαλλέτω-
 σαν τοῖς πλείοσιν ἢ δισχιλίους ἔτεσι τῆς ἡμετέρας
 πολιτείας· καὶ προσέτι λογιζέσθωσαν ὅτι Λακεδαι-
 μόνιοι μὲν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῶν χρόνον εἶχον τὴν ἔλευ-
 25 θερίαν, ἀκριβῶς ἔδοξαν τοὺς νόμους διαφυλάττειν,
 ἐπεὶ μέντοι περὶ αὐτοὺς ἐγένοντο μεταβολαὶ τῆς τύ-
 χης, μικροῦ δεῖν ἀπάντων ἐξελάθοντο τῶν νόμων·
 ἡμεῖς δὲ ἐν τύχαις μυρίαῖς γεγονότες, διὰ τὰς τῶν
 βασιλευσάντων τῆς Ἀσίας μεταβολὰς, οὐδ' ἐν τοῖς (370)
 30 ἐσχάτοις τῶν δεινῶν τοὺς νόμους προὔδομεν."

56. Ταῦτα μὲν καὶ Ἰώσηπος περὶ τῆς κατὰ Μω-
 σέα Ἰουδαίων πολιτείας. περὶ δὲ τῆς ἐν τοῖς ὑπ'

αὐτοῦ τεθεῖσι νόμοις ἐπεσκιασμένης καὶ ἀλληγορικῆς θεωρίας πολλὰ ἔχων εἶπειν ἐπαρκεῖν ἡγοῦμαι τὰς Ἐλεάζαρου καὶ Ἀριστοβούλου διηγήσεις, ἀνδρῶν τὸ μὲν γένος Ἑβραίων ἀνέκαθεν, τὸν δὲ χρόνον κατὰ τοὺς Πτολεμαίων χρόνους διαπρεψάντων. 57. ὧν ὁ 5
Ἐλεάζαρος καὶ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξιώματι τετι-
b μμημένος μικρῷ πρότερον ἡμῖν ἐδηλοῦτο, ὃς δὴ τοῖς
παρὰ βασιλείως ὡς αὐτὸν ἤκουσι πρεσβείας ἕνεκα τῆς
τῶν Ἑβραϊκῶν λόγων ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα μεταβολῆς
τὸν τρόπον ὑποτυπούμενος τῆς ἐν τοῖς Ἱεροῖς νόμοις 10
[218] ἀλληγορουμένης ἰδέας, τοιαύτην πεποιήται τοῦ λό-
γου τὴν διδασκαλίαν

IX. "Ἄξιον δὲ ἐπιμνησθῆναι διὰ βραχέων τῶν
c ὑποδειχθέντων ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὰ δι' ἡμῶν ἐπιζητη-
θέντα· νομίζειν γὰρ τοῖς πολλοῖς περιεργίαν ἔχειν 15
τινὰ τῶν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ, λέγω δὲ περὶ τε βρωτιῶν
καὶ ποτῶν καὶ τῶν νομιζομένων ἀκαθάρτων εἶναι
κνωθάλων. 2. πυνθανομένων γὰρ ἡμῶν διὰ τί,
d μιᾶς καταβολῆς οὔσης, τὰ μὲν ἀκάθαρτα νομίζεται
πρὸς βρωσιν, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀφήν' (δαισιδαιμό- 20
νως γὰρ τὰ πλεῖστα τὴν νομοθεσίαν ἔχειν, ἐν δὲ
τούτοις πάλιν δαισιδαιμόνως) πρὸς ταῦτα οὕτως
ἐνήρξατο· 3. Θεωρεῖς, ἔφη, τὰς ἀναστροφὰς καὶ τὰς
ὀμιλλίας, οἷον ἐνεργάζονται πρᾶγμα, διότι κακοῖς ὀμι-
λήσαντες διαστροφὰς ἐπιλαμβάνουσιν ἄνθρωποι, καὶ 25
ταλαίπωροι δι' ὅλου τοῦ ζῆν εἰσίν· ἐὰν δὲ σοφοῖς
καὶ φρονίμοις συζῶσιν, ἐξ ἀγνοίας ἐπανόρθώσεως
εἰς τὸν βίον ἔτυχον. 4. διαστειλάμενος οὖν τὰ τῆς
εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης πρῶτον ὁ νομοθέτης ἡμῶν
καὶ διδάξας ἕκαστα περὶ τούτων, οὐκ ἀπαγορευτικῶς 30

μόνον, ἀλλ' ἐνδεικτικῶς, καὶ τὰς βλάβας προδήλους (371)
καὶ τὰς ὑπὸ θεοῦ γενομένας ἐπιπομπὰς τοῖς αἰτίοις.
5. προὑπέδειξε γὰρ πρῶτον πάντων ὅτι μόνος ὁ θεός
ἐστὶ καὶ διὰ πάντων ἡ δύναμις αὐτοῦ φανερὰ γίνε-
5 ται, πεπληρωμένου παντὸς τόπου τῆς δυναστείας,
καὶ οὐδὲν αὐτὸν λανθάνει τῶν ἐπὶ γῆς γινομένων
ὑπ' ἀνθρώπων κρυφίως, ἀλλ' ὅσα ποιεῖ τις αὐτῷ
φανερὰ καθέστηκε καὶ τὰ μέλλοντα γίνεσθαι. 6. ταῦτ'
οὖν ἐξεργαζόμενος ἀκριβῶς καὶ πρόδηλα θεὸς ἔδειξεν
10 ὅτι καὶ ἐὰν ἐννοηθῇ τις κακίαν ἐπιτελεῖν οὐκ ἂν λά-
θοι, μὴ ὅτι καὶ πράξας, δι' ὅλης τῆς νομοθεσίας τὸ
τοῦ θεοῦ δυνατόν ἐνδεικνύμενος. 7. ποιησάμενος b
οὖν τὴν καταρχὴν ταύτην, καὶ δεῖξας ὅτι πάντες οἱ
λοιποὶ παρ' ἡμᾶς ἄνθρωποι πολλοὺς θεοὺς εἶναι νο-
15 μίζουσιν, αὐτοὶ δυναμικώτεροι πολλῷ καθεστῶτες ὧν
σέβονται ματαίως. ἀγάλματα γὰρ ποιήσαντες ἐκ λί-
θων ἢ ξύλων εἰκόνας φασὶν εἶναι τῶν ἐξευρόντων
τι πρὸς τὸ ζῆν αὐτοῖς χρήσιμον, οἷς προσκυνοῦσι,
παρὰ πόδας ἔχοντες τὴν ἀναισθησίαν. 8. εἴτε γὰρ
20 κατ' ἐκεῖνό τις θείη, κατὰ τὴν ἐξεύρεσιν, παντελῶς
ἀνόητον. τῶν γὰρ ἐν τῇ κτίσει λαβόντες τινὰ συν-
έθηκαν καὶ προσυπέδειξαν εὐχρηστοτάτην τὴν κατα-
σκευὴν αὐτῶν, οὐ ποιήσαντες αὐτοί· διὸ κενὸν καὶ
μάταιον τοὺς ὁμοίους ἀποθεοῦν. 9. καὶ γὰρ ἔτι καὶ
25 νῦν εὐρετικώτεροι καὶ πολυμαθέστεροι τῶν ἀνθρώ-
πων τῶν πρὶν εἰσι πολλοὶ, καὶ οὐκ ἂν φθάνοιεν αὐ-
τοὺς προσκυνοῦντες. 10. καὶ νομίζουσιν οἱ ταῦτα
διαπλάσαντες καὶ μυθοποιήσαντες τῶν Ἑλλήνων οἱ
σοφώτατοι καθεστάναι. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων πολυ-
30 ματαίων τί δεῖ λέγειν, Αἰγυπτίων τε καὶ τῶν παρα-
πλησίων, οἵτινες ἐπὶ θηρία καὶ τῶν ἐρπετῶν τὰ πλεῖ-
στα καὶ κνωθάλων τὴν ἀπέφρυσιν πεποιήνται, καὶ

ταῦτα προσκυνούσι, καὶ θύουσι τούτοις καὶ ζῶσι καὶ
 τελευτήσασι; 11. συνθεωρήσας τοιγαροῦν ἕκαστα
 σοφὸς ὢν ὁ νομοθέτης, καὶ ὑπὸ θεοῦ κατεσκευασμέ-
 νος εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἀπάντων, περιέφραξεν ἡμᾶς
 ἀδιακόποις χάραξι καὶ σιδηροῖς τείχεσιν, ὅπως μηδενὶ ⁵
 τῶν ἄλλων ἔθνῶν ἐπιμισγώμεθα κατὰ μηδὲν, ἀγνοὶ
 καθεστῶτες κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν, ἀπολελυμέ-
 νοι ματαίων δοξῶν, τὸν μόνον θεὸν καὶ δυνατὸν σε-
 βόμενοι παρ' ὅλην τὴν πᾶσαν κτίσιν. 12. ὅθεν Αἴ-
 γυπτίων οἱ καθηγεμόνες ἱερεῖς ἐγκεκυφότες εἰς πολλὰ ¹⁰
^[372] καὶ ^[219] μετεσχηκότες πραγμάτων ἀνθρώπους θεοῦ προσ-
 ονομάζουσιν ἡμᾶς· ὃ τοῖς λοιποῖς οὐ πρόσεστιν, εἰ
 μή τις σέβεται τὸν κατ' ἀλήθειαν θεόν· ἀλλ' εἰσὶν
 ἄνθρωποι βρωτῶν καὶ ποτῶν καὶ σκέπης· ἡ γὰρ
 πᾶσα διάθεσις αὐτῶν ἐπὶ ταῦτα καταφεύγει. 13. τοῖς ¹⁵
 δὲ παρ' ἡμῖν ἐν οὐδενὶ ταῦτα λελόγισται, περὶ δὲ
 τῆς τοῦ θεοῦ δυναστείας δι' ὅλου τοῦ ζῆν ἡ σκέψις
 αὐτοῖς ἐστί. ὅπως οὖν μηδενὶ συναλισγόμενοι μηδὲ
 ὀμιλοῦντες φανύω διαστροφὰς λαμβάνοιμεν, πάντο-
^bθεν ἡμᾶς περιέφραξαν ἀγνεΐαις, καὶ διὰ βρωτῶν καὶ ²⁰
 ποτῶν καὶ ἀφῆς καὶ ἀκοῆς καὶ ὀράσεως νομικῆς.
 14. τὸ γὰρ καθόλου πάντα πρὸς τὸν φυσικὸν λόγον
 ὅμοια καθέστηκεν, ὑπὸ μιᾶς δυνάμεως οἰκονομούμε-
 να, καὶ καθ' ἓν ἕκαστα ἔχει λόγον βαθὺν, ἀφ' ὧν
 ἀπεχόμεθα κατὰ τὴν χρῆσιν καὶ οἷς συγχρώμεθα. ²⁵
 15. χάριν δὲ ὑποδείγματος ἐν ἡ δευτέρου ἐπιδραμαῶν
 σοι σημανῶ. μὴ γὰρ εἰς τὸν καταπεπτωκότα λόγον
 εἰσέλθης, ὅτι μυιῶν καὶ γαλῆς ἢ τῶν τοιούτων χά-
 ριν περιεργίας ποιούμενος ἐνομοθέτει ταῦτα Μωσῆς,
^c ἀλλὰ πρὸς ἀγνήν ἐπίσκεψιν καὶ τρόπων ἑξαρτισμὸν, ³⁰
 δικαιοσύνης ἔνεκεν σεμνῶς πάντα ἀνατέτακται. 16.
 τῶν γὰρ πετεινῶν οἷς χρώμεθα πάντα ἡμερὰ καθέ-

στηκε, και διαφέρει καθαριότητι, πυροῖς και ὄσπριοις
 χρώμενα πρὸς τροφήν, οἷον περιστεραὶ, τρυγόνες,
 ἄττακοὶ, πέρδικες, ἔτι δὲ χῆνες και τὰ ἄλλα ὅσα
 τοιαῦτα· περι ὧν δὲ ἀπηγόρευται πετεινῶν, εὐρή-
 5 σεις ἄγρια τέ και σαρκοφάγα, και καταδυναστεύοντα
 τῇ περι αὐτὰ δυνάμει τὰ λοιπὰ, και τὴν τροφήν
 ἔχοντα τὴν δαπάνησιν τῶν προειρημένων ἡμέρων
 μετὰ ἀδικίας. οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ και τοὺς α
 ἄρνας και ἐρίφους ἀρπάξουσι, και τοὺς ἀνθρώπους
 10 δὲ ἀδικοῦσι, νεκροὺς τε και ζῶντας. 17. παράσημον
 οὖν ἔθετο διὰ τούτων, ἀκάθαρτα προσονομάσας, ὅτι
 δέον ἐστὶ κατὰ ψυχὴν, οἷς ἡ νομοθεσία διατέτακται,
 δικαιοσύνη συγχρηῆσθαι και μηδένα καταδυναστεύειν
 πεποιθότας ἰσχύϊ τῇ ἑαυτῶν, μηδ' ἀφαιρῆσθαι μηδὲν,
 15 ἀλλ' ἐκ δικαιοτάτου βίου διακυβερωῦν, ὡς τὰ τῶν
 προειρημένων πετεινῶν ἡμερὰ ζῶα τὰ φυόμενα τῶν
 ὄσπριων ἐπὶ γῆς δαπανᾷ και οὐ καταδυναστεύει πρὸς
 τὴν ἐπαναίρεσιν οὔτε τῶν ὑποβεβηκότων οὔτε τῶν
 συγγενικῶν. 18. διὰ τούτων οὖν παρέδωκεν ὁ νομο- (873)
 20 θέτης σημειοῦσθαι τοῖς συνετοῖς εἶναι δικαίους τε
 και μηδὲν ἐπιτελεῖν βία, μηδὲ τῇ περι αὐτοὺς ἰσχύϊ
 πεποιθότας ἑτέρους καταδυναστεύειν. 19. ὅπου γὰρ
 οὐδ' ἄψασθαι καθῆκε τῶν προειρημένων διὰ τὴν
 περι ἕκαστα διάθεσιν, πῶς οὐ φυλακτέον παντάπασι
 25 τοὺς τρόπους εἰς τοῦτο κατακλασθῆναι; 20. πάντα
 οὖν τὰ συγχωρηθέντα ἐπὶ τούτων και τῶν κτηνῶν
 τροπολογῶν ἐκτέθεικε. τὸ γὰρ διχληλεύειν και δια-
 στέλλειν ὀπλῆς ὄνυχας σημείον ἐστὶ τοῦ διαστέλλειν b
 ἕκαστα τῶν πράξεων ἐπὶ τὸ καλῶς ἔχον. 21. ἡ γὰρ
 30 ἰσχύς τῶν ὄλων σωμάτων μετὰ ἐνεργείας ἀπέρεισιν
 ἐπὶ τοὺς ὤμους ἔχει και τὰ σκέλη. μετὰ διαστολῆς
 οὖν ἅπαντα ἐπιτελεῖν πρὸς δικαιοσύνην ἀναγκάζει τῶ

σημειουῖσθαι διὰ τούτων, ἔτι δὲ καὶ διότι παρὰ πάν-
 τας ἀνθρώπους διεστάμεθα. 22. οἱ γὰρ πλείονες
 τῶν λοιπῶν ἑαυτοὺς μολύνουσιν ἐπιμισγόμενοι, συν-
 τελοῦντες μεγάλην ἀδικίαν, καὶ χῶραι καὶ πόλεις
 ὄλαι ἐπὶ τούτοις σεμνύονται. οὐ μόνον γὰρ πρὸς 5
 ἄρρενας προσάγουσιν, ἀλλὰ καὶ τεκόνσας, ἔτι δὲ καὶ
 ὀθυνατέρας μολύνουσιν. ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τούτων διε-
 στάμεθα. 23. περὶ ὃν δὲ ἔστιν ὁ προειρημένος τῆς
 διαστολῆς τρόπος, περὶ τοῦτον καὶ τὸν τῆς μνήμης
 εἶναι κεχαρακτήρικε. πάντα γὰρ ὅσα διχληεῖ καὶ 10
 μηρυκισμὸν ἀνάγει, σαφῶς τοῖς νοοῦσιν ἐκτίθεται
 τὸ τῆς μνήμης. ἢ γὰρ ἀναμηρούσις οὐδὲν ἕτερον
 ἀλλ' ἢ τῆς ζωῆς καὶ συστάσεως ὑπόμνησίς ἐστι.
 24. τὸ γὰρ ζῆν διὰ τῆς τροφῆς συνεστάναι νομίζει.
 διὸ παρακελεύεται διὰ τῆς γραφῆς λέγων οὕτως 15
 ἡ "μνεῖα μνησθήσῃ κυρίου τοῦ θεοῦ, τοῦ ποιήσαντος
 [220] ἐν σοὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά." 25. κατανοούμενα
 γὰρ ἐνδοξα φαίνεται, πρῶτα μὲν ἡ τοῦ σώματος σύμ-
 πηξις καὶ ἡ τῆς τροφῆς διοίκησις καὶ ἡ περὶ ἕκαστον
 μέρος διαστολή, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἢ τῶν αἰσθήσεων 20
 διακόσμησις, διανοίας ἐνέργημα, καὶ κίνησις ἀόρα-
 τος, ἣ τε ὀξύτης τοῦ πρὸς ἕκαστόν τι πράσσειν, καὶ
 τεχνῶν εὗρεσις, ἀπέρατον περιέχει τρόπον. 26. διὸ
 παρακελεύεται μνεῖαν ἔχειν, ὡς συντηρεῖται τὰ προ-
 ειρημένα συνεχόμενα θεῖα δυνάμει. πάντα γὰρ τόπον 25
 καὶ χρόνον ὄρικε, πρὸς τὸ διὰ παντὸς μνημονεύειν
 τοῦ κρατοῦντος θεοῦ, συντηροῦντας καὶ τὰς ἀρχὰς
 [4374] καὶ μεσότηας καὶ τελευτάς. 27. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν
 βρωτῶν καὶ ποτῶν ἀπαρξαμένους εὐθέως τότε συγ-
 χρῆσθαι κελεύει. καὶ μὴν καὶ ἐκ τῶν περιβολαίων 30
 παράσημον ἡμῖν μνεῖας δέδωκεν· ὡσαύτως δὲ [καὶ
 ἐπὶ τῶν πόλεων καὶ οἰκήσεων διὰ τὸ σκεπάζεσθαι]

καὶ ἐπὶ τῶν πυλῶν καὶ θυρῶν προστέταχεν ἡμῖν
 τιθέναι τὰ λόγια, πρὸς τὸ μνεῖαν εἶναι θεοῦ· καὶ
 ἐπὶ τῶν χειρῶν δὲ διαρρήδην τὸ σημεῖον κελεύει
 περιῆφθαι, σαφῶς ἀποδεικνύς ὅτι πᾶσαν ἐνέργειαν ⁵
⁵ μετὰ δικαιοσύνης ἐπιτελεῖν δεῖ, μνήμην ἔχοντας τῆς
 ἑαυτῶν κατασκευῆς, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν περὶ θεοῦ φό-
 βον. 28. κελεύει δὲ καὶ κοιταζομένους καὶ διανιστα-
 μένους καὶ πορευομένους μελετᾶν τὰς τοῦ θεοῦ κα-
 τασκευὰς, οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ διαλήψει θεω-
¹⁰ ροῦντας τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὑπόληψιν ἑαυτῶν, ὅταν
 εἰς ὕπνον ἔρχονται, καὶ τὴν ἔγερσιν ὡς θεία τίς
 ἐστὶ καὶ ἀκατάληπτος ἢ τούτων μετάθεσις.”

29. “ Δέδεικται δέ σοι καὶ τὸ περισσὸν τῆς λογίας
 τῆς κατὰ τὴν διαστολὴν καὶ μνεῖαν, ὡς ἐξεθέμεθα ⁵
¹⁵ τὴν διχηλίαν καὶ τὸν μηρυκισμόν. οὐ γὰρ εἰκῆ καὶ
 κατὰ τὸ ἔμπεσόν εἰς ψυχὴν νενομοθέτηται, πρὸς δ’
 ἀλήθειαν καὶ σημείωσιν ὀρθοῦ λόγου. 30. διατά-
 ξας γὰρ ἐπὶ βρωτῶν καὶ ποτῶν καὶ τῶν κατὰ
 τὰς ἀφὰς ἕκαστα κελεύει μηδὲν εἰκῆ μήτε πράσσειν
²⁰ μήτε ἀκούειν μήτε τῆ τοῦ λόγου δυναστεία συγχρω-
 μένους ἐπὶ τὴν ἀδικίαν τρέπεσθαι. 31. καὶ ἐπὶ τῶν
 κνωδάλων δὲ ταυτὸν ἔστιν εὐρεῖν. κακοποιητικὸς ¹
 γὰρ ὁ τρόπος ἐστὶ καὶ γαλῆς καὶ μυῶν καὶ τῶν τού-
 τοις ὁμοίων, ὅσα διηγόρευται. πάντα γὰρ λυμαίνον-
²⁵ ται καὶ κακοποιοῦσι μύες, οὐ μόνον πρὸς τὴν ἑαυ-
 τῶν τροφήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ παντελῶς ἄχρηστον
 γίνεσθαι ἀνθρώπῳ ὅ τι ἂν δῆ ποτ’ οὖν ἐπιβάλληται
 κακαποιεῖν. 32. τό τε τῆς γαλῆς γένος ἰδιάζον ἐστὶ·
 χωρὶς γὰρ τοῦ προειρημένου ἔχει λυμαντικὸν κατὰ-
³⁰ στήμα. διὰ γὰρ τῶν ὠτων συλλαμβάνει, τεκνοποιεῖ
 δὲ τῷ στόματι. καὶ διὰ τοῦτ’ οὖν ὁ τοιοῦτος τρόπος
 τοῖς ἀνθρώποις ἀκάθαρτός ἐστιν. ὅσα γὰρ δι’ ἀκοῆς

λαβόντες, ταῦτα τῷ λόγῳ σωματοποιήσαντες κακοῖς
 ἐτέρους ἐνεκύλισαν, ἀκαθαρσίαν τε οὐ τὴν τυχοῦσαν
 ἀπετέλεσαν, μιανθέντες αὐτοὶ πάντα πᾶσι τῷ τῆς
 (375) ἀσεβείας μολυσμῷ. 33. καλῶς δὲ ποιῶν ὁ βασιλεὺς
 ὑμῶν τοὺς τοιούτους ἀναιρεῖ, καθὼς μεταλαμβάνομεν. 5
 ἐγὼ δὲ εἶπα, τοὺς ἐμφανιστὰς οἴομαί σε λέγειν· καὶ
 γὰρ αἰκίαις καὶ θανάτοις ἐπαλγέσιν αὐτοὺς παρα-
 βάλλει συνεχῶς. τούτους γὰρ καὶ λέγω· ἐπαγρῦ-
 πνησις γὰρ εἰς ἀνθρώπων ἀπώλειαν ἀνόσιος. ὁ δὲ
 νόμος ἡμῶν κελεύει μῆτε λόγῳ μῆτε ἔργῳ κακοποιεῖν 10
 μηδέν. 34. καὶ περὶ τούτων οὖν ὅσον ἐπὶ βραχὺ
 διεξεῖλθαι, προσυποδείξαντά σοι διότι πάντα κεκα-
 νόνισται πρὸς δικαιοσύνην καὶ οὐδὲν εἰκὴ κατατέ-
 b τακται διὰ τῆς γραφῆς οὐδὲ μυθωδῶς, ἀλλ' ἵνα δι'
 ὅλου τοῦ ζῆν καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ἀσκῶμεν δικαιο- 15
 σύνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους, μεμνημένοι τοῦ δυ-
 ναστεύοντος θεοῦ. 35. περὶ βρωτῶν οὖν καὶ τῶν
 ἀκαθάρτων, ἐρπετῶν καὶ κνωδάλων, ὁ πᾶς λόγος
 ἀνατείνει πρὸς δικαιοσύνην καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων
 συναναστροφὴν δικαίαν. 36. ἐμοὶ μὲν οὖν καλῶς ἐνό- 20
 [221] μιζε περὶ ἐκάστων ἀπολελογῆσθαι· καὶ γὰρ περὶ τῶν
 προσφερομένων ἔλεγε μόσχων καὶ κριῶν καὶ χιμάρων
 ὅτι δεῖ ταῦτ' ἐκ βουκολίων καὶ ποιμνίων λαμβάνον-
 c τας ἡμερὰ κατασκευάζειν καὶ μηδὲν ἄγριον, ὅπως οἱ
 προσφέροντες τὰς θυσίας μηδὲν ὑπερήφανον ἑαυτοῖς 25
 συνιστορῶσι, σημειώσει κεχρημένοι τοῦ διατάξαντος.
 37. τῆς γὰρ ἑαυτοῦ ψυχῆς τοῦ παντὸς τρόπου τὴν
 προσφορὰν ποιεῖται ὁ τὴν θυσίαν προσάγων. καὶ
 περὶ τούτων οὖν νομίζω τὰ τῆς ὀμιλίας ἄξια λόγου
 καθεστάναι, διὰ τὴν σεμνότητα τοῦ νόμου, ἣν προ- 30
 ἦγμαι διασαφῆσαι σοι, Φιλόκρατες, δι' ἣν ἔχεις φι-
 λομάθειαν.”

38. Ταῦτα μὲν ὁ ἀρχιερεὺς τοῖς ἤκουσιν ὡς αὐ-
 τὸν Ἑλλῆσι περὶ τῆς ἀλληγορουμένης ἐν τοῖς ἱεροῖς
 νόμοις ἰδέας διεστείλατο, ὡς ἂν μέλλουσι ταῖς ἐκδο-
 5 θησομέναις περιτευξέσθαι τῶν γραφῶν ξορημνείαις.
 ὁ δὲ Ἀριστόβουλος καὶ τῆς κατ' Ἀριστοτέλην φιλο-
 σοφίας πρὸς τῇ πατρίῳ μετειληγῶς, (ὅποια περὶ τῶν
 ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις φερομένων ὡς περὶ θεοῦ με-
 λῶν διηλθὲν ἐπακουῖσαι καιρὸς· οὗτος δ' αὐτὸς
 10 ἐκεῖνος, οὗ καὶ ἡ δευτέρα τῶν Μακκαβαίων ἐν ἀρχῇ
 τῆς βίβλου μνημονεύει) ἐν τῷ πρὸς Πτολεμαίου
 τὸν βασιλέα συγγράμματι τοῦτον καὶ αὐτὸς διασαφεῖ
 τὸν τρόπον

X. " Πλὴν ἱκανῶς εἰρημένων πρὸς τὰ προκειμένα ⁽³⁷⁶⁾
 ζητήματα ἐπεφώνησας καὶ σὺ, βασιλεῦ, διότι ση-
 15 μάλνεται διὰ τοῦ νόμου τοῦ παρ' ἡμῖν καὶ χεῖρες
 καὶ βραχίων καὶ πρόσωπον καὶ πόδες καὶ περιπα-
 τος ἐπὶ τῆς θείας δυνάμεως· ἃ τεύξεται λόγου κα-
 5 θήκοντος καὶ οὐκ ἀντιδοξήσει τοῖς προειρημένοις
 ὑφ' ἡμῶν οὐδέν. 2. παρακαλέσαι δέ σε βούλομαι
 20 πρὸς τὸ φυσικῶς λαμβάνειν τὰς ἐκδοχὰς καὶ τὴν
 ἀρμόζουσαν ἐννοίαν περὶ θεοῦ κρατεῖν, καὶ μὴ ἐκ-
 πίπτειν εἰς τὸ μυθῶδες καὶ ἀνθρώπινον κατάστημα.
 3. πολλαχῶς γὰρ ὁ βούλεται λέγειν ὁ νομοθέτης
 ἡμῶν Μωσῆς, ἐφ' ἑτέρων πραγμάτων λόγους ποιού-
 25 μενος, λέγω δὲ τῶν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, φυσικὰς
 διαθέσεις ἀπαγγέλλει καὶ μεγάλων πραγμάτων κατα-
 σκευάς. 4. οἷς μὲν οὖν πάρεστι τὸ καλῶς νοεῖν
 θαυμάζουσι τὴν περὶ αὐτὸν σοφίαν καὶ τὸ θεῖον
 30 πνεῦμα, καθ' ὃ καὶ προφήτης ἀνακεκήρυκται· ὧν
 εἰσιν οἱ προειρημένοι φιλόσοφοι καὶ πλείονες ἕτεροι
 καὶ ποιηταὶ παρ' αὐτοῦ μεγάλας ἀφορμὰς εἰληφότες,
 καθὸ καὶ θαυμάζονται. 5. τοῖς δὲ μὴ μετέχουσι δυ-

νάμεως και συνέσεως, ἀλλὰ τῷ γραπτῷ μόνον προσ-
 κειμένοις, οὐ φαίνεται μεγαλειόν τι διασαφῶν.

6. ἄρξομαι δὲ λαμβάνειν καθ' ἕκαστον σημαινόμε-
 δ νον καθ' ὅσον ἂν ᾧ δυνατός. εἰ δὲ μὴ τεύξομαι
 τάληθους, μηδὲ πείσω, μὴ τῷ νομοθέτῃ προσάψης 5
 τὴν ἀλογίαν, ἀλλ' ἐμοὶ τῷ μὴ δυναμένῳ διαιρεῖσθαι
 τὰ ἐκείνῳ νενοχημένα. 7. χεῖρες μὲν οὖν νοοῦνται
 προδήλως και ἐφ' ἡμῶν κοινοτέρων. ὅταν γὰρ δυ-
 νάμεις ἔξαποστέλλης σὺ βασιλεὺς ᾧν, βουλόμενός τι
 κατεργάσασθαι, λέγομεν, μεγάλην χεῖρα ἔχει ὁ βασι- 10
 λεὺς, φερομένων τῶν ἀκούοντων ἐπὶ τὴν δύναμιν
 ἣν ἔχεις. 8. ἐπισημαίνεται δὲ τοῦτο και διὰ τῆς
 νομοθεσίας ἡμῶν λέγων ὁ Μωσῆς οὕτως "ἐν χειρὶ
 κραταιᾷ ἐξήγαγεν ὁ θεὸς σε ἐξ Αἰγύπτου." και πάλιν
 "ἀποστελῶ, φησὶν ὁ θεὸς, τὴν χεῖρά μου, και πατάξω 15
 τοὺς Αἰγυπτίους." και ἐπὶ τοῦ τῶν κτηνῶν θανάτου
 (877) φησὶ τῷ Φαραῶ ὁ Μωσῆς "ἰδοὺ χεῖρ κυρίου ἔσται
 ἐν τοῖς κτήνεσί σου και ἐν πᾶσι τοῖς ἐν τοῖς πεδίοις
 θάνατος μέγας." ὥστε αἱ χεῖρες ἐπὶ δυνάμεως νο-
 οῦνται θεοῦ. και γὰρ ἔστι νοῆσαι τὴν πᾶσαν ἰσχὺν 20
 τῶν ἀνθρώπων και τὰς ἐνεργείας ἐν ταῖς χερσὶν
 [222] εἶναι. 9. διόπερ καλῶς ὁ νομοθέτης ἐπὶ τὸ μεγα-
 λειον μετενήνοχε, λέγων τὰς συντελείας χεῖρας εἶναι
 θεοῦ. στάσις δὲ θεία καλῶς ἂν λέγοιτο κατὰ τὸ με-
 γαλειον ἢ τοῦ κόσμου κατασκευῆ. 10. και γὰρ ἐπὶ 25
 πάντων ὁ θεὸς, και πάνθ' ὑποτέτακται, και στάσιν
 b εἴληφεν· ὥστε τοὺς ἀνθρώπους καταλαμβάνειν ἀκί-
 νητα εἶναι ταῦτα. λέγω δὲ τὸ τοιοῦτον, ὡς οὐδέποτε
 γέγονεν οὐρανὸς γῆ, γῆ δ' οὐρανὸς, οὐδ' ἥλιος σε-
 λήνη λάμπουσα, οὐδὲ σελήνη πάλιν ἥλιος, οὐδὲ πο- 30
 ταμοὶ θάλασσα, οὐδὲ θάλασσα ποταμοί. 11. και
 πάλιν ἐπὶ τῶν ζώων ὁ αὐτός ἐστι λόγος. οὐ γὰρ

ἄνθρωπος ἔσται θηρίον, οὐδὲ θηρίον ἄνθρωπος.
 καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν δὲ ταυτὸν ὑπάρχει φυτῶν τε καὶ
 ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἀμετάβλητα μὲν ἔστι, τὰς αὐτὰς δ'
 ἐν αὐτοῖς τροπὰς λαμβάνει καὶ φθοράς. 12. ἡ στά-
 5 σις οὖν ἡ θεία κατὰ ταῦτα ἂν λέγοιτο, πάντων ὑπο-
 κειμένων τῷ θεῷ. λέγεται δὲ κατάβασις ἐπὶ τὸ ὄρος
 θεία γερονέναι διὰ τῆς γραφῆς τοῦ νόμου, καθ' ὃν
 ἐνομοθέτει καιρὸν, ἵνα πάντες θεωρήσωσι τὴν ἐνέρ-
 γειαν τοῦ θεοῦ. κατάβασις γὰρ αὕτη σαφῆς ἔστι·
 10 καὶ περὶ τούτων οὖν οὕτως ἂν τις ἐξηγήσαιο, βου-
 λόμενος συντηρεῖν τὸν περὶ θεοῦ λόγον. 13. δηλοῦ-
 ται γὰρ ὡς τὸ ὄρος ἔκαίετο πυρὶ, καθὼς φησιν ἡ
 νομοθεσία, διὰ τὸ τὸν θεὸν καταβεβηκέναι σαλπύγ-
 γων τε φωνὰς καὶ τὸ πῦρ φλεγόμενον ἀνυποστάτως
 15 εἶναι. 14. τοῦ γὰρ παντὸς πλήθους μυριάδων οὐκ ἄ-
 ἔλαττον ἑκατὸν, χωρὶς τῶν ἀφηλίκων, ἐκκλησιαζο-
 μένων κυκλόθεν τοῦ ὄρους, οὐκ ἔλασσον ἡμερῶν
 πέντε οὔσης τῆς περιόδου περὶ αὐτὸ, κατὰ πάντα
 τόπον τῆς ὀράσεως πᾶσιν αὐτοῖς κυκλόθεν, ὡς ἦσαν
 20 παρεμβεβληκότες, τὸ πῦρ φλεγόμενον ἐθεωρεῖτο·
 15. ὥστε τὴν κατάβασιν μὴ τοπικὴν εἶναι· παντα-
 χοῦ γὰρ ὁ θεὸς ἔστιν. ἀλλὰ τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν
 παρὰ πάντα θαυμάσιον ὑπάρχουσαν, διὰ τὸ πάντα
 ἀναλίσκειν, οὐκ ἂν ἔδειξε φλεγομένην ἀνυποστάτως,
 25 μηδὲν ἐξαναλίσκουσαν, εἰ μὴ τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ δυ-
 ναμικὸν αὐτῇ προσείη. 16. τῶν γὰρ φνομένων ἐν (378)
 τῷ ὄρει ἐκείνῳ ἀναλισκομένων σφοδρῶς οὐδὲν ἐξα-
 νάλωσεν, ἀλλ' ἔμεινε τῶν ἀπάντων ἡ χλόη πυρὸς
 ἄδικτος, σαλπύγγων τε φωναὶ σφοδρότερον συνη-
 30 κούοντο σὺν τῇ τοῦ πυρὸς ἀστραπηδὸν ἐκφάνσει, μὴ
 προκειμένων ὀργάνων τοιούτων, μηδὲ τοῦ φωνή-
 σαντος, ἀλλὰ θεία κατασκευῆ γινομένων πάντων.

17. ὥστε σαφὲς εἶναι διὰ ταῦτα τὴν κατάβασιν τὴν
 θεϊάν γεγενῆσθαι, διὰ τὸ τοὺς συνορωῶντας ἐκφαντικῶς
 ἕκαστα καταλαμβάνειν, μήτε τὸ πῦρ κεκαυκός, ὡς
 b προεῖρηται, μηδὲν μήτε τὰς τῶν σαλπύγγων φωνὰς
 δι' ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἢ κατασκευῆς ὀργάνων γί- 5
 νεσθαι, τὸν δὲ θεὸν ἄνευ τινὸς δεικνύναι τὴν ἑαυ-
 τοῦ διὰ πάντων μεγαλειότητα."

18. Ταῦτα ὁ Ἀριστόβουλος. ἐπεὶ δὲ διεληλύθα-
 μεν τὰ τε τῶν ἱερῶν νόμων παραγγέλματα τὸν τε
 τρόπον τῆς ἀλληγορουμένης παρ' αὐτοῖς ἰδέας, ἐξῆς 10
 ἂν εἴη καὶ τόδε ἐπισημῆνασθαι, ὡς τὸ πᾶν Ἰουδαίων
 ἔθνος εἰς δύο τμήματα διήρηται, καὶ τὴν μὲν πλη-
 θὺν ταῖς τῶν νόμων κατὰ τὴν ῥητὴν διάνοιαν παρ-
 c ηγγελημέναις ὑποθήκαις ὑπῆγε, τὸ δ' ἕτερον τῶν ἐν
 ἔξει τάγμα ταύτης μὲν ἠφεί, θειοτέρα δὲ τινι καὶ 15
 τοὺς πολλοὺς ἐπαναβεβηκυῖα φιλοσοφία προσέχειν
 ἠέλιον, θεωρία τε τῶν ἐν τοῖς νόμοις κατὰ διάνοιαν
 σημαινομένων. 19. ἦν δὲ τοῦτο φιλοσόφων Ἰου-
 δαίων γένος, ὧν τὴν τοῦ βίου ἀσκήσιν καὶ τῶν ἐξω-
 θεν κατεπλάγησαν μυριοί, τῶν δ' οἰκείων οἱ περι- 20
 φανεστάτοι καὶ μνήμης ἀλήστου τούτους ἠέλωσαν,
 Ἰώσηπός τε καὶ Φίλων καὶ ἕτεροι πλείους· ὧν τὰ
 πολλὰ παρῆς, δείγματος αὐτὸ μόνον ἔνεκα, τῇ τοῦ
 d Φίλωνος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκεσθήσομαι μαρτυρίᾳ,
 ἣν περὶ τῶν δηλουμένων κατὰ πολλὰ τῶν οἰκείων 25
 [223] ὑπομνημάτων τέθειται. τούτων δ' ἀπὸ τῆς Ἰπὲρ
 Ἰουδαίων ἀπολογίας λαβὼν σύ γε ἀνάγνωθι ταῦτα

(379) XI. "Μυρίους δὲ τῶν γνωρίμων ὁ ἡμέτερος νο-
 μοθέτης ἤλειπεν ἐπὶ κοινωνίαν, οἱ καλοῦνται μὲν
 Ἑσσαῖοι, παρὰ τὴν ὀσιότητά μοι δοκῶ τῆς προσηγο- 30

ρίας ἀξιωθέντες. οἰκοῦσι δὲ πολλὰς μὲν πόλεις τῆς
 Ἰουδαίας, πολλὰς δὲ κώμας καὶ μεγάλους καὶ πολυ- ^b
 ανθρώπους ὁμίλους. 2. ἔστι δ' αὐτοῖς ἡ προαίρεσις
 οὐ γένει, (γένος γὰρ ἐφ' ἑκουσίοις οὐ γράφεται) διὰ
 5 δὲ ζῆλον ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας ἕμερον. 3. Ἐσ-
 σαίων γοῦν κομιδῇ νήπιος οὐδεὶς ἀλλ' οὐδὲ πρώτο-
 γένειος, ἢ μειράκιον, ἐπεὶ τὰ γε τούτων ἀβέβαια
 ἦδη τῶ τῆς ἡλικίας ἀτελεῖ συννεωτερίζονται· τέλειοι
 δ' ἄνδρες καὶ πρὸς γῆρας ἀποκλίναντες ἦδη, μηκέθ'
 10 ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος ἐπιρροῆς ἐπικλυζόμενοι, μηδ'
 ὑπὸ τῶν παθῶν ἀγόμενοι, τὴν ἀψευδῆ δὲ καὶ μόνην ^c
 ὄντως ἐλευθερίαν καρπούμενοι. 4. μάρτυς δὲ τῆς
 ἐλευθερίας αὐτῶν ὁ βίος. Ἴδιον οὐδεὶς οὐδὲν ὑπομέ-
 νει κτήσασθαι τὸ παράπαν, οὐκ οἰκίαν, οὐκ ἀνδρά-
 15 ποδον, οὐ χωρίον, οὐ βοσκήματα, οὐχ ὅσα ἄλλα
 παρασκευαὶ καὶ χρηγίαι πλοῦτου· πάντα δ' εἰς μέ-
 στον ἀθρόα καταθέντες κοινὴν καρποῦνται τὴν ἀπάν-
 των ὠφέλειαν. 5. οἰκοῦσι δ' ἐν ταυτῶ, κατὰ διά-
 σους ἐταιρίας καὶ συσσίτια πεποιημένοι, καὶ πάνθ'
 20 ὑπὲρ τοῦ κοινωφελοῦς πραγματευόμενοι διατελοῦσιν.
 6. ἀλλ' ἐτέρων ἕτεραι πραγματεῖαι, αἷς ἐπαποδύντες
 ἀόκνως διαθλοῦσιν, οὐ κρυμὸν, οὐ θάλπος, οὐχ ὅσα ^d
 ἄερος νεωτερίσματα προφασιζόμενοι· πρὶν δ' ἥλιον
 ἀνασχεῖν ἐπὶ τὰ συνήθη τρεπόμενοι, δυομένου μόλις
 25 ἐπανίασι χαίροντες, οὐχ ἦττον τῶν ἐν τοῖς γυμνικοῖς
 ἐξεταζομένων ἀγῶσιν. 7. ὑπολαμβάνουσι γὰρ ἅττ'
 ἂν ἐπιτηδεύσωσιν εἶναι βιωφελέστερα καὶ ἡδίω ψυχῇ
 καὶ σώματι τὰ γυμνάσματα, καὶ πολυχροنیωτέρα τῶν
 ἐν ἀθλήσεσι, μὴ συναφηβῶντα τῇ τοῦ σώματος ἀκμῇ.
 30 8. εἰσὶ γὰρ αὐτῶν οἱ μὲν γεηπόνοι, τῶν περὶ σπορὰν
 καὶ γεωργίαν ἐπιστήμονες, οἱ δ' ἀγελάρχαι, παντο-
 δαπῶν θρεμμάτων ἡγεμόνες, ἐνιοὶ δὲ σμῆνη μελιττῶν ⁽³⁸⁰⁾

ἐπιτροπεύουσιν. 9. ἄλλοι δὲ δημιουργοὶ τῶν κατὰ τέχνας εἰσὶν, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ὧν αἱ ἀναγκαῖαι χρεῖαι βιάζονται παθεῖν, οὐδὲν ἀναβαλλόμενοι τῶν εἰς πορισμὸν ἀνυπαίτιον. 10. ἐκ δὴ τῶν οὕτως διαφερόντων ἕκαστοι τὸν μισθὸν λαβόντες ἐνὶ διδόασι τῶν ⁵ χειροτονηθέντι ταμίᾳ· λαβὼν δ' ἐκείνος ἀντίκα τὰ πιτῆδεια ἄνειται, καὶ παρέχει τροφὰς ἀφθόνοους καὶ τᾶλλα ὧν ὁ ἀνθρώπινος βίος χρειώδης. 11. οἱ δ' ὁμοδαίτοι καὶ ὁμοτράπεζοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ^b εἰσὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσμενίζοντες, ὀλιγοδεείας ἐρασταί, ¹⁰ πολυτέλειαν ὡς ψυχῆς καὶ σώματος νόσον ἐκτρέπομενοι. 12. κοινὴ δ' οὐ τράπεζα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐσθῆς αὐτοῖς ἐστὶ. πρόκεινται γὰρ χειμῶνι μὲν σιφραὶ χλαῖναι, θέρει δ' ἐξωμίδες εὐτελεῖς, ὡς εὐμαρῶς ἐξεῖναι τῶ βουλομένῳ ἢν ἂν ἐθελήσῃ λαβεῖν, ¹⁵ ^c ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐνὸς ἀπάντων καὶ τὰ πάντων ἔμπαλιν ἐνὸς ὑπέιληπται. 13. καὶ μὴν εἴ τις αὐτῶν ἀσθενήσειεν, ἐκ τῶν κοινῶν νοσηλεύεται, θεραπευόμενος ταῖς ἀπάντων ἐπιμελείαις καὶ φροντίσιν. οἱ δὲ δὴ ²⁰ πρεσβῦται καὶ εἰ τύχοιεν ἄτεκνοι, καθάπερ οὐ πολὺπαιδες μόνον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὐπαιδες, ἐν εὐτυχεστάτῳ καὶ λιπαρωτάτῳ γήρᾳ τὸν βίον εἰώθασιν καταλύειν, ὑπὸ τοσοῦτων προνομίας ἀξιούμενοι καὶ ²⁵ τιμῆς, ἐκουσίῳ γνώμῃ μᾶλλον ἢ φυσικῶς ἀνάγκῃ ^d ¹ θεραπεύειν ἀξιούντων. 14. ἔτι τοίνυν ὅπερ ἢ μόνον ²⁵ ^[224] ἢ μάλιστα τὴν κοινωνίαν ἔμελλε διαλύειν ὄξυδερκέστερον ἰδόντες γάμον παρητήσαντο μετὰ καὶ τοῦ διαφερόντως ἀσκεῖν ἐγκράτειαν. Ἑσσαίων γὰρ οὐδεὶς ἄγεται γυναῖκα, διότι φίλαντον ἢ γυνὴ καὶ ζηλότυπον οὐ μετρίως καὶ δεινὸν ἀνδρὸς ἦθη παλεῦσαι ³⁰ καὶ συνεχέσι γοητείαις ὑπάγεσθαι. 15. μελετήσασα γὰρ θῶπας λόγους καὶ τὴν ἄλλην ὑπόκρισιν, ὥσπερ

ἐπὶ σκηνῆς, ὄψεις καὶ ἀκοὰς ὅταν δελεάσῃ, διηπατη-
 μένων οἷα ὑπηκόων, τὸν ἡγεμόνα νοῦν φενακίζει. ●
 16. παῖδες δ' εἰ γένοιτο, φρονήματος ὑποπλησθεῖσα
 καὶ παρρησίας, ὅσα κατ' εἰρωνείαν πρότερον ὑπού-
 5 λως ὑψηνίττετο, ταῦτα ἀπ' εὐτολμοτέρου θράσους ⁽³⁶¹⁾
 ἐκλαλεῖ καὶ ἀναισχυντοῦσα βιάζεται πράττειν, ὧν
 ἕκαστον κοινωνίας ἐχθρόν. 17. ὁ γὰρ ἢ γυναικὸς
 φίλτροις ἐνδεθεῖς ἢ τέκνων ἀνάγκη φύσεως προκη-
 δόμενος οὐκέτι πρὸς ἄλλους ὁ αὐτός ἐστιν, ἀλλ'
 10 ἕτερος γέγονε λεληθῶς ἀντ' ἐλευθέρου δούλος.
 18. οὕτως γοῦν ὁ βίος ἐστὶν αὐτῶν περιμάχητος,
 ὥστ' οὐκ ἰδιῶται μόνον, ἀλλὰ καὶ μεγάλοι βασιλεῖς
 ἀγάμενοι τοὺς ἄνδρας τεθήπασι, καὶ τὸ σεμνὸν αὐ-
 τῶν ἀποδοχαῖς καὶ τιμαῖς ἔτι μᾶλλον σεμνοποιούσι." ^b
 15 19. Ταῦτα μὲν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου κείσθω συγ-
 γράμματος· ἀπὸ δὲ τοῦ Περὶ τοῦ πάντα σπουδαίου
 ἐλευθέρου εἶναι τὰ οὕτως ἔχοντα παραθήσομαι

XII. "Ἔστι δὲ καὶ ἡ ἐν Παλαιστίνῃ Συρία καλο-
 καραθίας οὐκ ἄγονος, ἣν πολυανθρωποτάτου ἔθνους
 20 τῶν Ἰουδαίων οὐκ ὀλίγη μοῖρα νέμεται. 2. λέγονται
 δέ τινες παρ' αὐτοῖς ὄνομα Ἑσσατοί, πληθὸς ὑπὲρ
 τετρακισχιλίους, κατ' ἐμὴν δόξαν οὐκ ἀκριβεῖ τύπῳ
 διαλέκτου Ἑλληνικῆς, παρώνυμοι ὀσιότητος, ἐπειδὴ
 25 ζῶα καταθύοντες, ἀλλ' ἱεροπρεπεῖς τὰς ἐαυτῶν δια-
 νοίας κατασκευάζειν ἀξιούντες. 3. οὗτοι τὸ μὲν
 πρῶτον κωμηδὸν οἰκοῦσι τὰς πόλεις ἐκτρεπόμενοι,
 διὰ τὰς τῶν πολιτενομένων χειροθήεις ἀνομίας, εἰ-
 δότες ἐκ τῶν συνόντων, ὡς ἀπὸ ἀέρος φθοροποιού
 30 νόσον, ἐγγινομένην προσβολὴν ψυχαῖς ἀνίατον. 4. ὧν

18 Ἔστι δὲ —] Philo vol. 2. p. 457. ed. Mang.

οἱ μὲν γεωπονοῦντες, οἱ δὲ τέχνας μειῶντες, ὅσαι
 d **συνεργάτιδες εἰρήνης, ἑαυτοὺς τε καὶ τοὺς πλησιάζον-
 ζοντας ὠφελουσίην, οὐκ ἄργυρον καὶ χρυσὸν θησαυ-
 ροφυλακοῦντες, οὐδ' ἀποτομὰς γῆς μεγάλας κτώμενοι
 δι' ἐπιθυμίαν προσόδων, ἀλλ' ὅσα πρὸς τὰς ἀναγ- 5
 καίας τοῦ βίου χρείας ἐκπορίζοντες. 5. μόνοι γὰρ ἐξ
 ἀπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ἀχρήματοι καὶ ἀκτήμονες
 αὐτοὶ γεγονότες, (ἐπιτηθεύσει τὸ πλεόν ἢ ἐνδεία
 εὐτυχίας) πλουσιώτατοι νομίζονται, τὴν ὀλιγοδέειαν
 καὶ εὐκολίαν, ὅπερ ἐστίν, κρίνοντες περιουσίαν. 10
 6. βελῶν, ἢ ἀκόντων, ἢ ξιφιδίων, ἢ κράνους, ἢ θώ-
 (352) ρακος, ἢ ἀσπίδος, οὐδένα παρ' αὐτοῖς ἂν εὗροις
 δημιουργόν, οὐδὲ συνόλωσ ὀπλοποιόν, ἢ μηχανο-
 ποιόν, ἢ τι τῶν κατὰ πόλεμον ἐπιτηθεύοντα, ἀλλ'
 οὐδ' ὅσα κατ' εἰρήνην εὐόλισθα εἰς κακίαν· ἐμπο- 15
 ρίας γὰρ ἢ καπηλείας ἢ ναυκληρίας οὐδ' ὄναρ ἴσασι,
 τὰς εἰς πλεονεξίαν ἀφορμὰς ἀποδιοπομπούμενοι.
 7. δοῦλός τε παρ' αὐτοῖς οὐδὲ εἰς ἐστίν, ἀλλ' ἐλεύ-
 θεροι πάντες, ἀνθυπουργοῦντες ἀλλήλοις· καταγι-
 νώσκουσί τε τῶν δεσποτῶν οὐ μόνον ὡς ἀδίκων 20
 ἰσότητα λυμαινομένων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀσεβῶν, θεσμὸν
 φύσεως ἀναιρῶντων, ἢ πάντας ὁμοίως γεννήσασα
 b καὶ θρέψασα μητρὸς τρόπον ἀδελφοὺς γνησίους, οὐ
 λεγομένους, ἀλλ' ὄντας ὄντως ἀπειργάσατο. 8. ὦν
 τὴν συγγένειαν ἢ ἐπίβουλος πλεονεξία παρενημερή- 25
 σασα διέσεισεν, ἀντ' οἰκειότητος ἀλλοτριότητα καὶ
 [225] ἀντὶ φιλίας ἐχθραν ἐργασαμένη. 9. φιλοσοφίας τε
 τὸ μὲν λογικόν, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον εἰς κτήσιν ἀρετῆς,
 λογοθήραις, τὸ δὲ φυσικόν, ὡς μείζον ἢ κατὰ ἀνθρω-
 πίνην φύσιν, μετεωρολέσχαις ἀπολιπόντες, πλὴν ὅσον 30
 αὐτοῦ περὶ ὑπάρξεως θεοῦ καὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέ-
 c σεως φιλοσοφεῖται, τὸ ἡθικὸν εὐ μάλα διαπονοῦσιν,**

ἀλείπταις χρώμενοι τοῖς πατρώοις νόμοις, οὓς ἀμή-
 χανον ἀνθρωπίνην ἐπινοῆσαι ψυχὴν ἄνευ κατακωχῆς
 ἐνθεοῦ. 10. τούτους ἀναδιδάσκονται μὲν καὶ παρὰ τὸν
 ἄλλον χρόνον, ἐν δὲ ταῖς ἐβδόμαις διαφερόντως. ἱερὰ
 5 γὰρ ἡ ἐβδόμη νενομίσται, καθ' ἣν τῶν ἄλλων ἀνέ-
 χοντες ἔργων, εἰς ἱεροὺς ἀφικνούμενοι τόπους, οἱ
 καλοῦνται συναγωγαί, καθ' ἡλικίας ἐν τάξεσιν ὑπὸ
 πρεσβυτέροις νέοι καθέξονται, μετὰ κόσμου τοῦ προσ-
 ἦκοντος ἔχοντες ἀκροατικῶς. εἰς μὲν τις τὰς βίβλους
 10 ἀναγινώσκει λαβῶν, ἕτερος δὲ τῶν ἐμπειροτάτων d
 ὄσα μὴ γνώριμα παρελθῶν ἀναδιδάσκει· τὰ γὰρ
 πλεῖστα διὰ συμβόλων ἀρχαιοτρόπῳ ζηλώσει παρ'
 αὐτοῖς φιλοσοφεῖται. 11. παιδεύονται δὲ εὐσέβειαν,
 ὀσιότητα, δικαιοσύνην, οἰκονομίαν, πολιτείαν, καὶ
 15 ἐπιστήμην τῶν πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν
 καὶ ἀδιαφόρων, αἰρέσεις ὧν χρῆ καὶ φυγὰς τῶν
 ἐναντίων, νόμοις καὶ κανόσι τριτοῖς χρώμενοι, τῷ
 τε φιλοθέῳ καὶ φιλαρέτῳ καὶ φιλανθρώπῳ. 12. τοῦ
 μὲν οὖν φιλοθέου δείγματα μυρία παρέχει ἢ παρ'
 20 ὄλον τὸν βίον συνεχῆς καὶ ἐπάλληλος ἀγνεΐα, τὸ
 ἀνώμοτον, τὸ ἀψευδές, τὸ πάντων μὲν ἀγαθῶν αἴτιον, (388)
 κακοῦ δὲ μηδενὸς νομίζειν εἶναι τὸ θεῖον· τοῦ δὲ
 φιλαρέτου τὸ ἀφιλοχρήματον, τὸ ἀφιλόδοξον, τὸ ἀφι-
 λήδονον, τὸ ἐγκρατὲς, τὸ καρτερικόν, ἔτι δὲ ὀλιγο-
 25 δέειαν, ἀφέλειαν, εὐκολίαν, τὸ ἄτυφον, τὸ νόμιμον,
 τὸ εὐσταθές, καὶ ὅσα τούτοις ὁμοιότροπα· τοῦ δὲ
 φιλανθρώπου δείγματα εὐνοια, ἰσότης, ἡ παντὸς
 λόγου κρείττων κοινωνία, περὶ ἧς οὐκ ἄκαιρον
 βραχέα εἰπεῖν. 13. πρῶτον τοίνυν οὐδενὸς οἰκία
 30 τίς ἐστὶν ἰδία, ἣν οὐχὶ πάντων εἶναι κοινὴν συμ-
 βέβηκε. πρὸς γὰρ τῷ κατὰ θιάσους συνοικεῖν ἀνα- b
 πέπταται καὶ τοῖς ἐτέρωθεν ἀφικνουμένοις τῶν ὁμο-

ζήλων. 14. εἴτ' ἐστὶ ταμείον ἐν πάντων καὶ δαπάναι·
 καὶ κοιναὶ μὲν ἐσθῆτες, κοιναὶ δὲ τροφαὶ συσσίτια
 πεποιημένων. τὸ γὰρ ὁμωρόφιον, ἢ ὁμοδαιτον, ἢ
 ὁμοτράπεζον, οὐκ ἂν τις εὖροι παρ' ἑτέροις μᾶλλον
 ἔργῳ βεβαιούμενον, καὶ μή ποτ' εἰκότως· 15. ὅσα γὰρ ⁵
 ἂν μεθ' ἡμέραν ἐργασάμενοι λάβωσιν ἐπὶ μισθῶ,
 ταῦτ' οὐκ ἴδια φυλάττουσιν, ἀλλ' εἰς μέσον προτι-
 θέντες κοινὴν τοῖς ἐθέλουσι χρῆσθαι τὴν ἀπ' αὐτῶν
 παρασκευάζουσιν ὠφέλειαν· οἱ τε νοσοῦντες οὐχ ὅτι
 πρὸρίζειν ἀδυνατοῦσιν ἀμελοῦνται, πρὸς τὰς νοσηλείας ¹⁰
 ἐκ τῶν κοινῶν ἔχοντες· ἐν ἐτοιμίῳ, ὡς μετὰ πάσης
 ἀδείας ἐξ ἀφθονωτέρων ἀναλίσκειν. 16. αἰδῶς δ'
 ἐστὶ πρεσβυτέρων καὶ φροντῖς, οἷα γονέων ὑπὸ γνη-
 σίων παίδων, χερσὶ καὶ διανοαῖς μυρταῖς ἐν ἀφθονίᾳ
 τῇ πάσῃ γηροτροφουμένων. τοιούτους ἢ δίχα περι- ¹⁵
 εργίας Ἑλληνικῶν ὀνομάτων ἀθλητᾶς ἀρετῆς ἀπ-
 εργάζεται φιλοσοφία, γυμνάσματα προτιθεῖσα τὰς
 ἐπαινετὰς πράξεις, ἐξ ὧν ἡ ἀδούλωτος ἐλευθερία
 βεβαιοῦται. 17. σημεῖον δὲ, πολλῶν κατὰ καιροῦς
 ἀπαναστάτων τῇ χώρᾳ δυναστῶν, καὶ φύσεσι καὶ ²⁰
 προαιρέσεσι χρησαμένων διαφερούσαις, οἱ μὲν γὰρ
 εἰς τὸ ἀτίθασον ἀγριότητα θηρίων ἐκνικῆσαι σπου-
 δάσαντες, οὐδὲν παραλιπόντες τῶν εἰς ὠμότητα,
 τοὺς ὑπηκόους ἀγεληδὸν λερεύοντες, ἢ καὶ ζῶντας
 ἔτι μαγείρων τρόπον κατὰ μέρη καὶ μέλη κρεου- ²⁵
 γοῦντες, ἄχρι τοῦ τὰς αὐτὰς ὑπομεῖναι συμφορὰς
 ὑπὸ τῆς τὰ ἀνθρώπεια ἐφορώσης δίκης, οὐκ ἐπαύ-
 (384) σαντο· 18. οἱ δὲ τὸ παρακεκινημένον καὶ λελυττη-
 [226] κὸς εἰς ἑτέρας εἶδος κακίας μεθαρμοσάμενοι, πικρίαν
 ἄλεκτον ἐπιτηδεύσαντες, ἡσυχῇ διαλαλοῦντες, ἤρε- ³⁰
 μαιοτέρας φωνῆς ὑποκρίσει βαρῦμηνι ἦθος ἐπι-
 δεικνύμενοι, κυνῶν λοβόλων τρόπον προσσαίνοντες,

ἀνιάτων γενόμενοι κακῶν αἰτιοί, κατὰ πόλεις μνημεῖα
 τῆς ἑαυτῶν ἀσεβείας καὶ μισανθρωπίας ἀπέλιπον τὰς
 τῶν πεπονθότων ἀλήστους συμφοράς. 19. ἀλλὰ γὰρ
 οὐδεὶς οὔτε τῶν σφόδρα ὠμοθύμων οὔτε τῶν πάνυ
 5 δολερῶν καὶ ὑπούλων ἴσχυσε τὸν λεχθέντα τῶν Ἑσ-
 σαίων ἢ Ὀσίων ὄμιλον αἰτιάσασθαι· πάντες δ' ἀσθε-
 νέστεροι τῆς τῶν ἀνδρῶν καλοκαγαθίας γενόμενοι
 καθάπερ αὐτονόμοις καὶ ἐλευθέροις οὖσιν ἐκ φύσεως
 προσηνέχθησαν, ἄδοντες αὐτῶν τὰ συσσίτια καὶ τὴν
 10 παντὸς λόγου κρείττονα κοινωνίαν, ἢ βίου τελείου
 καὶ σφόδρα εὐδαίμονός ἐστι σαφέστατον δεῖγμα.”

20. Τὰ μὲν οὖν τῆς φιλοσόφου παρὰ Ἰουδαίοις
 ἀσκήσεώς τε καὶ πολιτείας διὰ τῶνδε προκείσθω·
 τὰ δὲ τοῦ λοιποῦ βίου, ὃν δὴ τῷ πλήθει τοῦ παντὸς
 15 ἔθρους οἱ θεοὶ διηγόρευον νόμοι, τέθειται προλα-
 βῶν ὁ λόγος. 21. τί δῆτα λείπεται ἐπὶ τούτοις ἢ
 καὶ τὰ τῆς τῶν νέων θεολογίας σύμφωνα ταῖς τῶν
 προπατόρων εὐσεβείαις παραστήσασθαι, ὡς ἂν καὶ
 τῆσδε τῆς ὑποθέσεως ἐντελής ἡμῖν ὁ λόγος ἀποδεδο-
 20 μένος εἴη; 22. ἐπεὶ τοίνυν τὰ τῆς ἐνθέου γραφῆς
 λόγια πρόκειται διὰ τοῦ πρὸ τούτου συγγράμματος,
 φέρον οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ τῆς διανοίας τῶν παρὰ
 Ἰουδαίοις σοφῶν ἐπαθρήσωμεν, ὡς ἂν μάθοιμεν
 ὁποῖοί τινες καὶ ἐν τῇ θεολογίᾳ κἂν τῇ περὶ λόγους^d
 25 ἀρετῇ παιδες Ἑβραίων γεγονάσι. πάλιν οὖν τὸν
 Φίλωνα παριτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν Εἰς τὸν
 Νόμον

XIII. “Τινὲς γὰρ τὸν κόσμον μᾶλλον ἢ τὸν κο-
 σμοποιὸν θαυμάσαντες τὸν μὲν ἀγέννητόν τε καὶ
 30 ἀίδιον ἀπεφήναντο, τοῦ θεοῦ πολλὴν ἀπραξίαι

(385) ἀνάγνωσ καταψευδάμενοι, δέον ἔμπαλιν τούτου τὰς
 δυνάμεις ὡς ποιητοῦ καὶ πατρὸς καταπλαγῆναι, τὸν
 δὲ μὴ πλεον ἀποσεμνῦναι τοῦ μετρίου. 2. Μωσῆς
 δὲ καὶ φιλοσοφίας ἐπ' αὐτὴν φθάσας ἀκρότητα καὶ
 χρησιμοῖς τὰ πολλὰ καὶ συνεκτικώτατα τῶν τῆς φύ- 5
 σεως ἀναδιδαχθεῖς ἔγνω διότι ἀναγκαιότατόν ἐστιν
 ἐν τοῖς οὖσι τὸ μέν ἵναι δραστήριον * * ὁ τῶν ὄλων
 νοῦς ἐστιν εἰλικρινέστατος καὶ ἀκραιφνέστατος, κρείτ-
 των ἢ ἐπιστήμη, καὶ κρείττων ἢ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν καὶ
 αὐτὸ τὸ καλόν· τὸ δὲ παθητικὸν ἄψυχον καὶ ἀκί- 10
 νητον ἐξ αὐτοῦ, κινήθην δὲ καὶ μετασχηματισθὲν καὶ
 ψυχωθὲν ὑπὸ τοῦ νοῦ μετέβαλεν εἰς τὸ τελειότατον
 ἔργον τόνδε τὸν κόσμον· ὃν οἱ φάσκοντες ἀγέννητον
 λελήθασιν τὸ ὠφελιμώτατον καὶ ἀναγκαιότατον τῶν
 εἰς εὐσέβειαν ὑποτεμνόμενοι, τὴν πρόνοιαν. 3. τοῦ 15
 μὲν γὰρ γεγονότος ἐπιμελεῖσθαι τὸν πατέρα καὶ
 ποιητὴν αἰρεῖ λόγος. καὶ γὰρ πατὴρ ἐκγόνων καὶ
 δημιουργὸς τῶν δημιουργηθέντων στοχάζεται τῆς
 διαμονῆς, καὶ ὅσα μὲν ἐπιζήμια μηχανῆ πάσῃ διω-
 θεῖται, ὅσα δὲ ὠφέλιμα καὶ λυσιτελεῖ πάντα τρόπον 20
 ἐκπορίζειν ἐπιποθεῖ· πρὸς δὲ τὸ μὴ γεγονὸς οἰκείω-
 σις οὐδεμία τῶ μὴ πεποιηκότι. 4. περιμάχητον δὲ
 δόγμα καὶ ἀνωφελὲς ἀναρχίαν ὡς ἐν πόλει κατα-
 σκευάζειν τῶδε τῶ κόσμῳ, τὸν ἔφορον, ἢ βραβευτήν,
 ἢ δικαστήν οὐκ ἔχοντι, ὑφ' οὗ πάντα οἰκονομείσθαι 25
 καὶ πρυτανεύεσθαι θέμις. 5. ἀλλ' ὁ γε μέγας Μω-
 σῆς ἀλλοτριώτατον τοῦ ὄρατοῦ νομίσας εἶναι τὸ
 ἀγέννητον, (πᾶν γὰρ τὸ αἰσθητὸν ἐν γενέσει καὶ
 μεταβολαῖς οὐδέποτε κατὰ ταυτὰ ὄν) τῶ μὲν ἀοράτῳ
 καὶ νοητῶ προσέειμεν, ὡς ἀδελφὸν καὶ συγγενῆ, 30
 αἰδιότητα, τῶ δ' αἰσθητῶ γενέσιν τὸ οἰκεῖον ὄνομα
 ἐπεφήμισεν. 6. ἐπεὶ οὖν ὄρατός τε καὶ αἰσθητός

ὅδε ὁ κόσμος, ἀναγκαίως ἂν εἴη καὶ γεννητὸς, ὅθεν^[227] οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ τὴν γένεσιν ἀνέγραψεν αὐτοῦ, μάλα σεμνῶς θεολογήσας.”^d

7. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ γεννητὸν εἶναι τὸν
5 κόσμον. ὁ δὲ αὐτὸς ἀνὴρ καὶ περὶ τοῦ προνοίας διοικεῖσθαι τὸ πᾶν ἐν τῷ Περὶ προνοίας νεανικώτατα διέξεισι, τὰς τῶν ἀθῆων ἀντιθέσεις προτάξας καὶ πρὸς αὐτὰς ἐξῆς ἀποκρινάμενος. καὶ τούτων δὲ, εἰ καὶ μακρότερα δόξειεν, ἀλλ’ ὡς ἀναγκαῖα τὰ πλείστα
10 συντεμῶν ἐκδήσομαι. κατασκευάζει δὲ τὸν λόγον τοῦτον τὸν τρόπον

XIV. “Πρόνοιαν εἶναι λέγεις ἐν τῷσαύτῃ τῶν⁽³⁸⁶⁾ πραγμάτων ταραχῇ καὶ συγχύσει; τί γὰρ τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον διατέτακται; τί μὲν οὖν οὐκ
15 ἀταξίας γέμει καὶ φορᾶς; ἢ μόνος ἀγνοεῖς ὅτι τοῖς μὲν κακίστοις καὶ πονηροτάτοις ἄφθονα ἐπικωμάζει^b τὰ ἀγαθὰ, πλοῦτος, εὐδοξία, τιμαὶ παρὰ τοῖς πλήθεσιν ἡγεμονία πάλιν, ὑγεία, εὐαισθησία, κάλλος, ἰσχυρὸς, ἀπόλαυσις ἡδονῶν ἀκώλυτος, διὰ τε παρα-
20 σκευῶν περιουσίαν καὶ διὰ τὴν εἰρηνικωτάτην σώματος εὐμοιρίαν; οἱ δὲ φρονήσεως καὶ ἀρετῆς ἀπάσης ἐρασταὶ τε καὶ ἀσκηταὶ πάντες εἰσὶν, ὀλίγου δέω φάναι, πένητες, ἀφανεῖς, ἄδοξοι, ταπεινοί;”

2. Ταῦτα εἰς ἀνασκευὴν καὶ μυρία ἄλλα πλείω
25 τούτων εἰπῶν ἐξῆς ἐπιλύεται τὰς ἀντιθέσεις διὰ τούτων^c

“Οὐ τύραννος ὁ θεὸς, ἀμότητα καὶ βίαν καὶ ὄσα δεσπότης ἀνημέρου ἀρχῆς ἔργα ἐπιτετηθευκῶς, ἀλλὰ βασιλεὺς ἡμερον καὶ νόμιμον ἀνημέμενος ἡγεμονίαν,
30 μετὰ δικαιοσύνης τὸν σύμπαντα οὐρανὸν τε καὶ

κόσμον βραβεύει. 3. βασιλεῖ δὲ οὐκ ἔστι πρόσρησις οἰκειότερα πατρός. ὃ γὰρ ἐν ταῖς συγγενείαις πρὸς τέκνα γονεῖς, τοῦτο βασιλεὺς μὲν πρὸς πόλιν, πρὸς δὲ κόσμον ὁ θεός, δύο κάλλιστα φύσεως θεσμοὶς ἀκινήτοις ἀδιαλύτῳ ἐνώσει ἄρμოსάμενος, τὸ ἡγεμονικὸν 5
 d μετὰ τοῦ κηδεμονικοῦ. 4. καθάπερ οὖν τῶν ἀσώτων υἱῶν οὐ περιοριῶσιν οἱ τοκέες, ἀλλὰ τῆς ἀτυχίας οἴκτον λαμβάνοντες περιέπουσι καὶ τημελοῦσι, νομίζοντες ἐχθρῶν ἀσπόνδων ἔργον εἶναι κακοπραγίαις ἐπεμβαίνειν, φίλων δὲ καὶ συγγενῶν ἐπελαφρίζειν 10
 τὰ πταίσματα. 5. πολλάκις δὲ καὶ τούτοις μᾶλλον ἢ τοῖς σώφροσιν ἐπιδαψιλευόμενοι χαρίζονται, σαφῶς εἰδότες ὡς ἐκείνοις μὲν ἄφθονος εἰς εὐπορίαν ἀφορμὴ πάρεστιν ἢ σωφροσύνη, τοῖς δ' ἐλπίς μία οἱ γονεῖς, ἧς εἰ σφαλεῖεν, ἀπορήσουσι καὶ τῶν ἀναγκαίων. 15
 6. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ θεός, λογικῆς συνέσεως πατὴρ ὢν, ἀπάντων μὲν τῶν λογισμοῦ μεμοιραμέναν
 (387) κήδεται, προμηθεῖται δὲ καὶ τῶν ὑπαιτίως ζώντων, ἅμα μὲν καιρὸν εἰς ἐπανόρθωσιν αὐτοῖς διδοὺς, ἅμα δὲ καὶ τὴν ἴλεων φύσιν αὐτοῦ μὴ ὑπερβαίνων, ἧς 20
 ὀπαδὸς ἀρετὴ καὶ φιλανθρωπία γέγονεν, ἐπαξία τὸν θεῖον περιπολεῖν οἶκον."

7. "Ἐνα μὲν δὴ λόγον τοῦτον, ὃ ψυχῇ, δέξαι τέως αὐτοῦ παρακαταθήκην, ἕτερον δὲ συνωδὸν καὶ ἐναρμόνιον αὐτῷ τοιόνδε. μὴ τοσοῦτόν ποτε ψευ- 25
 σθείης τῆς ἀληθείας ὡς εὐδαίμονά τινα τῶν φάυλων εἶναι νομίσαι, κἂν πλουσιώτερος μὲν ἢ Κροῖσου, Λυγκέως δ' ὄξυωπέστερος, ἀνδρειότερος δὲ τοῦ Κροτω-
 νιάτου Μίλωνος, καλλίων δὲ Γανυμήδους,
 b ὃν καὶ ἀνηρέψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεῦειν, 30
 κάλλεος εἵνεκα οἴο.

8. τὸν γοῦν ἴδιον δαίμονα, λέγω δὲ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν,

μυρίων ὄσων δεσποτῶν δούλον ἀποφήνας, ἔρωτος,
 ἐπιθυμίας, ἡδονῆς, φόβου, λύπης, ἀφοσύνης, ἀκο-
 λασίας, δειλίας, ἀδικίας, οὐκ ἂν εἶναί ποτε δύναίτο
 εὐδαίμων, κἂν οἱ πολλοὶ σφαλλόμενοι κρίσεως ἀλη-
 5 θοῦς νομίζωσι, δεκασθέντες ὑπὸ κακοῦ διδύμου,
 τύφου καὶ κενῆς δόξης, δεινῶν παλεῦσαι καὶ παρα-
 γαγεῖν ἀνερματίστους ψυχὰς, περὶ ἃ κηραίνει γένος ^[228]
 τὸ πλεῖστον ἀνθρώπων. 9. εἰ μέντοι τὸ τῆς ψυχῆς
 ὄμμα τείνας βουληθείης περιαθρῆσαι θεοῦ πρόνοιαν,
 10 ὡς ἐνεστὶν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, τρανοτέραν τὴν τοῦ
 πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθοῦ λαβῶν φαντασίαν, γελᾶσθαι τὰ
 παρ' ἡμῖν, ἃ τέως ἐθαύμαζες. αἰεὶ γὰρ ἀπουσία τῶν
 κρειττόνων τιμᾶται τὰ χείρονα, τὴν ἐκείνων κληρο-
 νομοῦντα τάξιν· ἐπιφανέντων δὲ ὑποστέλλει, δευ-
 15 τερεῖοις ἄθλων ἀρκούμενα. 10. καταπλαγεὶς οὖν τὸ
 θεοειδὲς ἐκείνο ἀγαθόν τε καὶ καλόν, πάντως ἐννοή-
 σεις ὅτι παρὰ θεῷ τῶν εἰρημμένων πρότερον οὐδὲν
 καθ' ἑαυτὸ τῆς ἀγαθοῦ μοίρας ἤξίεται, διότι τὰ μὲν ^d
 ἀργύρου μέταλλα καὶ χρυσοῦ γῆς ἐστὶν ἡ φαυλοτάτη
 20 μοῖρα, τῆς πρὸς καρπῶν ἀνειμένης γένεσιν ὄλω καὶ
 τῷ παντὶ λειπομένη. 11. οὐ γὰρ ἐσθ' ὅμοιον τροφῆς,
 ἧς ἄνευ ζῆν ἀδύνατον, εὐπορία χρημάτων. μία τού-
 των ἐστὶ βᾶσανος ἐναργεστάτη λιμὸς, ᾧ τὸ πρὸς ἀλή-
 25 θειαν ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον δοκιμάζεται· θησαυ-
 ροὺς γὰρ τοὺς πανταχοῦ πάντας ἀντικαταλλάξαιτ'
 ἂν τις βραχείας ποτὲ τροφῆς ἄσμενος. 12. ὅταν δὲ
 ἡ τῶν ἀναγκαίων ἀφθονία μυρίῳ φορᾶς ἀκατασχέτω
 πληθθεὶ ῥυεῖσα κατὰ πόλεις ἀναχέηται, τοῖς τῆς φύ-
 σεως ἀγαθοῖς ἐντροφῶντες ἐπ' αὐτῶν μόνων οὐκ
 30 ἀξιοῦμεν ἴστασθαι, κόρον δ' ὑβριστὴν ἡγεμόνα τοῦ
 βίου ποιησάμενοι, ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ κτήσεσιν (388)
 ἐπαποδύντες, ἅπασιν, παρ' ὧν ἂν τι κερδανεῖν ἐπελ-

πίσωμεν, κονιόμεθα καθάπερ τυφλοί, μηκέτι τῇ δια-
 νοίᾳ βλέποντες ὑπὸ φιλαργυρίας ὅτι γῆς εἰσιν ὄγκοι,
 περὶ ὧν ἐκ μὲν εἰρήνης συνεχῆς καὶ ἀδιάστατος πό-
 λεμος. 13. ἐσθῆτες γε μὴν προβάτων εἰσὶν, ὡς οἱ
 ποιηταὶ πού φασιν, ἄνθος, κατὰ δὲ τὴν δημιουργὸν 5
 τέχνην ὑφαντῶν ἔπαινος. εἰ δέ τις ἐπὶ δόξῃ μέγα
 φρονεῖ, τὴν παρὰ τῶν φαύλων ἀποδοχὴν ἀσπαζόμε-
 νος, ἴστω μὲν καὶ αὐτὸς φαῦλος ὢν· τὸ γὰρ ὁμοιον
 χαίρει τῷ ὁμοίῳ· 14. εὐχέσθω δὲ καθαρσίῳν μετα-
 λαχῶν ἰαθῆναι τὰ ὦτα, δι' ὧν αἱ μεγάλαι ψυχῆ νόσοι 10
 κατασκήπτουσι. μαθέτωσαν δὲ καὶ ὅσοι ἐπ' εὐτονίᾳ
 πεφύσηνται μὴ ὑψαυχενεῖν, ἀπιδόντες εἰς τὰς τῶν
 ἡμέρων καὶ ἀτιθάσων ζώων ἀμυθῆτους ἀγέλας, αἷς
 ἰσχύς καὶ ῥώμη συγγεγένηται. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων
 ἐστὶν ἐπὶ θηρίων ἀρεταῖς, καὶ ταῦτα παρενημεροῦ- 15
 μένον ὑπ' αὐτῶν ἀνθρωπον ὄντα σεμνύνεσθαι.
 15. διὰ τί δ' ἂν τις εὖ φρονῶν ἐπὶ σώματος εὐμορ-
 φία ἀγάλλοιτο, ἢν βραχὺς καιρὸς ἔσβησε, πρὶν ἐπὶ
 μήκιστον ἀνθῆσαι, τὴν ἀπατηλὴν αὐτῆς ἀκμὴν ἀμαυ-
 ρώσας, καὶ ταῦθ' ὄρων ἐν ἀψύχοις περιμάχητα καλ- 20
 λιγράφων ἔργα καὶ πλαστῶν καὶ ἄλλων τεχνιτῶν, ἐν
 τε ζωγραφήμασι καὶ ἀνδριάσι καὶ ὑφασμάτων ποι-
 κιλίαις, ἐν Ἑλλάδι καὶ βαρβάρῳ κατὰ πόλιν ἐκάστην
 εὐδοκιμοῦντα; 16. τούτων οὖν, ὅπερ ἔφην, οὐδὲν
 παρὰ θεῶ τῆς ἀγαθοῦ μοίρας ἤξιῶται. καὶ τί θαν- 25
 μάξομεν εἰ μὴ παρὰ θεῶ; οὐδὲ γὰρ παρὰ ἀνθρώποις
 τοῖς θεοφιλέσι, παρ' οἷς τὰ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθὰ
 καὶ καλὰ τετίμηται, φύσεως μὲν εὐμοίρου λαχοῦσι,
 μελέτη δὲ μετ' ἀσκήσεως τὴν φύσιν ἐπικοσμήσασιν,
 ὧν ἡ ἄνοθος φιλοσοφία δημιουργός. 17. ὅσοι δὲ 30
 νόθου παιδείας ἐπεμελήθησαν, οὐδὲ τοὺς ἰατροὺς
 ἐμιμήσαντο τὸ δοῦλον ψυχῆς σῶμα θεραπεύοντας οἱ

τὴν δέσποιναν ἐπιφάσκοντες ἰᾶσθαι. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ,
 ἐπειδὴν τις εὐτυχῆς νοσήσῃ, κἂν ὁ μέγας ἢ βασιλεὺς,
 πάνθ' ὑπερβάντες τὰ περίστωα, τοὺς ἀνδρῶνας, τὰς
 γυναικωντίδας, γραφὰς, ἄργυρον, χρυσὸν, ἄσημον,
 5 ἐπίσημον, ἐκπωμάτων ἢ ὑφασμάτων πλήθος, τὸν ⁽³⁸⁹⁾
 ἄλλον τῶν βασιλέων αἰοίδιμον κόσμον, ἔτι δὲ τὸν
 οἰκετικὸν ὄχλον, καὶ τὴν φίλων ἢ συγγενῶν, ὑπη-
 κόων τῶν ἐν τέλει θεραπείαν ἄξαντες, τῶν σωματο-
 φυλάκων, ἄχρι τῆς εὐνῆς ἀφικόμενοι, καὶ τῶν περι ^[229]
 10 αὐτὸ τὸ σῶμα ἀλογήσαντες, οὐθ' ὅτι κλῖναι λιθοκόλ-
 λητοι καὶ ὀλόχρουσοι θαυμάσαντες, οὐθ' ὅτι ἀραχνο-
 ὑφεῖς ἢ λινορραφούμεναι στρωμναί, οὐθ' ὅτι ἐσθη-
 μάτων ἰδέαι διάφοροι· προσέτι δὲ τὰς περι αὐτὸν
 χλαίνας ἀπαμφιάσαντες ἄπτονται χειρῶν καὶ τὰς ^b
 15 φλέβας προσπιεζοῦντες ἀκριβοῦσι τοὺς παλμούς, εἰ
 σωτήριοι· πολλάκις δὲ καὶ τοὺς χιτωνίσκους ἀνα-
 στείλαντες εἰ περιπληθῆς ἐσθ' ἢ γαστήρ ἐξετάζου-
 σιν, εἰ πεπυρωμένος ὁ θώραξ, εἰ ἄτακτα ἢ καρδία
 πηδᾷ· κἄπειτα τὴν οἰκείαν προσφέρουσι θεραπείαν.
 20 18. ἔθει δὲ καὶ τοὺς φιλοσόφους ἰατρικὴν ὁμολογοῦν-
 τας ἐπιτηδεύειν τῆς φύσει βασιλίδος ψυχῆς, κατα-
 φρονεῖν μὲν ἀπάντων ὅσα αἰ κεναὶ δόξαι τυφλοπλα-
 στοῦσιν, εἴσω δὲ προσιόντας ἄπτεσθαι διανοίας αὐτῆς,
 εἰ ὑπ' ὀργῆς ἀνισοταχεῖς καὶ παρὰ φύσιν κεινημένοι
 25 παλμοί· ἄπτεσθαι καὶ γλώττης, εἰ τραχεῖα καὶ κακῆ-
 γορος, εἰ πεπορνευκυῖα καὶ ἀταμίευτος· ἄπτεσθαι
 καὶ γαστρός, εἰ ἀπλήστω σχήματι ἐπιθυμίας διώδηκε·
 καὶ συνόλωσ παθῶν καὶ νοσημάτων καὶ ἀρρωστημά-
 των, εἰ κεκρᾶσθαι δοκεῖ, διερευνᾶν ἕκαστον, ἵνα μὴ
 30 διαμαρτάνωσι τῶν προσφόρων εἰς τὸ σῶζειν. 19. νυνὶ
 δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἔξω περιανυγασθέντες λαμπρότητος,
 ἅτε νοητὸν φῶς ἰδεῖν ἀδυνατοῦντες, πλαζόμενοι

^d διετέλεσαν εἰς τὸν αἰῶνα, πρὸς μὲν τὸν βασιλέα λό-
 γισμὸν φθάσαι μὴ δυνηθέντες, ἄχρι δὲ τῶν προπυ-
 λαίων μόλις ἀφικνούμενοι, καὶ τοὺς ἐπὶ θύραις ἀρε-
 τῆς, πλουτόν τε καὶ δόξαν καὶ ὑγείαν καὶ τὰ συγγενῆ
 τεθναμακότες, προσεκύνουν. 20. ἀλλὰ γὰρ ὡς ὑπερ- ⁵
 βολὴ μανίας χρωμάτων κριταῖς χρῆσθαι τυφλοῖς ἢ
 κωφοῖς τῶν κατὰ μουσικὴν φθόγγων, οὕτω καὶ
 φαύλοις ἀνδράσι τῶν πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθῶν. καὶ
 γὰρ οὗτοι τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς διάνοιαν πε-
 πῆρωνται, ἧς βαθὺ σκότος ἀφροσύνη κατέχευεν. 21. εἶτα ¹⁰
¹⁸⁹⁰⁾ τῶν σπουδαίων ἐν πενία διετέλεσαν, ἄνθρωποι μὴδὲν
 πώποτε τῶν εἰς πορισμὸν ἐπιτηθεύσαντες, ἀλλὰ μὴδ'
 ὄσα ἢ παρὰ φίλων πολυχρημάτων ἢ παρὰ βασιλέων
 δωρεὰς μεγάλας προτεινόντων [παρῆν] λαβεῖν ἀξιώ- ¹⁵
 σαντες, ἔνεκα τοῦ μόνον ἀγαθὸν καὶ καλὸν τὴν τῆς
 ἀρετῆς κτῆσιν ἡγεῖσθαι, περὶ ἣν πονοῦμενοι τῶν ἄλ-
 λων ἀγαθῶν πάντων ἠλόγου; 22. τίς δ' οὐκ ἂν
 ἀλογῆσαι νόθων ἔνεκα προνοίας τῶν γνησίων; εἰ δὲ
 σώματος θνητοῦ μεταλαχόντες καὶ κηρῶν γέμοντες ²⁰
^b ἀνθρωπίνων, καὶ μετὰ τοσούτου πλήθους ἀδίκων
 ζῶντες, ὧν οὐδ' ἀριθμὸν εὐρεῖν εὐπορον, ἐπεβουλεύ-
 θησαν, τί τὴν φύσιν αἰτιώμεθα, δέον τὴν τῶν ἐπι-
 θεμένων κακίξειν ὁμότητα; 23. καὶ γὰρ εἰ ἐν ἀέρι
 γεγένητο λοιμικῶ, πάντως ὄφειλον νοσῆσαι· κατα- ²⁵
 στάσεως δὲ λοιμικῆς μᾶλλον, ἢ οὐχ ἦττον, φθορο-
 ποιός ἐστιν ἢ κακία. ὡς δ' ὁπόταν ὑετοῦ μὲν ὄντος,
 ἀνάγκη τὸν σοφὸν, εἰ ἐν ὑπαίθρῳ διάγοι, καταβρέ-
 χεσθαι, βορέου δὲ ψυχροῦ καταπνέοντος ὀλίγη πιέξε-
^c σθαι [καὶ ψύχει], θέρους δ' ἀκμάζοντος ἀλεαίνεσθαι, ³⁰
 (ταῖς γὰρ ἐτησίοις τροπαῖς τὰ σώματα συμπάσχειν
 νόμος φύσεως) τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν ἐν τοῖς τοιού-

τοῖς χωρίοις ἐνοικοῦντα, “ἐνθα φόνοι τελοῦνται καὶ ἄλλων ἔθνεα κηρῶν”, ἐναλλάττεσθαι τὰς ἀπὸ τῶν τοιούτων τιμὰς ἀναγκαῖον. 24. ἐπεὶ Πολυκράτει γε, ἐφ’ οἷς δεινοῖς ἠδίκησε καὶ ἠσέβησε, χορηγὸς ἀπήν-
 5 τησε, χείρων μὲν ἢ τοῦ βίου βαρυδαιμονία· πρόσθε δ’ ὡς ὑπὸ μεγάλου βασιλέως ἐκολάζετο καὶ προσηλοῦτο, χρησμὸν ἐκπιπλὰς, οἶδα, ἔφη, κάμαντόν οὐ
 πρὸ πολλοῦ ἠωρησθαι δόξαντα ὑπὸ μὲν ἡλίου ἀλείφεσθαι, λούεσθαι δ’ ὑπὸ Διός. αἱ γὰρ διὰ συμβόλων
 10 αἰνιγματώδεις αὐταὶ φάσεις, ἀδηλούμεναι τὸ πάλα, [230] τὴν διὰ τῶν ἔργων ἀριδηλοτάτην ἐλαμβάνον πίστιν. 25. οὐκ ἐπὶ τελευτῇ δὲ μόνον, ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν ἐξ ἀρχῆς βίον, ἐλελήθει πρὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν κρεμάμενος. αἶψα γὰρ φοβούμενος καὶ τρέμων τὸ
 15 πλήθος τῶν ἐπιτιθεμένων ἐπτόητο, σαφῶς ἐξεπιστάμενος ὅτι εὖνους μὲν ἦν οὐδεὶς, ἐχθροὶ δὲ πάντες δυσπραξία ἀμελίκτοι.”

26. “Τῆς δὲ ἀνηνύτου καὶ συνεχοῦς Διονυσίου εὐλαβείας μάρτυρες οἱ τὰ Σικελικὰ συγγράψαντες, οἳ (391)
 20 φασιν ὅτι καὶ τὴν θυμηρεστάτην ὑποπτον εἶχε γυναῖκα. σημεῖον δέ· τὴν εἰς τὸ δωμάτιον εἰσοδοῦν, δι’ ἧς φοιτήσειν ἔμελλεν ὡς αὐτὸν, ἐκέλευσε στορεσθῆναι σαυρίσιν, ἵνα μὴ λάθῃ ποτὲ παραιρεσθῆναι, ψόφῳ δὲ καὶ κτύπῳ τῆς ἐπιβάσεως προμηνύῃ τὴν ἄφιξιν· εἴτ’
 25 οὐκ ἀνείμονα μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσι γυμνῆν, ἃ μὴ θέμις ὑπ’ ἀνδρῶν ὁρᾶσθαι, παρέρχεσθαι πρὸς δὲ τούτοις τὸ συνεχὲς τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐδάφους εἰς τάφρου γεωργικῆς εὐροῦ καὶ βάθους διακοπῆναι, κατὰ δέος μὴ τι πρὸς ἐπιβουλήν ἀφανῶς ἐπι-
 30 κρύπτηται, ὅπερ ἢ ἄλμασιν ἢ μακροῖς διαβάσεσιν ἔμελλε διελέγχεσθαι. 27. πόσων ἄρα κακῶν ὁ ταῦτα παρατηρῶν καὶ τεχνάζων ἐπὶ γυναικὸς. ἢ πρὸ τῶν

ἄλλων ὄφειλε πιστεύειν, μεστὸς ἦν; ἀλλὰ γὰρ ἐφκει
 τοῖς δι' ἀπορρωγὸς ὄρους ἐπὶ τῷ τὰς ἐν οὐρανῷ φύ-
 σεις ἀριδηλοτέρας κατανοῆσαι κρημνοβατοῦσιν, οἱ
 μόλις φθάνοντες ἄχρι προνευκότος ἀνχένος οὗτ'
 ἀναχωρεῖν ἔτι δύνανται, πρὸς τὸ λειπόμενον ὕψος ⁵
^c ἀπειρηκότες, οὔτε καταβαίνειν θαρροῦσι, πρὸς τὴν
 ὄψιν τῶν χασμάτων ἰλιγγιῶντες. 28. ἐρασθεῖς γὰρ,
 ὡς θεῖου πράγματος καὶ περιμαχήτου, τυραννίδος
 οὔτε μένειν οὔτε ἀποδιδράσκειν ἀσφαλὲς εἶναι ὑπε-
 λάμβανε. μένουσι μὲν γὰρ ἄλλεπάλληλα ἐπέρρει κακὰ ¹⁰
 ἀμύθητα, βουλομένῳ δ' ἀποδιδράσκειν ὁ περὶ τοῦ
 ζῆν ἐπεκρέματο κίνδυνος, ὠπλισμένων, εἰ καὶ μὴ
 τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ τοι ταῖς διανοαῖς κατ' αὐτοῦ.
^d 29. δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἔργον, ὃ πρὸς τὸν μακαρίζοντα
 τὸν τῶν τυράννων βίον φασὶ χρήσασθαι Διονύσιον. ¹⁵
 καλέσας γὰρ αὐτὸν ἐπὶ λαμπροτάτου καὶ πολυτελε-
 σταίου δείπνου παρασκευῆν, ἐκ μηρίνθου πάνυ λε-
 πτής προσέταξεν ἡκονημένον ὑπεραιωρηθῆναι πέλε-
 κιν. ἐπεὶ δὲ κατακλιθεὶς εἶδεν αἰφνίδιον, οὗτ'
 ἐξαναστῆναι θαρρῶν διὰ τὸν τύραννον, οὗτ' ἀπο- ²⁰
 λαῦσαι τινος τῶν παρεσκευασμένων διὰ δέος οἷός τε
 ὦν, ἀφθόνων καὶ πλουσίων ἀλογήσας ἡδονῶν, ἀνα-
 τείνας τὸν ἀνχένα καὶ τὰς ὄψεις ἐκαραδόκει τὸν
 οἰκεῖον ὄλεθρον. 30. συνεῖς δ' ὁ Διονύσιος, ἄρ' ἦδη
 κατανοεῖς, ἔφη, τὸν αἰοιδιμον καὶ περιμάχητον ἡμῶν ²⁵
 βίον; ἔστι γὰρ τοιοῦτος, εἰ μὴ βούλοίτο τις ἑαυτὸν
 φευακίζειν, ἐπειδὴ περιέχει παμπληθεῖς μὲν χορη-
⁽³⁹²⁾ γίας, ἀπόλαυσιν δ' οὐδενὸς χρηστοῦ, φόβους δ'
 ἐπαλλήλους καὶ κινδύνους ἀνηκέστους καὶ νόσον
 ἐρπηνώδους καὶ φθινάδος χαλεπωτέραν, ἀθεράπευ- ³⁰
 τον αἰεὶ φέρουσαν ὄλεθρον. 31. οἱ δὲ πολλοὶ τῶν
 ἀνεξετάστων ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς φανερότητος ἀπατώ-

μενοι ταυτὸν πεπόνθασι τοῖς ἀγκιστρευομένοις ὑπὸ
 τῶν εἰδεχθῶν ἐταιρίδων, ἃ τὴν δυσμορφίαν ἐσθῆτι
 καὶ χρυσῷ καὶ ταῖς τῆς ὄψεως ὑπογραφαῖς ἐπισκιά-
 ζοντα, γνησίον κάλλους ἀπορία, νόθον ἐπ' ἐνέδρα
 5 τῶν θεωμένων δημιουργεῖ. 32. τοιαύτης γέμουσι
 βαρυνδαιμονίας οἱ λίαν εὐτυχεῖς, ἧς τὰς ὑπερβολὰς ^b
 αὐτοὶ δικάσαντες παρ' ἑαυτοῖς οὐ στέγουσιν, ἀλλ',
 ὡσπερ οἱ τὰ ἀρρωστήματα ὑπ' ἀνάγκης ἐκλαλοῦντες
 ἀφιαῖσι τὰς ἐκ πάθους ἀψευδεσιτάτας φωνὰς, ἐπὶ συν-
 10 ουσία τιμωριῶν καὶ παρουσῶν καὶ προσδοκωμένων
 ζῶντες, καθάπερ τῶν θρεμμάτων τὰ πρὸς ἱερουργίαν
 παινόμενα. καὶ γὰρ ταῦτα τῆς πλείστης ἐπιμελείας ^[231]
 ἐπὶ τῷ σφαγῆναι τυγχάνει διὰ πολύκρεων εὐωχίαν.
 33. εἰσὶ δ' οἱ καὶ περὶ χρημάτων ἀσεβῶν οὐκ ἀδή-
 15 λους, ἀλλὰ φανερὰς ἔδοσαν δίκας, ὧν τὰ πλήθη κα-
 ταλέγεσθαι περιττὸς πόνος, ἀπόχρη δ' ἐν ἔργον ^c
 παράδειγμα πάντων ἐστάναι. λέγεται τοίνυν ὑπὸ
 τῶν ἀναγεγραφότων τὸν ἱερὸν πόλεμον τὸν ἐν Φω-
 κίδι, νόμον κειμένου τὸν ἱερόσυλον κατακρημνίζε-
 20 σθαι ἢ καταποντοῦσθαι ἢ καταπίμπρασθαι, τρεῖς
 συλήσαντας τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν, Φιλόμηλον καὶ
 Ὀνόμαρχον καὶ Φάϋλλον, διανείμασθαι τὰς τιμωρίας.
 τὸν μὲν γὰρ διὰ λόφου τραχέος καὶ λιθώδους ῥαγεί-
 25 σης πέτρας κατακρημνισθῆναι τε καὶ καταλευσθῆναι·
 τὸν δὲ, ἀφηνιάσαντος τοῦ κομίζοντος ἵππου καὶ μέ-
 χρι θαλάσσης καταβάντος, ἐπιδραμόντος τοῦ πελά- ^a
 γους, εἰς ἀχανῆ βυθὸν αὐτῷ ζῶν καταδῦναι· Φάϋλ-
 λον δὲ φθινάδι νόσῳ (διττὸς γὰρ ὁ περὶ αὐτοῦ
 λόγος) συντακῆναι, ἢ ἐν τῷ ἐν Ἄβαις ἱερῷ συνεμ-
 30 πρησθέντα ἀπολέσθαι. 34. ταῦτα γὰρ φιλονεικότα-
 τον λέγειν ἀποβῆναι κατὰ τύχην. εἰ μὲν γὰρ τινες ἢ
 ἐν διαφέρουσι καιροῖς ἢ ἐτέραις ἐκολάσθησαν τιμω-

ρίαις, εἰκὸς ἦν τὸ ἄστατον τῆς τύχης προφασίζεσθαι· πάντων δ' ἀθρόως καὶ ὑφ' ἓνα καιρὸν καὶ μὴ ἑτέροις τιμωρίαις, ἀλλὰ ταῖς περιεχομέναις ἐν τοῖς νόμοις κολασθέντων εὐλογον φάσκειν ὅτι θεοῦ δικασαντος ἑάλωσαν.”

5

(398) 35. “Εἰ δέ τινες τῶν ὑπολειφθέντων βιαίων, καὶ τοῖς πλήθεσιν ἐπαναστάντων, καὶ δουλωσαμένων οὐ μόνον δήμους ἑτέρους, ἀλλὰ καὶ πατρίδας τὰς ἑαυτῶν, ἀτιμώρητοι διτέλεσαν, θαυμαστὸν οὐδέν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐχ ὁμοίως ἄνθρωπος δικάζει καὶ 10 θεὸς, διότι τὰ μὲν φανερὰ ἡμεῖς ἐρευνῶμεν, ὁ δὲ ἄχρι μυχῶν ψυχῆς εἰσδύμενος ἀποφητὶ, καθάπερ ἐν ἡλίῳ λαμπρὰν διάνοιαν ἀνγάζει, ἀπαμπίσχων μὲν τὰ
 b περιάπτα, οἷς ἐγκτείληπται, γυμνὰ δὲ περιαιθρῶν τὰ βουλήματα, καὶ διαγινώσκων εὐθύς τὰ τε παρά- 15 σημα καὶ δόκιμα. 36. μηδέποτε οὖν τὸ οἰκεῖον δικαστήριον τοῦ θεοῦ προκρίναντες ἀψευδέστερον αὐτὸ καὶ εὐβουλότερον εἶναι φῶμεν· οὐ γὰρ ὅσιον. ἐν ᾧ μὲν γὰρ πολλὰ τὰ σφάλλοντα, ἀπατηλαὶ αἰσθήσεις, πάθη ἐπίβουλα, κακιῶν ὁ βαρύτερος ἐπιτειχισμὸς, ἐν 20 ᾧ δὲ οὐδὲν μὲν τῶν ἐπ' ἑξαπάτη, δικαιοσύνης δὲ καὶ ἀλήθειας, αἷς ἕκαστον βραβευόμενον ἐπαινετῶς ἐξορθοῦσθαι πέφυκεν. 37. ἔπειτ', ᾧ γενναῖε, μὴ νομίσης ἀλυσιτελὲς ἐπίκαιρον εἶναι τυραννίδα. οὐδὲ γὰρ ἡ 25 κόλασις ἀλυσιτελὲς, ἀλλὰ τιμωρίας διδόναι τοῖς ἀγαθοῖς ἢ ἀφελιμώτερον ἢ οὐκ ἀποδέον. οὐ χάριν ἐν ἅπασιν μὲν τοῖς ὀρθῶς γραφεῖσι παρείληπται νόμοις· οἱ δὲ γράψαντες ὑπὸ πάντων ἐπαινοῦνται. ὕπερ γὰρ ἐν δήμῳ τύραννος, τοῦτ' ἐν νόμῳ κόλασις. 38. ἐπειδὴ οὖν ἐνδεῖα μὲν καὶ σπάνις δεινὴ καταλάβῃ τὰς 30 πόλεις ἀρετῆς, ἀφθονία δ' ἀφροσύνης ἐπιπολάσῃ, τηρικαῦτα ὁ θεὸς, ὡσπερ ρεῦμα χειμάρρου τὴν φο-

ρὰν τῆς κακίας ἀποχετεῦσαι γλιχόμενος, ἵνα καθάρῃ
 τὸ γένος ἡμῶν, ἰσχὺν καὶ κράτος δίδωσι τοῖς τὰς φύ-¹
 σεις ἀρχικοῖς. 39. ὠμῆς γὰρ δίχα ψυχῆς οὐ καθαι-
 ρεται κακία. καὶ ὄνπερ τρόπον αἱ πόλεις ἐπ' ἀνδρο-
 5 φόνοις καὶ προδόταις καὶ θεοσύλαις δημίλους ἀνατρέ-
 φουσιν, οὐ τὴν γνώμην ἀποδεχόμενοι τῶν ἀνδρῶν,
 ἀλλὰ τὸ τῆς ὑπηρεσίας χρήσιμον ἐξετάζουσαι, τὸν
 αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ τῆς μεγαλοπόλεως τοῦδε τοῦ
 κόσμου κηδεμῶν οἷα δημοκόλινους ἐπίστησι τοὺς
 10 τυράννους ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἂν αἰσθηται βίαν,
 ἀδικίαν, ἀσέβειαν, τὰ ἄλλα κακὰ πλημμύροντα, ὅπως
 ἤδη ποτὲ στάντα λωφήσῃ. 40. τηρικαῦτα καὶ τοὺς
 αἰτίους, ὡς ἐκ δυσκαθάρτου καὶ ἀνηλεοῦς ψυχῆς
 ὑπηρετήσαντας, ἐφ' ἅπασιν, ὥσπερ τινὰς κορυφαί-⁽³⁹⁴⁾
 15 οὺς, ἀξιοὶ μετέρχεσθαι. καθάπερ γὰρ ἡ τοῦ πυρὸς [232]
 δύναμις, ὅταν παραβληθῆσαν ὕλην ἀναλώσῃ, τε-
 λευταίου αὐτὴν ἐπινέμεται, τοῦτον τὸν τρόπον καὶ
 οἱ ἐπὶ τοῖς πλήθεσι δυναστείας εἰληφότες, ὅταν δα-
 πανήσαντες τὰς πόλεις κενὰς ἀνδρῶν ἐργάσωνται,
 20 τὰς ὑπὲρ ἀπάντων τίνοντες δίκας ἐπιδιαφθείρονται.
 41. καὶ τί θαυμάζομεν εἰ διὰ τυράννων ὁ θεὸς κα-
 κίαν ἀναχυθεῖσαν ἐν πόλεσι καὶ χώραις καὶ ἔθνεσιν^b
 ἀποδιοπομπεῖται; πολλάκις γὰρ μὴ χρώμενος ὑπηρε-
 ταις ἄλλοις αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τοῦτ' ἐργάζεται, λιμὸν
 25 ἐπάγων ἢ λοιμὸν ἢ σεισμὸν καὶ ὅσα ἄλλα θεήλατα,
 οἷς ὄμιλοι μεγάλοι καὶ πολυάνθρωποι καθ' ἐκάστην
 ἡμέραν ἀπόλλυνται, καὶ πολλὴ μοῖρα τῆς οἰκουμένης
 ἐρημοῦται διὰ προμήθειαν ἀρετῆς."

42. "Ἰκανῶς μὲν οὖν εἰς γε τὰ παρόντα περὶ
 30 τοῦ μή τινα τῶν φαύλων εὐδαιμονεῖν, ὡς οἶμαι, λέ-
 λεκται· δι' οὗ μάλιστα παρίσταται τὸ εἶναι πρόνοιαν.
 εἰ δὲ μηδέπω πέπεισαι, τὸν ἐθ' ὑποικουροῦντα ἐν-^c

δοιασμὸν εἰπὲ θαρρῶν· ἀμφοτέροι γὰρ ἢ τάληθὲς ἔχει συνδιαπορήσαντες εἰδόμεθα.”

43. Καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν φησὶν

“*Ἀνέμων καὶ ὑετῶν φορὰς οὐκ ἐπὶ λύμῃ τῶν πλεόντων, ὡς ἐνόμιζες, ἢ γεωργούντων, ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ παντὸς ἡμῶν γένους ὁ θεὸς εἰργάζεται. ὕδασι μὲν γὰρ τὴν γῆν καθαίρει, τὸν δ' ὑπὸ σελήνην ἅπαντα χῶρον πνεύμασιν· ἀμφοτέροις δὲ ζῶα· καὶ φυτὰ τρέφει καὶ αὖξει καὶ τελειοῖ. 44. εἰ δὲ τοὺς μὴ ἐν καιρῷ πλωτῆρας ἢ γεωπόνους ἔστιν ὅτε* ¹⁰ *βλάπτει, θαυμαστὸν οὐδέν· βραχὺ γὰρ οὗτοι μέρος, ἢ δ' ἐπιμέλεια τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους. ὥσπερ οὖν τὸ ἐν τῷ γυμνασίῳ ἄλειμμα τίθεται μὲν ἐπ' ὠφελείᾳ, πολλάκις δ' ὁ γυμνασιάρχος ἔνεκα πολιτικῶν χρεῶν ὥρας τῆς ἐν ἔθῃ μετέθηκε τὴν τάξιν, δι' ἧς* ¹⁵ *ὑστέρησαν ἔνιοι τῶν ἀλειφομένων, οὕτω καὶ ὁ θεὸς, οἷα πόλεως τοῦ παντὸς ἐπιμελούμενος κόσμος, θέρη χειμαίνοντα καὶ χειμῶνας ἐαρίζοντας εἶωθε ποιεῖν ἐπὶ τῇ τοῦ παντὸς ὠφελείᾳ, κἂν εἰ ναύκληροί τινες ἢ γῆς ἐργάται μέλλοιεν ταῖς τούτων ἀνωμαλλίαις ζη-* ²⁰ *μιοῦσθαι. 45. τὰς οὖν τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς, ἐξ ὧν ὁ κόσμος ἐπάγη καὶ συνέστηκεν, εἰδὼς ἀναγκαιότατον ἔργον, ἀκωλύτους παρέχεται* ⁽³⁹⁵⁾ *πάχνηαι δὲ καὶ χιόνες καὶ ὄσα ὁμοιότροπα ἀέρος ἐπακολουθεῖ καταψύξει, καὶ πάλιν προσαράξει καὶ* ²⁵ *παρὰ τριψεί νεφῶν, ἀστραπαί τε καὶ βρονταί· ὧν οὐδέν ἴσως κατὰ πρόνοιαν, ἀλλ' ὑετοὶ καὶ πνεύματα ζωῆς καὶ τροφῆς καὶ αὐξήσεως τοῖς περὶ γῆν αἷτια, ὧν ταῦτα ἐπακολουθήματα. 46. οἷα, γυμνασιάρχου φιλοτιμίαις πολλάκις ἀνειμένας ποιούμενου δαπάνας,* ³⁰ *ἀνθ' ὕδατος ἐλαίῳ καταιονόμενοι τινες τῶν ἀπει-* ^b *ροκάλων εἰς τοῦδαφος ῥανίδας ἀποστάξουσιν, ὁ δ'*

ὀλισθηρότατος αὐτίκα γίνεται πηλὸς, ἀλλ' οὐκ ἂν
 τις εὖ φρονῶν εἰποι τὸν πηλὸν καὶ τὸν ὀλισθον
 προμηθεΐα τοῦ γυμνασιάρχου γεγονέναι, παρηκολου-
 θηκέναι δὲ ἄλλως τῇ ἀφθονίᾳ τῶν χορηγιῶν ταῦτα.
 5 47. ἴρις δὲ καὶ ἄλλως καὶ ὅσα ὁμοιότροπα πάλιν ἐστὶν
 αὐγῶν ἐγκριναμένων τοῖς νέφεσιν ἐπακολουθήματα,
 οὐκ ἔργα φύσεως προηγούμενα, φυσικοῖς δ' ἐπισυμ-
 βαίνοντα ἔργοις· οὐ μὴν ἀλλὰ παρέχει τινὰ καὶ ταῦτα
 χρεῖαν ἀναγκαίαν τοῖς φρονιμωτέροις· νηνεμίας γὰρ
 10 καὶ πνεύματα, εὐδίας τε καὶ χειμῶνας ἀπὸ τούτων
 τεκμαιρούμενοι προλέγουσι. 48. τὰς κατὰ πόλιν στοὰς
 οὐχ ὄρας; τούτων αἱ πλείους πρὸς μεσημβρίαν νε-
 νεύκασιν, ὑπὲρ τοῦ τοὺς ἐμπεριπατοῦντας χειμῶνι
 μὲν ἀλεαίνεσθαι, θέρους δὲ καταπνεῖσθαι. παρακο-
 15 λουθεῖ δέ τι καὶ ἕτερον, ὃ μὴ τῇ γνώμῃ τοῦ κατε-
 σκευακότος ἐπιγίνεται. τί δὲ τοῦτ' ἐστίν; αἱ ἀπὸ
 τῶν ποδῶν ἐκπίπτουσαι σκιαὶ τὰ μέτρα διασημαί-
 νουσι ταῖς ὥραις. 49. καὶ μὲν δὴ τὸ πῦρ φύσεως [233]
 ἀναγκαιότατον ἔργον, ἐπακολούθημα δὲ τούτου κα- d
 20 πνός· ἀλλ' ὅμως παρέχεται τινὰ ὠφέλειαν ἐστὶν ὅτε
 καὶ αὐτός. ἐν γοῦν ταῖς μεθήμεριναῖς πυρσεύαις,
 ἥνικα τὸ πῦρ ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν καταλαμπόμενον αὐ-
 γῶν ἐξαμαυροῦται, καπνῷ μηνύεται πολεμίων ἐφο-
 δος. 50. οἶός γ' οὖν ἐπὶ τῆς ἱρίδος, τοιοῦτος καὶ
 25 ἐπὶ τῶν ἐκλείψεων ὁ λόγος· θείαις γὰρ φύσεσιν
 ἡλίου καὶ σελήνης ἐπακολουθοῦσιν ἐκλείψεις· αἱ δὲ
 μηνύματά εἰσιν ἢ βασιλέων τελευτῆς, ἢ πόλεων φθο-
 ρᾶς· ὃ καὶ Πίνδαρος ἠνίκατο γενομένης ἐκλείψεως
 διὰ τῶν πρόσθεν εἰρημένων. 51. ὃ δὲ δὴ τοῦ γά-
 30 λακτος κύκλος τῆς μὲν αὐτῆς οὐσίας τοῖς ἄλλοις
 ἄστροις μετέσχηκε, δυσαιτιολόγητος δ' εἶπερ ἐστὶ,
 μὴ ἀποκνείτωσαν οἱ τὰ φύσεως ἐρευνᾶν εἰωθότες.

(396) ὠφελιμώτατον γὰρ ἢ εὗρεσις, ἥδιστον δὲ καὶ καθ' αὐτὸ τοῖς φιλομαθέσιν ἢ ζήτησις. 52. ὥσπερ οὖν ἥλιος καὶ σελήνη προνοία γερόνασιν, οὕτω καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ πάντα, κἂν ἡμεῖς τὰς ἐκάστων φύσεις τε καὶ δυνάμεις ἰχνηλατεῖν ἀδυνατοῦντες ἡσυχάζωμεν. 53. 5
σεισμοὶ τε καὶ λοιμοὶ καὶ κεραυνῶν βολαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, λέγεται μὲν εἶναι θεήλατα, πρὸς δ' ἀλήθειαν οὐκ ἔστι, (θεὸς γὰρ οὐδενὸς αἴτιος κακοῦ το-
παράπαν) ἀλλ' αἱ τῶν στοιχείων μεταβολαὶ ταῦτα
F γεννῶσιν, οὐ προηγουμένα ἔργα φύσεως, ἀλλ' ἐπό- 10
μενα τοῖς ἀναγκαίοις καὶ τοῖς προηγουμένοις ἐπα-
κολουθοῦντα. 54. εἰ δέ τινες τῶν χαριεστέρων συν-
απολαμβάνουσι τῆς ἀπὸ τούτων βλάβης, οὐκ αἰτιατέον τὴν διοίκησιν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ εἰ τινες ἀγα-
θοὶ παρ' ἡμῖν νομίζονται, καὶ πρὸς ἀλήθειάν εἰσιν, 15
ἐπειδὴ τὰ θεοῦ κριτήρια τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν πάντων ἀκριβέστερα· δεύτερον δὲ τὸ προμη-
θεὺς ἐπὶ τὰ τῶν ἐν κόσμῳ συνεκτικώτατα ἔφοραῦν ἀγαπᾷ, καθάπερ ἐν ταῖς βασιλείαις καὶ στραταρ-
c χίαις ἐπὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ στρατόπεδα, οὐκ ἐπί 20
τινα τῶν ἡμελημένων καὶ ἀφανῶν ἕνα τὸν προστυ-
χόντα. 55. λέγουσι δέ τινες, καθάπερ ἐν ταῖς τυ-
ραννοκτουίαις καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀναιρεῖσθαι νόμι-
μόν ἐστιν ὑπὲρ τοῦ μεγέθει τῆς τιμωρίας ἐπισχεθῆναι τὰ ἀδικήματα, τὸν αὐτὸν τρόπον κἂν ταῖς λοιμῶ- 25
δεσι νόσοις παραπόλλυσθαι τινὰς τῶν μὴ ὑπαιτιῶν, ἵνα πόρρωθεν οἱ ἄλλοι σωφρονίζωνται, δίχα τοῦ ἀναγκαίου εἶναι τοὺς ἐμφερομένους ἀεὶ νοσῶδει νο-
σεῖν, ὥσπερ καὶ τοὺς ἐν νηὶ χειμαζομένους κινδυ-
d νεύειν ἐξίσου. 56. τὰ δ' ἄλκιμα τῶν θηρίων γέγονεν, 30
(οὐ γὰρ ὑποσιωπητέον, εἰ καὶ τῷ δεινὸς εἰπεῖν εἶναι προλαβὼν τὴν ἀπολογίαὶν διέσυρες) ἀσκήσεως ἕνεκα

τῆς πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας. τὰ γὰρ γυμνάσια
 καὶ αἱ συνεχεῖς θῆραι συγκροτοῦσι καὶ νευροῦσιν εὖ
 μάλα τὰ σώματα, καὶ πρὸ τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς
 ἐθίζουσιν ἐχθρῶν ἐξαπιναίας ἐφόδους τῷ καρτερῷ
 5 τῆς ῥώμης ἀλογεῖν. 57. τοῖς δὲ τὰς φύσεις εἰρημι-
 κοῖς ἔξεστιν οὐ μόνον τειχῶν ἐντὸς, ἀλλὰ καὶ κλι-
 σιάδων θαλαμνομένοις, ἀποζην ἀνεπιβουλεύτως,
 ἔχουσιν εἰς ἀπόλαυσιν ἀφθονωτάτας ἡμέρων ἀγέλας·
 ἐπειδὴ σὺς καὶ λέοντες καὶ ὅσα ὁμοιότροπα, ἔκου- (397)
 10 σία φύσει χρώμενα, μακρὰν ἄστεος ἀπελήλαται, τὸ
 μηδὲν παθεῖν ἀγαπῶντα τῆς ἀνθρώπων ἐπιβουλήs.
 58. εἰ δὲ τινες ὑπὸ ῥαθυμίας ἄοπλοι καὶ ἀπαράσκευοι
 ταῖς καταδύσεσι τῶν θηρίων ἀδεῶς ἐνδαιτῶνται,
 τῶν συμβαινόντων ἑαυτοῦς, ἀλλὰ μὴ τὴν φύσιν αἰ-
 15 τιάσθωσαν, διότι φυλάξασθαι παρὸν ὀλιγώρησαν.
 ἤδη γοῦν καὶ ἐν ἵπποδρομίαις εἰδὼν τινὰς εἰξαντας
 ἀλογιστία, οἱ, δεῶν ἐγκαθ' ἑξέσθαι καὶ σὺν κόσμῳ
 θεωρεῖν, ἐν μέσῳ στάντες, ὑπὸ τῆς ῥύμης τῶν τε-
 θρίπκων ἀνωσθέντες, ποσὶ καὶ τροχοῖς κατηλόγη- b
 20 σαν, ἀνοίας τὰπίχειρα εὐράμενοι." [234]

59. "Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀπόρη τὰ λεχθέντα.
 τῶν δ' ἐρπετῶν τὰ ἰοβόλα γέγονεν οὐ κατὰ πρόνοιαν,
 ἀλλὰ κατ' ἐπακολούθησιν, ὡς καὶ πρότερον εἶπον.
 ζωογονεῖται γὰρ, ὅταν ἡ ἐνυπάρχουσα ἰκμὰς μετα-
 25 βάλῃ πρὸς τὸ θερμότερον. ἔνια δὲ καὶ σῆψις ἐψύ-
 χωσεν, ὡς ἔλμινθας μὲν ἢ περὶ τροφήν, φθειρας δ'
 ἢ ἀπὸ τῶν ἰδρωμάτων. ὅσα δ' ἐξ οἰκείας ὕλης κατὰ
 φύσιν σπερματικὴν καὶ προηγουμένην ἔχει γένεσιν,
 εἰκότως ἐπιγέγραπται πρόνοιαν. 60. ἦκουσα δὲ καὶ c
 30 περὶ ἐκείνων διττοὺς λόγους ὡς ἐπ' ὀφειλεία τοῦ ἀν-
 θρώπου γεγονότων, οὓς οὐκ ἂν ἐπικρυψαίμην. ἦν δ'
 ὁ μὲν ἕτερος τοιοῦσδε· πρὸς πολλὰ τῶν ἱατρικῶν ἔφα-

σάν τινες τὰ ἰοβόλα συναργεῖται καὶ τοὺς μεθοδεύον-
 τας τὴν τέχνην, εἰς ἃ δεῖ καταχρωμένους αὐτοῖς ἐπι-
 στημόνως, ἀλεξιφαρμάκων εὐπορεῖν, ἐπὶ τῇ τῶν
 μάλιστα ἐπισφαλῶς ἔχόντων ἀπροσδοκῆτῳ σωτηρίᾳ·
 d καὶ μέχρι νῦν ἔστιν ἰδεῖν τοὺς μὴ ῥαθύνως καὶ ἀμε- 5
 λῶς ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντας ἐν ταῖς συνθέσεσι τῶν
 φαρμάκων καταχρωμένους ἐκάστοις οὐ παρέργως.
 61. ὁ δ' ἕτερος λόγος οὐκ ἰατρικὸς, ἀλλὰ φιλόσοφος
 ἦν, ὡς ἔοικε. τῷ γὰρ θεῷ ταῦτ' ἔφασκεν ἠὲ τρεπί-
 σθαι κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων κολαστήρια, ὡς στρα- 10
 τηγοῖς καὶ ἡγεμόσιν ὕστριχας ἢ σίδηρον· οὐ χάριν
 ἡρεμοῦντα τὸν ἄλλον χρόνον ἀνερεθίζεσθαι πρὸς ἀλ-
 κὴν ἐπὶ τοῖς κατακριθεῖσιν, ὧν ἡ φύσις ἐν τῷ ἀδω-
 ροδοκῆτῳ δικαστηρίῳ ἑαυτῆς κατέγνω θάνατον. 62.
 τὸ δ' ἐν ταῖς οἰκίαις πεφωλευκῆναι μᾶλλον ἔστι μὲν 15
 (398) ψεῦδος· ἔξω γὰρ ἄστεος ἐν ἀγρῶ καὶ ἐρημίαις θεω-
 ρεῖται, φεύγοντα ὡς δεσπότην τὸν ἄνθρωπον. οὐ
 μὴν ἄλλ', εἰ καὶ ἀληθές ἐστιν, ἔχει τινὰ λόγον. ἐν
 γὰρ μυχοῖς σεσῶρενται φορυτὸς καὶ σκυβάλων πλη-
 θος, οἷς εἰσδύεσθαι φιλεῖ δίχα τοῦ καὶ τὴν κνίσαν 20
 ὀκλὸν ἔχειν δύναμιν. 63. εἰ δὲ καὶ χελιδόνες ἡμῖν
 συνδιαιτῶνται θαυμαστὸν οὐδέν· τῆς γὰρ τούτων
 θήρας ἀπεχόμεθα. σωτηρίας δὲ πόθος ἐν ταῖς ψυ-
 χαῖς οὐ λογικαῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλόγοις ἐνίδρυσται,
 b τῶν δὲ πρὸς ἀπόλαυσιν οὐδὲν ὁμοδίαιτον διὰ τὰς ἐξ 25
 ἡμῶν ἐπιβουλάς, πλὴν παρ' οἷς ἡ τῶν τοιούτων χρῆ-
 σις ἀπηγόρευται νόμῳ. 64. τῆς Συρίας ἐπὶ θαλάττῃ
 πόλις ἔστιν Ἀσκάλων ὄνομα· γενόμενος ἐν ταύτῃ,
 καθ' ὃν χρόνον εἰς τὸ πατρῶον ἱερὸν ἐστελλόμεν,
 εὐξόμενός τε καὶ θύσων, ἀμήχανόν τι πελειάδων 30
 πλῆθος ἐπὶ τῶν τριόδων καὶ κατ' οἰκίαν ἐκάστην
 ἐθεασάμην. πυνθανομένῳ δέ μοι τὴν αἰτίαν ἔφασαν

οὐ θεμιτὸν εἶναι συλλαμβάνειν· ἀπειρηθῆσθαι γὰρ ἐκ παλαιοῦ τοῖς οὐκ ἐπισημοῖσι τὴν χρῆσιν. οὕτως ἡμέρωται τὸ ζῶον ὑπὲρ ἀδείας ὥστ' οὐ μόνον ὑπερόφιον, ἀλλὰ καὶ ὁμοτράπεζον αἰετὸν γίνεσθαι καὶ τοῖς ἐπεχειρίαις ἐν-
 5 τρουφᾶν. 65. ἐν Αἰγύπτῳ δὲ καὶ θαυμασιώτερον ἰδεῖν ἔστιν. τὸ γὰρ ἀνθρωποπόρον καὶ θηρίων ἀργαλεώτατον ὁ κροκόδειλος, γεννώμενος καὶ τρεφόμενος ἐν τῷ ἰερωτάτῳ Νείλῳ, τῆς ὠφελείας, καίτοι βύθιος ὢν, ἐπαισθάνεται. παρ' οἷς μὲν γὰρ τιμᾶται πλη-
 10 θύνει μάλιστα, παρὰ δὲ τοῖς λυμαινομένοις οὐδ' ὄναρ φαίνεται· ὡς τῶν πλεόντων ὅπου μὲν καὶ τοὺς πάνυ θρασεῖς μηδ' ἄκρον ἐπιτολμᾶν καθιέναι δάκτυλον, ἀγεληδὸν ἐπιφοιτῶντων· ὅπου δὲ καὶ τοὺς ἄγαν δειλοὺς ἐξαλλομένους νήχεσθαι μετὰ παιδιᾶς. 66.
 15 χάρα δ' ἡ Κυκλώπων, ἐπειδὴ τὸ γένος αὐτῶν ἔστι πλάσμα μύθου, δίχα σπορᾶς καὶ γεωπόνων ἀνδρῶν ἡμερος καρπὸς οὐ φύεται, καθάπερ οὐδ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τι γεννᾶται. τῆς Ἑλλάδος δ' οὐ κατηγορητέον ὡς λυπρᾶς καὶ ἀγόνου· πολὺ γὰρ κἂν ταύτῃ τὸ βα-
 20 θύνγειον. εἰ δ' ἡ βάρβαρος διαφέρει ταῖς εὐκαρπίαις, πλεονεκτεῖ μὲν τροφαῖς, ἐλαττοῦται δὲ τοῖς τρεφόμενοις, ὧν χάριν αἱ τροφαί· μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς [236] ἀψευδῶς ἀνθρωπογονεῖ, φυτὸν οὐράνιον καὶ βλάστημα θεῖον ἠκριβωμένον, λογισμὸν ἀποτίκτους αὐ- (399)
 25 κειούμενον ἐπιστήμη. τὸ δ' αἴτιον· λεπτότητι ἀέρος ἢ διάνοια πέφυκεν ἀκονᾶσθαι. 67. διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὐκ ἄπο σκοποῦ φησιν "αὐγὴ ξηρὴ, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη" τεκμηριώσασθαι δ' ἂν τις καὶ ἐκ τοῦ τοὺς μὲν νήφοντας καὶ ὀλιγοδεῖς συνετωτέρους εἶναι, τοὺς δὲ ποτῶν αἰετὸν καὶ σιτιῶν ἐμπιπλαμένους ἤκιστα φρονίμους, ἅτε βαπτίζομένου τοῖς ἐπιούσι τοῦ λογισμοῦ. 68. διὸ κατὰ τὴν βάρβαρον ἔρηνη μὲν

β ταῖς εὐτροφίαις καὶ στελέχη περιμήκιστα, καὶ ζώων
 ἀλόγων σφόδρα τὰ γονιμώτατα, νῦν δ' ἤκιστα γεν-
 νᾷ. διότι τὸ ὑψωθῆναι ἐξ ἀέρος αὐτοῦ, αἱ γῆς καὶ
 ὕδατος ἐπάλληλοι καὶ συνεχεῖς ἀναθυμιάσεις κατε-
 κράτησαν. 69. ἰχθύων δὲ καὶ ὀρνίθων καὶ χερσαίων 5
 γένη ζώων οὐκ ἔστιν ἐγκλήματα φύσεως ἐφ' ἠδονὴν
 παρακαλοῦσης, ἀλλὰ δεινὸς φόγος τῆς ἡμῶν αὐτῶν
 ἀκρασίας. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ ἦν εἰς τὴν τοῦ ὄλου
 συμπλήρωσιν, ἵνα γένηται κόσμος ἐν ἐκάστῳ μέρει,
 φῦναι ζώων ἰδέας ἀπάντων· οὐκ ἀναγκαῖον δὲ ἐπὶ 10
 ε τὴν τούτων ἀπόλαυσιν ὀρμῆσαι τὸ σοφίας συγγενέ-
 στατον χρῆμα τὸν ἄνθρωπον, μεταβαλόντα εἰς ἀγριό-
 τητα θηρίων. 70. διὸ καὶ μέχρι νῦν οἷς λόγος ἐγ-
 κρατείας ἀπαξἀπάντων ἀπέχονται, λαχανώδει χλόη 15
 καὶ καρποῖς δένδρων προσοψήμασιν ἠδίστη ἀπολαύ-
 σει χρώμενοι. τοῖς δὲ τὴν τῶν εἰρημένων θοοίνην
 ἠγρομένοις εἶναι κατὰ φύσιν ἐπέστησαν διδάσκαλοι,
 σωφρονισταί, νομοθέται κατὰ πόλεις, οἷς ἐμέλησε
 τὴν ἀμετρίαν τῶν ἐπιθυμιῶν στείλαι, μὴ ἐπιτρέψαι
 α τὴν χρῆσιν ἀδεᾶ πᾶσι πάντων. 71. εἰ δὲ καὶ ῥόδα 20
 καὶ κρόκος καὶ ἡ ἄλλη τῶν ἀνθέων ποικιλία πρὸς
 ὑγίειαν, οὐ πρὸς ἠδονὴν γέγονεν. ἄπλετοι γὰρ τού-
 των αἱ δυνάμεις, καὶ καθ' αὐτὰς διὰ τῶν ὀσμῶν
 ὠφελούσιν, εὐωδίας πάντας ἀναπιμπλάσαι, καὶ πολὺ
 μᾶλλον ἐν ταῖς ἰατρικαῖς συνθέσεσι τῶν φαρμάκων. 25
 ἔνια γὰρ ἀναμιχθέντα τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἀριδη-
 λοτέρας παρέχεται, καθάπερ εἰς ζώου γένεσιν ἡ ἄρ-
 ρενος καὶ θήλεος μίξις, ἰδίᾳ ἐκατέρου μὴ πεφυκότος
 ποιεῖν ἄπερ ἄμφω συνελθόντα. 72. ταῦτ' ἀναγκαίως
 λέλεκται πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ὑπὸ σοῦ διαπορηθέντων, 30
 ἰκανὴν πίστιν ἐργάσασθαι δυνάμενα τοῖς μὴ φιλο-

νείκως ἔχουσι περὶ τοῦ τὸν θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων (400)
ἐπιμελεῖσθαι πραγμάτων.”

73. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τοῦ δηλωθέντος ἐπετεμό-
μην ἀνδρὸς, ὁμοῦ μὲν δεικνὺς οἴοι καὶ κατὰ τοὺς
5 νέους γεγόνασιν Ἑβραίων παῖδες, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ
τῆς εὐσεβοῦς αὐτῶν περὶ θεοῦ διαλήψεως, τὰ τε τῆς
πρὸς τοὺς προπάτορας ὁμοφωνίας ἐμφανῆ καθιστάς.
ἤδη δ' ἐντεῦθεν μεταβῆναι καιρὸς καὶ ἐπὶ τὰς τῶν
ἔξωθεν περὶ τῶν αὐτῶν μαρτυρίας.

10

BIBAION ENATON.

[237]

I. Καὶ τῆς τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων ἀποδοχῆς (403)
οὐκ ἀσυλλογίστως ἡμῖν, κρίσει δὲ καὶ διανοίᾳ ἐξη-
τασμένη γεγενημένης, ἐπειδὴ συνῶπται τὰ τῆς ἀπο-
δείξεως, ὥρα συνιδεῖν ὡς καὶ αὐτῶν Ἑλλήνων οἱ
15 μάλιστα διαφανεῖς τῶν καθ' Ἑβραίους οὐκ ἄπειροι
γεγόνασι πραγμάτων, ἀλλ' οἱ μὲν καὶ τῷ βίῳ τῶν
ἀνδρῶν ταῖς τε παρ' αὐτοῖς φερομέναις ἱστορικαῖς
διηγήσεσιν ἀλήθειαν ἐπεμαρτύρησαν, οἱ δὲ καὶ τῆς
δογματικῆς ὁμοίως αὐτοῖς ἐφήψαντο θεολογίας. 2.
20 πρῶτα δὲ τὰ πρῶτα παραθήσομαι, δεικνὺς ὅσοι τῶν
Ἑλληνικῶν συγγραφέων ἐπ' ὀνόματος Ἰουδαίων τε
καὶ Ἑβραίων τῆς τε παρ' αὐτοῖς τὸ παλαιὸν ἀσκου-
μένης φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀνέκαθεν τῶν προπατόρων
ἱστορίας ἐμνημόνευσαν. 3. ἄρξεται δέ μοι ὁ λόγος
25 ἀπὸ τοῦ τῶν ἀνδρῶν βίου, ὡς ἂν μάθοις ὅτι μὴ ἐκτὸς
σώφρονος λογισμοῦ τὴν τῶν δηλουμένων φιλοσοφίαν d
τῶν Ἑλλήνων προτετιμήκαμεν. 4. ἀκόλουθα γοῦν
τοῖς προεξήτασμένοις ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι
καὶ τὰ τῆς ἡθικῆς αὐτοῖς ἐπιτελεῖσθαι συνασκήσεως,

οὐ μόνον αἱ παρ' αὐτοῖς ἱεραὶ βίβλοι, ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσόφων οἱ μάλιστα διαφανεῖς καὶ καθ' ἡμᾶς βεβοημένοι μαρτυροῦσι. καὶ δὴ λαβῶν ἀνάγνωθι τὰ Θεοφράστου ἐν τοῖς Πορφυρίῳ γραφεῖσι Περὶ τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς κείμενα τοῦτον τὸν τρόπον

(404) II. "Καίτοι Σύρων μὲν Ἰουδαῖοι. διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς θυσίαν ἔτι καὶ νῦν, φησὶν ὁ Θεόφραστος, ζῶον τούτων, εἰ τὸν αὐτὸν ἡμᾶς τρόπον τις κελεύει θύειν, ἀποσταίημεν ἂν τῆς πράξεως. οὐ γὰρ ἐστιώμενοι τῶν τυθέντων, ὀλοκαυτοῦντες δὲ ταῦτα νυκτὸς, καὶ κατ' αὐτῶν πολὺ μέλι καὶ οἶνον λείβοντες, ἀνήλισκον τὴν θυσίαν θᾶττον, ἵνα τοῦ δεινοῦ μηδ' ὀπανόπτῃς γένοιτο θεατῆς. 2. καὶ τοῦτο δρῶσι νηστεύοντες τὰς ἀνὰ μέσον τούτων ἡμέρας· κατὰ δὲ πάντα τοῦτον τὸν χρόνον, ἅτε φιλόσοφοι τὸ γένος ὄντες, περὶ τοῦ θείου μὲν ἀλλήλοις λαλοῦσι, τῆς δὲ νυκτὸς τῶν ἄστρον ποιοῦνται τὴν θεωρίαν, βλέποντες εἰς αὐτὰ, καὶ διὰ τῶν εὐχῶν θεοκλυτοῦντες. κατήρξαντο γὰρ οὗτοι πρῶτοι τῶν τε λοιπῶν ζώων καὶ σφῶν αὐτῶν, ἀνάγκη καὶ οὐκ ἐπιθυμία τοῦτο πράξαντες."

III. Καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ δὲ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τοιαῦτα περὶ τῶν αὐτῶν ἱστορεῖ ὁ Πορφύριος

"Εἰσὶ τοίνυν οἱ Ἑσθαῖοι Ἰουδαῖοι μὲν τὸ γένος, φιλάλληλοι δὲ καὶ τῶν ἄλλων πλέον. 2. οὗτοι τὰς μὲν ἡδονὰς ὡς κακίαν ἀποστρέφονται, τὴν δὲ ἐγκράτειαν καὶ τὸ μὴ τοῖς πάθειν ὑποπίπτειν ἀρετὴν ὑπολαμβάνουσι. καὶ γάμου μὲν αὐτοῖς ὑπεροψία, τοὺς δ' ἄλλοτρίους παίδας ἐκλαμβάνοντες ἀπαλοῦς

7 Καίτοι Σύρων —] Porphy. De abstin. 2, 26.
25 Εἰσὶ τοίνυν —] Porphy. De abstin. 4, 11—13.

ἔτι πρὸς τὰ μαθήματα συγγενεῖς ἡγοῦνται καὶ τοῖς
 ἤθεσιν ἑαυτῶν ἐντυποῦσι, τὸν μὲν γάμον καὶ τὴν ἐξ
 αὐτοῦ διαδοχὴν οὐκ ἀναιροῦντες, τὰς δὲ τῶν γυναι-
 κῶν ἀσελγείας φυλαττόμενοι· καταφρονηταὶ δὲ πλού-
 5 του, καὶ θαυμάσιον παρ' αὐτοῖς τὸ κοινωνικόν, οὐδ' (405)
 ἔστιν εὐρεῖν κτήσει τινὰ παρ' αὐτοῖς ὑπερέχοντα.
 νόμος γὰρ τοὺς εἰς τὴν αἵρεσιν εἰσιόντας δημεύειν
 τῷ τάγματι τὴν οὐσίαν, ὥστε ἐν ἅπασιν μῆτε πενίας
 ταπεινότητα φαίνεσθαι μῆθ' ὑπεροχὴν πλούτου,
 10 τῶν δὲ ἐκάστου κτημάτων ἀναμειγμένων μίαν
 ὥσπερ ἀδελφοῖς ἅπασιν οὐσίαν εἶναι. 4. κηλῖδα δὲ [238]
 ὑπολαμβάνουσι τοῦλαιον, κἂν ἀλειφθῇ τις ἄκων,
 σμῆχεται τὸ σῶμα· τὸ γὰρ αὐχμεῖν ἐν καλῷ τίθενται,
 λευχειμονεῖν τε διὰ παντός. 5. χειροτονητοὶ δὲ τῶν
 15 κοινῶν οἱ ἐπιμεληταὶ καὶ ἀδιαίρετοι πρὸς ἀπάντων
 εἰς τὰς χρείας ἕκαστοι. μία δ' οὐκ ἔστιν αὐτῶν πό-
 λις, ἀλλ' ἐν ἐκάστη μετοικοῦσι πολλοὶ, καὶ τοῖς ἐτέ-
 ρωθεν ἤκουσιν αἰρετισταῖς ἀναπέπταται τὰ παρ' ἄλ-
 λήλοις· καὶ οἱ πρῶτον ἰδόντες εἰσίσασιν ὡς πρὸς
 20 συνήθεις· διὸ οὐδὲν ἐπικομιζόμενοι ἀποδημοῦσιν
 ἀναλωμάτων ἕνεκα. 6. οὔτε δὲ ἐσθῆτα οὔτε ὑποδή-
 ματα ἀμείβουσι, πρὶν διαρραγῆναι πρότερον παντά-
 πασιν, ἢ δαπανηθῆναι τῷ χρόνῳ. οὐδ' ἀγοράζουσι
 τι, οὐδὲ πωλοῦσιν, ἀλλὰ τῷ χρῆζοντι διδούς ἕκαστος
 25 τὰ παρ' ἑαυτῷ τὸ παρ' ἐκείνου χρήσιμον ἀντικομι-
 ζεται· καὶ χωρὶς τῆς ἀντιδόσεως ἀκώλυτος ἢ μετά-
 ληψις αὐτοῖς παρ' ὧν ἂν ἐθέλωσι."

7. "Πρὸς γε μὴν τὸ θεῖον ἰδίως εὐσεβεῖς. πρὶν
 γὰρ ἀνασχεῖν τὸν ἥλιον οὐδὲν φθέγγονται τῶν βεβή-
 30 λων, πατέριους δὲ τινὰς εἰς αὐτὸν εὐχὰς ὥσπερ ἰκε-
 τεύοντες ἀνατεῖλαι. μετὰ ταῦτα πρὸς ἅς ἕκαστοι τέ-
 χνας ἴσασιν ὑπὸ τῶν ἐπιμελητῶν ἀφείνται, καὶ μέχρι

- πέμπτης ὥρας ἐργασάμενοι συντόνως, ἔπειτα πάλιν εἰς ἕν ἀθροίζονται χωρίον, ζωσάμενοί τε σκεπάσασιν οὕτως ἀπολούνται τὸ σῶμα ψυχροῖς ὕδασι· καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἀγνείαν εἰς ἴδιον οἶκημα συνίασιν, ἐν ᾧ μηδενὶ τῶν ἑτεροδόξων ἐπιτέτραπται παρελθεῖν. 5
8. αὐτοὶ δὲ καθαροὶ καθάπερ εἰς ἅγιόν τι τέμενος παραγίνονται τὸ δειπνητήριον. καθεσθέντων δὲ μεθ' ἡσυχίας ὁ μὲν σιτοποιὸς ἐν τάξει παρατίθησιν ἄρτους, ὁ δὲ μάγειρος ἐν ἀγγελίῳ ἐξ ἐνὸς ἐδέσματος ἐκάστῳ. προκατεύχεται δὲ ὁ ἱερεὺς τῆς τροφῆς, ἀγνῆς οὕσης 10 καὶ καθαρᾶς, καὶ γεύσασθαι τινα πρὶν τῆς εὐχῆς ἀθέμιτον· ἀριστοποιησαμένοις δὲ ἐπεύχεται πάλιν, ἀρχόμενοι τε καὶ πανόμενοι γεραίρουσι τὸν θεόν.
- (406) 9. ἔπειθ' ὡς ἱεράς καταθέμενοι τὰς ἐσθῆτας πάλιν ἐπ' ἔργα τρέπονται μέχρι δείλης. δειπνοῦσι δ' ὑπο- 15 στρέψαντες ὁμοίως, συγκαθεζομένων τῶν ξένων, εἰ τύχοιεν αὐτοῖς παρόντες. 10. οὔτε δὲ κραυγὴ ποτε τὸν οἶκον οὔτε θόρυβος μιáλει· τὰς δὲ λαλιάς ἐν τάξει παραχωροῦσιν ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἐξωθεν ὡς μυστήριόν τι φρικτὸν ἢ τῶν ἔνδον σιωπῇ καταφάι- 20 νεται. τούτου δὲ αἰτιον ἢ διηνεκῆς νῆψις καὶ τὸ μετρεῖσθαι παρ' αὐτοῖς τροφήν καὶ ποτὸν μέχρι κόρου."
- b 11. Τοῖς δὲ ζηλοῦσι τὴν αἵρεσιν οὐκ εὐθύς ἢ πάροδος, ἀλλ' ἐπ' ἐνιαυτὸν ἔξω μένουσι τὴν αὐτὴν 25 ὑποτίθενται δίαιταν, ἀξινάριόν τε καὶ περίζωμα δόντες καὶ λευκὴν ἐσθῆτα. ἐπειδὴν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πείραν ἐγκρατείας δῶ, πρόσεισι μὲν ἔγγιον τῇ διαίτῃ καὶ καθαρώτερον τῶν πρὸς ἀγνείαν ὑδά- των μεταλαμβάνει, 12. παραλαμβάνεται δὲ εἰς τὰς 30 συμβιώσεις οὐδέπω· μετὰ γὰρ τὴν τῆς καρτερίας ἐπίδειξιν δυσὶν ἄλλοις ἔτεσι τὸ ἦθος δοκιμάζεται,

καὶ φανεῖς ἄξιος, οὕτως εἰς τὸν ὄμιλον ἐγκρίνεται. c
 13. πρὶν δὲ τῆς κοινῆς ἄψασθαι τροφῆς, ὄρκους ἀ-
 τοῖς ὄμνουσι φρικώδεις· πρῶτον μὲν εὐσεβήσῃεν τὸ
 θεῖον, ἔπειτα τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια φυλάξῃεν,
 5 καὶ μὴτε κατὰ γνώμην βλάψῃεν τινὰ μὴτ' ἐξ ἐπιτάγ-
 ματος, μισήσῃεν δ' αἰετὸς τοὺς ἀδίκους καὶ συναδικεῖ-
 σθαι τοῖς δικαίοις· τὸ πιστὸν πᾶσι μὲν παρέξῃεν,
 μάλιστα δὲ τοῖς κρατοῦσιν· οὐ γὰρ δίχα θεοῦ περι-
 γίγνεσθαι τινὶ τὸ ἄρχεῖν. κἂν αὐτὸς ἄρχῃ, μηδεπώ-
 10 ποτε ἐξυβρίσαι εἰς τὴν ἐξουσίαν, μηδὲ ἐσθῆτι, ἣ τινὶ
 πλέονι κόσμῳ τοὺς ὑποτεταγμένους ὑπερλαμπρύνε-
 σθαι· τὴν ἀλήθειαν ἀγαπᾶν αἰετὸς καὶ τοὺς ψευδομέ-
 νους προβάλλεσθαι· χεῖρας κλοπῆς καὶ ψυχὴν ἀνο-
 σίου κέρδους καθαρὰν φυλάξῃεν, καὶ μὴτε κρύψῃεν
 15 τι τοὺς αἰρετιστάς μὴθ' ἑτέροις αὐτῶν τι μὴνύσειν, [289]
 κἂν μέχρι θανάτου τις βιάζῃται. 14. πρὸς δὲ τού-
 τοις ὄμνουσι μηδενὶ μὲν μεταδοῦναι τῶν δογμάτων
 ἑτέρως ἢ ὡς αὐτὸς παρέλαβεν, ἀφεξέσθαι δὲ ληστείας,
 καὶ συντηρήσῃεν ὁμοίως τὰ τε τῆς αἰρέσεως αὐτῶν
 20 βιβλία καὶ τὰ τῶν ἀγγέλων ὀνόματα. 15. τοιοῦτοι
 μὲν οἱ ὄρκοι· οἱ δὲ ἀλόντες καὶ ἐκβληθέντες κακῶ
 μόρῳ φθείρονται. τοῖς γὰρ ὄρκοις καὶ τοῖς ἔθεσιν (407)
 ἐνδεδεμένοι οὐδὲ τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύ-
 νανται μεταλαμβάνειν, ποηφαγοῦντες δὲ καὶ λιμῶ
 25 διαφθειρόμενοι ἀπόλλυνται. 16. διὸ δὴ πολλοὺς
 ἐλεήσαντες ἐν ταῖς ἐσχάταις ἀνάγκαις ἀνέλαβον, ἰκα-
 νὴν τιμωρίαν δεδωκέναι νομίζοντες ἐπὶ τοῖς ἁμαρ-
 τήμασι τὴν μέχρι θανάτου βάσανον."

17. "Τὴν δὲ σκαλίδα διδώσι τοῖς μέλλουσιν αἰ-
 30 ρεισταῖς, ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ ἄλλως οὐ θακεύουσιν ἢ
 βόθρον ὀρύξαντες εἰς βάθος ποδῖατον, περικαλύψαν- b
 τες θοιματίῳ, ὡς μὴ ταῖς ἀύγαῖς ἐνυβρίξῃεν τοῦ

θεοῦ. 18. τοσαύτη δ' ἐστὶν αὐτῶν ἡ λιτότης ἡ περὶ τὴν δίαιταν καὶ ἡ ὀλιγότης ὡς ἐν τῇ ἑβδομάδι μὴ δεῖσθαι κενώσεως, ἣν τηρεῖν εἰώθασιν εἰς ὕμνους τῷ θεῷ καὶ εἰς ἀνάπαυσιν. 19. ἐκ δὲ τῆς ἀσκήσεως ταύτης τοσαύτην πεποιήνται καρτερίαν, ὡς στρεβλοῦ- 5 μενοι καὶ λυγιζόμενοι καὶ καόμενοι καὶ διὰ πάντων ὀδεύοντες τῶν βασιανιστηρίων ὀργάνων, ἵν' ἡ βλασφημῆσῃ τὸν νομοθέτην, ἢ φάγῃ τι τῶν ἀσυνήθων, οὐδέτερον ὑπομένειν. 20. διέδειξαν δὲ τοῦτο ἐν τῷ πρὸς Ῥωμαίους πολέμῳ. ἐπεὶ οὐδὲ κολακεῦσαι 10 τοὺς αἰκίζομένους, ἢ δακρῦσαι ὑπομένονσι, μειδιῶντες δὲ ἐν ταῖς ἀληθόσι, καὶ κατειρωνευόμενοι τῶν τὰς βασάνους προσφερόντων, εὐθυμοὶ τὰς ψυχὰς ἠφίεσαν, ὡς πάλιν κομιούμενοι· καὶ γὰρ ἔρρωται παρ' αὐτοῖς ἡδὲ ἡ δόξα, φθαρτὰ μὲν εἶναι τὰ σώ- 15 ματα, καὶ τὴν ὕλην οὐ μόνιμον αὐτῶν, τὰς δὲ ψυχὰς ἀθανάτους αἰεὶ διαμένειν· καὶ συμπλέκεσθαι μὲν ἐκ τοῦ λεπτοτάτου φοιτώσας αἰθέρος, ῥύμη φυσικῆ κατασπαμένας, ἐπειδὴν δ' ἀνεθῶσι τῶν κατὰ σάρκα d δεσμῶν, οἷον δὴ μακρᾶς δουλείας ἀπηλλαγμένας, 20 τότε χαίρειν καὶ μετεώρους φέρεσθαι. 21. ἀπὸ δὴ τῆς τοιαύτης διαίτης καὶ τῆς πρὸς ἀλήθειαν καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀσκήσεως εἰκότως ἐν αὐτοῖς πολλοὶ, οἳ καὶ τὰ μέλλοντα προγινώσκουσιν, ὡς ἂν βίβλοις λε- ραῖς καὶ διαφόροις ἀγγελίαις καὶ προφητῶν ἀποφθέγ- 25 μασιν ἐμπαιδοτριβούμενοι· σπάνιον δὲ, εἰ ἐν ταῖς προαγορεύσεσιν ἀστοχοῦσι."

22. Ταῦτα μὲν ὁ Πορφύριος, ἐκ παλαιῶν, ὡς εἰκὸς, ἀναγνώσμάτων, τῇ τῶν δηλουμένων ἀνδρῶν εὐσεβείᾳ τε ὁμοῦ καὶ φιλοσοφίᾳ ἐν τῷ τετάρτῳ συγ- 30 γράμματι τῶν σπουδασθέντων αὐτῷ Περὶ τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς ἐμαρτύρησεν.

IV. Ἐκαταῖος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης, ἀνὴρ φιλόσοφος ⁽⁴⁰⁸⁾
 ἄμα καὶ περὶ τὰς πράξεις ἰκανώτατος, ἰδίαν βίβλον
 ἀναθεὶς τῇ περὶ Ἰουδαίων ἱστορίᾳ, πλεῖστα περὶ ἀν-
 τῶν διέξεισιν, ἀφ' ὧν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκέσει πα-
 5 ρατεθέντα ταῦτα

2. "Ἔστι γὰρ τῶν Ἰουδαίων τὰ πολλὰ ὄχυράματα ^b
 κατὰ τὴν χώραν καὶ κῶμαι· μία δὲ ἡ Ἰερουσαλήμ
 πόλις ὄχυρά, πεντήκοντα μάλιστα σταδίων τὴν περι-
 μετρον, ἣν οἰκοῦσι μὲν ἀνθρώπων περὶ δώδεκα μυ-
 10 ριάδες, καλοῦσι δ' αὐτὴν Ἰεροσόλυμα. 3. ἐνταῦθα
 δέ ἐστι κατὰ μέσον μάλιστα τῆς πόλεως περίβολος
 λίθινος, μῆκος ὡς πεντάπλεθρος, εὖρος δὲ πήχεων
 ἑκατὸν, ἔχων διπλᾶς πύλας, ἐν ᾧ βωμός ἐστι τετρά-
 γωνος, ἀτμήτων συλλέκτων ἀργῶν λίθων οὕτω συγ-
 15 κείμενος· πλευρὰν δὲ ἐκάστην εἰκοσι πήχεων, ὕψος
 δωδεκάπηχυ. 4. καὶ παρ' αὐτὸν οἶκημα μέγα, οὐ
 βωμός ἐστι καὶ λυχνίον· ἀμφοτέρω χρυσᾶ, δύο τά- ^c
 λαντα τὴν ὀκλήν· ἐπὶ δὲ τούτων φῶς ἐστὶν ἀναπό-
 σβεστον καὶ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας. ἄγαλμα δ' ^[240]
 20 οὐκ ἔστιν οὐδ' ἀνάθημα τοπαράπαν, οὐδὲ φύτευμα
 παντελῶς, οὐδὲ οἶον ἀλσῶδες, ἢ τι τοιοῦτον. 5. δια-
 τρίβουσι δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας
 ἱερεῖς, ἀγνείας τινὰς ἀγνεύοντες, καὶ τοπαράπαν οἴ-
 νον οὐ πίνοντες ἐν τῷ ἱερῷ."

6. Ταῦτα εἰπὼν ὑποβὰς ὅτι καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ
 βασιλεῖ συνεστρατεύσαντο, καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς δια-
 δόχοις αὐτοῦ, μεμαρτύρηκεν. οἷς δ' αὐτὸς παρατυχεῖν ^a
 φησὶν ὑπ' ἀνδρὸς Ἰουδαίου κατὰ τὴν στρατείαν γε-
 νομένοις, τοῦτο παραθήσομαι. λέγει δὲ οὕτως

7. "Ἐμοῦ γοῦν ἐπὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν βαδί-

6 Ἔστι γὰρ —] Ioseph. c. Apion. I, 22. p. 456.

ζοντος συνηκολούθει τις μετὰ τῶν ἄλλων τῶν παρα-
 πεμπόντων ἡμᾶς ἱππέων Ἰουδαίων ὄνομα Μοσόμαμος,
 ἄνθρωπος ἱκανὸς κατὰ ψυχὴν, εὐρωστος, καὶ τοξότης
 ὑπὸ δὴ πάντων ὁμολογούμενος καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν
 βαρβάρων ἄριστος. 8. οὗτος οὖν ὁ ἄνθρωπος, βαδιζόν- 5
 των πολλῶν κατὰ τὴν ὁδὸν, καὶ μάντεώς τινος ὀρνιθενο-
 μένου, καὶ πάντας ἐπισχεῖν ἀξιούντος, ἠρώτησε διὰ
 τί προσμένουσι· δείξαντος δὲ τοῦ μάντεως αὐτῷ τὸν
 (409) ὄρνιθα, καὶ φήσαντος, ἐὰν μὲν αὐτοῦ μένη, προσμένειν
 συμφέρει πᾶσιν, ἐὰν δὲ ἀναστᾶς εἰς τοῦμπροσθεν 10
 πέτηται, προάγειν, ἐὰν δὲ εἰς τὸ ὀπισθεν, ἀναχωρεῖν
 αὐθις· σιωπήσας καὶ ἐλκύσας τὸ τόξον ἔβαλε, καὶ
 τὸν ὄρνιθα πατάξας ἀπέκτεινεν. 9. ἀγανακτούντων
 δὲ τοῦ μάντεως καὶ τινων ἄλλων καὶ καταρωμένων
 αὐτῷ, Τί μαίνεσθε, ἔφη, κακαδαίμονες; εἶτα τὸν ὄρ- 15
 νιθα λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας, Πῶς γὰρ οὗτος, ἔφη, τὴν
 αὐτοῦ σωτηρίαν οὐ προιδῶν, περὶ τῆς ἡμετέρας πο-
 ρείας ἡμῖν ἂν τι ὑγιὲς ἀνήγγειλεν; εἰ γὰρ ἠδύνατο
 προγινώσκειν τὸ μέλλον, εἰς τὸν τόπον τοῦτον οὐκ
 ἂν ἦλθε, φοβούμενος μὴ τοξεύσας αὐτὸν ἀποκτείνῃ 20
 Μοσόμαμος ὁ Ἰουδαῖος. καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἐκαταῖος.”

V. “Κλέαρχος δὲ ὁ περιπατητικὸς φιλόσοφος ἐν
 τῷ πρώτῳ Περὶ ὕπνου βιβλίῳ Ἀριστοτέλει τῷ φιλο-
 σοφῷ τοιόνδε τινὰ περὶ Ἰουδαίων ἀνατίθησι λόγον,
 ὡς πρὸς ῥῆμα γράφων, 2. Ἄλλὰ τὰ μὲν πολλὰ 25
 μακρὸν ἂν εἴη λέγειν· ὅσα δὲ ἔχει τῶν ἐκείνου
 θαυμασιότητά τινα καὶ φιλοσοφίαν ὁμοίως διελθεῖν
 οὐ χεῖρον. Σαφῶς δ’ ἴσθι, εἶπεν, Ὑπεροχίδη, θαυ-
 μαστὸν ὄνειροις ἴσα σοι δόξω λέγειν. 3. καὶ ὁ Ὑπερ-
 οχίδης εὐλαβούμενος, Δι’ αὐτὸ γὰρ, ἔφη, τοῦτο 30

καὶ ζητοῦμεν ἀκοῦσαι πάντες. 4. Οὐκοῦν, εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης, κατὰ τὸ τῶν ρητορικῶν παράγγελμα, γένος αὐτοῦ πρῶτον διέλθωμεν, ἵνα μὴ ἀπειθῶμεν α τοῖς τῶν ἀπαγγελιῶν διδασκάλοις. 5. Λέγε, εἶπεν 5 ὁ Ὑπεροχίδης, οὕτως εἰ δοκεῖ. 6. Κείνος τοίνυν τὸ μὲν γένος ἦν Ἰουδαῖος, ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας, οὗτοι δ' εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν ἐν Ἰνδοῖς φιλοσόφων· καλοῦνται δὲ, ὡς φασιν, οἱ φιλόσοφοι παρὰ μὲν Ἰνδοῖς Καλανοὶ, παρὰ δὲ Σύροις Ἰουδαῖοι, τοῦνομα λαβόν- 10 τες ἀπὸ τοῦ τόπου. προσαγορεύεται γὰρ ὄν κατοικοῦσι τόπον Ἰουδαία· τὸ δὲ τῆς πόλεως αὐτῶν ὄνομα πάνυ σχολιόν ἐστίν, Ἰερουσαλήμ γὰρ αὐτὴν καλοῦσιν. 7. οὗτος οὖν ὁ ἄνθρωπος ἐπιξενούμενός τε πολλοῖς κακ τῶν ἄνω τόπων εἰς τοὺς ἐπιθαλαττίους ὑπο- 15 καταβαίνων Ἑλληνικὸς ἦν οὐ τῇ διαλέκτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ. καὶ τότε διατριβόντων ἡμῶν περὶ τὴν Ἀσίαν, παραβαλὼν εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους ἄν- (410) θρωπος, ἐντυγχάνει ἡμῖν τε καὶ τισιν ἑτέροις τῶν σχολαστικῶν, πειρώμενος αὐτῶν τῆς σοφίας. ὡς δὲ 20 πολλοῖς τῶν ἐν παιδείᾳ συνωκείωτο, παρεδίδου τι μᾶλλον ὧν εἶχε. ταῦτα καὶ ὁ Κλέαρχος.”

VI. Τούτου δὲ μνημονεύει καὶ ὁ ἡμέτερος Κλή- b μης ἐν τῷ πρώτῳ Στρωματεῖ, δι' ὧν ταῦτά φησι

2. “Κλέαρχος δ' ὁ περιπατητικὸς εἰδέναι φησί 25 τινὰ Ἰουδαίου, ὃς Ἀριστοτέλει συνεγένετο.”

Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει

3. “Νουμᾶς δὲ ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς Πυθαγό- c ρεῖος μὲν ἦν, ἐκ δὲ τῶν Μωσείως ὠφειληθεὶς διεκώ- λυσεν ἀνθρωποειδῆ καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ Ῥω- [241] 30 μαίους κτίζειν. ἐν γοῦν ἑκατὸν καὶ ἑβδομήκοντα

τοῖς πρώτοις ἔτεσι ναοὺς οἰκοδομούμενοι ἄγαλμα οὐδὲν οὔτε πλαστὸν οὔτε μὴν γραπτὸν ἐποιήσαντο. ἐπεδείκνυτο γὰρ αὐτοῖς ὁ Νουμᾶς δι' ἐπικρύψεως ὡς οὐκ ἐφάσασθαι τοῦ βελτίστου δυνατοῦ γλώττη, μόνω δὲ τῷ νῶ.”

5

Ἔτι πρὸς τούτοις ἐξῆς ὑποβὰς τάδε φησί

5. “Φανερώτατα δὲ Μεγασθένης ὁ συγγραφεὺς ὁ Σελεύκω τῷ Νικάνορι συμβεβιωκῶς ἐν τῇ τρίτῃ α τῶν Ἰνδικῶν ὡς γράφει· ἅπαντα μέντοι τὰ περὶ φύσεως εἰρημένα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λέγεται καὶ παρὰ 10 τοῖς ἔξω τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφοῦσι, τὰ μὲν παρὰ Ἰνδοῖς ὑπὸ τῶν Βραχμάνων, τὰ δὲ ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν καλουμένων Ἰουδαίων.”

6. Ἔτι πρὸς τούτοις ὁ Κλήμης Ἀριστοβούλου τοῦ περιπατητικοῦ καὶ Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου μνη- 15 μονεύει λέγων

“Ἀριστόβουλος δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς τὸν Φιλομήτορα κατὰ λέξιν γράφει·

Κατηκολούθηκε δὲ ὁ Πλάτων τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ, καὶ φανερός ἐστι περιειργασμένος ἕκαστα 20 τῶν ἐν αὐτῇ λεγομένων. 7. διηρημένεται δὲ πρὸ Δημητρίου ὑφ' ἑτέρων, πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ (411) Περσῶν ἐπικρατήσεως, τὰ τε κατὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγωγὴν τῶν Ἑβραίων τῶν ἡμετέρων πολιτῶν, καὶ ἢ τῶν γεγονότων ἀπάντων αὐτοῖς ἐπιφάνεια, καὶ κρά- 25 τησης τῆς χώρας, καὶ τῆς ὅλης νομοθεσίας ἐπεξήγησις. 8. ὥστε εὐδηλον εἶναι τὸν προειρημένον φιλόσοφον εἰληφέναι πολλά· γέγονε γὰρ πολυμαθής· καθὼς καὶ Πυθαγόρας πολλά τῶν παρ' ἡμῖν μετε- 30 νέγκας εἰς τὴν ἑαυτοῦ δογματοποιίαν.

9. *Νουμήνιος δὲ ὁ Πυθαγορικὸς φιλόσοφος ἄντικρυς γράφει· τί γάρ ἐστι Πλάτων ἢ Μωσῆς ἀττικλῶν;*

Ταῦτα ὁ Κλήμης.

VII. *Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Πυθαγορικοῦ φιλοσόφου, ὅ
5 τοῦ Νουμηνίου λέγω, ἀπὸ τοῦ πρώτου Περὶ τὰγα-
θοῦ τάδε παραθήσομαι*

*“Εἰς δὲ τοῦτο δεήσει εἰπόντα καὶ σημενάμενον
ταῖς μαρτυρίαις ταῖς Πλάτωνος ἀναχωρήσασθαι καὶ
ξυνδῆσασθαι τοῖς λόγοις τοῦ Πυθαγόρου, ἐπικαλέ-
10 σασθαι δὲ τὰ ἔθνη τὰ εὐδοκιμοῦντα, προσφερόμενον
αὐτῶν τὰς τελετὰς καὶ τὰ δόγματα, τὰς τε ἰδρύσεις
συντελουμένας Πλάτωνι ὁμολογουμένως, ὅπως Βρα-
χμαῖνες καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Μάγοι καὶ Αἰγύπτιοι διέ-
θεντο”*

15 *Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶνδε.*

VIII. *Καὶ ἐν τῇ τρίτῃ δὲ βίβλῳ Μωσέως ὁ αὐτὸς
τάδε λέγων μνημονεύει*

*“Τὰ δ’ ἐξῆς Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβοῆς Αἰγύπτιοι ἱερο-
γραμματεῖς, ἄνδρες οὐδενὸς ἤτους μαγεῦσαι κρι-
20 θέντες εἶναι, ἐπὶ Ἰουδαίων ἐξελαυνόμενων ἐξ Αἰ-
γύπτου. 2. Μουσαίῳ γοῦν τῷ Ἰουδαίων ἐξηγησα-
μένῳ, ἀνδρὶ γενομένῳ θεῷ εὐξασθαι δυνατώτατῳ,
οἱ παραστῆναι ἀξιοθέντες ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ τῶν
Αἰγυπτίων οὗτοι ἦσαν, τῶν τε συμφορῶν ἃς ὁ Μου-
35 σαῖος ἐπῆγε τῇ Αἰγύπτῳ, τὰς νεανικωτάτας αὐτῶν
ἐπιλύεσθαι ὥφθησαν δυνατοί.”*

3. *Διὰ δὲ τούτων ὁ Νουμήνιος καὶ τοῖς ὑπὸ (412)
Μωσέως ἐπιτελεσθεῖσι παραδόξοις θαύμασι καὶ αὐτῷ
δὲ ὡς θεοφιλεῖ γενομένῳ μαρτυρεῖ.*

80 *“Τοῦ δὲ Ἰουδαίων ἔθνους καὶ Χοιρίλος ἀρχαῖος*

γενόμενος ποιητῆς μέμνηται, καὶ ὡς συνεστράτευσαν
 b τῷ βασιλεὶ Ξέρξῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. λέγει δὲ οὕτως
 τῶν δ' ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ιδέσθαι,
 γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες,
 φκουν δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι, πλατέῃ παρὰ λίμνῃ, 5
 ἀνχμαλέοι κεφαλὰς, τροχοκουράδες· αὐτὰρ ὑπερθεῖν
 c ἵππων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρουν ἐσκληκότεα καπνῶ.

[242] 2. δῆλον δ' ἐστὶν ὅτι περὶ Ἰουδαίων αὐτῷ ταῦτ' εἰ-
 ρητο ἐκ τοῦ καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐν τοῖς παρ' Ἑλλησι
 Σολύμοις ὀνομαζομένοις ὄρεσι κεῖσθαι, πλησίον δὲ 10
 εἶναι τὴν Ἀσφαλιτίνην λίμνην, πλατυτάτην οὖσαν
 κατὰ τὸν ποιητὴν καὶ μείζονα πασῶν τῶν ἐν τῇ Συ-
 ρία λιμνῶν.”

Ταῦτα μὲν οὖν καὶ οὗτος.

d X. Ὁ δὲ Πορφύριος ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Ἐκ λογίων 15
 φιλοσοφίας αὐτὸν εἰσάγει τὸν ἑαυτοῦ θεὸν τῷ Ἑ-
 βραίων γένει μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ συνέσει βοω-
 μένων ἔθνων σοφίαν ἐπιμαρτυροῦντα. 2. λέγει δὲ
 ὁ παρ' αὐτῷ Ἀπόλλων δι' οὗ ἐκτίθεται χρησμοῦ
 τάδε. ἐκκειμένων δὲ ἔτι περὶ τῶν θυσιῶν ἐπάγει, 20
 οἷς προσέχειν δεῖ, ἅτε μεστοῖς οὔσι πάσης θεοσοφίας
 αἰπεινὴ μὲν ὁδὸς μακάρων, τρηχεῖά τε πολλὸν,
 χαλκοδέτοις τὰ πρῶτα διοιγομένη πυλεῶσιν·
 (413) ἀτραπιτοὶ δὲ ἕασιν ἀθέσφατοι ἐγγεγανῦται,
 ἃς πρῶτοι μερόπων ἐπ' ἀπείρονα προῆξιν ἔφηναν 25
 οἱ τὸ καλὸν πίνοντες ὕδωρ Νειλώτιδος αἴης·
 πολλὰς καὶ Φοίνικες ὁδοὺς μακάρων ἐδάησαν,
 Ἀσσύριοι Λυδοὶ τε καὶ Ἑβραίων γένος ἀνδρῶν,

b καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. οἷς ὁ συγγραφεὺς ἐπιλέγει

3. “Χαλκόδετος γὰρ ἢ πρὸς θεοὺς ὁδὸς, αἰπεινὴ τε 30
 καὶ τραχεῖα, ἧς πολλὰς ἀτραποὺς βάρβαροι μὲν ἐξεῦρον,
 Ἑλληγες δὲ ἐπλανήθησαν, οἱ δὲ κρατοῦντες ἤδη καὶ
 διεφθείραν. τὴν δὲ εὔρεσιν Αἰγυπτίοις ὁ θεὸς ἔμαρ-

τύρησε Φοίνιξί τε καὶ Χαλδαίοις, (Ἀσσύριοι γὰρ οὗτοι) Λυδοῖς τε καὶ Ἑβραίοις. 4. ἔτι πρὸς τούτοις καὶ ἐν ἑτέρῳ χρησμῶ φησιν ὁ Ἀπόλλων,

μῦνοι Χαλδαῖοι σοφίαν λάχον, ἢ δ' ἄρ' Ἑβραῖοι,
5 αὐτογένεθλον ἄνακτα σεβασζόμενοι θεὸν ἄγνωσ.

5. καὶ πάλιν ἐρωτηθεὶς, τίνι λόγῳ πολλοὺς λέγουσιν οὐρανοὺς, ἔχρησε τάδε

εἷς ἐν παντὶ πέλει κόσμου κύκλος, ἀλλὰ σὺν ἑπτὰ
ζῶναισιν πεφόρηται εἰς ἀστερόεντα κέλευθα,

10 ἃς δὴ Χαλδαῖοι καὶ ἀριζήλωτοι Ἑβραῖοι
οὐρανιας ὀνόμησαν, ἐς ἑβδόματον δρόμον ἔρπειν."

* 6. Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἰουδαίων τε καὶ Ἑβραίων
προσηγορίας τῆς τε παρ' αὐτοῖς πάλαι διαπρεπούσης
εὐσεβείας τε καὶ φιλοσοφίας ἐκκείσθω ταῦτα, περὶ
15 δὲ τῆς πατρίου αὐτῶν ἱστορίας θεὰ ὁπόσοι συνεφώ-
νησαν· 7. Μωσέως ἐν ταῖς περὶ τοῦ παντὸς ἀρχαιο-
λογίαις κατακλυσμὸν ἱστορήσαντος, καὶ ὡς ὁ παρ'
Ἑβραίοις ὀνομαζόμενος Νῶε ἐν ἄρνακι ξύλου πε-
ποιημένη μετὰ τῶν οἰκείων διασέσωσται, Βηρωσσὸς
20 ὁ Χαλδαῖος, καὶ Ἰερώνυμος ὁ Αἰγύπτιος, Νικόλαος
τε ὁ Δαμασκηνὸς ἱστορικοὶ συγγραφεῖς, ὅπως τῶν
αὐτῶν ἐμνημόνευσαν, Ἰώσηπος ἐν τῇ πρώτῃ τῆς Ἀρ-
χαιολογίας τοῦτον παρατίθεται τὸν τρόπον

XI. "Τοῦ δὲ κατακλυσμοῦ τούτου καὶ τῆς λάρ- (414)
25 νακος μέμνηνται πάντες οἱ τὰς βαρβαρικὰς ἱστορίας
ἀναγεγραφότες, ὧν ἔστι καὶ Βηρωσσὸς ὁ Χαλδαῖος. b
διηγούμενος γὰρ τὰ περὶ τὸν κατακλυσμὸν οὕτω
που διέξεισι· 2. λέγεται δὲ καὶ τοῦ πλοίου ἐν τῇ
Ἀρμενίᾳ πρὸς τῷ ὄρει τῶν Κορδυαίων ἔτι μέρος τι
30 εἶναι, καὶ κομίζειν τινὰς τῆς ἀσφαλτοῦ ἀφαιρούντας.

24 Τοῦ δὲ κατακλυσμοῦ —] Ioseph. Ant. Iud. I, 3, 6.
vol. 1. p. 16.

χρῶνται δὲ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι τῷ κομιζομένῳ
 πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμούς. 3. μέμνηται δὲ τούτων
 καὶ Ἰερώνυμος ὁ Αἰγύπτιος, ὁ τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν
 Φοινικικὴν συγγραφέας, καὶ Μνασέας δὲ καὶ ἄλ-
 [243] λοι κλείους. καὶ Νικόλαος δὲ ὁ Λαμασκηνὸς ἐν τῇ 5
 ἐνενηκοστῇ καὶ ἕκτη βίβλῳ ἱστορεῖ περὶ αὐτῶν, λέ-
 γων οὕτως· 4. ἔστιν ὑπὲρ τὴν Μιννάδα μέγα ὄρος
 κατὰ τὴν Ἀρμενίαν, Βάρις λεγόμενον, εἰς ὃ πολλοὺς
 συμφυγόντας ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ λόγος ἔχει περι-
 σωθῆναι, καὶ τινα ἐπὶ λάρνακος ὀχούμενον ἐπὶ τὴν 10
 ἀκρόρειαν ὀκείλαι, καὶ τὰ λείψανα τῶν ξύλων ἐπὶ
 πολὺ σωθῆναι. γένοιτο δ' ἂν οὕτως ὄντινα καὶ
 Μωσῆς ἀνέγραψεν ὁ Ἰουδαίων νομοθέτης.”

Ταῦτα μὲν ὁ Ἰώσηπος.

d XII. Ἐγὼ δὲ σοι τὰ Μηδικὰ καὶ Ἀσσύρια διελ- 15
 θῶν ἐκ τῆς Ἀβυθηνοῦ γραφῆς περὶ τῆς αὐτῆς ἱστο-
 ρίας τάσδε τοῦ ἀνδρὸς παραθήσομαι τὰς λέξεις

2. “Μεθ’ ὃν ἄλλοι τε ἤρξαν καὶ Σείσιθρος, ᾧ
 δὴ Κρόνος προσημαίνει μὲν ἐσεσθαι πλήθος ὄμβρων
 Δεσίου πέμπτη ἐπὶ δέκα, κελεύει δὲ πᾶν ὃ τι γραμ- 20
 μάτων ἦν ἐχόμενον ἐν Ἠλίου πόλει τῇ ἐν Σικπάρου-
 σιν ἀπόκρῦψαι. 3. Σείσιθρος δὲ ταῦτα ἐπιτελέα
 ποιήσας εὐθέως ἐπ’ Ἀρμενίης ἀνέκλωε, καὶ παραυ-
 τίκα μιν κατελάμβανε τὰ ἐκ θεοῦ. τρίτη δὲ ἡμέρη
 ἐπεὶ τε ὕων ἐκόπασε, μετήει τῶν ὀρνίθων πείρην 25
 [415] ποιούμενος, εἴ κου γῆν ἰδοιεν τοῦ ὕδατος ἐκδῦσαν.
 4. αἱ δὲ ἐκδεχομένου σφέας πελάγεος ἀχανέος ἀπο-
 ρέουσαι ὄκη κατορμίσονται παρὰ τὸν Σείσιθρον
 ὀπίσω κομιζονται, καὶ ἐπ’ αὐτῆσιν ἕτεραι. 5. ὡς
 δὲ τῆσι τρίτησιν εὐτύχηεν, ἀπίκατο γὰρ δὴ πηλοῦ 30

κατάπλεοι τοὺς ταρσοὺς, θεοὶ μιν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίζουσιν· τὸ δὲ πλοῖον ἐν Ἀρμενίῃ περιάπτα ξύλων ἀλεξιφάρμακα τοῖσιν ἐπιχωρίοισι παρείχετο.”

Ταῦτα μὲν οὖν οὗτος.

5 XIII. Πάλιν δὲ Μωσέως τοὺς πρώτους φύντας ἅ
ἀνθρώπων μακροβίους γεγονέναι φήσαντος, μάρτυρας
καὶ τούτου παρατίθεται τοῦ λόγου τοὺς Ἑλλήνων
συγγραφεῖς ὧδε λέγων ὁ Ἰώσηπος

2. “Μηδεὶς δὲ πρὸς τὸν νῦν βίον καὶ τὴν βρα-
10 χύτητα τῶν ἐτῶν ἃ ζῶμεν συμβαλὼν τὸν τῶν πα-
λαιῶν ψευδῆ νομιζέτω τὰ περὶ ἐκείνων λεγομένα, τῷ
μηδὲ νῦν τοσοῦτον ἐν τῷ βίῳ παρατείνειν χρόνον
τεκμαιρόμενος μηδ’ ἐκείνους εἰς ἐκεῖνο τὸ μῆκος τῆς
ζωῆς ἀφίχθαι. 3. οἱ μὲν γὰρ θεοφιλεῖς ὄντες, καὶ
15 ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ γενόμενοι, καὶ διὰ τὸ τὰς τρο-
φὰς ἐπιτηδειοτέρας πρὸς πλείονα χρόνον οὔσας, εἰκό-
τως ἔξων πλῆθος τοσοῦτων ἐτῶν. 4. ἔπειτα καὶ δι’
ἀρετὴν καὶ δι’ εὐχρηστίαν ὧν ἐπενόουν, ἀστρολογίας
καὶ γεωμετρίας, εἰς πλείονα ζῆν τὸν θεὸν αὐτοῖς d
20 παρασχεῖν, ἅπερ οὐκ ἦν ἀσφαλῶς αὐτοῖς προειπεῖν
μὴ ζήσασιν ἑξακοσίους ἐνιαυτούς· διὰ γὰρ τούτων
ὁ μέγας ἐνιαυτὸς πληροῦται. 5. μαρτυροῦσι δέ μου
τῷ λόγῳ πάντες οἱ παρ’ Ἑλλήσι καὶ βαρβάρους συγ-
γραψάμενοι τὰς ἀρχαιολογίας. καὶ γὰρ καὶ Μάνεθως
25 ὁ τὴν τῶν Αἰγυπτιακῶν ποιησάμενος ἀναγραφὴν καὶ
Βηρωσσὸς ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συναγαγὼν καὶ Μόλος
καὶ Ἔστιατος, καὶ πρὸς αὐτοῖς ὁ Αἰγύπτιος Ἰερώνυμος,
οἱ τε τὰ Φοινικικὰ συνταξάμενοι, συμφωνοῦσι τοῖς
ὑπ’ ἐμοῦ λεγομένοις· Ἡσίοδός τε καὶ Ἐκαταῖος καὶ
30 Ἑλλάνικος καὶ Ἀκουσιλαος, καὶ πρὸς τούτοις Ἐφορος

9 Μηδεὶς δὲ —] Iosephus Ant. Iud. I, 3, 6. vol. I, p. 17.

καὶ Νικόλαος ἱστοροῦσι τοὺς ἀρχαίους ζήσαντας ἕτη
 (416) χίλια. περὶ μὲν οὖν τούτων, ὡς ἂν ἐκάστοις ἦ φίλον,
 οὕτω σκοπεῖτωσαν.”

XIV. Πάλιν Μωσέως περὶ τῆς τοῦ πύργου κατα-
 σκευῆς καὶ ὡς ἀπὸ μιᾶς γλώττης εἰς πολλὰς συνεχύ- 5
 θησαν διαλέκτους ἱστορήσαντος, ἐν τῇ λεχθείσῃ Περί
 τῶν Ἀσσυρίων γραφῇ ὁ μικρῶ πρόσθεν δηλωθεὶς
 συγγραφεὺς τὰ ὅμοια μαρτυρεῖ λέγων ὧδε

2. “Ἐντὶ δ’ οἱ λέγουσι τοὺς πρώτους ἐκ γῆς ἀνα-
 σχόντας, ῥώμη τε καὶ μεγέθει χαννωθέντας καὶ δὴ 10
 θεῶν καταφρονήσαντας ἀμείνονας εἶναι, τύρσιν ἡλί-
 βατον αἰεῖρειν, ἵνα νῦν Βαβυλῶν ἐστίν· ἤδη τε
 ἄσσον εἶναι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἀνέμους θεοῖσι
 βωθέοντας ἀνατρέφαι περὶ αὐτοῖσι τὸ μηχανήμα·
 [244] τοῦ δὴ τὰ ἐρείπια λέγεσθαι Βαβυλῶνα. τέως δὲ 15
 ὄντας ὁμογλώσσους ἐκ θεῶν πολύθροον φωνὴν ἐνεί-
 κασθαι, μετὰ δὲ Κρόνῳ τε καὶ Τιτῆνι συστήναι πό-
 λεμον.”

3. “Ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ τὸν πύργον ᾠκοδόμησαν
 νῦν Βαβυλῶν καλεῖται, διὰ τὴν σύγχυσιν τοῦ περὶ 20
 τὴν διάλεκτον πρώτον ἐναγοῦς. Ἑβραῖοι γὰρ τὴν
 σύγχυσιν Βαβέλ καλοῦσι.”

d XV. “Περὶ δὲ τοῦ πύργου τούτου καὶ τῆς ἀλλο-
 φωνίας τῶν ἀνθρώπων μέμνηται καὶ Σίβυλλα, λέ-
 γουσα οὕτως πάντων ὁμοφώνων ὄντων τῶν ἀν- 25
 θρώπων πύργον ᾠκοδόμησάν τινες ὑψηλότατον, ὡς
 ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἀναβησόμενοι δι’ αὐτοῦ. οἱ δὲ θεοὶ
 ἀνέμους ἐπιπέψαντες ἀνέτρεψαν τὸν πύργον, καὶ
 ἰδίαν ἐκάστῳ φωνὴν ἔδωκαν, καὶ διὰ τοῦτο Βαβυ-
 λῶνα συνέβη κληθῆναι τὴν πόλιν.” περὶ δὲ τοῦ 30

πεδίου τοῦ λεγομένου Σενναὰρ ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ
 χώρα μνημονεύει Ἐστιαῖος, λέγων οὕτως "τῶν δὲ
 ἱερῶν τοὺς διασωθέντας, τὰ τοῦ Ἐνναλίου Διὸς
 ἱερῶματα λαβόντας, εἰς Σενναὰρ τῆς Βαβυλωνίας
 5 ἔλθειν· σκίδνυνται δὴ τὸ λοιπὸν ἐντεῦθεν ὑπὸ τῆς
 ὁμογλωσσίας, τὰς συνοικίας ποιησάμενοι πανταχοῦ, (417)
 καὶ γῆν ἕκαστοι κατελάμβανον τὴν ἐντυχοῦσαν."

XVI. Πάλιν Μωσῆως τὴν κατὰ τὸν Ἑβραίων προ-
 πάτορα Ἀβραὰμ ἱστορίαν εἰς πλάτος ἐκθεμένου, μαρ-
 10 τυρεῖν αὐτῷ καὶ τοὺς ἔξωθεν ἱστορικοὺς ὁ Ἰώσηπος
 λέγει διὰ τούτων

2. "Μνημονεύει δὲ ἡμῶν τοῦ πατρὸς Ἀβραάμου
 Βηρωσσὸς, οὐκ ὀνομάζων, λέγων δὲ οὕτως "μετὰ τὸν
 κατακλυσμὸν δεκάτῃ γενεᾷ παρὰ Χαλδαίοις τις ἦν
 15 δίκαιος ἀνὴρ καὶ μέγας καὶ τὰ οὐράνια ἔμπειρος."

3. Ἐκαταῖος δὲ καὶ τοῦ μνησθῆναι πλεῖον τι πεποι-
 ηκε· βιβλίον γὰρ περὶ αὐτοῦ συνταξάμενος κατέ-
 λιπε. 4. Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ τετάρτῃ
 τῶν ἱστοριῶν λέγει οὕτως "Ἀβραάμης ἐβασίλευε
 20 Δαμασκοῦ, ἐπηλύς σὺν στρατῷ ἀφιγμένος ἐκ τῆς γῆς
 τῆς ὑπὲρ Βαβυλωνίας, Χαλδαίων λεγομένης. μετ' οὐ
 πολὺν δὲ χρόνον ἔξαναστὰς καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς χώ-
 ρας, σὺν τῷ σφετέρῳ λαῷ εἰς τὴν τότε μὲν Χανα-
 ναίαν λεγομένην, νῦν δὲ Ἰουδαίαν μετώκησε, καὶ οἱ
 25 ἀπ' ἐκείνου πληθύνσαντες, περὶ ὧν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ
 διεξιμι τὰ ἱστορούμενα." 5. τοῦ τε Ἀβραάμου ἔτι
 καὶ νῦν ἐν τῇ Δαμασκηνῇ τὸ ὄνομα δοξάζεται, καὶ
 κώμη ἀπ' αὐτοῦ δείκνυται Ἀβραάμου οἰκησις λεγο-
 μένη. λιμοῦ δὲ χρόνοις ὕστερον τὴν Χαναναίαν
 30 καταλαβόντος, Ἀβρααμὸς Αἰγυπτίους εὐδαιμονεῖν

πυθόμενος διαίρειν πρὸς αὐτούς ἦν πρόθυμος, τῆς τε ἀφθονίας τῆς ἐκείνων μεθέξων καὶ τῶν ἱερέων ἀκροατῆς ἐσόμενος, ὧν λέγοιεν περὶ θεῶν· ἢ γὰρ κρείσσοσιν εὐρεθεῖσι κατακολουθήσειν, ἢ μετακοσμήσειν αὐτούς ἐπὶ τὸ βέλτιον, αὐτὸς ἄμεινον φρονῶν.” 5

6. Εἰθ' ἐξῆς ἐπιλέγει

“Καὶ συνῆν Αἰγυπτίων τοῖς λογιωτάτοις, τὴν τε ἀρετὴν αὐτῷ καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δόξαν ἐντεῦθεν ἐπιφανεστέραν συνέβη γενέσθαι. 7. τῶν γὰρ Αἰγυπτίων διαφόροις ἀρεσκομένων ἔθεσι, καὶ τὰ παρ' ἀλλήλοις 10 ἐκφανλιζόντων νόμιμα, καὶ διὰ τοῦτο δυσμενεῶς ἐχόντων πρὸς ἀλλήλους, συμβαλὼν αὐτῶν ἐκάστοις, καὶ διαπτύων τοὺς λόγους οὓς ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἰδίων, κενούς καὶ μηδὲν ἀληθῆς ἔχοντας ἀπέφαινε. 8. θανμασθεῖς οὖν ὑπ' αὐτῶν ἐν ταῖς συνουσίαις ὡς συνε- 15 τώτατος, καὶ θεινὸς ἀνὴρ οἱ νοῆσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ πείσαι λέγων περὶ ὧν ἂν ἐπιχειρήσειε διδάσκειν, τὴν τε ἀριθμητικὴν αὐτοῖς χαρίζεται καὶ τὰ περὶ ἀστρολογίαν παραδίδωσι. πρὸ γὰρ τῆς Ἀβραάμου παρουσίας Αἰγύπτιοι τούτων εἶχον ἀμαθῶς. ἐκ Χαλδαίων 20 γὰρ ταῦτ' ἐφοίτησεν εἰς Αἴγυπτον, ὃθεν ἦλθε καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας.”

Ταῦτα ὁ Ἰώσηπος.

c XVII. Συνάδει δὲ τούτοις καὶ ὁ Πολυίστωρ Ἀλέξανδρος, πολύνους ὧν καὶ πολυμαθῆς ἀνὴρ, τοῖς τε 25 μὴ πάροργον τὸν ἀπὸ παιδείας καρπὸν πεποιημένοις [245] Ἕλλησι γνωριμώτατος, ὃς ἐν τῇ Περὶ Ἰουδαίων συντάξει τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ τοῦτον ἱστορεῖ κατὰ λέξιν τὸν τρόπον

2. “Εὐπόλεμος δὲ ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων τῆς Ἀσ- 30 συρίας φησὶ πόλιν Βαβυλῶνα πρῶτον μὲν κτισθῆναι ὑπὸ τῶν διασωθέντων ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ· εἶναι

δὲ αὐτοὺς γίγαντας, οἰκοδομεῖν δὲ τὸν ἱστορούμενον
 πύργον. 3. πεσόντος δὲ τούτου ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ
 ἐνεργείας τοὺς γίγαντας διασπαρῆναι καθ' ὅλην τὴν ^d
 γῆν. δεκάτῃ δὲ γενεᾷ, φησὶν, ἐν πόλει τῆς Βαβυ-
 5 λωνίας Καμαρίνη, ἦν τις λεγέειν πόλιν Οὐρίην·
 (εἶναι δὲ μεθερμηρευομένην Χαλδαίων πόλιν) ἐν
 τρισκαίδεκάτῃ γενέσθαι Ἀβραὰμ γενεᾷ, εὐγενεῖα καὶ
 σοφία πάντας ὑπερβεβηκότα, ὃν δὴ καὶ τὴν ἀστρολο-
 γίαν καὶ Χαλδαϊκὴν εὐρεῖν, ἐπὶ τε τὴν εὐσέβειαν
 10 ὀρμήσαντα εὐαρεστῆσαι τῷ θεῷ. 4. τοῦτον δὲ διὰ
 τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ εἰς Φοινίκην ἐλθόντα κα-
 τοικῆσαι, καὶ τροπὰς ἡλίου καὶ σελήνης καὶ τὰ ἄλλα
 πάντα διδάξαντα τοὺς Φοίνικας εὐαρεστῆσαι τῷ βα-
 σιλεῖ αὐτῶν. ὕστερον δὲ Ἀρμενίους ἐπιστρατεῦσαι
 15 τοῖς Φοίνιξι· νικησάντων δὲ καὶ αἰχμαλωτισαμένων
 τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ τὸν Ἀβραὰμ μετὰ οἰκετῶν ⁽⁴¹⁹⁾
 βοηθήσαντα ἐγκρατῆ γενέσθαι τῶν αἰχμαλωτισαμέ-
 νων, καὶ τῶν πολεμίων αἰχμαλωτίσαι τέκνα καὶ γυ-
 ναῖκας. 5. πρέσβειων δὲ παραγενομένων πρὸς αὐτὸν
 20 ὅπως χρήματα λαβῶν ἀπολυτρώσῃ ταῦτα, μὴ προ-
 ελέσθαι τοῖς δυστυχοῦσιν ἐπεμβαίνειν, ἀλλὰ τὰς
 τροφὰς λαβόντα τῶν νεανίσκων ἀποδοῦναι τὰ αἰχμά-
 λωτα, ξενισθῆναι τε αὐτὸν ὑπὸ πόλεως ἱερὸν Ἀργα-
 ριζὶν, ὃ εἶναι μεθερμηρευόμενον ὄρος ὑψίστου· 6. παρὰ
 25 δὲ τοῦ Μελχισεδὲκ ἱερέως ὄντος τοῦ θεοῦ καὶ βασι-
 λεύοντος λαβεῖν δῶρα. λιμοῦ δὲ γενομένου τὸν ^b
 Ἀβραὰμ ἀπαλλαγῆναι εἰς Αἴγυπτον πανοικίᾳ, κάκει
 κατοικεῖν, τὴν τε γυναῖκα αὐτοῦ τὸν βασιλέα τῶν Αἴ-
 γυπτίων γῆμαι, φάντος αὐτοῦ ἀδελφὴν εἶναι. 7. πε-
 30 ρισσότερον δ' ἰστόρησεν ὅτι οὐκ ἠδύνατο αὐτῇ συγ-
 γενέσθαι, καὶ ὅτι συνέβη φθείρεσθαι αὐτοῦ τὸν λαὸν
 καὶ τὸν οἶκον. μάντις δὲ αὐτοῦ καλέσαντος τοῦτο

φάναι, μὴ εἶναι χήραν τὴν γυναῖκα· τὸν δὲ βασιλέα
 c τῶν Αἰγυπτίων οὕτως ἐπιγινῶναι ὅτι γυνὴ ἦν τοῦ
 Ἀβραάμ, καὶ ἀποδοῦναι αὐτὴν τῷ ἀνδρὶ. 8. συζή-
 σαντα δὲ τὸν Ἀβραάμ ἐν Ἡλιουπόλει τοῖς Αἰγυπτίων
 ἱερεῦσι πολλὰ μεταδιδάξαι αὐτοὺς, καὶ τὴν ἀστρο- 5
 λογίαν καὶ τὰ λοιπὰ τοῦτον αὐτοῖς εἰσηγήσασθαι,
 φάμενον Βαβυλωνίους ταῦτα καὶ αὐτὸν εὐρηκέναι,
 τὴν δὲ εὔρεσιν αὐτῶν εἰς Ἐνώχ ἀναπέμπειν, καὶ τοῦ-
 τον εὐρηκέναι πρῶτον τὴν ἀστρολογίαν, οὐκ Αἰ-
 γυπτίους. 9. Βαβυλωνίους γὰρ λέγειν πρῶτον γε- 10
 νέσθαι Βῆλον, ὃν εἶναι Κρόνον· ἐκ τούτου δὲ γενέ-
 d σθαι Βῆλον καὶ Χαναάν, τοῦτον δὲ τὸν Χαναάν
 γεννηῆσαι τὸν πατέρα τῶν Φοινίκων, τούτου δὲ Χοῦμ
 υἱὸν γενέσθαι, ὃν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λέγεσθαι Ἄσ-
 βολον, πατέρα δὲ Αἰθίοπων, ἀδελφὸν δὲ τοῦ Με- 15
 στρασιμ, πατέρα Αἰγυπτίων· Ἑλληνας δὲ λέγειν
 τὸν Ἄτλαντα εὐρηκέναι ἀστρολογίαν· εἶναι δὲ τὸν
 Ἄτλαντα τὸν αὐτὸν καὶ Ἐνώχ· τοῦ δὲ Ἐνώχ γενέ-
 σθαι υἱὸν Μαθουσάλαν, ὃν πάντα δι' ἀγγέλων θεοῦ
 γινῶναι, καὶ ἡμᾶς οὕτως ἐπιγινῶναι." 20

(480) XVIII. "Ἀρτάπανος δὲ φησιν ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς
 τοὺς μὲν Ἰουδαίους ὀνομάζεσθαι Ἐρμιούθ, ὃ εἶναι
 μεθερμηνευθὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν Ἰουδαῖοι·
 b καλεῖσθαι δὲ αὐτοὺς Ἑβραίους ἀπὸ Ἀβραάμου. τοῦ-
 τον δὲ φησι πανοικία ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν 25
 τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα Φαρεθώνην, καὶ τὴν ἀστρο-
 λογίαν αὐτὸν διδάξαι· μείναντα δὲ ἔτη ἐκεῖ εἰκοσι
 πάλιν εἰς τοὺς κατὰ Συρίαν ἀπαλλαγῆναι τόπους·
 τῶν δὲ τούτῳ συνελθόντων πολλοὺς ἐν Αἰγύπτῳ
 καταμεῖναι διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς χώρας. 2. ἐν 30
 δὲ ἀδελφοῖς εὔρομεν τὸν Ἀβραάμ ἀναφέροντα εἰς
 τοὺς γίγαντας, τούτους δὲ οἰκοῦντας ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ

διὰ τὴν ἀσέβειαν ὑπὸ τῶν θεῶν ἀναιρεθῆναι, ὃν
 ἓνα Βῆλον ἐκφεύγοντα τὸν θάνατον ἐν Βαβυλῶνι
 κατοικήσαι, πύργον τε κατασκευάσαντα ἐν αὐτῷ
 διαιτᾶσθαι, ὃν δὲ ἀπὸ τοῦ κατασκευάσαντος Βῆλου
 5 Βῆλον ὀνομασθῆναι. τὸν δὲ Ἄβραμον τὴν ἀστρολο-
 γικὴν ἐπιστήμην παιδευθέντα πρῶτον μὲν ἔλθειν εἰς
 Φοινίκην καὶ τοὺς Φοίνικας ἀστρολογίαν διδάξαι,
 ὕστερον δὲ εἰς Αἴγυπτον παραγενέσθαι.”

XIX. “Ὁ δὲ τὴν συσκευὴν τὴν κατὰ Ἰουδαίων
 10 γράψας Μόλων κατὰ τὸν κατακλυσμον φησὶν ἀπὸ τῆς
 Ἀρμενίας ἀπελθεῖν τὸν περιλειφθέντα ἄνθρωπον
 μετὰ τῶν υἱῶν, ἐκ τῶν ἰδίων ἐξελαυνόμενον ὑπὸ
 τῶν ἐγχωρίων· διανύσαντα δὲ τὴν μεταξὺ χώραν
 ἔλθειν εἰς τὴν ὄρεινὴν τῆς Συρίας οὔσαν ἔρημον.
 15 2. μετὰ δὲ τρεῖς γενεὰς Ἀβραὰμ γενέσθαι, ὃν δὲ
 μεθερμηνεύεσθαι πατρὸς φίλον, ὃν δὲ σοφὸν γενό-
 μενον τὴν ἐρημίαν μεταδιώκειν· λαβόντα δὲ δύο
 γυναῖκας, τὴν μὲν ἐντοπίαν, συγγενῆ, τὴν δὲ Αἴ-
 γυπτίαν, θεράπαιναν, ἐκ μὲν τῆς Αἴγυπτίας γεννησθαι (421)
 20 υἱοὺς ἑβ’, οὓς δὲ εἰς Ἀραβίαν ἀπαλλαγέντας διελέ-
 σθαι τὴν χώραν καὶ πρῶτους βασιλεῦσαι τῶν ἐγ-
 χωρίων· ὅθεν ἕως καθ’ ἡμᾶς δώδεκα εἶναι βασιλεῖς
 Ἀράβων ὁμωνύμους ἐκείνοις. 3. ἐκ δὲ τῆς γαμετῆς
 υἱὸν αὐτῷ γενέσθαι ἓνα, ὃν Ἑλληνιστὶ Γέλωτα ὀνο-
 25 μασθῆναι. καὶ τὸν μὲν Ἀβραὰμ γῆρα τελευτήσαι,
 Γέλωτος δὲ καὶ γυναικὸς ἐγχωρίου υἱοὺς ἕνδεκα γε-
 νέσθαι, καὶ δωδέκατον Ἰωσήφ, καὶ ἀπὸ τοῦδε τρίτον
 Μωσῆν.”

4. Τοσαῦτα ὁ Πολυῖστωρ· οἷς μεθ’ ἕτερα ἐπι-
 30 φέρει λέγων

“Μετ’ οὐ πολὺν δὲ χρόνον τὸν θεὸν τῷ Ἀβραὰμ
 προστάξαι Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν ὀλοκαρπῶσαι αὐτῷ. τὸν

δὲ ἀναγαγόντα τὸν παῖδα ἐπὶ τὸ ὄρος πυρᾶν νῆσαι
καὶ ἐπιθεῖναι τὸν Ἰσαάκ· σφάζειν δὲ μέλλοντα κω-
λυθῆναι ὑπὸ ἀγγέλου, κριὸν αὐτῷ πρὸς τὴν κάρπωσιν
παραστήσαντος· τὸν δὲ Ἀβραάμ τὸν μὲν παῖδα
καθελεῖν ἀπὸ τῆς πυρᾶς, τὸν δὲ κριὸν καρπῶσαι.” 5

c XX. “Φησὶ δὲ περὶ τούτου καὶ Φιλων ἐν τῷ
πρώτῳ τῶν περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα,

ἔκλυον ἀρχεγόνοισι τὸ μυρίον ὡς ποτε θεσμοῖς
Ἀβραάμ κλυτομηχῆς ὑπέρτερον ἅμματι δεσμῶν
παμφαῆς πλήμμυρε, μεγαυχητοῖσι λογισμοῖς, 10
d θειοφιλῆ θέλγητρα. λιπόντι γὰρ ἀγλαὸν ἕρκος
αἰνοφύτων, ἔκκαυμα βριήπυος αἰνετὸς ἰσχωρῶν,
ἀθάνατον ποίησεν ἐὴν φάτιν, ἐξ ὅτ’ ἐκείνου
ἔκγονος αἰνογόνοιο πολύμνιον ἔλλαχε κῦδος,

καὶ τὰ ἐξῆς· οἷς μετ’ ὀλίγα ἐπιφέρει 15

ἄρτι χερὸς θηκτοῖο ξιφηφόρον ἐντύνοντος
λήμματι, καὶ σφαράγιοιο παρακλιδὸν ἀθροισθέντος,
(422) ἀλλ’ ὁ μὲν ἐν χεῖρεσσι κερασφόρον ὅπασε κριόν,

καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα.”

2. Ταῦτα μὲν δὴ ἀπὸ τῆς προειρημένης τοῦ Πο- 20
λυῖστορος γραφῆς. καὶ ὁ Ἰώσηπος δὲ ἐν τῇ πρώτῃ
τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ αὐτοῦ μνημονεύει διὰ τούτων

“Λέγεται δὲ ὡς οὗτος ὁ Ἀφρὴν στρατεύσας ἐπὶ
τὴν Λιβύην κατέσχευεν αὐτήν, καὶ οἱ υἱῶνοι αὐτοῦ
κατοικήσαντες ἐν αὐτῇ τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ ἐκείνου ὀνό- 25
ματος Ἀφρικὰ προσηγόρευσαν. 3. μαρτυρεῖ δέ μου
b τῷ λόγῳ Ἀλέξανδρος ὁ Πολυῖστωρ λέγων οὕτως·
Κλεόδημος δὲ φησιν ὁ προφήτης, ὁ καὶ Μαλχᾶς,
ἱστορῶν τὰ περὶ Ἰουδαίων, καθὼς καὶ Μωσῆς ἱστό-
ρηκεν ὁ νομοθέτης αὐτῶν, ὅτι ἐκ Χεττούρας Ἀβραάμω 30
ἐγένοντο παῖδες ἱκανοί· λέγει δὲ αὐτῶν καὶ τὰ ὀνό-

ματα, ὀνομάζων τρεῖς, Ἀφὲρ, Ἀσοῦρ, Ἀφράν. 4. καὶ [247]
 ἀπὸ Ἀσοῦρ μὲν τὴν Ἀσσυρίαν, ἀπὸ δὲ τῶν δύο,
 Ἀφρά τε καὶ Ἀφὲρ, πόλιν τε Ἀφράν καὶ τὴν χώραν
 Ἀφρικὰ ὀνομασθῆναι. τούτους δὲ Ἡρακλεῖ συστρα-
 5 τεῦσαι ἐπὶ Λιβύην καὶ Ἀνταῖον· γήμαντα δὲ τὴν
 Ἀφρά θυγατέρα Ἡρακλέα γεννῆσαι υἱὸν ἐξ αὐτῆς
 Διόδωρον. τούτου δὲ γενέσθαι Σοφωναῖν, ἀφ' οὗ
 τοὺς βαρβάρους Σοφὰς λέγασθαι.”

Τὰ μὲν οὖν περὶ τοῦ Ἀβραάμ ὡς ἐν ὀλίγοις το-
 10 σαῦτα παρακείσθω.

XXI. Ἀπλώμεν δὲ πάλιν ἐπὶ τὸν Πολυτίστορα. a

“Δημήτριός φησι τὸν Ἰακώβ γενόμενον ἐτῶν ἑβ-
 δομήκοντα πέντε φυγεῖν εἰς Χαρράν τῆς Μεσοπο-
 ταμίας, ἀποσταλέντα ὑπὸ τῶν γονέων διὰ τὴν πρὸς
 15 τὸν ἀδελφὸν κρυφίαν ἐχθρὰν Ἡσαῦ, διὰ τὸ εὐλογῆσαι
 αὐτὸν πατέρα δοκοῦντα εἶναι τὸν Ἡσαῦ, καὶ ὅπως
 λάβη ἐκεῖθεν γυναῖκα. 2. ἀφορηῆσαι οὖν τὸν Ἰακώβ
 εἰς Χαρράν τῆς Μεσοποταμίας, τὸν μὲν πατέρα κατα-
 λιπόντα Ἰσαὰκ ἐτῶν ἑκατὸν τριάκοντα ἑπτὰ, αὐτὸν
 20 δὲ ὄντα ἐτῶν ἑβδομήκοντα ἑπτὰ. 3. διατρίψαντα
 οὖν αὐτὸν ἐκεῖ ἑπτὰ ἔτη Λάβαν τοῦ μητρῶου δύο (428)
 θυγατέρας γῆμαι, Λείαν καὶ Ραχήλ, ὄντα ἐτῶν ὀγδο-
 ῆκοντα τεσσάρων· καὶ γενέσθαι ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἄλ-
 λοις αὐτῷ παιδιά ἑβ'· ὀγδόῳ μὲν ἔτει μηνὶ δεκάτῳ
 25 Ῥουβλίν· καὶ τῷ ἔτει δὲ τῷ ἐνάτῳ μηνὶ ὀγδόῳ Συ-
 μεών· καὶ τῷ ἔτει δὲ τῷ δεκάτῳ μηνὶ ἕκτῳ Λευίν·
 τῷ δὲ ἑνδεκάτῳ ἔτει μηνὶ τετάρτῳ Ἰούδαν. Ῥαχήλ
 τε μὴ τίκτουσαν ζηλωῶσαι τὴν ἀδελφὴν, καὶ παρακοι-
 μίσαι τῷ Ἰακώβ τὴν ἑαυτῆς παιδίσκην Ζελφάν, τῷ
 30 αὐτῷ χρόνῳ ᾧ καὶ Βάλλαν συλλαβεῖν τὸν Νεφθαλεῖμ, b
 τῷ ἑνδεκάτῳ ἔτει μηνὶ πέμπτῳ καὶ τεκεῖν τῷ δωδε-
 κάτῳ ἔτει μηνὶ δευτέρῳ υἱὸν, ὃν ὑπὸ Λείας Γὰδ

ὀνομασθῆναι· καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ
 μηνὸς δωδεκάτου ἕτερον τεκεῖν, ὃν καὶ αὐτὸν προσ-
 αγορευθῆναι ὑπὸ Λείας Ἀσῆρ. 4. καὶ Λείαν πάλιν
 ἀντὶ τῶν μῆλων τῶν μανδραγόρου, ἃ Ῥουβὶν εἰσενεγ-
 κεῖν παρὰ Ῥαχὴλ, συλλαβεῖν ἐν γαστρὶ, καὶ τῷ αὐτῷ ⁵
 χρόνῳ τὴν παιδίσκην αὐτῆς Ζελφάν, τῷ δωδεκάτῳ
 ἔτει μηνὶ τρίτῳ, καὶ τεκεῖν τοῦ αὐτοῦ ἔτους μηνὸς
 δωδεκάτου υἱόν, καὶ ὄνομα αὐτῷ θέσθαι Ἰσσαχάρ.
 5. καὶ πάλιν Λείαν τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἔτει μηνὶ δε-
 κάτῳ υἱὸν ἄλλον τεκεῖν, ᾧ ὄνομα Ζαβουλὼν, καὶ τὴν ¹⁰
 αὐτὴν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει μηνὶ ὀγδόῳ τεκεῖν
 υἱὸν ὄνομα Δάν. ἐν ᾧ καὶ Ῥαχὴλ λαβεῖν ἐν γαστρὶ
 τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ᾧ καὶ Λείαν τεκεῖν θυγατέρα Δείναν,
 καὶ τεκεῖν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει μηνὶ ὀγδόῳ
 υἱόν, ὃν ὀνομασθῆναι Ἰωσήφ, ὥστε γεγενῆσθαι ἐν τοῖς ¹⁵
 ἅπτα ἔτεσι τοῖς παρὰ Λάβαν δώδεκα παιδία. 6. θέλοντα
 δὲ τὸν Ἰακώβ πρὸς τὸν πατέρα εἰς Χαναὰν ἀπιέναι, ἀξιο-
 θέντα ὑπὸ Λάβαν ἄλλα ἔτη ἕξ μείναι, ὥστε τὰ πάντα
 αὐτὸν μείναι ἐν Χαρρὰν παρὰ Λάβαν ἔτη εἴκοσι.
 7. πορευομένῳ δὲ αὐτῷ εἰς Χαναὰν ἄγγελον τοῦ ²⁰
 θεοῦ παλαῖσαι, καὶ ἄψασθαι τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ
 τοῦ Ἰακώβ, τὸν δὲ ναρκήσαντα ἐπισκάζειν· ὅθεν
 οὐκ ἐσθίεσθαι τῶν κτηνῶν τὸ ἐν τοῖς μηροῖς νεῦρον.
 καὶ φάναι αὐτῷ τὸν ἄγγελον ἀπὸ τοῦδε μηκέτι Ἰακώβ,
 ἀλλ' Ἰσραὴλ ὀνομασθήσεσθαι. 8. καὶ ἐλθεῖν αὐτὸν ²⁵
 τῆς Χαναὰν γῆς εἰς ἑτέραν πόλιν Σικίμων, ἔχοντα
 παιδία Ῥουβὶν ἑτῶν ἰβ' μηνῶν δυοῖν, Συμεῶνα ἑτῶν
 ια' μηνῶν τεσσάρων, Λευὶν ἑτῶν δέκα μηνῶν ἕξ, Ἰού-
⁽⁴²⁴⁾ δαν ἑτῶν θ' μηνῶν ὀκτώ, Νεφθαλεμ ἑτῶν ὀκτώ μηνῶν
 δέκα, Γὰδ ἑτῶν ὀκτώ μηνῶν δέκα, Ἀσῆρ ἑτῶν ὀκτώ, ³⁰
 Ἰσσαχάρ ἑτῶν ὀκτώ, Ζαβουλὼν ἑτῶν ἑπτὰ μηνῶν
 δυοῖν, Δείναν ἑτῶν ἕξ μηνῶν τεσσάρων, Ἰωσήφ

ἐτῶν ἕξ μηνῶν τεσσάρων. 9. παροικῆσαι δὲ Ἰσραὴλ
 παρὰ Ἐμμὼρ ἕτη δέκα, καὶ φθαρῆναι τὴν Ἰσραὴλ
 θυγατέρα Δείναν ὑπὸ Συχέμ τοῦ Ἐμμὼρ υἱοῦ, ἐτῶν
 οὔσαν δεκαῆξ μηνῶν τεσσάρων. ἐξαλλομένους δὲ
 5 τοὺς Ἰσραὴλ υἱοὺς, Συμεῶνα μὲν ὄντα ἐτῶν εἴκοσι ^[248]
 ἑνὸς μηνῶν τεσσάρων, Λεβὶν δὲ ἐτῶν εἴκοσι μηνῶν ^b
 ἕξ, ἀποκτείνει τὸν τε Ἐμμὼρ καὶ Συχέμ τὸν υἱὸν
 αὐτοῦ καὶ πάντας τοὺς ἄρσενας διὰ τὴν Δείνας
 φθοράν· Ἰακώβ δὲ τότε εἶναι ἐτῶν ἑκατὸν ἑπτὰ.
 10. ἐλθόντα δ' οὖν αὐτὸν εἰς Λουζὰ τῆς Βαιθὴλ, φά-
 ναι τὸν θεὸν μηκέτι Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ὀνομάζεσθαι.
 ἐκεῖθεν δὲ ἐλθεῖν εἰς Χαφραθὰ, ἐνθεν παραγενέσθαι
 εἰς Ἐφραθὰ, ἣν εἶναι Βηθλεὲμ, καὶ γεννῆσαι αὐτὸν
 ἐκεῖ Βενιαμὶν, καὶ τελευτῆσαι Ῥαχὴλ, τεκοῦσαν τὸν
 15 Βενιαμὶν, συμβιωῶσαι δ' αὐτῇ τὸν Ἰακώβ ἕτη εἴκοσι
 τρία. 11. αὐτόθεν δὲ ἐλθεῖν τὸν Ἰακώβ εἰς Μαμβρὶ ^c
 τῆς Χεβρωνὸν πρὸς Ἰσαὰκ τὸν πατέρα. εἶναι δὲ τότε
 Ἰωσήφ ἐτῶν δεκαεπτὰ, καὶ πραθῆναι αὐτὸν εἰς Αἴ-
 γυπτον, καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ μεῖναι ἕτη δεκατρία,
 20 ὥστ' εἶναι αὐτὸν ἐτῶν τριάκοντα, Ἰακώβ δὲ ἐτῶν
 ἑκατὸν δέκα, ἐν ᾧ καὶ τελευτῆσαι τὸν Ἰσαὰκ ἕτει ἐν
 ἔμπροσθεν, ἐτῶν ὄντα ἑκατὸν ὀγδοήκοντα. 12. κρί-
 ναντα δὲ τῷ βασιλεῖ τὸν Ἰωσήφ τὰ ἐνύπνια ἄρξαι
 Αἰγύπτου ἕτη ἑπτὰ, ἐν οἷς καὶ συνοικῆσαι Ἀσενὲθ,
 25 Πεντεφρῆ τοῦ Ἡλιουπόλεως ἱερέως θυγατρὶ, καὶ
 γεννῆσαι Μανασσῆν καὶ Ἐφραῖμ· καὶ τοῦ λιμοῦ ^d
 ἐπιγενέσθαι ἕτη β'. 13. τὸν δὲ Ἰωσήφ ἕτη ἑννέα
 εἰτυχήσαντα πρὸς τὸν πατέρα μὴ πέμψαι, διὰ τὸ
 ποιμένα αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς εἶναι· ἐπονεί-
 30 διστον δὲ Αἰγυπτίοις εἶναι τὸ ποιμαίνειν· ὅτι δὲ
 διὰ τοῦτο οὐκ ἔπεμψεν αὐτὸν δεδηλωκέναί. ἐλθόν-
 των γὰρ αὐτοῦ τῶν συγγενῶν φάναι αὐτοῖς, ἂν

κληθῶσιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἐρωτῶνται τί δια-
πράσσονται, λέγειν κτηνοτρόφους αὐτοὺς εἶναι.

14. διαπορεῖσθαι δὲ διὰ τί ποτε ὁ Ἰωσήφ Βενιαμὶν
ἐπὶ τοῦ ἀρίστου πενταπλασίονα μερίδα ἔδωκε, μὴ
δυναμένου αὐτοῦ τосαῦτα καταναλωῶσαι κρέα. τοῦτο ⁵
(425) οὖν αὐτὸν πεποιηκέναι διὰ τὸ ἐκ τῆς Λείας τῷ πατρὶ
αὐτοῦ γεγονέναι υἱοὺς ἑπτὰ, ἐκ δὲ Ῥαχὴλ τῆς μητρὸς
αὐτοῦ δύο· διὰ τοῦτο τῷ Βενιαμὶν πέντε μερίδας
παραθεῖναι, καὶ αὐτὸν λαβεῖν δύο· γενέσθαι οὖν
ἑπτὰ, ὅσας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Λείας υἱοὺς λαβεῖν. ¹⁰
15. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τὰς στολὰς δοῦναι
ἐκάστῳ διπλᾶς, τῷ δὲ Βενιαμὶν πέντε καὶ τριακο-
σίους χρυσοῦς καὶ τῷ πατρὶ δὲ ἀποστεῖλαι κατὰ
⁵ ταῦτά, ὥστε τὸν οἶκον αὐτοῦ τῆς μητρὸς εἶναι ἴσον.
16. οἰκῆσαι δὲ αὐτοὺς ἐν γῆ Χαναάν, ἀφ' οὗ ἐκλε- ¹⁵
γῆναι Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἐθνῶν καὶ μετελθεῖν εἰς Χα-
ναάν, Ἀβραάμ ἑτῶν εἰκοσι πέντε, Ἰσαὰκ ἑτῶν ἐξή-
κοντα, Ἰακώβ ἑτῶν ἑκατὸν τριάκοντα, γίνεσθαι τὰ
πάντα ἔτη ἐν γῆ Χαναάν σιέ. 17. καὶ τῷ τρίτῳ
ἔτει λιμοῦ οὔσης ἐν Αἰγύπτῳ ἔλθειν εἰς Αἴγυπτον ²⁰
τὸν Ἰακώβ, ὄντα ἑτῶν ἑκατὸν τριάκοντα, Ῥουβὴν
ἑτῶν μέ, Συμεῶνα ἑτῶν μδ', Λευὴν ἑτῶν μγ', Ἰούδαν
ἑτῶν μβ' μηνῶν τριῶν, Ἀσὴρ ἑτῶν μ' μηνῶν ὀκτώ,
⁵ Νεφθαλεὶμ ἑτῶν μα' μηνῶν ζ', Γὰδ ἑτῶν μα' μηνῶν
γ', Ζαβουλὼν ἑτῶν μ', Δείναν ἑτῶν λθ', Βενιαμὶν ²⁵
ἑτῶν κή. 18. τὸν δὲ Ἰωσήφ φησι γενέσθαι ἐν Αἰ-
γύπτῳ ἔτη λθ'. εἶναι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ ἕως τοῦ
εἰσελθεῖν εἰς Αἴγυπτον τοὺς τοῦ Ἰωσήφ συγγενεῖς
ἔτη γχκδ'. ἀπὸ δὲ ταῦ κατακλυσμοῦ ἕως τῆς Ἰακώβ
παρουσίας εἰς Αἴγυπτον ἔτη ατξ'. ἀφ' οὗ δὲ ἐκλε- ³⁰
γῆναι Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἐθνῶν καὶ ἔλθειν ἐκ Χαρορὰν
⁵ εἰς Χαναάν ἕως εἰς Αἴγυπτον τοὺς περὶ Ἰακώβ ἔλθειν

ἔτη σιέ. 19. Ἰακώβ δὲ ἐκ Χαρρὰν πρὸς Λάβαν ἔλ-
 θεῖν, ἐτῶν ὄντα π', καὶ γεννηῖσαι Λευὶν· Λευὶν δὲ
 ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιγενέσθαι ἔτη ιζ', ἀφ' οὗ ἐκ Χαναὰν αὐ-
 τὸν ἔλθειν εἰς Αἴγυπτον, ὥστε εἶναι αὐτὸν ἐτῶν ξ',
 5 καὶ γεννηῖσαι Κλάθ· τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει ᾧ γενέσθαι
 Κλάθ, τελευτῆσαι Ἰακώβ ἐν Αἰγύπτῳ, εὐλογήσαντα
 τοὺς Ἰωσήφ υἱοὺς, ὄντα ἐτῶν ρμζ', καταλιπόντα Ἰω-
 σήφ ἐτῶν νσ'. Λευὶν δὲ γενόμενον ἐτῶν ρλζ' τελευ-
 τῆσαι, Κλάθ δὲ ὄντα ἐτῶν μ' γεννηῖσαι Ἀμράμ, ὃν
 10 ἐτῶν εἶναι ιδ' ἐν ᾧ τελευτῆσαι Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ [249]
 ὄντα ρί ἐτῶν· Κλάθ δὲ γενόμενον ἐτῶν ἑκατὸν λγ'
 τελευτῆσαι. Ἀμράμ λαβεῖν γυναῖκα τὴν τοῦ θεοῦ (426)
 θυγατέρα Ἰωχαβὲτ, καὶ ὄντα ἐνιαυτῶν οε' γεννηῖσαι
 Ἀαρὼν καὶ Μωσῆν· γεννηῖσαι δὲ Μωσῆν τὸν Ἀμράμ
 15 ὄντα ἐτῶν οή, καὶ γενόμενον Ἀμράμ ἐτῶν ρλς' τε-
 λευτῆσαι."

Ταῦτά μοι κείσθω ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πο- b
 λυῖστορος γραφῆς. ἐξῆς δ' ἐπισυνήφθω καὶ τάδε

XXII. "Τὰ δὲ Σίκιμά φησι Θεόδοτος ἐν τῷ περὶ
 20 Ἰουδαίων ἀπὸ Σικιμίου τοῦ Ἑρμοῦ λαβεῖν τὴν ὀνο-
 μασίαν· τοῦτον γὰρ καὶ κτίσαι τὴν πόλιν· κείσθαι
 δ' αὐτὴν φησιν ἐν τῇ περὶ Ἰουδαίων οὔτως,

ἡ δ' ἄρ' ἔην ἀγαθὴ τε καὶ αἰγινόμος καὶ ὑδροηλή,
 οὐδὲ μὲν ἔσκεν ὁδὸς δολιχὴ πόλιν εἰσαφικέσθαι
 25 ἀγρόθεν· οὐδέ ποτε δρῶα λαχνήεντα πονεῦσιν. c
 ἐξ αὐτῆς δὲ μάλ' ἄγχι δὴ οὔρεα φαίνεται ἔρμυνά,
 ποίης τε πλήθοντα καὶ ὕλης· τῶν δὲ μεσηγῶ
 ἀτραπιτὸς τέτμηται, ἀραιή, [αὐλῶπις] ἐν δ' ἐτέρωθι
 ἡδ' ἱερῇ Σικίμων καταφαίνεται, ἱερὸν ἄστου,
 30 νέρθεν ὑπὸ ῥίξῃ δεδμημένον, ἀμφὶ δὲ τεῖχος d
 λισσὸν ὑπώρειαν, ὑπὸ δ' ἔδραμεν αἰπύθεν ἔρκος.

2. ὕστερον δὲ φησιν αὐτὴν ὑπὸ Ἑβραίων κατασχε-

θῆναι, δυναστεύοντος Ἐμμώρ· τὸν γὰρ Ἐμμώρ υἱὸν γεννῆσαι Συχέμ. φησὶ δὲ

ἐνθῆνδε, ξένε, ποιμενόθι πόλιν ἤλυθ' Ἰακώβ
εὐρείαν Σικίμων· ἐπὶ δ' ἀνδράσι τοῖσιν ἔτησιν
ἀρχὸς Ἐμώρ σὺν παιδί Συχέμ, μάλ' ἀτειρέε φῶτε. 5

3. εἶτα περὶ Ἰακώβ καὶ τὴν εἰς Μεσοποταμίαν αὐτοῦ παρουσίαν, καὶ τὸν τῶν δύο γυναικῶν γάμον, καὶ τὴν τῶν τέκνων γένεσιν, καὶ τὴν παρουσίαν τὴν ἐκ

(127) Μεσοποταμίας ἐπὶ τὰ Σίκιμα,

εἰς δ' Ἰακώβ Συρίην κτηνοτρόφον ἵκτο, καὶ εὐρὴν
ῥεῖθρον Εὐφρήταο λίπεν ποταμοῦ κελάδοντος·
ἤλυθε γὰρ κακεῖθι λιπῶν δοιμεῖαν ἐνιπὴν
αὐτοκασιγνήτιο· πρόφρων ὑπέδεκτο δόμονδε

b Λάβαν, ὃς οἶ ἔην μὲν ἀνεψιὸς, ἀλλὰ τότ' οἷος
ἦνασσεν Συρίης, νειηγενὲς αἶμα λελογχῶς. 15

τῷ δὲ γάμον κούρης μὲν ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν
ὀπλοτάτης· οὐ μὴν τελέθειν ἐπεμαλετο πάμπαν,
ἀλλὰ δόλον τολύπευσε, καὶ εἰς λέχος ἀνέρι πέμπε
Λείαν, ἣ οἶ ἔην προγενεστέρα. οὐδέ μιν ἔμψης

c ἔλλαθεν, ἀλλ' ἐνόησε κακορραφίην, καὶ ἔδεκτο 20
παῖδ' ἐτέρην, ἀμφοῖν δ' ἐμίγη σὺν ὀμαίμοσιν ἦσι.
τῷ δ' υἱεὶς ἐγένοντο νόῳ πεπνυμένοι αἰνῶς
ἔνδεκα, καὶ κούρη Λείνα περικαλλῆς ἔχουσα
εἶδος, ἐπίτρεπτον δὲ δέμας καὶ ἀμύμονα θυμόν.

a 4. ἀπὸ δὲ τοῦ Εὐφράτου φησὶ τὸν Ἰακώβ ἐλθεῖν εἰς 25

τὰ Σίκιμα πρὸς Ἐμμώρ· τὸν δ' ὑποδέξασθαι αὐτὸν,
καὶ μέρος τι τῆς χώρας δοῦναι. καὶ αὐτὸν μὲν τὸν

[1250] Ἰακώβ γεωμορεῖν, τοὺς δὲ υἱοὺς αὐτοῦ ἔνδεκα τὸν
ἀριθμὸν ὄντας ποιμαίνειν, τὴν δὲ θυγατέρα Λείαν

καὶ τὰς γυναῖκας ἐριουργεῖν· καὶ τὴν Λείαν παρ- 30
θένον οὖσαν εἰς τὰ Σίκιμα ἐλθεῖν πανηγύρεως οὖ-
σης βουλομένην θεάσασθαι τὴν πόλιν· Συχέμ δὲ
τὸν τοῦ Ἐμμώρ υἱὸν ἰδόντα ἐρασθῆναι αὐτῆς, καὶ
ἀρπάσαντα ὡς ἑαυτὸν διακομῆσαι καὶ φθεῖραι αὐτήν.

- 5 Ὡς αὐτὸς δὲ σὺν τῷ πατρὶ ἐλθόντα πρὸς τὸν Ἰακώβ
αἰτεῖν αὐτὴν πρὸς γάμου κοινωνίαν· τὸν δὲ οὐ φά-
ναι δώσειν, πρὶν ἢ ἢ πάντας τοὺς οἰκοῦντας τὰ
Σίκιμα περιτεμνομένους Ἰουδαῖσαι· τὸν δὲ Ἐμμῶρ
5 φάναι πείσειν αὐτούς. φησὶ δὲ περὶ τοῦ δεῖν περι- (428)
τέμνεσθαι αὐτούς ὁ Ἰακώβ
6. οὐ γὰρ δὴ θεμιτόν γε τὸδ' Ἑβραίοισι τέτυκται,
γαμβροὺς ἄλλοθεν εἰς γε νοὺς ἀγόμεν ποτὶ δῶμα,
ἀλλ' ὅστις γενεῆς ἐξεύχεται εἶναι ὁμοίης.
- 10 7. εἶτα ὑποβὰς περὶ τῆς περιτομῆς,
ὅς ποθ' ἐῆς πάτρης ἐξήγαγε διὸν Ἀβραάμ,
αὐτὸς ἀπ' οὐρανόθεν κέλετ' ἀνέρα παντὶ σὺν οἴκῳ b
σάρκ' ἀποσυλῆσαι πόσθης ἄπο, καὶ ῥ' ἐτέλεσεν·
ἀστεμφὲς δὲ τέτυκται, ἐπεὶ θεὸς αὐτὸς εἶπε.
- 15 8. πορευθέντος οὖν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἐμμῶρ καὶ
τοὺς ὑποτασσομένους παρακαλοῦντος περιτέμνεσθαι,
ἓνα τῶν Ἰακώβ υἱῶν τὸ ὄνομα Συμεῶνα διαγνῶναι
τόν τε Ἐμμῶρ καὶ τὸν Συχέμ ἀνελεῖν, τὴν ὕβριν τῆς c
ἀδελφῆς μὴ βουληθέντα πολιτικῶς ἐνεγκεῖν· ταῦτα
20 δὲ διαγνόντα Λευὶν τῷ ἀδελφῷ κοινώσασθαι· λα-
βόντα δ' αὐτὸν συγκάταινον ἐπὶ τὴν πρᾶξιν παρορ-
μῆσαι, λόγιον προφερόμενον τὸν θεὸν ἀνελεῖν φά-
μενον τοῖς Ἀβραάμ ἀπογόνους δέκα ἔθνη δώσειν.
9. φησὶ δὲ οὕτως ὁ Συμεὼν πρὸς τὸν Λευὶν
25 εὐ γὰρ ἐγὼ μῦθόν γε πεπυσμένος εἰμι θεοῦ·
δώσειν γὰρ ποτ' ἔφησε δέκ' ἔθνεα παισὶν Ἀβραάμ.
τὸν δὲ θεὸν αὐτοῖς τοῦτον τὸν νοῦν ἐμβαλεῖν, διὰ a
τὸ τοὺς ἐν Σικίμοις ἀσεβεῖς εἶναι. φησὶ δὲ
βλάπτε θεὸς Σικίμων οἰκήτορας, οὐ γὰρ ἔτιον
30 εἰς αὐτούς ὅστις κε μόλη κακός, οὐδὲ μὲν ἐσθλός·
οὐδὲ δίκας ἐδίκαζον ἀνά πόλιν οὐδὲ θέμιστας·
λόγια δ' ὠρώρει τοῖσιν μεμελημένα ἔργα.
10. τὸν οὖν Λευὶν καὶ τὸν Συμεῶνα εἰς τὴν πόλιν

καθωπλισμένους ἔλθειν, καὶ πρῶτα μὲν τοὺς ἐντυγ-
χάνοντας ἀναιρεῖν, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Ἐμῶρ καὶ
τὸν Συχῆμ φονεῦσαι. 11. λέγει δὲ περὶ τῆς ἀναιρέ-
σεως αὐτῶν οὕτως

(429) ὡς τότε δὴ Συμῶν μὲν Ἐμῶρ ὄρουσεν ἐπ' αὐτὸν, 5
πληξέ τε οἱ κεφαλὴν, δειρὴν δ' ἔλεν ἐν χερὶ λαιῆ,
λείψε δ' ἔτι σπαίρουσαν, ἐπεὶ πόνος ἄλλος ὀρώρει.
τόφρα δὲ καὶ Λεβὴν μένος ἄσχετος ἔλλαβε χαίτης
γούνων ἀπτόμενον Συχῆμ, ἄσπετα μαργήναντα.
ἤλασε δὲ κληῖδα μέσην· οὐδὲ ξίφος οἷον 10
σπλάγχνα διὰ στέρνων, λίπε δὲ ψυχὴ δέμας εὐθύς.

ἅ πυθομένους δὲ καὶ τοὺς ἐτέρους ἀδελφούς τὴν πρᾶξιν
αὐτῶν ἐπιβοηθῆσαι, καὶ τὴν πόλιν ἐκπορθῆσαι, καὶ
τὴν ἀδελφὴν ἀναρρυσάμενους μετὰ τῶν αἰχμαλώτων
[251] εἰς τὴν πατρῴαν ἑπαυλίαν διακομίσει." 15

XXIII. Τούτοις καὶ τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐκ
τῆς αὐτῆς τοῦ Πολυῖστορος γραφῆς ἐπισυνήφθω
e " Ἀρτάπανος δὲ φησὶν ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων τῷ
Ἀβραὰμ Ἰωσήφ ἀπόγονον γενέσθαι, υἱὸν δὲ Ἰακώβου·
συνέσει δὲ καὶ φρονήσει παρὰ τοὺς ἄλλους διενεγ- 20
κόντα ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐπιβουλευθῆναι· προιδό-
μενον δὲ τὴν ἐπισύστασιν δεηθῆναι τῶν ἀστρυγι-
τόνων Ἀράβων εἰς τὴν Αἴγυπτον αὐτὸν διακομίσει·
τοὺς δὲ τὸ ἐντυγχανόμενον ποιῆσαι· εἶναι γὰρ τοὺς
τῶν Ἀράβων βασιλεῖς ἀπογόνους Ἰσραὴλ, υἱοὺς τοῦ 25
Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ δὲ ἀδελφούς. 2. ἐλθόντα δὲ αὐτὸν
d εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ συσταθέντα τῷ βασιλεῖ διοικη-
τὴν τῆς ὅλης γενέσθαι χώρας. καὶ πρότερον ἀτάκτως
τῶν Αἰγυπτίων γεωμορούντων, διὰ τὸ τὴν χώραν
ἀδιαίρετον εἶναι καὶ τῶν ἐλασσόνων ὑπὸ τῶν κρεῖσ- 30
σόνων ἀδικουμένων, τοῦτον πρῶτον τὴν τε γῆν διε-
λεῖν καὶ ὄροις διασημήνασθαι, καὶ πολλὴν χερσενο-
μένην γεωργήσιμον ἀποτελέσει, καὶ τινὰς τῶν ἀρουρῶν

τοῖς ἱερεῦσιν ἀποκληρῶσαι. 3. τοῦτον δὲ καὶ μέτρα
 εὐρεῖν, καὶ μεγάλως αὐτὸν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων διὰ
 ταῦτα ἀγαπηθῆναι. γῆμαι δ' αὐτὸν Ἡλιουπολίτου
 ἱερέως Ἀσενέθ θυγατέρα, ἐξ ἧς γεννηῆσαι παῖδας.
 5 μετὰ δὲ ταῦτα παραγενέσθαι πρὸς αὐτὸν τὸν τε πα-
 τέρα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς κομίζοντας πολλὴν ὑπαρξιν, ⁽⁴⁹⁰⁾
 καὶ κατοικισθῆναι ἐν τῇ πόλει Καισάν, καὶ τοὺς Σύ-
 ρους πλεονάσαι ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. 4. τούτους δὲ φησι
 καὶ τὸ ἐν Ἀθῶς καὶ τὸ ἐν Ἡλιουπόλει ἱερὸν κατα-
 10 σκευάσαι τοὺς Ἑρμιουθ ὀνομαζομένους. μετὰ δὲ
 ταῦτα τελευτῆσαι τὸν τε Ἰωσήφ καὶ τὸν βασιλέα τῶν
 Αἰγυπτίων. τὸν οὖν Ἰωσήφ κρατοῦντα τῆς Αἰγύπτου
 τὸν ἐτῶν ἑπτὰ σίτον, γενόμενον κατὰ τὴν φορὰν
 ἄπλετον, παραθέσθαι, καὶ τῆς Αἰγύπτου δεσπότην
 15 γενέσθαι.”

XXIV. “Μαρτυρεῖ δὲ ταῖς ἱεραῖς βίβλοις καὶ Φί-
 λων ἐν τῇ ιδ' τῶν περὶ Ἱεροσόλυμα, λέγων οὕτως
 τοῖσιν ἔδος μακαριστὸν ὅλης μέγας ἔκτισεν ἄκτωρ
 ὑψιστος, καὶ πρόσθεν ἀφ' Ἀβραάμοιο καὶ Ἰσάκ,
 20 Ἰακώβ εὐτέκνοιο τόκος Ἰωσήφ, ὃς ὀνειρώων
 θεσπιστῆς, σκηπτουῆχος ἐν Αἰγύπτῳ θρόνοισι,
 δινεύσας λαθραῖα χρόνου πλημμυρίδι μοίρης,
 καὶ τὰ ἐξῆς. ταῦτα καὶ περὶ τοῦ Ἰωσήφ.”

XXV. “Ἄκουε δὲ οἷα καὶ περὶ τοῦ Ἰωβ ὁ αὐτὸς
 25 ἱστορεῖ”

Ἀριστέας δὲ φησιν ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων τὸν
 Ἡσαῦ γήμαντα Βασσάραν ἐν Ἐδῶμ γεννηῆσαι Ἰωβ·
 κατοικεῖν δὲ τοῦτον ἐν τῇ Αὐσίτιδι χώρᾳ, ἐπὶ τοῖς
 ὄροισι τῆς Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας. 2. γενέσθαι δ'
 30 αὐτὸν δίκαιον καὶ πολύκτηνον· κτήσασθαι γὰρ αὐ-
 τὸν πρόβατα μὲν ἑπτακισχίλια, καμήλους δὲ τρισχι-
 λίας, ζεύγη βοῶν πεντακόσια, ὄνους θηλειάς νομάδας

πεντακοσίας· εἶχε δὲ καὶ γεωργίας ἰκανάς. 3. τοῦ-
 (431) τον δὲ τὸν Ἰωβ πρότερον Ἰωβὰβ ὀνομάζεσθαι. πειρά-
 ζοντα δ' αὐτὸν τὸν θεὸν ἐμμεῖναι, μεγάλαις δὲ περι-
 βαλεῖν αὐτὸν ἀτυχίαις. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτοῦ τούς
 τε ὄνους καὶ τούς βοῦς ὑπὸ ληστῶν ἀπελαθῆναι, εἶτα 5
 τὰ πρόβατα ὑπὸ πυρὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντος κατα-
 καῆναι σὺν τοῖς ποιμέσι· μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τὰς
 καμήλους ὑπὸ ληστῶν ἀπελαθῆναι· εἶτα τὰ τέκνα
 αὐτοῦ ἀποθανεῖν, πεσοῦσης τῆς οἰκίας· αὐθημερὸν
 δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα ἐλκῶσαι. 4. φαύλως δὲ αὐτοῦ 10
 διακειμένου ἐλθεῖν εἰς ἐπίσκεψιν Ἐλίφαν τὸν Θαι-
 b μανιτῶν βασιλέα καὶ Βαλδὰδ τὸν Σαυχαίων τύραν-
 νον καὶ Σωφάρ τὸν Μινναίων βασιλέα, ἐλθεῖν δὲ
 καὶ Ἐλιοῦν τὸν Βαραχιήλ τὸν Ζωβίτην. παρακαλού-
 μενον δὲ φάναι καὶ χωρὶς παρακλήσεως ἐμμενεῖν 15
 αὐτὸν ἐν τε τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τοῖς δεινοῖς. τὸν δὲ
 [252] θεὸν ἀγασθέντα τὴν εὐψυχίαν αὐτοῦ τῆς τε νό-
 σου αὐτὸν ἀπολυῖσαι καὶ πολλῶν κύριον ὑπάρξεων
 ποιῆσαι.”

Τοσαῦτα καὶ περὶ τούτων ὁ Πολυτίστωρ.

20

c XXVI. Καὶ περὶ Μωσέως δὲ ὁ αὐτὸς πάλιν πλεῖ-
 στα παρατίθεται, ὧν καὶ αὐτῶν ἐπακοῦσαι ἄξιον

“Εὐπόλεμος δὲ φησι τὸν Μωσῆν πρῶτον σοφὸν
 γενέσθαι, καὶ γράμματα παραδοῦναι τοῖς Ἰουδαίοις
 πρῶτον, παρὰ δὲ Ἰουδαίων Φοίνικας παραλαβεῖν, 25
 Ἑλλήνας δὲ παρὰ Φοινίκων, νόμους τε πρῶτον γρά-
 ψαι Μωσῆν τοῖς Ἰουδαίοις.”

d XXVII. “Ἀρτάπανος δὲ φησιν ἐν τῇ περὶ Ἰου-
 δαίων, Ἀβραάμ τελεντήσαντος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
 Μεμψασθενῶθ, ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ βασιλέως τῶν 30
 Αἰγυπτίων, τὴν δυναστείαν παραλαβεῖν τὸν υἱὸν
 αὐτοῦ Παλμανώθην. 2. τοῦτον δὲ τοῖς Ἰουδαίοις

φράλως προσφέρεσθαι· καὶ πρῶτον μὲν τὴν Κεσάν
 οἰκοδομῆσαι, τό τε ἐπ' αὐτῇ ἱερὸν καθιδρῦσασθαι,
 εἶτα τὸν ἐν Ἡλιουπόλει ναὸν κατασκευάσαι. 3. τοῦ- (482)
 τον δὲ γεννηῆσαι θυγατέρα Μέρριν, ἣν Χενεφρῆ τινι
 5 κατεγγυῆσαι, τῶν ὑπὲρ Μέμφιν τόπων βασιλεύοντι·
 πολλοὺς γὰρ τότε τῆς Αἰγύπτου βασιλεύειν· ταύτην
 δὲ στείραν ὑπάρχουσαν ὑποβαλέσθαι τινὸς τῶν Ἰου-
 δαίων παιδίον, τοῦτο δὲ Μῶυσον ὀνομάσαι· ὑπὸ δὲ
 τῶν Ἑλλήνων αὐτὸν ἀνδρωθέντα Μουσαῖον προσ-
 10 αγορευθῆναι. 4. γενέσθαι δὲ τὸν Μῶυσον τοῦτον
 Ὀρφέως διδάσκαλον· ἀνδρωθέντα δ' αὐτὸν πολλὰ
 τοῖς ἀνθρώποις εὐχρηστα παραδοῦναι. καὶ γὰρ πλοῖα
 καὶ μηχανὰς πρὸς τὰς λιθοθεσίας, καὶ τὰ Αἰγύπτια ^b
 ὄπλα, καὶ τὰ ὄργανα τὰ ὑδρευτικά· καὶ πολεμικά καὶ
 15 τὴν φιλοσοφίαν ἐξευρεῖν· ἔτι δὲ τὴν πόλιν εἰς 15'
 νομοὺς διελεῖν, καὶ ἐκάστῳ τῶν νομῶν ἀποτάξαι τὸν
 θεὸν σεφθῆσεσθαι, τὰ τε ἱερὰ γράμματα τοῖς ἱερεῦ-
 σιν· εἶναι δὲ καὶ αἰλούρους καὶ κύνας καὶ ἴβεις·
 ἀπονεῖμαι δὲ καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἐξαιρετον χώραν.
 20 5. ταῦτα δὲ πάντα ποιῆσαι χάριν τοῦ τὴν μοναρχίαν
 βεβαίαν τῷ Χενεφρῆ διαφυλάξαι. πρότερον γὰρ
 ἀδιατάκτους ὄντας τοὺς ὄχλους ποτὲ μὲν ἐκβάλλειν, ^c
 ποτὲ δὲ καθιστάνειν βασιλεῖς, καὶ πολλάκις μὲν τοὺς
 αὐτοὺς, ἐνιάκις δὲ ἄλλους. διὰ ταῦτα οὖν τὸν Μῶυ-
 25 σον ὑπὸ τῶν ὄχλων ἀγαπηθῆναι, καὶ ὑπὸ τῶν ἱερέων
 ἰσοθέου τιμῆς καταξιωθέντα προσαγορευθῆναι Ἐρμῆν,
 διὰ τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐρμηνεῖαν. 7. τὸν δὲ
 Χενεφρῆν ὀρώντα τὴν ἀρετὴν τοῦ Μῶυσου φθονῆσαι
 αὐτῷ, καὶ ζητεῖν αὐτὸν ἐπ' εὐλόγῳ αἰτία τινὶ ἀνε-
 30 λεῖν. καὶ δὴ ποτε τῶν Αἰθιοπίων ἐπιστρατευσαμένων
 τῇ Αἰγύπτῳ τὸν Χενεφρῆν ὑπολαβόντα εὐρηκέναι ^d
 καιρὸν εὐθετον πέμψαι τὸν Μῶυσον ἐπ' αὐτοὺς

στρατηγὸν μετὰ δυνάμεως· τὸ δὲ τῶν γεωργῶν αὐτῷ συστήσαι πληθὸς, ὑπολαβόντα ῥαδίως αὐτὸν διὰ τὴν τῶν στρατιωτῶν ἀσθένειαν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναιρεθῆσθαι. 8. τὸν δὲ Μωϋ̄σον ἐλθόντα ἐπὶ τὸν Ἑρμοπολίτην ὀνομαζόμενον νομὸν, ἔχοντα ⁵ περὶ δέκα μυριάδας γεωργῶν, αὐτοῦ καταστρατοπεδεῦσαι· πέμψαι δὲ στρατηγοὺς τοὺς προκαθηδόμενους τῆς χώρας, οὓς δὴ πλεοκετεῖν ἐπιφανῶς κατὰ τὰς μάχας· λέγειν δὲ φησὶν Ἑλιουπολίτας γενέσθαι τὸν πόλεμον τοῦτον ἔτη δέκα. 9. τοὺς οὖν ¹⁰ περὶ τὸν Μωϋ̄σον διὰ τὸ μέγεθος τῆς στρατιᾶς πόλιν ἐν τούτῳ κτίσαι τῷ τόπῳ καὶ τὴν ἴβιν ἐν αὐτῇ καθιερω̄σαι, διὰ τὸ ταύτην τὰ βλάπτοντα ζῶα τοὺς ἀνθρώπους ἀναιρεῖν. προσαγορεῡσαι δὲ αὐτὴν Ἑρ-
⁽⁴³⁸⁾μου πόλιν. 10. οὕτω δὴ τοὺς Αἰθίοπας, καίπερ ¹⁵ ὄντας πολεμίους, στέρξαι τὸν Μωϋ̄σον ὥστε καὶ τὴν περιτομὴν τῶν αἰδοίων παρ' ἐκείνου μαθεῖν· οὐ μόνον δὲ τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἅπαντας. 11. τὸν δὲ Χενεφρῆν, λυθέντος τοῦ πολέμου, λόγῳ μὲν αὐτὸν ἀποδέξασθαι, ἔργῳ δὲ ἐπιβουλεύειν. παρ- ²⁰ ελόμενον γοῦν αὐτοῦ τοὺς ὄχλους τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ
• ὄρια τῆς Αἰθιοπίας πέμψαι προφυλακῆς χάριν, τοῖς
^[253] δὲ προστάξαι τὸν ἐν Διὸς πόλει ναὸν ἐξ ὀπτῆς πλίν-
θου κατεσκευασμένον καθαιρεῖν, ἕτερον δὲ λίθινον
^b κατασκευάσαι τὸ πλησίον ὄρος λατομήσαντας· τάξαι ²⁵
δὲ ἐπὶ τῆς οἰκοδομίας ἐπιστάτην Ναχέρωτα. 12. τὸν δὲ ἐλθόντα μετὰ Μωϋ̄σου εἰς Μέμφιν πυθέσθαι
• παρ' αὐτοῦ εἴ τι ἄλλο ἐστὶν εὐχρηστον τοῖς ἀνθρώ-
ποις· τὸν δὲ φάναι γένος τῶν βοῶν, διὰ τὸ τὴν γῆν
ὑπὸ τούτων ἀρουσθαι· τὸν δὲ Χενεφρῆν, προσαγο- ³⁰
ρεύσαντα ταῦρον Ἄπιν, κελεῦσαι ἱερὸν αὐτοῦ τοὺς
ὄχλους καθιδρύσασθαι, καὶ τὰ ζῶα τὰ καθιερωθέντα

- ὑπὸ τοῦ Μωϋσοῦ κελεύειν ἐκεῖ φέροντας θάπτειν, κατακρούπτειν θέλοντα τὰ τοῦ Μωϋσοῦ ἐπινοήματα.
13. ἀποξενωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν Αἰγυπτίων ὀρκω-
μοτῆσαι τοὺς φίλους μὴ ἐξαγγεῖλαι τῷ Μωϋσῶ τὴν
5 ἐπισυνισταμένην αὐτῷ ἐπιβουλήν καὶ προβαλέσθαι
τοὺς ἀναιρήσοντας αὐτόν. 14. μηδενὸς δ' ὑπακού-
σαντος ὄνειδίσαι τὸν Χενεφρῆν Χανεθῶθην, τὸν
μάλιστα προσαγορευόμενον ὑπ' αὐτοῦ· τὸν δὲ ὄνει-
δισθέντα ὑποσχέσθαι τὴν ἐπίθεσιν, λαβόντα καιρὸν.
- 10 15. ὑπὸ δὲ τούτου τὸν καιρὸν τῆς Μέρριδος τελευ-
τησάσης ὑποσχέσθαι τὸν Χενεφρῆν τῷ τε Μωϋσῶ
καὶ τῷ Χανεθῶθι τὸ σῶμα διακομίσαντας εἰς τοὺς
ὑπὲρ Αἴγυπτον τόπους θάψαι, ὑπολαβόντα τὸν Μω-
ϋσοῦ ὑπὸ τοῦ Χανεθῶθ ἀναιρεθῆσθαι. 16. πο-
15 ρευομένων δὲ αὐτῶν τὴν ἐπιβουλήν τῷ Μωϋσῶ τῶν
συνειδόντων ἐξαγγεῖλαι τινα· τὸν δὲ φυλάσσοντα
αὐτὸν τὴν μὲν Μέρριν θάψαι, τὸν δὲ ποταμὸν καὶ
τὴν ἐν ἐκείνῳ πόλιν Μερρόην προσαγορευῆσαι. τιμᾶ-
σθαι δὲ τὴν Μέρριν ταύτην ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων οὐκ
20 ἔλαττον ἢ τὴν Ἴσιιν. 17. Ἀάρωνα δὲ τὸν τοῦ Μωϋσοῦ
ἀδελφὸν τᾶ περι τὴν ἐπιβουλήν ἐπιγνόντα συμβου-
λεῦσαι τῷ ἀδελφῷ φυγεῖν εἰς τὴν Ἀραβίαν· τὸν δὲ
πεισθέντα, ἀπὸ Μέμφεως τὸν Νεῖλον διαπλεύσαντα,
ἀπαλλάσσεσθαι εἰς τὴν Ἀραβίαν. 18. τὸν δὲ Χανε- (434)
25 θῶθην πυθόμενον τοῦ Μωϋσοῦ τὴν φυγὴν ἐνε-
δρεῦειν ὡς ἀναιρήσοντα· ἰδόντα δὲ ἐρχόμενον σπά-
σασθαι τὴν μάχαιραν ἐπ' αὐτόν, τὸν δὲ Μωϋσοῦ
προκαταταχῆσαντα τὴν τε χεῖρα κατασχεῖν αὐτοῦ
καὶ σπασάμενον τὸ ξίφος φονεῦσαι τὸν Χανεθῶθην·
- 30 19. διεκδραῖναι δὲ εἰς τὴν Ἀραβίαν, καὶ Ῥαγουήλω
τῷ τῶν τόπων ἄρχοντι συμβιοῦν, λαβόντα τὴν ἐκεί-
νου θυγατέρα· τὸν δὲ Ῥαγουήλον βούλεσθαι στρα-

τεύειν ἐπὶ τοὺς Αἴγυπτίους, κατάγειν βουλόμενον
 τὸν Μωϋσον, καὶ τὴν δυναστείαν τῇ τε θυγατρὶ καὶ
 τῷ γαμβρῷ κατασκευάσαι· τὸν δὲ Μωϋσον ἀπο-
 κωλύσαι, στοχαζόμενον τῶν ὁμοφύλων· τὸν δὲ Ῥα-
 γουῆλον διακωλύοντα στρατεύειν τοῖς Ἄρασι προσ- 5
 τάξαι ληστεύειν τὴν Αἴγυπτον. 20. ὑπὸ δὲ τὸν
 αὐτὸν χρόνον καὶ τὸν Χενεφρῆν πρῶτον ἀπάντων
 ἀνθρώπων ἐλεφαντιάσαντα μεταλλάξαι· τούτῳ δὲ
 τῷ πάθει περιπεσεῖν διὰ τὸ τοὺς Ἰουδαίους προσ-
 τάξαι σινδόνας ἀμφιέννυσθαι, ἐρεῖν δ' ἐσθῆτα μὴ 10
 ἀμπέχεσθαι, ὅπως ὄντες ἐπίσημοι κολάζωνται ὑπ'
 αὐτοῦ. 21. τὸν δὲ Μωϋσον εὐχεσθαι τῷ θεῷ, ἥδη
 ποτὲ τοὺς λαοὺς παῦσαι τῶν κακοπαθειῶν. Ἰλασκο-
 μένου δ' αὐτοῦ αἰφνιδίως φησὶν ἐκ τῆς γῆς πῦρ
 ἀναφθῆναι, καὶ τοῦτο κάεσθαι, μήτε ὕλης μήτε ἄλλης 15
 τινὸς ξυλείας οὐσης ἐν τῷ τόπῳ. τὸν δὲ Μωϋσον
 δεῖσαντα τὸ γεγονός φεύγειν· φωνὴν δ' αὐτῷ θείαν
 εἰπεῖν στρατεύειν ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ τοὺς Ἰουδαίους
 διασώσαντα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγαγεῖν πατρίδα. 22. τὸν
 δὲ θαρρήσαντα δύνάμιν πολεμίαν ἐπάγειν διαγνῶναι 20
 τοῖς Αἴγυπτίοις. πρῶτον δὲ πρὸς Ἀφρώνα τὸν ἀδελ-
 φὸν ἐλθεῖν· τὸν δὲ βασιλέα τῶν Αἴγυπτίων πνυθό-
 μενον τὴν τοῦ Μωϋσου παρουσίαν καλέσαι πρὸς
 αὐτὸν, καὶ πνυθάνεσθαι ἐφ' ὃ τι ἦκοι· τὸν δὲ φάναι,
 διότι προστάσσειν αὐτῷ τὸν τῆς οἰκουμένης δεσπότην 25
 ἀπολύσαι τοὺς Ἰουδαίους. 23. τὸν δὲ πνυθόμενον εἰς
 φυλακὴν αὐτὸν καθείρξαι. νυκτὸς δὲ ἐπιγενομένης
 [264] τὰς τε θύρας πάσας αὐτομάτως ἀνοιχθῆναι τοῦ δε-
 σμωτηρίου καὶ τῶν φυλάκων οὓς μὲν τελευτῆσαι,
 τινὰς δὲ ὑπὸ τοῦ ὕπνου παρεθῆναι, τὰ τε ὄπλα κατε- 30
 αγῆναι. 24. ἐξελθόντα δὲ τὸν Μωϋσον ἐπὶ τὰ βα-
 σίλεια ἐλθεῖν· εὐρόντα δὲ ἀνεωγμένους τὰς θύρας

εἰσελθεῖν, καὶ ἐνθάδε τῶν φυλάκων παρειμένων τὸν
 βασιλέα ἐξεγείραι. τὸν δὲ ἐκπλαγέντα ἐπὶ τῷ γεγο-
 νότι κελεῦσαι τῷ Μωϋσῶ τὸ τοῦ πέμψαντος αὐτὸν (435)
 θεοῦ εἰπεῖν ὄνομα, διαχλευάσαντα αὐτόν· 25. τὸν δὲ
 5 προσκύψαντα πρὸς τὸ οὐς εἰπεῖν, ἀκούσαντα δὲ τὸν
 βασιλέα πεσεῖν ἄφωνον, διακρατηθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ
 Μωϋσίου πάλιν ἀναβιῶσαι· 26. γράψαντα δὲ τοῦ-
 νομα εἰς δέλτον κατασφραγίσασθαι· τῶν δὲ ἱερέων
 τὸν ἐκφανθίσαντα ἐν τῇ πινακίδι τὰ γεγραμμένα μετὰ
 10 σπασμοῦ τὸν βίον ἐκλιμπάνειν· 27. εἰπεῖν τε τὸν
 βασιλέα σημεῖόν τι αὐτῷ ποιῆσαι· τὸν δὲ Μωϋσίου
 ἦν εἶχε ῥάβδον ἐκβαλόντα ὄφιν ποιῆσαι· πτωθέντων ἃ
 δὲ πάντων, ἐπιλαβόμενον τῆς οὐρᾶς ἀνελέσθαι, καὶ
 πάλιν ῥάβδον ποιῆσαι· 28. προελθόντα δὲ μικρὸν
 15 τὸν Νεῖλον τῇ ῥάβδῳ πατάξαι· τὸν δὲ ποταμὸν πο-
 λύχουν γενόμενον κατακλύζειν ὅλην τὴν Αἴγυπτον·
 ἀπὸ τότε δὲ καὶ τὴν κατάβασιν αὐτοῦ γίνεσθαι·
 συναγαγὸν δὲ τὸ ὕδωρ ἀποξέσαι καὶ τὰ ποτάμια
 διαφθεῖραι ζῶα, τοὺς τε λαοὺς διὰ τὴν δίψαν φθει-
 20 ρεσθαι. 29. τὸν δὲ βασιλέα, τούτων γενομένων τῶν
 τεράτων, φάναι μετὰ μῆνα τοὺς λαοὺς ἀπολύσειν,
 εἰὰν ἀποκαταστήσῃ τὸν ποταμὸν· τὸν δὲ Μωϋσίου
 πάλιν τῇ ῥάβδῳ πατάξαντα τὸ ὕδωρ συστειλαὶ τὸ
 ῥεῦμα. 30. τούτου δὲ γενομένου τὸν βασιλέα τοὺς
 25 ἱερεῖς τοὺς ὑπὲρ Μέμφιν καλέσαι, καὶ φάναι αὐτοὺς
 ἀναιρήσειν, καὶ τὰ ἱερὰ κατασκάψειν, εἰὰν μὴ καὶ
 αὐτοὶ τερατουργήσωσιν τι. τοὺς δὲ τότε διὰ τινων
 μαγγάνων καὶ ἐπαιδῶν δράκοντα ποιῆσαι καὶ τὸν
 ποταμὸν μεταχρῶσαι. 31. τὸν δὲ βασιλέα φρονημα-
 30 τισθέντα ἐπὶ τῷ γεγονότι, πάσῃ τιμωρία καὶ κολάσει
 καταικίξειν τοὺς Ἰουδαίους. τὸν δὲ Μωϋσίου ταῦτα
 ὀρώωντα ἄλλα τε σημεῖα ποιῆσαι καὶ πατάξαντα τὴν

γῆν τῇ ῥάβδῳ ζῶόν τι πτηνὸν ἀνεῖναι λυμαίνεσθαι
 α τούς Αἰγυπτίους, πάντα τε ἐξελεκοθῆναι τὰ σώματα.
 τῶν δὲ ἱατρῶν μὴ δυναμένων ἰᾶσθαι τοὺς κάμνον-
 τας, οὕτω πάλιν ἀνέσεως τυχεῖν τοὺς Ἰουδαίους.
 32. πάλιν τε τὸν Μωϋῆσον βάτραχον διὰ τῆς ῥάβδου β
 ἀνεῖναι, πρὸς δὲ τούτοις ἀκρίδας καὶ σκνίφας. διὰ
 τοῦτο δὲ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους τὴν ῥάβδον ἀνατιθέναι
 εἰς πᾶν ἱερὸν, ὁμοίως δὲ καὶ τῇ Ἴσιδι, διὰ τὸ τὴν
 γῆν εἶναι Ἴσιν, παιομένην δὲ τῇ ῥάβδῳ τὰ τέρατα
 ἀνεῖναι. 33. τοῦ δὲ βασιλέως ἔτι ἀφρονουμένου τὸν 10
 Μωϋῆσον χάλαζαν τε καὶ σεισμούς διὰ νυκτὸς ἀποτε-
 λέσαι, ὥστε τοὺς τὸν σεισμόν φεύγοντας ἀπὸ τῆς
 χαλάξης ἀναιρεῖσθαι, τοὺς τε τὴν χάλαζαν ἐκκλίνου-
 (436) τας ὑπὸ τῶν σεισμῶν διαφθειρεσθαι. συμπεσεῖν δὲ
 τότε τὰς μὲν οἰκίας πάσας τῶν τε ναῶν τοὺς πλεί- 15
 στους. 34. τελευταῖον τοιαύταις συμφοραῖς περι-
 πεσόντα τὸν βασιλέα τοὺς Ἰουδαίους ἀπολύσαι· τοὺς
 δὲ χρησαμένους παρὰ τῶν Αἰγυπτίων πολλὰ μὲν
 ἐκπώματα, οὐκ ὀλίγον δὲ ἱματισμὸν ἄλλην τε παμ-
 πληθῆ γάζαν, διαβάντας τοὺς κατὰ τὴν Ἀραβίαν 20
 ποταμούς, καὶ διαβάντας ἰκανὸν τόπον ἐπὶ τὴν ἐρυ-
 θρὰν τριταίους ἐλθεῖν θάλασσαν. 35. Μεμφίτας
 μὲν οὖν λέγειν ἔμπειρον ὄντα τὸν Μωϋῆσον τῆς χώ-
 β ρας τὴν ἄμπωτιν τηρήσαντα διὰ ξηραῆς τῆς θαλάσσης
 τὸ πλῆθος περαιῶσαι. Ἡλιουπολίτας δὲ λέγειν ἐπι- 25
 καταδραμεῖν τὸν βασιλέα μετὰ πολλῆς δυνάμεως,
 [ἄμα] καὶ τοῖς καθιερωμένοις ζῴοις, διὰ τὸ τὴν ὕπ-
 αρξιν τοὺς Ἰουδαίους τῶν Αἰγυπτίων χρησαμένους
 [255] διακομίζειν. 36. τῷ δὲ Μωϋῆσῳ θείαν φωνὴν γενέ-
 σθαι πατάξαι τὴν θάλασσαν τῇ ῥάβδῳ καὶ διαστῆ- 30
 ναι. τὸν δὲ Μωϋῆσον ἀκούσαντα ἐπιθιγεῖν τῇ ῥάβδῳ
 τοῦ ὕδατος, καὶ οὕτω τὸ μὲν νᾶμα διαστῆναι, τὴν δὲ

δύναμιν διὰ ξηραῶς ὁδοῦ πορεύεσθαι. 37. συνεμβάν-
 των δὲ τῶν Αἰγυπτίων καὶ διωκόντων φησὶ πῦρ
 αὐτοῖς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἐκλάμψαι, τὴν δὲ θάλασ-
 σαν πάλιν τὴν ὁδὸν ἐπικλύσαι· τοὺς δὲ Αἰγυπτίους
 5 ὑπὸ τε τοῦ πυρὸς καὶ τῆς πλημμυρίδος πάντας δια-
 φθαρῆναι· τοὺς δὲ Ἰουδαίους διαφυγόντας τὸν κίν-
 δυνον τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ διατρεῖσθαι,
 βρέχοντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ κρίμον ὅμοιον ἐλύμφ,
 χιόνι παραπλήσιον τὴν χροῖαν. γεγυμέναι δὲ φησι
 10 τὸν Μωϋῆσον μακρὸν, πυρρακῆ, πολιὸν, κομήτην,
 ἀξιωματικόν. ταῦτα δὲ πρᾶξι περὶ ἑτη ὄντα ὀγδοή-
 κοντα ἑννέα.”

XXVIII. “Περὶ δὲ τοῦ τὸν Μωϋῆσον ἐκτεθῆναι
 ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὸ ἔλος καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ βασι-
 15 λέως θυγατρὸς ἀναιρεθῆναι καὶ τραφῆναι ἱστορεῖ
 καὶ Ἐξεκιηλὸς ὁ τῶν τραγωδιῶν ποιητῆς, ἄνωθεν
 ἀναλαβὼν τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῶν σὺν Ἰακώβ παρα-
 γενομένων εἰς Αἴγυπτον πρὸς Ἰωσήφ. λέγει δὲ οὗ-
 τως, τὸν Μωϋῆσον παρεισάγων λέγοντα

20 ἀφ’ οὗ δ’ Ἰακώβ γῆν λιπὴν Χαναναίαν
 κατήλθ’ ἔχων Αἴγυπτον ἐπτάκις δέκα
 ψυχὰς σὺν αὐτῷ, κάπεγέννησεν πολὺν
 λαὸν κακῶς πρᾶσσοντα καὶ τεθλιμμένον,
 25 ἐς ἄχρι τοῦτον τὸν χρόνον κακούμενον
 κακῶν ὑπ’ ἀνδρῶν καὶ δυναστείας χερὸς.
 ἰδὼν γὰρ ἡμῶν γένναν ἄλις ἠύξημένην
 δόλον καθ’ ἡμῶν πολὺν ἐμηχανήσατο
 βασιλεὺς Φαραὼ, τοὺς μὲν ἐν πλινθεύμασιν
 οἰκοδομίας τε βάρεσιν αἰκίζων βροτοὺς,
 30 πόλεις τ’ ἐπύργου, σφῶν ἕκατι δυσμόρων.
 ἔπειτα κηρύσσει μὲν Ἑβραίων γένει
 τάρσενικὰ δίπτειν ποταμὸν ἐς βαθύρροον.
 ἐνταῦθα μήτηρ ἢ τεκούσ’ ἔκρυπτε με
 τρεῖς μῆνας, ὡς ἔφασκεν. οὐ λαθοῦσα δὲ

(437)

b

c ὑπεξέθηκε, κόσμον ἀμφιθεῖσά μοι,
 παρ' ἄκρα ποταμοῦ, λάσιον, εἰς ἔλος δασύ.
 Μαριὰμ δ' ἀδελφή μου κατώπτευεν πέλας·
 κᾶπειτα θυγάτηρ βασιλέως ἄβραις ὁμοῦ
 κατήλθε λουτροῖς χρωῖα φαιδρῦναι νέον· 5
 ἰδοῦσα δ' εὐθύς καὶ λαβοῦσ' ἀνείλετο,
 ἔγνω δ' Ἑβραῖον ὄντα· καὶ λέγει τάδε
 d Μαριὰμ ἀδελφή προσδραμοῦσα βασιλίδι,
 'θέλεις τροφὸν σοι παιδί τῶδ' εὗρω ταχύ
 ἐκ τῶν Ἑβραίων;' ἢ δ' ἐπέσπευσεν κόρην· 10
 μολοῦσα δ' εἶπε μητρὶ, καὶ παρῆν ταχύ
 αὐτῇ τε μήτηρ κάλαβέν μ' ἐς ἀγκάλας.
 εἶπεν δὲ θυγάτηρ βασιλέως· τοῦτον, γύναι,
 [256] τρόφευε, καγὼ μισθὸν ἀποδώσω σέθεν·
 ὄνομα δὲ Μωσῆν ὠνόμαξε, τοῦ χάριν 15
 ὑγράς ἀνείλε ποταμίας ἀπ' ἡόνος.

τούτοις μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει καὶ περὶ τούτων ὁ Ἐξε-
 (438) κιῆλος ἐν τῇ τραγωδίᾳ, τὸν Μωυσῆν παρεισάγων
 λέγοντα

ἐπεὶ δὲ καιρὸς νηπίων παρήλθε μοι, 20
 ἦγέν με μήτηρ βασιλίδος πρὸς δώματα,
 ἅπαντα μυθεύσασα, καὶ λέξασά μοι
 γένος πατρῶον καὶ θεοῦ δωρήματα.
 ἕως μὲν οὖν τὸν παιδὸς εἶχομεν χρόνον,
 τροφαῖσι βασιλικαῖσι καὶ παιδευμασιν 25
 b ἅπανθ' ὑπισχνεῖθ', ὡς ἀπὸ σπλάγγων ἐῶν·
 ἐπεὶ δὲ πλήρης κόλπος ἡμερῶν παρῆν,
 ἐξῆλθον οἴκων βασιλικῶν, (πρὸς ἔρογα γὰρ
 θυμὸς μ' ἄνωγε καὶ τέχνασμα βασιλέως·)
 ὁρῶ δὲ πρῶτον ἄνδρας ἐν χειρῶν νόμῳ, 30
 τὸν μὲν γεγῶθ' Ἑβραῖον, ὃν δ' Αἰγύπτιον.
 ἰδὼν δ' ἐρήμους καὶ παρόντα μηδένα
 ἐρρυσάμην ἀδελφόν, ὃν δ' ἔκτειν' ἐγώ,
 c ἔκρουσα δ' ἄμμῳ τοῦτον, ὥστε μὴ εἰσιδεῖν
 ἕτερόν τιν' ἡμᾶς κἀπογυμνωῶσαι φόνον.
 τῇ παύριον δὲ πάλιν ἰδὼν ἄνδρας δύο,
 μάλιστα δ' αὐτοὺς συγγενεῖς, πατουμένους,

λέγω τί τύπτεις ἀσθενέστερον σέθεν;
 ὁ δ' εἶπεν ἡμῖν τίς σ' ἀπέστειλεν κριτήν,
 ἢ πιστάτην ἐνταῦθα; μὴ κτενεῖς σύ με,
 ὡσπερ τὸν ἐχθρὸς ἄνδρα; καὶ δεῖσας ἐγὼ
 5 ἔλεξα πῶς ἐγένετο συμφανὲς τόδε;
 καὶ πάντα βασιλεῖ ταῦτ' ἀπήγγειλεν ταχύ·
 ζητεῖ δὲ Φαραῶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν λαβεῖν·
 ἐγὼ δ' ἀκούσας ἐκποδῶν μεθίσταμαι,
 καὶ νῦν πλανῶμαι γῆν ἐπ' ἄλλοτέρμονα.

10 εἶτα περὶ τῶν τοῦ 'Ραγουήλ θυγατέρων οὕτως ἐπι-
 βάλλει,

ὁρῶ δὲ ταύτας ἐπὶ παρθένους τινάς.

ἔρωτήσαντός τε αὐτὰς τίνες εἶησαν αἱ παρθένοι φη-
 σιν ἡ Σεπφώρα

15 Λιβύη μὲν ἡ γῆ πᾶσα κλήζεται, ξένη,
 οἰκοῦσι δ' αὐτὴν φύλα παντοίων γενῶν,
 Αἰθίοπες ἄνδρες μέλανες· ἄρχων δ' ἐστὶ γῆς
 εἷς καὶ τύραννος καὶ στρατηλάτης μόνος.
 ἄρχει δὲ πόλεως τῆσδε καὶ κρίνει βροτοῦς
 20 ἱερεὺς, ὅς ἐστ' ἐμοῦ τε καὶ τούτων πατήρ.

(439)

εἶτα περὶ τοῦ ποτισμοῦ τῶν θρεμμάτων διεληθῶν
 περὶ τοῦ τῆς Σεπφώρας ἐπιβάλλει γάμου, δι' ἀμοι-
 βαίων παρεισάγων τὸν τε Χοῦμ καὶ τὴν Σεπφώραν
 λέγοντας,

25 Σ. ὅμως κατεπεινὴν γρή σε, Σεπφώρα, τάδε.
 Χ. ξένω πατήρ με τῷδ' ἔδωκεν εὐνέτιν."

XXIX. "Δημήτριος δὲ περὶ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ
 Αἰγυπτίου καὶ τῆς διαφορᾶς τῆς πρὸς τὸν μηνύ-
 σαντα τὸν τελευτήσαντα ὁμοίως τῷ τὴν ἱερὰν βίβλον
 30 γράψαντι ἱστόρησε· φυγεῖν μέντοι γε τὸν Μωσῆν εἰς
 Μαδιὰν, καὶ συνοικῆσαι ἐκεῖ τῇ Ἰοθὸρ θυγατρὶ Σεπ-
 φώρα, ἣν εἶναι, ὅσα στοχάζεσθαι ἀπὸ τῶν ὀνομάτων,
 τῶν γενομένων ἐκ Χεττούρας, τοῦ Ἀβραὰμ γένους,
 ἐκ τοῦ Ἰεζάν τοῦ γενομένου Ἀβραὰμ ἐκ Χεττούρας·

ἐκ δὲ τοῦ Ἰεζάν γενέσθαι Δαδάν, ἐκ δὲ Δαδάν Ῥα-
 γουήλ, ἐκ δὲ Ῥαγουήλ Ἰοθὸρ καὶ Ἀβὰβ, ἐκ δὲ τοῦ
 Ἰοθὸρ Σεπφώραν, ἣν γῆμαι Μωσῆν. 2. καὶ τὰς
 γενεὰς δὲ συμφωνεῖν· τὸν γὰρ Μωσῆν εἶναι ἀπὸ
 Ἀβραὰμ ἑβδομον, τὴν δὲ Σεπφώραν ἕκτην. συνοί- 5
 κούτος γὰρ ἦδη τοῦ Ἰσαὰκ, ἀφ' οὗ Μωσῆν εἶναι,
 γῆμαι Ἀβραὰμ τὴν Χεττούραν ὄντα ἐτῶν ρμ', καὶ
 γεννηθῆσαι Ἰσαὰρ ἐξ αὐτῆς δεύτερον· τὸν δὲ Ἰσαὰκ,
 ὄντα ἐτῶν ἑκατὸν, γεννηθῆσαι. ὥστε μβ' ἐτῶν ὕστερον
 γεγονέναι τὸν Ἰσαὰρ, ἀφ' οὗ τὴν Σεπφώραν γεγενεα- 10
 λογησθῆσαι. 3. οὐδὲν οὖν ἀντιπίπτει τὸν Μωσῆν καὶ
 τὴν Σεπφώραν κατὰ τοὺς αὐτοὺς γεγονέναι χρόνους.
 κατοικεῖν δ' αὐτοὺς Μαδιάμ πόλιν, ἣν ἀπὸ ἐνὸς τῶν
 Ἀβραὰμ παίδων ὀνομασθῆναι. φησὶ γὰρ τὸν Ἀβραὰμ
 τοὺς παῖδας πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ κατοικίαν πέμψαι· 15
 διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ εἶπεῖν ἐν Ἀση-
 ρωθ Μωσῆν Αἰθιοπίδα γῆμαι γυναῖκα. 4. λέγει δὲ
 περὶ τούτων καὶ Ἐζεκιῆλος ἐν τῇ Ἐξαγωγῇ, προσ-
 παρειληφώς τὸν ὄνειρον τὸν ὑπὸ Μωσείως μὲν ἑώρα-
 μένον, ὑπὸ δὲ πενθεροῦ διακεκριμένον. λέγει δὲ 20
 (440) αὐτὸς ὁ Μωσῆς δι' ἀμοιβαίων πρὸς τὸν πενθερὸν
 οὕτω πως

5. ἔδοξ' ὄρους κατ' ἄκρα Σιναίου θρόνον
 μέγαν τιν' εἶναι μέχρις οὐρανοῦ πτυχός,
 ἐν ᾧ καθῆσθαι φῶτα γενναῖόν τινα 25
 διάδημ' ἔχοντα, καὶ μέγα σκῆπτρον χειρὶ
 εὐωνύμῳ μάλιστα. δεξιᾷ δέ μοι
 ἔνευσε, καγὼ πρόσθεν ἐστάθην θρόνου.
 σκῆπτρον δέ μοι παρέδωκε, κείς θρόνον μέγαν
 εἶπεν καθῆσθαι· βασιλικὸν δ' ἔδωκέ μοι 30
 διάδημα, καὐτὸς ἐκ θρόνων χωρίζεται.
 ἐγὼ δ' ἐσεῖδον γῆν ἅπασαν ἔγκυκλον,
 κἄνερθε γαίας κἀξῦπερθε οὐρανοῦ,
 καὶ μοι τι πληθὸς ἀστέρων πρὸς γούνατα

ἐπιπι', ἐγὼ δὲ πάντας ἠριθμησάμην,
 κάμοι παρήγγεν ὡς παρεμβολή βροτῶν.
 εἴτ' ἐμφοβηθεῖς ἐξανίσταμ' ἐξ ὕπνου.

6. ὁ δὲ πενθερὸς αὐτοῦ τὸν ὄνειρον ἐπικρίνει οὕτως

5 ὦ ξένε, καλὸν σοι τοῦτ' ἐσήμηνεν θεός·
 ζῶσιν δ' ὅταν σοι ταῦτα συμβαίη ποτέ.
 ἀρά γε μέγαν τιν' ἐξαναστήσεις θρόνον,
 καύτος βραβεύσεις καὶ καθηγήσῃ βροτῶν. [258]
 τὸ δ' εἰσθεᾶσθαι γῆν ὅλην τ' οἴκουμένην,
 10 καὶ τὰ ὑπένερθεν χυπερ οὐρανὸν θεοῦ,
 ὅψει τά τ' ὄντα τά τε προτοῦ τά θ' ὕστερον. d

7. περὶ δὲ τῆς καιομένης βάτου καὶ τῆς ἀποστολῆς
 αὐτοῦ τῆς πρὸς Φαραὼ πάλιν παρεισάγει δι' ἀμοι-
 βαίων τὸν Μωσῆν τῷ θεῷ διαλεγόμενον. φησὶ δὲ

15 ὁ Μωσῆς

ἔα· τί μοι σημεῖον ἐκ βάτου τόδε,
 τεράστιόν τε καὶ βροτοῖς ἀπιστία;
 ἄφνω βάτος μὲν καίεται πολλῷ πυρὶ,
 αὐτοῦ δὲ χλωρὸν πᾶν μένει τό βλαστάνον.
 20 τί δῆ; προελθὼν ὄψομαι τεράστιον
 μέγιστον· οὐ γὰρ πίστιν ἀνθρώποις φέρει.

8. εἶτα ὁ θεὸς αὐτῷ προσομιλεῖ

ἐπίσχες, ὦ φέριστε, μὴ προσεγγίσης,
 Μωσῆ, πρὶν ἢ τῶν σῶν ποδῶν λύσαι δέσιν·
 25 ἄγλα γὰρ ἦς σὺ γῆς ἐφέστηκας πέλει·
 ὁ δ' ἐκ βάτου σοι θεῖος ἐκλάμπει λόγος· (441)
 θάρσησον, ὦ παιῖ, καὶ λόγων ἄκου' ἐμῶν·
 ἰδεῖν γὰρ ὄψιν τὴν ἐμὴν ἀμήχανον
 θνητὸν γεγῶτα, τῶν λόγων δ' ἔξεστὶ σοι
 30 ἐμῶν ἀκούειν, τῶν ἕκατ' ἐλήλυθα.
 ἐγὼ θεὸς σῶν, ὧν λέγεις, γεννητόρων,
 Ἀβραάμ τε κ' Ἰσαὰκ κ' Ἰακώβου τρίτου.
 μνησθεῖς δ' ἐκείνων καὶ ἔτ' ἐμῶν δωρημάτων
 35 πάρειμι σῶσαι λαὸν Ἑβραίων ἐμὸν,
 ἰδὼν κάκωσιν καὶ πόνον δούλων ἐμῶν.
 ἀλλ' ἔρπε καὶ σημαίνε τοῖς ἐμοῖς λόγοις,

πρῶτον μὲν αὐτοῖς πᾶσιν Ἑβραίοις ὁμοῦ,
ἔπειτα βασιλεῖ, τὰ ὑπ' ἐμοῦ τεταγμένα,
ὅπως σὺ λαὸν τὸν ἐμὸν ἐξάγοις χθονός.

9. εἶτα ὑποβάς τινα ἀμοιβαῖα αὐτὸς ὁ Μωσῆς λέγει

c οὐκ εὐλογος πέφυκα, γλῶσσα δ' ἐστὶ μου 5
δύσφραστος, ἰσχνόφωνος, ὥστε μὴ λόγους
ἐμούς γενέσθαι βασιλέως ἐναντίον.

10. εἶτα πρὸς ταῦτα ὁ θεὸς αὐτῷ ἀποκρίνεται

Ἄφρωνά πέμψον σὸν κασίγνητον ταχύ,
ὃ πάντα λέξεις τάξ ἐμοῦ λελεγμένα, 10
καυτὸς λαλήσει βασιλέως ἐναντίον,
σὺ μὲν πρὸς ἡμῶν, ὁ δὲ λαβῶν σέθεν πάρα.

11. περὶ δὲ τῆς ῥάβδου καὶ τῶν ἄλλων τεράτων οὕτω
δι' ἀμοιβαίων εἶρηκε,

d Θ. τί δ' ἐν χεροῖν σοῖν τοῦτ' ἔχεις; λέξον τάχος. 15
Μ. ῥάβδον τετραπόδων καὶ βροτῶν κολάστριαν.

Θ. ῥίψον πρὸς οὐδας, κάποχώρησον ταχύ.

[259] δράκων γὰρ ἔσται φοβερός, ὥστε θαυμάσαι.

Μ. ἰδοὺ βέβληται· δέσποθ', ἔλεως γενοῦ·
ὡς φοβερός, ὡς πέλωρος· οἴκτειρον σὺ με, 20
πέφρικ' ἰδῶν, μέλη δὲ σώματος τρέμει.

Θ. μηδὲν φοβηθῆς, χεῖρα δ' ἐκτείνας λαβὲ
οὐραν, πάλιν δὲ ῥάβδος ἔσσεθ' ὥσπερ ἦν.

(442) ἔνθεσ δὲ χεῖρ' εἰς κόλπον, ἐξενεγκέ τε.

ἰδοὺ τὸ ταχθὲν, γέγονεν ὥσπερ εἰ χιῶν. 25

ἔνθεσ πάλιν δ' εἰς κόλπον, ἔσται δ' ὥσπερ ἦν."

12. τούτοις ἐπάγει, μετὰ τινα τὰ μεταξὺ αὐτῶν εἰρη-
μένα, λέγων

"Ταῦτα δὲ φησιν οὕτω καὶ Ἐξεκιῆλος ἐν τῇ Ἐξα-
γωγῇ λέγων, περὶ μὲν τῶν σημείων τὸν θεὸν παρ- 30
εισάγων λέγοντα οὕτως

ἐν τῇδε ῥάβδῳ πάντα ποιήσεις κακά·

πρῶτον μὲν αἷμα ποτάμιον θνήσεται,

πηγαί τε πᾶσαι χυδάτων συστήματα·

b βατράχων τε πληθὸς καὶ σκνίπας ἐμβαλῶ χθονί. 35

ἔπειτα τέφραν οἷς καμινάλαν πάσω,
 ἀναβλύσει δεῖν' ἐν βροτοῖς ἔλκη πικρά.
 κνυόμυια δ' ἤξει, καὶ βροτούς Αἰγυπτίων
 πολλοὺς κακώσει. μετὰ δὲ ταῦτ' ἔσται πάλιν
 5 λοιμὸς, θανοῦνται δ' οἷς ἔνεστι καρδία
 σκληρὰ· πικρανῶ δ' οὐρανόν· χάλαζα νῦν
 σὺν πυρὶ πεσεῖται, καὶ νεκροὺς θήσει βροτούς.
 καρποὶ τ' ὀλοῦνται, τετραπόδων τε σώματα·
 σκότος δὲ θήσω τρεῖς ἔφ' ἡμέρας ὅλας,
 10 ἀκρίδας τε πέμψω, καὶ περισσὰ βρώματα
 ἅπαντ' ἀναλώσουσι καὶ καρποῦ γλόην.
 ἐπὶ πᾶσι τούτοις τέκν' ἀποκτενῶ βροτῶν
 πρωτόγονα. παύσω δ' ὕβριν ἀνθρώπων κακῶν.
 Φαραῶ δὲ βασιλεὺς πείσειτ' οὐδὲν ὦν λέγω,
 15 πλὴν τέκνον αὐτοῦ πρωτόγονον ἔξει νεκρόν·
 καὶ τότε φοβηθεῖς λαὸν ἐκπέμψει ταχύ·
 πρὸς τοῖσδε λέξεις πᾶσιν Ἑβραίοις ὁμοῦ
 ὁ μείζ ὄδ' ὑμῖν πρῶτος ἐνιαυτοῦ πέλει·
 ἐν τῷδ' ἀπάξω λαὸν εἰς ἄλλην χθόνα,
 20 εἰς ἣν ὑπέστην πατράσιν Ἑβραίων γένους·
 λέξεις δὲ λαῷ παντὶ, μὴνός οὐ λέγω
 διχομηνία, τὸ πάσχα θύσαντας θεῷ
 τῇ πρόσθε νυκτὶ, αἵματι ψαῦσαι θύρας,
 ὅπως παρέλθῃ σῆμα δεινὸς ἄγγελος.
 25 ὑμεῖς δὲ νυκτὸς ὅπτα δαίσεσθε κρέα.
 σπουδῇ δὲ βασιλεὺς ἐκβαλεῖ πρόπαντ' ὄχλον.
 ὅταν δὲ μέλλῃτ' ἀποτρέχειν, δώσω χάριν
 λαῷ, γυνή τε παρὰ γυναικὸς λήψεται
 σκευή, κόσμον τε πάνθ' ὃν ἀνθρώπος φέρει,
 30 χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἠδὲ καὶ στολὰς, ἵνα
 ἀνθ' ὧν ἔπραξαν μισθὸν ἀποδώσιν βροτοῖς.
 ὅταν δ' ἐς ἴδιον χῶρον εἰσέλθῃθ', ὅπως
 ἀφ' ἧσπερ ἡοῦς ἐφύγῃτ', Αἰγύπτου δ' ἀπο
 35 ἑπτὰ διοδοιποροῦντες ἡμερῶν ὁδόν,
 πάντες τοσαύτας ἡμέρας ἔτος κατά
 ἄζυμ' ἔδεσθε, καὶ θεῷ λατρεύσετε,
 τὰ πρωτότευκτα ζῶα θύοντες θεῷ,
 ὅσ' ἂν τέκωσι παρθένου πρώτως τέκνα
 τὰρσενικά, διανοίγοντα μήτρας μητέρων.

c

d

(418)

[260]

b

c

13. καὶ πάλιν περὶ τῆς αὐτῆς ταύτης ἑορτῆς φησὶν ἐπεξεργαζόμενον ἀκριβέστερον εἰρηκέναι

ἀνδρῶν Ἑβραίων τοῦδε τοῦ μηνὸς λαβῶν
κατὰ συγγενείας πρόβατα καὶ μόσχους βοῶν
ἄμωμα δεκάτη· καὶ φυλαχθήτω μέχρι
d τετραὺς ἐπιλάμψει δεκάδι, καὶ πρὸς ἐσπέραν 5
θύσαντες, ὅτι πάντα σὺν τοῖς ἔνδοθεν
οὕτω φαγεσθε ταῦτα· περιεζωσμένοι,
καὶ κοῖλα ποσὶν ὑποδέσθε, καὶ χερὶ
βακτηρίαν ἔχοντες. ἐν σπουδῇ τε γὰρ 10
βασιλεὺς κελεύσει πάντας ἐκβαλεῖν χθονός·
κεκλήσεται δὲ πᾶς. ὅταν θύσητε δὲ,
δεσμὴν λαβόντες χερσὶν ὑσσώπου κόμης
εἰς εἶμα βάψαι, καὶ θιγεῖν σταθμῶν δυοῖν,
ὅπως παρέλθῃ θάνατος Ἑβραίων ἅπο. 15
ταύτην δ' ἑορτὴν δεσπότη τηρήσετε,
(444) ἔφθ' ἡμέρας ἄζυμα· κοῦ βρωθήσεται
ζύμη. κακῶν γὰρ τῶνδ' ἀπαλλαγῆσεται,
καὶ τοῦδε μηνὸς ἔξοδον διδοὶ θεός·
ἀρχὴ δὲ μηνῶν καὶ χρόνων οὗτος πέλει." 20

14. πάλιν μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει

"Φησὶ δὲ καὶ Ἐζεκιῆλος ἐν τῷ δράματι τῷ ἐπι-
γραφομένῳ Ἐξαγωγή, παρεισάγων ἄγγελον λέγοντα
τήν τε τῶν Ἑβραίων διάθεσιν καὶ τὴν τῶν Αἰγυπτίων
φθορὰν οὕτως 25

b ὡς γὰρ σὺν ὄχλῳ τῷδ' ἀφώρμησεν δόμων
βασιλεὺς Φαραὼ μυρίων ὄπλων μέτα,
ἵππου τε πάσης χαρμάτων τετραόρων,
καὶ προστάταισι καὶ παραστάταις ὁμοῦ,
ἦν φρικτὸς ἀνδρῶν ἐκτεταγμένων ὄχλος. 30
περὶ μὲν ἐν μέσοισι καὶ φαλαγγικοὶ
διεκδρομαὶς ἔχοντες ἄρμασιν τόπους·
(261) ἵππεῖς δ' ἔταξε, τοὺς μὲν ἐξ εὐωνύμων
ἐκ δεξιῶν δὲ πάντας Αἰγύπτου στρατοῦ,
c τὸν πάντα δ' ἀριθμὸν ἠρόμην ἐγὼ στρατοῦ· 35
μυριάδες ἦσαν ἑκατὸν εὐάνδρου λεῷ.

ἐπεὶ δ' Ἑβραίων οὐμὸς ἦντησεν στρατὸς,
 οἱ μὲν παρ' ἀκτὴν πλησίον βεβλημένοι
 ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἦσαν ἠθροῖσμένοι·
 οἱ μὲν τέκνοισι νηπίοις δίδουν βορᾶν,
 5 ὁμοῦ τε καὶ δάμαρσιν, ἔμπονοι κόπῳ·
 κτήνῃ τε πολλὰ, καὶ δόμων ἀποσκευῇ,
 αὐτοὶ δ' ἄνοπλοι πάντες εἰς μάχην χέρας
 ἰδόντες ἡμᾶς ἠλάλαξαν ἔνδακρον
 φωνήν, πρὸς αἰθέρα τ' ἐτάθησαν ἄθροοι,
 10 θεὸν πατρῶον. ἦν πολὺς δ' ἀνδρῶν ὄχλος.
 ἡμᾶς δὲ χάσμα πάντας εἶχεν ἐν μέρει.
 ἔπειθ' ὑπ' αὐτοὺς θήκαμεν παρεμβολήν,
 Βεελζεφῶν τις κλήζεται πόλις βροτοῖς.
 15 ἐπεὶ δὲ Τιτὰν ἥλιος δυσμαῖς προσῆν,
 ἐπέσχομεν, θέλοντες ὄφθριον μάχην,
 πεποιθότες λαοῖσι καὶ φοικτοῖς ὄπλοις.
 ἔπειτα θεῶν ἄρχεται τεραστίων
 θαυμάσι' ἰδέσθαι. καὶ τις ἐξαίφνης μέγας
 (445) στύλος νεφώδης ἐστάθη πρὸ γῆς μέγας,
 20 παρεμβολῆς ἡμῶν τε χέβραίων μέσος.
 κᾶπειθ' ὁ κείνων ἡγεμῶν Μωσῆς, λαβὼν
 δάβδον θεοῦ, τῇ δὴ πρὶν Αἰγύπτῳ κακὰ
 σημεῖα καὶ τεράστι' ἐξεμήσατο·
 25 ἔτυψ' ἐρυθρᾶς νῶτα κᾶσχισεν μέσον
 βάθος θαλάσσης· οἱ δὲ σύμπαντες σθένει
 ὤρουσαν ὠκεῖς ἀλμυρᾶς δι' ἀτραποῦ.
 ἡμεῖς δ' ἐπ' αὐτῆς ὠχόμεσθα συντόμως
 κατ' ἔχνος αὐτῶν· νυκτὸς εἰσεκύρσαμεν
 βοηδρομοῦντες· ἀρμάτων δ' ἄφνω τροχοὶ
 30 οὐκ ἐστρέφοντο, δέσμιοι δ' ὡς ἤρμωσαν.
 ἀπ' οὐρανοῦ δὲ φέγγος ὡς πυρὸς μέγα
 ὤφθη τι ἡμῖν· ὡς μὲν εἰκάζειν, παρῆν
 αὐτοῖς ἀρωγὸς ὁ θεός. ὡς δ' ἤδη πέραν
 ἦσαν θαλάσσης, κῦμα δ' ἐρροίβδει μέγα
 35 σύννεγγυς ἡμῶν· καὶ τις ἠλάλαξ' ἰδὼν,
 φεύγωμεν οἴκοι πρόσθεν ὑψίστου χέρας·
 οἷς μὲν γὰρ ἐστ' ἀρωγὸς, ἡμῖν δ' ἀθλίους

^d
[262] ὄλεθρον ἔρδει· καὶ συνεκλύσθη πόρος
ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ στρατὸν διώλεσε.”

15. καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα

“Ἐκεῖθεν ἦλθον ἡμέρας τρεῖς, ὡς αὐτός τε ὁ Δη-
μήτριος λέγει καὶ συμφώνως τούτῳ ἢ ἱερὰ βίβλος. 5
μὴ ἔχοντα δὲ ὕδωρ ἐκεῖ γλυκὺ, ἀλλὰ πικρὸν, τοῦ
θεοῦ εἰπόντος ξύλον τι ἐμβαλεῖν εἰς τὴν πηγὴν, καὶ
γενέσθαι γλυκὺ τὸ ὕδωρ. ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἐλεῖμ ἐλ-
θεῖν, καὶ εὔρεῖν ἐκεῖ δώδεκα μὲν πηγὰς ὑδάτων,
ἑβδομήκοντα δὲ στελέχη φοινίκων. περὶ τούτων καὶ 10
τοῦ φανέντος ὀρνέου Ἐζεκιῆλος ἐν τῇ Ἐξαγωγῇ παρ-
εισάγει τινὰ λέγοντα τῷ Μωσῇ περὶ μὲν τῶν φοινί-
κων καὶ τῶν δώδεκα πηγῶν οὕτως

16 κράτιστε Μωσῆ, πρόσχες, οἷον εὔρομεν
τόπον πρὸς αὐτῇ τῇδὲ γ' εὐαεὶ νάπη. 15
(446) ἔστιν γὰρ, ὡς που καὶ σὺ τυγχάνεις ὄρων,
ἐκεῖ. τότεν δὲ φέγγος ἐξέλαμψε νιν,
κατ' εὐφρόνην σημείον ὡς στῦλος πυρός.
ἐνταῦθα λειμῶν' εὔρομεν κατάσκιον,
ὑγρὰς τε λιβάδας· δαψιλῆς χῶρος βαθύς, 20
πηγὰς ἀφύσσων δώδεκ' ἐκ μιᾶς πέτρας·
στελέχη δ' ἔρυμνὰ πολλὰ φοινίκων πέλει
ἔγκαρπα, δεκάκις ἑπτὰ, καὶ ἐπίρρυτος
πέφυκε χλοῖη θρέμμασιν χορτάσματα.”

εἶτα ὑποβὰς περὶ τοῦ φανέντος ὀρνέου διεξέρχεται 25

ἕτερον δὲ πρὸς τοῖσδ' εἶδομεν ζῶον ξένον,
θαυμαστὸν, οἷον οὐδέπω ὥρακέ τις.
διπλοῦν γὰρ ἦν τὸ μῆκος αἰτοῦ σχεδὸν,
πτεροῖσι ποικίλοισιν ἠδὲ χρώμασι.
σιτῆθος μὲν αὐτοῦ πορφυροῦν ἐφαίνετο, 30
σκέλη δὲ μιλτόχροτα, καὶ κατ' ἀνχένα
κροκατίνοις μαλλοῖσιν εὐτρεπίζετο.
κᾶρα δὲ κοττοῖς ἡμέροισι παρεμφερῆς,
καὶ μηλίη μὲν τῇ κόρῃ προσέβλεπε
κύκλω· κόρη δὲ κόκκος ὡς ἐφαίνετο· 35

φωνήν δὲ πάντων εἶχεν ἐκπρεπεστάτην.
 βασιλεὺς δὲ πάντων ὀρνέων ἐφαίνετο,
 ὡς ἦν νοῆσαι. πάντα γὰρ τὰ πτήν' ὁμοῦ
 ὅπισθεν αὐτοῦ δειλιῶντ' ἐπέσσυτο,
 5 αὐτὸς δὲ πρόσθεν, ταῦρος ὡς γαυροῦμενος,
 ἔβαινε κραιπνὸν βῆμα βασιτάζων ποδός.”

καὶ μετὰ βραχεία

“Ἐπιζητεῖν δέ τινα πῶς οἱ Ἰσραηλίται ὄπλα ἔσχον
 ἄνοπλοι ἐξελθόντες. ἔφασαν γὰρ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν
 10 ἐξελθόντας καὶ θυσιάσαντας πάλιν ἀνακάμψειν. φαί-
 νεται οὖν τοὺς μὴ κατακλυσθέντας τοῖς ἐκείνων ὄπλοις
 χρῆσασθαι.”

XXX. “Εὐπόλεμος δὲ φησιν ἐν τινι περὶ τῆς Ἡλλίου (447)
 προφητείας Μωσῆν προφητεῦσαι ἔτη μ'· εἶτα Ἰησοῦν,
 15 τὸν τοῦ Ναυῆ υἱὸν, ἔτη λ'· βιωῶσαι δ' αὐτὸν ἔτη ι' πρὸς
 τοῖς ρ', πῆξαι τε τὴν ἱερὰν σκηνὴν ἐν Σηλοῖ. 2. μετὰ β
 δὲ ταῦτα προφήτην γενέσθαι Σαμουήλ. εἶτα τῆ τοῦ
 θεοῦ βουλήσει ὑπὸ Σαμουήλ Σαοῦλον βασιλέα αἰρε- (268)
 θῆναι, ἄρξαντα δὲ ἔτη κ' τελετηῆσαι. 3. εἶτα Δαβὶδ
 20 τὸν τούτου υἱὸν δυναστεῦσαι, ὃν καταστρέψασθαι Σύ-
 ρους, τοὺς παρὰ τὸν Εὐφράτην οἰκοῦντας ποταμὸν,
 καὶ τὴν Κομμαγηνὴν καὶ τοὺς ἐν Γαλαθηνῇ Ἀσσυ-
 ρίους καὶ Φοίνικας. στρατεῦσαι δ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ
 Ἰδουμαίους καὶ Ἀμμανίτας καὶ Μωαβίτας καὶ Ἰτου-
 25 ραίους καὶ Ναβαταίους καὶ Ναβδαίους. 4. αὐτὸς δὲ c
 ἐπιστρατεῦσαι ἐπὶ Σούρωνα βασιλέα Τύρου καὶ Φοι-
 νίκης, οὓς καὶ ἀναγκάσαι φόρους Ἰουδαίοις ὑποτε-
 λεῖν· πρὸς τε Οὐαφρῆν τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα φι-
 λίαν συνθέσθαι. 5. βουλόμενόν τε τὸν Δαβὶδ οἰκο-
 30 δομῆσαι ἱερὸν τῷ θεῷ ἀξιοῦν τὸν θεὸν τόπον αὐτῷ
 δεῖξαι τοῦ θυσιαστηρίου· ἐνθα δὲ ἄγγελον αὐτῷ
 ὀφθῆναι ἐστῶτα ἐπάνω τοῦ τόπου, οὗ τὸν βωμὸν
 ἰδρῦσθαι ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ κελεύειν αὐτὸν μὴ

ιδρῦσθαι τὸ ἱερὸν, διὰ τὸ αἵματι ἀνθρωπίνῳ πεφύρ-
 θαι καὶ πολλὰ ἔτη πεπολεμηκέναι. 6. εἶναι δ' αὐτῷ
 ὄνομα Διαναθάν· προστάξαι τε αὐτῷ τοῦτον ὅπως
 τῷ υἱῷ ἐπιτρέψῃ τὴν οἰκοδομίαν· αὐτὸν δὲ εὐτρε-
 πίζειν τὰ πρὸς τὴν κατασκευὴν ἀνήκοντα, χρυσίον, 5
 ἀργύριον, χαλκὸν, λίθους, ξύλα κυπαρίσσινα καὶ
 κέδρινα. 7. ἀκούσαντα δὲ τὸν Δαβιδ πλοῖα ναυπη-
 γήσασθαι ἐν Αἰλάνοις πόλει τῆς Ἀραβίας, καὶ πέμ-
 ψαι μεταλλευτὰς εἰς τὴν Οὐρφῆ νῆσον, κειμένην ἐν
 τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, μέταλλα χρυσικὰ ἔχουσαν· καὶ 10
 τὸ χρυσίον ἐκεῖθεν μετακομίσαι τοὺς μεταλλευτὰς
 εἰς τὴν Ἰουδαίαν. 8. βασιλεύσαντα δὲ τὸν Δαβιδ
 ἔτη μ' Σολομῶνι τῷ υἱῷ τὴν ἀρχὴν παραδοῦναι,
 ὄντι ἐτῶν ἰβ', ἐνώπιον Ἡλεὶ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν
 ἰβ' φυλάρχων, καὶ παραδοῦναι αὐτῷ τὸν τε χρυσὸν 15
 καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν καὶ λίθον καὶ ξύλα κυπα-
 ρίσσινα καὶ κέδρινα. καὶ αὐτὸν μὲν τελετεῖσαι,
 (448) Σολομῶνα δὲ βασιλεύειν, καὶ γράψαι πρὸς Οὐαφρῆν
 τὸν Αἰγύπτου βασιλέα τὴν ὑπογεγραμμένην ἐπι-
 στολήν.”

20

XXXI. “Βασιλεύς Σολομῶν Οὐαφρῆ βασιλεὶ
 Αἰγύπτου φίλῳ πατρικῷ χαίρειν.

Γίνωσκέ με παρειληφότα τὴν βασιλείαν παρὰ Δα-
 βιδ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ θεοῦ τοῦ μεγίστου, καὶ ἐπι-
 5 τεταχότος μοι οἰκοδομῆσαι ἱερὸν τῷ θεῷ, ὃς τὸν οὐ-
 ρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν· ἅμα δέ σοι γράψαι ἀπο- 25
 στείλαί μοι τῶν παρὰ σοῦ λαῶν, οἳ παραστήσονται
 μοι μέγχοι τοῦ ἐπιτελέσαι πάντα κατὰ τὴν χρεῖαν, κα-
 θότι ἐπιτέτακται.”

XXXII. "Βασιλεὺς Οὐαφρῆς Σολομῶνι βασιλεῖ μεγάλῳ χαίρειν.

"Ἄμα τῷ ἀναγνῶναι τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν σφόδρα ἐχάρην, καὶ λαμπρὰν ἡμέραν ἤγαγον ἐγὼ τε καὶ ἡ δύναμίς μου πᾶσα ἐπὶ τῷ παρειληφέναι σε τὴν βασιλείαν παρὰ χρηστοῦ ἀνδρὸς καὶ δεδοκιμασμένου ὑπὸ τηλικούτου θεοῦ. περὶ δὲ ὧν γράφεις μοι περὶ τῶν κατὰ τοὺς λαοὺς τοὺς παρ' ἡμῖν, ἀπέσταλκά σοι μυριάδας ὀκτώ, ὧν καὶ τὰ πλήθη ἐξ ὧν εἰσι διασεσάφηκά σοι· ἐκ μὲν τοῦ Σεβριθίτου νομοῦ μυρίους, ἐκ δὲ τοῦ Μενδησίου καὶ Σεβεννύτου δισμυρίους· Βουσιρίτου, Δεοντοπολίτου καὶ Ἀθριβίτου ἀνὰ μυρίους. φρόντισον δὲ καὶ τὰ δέοντα αὐτοῖς καὶ τὰ ἄλλα, ὅπως εὐτακτῆ, καὶ ἵνα ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς χρείας γενόμενοι."

XXXIII. "Βασιλεὺς Σολομῶν Σούρωνι τῷ βασιλεῖ Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ Φοινίκης φίλῳ πατρικῷ χαίρειν.

Γίνωσκέ με παρειληφότα τὴν βασιλείαν παρὰ Δαβὶδ τοῦ πατρὸς, διὰ τοῦ θεοῦ τοῦ μεγίστου, καὶ ἐπιτεταχότος μοι οἰκοδομῆσαι ἱερὸν τῷ θεῷ, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐκτισεν, ἅμα δὲ καὶ σοὶ γράφαι (449) ἀποστείλαι μοι τῶν παρὰ σοῦ λαῶν, οἱ συμπαραστήσονται ἡμῖν μέχρι τοῦ ἐπιτελέσαι τὴν τοῦ θεοῦ χρείαν, καθότι μοι ἐπιτέακται. γέγραφα δὲ καὶ εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ Σαμαρείτιν καὶ Μωαβίτιν καὶ Ἀμμανίτιν καὶ Γαλαδίτιν χορηγεῖσθαι αὐτοῖς τὰ δέοντα ἐκ τῆς χώρας κατὰ μῆνα, κόρους σίτου μυρίους· ὁ δὲ κόρος ἐστὶν ἀρταβῶν ἕξ· καὶ οἴνου κόρους μυρίους· ὁ δὲ κόρος τοῦ οἴνου ἐστὶ μέτρα δέκα. τὸ δὲ ἔλαιον καὶ

τὰ ἄλλα χορηγηθήσεται αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἰουδαίας, ἱερεῖα
 b δὲ εἰς κρεοφαγίαν ἐκ τῆς Ἀραβίας.”

XXXIV. “ Σούρων Σολομῶνι βασιλεῖ μεγάλῳ
 χαίρειν.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν 5
 ἐκτισεν, ὃς εἴλετο ἄνθρωπον χρηστὸν ἐκ χρηστοῦ
 c ἀνδρός. ἅμα τῷ ἀναγνῶναι τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν
 σφόδρα ἐχάρην, καὶ εὐλόγησα τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ παρ-
 ειληφέναι σὲ τὴν βασιλείαν. 2. περὶ δὲ ὧν γράφεις
 μοι περὶ τῶν κατὰ τοὺς λαοὺς τοὺς παρ’ ἡμῖν ἀπέ- 10
 σταλκά σοι Τυρίων καὶ Φοινίκων ὀκτακισμυρίους,
 καὶ ἀρχιτέκτονά σοι ἀπέσταλκα ἄνθρωπον Τύριον, ἐκ
 μητρὸς Ἰουδαίας, ἐκ τῆς φυλῆς τῆς Δαβίδ. ὑπὲρ ὧν
 ἂν αὐτὸν ἐρωτήσης τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν πάντων,
 καὶ ἀρχιτεκτονίαν, ὑψηγήσεται σοὶ καὶ ποιήσει. 15
 d 3. περὶ δὲ τῶν δεόντων καὶ ἀποστελλομένων σοὶ παί-
 δων καλῶς ποιήσεις ἐπιστείλας τοῖς κατὰ τόπον ἐπ-
 ἀρχοις, ὅπως χορηγῆται τὰ δέοντα.”

4. “ Διελθὼν δὲ Σολομῶν, ἔχων τοὺς πατρικοὺς
 φίλους ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ τοῦ Λιβάνου μετὰ τῶν Σιδω- 20
 νίων καὶ Τυρίων, μετήνεγκε τὰ ξύλα τὰ προκεκομ-
 μένα ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διὰ τῆς θαλάττης εἰς
 Ἰόππην, ἐκεῖθεν δὲ πεξῆ εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἄρξα-
 σθαι οἰκοδομεῖν τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, ὄντα ἐτῶν γ’·
 ἐργάζεσθαι δὲ τὰ ἔθνη τὰ προειρημένα, καὶ φυλὰς 25
 ιβ’ τῶν Ἰουδαίων παρέχειν ταῖς ἑκατὸν μυριάσι τὰ
 δέοντα πάντα, κατὰ μῆνα φυλὴν μίαν, θεμελιῶσαι τε
 τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, μῆκος πηγῶν ξ’, πλάτος πηγῶν ξ’,
 (450) τὸ δὲ πλάτος τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῶν θεμελιῶν πηγῶν ι’·
 οὕτω γὰρ αὐτῷ προστάξει Νάθαν τὸν προφήτην τοῦ 30
 θεοῦ. 5. οἰκοδομεῖν δὲ ἐναλλάξ δόμον λίθινον καὶ

ἔνδεσμον κυπαρίσσινον, πελεκίνοις χαλκοῖς ταλαν-
 τιαίοις καταλαμβάνοντας τοὺς β' δόμους. οὕτω δ'
 αὐτὸν οἰκοδομήσαντα ξυλῶσαι ἔξωθεν κεδρίνοις ξύ-
 λοις καὶ κυπαρισσίνοις, ὥστε τὴν λιθίνην οἰκοδομὴν
 5 μὴ φαίνεσθαι· χρυσῶσαι τε τὸν ναὸν ἔσωθεν χων-
 νύντα πλινθία χρυσᾷ πενταπήχη, καὶ προστιθέναι
 προσηλοῦντα ἤλοις ἀργυροῖς, ταλαντιαίοις τὴν ὀλκὴν,
 μαστοειδέσι τὸν θυθμὸν, τέσσαρσι δὲ τὸν ἀριθμὸν.
 6. οὕτω δ' αὐτὸν χρυσῶσαι ἀπὸ ἐδάφους ἕως τῆς b
 10 ὀροφῆς, τὸ τε ὀρόφωμα ποιῆσαι ἐκ φατνωμάτων χρυ-
 σῶν, τὸ δὲ δῶμα ποιῆσαι χαλκοῦν ἀπὸ κεραμίδων
 χαλκῶν, χαλκὸν χωνεύσαντα, καὶ τοῦτον καταχέαντα.
 ποιῆσαι δὲ δύο στύλους χαλκοῦς, καὶ καταχρυσῶσαι
 αὐτοὺς χρυσίῳ ἀδόλω, δακτύλῳ τὸ πάχος. 7. εἶναι
 15 δὲ τοὺς στύλους τῷ ναῷ ἰσομεγέθεις, τὸ δὲ πλάτος
 κύκλῳ ἕκαστον κίονα πηγῶν δέκα· στήναι δὲ αὐ-
 τοὺς τοῦ οἴκου ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ εὐωνύμων.
 ποιῆσαι δὲ καὶ λυχνίας χρυσᾶς, δέκα τάλαντα ἐκά- c
 στην ὀλκὴν ἀρούσας, ὑπόδειγμα λαβόντα τὴν ὑπὸ
 20 Μωσέως ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τεθεισαν.
 8. στήσαι δ' ἐξ ἑκατέρου μέρους τοῦ σηκοῦ τὰς μὲν
 ἐκ δεξιῶν, τὰς δὲ ἐξ εὐωνύμων. ποιῆσαι δ' αὐτὸν
 καὶ λύχνους χρυσοῦς ὅ, ὥστε καλεσθαι ἐφ' ἑκάστης
 λυχνίας ἑπτὰ. οἰκοδομηῆσαι δὲ καὶ τὰς πύλας τοῦ
 25 ἱεροῦ καὶ κατακοσμηῆσαι χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ· καὶ
 καταστεγᾶσαι φατνώμασι κεδρίνοις καὶ κυπαρισσί-
 νοις. 9. ποιῆσαι δὲ καὶ κατὰ τὸ πρὸς βορρᾶν μέρος d
 τοῦ ἱεροῦ στοᾶν, καὶ στύλους αὐτῇ ὑποστηῆσαι χαλ-
 κοῦς μῆ. κατασκευάσαι δὲ καὶ λουτήρα χαλκοῦν,
 30 μῆκος πηγῶν κ' καὶ πλάτος πηγῶν κ', τὸ δὲ ὕψος
 πηγῶν ε'. ποιῆσαι δὲ ἐπ' αὐτῷ στεφάνην πρὸς τὴν
 βασιν ἔξω ὑπερέχουσαν πῆχυν ἕνα· πρὸς τὸ τοὺς [265]

ἱερεῖς τοὺς τε πόδας προσκλύζεσθαι καὶ τὰς χεῖρας
 νίπτεσθαι ἐπιβαίνοντας· ποιῆσαι δὲ καὶ τὰς βάσεις
 τοῦ λουτήρος τορευτὰς χωνευτὰς δῶδεκα, καὶ τῷ
 ὕψει ἀνδρομήκεις, καὶ στῆσαι ἐξ ὑστέρου μέρους ὑπὸ
 τὸν λουτήρα, ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου. 10. ποι- 5
 ῆσαι δὲ καὶ βάσιν χαλκῆν τῷ ὕψει πηγῶν δυοῖν,
 κατὰ τὸν λουτήρα, ἵν' ἐφεστήκη ἐπ' αὐτῆς ὁ βασι-
 λεὺς, ὅταν προσεύχεται, ὅπως ὀπτάνηται τῷ λαῷ
 (451) τῶν Ἰουδαίων. οἰκοδομῆσαι δὲ καὶ τὸ θυσιαστήριον
 πηγῶν κ' ἐπὶ πήχεις κ', τὸ δὲ ὕψος πηγῶν ἰβ'. 10
 11. ποιῆσαι δὲ καὶ δακτυλλοὺς δύο χαλκοῦς ἀλυσι-
 δωτοῦς, καὶ στῆσαι αὐτοὺς ἐπὶ μηχανημάτων ὑπερ-
 εχόντων τῷ ὕψει τὸν ναὸν πήχεις κ', καὶ σκιάζειν
 ἐπάκω παντὸς τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσκρεμάσαι ἐκάστη
 δικτύϊ κῶδωνας χαλκοῦς ταλαντιαλοὺς τετρακοσίους· 15
 καὶ ποιῆσαι ὄλας τὰς δικτύας πρὸς τὸ φοφεῖν τοὺς
 κῶδωνας καὶ ἀποσοβεῖν τὰ ὄρνεα, ὅπως μὴ καθίξῃ
 ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ, μηδὲ νοσσεύῃ ἐπὶ τοῖς φατνώμασι
 τῶν πυλῶν καὶ στοῶν καὶ μολύνῃ τοῖς ἀποπατήμασι
 τὸ ἱερόν. 12. περιβαλεῖν δὲ καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν 20
 πόλιν τείχεσι καὶ πύργοις καὶ τάφοις· οἰκοδομῆσαι
 δὲ καὶ βασιλεία ἐαυτῷ. 13. προσαγορευθῆναι δὲ τὸ
 ἀνάκτορον πρῶτον μὲν ἱερόν Σολομῶνος, ὕστερον
 δὲ παρεφθαρμένως τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἱερο-
 σαλήμ ὀνομασθῆναι, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων φερωνύ- 25
 μως Ἱεροσόλυμα λέγεσθαι. 14. συντελέσαντα δὲ τὸ
 ἱερόν καὶ τὴν πόλιν τειχίσαντα ἐλθεῖν εἰς Σηλῶμ,
 καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀλοκάρπωσιν προσαγαγεῖν
 βουῖς χιλίους. λαβόντα δὲ τὴν σκηνὴν καὶ τὸ θυσια-
 στήριον καὶ τὰ σκεύη, ἃ ἐποίησε Μωσῆς, εἰς Ἱερο- 30
 σόλυμα ἐνεργεῖν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ θεῖναι. 15. καὶ
 τὴν κιβωτὸν δὲ καὶ τὸν βωμὸν τὸν χρυσοῦν καὶ τὴν

λυχνίαν καὶ τὴν τράπεζαν καὶ τὰ ἄλλα σκευὴ ἐκεῖ
 κατατίθεσθαι, καθὼς προστάξει αὐτῷ τὸν προφήτην.
 16. προσαγαγεῖν δὲ τῷ θεῷ θυσίαν μυρίαν, πρό-
 βατα δισχίλια, μόσχους τρισχιλίους πεντακοσίους.
 5 τὸ δὲ σύμπαν χρυσίον, τὸ εἰς τοὺς δύο στύλους καὶ
 τὸν ναὸν καταχρησθὲν, εἶναι τάλαντα μυριάδων ὑξ·
 εἰς δὲ τοὺς ἥλους καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν ἀργυ- a
 ρίου τάλαντα χίλια διακόσια τριάκοντα δύο· χαλκοῦ
 δὲ εἰς τοὺς κίονας καὶ τὸν λουτήρα καὶ τὴν στοᾶν
 10 τάλαντα μυρία ὀκτακισχίλια πεντήκοντα. 17. ἀπο-
 πέμψαι δὲ τὸν Σολομῶνα καὶ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ
 τοὺς Φοίνικας, ἐκάστους εἰς τὴν ἑαυτῶν, ἐκάστῳ
 χρυσοῦ σίκλους δύντα δέκα· τὸ δὲ τάλαντον εἶναι
 σίκλον. καὶ τῷ μὲν Αἰγύπτου βασιλεῖ Οὐαφρηῆ
 15 ἐλαίου μετρητὰς μυρίους, φοινικοβαλάνων ἀρτάβας
 χιλίας, μέλιτος δὲ ἀγγεῖα ἑκατὸν, καὶ ἀρώματα πέμ-
 ψαι· 18. τῷ δὲ Σούρωνι εἰς Τύρον πέμψαι τὸν χρυ-
 σοῦν κίονα, τὸν ἐν Τύρῳ ἀνακείμενον ἐν τῷ ἱερῷ
 τοῦ Διός. 19. Θεόφιλος δὲ φησι τὸν περισσεύσαντα
 20 χρυσοῦν τὸν Σολομῶνα τῷ Τυρίων βασιλεῖ πέμψαι· (452)
 τὸν δὲ εἰκόνα τῆς θυγατρὸς ζῶον ὀλοσώματος κατα-
 σκευάσαι, καὶ ἔλυτρον τῷ ἀνδριάντι τὸν χρυσοῦν
 κίονα περιθεῖναι. 20. ποιῆσαι δὲ φησιν ὁ Εὐπόλεμος
 τὸν Σολομῶνα καὶ ἀσπίδας χρυσᾶς χιλίας, ὧν ἐκά-
 25 στην πεντακοσίων εἶναι χρυσῶν. βιωῶσαι δὲ αὐτὸν
 ἔτη πεντήκοντα δύο, ὧν ἐν εἰρήνῃ βασιλεῦσαι ἔτη μ'."

XXXV. "Τιμοχάρης δὲ φησιν ἐν τοῖς περὶ Ἀν- b
 τιόχου τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν μὲν περιμέτρον ἔχειν στα-
 δίους μ'· εἶναι δ' αὐτὴν δυσάλωτον, πάντοθεν
 30 ἀπορροῶξι περικλειομένην φάραγγιν. ὅλην δὲ τὴν
 πόλιν ὑδασι καταρρεῖσθαι, ὥστε καὶ τοὺς κήπους ἐκ c
 τῶν ἀπορροέωντων ὑδάτων ἐκ τῆς πόλεως ἄρδεδθαι.

τὴν δὲ μεταξὺ ἀπὸ τῆς πόλεως ἄχρι τεσσαράκοντα σταδίων ἄνυδρον εἶναι, ἀπὸ δὲ τῶν μ' σταδίων πάλιν κάθυδρον ὑπάρχειν."

a XXXVI. "Ὁ δὲ τῆς Συρίας σχοινομέτρησιν γραφ-
 φας ἐν τῇ πρώτῃ φησὶ κείσθαι Ἱεροσόλυμα ἐπὶ με- 5
 [266] τείρου τε καὶ τραχέος τόκου ὠκοδομησθαι δὲ τινὰ
 μὲν μέρη τοῦ τείχους ἀπὸ λίθου ξεστοῦ, τὰ δὲ
 πλείονα ἀπὸ χάλικος καὶ ἔχειν τὴν περιμέτρον τὴν
 πόλιν σταδίων κξ', ὑπάρχειν δὲ καὶ πηγὴν ἐν τῷ
 χωρίῳ ὕδωρ θαυιλὲς ἀναβλύζουσαν." 10

XXXVII. Φησὶ δὲ ὁ Φίλων ἐν τοῖς περὶ Ἱεροσο-
 λύμων κρήνην εἶναι, ταύτην δὲ ἐν μὲν τῷ χειμῶνι
 (453) ξηραίνεσθαι, ἐν δὲ τῷ θέρει πληροῦσθαι. λέγει δὲ
 ἐν τῇ πρώτῃ οὕτως

νηχόμενος δ' ἐφύπερθε τὸ θαμβηέστατον ἄλλο 15
 δέρκηθρον σὺν αἰοιδᾷ μεγιστούχοιο λοετροῖς
 ῥεύματος ἐμπίπλησι βαθὺν ῥόον ἐξανείσσης,

καὶ τὰ ἐξῆς. 2. οἷς πάλιν ὑποβάς περὶ τῆς πληρω-
 σεως ἐπιλέγει

b ῥεῦμα γὰρ ὑψιφάεννον, ἐν ὑετοῖσι νιφοτοῖσιν 20
 ἴμενον, πολυγηθὲς, ὑπὲρ πύργοισιν ὄροισι
 στρωφᾶται, καὶ ξηρὰ πέδω κεκονιμένα, κρήνης
 τηλεφαῆ δεικνυσὶν ὑπέρτατα θάμβεα λαῶν,

καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. 3. εἶτα πάλιν περὶ τῆς τοῦ
 ἀρχιερέως κρήνης καὶ τῆς ἀποχετεύσεως διέξεισιν οὕτως 25
 αἰτὴν δ' ἄρ' ἐκπιτύουσι διὰ χθονὸς ὑδροχόοισι
 σωλῆνες,

καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἔπεται."

Τοσαῦτα μὲν δὴ τὰ ἀπὸ τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ
 Πολυῖστορος. 30

XXXVIII. Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ ὑδά-
 των καὶ ὁ Ἀριστατος ἐν τῷ γραφέντι αὐτῷ βιβλίῳ

Περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου ταῦτα ἱστορεῖ

2. "Ὁ δὲ οἶκος ἀποβλέπει πρὸς ἡῶ, τὰ δ' ὀπίσθια ^d αὐτοῦ πρὸς ἐσπέραν. τὸ δὲ πᾶν ἔδαφος λιθόστρωτον
 5 καθέστηκε καὶ κλίματα πρὸς τοὺς καθήκοντας τό-
 πους ἔχει τῆς τῶν ὑδάτων ἐπιρροῆς ἕνεκεν, ἣ γίνεται
 διὰ τὴν σμῆξιν τῶν ἀπὸ τῶν θυσιῶν αἱμάτων· πολ-
 λαὶ γὰρ μυριάδες κτηνῶν προσάγονται κατὰ τὰς τῶν
 ἐορτῶν ἡμέρας. 3. ὕδατος δὲ ἀνέκλειπτός ἐστι σύ-
 10 στασις, ὡς ἂν καὶ πηγῆς ἔσωθεν πολυρρύτου φυσι-
 κῶς ἐπιρροεούσης, ἔτι δὲ θαυμασίων καὶ ἀδιηγῆτων
 ὑποδοχείων ὑπαρχόντων ὑπὸ γῆν, καθὼς ἐπέφαινον,
 πέντε σταδίων κυκλόθεν τῆς κατὰ τὸ ἱερόν καταβο-
 λῆς, καὶ ἐκ τούτων σύριγγας ἀναρίθμους, καθ' ἕκα- (454)
 15 στον μέρος ἑαυταῖς συναπτόντων τῶν ῥευμάτων·
 καὶ ταῦτα πάντα μεμολιβδῶσθαι κατ' ἑδάφους καὶ
 τῶν τοίχων, ἐπὶ δὲ τούτων κεχύσθαι πολὺ πλῆθος
 κονιάσεως, ἐνεργῶς γεγενημένων ἀπάντων."

XXXIX. Ἐπὶ τούτοις καὶ τῆς Ἱερεμίου προφητείας ^b
 20 τοῦ Πολυῖστορος μνήμην πεποιημένου, ἡμᾶς ἀποσιω-
 πῆσαι ταύτην πάντων ἂν εἴη παραλογώτατον. κεί-
 σθω τοίνυν καὶ αὕτη

2. "Εἶτα Ἰωναχεῖμ· ἐπὶ τούτου προφητεῦσαι
 Ἱερεμίαν τὸν προφήτην. τοῦτον ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀπο-
 25 σταλέντα καταλαβεῖν τοὺς Ἰουδαίους θυσιάζοντας
 εἰδώλῳ χρυσῷ, ᾧ εἶναι ὄνομα Βάαλ. 3. τοῦτον δὲ
 αὐτοῖς τὴν μέλλουσαν ἀτυχίαν δηλῶσαι. τὸν δὲ Ἰω-
 ναχεῖμ ζῶντα αὐτὸν ἐπιβαλέσθαι κατακαῦσαι· τὸν
 δὲ φάναι τοῖς ξύλοις τούτοις Βαβυλωνίοις ὀψοποιή- ^c
 30 σειν, καὶ σκάψειν τὰς τοῦ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου

3 Ὁ δὲ οἶκος —] Aristeas p. XI. ed. Hod.

διώρυγας αἰχμαλωτισθέντας. 4. τὸν δὲ τῶν Βαβυλωνίων βασιλέα ἀκούσαντα Ναβουχοδονόσορ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἱερεμίου προμαντευθέντα παρακαλέσαι Ἀστιβάρην τὸν Μήδων βασιλέα συστρατεύειν αὐτῷ. 5. παραλαβόντα δὲ Βαβυλωνίους καὶ Μήδους, καὶ 5 συναγαγόντα πεζῶν μὲν ὀκτωκαίδεκα, ἰππέων δὲ μυριάδας δώδεκα, καὶ πεζῶν ἄρματα μυρία, πρῶτον μὲν τὴν Σαμαρείτιν καταστρέψασθαι καὶ Γαλιλαίαν καὶ Σκυθόπολιν καὶ τοὺς ἐν τῇ Γαλαδίτιδι οἰκοῦντας Ἰουδαίους· αὐτίς δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα παραλαβεῖν, καὶ 10

^a τὸν Ἰουδαίων βασιλέα Ἰωναχέμ ζωγρῆσαι· τὸν δὲ [267] χρυσὸν τὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν ἐκλέξαντας εἰς Βαβυλῶνα ἀποστελεῖται, χωρὶς τῆς κιβωτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πλακῶν· ταύτην δὲ τὸν Ἱερεμίαν κατασχεῖν.” 15

(455) ^b XL. Τούτοις ἐπισυνάψαι ἀναγκαῖον καὶ τὰ περὶ τῆς Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας τῆς ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ γεγενημένης

“Συμμίξας δὲ Ναβουχοδονόσορ τῷ ἀποστάτῃ καὶ παραταξάμενος αὐτοῦ τε ἐκυρίευσεν καὶ τὴν χώραν 20 ἐξαυτίς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐποιήσατο. 2. τῷ τε πατρὶ αὐτοῦ συνέβη Ναβοπαλλασάρῳ, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀρρωστήσαντι, ἐν τῇ Βαβυλωνίῳ πόλει μεταλλάξαι τὸν βίον, ἔτη βεβασιλευκότι καὶ αἰσθόμενος δὲ μετ’ οὐ πολὺν χρόνον τὴν τοῦ πατρὸς 25

^c τελευτήν Ναβουχοδονόσορος, καταστήσας τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον πράγματα καὶ τὴν λοιπὴν χώραν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίων τε καὶ Φοινίκων καὶ Σύρων τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἔθνῶν συντάξας τισὶ τῶν φίλων εἰς τὴν Βαβυλωνίαν παρεγένετο.” 30

19 Συμμίξας δὲ] Iosephus c. Apion. 1, 19. 20. p. 450. 451.

3. Καὶ μεθ' ἑτερά φησι

"Ναβουχοδονόσορος μὲν οὖν μετὰ τὸ ἄρξασθαι
 τοῦ προειρημένου τείχους ἐμπεσὼν εἰς ἀρρωστίαν
 μετήλλαξε τὸν βίον, βεβασιλευκῶς ἔτη μγ', τῆς δὲ
 5 βασιλείας κύριος ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐλιμαλού-
 ρουχος. 4. οὗτος προστάς τῶν πραγμάτων ἀνόμως
 καὶ ἀσελγῶς, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τοῦ τὴν ἀδελφὴν ^d
 ἔχοντος αὐτοῦ Νηριγλισάρου, ἀνηρέθη, βασιλεύσας
 ἔτη β'. 5. μετὰ δὲ τὸ ἀναιρεθῆναι τοῦτον διαδεξά-
 10 μενος τὴν ἀρχὴν ὁ ἐπιβουλεύσας αὐτῷ Νηριγλισαρος
 ἐβασίλευσεν ἔτη δ'. τούτου υἱὸς Χαβαεσσοαῤᾤχος
 ἐκυρίευσεν μὲν τῆς βασιλείας, παῖς ὢν, μῆνας ἐννέα·
 ἐπιβουλευθεὶς δὲ, διὰ τὸ πολλὰ ἐκφαίνειν κακοήθη,
 ὑπὸ τῶν φίλων ἀπετυμπανίσθη. 6. ἀπολομένου δὲ
 15 τούτου συνελθόντες οἱ ἐπιβουλεύσαντες αὐτῷ κοινῇ
 τὴν βασιλείαν περιέδηκαν Ναβοννήδῳ τινὶ τῶν ἐκ
 Βαβυλῶνος ὄντι ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυστάσεως. 7. ἐπὶ
 τούτου τὰ περὶ ποταμὸν τείχη τῆς Βαβυλωνίων πό-
 λεως ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου κατεκοσμήθη.
 20 οὔσης δὲ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ
 ἔτει προσεληλυθὼς Κῦρος ἐκ τῆς Περσίδος μετὰ δυ-
 νάμεως πολλῆς, καταστρεψάμενος τὴν λοιπὴν βασι- ⁽⁴⁵⁶⁾
 λείαν ἄπασαν, ὤρμησεν ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας. 8. αἰ-
 σθόμενος δὲ Ναβόννηδος τὴν ἐφοδὸν αὐτοῦ, ἀπαν-
 25 τήσας μετὰ τῆς δυνάμεως καὶ παραταξάμενος, ἤσ-
 σηθεὶς τῇ μάχῃ, καὶ φυγῶν ὀλιγοστός, συνεκλείσθη
 εἰς τὴν Βορσιπηνῶν πόλιν. 9. Κῦρος δὲ Βαβυλῶνα
 καταλαβόμενος, καὶ συντάξας τὰ ἔξω τῆς πόλεως
 30 τείχη κατασκάψαι διὰ τὸ λίαν αὐτῷ πραγματικὴν καὶ
 δυσάλωτον φανῆναι τὴν πόλιν, ἀνέξευξεν ἐπὶ Βόρ-
 σιππον, ἐκπολιορκήσων τὸν Ναβόννηδον. 10. τοῦ δὲ ^b
 Ναβοννήδου οὐχ ὑπομείναντος τὴν πολιορκίαν, ἀλλ'

ἐγχειρίσαντος αὐτὸν πρότερον, χρησάμενος Κῦρος φιλανθρωπῶπως, καὶ θοὺς οἰκητήριον αὐτῷ Καρμανίαν, ἐξέπεμψεν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας. Ναβόννηθος μὲν οὖν τὸν λοιπὸν τοῦ χρόνου διαγενόμενος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ κατέστρεψε τὸν βίον.”

11. Ταῦτα σύμφωνον ἔχει ταῖς ἡμετέραις βίβλοις τὴν ἀλήθειαν. γέγραπται γὰρ ἐν αὐταῖς ὅτι Ναβουχοδονόσορος ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει τὸν παρ’ ἡμῖν ναὸν ἠρήμωσε, καὶ ἦν ἀφανῆς ἐπὶ ἔτη πεντήκοντα. δευτέρῳ δὲ τῆς Κύρου βασι- 10 λείας ἔτει, τῶν θεμελίων ὑποβληθέντων, δεκάτῳ πάλιν τῆς Δαρείου βασιλείας ἐτελέσθη.”

Ταῦτα ὁ Ἰώσηπος.

α1 XLI. Εὐρον δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀβυθηνῶν περὶ Ἀσσυρίων γραφῇ περὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ταῦτα 15

“Μεγασθένης δὲ φησι Ναβουκοδρόσορον Ἡρακλέους ἀλκιμώτερον γεγονότα ἐπὶ τε Λιβύην καὶ Ἰβηρίην στρατεῦσαι· ταύτας δὲ χειρωσάμενον ἀπόδασμον αὐτέων εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πόντου κατοικίσει. 2. μετὰ δὲ, λέγεται πρὸς Χαλδαιῶν, ὡς ἀναβὰς ἐπὶ τὰ βασι- 20 λήϊα κατασχεθεῖν θεῶ ὄτεφ δὴ, φθαρξάμενος δὲ εἰ- [268] πεν, οὗτος ἐγὼ Ναβουκοδρόσορος, ὃ Βαβυλώνιοι, τὴν μέλλουσαν ὑμῖν προαγγέλλω συμφορῆν, τὴν ὃ τε Βῆλος ἐμὸς πρόγονος ἢ τε βασιλεία Βῆλιτις ἀποτρέ- (457) ψαι Μοίρας πεισαι ἀσθενουῖσιν. 3. ἦξει Πέρσης 25 ἡμίονος, τοῖσιν ὑμετέροισι δαίμοσι χρεώμενος συμμάχοισιν· ἐπάξει δὲ δουλοσύνην. οὐ δὴ συναίτιος ἔσται Μήθης, τὸ Ἀσσύριον αὐχμημα. ὡς εἶδε μιν, πρόσθεν ἢ δοῦναι τοὺς πολιήτας, Χάρυβδίν τινα ἢ θάλασσαν εἰς δεξαμενὴν ἀιστῶσαι πρόρριζον· ἢ μιν 30 ἄλλας ὁδοὺς στραφέντα φέρεσθαι διὰ τῆς ἐρήμου, ἵνα οὔτε ἄστεα οὔτε πάτος ἀνθρώπων, θῆρες δὲ νο-

μόν ἔχουσι, καὶ ὄρνιθες πλάζονται, ἐν τε πέτρῃσι καὶ
 χαράδρῃσι μῶνον ἀλώμενον· ἐμέ τε πρὶν εἰς νόον
 βαλέσθαι ταῦτα τέλος ἀμείνονος κυρῆσαι. 4. ὁ μὲν ^b
 θεσπίσας παραχρῆμα ἠφάνιστο· ὁ δὲ οἱ παῖς Ἀμιλ-
⁵ μαρούδοκος ἐβασίλευε. τὸν δ' ὁ κηδεστῆς ἀποκτείν-
 νας Ἰγλισάρῃς λείπει παῖδα Λαβασσοάρασκον. τού-
 του δὲ ἀποθανόντος βιαίῳ μόρῳ, Ναβαννίδοχον ἀπο-
 δεικνῦσι βασιλέα, προσήκοντά οἱ οὐδέν. τὸν δὲ
 Κῦρος, ἔλὼν Βαβυλῶνα, Καρμανίης ἠγεμονίῃ δω-
¹⁰ ρέεται.”

5. Καὶ περὶ τοῦ κτίσαι δὲ τὸν Ναβουχοδονόσορ ⁸⁹⁰⁾
 τὴν Βαβυλῶνα ὁ αὐτὸς ταῦτα γράφει

“Λέγεται δὲ πάντα μὲν ἐξ ἀρχῆς ὕδωρ εἶναι,
 θάλασσαν καλεομένην. Βῆλον δὲ σφεα παῦσαι, χώ-
¹⁵ ρην ἐκάστῳ ἀπονείμαντα, καὶ Βαβυλῶνα τείχει περι-
 βαλεῖν· τῷ χρόνῳ δὲ τῷ ἰκνευμένῳ ἀφανισθῆναι. ^c

6. τειχίσαι δὲ αὐτῆς Ναβουχοδονόσορον τὸ μέχρι τῆς
 Μακεδονίων ἀρχῆς διαμείναν ἐὼν χαλκόπυλον.”

Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει

²⁰ 7. “Ναβουχοδονόσορος δὲ διαδεξάμενος τὴν ἀρ-
 χὴν Βαβυλῶνα μὲν ἐτέλιξε τριπλῶ περιβόλῳ ἐν πεν-
 τεκαίδεκα ἡμέρῃσι, τὸν τε Ἀρμακάλην ποταμὸν ἐξ-
 ἤγαγεν, ἐόντα κέρας Εὐφροῆτεω, τὸν τε Ἀκράκανον.
 ὑπὲρ δὲ τῆς Σιππαρηνῶν πόλιος λάκκον ὀρυξάμενος,
²⁵ περίμετρον μὲν τεσσαράκοντα παρασαγγέων, βάθος
 δ' ὀργυιέων εἴκοσι, πύλας ἐπέστησεν, τὰς ἀνοίγοντες
 ἄρδεσκον τὸ πεδῖον· καλέουσι δ' αὐτὰς ἐχετογνώμο-
 νας. 8. ἐπέτείχισε δὲ καὶ τῆς ἐρυθρῆς θαλάσσης ^d
 τὴν ἐπίκλυσιν, καὶ Τερηδόνα πόλιν ἐκτίσεν κατὰ τὰς
³⁰ Ἀράβων εἰσβολάς· τὰ τε βασιλῆα δένδροις ἤσκησε,
 κρεμαστοὺς παραδείσους ὀνομάσας.”

9. Καὶ ταῦτα δὲ μοι ἀπὸ τῆς δηλωθείσης κείσθω

γραφῆς, διὰ τὸ φέρεσθαι ἐν τῇ τοῦ Δαβὶθ προφη-
 τείᾳ ὡς ἄρα Ναβουχοδονόσορ ἐν τῷ ναῷ τῆς βασι-
 λείας αὐτοῦ τῷ ἐν Βαβυλῶνι περιπατῶν, μέγα φρο-
 νήσας, ἀκηυθαδίστατο εἰπὼν, οὐχ αὕτη ἐστὶ Βαβυλῶν
 (158) ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ ᾤκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας, ἐν 5
 τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου, εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου;
 ὅτε ἐτι τοῦ λόγου ἐπὶ στόματος ὄντος αὐτοῦ, τὰ τῆς
 μετελθούσης καταστροφῆς αὐτῷ γέρονε.”

b XLII. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἀντάρκως περὶ τῶνδε.
 προσκείσθω δὲ ἐπὶ πᾶσι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίων 10
 Ἀρχαιότητος Ἰωσήπου, ἐνθα μυρίων συγγραφέων
 αὐτολεξεὶ παραθεῖς φωνὰς ταῦτα ἐπιλέγει

2. “ Ἀρχοῦσι δ’ ὅμως εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀρ-
 χαιότητος αἱ τε Σύρων καὶ Χαλδαίων καὶ Φοινίκων
 ἀναγραφαι, πρὸς ἐκείναις τε τοσοῦτοι τῶν Ἑλλήνων 15
 συγγραφεῖς, ἐτι δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένους Θεόφιλος
 καὶ Θεόδοτος καὶ Μνασείας καὶ Ἀριστοφάνης καὶ
 Ἐρμογένης, Εὐήμερός τε καὶ Κόμων καὶ Ζωπυρίων
 c καὶ πολλοὶ τινες ἄλλοι τάχα, (οὐ γὰρ ἐγωγε πᾶσιν
 ἐντετύχηκα τοῖς βιβλίοις,) οὐ παρέργως ἡμῶν μεμνη- 20
 μονεύκασιν. 3. οἱ πολλοὶ δὲ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν
 τῆς μὲν ἀληθείας τῶν ἐξ ἀρχῆς πραγμάτων διήμαρ-
 τον, ὅτι μὴ ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν βίβλοις ἐνέτυχον· κοι-
 νῶς μέντοι περὶ τῆς ἀρχαιότητος ἅπαντες μεμαρτυ-
 ρήκασιν, ὑπὲρ οὗ ταυτὴν λέγειν προεδέμην. ὁ μέντοι 25
 Φαληρεὺς Δημήτριος καὶ Φίλων ὁ πρεσβύτερος καὶ
 (269) Εὐπόλεμος οὐ πολὺ τῆς ἀληθείας διήμαρτον. οἷς
 συγγινώσκειν ἄξιον· οὐ γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς μετὰ πάσης
 ἀκριβείας τοῖς ἡμετέροις γράμμασι παρακολουθεῖν.”

d 4. Ταῦτα καὶ ὁ Ἰώσηπος. ὅτω δὲ φίλον τοῖς 30

περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος λόγοις ἐντυχεῖν τοῦ
 ἀνδρὸς πλείστας ἂν εὖροι συμφώνους ταῖς ἐκτεθει-
 σαις μαρτυρίας. καὶ πολὺς δὲ ἄλλος μαρτύρων ἡμῖν
 ὄχλος παλαιῶν τε καὶ νέων συγγραφέων ἐπιρρεῖ,
 5 τὴν ὁμοίαν τοῖς τεθειῖσι ψῆφον ἐπισφραγιζομένων,
 ὧν τὰς φωνὰς, λόγου προνοοῦμενοι συμμετρίας, τοῖς
 φιλομαθέσι ζητεῖν τε καὶ διερευνᾶν ἀπολείψαντες
 ἐπὶ τὴν λείπουσαν αὐτοὶ μεταβησόμεθα ἐπαγγελίαν.

BIBLION ΔΕΚΑΤΟΝ.

10 I. Τίσι ποτὲ λόγοις τὴν καθ' Ἑβραίους φιλοσο- (460)
 φίαν τῆς Ἑλληνικῆς προτετιμήκαμεν, ὁποίοις τε λο- b
 γισμοῖς τὰς παρὰ τοῖς ἀνδράσιν ἱερὰς βίβλους ἀπε-
 δεξάμεθα προδιειληφότες, κᾶπειτα καὶ αὐτοὺς τοὺς
 Ἕλληνας μὴ ἀγνοῆσαι τοὺς ἀνδράς, μνημονεῦσαι δὲ
 15 ὄνομαστὶ, καὶ τὸν βίον καταπλαγῆναι, τῆς τε βασιλι-
 κῆς μητροπόλεως καὶ τῆς λοιπῆς αὐτῶν ἱστορίας πο-
 λὺν πεποιῆσθαι λόγον παραστήσαντες, φέρε ἐπιθεω-
 ρήσωμεν, ὥς οὐ μόνον τῶνδε γραφῆς ἠξίωσαν τὴν
 μνήμην, ἀλλὰ καὶ τῆς ὁμοίας αὐτοῖς διδασκαλίας τε e
 20 καὶ μαθήσεως ἔν τισι τῶν εἰς βελτίωσιν ψυχῆς συν-
 τεινόντων δογμάτων ζηλωταὶ κατέστησαν. 2. ὥς μὲν
 οὖν τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων ἄλλοθεν ἄλλος τῶν [270]
 θαυμαστῶν Ἑλλήνων τοὺς βαρβάρους ἐκπεριῶν συν-
 ελέξατο, γεωμετρίαν, ἀριθμητικὴν, μουσικὴν, ἀστρο-
 25 νομίαν, ἰατρικὴν, αὐτὰ τε τὰ πρῶτα τῆς γραμματι-
 κῆς στοιχεῖα, μυρίας τε ἄλλας τεχνικὰς καὶ βιωφελεῖς
 ἐπιτηδεύσεις, αὐτίκα μάλα παραστήσω. 3. ὥσπερ d
 οὖν τὴν περὶ πλείονων θεῶν δόξαν, τὰ τε μυστήρια
 καὶ τὰς τελετὰς καὶ προσέτι τὰς ἱστορίας καὶ τὰς μυ-

θικὰς περὶ θεῶν διηγήσεις, τῶν τε μύθων τὰς ἀλ-
 ληγορουμένας φυσιολογίας, καὶ τὴν λοιπὴν δεισιδαί-
 μονα πλάνην, παρὰ βαρβάρων εἰληφθαι αὐτοῖς φθά-
 σας ὁ λόγος ἀπέδειξεν, ὁπνίκα τὰ πάντα τοὺς
 Ἕλληνας, γῆν πολλὴν πλανηθέντας, οὐκ ἀταλαιπώ- 5
 ρως μὲν, ἐξ ἐράνου δὲ τῶν παρὰ βαρβάρους μαθη-
 μάτων, τὴν οἰκίαν ὑποστήσασθαι θεολογίαν ἐφωρά-
 σαμεν· 4. ὡς δὲ τὰ περὶ εὐσεβείας ἐνὸς τοῦ ἐπὶ πάν-
 των θεοῦ, τὰ τε περὶ τῶν μάλιστα ζητουμένων εἰς
 ψυχῆς ἀφέλειαν δογμάτων, ἃ δὴ καὶ συνεκτικώτατα 10
 γένοιτ' ἂν τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, οὐκ ἄλλοθεν
 εἶεν ἂν ἢ παρὰ μόνων Ἑβραίων πεπορισμένοι, οὐκ
 (461) εἰς μακρὰν ἀποδειχθήσεται. 5. ἢ εἰ μὴ τοῦτο, συνε-
 νεχθῆναι δὲ φαίη τις αὐτοὺς φυσικαῖς ὑποκινηθέν-
 τας ἐννοίαις, καὶ τοῦτο πρὸς ἡμῶν ἂν εἴη, εἰ τὰ μὴ 15
 μόνους Ἑβραίους ἄνωθεν ἐξ αἰῶνος ὑπὸ θεολόγων
 προφητῶν ἀνδρῶν παραδεδομένα, ἀλλὰ τὰ καὶ τισιν,
 εἰ καὶ μὴ πᾶσιν, αὐτοῖς δέ γε ὧν μέγα κλέος καθ'
 Ἑλλάδα, καὶ φιλοσόφων διατριβαῖς ἐξητασμένα, ζη-
 λούν προειλόμεθα. 6. τούτους δ' ἂν εὖροις ἀριθμῶ 20
 μὲν ὄντας ληπτοὺς, ὅτι καὶ πάντα χαλεπά φασιν εἶ-
 ναι τὰ καλὰ, οὐ μὴν ἀλλὰ πρωτείοις τῶν παρ' Ἑλ-
 λησι φιλοσόφων τετιμημένους, ὡς διὰ τὴν πολλὴν
 εὐδοκίμησιν τῇ δόξῃ τοὺς ὁμοίους καλύπτειν. 7. οὐ
 χρὴ δὲ θαυμάζειν, εἰ καὶ τὰ παρ' Ἑβραίοις δόγματα 25
 δυνατὸν εἶναι φαμεν ἐσκευωρῆσθαι αὐτοῖς, ὅτε μὴ
 μόνον τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων Αἰγυπτίους καὶ
 Χαλδαίους τὰ τε ἄλλα τῶν βαρβάρων ἐθνῶν συνί-
 στανται ἀποσυλήσαντες, ἀλλ' εἰσέτι καὶ νῦν ἀλίσκον-
 ται τῆς σφῶν αὐτῶν ἐν συγγράμμασι φιλοτιμίας ἀπο- 30
 στεροῦντες ἀλλήλους. 8. τὰς γοῦν τῶν πέλας ὁ καθ'
 εἰς αὐτῶν λέξεις ὁμοῦ καὶ διανοίας καὶ ὅλας λόγων

συντάξεις ὑποκλέψας, ὡς ἐπ' οἰκείοις πόνοις ἐσεμνύ-
 νατο. μηδὲ τοῦτον ὑπολάβῃς ἕμὸν εἶναι τὸν λό-
 γον· αὐτῶν γὰρ τῶν πανσόφων ἀκούσῃ πάλιν τῆς ἐν
 λόγοις κλοπῆς ἀλλήλους ἀπελεγχόντων. 9. τοῦτο δέ
 5 γε αὐτὸ, ἐπέπερ ἅπαξ ὠρμήθημεν, ἀναγκαῖον πρῶ-
 του ἀπάντων συνιδεῖν εἰς ἔλεγχον τοῦ τῶν δηλουμέ-
 νων τρόπου. ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος Κλήμης ἐν ἔκτω
 Στρωματεῖ τὴν περὶ τούτου σύστασιν εἰς πλάτος
 ἀπηύθυνε. τούτου δέ μοι πρώτου λαβὼν ἀνάγνωθι
 10 τὰς τοιαύσδε φωνάς d

II. "Παραστήσαντες δὲ τὴν ἔμφασιν τῆς Ἑλληνι-
 κῆς ἐπινοίας ἐκ τῆς διὰ τῶν γραφῶν εἰς ἡμᾶς δεδο-
 μένης ἀληθείας περιανυσθεῖσαν, καθ' ὃ σημαινό-
 μενον διήκειν εἰς αὐτοὺς τὴν κλοπὴν τῆς ἀληθείας
 15 ἐκδεχόμενοι, εἰ μὴ ἐπαχθεὶς εἰπεῖν, ἀπεδείξαμεν,
 φέρε μάρτυρας τῆς κλοπῆς αὐτοὺς καθ' αὐτῶν
 παραστήσωμεν τοὺς Ἑλληνας. 2. οἱ γὰρ τὰ οἰκεία ⁽⁴⁸²⁾
 οὕτως ἀντικρὺ παρ' ἀλλήλων ὑφαιρούμενοι βεβαι-
 οῦσι μὲν τὸ κλέπται εἶναι, σφετερίζεσθαι δὲ ὅμως
 20 καὶ ἄκοντες τὴν παρ' ἡμῶν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ὁμο-
 φύλους λάθρα διαδείκνυνται. εἰ γὰρ μηδὲ ἑαυτῶν,
 σχολῇ γ' ἂν τῶν ἡμετέρων ἀφεξόνται. 3. καὶ τὰ μὲν
 κατὰ φιλοσοφίαν σιωπήσομαι δόγματα, αὐτῶν ὁμο-
 λογούντων ἐγγράφως τῶν τὰς αἰρέσεις διανενημημέ- ^[271]
 25 νων, ὡς μὴ ἀχάριστοι εὐρεθῆεν, παρὰ Σωκράτους ^b
 εἰληφέναι τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων· ὀλίγοις δὲ
 τῶν καθωμιλημένων καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν εὐδοκί-
 μων ἀνδρῶν χρησάμενος μαρτυρίοις, τὸ κλεπτικὸν
 30 διελέγξας αὐτῶν εἶδος, διαφόροις τοῖς χρόνοις κατα-
 χρώμενος, ἐπὶ τὰ ἐξῆς τρέψομαι."

11 Παραστήσαντες —] Clemens Al. Strom. 6, 2. p. 737.

4. Ταῦθ' ὡς ἐν προοιμίαις φήσας τοὺς ἐλέγχους ἐξῆς ἐπάγει, παντοίαις κεχρημένος ἀποδείξει, καὶ πρώτους γε τοὺς ποιητὰς τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων κεκλοφέναι διὰ παραθέσεως τῶν ἐκάστου φωνῶν εὐθύνει.

• 5. εἶθ' ἐξῆς ἐπιλέγει ταῦτα

5

“Ὡς μὴδὲ ἄμοιρον τὴν τε φιλοσοφίαν τὴν τε ἱστορίαν, ἀλλὰ μὴδὲ τὴν ῥητορικὴν τοῦ ὁμοίου ἐλέγχου περιίδωμεν, καὶ τούτων ὀλίγα παραθέσθαι εὐλογον.”

6. Εἶτ' ἀκολούθως Ὀρφέως, Ἡρακλείτου, Πλάτωνος, Πυθαγόρου, Ἡροδότου, Θεοπόμπου, Θου-
κιδίδου, Δημοσθένους, Αἰσχίνου, Λυσίου, Ἰσοκρά-
τους, μυρίων ἄλλων παρατίθησιν, ὧν περιττὸν ἐμὲ
καταλέγειν τὰς φωνὰς, προκειμένης τῆς τάνδρὸς
α γραφῆς, ἐν ἣ μετὰ τοὺς ἐλέγχους τῶν εἰρημένων
ταῦτα πάλιν φησὶν

15

7. “Αἰ μὲν οὖν ἰδέαι τῆς κατὰ διάνοιαν Ἑλληνικῆς κλοπῆς εἰς ὑπόδειγμα ἐναργῆς τῷ διορᾶν δυναμένῳ τοιαῖδε οὔσαι ἄλις ἔστωσαν. ἤδη δὲ οὐ τὰς διανοίας μόνον καὶ τὰς λέξεις ὑφελόμενοι καὶ παραφράσαντες ἐφωράθησαν, ὡς δειχθήσονται, αὐτοτελῶς
δὲ τὰ ἐτέρων ὑφελόμενοι ὡς ἴδια ἐξήνεγκαν, καθάπερ Εὐγάμμων ὁ Κυρηνάιος ἐκ Μουσαίου τὸ Περὶ Θεσπρωτῶν βιβλίον ὀλόκληρον.”

8. Αὐθις δὲ τούτοις ἐπαγαγὼν πλείστας ἀποδείξεις τοῦ λόγου πάλιν τελευτῶν προστίθησι τάδε

25

“Ἐπιλείψει με ὁ βίος, εἰ καθ' ἕκαστον ἐπεξίεναι πειρομένην τὴν Ἑλληνικὴν διελέγχων φίλαντον κλοπὴν, καὶ ὡς σφετερίζονται τὴν εὐρεσιν τῶν παρ' αὐτοῖς καλλίστων δογμάτων, ἣν παρ' ἡμῶν εἰλήφασιν.

(469) 9. ἤδη δὲ οὐ μόνον ὑφαιρούμενοι τὰ δόγματα παρὰ

30

7 Ὡς μὴδὲ —] Clemens Al. l. c. p. 745.

16 Αἰ μὲν οὖν —] Clemens Al. l. c. p. 751. 752.

τῶν βαρβάρων διελέγχονται, ἀλλὰ καὶ προσέτι ἀπο-
 μιμούμενοι τὰ παρ' ἡμῖν, ἄνωθεν ἐκ τῆς θείας δυνά-
 μεως διὰ τῶν ἀγίως βεβιωκότων εἰς τὴν ἡμετέραν
 ἐπιστροφὴν παραδόξως ἐνεργούμενα, Ἑλληνικῇ μυ-
 5 θολογίᾳ τερατευόμενοι. 10. καὶ δὴ πευσόμεθα παρ'
 αὐτῶν ἥτοι ἀληθῆ ταῦτά ἐστιν, ἃ ἱστοροῦσιν, ἢ
 ψευδῆ. ψευδῆ μὲν οὐκ ἂν φήσαιεν· οὐ γὰρ ἂν κα-
 ταψηφίσαιντο ἑαυτῶν ἐκόντες τὴν μεγίστην εὐήθειαν,
 τὸ ψευδῆ συγγράφειν· ἀληθῆ δ' εἶναι ἐξ ἀνάγκης ὅ-
 10 ὁμολογήσαιεν. 11. καὶ πῶς ἔτι ἄπιστα αὐτοῖς κατα-
 φαίνεται τὰ διὰ Μωσέως καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν
 τεραστίως ἐπιδεδειγμένα; πάντων γὰρ ἀνθρώπων ὁ
 παντοκράτωρ κηδόμενος θεὸς τοὺς μὲν ἐντολαῖς,
 τοὺς δ' ἀπειλαῖς, ἔστι δ' οὖς σημείοις τεραστίοις,
 15 ἐνίοις δὲ ἠπίαις ἐπαγγελίαις ἐπιστρέφει πρὸς σωτη-
 ρίαν. 12. πλὴν ἄλλ' οἱ Ἕλληνες, ἀνχμοῦ ποτὲ τὴν
 Ἑλλάδα πολυχρονίως φθείροντος καὶ ἐπεχούσης
 ἀγονίας καρπῶν, οἱ καταλειφθέντες, φασί, διὰ λιμὸν
 ἰκέται παραγενόμενοι εἰς Δελφοὺς ἦροντο τὴν Πύ-
 20 θίαν πῶς ἂν ἀπαλλαγείεν τοῦ δεινοῦ. μίαν δ' αὐ-
 τοῖς ἔχρησεν ἀπαλλαγὴν τῆς συμφορᾶς, εἰ χρήσαιντο
 τῇ Αἰακοῦ εὐχῇ. 13. πεισθεὶς οὖν αὐτοῖς Αἰακὸς, ἀνελ-
 θὼν ἐπὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄρος, τὰς καθαρὰς χεῖρας ἐκ-
 τείνας εἰς οὐρανὸν, κοινὸν ἐπικαλέσας πατέρα τὸν
 25 θεὸν, ἠὔξατο οἰκτεῖραι αὐτὸν τετραχωμένην τὴν Ἑλ-
 λάδα. 14. ἅμα δὲ εὐχομένου βροντῆ ἑξαίσιος ἐπεκτύ-
 πει, καὶ πᾶς ὁ πέριξ ἀῆρ ἐνεφούτο· λάβροι δὲ καὶ ἄ-
 συνεχεῖς ὄμβροι καταρραγέντες ὄλην ἐπλήρωσαν τὴν
 30 χώραν. ἐντεῦθεν ἄφθονος καὶ πλουσία τελεσφορεῖ-
 ται εὐκαρπία, ταῖς Αἰακοῦ γεωργηθεῖσα εὐχαῖς.
 15. καὶ ἐπεκαλέσατο, φησί, Σαμονῆλ τὸν κύριον, καὶ
 ἔδωκε κύριος φωνὰς καὶ ὑετὸν ἐν ἡμέρᾳ θερισμοῦ.

[272] ὁρᾷς ὅτι ὁ βρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους διὰ τῶν ὑποτεταγμένων δυνάμεων εἷς ἐστὶ θεός;” καὶ τὰ ἐξῆς.

16. Τούτοις μυρία συνάψας ὁ Κλήμης κλέπτας γεγυμένους τὸς Ἕλληνας ἀναμφιλέκτους ἐλέγχους κατεφώρασεν. εἰ δέ σοι μὴ πιστὸς οὗτος, ἄτε τῆς Ἑλληνικῆς καὶ αὐτὸς τὴν βάρβαρον ὁμοίως ἡμῖν προτετιμηκῶς φιλοσοφίαν, καὶ δὴ ἐάσθω, καίπερ οὐκ οἰκείαις φωναῖς, ταῖς δ' αὐτῶν Ἑλλήνων ἀπευθύνας τὸν λόγον. τί δ' ἂν εἰποῖς, εἰ τὰ ὅμοια καὶ παρ' αὐτῶν μάθοις τῶν γενναίων σου φιλοσόφων; δέχου δὴτα καὶ τούτων τὰς μαρτυρίας.

Πορφυρίου ἀπὸ τοῦ ἁ τῆς φιλολόγου ἀκροάσεως:

(464) III. “Τὰ Πλατώνεια ἐστιῶν ἡμᾶς Λογγίνος Ἀθηνησι κέκληκεν ἄλλους τε πολλοὺς καὶ Νικαγόραν τὸν σοφιστὴν καὶ Μαῖωρα, Ἀπολλώνιον τε τὸν γραμματικὸν, καὶ Δημήτριον τὸν γεωμέτρην, Προσήνην τε τὸν περιπατητικὸν καὶ τὸν Στωϊκὸν Καλλιέτην. 2. μεθ' ὧν ἑβδομος αὐτὸς κατακλινεῖς, τοῦ δείπνου προκόπτοντος, καὶ τινος ζητήσεως περὶ Ἐφόρου ἐν τοῖς ἄλλοις γενομένης, Ἀκούσωμεν, ἔφη, τίς ὁ περὶ Ἐφόρου θόρυβος. ἦσαν δ' οἱ ζητοῦντες Καῦστριός τε καὶ Μάξιμος· ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ Θεοπόμπου προτιθεῖ, ὁ δὲ Καῦστριος κλέπτῃν ἀπεκάλει. 3. καὶ τί γὰρ Ἐφόρου ἰδίων, ἔφη, ἐκ τῶν Δαιμάχου καὶ Καλλισθένους καὶ Ἀναξιμένους αὐταῖς λέξεσιν ἐστὶν ὅτε τρισχιλίους ὅλους μετατιθέντος στίχους; 4. πρὸς ὃν ὁ γραμματικὸς Ἀπολλώνιος ἔφη, οὐ γὰρ ἔγνωσεν ὅτι καὶ τὸν Θεοπόμπου, ὃν σὺ προτιμᾷς, κατέλιπε τουτὶ τὸ πάθος, ἐν μὲν τῇ ἐνδεκάτῃ τῶν Περὶ Φιλίππου ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους Ἀρεοπαγιτικοῦ μεταγραφῶντα αὐτοῖς ὀνόμασιν ἐκεῖνα, ὅτι τῶν ἀγαθῶν καὶ

τῶν κακῶν οὐδὲν αὐτὸ καθ' αὐτὸ παραγίνεται τοῖς
 ἀνθρώποις, καὶ τὰ ἐξῆς. 5. καίτοι ὑπερφρονεῖ τὸν
 Ἰσοκράτην, καὶ νενικῆσθαι ὑφ' ἑαυτοῦ λέγει κατὰ
 τὸν ἐπὶ Μανσωλῶ ἀγῶνα τὸν διδάσκαλον. πραγμάτων
 5 δ' ὑφαίρεσιν πεποιήται, μεταθεῖς τὰ ἐπ' ἄλλων ἄλλοις,
 ἵνα καὶ ψεύστης ἁλῶ τοῦτον τὸν τρόπον. 6. Ἄνθρω- d
 νος γὰρ ἐν τῷ Τρίποδι περὶ Πυθαγόρου τοῦ φιλο-
 σόφου τὰ περὶ τὰς προρρήσεις ἱστορηκότος, εἰπόντος
 τε ὡς διψήσας ποτὲ ἐν Μεταποντίῳ καὶ ἐκ τινος
 10 φρέατος ἀνιμήσας καὶ πιὼν προσέειπεν ὡς εἰς τρίτην
 ἡμέραν ἔσοιτο σεισμός, καὶ ἕτερά τινα τούτοις ἐπα-
 γαγῶν ἐπιλέγει, 7. ταῦτ' οὖν τοῦ Ἄνθρωπος περὶ
 Πυθαγόρου ἱστορηκότος πάντα ὑφείλετο Θεόπομπος.
 εἰ μὲν περὶ Πυθαγόρου λέγων, τάχα ἂν καὶ ἕτεροι
 15 ἠπίσταντο περὶ αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, ταῦτα καὶ αὐτὸς
 εἰπῶν· νῦν δὲ τὴν κλοπὴν δῆλην πεποιήκεν ἢ τοῦ
 ὀνόματος μετάθεσις. τοῖς μὲν γὰρ πράγμασι κέχρη- (485)
 ται τοῖς αὐτοῖς, ἕτερον δ' ὄνομα μετενήνοχε· Φερε-
 κύδην γὰρ τὸν Σύριον πεποιήκε ταῦτα προλέγοντα.
 20 8. οὐ μόνον δὲ τούτῳ τῷ ὀνόματι ἀποκρύπτει τὴν
 κλοπὴν, ἀλλὰ καὶ τόπων μεταθέσει. τό τε γὰρ περὶ
 τῆς προρρήσεως τοῦ σεισμοῦ ἐν Μεταποντίῳ ὑπ'
 Ἄνθρωπος ρηθὲν ἐν Συρίᾳ εἰρησθαι φησὶν ὁ Θεό-
 πομπος, τό τε περὶ τὸ πλοῖον οὐκ ἀπὸ Μεγάρων τῆς
 25 Σικελίας, ἀπὸ δὲ Σάμου φησὶ θεωρηθῆναι· καὶ τὴν
 Συβάρεως ἄλωσιν ἐπὶ τὴν Μεσσηνίαν μετέθηκεν. b
 9. ἵνα δέ τι δοκῇ λέγειν περιττὸν, καὶ τοῦ ξένου
 προστέθεικε τοῦνομα, Περίλαον αὐτὸν καλεῖσθαι λέ-
 γων. κἀγὼ, φησὶν ὁ Νικαγόρας, τοῖς Ἑλληνικοῖς
 30 ἐντυγχάνων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ξενοφῶντος πολλὰ τοῦ
 Ξενοφῶντος αὐτὸν μετατιθέντα κατέλληφα, καὶ τὸ
 δεῖνόν, ὅτι ἐπὶ τὸ χεῖρον. 10. τὰ γοῦν περὶ τῆς Φαρ-

ναβάξου πρὸς Ἀγησίλαον συνόδου δι' Ἀπολλοφάνους
 [273] τοῦ Κυζικηνοῦ, καὶ τὰς ἀμφοῖν πρὸς ἀλλήλους ἐν-
 σπόνδους διαλέξεις, ἃς ἐν τῇ τετάρτῃ Ξενοφῶν ἀνέ-
 • γραψε πάνυ χαριέντως καὶ πρεπόντως ἀμφοῖν, εἰς
 τὴν ἐνδεκάτην τῶν Ἑλληνικῶν μεταθεὶς ὁ Θεόπομ- 5
 • πος ἀργά τε καὶ ἀκίνητα πεποίηκε καὶ ἄπρακτα.
 11. λόγου γὰρ δύναμιν καὶ διὰ τὴν κλοπὴν ἐξεργα-
 σίαν ἐμβάλλειν καὶ ἐπιδεινυσθαι σπουδάξων βραδύς
 καὶ μέλλων καὶ ἀναβαλλομένῳ εἰκῶς φαίνεται, καὶ
 τὸ ἐμψυχὸν καὶ ἐνεργὸν τὸ Ξενοφῶντος διαφθείρων.” 10

12. “Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Νικαγόρου ὁ Ἀπολλώ-
 νιος, Καὶ τί θαυμάζομεν, ἔφη, εἰ Θεοπόμπου καὶ
 Ἐφόρου τὸ τῆς κλοπῆς πάθος ἦψατο, ἀργοτέρων οὐ-
 τως ἀνδρῶν, ὅπου γε καὶ Μένανδρος τῆς ἀρρωστίας
 α ταύτης ἐπλήσθη, ὃν ἠρέμα μὲν ἤλεγξε διὰ τὸ ἄγαν 15
 αὐτὸν φιλεῖν Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς ἐν ταῖς
 παραλλήλοις αὐτοῦ τε καὶ ἀφ' ὧν ἔκλεψεν ἐκλογαῖς;
 Δατίνος δὲ ἐξ βιβλίου, ἃ ἐπέγραψε Περὶ τῶν οὐκ
 ἰδίων Μενάνδρου, τὸ πλῆθος αὐτοῦ τῶν κλοπῶν
 ἐξέφηγε· 13. καθάπερ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Φιλόστρατος 20
 Περὶ τῆς τοῦ Σοφοκλέους κλοπῆς πραγματείαν κα-
 τεβάλετο. Καικίλιος δὲ, ὡς τι μέγα πεφωρακῶς,
 ὄλον δρᾶμα ἐξ ἀρχῆς εἰς τέλος Ἀντιφάνους, τὸν Ὀίω-
 νιστην, μεταγράψαι φησὶ τὸν Μένανδρον εἰς τὸν
 Δεισιδαίμονα. 14. ἐπεὶ δὲ τοὺς κλέπτας ἔδοξεν, 25
 οὐκ οἶδ' ὅπως, ὑμῖν, φησὶν, εἰς τὸ μέσον ἀγαγεῖν,
 (466) μὴνύω καὶ τὸς Ὑπερείδην τὸν καλὸν πολλὰ παρὰ Δη-
 μοσθένους κεκλοφῶτα ἐν τε τῷ πρὸς Διώνδαν λόγῳ
 κὰν τῷ περὶ τῶν Εὐβούλου δωρεῶν. καὶ ὅτι μὲν ὁ
 ἕτερος παρὰ τοῦ ἑτέρου μετέθηκε πρόδηλον· συγχο- 30
 νούντων δ' αὐτῶν, ἡμῶν μὲν ἂν εἴη ἔργον; φησὶν,
 ὦ Ἀπολλῶνιε, ἐκ τῶν χρόνων ἀνιχνεῦσαι τὸν κλέ-

πτην. ἐγὼ δὲ ὑποπεύω μὲν τὸν ὑφηρημένον εἶναι τὸν Ὑπερείδην· ἀδήλου δὲ ὄντος ὀπότερος ἄγαμαι μὲν Δημοσθένην, εἰ λαβὼν παρὰ Ὑπερείδου πρὸς δέον διώρθωσε· μέμφομαι δὲ τὸν Ὑπερείδην, εἰ λαβὼν παρὰ Δημοσθένους πρὸς τὸ χειρὸν διεστρεψε.”

16. Καὶ μετὰ βραχέα φησί

“Καὶ τί ὑμῖν λέγω ὡς τὰ Βαρβαρικά νόμιμα Ἑλληνικὸν ἐκ τῶν Ἡροδότου καὶ Δαμάστου συνῆκται; ἢ ὡς Ἡρόδοτος ἐν τῇ δευτέρᾳ πολλὰ Ἐκαταίου τοῦ Μιλησίου κατὰ λέξιν μετήνεγκεν ἐκ τῆς Περιηγήσεως, βραχέα παραποιήσας, τὰ τοῦ φοίνικος ὀρνέου καὶ περὶ τοῦ ποταμίου ἵππῶν καὶ τῆς θήρας τῶν κροκοδείλων; 17. ἢ ὡς τὰ περὶ βασιάνων εἰρημένα παρ’ Ἰσαίῳ ἐν τῷ περὶ τοῦ Κύλωνος κλήρου καὶ 15 παρὰ Ἰσοκράτει ἐν τῷ Τραπεζιτικῷ κεῖται καὶ παρὰ τῷ Δημοσθένει ἐν τῷ κατὰ Ὀνήτορος ἐξούλης σχεδὸν διὰ τῶν αὐτῶν εἴρηται; ἢ ὡς Δείναρχος ἐν τῷ πρώτῳ κατὰ Κλεομέδοντος αἰκίας πολλὰ μετενήνοχεν αὐτοῖς ὀνόμασιν ἐκ τοῦ Δημοσθένους κατὰ Κόνωνος 20 αἰκίας; 18. ἢ ὡς Ἡσιόδου

οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζει ἄμεινον
τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ’ αὐτὴ κακῆς οὐ δίγιον ἄλλο,

ταύτην τὴν διάνοιαν Σιμωνίδης ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ μετῆνεγκε λαβὼν οὕτως

25 γυναικὸς οὐδὲν χρῆμ’ ἀνὴρ ληΐζεται
ἄμεινον ἐσθλῆς, οὐδὲ δίγιον κακῆς.

Εὐριπίδης δὲ ἐν Μελανίπῃ τῇ δεσμώτιδι

τῆς μὲν κακῆς κάκιον οὐδὲν γίνεται
γυναικὸς, ἐσθλῆς δ’ οὐδὲν εἰς ὑπερβολὴν
30 πέφυκ’ ἄμεινον· διαφέρουσι δ’ αἱ φύσεις.

19. τοῦ δὲ Εὐριπίδου εἰπόντος

γυναῖκές ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν,

Θεοδέκτης ἐν Ἀλκμαίωνί φησι

σαφῆς μὲν ἐν βροτοῖσιν ὑμνεῖται λόγος,
ὡς οὐδέν ἐστιν ἀθλιώτερον φυτὸν
γυναικός.

(467) οὗτος οὐ μόνον τὴν ἐπιβολὴν ἐκείθεν εἴληφεν, ἀλλὰ 5
καὶ ταῖς λέξεσιν αὐταῖς συγκέχρηται· καὶ ἠθέλησεν
αὐτὸ πανούργως παροιμιακὸν μᾶλλον εἶναι καὶ ὡς
ὑπὸ πολλῶν λεγομένῳ συγκεχρησθαι ἢ δοκεῖν εἴλη-
φέναι παρὰ τοῦ γεγεννηκότος. 20. ὁ δ' Ἀντίμαχος
τὰ Ὀμήρου κλέπτων παραδιορθοῖ. Ὀμήρου γὰρ εἰ- 10
πόντος

"Ἰδεὼ θ' ὅς κάρτιστος ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν

[274] Ἀντίμαχος λέγει

b "Ἰδεὼ θ' ὅς κάρτιστος ἐπιχθονίων ἦν ἀνδρῶν.

καὶ Λυκόφρων ἐπαινεῖ τὴν μετάθεσιν, ὡς δι' αὐτῆς 15
ἐστηριγμένου τοῦ στίχου. 21. τὸ γὰρ

τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη κρείων Διομήδης
σιγῶ, Ὀμήρου κωμωδηθέντος ὑπὸ Κρατίνου διὰ τὸ
πλεονάσαι ἐν τῷ

τὸν δ' ἀπαμειβόμενος,

20

ὅπερ οὕτω πεπατημένον οὐκ ᾤκνησεν Ἀντίμαχος με-
c ταθεῖναι. 22. τοῦ δὲ

λαῶν οἷσιν ἄνασσε, πατήρ δ' ὡς ἥπιος ἦεν,

Ὀμηρικοῦ ὄντος, καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ που λεγομένου,
οἱ δ' ἐπεὶ ἀμφοτέρωθεν ἐκαρτύναντο φάλαγγας, 25

ὁ Ἀντίμαχος μεταθεῖς ἡμιστίχια πεποίηκε

λαῶν οἷσιν ἄνασσον ἐκαρτύνοντο φάλαγγας.

d 23. ἀλλ' ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς κλοπῆς ἄλλους αἰτιώμενος
κλέπτῃς ἀλῶ, τοὺς πραγματευσαμένους τὰ περὶ τού-
των μηνύσω. Λυσιμάχου μὲν ἐστὶ δύο Περὶ τῆς 30
Ἐφόρου κλοπῆς, Ἀλκαῖος δὲ, ὁ τῶν λοιδορῶν λάμ-

βων καὶ ἐπιγραμμάτων ποιητῆς, παρώδηκε τὰς Ἐφόρου κλοπὰς ἐξελέγγων, Πολλίωνος δὲ ἐπιστολὴ πρὸς Σωτηρίδαν Περὶ τῆς Κτησίλου κλοπῆς, τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ Περὶ τῆς Ἡροδότου κλοπῆς ἐστὶ βιβλίον, καὶ ἐν
 5 τῷ ἐπιγραφομένῳ ἴχνευται πολλὰ περὶ Θεοπόμπου λέγεται, Ἀρητάδου τὲ ἐστὶ Περὶ συνεμπτώσεως πραγματεία, ἐξ ὧν τοιαῦτα πολλὰ ἐστὶ γινῶναι."

24. Καὶ μεθ' ἕτερα

"Καὶ ὁ Προσῆνης, Τοὺς μὲν ἄλλους, ἔφη, κλέ-
 10 πτας ἐφωράσατε· ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἦρως Πλάτων, οὐ τὴν ἐπώνυμον ἑορτὴν σήμερον πανηγυρίζομεν, πολλοὺς καταχρῆται τῶν πρὸ αὐτοῦ, αἰδοῦμαι (468)
 γὰρ τῷ τῆς κλοπῆς ὀνόματι ἐπὶ τούτου χρῆσθαι, οὐκέτι κατειλήφατε. 25. τί λέγεις; ἔφη ὁ Καλλιέτης.
 15 οὐ λέγω μόνον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν τῷ λόγῳ παρέχω. σπάνια δὲ τὰ τῶν πρὸ τοῦ Πλάτωνος γεγυότων βιβλία, ἐπεὶ ἴσως πλείους ἂν τις ἐφώρασε τοῦ φιλοσόφου κλοπᾶς. ἐγὼ δ' οὖν, ἢ κατὰ τύχην περιπέπτωκα, Πρωταγόρου τὸν Περὶ τοῦ ὄντος ἀνα-
 20 γινώσκων λόγον, πρὸς τοὺς ἐν τῷ ὄν εἰσάγοντας τοιαύταις αὐτὸν εὐρίσκω χρώμενον ἀπαντήσεσιν· ἐσπούδασα γὰρ αὐταῖς λέξεσι τὰ ρηθέντα μνημονεύειν."

Καὶ ταῦτ' εἰπὼν διὰ πλειόνων τίθησι τὰς ἀποδείξεις. 26. ἀλλ' ὅποιος μὲν τῶν Ἑλληνικῶν συγγρα-
 25 φέων ὁ τρόπος, ὅτι τε οὐδὲ τοῦ καθ' ἑαυτῶν ἐφέισαντο ἐλέγχου, ἀρκεῖν ἀπὸ μυρίων ἡγοῦμαι τὰ εἰρημένα. ἔτι δὲ εἰς προπαρασκευὴν τῆς ἀπὸ τῶν Ἑβραϊκῶν λόγων ἐπιρρυσίσης εἰς Ἑλληνας ὀφειλείας εὐ μοι δοκεῖ καὶ ἀναγκαίως καθόλου πᾶσαν ἀποδειξαι τὴν
 30 βωομένην Ἑλλήνων παιδείαν τε καὶ φιλοσοφίαν, τὰ τε πρῶτα αὐτῶν μαθήματα, καὶ τὰ σεμνὰ τῆς λογικῆς ἐπιστήμης ἀπὸ βαρβάρων αὐτοῖς συμπεφορημένα,

ὡς ἂν μηκέθ' ἡμῖν ἐπιμέμφοιτό τις αὐτῶν, ὅτι δὴ τὴν παρὰ τοῖς βαρβάροις εὐσέβειάν τε καὶ φιλοσοφίαν τῶν παρ' αὐτοῖς σεμνῶν προτετιμήκαμεν.

- d IV. Ὅτι μὴ ἄνευ λόγου σῶφρονος δεύτερα θέμενοι τὰ τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν προτετιμήκαμεν γνώσης ἂν, μαθῶν ὡς καὶ αὐτῶν Ἑλλήνων οἱ δὴ μάλιστα ὀρθότερον φιλοσοφίας ἀψάμενοι, καὶ τι πλεον καὶ μειζον τῆς πανδήμου περὶ θεῶν ἀκοῆς διανοηθέντες, οὐδέτερα τῶν παρὰ τοῖς Ἑβραίοις προκεκυρωμένων ἐφεῦρον ἀληθῆ 10 δόγματα. 2. οἱ μὲν γὰρ ἀλληνάλλως ποικίλαις ψευδοδοξίαις ἀπαχθέντες εἰς βυθὸν ἀδολεσχίας περιετράπησαν, οἱ δὲ γε ποσῶς εὐγνώμονι λογισμῷ κεχρημένοι, ἐν οἷς τῆς τάληθοῦς ἐφήψαντο καταλήψεως, (469) ἐν τούτοις τῆς Ἑβραίων κοινωνοὶ πεφήνασι διδασκα- [275] λίας. 3. εἰκὸς γοῦν πολυμαθεῖς γεγονότας, τὰ τε τῶν ἔθνῶν νόμιμά τε καὶ μαθήματα περιεργότερον ἐξητακότας, καὶ τὴν τῶν δηλουμένων μὴ ἀγνοῆσαι φιλοσοφίαν, νεωτέρους μὲν τῷ χρόνῳ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀπάντων οὐχ Ἑβραίων μόνον, οὐδέ γε Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν παλαιῶν 20 Ἑλλήνων φύντας. 4. οἷς τὰ μὲν ἐκ Φοινίκης Κάδμος ὁ Ἀγήνορος, τὰ δ' ἐξ Αἰγύπτου περὶ θεῶν, ἢ καὶ ποθεν ἄλλοθεν, μυστήρια καὶ τελετὰς, ξοάνων τε ἰδρύσεις, καὶ ὕμνους, ᾠδὰς τε καὶ ἐπῳδὰς, ἦτοι ὁ 25 Θράκιος Ὀρφεὺς, ἢ καὶ τις ἕτερος Ἕλλην ἢ βάρβαρος, τῆς πλάνης ἀρχηγοὶ γενόμενοι, συνεστήσαντο· τούτων γὰρ οὐδένας καὶ αὐτοὶ ἂν ὁμολογήσαιεν Ἕλληνας παλαιότερους εἰδέναι. 5. πρῶτον γοῦν ἀπάντων Ὀρφέα, εἶτα δὲ Αἴνον, κἄπειτα Μουσαῖον, ἀμφὶ 30 τὰ Τρωϊκὰ γενομένους ἢ μικρῷ πρόσθεν ἡχμακέναι φασίν. ἀλλὰ κατὰ γε τούτους πλεον οὐδὲν τῆς Φοι-

νίκων καὶ Αἰγυπτίων πολυπλανοῦς θεολογίας παρὰ
 τοῖς Ἑλλήσιν ἐπολιτεύετο. 6. καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς λοι-
 ποῖς ἔθνεσι, κατὰ πάσας χώρας τε καὶ πόλεις, ἐν τε
 ἱεροῖς καὶ μυστηρίοις, αὐτὰ δὴ ταῦτα καὶ ὅσα τού-
 5 τοῖς ὅμοια παρεφυλάττετο. πολὺς γοῦν παρὰ τοῖς
 πᾶσιν ὁ προδηλωθεὶς περὶ θεῶν ἐκράτει λόγος· νεώ-
 τε περικαλλεῖς, παντοίοις ἀγάμασι καὶ ἀναθήμασι
 κεκοσμημένοι, παρὰ τοῖς πᾶσιν ἐξήσκητο· ἀτὰρ δὴ
 καὶ ξόανα παντοίας ὕλης εἰς πᾶσαν θνητῶν ζώων
 10 ἰδέαν τετυπωμένα φιλοκάλως ἐξείργαστο. 7. καὶ μὴν
 καὶ μαντείων πλείστη τις ἦν καὶ ἄφθονος παρὰ τοῖς
 πᾶσι περιουσία. σεμνός γε μὴν τις καὶ μέγας θεὸς
 παρὰ τοῖς Ἑλλήσι διαφερόντως τὸ τηνικάδε μάλιστα
 ἦν ἀκμάζων, ὁ Πύθιος καὶ ὁ Κλάριος καὶ ὁ Δωδω-
 15 ναῖος· εἶτα δὲ Ἀμφιάρεως καὶ Ἀμφίλοχος, καὶ ἐπὶ
 τούτοις μυρίος ἄλλος ἐπιρρέων χρησμοδῶν μᾶλλον
 ἢ ποιητῶν τε καὶ ῥαψωδῶν ὄχλος. 8. ὧν μακροῖς
 ποθ' ὕστερον χρόνοις εἰς Ἑλλήνας παρελθούσα φιλο-
 σοφία, μηδὲν τῶν αὐτῇ προσηκόντων παρὰ τοῖς προ-
 20 πάτορσιν εὐρουῖσα, τὰ μὲν σεμνὰ καὶ παλαιὰ τῆς
 πατρόθεν εἰς αὐτοὺς ἠκούσης θεολογίας, αὐτὰ τε τὰ
 θαυμαστὰ καὶ παρὰ πᾶσι βοώμενα, θεῖά τε καὶ χρη-
 στήρια, ἔργω περιττὰ καὶ ἀνωφελῆ κατελάμβανε. 9. διὸ (470)
 ταῦτα μὲν εἰς δεύτερον ἀνεβάλλετο, ὡς ἂν οὐδὲν αὐτῇ
 25 πρὸς τὴν τῶν ἀναγκαίων καὶ ἀληθῶν εὐρεσιν λυσι-
 τελεῖν δυνάμενα, τὰ δὲ ὀθνεῖα λοιπὸν καὶ βάρβαρα,
 οἷά τις γυμνή καὶ οἰκείων πτωχεύουσα λόγων τε καὶ
 μαθημάτων, περιήει διερευνημένη, τὰ τε χρήσιμα
 πανταχόθεν ἑαυτῇ πορίζουσα συνάγουσά τε καὶ ἐρα-
 30 νιζομένη, ὅ τι ποτὲ παρ' ἐκάστοις εὔροι τῶν ἐθνῶν.
 10. οὐ γὰρ οὖν μόνα τὰ τῆς ἀληθοῦς θεολογίας λεί-
 ποντα κατεμάνθανε τοῖς Ἑλλήσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλ-

λων τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν τὰς βιωφειλεστάτας. συνομολογοῦσί γε τοὶ Ἕλληνες αὐτοὶ, μετὰ γε Ὀρφέα Αἰνίου τε καὶ Μουσαίου, οἱ δὴ πάντων μάλιστα θεολόγων παλαιότατοί τε καὶ πρῶτοι κατήρξαν αὐτοῖς τῆς πολυθέου πλάνης, τοὺς ἐπτά παρ' αὐτοῖς ἄνδρας ⁵ ἐπὶ σοφίᾳ θαναμασθῆναι, οὓς δὴ καὶ ἐπονομάσαι σοφούς. ἀμφὶ Κῦρον δὲ οἶδε τὸν Περσῶν ἠκμασαν βασιλέα. 11. οὗτος δ' ἦν ὁ χρόνος, ἐν ᾧ τῶν παρ' ^c Ἑβραίοις προφητῶν οἱ πάντων ὕστατοι προεφήτευσον, τῶν μὲν Τρωϊκῶν ὕστερον ἔτεσι πλεον ἢ ἑξακοσίοις, ¹⁰ τῆς δὲ Μωσέως ἡλικίας οὐκ ἔλαττον ἢ χιλίοις πεντακοσίοις γενόμενοι. τοῦτο δέ σοι τὰς τῶν χρόνων ἀναγραφὰς μικρὸν ὕστερον διόντι καταφανὲς ἔσται. 12. ἐνταῦθά που νεοὶ τῷ χρόνῳ οἱ ἐπτά γενόμενοι σοφοὶ ἐπὶ κατορθώσει μνημονεύονται ἀγωγῆς τῆς ¹⁵ ἠθικωτέρας, ὧν πλεον οὐδὲν τῶν βωμμένων ἀποφθεγμάτων μνημονεύεται. ὁψὲ δέ τι, καὶ μᾶλλον ^[276] τοῖς χρόνοις ὑποβεβηκότες, οἱ παρ' Ἑλλησι φιλόσοφοι ^d διαπρέψαι μνημονεύονται. 13. ὧν Πυθαγόρας πρῶτος Φερεκύδου γνώριμος, τὸ "φιλοσοφίαν" ἀνευρῶν ²⁰ ὄνομα, ὡς μὲν τινες, Σάμιος, ὡς δ' ἕτεροὶ φασι, Τυρρηνὸς ἦν· τινὲς δ' αὐτὸν Σύριον ἢ Τύριον εἶναι λέγουσιν· ὥστε σε βάρβαρον, ἀλλ' οὐχ Ἕλληνα γεγονέναι ὁμολογεῖν τὸν πρῶτον τῶν φιλοσόφων, ἀνὰ στόμα πάντων Ἑλλήνων ἀδόμενον. 14. καὶ τὸν ²⁵ Φερεκύδην δὲ Σύριον ἀναγράφουσι, ᾧ μαθητεῦσαι τὸν Πυθαγόραν φασίν. οὐ μόνῳ δὲ τούτῳ συγγενέσθαι ὁ Πυθαγόρας λέγεται, διατρέψαι δὲ καὶ παρὰ τοῖς Περσῶν μάγοις, καὶ τοῖς Αἰγυπτίων δὲ προφήταις μαθητεῦσαι, καθ' ὃν χρόνον Ἑβραίων οἱ μὲν ³⁰ ἐπ' Αἰγύπτου, οἱ δ' ἐπὶ Βαβυλωνος φαίνονται τὴν ⁽⁴⁷¹⁾ μετοικίαν πεποιημένοι. 15. ἀλλὰ γὰρ ὁ δηλούμενος

τὰ παρ' ἐκάστοις σοφὰ πολυπραγμονῶν ἐπῆλθε Βα-
 βυλῶνα καὶ Αἴγυπτον καὶ πᾶσαν τὴν Περσῶν, τοῖς
 τε μάγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μαθητευόμενος· ἀκηκοέ-
 ναι τε πρὸς τούτοις Βραχμάνων ἰστόρηται· (Ἰνδῶν
 5 δὲ εἰσιν οὗτοι φιλόσοφοι·) καὶ παρ' ὧν μὲν ἀστρο-
 λογίαν, παρ' ὧν δὲ γεωμετρίαν, ἀριθμητικὴν τε παρ'
 ἑτέρων καὶ μουσικὴν, καὶ ἄλλα παρ' ἄλλων συλλεξά-
 μενος, μόνον παρὰ τῶν σοφῶν Ἑλλήνων ἔσχεν οὐ-
 δὲν, πενία σοφίας καὶ ἀπορία συνοικούντων· 16. ἐμ-
 10 καλιῦ δ' οὖν τῶν ἐξωθεν αὐτῷ πεπορισμένων αἰτίος
 αὐτὸς τῆς μαθήσεως κατέστη τοῖς Ἑλλήσιν.

17. Ὁ μὲν οὖν Πυθαγόρας τοιοῦτος. πρώτη δ'
 ἐκ τῆς τούτου διαδοχῆς ἡ κληθεῖσα Ἰταλικὴ φιλοσο-
 φία συνέστη, τῆς ἐπωνυμίας ἐκ τῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν
 15 διατριβῆς ἀξιωθείσα· μεθ' ἣν ἡ ἀπὸ Θαλοῦ τοῦ τῶν
 ἑπτὰ σοφῶν ἐνόος Ἰωνικὴ προσαγορευθεῖσα· κάπειτα
 ἡ Ἐλεατικὴ, Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον πατέρα ἐπι-
 γραψαμένη. 18. ἀλλὰ καὶ ὁ Θαλῆς, ὡς τινες ἱστο-
 ροῦσι, Φοῖνιξ ἦν, ὡς δὲ τινες ὑπειλήφασι, Μιλήσιος·
 20 Αἴγυπτίων δὲ καὶ οὗτος λέγεται τοῖς προφήταις συμ-
 βεβληκέναι. 19. Σόλων δὲ καὶ αὐτὸν τῶν ἑπτὰ
 σοφῶν, ὃν δὴ καὶ λόγος Ἀθηναίοις νομοθετῆσαι, Αἴ-
 γυπτίοις ὁμοίως φησὶν ὁ Πλάτων προσεσχηκέναι,
 ὀπηνίκα πάλιν ᾤκουν Ἑβραῖοι τὴν Αἴγυπτον. εἰς-
 25 ἀγει γοῦν αὐτὸν ἐν Τιμαίῳ πρὸς τοῦ βαρβάρου παι-
 δευόμενον, ἐν οἷς φησιν ὁ Αἴγύπιος πρὸς αὐτὸν
 “ὦ Σόλων, Σόλων Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες ἔστε, γέρων
 δὲ Ἑλλήνων οὐδὲ εἰς, οὐδέ ἐστι παρ' ὑμῖν χρόνον
 πολιὸν μάθημα.” 20. καὶ οὗτος δὲ ὁ Πλάτων τοῖς
 30 ἐν Ἰταλίᾳ Πυθαγορείοις σχολάσας οὐ μόνη τῇ παρὰ
 τούτοις ἠρκέσθη διατριβῇ, λέγεται δὲ ἀπᾶραι εἰς

Αἴγυπτον καὶ τῇ τούτων φιλοσοφία πλείστον ἀνα-
θεῖναι χρόνον. τοῦτό τοι καὶ αὐτὸς τοῖς βαρβάροις
πολλαχοῦ τῶν ἰδίων λόγων μαρτυρεῖ, εὖ μοι δοκεῖ
ποιῶν, καὶ τὰ κάλλιστα ἐμπορεύεσθαι εἰς φιλοσοφίαν
παρὰ τῶν βαρβάρων εὐγνωμόνως οὐκ ἀπαρνούμενος. 5
21: ἀκοῦσαι δ' οὖν αὐτοῦ πολλαχοῦ μὲν πάρεστιν,
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν Ἐπινομίδι, Σύρων ὁμοῦ καὶ Αἴ-
γυπτίων ᾧδὲ πη μνημονεύοντος

“Τούτου δὲ αἴτιος ὁ πρῶτος ταῦτα κατιδὼν,
βάρβαρος ᾧν. παλαιὸς γὰρ δὴ τόπος ἔθρεψε τοὺς 10
(472) πρῶτους ταῦτα ἐννοήσαντας διὰ τὸ κάλλος τῆς θε-
ρινῆς ᾠρας, ἣν Αἴγυπτός τε Συρία θ' ἰκανῶς κέκτη-
ται. ὅθεν καὶ πανταχόσε καὶ δεῦρο ἐξήκει, βεβασα-
νισμένα χρόνῳ μυριετεί τε καὶ ἀπειρῶ.”

22. Καὶ ὑποβάς ἐξῆς ἐπιλέγει

15

“Ἀβῶμεν δὴ ὡς ὃ τι περ ἄν Ἕλληνες βαρβάρων
παραλάβωσι, κάλλιον τοῦτο εἰς τέλος ἀπεργάζονται.”

23. Ταῦτα ὁ Πλάτων. καὶ Δημόκριτος δὲ ἐτι πρό-
τερον τοὺς Βαβυλωνίων λόγους ἠθικὸς πεποιῆσθαι
λέγεται. καὶ πού σεμννόμενος περὶ ἑαυτοῦ φησιν 20

b “Ἐγὼ δὲ τῶν κατ' ἑμᾶντὸν ἀνθρώπων πλείστην
γῆν ἐπεπλανησάμην, ἱστορέων τὰ μήκιστα, καὶ ἀέρας
τε καὶ γαίας πλείστας εἶδον, καὶ λογίων ἀνδρῶν
[277] πλείστων ἐπήκουσα, καὶ γραμμέων συνθέσιος μετ'
ἀποδείξεως οὐδεὶς κώ με παρήλλαξεν, οὔτε Αἴγυπτίων 25
οἱ καλεόμενοι Ἀρπεδονάπται, οἷς ἐπὶ πᾶσιν ἐπ' ἔτεα
ὀρδῶκοντα ἐπὶ ξένης ἐγενήθην.”

24. Ἐπῆλθε γὰρ καὶ οὗτος Βαβυλωνία τε καὶ τὴν
Περσίδα καὶ Αἴγυπτον, τοῖς τε Αἴγυπτίοις καὶ τοῖς
ἱερεῦσι μαθητεύων. 25. τί δ' εἰ σοι καταλέγοιμι 30

6 Ἐπινομίδι —] P. 986 e. 987 d.

21 Ἐγὼ δὲ —] Apud Clem. Al. Strom. 1, 15. p. 357.

Ἡράκλειτον καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλλήνων, δι' ὧν ἀπε-
 λέγχεται ἢ παρ' Ἑλλησι πολιτεία τὸν μακρὸν αἰῶνα
 πτωχεύουσα καὶ γυμνὴ παντὸς μαθήματος ἀπολει-
 φθεῖσα; 26. ἱεροῖς μὲν οὖν θεῶν, ἀγάλμασί τε καὶ
 5 ἀφιδρύμασι, μαντείαις τε καὶ χρησμοῖς, καὶ τῷ πολλῷ
 τύφῳ τῶν λαοκλάνων δαιμόνων ἐκαλλωπίζετο, σο-
 φίας δὲ ἀληθοῦς καὶ μαθήματος βιωφελοῦς εἰς τὸ
 παντελὲς ἐχίρηνεν. 27. οὐδέ τι πρὸς ἀγαθῶν λόγων
 εὔρεσιν αὐτοῖς τὰ ἄχρηστα χρηστήρια συνεβάλλετο,
 10 ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ θαυμαστὸς Πύθιος εἰς φιλοσοφίαν α
 αὐτοὺς τοπαράπαν ὠφέλει, οὐδέ τις ἄλλος θεῶν αὐ-
 τοῖς εἰς ἀναγκαίου τινὸς ἐπιτήδευσιν συνήργει· ἀλώ-
 μενοι δὲ ὧδε κἀκεῖσε καὶ τὸν βίον ἅπαντα περιτρέ-
 χοντες ἄλλοτριῶις πτίλοις σφᾶς αὐτοὺς ἐφαιδρύνον
 15 κατὰ τὸν μῦθον, ὥστε αὐτοῖς ἤδη τὴν πᾶσαν φιλο-
 σοφίαν ἐξ ἐράνου συστήναι. 28. ἄλλα γὰρ παρ'
 ἄλλων ἀποματτόμενοι μαθήματα γεωμετρίαν μὲν
 παρ' Αἰγυπτίων ἔσχον, ἀστρολογίαν δὲ παρὰ Χαλ-
 δαίων, καὶ αὖ πάλιν ἕτερα παρ' ἐτέρων· οὐδὲν δὲ
 20 παρὰ τισιν ἄλλοις οἷόν τινας αὐτῶν τὸ παρ' Ἑβραίοις
 ἀγαθὸν εὔροντο. 29. τοῦτο δὲ ἦν ἢ τοῦ τῶν ὄλων
 θεοῦ γνῶσις καὶ ἢ τῶν οἰκείων θεῶν κατάγνωσις,
 ἦν μικρὸν ὅσον ὁ λόγος προῖων ἐπιδείξει. 30. τοσοῦ- (473)
 του δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐπιση-
 25 μαίνεται, ὡς οὐ μόνης ἐστέρηντο τῆς ἀληθοῦς θεο-
 λογίας οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν φιλο-
 σοφία λυσιτελούντων μαθημάτων, καὶ οὐδὲ μόνων
 τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν κοινῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιτη-
 δευμάτων. 31. ἡγοῦμαι δὲ μοι τήνδε συμβαλεῖσθαι
 30 τὴν σημειῶσιν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ προκειμένου σκο-
 ποῦ, εἰ δὴ πρόκειται τὸν ἀπολογισμὸν ὑποσχεῖν
 τοῦ μὴ ἀλόγως ἡμᾶς τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν

καὶ τὴν, ὡς ἂν αὐτοὶ φαίεν, βάρβαρον τῆς Ἑλληνικῆς
 β προτετιμημέναι φιλοσοφίας. 32. εἰ γοῦν ὀφθεῖεν
 αὐτοὶ πολὺ πρότερον τὰ πάντα παρὰ βαρβάρων
 ἐσκευωρημένοι, μηδὲν δὲ μηδ' ὅλως παρὰ τῶν οἰ-
 κειῶν θεῶν εἰς φιλοσοφίαν ὠφελιμένοι, ἀλλὰ καὶ 5
 τοῖς θεοῖς αὐτῶν ἐνδίκως ἐπιμεμψάμενοι, καὶ τινες
 διὰ ταῦτα ἀθεότητα μᾶλλον τῆς τῶν θεῶν θεραπείας
 προτετιμηκότες, τί χρὴ λοιπὸν ἡμᾶς ἐπιμέμψεσθαι,
 οὐχὶ δὲ ἀποδέχεσθαι καὶ ἐπαινεῖν, ὅτι τὸ κρεῖττον
 ἀγαπήσαντες, μᾶλλον δὲ τὸ μόνον ἀληθὲς εὐρόντες 10
 c καὶ ἀπειληφότες τοῦ ψεύδους ἀνεχωρήσαμεν, οὔτε
 εἰς ἄθεον λογισμὸν τοῖς σοφοῖς Ἑλλήνων ὁμοίως περι-
 τραπέντες, οὔτε πάλιν τοῖς θανυμιστοῖς παραπλησίως
 φιλοσόφοις ἀμαμιξ τὴν πλάνην τὴν πολύθεον τῆ
 γνώσει τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ φύραντες, οὐδέ γε τὸ 15
 ψεῦδος ἅμα τῷ ἀληθεῖ συγγέαντες; 33. ἀλλὰ μήπω
 ταῦτα, ἐκεῖνα δέ μοι πρῶτον δίελθε, δι' ὧν Ἑλλήνες
 τὰ πάντα σεσυληκέναι βαρβάρους, οὐ μόνον τὰ φιλό-
 σοφα μαθήματα, ἀλλὰ καὶ τὰς κοινὰς καὶ βιωφελεῖς
 εὐρέσεις ἀπελέγχονται. 20

d V. Πρῶτος τοιγαροῦν ὁ τὰ κοινὰ γράμματα, αὐτὰ
 δὴ τὰ πρῶτα τῆς γραμματικῆς στοιχεῖα, Ἑλλῆσιν εἰσ-
 ηγησάμενος Κάδμος, τὸ γένος Φοινίξ ἦν, ὅθεν καὶ
 Φοινικῆα τὰ γράμματά τινες τῶν παλαιῶν ἐπικε-
 κλήκασιν. 2. εἰσὶ δὲ οἱ Σύρους γράμματα ἐπινοῆσαι 25
 [278] πρῶτους λέγουσι. Σύροι δ' ἂν εἶεν καὶ Ἑβραῖοι τὴν
 γείτονα Φοινίκης καὶ αὐτὴν τὸ μὲν παλαιὸν Φοινί-
 (474) κην, μετέπειτα δὲ Ἰουδαίαν, καθ' ἡμᾶς δὲ Παλαι-
 στίνην ὀνομαζομένην, οἰκήσαντες, ὧν καὶ μάλιστα
 οὐκ ἄλλοτρία φαίνεται ἢ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων 30
 φωνή. 3. Ἐκαστον γοῦν τῶν στοιχείων παρ' αὐτοῖς
 κατὰ τινος σημαντικῆς διανοίας τὴν προσηγορίαν

φέρει, ὅπερ οὐκ ἔνεστιν εὐρεῖν παρὰ τοῖς Ἑλλησι·
 διὸ καὶ μάλιστα μὴ ὄντα ἴδια Ἑλλήνων ὁμολογεῖται.
 4. ἔστι δὲ τὰ πάντα παρ' Ἑβραίοις στοιχεῖα δύο καὶ
 εἰκοσιν, ὧν τὸ μὲν πρῶτόν ἐστιν Ἄλφ, ὃ μεταλη-
 5 φθὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν λέγοιτ' ἄν μάθησις·
 τὸ δὲ δευτέρον Βῆθ, ὃ μεθερμηνεύεται οἴκου· τὸ
 τρίτον Γίμελ, ὃ ἐστι πλήρωσις· τὸ τέταρτον Δέλθ,
 ὃ σημαίνει δέλτων· τὸ πέμπτον Ἡ, ὃ ἐστιν αὐτή.
 ὁμοῦ δὲ τὰ πάντα ἀπαρτίζει τοιαύτην τινὰ διάνοιαν,
 10 μάθησις οἴκου, πλήρωσις δέλτων αὐτή. 5. εἶτα μετὰ
 ταῦτά ἐστι στοιχεῖον ἕκτον, λεγόμενον παρ' αὐτοῖς
 Οὐαῦ, ὃ ἐστιν ἐν αὐτῇ· ἔπειτα Ζαῖ, ὃ ἐστι ζῆ· μεθ'
 ὃ Ἡθ, ὃ ἐστιν ὁ ζῶν, ἵν' ἦ τὸ ὄλον, ἐν αὐτῇ ζῆ ὁ
 ζῶν. 6. μετὰ ταῦτα στοιχεῖον ἑνατον τὸ Τῆθ, ὃ ἐστι
 15 καλή· ἔπειτα Ἰωθ, ὃ ἐρμηνεύεται ἀρχή· ὁμοῦ τὰ
 δύο καλή ἀρχή. ἐπὶ τούτοις Χὰφ, ὃ ἐστιν ὁμως·
 ἔπειτα Λὰβδ, ὃ ἐστι μάθε· τὸ ὄλον ὁμως μάθε.
 7. μετὰ ταῦτα τρισκαιδέκατον στοιχεῖόν ἐστι τὸ Μῆμ,
 ὃ ἐστιν ἐξ αὐτῶν· ἔπειτα Νοῦν, ὃ ἐστιν αἰωνία.
 20 εἶτα Σὰμχ, ὃ ἐρμηνεύεται βοήθεια, ἵν' ἦ τὸ λεγόμε-
 νον, ἐξ αὐτῶν αἰωνία βοήθεια. 8. ἐπὶ τούτοις τὸ
 Ἄιν, ὃ μεταληφθὲν σημαίνει πηγὴν, ἢ ὀφθαλμόν·
 ἔπειτα τὸ Φῆ στόμα. εἶθ' ἐξῆς τὸ Σάδη δικαιο-
 σύνη· ὧν ἡ διάνοιά ἐστι, πηγὴ, ἢ καὶ ὀφθαλμός, καὶ
 25 στόμα δικαιοσύνης. 9. μετὰ ταῦτα στοιχεῖόν ἐστι
 Κὰφ, ὃ ἐρμηνεύεται κλῆσις· ἔπειτα Ρῆς, ὃ ἐστι κε-
 φαλή. καὶ μετὰ ταῦτα Σέν, ὅπερ ἐστὶν ὀδόντες·
 ἐπὶ πᾶσι τὸ κβ' στοιχεῖον καλεῖται παρ' αὐτοῖς Θαῦ,
 ὃ δηλοῖ σημεῖα. ἔχει δ' ἄν ἡ διάνοια, κλῆσις κεφα-
 30 λῆς καὶ ὀδόντων σημεῖα. 10. καὶ παρὰ μὲν Ἑβραίοις
 τοιάδε τίς ἐστιν ἡ τῶν στοιχείων μετάφρασις καὶ
 ἐρμηνεία, λόγον διάνοιαν ἀπαρτίζουσα τῇ τῶν στοι-

χείων μαθήσει τε καὶ ἐπαγγελίᾳ προσήκουσαν. τὸ ὅμοιον δ' οὐκ ἂν εὔροις παρ' Ἑλλήσιν, ὅθεν, ὡς ἔφην, ὁμολογεῖν ἀνάγκη μὴ ὄντα οἰκεῖα Ἑλλήνων, παραπεποιημένα δὲ ἀντικρυς ἀπὸ τῆς βαρβάρου φωνῆς. 11. καὶ ἐξ αὐτῆς δὲ ἐλέγχεται τῆς καθ' ἕκαστον ⁵ (475) στοιχείου ἐπωνυμίας. τί γὰρ τοῦ Ἄλφ τὸ Ἄλφα διε-
 νήνοχεν; ἢ τοῦ Βῆθ τὸ Βῆτα; ἢ τοῦ Γάμμα τὸ Γίμελ; ἢ τοῦ Δέλθ τὸ Δέλτα; ἢ τοῦ Ἡ τὸ Ε; ἢ τοῦ Ζαῖ τὸ Ζῆτα; ἢ τοῦ Τῆθ τὸ Θῆτα; καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσια. 12. ὥστε ἀναμφίλεκτον εἶναι τὸ μὴ ¹⁰
 Ἑλλήνων οἰκειᾶς εἶναι τὰς τοιάσδε φωνάς· Ἑβραίων ἄρα, παρ' οἷς καὶ σημαίνόν τι ἕκαστον αὐτῶν ἀπο-
 δείκνυται. παρὰ δὲ τούτοις πρώτοις ἀρξάμενα προ-
 ῆλθεν εἰς τε ἄλλους καὶ δὴ καὶ εἰς Ἑλληνας. ταῦτα μὲν οὖν μοι περὶ τῶν πρώτων στοιχείων εἰρησθῶ. ¹⁵
 τῆς δ' αὐτῆς ἡμῖν ὑποθέσεως ἐφραψάμενος καὶ ὁ ¹⁶
 Κλήμης ἐπάκουσον ἄ φησιν·

VI. Ἰατρικὴν δὲ Ἄπιν Αἰγύπτιον, μετὰ δὲ ταῦτα Ἀσκληπιὸν αὐξῆσαι τὴν τέχνην ἱστοροῦσιν. Ἄτλας δὲ ὁ Αἴβυς πρῶτος ναῦν ἐναυπηγήσατο καὶ τὴν θά- ²⁰
 λασσαν ἐπλευσε. 2. καὶ ἀστρολογίαν δὲ πρῶτοι εἰς ²¹
 ἀνθρώπους ἐξήνεγκαν Αἰγύπτιοι, ὁμοίως δὲ καὶ Χαλ-
 δαῖοι. εἰσὶ δὲ οἱ Κᾶρας τὴν δι' ἀστέρων πρόγνωσιν ²²
 ἐπινενοηκέναι λέγουσι. πτήσεις δὲ ὀρνίθων παρ-
 εφύλαξαν πρῶτοι Φρύγες. 3. καὶ θυτικὴν ἡκρίβωσαν ²⁵
 Τοῦσκοι, Ἰταλλίας γείτονες. Ἰσαυροὶ δὲ καὶ Ἀραβες ²⁶
 ἐξεπόνθησαν τὴν οἰωνιστικὴν, ὥσπερ ἀμέλει Τελμησεῖς ²⁷
 τὴν δι' ὄνειρων μαντικὴν. 4. Τυρρηναῖοι δὲ σάλ-
 πιγγα ἐπενόησαν καὶ Φρύγες αὐλόν· Φρύγες γὰρ ²⁸
 ἦσθην Ὀλυμπός τε καὶ Μαρσύας. λύχνους τε αὐ ³⁰

καίειν πρῶτοι κατέδειξαν Αἰγύπτιοι, καὶ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἰβ' μῆνας διείλον καὶ ἐν ἱεροῖς γυναιξὶ μίσγεσθαι ^d ἐκώλυσαν, μηδὲ εἰς ἱερὰ εἰσιέναι ἀπὸ γυναικῶν ἀλούτους ἐνομοθέτησαν. 5. γεωμετρίας τε αὐτῶν εὑρε-
 5 ται οἱ αὐτοὶ γεγόνασι. Κέλμις τε καὶ Δαμναμενεὺς οἱ τῶν Ἰδαίων Δάκτυλοι πρῶτοι ἐν Κύπρῳ σίδηρον εὑρον. Δέλας δὲ ἄλλος Ἰδαῖος εὑρεῖ χαλκοῦ κράσιν, ὡς δὲ Ἡσίοδος, Σκύθης. 6. ναὶ μὲν Θραῖκες πρῶτοι τὴν καλουμένην ἄρπην εὑρον, ἔστι δὲ μάχαιρα καμ-
 10 πύλη, καὶ πρῶτοι πέλταις ἐπὶ τῶν ἵππων ἐχρήσαντο. ὁμοίως δὲ καὶ Ἰλλυριοὶ τὴν καλουμένην πέλτην ἐξεῦρον. ἔτι φασὶ Τουσκανοὺς τὴν πλαστικὴν ἐπινοήσαι· Ἴτανόν τε, Σαυνίτης οὗτος ἦν, πρῶτον θυρεὸν κατασκευάσαι. 7. Κάδμος γὰρ ὁ Φοῖνιξ λιθοτομίαν ⁽⁴⁷⁶⁾
 15 τε ἐξεῦρε καὶ μέταλλα χρυσοῦ τὰ περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος ἐπενόησεν. ἤδη δὲ καὶ ἄλλο ἔθνος Καππαδόκαι πρῶτοι εὑρον τὴν νάβλαν καλουμένην, ὃν τρόπον καὶ τὸ δίχορδον Ἀσσύριοι. 8. Καρχηδόνιοι δὲ πρῶτοι τετρήρη κατεσκεύασαν, ἐναυπήγησε δ' αὐτὴν Βόσπο-
 20 ρος αὐτόχθων. Μῆδειά τε, ἡ Αἰήτου ἡ Κολχίς πρώτη τριχῶν βαφὴν ἐπενόησε. 9. ἀλλὰ καὶ Νῶροπες (ἔθνος δ' ἐστὶ Παιονικόν, νῦν δὲ Νωρικόν καλοῦν- ^b ται) κατειργάσαντο χαλκὸν καὶ σίδηρον ἐκάθηραν πρῶτοι. Ἀμυκός τε ὁ Βεβρυκῶν βασιλεὺς ἱμάντας
 25 πυκτικοὺς εὑρεῖ. 10. περὶ τε μουσικὴν Ὀλυμπος ὁ Μυσὸς τὴν Λύδιον ἁρμονίαν ἐφιλοτέχνησεν· οἱ τε Τρωγλοδῦται καλούμενοι σαμβύκην εὑρον, ὄργανον μουσικόν. 11. φασὶ δὲ καὶ τὴν πλαγίαν σύριγγα Σάτυρον εὑρεῖν τὸν Φρύγα· τρίχορδον δὲ ὁμοίως
 30 καὶ τὴν διάτονον ἁρμονίαν Ἰαγνιν τὸν καὶ αὐτὸν Φρύγα· κρούματα δὲ Ὀλυμπον ὁμοίως τὸν Φρύγα, καθάπερ Φρύγιον ἁρμονίαν καὶ μιξοφρύγιον καὶ ^c

c μισολύδιον Μαρσύαν τῆς αὐτῆς ὄντα τοῖς προειρη-
 μένοις χώρας· καὶ τὴν Δώριον Θάμυριν ἐπινοῆσαι
 τὸν Θραῖκα. 12. Πέρσας τε πρώτους ἀκηκόαμεν ἀπή-
 νην καὶ κλίην καὶ ὑποπόδιον ἐργάσασθαι τοὺς τε
 Σιδωνίους τρίχροτον ναῦν κατασκευάσαι. Σικελοὶ τε 5
 οἱ πρὸς τῇ Ἰταλίᾳ πρῶτοι φόρμιγγα εὗρον οὐ πολὺ
 τῆς κιθάρας λειπομένην καὶ κρόταλα ἐπενόησαν.
 13. ἐπὶ τε Σεμιράμεως βασιλίδος Ἀσσυρίων τὰ βύσ-
 σινα ἱμάτια εὗρησθαι ἱστοροῦσι. καὶ πρώτην ἐπι-
 στολὰς συντάξαι Ἄτοσσαν, τὴν Περσῶν βασιλεύ- 10
 a σασαν, φησὶν Ἑλλάνικος. 14. Σκάμμων μὲν οὖν ὁ
 Μιτυληναῖος καὶ Θεόφραστος ὁ Ἐρέσιος Κύδιππός
 τε ὁ Μαντινεὺς, ἔτι τε Ἀντιφάνης καὶ Ἀριστόδημος
 καὶ Ἀριστοτέλης, πρὸς τοῦτοις δὲ Φιλοστέφανος,
 ἀλλὰ καὶ Στράτων ὁ περιπατητικὸς ἐν τοῖς Περὶ 15
 εὐρημάτων ταῦτα ἱστορήσαν. παρεθέμην δὲ αὐτῶν
 ὀλίγα εἰς σύστασιν τῆς παρὰ βαρβάροις εὗρετικῆς
 καὶ βιωφελοῦς φύσεως, παρ' ὧν Ἕλληνες τὰ ἐπιτη-
 δεύματα ὠφέληνται.”

15. Ταῦτα φήμασιν αὐτοῖς ὁ Κλήμης ἐν Στρω- 20
 ματεῦσι. τοῖς δ' εἰρημένοις δοκῶ μοι εὖ ἔχειν ἐπι-
 συνάψαι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου τοῦ Ἑβραίου γρα-
 φῆς, ἣν Περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος ἐν δυσὶν
 ἐπραγματεύσατο βιβλίοις, περὶ τοῦ νέους γεγενῆσθαι
 τοὺς Ἕλληνας, καὶ παρὰ βαρβάρων ὠφελῆσθαι, διά- 25
 (477) φωνά τε ἑαυτοῖς γεγραμέναι. συμβαλεῖται γοῦν καὶ
 ταῦτα εἰς τὴν τῶν εἰρημένων ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν πί-
 στωσιν. ἄκουε τοίνυν οἶα καὶ οὗτος γράφει πρὸς λέξιν.

VII. “Πρῶτον οὖν ἐπέρχεται μοι πάνυ θαυμάζειν
 τοὺς οἰομένους δεῖν περὶ τῶν παλαιάτων ἔργων 30

μόνοις προσέχειν τοῖς Ἑλλησι, καὶ παρὰ τούτων πυν- ^b
 θάνεσθαι τὴν ἀλήθειαν, ἡμῖν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀν- ^[280]
 θρώποισι ἀπιστεῖν. 2. πᾶν γὰρ ἐγὼ τούναντιον ὄρω.
 συμβεβηκώς, εἰ γε δεῖ μὴ ταῖς ματαλαῖς δόξαις ἐπα-
 5 κολουθεῖν, ἀλλὰ ἐξ αὐτῶν τὸ δίκαιον τῶν πραγμάτων
 λαμβάνειν. τὰ μὲν γὰρ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἅπαντα
 νέα καὶ χθῆς καὶ πρώην, ὡς ἂν εἴποι τις, εὖροι γε-
 γονότα· λέγω δὲ τὰς κτίσεις τῶν πόλεων καὶ τὰ
 10 περὶ τὰς ἐπινοίας τῶν τεχνῶν καὶ τὰ περὶ τὰς τῶν
 νόμων ἀναγραφάς· πάντων δὲ νεωτάτη σχεδόν ἐστι
 παρ' αὐτοῖς ἢ περὶ τοῦ συγγράφειν τὰς ἱστορίας ἐπι-
 μέλεια. 3. τὰ μέντοι παρ' Αἰγυπτίοις τε καὶ Χαλ-
 δαίοις καὶ Φοίνιξιν—ἐγὼ γὰρ νῦν ἡμᾶς ἐκείνοις συγ-
 καταλέγειν—αὐτοὶ δὴπουθεν ὁμολογοῦσιν ἀρχαιοτά-
 15 την καὶ μονιμωτάτην ἔχειν τῆς μνήμης τὴν παρά-
 δοσιν. 4. καὶ γὰρ τόπους ἅπαντες οἰκοῦσιν ἠκιστα
 ταῖς ἐκ τοῦ περιέχοντος φθοραῖς ὑποκειμένους, καὶ
 πολλὴν ἐποιήσαντο πρόνοιαν τοῦ μηδὲν ἄμνηστον
 τῶν παρ' αὐτοῖς πραττομένων παραλιπεῖν, ἀλλ' ἐν
 20 δημοσίαις ἀναγραφαῖς ὑπὸ τῶν σοφωτάτων ἀεὶ κα-
 θιεροῦσθαι. 5. τὸν δὲ περὶ τὴν Ἑλλάδα τόπον μυ-
 ρίαι μὲν φθοραὶ κατέσχον, ἐξαλείφουσαι τὴν μνήμην ^d
 τῶν γεγονότων· ἀεὶ δὲ καινοὺς καθιστάμενοι βίους
 τοῦ παντὸς ἐνόμιζον ἀρχεῖν ἕκαστος τὸν ἀφ' ἑαυτῶν·
 25 6. ὅψε δὲ καὶ μόλις ἔγνωσαν φύσιν γραμμάτων. οἱ γοῦν
 ἀρχαιοτάτην αὐτῶν τὴν χρῆσιν εἶναι θέλοντες παρὰ
 Φοινίκων καὶ Κάδμου σεμνύνονται μαθεῖν. 7. οὐ μὴν
 οὐδ' ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου δύναίτο τις ἂν δεῖξαι σω-
 ζομένην ἀναγραφὴν, οὔτ' ἐν ἱεροῖς οὔτ' ἐν δημοσίοις
 30 ἀναθήμασιν· ὅπου γε καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Τροίαν το-
 σούτοις ἔτεσι στρατευσάντων ὕστερον πολλὴ γέγονεν
 ἀπορία καὶ ζήτησις εἰ γράμμασιν ἐχρῶντο· καὶ τάλῃ

(478) θεὸς ἐπικρατεῖ μᾶλλον περὶ τοῦ τὴν νῦν οὖσαν τῶν γραμμάτων χρῆσιν ἐκείνους ἀγνοεῖν. 8. ὅπως δὲ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν οὐδὲν ὁμολογούμενον εὑρίσκεται γράμμα τῆς Ὀμήρου ποιήσεως πρεσβύτερον· οὗτος δὲ καὶ τῶν Τρωϊκῶν ὕστερος φαίνεται γενόμενος. καί φασιν οὐδὲ τοῦτον ἐν γράμμασι τὴν αὐτοῦ ποιήσιν καταλιπεῖν, ἀλλὰ διαμνημονευομένην ἐκ τῶν γραμμάτων ὕστερον συντεθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰς ἐν αὐτῇ σχεῖν τὰς διαφωνίας, 9. οἱ μὲντοι τὰς ἱστορίας ἐπιχειρήσαντες συγγράφειν παρ' αὐτοῖς, λέγω δὲ τοὺς περὶ Κάδμον τε τὸν Μιλήσιον καὶ τὸν Ἀργεῖον Ἀκουσίλαον καὶ μετὰ τοῦτον εἴ τινες ἄλλοι λέγονται γενέσθαι, βραχὺ τῆς Περσῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατείας τῷ χρόνῳ προύλαβον. 10. ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς περὶ τῶν οὐρανόων τε καὶ θεῶων πρώτους παρ' Ἑλλησι φιλοσοφήσαντας, οἷον Φερεκῦδην τὸν Σύριον καὶ Πυθαγόραν καὶ Θάλητα, πάντες συμφώνως ὁμολογοῦσιν Ἀγυπτίω καὶ Χαλδαίω γενομένους μαθητὰς ὀλίγα συγγράψαι· καὶ ταῦτα τοῖς Ἑλλήσιν εἶναι δοκεῖ πάντων ἀρχαιότατα, καὶ μόλις αὐτὰ πιστεύουσιν ὑπ' ἐκείνων γεγράφθαι.

11. "Πῶς οὖν οὐκ ἔστιν ἄλογον τετυφῶσθαι τοὺς Ἕλληνας ὡς μόνους ἐπισταμένους τὰρχαῖα καὶ τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν ἀκριβῶς παραδιδόντας; ἢ τίς οὐ παρὰ τῶν αὐτῶν συγγραφέων μάθοι ῥαδίως ὅτι μηδὲ ἐν εἰδότες βεβαίως συνέγραψον, ἀλλ' ὡς ἕκαστοι περὶ τῶν πραγμάτων εἰκαζον; 12. πλέον γοῦν διὰ τῶν βιβλίων ἀλλήλους ἐλέγχουσι καὶ ταυμαντιώτατα περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν οὐκ ὀκνοῦσι. περιεργος δ' ἂν εἴην ἐγὼ τοὺς ἐμοῦ μᾶλλον ἐπισταμένους διδάσκων, ὅσα μὲν Ἑλλάνικος Ἀκουσίλαος περὶ τῶν γενεαλογιῶν διαπεφώνηκεν, ὅσα δὲ διορθοῦνται τὸν

Ἡσίοδον Ἀκουσίλαος ἢ τίνα τρόπον Ἐφορος μὲν ^a
 Ἑλλάνικον ἐν τοῖς πλείστοις ψευδόμενον ἐπιδείκνυ-
 σιν, Ἐφορον δὲ Τίμαιος, καὶ Τίμαιον οἱ μετ' ἐκεί-
 νον γεγονότες, Ἡρόδοτον δὲ πάντες. 13. ἀλλ' οὐδὲ
 5 περὶ τῶν Σικελικῶν τοῖς περὶ Ἀντίοχον καὶ Φίλιστον ⁽²⁸¹⁾
 ἢ Καλλίαν Τίμαιος συμφωνεῖν ἠξίωσεν, οὐδ' αὖ περὶ
 τῶν Ἀττικῶν οἱ τὰς Ἀτιθίδας συγγεγραφότες, ἢ περὶ
 τῶν Ἀργολικῶν οἱ τὰ περὶ Ἄργος ἱστοροῦντες ἀλλή-
 λους ἠκολουθήκασιν. 14. καὶ τί· δεῖ λέγειν περὶ τῶν
 10 κατὰ πόλεις, καὶ βραχυτέρων, ὅπου γε περὶ τῆς Περ-
 σικῆς στρατείας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πραχθέντων οἱ δο-
 κιμώτατοι διαπεφωνήκασιν; πολλὰ δὲ καὶ Θουκυδίδης ⁽⁴⁷⁹⁾
 ὡς ψευδόμενος ὑπὸ τινῶν κατηγορεῖται, καίτοι δο-
 κῶν ἀκριβεστάτην καθ' ἑαυτὸν ἱστορίαν συγγράφειν.”
 15. 15. “Αἰτίαι δὲ τῆς τοιαύτης διαφωνίας πολλαὶ
 μὲν ἴσως ἂν καὶ ἕτεραι τοῖς βουλομένοις ζητεῖν ἀνα-
 φανεῖεν, ἐγὼ δὲ δυσὶ ταῖς ἐκτεθησομέναις αἰτίαις
 τὴν μεγίστην ἰσχὺν ἀνατίθημι. 16. καὶ προτέραν
 ἐρῶ τὴν κυριωτέραν εἶναι μοι δοκοῦσαν. τὸ γὰρ
 20 ἐξ ἀρχῆς μὴ σπουδασθῆναι παρὰ τοῖς Ἑλλησι δη-
 μοσίᾳ γίνεσθαι τὰς περὶ τῶν ἐκάστοτε πραττομένων
 ἀναγραφὰς, τοῦτο μάλιστα δὴ καὶ τὴν πλάνην καὶ ^b
 τὴν ἐξουσίαν τοῦ ψεύδεσθαι τοῖς μετὰ ταῦτα βουλη-
 θεῖσι περὶ τῶν παλαιῶν τι γράφειν παρέσχεν. 17.
 25 οὐ γὰρ μόνον παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησιν ἠμελήθη τὰ
 περὶ τὰς ἀναγραφὰς, ἀλλ' οὐδὲ παρ' αὐτοῖς Ἀθη-
 ναίοις, οὓς αὐτόχθονας εἶναι λέγουσι καὶ παιδείας
 ἐπιμελεῖς, οὐδὲν τοιοῦτον εὐρίσκεται γενόμενον·
 ἀλλὰ τῶν δημοσίων γραμμάτων ἀρχαιοτάτους εἶναι
 30 φασὶ τοὺς ὑπὸ Δράκοντος αὐτοῖς περὶ τῶν φονικῶν
 γραφέντας νόμους, ὀλίγον πρότερον τῆς Πεισιστρά-
 του τυραννίδος ἀνθρώπου γεγονότος. 18. περὶ μὲν ^c

γὰρ Ἀρχάδων τί χρὴ λέγειν ἀρχαίωντων ἀρχαιότητα; μόλις γὰρ οὗτοι καὶ μετὰ ταῦτα γράμμασιν ἐπαιδεύθησαν.”

19. “Ἄτε δὴ τοίνυν οὐδεμιᾶς προβεβλημένης ἀναγραφῆς, ἣ καὶ τοὺς μαθεῖν βουλομένους διδάξειν 5 ἐμελλε καὶ τοὺς ψευδομένους ἐλέγξειν, ἢ πολλῇ πρὸς ἀλλήλους ἐγένετο διαφωνία τοῖς συγγραφεῦσι. 20. δευτέραν δὲ πρὸς ταύτη θετέον ἐκείνην αἰτίαν. οἱ γὰρ ἐπὶ τὸ γράφειν ὀρμήσαντες οὐ περὶ τὴν ἀλήθειαν ἐσπούδασαν — καίτοι τοῦτο πρόχειρον αὐτοῖς 10 ἐστὶν ἀεὶ τὸ ἐπάγγελμα — λόγων δὲ δύναμιν ἐπεδεικνυντο· καὶ καθ’ ὄντινα τρόπον ἐν τούτῳ παρευδοκιμήσειν τοὺς ἄλλους ὑπελάμβανον, κατὰ τοῦτον ἠρμόζοντο, τινὲς μὲν ἐπὶ τὸ μυθολογεῖν τραπόμενοι, τινὲς δὲ πρὸς χάριν ἢ τὰς πόλεις ἢ τοὺς βασιλέας 15 ἐπαινοῦντες· ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὸ κατηγορεῖν τῶν πράξεων ἢ τῶν γεγραφότων ἐχώρησαν, εὐδοκιμήσειν ἐν τούτῳ νομίζοντες. 21. ὅλως δὲ τὸ πάντων ἐναντιώτατον ἱστορίᾳ* πρᾶττοντες διατελοῦσι. τῆς μὲν γὰρ ἀληθοῦς ἐστὶ τεκμήριον ἱστορίας, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν 20 ἅπαντες τὰ αὐτὰ καὶ λέγοιεν καὶ γράφοιεν· οἱ δὲ, εἰ μὴ τὰ αὐτὰ γράψαιεν ἑτέροις, οὕτως ἐνόμιζον αὐτοὶ φαίνεσθαι πάντων ἀληθέστατοι.”

(480) 22. Τοσαῦτα καὶ ὁ Ἰώσηπος. εἴη δ’ ἂν τῶν εἰρημένων ἐπισφράγισμα καὶ ἡ Διοδώρου μαρτυρία, 25 ἣν ἀπὸ τοῦ πρώτου τῆς συναχθείσης αὐτῷ Βιβλιοθήκης παραθήσομαι, οὕτως ἔχουσιν πρὸς λέξιν

VIII. “Τούτων δ’ ἡμῖν διευκρινημένων ρητέον 6 ὅσοι τῶν παρ’ Ἑλληνσι δεδοξασμένων ἐπὶ συνέσει καὶ παιδείᾳ παρέβαλον εἰς Αἴγυπτον ἐν τοῖς ἀρχαίοις 30

χρόνοις, ἵνα τῶν ἐνταῦθα νομίμων καὶ παιδείας με-
 τάσχωσιν. 2. οἱ γὰρ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων ἱστοροῦ-
 σιν ἐκ τῶν ἀναγραφῶν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις
 παραβαλεῖν πρὸς ἑαυτοὺς Ὀρφέα τε καὶ Μουσαῖον
 5 καὶ Μελάμποδα καὶ Δαίδαλον, πρὸς δὲ τούτοις Ὀμη-
 ρόν τε τὸν ποιητὴν καὶ Λυκούργον τὸν Σπαρτιάτην,
 ἔτι δὲ Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον καὶ Πλάτωνα τὸν φι-
 λόσοφον· ἔλθειν δὲ καὶ Πυθαγόραν τὸν Σάμιον καὶ [282]
 τὸν μαθηματικὸν Εὐδοξον, ἔτι δὲ Δημόκριτον τὸν
 10 Ἀβδηρίτην καὶ Οἰνοπίδην τὸν Χιον. 3. πάντων δὲ
 τούτων σημεῖα δεικνύουσι τῶν μὲν εἰκόνας, τῶν δὲ
 τόπων ἢ κατασκευασμάτων ὁμωνύμους προσηγορίας.
 ἐκ τε τῆς ἐκάστῳ ζηλωθείσης παιδείας ἀποδείξεις
 15 πάντα δι' ὧν παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐθαυμάσθησαν.
 4. Ὀρφέα μὲν γὰρ τῶν μυστικῶν τελετῶν τὰ πλει-
 στα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἑαυτοῦ πλάνην ὀργιαζόμενα,
 καὶ τὴν τῶν ἐν Ἄιδου μυθοποιίαν παρ' Αἰγυπτίων
 ἀπενέγκασθαι. τὴν μὲν γὰρ Ὀσίριδος τελετὴν τῇ
 20 Διονύσου τὴν αὐτὴν εἶναι· τὴν δὲ τῆς Ἰσιδος τῇ
 τῆς Δήμητρος ὁμοιοτάτην ὑπάρχειν, τῶν ὀνομάτων
 μόνων ἐνηλλαγμένων· τὰς δὲ τῶν ἀσεβῶν ἐν Ἄιδου
 τιμωρίας, καὶ τοὺς τῶν εὐσεβῶν λειμῶνας, καὶ τὰς
 25 παρὰ τοῖς πολλοῖς εἰδωλοποιίας ἀναπεπλασμένας πα-
 ρεισαγαγεῖν, μιμησάμενον τὰ περὶ τὰς ταφὰς τὰς κατ'
 Αἰγυπτου. 5. τὸν μὲν γὰρ ψυχοπομπὸν Ἐρμῆν, κατὰ
 τὸ παλαιὸν νόμιμον παρ' Αἰγυπτίοις, ἀναγαρόντα
 τοῦ Ἄπιδος τὸ σῶμα μέχρι τινὸς παραδιδόναι τῷ πε-
 ρικειμένῳ τὴν τοῦ Κερβέρου προτομὴν. τοῦ δὲ Ὀρ-
 30 φέως τοῦτο καταδείξαντος παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τὸν
 Ὀμηρον ἀκολούθως τούτῳ θεῖναι κατὰ τὴν πόλιν,

(481) Ἐρμῆς δὲ ψυχᾶς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
ἀνδρῶν ἠρώων· ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσίν·

6. Ἐἴτα πάλιν προβάς ἐπιλέγει

Ἔμελάμποδα δὲ φασὶ μετενεργεῖν ἐξ Αἰγύπτου
τὰ Διονύσω νομιζόμενα τελεισθαι παρὰ τοῖς Ἑλλήσι, ⁵
καὶ τὰ περὶ Κρόνου μυθολογούμενα, καὶ τὰ περὶ τῆς
Τιτανομαχίας, καὶ τὸ σύνολον τὴν περὶ τὰ πάθη τῶν
θεῶν ἱστορίαν. 7. τὸν δὲ Δαιδάλον λέγουσιν ἀπο-
μιμησασθαι τὴν τοῦ λαβυρίνθου πλοκὴν, τοῦ διαμέ-
νοντος μὲν μέχρι τοῦ νῦν καιροῦ, οἰκοδομηθέντος δὲ, ¹⁰
ὡς μὲν τινὲς φασιν, ὑπὸ Μένδητος, ὡς δ' ἔνιοι λέ-
γουσιν, ὑπὸ Μάρου τοῦ βασιλέως, πολλοῖς ἔτεσι πρό-
τερον τῆς Μίνω βασιλείας· τὸν τε ῥυθμὸν τῶν ἀρ-
χαίων κατ' Αἴγυπτον ἀνδριάντων τὸν αὐτὸν εἶναι
τοῖς ὑπὸ Δαιδάλου κατασκευασθεῖσι παρὰ τοῖς Ἑλ- ¹⁵
λησι. 8. τὸ δὲ κάλλιστον πρόπυλον ἐν Μέμφει τοῦ
Ἡφαίστου Δαιδάλον ἀρχιτεκτονῆσαι, καὶ θαναμα-
σθέντα τυχεῖν εἰκόνας ξυλίνης κατὰ τὸ προειρημένον
ἱερὸν, ταῖς ἰδίαις χερσὶ δεδημιουργημένης· πέρας δὲ, ²⁰
διὰ τὴν εὐφυΐαν ἀξιωθέντα μεγάλης δόξης, καὶ πολλὰ
προσεξευρόντα, τυχεῖν ἰσοθέων τιμῶν. κατὰ γὰρ
μίαν τῶν πρὸς τῇ Μέμφει νήσων ἔτι καὶ νῦν ἱερὸν
εἶναι Δαιδάλου τιμώμενον ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων. 9. τῆς
δ' Ὀμήρου παρουσίας ἄλλα τε σημεῖα φέρουσι καὶ
μάλιστα τὴν τῆς Ἑλένης γενομένην παρὰ Μενελάω ²⁵
Τηλεμάχῳ φαρμακείαν καὶ λήθην τῶν συμβεβηκό-
των κακῶν. 10. τὸ γὰρ νηπενθὲς φάρμακον, ὃ λα-
βεῖν φησὶν ὁ ποιητὴς τὴν Ἑλένην ἐκ τῶν Αἰγυπτίων
παρὰ τῆς Πολυδάμνης, τῆς Θῶνος γυναικὸς, ἀκρι-
βῶς ἐξητακῶς φαίνεται. 11. ἔτι γὰρ καὶ νῦν τὰς ἐν
ταύτῃ γυναῖκας χρῆσθαι τῇ προειρημένῃ δυνάμει λέ-
γουσι, καὶ παρὰ μόναις ταῖς Διοσπολίτισιν ἐκ πα-

λαιῶν χρόνων ὀργῆς καὶ λύπης φάρμακον. εὐρῆσθαι
 φασί· τὰς δὲ Θήβας καὶ Διόσπολιν τὴν αὐτὴν ὑπάρ-
 χειν· τὴν τε Ἀφροδίτην ὀνομάζεσθαι παρὰ τοῖς ἐγ-
 χωρίοις χρυσῆν ἐκ παλαιᾶς παραδόσεως· καὶ πεδῖον
 5 εἶναι καλούμενον χρυσῆς Ἀφροδίτης περὶ τὴν ὀνο-
 μαζομένην Μάμεμφιν. 12. τὰ τε περὶ τὸν Δία καὶ
 τὴν Ἥραν μυθολογούμενα περὶ τῆς συνουσίας καὶ
 τὴν εἰς Αἰθιοπίαν ἐκδημίαν ἐκείθεν αὐτὸν μετε-
 νεγκεῖν. κατ' ἐνιαυτὸν γὰρ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις
 10 τὸν νεῶν τοῦ Διὸς περαιοῦσθαι τὸν ποταμὸν εἰς τὴν
 Αἰβύην, καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς πάλιν ἐπιστρέφειν, (482)
 ὡς ἐξ Αἰθιοπίας τοῦ θεοῦ παρόντος. τὴν τε συνου-
 σίαν τῶν θεῶν τούτων, ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῶν ναῶν [283]
 ἀνακομιζομένων ἀμφοτέρων εἰς ὄρος ἄνθεσι παντοί-
 15 οῖς ὑπὸ τῶν ἱερέων κατεστεμμένον.”

13. “Καὶ Λυκοῦργον δὲ καὶ Πλάτωνα καὶ Σό-
 λωνα πολλὰ τῶν ἐξ Αἰγύπτου νομίμων εἰς τὰς ἐαν-
 τῶν κατατάξαι νομοθεσίας, Πυθαγόραν τε τὰ κατὰ
 τὸν ἱερὸν λόγον, καὶ τὰ κατὰ γεωμετρίαν θεωρήματα,
 20 καὶ τὰ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς, ἔτι δὲ τὴν εἰς πᾶν ζῶον
 τῆς ψυχῆς μεταβολὴν μαθεῖν παρ' Αἰγυπτίων. 14. b
 ὑπολαμβάνουσι δὲ καὶ Δημόκριτον παρ' αὐτοῖς ἔτη
 διατρεῖσθαι πέντε καὶ πολλὰ διδαχθῆναι τῶν κατὰ
 ἀστρολογίαν· τὸν τε Οἰνοπίδην ὁμοίως συνδιατρέ-
 25 ψαντα τοῖς ἱερεῦσι καὶ ἀστρολόγοις μαθεῖν ἄλλα τε
 καὶ μάλιστα τὸν ἡλιακὸν κύκλον, ὡς λοξὴν μὲν ἔχει
 τὴν πορείαν, ἐναντίαν δὲ τοῖς ἄλλοις ἄστροις τὴν
 φορὰν ποιεῖται. 15. παραπλησίως δὲ καὶ τὸν Εὐ-
 δοξον ἀστρολογήσαντα παρ' αὐτοῖς καὶ πολλὰ τῶν
 30 χρησίμων εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκδόντα τυχεῖν ἀξιολό-
 γου δόξης. 16. πάντων δὲ τῶν παλαιῶν ἀγαματο-
 ποιῶν τοὺς μάλιστα διωνομασμένους διατετριφέναι

παρ' αὐτοῖς, Τηλεκλέα καὶ Θεόδωρον, τοὺς Ῥοίκου μὲν υἱοὺς, κατασκευάσαντας δὲ τοῖς Σαμίοις τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου ξόανον."

17. Τοσαῦτα δὲ καὶ Διόδωρος. ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ᾧδὲ πως ἀποδεδειγμένος ἐνταῦθά μοι εἰλη- 5
φέτω τέλος. οὐ δεῖ δὴ λοιπὸν ἀλογίας ἡμῶν κατη-
γορεῖν, εἰ δὴ τοὺς τῶν σοφῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτῶν
γε τῶν παρ' αὐτοῖς φιλοσόφων διδασκάλους, τοὺς
βαρβάρους λέγω, πόθῳ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας καὶ
αὐτοὶ μετήλθομεν, εἰ γε βάρβαροι Ἑβραῖοι. 18. ὧν 10
τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἤκμασαν Μωσῆς τε καὶ οἱ
μετὰ Μωσέα προφήται, εὖ ἂν ἔχοι διελεθεῖν, ἐπεὶ
καὶ τοῦτ' ἂν εἴη ἓν τι τῶν μάλιστα συνεκτικωτάτων
τῇ προκειμένη πραγματεία, τὸ μέλλοντας τῶν παρὰ
τοῖς ἀνδράσι λογίων ἐφάπτεσθαι προδιαλαβεῖν περὶ 15
τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν, ἵν', εἰ φανεῖεν τοῖς Ἑβραίων
προφήταις τε καὶ θεολόγοις οἱ παρ' Ἑλλησιν ὁμο-
δοξοῦντες, μηκέτ' ἀμφιβάλλοις τίνας ἢν εἰκὸς τὰ
παρὰ τίνων ἀναλέξασθαι, πότερα τοὺς πρεσβυτέρους
τὰ τῶν νέων, Ἑβραίους τε τὰ Ἑλλήνων, καὶ βαρβά- 20
ρους τὰ φιλοσόφων, ὧν οὐδὲ τῆς γλώσσης εἰκὸς
(483) ἐπατεῖν ἢ, ὅπερ καὶ μᾶλλον εἰκὸς, τοὺς νέους τὰ
τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τοὺς τὰ πλεῖστα τῶν ἔθνων
περιειργασμένους Ἑλληνας καὶ τὰ Ἑβραίων μὴ ἀγνοῆ-
σαι, ἀρχῆθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μεταβεβλη- 25
μένα.

IX. Μωσέως πέρι καὶ τῆς τῶν μετ' αὐτὸν προ-
φητῶν ἀρχαιότητος πλεῖστοι μὲν ἄλλοι διὰ σπουδῆς
τὴν ἀπόδειξιν ἐν οἰκείοις καταβέβληνται συγγράμ-
μασιν, ἀφ' ὧν ἀντίκα μάλα σμικρὰ ἄττα παραθήσο- 30
μαι. 2. καὶ γὰρ δὲ καινότεραν παρὰ τοὺς εἰρημένους
ὁδεύσας ταύτη χρῆσομαι τῇ μεθόδῳ. συντρεχόντων

ὁμολογουμένως τῶν χρόνων Ἀγούστου Ῥωμαίων
 αὐτοκράτορος καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν γενέσεως,
 ἀρχὴν τε τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ
 ποιησαμένον κατὰ τὸ πεντεκαίδεκατον ἔτος Τιβερίου
 5 Καίσαρος, εἴ τις ἀπὸ τούτου συναγαγεῖν ἐθέλοι τὸν
 τῶν ἐτῶν ἀριθμὸν, προϊὼν ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρω χρό-
 νους, τοὺς μέχρι Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ
 τῆς κατ' αὐτὸν ἀνανεώσεως τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶ,
 ἣ γέγονε μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον τοῦ
 10 Ἰουδαίων ἔθνους, εὗροι ἂν ἀπὸ Τιβερίου ἐπὶ τὸ δεύ-
 τερον ἔτος Δαρείου ἔτη φημί. 3. Δαρείου μὲν γὰρ
 τὸ δεύτερον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ξέ' Ὀλυμπιάδος
 κατανατᾶ, Τιβερίου δὲ τὸ πεντεκαίδεκατον τῆς Ῥω-
 μαίων βασιλείας κατὰ τὸ δ' τῆς σα' Ὀλυμπιάδος [284]
 15 συμπίπτει. 4. γίνονται τοίνυν αἱ μεταξὺ Δαρείου d
 τοῦ Πέρσου καὶ Τιβερίου τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως
 Ὀλυμπιάδες ρλζ', αἱ συνάγουσι χρόνον ἐτῶν φημί,
 τετραετίας τῇ Ὀλυμπιάδι λογιζομένης. 5. ἐπεὶ δὲ
 κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος Δαρείου τὸ ἑβδομηχοστὸν
 20 ὑπῆρχε τῆς ἐρημίας τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶ, καθὼς
 τὰ τῆς Ἑβραίων ἱστορίας παρίστησι, κἀντεῦθεν πάλιν
 ἀνατρεχόντων ἀπὸ μὲν τοῦ δευτέρου ἔτους Δα-
 ρείου ἐπὶ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα ἔτη συνάγοιτ' ἂν
 σνς', Ὀλυμπιάδες ξδ'· τσαῦτα δ' ἂν εὗροις τὰ ἀπὸ
 25 τοῦ ὑστάτου ἔτους τῆς ἐρημίας τοῦ δηλωθέντος ἱε-
 ροῦ ἐπὶ τὸ ν' ἔτος Ὀξίου τοῦ τῶν Ἰουδαίων βασιλέως
 ἀνιῶν, καθ' ὃν ἐπροφήτεον Ἡσαΐας καὶ Ὁσηέ, ὅσοι (284)
 τε τούτοις γεγόνασι σύγχρονοι, ὥστ' εἶναι τὴν πρῶ-
 τὴν καθ' Ἑλλήνας Ὀλυμπιάδα σύνδρομον Ἡσαΐα τῷ
 30 προφήτῃ καὶ τοῖς τούτῳ συγχρόνοις. 6. πάλιν δὲ
 ἀπὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τοὺς ἔμπροσθεν
 ἀνιῶν χρόνους μέχρι τῆς Ἰλλίου ἀλώσεως εὐρήσεις

ἔτη συγκεφαλαιούμενα νη', ὡς αἱ παρ' Ἑλλησι
 τῶν χρόνων ἀναγραφαὶ περιέχουσι. 7. καὶ καθ'
 Ἑβραίους ἀπὸ πεντηκοστοῦ ἔτους Ὁξίου τοῦ Ἰουδαί-
 ων βασιλέως ἀνιῶν ἐπὶ τὸ τρίτον ἔτος Λαβδῶν παρ'
 Ἑβραίοις γενομένου κριτοῦ τὸν ἴσον συνάξεις ἀριθ- 5
 μὸν ἔτων νη'. ὥστ' εἶναι τὴν Ἰλίου ἄλωσιν κατὰ
 τοὺς Λαβδῶν τοῦ κριτοῦ χρόνους, ἐπτά ἔτεσι πρό-
 τερον ἢ Σαμψῶν ἀρξῆαι Ἑβραίων, ὃν κατὰ τὴν τοῦ
 σώματος ἀλκὴν ἀνυπόστατον γενέσθαι φασίν, ἐοι- 10
 κότα τῷ βοιωμένῳ παρ' Ἑλλησιν Ἡρακλεῖ. 8. καὶ ἐν-
 τεῦθεν δὲ ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρω βαδίζων, σαυτῷ τε συν-
 αγωγῶν ἀριθμὸν ἔτων ὕ, εὔροισ ἂν κατὰ μὲν Ἑβραί-
 οὺς Μωσέα, κατὰ δὲ Ἑλληνας Κέκροπα τὸν γηγενῆ.
 9. κατώτερα δὲ τῶν Κέκροπος ἱστορεῖται χρόνων τὰ
 παρ' Ἑλλησι θαυμαζόμενα. γίνεται γὰρ μετὰ Κέ- 15
 κροπα ὁ κατὰ Δευκαλίωνα κατακλυσμὸς, καὶ ἡ ἐπὶ
 Φαέθοντος ἐκπύρωσις, Ἐριχθουλοῦ τε γένεσις, Κό-
 ρης τε ἀρπαγὴ, καὶ Διμήτρος μυστήρια, Ἐλευσινίων
 ἰδρυσις, Τριπτολέμου γεωργία, Εὐρώπης ὑπὸ Διὸς
 ἀρπαγὴ, Ἀπόλλωνος γένεσις, Κάδμου ἐπὶ Θήβας 20
 παρουσία, καὶ ἐτι τούτων νεώτεροι Διόνυσος, Μί-
 νως, Περσεὺς, Ἀσκληπιὸς, Διόσκουροι, Ἡρακλῆς.
 10. τούτων δ' ἀπάντων πρεσβύτερος γεγωνῶς συνί-
 σταται Μωσῆς, ὡς ἂν κατὰ Κέκροπα τὴν ἡλικίαν
 ἀκμάσας. ἀπὸ δὲ Μωσέως πάλιν ἀνιῶν ἐπὶ τὸ πρῶ- 25
 τον ἔτος ζωῆς Ἀβραὰμ εὐρήσεις ἔτη φε'. τοσαῦτα
 δὲ ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος ἔτους τῆς Κέκροπος βασι-
 λείας τὸν ἀνωτέρω χρόνον ἀπαριθμούμενος ἐπὶ Νί-
 νων ἤξει τὸν Ἀσσύριον, ὃν πρῶτόν φασιν ἀπάσης
 τῆς Ἀσίας πλὴν Ἰνδῶν κεκρατηκέναι· οὗ Νίνος ἐπώ- 30
 νυμος πόλις, ἢ Νινευὶ παρ' Ἑβραίοις ὠνόμασται,
 καθ' ὃν Ζωροάστρης ὁ μάγος Βακτριῶν ἐβασίλευσε.

Νίνου δὲ γυνή καὶ διάδοχος τῆς βασιλείας Σεμίρα-
 μιν· ὥστ' εἶναι τὸν Ἀβραάμ κατὰ τούτους.

11. Ταῦτα μὲν οὖν ἀποδεικτικῶς ἐν τοῖς πονη-
 θεῖσιν ἡμῖν Χρονικοῖς Κανόσιν οὕτως ἔχοντα συν-
 5 ἔστη. ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος πρὸς τοῖς εἰρημένοισ
 μάρτυρι τῆς Μωσέως ἀρχαιότητος χρήσομαι τῷ πάν-
 των δυσμενεστάτῳ καὶ πολεμιωτάτῳ Ἑβραίων τε καὶ (485)
 ἡμῶν, φημὶ δὲ τῷ καθ' ἡμᾶς φιλοσόφῳ, ὃς τὴν καθ'
 ἡμῶν συσκευὴν ὑπερβολῇ μίσους προβεβλημένος
 10 οὐ μόνους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ Ἑβραίους, αὐτὸν τε Μω-
 σέα καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν προφήτας ταῖς Ἰσραὴλ ὑπη-
 γάγετο δυσφημίαις. οὕτω γὰρ διὰ τῆς τῶν ἐχθρῶν
 ὁμολογίας ἀναμφηρίστως ἡγοῦμαι τὴν ἐπαγγελίαν
 πιστώσασθαι. 12. γράφει τὸν ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς
 15 καθ' ἡμῶν συσκευῆς ὁ Πορφύριος φήμασιν αὐτοῖς
 τάδε

“Ἰστορεῖ δὲ τὰ περὶ Ἰουδαίων ἀληθέστατα, ὅτι b
 καὶ τοῖς τόποις καὶ τοῖς ὀνόμασιν αὐτῶν τὰ συμφω- [285]
 νότατα, Σαγχωνιάθων ὁ Βηρύτιος, εἰληφῶς τὰ ὑπο-
 20 μνήματα παρὰ Ἱερομβάλου τοῦ ἱερέως θεοῦ Ἰεσὺ, ὃς
 Ἀβελβαλῶ τῷ βασιλεὶ Βηρυτίων τὴν ἱστορίαν ἀνα-
 θεῖς, ὑπ' ἐκείνου καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἐξεταστῶν τῆς
 ἀληθείας παρεδέχθη. οἱ δὲ τούτων χρόνοι καὶ πρὸ
 τῶν Τρωϊκῶν πίπτουσι χρόνων καὶ σχεδὸν τοῖς Μω-
 25 σέως πλησιάζουσιν, ὡς αἱ τῶν Φοινίκης βασιλέων c
 μνηνοῦσι διαδοχαί. Σαγχωνιάθων δὲ, ὁ κατὰ τὴν
 τῶν Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθως πᾶσαν τὴν πα-
 λαιὰν ἱστορίαν ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων καὶ
 τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν συναγαγὼν καὶ συγ-
 30 γράψας, ἐπὶ Σεμιράμεως γέγονε τῆς Ἀσσυρίων βα-
 σιλίδος.”

13. Ταῦτα ὁ Πορφύριος. δεῖ δὲ συλλογίσασθαι

τὰ προκείμενα ᾧδὲ πως. εἶπερ ὁ Σαγχωνιάθων ἐπὶ Σεμιράμεως γέγονεν, ἢ δὲ μακρῷ πρόσθεν τῶν Τρωϊκῶν ὁμολογεῖται, εἴη ἂν καὶ ὁ Σαγχωνιάθων τῶν Τρωϊκῶν παλαιότερος. 14. ἀλλ' οὗτος παρ' ἐτέρων πρεσβυτέρων αὐτοῦ τοῖς χρόνοις εἰληφέναι λέγεται τὰ ὑπομνήματα· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἀρχαιότεροι ὄντες αὐτοῦ σχεδὸν τοῖς Μωσείως πλησιάζειν χρόνοις εἰρηγται, οὐδὲ αὐτοὶ κατὰ Μωσέα γενόμενοι, ἀλλὰ σχεδὸν τοῖς ἐκείνου χρόνοις πλησιάζοντες· ὡς τοσοῦτον πρεσβύτερον εἶναι τὸν Μωσέα τοῦ Σαγχωνιάθωνος ὁπόσον ἂν οὗτος λείπηται τῶν αὐτοῦ πρεσβυτέρων, οἱ Μωσεὶ πλησιάζειν ὁμολογήθησαν. 15. πόσοις δὲ ἄρα ἔτεσιν εἰκὸς ἦν Μωσέα ὑπεράγειν τοὺς δηλουμένους ἄπορον εἰπεῖν· διόπερ τοῦτό μοι δοκῶ παρήσειν. δοὺς δὲ κατ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν Σαγχωνιάθωνα Μωσέα γεγονέναι, καὶ μὴ πρότερον, ᾧδε τὸν ἔλεγχον ἐφοδεύσω. 16. εἶπερ ἐπὶ Σεμιράμεως τῆς Ἀσσυρίων βασιλίδος ὁ Σαγχωνιάθων ἐγνωρίζετο, ἔστω δὲ καὶ Μωσῆς μηδὲν προάγων, κατὰ δὲ τοῦτον ἡκμακῶς, γένοιτ' ἂν οὖν καὶ αὐτὸς κατὰ Σεμίραμιν. 17. ἀλλ' ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος ἐπὶ ταύτης ἐδήλου γενέσθαι τὸν Ἀβραάμ, ὁ δὲ τοῦ φιλοσόφου παλαιότερον τὸν Μωσέα συνίστησιν. ἢ δὲ Σεμίραμις τῶν Τρωϊκῶν ὀκτακοσίοις ὄλοις ἔτεσι δαίκνυται προγενομένη. καὶ Μωσῆς ἄρα ἔσται τοσοῦτοις τὰ Τρωϊκὰ προάγων κατὰ τὸν φιλόσοφον. 18. πρῶτος δὲ βασιλεύει Ἀργείων Ἰναχος, οὐπω τότε Ἀθηναίων οὔτε τὴν πόλιν οὔτε τὴν προσηγορίαν ἐχόντων. ὁ δὲ πρῶτος Ἀργείων ἡγεῖται κατὰ τὸν πέμπτον μετὰ Σεμίραμιν Ἀσσυρίων βασιλέα, ν' καὶ ρ' ὕστερον ἔτεσιν αὐτῆς τε καὶ Μωσείως, ἐν οἷς οὐδὲν ἐπίσημον γεγρονὸς ἱστορεῖται παρ' Ἑλλησι. κατὰ τοῦτο δὲ τοῦ χρό-

νου παρ' Ἑβραίοις ἡγοῦνται οἱ Κριταί. 19. εἶτ' αὖ
 πάλιν τριακοσίοις ἐτῶν ἄλλοις κατώτερον χρόνοις,
 ἤδη πού πλέον ἢ ὕ' ἐτῶν ὅλων συμπληρουμένων ἀπὸ
 Σεμιράμεως, πρῶτος Ἀθηναίων βασιλεὺς Κέκροψ ὁ
 5 βοώμενος παρ' αὐτοῖς αὐτόχθων, Ἄργους ἡγουμένου
 Τριόπα, ὃς ἦν ἑβδομος μετὰ τὸν πρῶτον Ἀργεῖον
 Ἰναχον. 20. μεταξὺ δὲ τούτων ὁ ἐπὶ Ὠγύγου μνημο-
 νεύεται κατακλυσμός, πρῶτός τε Ἄπις ἐν Αἰγύπτῳ
 θεὸς ὠνομάσθη, καὶ Ἰὼ θυγάτηρ Ἰνάχου, ἣν Ἴσιν
 10 Αἰγύπτιοι μετονομάσαντες σέβουσι, Προμηθεὺς τε
 καὶ Ἄτλας ἐγνωρίζοντο. 21. ἀπὸ δὲ Κέκροπος ἐπὶ
 τὴν Ἰλίου ἄλωσιν ἄλλα συνάγεται μικρῶ δέοντα ἔτη
 ὕ', ἐν οἷς τὰ ἐν Ἑλλήσι θαυμάσια μυθολογεῖται, ὁ
 ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμός καὶ ὁ ἐπὶ Φαέθοντος
 15 ἐμπρησμός, πολλῶν, ὡς εἰκὸς, φθορῶν γῆς κατὰ
 τόπους γεγενημένων. 22. πρῶτος δὲ Κέκροψ λέγε-
 ται Ζῆνα κεκληκέναι τὸν θεόν, μὴ πρότερον οὕτω
 παρ' ἀνθρώποις ὠνομασμένον· ἔπειτα βωμὸν παρ' ἁ
 Ἀθηναίοις ἰδρῦσαι πρῶτος, καὶ πάλιν πρῶτος Ἀθη-
 20 νᾶς ἄγαλμα στήσασθαι, ὡς οὐδὲ τούτων ἐκ παλαιοῦ
 ὑπαρχόντων. 23. μετὰ δὲ τούτον καὶ οἱ παρ' Ἑλλήσι [286]
 θεοὶ πάντες γενεαλογοῦνται. παρ' Ἑβραίοις δὲ ἐν
 τούτῳ οἱ ἀπὸ γένους Δαβὶδ ἐβασίλευον καὶ οἱ μετὰ
 Μωσέα διέλαμπον προφηῆται· ὥστε τὰ πάντα ἀπὸ
 25 Μωσέως ἐπὶ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν συνάγεσθαι πλέον ἢ
 ἔτη ὡ' κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν τοῦ φιλοσόφου μαρτυ-
 ρίαν. 24. ἔτι δὲ πολὺ τῶν Τρωϊκῶν νεώτερα τὰ
 κατὰ Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον καὶ τοὺς λοιποὺς μνημο-
 νεύεται. χθὲς δὲ καὶ πρώην μετὰ τούτους περὶ τὴν (487)
 30 πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα οἱ ἀμφὶ Πυθαγόραν καὶ
 Δημόκριτον καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα φιλοσόφους ὠνο-
 μάσθησαν, ἐγγύς πού μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἔτεσιν ἑπτα-

κοσίοις. 25. προτερεῖν ἄρα Μωσῆς καὶ οἱ μετ' αὐ-
τὸν Ἑβραίων προφήται συνίστανται τῶν παρ' Ἑλ-
λησι φιλοσόφων χιλίοις πεντακοσίοις ἔτεσι κατὰ τὴν
τοῦ δηλωθέντος ἀνδρὸς ὁμολογίαν.

26. Καὶ ταῦτα μὲν ἡμεῖς ἐπιτόμως. σκέψασθαι ⁵
δὲ καιρὸς καὶ τὰς τῶν πρὸ ἡμῶν περὶ τῆς αὐτῆς
ὑποθέσεως ἀποδείξεις. γεγόνασι δὴ παρ' ἡμῖν λό-
γοι ἄνδρες καὶ τῶν ἀπὸ παιδείας οὐδενὸς δεῦτεροι,
^b τοῖς τε θείοις οὐ παρέργως καθωμιληκότες, οἱ καὶ
τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ἐπ' ἀκριβὲς διευκρινήσαν- ¹⁰
τες τῇ παρ' Ἑβραίοις συνέστησαν ἀρχαιολογία,
πλουσία καὶ ποικίλη κατασκευῇ κεχηρμένοι τῆς ἀπο-
δείξεως. 27. οἱ μὲν γὰρ ἐκ τινῶν ὁμολογουμένων
ἱστοριῶν τοὺς χρόνους συνελόγισαντο, οἱ δὲ παλαι-
τέροις ἀναγνώσμασι τὴν μαρτυρίαν ἐπιστώσαντο. ¹⁵
καὶ οἱ μὲν Ἑλληνικοῖς, οἱ δὲ καὶ τοῖς τὰ Φοινίκων
τά τε Χαλδαίων καὶ Αἰγυπτίων ἀναγράψασι συν-
^cεχρήσαντο· ὁμοῦ δὲ οἱ πάντες, τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ
βάρβαρα τά τε παρ' αὐτοῖς Ἑβραίοις συναγαρόντες
καὶ τὰς παρὰ πᾶσιν ἱστορίας παραθέντες, θατέρα τε ²⁰
τὴν ἑτέραν συγκρούσαντες, τὰ παρὰ τοῖς πᾶσιν ὑπὸ
τοὺς αὐτοὺς χρόνους πραχθέντα συνεξητάκασιν. 28.
εἶθ' ἕκαστος οἰκείαις μεθόδοις τὴν τῶν ἀποδεικνυ-
μένων κατασκευὴν πεποιημένος σύμφωνον καὶ ὁμο-
λογουμένην τὴν ἀπόδειξιν εἰσηνέγκαντο. διὸ καὶ ²⁵
μάλιστα ταῖς αὐτῶν ἡγησάμην δεῖν παραχωρῆσαι
^d φωναῖς τὸν παρόντα λόγον, ὅπως ὁμοῦ τῶν οἰκείων
μὴ ἀποστεροῖντο καρπῶν οἱ τῶν λόγων πατέρες, καὶ
διὰ πλειόνων μαρτύρων, ἀλλὰ μὴ δι' ἑνὸς, ὁμοῦ ἢ
σύστασις τῆς ἀληθείας ἀναμφίλεκτον λάβοι τὴν ἐπι- ³⁰
κύρωσιν.

X. "Μέχρι μὲν τῶν Ὀλυμπιάδων οὐδὲν ἀκριβὲς

ιστόρηται τοῖς Ἑλλησι, πάντων συγκεχυμένων καὶ κατὰ μηδὲν αὐτοῖς τῶν πρὸ τοῦ συμφωνούντων· αἱ δὲ ἠκριβώνται πολλοῖς, τῷ μὴ ἐκ πλείστου διαστήματος, διὰ τετραετίας δὲ τὰς ἀναγραφὰς αὐτῶν ποι- (488)
 5 εἶσθαι τοὺς Ἑλληνας. 2. οὐ δὴ χάριν τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ μυθώδεις ἐπιλεξάμενος ἱστορίας μέχρι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπιδραμοῦμαι· τὰς δὲ μετὰ ταῦτα συζεύξας κατὰ χρόνον ἐκάστας, εἴ τινες ἐπίσημοι, ταῖς Ἑλληνικαῖς τὰς Ἑβραϊκὰς, ἐξιστορῶν μὲν
 10 τὰ Ἑβραίων, ἐφαπτόμενος δὲ τῶν Ἑλληνικῶν, ἐφαρμόσω τόνδε τὸν τρόπον· λαβόμενος μιᾶς πράξεως Ἑβραϊκῆς ὁμοχρόνου πράξει ὑφ' Ἑλλήνων ἱστορη- b
 θείση, καὶ ταύτης ἐχόμενος, ἀφαιρῶν τε καὶ προστιθεὶς, τίς τε Ἑλλήν, ἢ Πέρσης, ἢ καὶ ὅστισοῦν τῇ
 15 Ἑβραίων συνεχρόνισεν, ἐπισημειούμενος, ἴσως ἂν τοῦ σκοποῦ τύχοιμι.”

3. “Ἑβραίων μὲν οὖν ἡ μετοικία ἐπισημοτάτη, αἰχμαλωτισθέντων ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος, παρέτεινεν ἔτη 5, κατὰ προεφήτευσεν
 20 Ἰερεμίας. τοῦ δὴ Ναβουχοδονόσορ μνημονεύει Βηρωσσὸς ὁ Βαβυλώνιος. 4. μετὰ δὲ τὰ 5 τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη Κῦρος Περσῶν ἐβασίλευσεν, ᾧ ἔτει [287]
 Ὀλυμπιάς ἤχθη νέ, ὡς ἐκ τῶν Βιβλιοθηκῶν Διοδώρου καὶ τῶν Θαλλοῦ καὶ Κάστορος ἱστοριῶν, ἔτι δὲ
 25 Πολυβίου καὶ Φλέγοντος ἔστιν εὐρεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐτέρων, οἷς ἐμέλησεν Ὀλυμπιάδων· ἅπασι γὰρ συνεφώνησεν ὁ χρόνος. 5. Κῦρος δ' οὖν τῷ πρώτῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει, ὅπερ ἦν Ὀλυμπιάδος νέ ἔτος τὸ πρῶτον, διὰ Ζοροβάβελ, καθ' ὃν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ, τὴν
 30 πρώτην καὶ μερικὴν ἀπόπεμψιν ἐποίησατο τοῦ λαοῦ, πληρωθείσης τῆς ἑβδομηκονταετίας, ὡς ἐν τῷ Ἐσδρα a
 παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἱστόρηται. 6. αἱ μὲν οὖν ἱστορίαι

συντρέχουσι Κύρου τε βασιλείας καὶ αἰχμαλωσίας
 τέλους, καὶ τὰ κατὰ τὰς Ὀλυμπιάδας οὕτως εἰς ἡμᾶς
 εὐρεθήσεται συμφωνήσαντα· τούτοις γὰρ ἐπόμενοι
 καὶ τὰς λοιπὰς ἱστορίας κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀλλή- 5
 λαις ἐφαρμοσόμεν. 7. τὰς δὲ πρὸ τούτων ὧδὲ πως
 τῆς Ἀττικῆς χρονογραφίας ἀριθμουμένης, ἀπὸ Ὠγύ-
 γου τοῦ παρ' ἐκείνοις αὐτόχθονος πιστευθέντος, ἐφ'
 οὗ γέγονεν ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἐν τῇ Ἀττικῇ κατα-
 κλυσμός, Φορωνέως Ἀργείων βασιλεύοντος, ὡς Ἀκου-
 σίλαος ἱστορεῖ, μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος, ὁπόθεν 10
 Ἕλληνες ἀκριβοῦν τοὺς χρόνους ἐνόμισαν, ἔτη συν-
 (489) ἀγεται χίλια εἰκοσιν, ὡς καὶ τοῖς προειρημένοις συμ-
 φωνεῖ καὶ τοῖς ἐξῆς δειχθήσεται. 8. ταῦτα γὰρ οἱ τὰ
 Ἀθηναίων ἱστοροῦντες, Ἑλλάνικός τε καὶ Φιλόχορος
 ὁ τὰς Ἀτθίδας, οἳ τε τὰ Σύρια Κάστωρ καὶ Θαλλὸς, 15
 καὶ ὁ τὰ πάντων Διόδωρος ὁ τὰς Βιβλιοθήκας, Ἀλέ-
 ξανδρός τε ὁ Πολυῖστωρ, οἵτινες τῶν καθ' ἡμᾶς
 ἀκριβέστερον ἐμνήσθησαν καὶ τῶν Ἀττικῶν ἀπάν-
 των. εἴ τις οὖν ἐν τοῖς χιλίοις εἰκοσιν ἔτεσιν ἐπίσημος
 ἱστορία τυγχάνει, κατὰ τὸ χρήσιμον ἐκλεγθήσεται.” 20

9. Καὶ μετὰ βραχεία ἐπιλέγει

^b “Φαμὲν τοίνυν ἐκ γε τοῦδε τοῦ συγγράμματος
 Ὠγυγον, ὃς τοῦ πρώτου κατακλυσμοῦ γέγονεν ἐπώ-
 νυμος, πολλῶν διαφθαρέντων διασωθεὶς, κατὰ τὴν
 ἀπ' Αἰγύπτου τοῦ λαοῦ μετὰ Μωσέως ἔξοδον γεγε- 25
 νῆσθαι, τόνδε τὸν τρόπον. 10. ἐπὶ τὴν πρώτην
 Ὀλυμπιάδα τὴν προειρημένην ἀπὸ Ὠγύγου ἔτη δειχ-
 θήσεται ἀκ' ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ
 τῆς νέ' ἔτος πρώτον, τουτέστιν ἐπὶ Κύρου βασιλείας
 ἔτος πρώτον, ὃπερ ἦν αἰχμαλωσίας τέλος, ἔτη σιζ'. 30
 ἀπὸ Ὠγύγου τοίνυν ἐπὶ Κῦρον ἔτη μσλζ'. εἰ
 δ' ἀναφῆροι τις ἐπιλογιζόμενος ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς

αἰχμαλωσίας αἰσλζ' ἔτη, κατὰ ἀνάλυσιν εὐρίσκειται ταυτὸν διάστημα ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξόδου Ἰσραὴλ, ὅσον ἀπὸ τῆς πεντηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ Ὁγυγον, ὃς
 5 ἔκτισεν Ἐλευσίνα. ὅθεν ἐπισημότερον ἔστι καταλαβεῖν τὴν Ἀττικὴν χρονογραφίαν."

11. Καὶ μεθ' ἕτερα

"Καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ὁγύγου· κατὰ δὲ τοὺς τούτου χρόνους ἐξῆλθε Μωσῆς ἀπ' Αἰγύπτου· καὶ
 10 ὡς οὐκ ἄπιστον τότε ταῦτα συμβῆναι δείκνυμεν οὕτως. 12. ἀπὸ τῆς ἐξόδου Μωσέως ἐπὶ Κῦρον, ὃς d ἐβασίλευσε μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἔτη αἰσλζ'. Μωσέως γὰρ ἔτη τὰ λοιπὰ τεσσαράκοντα· Ἰησοῦ τοῦ μετ' ἐκείνον ἡγησαμένου ἔτη κέ· πρεσβυτέρων ἔτη
 15 λ' τῶν μετὰ Ἰησοῦν Κριτῶν· τῶν τε ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν περιεχομένων ἔτη υ'· ἱερέων δὲ Ἡλεί καὶ Σαμουὴλ ἔτη 5'. τῶν δὲ ἐξῆς βασιλείων Ἐβραίων ἔτη τετρακόσια 4'. τῆς δ' αἰχμαλωσίας ἐβδομήκοντα, ἧς τὸ τελευταῖον ἔτος ἦν Κύρου βασιλείας ἔτος πρῶ-
 20 του, ὡς προειρήκαμεν. 13. ἐπὶ δὲ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα ἀπὸ Μωσέως ἔτη ακ', εἴπερ ἐπὶ πεντηκοστῆς πέμπτης ἔτος πρῶτον ἔτη αἰσλζ'· κὰν τοῖς Ἑλληνι-
 νικοῖς συνέδραμεν ὁ χρόνος. 14. μετὰ δὲ Ὁγυγον, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ πολλὴν φθορὰν,
 25 ἀβασίλευτος ἔμεινε. ἢ νῦν Ἀττικὴ μέχρι Κέκροπος ἔτη ρθθ'. τὸν γὰρ μετὰ Ὁγυγον Ἀκταῖον, ἢ τὰ πλασσόμενα τῶν ὀνομάτων, οὐδὲ γενέσθαι φησὶ Φι- [288] λόχορος."

15. Καὶ αὐθις

130 "Ἀπὸ Ὁγύγου τοίνυν ἐπὶ Κῦρον, ὅποσα ἀπὸ Μωσέως ἐπὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἔτη αἰσλζ'. καὶ Ἐλ- b λήνων δὲ τινες ἱστοροῦσι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους

γενέσθαι Μωσέα· Πολέμων μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριῶν λέγων, ἐπὶ Ἰαπίδος τοῦ Φορωνέως μοῖρα τοῦ Αἰγυπτίων στρατοῦ ἐξέπεσεν Αἰγύπτου, οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καλουμένῃ Συρία οὐ πόρρω Ἀραβίας ᾤκησαν, αὐτοὶ δηλονότι οἱ μετὰ Μωσέως. 5
 16. Ἀπίων δὲ ὁ Ποσειδωνίου, περιεργότατος γραμματικῶν, ἐν τῇ κατὰ Ἰουδαίων βίβλῳ καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν φησι κατὰ Ἰναχον Ἄργου βασιλέα, Ἀμώσιος Αἰγυπτίων βασιλεύοντος, ἀποστῆναι Ἰουδαίους, ὧν ἠγεῖσθαι Μωσέα. 17. μέμνηται 10
 δὲ καὶ Ἡρόδοτος τῆς ἀποστασίας ταύτης καὶ Ἀμώσιος ἐν τῇ δευτέρᾳ· τρόπῳ δέ τινι καὶ Ἰουδαίων αὐτῶν, ἐν τοῖς περιτεμνομένοις αὐτοὺς καταριθμῶν, καὶ Ἀσσυρίους τοὺς ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἀποκαλῶν, τάχα δι' Ἀβραάμ. 18. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Μενδήσιος 15
 τὰ Αἰγυπτίων ἀνέκαθεν ἱστορῶν ἅπασι τούτοις συντρέχει· ὥστε οὐδ' ἐπίσημος ἐπὶ πλέον ἢ τῶν χρόνων παραλλαγή. 19. σημειωτέον δὲ ὡς ὅτι ποτὲ ἐξαίρετον Ἑλλῆσι δι' ἀρχαιότητα μυθεύεται, μετὰ Μω-
 δ σέα τοῦθ' εὐρίσκεται, κατακλυσμοὶ τε καὶ ἐκπυρώ- 20
 σεις, Προμηθεὺς, Ἰὼ, Εὐρώπη, Σπαρτοὶ, Κόρης ἀρπαγή, μυστήρια, νομοθεσίαι, Διονύσου πράξεις, Περσεὺς, ἄθλοι Ἡράκλειοι, Ἄργοναῦται, Κένταυροι, Μινώταυρος, τὰ περὶ Ἴλιον, Ἡρακλειδῶν κάθοδος, Ἰῶναν ἀποικία, καὶ Ὀλυμπιάδες. 20. ἔδοξε δὲ μοι 25
 τῆς Ἀττικῆς βασιλείας τὸν προειρημένον ἐκτιθέναι χρόνον, παρατιθέναι μέλλοντι ταῖς Ἑβραϊκαῖς ἱστορίαις τὰς Ἑλληνικάς. ἐξέσται γὰρ τῷ βουλομένῳ, παρ' ἐμοῦ τὴν ἀρχὴν κομιζομένῳ, λογίζεσθαι τὸν ἀριθμὸν ὁμοίως ἐμοί." 30

(491) 21. "Οὐκοῦν τῶν χιλίων καὶ εἴκοσιν ἐτῶν, τῶν μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος ἀπὸ Μωσέως τε καὶ Ὠγύ-

ρου ἐκκειμένων, πρώτῳ μὲν ἔτει τὸ Πάσχα καὶ τῶν Ἑβραίων ἔξοδος ἢ ἀπ' Αἰγύπτου, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ ἐπὶ Ὠγύγου γίνεται κατακλυσμός· καὶ κατὰ λόγον.
 22. τῶν γὰρ Αἰγυπτίων ὀργῇ θεοῦ χαλάξαις τε καὶ
 5 χειμῶσι μαστιζομένων εἰκὸς ἦν μέρη τινὰ συμπά-
 σχειν τῆς γῆς, ὅτι τε Ἀθηναίους τῶν αὐτῶν Αἰγυ-
 πτίοις ἀπολαύειν εἰκὸς ἦν, ἀποίκουσ ἐκείνων ὑπονοου-
 μένους, ὡς φασιν ἄλλοι τε καὶ ἐν τῷ Τρικαράνῳ
 Θεόπομπος. 23. ὁ δὲ μεταξὺ χρόνος παραλέλειπται,
 10 ἐν ᾧ μηδὲν ἐξαίρετον Ἑλλῆσιν ἰστόρηται. μετὰ δὲ ⁶
 τέσσαρα καὶ ἐνεήκοντα ἔτη ἦν Προμηθεὺς, ὡς
 τινες, ὃς πλάσσειν ἀνθρώπους ἐμυθεύετο· σοφὸς
 γὰρ ὢν εἰς παιδείαν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἄγαν ἰδιω-
 τείας μετέπλαττε.”

15 Ταῦτα μὲν ὁ Ἀφρικανός. μεταβῶμεν δ' ἡμεῖς
 ἐφ' ἕτερον.

XI. “Νῦν δὲ προσήκειν μοι νομίζω παραστήσαι ^c
 πρεσβυτέραν τὴν ἡμετέραν φιλοσοφίαν τῶν παρ'
 Ἑλλῆσιν ἐπιτηδευμάτων. ὄροι δ' ἡμῖν κείσονται
 20 Μωσῆς καὶ Ὀμηρος. τῷ γὰρ ἐκάτερον αὐτῶν εἶναι
 παλαιάτατον, καὶ τὸν μὲν ποιητῶν καὶ ἱστορικῶν
 εἶναι πρεσβύτατον, τὸν δὲ πάσης σοφίας βαρβάρου
 ἀρχηγόν, καὶ ὑφ' ἡμῶν νῦν εἰς σύγκρισιν παραλαμ-
 βανέσθωσαν. 2. εὐρήσομεν γὰρ οὐ μόνον τῆς Ἑλλή- ^d
 25 νων παιδείας τὰ παρ' ἡμῖν, ἔτι δὲ καὶ τῆς τῶν γραμ-
 μάτων εὐρέσεως ἀνώτερα· μάρτυράς τε οὐ τοὺς οἴ-
 κοι παραλήψομαι, βοηθοῖς δὲ μᾶλλον Ἑλλῆσι κατα-
 χρήσομαι. τὸ μὲν γὰρ ἄγνωμον, ὅτι μηδ' ὑφ' ὑμῶν
 παράδεκτον· τὸ δὲ, ἂν ἀποδεικνύηται, θαυμαστόν,
 30 ὅποταν ὑμῖν διὰ τῶν ὑμετέρων ὄπλων ἀντερείδω ^[289]

17 Νῦν δὲ προσήκειν —] Tatianus c. 31. 36. 37. 39—41
 p. 168 seq. ed. Paris. a. 1741.

ἀνυπόπτους καθ' ὑμῶν τοὺς ἐλέγχους παραλαμβάνω. 3. περὶ γὰρ τῆς Ὀμήρου ποιήσεως γένους τε αὐτοῦ
 καὶ χρόνου καθ' ὃν ἤκμασε προηρεύνησαν πρεσβύ-
 τατοι μὲν Θεαγένης τε ὁ Ῥηγίνος κατὰ Καμβύσην
 γεγωνῶς, καὶ Στησίμβροτος ὁ Θάσιος, καὶ Ἀντίμαχος ⁵
 ὁ Κολοφώνιος, Ἡρόδοτός τε Ἀλικαρνασεύς, καὶ Διο-
⁽⁴⁹²⁾ νύσιος Ὀλύμπιος· μετὰ δὲ ἐκείνους Ἔφορος ὁ Κυ-
 ματος, καὶ Φιλόχορος ὁ Ἀθηναῖος, Μεγακλείδης τε
 καὶ Χαμαιλέων οἱ περιπατητικοί· ἔπειτα γραμμα-
 τικοὶ, Ζηνόδοτος, Ἀριστοφάνης, Καλλίμοχος, Κράτης, ¹⁰
 Ἐρατοσθένης, Ἀρίσταρχος, Ἀπολλόδωρος. 4. τούτων
 δὲ οἱ μὲν περὶ Κράτητα πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθό-
 δου φασὶν αὐτὸν ἠκμακέναι, μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐνδο-
 τέρω τῶν ὀγδοήκοντα ἐτῶν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐρατο-
^b σθένην μετὰ ἑκατοστὸν ἔτος τῆς Ἰλλίου ἀλώσεως· ¹⁵
 οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρίσταρχον κατὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποι-
 κίαν, ἣ ἐστὶ μετὰ ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἔτη τῶν Ἰλια-
 κῶν· Φιλόχορος δὲ μετὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν ἔτεσι
 μ', ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρξίππου, τῶν Ἰλιακῶν
 ὕστερον ἔτεσιν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· οἱ δὲ περὶ Ἀπολ- ²⁰
 λόδωρον μετὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν ἔτεσιν ἑκατὸν,
 ὃ γένοιτ' ἂν ὕστερον τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι διακοσίοις
 τεσσαράκοντα· τινὲς δὲ πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔφα-
^c σαν αὐτὸν γεγονέναι, τουτέστι μετὰ τὴν Ἰλλίου ἄλω-
 σιν ἔτεσι τετρακοσίοις· ἕτεροι δὲ κάτω τὸν χρόνον ²⁵
 ὑπήγαγον, σὺν Ἀρχιλόχῳ γεγονέναι τὸν Ὀμηρον εἰ-
 πόντες· ὁ δὲ Ἀρχιλόχος ἤκμασε περὶ Ὀλυμπιάδα
 τρίτην καὶ εἰκοστὴν, κατὰ Γύγην τὸν Λυδὸν, ὕστερον
 τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι πεντακοσίοις. 5. καὶ περὶ μὲν
 τῶν χρόνων τοῦ προειρημένου ποιητοῦ, λέγω δὴ ³⁰
 Ὀμήρου, στάσεώς τε καὶ τῶν εἰπόντων τὰ περὶ αὐ-
 τὸν ἀσυμφωνίας τοῖς ἐπ' ἀκριβὲς ἐξετάζειν δυνα-

μένοις ἀντάρκως ἡμῖν ὡς ἐπὶ κεφαλαίῳ εἰρήσθω. δυνατὸν γὰρ παντὶ ψευδεὶς ἀποφαίνεσθαι καὶ τὰς περὶ τοὺς λόγους δόξας. παρ' οἷς γὰρ ἀσυνάρητός ^d ἔστιν ἢ τῶν χρόνων ἀναγραφὴ, παρὰ τούτοις οὐδὲ

5 τὰ τῆς ἱστορίας ἀληθεύειν δύναται.

6. Καὶ μετὰ βραχέα

“ Πλὴν Ὅμηρος ἔστω μὴ μόνον ὕστερος τῶν Ἰλιακῶν, ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνον αὐτὸν ὑπειλίφθω γεγονέναι τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν, ἔτι δὲ καὶ τοῖς περὶ Ἀγαμέμνονα συνεστρατεῦσθαι, κἂν βούληται τις, καὶ πρὶν τῶν στοιχείων τὴν εὔρεσιν γεγονέναι· φανήσεται γὰρ ὁ προειρημένος Μωσῆς αὐτῆς μὲν τῆς Ἰλιακῆς ἀλώσεως πρεσβύτερος πάνυ πολλοῖς ἔτεσι, τῆς δὲ γεγυίας Ἰλίου κτίσεως καὶ τοῦ Τρωὸς καὶ

15 Δαρδάνου λίαν ἀρχαιότερος. 7. ἀποδείξεως δὲ ἕνεκα μάρτυσι χρῆσομαι Χαλδαίους, Φοίνικιν, Αἰγυπτίους. καὶ τί μοι λέγειν πλείονα; χρὴ γὰρ τὸν πείθειν ἐπαγγελλόμενον συντομωτέρας ποιείσθαι τὰς περὶ τῶν πραγμάτων πρὸς τοὺς ἀκούοντας διηγήσεις. 8. Βηρωσσὸς ἀνὴρ Βαβυλώνιος, ἱερεὺς τοῦ παρ' αὐτοῖς ⁽⁴⁹³⁾ Βήλου, κατὰ Ἀλέξανδρον γενόμενος, Ἀντιόχῳ τῷ μετὰ Σέλευκον τρίτῳ τὴν Χαλδαίων ἱστορίαν ἐν τρισὶ βιβλίοις κατατάξας καὶ τὰ περὶ τῶν βασιλέων ἐκτιθέμενος ἀφηγεῖται τινος αὐτῶν ὄνομα Ναβου-

20 χοδονόσορ, τοῦ συστρατεύσαντος ἐπὶ Φοίνικας καὶ Ἰουδαίους, ἅτινα διὰ τῶν καθ' ἡμᾶς προφητῶν ἴσμεν κεκηρυγμένα, γεγονότα μὲν πολὺ τῆς Μωσέως ἡλικίας κατώτερα, πρὸ δὲ τῆς Περσῶν ἡγεμονίας ἔτεσιν ἑβδομήκοντα. 9. Βηρωσσὸς δὲ ἔστιν ἀνὴρ ἰκανώτα-

30 τος· καὶ τούτου τεκμήριον Ἰόβας, ὃς Περὶ Ἀσσυρίων ^b γράφων παρὰ Βηρωσσοῦ φησι μεμαθηκέναι τὴν ἱστορίαν· εἰσὶ δ' αὐτῷ βίβλοι Περὶ Ἀσσυρίων δύο.”

10. "Μετὰ δὲ τοὺς Χαλδαίους τὰ Φοινίκων οὕτως ἔχει. γέγονασι παρ' αὐτοῖς ἄνδρες τρεῖς, Θεόδοτος, Ψικράτης, Μῶχος. τούτων τὰς βίβλους εἰς Ἑλληρίδα κατέταξε φωνὴν Λαίτος, ὁ καὶ τοὺς βίους τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβὲς πραγματευσάμενος. ⁵
- [290]^c 11. ἐν δὲ ταῖς τῶν προειρημένων ἱστορίαις δηλοῦται κατὰ τινα τῶν βασιλέων Εὐρώπης ἀρπαγὴ γεγονέναι, Μενελάου τε εἰς τὴν Φοινίκην ἀφίξις, καὶ τὰ περὶ Εἰραμον, ὅστις Σολομῶνι τῷ Ἰουδαίων βασιλεῖ πρὸς γάμον δούς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ ξύλων παντο- ¹⁰δαπῶν ὕλην εἰς τὴν τοῦ νεῶ κατασκευὴν ἐδωρήσατο. 12. καὶ Μένανδρος δὲ ὁ Περγαμηνὸς περὶ τῶν αὐτῶν τὴν ἀναγραφὴν ἐποίησατο. τοῦ δὲ Εἰράμου ὁ χρόνος ἤδη πού τοις Ἰλιακοῖς ἐγγίξει. Σολομῶν δὲ ὁ κατ' Εἰραμον πολὺ κατώτερός ἐστι τῆς Μωσέως ¹⁵ἡλικίας."
- ^d 13. "Αἰγυπτίων δ' εἰσὶν ἀκριβεῖς χρόνων ἀναγραφαί. καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς γραμμάτων ἐρμηνεύς Πτολεμαῖος, οὐχ ὁ βασιλεὺς, ἱερεὺς δὲ Μένδητος· οὗτος τὰς τῶν βασιλέων πράξεις ἐκτιθέμενος κατὰ ²⁰"Αμωσιν Αἰγύπτου βασιλέα γεγονέναι Ἰουδαίους φησὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν εἰς ἅπερ ἤθελον χωρῖα, Μωσέως ἡγουμένου. 14. λέγει δὲ οὕτως· ὁ δὲ "Αμωσις ἐγένετο κατὰ τὸν Ἰναχὸν τὸν βασιλέα. μετὰ δὲ τοῦτον Ἀπίων ὁ γραμματικὸς, ἀνὴρ δοκιμώτατος, ἐν ²⁵τῇ τετάρτῃ τῶν Αἰγυπτιακῶν (πέντε δὲ εἰσὶν αὐτῶν γραφαί) πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, φησὶ δ' ὅτι κατέσκαψε τὴν Ἀῦαριν "Αμωσις, κατὰ τὸν Ἀργεῖον γενόμενος Ἰναχὸν, ὡς ἐν τοῖς Χρόνοις ἀνέγραψεν ὁ Μενδήσιος ⁽⁴⁹⁴⁾Πτολεμαῖος. 15. ὁ δὲ ἀπὸ Ἰνάχου χρόνος ἄχρι τῆς ³⁰Ἰλίου ἀλώσεως ἀποπληροὶ γενεᾶς εἰκοσι. καὶ τὰ τῆς ἀποδείξεως τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον."

16. "Γεγόνασιν Ἀργείων βασιλεῖς οἷδε, Ἴναχος, Φορωνεὺς, Ἄπις, Ἀργεῖος, Κρίασος, Φόρβας, Τριόπας, Κροτωπὸς, Σθενέλαος, Δαναὸς, Λυγκεὺς, Ἄβας, Προῖτος, Ἀκρίσιος, Περσεὺς, Εὐφυσθεὺς, Ἄτρεὺς, 5 Θυέστης, Ἀγαμέμνων, οὗ κατὰ τὸ ὀκτωκαιδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας Ἴλιον ἐάλω. 17. καὶ χρὴ τὸν νουνεχῆ συνιέναι μετὰ πάσης ἀκριβείας ὅτι κατὰ τὴν Ἑλλήνων παράδοσιν οὐδ' ἱστορίας τις ἦν παρ' αὐτοῖς ἀναγραφὴ. Κάδμος γὰρ ὁ τὰ στοιχεῖα τοῖς προειρημένοις παραδούς μετὰ πολλὰς γενεὰς τῆς Βοιωτίας ἐπέβη. 18. μετὰ δὲ Ἴναχον ὑπὸ Φορωνέως μόλις τοῦ θηριώδους βίου καὶ νομάδος περιγραφὴ γέγονε, μετεκοσμήθησάν τε οἱ ἄνθρωποι. διόπερ εἰ κατὰ Ἴναχον πέφηνεν ὁ Μωσῆς γεγονώς, πρεσβύτερος 15 ἔστι τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι τετρακοσίοις. 19. ἀποδείννται δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχον ἀπὸ τε τῆς τῶν Ἀττικῶν βασιλείων διοδοχῆς, Μακεδονικῶν τε καὶ Πτολεμαϊκῶν, ἔτι δὲ καὶ Ἀντιοχικῶν. ὅθεν εἰ μετὰ τὸν Ἴναχον αἱ διαφανέσταται πράξεις παρ' Ἑλλησιν 20 ἐγράφησάν τε καὶ γινώσκονται, δῆλον ὡς καὶ μετὰ Μωσαῖα. 20. κατὰ μὲν γὰρ Φορωνέα τὸν μετ' Ἴναχον μνημονεύεται παρ' Ἀθηναίοις Ὁρυγος, ἐφ' οὗ κατακλυσμὸς ὁ πρῶτος, κατὰ δὲ Φόρβαντα Ἀκταῖος, ἀφ' οὗ Ἀκταία ἢ Ἀττική· κατὰ δὲ Τριόπαν Προμηθεὺς 25 καὶ Ἐπιμηθεὺς καὶ Ἄτλας καὶ ὁ διφυῆς Κέκροψ καὶ ἡ Ἰώ· 21. κατὰ δὲ Κροτωπὸν ἢ ἐπὶ Φαέθοντος ἀ ἐκπύρωσις καὶ ἡ ἐπὶ Δευκαλίωνος ἐπομβρία· κατὰ δὲ Σθενέλαον ἢ τε Ἀμφικτύονος βασιλεία καὶ ἡ εἰς Πελοπόννησον Δαναοῦ παρουσία καὶ ἡ ὑπὸ Δαρδάνου τῆς Δαρδανίας κτίσις, ἢ τε ἐκ Φοινίκης τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Κρήτην ἀνακομιδὴ· 22. κατὰ δὲ Λυγκέα τῆς Κόρης ἢ ἀρπαγὴ καὶ ἡ τοῦ ἐν Ἐλευσίτι

τεμένους καθίδρυσις, καὶ ἡ Τριπολέμου γεωργία, καὶ ἡ Κάδμου εἰς Θήβας παρουσία, Μίνωός τε βασιλεία· 23. κατὰ δὲ Προΐτον ὁ Εὐμόλπου πρὸς Ἀθηναίους πόλεμος· κατὰ δὲ Ἀκρίσιον Πέλοπος ἀπὸ Φρυγίας διάβασις, καὶ Ἴωνος εἰς τὰς Ἀθήνας ἀφίξις, ⁵ καὶ ὁ δεύτερος Κέκροψ, αἶ τε Περσέως πράξις· κατὰ δὲ τὴν Ἀγαμέμνονος βασιλείαν Ἴλιον ἔάλω.”

(495) 24. “Οὐκοῦν πέφηεν ὁ Μωσῆς ἀπὸ γε τῶν προειρημένων πρεσβύτατος ἡρώων, πόλεων, δαιμόνων. καὶ χρὴ τῷ πρεσβεύοντι κατὰ τὴν ἡλικίαν πιστεύειν ¹⁰ [291] μᾶλλον ἢ περ τοῖς ἀπὸ πηγῆς ἀρυσάμενοις Ἑλλησιν οὐ κατ’ ἐπίγνωσιν τάκεινον δόγματα. 25. πολλοὶ γὰρ οἱ κατ’ αὐτοὺς σοφισταὶ κεχορημένοι περιεργία, οἱ ὅσα παρὰ τῶν κατὰ Μωσέα καὶ τῶν ὁμοίως αὐτῷ φιλοσοφούντων ἔγνωσαν παραχαράττειν ἐπειράθη- ¹⁵ σαν, πρῶτον μὲν ἵνα τι λέγειν ἴδιον νομισθῶσι, ^b δεύτερον δ’ ὅπως τὰ ὅσα μὴ συνίεσαν, διὰ τινος ἐπιπλάστου δητολογίας παρακαλύπτοντες, ὡς μυθολογίαν τὴν ἀλήθειαν παραβραβεύωσι.”

26. “Περὶ μὲν οὖν τῆς καθ’ ἡμᾶς πολιτείας, ²¹ ἱστορίας τε τῆς κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, ὅσα τε εἰρήκασιν οἱ παρὰ τοῖς Ἑλλησι λόγιοι, καὶ πόσοι καὶ τίνες εἰσὶν οἱ μνημονεύσαντες, ἐν τῷ πρὸς τοὺς ἀποφηναμένους τὰ περὶ θεοῦ δειχθήσεται· 27. τὸ δὲ νῦν ἔχον, σπευστέον μετὰ πάσης ἀκριβείας σαφηνί- ²² ζειν ὡς οὐχ Ὀμήρου μόνον πρεσβύτερός ἐστιν ὁ Μωσῆς, ἐτι δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων, ^c Λίνου, Φιλάμμονος, Θαμύριδος, Ἀμφίονος, Ὀρφέως, Μουσαίου, Δημοδόκου, Φημίλου, Σιβύλλης, Ἐπιμενίδου τοῦ Κρητὸς, ὅστις εἰς τὴν Σπάρτην ἀφίκετο, ³ Ἀρισταίου τοῦ Προκολλησίου, καὶ τοῦ τὰ Ἀριμάσπια συγγράψαντος, Ἀσβόλου τε τοῦ Κενταύρου, καὶ Ἰσα-

τιδος, Δρύμωνός τε καὶ Εὐκλου τοῦ Κυπρίου, καὶ Ὁρου τοῦ Σαμίου, καὶ Προναπίδου τοῦ Ἀθηναίου.

28. Αἶνος μὲν γὰρ Ἡρακλέους ἐστὶ διδάσκαλος, ὁ δὲ Ἡρακλῆς μιᾷ τῶν Τρωϊκῶν προγενέστερος πέφηνε γενεᾷ. τοῦτο δὲ ἐστὶ φανερόν ἀπὸ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Τληπολέμου, τοῦ στρατεύσαντος ἐπὶ Ἴλιον. 29. Ὀρφεὺς δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἡρακλεὶ γέγονεν ἄλλως τε καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἐπισπερόμενά φασιν ὑπὸ Ὀνομακρίτου τοῦ Ἀθηναίου συντετάχθαι, γενομένου κατὰ τὴν Πεισιστρατιδῶν ἀρχὴν, περὶ τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα. 30. τοῦ δ' Ὀρφέως Μουσαῖος μαθητής. Ἀμφίων δὲ δυσὶ προάγων γενεαῖς τῶν Τρωϊκῶν τοῦ πλείονα πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς συντάττειν ἡμᾶς ἀπειργεῖ. Δημόδοκός τε καὶ Φῆμιος κατ' αὐτὸν τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον γεγόνασι· διέτριβον γὰρ ὁ μὲν παρὰ τοῖς μνηστῆρσιν, ὁ δὲ παρὰ τοῖς Φαίαξι. καὶ ὁ Θάμυρις καὶ ὁ Φιλάμμων οὐ πολὺ τούτων εἰσὶν ἀρχαιότεροι. 31. περὶ μὲν οὖν τῆς καθ' (496) ἕκαστον λόγον πραγματείας, χρόνων τε καὶ ἀναγραφῆς αὐτῶν, ὡς οἶμαι, σφόδρα μετὰ πάσης ὑμῖν ἀκριβείας ἀνεγράψαμεν· ἵνα δὲ καὶ τὸ μέχρι νῦν ἐνδέον ἀποπληρώσωμεν, ἔτι καὶ περὶ τῶν νομιζομένων σοφῶν ποιήσομαι τὴν ἀπόδειξιν. 32. Μίνως μὲν γὰρ, ὁ πάσης προύχει νομισθεὶς σοφίας ἀγγινοίας τε καὶ νομοθεσίας, ἐπὶ Λυγκέως τοῦ μετὰ Δαναὸν βασιλεύσαντος γέγονεν, ἐνδεκάτῃ γενεᾷ μετὰ Ἴναχον. Λυκοῦργος δὲ, πολὺ μετὰ τὴν Ἰλλίου γεννηθεὶς ἄλωσιν, πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔτεσιν ἑκατὸν νομοθετεῖ Λακεδαιμονίοις. 33. Δράκων δὲ περὶ Ὀλυμπιάδα τριακοστὴν καὶ ἐνάτην εὐρίσκεται γεγονῶς· Σόλων δὲ περὶ μ᾽· Πυθαγόρας κατὰ τὴν ἐξηκοστὴν δευτέραν. τὰς δὲ Ὀλυμπιάδας ὕστερον τῶν Ἰλιακῶν

ἔτεσιν ἀπεδείξαμεν γεγυυίας τετρακοσίους ἐπτά.
 34. καὶ δὴ τούτων οὕτως ἀποδεδειγμένων διὰ βρα-
 χέων ἔτι καὶ περὶ τῆς τῶν ἐπτά σοφῶν ἡλικίας ἀνα-
 γράψομεν. τοῦ γὰρ πρεσβυτάτου τῶν προειρημένων
 • Θάλητος γενομένου περὶ τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμ- 5
 πιάδα καὶ τὰ περὶ τῶν μετ' αὐτὸν σχεδὸν ἡμῖν συν-
 τόμως εἰρηται.”

35. “Ταῦθ' ὑμῖν, ἄνδρες Ἕλληνες, ὁ κατὰ βαρ-
 βάρους φιλοσοφῶν Τατιανὸς συνέταξα, γεννηθεὶς
 μὲν ἐν τῇ τῶν Ἀσσυρίων γῆ, παιδευθεὶς δὲ πρῶτον 10
 μὲν τὰ ὑμέτερα, δεύτερον δὲ ἄτινα νῦν κηρύττειν
 ἐπαγγέλλομαι. γινώσκων δὲ λοιπὸν τίς ὁ θεὸς καὶ
 τίς ἢ κατ' αὐτὸν ποιήσις ἔτοιμον ἔμαντὸν ὑμῖν πρὸς
 τὴν ἀνάκρισιν τῶν δογματῶν παρίστημι, μενούσης
 μοι τῆς κατὰ θεὸν πολιτείας ἀνεξαρήτου.” 15

[292] Τοσαῦτα καὶ ὁ Τατιανός. μετῴωμεν δὲ καὶ ἐπὶ
 Κλήμεντα.

d XII. “Εἰρηται μὲν οὖν περὶ τούτων ἀκριβῶς Τα-
 τιανῶ ἐν τῷ Πρὸς τοὺς Ἕλληνας, εἰρηται δὲ καὶ
 Κασσιανῶ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἐξηγητικῶν. ἀπαιτεῖ 20
 δ' ὁμῶς τὸ ὑπόμνημα καὶ ἡμᾶς ἐπιδραμεῖν τὰ κατὰ
 τὸν τόπον εἰρημένα. 2. Ἀπίων τοίνυν ὁ γραμματι-
 κός, ὁ Πλειστονίκης ἐπικληθεὶς, ἐν τῇ δ' τῶν Αἰ-
 (497) γυπτιακῶν ἱστοριῶν, καίτοι φιλαπεχθημόνως πρὸς
 Ἑβραίους διακειμενος, ἄτε Αἰγύπτιος τὸ γένος, ὡς 25
 καὶ κατὰ Ἰουδαίων συντάξασθαι βιβλίον, Ἀμώσιος
 τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως μεμνημένος καὶ τῶν κατ'
 αὐτὸν πράξεων, μάρτυρα παρατίθεται Πτολεμαῖον
 τὸν Μενδήσιον. 3. καὶ τὰ τῆς λέξεως αὐτοῦ ὧδε
 ἔχει “Κατέσκαψε δὲ τὴν Ἀούαριν Ἀμώσις, κατὰ τὸν 30

Ἄργειον γενόμενος Ἰναχον, ὡς ἐν τοῖς Χρόνοις ἀνε-
 γραψεν ὁ Μενδήσιος Πτολεμαῖος." 4. ὁ δὲ Πτολεμαῖος
 οὗτος ἱερεὺς μὲν ἦν, τὰς δὲ τῶν Αἰγυπτίων βασιλείων
 πράξεις ἐν τρισὶν ὄλαις ἐκθέμενος βίβλοις κατὰ
 5 Ἄμωσιν φησιν Αἰγύπτου βασιλέα Μωσέως ἡγουμέ-
 νου γεγονέναι Ἰουδαίους τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν,
 ἐξ ἧν συνῶπται κατὰ Ἰναχον ἡμακέναι τὸν Μωσέα.
 5. καλαίτερα δὲ τῶν Ἑλληνικῶν μνημονεύεσθαι τὰ
 Ἀργολικὰ, τὰ ἀπὸ Ἰνάχου λέγω, Διονύσιος ὁ Ἀλι-
 10 καρνασεὺς ἐν τοῖς Χρόνοις διδάσκει. 6. τούτων δὲ
 τεσσαράκοντα μὲν γενεαὶ νεώτερα τὰ Ἀττικά, τὰ
 ἀπὸ Κέκροπος τοῦ διφυοῦς δὴ καὶ αὐτόχθονος, ὡς
 φησι κατὰ λέξιν ὁ Τατιανός· ἐννέα δὲ τὰ Ἀρκαδικὰ
 τὰ ἀπὸ Πελασγοῦ· λέγεται δὲ καὶ οὗτος αὐτόχθων.
 15 7. τούτων δὲ ἄλλων δυοῖν νεώτερα τὰ Φθιωτικὰ τὰ
 ἀπὸ Δευκαλίωνος. εἰς δὲ τὸν χρόνον τῶν Τρωικῶν
 ἀπὸ Ἰνάχου γενεαὶ μὲν εἴκοσιν ἢ μιᾷ πλείους δια-
 ριθμοῦνται, ἔτη δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὕ καὶ πρόσω.
 8. εἰ δὲ τὰ Ἀσσυρίων πολλοῖς ἔτεσι πρεσβύτερα
 20 τῶν Ἑλληνικῶν Κτησίας λέγει, φανήσεται τῷ
 δευτέρῳ καὶ τετρακοσιοστῷ ἔτι τῆς Ἀσσυρίων ἀρ-
 χῆς, τῆς δὲ Βηλούχου τοῦ ὀγδόου δυναστείας τῷ
 δευτέρῳ καὶ τριακοστῷ ἢ Μωσέως κατὰ Ἄμωσιν
 τὸν Αἰγύπτιον καὶ κατὰ Ἰναχον τὸν Ἀργεῖον ἐξ Αἰ-
 25 γύπτου κίνησις. 9. ἦν δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ
 μὲν Φορωνέα τὸν μετ' Ἰναχον ὁ ἐπὶ Ὠγύγου κατα-
 κλυσμός καὶ ἡ ἐν Σικυῶνι βασιλεία, πρώτου μὲν
 Αἰγιαλέως, εἶτα δὲ Εὐρωπος, εἶτα Τελχίνος, καὶ ἡ
 Κρητὸς ἐν Κρήτῃ. 10. Ἀκουσίλαος γὰρ Φορωνέα
 30 πρώτου ἀνθρώπων γενέσθαι λέγει· ὅθεν καὶ ὁ τῆς
 Φορωνίδος ποιητῆς εἶναι αὐτὸν ἔφη πατέρα θνητῶν
 ἀνθρώπων. 11. ἐντεῦθεν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ κα-

τακολουθήσας Ἀκουσιλάῳ γράφει “καὶ ποτε προ-
 αραγεῖν βουληθεῖς αὐτοὺς περὶ τῶν ἀρχαίων εἰς
 λόγους, τῶν τῆδε τῆ πόλει τὰ ἀρχαιότατα λέγειν
 ἐπιχειρεῖν, περὶ Φορωνέως τε τοῦ πρώτου λεχθέντος
 καὶ Νιόβης καὶ τὰ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν.” 12. κατὰ 5
 (498) δὲ Φόρβαντα Ἀκταῖος, ἀφ’ οὗ Ἀκταία ἢ Ἀττική·
 κατὰ δὲ Τριόπαν Προμηθεὺς καὶ Ἄτλας καὶ Ἐπιμη-
 θεὺς καὶ ὁ διφυῆς Κέκροψ καὶ Ἰῶ· κατὰ δὲ Κρότω-
 πον ἢ ἐπὶ Φαέθοντος ἐκπύρωσις καὶ ἢ ἐπὶ Δευκα-
 λίωνος ἐπομβρία· κατὰ δὲ Σθενέλαον ἢ τε Ἀμφι- 10
 κτύονος βασιλεία καὶ ἢ εἰς Πελοπόννησον Δαναοῦ
 παρουσία καὶ ἢ ὑπὸ Δαρδάνου τῆς Δαρδανίας κτίσις,
 ὃν πρώτον (φησὶν Ὀμηρος) τέκετο νεφεληγερέτα Ζεὺς.

13. ἢ τε ἐκ Κρήτης εἰς Φοινίκην ἀνακομιδή· κατὰ
 δὲ Λυγκέα τῆς κόρης ἢ ἀρπαγή, καὶ ἢ τοῦ ἐν Ἐλευ- 15
 σῖνι τεμένους καθίδρυσις, καὶ ἢ Τριπτολέμου γεωρ-
 γία, καὶ ἢ Κάδμου εἰς Θήβας παρουσία, Μίνωός τε
 βασιλεία· κατὰ δὲ Προῖτον ὁ Εὐμόλπου πρὸς Ἀθη-
 ναίους πόλεμος· κατὰ δὲ Ἀκρίσιον Πέλοπος ἀπὸ
 [298] Φρυγίας διάβασις καὶ Ἰωνος εἰς Ἀθήνας ἄφιξις, 20
 καὶ ὁ δεύτερος Κέκροψ, αἷ τε Περσέως καὶ Διονύσου
 πράξεις, Ὀρφεύς τε καὶ Μουσαῖος· 14. κατὰ δὲ τὸ
 ὀκτωκαιδέκατον ἔτος τῆς Ἀγαμέμνονος βασιλείας
 Ἴλιον ἐάλω, Δημοφῶντος τοῦ Θησεῶς βασιλεύοντος
 c Ἀθήνησι τῷ πρώτῳ ἔτει, Θαρρηλιῶνος μηνὸς δευ- 25
 τέρα ἐπὶ δέκα, ὡς φησι Διονύσιος ὁ Ἀργεῖος· 15. Ἄγρις
 δὲ καὶ Δερκύλος ἐν τῇ τρίτῃ μηνὸς Πανέμον ὀγδόῃ
 φθίνοντος Ἑλλάνικος δωδεκάτῃ Θαρρηλιῶνος, καὶ
 τινες τῶν τὰ Ἀττικὰ συγγραψαμένων ὀγδόῃ φθίνου-

1 καὶ ποτε —] Plato Tim. p. 22 a.

τος, βασιλεύοντος τὸ τελευταῖον ἔτος Μενεσθέως,
πληθυνούσης σελήνης·

νύξ μὲν ἔην

(φησὶν ὁ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα πεποιηκὸς)

5 μεσάτα, λαμπρὰ δ' ἐπέτελλε σελάνα·

16. ἕτεροι δὲ Σκίροφοριῶνος τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. Θησεὺς
δὲ Ἡρακλέους ζηλωτῆς ὧν πρεσβύτερός ἐστι τῶν
Τρωϊκῶν μιᾷ γενεᾷ· τοῦ γοῦν Τληπολέμου, ὃς ἦν δ
υἱὸς Ἡρακλέους, Ὅμηρος μέμνηται ἐπὶ Ἴλιον στρα-
10 τεύσαντος. 17. προτερεῖν ἄρα Μωσῆς ἐπιδείκνυται
τῆς μὲν Διονύσου ἀποθεώσεως ἔτη χθ', εἰ γε τῆς
Περσέως βασιλείας τῷ τριακοστῷ δευτέρῳ ἔτει ἐκ-
θεοῦται, ὧς φησὶν Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς Χρονικοῖς.
18. ἀπὸ δὲ Διονύσου ἐπὶ Ἡρακλέα καὶ τοὺς περὶ
15 Ἰάσονα ἀριστεῖς, τοὺς ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεύσαντας, συν-
άγεται ἔτη ξγ'. Ἀσκληπιὸς τε καὶ Διόσκουροι συν-
έπλεον αὐτοῖς, ὧς μαρτυρεῖ ὁ Ρόδιος Ἀπολλώνιος ἐν
τοῖς Ἀργοναυτικοῖς. 19. ἀπὸ δὲ τῆς Ἡρακλέους ἐν
"Ἀργεὶ βασιλείας ἐπὶ τὴν Ἡρακλέους αὐτοῦ καὶ Ἀσκλη-
20 πιοῦ ἀποθέωσιν ἔτη συνάγεται λη' κατὰ τὸν χρονο-
γράφον Ἀπολλόδωρον. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Κάστο- (499)
ρος καὶ Πολυδεύκου ἀποθέωσιν ἔτη νγ'. ἐνταῦθά
που καὶ ἡ Ἰλίου κατάληψις. 20. εἰ δὲ χρὴ πείθεσθαι
καὶ Ἡσιόδῳ τῷ ποιητῇ, ἀκούσωμεν αὐτοῦ·

25 Ζηνὶ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαίη τέκε κύνδιμον Ἐρμῆν,
κῆρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβάσα.
Καδμείη δ' ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱόν,
μιχθεῖσ' ἐν φιλότῃ, Διώνυσον πολυγηθῆ.

21. Κάδμος μὲν ὁ Σεμέλης πατήρ ἐπὶ Λυγκέως ἐς β
30 Θήβας ἔρχεται καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εὐ-
ρετῆς γίνεταί. Τρώπας δὲ συγχρονεῖ Ἰσιδι ἐβδόμη
γενεᾷ ἀπὸ Ἰνάχου. 22. εἰσὶ δὲ οἱ τὴν Ἰώ φασι, διὰ

τὸ λέναι αὐτὴν διὰ πάσης τῆς γῆς πλανωμένην. ταύ-
 τὴν δὲ Ἴστρος ἐν τῷ Περὶ τῆς Αἰγυπτίων ἀποικίας
 Προμηθέως θυγατέρα φησί. Προμηθεὺς δὲ κατὰ
 Τριόπαν, ἐβδόμη γενεᾷ μετὰ Μωσέα ὥστε καὶ πρὸ
 τῆς καθ' Ἑλληνας ἀνθρωπογονίας ὁ Μωσῆς. 23. Λέων δὲ
 ὁ τὰ περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον θεῶν πραγματευ-
 σάμενος τὴν Ἴσιν ὑπὸ Ἑλλήνων Διμήτρα καλεῖσθαι
 φησιν, ἢ κατὰ Λυγκέα γίνεται ἐνδεκάτη ὕστερον
 Μωσέως γενεᾷ. 24. Ἄπις τε ὁ Ἄργους βασιλεὺς
 Μέμφιν οἰκίζει, ὡς φησιν Ἀρίστιππος ἐν πρώτῃ Ἀρ-
 καδικῶν· τοῦτον δὲ Ἀριστέας ὁ Ἄργεῖος ἐπονομα-
 σθῆναι φησι Σάραπιν, καὶ τοῦτον εἶναι ὃν Αἰγύπτιοι
 σέβουσι. 25. Νυμφόδωρος δὲ ὁ Ἀμφιπολίτης ἐν
 τρίτῳ Νομίμων Ἀσίας τὸν Ἄπιν τὸν ταῦρον τελευ-
 τήσαντα καὶ ταριχευθέντα εἰς σορὸν ἀποτεθεῖσθαι
 ἐν τῷ ναῷ τοῦ τιμωμένου δαίμονος, κἀντεῦθεν Σο-
 ρόαπιν κληθῆναι καὶ Σάραπιν ὕστερον· Ἄπις δὲ
 τρίτος ἀπὸ Ἰνάχου. 26. ναὶ μὴν ἢ Δητὼ κατὰ Τιτυὸν
 γίνεται·

Δητῷ γὰρ ἤλκησε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν.

20

27. Τιτυὸς δὲ συνεχρόνισε Ταντάλω. εἰκότως ἄρα
 καὶ ὁ Βοιωτίος Πίνδαρος γράφει

ἐν χρόνῳ δὲ γένητ' Ἀπόλλων.

καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, ὅπου γε καὶ Ἀδμήτῳ θητεύων
 εὐρίσκεται σὺν καὶ Ἡρακλεῖ "μέγαν εἰς ἐνιαυτόν." 25

28. Ζῆθος δὲ καὶ Ἀμφίων, οἱ μουσικῆς εὐρεταί,
 περὶ τὴν Κάδμου γεγονάσιν ἡλικίαν· κἀν τις ἡμῖν
 λέγῃ Φημονόην πρώτην χρησμοφθῆσαι Ἀκρισίῳ, ἀλλ'
 (500) ἴστω γε ὅτι μετὰ Φημονόην ἔτεσιν ὕστερον κ' οἱ
 περὶ Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον καὶ Αἶνον τὸν Ἡρα-
 [294] κλέους διδάσκαλον. 29. Ὀμηρος δὲ καὶ Ἡσίοδος

30

πολλῶ νεώτεροι τῶν Ἰλιακῶν, μεθ' οὓς μακροῦ νεώ-
 τεροι οἱ παρ' Ἑλλησι νομοθέται, *Αυκουῖργός τε καὶ*
Σόλων καὶ οἱ ἐπὶ σοφοί, οἳ τε ἀμφὶ τὸν Σύριον
Φερεκύδην καὶ Πυθαγόραν τὸν μέγαν κάτω που
 5 *περὶ τὰς ὀλυμπιάδας γενόμενοι, ὡς παρεστήσαμεν.*
 30. καὶ θεῶν ἄρα τῶν πλείστων παρ' Ἑλλησιν, οὐ
 μόνον τῶν λεγομένων σοφῶν τε καὶ ποιητῶν, ὁ Μω-
 σῆς ἡμῖν ἀποδέδεικται *πρεσβύτερος.*" b

31. Ταῦτα καὶ ὁ Κλήμης. ἀλλ' ἐπεὶ πρὸ τῶν
 10 ἡμετέρων ἐσπουδάσθη καὶ αὐτοῖς Ἑβραίων παισιν ἡ
 προκειμένη πραγματεία, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ τὰ τού-
 των συνιδεῖν. *χρήσομαι δὲ ἀντὶ πάντων ταῖς Φλαυίου*
Ἰωσήπου φωναῖς

XIII. "Ἄρξομαι δὲ πρῶτον ἀπὸ τῶν παρ' Αἰ- c
 15 γυπτιοῖς γραμμάτων. αὐτὰ μὲν οὖν οὐχ οἶόν τε πα-
 ρατίθεσθαι *τάκεινων· Μάνεθως δὲ τὸ γένος Αἰ-*
γύπιος, ἀνὴρ τῆς Ἑλληνικῆς μετεσχηκῶς παιδείας,
ὡς δῆλός ἐστι, γέγραφε γὰρ Ἑλλάδι φωνῇ τὴν πά-
τριον ἱστορίαν, ἐκ τε τῶν ἱερῶν, ὡς φησιν αὐτὸς,
 20 *μεταφράσας, ὃς καὶ πολλὰ τὸν Ἡρόδοτον ἐλέγχει τῶν*
Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευσμένον· οὗτος δὲ
τοίνυν ὁ Μάνεθως ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Αἰγυπτιακῶν
ταῦτα περὶ ἡμῶν γράφει· παραθήσομαι δὲ τὴν λέξιν
αὐτοῦ, καθάπερ αὐτὸν ἐκείνον παραγαγὼν μάρτυρα." d

25 2. ... "τοῦ Τίμαιος ὄνομα. ἐπὶ τούτου οὐκ οἶδ'
 ὅπως ὁ θεὸς ἀντέπνευσε, καὶ παραδόξως ἐκ τῶν πρὸς
 ἀνατολὴν μερῶν ἄνθρωποι τὸ γένος ἄσημοι κατα-
 θαρρήσαντες ἐπὶ τὴν χώραν ἐστράτευσαν, καὶ ῥαδίως
 ἀμαχητὶ ταύτην κατὰ κράτος εἶλον."

30 Καὶ ἐπιλέγει μετὰ βραχεία

3. "Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ σύμπαν αὐτῶν ἔθνος Ἑκ[ου]σ[σ]ῶς· τοῦτο δὲ ἐστὶ βασιλεῖς ποιμένες. τὸ γὰρ Ἑκ καθ' ἱερὰν γλῶσσαν βασιλεία σημαίνει, τὸ δὲ [Οὐ]σ[σ]ῶς ποιμὴν ἐστὶ, καὶ ποιμένες κατὰ τὴν κοινὴν διάλεκτον, καὶ οὕτω συντιθέμενον γίνεται 5

(501) Ἑκ[ου]σ[σ]ῶς. 4. τινὲς δὲ λέγουσιν αὐτοὺς Ἀραβας εἶναι. ἐν δ' ἄλλῳ ἀντιγράφῳ οὐ βασιλεῖς σημαίνεσθαι διὰ τῆς Ἑκ[ου]σ[σ]ῶς] προσηγορίας, ἀλλὰ τὸν-αντίον αἰχμαλώτους δηλοῦσθαι ποιμένας. τὸ γὰρ Ἑκ[ου]σ[σ]ῶς] Αἰγυπτιστὶ καὶ τὸ ἄκ· δασυνόμενον 10 αἰχμαλώτους φητῶς μὴνύει. 5. καὶ τοῦτο μᾶλλον πιθανώτερόν μοι φαίνεται καὶ παλαιᾶς ἱστορίας ἐχόμενον· τούτους δὲ τοὺς προκατωνομασμένους βασιλέας καὶ τοὺς τῶν ποιμένων καλουμένων καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν γενομένους κρατῆσαι τῆς Αἰγύπτου φησὶν 15 ἔτη πρὸς τοῖς φ' ια'. 6. μετὰ ταῦτα δὲ τῶν ἐκ τῆς

^b Θηβαΐδος καὶ τῆς ἄλλης Αἰγύπτου βασιλέων γενέσθαι φησὶν ἐπὶ τοὺς ποιμένας ἐπανάστασιν, καὶ πόλεμον συρραγῆναι μέγαν καὶ πολυχρόνιον. ἐπὶ δὲ βασιλέως, ᾧ ὄνομα εἶναι Μισφραγμούθωσις, ἦττω- 20 μένους φησὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκ μὲν τῆς ἄλλης Αἰγύπτου ἐκπεσεῖν, κατακλεισθῆναι δὲ εἰς τόπον ἄρουρῶν ἔχοντα μυρίων τὴν περίμετρον· Αὔαρις ὄνομα τῷ τόπῳ. 7. τοῦτόν φησιν ὁ Μάνεθως ἅπαντα

^c τείχει τε μεγάλῳ καὶ ἰσχυρῷ περιβαλεῖν τοὺς ποιμέ- 25 νας, ὅπως τὴν τε κτῆσιν ἅπασαν ἔχωσιν ἐν ὄχυρῳ καὶ τὴν λείαν τὴν ἑαυτῶν. 8. τὸν δὲ Μισφραγμούθωσως υἱὸν Θμούθωσιν ἐπιχειρῆσαι μὲν αὐτοὺς διὰ πολιορκίας ἐλεῖν κατὰ κράτος, ὅκτῳ καὶ τεσσαράκοντα μυριάσι στρατοῦ προσεδρεύσαντα τοῖς τείχεσιν· ἐπεὶ 30 δὲ τὴν πολιορκίαν ἀπέγνω, ποιήσασθαι συμβάσεις, ἵνα τὴν Αἰγυπτον ἐκλιπόντες ὅποι βούλονται πάντες

ἀβλαβεῖς ἀπέλθωσι. 9. τοὺς δὲ ἐπὶ ταῖς ὁμολογίαις
 πανοικεσία μετὰ τῶν κτήσεων, οὐκ ἐλάσσους μυριά-^[295]
 δων ὄντας εἰκοσιτεσσάρων, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὴν
 ἔρημον εἰς Συρίαν διοδοιοπορῆσαι, 10. φοβουμένους d
 ε 5 δὲ τὴν Ἀσσυρίων δυναστείαν, τότε γὰρ ἐκείνους τῆς
 Ἀσίας κρατεῖν, ἐν τῇ νῦν Ἰουδαία καλουμένη πόλιν
 οἰκοδομησαμένους, τοσαύταις μυριάσιν ἀνθρώπων
 ἀρχέσουσιν, Ἱεροσόλυμα ταύτην ὀνομάσαι.”

11. Τούτοις ἐξῆς τὴν διαδοχὴν τῶν κατ' Αἰγυ-
 10 πτον βασιλέων μετὰ τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς αὐτῶν
 ἀπαριθμησάμενος ἐπιλέγει

“ Ταῦτα μὲν ὁ Μάνεθως. δῆλον δ' ἐστίν, ἐκ τῶν
 εἰρημένων ἐτῶν τοῦ χρόνου συλλογισθέντος, ὅτι οἱ
 καλούμενοι ποιμένες, ἡμέτεροι δὲ πρόγονοι, τρισὶ
 15 καὶ ἐνενηκοντα καὶ τριακοσίοις πρόσθεν ἔτεσιν ἐκ
 τῆς Αἰγύπτου ἀπαλλαγέντες τὴν χώραν ταύτην ἐπώ-
 κησαν ἢ Δαναὸν εἰς Ἄργος ἀφικέσθαι· καίτοι τοῦ-
 τον ἀρχαιότατον Ἀργεῖοι νομίζουσι. 12. δύο τοίνυν ὁ
 Μάνεθως ἡμῖν τὰ μέγιστα μεμαρτύρηκεν ἐκ τῶν (502)
 20 παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις γραμμάτων· πρῶτον μὲν τὴν
 ἐτέρωθεν ἄφιξιν εἰς Αἴγυπτον, ἔπειτα δὲ τὴν ἐκεῖ-
 θεν ἀπαλλαγὴν οὕτως ἀρχαίαν τοῖς χρόνοις ὡς ἐγ-
 γύς που προτερεῖν αὐτὴν τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι χι-
 λίοις.”

25 13. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἀπὸ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας
 ταύτη πη τῷ Ἰωσήφω κατὰ πλάτος ἀνιστόρηται· ἀπὸ
 δὲ τῆς Φοινίκων, μάρτυσι χρησάμενος τοῖς τὰ Φοι-
 νικικὰ συγγραφασμένοις, παρίστησι τὸν ἐν Ἱεροσολύ-
 μοις νεῶν ὑπὸ Σολομῶνος τοῦ βασιλέως ᾠκοδομη- b
 30 σθαι ἔτεσι θάττον ἑκατὸν τεσσαράκοντα καὶ τρισὶ
 καὶ μῆσιν ὀκτὼ τοῦ κτίσαι Τυρίους Καρχηδόνα· εἶτα

μεταβάς και ἀπὸ τῆς περὶ Χαλδαίων ἱστορίας τὰς περὶ τῆς Ἑβραίων ἀρχαιότητος παρατίθεται μαρτυρίας.

• XIV. Ἀλλὰ τί δεῖ πλήθος ταῖς ἀποδείξεσιν ἐπι-
 σωρεύειν, τοῦ φιλαλήθους, ἀλλὰ μὴ φιλαπεχθήμονος 5
 και τοῖς εἰρημένοις ἀρκουμένου, ποικίλην περιέχουσι
 τὴν περὶ τοῦ προκειμένου σύστασιν; πρὸς αὐτὸν δὲ
 ἡμῖν τὰ Μωσαίως και τῶν προφητῶν καλαιτέρα τῶν
 Ἑλληνικῶν ἀποδείξει. 2. ἐπειδὴ τοίνυν μακρῶ πρό-
 σθεν τῶν Τρωτικῶν Μωσῆς γεγονὼς ἀποδέδεικται, 10
 α φέρ' ἰδωμεν και τοὺς μετ' αὐτὸν ἄκαικας. Μωσῆς
 δ' ὅτι τῶν πρὶν ἀληθῶς Ἑβραίων Ἔβερ τε και
 Ἀβραὰμ, ἀφ' ὧν και τὸ παρώννυμον τοῖς ἀνδράσιν
 ἐπιτέθειται, τῶν τε λοιπῶν θεοφιλῶν τε και παλαιῶν
 ἀνδρῶν ὕστατος τοῖς χρόνοις παρεφάνη τῷ βίῳ, δὴ 15
 λου ἀπὸ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας τυγχάνει. 3. μετὰ
 Μωσαία τοίνυν προέστη τοῦ Ἰουδαίων ἔθλους Ἰησοῦς,
 ὡς τινες, ἔτεσι λ' εἰθ', ὡς φησιν ἡ γραφή, ἐκρά-
 τησαν ἀλλόφυλοι ἔτεσιν ὀκτώ. ἐπειτα Γοθονιῆλ ἔτεσι
 πεντήκοντα. μεθ' ὃν Ἐγλῶμ, βασιλεὺς Μωὰβ, ἔτη 20
 ιη'. μεθ' ὃν Ἀὼδ ἔτη κ'. μεθ' ὃν πάλιν ἀλλόφυλοι
 (508) ἔτη κ'. ἐπειτα Δεββῶρα και Βαράκ ἔτη μ'. ἐπειτα
 Μαδιηναῖοι ἔτη ζ'. ἐπειτα Γεδεὼν ἔτη μ'. Ἀβιμέ-
 λεχ ἔτη γ'. Θωλὰ κγ'. Ἰαειρ κβ'. Ἀμμανῖται ιη'.
 Ἰερθὰε ἔτη ε'. Ἐσβῶν ἔτη ζ'. Αἰαλὼν ἔτη ι'. Λαβ- 25
 δῶν ἔτη η'. ἀλλόφυλοι ἔτη μ'. Σαμφῶν ἔτη κ'. ἐπει-
 τα Ἥλει ἱερεὺς, ὡς τὸ Ἑβραϊκόν, ἔτη μ'. περὶ ὃν συμ-
 βαίνει τὴν Ἰλλου καταντῆν ἄλωσιν· μετὰ δ' Ἥλει τὸν
 ἱερέα ἡγείται τοῦ λαοῦ Σαμονήλ. 4. μεθ' ὃν πρῶ-
 τος αὐτῶν βασιλεὺς Σαοὺλ ἔτεσι μ'. ἐπειτα Δαβιδ 30
 β ἔτεσι μ'. ἐπειτα Σολομῶν ἔτεσι μ'. ὃς και τὸν ἐν
 Ἱεροσολύμοις ναὸν ἐδείματο πρῶτος. μετὰ δὲ Σολο-

μῶνα βασιλεύει Ῥοβοὰμ ἔτη ιζ´. Ἀβιά ἔτη γ´. Ἄσα
 ἔτη μα´. Ἰωσαφὰτ ἔτη κέ´. Ἰωρὰμ ἔτη η´. Ὀχοζίας
 ἔτος α´. Γοθολιά ἔτη ζ´. 5. Ἰωᾶς ἔτη μ´. Ἀμασίας
 ἔτη μδ´. Ὀζίας ἔτη νβ´. καθ´ ὃν προφητεύουσιν
 5 Ὡσηὲ, Ἀμῶς, Ἡσαΐας, Ἰωνᾶς· μετὰ δὲ Ὀζίαν βα-
 σιλεύει Ἰωάθαμ ἔτη ις´. μεθ´ ὃν Ἀχαζ ἔτη ις´. κατὰ
 τοῦτον ἡ πρώτη ὀλυμπιάς ἤχθη, ἣν ἐνίκα στάδιον
 Κόροιβος Ἠλεῖος. 6. διαδέχεται δὲ τὸν Ἀχαζ Ἐζεκίας
 ἔτεσι κθ´. καθ´ ὃν Ῥωμύλος Ῥώμην ἔκτισε καὶ ἐβα-^[296]
 10 σίλευσε. μετὰ δὲ Ἐζεκίαν βασιλεύει Μανασσῆς ἔτη
 νέ´. ἔπειτα Ἀμὼν ἔτη β´. ἔπειτα Ἰωσίας ἔτη λα´.
 καθ´ ὃν προφητεύουσιν Ἰερεμίας, Βαροῦχ, Ὀλδᾶ
 καὶ ἄλλοι προφήται. 7. ἔπειτα Ἰωάχαζ μῆνας γ´. (447)
 μεθ´ ὃν Ἰωακείμ ἔτη ιά´. μεθ´ ὃν πάντων ὕστατος
 15 Σεδεκίας ἔτη ιβ´. κατὰ τοῦτον πολιορκηθεῖσης τῆς
 Ἱερουσαλήμ ὑπὸ Ἀσσυρίων καὶ τοῦ ἱεροῦ ἐμπρη-
 σμὸν ὑπομείναντος τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος ἀπάγεται ἃ
 εἰς Βαβυλῶνα, προφητεύει τε αὐτόθι Δαυιὴλ καὶ
 Ἐζεκιήλ. 8. μετὰ δὲ ἐτῶν ἀριθμὸν ὁ ὁ Κῦρος βασι-
 20 λεύει Περσῶν, ὃς καὶ ἀνῆκε τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν
 Ἰουδαίων, ἐπιτρέψας τοῖς θέλουσιν αὐτῶν παλινο-
 στεῖν ἐπὶ τὴν οἰκίαν γῆν καὶ τὸ ἱερόν ἀνεγείρειν·
 ὅτε καὶ ἄνευσιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ καὶ Ζοροβά-
 βελ ὁ τοῦ Σαλαθιήλ, καταβάλλονταί τε θεμελίους,
 25 προφητευόντων ὕστατα πάντων Ἀγγαίου καὶ Ζαχα-
 ρίου καὶ Μαλαχίου, μεθ´ οὓς οὐκέτι προφήτης παρ´
 αὐτοῖς γέγους. 9. κατὰ δὲ Κῦρον Σόλων ὁ Ἀθηναῖος
 ἐγνωρίζετο, καὶ οἱ κληθέντες ἑπτὰ σοφοὶ παρ´ Ἑλλη-
 σιν, ὧν παλαιότερος οὐδεὶς παρ´ αὐτοῖς φιλόσοφος
 30 μνημονεύεται. 10. τούτων δὴ τῶν ἑπτὰ Θαλῆς ὁ
 Μιλήσιος φυσικὸς πρῶτος Ἑλλήνων γεγωνὸς περὶ
 τροπῶν ἡλίου καὶ ἐκλείψεως καὶ φωτισμῶν σελήνης (504)

καὶ ἰσημερίας διελέχθη· ἐγένετο δ' ὁ ἀνὴρ ἐπισημό-
 τatos ἐν τοῖς Ἑλλήσι. 11. Θαλοῦ δὲ γίνεται ἀκου-
 στήs Ἀναξίμανδρος, Πραξιάδου μὲν παῖς, γένος δὲ
 καὶ αὐτὸς Μιλήσιος. οὗτος πρῶτος γνώμονας κατε-
 σκεύασε πρὸς διάγνωσιν τροπῶν τε ἡλίου καὶ χρῶ- 5
 νων καὶ ὠρῶν καὶ ἰσημερίας. 12. Ἀναξιμάνδρου δὲ
 γνώριμος ἐγένετο Ἀναξιμένηs Εὐρουστράτου Μιλή-
 σιος· τούτου δὲ Ἀναξαγόρας ὁ Ἡγησιβούλου Κλα-
 ζομένιος. οὗτος δὴ πρῶτος διήρθρωσε τὸν περὶ ἀρ-
 χῶν λόγον. οὐ γὰρ μόνον περὶ τῆs πάντων οὐσίας 10
 ἀπεφῆνατο, ὡs οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ κι-
 νοῦντος αὐτὴν αἰτίου. "ἦν γὰρ ἀρχὴν" φησὶ "τὰ
 πράγματα ὁμοῦ πεφυρμένα· Νοῦs δ' εἰσελθὼν αὐτὰ
 ἐκ τῆs ἀταξίας εἰς τάξιν ἤγαγεν." 13. Ἀναξαγόρου
 δὲ ἐγένοντο γνώριμοι τρεῖς, Περικλῆs, Ἀρχέλαος, 15
 Εὐριπίδης. Περικλῆs μὲν οὖν Ἀθηναίων πρῶτος
 ἐγένετο, καὶ πλοῦτω καὶ γένει τῶν καθ' ἑαυτὸν διή-
 νεγκεν· Εὐριπίδης δὲ ἐπὶ ποιητικὴν μεταβάs ὑπό-
 τινων σκηνηκὸs φιλόσοφος ἐκλήθη· ὁ δὲ Ἀρχέλαος
 ἐν Λαμψάκῳ διεδέξατο τὴν σχολὴν τοῦ Ἀναξαγόρου, 20
 μεταβάs δ' εἰς Ἀθήνας ἐκεῖ ἐσχόλασε, καὶ πολλοὺs
 ἔσχεν Ἀθηναίων γνωρίμους, ἐν οἷs καὶ Σωκράτην.
 14. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τῷ Ἀναξαγόρα χρόνον ἤκμα-
 σαν ἄνδρες φυσικοὶ, Ξενοφάνης τε καὶ Πυθαγόρας.
 τὸν μὲν οὖν Πυθαγόραν διεδέξατο Θεανῶ ἢ γυνὴ, οἱ 25
 τε υἱοὶ αὐτοῦ, Τηλαυγῆs καὶ Μνήσαρχος. 15. Τη-
 λαυγοῦs δὲ Ἐμπεδοκλῆs ἀκουστήs γίνεται, καθ' ὃν
 Ἡράκλειτος ὁ σκοτεινὸs ἐγνωρίζετο. τὸν δὲ Ξενοφά-
 νην λέγεται ὁ Παρμενίδης διαδέξασθαι, Παρμενίδην
 δὲ Μέλισσος, Μέλισσον δὲ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης· ὃν 30
 φασιν ἐπιβουλήν κατὰ τοῦ τότε τυράννου συστησά-
 μενον ἀλῶναι, στρεβλούμενον δὲ ὑπὸ τοῦ τυράννου,

ὅπως τοὺς σὺν αὐτῷ γενομένους ἄνδρας ἀπογράψηται, οὐ προσποιηθέντα τὰς τοῦ τυράννου τιμωρίας, διαμασησάμενον τὴν γλῶσσαν, προσπτύσαι αὐτῷ, καὶ οὕτως ἐγκατερέησαντα ταῖς βασάνοις ἀποθανεῖν. 16.

5 τούτου δὲ Λευκίππος ἀκουστὴς γέγονε, Λευκίππου δὲ Δημόκριτος, οὐ Πρωταγόρας, καθ' ὃν ἤκημασε Σωκράτης. καὶ ἄλλους δὲ σποράδην ἔστιν εὐρεῖν φυσικοὺς φιλοσόφους πρὸ Σωκράτους γενομένους· πλὴν ἀλλὰ πάντες ἀπὸ Θαλοῦ ἀρξάμενοι κατώτερον

10 Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλέως φαίνονται ἠκημακότες· ὁ δὲ Κύρος μετὰ πλείστον τῆς εἰς Βαβυλῶνα αἰχμα- [297] λωσίας τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους δηλὸς ἔστι γεγονῶς, (505) διαλελοιπότην ἤδη τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν, καὶ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως αὐτῶν πεπολιορξημένης·

15 ὥστε σε ὁμολογεῖν πολὺ νεώτερον Μωσέως καὶ τῶν μετ' αὐτὸν προφητῶν τὰ τῆς Ἑλλήνων γεγονέναι φιλοσοφίας, καὶ μάλιστα τῆς κατὰ Πλάτωνα, ὃς ἀκουστὴς τὰ πρῶτα γενόμενος Σωκράτους, κἄπειτα τοῖς Πυθαγορείοις ὁμιλήσας, τοὺς πρὸ αὐτοῦ πάντας λόγῳ b

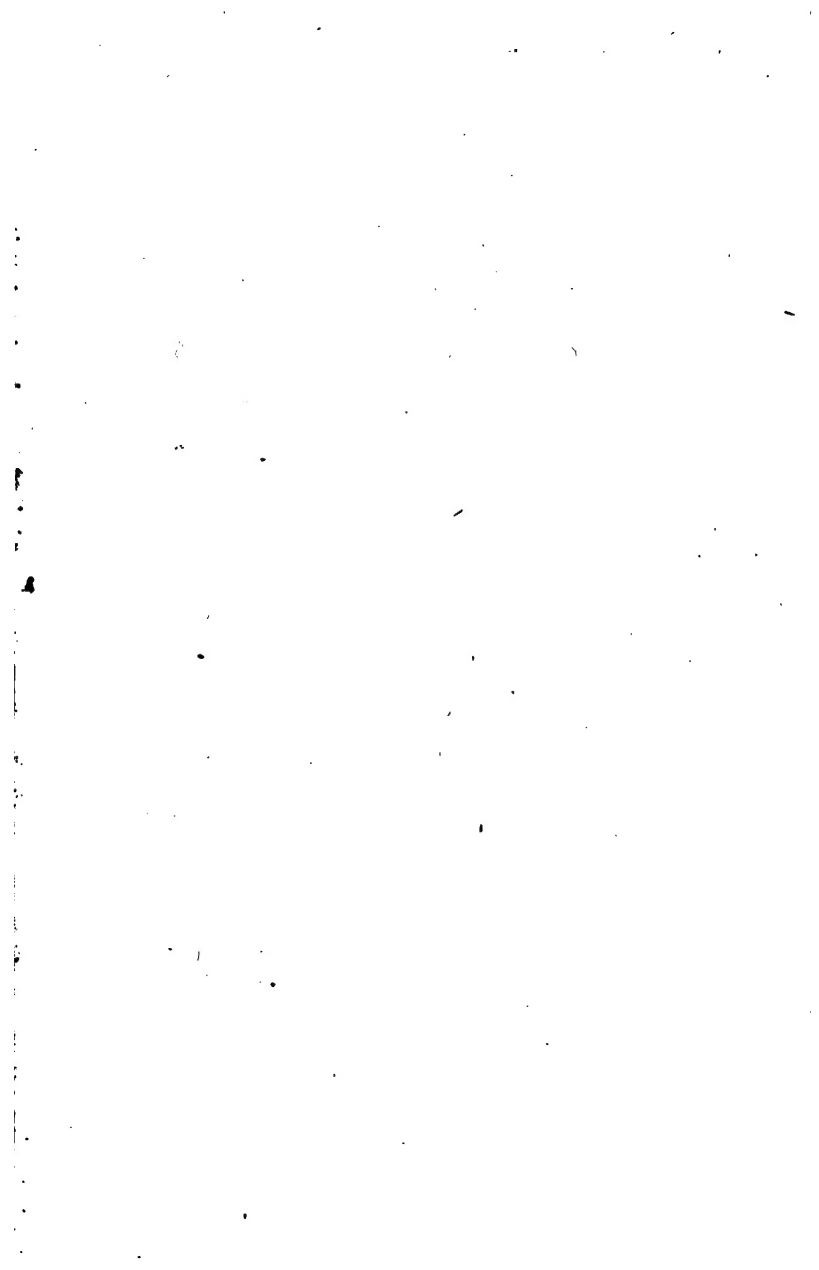
20 τε καὶ συνέσει καὶ τοῖς ἐν φιλοσοφίᾳ δόγμασιν ὑπερῆκόντισε. 17. γέγονε δ' ὁ Πλάτων ἀμφὶ τὰ ὕστατα τῆς Περσῶν βασιλείας, μικρῷ θᾶπτον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα, Ἀγούστου δὲ τοῦ σεβαστοῦ οὐ πολὺ πρόσθεν ἔτεσι υ'. 18. εἰ δὲ σοι τοιγαροῦν ὁ

25 Πλάτων οἷ τε μετ' αὐτὸν δειχθεῖεν τὰ σύμφωνα Ἑβραίοις πεφιλοσοφηκότες, ὧρα σκοπεῖν τὸν χρόνον καθ' ὃν οὗτος γέγονε, τῶν δὲ παρ' Ἑβραίοις θεολόγων τε καὶ προφητῶν τὴν παλαιότητα τῇ πάντων τῶν Ἑλληνικῶν φιλοσόφων ἀντιπαραβάλλειν c

30 ἡλικία. 19. ἀλλὰ γὰρ τούτων ἀποδειχθέντων καιρὸς ἐπανελθόντας τοὺς Ἑλλήνων σοφοὺς ζηλωτὰς θεάσασθαι τῶν Ἑβραϊκῶν γεγονότας δογμάτων,

ὥστε μηκέτ' εὐλόγως ἡμῖν ἐπιμέμφεσθαι τοὺς συ-
κοφάντας, εἰ δὴ καὶ αὐτοὶ τὰ ὅμοια τοῖς αὐτῶν
φιλοσόφοις ἀγαπήσαντες τὰ Ἑβραίων λόγια τιμᾶν
διανενοήμεθα.

MAR 17 1888

DEC 7 1898

FEB 20 1901
FEB 26 1901

APR 11 1904

APR 2 1907

FEB 19 1928

~~OCT 6 1941~~

er Library

05 205 660